હયાતુસ્સહાબા

હિસ્સા અવ્વલ

મુસન્નિફ

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યુસુફ કાંધલવી (રહ.)

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

અપની બાત

હઝરત મૌલાના સૈયદ અબુલ હસન અલી નદવી

(મૌલાના અલી મિયાં રહ.)

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍخَاتِمِ النَّبِيِّيْنَ

وَعَلٰى آلِهِ وَصَحْبِهٖٓ اَجْمَعِيْنَ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِاِحْسَانٍ اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ•

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન. વસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા સય્યીદિના મુહમ્મદિન ખાતમિન્નબીય્યીન વ અલા આલિહી વ સહબિહી અજમઈન વ મન તબિઅહુમ બિઈહસાનિન ઈલા યવ્મિદ્દીન.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) કી સીરત ઔર તારીખ ઉસ ઈમાની તાકત ઔર ઈસ્લામી જોશ કે સબસે તાકતવર સરચશ્મોં મેંસે હૈં જિસકો ઉમ્મતે મુસ્લિમાને દિલકી અંગેઠિયોંકો સુલગાને ઔર ઈમાનકી દઅવતકે શોલોંકો ભડકાનેમેં ઈસ્તેમાલ કિયા હૈ જો દુન્યાદારીકી તેઝ ઔર ઝોરદાર આંધિયોંસે બાર-બાર ઠંડી હો જાતી હૈં ઔર અગર યે અંગેઠિયાં ઠંડી હો જાએં તો મુસ્લિમ મિલ્લતકે પાસ તાકત ઔર તાષીર ઔર ઈમ્તિયાઝ કી પુંજી ન રહે ઔર યેહ બેજાન લાશ હોકર રઘહ જાયે જિસકો ઝિંદગી અપને કંધે પર ઉઠાએ ફિર રહી હો.

યેહ ખુદા કે ઉન બંદોંકી તારીખ હૈ કે જબ ઉનકે પાસ ઈસ્લામકી દઅવત પહુંચી તો ઉન્હોંને ઈસકો દિલો જાન સે કુબુલ કિયા ઔર ઉસકે તકાઝોં કે સામને સર ઝુકા દિયા.

رَّبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا

રબ્બના ઈન્નના સમિઅના મુનાદિયંય્યુનાદી લિલ ઈમાનિ અન આમિનૂ બિરબ્બિકુમ ફઆમન્ના.

અય હમારે રબ ! હમને એક પુકારને વાલેકી પુકાર સુની જો ઈમાનકી તરફ બુલા રહા થા કે અપને રબ પર ઈમાન લે આઓ, તો હમ ઈમાન લે આયે.

ઔર અપના હાથ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ કે હાથ મેં દે દિયા. ચુનાંચે ઉનકે લિયે અલ્લાહકે રાસ્તેકી મશક્કતેં મામૂલી ઔર જાન ઔર માલકી કુરબાની આસાન હો ગઈ, યહાં તક કે ઈસ પર ઉનકા મઝબુત યકીન ઔર પક્કા હો ગયા ઔર આખિરકાર દિલો દિમાગ પર છા ગયા. ગૈબ પર ઈમાન, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી મુહબ્બત, ઈમાન વાલોં પર શફકત, કુફ્ફાર પર શિદ્દત, સાથ હી આખિરતકો દુન્યા પર, ઉધારકો નકદ પર, ગૈબકો હાઝિર પર ઔર હિદાયતકો જહાલત પર તરજીહ ઔર સબકે લિયે હિદાયતકે બેપનાહ શૌકકે અનોખે વાકિઆત સામને આને લગે. અલ્લાહકે બંદોંકો બંદોંકી ગુલામીસે નિકાલકર અલ્લાહકી બંદગી મેં લાને,મઝહબોંકે ઝુલ્મ ઔર ઝયાદતીકી જગહ

ઈસ્લામ કે ઈન્સાફકો ઘરોંમેં પહોંચાને, દુન્યાકી તંગીયોંસે આખિરતકી વુસ્અતોંમેં લે જાને ઔર દુન્યાકે માલો દૌલત ઔર ઝેબો ઝીનતસે બેપરવાહ હો જાને, અલ્લાહસે મિલને ઔર જન્નતમેં દાખિલ હોનેકે શૌકકે હૈરતમેં ડાલ દેનેવાલે વાકિઆત સામને આને લગે. ઉન્હોંને ઈસ્લામકી નેઅમતકો ઠિકાને લગાને, ઉસકી બરકતોંકો પૂરી દુન્યામેં આમ કરને ઔર કોને-કોનેકી ખાક છાનનેકે બેપનાહ જઝબાતકે સાથ-સાથ હિંમતોંકો બુલંદ રખા ઔર મશકકતેં બરદાશ્ત કીં. અપને ઘર-બારકો છોડા, રાહત ઔર આરામકો અલવિદા કિયા ઔર અપની જાનો માલકી કુરબાનીમેં ભી કોઈ કસર ન છોડી, યહાં તક કે દીનકી બુનિયાદેં કાયમ હો ગઈ, દિલોંકા ઝુકાવ અલ્લાહકી તરફ હો ગયા ઔર ઈમાનકે ઐસે મુબારક જાન ડાલ દેનેવાલે ઔર તાકતવર ઝોંકે ચલે, જિસસે તૌહીદ ઔર ઈમાન ઔર ઈબાદતો તકવાકી હુકુમત કાયમ હો ગઈ, જન્નતકા બાઝાર ગરમ હો ગયા, દુન્યામેં હિદાયત આમ હો ગઈ ઔર લોગ જોક દર જોક (ગિરોહ કે ગિરોહ) ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને લગે.

તારીખકી કિતાબેં અપને અંદર યે વાકિઆત ઔર કિસ્સે સમેટે હુએ હૈં વાકિઆતકા મજમૂઆ ઈન સચ્ચે કિસ્સોંકો અપને સીનોંસે લગાએ હુએ હૈ કયોંકે યહ વાકિઆત ઔર કિસ્સે અપને અંદર મુસલમાનોંકે લિયે નઈ ઝિંદગી કા પૈગામ ઔર ઈમાનમેં તાઝગી લાનેકા સામાન રખતે હૈં. ઈસી લિયે ઈસ્લામકી દઅવત દેનેવાલે ઔર મુસલમાનોંમેં સુધાર લાને વાલે બુઝુર્ગ ઈન વાકિઆત પર અપની હિંમતો તવજ્જોહ કરતે રહે ઔર મુસલમાનોં કે અંદર ઈમાની જોશકો જગાને, ઈસ્લામી ગૈરત પૈદા કરને ઔર ઉનકી હિંમતેં બળ્હાનેકા કામ કરનેકે લિયે ઈસ્તેમાલ કરતે રહે. લેકિન મુસલમાનોં પર એક ઐસા વકત ભી આયા જબ વો ઈસ તારીખસે અંજાન બનકર ઈસકો ભુલા બેઠે. હમારે વાઈઝોં ઔર મુસન્નિફોંને અપની પૂરી તવજ્જોહ બાદકે ઔલિયાકે વાકિઆત ઔર બુઝુર્ગોંકી કહાનિયાં સુનાને પર લગા દી ઔર લોગ ભી ઉસ પર ઐસે રીઝેકે વઅઝકી મજલિસેં, પળ્હને-પળ્હાનેકી જગહેં ઔર ઉસ દૌરકી સારી કિતાબેં ઈન્હીં વાકિઆતસે ભર ગઈ ઔર ઈલ્મકી સારી પૂંજી સુફિયોંકે હાલાત ઔર ઉનકી કરામતોંકી ભેંટ ચળ્હ ગઈ.

જહાં તક ઈન સુતૂરકે લિખને વાલેકો માલુમ હૈ, સહાબા કિરામકે વાકિઆત ઔર હાલાતકા ઈસ્લામી દઅવતો તર્બિયતમેં કયા દરજા હૈ ઓર ઈસ કિમતી ખઝાનેકી ઈસ્લાહો તર્બિયતકે મૈદાનમેં અહમિયત, તાષીરકી ઈફાદિયત ઔર કદરો કિમતકી તરફ પેહલી બાર, મશહૂર અલ્લાહકી તરફ બુલાને વાલે, ઝબરદસ્ત ઈસ્લાહ કરને વાલે, હઝરત મૌલાના ઈલ્યાસ રહમતુલ્લાહિ અલયહિ (૧૩૬૩ હિ.) કા ધ્યાન ગયા જો પૂરી હિંમત ઔર ઉંચે હૌંસલેકે સાથ ઉસકા મુતાલિઆ કરનેમેં લગ ગયે. મૈંને ઉનમેં સીરતે નબી ઔર સહાબાકે હાલાતકા બેપનાહ શૌક પાયા. વોહ અપને અકીદતમંદો ઓર સાથિયોંસે ઈન્હીંકી બાતેં કરતે, ઈસીકો સુનતે-સુનાતે. ચુનાંચે હર રાત મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ સાહબ યેહ વાકિઆ પળ્હકર સુનાતે. વોહ પૂરે ધ્યાન ઔર તવજ્જોહકે સાથ પૂરે શૌકસે સુનતે ઔર ચાહતે થે કે ઈન્હેં ફૈલાયા જાએ.

ઉનકે ભતીજે શૈખુલ હદીષ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા સાહબ ને એક કિતાબ ઔસત દર્જે કી સહાબા કિરામ કે હાલાત મેં લિખી જિસસે હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ

સાહબ રહ. બહોત ખુશ હુએ ઔર તમામ કામ કરને વાલોં ઔર દઅવત કે રાસ્તે મેં નિકલને વાલોં કે લિયે ઈસ કિતાબ કા પળ્હના-સમઝાના ઝરૂરી કરાર દિયા. ચુનાંચે યે કિતાબ દઅવત કા કામ કરને વાલોં કે નિસાબ (કોર્સ) મેં દાખિલ હૈ ઔર દીની હલકોં મેં વોહ ઈતની મકબૂલ હૈ કે કમ કિતાબેં હી ઈતની મકબૂલ હોતી હૈં .

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ સાહબ રહ. કી વફાત કે બાદ મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ સાહબ અપને વાલિદકે જાનશીં ઔર વારિસ હુએ, દઅવત કી ઝિમ્મેદારિયાં ભી વિરાસતમેં મિલીં ઔર દઅવતમેં બહોત ઝયાદા લગે રેહનેકે બાવજૂદ સીરતો તારીખ ઔર સહાબાકે અલગ-અલગ તબકોંકા પળ્હના-પળ્હાના ઔર ઉસમેં લગા રેહના ભી જારી રખા.

ચુનાંચે જિન લોગોંકો મૈં જાનતા હું, ઉનમેં મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ સાહબ જૈસા, સહાબાકે હાલાત પર નઝર રખને વાલા, ઉન્હેં હર વકત યાદ રખને વાલા, ઉન્હે આઈડિયલ સમઝને ઔર ઝિંદગીકે હર મામલેમેં ગવાહ બનાને વાલા, અપની તકરીરોં ઔર બાતોંમેં ઉનકે વાકિઆતકો નગીનેકી તરહ જડનેવાલા, ઉન પર અચ્છી નઝર રખને વાલા, ગહરાઈમેં ઉતર કર ઉન્હેં સમઝને વાલા આલિમ મૈંને નહીં દેખા. કરીબ-કરીબ યેહી સબ વાકિઆ ઔર સચ્ચે કિસ્સે ઉનકી તકરીરોંકે સોતે થે ઔર ઉનકી બાતોં મેં અષર ઔર જાદૂ જૈસા મંઝર પેશ કરનેકા ઝરિયા થે. જમાઅતોંકો બડીસે બડી કુરબાની દેને, બડે સે બડે ઈષારકે લિયે તૈયાર કરને, બડી મુસીબત ઉઠાને ઔર દઅવતકે રાસ્તેમેં સખ્તિયાં સહનેકા બહોત બડા હથિયાર થે.

દઅવત ઉનકે ઝમાનેમેં હિંદુસ્તાનસે નિકલકર ઈસ્લામી મુલ્કોં ઔર યૂરોપ, અમરીકા, જાપાન ઔર ઈન્ડોનેશિયા તક પહોંચ ગઈ થી ઔર એક ઐસી મોટી કિતાબકી સખ્ત ઝરૂરત થી જિસકા પળ્હના-પળ્હાના ઔર સમઝના-સમઝાના દઅવતકે કામમેં લગને વાલે ઔર બાહિરકી દુન્યાકા સફર કરને વાલે કર સકેં, તાકે ઈસસે ઉનકે દિલો દિમાગકો ગિઝા મિલ સકે, દીની જઝબા ઔર જાનો માલ લગા દેનેકા શૌક જાગે ઔર વોહ હિજરત નુસરતકો સમઝેં ઔર ઈસકી બુનિયાદ પર અમલો અખ્લાકમેં આગે બળ્હેં. જબ કભી વોહ ઈન વાકિઓં ઔર કિસ્સોંકો પળ્હેં ઔર સુનેં, તો ઉનમેં ઐસા ખો જાએં જૈસે છોટી-મોટી નદિયાં સમંદરમેં ખો જાતી હૈં ઔર ઉંચે કદ વાલે ઈન્સાન પહાડકે સામને છોટે હો જાતે હૈં યહાં તક કે ઉનકો અપને યકીન પર શક હોને લગે, આ'માલ નઝરોંમેં હકીર હો જાએં ઔર ઝિંદગી બે-હૈસિયત નઝર આને લગે. ઉનકી હિંમતેં બુલંદ હોં, દિલોંમેં શૌક લહરેં લેને લગે ઔર હિંમતેં ઔર ઈરાદે પક્કે ઔર મઝબૂત હો જાએં.

અલ્લાહકે ચાહને ઓર ઉસકે ઈરાદે સે,દઅવતકી ઈઝઝત ઔર બરતરીકે અલાવા ઈસ ઉંચી કિતાબકે તૈયાર કરનેકા શર્ફ ભી હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ સાહબકો મિલા, હાલાંકે ઉનકી ઝિંદગીકી મસરૂફિયત, બરાબર સફર પર રેહને, મેહમાનોંકી ભીડ, વફદોંકે આને ઔર પળ્હને પળ્હાનેકે કામકે સાથ લિખને લિખાનેકા કોઈ ઈમ્કાન ન થા. લેકિન ઉન્હોંને અલ્લાહ કી તૌફીક ઔર મદદ, ઝબરદસ્ત હિંમત ઔર અઝમો ઈરાદે સે લિખને-લિખાને કા કામ ભી અંજામ દિયા ઔર ઈસ તરહ દઅવત દેને કે કામ ઔર લિખને-લિખાને કે કામ કો એક સાથ જમા કર દિયા. ઈસકા જમા હોના યકીનન બહોત મુશ્કિલ કામ હૈ, ઉન્હોંને ન સિર્ફ

તીન મોટે-મોટે હિસ્સોમેં સહાબા કિરામકે હાલાત જમા કિયે ઔર સીરતો તારીખ ઔર તબકાતકી કિતાબોંમેં જો મવાદ બિખરા હુવા થા, ઉસે ઈકટ્ઠા કર દિયા, બલ્કે ઈમામ તહાવી(રહ.) કી કિતાબ "શરહ મઆનિલ આષાર" કી શરહ તૈયાર કી જો અલ્લાહકી તૌફીક સે મોટે-મોટે કઈ હિસ્સોં મેં હૈં.

મુસન્નિફને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સીરતકે વાકિઆતસે શુરૂઆત કી હૈ ઔર સાથ-સાથ સહાબાકે હાલાત ભી લિખે હૈં ઔર ખાસ તૌર પર દઅવતી ઔર તર્બિયતી પેહલૂકો ઉજાગર કિયા હૈ. ઈસ તરહ યેહ દઅવત દેનેવાલોંકા ઐસા તઝકિરા હૈ જો કામ કરને વાલોંકે લિયે રાસ્તેકા સામાન ઔર મુસલમાનોંકે ઈમાનો યકીનકા સરચશ્મા હૈ.

ઉન્હોંને ઈસ કિતાબમેં સહાબા કિરામકે વોહ હાલાત ઔર વાકિઆત લિખે હૈં, જિનકા કિસી એક કિતાબમેં મિલના મુમ્કિન નહીં હૈ, કયોંકે યેહ કિસ્સે ઔર કહાનિયાં હદીષકી અલગ-અલગ કિતાબોં યા તારીખો તબકોંકે મજ્મૂઓં ઔર કિતાબોંસે લિયે ગયે હૈં, ઈસ તરહ યેહ એક ઐસા એન્સાઈકલોપીડિયા તૈયાર હો ગયા હૈ, જો ઉસ ઝમાનેકી તસ્વીર સામને લાકર રખ દેતા હૈ, જિસમેં સહાબા કિરામકી ઝિંદગી, ઉનકે અખ્લાકો કિરદારકે તમામ પેહલૂઓં ઔર બારીકિયોંકે સાથ નઝર આતી હૈ.

ઈન તમામ બાતોંકો ખાસ અંદાઝસે બયાન કર દેનેકી વજહસે કિતાબમેં એક એસી તાસીર પૈદા હો ગઈ હૈ જો ઉન કિતાબોંમેં નહીં પાઈ જાતી જિનમેં કમ ઔર થોડી-સી બાતેં હોતી હૈં. ઈસલિયે એક પળ્હને વાલા ઈસકી વજહસે ઈમાન ઔર દઅવત, સરફરોશી ઔર જાંબાઝી, કુરબાની ઔર ઈખ્લાસ ઓર ઝુહદકે માહૌલમેં વક્ત ગુઝારતા હૈ. અગર યેહ સહી હૈ કે કિતાબ, લિખને વાલેકા આઈના ઔર ઉસકે જિગર કા ટુકડા હોતી હૈ, ઔર જિસ કૈફીયત, જઝબો લગન, રૂહો તાસીરસે લિખી જાતી હૈ, ઉસસે ઝાહિર હો જાતી હૈ, તો મૈં પૂરે ભરોસેકે સાથ કેહ સકતા હૂં કે યેહ કિતાબ અસરદાર, તાકતવર ઔર કામિયાબ હૈ . ચૂંકે સહાબા કિરામકી મુહબ્બત ઉનકી નસ-નસમેં ઘુસ ચુકી થી ઔર દિલો દિમાગમેં રચ-બસ ગઈ થી, ઈસલિયે મુસન્નિફને ઉસકો અકીદત, મુહબ્બત ઔર તઅલ્લુકકી ઝબરદસ્ત કૈફિયતકે સાથ લિખા હૈ.

મુસન્નિફકે ઈખ્લાસકો દેખતે હુએ ઈસ કિતાબકો કિસી "મુકદ્દમે" કે લિખનેકી ઝરૂરત નહીં થી, કયૂંકે વોહ ખુદ જહાં તક મેરી જાનકારીમેં હૈ, ઈમાનકી તાકત, દઅવતમેં ડૂબ જાને ઔર યકસૂ હો જાનેકે એ'તિબારસે રબકી દેન ઔર ઝમાનેકી ખૂબિયોમેં સે એક થે ઔર ઐસે લોગ સદીયોંમેં પૈદા હોતે હૈં. વોહ એક એસી દીની તહરીક ઔર દઅવતકી કિયાદત કર રહે થે, જો અપને ફૈલાવ, તાકત, બડાઈ ઔર અસરમેં સબસે બડી તહરીક હૈ, લેકિન ઈસ નાચીઝકો ઉન્હોંને ઈસકે ઝરીએ ઈઝઝત બખ્શી ઔર ઈસ બહોત બડે કામમેં ઉસકા ભી હિસ્સા હો ગયા. ખુદાકા કુર્બ મિલે, ઉસકે લિયે મૈંને યેહ બાતેં લિખ દીં .

અલ્લાહ ઈસ કિતાબ કો મકબૂલે આમ બનાએ ઔર ખુદા કે બંદોં કો નફા પહોંચાએ.

અબુલ હસન અલી નદવી

૨, રજ્જબ ૧૩૭૮ હિ.

દો બાતેં

ઉર્દૂ હયાતુસ્સહાબાકે લિયે

હઝરત મૌલાના સૈયદ અબુલ હસન અલી હસની નદવી

યેહ કિતાબ અસલમેં અરબીમેં લિખી ગઈ થી, જો ઈસ્લામ ઔર મુસલમાનોંકી આલમગીર, હમેશા બાકી રેહને વાલી, મુસ્તનદ, મહબુબ, મઝહબી ઔર ઈલ્મી ઝુબાન હૈ ઔર હમેશા રહેગી, ઈસલિયેકે અલ્લાહ ફરમા ચુકા હૈ,

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

ઈન્ના નહનુ નઝ્ઝલ નઝ ઝિક્ર વ ઈન્ના લહુ લહાફિઝુન

“હમને કુર્આન મજીદકો નાઝિલ કિયા હૈ ઔર હમ ઈસકી હમેંશા હિફાઝત કરનેવાલે હૈં.”

કિસી કિતાબકી હિફાઝતકે વા’દે મેં યેહ બાત અપને આપ શામિલ હો જાતી હૈ કે વોહ હમેશા પળ્હી ઔર સમઝી જાએગી ઔર ઈસકે લિયે ઝરૂરી હૈ કે વોહ જિસ ઝબાનમેં હૈ, વોહ ભી ઝિંદા ઔર મહફૂઝ હો ઔર બોલી ઔર સમઝી જાતી હો.

મરકઝ નિઝામુદ્દીન દિલ્લીસે શુરૂ હોનેવાલી તબ્લીગી દઅવતો તહરીક, ઈસ કિતાબકે લિખનેવાલે હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ સાહબ રહ. કે ઝમાને મેં હિજાઝ ઔર દૂસરે અરબ મુલ્કોંમેં પહોંચને લગી થી ઔર વહાંકે ઉલમા ઈસકા અષર લેતે જા રહે થે, ઈસલિયે ઈસ કિતાબકા શૂરૂ મેં અરબી મેં હોના મુનાસિબ ભી થા ઔર ઝરૂરતકે મુતાબિક થા. ચુનાંચે યેહ કિતાબ પેહલી બાર દાઈરતુલ મઆરિફ ઉષ્માનિયાકે અરબી પ્રેસ મેં છપી. ઉસકે બાદ આલિમોંને ઈસે હાથોં હાથ લિયા ઔર અરબ મુલ્કોંમેં તો ધુમ મચ ગઈ, ફિર દમિશ્કકે દારૂલ કલમસે બડે એહતિમામ ઔર હસીન છપાઈકે સાથ છપી ઔર મકબૂલ હુઈ ઔર અભી ઈસકા સિલસિલા જારી હૈ. (ઉમ્મીદ હૈ ઈસકે અભી બહોતસે એડીશન નિકલેંગે).

લેકિન ઈસકે સાથ ઝરૂરત થી કે હિન્દુસ્તાન-પાકિસ્તાન ઔર કુછ ઉન મુલ્કોંકે લિયે જહાં હિન્દો પાકકે લોગ બડી તા’દાદ મેં રેહતે હૈં ઔર જહાં ઉર્દૂ બોલી-સમઝી જાતી હૈ,ઉસકા ઉર્દૂમેં ભરોસેમંદ ઔર આસાન તર્જુમા છાપા જાએ, તાકે ઉન મુલ્કોંમેં જાનેવાલી જમાઅતેં ઔર ખુદ વહાંકે દીની ઝૌક ઔર જઝબા રખને વાલે ઔર દઅવતી કામમેં હિસ્સા લેનેવાલે, ઈસસે સીધા ફાયદા ઉઠા સકેં, અપની ઈમાની ચિંગારિયોંકો જલાએ રખ સકેં ઔર અપની ઝિંદગી, રહન-સહન, અખ્લાક, જઝબાત ઔર રૂજહાનોંકો શુરૂકે મુસલમાનોં ઔર નબી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ગોદમેં પલને વાલે દીનકી દઅવત દેનેવાલોંકે નકશે કદમ પર ચલ સકેં. એક અર્સેસે ઈસકી ઝરૂરત મેહસૂસ કી જા રહી થી, લેકિન હર કામકા વક્ત હોતા હૈ. ચુનાંચે હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યૂસુફ રહ. કે પુરાને સાથી ઔર જાનશીન, દઅવતકી શાનદાર મેહનતકે મૌજુદા અમીર (ઔર અબ ઉનકા ભી ઈન્તિકાલ હો ગયા) હઝરત મૌલાના

મુહમ્મદ ઈન્આમુલ હસન રહ. કી ઈજાઝત ઔર ઈશારેસે ઈસ કિતાબકે તર્જુમેકી શરૂઆત હુઈ ઔર અલ્લાહને યેહ સઆદત મૌલવી મુહમ્મદ એહસાનુલ હક સાહબ (ઉસ્તાદ મદ્રસા અરબિયા, રાએવંડ) કે હિસ્સેમેં રખી થી. વોહ મઝાહિરૂલ ઉલૂમ સહારનપુરકે ફાઝિલ, હઝરત શયખુલ હદીસ મૌલાના ઝકરિયા સાહબકે મજાઝ ઔર ખુદ તબ્લીગી જમાઅતકી સોચમેં ઢલે હુએ ઔર ઉસીકી ગોદમેં પલે હુએ હૈં, ઈસલિયે કે કિસી ઐસી કિતાબકે તર્જુમાકે લિયે જો કિસી દઅવતકી તરફ લોગોંકો બુલા રહી હો ઔર જિસકી દઅવત જઝબે ઔર તાસીર સે ભરી હુઈ હો, સિર્ફ ઉસ ઝુબાનકા જાનના, જિસમેં વોહ કિતાબ હૈ ઔર ઉસકો અપની ઝુબાનમેં તર્જુમા કર દેનેકી સલાહિયત કાફી નહીં, ઈસકે લિયે ખુદ ઉસ જઝબેમેં ડૂબા રેહના ઔર ઉન મકસદોંકી દઅવત દેનેવાલા હોના ભી ઝરૂરી હૈ, જિનકી પરવરિશ ઔર તબ્લીગકે લિયે યેહ કિતાબ લિખી ગઈ. અલહમ્દુ લિલ્લાહ કિતાબકે મુતર્જિમમેં યેહ સબ બાતેં પાઈ જાતી હૈં. વોહ નિજી, ખાનદાની, ઝેહની ઔર ઈલ્મી ઔર બાતિની ઔર રૂહાની, હર તરીકે પર ઈસ દઅવત ઔર જમાઅતકે ઉસૂલોં, મકસદોંસે ન સિર્ફ મુત્તફિક ઔર મુતઅષ્ષિર હૈં, બલ્કે ઈનકે તર્જુમાન ઔર દાઈ ભી હૈં.

ફિર ઈસ તર્જુમા પર બહોતસે ઉલમાને નઝર ડાલી હૈ ઔર અપને નેક મશ્વરે ભી દિયે હૈં, જિનમેં મુફ્તી ઝૈનુલ આબિદીન સાહબ, મૌલાના નઝરૂર્રહમાન સાહબ, મૌલાના જમશેદ અલી સાહબ પાકિસ્તાની ઉલમાસે ઔર મરકઝ નિઝામુદ્દીન દિલ્લીકે બુઝુર્ગોં ઔર ઉલમામેં સે હઝરત મૌલાના ઈઝહારૂલ હસન સાહબ કાંધલવી ખાસ તૌર પર ઝિક્રકે કાબિલ હૈં.

અલ્લાહકી ઝાતસે ઉમ્મીદ હૈ કે યેહ તર્જુમા હર તરહસે મુફીદ ઔર અસરદાર સાબિત હોગા ઔર અપને અહમ ઔર બુલંદ મકસદકો પૂરા કરેગા. આખિરમેં યેહ બાત ઝેહનમેં રહે કે યેહ તર્જુમા દીની બાતોંકો ન જાનને વાલે આમ સાદા મુસલમાનોંકી સતહકો સામને રખકર કિયા ગયા હૈ વોહ સાદા ઔર સબકી સમઝમેં આનેવાલા હોનેકે સાથ-સાથ અસરદાર ઔર દિલ આવેઝ હૈ.

અલ્લાહ ઈસસે ઝયાદાસે ઝયાદા નફા પહોંચાએ ઔર ઈસે કુબૂલિયતસે નવાઝે.

અબુલ હસન અલી નદવી
દારૂલ ઉલૂમ નદવતુલ ઉલમા, લખનઉ
૧૯ રબીઉલ ૧૪૧૨ હિ.૨૯ સિતમ્બર ૧૯૯૧ ઈ.

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ઈતાઅત કે બારે મેં કુર્આની આયતેં

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ○ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ○ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ○ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ○
ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ○ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ○ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ○

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહી રબ્બીલ આલમીન. અર્રહમાનિર્રહીમ. માલિકિ યવ્મિદ્દીન. ઈય્યાક નઅબુદુ વઈય્યાક નસ્તઈન. ઈહદિનસ્સિરાતલ મુસ્તકીમ. સિરાતલ્લઝીન અન્અમ્ત અલયહીમ. ગયરિલ મગદૂબિ અલયહીમ વલદ્દાલ્લીન.

૧. સબ તા'રીફેં અલ્લાહકે લિયે જો પાલને વાલા સારે જહાનકા, બેહદ મેહરબાન, નિહાયત રહમ વાલા હૈ, બદલેકે દિનકા માલિક હૈ. (અય અલ્લાહ !) હમ તેરી હી ઈબાદત કરતે હૈં ઔર તુઝ હીસે મદદ ચાહતે હૈં બતલા હમકો સીધા રાસ્તા, ઉન લોગોંકા રાસ્તા જિન પર તૂને ફઝલ ફરમાયા, જિન પર ન તેરા ગુસ્સા હુવા ઔર ન વોહ ગુમરાહ હુએ. (અલ-ફાતિહા, ૧:૭)

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ

ઈન્નલ્લાહ રબ્બી વરબ્બુકુમ ફઅબુદુહ. હાઝા સિરાતુમ્મુસ્તકીમ.

૨. બેશક અલ્લાહ હૈ રબ મેરા ઔર રબ તુમ્હારા, સો ઉસકી બંદગી કરો, યેહી રાહ સીધી હૈ . (આલે ઈમરાન, ૫૧)

قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ○ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ○ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ○
قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ○

કુલ ઈન્નની હદાની રબ્બી અલા સિરાતિમ્મુસ્તકીમ. દીનન્ કીયમમ્ મિલ્લત ઈબ્રાહીમ હનીફા. વમા કાન મિનલ મુશરિકીન. કુલ ઈન્ન સલાતી વ નુસુકી વ મહયાય વ મમાતી લિલ્લાહી રબ્બિલ આલમીન. લા શરીક લહ. વબિઝાલિક ઉમિરતુ વ અના અવ્વલુલ મુસ્લિમીન.

૩. તૂ કેહ દે, મુઝકો સુઝાઈ મેરે રબને સીધી રાહ, સહી દીન મિલ્લતે ઈબ્રાહીમકા, જો એક હી તરફકા થા ઔર ન થા શિર્ક વાલોંમેં. તૂ કેહ, કે મેરી નમાઝ ઔર મેરી કુરબાની ઔર મેરા જીના ઔર મેરા મરના અલ્લાહ હી કે લિયે હૈ, જો પાલને વાલા સારી દુન્યાકા હૈ, કોઈ

નહીં ઉસકા શરીક ઔર યેહી મુઝકો હુકમ હુવા ઔર મૈં સબસે પેહલા ફરમાંબરદાર હૂં. (અલ અન્આમ,૧૬૧-૧૬૪)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ○

કુલ યા અય્યહુન્નાસુ ઈન્ની રસૂલુલ્લાહિ ઈલયકુમ જમીઆનિલ્લઝી લહુ મુલ્કુસ્સમાવાતિ વલ અર્દ, લા ઈલાહ ઈલ્લા હુવ યુહયી વ યુમીત. ફઆમિનુ બિલ્લાહી વરસૂલિહી ન્નબિય્યીલ ઉમ્મિય્યીલ્લઝી યુઅમિનુ બિલ્લાહિ વકલિમાતિહી વત્તબિઊહુ લઅલ્લકુમ તહતદૂન.

૪. તૂ કેહ, અય લોગો ! મૈં રસૂલ હૂં અલ્લાહકા તુમ સબકી તરફ જિસકી હુકૂમત હૈ આસમાનોં ઔર ઝમીન મેં, કિસીકી બંદગી નહીં ઉસકે સિવા,વહી જિલાતા હૈ ઔર મારતા હૈ, સો ઈમાન લાઓ અલ્લાહ પર ઔર ઉસકે ભેજે હુએ નબી ઉમ્મી પર, જો કે યકીન રખતા હૈ અલ્લાહ પર ઔર ઉસકે સબ કલામોં પર ઔર ઉસકી પૈરવી કરો તાકે તુમ રાહ પાઓ. (અલ-અઅરાફ, ૧૫૮)

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ○

વમા અરસલ્ના મિર્રસૂલિન ઈલ્લા લિયુતાઅ બિઈઝનિલ્લાહ. વલવ અન્નહુમ ઈઝ્ ઝલમુ અન્ફુસહુમ જાઊક ફસ્તગફરૂલ્લાહ વસ્તગફર લહુમુર્રસૂલુ લવજદુલ્લાહ તવ્વાબર્રહીમા.

૫. ઔર હમને કોઈ રસૂલ નહીં ભેજા મગર ઈસી વાસ્તેકે ઉસકા હુકમ માનેં અલ્લાહકે ફરમાનેસે, ઔર અગર વોહ લોગ, જિસ વકત ઉન્હોંને અપના બુરા કિયા થા, આતે તેરે પાસ, ફિર અલ્લાહસે માફી ચાહતે ઔર રસૂલ ભી ઉનકો બખ્શવાતા, તો અલબત્તા અલ્લાહકો પાતે મઆફ કરને વાલા મેહરબાન. (અન્નિસા, ૬૪)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ○

યા અય્યહુલ્લઝીન આમનુ અતીઉલ્લાહ વરસૂલહૂ વલા તવલ્લવ અન્હુ વઅન્તુમ તસ્મઉન.

૬. અય ઈમાન વાલો, હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર ઉસકે રસૂલકા ઔર ઉસસે મત ફિરો સુન કર. (અલ-અન્ફાલ, ૨૦)

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

વઅતીઊલ્લાહ વર્રસૂલ લઅલ્લકુમ તુરહમુન.

૭. ઔર હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર રસૂલકા, તાકે તુમ પર રહમ હો. (આલે ઈમરાન, ૧૩૨)

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَاصْبِرُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

વઅતીઉલ્લાહ વરસૂલહૂ વલા તનાઝઉ ફતફશલૂ વ તઝહબ રીહુકુમ વસ્બિરુ. ઈન્નલ્લાહ મઅસ્સાબિરીન.

૮. ઔર હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર રસૂલકા ઔર આપસ મેં ન ઝગડો, પસ નામુરાદ હો જાઓગે ઔર જાતી રહેગી તુમ્હારી હવા ઔર સબ્ર કરો. બેશક અલ્લાહ સાથ હૈ સબ્ર કરને વાલોંકે. (અલ-અન્ફાલ, ૪૬)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનુ અતીઉલ્લાહ વઅતીઊર્રસૂલ વઉલિલ અમ્રિ મિન્કુમ. ફઈન્ તનાઝઅતુમ ફી શયઈન ફરૂદ્દૂહુ ઈલલ્લાહિ વર્રસૂલિ ઈન કુન્તુમ્ તુઅમિનૂન બિલ્લાહિ વલ યવ્મિલ આખિર. ઝાલિક ખયરૂંવ્વઅહસનુ તઅવીલા.

૯. અય ઈમાન વાલો ! હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર હુકમ માનો રસૂલકા ઔર હાકિમોંકા જો તુમમેંસે હોં, ફિર અગર ઝગડ પડો કિસી ચીઝમેં તો ઉસકો પલટાઓ અલ્લાહકી તરફ ઔર રસૂલકી તરફ અગર યકીન રખતે હો અલ્લાહ પર ઔર કિયામતકે દિન પર ! યેહ બાત અચ્છી હૈ ઔર બહોત બેહતર હૈ ઈસકા અંજામ. (અન્નિસા, ૫૯)

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ

ઈન્નમા કાન કવ્લલ્ મુઅમિનીન ઈઝા દુઊ ઈલલ્લાહિ વ રસૂલિહી લિયહકુમ બય્નહુમ અંય્યકૂલુ સમિઅના વઅતઅના વઉલાઈક હુમુલ મુફલિહુન. વમંય્યુતિઈલ્લાહ વ રસૂલુહૂ વયખ્શલ્લાહ વયત્તકહિ ફઉલાઈક હુમુલ ફાઈઝૂન.

૧૦. ઈમાન વાલોંકી બાત યેહી થી કે જબ બુલાઈયે ઉનકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ ફૈસલા કરનેકો ઉનમેં, તો કહેં હમને સુન લિયા ઔર હુકમ માન લિયા ઔર વોહ લોગકે ઉન્હીં કા ભલા હૈ ઔર જો કોઈ હુકમ પર ચલે અલ્લાહકે ઔર ઉસકે રસૂલકે ઔર ડરતા રહે અલ્લાહસે ઔર બચકર ચલે ઉસસે, સો વહી લોગ હૈં મુરાદ કો પહોંચને વાલે. (અન્નૂર, ૫૧-૫૨)

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ۚ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۝ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ○ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ○

કુલ અતીઉલ્લાહ વઅતીઉર્રસૂલ. ફઇન તવલ્લવ ફઇન્નમા અલયહિ મા હુમ્મિલ વઅલયકુમ મા હુમ્મિલતુમ. વઇન તુતીઊહુ તહતદુ. વમા અલર્રસૂલિ ઇલ્લલ બલાગુલ મુબીન. વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનુ મિનકુમ વઅમિલુસ્સાલિહાતિ લયસ્તખલિફન્નહુમ ફિલ અર્દિ કમસ્તખ્લફલ્લઝીન મિન કબલિહીમ. વલયુમક્કિનન્ન લહુમ દીનહુમુલ્લઝીરતદા લહુમ વલયુબદ્દિલન્નહુમ્ મિમ્બઅદિ ખવ્ફિહિમ અમ્ના. યઅબુદુનની લાયુશરિકૂન બી શય્આ. વમન કફર બઅદ ઝાલિક ફઉલાઇક હુમુલ ફાસિકૂન. વઅકીમુસ્સલાત વઆતુઝઝકાત વઅતીઉર્રસૂલ લઅલ્લકુમ તુરહમૂન.

૧૧. તૂ કેહ, હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર હુકમ માનો રસૂલકા, ઔર અગર તુમ મુંહ ફેરોગે, તો ઉસકા ઝિમ્મા હૈ જો બોઝ ઉસ પર રખા. ઔર તુમ્હારા ઝિમ્મા હૈ જો બોઝ તુમ પર રખા ઔર અગર ઉસકા કહા માનો તો રાહ પાઓ ઔર પેગામ લાનેવાલેકા ઝિમ્મા નહીં, મગર પોંહચા દેના ખોલકર. વા'દા કર લિયા અલ્લાહને ઉન લોગોંસે જો તુમમેં ઈમાન લાએ હૈં ઓર કિયે હૈં ઉન્હોંને નેક કામ, અલબત્તા પીછે હાકિમ કર દેગા ઉનકો મુલ્કમેં, જૈસા હાકિમ કિયા થા ઉનસે અગલોંકો ઔર જમા દેગા ઉનકે લિયે દીન ઉનકા જો પસંદ કર દિયા ઉનકે વાસ્તે ઔર દેગા ઉનકો ઉનકે ડરકે બદલે મેં અમન. મેરી બંદગી કરેંગે, શરીક ન કરેંગે મેરા કિસીકો ઔર જો કોઈ નાશુક્રી કરેગા ઉસકે પીછે, સો વહી લોગ હૈં નાફરમાન ઔર કાયમ રખો નમાઝ ઔર દેતે રહો ઝકાત ઔર હુકમ પર ચલો રસૂલકે તાકે તુમ પર રહમ હો. (અન્નૂર, ૫૪-૫૫)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ○ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ○

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનુત્તકુલ્લાહ વકૂલૂ કવ્લન સદીદા. યુસ્લિહ લકુમ અઅમાલકુમ વયગ્ફિર લકુમ ઝુનૂબકુમ. વમંય્યુતિઇલ્લાહ વરસૂલહૂ ફકદ ફાઝ ફવ્ઝન અઝીમા.

૧૨. અય ઈમાન વાલો ! ડરતે રહો અલ્લાહસે ઔર કહો બાત સીધી કે સંવાર દે તુમ્હારે વાસ્તે તુમ્હારે કામ ઔર બખ્શ દે તુમકો તુમ્હારે ગુનાહ ઔર જો કોઈ કેહને પર ચલા અલ્લાહ કે ઔર ઉસકે રસૂલકે, ઉસને પાઈ બડી મુરાદ. (અલ-અહઝાબ, ૭૦-૭૧)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ○

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનુસ્તજીબુ લિલ્લાહિ વલિર્રસૂલિ ઈઝા દઆકુમ લિમા યુહયીકુમ. વઅલમૂ અન્નલ્લાહ યહૂલુ બય્નલ મરઈ વકલ્બિહી વઅન્નહૂ ઈલયહિ તુહશરૂન.

૧૩. અય ઈમાન વાલો ! હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર રસૂલકા, જિસ વકત બુલાએ તુમકો ઉસ કામકી તરફ જિસમેં તુમ્હારી ઝિંદગી હૈ ઔર જાન લો કે અલ્લાહ રોક લેતા હૈ આદમીસે ઉસકે દિલકો ઔર યેહ કે ઉસીકે પાસ તુમ જમા હોગે. (અલ અન્ફાલ, - ૨૪)

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ○

કુલ અતીઉલ્લાહ વઅતીઊર્રસૂલ. ફઈન તવલ્લવ ફઈન્નલ્લાહ લા યુહિબ્બુલ કાફિરીન.

૧૪. તૂ કેહ, હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર રસૂલકા, ફિર અગર મુંહ મોડેં તો અલ્લાહકો મુહબ્બત નહીં હૈ કાફિરોંસે. (આલે ઈમરાન, ૩૨)

مَّن يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ○

મંય્યુતિઈર્રસૂલ ફકદ અતાઅલ્લાહ. વમન તવલ્લા ફમા અરસલનાક અલયહિમ હફીઝા.

૧૫. જિસને હુકમ માના રસૂલકા, ઉસને હુકમ માના અલ્લાહકા ઔર જો ઉલટા ફિરા તો હમને તુમકો નહીં ભેજા ઉન પર નિગેહબાન. (અન્નિસા, ૮૦)

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ○ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا ○

વમંય્યુતિઈલ્લાહ વર્રસૂલ ફઉલાઈક મઅલ્લઝીન અન્અમલ્લાહુ અલયહીમ મિન ન્નબીય્યીન વસ્સિદ્દીકીન વશ્શુહદાઈ વસ્સાલિહીન. વહસુન ઉલાઈક રફીકા. ઝાલિકલ ફદલુ મિનલ્લાહ. વકફા બિલ્લાહિ અલીમા.

૧૬. ઔર જો કોઈ હુકમ માને અલ્લાહકા ઔર ઉસકે રસૂલકા, સો વોહ ઉનકે સાથ હૈં જિન પર અલ્લાહ ને ઈન્આમ કિયા કે વોહ નબી ઔર સિદ્દીક ઔર શહીદ ઔર નેકબખ્ત હૈં ઔર અચ્છા હૈ ઉનકા સાથ. યેહ મેહરબાની હૈ અલ્લાહકી તરફ સે ઔર અલ્લાહ કાફી હૈ જાનને વાલા. (અન્નિસા, ૬૯-૭૦)

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ○وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ ○

વમંય્યુતિઈલ્લાહ વરસૂલહુ યુદખિલ્હુ જન્નાતિન્ તજરી મિન તહતિહલ અન્હારુ ખાલિદીન ફીહા વઝાલિકલ ફવઝુલ અઝીમ. વમંય્યઅસિલ્લાહ વરસૂલહુ વયતઅદ્દ હુદૂદહૂ યુદખિલહુ નારન ખાલિદન ફીહા. વલહુમ અઝાબુમ્મુહીન.

૧૭. ઔર જો કોઈ હુકમ પર અલ્લાહકે ચલે ઔર રસૂલકે ઉસકો દાખિલ કરેગા જન્નતોંમેં, જિનકે નીચે બેહતી હૈં નહરેં, હમેશા રહેંગી ઉનમેં ઔર યેહી હૈ બડી મુરાદ મિલની. ઔર જો કોઈ નાફરમાની કરે અલ્લાહકી ઔર ઉસકે રસૂલકી ઔર નિકલ જાયે ઉસકી હદોંસે, ડાલેગા ઉસકો આગમેં, હમેશા રહેગા ઉસમેં ઔર ઉસકે લિયે ઝિલ્લતકા અઝાબ હૈ. (અન્નિસા, ૧૩-૧૪)

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ ۖ قُلِ الْأَنفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ○ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ○ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ○ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ○

યસ્અલુનક અનિલ અન્ફાલ. કુલિલ અન્ફાલુ લિલ્લાહી વર્રસૂલ. ફત્તકુલ્લાહ વઅસ્લિહૂ ઝાત બયનિકુમ. વઅતીઉલ્લાહ વરસૂલહુ ઈન કુન્તુમ મુઅુમનીન. ઈન્નમલ મુઅમિનૂનલ્લઝીન ઈઝા ઝુકિરલ્લાહુ વજિલત કુલૂબુહુમ વઈઝા તુલિયત અલયહિમ આયાતુહૂ ઝાદતહુમ ઈમાનંવ્વઅલા રબ્બિહિમ યતવક્કલુન. અલ્લઝીન યુકીમુનસ્સલાત વમિમ્મા રઝકનાહુમ યુન્ફિકુન. ઉલાઈક હુમુલ મુઅમિનૂન હક્કા. લહુમ દરજાતુન ઈન્દ રબ્બિહિમ વ મગફિરતુંવ્વ રિઝકુન કરીમ.

૧૮. તુઝસે પૂછતે હૈં હુકમ ગનીમતકા તૂ કેહ દે કે ગનીમતકા માલ અલ્લાહકા હૈ ઔર રસૂલકા. સો ડરો અલ્લાહસે ઔર સુલહ કરો આપસમેં ઔર હુકમ માનો અલ્લાહકા ઔર રસૂલકા અગર ઈમાન રખતે હો. ઈમાન વાલે વહી હૈં કે જબ નામ આએ અલ્લાહકા તો ડર જાયે ઉનકે દિલ ઔર જબ પઢ્હા જાયે ઉન પર ઉસકા કલામ તો ઝયાદા હો જાતા હૈ ઉનકા ઈમાન. ઔર વોહ અપને રબ પર ભરોસા રખતે હૈં વોહ લોગ કે જો કાયમ રખતે હૈં નમાઝકો ઔર હમને જો ઉનકો રોઝી દી હૈ ઉસમેં સે ખર્ચ કરતે હૈં . વહી હૈં સચ્ચે ઈમાન વાલે. ઉનકે લિયે દર્જે હૈં રબ કે પાસ ઔર મઆફી ઔર રોઝી ઈઝ્ઝતકી. (અલ-અન્ફાલ, ૧-૪)

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ○

વલ મુઅમિનૂન વલમુઅમિનાતુ બઅદુહુમ અવલિયાઉ બઅદ. યઅમુરૂન બિલ મઅરૂફિ વયન્હવ્ન અનિલ મુન્કર વયુકીમુનસ્સલાત વયુઅતુનઝ્ઝકાત વયુતિઉનલ્લાહ વરસૂલહ. ઉલાઈક સયરહુમુલ્લાહ. ઈન્નલ્લાહ અઝીઝુન હકીમ.

૧૯. ઔર ઈમાન વાલે મર્દ ઔર ઈમાન વાલી ઔરતેં એક દૂસરેકી મદદગાર હૈં, સિખલાતે હૈં નેક બાત ઔર મના કરતે હૈં બુરી બાતસે ઔર કાયમ રખતે હૈં નમાઝ ઔર દેતે હૈં ઝકાત ઔર હુકમ પર ચલતે હૈં અલ્લાહ કે ઔર રસૂલ કે ઔર ઈમાનવાલે મર્દ ઓર ઈમાનવાલી ઔરતેં વહી લોગ હૈં જિન પર રહમ કરેગા અલ્લાહ ! બેશક અલ્લાહ ઝબરદસ્ત હૈ હિકમત વાલા. (અત્તૌબા, - ૭૧)

قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ○

કુલ ઈન કુન્તુમ તુહિબ્બુનલ્લાહ ફત્તબિઉની યુહબિબકુમુલ્લાહુ વયગ્ફિર લકુમ ઝુનૂબકુમ. વલ્લાહુ ગફુરૂર્રહીમ.

૨૦. તૂ કેહ અગર તુમ મુહબ્બત રખતે હો અલ્લાહકી, તો મેરી રાહ ચલો તાકે મુહબ્બત કરે તુમસે અલ્લાહ ઔર બખ્શે ગુનાહ તુમ્હારે ઔર અલ્લાહ બખ્શને વાલા મેહરબાન હૈ. (આલે ઈમરાન, ૩૧)

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ○

લકદ કાન ફી રસૂલિલ્લાહિ ઉસ્વતુન હસનતુલ્લિમન કાન યરજુલ્લાહિ વલ યવ્મિલ આખિર વઝકરલ્લાહ કષીરા.

૨૧. તુમ્હારે લિયે ભલી થી સીખની રસૂલુલ્લાહકી ચાલ. ઈસકે લિયે જો કોઈ ઉમ્મીદ રખતા હૈ અલ્લાહકી ઔર પિછલે દિનકી ઔર યાદ કરતા હૈ અલ્લાહકો બહોત-સા. (અલ-અહઝાબ, ૨૧)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا

વમા આતાકુમુ ર્રસૂલુ ફખુઝૂહ. વમા નહાકુમ અન્હુ ફન્તહુ.

૨૨. ઔર જો દે તુમકો રસૂલ ઉસે લે લો ઔર જિસસે મના કરે ઉસે છોડ દો.(અલ હશ્ર, ૭)

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી પૈરવી ઔર ઈતાઅત ઔર આપકે ખુલફા કી પૈરવી કે બારે મેં હદીસેં

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે જિસને મેરી ઈતાઅત કી ઉસને અલ્લાહકી ઈતાઅત કી, જિસને મેરી નાફરમાની કી, ઉસને અલ્લાહકી નાફરમાની કી ઔર જિસને મેરે અમીરકી ઈતાઅત કી ઉસને મેરી ઈતાઅત કી ઔર જિસને મેરે અમીરકી નાફરમાની કી, ઉસને મેરી નાફરમાની કી. [૧]

---

૧ બુખારી

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે મેરી સારી ઉમ્મત જન્નતમેં દાખિલ હોગી, લેકિન જો ઈન્કાર કરેગા (વોહ જન્નત મેં દાખિલ નહીં હોગા.) અર્ઝ કિયા ગયા કૌન ઈન્કાર કરેગા ? આપને ફરમાયા જિસને મેરી ઈતાઅત કી વોહ જન્નત મેં દાખિલ હોગા ઔર જિસને મેરી નાફરમાની કી ઉસને ઈન્કાર કિયા.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં કે કુછ ફરિશ્તે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયે ઔર આપ સો રહે થે. ઉન ફરિશ્તોંને (આપસ)મેં કહા કે તુમ્હારે ઈસ સાથીકે લિયે એક મિસાલ હૈ, ઈસ મિસાલકો બયાન કરો. કુછ ફરિશ્તોંને કહા, યેહ સો રહે હૈં ઔર કુછ ફરિશ્તોંને કહા કે ઈનકી આંખે સોતી હૈં ઔર દિલ જાગતા રેહતા હૈ, તો ફરિશ્તોંને કહા કે ઈનકી મિસાલ ઉસ આદમી જૈસી હૈ કે જિસને એક ઘર બનાયા ઔર ઉસ ઘરમેં ખાનેકી એક દઅવત કા ઈન્તિઝામ કિયા ઔર એક બુલાને વાલેકો ભેજા, તો જિસને ઉસ બુલાને વાલેકી બાત માની, વોહ ઘર મેં દાખિલ હુવા ઔર ઉસ દઅવતમેં સે ખાયા ઔર જિસને ઉસ બુલાને વાલેકી બાત ન માની, ન વોહ ઘર મેં દાખિલ હુવા ઔર ન ઉસ દઅવતમેં સે કુછ ખાયા.

ફિર ફરિશ્તોંને કહા, ઈસ મિસાલકા મતલબ ઉનકે સામને બયાન કરો, તાકે યે સમઝ જાએં. ઈસ પર કુછ ફરિશ્તોંને કહા કે યેહ તો સો રહેં હૈ ઔર કુછને કહા કે ઉનકી આંખે સોતી હૈં ઔર દિલ જાગતા હૈ. તબ ફરિશ્તોં ને યેહ મતલબ બયાન કિયા કે વોહ ઘર જન્નત હૈ ઔર બુલાને વાલે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ. ઈસલિયે જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈતાઅત કી, ઉસને અલ્લાહકી ઈતાઅત કી ઔર જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નાફરમાની કી, ઉસને અલ્લાહકી નાફરમાની કી ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહ સે લોગોંકી દો કિસ્મેં હો ગઈ. (જિસને આપકી માની, ઉસને અલ્લાહકી માની ઔર જન્નત મેં જાએગા ઔર જિસને આપકી ન માની ઉસને અલ્લાહકી ન માની, ઔર વોહ જન્નત મેં નહીં જાએગા)૨

હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી રદિયલ્લાહુ અન્હુ હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે મેરી ઔર ઈસ દીનકી મિસાલ, જિસકો દેકર અલ્લાહને મુઝે ભેજા હૈ ઉસ આદમી જૈસી હૈ જો અપની કૌમકે પાસ આયા ઔર કહાકે અય મેરી કૌમ ! મૈં ને અપની આંખોં સે (દુશ્મન કી બડી) ફૌજકો (તુમ્હારી તરફ આતે હુએ) દેખા હૈ. મૈં તુમકો બેગર્ઝ હોકર ડરા રહા હું, ઈસલિયે (યહાં સે ભાગને મેં) જલ્દી કરો, જલ્દી કરો.

ચુનાંચે ઉસકી કૌમમેં સે કુછ લોગોંને ઉસકી બાત માન લી ઔર શામ હોતે હી ચલ દિયે ઔર આરામસે ચલતે રહે ઔર વોહ તો બચ ગયે ઔર ઉસ કૌમમેં સે કુછ લોગોંને ઉસે ઝુઠા સમઝા ઔર વહીં ઠેહરે રહે. દુશ્મનકી ફૌજને ઉન પર સુબહ હમલા કરકે હલાક કર દિયા ઔર ઉનકો બિલ્કુલ ખત્મ કર દિયા.

---

૧ બુખારી, જામેઅ, જિલ્દ ૨-૨૩૩
૨ બુખારી, મિશ્કાત-૨૧

યેહ મિસાલ હૈ ઉન લોગોંકી જિન્હોંને મેરી બાત માની ઔર જો સચ્ચા દીન મૈં લેકર આયા, ઉસ પર અમલ કિયા ઔર ઉન લોગોંકી જિન્હોંને મેરી નાફરમાની કી ઔર જો દીન લેકર મૈં આયા, ઉસકો ઝુઠલાયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે જો કુછ બની ઈસરાઈલ પર આયા, વોહ સબ કુછ મેરી ઉમ્મત પર ઝરૂર આએગા (ઔર દોનોં બહોત મિલતે-જુલતે હોંગે) જૈસે કે દોનોં જૂતે એક દૂસરેકે બરાબર કિયે જાતે હૈં યહાં તક કે અગર બની ઈસરાઈલમેં સે કિસીને અપની માં કે સાથ ખુલ્લમ-ખુલ્લા ઝિના કિયા હોગા તો મેરી ઉમ્મતમેં ભી ઐસા આદમી હોગા જો ઐસા કામ કરેગા ઔર બની ઈસરાઈલ બહત્તર ફિર્કોંમેં બંટ ગયે થે, મેરી ઉમ્મત તિહત્તર ફિર્કોંમેં બંટ જાએગી ઔર એક ફિર્કેકે અલાવા બાકી તમામ ફિર્કે જહન્નમ મેં જાએંગે.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! વોહ એક ફિર્કા કૌન-સા હોગા? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા જો ઉસ રાસ્તે પર ચલે જિસ પર મૈં ઔર મેરે સહાબા (રદિ.) હૈં.[૨]

હઝરત ઈરબાઝ બિન સારિયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં નમાઝ પઢાઈ ઔર ફિર અપને નૂરાની ચેહરેકે સાથ હમ લોગોં કી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ ઔર ઐસા અસર ભરા વઅઝ બયાન ફરમાયા કે જિસસે આંખોંસે આંસૂ જારી હો ગયે ઔર દિલ કાંપ ગયે.

એક આદમીને અર્ઝ કિયા અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપકા યેહ વઅઝ ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ જૈસેકે જાનેવાલેકા (આખિરી) વઅઝ હુવા કરતા હૈ ઈસલિયે આપ હમેં કિન ખાસ બાતોંકી તા'કીદ ફરમાતે હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકી વસીયત કરતા હૂં કે અલ્લાહસે ડરો ઔર અમીરકી બાત સુનો ઔર માનો, અગરચે વોહ હબ્શી ગુલામ હો, ક્યૂંકે તુમમેં સે મેરે બાદ જો ભી ઝિંદા રહેગા, વહ બહોત-સે ઈખ્તિલાફ દેખેગા, તો ઐસી સૂરતમેં મેરી ઔર ખુલફા-એ-રાશિદીનકી સુન્નત પર અમલ કરતે રેહના ઔર ઉસે થામે રખના ઔર દાંતોંસે મઝબૂત પકડે રેહના ઔર નઈ-નઈ બાતોં સે બચના, ક્યૂંકે હર નઈ બાત બિદઅત હૈ ઔર હર બિદઅત ગુમરાહી હૈ.[૩]

હઝરત ઉમર (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને રબસે અપને બાદ સહાબા (રદિ.) સે હોનેવાલે ઈખ્તિલાફકે બારે મેં પૂછા તો અલ્લાહને મેરે પાસ યેહ વહી ભેજી કે અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકે સહાબા મેરે નઝદીક આસમાનકે સિતારેકી તરહ હૈં. હર સિતારેમેં નૂર હૈ, લેકિન કુછ સિતારે દૂસરોંસે ઝયાદા રોશન હૈં. જબ સહાબાકી કિસી અમ્રકે બારેમેં રાય અલગ-અલગ હો જાએ, તો જો આદમી ઉનમેંસે કિસી ભી એકકી રાય પર અમલ કર લેગા, વોહ મેરે નઝદીક

૧ બુખારી, વ મુસ્લિમ
૨ તિર્મિઝી
૩ તિર્મિઝી, અબૂ દાઊદ

હિદાયત પર હૈ ઔર આપને ફરમાયા મેરે સહાબા સિતારોંકી તરહ હૈ, જિસકી ભી પૈરવી કરોગે, હિદાયત પા જાઓગે.[૧]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે મા'લૂમ નહીં હૈ કે મૈં તુમમેં કિતની મુદ્દત તક રહુંગા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ ઈશારા કરતે હુએ ફરમાયા કે મેરે બાદ ઈન દોનોંકી ઈક્તિદા(પૈરવી) કરના ઔર અમ્મારકી સીરત અપનાઓ ઔર ઈબ્ને મસઊદ તુમ્હેં જો ભી બતાએં, ઉસે સચ્ચા માનો.[૨]

હઝરત બિલાલ બિન હારિષ મુઝની (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે જિસને મેરે બાદ મેરી કિસી મિટી હુઈ સુન્નતકો ઝિંદા કિયા, તો જિતને લોગ ઉસ સુન્નત પર અમલ કરેંગે, ઉન સબકે બરાબર ઉસે બદલા મિલેગા ઔર ઈસસે ઉન લોગોંકે બદલેમેં કોઈ કમી ન આએગી ઔર જિસને ગુમરાહીકા કોઈ ઐસા તરીકા ઈજાદ કિયા, જિસસે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ કભી રાઝી નહીં હો સકતે તો જિતને લોગ ઉસ તરીકે પર અમલ કરેંગે, ઉન સબકે બરાબર ઉસે ગુનાહ હોગા ઔર ઈસસે ઉન લોગોંકે ગુનાહમેં કોઈ કમી નહીં આએગી.[૩]

હઝરત અમ્ર બિન ઔફ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે દીન હિઝાજકી તરફ ઐસે સિમટ આએગા, જૈસેકે સાંપ અપને બિલકી તરફ સિમટ આતા હૈ ઔર દીન હિઝાજમેં અપની જગહ ઈસ તરહ ઝરૂર બના લેગા, જિસ તરહ પહાડી બકરી (શેરકે ડર કી વજહ સે) પહાડીકી ચોટી પર અપની જગહ બનાતી હૈ. દીન શુરૂમેં અજનબી થા ઔર બહોત જલ્દ ફિર પેહલેકી તરહ અજનબી હો જાએગા, ઈસલિયે ઉન લોગોંકે લિયે ખુશખબરી હૈ જિનકો દીનકી વજહસે અજનબી સમઝા જાએ, ઔર યેહ વોહ લોગ હૈં જો મેરે બાદ મેરી જિસ સુન્નતકો લોગ બિગાડ દેં, યે ઉસ સુન્નતકો ઠીક કર દેતે હૈં.[૪]

હઝરત અનસ રદીયલ્લાહુ અન્હુ ફરમાતે હૈં કે હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝે ઈર્શાદ ફરમાયા કે અય મેરે બેટે ! અગર તુમ હર વક્ત અપને દિલકી યેહ કૈફિયત બના સકતે હો કે ઉસમેં કિસીકે બારેમેં ઝરા ભી ખોટ ન હો તો ઝરૂર ઐસે કરો.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અય મેરે બેટે ! યેહ મેરી સુન્નતમેં સે હૈ ઔર જિસને મેરી સુન્નતસે મુહબ્બત કી, ઉસને મુઝસે મુહબ્બત કી ઔર જિસને મુઝસે મુહબ્બત કી, વોહ મેરે સાથ જન્નત મેં હોગા.[૫]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે મેરી ઉમ્મત કે બિગડને કે વક્ત જિસને મેરી સુન્નત કો મઝબૂતી સે થામે રખા, ઉસે સો શહીદોં કા સવાબ મિલેગા.

---

૧ રઝીન, જમઉલ ફવાઈદ, જિલ્દ ૨-૨૦૧
૨ તિર્મિઝી
૩ તિર્મિઝી, ઈબ્ને માજા
૪ તિર્મિઝી
૫ તિર્મિઝી

યેહ રિવાયત બયહકી કી હૈ ઔર તબરાનીમેં યેહ રિવાયત હઝરત અબૂ હુરૈરહસે રિવાયત કી ગઈ હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે ઉસે એક શહીદકા સવાબ મિલેગા.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે મેરી ઉમ્મતકે બિગડનેકે વક્ત મેરી સુન્નતકો મઝબૂતીસે થામને વાલેકો એક શહીદકા અજર મિલેગા.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે મેરી ઉમ્મતકે ઈખ્તિલાફકે વક્ત મેરી સુન્નતકો મઝબૂતીસે થામને વાલા હાથમેં ચિંગારી લેનેવાલેકી તરહ હોગા.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતે હૈં કે જો મેરી સુન્નતસે મુંહ મોડે, ઉસકા મુઝસે કોઇ તઅલ્લુક નહીં હૈ.

યેહ રિવાયત મુસ્લિમકી હૈ ઔર ઇબ્ને અસાકિરમેં યેહ રિવાયત હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) સે મરવી હૈ ઔર ઉસકે શુરૂમેં હૈ કે જિસને મેરી સુન્નત પર અમલ કિયા, ઉસકા મુઝસે તઅલ્લુક હૈ ઔર જો મેરી સુન્નતસે મુંહ મોડે ઉસકા મુઝસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં હૈ.

હઝરત આઈશા (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નકલ ફરમાતી હૈં કે જિસને સુન્નતકો મઝબૂતીસે થામા, વોહ જન્નતમેં દાખિલ હોગા.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે રિવાયત કરતે હૈં કે જિસને મેરી સુન્નતકો ઝિંદા કિયા, ઉસને મુઝસે મુહબ્બત કી ઔર જિસને મુઝસે મુહબ્બત કી, વોહ મેરે સાથ જન્નત મેં હોગા.[૫]

---

૧ તર્ગીબ, જિલ્દ ૧-૪૪
૨ તબરાની ઔર અબૂ નઈમ
૩ કુંઝુલ ઉમ્માલ, જિલ્દ ૧-૪૭
૪ દારે કુત્ની
૫ સજઝી

નબી કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) કે બારે મેં કુર્આની આયતેં

مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ○

મા કાન મુહમ્મદુન અબા અહદિમ્ મિર્રિજાલિકુમ વલા કિર્રસૂલલ્લાહિ વ ખાતમન્નબિય્યીન. વકાનલ્લાહુ બિકુલ્લિ શયઇન અલીમા.

૧. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાપ નહીં કિસીકે, તુમ્હારે મર્દોમેંસે, લેકિન રસૂલ હૈં અલ્લાહકે ઔર મુહર સબ નબીયોં પર ઔર હૈ અલ્લાહ સબ ચીઝોંકો જાનને વાલા. (અલ-અહઝાબ, ૪૦)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ○ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ○

યા અય્યુહન્નબિય્યુ ઇન્ના અરસલનાક શાહિદંવ્વ મુબશ્શિરંવ્વ નઝીરા. વ દાઇયન ઇલલ્લાહિ બિઇઝનિહી વ સિરાજમ્મુનીરા.

૨. અય નબી ! હમને તુઝકો ભેજા બતાને વાલા ઔર ખુશખબરી સુનાને વાલા ઔર ડરાને વાલા ઔર બુલાને વાલા અલ્લાહકી તરફ ઉસકે હુક્મ સે ઔર ચમકતા હુવા ચિરાગ. (અલ-અહઝાબ, ૪૪-૪૫)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ○ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ઇન્ના અરસલનાક શાહિદંવ્વ મુબશ્શિરંવ્વ નઝીરા. લિતુઅમિનુ બિલ્લાહિ વરસૂલિહી વતુઅઝ્ઝિરૂહુ વતુવક્કિરુહ. વ તુસબ્બિહૂહુ બુકરતંવ્વ અસીલા.

૩. હમને તુઝકો ભેજા અહવાલ બતાનેવાલા ઔર ખુશી ઔર ડર સુનાનેવાલા, તાકે તુમ લોગ યકીન લાઓ અલ્લાહ પર ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઔર ઉસકી મદદ કરો ઔર ઉસકી અઝમત રખો ઔર ઉસકી પાકી બોલતે રહો, સુબહ ઔર શામ. (અલ-ફત્હ, ૮-૯)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ○

ઇન્ના અરસલનાક બિલ હક્કિ બશીરંવ્વ નઝીરંવ્વલા તુસ્અલુ અન અસ્હાબિલ જહીમ.

૪. બેશક હમને તુઝકો ભેજા હૈ સચ્ચા દીન, ખુશખબરી દેનેવાલા ઔર ડરાનેવાલા ઔર તુઝસે પૂછ નહીં દોઝખ મેં રેહને વાલોં કી. (અલ-બકરહ, ૧૧૯)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ○

ઈન્ના અરસલનાક બિલ હક્કિ બશીરંવ્વ નઝીરા. વઈમ્મિન ઉમ્મતિન ઈલ્લા ખલાફીહા નઝીર.

૫. હમને ભેજા હૈ સચ્ચા દીન દેકર ખુશી ઔર ડર સુનાનેવાલા ઔર કોઈ ફિરકા નહીં, જિસમેં નહીં હો ચુકા કોઈ ડર સુનાનેવાલા. (અલ-ફાતિર, ૨૪)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ○

વમા અરસલનાક ઈલ્લા કાફ્ફતલ્લિન્નાસિ બશીરંવ્વ નઝીરંવ્વલા કિન્ન અકષરન્નાસિ લા યઅલમૂન.

૬. ઔર તુઝકો જો હમને ભેજા, સો સારે લોગોંકે વાસ્તે ખુશી ઔર ડર સુનાનેકો, લેકિન બહોત લોગ નહીં સમઝતે. (સબા, ૨૮)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ○

વમા અરસલનાક ઈલ્લા મુબશ્શિરંવ્વ નઝીરા.

૭. ઔર તુઝકો જો હમને ભેજા યેહી ખુશી ઔર ડર સુનાનેકે લિયે. (અલ-ફુરકાન, ૫૬)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ○

વમા અરસલનાક ઈલ્લા રહમતલ્લિલઆલમીન.

૮. ઔર તુઝકો જો હમને ભેજા સો મેહરબાની કર, જહાનકે લોગોં પર. (અલ-અંબિયા, ૧૦૭)

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ○

હુવલ્લઝી અરસલ રસૂલહુ બિલહક્કિ લિયુઝહિરહુ અલદ્દીની કુલ્લિહી વલવ કરિહલ મુશરિકુન.

૯. ઉસી ને ભેજા અપને રસૂલકો હિદાયત ઔર સચ્ચા દીન દેકર, તાકે ઉસકો ગલબા દે, હર દીન પર ઔર પડે બુરા માનેં મુશ્રિક. (અત્તૌબા, ૩૩)

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ○

વયવ્મ નબ્અષુ ફી કુલ્લિ ઉમ્મતિન શહીદન અલયહિમ્ મિન અન્ફુસિહિમ વજિઅના બિક શહીદન અલા હાઉલાઅ. વનઝઝલના અલયકલ કિતાબ તિબ્યાનલ્લિકુલ્લિ શયઈંવ્વ રહમતંવ્વ બુશરા લિલમુસ્લિમીન.

૧૦. ઔર જિસ દિન ખડા કરેંગે હમ હર ફિરકેમેં એક બતલાને વાલા ઉન પર ઉન્હીંમેં કા ઔર ઉતારી હમને તુઝ પર કિતાબ, ખુલા બયાન હર ચીઝકા ઔર હિદાયત ઔર રહમત ઔર ખુશખબરી હુક્મ માનને વાલોં કે લિયે. (અન્નહલ, ૮૯)

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ○

વકઝાલિક જઅલનાકુમ ઉમ્મતંવ્ વસતલ્લિતકૂનૂ શુહદાઅ અલન્નાસિ વયકૂન રસૂલુ અલયકુમ શહીદા.

૧૧. ઔર ઈસી તરહ કિયા હમને તુમકો બીચકી ઉમ્મત, તાકે હો તુમ ગવાહ લોગોં પર ઔર હો રસૂલ તુમ પર ગવાહી દેનેવાલા. (અલ-બકરહ, ૧૪૩)

قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ○ رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ○

કદ અન્ઝલલ્લાહુ ઈલયકુમ ઝિકરા. રસૂલંય્યત્લૂ અલયકુમ આયાતિલ્લાહિ મુબય્યિનાતિલ્ લિયુખરિજલ્લઝીન આમનુ વઅમિલુસ્સાલિહાતિ મિનઝ્ઝુલુમાતિ ઈલન્નૂર. વમંય્યુઅમિમ્ બિલ્લાહિ વયઅમલ સાલિહંય્યુદખિલ્હુ જન્નાતિન તજરી મિન તહતિહલ અન્હારુ ખાલિદીન ફીહા અબદા. કદ અહસનલ્લાહુ લહૂ રિઝકા.

૧૨. બેશક અલ્લાહને ઉતારી હૈ તુમ પર નસીહત, રસૂલ હૈ જો પઢકર સુનાતા હૈ તુમકો અલ્લાહકી આયતેં ખોલ કર સુનાનેવાલી, તાકે નિકાલે ઉન લોગોંકો જોકે યકીન લાએ ઔર કિયે ભલે કામ અંધેરોંસે ઉજાલેમેં ઔર જો કોઈ યકીન લાએ અલ્લાહ પર ઔર કરે કુછ ભલાઈ, ઉસકો દાખિલ કરે બાગોં મેં, નીચે બેહતી હૈં જિનકે નહરેં સદા રહેં ઉનમેં હમેશા, અલબત્તા ખૂબ દી અલ્લાહને ઉસકો રોઝી. (અત્તલાક, ૧૦-૧૧)

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ○

લકદ મન્નલ્લાહુ અલલ મુઅમિનીન ઈઝ બઅષ ફીહિમ રસૂલમ્ મિન અન્ફૂસિહિમ યત્લૂ અલયહિમ આયાતિહી વયુઝક્કિહિમ વયુઅલ્લિમુહુલ કિતાબ વલ હિકમહ. વઈન કાનુ મિન કબ્લુ લફી દલાલિમ્ મુબીન.

૧૩. અલ્લાહને એહસાન કિયા ઈમાનવાલોં પર જો ભેજા ઉનમેં રસૂલ ઉન્હીંમેં કા, પઢતા હૈ ઉન પર આયતેં ઉસકી ઔર પાક કરતા હૈ ઉનકો યાની શિર્ક વગૈરહ સે ઔર સિખલાતા હૈ ઉનકો કિતાબ ઔર કામકી બાત ઔર વોહ તો પેહલે સે ખુલી ગુમરાહી મેં થે. (આલે ઈમરાન, ૧૬૪)

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ○ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ○

કમા અરસલના ફીકુમ રસૂલમ્ મિનકુમ યત્લૂ અલયકુમ આયાતિના વયુઝક્કિકુમ વયુઅલ્લિમુકુમુલ કિતાબ વલ હિકમત વયુઅલ્લિમકુમ મા લમ તકૂનૂ તઅલમુન. ફઝકુરુની અઝકુરકુમ વશકુરુલી વલા તકફુરુન.

૧૪. જૈસા કે ભેજા હમને તુમમેં રસૂલ તુમ્હીં મેં કા, પઢતા હૈ તુમ્હારે આગે આયતેં હમારી ઔર પાક કરતા હૈ તુમકો ઔર સિખલાતા હૈ તુમકો કિતાબ ઔર ઉસકે ભેદ ઔર સિખાતા હૈ તુમકો જો તુમ ન જાનતે થે. સો તુમ યાદ રખો મુઝકો, મૈં યાદ રખૂં તુમકો, ઔર એહસાન માનો મેરા ઔર નાશુક્રી મત કરો. (અલ-બકરહ ૧૫૧-૧૫૨)

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ○

લકદ જાઅકુમ રસૂલુમ્ મિન અન્ફુસિકુમ અઝીઝુન અલયહિ મા અનિત્તુમ હરીસુન અલયકુમ બિલ મુઅમિનીન રઉફુર્રહીમ.

૧૫. આયા હૈ તુમ્હારે પાસ રસૂલ તુમમેં કા, ભારી હૈ ઉસ પર જો તુમકો તક્લીફ પહોંચે, લાલચી હૈ તુમ્હારી ભલાઈ પર, ઈમાન વાલોં પર બડા શફીક ઔર મેહરબાન હૈ. (અત્તૌબા, ૧૨૮)

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ○

ફબિમા રહમતિમ્ મિનલ્લાહિ લિન્ત લહુમ. વલવ કુન્ત ફઝઝન્ ગલીઝલ્ કલબિ લન્ફદુ મિન હવલિક. ફઅફુ અનહુમ વસ્તગફિર લહુમ વ શાવિરહુમ ફિલ અમ્ર. ફઈઝા અઝમ્ત ફતવક્કલ અલલ્લાહ. ઈન્નલ્લાહ યુહિબ્બુલ મુતવક્કિલીન.

૧૬. સો કુછ અલ્લાહ હી કી રહમત હૈ જો તૂ નરમ દિલ મિલ ગયા ઉનકો ઔર અગર તૂ હોતા તેઝ મિઝાઝ સખ્ત દિલ, તો અલગ-અલગ હો જાતે તેરે પાસ સે, સો તૂ ઉનકો મઆફ કર ઔર બખ્શિશ માંગ ઔર ઉનસે મશ્વરા લે કામ મેં, ફિર જબ ઈરાદા કર ચુકા તૂ ઈસ કામકા, તો ફિર ભરોસા કર અલ્લાહ પર, અલ્લાહકો મુહબ્બત હૈ ભરોસા કરને વાલોં સે. (આલે ઈમરાન, ૧૫૯)

إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ○

ઈલ્લા તન્સુરુહુ ફકદ નસરહુલ્લાહુ ઈઝ અખરજહુલ્લઝીન કફરુ ષાનિયષ્નયિ ઈઝ હુમા ફિલ ગારિ ઈઝ તકૂલુ લિસાહિબિહી લા તહઝન ઈન્નલ્લાહ મઅના. ફઅન્ઝલલ્લાહુ સકીનતહુ અલયહિ વઅય્યદહુ બિજુનૂદિલ્લમ તરવહા વજઅલ કલિમતલ્લઝીન કફરુસ્સુફલા. વ કલિમતલ્લાહિ હિયલ ઉલ્યા. વલ્લાહુ અઝીઝુન હકીમ.

૧૭. અગર તુમ ન મદદ કરોગે રસૂલકી, તો ઉસકી મદદ કી હૈ અલ્લાહને, જિસ વક્ત ઉસકો નિકાલા થા કાફિરોંને કે વોહ દૂસરા થા દો મેંકા, જબ વોહ દોનોં થે ગારમેં, જબ વોહ કેહ રહા થા અપને સાથીસે, તૂ ગમ ન ખા, બેશક અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ. ફિર અલ્લાહને ઉતાર દી અપની તરફસે ઉસ પર તસ્કીન ઔર ઉસકી મદદકો વોહ ફૌજેં ભેજી કે તુમને નહીં દેખી ઔર નીચે ડાલી બાત કાફિરોંકી ઔર અલ્લાહકી બાત હમેશા ઉપર હૈ ઔર અલ્લાહ ઝબરદસ્ત હૈ હિક્મત વાલા. (અત્તૌબા, ૪૦)

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ ۚ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا ۖ سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ○

મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ. વલ્લઝીન મઅહૂ અશિદ્દાઉ અલલ કુફ્ફારિ રૂહમાઉ બય્નહુમ તરાહુમ રૂક્કઅન સુજ્જદંય્યબ્તગૂન ફદલમ્ મિનલ્લાહિ વ રિદવાના. સીમાહુમ ફી વુજૂહિહીમ્ મિન અષરિસ્સુજૂદ. ઝાલિક મષલુહુમ ફિત્તવ્રાતિ વ મષલુહુમ ફિલ ઈન્જીલ. કઝરઈન અખરજ શતઅહૂ ફઆઝરહૂ ફસ્તગલઝ ફસ્તવા અલા સૂકિહી યુઅજિબુઝ્ ઝુર્રાઅ લિયગીઝ બિહિમુલ કુફ્ફાર. વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનુ વઅમિલુસ્સાલિહાતિ મિનહુમ મગફિરતંવ્ વઅજરન અઝીમા.

૧૮. મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) રસૂલ અલ્લાહકા ઔર જો લોગ ઉસકે સાથ હૈં, ઝોરાવર હૈં કાફિરોં પર, નરમ દિલ હૈં આપસમેં, તૂ દેખે ઉનકો રૂકૂઅમેં ઔર સજ્દેમેં, ઢુંઢતે હૈં અલ્લાહકી મેહરબાની ઔર ઉસકી ખુશી, નિશાની ઉનકી ઉનકે મુંહ પર હૈ સજ્દેકે અષર સે. યેહ શાન હૈ ઉનકી તૌરાતમેં ઔર મિસાલ ઉનકી ઈન્જીલમેં, જૈસે ખેતીને નિકાલા અપના પઠ્ઠા, ફિર ઉસકી કમર મઝબૂત કી, ફિર મોટા હુવા, ફિર ખડા હો ગયા અપની નાલ પર, ખુશ લગતા હૈ ખેતી વાલોંકો, તાકે જલાએ ઉનસે જી

કાફિરોંકા. વા'દા કિયા હૈ અલ્લાહને ઉનસે જો યકીન લાએ હૈં ઔર કિયે હૈં ભલે કામ મઆફી કા ઔર બડે સવાબ કા. (અલ-ફત્હ, ૨૯)

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ○

અલ્લઝીન યત્તબિઉન ર્રસૂલન્નબિય્યલ ઉમ્મિયલ્લઝી યજીદૂનહૂ મકતૂબન ઈન્દહુમ ફિત્તવ્રાતિ વલ ઈન્જીલ. યઅમુરૂહુમ બિલ મઅરુફિ વયન્હાહુમ અનિલ મુન્કરિ વ યહિલ્લુ લહુમુત્તય્યિબાતિ વયુહર્રિમુ અલયહિમુલ ખબાઈષ વયદઉ અનહુમ ઈસ્રહુમ વલ અગલાલલ્લતી કાનત અલયહિમ ફલ્લઝીન આમનુ બિહી વઅઝ્ઝરુહુ વનસરુહુ વત્તબઉન્નૂરલ્લઝી ઉન્ઝિલ મઅહૂ ઉલાઈક હુમુલ મુફલિહૂન.

૧૯. વોહ લોગ જો પૈરવી કરતે હૈં ઉસ રસૂલકી જો નબી ઉમ્મી હૈ કે જિસકો પાતે હૈં લિખા હુવા અપને પાસ તૌરાત ઔર ઈન્જીલમેં. વોહ હુક્મ કરતા હૈ ઉનકો નેક કામકા ઔર મના કરતા હૈ બુરે કામ સે ઔર હલાલ કરતા હૈ ઉનકે લિયે સબ પાક ચીઝેં ઔર હરામ કરતા હૈ ઉન પર નાપાક ચીઝેં ઔર ઉતારતા હૈ ઉન પરસે ઉનકે બોઝ ઔર વોહ કૈદેં, જો ઉન પર થીં. સો જો લોગ ઉન પર ઈમાન લાએ ઔર ઉસકા સાથ દિયા ઔર ઉસકી મદદ કી ઔર તાબેઅ હુએ ઉસ નૂરકે જો ઉનકે સાથ ઉતરા હૈ, વહી લોગ પહોંચે અપની મુરાદ કો. (અલ-અઅરાફ, ૧૫૭)

અલ્લાહકા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કે બારેમેં ફરમાન

لَّقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِن بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ○ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ○

લકત્તાબલ્લાહુ અલન્નબિય્યિ વલ મુહાજિરીન વલ અન્સારિલ્લઝીનત્તબઊહુ ફી સાઅતિલ ઉસરતિ મિમ્ બઅદિ મા કાદ યઝીગુ કુલૂબુ ફરિકીમ્ મિનહુમ ષુમ્મ તાબ અલયહિમ. ઈન્નહુ બિહિમ રઉફુર્રહીમ. વઅલષ્ષલાતિલ્લઝીન ખુલ્લિફુ. હત્તા ઈઝા દાકત અલયહિમુલ અર્દુ બિમા રહુબત વ દાકત અલયહિમ અન્ફુસહુમ વ ઝન્નૂ અલ્લા મલ્જઅ મિનલ્લાહિ ઈલ્લા ઈલયહ. ષુમ્મ તાબ અલયહિમ લિયતૂબુ. ઈન્નલ્લાહ હુવત્તવ્વાબુર્રહીમ.

૧. અલ્લાહ મેહરબાન હુવા નબી પર ઔર મુહાજિરોં ઔર અન્સાર પર, જો સાથ રહે નબીકે મુશ્કિલકી ઘડીમેં બાદ ઈસકે કે કરીબ થા કે દિલ ફિર જાયે કુછોંકે ઈનમેં સે, ફિર મેહરબાન હુવા ઉન પર, બેશક વોહ ઈન પર મેહરબાન હૈ રહમ કરને વાલા ઔર ઉન તીન આદમિયોં પર, જિનકો પીછે રખા થા, યહાં તક કે ઝમીન તંગ હો ગઈ ઉનપર બાવજૂદ કુશાદા હોનેકે ઔર તંગ હો ગઈ ઉન પર ઉનકી જાનેં ઔર સમઝ ગયે કે કહીં પનાહ નહીં અલ્લાહસે, મગર ઉસીકી તરફ. ફિર મેહરબાન હુવા ઉન પર તાકે વોહ ફિર આએં. બેશક અલ્લાહ હી હૈ મેહરબાન રહમ વાલા. (અત્તૌબા ૧૧૭-૧૧૮)

لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ○ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ○

લકદ રદિયલ્લાહુ અનિલ મુઅમિનીન ઈઝ યુબાયિઊનક તહતશ્શજરતિ ફઅલિમ મા ફી કુલૂબિહિમ ફઅન્ઝલસ્સકીનત અલયહિમ વઅષાબહુમ ફત્હન કરીબા. વમગાનિમ કષીરતંય્યઅખુઝૂનહા. વકાનલ્લાહુ અલીમન હકીમા.

૨. તહકીક અલ્લાહ ખુશ હુવા ઈમાન વાલોં સે, જબ બૈઅત કરને લગે તુઝસે ઉસ પેડકે નીચે, ફિર મા’લૂમ કિયા જો ઉનકે જીમેં થા, ફિર ઉતારા ઉન પર ઈત્મીનાન ઔર ઈમાન

દિયા ઉનકો એક ફત્હ નઝદીક ઔર બહોત ગનીમતેં જિનકો વોહ લેગેં ઔર હૈ અલ્લાહ ઝબરદસ્ત હિક્મત વાલા. (અલ-ફત્હ, ૧૮-૧૯)

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ○

વસ્સાબિકૂનલ અવ્વલૂન મિનલ મુહાજિરીન વલ અન્સારિ વલ્લઝીનત્તબઊહુમ બિઇહસાનિન્ રદિયલ્લાહુ અન્હુમ વરદુ અન્હુ વઅઅદ્દ લહુમ જન્નાતિન તજરી તહતહલ અન્હારૂ ખાલિદીન ફીહા અબદા. ઝાલિકલ ફવ્ઝુલ અઝીમ.

૩. ઔર જો લોગ પુરાને હૈં સબસે પેહલે હિજરત કરને વાલે ઔર મદદ કરને વાલે ઔર જો ઉનકી પૈરવી કરને વાલે હુએ નેકીકે સાથ, અલ્લાહ રાઝી હુવા ઉનસે ઔર વોહ રાઝી હુએ ઉસસે ઔર તૈયાર કર રખે હૈં વાસ્તે ઉનકે બાગ કે બેહતી હૈં નીચે ઉનકે નહરેં, રહા કરેં ઉન્હીંમેં હમેશા, યેહી હૈ બડી કામયાબી. (અત્તૌબા, ૧૦૦)

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ○ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ○

લિલ ફુકરાઇલ મુહાજિરીનલ્લઝીન ઉખ્રિજુ મિન દિયારિહિમ વઅમવાલિહિમ યબ્તગૂન ફદલમ્ મિનલ્લાહિ વરિદવાનંવ્વ યન્સુરુનલ્લાહ વરસૂલહ. ઉલાઇક હુમુસ્સાદિકૂન. વલ્લઝીન તબવ્વઉદ્દાર વલ ઈમાન મિન કબ્લિહિમ યુહિબ્બુન મન હાજર ઈલયહિમ વલા યજિદૂન ફી સુદૂરિહિમ હાજતમ્ મિમ્મા ઊતૂ વયુઅષિરૂન અલા અન્ફુસિહિમ વલવ કાન બિહિમ ખસાસહ. વમંય્યૂક શુહહ નફસિહી ફઉલાઇક હુમુલ મુફલિહૂન.

૪. વાસ્તે ઉન મુફ્લિસોં વતન છોડને વાલોંકે, જો નિકાલે હુએ આએ હૈં અપને ઘરોંસે ઔર અપને માલોંસે ઢુંઢતે આએ હૈં અલ્લાહકી મેહરબાની ઔર ઉસકી રઝામંદી ઔર મદદ કરનેકો અલ્લાહકી ઔર ઉસકે રસૂલકી. વોહ લોગ વહી હૈં જો સચ્ચે હૈં ઔર જો લોગ જગહ પકડ રહે હૈં ઈસ ઘરમેં ઔર ઈમાનમેં, ઈનસે પેહલેસે વોહ મુહબ્બત કરતે હૈં ઉસસે જો વતન છોડકર આએ ઉનકે પાસ ઔર નહીં પાતે અપને દિલમેં તંગી ઉસ ચીઝસે જો મુહાજિરોંકો દી જાયે ઔર મુકદ્દમ રખતે હૈં ઉનકો અપની જાનસે ઔર અગરચે હો અપને

ઉપર ફાકા ઔર જો બચાયા ગયા અપને જી કે લાલચસે, તો વહી લોગ હૈં મુરાદ પાનેવાલે. (અલ-હશ્ર, ૮-૯)

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ○

અલ્લાહુ નઝ્ઝલ અહસનલ હદીષિ કિતાબમ્ મુતશાબિહમ્ મષાનિય તકશઈર્રૂ મિન્હુ જુલૂદુલ્લઝીન યખ્શવ્ન રબ્બહુમ. ષુમ્મ તલીનુ જુલૂદુહુમ વ કુલૂબુહુમ ઈલા ઝિક્રિલ્લાહ. ઝાલિક હુદલ્લાહિ યહદી બિહી મંય્યશાઅ. વમંય્યુદલિલિલ્લાહુ ફમા લહુ મિન હાદ.

૫. અલ્લાહ ને ઉતારી બેહતર બાત કિતાબ આપસમેં મિલતી, દોહરાઈ હુઈ, બાલ ખડે હોતે હૈં ઈસસે ખાલ પર ઉન લોગોંકે જો ડરતે હૈં અપને રબસે, ફિર નરમ હોતી હૈં ઉનકી ખાલેં ઔર ઈનકે દિલ અલ્લાહકી યાદ પર. યેહ હૈ રાહ દેના અલ્લાહકા, ઈસ તરહ રાહ દેતા હૈ, જિસકો ચાહે ઔર જિસકો રાહ ભુલાએ અલ્લાહ, ઉસકો કોઈ નહીં સુઝાને વાલા. (અઝ-ઝુમર, ૨૩)

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ○ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ○

ઈન્નમા યુઅમિનુ બિઆયાતિનલ્લઝીન ઈઝા ઝુક્કિરુ બિહા ખર્રૂ સુજ્જદંવ્વ સબ્બિહુ બિહમ્દિ રબ્બિહિમ વહુમ લા યસ્તકબિરુન. તતજાફા જુનૂબુહુમ અનિલ મદાજિઈ યદઊન રબ્બહુમ ખવ્ફંવ્ વતમઅંવ્ વમિમ્મા રઝકનાહુમ યુન્ફિકુન. ફલા તઅલમુ નફસુમ્મા ઉખ્ફિય લહુમ્ મિન કુર્રતિ અઅયુન. જઝાઅમ્ બિમા કાનુ યઅમલૂન.

૬. હમારી બાતોંકો વહી માનતે હૈં જબ ઉનકો સમઝાએ ઈનસે, ગિર પડેં સજ્દા કર કર ઔર પાક ઝાતકો યાદ કરેં અપને રબકી. ખુબિયોંકે સાથ ઔર વોહ બડાઈ નહીં કરતે. જુદા રેહતી હૈં ઉનકી કરવટેં અપને સોનેકી જગહ સે, પુકારતે હૈં અપને રબકો ડર સે ઔર લાલચસે ઔર હમારા દિયા હુવા કુછ ખર્ચ કરતે હૈં. સો કિસીકો મા'લૂમ નહીં જો છુપા રખી હૈં ઉનકે વાસ્તે આંખોંકી ઠંડક, બદલા ઉસકા જો કરતે થે. (અસ્સજ્દા, ૧૫-૧૬)

وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ○ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ○ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ○ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ○

વમા ઈન્દલ્લાહિ ખય્રૂંવ્વઅબકા લિલ્લઝીન આમનૂ વઅલા રબ્બિહિમ યતવક્કલૂન. વલ્લઝીન યજતનિબૂન કબાઈરલ્ ઈષ્મિ વલ ફવાહિશ વઈઝા મા ગદિબૂ હુમ યગઝીબૂન. વલ્લઝીનસ્તજાબૂ લિરબ્બિહિમ વઅકામૂસ્સલાત વઅમ્રુહુમ શૂરા

બય્નહુમ વમિમ્મા રઝકનાહુમ યુન્ફિકૂન. વલ્લઝીન ઈઝા અસાબહુમુલ બગ્યુ હુમ યન્તસિરુન.

૭. ઔર જો કુછ અલ્લાહ કે યહાં હૈ, બેહતર હૈ ઔર બાકી રેહને વાલા હૈ, વાસ્તે ઈમાન વાલોંકે, અપને રબ પર ભરોસા રખતે હૈં ઔર જો લોગકે બચતે હૈં બડે ગુનાહોંસે ઔર બેહયાઈસે, ઔર જબ ગુસ્સા આયે તો મઆફ કર દેતે હૈં ઔર જિન્હોંને કે હુક્મ માના અપને રબકા ઔર કાયમ કિયા નમાઝકો ઔર કામ કરતે હૈં મશ્વરાસે આપસકે ઔર હમારા દિયા કુછ ખર્ચ કરતે હૈં ઔર વોહ લોગ કે જબ ઉન પર હો ચળ્હાઈ તો વોહ બદલા લેતે હૈં. (અશ્શુરા, ૩૬-૩૯)

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ○ لِّيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ○

મિનલ મુઅમિનીન રિજાલુન્ સદકૂ મા આહદુલ્લાહ અલયહ. ફમિન્હુમ મન કદા નહબહૂ વમિનહુમ મંય્યન્તઝિર વમા બદ્દલૂ તબ્દીલા. લિયજ્ઝિયલ્લાહુસ્સાદિકીન બિસિદકીહિમ વયુઅઝ્ઝિબલ મુનાફિકીન ઈન્શાઅ અવ યતૂબ અલયહિમ. ઈન્નલ્લાહ કાન ગફૂર્રરહીમા.

૮. ઈમાન વાલોંમેં કિતને મર્દ હૈં કે સચ કર દિખલાયા જિસ બાતકા અહદ કિયા થા અલ્લાહસે, ફિર કોઈ તો ઉનમેં પૂરા કર ચુકા અપના ઝિમ્મા ઔર કોઈ હૈ ઉનમેં રાહ દેખ રહા ઔર બદલા નહીં એક ઝર્રા તાકે બદલા દે અલ્લાહ સચ્ચોંકો ઉનકે સચકા ઔર અઝાબ કરે મુનાફિકોં પર અગર ચાહે યા તૌબા ડાલે ઉનકે દિલ પર. બેશક અલ્લાહ હૈ બખ્શને વાલા મેહરબાન. (અલ અહઝાબ ૨૩-૨૪)

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ○

અમ્મન હુવ કાનિતુન આનાઅલ્લય્લિ સાજિદંવ્વકાઈમંય્યહઝરૂલ આખિરત વયરજૂ રહમત રબ્બિહ. કુલ હલ યસ્તવિલ્લઝીન યઅલમૂન વલ્લઝીન લા યઅલમૂન.

૯. ભલા એક જો બંદગીમેં લગા હુવા હૈ રાતકી ઘડિયોં મેં સજ્દે કરતા હુવા ઔર ખડા હુવા. ખતરા રખતા હૈ આખિરતકા ઔર ઉમ્મીદ રખતા હૈ અપને રબકી મેહરબાની કી, તૂ કેહ કોઈ બરાબર હોતે હૈં સમઝ વાલે ઔર બે-સમઝ. (અઝ-ઝુમર, ૯)

કુર્આન મજીદ સે પેહલી કિતાબોં મેં હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા તઝકિરા

અતા બિન યસાર કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) સે મિલા તો મૈંને ઉનસે કહા કે મુઝે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વોહ ખૂબિયાં બતાએં જો તૌરાતમેં આઈ હૈં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, બહોત અચ્છા, ખુદાકી કસમ ! તૌરાતમેં ભી આપકી વહી ખૂબિયાં બયાન હુઈ હૈં, જો કુર્આન મજીદ મેં હૈં.

(ચુનાંચે તૌરાત મેં હૈ) અય નબી ! હમને આપકો ગવાહ ઔર ખુશખબરી સુનાને વાલા ઔર ડરાને વાલા ઔર ઉમ્મિયોંકી હિફાઝત કરને વાલા બનાકર ભેજા હૈ. આપ મેરે બંદે ઔર મેરે રસૂલ હૈં. મેંને આપકા નામ મુતવક્કિલ રખા હૈ, ન આપ સખ્ત બાત કેહનેવાલે હૈં, ન સખ્ત દિલ, ન બાઝારોંમેં શોર કરને વાલે હૈં ઔર ન આપ બુરાઈકા બદલા બુરાઈસે દેતે હૈં બલકે આપ મઆફ કરને વાલે ઔર દરગુઝર કરને વાલે હૈં ઔર અલ્લાહ આપકો ઉસ વક્ત દુન્યાસે ઉઠાએગા, જબકે લોગ "લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ" કેહકર ટેળ્હે દીનકો સીધા કર લેંગે. ઉનકે ઝરીએસે અલ્લાહ અંધી આંખોંકો ઔર બેહરે કાનોંકો ઔર પરદા પડે હુએ દિલોંકો ખોલ દેંગે.[૧]

હઝરત વહબ બિન મુનબ્બહ બયાન ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહને ઝબૂરમેં હઝરત દાઉદ અલૈહિસ્સલામકો યેહ વહી ફરમાઈ કે અય દાઉદ ! તુમ્હારે બાદ બહોત જલ્દ એક નબી આએગા જિસકા નામ અહમદ ઔર મુહમ્મદ હોગા. વોહ સચ્ચે ઔર સરદાર હોંગે. મૈં ઉનસે કભી નારાઝ નહીં હુંગા ઔર ન હી વહ મુઝે કભી નારાઝ કરેંગે ઔર મૈંને ઉનકી અગલી-પીછલી તમામ ગલતિયાં કરનેસે પેહલે હી મઆફ કર દી હૈં ઔર આપકી ઉમ્મત મેરી રહમતસે નવાઝી હુઈ હૈ મૈંને ઉનકો વોહ નવાફિલ દિયે હૈં જો નબીયોંકો અતા કિયે ઔર ઉન પર વોહ ચીઝેં ફર્ઝ કીં જો નબીયોં ઔર રસૂલોં પર ફર્ઝ કીં, યહાં તક કે વોહ કિયામતકે દિન મેરે પાસ ઈસ હાલમેં આએંગે કે ઉનકા નૂર નબીયોંકે નૂર જૈસા હોગા. અલ્લાહને યહાં તક ફરમા દિયા કે અય દાઊદ ! મૈંને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર આપકી ઉમ્મતકો તમામ ઉમ્મતોં પર ફઝીલત દી હૈ.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ને હઝરત કઅબ (રદિ.) સે ફરમાયા કે મુઝે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકી ઉમ્મતકી ખૂબિયાં બતાએં.

ઉન્હોંને ફરમાયા કે મૈં અલ્લાહકી કિતાબમેં ઉનકી યેહ ખૂબિયાં પાતા હૂં કે અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકી ઉમ્મત અલ્લાહકી ખૂબ તા'રીફ કરને વાલે હૈં અચ્છે-

૧ અહમદ, બુખારી, બૈહકી
૨ બિદાયા, જિલ્દ ૨-૩૨૬

બુરે હર હાલમેં અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહેંગે ઔર ચળ્હાઈ પર ચળ્હતે હુએ અલ્લાહુ અકબર કહેંગે ઔર ઢાલ પર ઉતરતે હુએ સુબ્હાનલ્લાહ કહેંગે. ઉનકી અઝાન આસમાની ફિઝામેં ગૂંજેગી. વોહ નમાઝમેં ઐસી ધીમી આવાઝસે અપને રબસે હમ-કલામ હોંગે જૈસે ચટ્ટાન પર શહદકી મખ્ખીકી ભિનભિનાહટ હોતી હૈ ઔર ફરિશ્તોંકી સફોંકી તરહ ઉનકી નમાઝમેં સફેં હોંગી ઔર નમાઝકી સફોંકી તરહ ઉનકી જંગકે મૈદાનમેં સફેં હોંગી ઔર વોહ જબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદકે લિયે ચલેંગે, તો મઝબૂત નેઝે લેકર ફરિશ્તે ઉનકે આગે ઔર પીછે હોંગે ઔર જબ વોહ અલ્લાહકે રાસ્તે મેં સફ બનાકર ખડે હોંગે, તો અલ્લાહ ઉન પર ઐસે સાયા કિયે હોગા (હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને હાથસે ઈશારા કરકે બતલાયા) જૈસે કે ગિધ અપને ઘોંસલે પર સાયા કરતે હૈં ઔર લડાઈકે મૈદાન સે યે લોગ કભી પીછે નહીં હટેંગે.

હઝરત કઅબ (રદિ.) સે ઈસી જૈસી એક ઔર રિવાયત નકલ કી ગઈ હૈ, જિસકા મઝમૂન યેહ હૈ કે ઉનકી ઉમ્મત અલ્લાહકી ખૂબ તા'રીફ કરને વાલી હોગી. હર હાલમેં અલહમ્દુલિલ્લાહ કહેંગે ઔર હર ચળ્હાઈ પર ચળ્હતે હુએ અલ્લાહુ અકબર કહેંગે. (અપની નમાઝોંકે વક્ત કે લિયે) સૂરજકા ખયાલ રખેંગે ઔર પાંચોં નમાઝેં અપને વક્ત પર પળ્હેંગે, અગરચે કૂડે-કરકટ વાલી જગહ પર હી કમરકે મ્યાન પર લુંગી બાંધેંગે ઔર વુઝૂમેં અપને આઅઝા કો ધોએંગે.[૧]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખૂબિયોં કે બારે મેં હદીષેં

હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને મામૂં હિન્દ બિન અબી હાલાસે હુઝુરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક હુલિયા મા'લૂમ કિયા. વોહ હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક હુલિયેકો બહોત ઝયાદા ઔર ખોલકર બયાન કરતે થે ઔર મેરા દિલ ચાહતા થા કે ઉન અચ્છી ખૂબિયોંકો ઝેહનમેં બિઠાકર અપને અંદર પૈદા કરનેકી કોશિશ કરૂં.

(હઝરત હસન (રદિ.) કી ઉમ્ર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે વક્ત સાત સાલકી થી, ઈસલિયે કમસિનીકી વજહસે આપકી અચ્છી ખૂબિયોંકો ગૌરસે દેખને ઔર ઉન્હેં ઝેહનમેં બિઠા લેનેકા ઉનકો મૌકા નહીં મિલા થા.)

મામૂંજાનને હુઝુરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુલિયા શરીફકે બારેમેં યેહ ફરમાયાકે આપ ખુદ અપની ઝાતો સિફાતકે એ'તિબારસે ભી શાનદાર થે ઔર દૂસરોંકી નઝરોંમેં ભી બડે રૂત્બે વાલે થે. આપકા મુબારક ચેહરા ચૌદહવીં રાતકે ચાંદકી તરહ ચમકતા

૧ હલીયા જિલ્દ ૫-૩૮૬

થા. આપકા મુબારક કદ બિલ્કુલ દર્મિયાને કદ વાલેસે કિસી કદર લંબા થા, લેકિન લંબે કદ વાલેસે છોટા થા. મુબારક સર એઅતિદાલકે સાથ બડા થા.

મુબારક બાલ કિસી કદર બલ ખાએ હુએ થે. અગર સરકે બાલોંમેં ઈત્તિફાક સે ખુદ માંગ નિકલ આતી તો માંગ રેહને દેતે, વરના આપ ખુદ માંગ નિકાલનેકા એહતિમામ ન ફરમાતે થે. (યાની અગર આસાનીસે માંગ નિકલ આતી તો નિકાલ લેતે થે ઔર અગર કિસી વજહસે આસાનીસે ન નિકલતી ઔર કંઘી વગૈરહ કી ઝરૂરત હોતી તો ઉસ વક્ત ન નિકાલતે, કિસી દૂસરે વક્ત જબ કંઘી વગૈરહ મૌજૂદ હોતી તો નિકાલ લેતે.)

જિસ ઝમાને મેં આપકે મુબારક બાલ ઝયાદા હોતે થે તો કાનકી લૌ સે બળ્હ જાતે થે.

આપકા રંગ બહોત ચમકદાર થા ઔર પેશાની ચૌડી થી. આપકી ભવેં ખમદાર, બારીક ઔર ઘની થી. દોનોં ભવેં અલગ-અલગ થી. એક દૂસરેસે મિલી હુઈ નહીં થી. ઈન દોનોંકે બીચમેં એક નસ થી જો ગુસ્સેકે વક્ત ઉભર જાતી થી. આપકી નાક થોડી ઉઠી હુઈ થી ઔર ઉસ પર એક ચમક ઔર નૂર થા. શુરૂ મેં દેખને વાલા આપકો બડી નાક વાલા સમઝતા, લેકિન ધ્યાન દેનેસે મા'લૂમ હોતા કે હુસ્નો ચમકકી વજહ સે ઊંચી મા'લૂમ હોતી હૈ, વરના સચ તો યેહ હૈ કે ઝયાદા ઊંચી નહીં હૈ.

આપકી મુબારક દાળ્હી ભરપુર ઔર ઘની થી. આપકી પુતલી કાફી કાલી થી. મુબારક ગાલ હમવાર ઔર હલ્કે થે, ગોશ્ત લટકે નહીં થે. આપકા દેહન એઅતિદાલકે સાથ ફૈલા હુવા થા (યાની તંગ મુંહ ન થા) આપકે દાંત બારીક ઔર ચમકદાર થે ઔર ઉનમેંસે સામનેકે દાંતોં મેં હલ્કી-હલ્કી દરારેં ભી થીં. સીનેસે નાફ તક બાલોંકી એક પતલીસી લકીર થી. આપકી મુબારક ગરદન ઐસી હસીન ઔર પતલી થી, જૈસે કે મૂર્તિકી ગરદન સાફ તરાશી હુઈ હોતી હૈ ઔર રંગમેં ચાંદી જૈસી સાફ ઔર ખૂબસુરત થી. આપકે સબ અઅઝા બડે એઅતિદાલ પર ઔર ગોશ્ત સે ભરે હુએ થે ઔર બદન ગઠા હુવા થા.

પેટ ઔર સીના મુબારક હમવાર થા, લેકિન કુશાદા ઔર ચૌડા થા. આપકે દોનોં મોંઢોંકે બીચ કુછ ઝયાદા ફાસલા થા. જોડોકી હડ્ડિયાં તાકતવર ઔર મઝબૂત થીં (જો તાકતકી દલીલ હોતી હૈ) આપકે જિસ્મકા વોહ હિસ્સા ભી જો કપડોંસે બાહિર રેહતા થા, રોશન ઔર ચમકદાર થા, કહાં યેહ કે વોહ હિસ્સા જો કપડોંમેં ઢકા રેહતા હો, સીના ઔર નાફકે દર્મિયાન એક લકીરકી તરહસે બાલોંકી બારીક ધારી થી. ઈસ લકીરકે અલાવા દોનોં છાતિયાં ઔર પેટ બાલોં સે ખાલી થા અલબત્તા દોનોં બાઝૂ ઔર કંધોં ઔર સીનેકે ઊપરી હિસ્સે પર બાલ થે.

આપકી કલાઈયાં લંબી થીં ઔર હથેલિયાં ચૌડી. આપકી હડ્ડિયાં એઅતિદાલ પર ઔર સીધી થી. હથેલિયાં ઔર દોનોં કદમ નરમ ઔર ગોશ્તસે ભરે હુએ થે. હાથ-પાંવકી ઉંગલિયાં એક તનાસુબકે સાથ લંબી થી. આપકે તલવે કુછ ગેહરે થે. કદમ હમવાર થે કે પાની ઉનકે સાફ-સુથરે ઔર ચિકને હોનેકી વજહસે ઉન પર ઠહેરતા નહીં થા, ફૌરન ઢલ જાતા થા.

જબ આપ ચલતે તો તાકતસે કદમ ઉઠાતે ઔર આગેકો ઝુક કર તશરીફ લે જાતે. કદમ ઝમીન પર ધીરે સે પડતા, ઝોરસે નહીં પડતા થા. આપ તેઝ રફ્તાર થે ઔર ઝરા બડે કદમ રખતે, છોટે-છોટે કદમ નહીં રખતે થે, જબ આપ ચલતે તો ઐસા લગતા ગોયા ઢાલમેં ઉતર રહે હૈં.

જબ કિસીકી તરફ તવજ્જોહ ફરમાતે તો પૂરે બદનસે ફિરકર તવજ્જોહ ફરમાતે. આપકી નઝર નીચી રેહતી થી. આપકી નઝર આસમાનકે મુકાબલે મેં ઝમીનકી તરફ ઝયાદા રેહતી થી. આપકી આદત આમ તૌરસે આંખકે કોનેસે દેખનેકી થી. ચલનેમેં સહાબા કો અપને આગે કર દેતે થે ઔર ખુદ પીછે રેહ જાતે થે. જિસસે મિલતે સલામ કરને મેં ખુદ પહલ કરતે.

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને મામૂ જાનસે કહા કે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતચીતકે બારે મેં બતાએં. ઉન્હોંને ફરમાયા કે...

આપ (ઉમ્મત કે બારે મેં) બરાબર ગમગીન ઔર હમેશા ફિક્રમંદ રેહતે થે કે કિસી ઘડી આપકો ચૈન નહીં આતા થા, ઝયાદાતર ખામોશ રેહતે થે, બે-ઝરૂરત બાતેં ન કરતે થે. આપકી પૂરી બાતેં શુરૂસે આખિર તક મુંહ ભરકર હોતી થી. (યેહ નહીં કે ઝુબાનકી નોક સે કટતે હુએ હરફોંકે સાથ આધી બાત ઝુબાનસે કહી ઔર આધી બોલને વાલેકે મનમેં રહી, જૈસાકે આજકે ઝમાનેકે ઘમંડિયોં કા દસ્તૂર હૈ) જામેઅ લફ્ઝોંકા ઈસ્તેમાલ કરતે તાકે લફ્ઝ કમ હોં ઔર મતલબ ઝયાદા નિકલેં. આપકા કલામ એક દૂસરેસે નુમાયાં હોતા થા, ન ઉસમેં બેકારકી બાતેં હોતી, ઔર ન ઝરૂરતસે ઈતની કમ હોતી કે મતલબ પૂરી તરહ વાઝેહ ન હો.

આપ નરમ મિઝાજકે થે, આપ સખ્ત મિઝાજકે ન થે ઔર ન કિસીકી બેઈઝઝતી કરતે થે. અલ્લાહકી નેઅમત ચાહે કિતની થોડી હો, ઉસકો બહોત બડા સમઝતે થે, ન ઉસકી કિસી તરહકી બુરાઈ કરતે થે ઔર ન ઉસકી ઝયાદા તા'રીફ કરતે થે. બુરાઈ ન કરના તો ઝાહિર હૈ કે અલ્લાહકી નેઅમત હૈ, ઝયાદા તા'રીફ ન કરના ઈસલિયે થા કે ઉસસે લાલચકા પતા ચલતા હૈ. જબ કોઈ હકકે આડે આ જાતા, તો ફિર કોઈ ભી આપકે ગુસ્સેકી તાબ ન લા સકતા થા ઔર આપકા ગુસ્સા ઉસ વક્ત ઠંડા હોતા, જબ આપ ઉસકા બદલા લે લેતે.

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે દુન્યા ઔર દુન્યવી મઆમલોંકી વજહસે આપકો કભી ગુસ્સા ન આતા થા. (ચુંકે આપકો ઉનકી પરવાહ ભી ન હોતી થી, ઈસલિયે દુન્યાકે નુક્સાન પર આપકો ગુસ્સા ન આતા થા) અલબત્તા અગર કિસી દીની મા'મલેમેં ઔર હક બાતમેં કોઈ આડે આતા તો ઉસ વક્ત આપકે ગુસ્સેકી કોઈ આદમી તાબ ન લા સકતા થા ઔર કોઈ ઉસકો રોક ભી ન સકતા થા, યહાં તકકે આપ ઉસકા બદલા લેતે થે. જબ કિસી તરફ ઈશારા ફરમાતે તો પૂરે હાથસે ઈશારા ફરમાતે (કે ઉંગલિયોં સે ઈશારા તવાઝોઅકે ખિલાફ હૈ યા આપને ઉંગલીસે ઈશારેકો તૌહીદ કી તરફ ઈશારા કરનેકે સાથ ખાસ કર રખા થા.

જબ કિસી બાત પર તઅજ્જુબ ફરમાતે, તો હાથકો પલટ લેતે થે ઔર જબ બાત કરતે તો (કભી બાતેં કરતે-કરતે) હાથોંકો ભી હરકત ફરમાતે ઔર કભી દાહિની હથેલીકો બાએ અંગૂઠેકે અંદરૂની હિસ્સે પર મારતે ઔર જબ કિસી પર નારાઝ હોતે, તો ઉસસે મુંહ ફેર લેતે ઔર બે-તવજ્જોહી ફરમાતે યા દરગુઝર ફરમાતે ઔર જબ ખુશ હોતે તો હયાકી વજહસે આંખેં ઝુકા લેતે.

આપકી અકસર હંસી મુસ્કરાહટ હોતી થી. ઉસ વક્ત આપકે દાંત ઓલેકી તરહ ચમકદાર ઔર સફેદ હોતે થે.

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત હુસૈન બિન અલી (રદિ.) સે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈન ખૂબિયોંકા એક ઝમાને તક ઝિક્ર નહીં કિયા, લેકિન જબ મૈંને ઈન ખૂબિયોંકા ઝિક્ર કિયા તો મુઝે પતા ચલા કે વોહ તો મામૂંજાનસે યે બાતેં મુઝસે પેહલેહી પૂછ ચુકે હૈં ઔર યેહ ભી મુઝે પતા ચલા કે વોહ અપને વાલિદસે રસૂલે પાક સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મકાન તશરીફ લે જાને ઔર બાહિર તશરીફ લાને ઔર મજ્લિસમેં તશરીફ ફરમાને ઔર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તૌર-તરીકે કો ભી મા'લૂમ કર ચૂકે થે ઔર ઉનમેંસે એક બાત ભી ઉન્હોંને નહીં છોડી થી.

ચુનાંચે હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને બયાન કિયા કે મૈંને અપને વાલિદ હઝરત અલી (રદિ.) સે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મકાન તશરીફ લે જાને કે હાલાત મા'લૂમ કિયે, તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો મકાન જાને કી (અલ્લાહ કી તરફ સે) ઈજાઝત થી ઔર આપ મકાનમેં તશરીફ રખને કે વક્તકો તીન હિસ્સોંમેં બાંટ દેતે થે.

એક હિસ્સા અલ્લાહ કી ઈબાદત મેં ખર્ચ ફરમાતે યાની નમાઝ વગૈરહ પઢ્હતે થે.

દૂસરા હિસ્સા ઘરવાલોં કે હક અદા કરનેમેં ખર્ચ ફરમાતે (જૈસે ઉનસે હંસના, બોલના, બાત કરના, ઉનકે હાલાત મા'લૂમ કરના)

તીસરા હિસ્સા ખાસ અપની ઝરૂરત રાહતો આરામકે લિયે રખતે થે. ફિર ઈસ અપને વાલે હિસ્સેકો ભી દો હિસ્સોં પર અપને ઔર લોગોંકે બીચ બાંટ દેતે, ઈસ તરહ કે ખાસ હઝરાત સહાબા કિરામ ઈસ વક્તમેં હાઝિર હોતે. ઈન ખાસ લોગોંકે ઝરીએસે આપકી બાત આમ લોગોં તક પહોંચતી. ઉન લોગોંસે કિસી ચીઝકો ઉઠાકર ન રખતે થે (યાની ન દીનકે મા'મલોંમેં, ન દુન્યાકે મુનાફે મેં ! ગર્ઝ હર કિસ્મકા નફા બેજિઝક પહોંચાતે થે) ઔર ઉમ્મતકે ઈસ હિસ્સેમેં આપકા યેહ તરીકા થા કે ઈન આને વાલોંમેં ફઝલ વાલોં યાની ઈલ્મો અમલ વાલોંકો હાઝિરી કી ઈજાઝતમેં તરજીહ દેતે થે. ઈસ વક્તકો ઉનકી દીની ફઝીલતકે લિહાઝસે ઉન પર બાંટ દેતે થે. કોઈ એક ઝરૂરત લેકર આતા ઔર કોઈ દો ઔર કોઈ બહોત સારી ઝરૂરતેં લેકર હાઝિર હોતા. આપ ઉનકી ઝરૂરતેં પૂરી કરનેમેં લગ જાતે ઔર ઉનકો ઐસે કામોંમેં લગા દેતે જો ખુદ ઉનકે ઔર તમામ ઉમ્મતકે સુધારકે લિયે ફાયદેમંદ ઔર કારઆમદ હોં.

આપ ઈન આને વાલોંસે આમ મુસલમાનોંકે દીની હાલાત પૂછતે ઔર જો ઉનકે મુનાસિબ બાત હોતી, ઉનકો બતા દેતે ઔર ઉનકો યેહ ફરમા દેતે કે જો લોગ યહાં મૌજુદ હૈં, વોહ ઈન ફાયદેમંદ ઔર ઝરૂરી બાતોંકો ગાયબ લોગોં તક ભી પહોંચા દેં ઔર યેહ ભી ઈર્શાદ ફરમાતે થે કે જો લોગ (કિસી ઉઝર પરદા, દૂરી યા શરમ યા રૌબ કી વજહ સે) મુઝસે અપની ઝરૂરતેં નહીં ઝાહિર કર સકતે, તુમ લોગ ઉનકી ઝરૂરતેં મુઝ તક પહોંચા દિયા કરો. ઈસલિયે કે જો આદમી બાદશાહ તક કિસી ઐસે આદમીકી ઝરૂરત પહોંચાએ, જો ખુદ નહીં પહોંચા સકતા, તો અલ્લાહ કિયામત કે દિન ઉસ આદમીકે કદમોં કો જમાએ રખેંગે.

હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં ઝરૂરી ઔર ફાયદેમંદ બાતોં કા ઝિક્ર હોતા થા ઔર ઐસે હી મા'મલોં કો હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશી સે સુનતે થે.

ઈસકે અલાવા (લાયાની ઔર બેકાર બાતેં) સુનના ગવારા નહીં કરતે થે. સહાબા (રદિ.) હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં દીની મઆમલોંકે તલબગાર બનકર હાઝિર હોતે થે ઔર કુછ ન કુછ ચખકર હી વાપસ જાતેથે.[૧]

સહાબા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસસે હિદાયત ઔર ખૈરકે લિયે મશ્અલ ઔર રહનુમા બનકર નિકલતે થે.

હઝરત હુસૈન ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદસે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાહિર તશરીફ લાનેકે બારેમેં મા'લૂમ કિયા કે આપ બાહિર તશરીફ લાકર ક્યા કિયા કરતે થે? તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝરૂરી બાતોં કે અલાવા અપની ઝબાનકો ઈસ્તેમાલ નહીં ફરમાતે થે. આને વાલોંકા દિલ રખતે, ઉનકો અપનેસે કરીબ કરતે, ઉન્હેં દૂર ન કરતે (યાની તંબીહ વગૈરહમેં ઐસા તરીકા ન અપનાતે જિસસે ઉનકો વહશત હોને લગે યા ઐસી બાતેં ન કરતે, જિનકી વજહસે દીનસે નફરત હોને લગે.)

ઔર હર કૌમ કે બડે લોગોંકી ઈઝઝત ફરમાતે ઔર ઉસકો ખુદ અપની તરફસે ભી ઉસી કૌમ પર મુતવલ્લી, સરદાર મુકર્રર ફરમા દેતે. લોગોં કો અઝાબે ઈલાહી સે ડરાતે (યા નુક્સાનદેહ બાતોં સે બચને કી તા'કીદ ફરમાતે યા લોગોં કો દૂસરોંસે એહતિયાત રખનેકી તા'કીદ ફરમાતે) ઔર ખુદ અપની ભી લોગોંકો તક્લીફ પહોંચાને યા નુક્સાન પહોંચાનેસે હિફાઝત ફરમાતે, લેકિન બાવજૂદ ખુદ એહતિયાત રખને ઔર એહતિયાતકી તા'કીદકે કિસીસે અપના અચ્છા અખ્લાક નહીં હટાતે ઔર અપને સહાબાકી ખબરગીરી ફરમાતે. લોગોંકે હાલાત, આપસકે મા'મલોંકી જાંચ-પડતાલ કરકે ઉનકો સુધારતે. અચ્છી બાતકી તા'રીફ ફરમા કર ઉસકો તાકત પહોંચાતે ઔર બુરી બાતકી બુરાઈ બતાકર ઉસે દૂર કરનેકી કોશિશ કરતે ઔર રોક દેતે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર મા'મલેમેં બીચકા રાસ્તા અપનાતે. બાત પક્કી ઔર સહી ફરમાતે,ન ઈસ તરહ કે કભી કુછ ઔર કભી કુછ. લોગોંકો સુધારનેમેં ગફલત ન ફરમાતે કે કહીં વોહ દીનસે ગાફિલ હો જાએં યા હકસે હટ જાએં. હર કામકે લિયે આપકે યહાં એક ખાસ ઈન્તિઝામ થા. હક બાત મેં ન કભી કોતાહી ફરમાતે થે, ન હદસે આગે બઢતે થે.

આપકી ખિદમતમેં આને વાલે ઈન્સાનોંકે બેહતરીન લોગ હોતે થે. આપકે નઝદીક અફઝલ વહી હોતા થા. જો હર એક કા ભલા ચાહને વાલા હો ઔર આપકે નકદીક બડે રૂત્બે વાલા વહી હોતા થા જો ઈન્સાનોંકો તકલીફમેં કામ આએ ઔર ઉનકી મદદમેં ઝયાદા હિસ્સા લે.

હઝરત હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદસે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસકે હાલાત મા'લૂમ કિયે તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે આપકા ઉઠના-બૈઠના સબ અલ્લાહકે ઝિક્ર કે સાથ હોતા થા ઔર આપ અપને લિયે કોઈ જગહ ખાસ નહીં કરતે થે ઔર દૂસરોંકો ભી જગહ ખાસ કરનેસે મના ફરમાતે થે ઔર જબ કિસી જગહ આપ તશ્રીફ લે જાતે

---

૧ ચખને સે મુરાદ દીની મઅમલોં કા હાસિલ કરના ભી હો સકતા હૈ ઔર કિસી ચીઝ કા ખાના ભી મુરાદ હો સકતા હૈ.

તો જહાં જગહ મિલતી, વહીં તશરીફ રખતે ઔર ઈસીકા લોગોં કો હુક્મ ફરમાતે કે જહાં જગહ ખાલી મિલ જાયા કરે, બૈઠ જાયા કરો.

આપ મજ્લિસમેં હાઝિર લોગોંમેંસે હર એક કા હક અદા ફરમાતે યાની ખુશદિલીકે સાથ ઔર બાતચીતમેં જિતના ઉસકા હક હોતા, ઉસકો પૂરા ફરમાતે. આપકે પાસકા હર બૈઠને વાલા યેહ સમઝતા થા કે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરા સબસે ઝયાદા ઈકરામ ફરમા રહે હૈં.

જો આપકે પાસ કિસી કામસે બૈઠતા યા આપકે સાથ ખડા હોતા તો આપ ઉસકે સાથ રેહતે યહાં તક કે વોહ ખુદ હી ચલા જાએ. જો આપસે કોઈ ચીઝ માંગતા તો આપ ઉસકો વોહ ચીઝ દે દેતે યા (અગર ન હોતી તો) નરમી સે જવાબ ફરમાતે. આપકા અચ્છા અખ્લાક તમામ લોગોંકે લિયે આમ થા. આપ તમામ લોગોંસે શફકતમેં બાપ જૈસા મા'મલા ફરમાતે ઔર હક બાતમેં તમામ લોગ આપકે નઝદીક બરાબર થે.

આપકી મજ્લિસમેં હિલ્મો (બરદાશ્ત કરના) હયા, સબ્રો અમાનત પાઈ જાતી થી ઔર યેહી ખૂબિયાં મજ્લિસસે સીખી ભી જા સકતી થીં. આપકી મજ્લિસ મેં ન શોર ઔર ન કોઈ હંગામા હોતા થા ઔર ન કિસીકી બેઈઝઝતી ઔર બેઆબરૂઈ કી જાતી થી.

આપકી મજ્લિસમેં એક તો કોઈ ગલત કામ કરતા નહીં થા, સબ ચોકન્ના હોકર બૈઠતે ઔર અગર કિસીસે કોઈ ગલતી હો જાતી થી, તો ઉસકા આગે ઝિક્ર નહીં હોતા થા.

આપસમેં સબ બરાબર સમઝે જાતે થે (હસબો નસબકી બડાઈ ન સમઝતે થે, અલબત્તા) એક દૂસરે પર બડાઈ તક્વાકી બુનિયાદ પર હોતી થી.

હર આદમી દૂસરેકે સાથ નરમીકે સાથ પેશ આતા થા. સભી બડોંકા ઈકરામ કરતે થે ઔર છોટોંસે મુહબ્બત કરતે થે. ઝરૂરતમંદકો તરજીહ દેતે થે ઔર અજનબી મુસાફિર આદમીકી દેખભાલ કરતે થે.

હઝરત હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અપની મજ્લિસવાલોં કે સાથકા બરતાવ પૂછા તો ઉન્હોંને ફરમાયા...

આપ હમેશા હંસતે-મુસ્કરાતે પેશ આતે થે, યાની ચમકતે ચેહરે પર મુસ્કરાહટ હોતી ઔર ચેહરા ખિલા રેહતા. આપ બડે નરમ મિઝાજ થે યાની કિસી બાતમેં લોગોંકો આપકા સાથ લેનેકી ઝરૂરત હોતી થી, તો આસાનીસે ઉસકા સાથ દે દિયા કરતે થે. આપ ન કડવી બાત બોલતે થે, ન આપકા દિલ સખ્ત થા ઔર ન આપ ચિલ્લાકર બોલતે થે, ન ગંદી બાત કરતે ઔર ન બુરે લફ્ઝોં કા ઈસ્તેમાલ કરતે. ન ઐબ નિકાલતે, ન ઝયાદા મઝાક કરતે.

આપ નાપસંદ બાતોં સે ગફલત બરત જાતે, ગોયા કે સુની હી નહીં. દૂસરે કી કોઈ ઉમ્મીદ અગર આપકો પસંદ ન આતી તો ઉસકો માયૂસ ભી ન કરતે થે, ન ઉસકો મેહરૂમ ફરમાતે. (બલકે કુછ ન કુછ દે દેતે યા દિલ રખને કી બાત ફરમા દેતે.)

આપને અપને આપકો તીન બાતોં સે બિલ્કુલ અલગ કર રખા થા...

૧. ઝઘડે સે

૨. ઝયાદા બાતેં કરને સે ઔર

૩. બેકાર ઔર બે-મતલબકી બાતોં સે.

ઔર તીન બાતોં સે લોગોં કો બચા રખા થા.

૧. ન કિસીકી ગીબત કરતે

૨. ન કિસીકો શરમ દિલાતે ઔર

૩. ન કિસીકા ઐબ નિકાલતે થે.

આપ સિર્ફ વહી બાતેં કરતે થે જો અજરો સવાબકી વજહ બને. જબ આપ બાતેં કરતે તો મજ્લિસમેં હાઝિર લોગ ઈસ તરહ ગરદન ઝુકા કર બૈઠતે, જૈસે ઉનકે સરોં પર પરિંદે બૈઠે હોં (કે ઝરા ભી હરકત ઉનમેં ન હોતી થી કે પરિંદા ઝરા-સી હરકતસે ઉડ જાતા હૈ.)

જબ આપ ચુપ હો જાતે તબ વોહ લોગ કલામ કરતે. (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બાતોં કે દર્મિયાનમેં કોઈ આદમી ન બોલતા થા. જો કુછ કેહના હોતા હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચુપ હોનેકે બાદ કેહતા થા) આપકે સામને કિસી બાતમેં ઝઘડતે નહીં થે. જિસ બાતસે હંસતે, આપ ભી ઉસી બાત પર મુસ્કરાતે ઔર જિસસે સબ લોગ તઅજ્જુબ કરતે તો આપ તઅજ્જુબ મેં શરીક રેહતે. યેહ નહીં કે સબસે અલગ ચુપચાપ બૈઠે રહેં બલકે મજ્લિસમેં મૌજૂદ લોગોંકે શરીકે હાલ રેહતે.

અંજાને મુસાફિર આદમી કી કડવી બાતોં પર ઔર બદતમીઝીકે સવાલ પર સબ્ર ફરમાતે (ચૂંકે અંજાને મુસાફિર લોગ હર કિસ્મકે સવાલ કર લેતે થે, ઈસ વજહસે) કુછ સહાબા ઐસે અજનબી મુસાફિરોંકો આપકી મજ્લિસમેં લે જાતે થે (તાકે ઉનકે હર કિસ્મકે સવાલોંસે ખુદ ભી ફાયદા ઉઠાએં ઔર ઐસી બાતેં જિનકો અદબકી વજહસે યેહ લોગ નહીં પૂછ સકતે થે, વોહ ભી મા'લૂમ હો જાએં.) આપ યેહ ભી તા'કીદ ફરમાતે થે કે જબ તુમ કિસી ઝરૂરતમંદ કો દેખો તો ઉસકી મદદ કિયા કરો.

અગર આપકી કોઈ તા'રીફ કરતા તો આપ ઉસકો ગવારા ન ફરમાતે, અલબત્તા અગર આપકે કિસી એહસાનકે બદલેમેં શુક્રિયાકે તૌર પર કોઈ આપકી તા'રીફ કરતા તો આપ ચુપ રેહતે, કે એહસાનકા શુક્રિયા ઉસ પર ઝરૂરી થા, ઈસલિયે માનો વોહ અપની ઝિમ્મેદારી અદા કર રહા હૈ. કિસીકી બાત કાટતે ન થે, અલબત્તા અગર કોઈ હદ સે આગે બઢને લગતા તો ઉસકો રોક દેતે થે યા મજ્લિસસે ખડે હો જાતે થે તાકે વોહ ખુદ રૂક જાએ.

હઝરત હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદ સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખામોશીકી કૈફિયતકે બારે મેં પૂછા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે...

આપ ચાર મૌકોં પર ખામોશી અપનાતે થે...

૧. બરદાશ્ત કરના

૨. બેદાર મગઝી (જાગનેકી હાલતમેં) હોના

૩. અંદાઝા લગાના ઔર

૪. સોચ-ફિકર કરના.

આપ દો બાતોં કા અંદાઝા લગાયા કરતે થે કે કિસ તરહ તમામ લોગોંકે સાથ દેખનેમેં ઔર બાત સુનનેમેં બરાબરીકા મા'મલા હો. આપ બાકી રેહને વાલી આખિરત ઔર ફના હોને

વાલી દુન્યાકે બારે મેં સોચ-ફિકર કરતે થે. અલ્લાહને આપકો હિલ્મ (બરદાશ્ત કરના) ઔર સબ્ર દોનોં ખૂબિયાં દી થીં. ચુનાંચે આપકો કિસી ચીઝકી વજહસે ઈતના ગુસ્સા નહીં આતા થા કે આપેસે બાહિર હો જાએં.[1]

અલ્લાહ ને આપકો ચાર ચીઝોંકે બારેમેં બેદાર મગઝી અતા ફરમાઈ થી.

૧. ભલી બાતકો અપનાના

૨. ઉન બાતોંકા એહતમામ કરના જિનસે ઉમ્મતકા દુન્યા વ આખિરતમેં ફાયદા હો.

(ઈસ રિવાયત મેં ચાર ચીઝોં મેં સે સિર્ફ દો કા ઝિક્ર હૈ) ઔર કંઝુલ ઉમ્માલ કી રિવાયત કે આખિર મેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ..

અલ્લાહને આપકો ચાર ચીઝોંકે બારેમેં બેદારમગઝી અતા ફરમાઈ થી.

૧. નેક બાતકો અપનાના, તાકે ઉસ નેક બાતમેં લોગ આપકી પૈરવી કરેં.

૨. બુરી બાતકો છોડના તાકે લોગ ભી ઉસસે રૂક જાએં.

૩. અપની ઉમ્મતકે ભલાઈવાલે કામોંમેં ખૂબ સોચ બીચાર કરના

૪. ઉમ્મતકે લિયે ઉન બાતોંકા એહતિમામ કરના જિસસે ઉનકી દુન્યા ઔર આખિરતકા ફાયદા હો.[2]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કી ખૂબિયોં કે બારે મેં સહાબા કિરામ (રદિ.) ને ક્યા કહા

અલ્લાહકે ઈર્શાદ "તુમ બેહતરીન ઉમ્મત હો જો ભેજી ગઈ દુન્યા મેં" કી તફસીરકે બારેમેં હઝરત સુદ્દી, હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ઈર્શાદ નકલ કરતે હૈં કે અગર અલ્લાહ ચાહતે તો "અન્તુમ" ફરમાતે, (જિસકા તર્જુમા "તુમ" હૈ) ફિર તો હમ સબ મુરાદ હોતે (ચાહે હમ મા'રૂફકા હુક્મ દેને ઔર મુન્કરસે રોકનેકા કામ કરેં યા ન કરેં), લેકિન અલ્લાહ ને "કુન્તુમ" ફરમાયા જો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા કિરામકે બારેમેં ખાસ હૈ (ઈસકા તર્જુમા "થે તુમ"હૈ) વોહ "ખૈરે ઉમ્મત" હૈ ઔર જો ઉન જૈસે કામ કરેગા, વોહ "ખૈરે ઉમ્મત" બનેગા.

હઝરત કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

કુન્તુમ ખૈર ઉમ્મતિન ઉખરિજત લિન્નાસિ

---

૧ તિર્મિઝી, બૈહકી, બિદાયા જિલ્દ ૬-૩૩, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૬૪૦, કંઝૂલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૪-૩૨, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૬૧૧

૨ તબરાની જિલ્દ ૮-૨૭૫

આયત તિલાવત ફરમાઈ ઔર ફિર ફરમાયા કે જો આદમી ઈસ ઉમ્મતમેં સે હોના ચાહતા હૈ, વોહ ઈસ શર્તકો પૂરા કરે જો અલ્લાહને ઈસ આયતમેં (ખૈરે ઉમ્મત હોનેકે લિયે) ઝિક્ર ફરમાઈ હૈ.[૧] (ઔર વોહ શર્ત મા'રૂફકા હુક્મ દેના ઔર મુન્કરસે રોકના હૈ)

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહને તમામ બંદોંકે દિલોં પર પેહલી બાર નિગાહ ડાલી, તો ઉનમેંસે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પસંદ ફરમાયા ઔર ઉન્હેં અપના રસૂલ બનાકર ભેજા ઔર ઉનકો અપના ખાસ ઈલ્મ અતા ફરમાયા. ફિર દોબારા લોગોંકે દિલોં પર નિગાહ ડાલી ઔર આપકે લિયે સહાબાકો ચુના ઔર ઉનકો અપને દીનકા મદદગાર ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિમ્મેદારીકા ઉઠાને વાલા બનાયા. ઈસલિયે જિસ ચીઝકો મોમિન (યાની સહાબા કિરામ) અચ્છા સમઝેંગે, વોહ ચીઝ અલ્લાહકે યહાં ભી અચ્છી હોગી ઔર જિસ ચીઝકો બુરા સમઝેંગે, વોહ ચીઝ અલ્લાહકે યહાં ભી બુરી હોગી.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જો આદમી કિસીકે તરીકેકો અપનાના ચાહે તો ઉનકે તરીકેકો અપનાએ જો દુન્યાસે જા ચુકે હૈં ઔર યેહ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા હૈં, જોકે ઈસ ઉમ્મતમેં સબસે બેહતરીન ઔર સબસે ઝયાદા નેક દિલ ઔર સબસે ઝયાદા ગેહરે ઈલ્મ વાલે ઔર સબસે કમ તકલ્લુફ બરતને વાલે થે. યેહ ઐસે લોગ હૈં જિનકો અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતકે લિયે ઔર અપને દીનકો દુન્યામેં ફૈલાનેકે લિયે ચુન લિયા હૈં, ઈસલિયે ઈન જૈસે અખ્લાક ઔર ઈન જૈસી ઝિંદગી ગુઝારનેકે તરીકે અપનાઓ. રબ્બે કા'બા કી કસમ ! નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યે તમામ સહાબા સીધી હિદાયત પર થે.[૩]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) (અપને ઝમાને કે લોગોં કો ખિતાબ કરતે હુએ) ફરમાતે હૈં કે તુમ હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાસે ઝયાદા રોઝે રખતે હો ઔર ઝયાદા નમાઝેં પઢતે હો ઔર ઝયાદા મેહનત કરતે હો, હાલાંકે વોહ તુમસે ઝયાદા બેહતર થે.

લોગોં ને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ![૪] વોહ હમસે કયોં બેહતર હૈં ?

તો ઉન્હોંને ફરમાયા, ઈસલિયે કે વોહ તુમસે ઝયાદા દુન્યાસે બે-રગબત ઔર આખિરતકે તુમસે ઝયાદા મુશ્તાક થે.[૫]

હઝરત અબૂ વાઈલ કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ને સુના કે એક આદમી યૂં કેહ રહા થા કે કહાં હૈં વોહ લોગ જો દુન્યાસે બે-રગબત હૈં ઔર આખિરતકે મુશ્તાક હૈં, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા કે વોહ તો જાબિયા[૬] વાલે વોહ લોગ હૈં,

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૨૩૮
૨ અબૂ નઈમ (જિલ્દ ૧-૩૭૫), ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૧-૬, તયાલસી -૩૩
૩ અબૂ નઈમ (જલ્દિ ૧-૩૦૫)
૪ અબૂ ઈબ્ને મસ્ઉદ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ.
૫ અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૧૩૬
૬ જાબિયા શામ મુલ્ક કી એક બસ્તી કા નામ હૈ જોકે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાને મેં ઈસ્લામી ફૌજોં કા મર્કઝ થા, જિનકા કૈસર રૂમ સે મુકાબલા હુઆ થા.

જિનમેં સે પાંચ સો (૫૦૦) મુસલમાનોંને યેહ અહદ કિયા થા કે કત્લ હો જાએંગે, મગર વાપસ નહીં જાએંગે, ઈસલિયે ઉન લોગોંને (ઉસ ઝમાનેકે રિવાજકે મુતાબિક જાન દેનેકે લિયે) સર મુંડવા દિયે ઔર દુશ્મનમેં ઘુસ ગયે ઔર એક કે અલાવા બાકી સબ શહીદ હો ગયે. ઉસીને આકર ઉનકે શહીદ હોનેકી ખબર દી.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને એક આદમીસે સુના કે વોહ કેહ રહા થા કે કહાં હૈં વોહ લોગ જો દુન્યાસે બેરગબત હૈં ઔર આખિરતકે મુશ્તાક હૈં તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી કબ્ર દિખાકર કહા કે ઈનકે બારેમેં તુમ પૂછ રહે હો ?[2]

હઝરત અબૂ અરાકા ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક દિન હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ ફજર કી નમાઝ પળ્હી. જબ આપ નમાઝસે ફારિગ હુએ ઔર દાહિની તરફ રૂખ કરકે બૈઠ ગયે, તો ઐસા લગ રહા થા કે આપ બેચૈન ઔર ગમગીન હૈં, યહાં તક કે જબ સૂરજ મસ્જિદકી દીવારસે એક નેઝા ઊંચા હુવા, તો ઉન્હોંને દો રકઅત નમાઝ પળ્હી. ફિર અપને હાથ કો પલટકર ફરમાયા કે...

"અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો દેખા હૈ, આજ ઉન જૈસા કોઈ નઝર નહીં આતા હૈ. સુબહકે વક્ત ઉનકી યેહ હાલત હોતી થી કે રંગ પીલા ઔર બાલ બિખરે હુએ ઔર જિસ્મ ધૂલસે અટા હોતા થા. ઉનકે માથે પર (સજદેકા) ઈતના બડા નિશાન નુમાયાં હોતા થા જિતના બડા નિશાન બકરીકે ઘુટને પર હોતા હૈ. સારી રાત અલ્લાહકે સામને સજ્દા કરતે હુએ ઔર ખડે હોકર કુરઆનકી તિલાવત કરતે હુએ ગુઝાર દેતે થે ઔર સજ્દા કરતે હુએ ઔર કિયામ હી મેં રાહત હાસિલ કરતે થે.

જબ સુબહ હો જાતી ઔર વોહ અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે તો ઐસે ઝૂમતે જૈસે કે તેઝ હવા કે દિન (યા ઠંડી હવાકે ચલતે વક્ત) પેડ ઝૂમતા હૈ ઔર ઈસ તરહ રોતેકે કપડે ગીલે હો જાતે. ખુદા કી કસમ ! (ઉનકે રોનેસે યૂં નઝર આતા થા કે જૈસે ઉન્હોંને રાત ગફલત મેં ગુઝાર દી હો.

ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ખડે હો ગયે ઔર ઈસકે બાદ કભી ધીરે હંસતે હુએ ભી નઝર ન આએ, યહાં તક કે અલ્લાહકે દુશ્મન ઈબ્ને મુલજિમ ફાસિકને આપકો શહીદ કર દિયા.[3]

હઝરત ઝિરાર બિન ઝમરા કિનાની હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી ખિદમત મેં ગયે, તો હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા કે મેરે સામને હઝરત અલી (રદિ.) કી ખૂબિયાં બયાન કીજીયે , તો હઝરત ઝિરાર ને કહા...

અય અમીરૂલ મુઅમિનીન ! આપ મુઝે મઆફ રખેં. ઈસ પર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં મઆફ નહીં કરૂંગા, ઝરૂર બયાન કરના હોગા.

તો હઝરત ઝિરારને કહા કે અગર ઉનકી ખૂબિયોંકો બયાન કરના ઝરૂરી હી હૈ તો સુનિયે કે હઝરત અલી (રદિ.) ઊંચે મક્સદ વાલે (યા બડી ઈઝ્ઝત વાલે) ઔર બડે તાકતવર

૧ અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૧૩૬
૨ અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૩૦૭
૩ બિદાયા જિલ્દ ૮-૬, અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૭૬, કંઝ જિલ્દ ૮-૨૧૯

થે, ફૈસલા સુનાને વાલી બાત કેહતે ઔર અદલો ઈન્સાફ વાલા ફૈસલા કરતે થે. આપકે હર પેહલૂસે લોગોંકો ઈલ્મી ફાયદા હોતા થા.) ઔર હર તરફસે હોશિયારી ઝાહિર હોતી થી.

દુન્યા ઔર દુન્યાકી રૌનકસે ઉનકો વહશત થી. રાત ઔર રાતકે અંધેરેસે ઉનકા દિલ બહોત લગતા થા (યાની ઈબાદતમેં) અલ્લાહકી કસમ ! વહ બહોત રોને વાલે ઔર બહોત ઝયાદા ફિક્રમંદ રેહને વાલે થે. અપની હથેલિયોંકો ઉલટાતે-પલટાતે ઔર અપને નફ્સકો ખિતાબ ફરમાતે.

(સાદા) ઔર થોડા કપડા પહેનતે ઔર મોટા-ઝોટા ખાના પસંદ થા. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ હમારે સાથ એક આમ આદમીકી તરહ રેહતે. જબ હમ ઉનકે પાસ જાતે, તો હમેં અપને કરીબ બિઠા લેતે ઔર જબ હમ ઉનસે કુછ પૂછતે, તો જવાબ ઝરૂર દેતે.

અગરચે વોહ હમસે બહોત ઘુલ-મિલકર રેહતે થે, લેકિન ઈસકે બાવજુદ ઉનકે રો'બકી વજહસે હમ ઉનસે બાત નહીં કર સકતે થે.

જબ આપ મુસ્કુરાતે, તો આપકે દાંત પિરોએ હુએ મોતિયોંકી તરહ નઝર આતે. દીનદારોંકી કદર કરતે, મિસ્કીનોંસે મુહબ્બત રખતે, કોઈ તાકતવર અપને ગલત દાવેમેં કામિયાબીકી આપસે ઉમ્મીદ ન રખ સકતા ઔર કોઈ કમઝોર આપકે ઈન્સાફસે નાઉમ્મીદ ન હોતા.

મૈં અલ્લાહ કો ગવાહ બનાકર કેહતા હૂં કે મૈંને ઉનકો એક બાર ઐસે વક્તમેં ખડે હુએ દેખાકે જબ રાતકા અંધેરા છા ચુકા થા ઔર સિતારે ડૂબ ચુકે થે ઔર આપ અપની મેહરાબમેં અપની દાઢી પકડે હુએ ઝુકે હુએ થે ઔર ઉસ આદમીકી તરહ તિલમિલા રહે થે જિસે કિસી બિચ્છૂને કાટ લિયા હો ઔર ગમગીન આદમીકી તરહ રો રહે થે ઔર ઉનકી આવાઝ ગોયા અબભી મેરે કાનોં મેં ગૂંજ રહી હૈ કે બાર-બાર "યા રબ્બના યા રબ્બના" ફરમાતે ઔર અલ્લાહકે સામને ગિડગિડાતે, ફિર દુન્યાકો મુખાતબ હોકર ફરમાતે કે અય દુન્યા ! તૂ મુઝે ધોખા દેના ચાહતી હૈ, મેરી તરફ ઝાંક રહી હૈ, મુઝસે દૂર હો જા, મુઝસે દૂર હો જા, કિસી ઔર કો જાકર ધોખા દે. મૈંને તુઝે તીન તલાકેં દી, ક્યૂંકે તેરી ઉમ્ર બહોત થોડી હૈ ઔર તેરી મંઝિલ બહોત ઘટિયા હૈ. તેરી વજહસે આદમી આસાનીસે ખતરેમેં પડ જાતા હૈ. (યા તેરા દર્જા બહોત મામૂલી હૈ. હાય ! હાય ! (ક્યા કરૂં ?) રાસ્તેકા સામાન થોડા હૈ ઔર સફર લંબા હૈ ઔર રાસ્તા ખતરનાક હૈ. યેહ સુનકર હઝરત મુઆવિયાકે આંસૂ બેહને લગે. ઉનકો રોક ન સકે. ઔર અપની આસ્તીનસે ઉનકો પૂંછને લગે ઔર લોગ હિચકિયાં લેકર ઈતને રોને લગે કે રૂંધ ગયે. ઈસ પર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા, "બેશક અબુલ હસન (યાની હઝરત અલી (રદિ.)) ઐસે હી થે. અલ્લાહ ઉન પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ. અય ઝિરાર ! તુમ્હેં ઉનકી વફાતકા કૈસા રંજ હૈ?

હઝરત ઝિરાર ને કહા, ઉસ ઔરત જૈસા ગમ હૈ જિસકા ઈકલોતા બેટા ઉસકી ગોદ મેં ઝુબહ કર દિયા ગયા હો કે ન ઉસકે આંસૂ થમતે હૈં ઔર ન ઉનકા ગમ કમ હોતા હૈ.ફિર હઝરત ઝિરાર ઉઠે ઔર ચલે ગયે.[૧]

---

૧ અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૮૪, ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૩-૪૪

હઝરત કતાદહ કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે પૂછા ગયા કે ક્યા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા કિરામ હંસા કરતે થે? ઉન્હોંને ફરમાયા કે હાં, મગર ઈસ હાલ મેં કે ઈમાન ઉનકે દિલોંમેં પહાડોંસે ભી બડા થા.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક બાર યમનકે સફરકે કુછ સાથિયોં કો દેખા, જિનકે કજાવે ચમડે કે થે, તો ઉનકો દેખકર ફરમાયા કે જો આદમી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા જૈસે લોગોંકો દેખના ચાહતા હૈ, વોહ ઉનકો દેખ લે.[૨]

હઝરત અબૂ સઈદ મક્બરી બયાન કરતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) તાઉનકે શિકાર હુએ તો ઉન્હોંને ફરમાયા અય મુઆઝ ! તુમ લોગોંકો નમાઝ પળ્હાઓ. ચુનાંચે હઝરત મુઆઝને લોગોં કો નમાઝ પળ્હાઈ. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ઈસકે બાદ હઝરત મુઆઝને ખડે હોકર લોગોંમેં યેહ બયાન ફરમાયા કે અય લોગો ! અપને ગુનાહોંસે પક્કી સચ્ચી તૌબા કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહકા જો બંદા ભી અપને ગુનાહોંસે તૌબા કરકે અલ્લાહકે સામને હાઝિર હોગા, અલ્લાહ ઝરૂર ઉસકી મગ્ફિરત ફરમા દેંગે.

ફિર આપને ફરમાયા કે અય લોગો ! તુમ્હેં ઐસે આદમીકે જાનેકા રંજો સદમા હુવા હૈ કે ખુદાકી કસમ! મૈંને કોઈ ઐસા અલ્લાહકા બંદા નહીં દેખા, જો ઉનસે ઝયાદા કીનેસે પાક હો ઔર ઉનસે ઝયાદા નેક દિલ ઔર ઉનસે ઝયાદા શરો ફસાદ સે દૂર રેહને વાલા ઔર ઉનસે ઝયાદા આખિરતસે મુહબ્બત કરને વાલા ઔર ઉનસે ઝયાદા તમામ લોગોંસે ભલાઈ ચાહને વાલા હો. ઈસલિયે ઉનકે લિયે રહમતકી દુઆ કરો ઔર ઉનકી નમાઝે જનાઝા પળ્હનેકે લિયે બાહિર મૈદાનમેં ચલો. ખુદા કી કસમ ! આગે ઉન જૈસા તુમ્હારા કોઈ અમીર નહીં હોગા.

ફિર લોગ મૈદાનમેં જમા હો ગયે ઔર હઝરત ઉબૈદાકા જનાઝા લાયા ગયા ઔર હઝરત મુઆઝને આગે બળ્હકર ઉનકી નમાઝે જનાઝા પઢાઈ.

ફિર જબ જનાઝા કબ્ર તક પહોંચા તો ઉનકી કબ્રમેં હઝરત મુઆઝ બિન જબલ, હઝરત અમ્ર બિન આસ, હઝરત ઝહહાક બિન કૈસ ઉતરે ઔર ઉનકી લાશકો બગલી કબ્રમેં ઉતારા ઔર બાહિર આકર ઉનકી કબ્ર પર મિટ્ટી ડાલી.

ફિર હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ને (કબ્ર કે સિરહાને ખડે હોકર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખિતાબ કરતે હુએ) ફરમાયા..

અય અબૂ ઉબૈદા ! મૈં તુમ્હારી ઝરૂર તા'રીફ કરૂંગા ઔર (ઉસ તા'રીફ કરનેમેં) કોઈ ગલત બાત નહીં કહૂંગા, ક્યૂંકે મુઝકો અલ્લાહકી નારાઝીકા અંદેશા હૈ. અલ્લાહકી કસમ જહાં તક મૈં જાનતા હૂં, આપ ઉન લોગોંમેં સે થે, જો અલ્લાહકો બહોત ઝયાદા યાદ કરતે હૈં ઔર જો ઝમીન પર આજીઝીકે સાથ ચલતે હૈં ઔર જો જહાલતકી બાતકા ઐસા જવાબ દેતે હૈં, જિસસે શર ખત્મ હો જાયે ઔર જો માલ ખર્ચ કરનેકે મૌકે પર ખર્ચ કરતે હૈં, બલ્કે ઉનકા ખર્ચ એઅતિદાલ પર હોતા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! આપ ઉન લોગોંમેં સે હૈં જો દિલસે અલ્લાહકી

---

૧ અબૂ નઈમ જિલ્દ ૧-૩૧૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૧૬૩

તરફ ઝુકને વાલે ઔર તવાઝોઅ કરને વાલે હૈં, જો યતીમ ઔર મિસ્કીન પર રહમ કરતે હૈં ઔર ખિયાનત કરને વાલોં ઔર ઘમંડી કિસ્મકે લોગોંસે દુશ્મની રખતે હૈં.[૧]

હઝરત રિબઈ બિન હિરાશ કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી મજ્લિસમેં આનેકી ઈજાઝત ચાહી ઔર હઝરત મુઆવિયાકે પાસ કુરૈશકે અલગ-અલગ ખાનદાનોંકે લોગ બૈઠે હુએ થે.હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) હઝરત મુઆવિયાકે દાહિની તરફ બૈઠે હુએ થે.

જબ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો આતે હુએ દેખા, તો ફરમાયા, અય સઈદ ! મૈં ઈબ્ને અબ્બાસસે ઐસે સવાલ કરૂંગા, જિનકા વોહ જવાબ નહીં દે સકેંગે.

હઝરત સઈદને ઉનસે ફરમાયા કે ઈબ્ને અબ્બાસ જૈસે આદમીકે લિયે તુમ્હારે સવાલોંકા જવાબ દેના કોઈ મુશ્કિલ કામ નહીં હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ આકર બૈઠ ગયે તો ઉનસે હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ અબૂ બક્ર (રદિ.) કે બારે મેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે વોહ અલ્લાહકી કસમ, કુર્આનકી તિલાવત ફરમાને વાલે ઔર કજીસે દૂર ઔર બેહયાઈસે ગફલત બરતને વાલે ઔર બુરાઈસે રોકને વાલે ઔર અપને દીનકો ખૂબ અચ્છી તરહ જાનને વાલે ઔર અલ્લાહસે ડરનેવાલે ઔર રાતકો ઈબાદત કરનેવાલે ઔર દિનકો રોઝા રખનેવાલે ઔર દુન્યાસે મહફૂઝ ઔર મખ્લૂકકે સાથ અદલો ઈન્સાફકા ઈરાદા રખને વાલે ઔર નેકીકા હુક્મ કરને ઔર અલ્લાહકા ઝિક્ર કરને વાલે ઔર દીની ઝરૂરતોંકે લિયે અપને નફ્સકો દબા લેને વાલે થે ઔર વોહ પરહેઝગારી ઔર કનાઅતમેં ઔર ઝુહદ ઔર પાકદામનીમેં ઔર નેકી ઔર એહતિયાતમેં ઔર દુન્યાકી બે-રગ્બતી ઔર અચ્છે સુલૂકકા અચ્છા બદલા દેનેમેં, અપને તમામ સાથિયોં સે આગે થે, જો ઉન પર ઐબ લગાએ, ઉસ પર કિયામત તક અલ્લાહકી લાનત હો.

હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે બારે મેં ક્યા કેહતે હૈં ? તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ અબૂહફ્સ (યેહ હઝરત ઉમરકી કુન્નિયત હૈ) પર રહમ કરે. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ ઈસ્લામકે મદદગાર સાથી ઔર યતીમોંકા ઠિકાના, ઈમાનકા ખઝાના ઔર કમઝોરોંકી પનાહગાહ ઔર પક્કે મુસલમાનોંકે કરારકી જગહ ઔર અલ્લાહકી મખ્લૂકકે લિયે કિલા ઔર તમામ લોગોંકે લિયે મદદગાર થે. વોહ ખૂબ-સોચ સમઝકર સબકે સાથ અલ્લાહકે દીને હકકો લેકર ખડે હુએ. (આખિરતકે સવાબ ઔર અલ્લાહકી રઝામંદીકી ઉમ્મીદમેં હર તક્લીફ પર સબ્ર કિયા) યહાં તક કે અલ્લાહને મુસલમાનોંકો ફતહ દી, ઔર તમામ ઈલાકોંમેં ચશ્મો ઔર ટીલોં પર દુન્યાકે તમામ હિસ્સોંમેં અલ્લાહકા ઝિક્ર હોને લગા.

---

૧ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૨૬૪

વોહ બુરે દિનોંમેં બડે વકાર વાલે ઔર વુસ્અતો તંગી હર હાલમેં અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરને વાલે હર ઘડી અલ્લાહકા ઝિક્ર કરને વાલે થે. જો ઉનસે બુગ્ઝ રખે કિયામત તક, ઉસ પર અલ્લાહકી લાનત હો.

હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં ?

તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ અબૂ અમ્ર (યેહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ વોહ બડે શરીફ સુસરાલવાલે ઔર નેક લોગોંસે બહોત જોડ રખનેવાલે ઔર મુજાહિદોંમેં સબસે જમકર મુકાબલા કરનેવાલે ઔર બડે શબ બેદાર ઔર અલ્લાહકે ઝિક્રકે વક્ત બહોત ઝયાદા રોને વાલે, દિન-રાત અપને મક્સદકે લિયે ફિક્રમંદ રેહને વાલે, હર ભલે કામકે લિયે તૈયાર ઔર હર નજાત દેનેવાલી નેકીકે લિયે ભાગ-દૌડ કરને વાલે ઔર હર હલાક કરને વાલી બુરાઈસે દૂર ભાગને વાલે થે.

ઉન્હોંને તબૂકકી લડાઈકે મૌકે પર ઈસ્લામી ફૌજકો બહોત સારા સામાન દિયા થા ઔર યહૂદીસે ખરીદકર બીરે રૂમા (એક કુંવાં) મુસલમાનોં કે લિયે વકફ કર દિયા થા.

આપ હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દામાદ થે. ઉનકી દો લડકિયોંસે શાદી કી થી, જો ઉનકો બુરા-ભલા કહે, અલ્લાહ ઉસે કિયામત તક શર્મિંદા કરે.

ફિર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે બારે મેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ અબુલ હસન (યેહ હઝરત અલી (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ, અલ્લાહકી કસમ ! વોહ હિદાયતકા ઝંડા ઔર તક્વેકા ગાર ઔર રોનકકા ટીલા થે, રાતકી અંધેરિયોંમેં ચલને વાલોંકે લિયે રોશની થે ઔર બડે સીધે રાસ્તેકી દઅવત દેનેવાલે ઔર પેહલે આસમાની સહીફોં ઔર કિતાબોંકો જાનને વાલે ઔર કુર્આનકી તફ્સીર બયાન કરનેવાલે ઔર વઅઝ નસીહત કરને વાલે ઔર હિદાયતકી બાતોંમેં હમેશા લગે રેહને વાલે, ઔર ઝુલ્મ કરને ઔર તકલીફ પહોંચાનેકા કામ છોડને વાલે ઔર હલાકતકે રાસ્તોંસે હટકર ચલને વાલે થે.

તમામ મોમિનોં ઔર મુત્તકિયોંમેં સે બેહતરીન ઔર તમામ કુરતે ઔર ચાદર પહનનેવાલે ઈન્સાનોંકે સરદાર ઔર હજ-સઈ કરને વાલોંમેં સે અફઝલ ઔર અદલ ઔર બરાબરી કરને વાલોં મેં સબસે બડે જવાં મર્દ થે ઔર અંબિયા ઔર નબીએ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા તમામ દુન્યાકે ઈન્સાનોંસે ઝયાદા અચ્છે ખતીબ થે, જિન્હોંને દોનોં કિબ્લોં બૈતુલ મુકદ્દસ ઔર બૈતુલ્લાહકી તરફ નમાઝ પળ્હી.

ક્યા કોઈ મુસલમાન ઉનકી બરાબરી કર સકતા હૈ ? જબકે વોહ તમામ ઔરતોંમેં સે બેહતરીન ઔરત (હઝરત ફાતિમા (રદિ.)) કે ખાવિંદ થે ઔર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દો નાતિયોં (નવાસોં) કે વાલિદ થે.

મેરી આંખોં ને ન ઉન જૈસા કભી દેખા ઔર ન આગે કિયામત તક કભી દેખ સકેંગી. જો ઉન પર લાનત કરે, ઉસ પર અલ્લાહ ઔર ઉસકે બંદોંકી કિયામત તક લાનત હો.

ફિર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં?

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ ઉન દોનોં પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ દોનોં પાકબાઝ, નેક, સાફ-સુથરે મુસલમાન, શહીદ ઔર આલિમ થે. ઈન દોનોંસે એક લગ્ઝિશ હુઈ જિસે અલ્લાહ ઈન્શાઅલ્લાહ ઈસ વજહસે ઝરૂર મઆફ ફરમા દેંગે કે ઈન દોનોંને શુરૂસે દીનકી મદદ કી ઔર શુરૂ સે હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સોહબત મેં રહે ઔર બહોત નેક ઔર ઉમદા કામ કિયે.

હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે બારે મેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ હઝરત અબુલ ફઝલ (યેહ હઝરત અબ્બાસ કી કુન્નિયત હૈ) પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ, વોહ અલ્લાહકી કસમ ! હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વાલિદકે સગે ભાઈ ઔર અલ્લાહકે ચુને હુએ ઈન્સાન યાની હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખકી ઠંડક ઔર તમામ લોગોં કે લિયે પનાહગાહ ઔર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તમામ ચચોં કે સરદાર થે.

તમામ મા'મલોંમેં બડી સૂઝ-બૂઝ રખતે થે ઔર હમેશા અંજામ પર નઝર રેહતી થી. ઈલ્મસે લદે-ફદે થે. ઉનકી ફઝીલતકે તઝકિરે કે વક્ત દૂસરોંકી ફઝીલતેં કમ માલૂમ હોતીં. ઉનકે ખાનદાનકે ફખ્ર કરનેકે કાબિલ કારનામોંકે સામને દૂસરે ખાનદાનોંકે કારનામે પીછે રેહ ગયે ઔર ઐસા ક્યૂં ન હોતા જબકે ઉનકી તરબીયત ઉસ અબ્દુલ મુત્તલિબને કી જો હર નક્લો હરકત કરને વાલે ઈન્સાનોંમેં સબસે ઝયાદા બુઝુર્ગ ઔર કુરૈશકે તમામ પૈદલ ઔર સવારોંસે ઝયાદા ફખ્ર કે કાબિલ થે.

યેહ એક લંબી હદીષ કા હિસ્સા હૈ.[૧]

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૧૬૦, તબરાની

દઅવત કા બાબ

અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ દઅવત દેના કિસ તરહ
હર ચીઝસે બહોત ઝયાદા મહબુબ થા, ઔર ઉનકે
દિલમેં ઈસ બાતકી કિતની ઝયાદા તડપ થી કે
તમામ લોગ હિદાયત પા જાએં ઔર અલ્લાહકે
દીનમેં દાખિલ હો જાએં ઔર અલ્લાહકી રહમતમેં
ગોતે ખાને લગેં ઔર દઅવતકે ઝરીએ મખ્લૂકકો
ખાલિકકે સાથ જોડનેકે લિયે કૈસી
ઝબરદસ્ત કોશિશ કરતે થે.

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર
સહાબા કિરામ રદિયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઇનકો
દઅવતસે મુહબ્બત ઔર શગફ

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ અન્હુમા અલ્લાહ તઆલાકે ઈર્શાદ...

فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ફમિન્હુમ શકિય્યુંવ્વ સઈદ.

"સો ઉનમેં કુછ બદબખ્ત હૈં ઔર કુછ નેકબખ્ત." ઔર ઈસ જૈસી કુર્આની આયતોંકે બારેમેં ફરમાતે હૈં કે રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ બાતકી બહોત ઝયાદા તડપ થી કે તમામ લોગ ઈમાન લે આએં ઔર આપસે હિદાયત પર બૈઅત હો જાએં.

આપકી યેહ બેકરારી દેખકર અલ્લાહને આપકો બતાયા કે સિર્ફ વહી ઈન્સાન ઈમાન લાએંગે જિનકે લિયે લૌહે મહફૂઝમેં પેહલે હી સે (ઈમાન લાનેકી) સઆદત લિખી જા ચુકી હૈ. ફિર અલ્લાહને અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈર્શાદ ફરમાયા...

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۝ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ۝

લઅલ્લક બાખિઉન્નફસક અલ્લા યકૂનૂ મુઅમિનીન. ઈન્ નશઅ્ નુનઝ્ઝિલ અલયહિમ મિનસ્સમાઈ આયતન્ ફઝલ્લત અઅનાકુહુમ લહુમ ખાદિઈન.

"શાયદ તૂ ઘોંટ મારે અપની જાન, ઈસ બાત પર કે યેહ યકીન નહીં કરતે, અગર હમ ચાહેં તો ઉતારેં ઉન પર આસામાનસે એક નિશાની, ફિર રેહ જાએં ઉનકી ગરદનેં ઉસકે આગે નીચી."[1] (અશ-શુઅરા ૩-૪)

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિયલ્લાહુ અન્હુમા ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબ બીમાર હુએ, તો કુરૈશકી એક જમાઅત ઉનકે પાસ આઈ, જિસમેં અબૂ જહલ ભી થા. ઉન લોગોંને કહાકે આપકા ભતીજા હમારે મા'બૂદોંકો બુરા-ભલા કેહતા હૈ ઔર યૂં-યૂં કરતા હૈ ઔર યૂં કેહતા હૈ. ઈસલિયે આપ ઉનકે પાસ કિસી આદમીકો ભેજકર ઉનકો બુલા લેં ઔર ઐસા કરનેસે ઉનકો રોક દેં. ચુનાંચે ઉન્હોંને હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમી ભેજા. આપ તશરીફ લે આએ ઔર ઘરમેં દાખિલ હુએ, તો ઉસ વક્ત અબૂ તાલિબકે કરીબ એક આદમીકે બૈઠનેકી જગહ થી. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અબૂ જહલ લ-અ-નતુલ્લાહ (ઉસ પર અલ્લાહકી લાનત) કો ઈસ બાત કા ખતરા હુવા કે અગર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂ તાલિબકે પેહલૂ મેં બૈઠ ગયે, તો (ઈતને કરીબ બૈઠનેકી વજહસે) અબૂ તાલિબકે દિલમેં હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ઝયાદા નરમી પૈદા હો જાએગી. ચુનાંચે ઉસ જગહ જા બૈઠા ઔર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને ચચાકે કરીબ બૈઠનેકી કોઈ જગહ ન મિલી, તો આપ દરવાઝેકે પાસ હી બૈઠ ગયે.

અબૂ તાલિબને આપસે કહા કે અય મેરે ભતીજે ! ક્યા બાત હૈ કે તુમ્હારી કૌમકે લોગ તુમસે શિકાયત કર રહે હૈં ? વોહ કેહ રહે હૈં કે આપ ઈનકે મા'બૂદોંકો બુરા-ભલા કેહતે હૈં ઔર યૂં-યૂં કેહતે હૈં.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઈસ પર સબ લોગોંને બોલના શુરૂ કર દિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાત કરની શુરૂ કી ઔર ફરમાયા કે અય મેરે ચચા ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે લોગ સિર્ફ એક કલિમેકા ઈકરાર કર લેં તો અરબકે તમામ લોગ ઈનકે

---

૧ તબરાની, હૈસમી જિલ્દ ૭-૮૫

માતહત ઔર ફરમાંબરદાર બન જાએંગે ઔર અજમકે તમામ લોગ ઈનકો જિઝયા દેને લગ જાએંગેં.

આપકી યેહ બાત સુનકર વોહ લોગ ચોકન્ના હો ગયે ઔર (બેતાબ હોકર) કહા, આપકે વાલિદ કી કસમ ! (ઈતની બડી બાતકે લિયે) એક કલિમા તો ક્યા હમ દસ કલિમોંકો માનને કે લિયે તૈયાર હૈં. આપ બતાએં, વહ કલિમા ક્યા હૈ ?

અબૂ તાલિબ ભી કેહને લગે કે અય મેરે ભતીજે ! વોહ એક કલિમા ક્યા હૈ?

આપને ફરમાયા કે... لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ "લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ" યેહ સુનકર વોહ લોગ પરેશાન હોકર અપને કપડે ઝાડતે હુએ ખડે હો ગયે ઔર કેહને લગે કે ઈતને મા'બૂદોંકી જગહ એક હી મા'બૂદ રેહને દિયા. વાકઈ યેહ બડી અજીબ ઔર અનોખી બાત હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઈસ મૌકે પર,

أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ... بَل لَّمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ

"અજઅલલ આલિહત ઈલાહંવ્વાહિદા. ઈન્ન હાઝા લ-શૈઉન ઉજાબ" સે લેકર **"બલ્લમ્મા યઝુકૂ અઝાબ."** તક આયતેં ઉતરી.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ઉત્બા બિન રબીઆ ઔર શૈબા બિન રબીઆ ઔર અબૂ જહલ બિન હિશામ ઔર ઉમૈયા બિન ખલફ ઔર અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઔર કુરૈશકે દૂસરે સરદાર અબૂ તાલિબકે પાસ ગયે ઔર ઉનસે (હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બારે મેં) બાત કરની ચાહી તો ઉન્હોંને કહા...

"અય અબૂ તાલિબ ! આપકો હમમેં જિતના બડા દર્જા મિલા હુવા હૈ, વોહ આપ જાનતે હૈં ઔર આપકી બીમારીકી હાલત આપકે સામને હૈ ઔર હમેં આપકી ઝિંદગીકા ખતરા હૈ. હમારે ઔર આપકે ભતીજેકે દર્મિયાન જો કુછ હો રહા હૈ, ઉસે ભી આપ ખૂબ જાનતે હૈં, આપ ઉનકો બુલાએં, કુછ હમારી માંગેં માનકર ઔર કુછ ઉનકી માંગેં માનકર હમારા ઔર ઉનકા સમઝૌતા કરા દેં, તાકે હમ એક દૂસરેકો કુછ કેહનેસે રૂક જાએં ઔર વોહ હમેં હમારે દીન પર રેહને દેં ઔર હમ ઉનકો ઉનકે દીન પર છોડ દેં.

અબૂ તાલિબને આપકે પાસ આદમી ભેજકર આપકો બુલવાયા.

આપ અબૂ તાલિબકે પાસ તશરીફ લે આએ, તો અબૂ તાલિબને કહા...

અય મેરે ભતીજે ! યે તુમ્હારી કૌમકે સરદાર ઔર બડે લોગ હૈં ઔર તુમ્હારી વજહસે યે ઈકટ્ઠે હોકર આએ હૈં, તાકે યેહ આપકી કુછ માંગેં પૂરી કર દેં ઔર આપ ઈનકી કુછ માંગેં પૂરી કર દેં.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે બહોત અચ્છા, તુમ એક કલિમા માન જાઓ જિસસે તુમ પૂરે

---

૧ અહમદ, નસઈ, ઈબ્ને હાતિમ, ઈબ્ને જરીર, તિર્મિઝી, ઈબ્ને કસીર (જિલ્દ ૪-૨૮), બૈહકી (જિલ્દ ૯-૧૮૮), હાકિમ (જિલ્દ ૨-૪૩૨)

અરબકે માલિક બન જાઓગે ઔર સારા અજમ તુમ્હારા માતહત ઔર ફરમાંબરદાર હો જાએગા.

અબૂ જહલને કહા, (ઈસ બાતકે લિયે) એક કલિમા નહીં, તુમ્હારે વાલિદકી કસમ ! દસ કલિમે માનનેકો તૈયાર હૈં. તો આપને ફરમાયા, لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ "લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ" કહો ઔર અલ્લાહકે અલાવા જિન ખુદાઓંકી ઈબાદત કરતે હો, ઉનકો નિકાલ ફેંકો.

યેહ સુનકર ઉન સબને હાથ પર હાથ મારકર કહા, અય મુહમ્મદ ! ક્યા આપ યેહ ચાહતે હૈં કે તમામ ખુદાઓંકા એક ખુદા બના દેં ? આપકી યેહ બાત બહોત અજીબ હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે વોહ એક દૂસરે સે કેહને લગે કે અલ્લાહકી કસમ! યેહ આદમી તુમ્હારી કોઈ ભી માંગ માનને વાલા નહીં હૈ. ચલે જાઓ ઔર અપને બાપ-દાદાકે દીન પર ચલતે રહો, યહાં તકકે અલ્લાહ હી હમારે ઔર ઈસકે બીચ ફૈસલા કરે, ફિર વોહ બિખર ગયે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અબૂ તાલિબને કહા, અય મેરે ભતીજે ! અલ્લાહકી કસમ ! મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે તુમને ઈનસે હદસે ઝયાદા કિસી બાતકી માંગ નહીં કી. (તુમ્હારી માંગ સહી હૈ)

યેહ સુનકર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અબૂ તાલિબકે ઈમાન લાનેકી કુછ ઉમ્મીદ બંધી, તો આપ ઉનસે ફરમાને લગે, અય મેરે ચચા ! આપ તો યેહ કલિમા ઝરૂર પઢ લેં, તાકે ઈસકી વજહસે મૈં આપકે લિયે કિયામતકે દિન શફાઅતકી ઈજાઝત લે સકૂં. અબૂ તાલિબને આપકી યેહ તડપ દેખકર જવાબ દિયા કે અય મેરે ભતીજે ! અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે દો બાતોંકા ડર ન હોતા તો મૈં યેહ કલિમા ઝરૂર પઢ લેતા. એક તો યેહ કે મેરે બાદ તુમ્હેં ઔર તુમ્હારે ખાનદાનકો ગાલિયાં પડેગી ઔર દૂસરે યેહ કે કુરૈશ યેહ તાના દેંગે કે મૈંને મૌતસે ડર કર યેહ કલિમા પઢા હૈ ઔર યેહ કલિમા પઢતા ભી તો સિર્ફ આપકો ખુશ કરને કે લિયે.[૧]

હઝરત મુસય્યિબ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે જબ અબૂ તાલિબકી મૌતકા વક્ત કરીબ આયા, ઔર હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગયે તો અબૂ જહલ વહાં પેહલેસે મૌજૂદ થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા અય મેરે ચચા ! લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પઢ લો, તાકે ઈસ કલિમેકી વજહસે મૈં અલ્લાહકે સામને આપકી હિમાયત કર સકૂં.

ઈસ પર અબૂ જહલ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઉમૈયાને કહા, અય અબૂ તાલિબ ! ક્યા અબ્દુલ મુત્તલિબકા દીન છોડને લગે હો ?

ઔર દોનોં બાર-બાર ઈસી બાતકો દોહરાતે રહે, યહાં તક કે અબૂ તાલિબકે મુંહ સે આખિરી બોલ યેહી નિકલા કે મૈં અબ્દુલ મુત્તલિબ હી કે દીન પર હૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તક મુઝકો મના ન કિયા જાએગા, મૈં આપકે લિયે ઝરૂર ઈસ્તગ્ફાર કરૂંગા. ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી...

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૨-૧૨૩

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ○

મા કાન લિન્નબિય્યિ વલ્લઝીન આમનૂ અંય્યસ્તગફિરૂ લિલ મુશરિકીન વલવ કાનુ ઉલી કુરબા મિમ્ બઅદિ મા તબય્યન લહુમ અન્નહુ અસ્હાબુલ જહીમ.

"લાયક નહીં નબીકો ઔર મુસલમાનોંકો કે બખ્શિશ ચાહેં મુશ્રિકોંકી ઔર અગરચે વોહ હોં કરાબત વાલે, જબ કે ખુલ ચુકા ઉન પર કે વોહ હૈં દોઝખ વાલે." (અત્તૌબા-૧૧૩)

ઔર યેહ આયત ઉતરી...

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ **ઈન્નક લા તહદી મન અહબબ્ત...**

" આપ જિસકો ચાહેં, હિદાયત નહીં કર સકતે.[૧] (કસસ-૫૬)

ઈસી જૈસી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂ તાલિબ પર કલિમાકો પેશ ફરમાતે રહે ઔર વોહ દોનોં ભી અપની બાત દોહરાતે રહે, યહાં તક કે અબૂ તાલિબકા આખિરી બોલ થા કે મૈં અબ્દુલ મુત્તલિબ હી કે દીન પર હૂં ઔર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પઢનેસે ઈન્કાર કર દિયા. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ગૌરસે સુનો કે જબ તક મુઝે મના ન કિયા જાએગા, ઉસ વક્ત તક મૈં આપકે લિયે ઝરૂર ઈસ્તગ્ફાર કરતા રહૂંગા.

ઈસ પર અલ્લાહ ને યે દોનોં પિછલી આયતેં ઉતારી...[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબકા આખિરી વક્ત આયા તો હુઝૂર સલ્લ. ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગયે ઔર આપને ફરમાયા, અય ચચા જાન ! "લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ" કેહ દીજીયે તાકે મૈં કિયામતકે દિન આપકા ગવાહ બન જાઉં, તો અબૂ તાલિબને જવાબ દિયા કે અગર કુરૈશ કે ઈસ કેહનેકી શરમ ન હોતી કે અબૂ તાલિબને સિર્ફ મૌતકે ડરસે કલિમા પઢા હૈ, તો મૈં કલિમા પઢ કર આપકી આંખોંકો ઝરૂર ઠંડા કર દેતા ઔર મૈં યેહ કલિમા સિર્ફ ઈસલિયે પઢતા, તાકે આપકી આંખેં ઠંડી હો જાએ. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી...

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ○

ઈન્નક લા તહદી મન અહબબ્ત વલા કિન્નલ્લાહ યહદી મંય્યશાઅ. વહુવ અઅ્લમુ બિલ મુહતદીન.

"આપ જિસકો ચાહેં હિદાયત નહીં કર સકતે, બલ્કે અલ્લાહ જિસકો ચાહે હિદાયત કર દેતા હૈ ઔર હિદાયત પાને વાલોંકા ઈલ્મ ઉસી કો હૈ."[૩]

૧ બુખારી વ મુસ્લિમ
૨ બૂખારી વ મુસ્લિમ
૩ અહમદ, મુસ્લિમ, નસઈ, તિર્મિઝી જિલ્દ ૩-૧૧૪

હઝરત અકીલ બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ અબૂ તાલિબકે પાસ આએ. (પૂરી હદીષ આગે સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરનેકે બાબ મેં ઈન્શાઅલ્લાહ આએગી, લેકિન ઉસકા કુછ હિસ્સા યેહ હૈ.)

અબૂ તાલિબને હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે અય મેરે ભતીજે, અલ્લાહકી કસમ ! જૈસે કે તુમ્હેં ખુદ ભી માલૂમ હૈ, મૈં હમેશા તુમ્હારી બાત માનતા રહા હૂં. (ઈસલિયે કૌમકે લોગ મેરે પાસ આકર યેહ કહ રહે હૈં કે તુમ કઅબેમેં ઔર ઇનકી મજિલસોંમેં જાકર ઈનકો વોહ બાતેં સુનાતે હો, જિનસે ઇનકો તકલીફ હોતી હૈ, ઈસલિયે અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો, તો ઐસા કરના છોડ દો.

આપને અપની નિગાહ આસમાનકી તરફ ઉઠાકર ફરમાયા, જિસ કામ કો દેકર મુઝે ભેજા ગયા હૈ, ઉસકો છોડનેકી મૈં બિલ્કુલ કુદરત નહીં રખતા હૂં, જૈસે કે તુમમેંસે કોઈ સૂરજમેં સે આગ કા શોલા લાનેકી કુદરત નહીં રખતા હૈ.[૧]

બૈહકી મેં યેહ રિવાયત ઈસ તરહ હૈ કે અબૂ તાલિબને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે અય મેરે ભતીજે ! તુમ્હારી કૌમકે લોગોંને મેરે પાસ આકર યૂં-યૂં કહા, અબ તુમ મેરી જાન પર ઔર અપની જાન પર તરસ ખાઓ ઔર મુઝ પર વોહ બોજ ન ડાલો કે જિસકો ન મૈં ઉઠા સકું ઔર ન તુમ. ઈસલિયે તુમ લોગોંકો વોહ બાતેં કેહની છોડ દો જો ઉનકો પસંદ નહીં હૈં.

યેહ સુનકર આપકો યેહ ગુમાન હુવા કે આપકે બારેમેં ચચાકે ખયાલોંમેં તબ્દીલી આ ચુકી હૈ ઔર વોહ આપકા સાથ છોડકર આપકો કૌમકે હવાલે કર દેંગે ઔર અબ ઉનમેં આપકા સાથ દેનેકી હિંમત નહીં રહી. ઈસ પર આપને ફરમાયા...

અય મેરે ચચા ! અગર સૂરજ મેરે દાએં હાથમેં ઔર ચાંદ મેરે બાએં હાથમેં રખ દિયા જાએ, તો ભી મૈં ઈસ કામકો નહીં છોડૂંગા (ઔર મૈં ઈસ કામમેં લગા રહૂંગા) યહાં તકકે અલ્લાહ ઈસ કામકો ગાલિબ કર દેં યા ઈસ કામકી કોશિશમેં મેરી જાન ચલી જાએ.

ઈતના કેહકર આપકી આંખેં ડબડબા આઈ ઔર આપ રો દિયે. (પૂરી હદીષ આગે આએગી.)

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન કુરૈશને જમા હોકર યેહ કહા કે તુમ ઐસે આદમીકો તલાશ કરો, જો તુમમેં સબસે બડા જાદૂગર ઔર સબસે બડા કાહિન ઔર સબસે બડા શાયર હો, તાકે વોહ ઉસ આદમીકે પાસ જાએ, જિસને હમમેં ફૂટ ડાલ દી ઔર હમારે જોડકો ટુકડે-ટુકડે કર દિયા ઔર હમારે દીનમેં બહોતસે ઐબ નિકાલ દિયે ઔર જાકર ઉસસે બાત કરે ઔર દેખે કે વોહ ક્યા જવાબ દેતા હૈ.

સબને યેહી કહા કે હમારે ઈલ્મમેં ઈસ કામકે લિયે ઉત્બા બિન રબીઆસે બેહતર કોઈ આદમી નહીં. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉત્બાસે કહા...

અય અબુલ વલીદ ![૨] તુમ ઉનકે પાસ જાઓ.

---

૧ તબરાની, બુખારી
૨ યેહ ઉત્બા કી કુન્નિયત હૈ.

ચુનાંચે ઉત્બા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા ઔર યેહ કહા કે અય મુહમ્મદ ! આપ બેહતર હૈં યા (આપકે વાલિદ) અબ્દુલ્લાહ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચુપ રહે.

ફિર ઉસને કહા, (આપ બેહતર હૈં યા આપકે દાદા) અબ્દુલ મુત્તલિબ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફિર ચુપ રહે.

ફિર ઉસને કહા, અગર આપકા ખયાલ યેહ હૈ કે યે લોગ આપસે બેહતર થે, તો યે ઉન ખુદાઓં કી ઈબાદત કરતે થે, જિનમેં આપ ઐબ નિકાલતે હૈં ઔર અગર આપકા ખયાલ યેહ હૈ કે આપ ઈનસે બેહતર હૈં, તો આપ યેહ બાત હમેં સમઝાએં. હમ આપકી બાત સુનતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ! હમને કોઈ નવજવાન ઐસા નહીં દેખા, જો અપની કૌમકે લિયે (નઊઝુબિલ્લાહ) આપસે ઝયાદા મનહૂસ સાબિત હુવા હો. આપને હમમેં ફૂટ ડાલ દી ઔર હમારે જોડકો બિલ્કુલ ખત્મ કર દિયા ઔર હમારે દીનમેં બહોતસે ઐબ નિકાલ દિયે ઔર સારે અરબમેં હમેં રૂસ્વા કર દિયા, યહાં તક કે સારે અરબમેં મશહૂર હો ગયા કે કુરૈશમેં એક જાદૂગર હૈ ઔર કુરૈશમેં એક નજૂમી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! (હમારે આપસકે તાલ્લુકાત ઈતને ખરાબ હો ચુકે હૈં કે) હમ બસ ઈસ ઈન્તિઝાર મેં હૈં કે હામિલા ઔરતકી તરહ એક ચીખ સુનાઈ દે ઔર હમ સબ એક-દૂસરે પર તલવારેં લે કર ટૂટ પડેં, યહાં તક કે હમ એક-દૂસરે કો ખત્મ કર દેં. અય આદમી ! અગર આપકો (માલ કી ઝરૂરત હૈ, તો હમ આપકે લિયે ઈતના માલ ઈકઠ્ઠા કર દેંગે કે આપ કુરૈશમેં સબસે ઝયાદા માલદાર હો જાએંગે ઔર અગર આપકો ઔરતોંકી ખ્વાહિશ હૈ, તો આપ અપને લિયે કુરૈશકી ઔરતેં પસંદ કર લેં, એક ક્યા દસ સે શાદી કરા દેંગે.

આપને ફરમાયા, તુમ અપની બાત કેહ ચુકે?

તો ઉત્બા ને કહા, “જી હાં.”

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યે આયતેં તિલાવત ફરમાઈ...

حم ○ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ○ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ...

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ○

હા મીમ. તન્ઝીલુમ્ મિનર્રહમાનિર્રહીમ. કિતાબુન ફુસ્સિલત આયાતુહૂ કુરઆનન્ અરબિય્યલ્ લિકવમિંય્યઅલમૂન... ફઈન અઅ્રદુ ફકુલ અન્ઝરતુકુમ સાઈકતમ્ મિષ્લ સાઈકતિ આદિંવ્વ ષમૂદ.

“ફિર અગર વોહ ઝૂટલાએં તો તૂ કેહ, મૈંને ખબર સુના દી તુમકો એક સખ્ત અઝાબ કી, જૈસે અઝાબ આયા આદ ઔર ષમૂદ પર.” (હામીમ અસ્સજ્દા ૧-૧૩)

યેહ સુનકર ઉત્બા ને કહા, બસ, બસ, આપકે પાસ ઈસકે અલાવા ઔર કોઈ બાત નહીં ?

આપને ફરમાયા, નહીં.

ફિર ઉત્બા કુરૈશકે પાસ વાપસ આયા, તો ઉન્હોંને પૂછા, વહાં ક્યા બાતચીત હુઈ?

તો ઉસને કહા, મેરે ખયાલમેં આપ લોગ ઉનસે જિતની બાતેં કરના ચાહતે થે, વોહ સબ બાતેં મૈંને ઉનકો કેહ દીં.

તો ઉન્હોંને પૂછા કે ઉન્હોંને તુમ્હેં કુછ જવાબ દિયા?

તો ઉત્બા ને કહા, હાં. લેકિન ફિર કેહને લગા, નહીં, કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસને કા'બાકો ઈબાદતકા ઘર બનાયા, ઉનમેંસે મુઝે યેહી એક બાત સમઝમેં આઈ કે વોહ તુમકો આદ વ ષમૂદ જૈસે અઝાબસે ડરા રહા હૈ.

તો લોગોંને કહા, તેરા નાસ હો. (અજીબ બાત હૈ કે) વોહ આદમી તુમસે અરબી ઝબાનમેં બાત કરતા હૈ ઔર તુમ્હેં સમઝમેં નહીં આતા હૈ કે વોહ ક્યા કેહ રહા હૈ?

તો ઉત્બા ને કહા, (મૈં ક્યા કરૂં) ઉસને જિતની બાતેં કહીં, ઉનમેંસે અઝાબ વાલી બાતકે અલાવા ઔર કોઈ બાત સમઝમેં નહીં આઈ.[૧]

બૈહકી વગૈરહને હાકિમસે ઈસ રિવાયતકો નકલ કિયા હૈ, જિસમેં ઈતના ઔર લિખા હુવા હૈ કે ઉત્બાને યેહ ભી કહા કે અગર આપ સરદાર બનના ચાહતે હૈં, તો હમ અપને સારે ઝંડે આપકે સામને ગાડ દેંગે. (ઉસ ઝમાનેમેં ચલન થા કે ઝંડા સરદારકે ઘર ગાડા જાતા થા.) ઔર પૂરી ઝિંદગી આપ હમારે સરદાર રહેંગે.

ઔર ઈસ રિવાયત મેં યેહ ભી હૈ કે જબ આપને યેહ આયત તિલાયત ફરમાઈ..

حم ○ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ○ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ...
فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ○

હા મીમ. તન્ઝીલુમ્ મિનર્રહમાનિર્રહીમ... ફઈન અઅ્રદુ ફકુલ અન્ઝરતુકુમ સાઈકતમ્ મિષ્લ સાઈકતિ આદિંવ્વ ષમૂદ.

તો ઉત્બાને આપકે મુંહ પર હાથ રખ દિયા ઔર રિશ્તેદારીકા વાસ્તા દેકર કહા કે આપ (ઔર ઝયાદા કુર્આન પળ્હના) બંદ કર દેં.

ઈસકે બાદ ઉત્બા ઘર જાકર બૈઠા રહા ઔર કુરૈશકે પાસ ન ગયા, તો અબૂ જહલ ને કહા...

"અલ્લાહકી કસમ ! અય કુરૈશ ! હમેં તો યેહી નઝર આ રહા હૈ કે ઉત્બા મુહમ્મદકી તરફ ઝુક ગયા હૈ ઔર ઉસે મુહમ્મદકા ખાના પસંદ આ ગયા હૈ ઔર યેહ ઉસને ઈસ વજહ સે કિયા હૈ કે વોહ ગરીબ હો ગયા હૈ. ચલો હમ ઉસકે પાસ ચલતે હૈં."

ચુનાંચે સબ ઉત્બા કે પાસ પહોંચે, તો અબૂ જહલ ને કહા...

"ઓ ઉત્બા ! અલ્લાહકી કસમ! હમ તુમ્હારે પાસ ઈસ વજહસે આએ હૈં કે તુમ મુહમ્મદકી તરફ ઝુક ગયે હો ઔર તુમ્હેં ઉનકી બાત પસંદ આ ગઈ હૈ. અગર તુમ્હેં માલકી ઝરૂરત હૈ, તો હમ તુમ્હેં ઈતના માલ જમા કરકે દે દેંગે કે તુમ્હેં મુહમ્મદકા ખાના ખાનેકી ઝરૂરત ન રહેગી."

---

૧ મુસ્નદ અબ્દ બિન હુમૈદ

ઈસ પર ઉત્બા બિગડ ગયા ઔર ઉસને ખુદાકી કસમ ખાકર કહા કે વોહ કભી મુહમ્મદસે બાત નહીં કરેગા ઔર કહા કે તુમ લોગોંકો અચ્છી તરહ મા'લૂમ હૈ કે મૈં કુરૈશકે સબસે ઝયાદા માલદાર લોગોંમેં સે હૂં, લેકિન બાત યેહ હૈ કે મૈં મુહમ્મદકે પાસ ગયા થા. ફિર ઉત્બાને પૂરી બાત તફ્સીલસે બતાઈ ઔર કહા...

"અલ્લાહકી કસમ! મુહમ્મદને મેરી બાતકા ઐસા જવાબ દિયા જો ન જાદૂ હૈ, ન શાયરી હૈ ઔર ન કહાનત હૈ ઔર મુહમ્મદને યે આયતેં પળ્હકર સુનાઈ...

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○ حٰمٓ ○ تَنۡزِيۡلٌ مِّنَ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○ كِتٰبٌ فُصِّلَتۡ اٰيٰتُهٗ قُرۡاٰنًا عَرَبِيًّا لِّقَوۡمٍ يَّعۡلَمُوۡنَ... فَاِنۡ اَعۡرَضُوۡا فَقُلۡ اَنۡذَرۡتُكُمۡ صٰعِقَةً مِّثۡلَ صٰعِقَةِ عَادٍ وَّثَمُوۡدَ ○

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ. હા-મીમ. તંઝીલુમ મિનર્રહમાનિર્રહીમ...ફ-ઈન અઅરદૂ ફ-કુલ અન્ઝરતુકુમ સાઈકતમ મિષ્લ સાઈકતિ આદિંવ્વ ષમૂદ."

તક, તો મૈંને ઉનકે મુંહ પર હાથ રખ દિયા ઔર ઉનકો રિશ્તેદારીકા વાસ્તા દેકર કહા કે વોહ બસ કર દેં ઔર તુમ જાનતે હો કે મુહમ્મદ જબ કોઈ બાત કેહતે હૈં, વોહ ગલત નહીં હોતી, તો મુઝે ડર હુવા કે તુમ પર કહીં અઝાબ ન ઉતર આએ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ હુઝુર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં મશ્વરા કરનેકે લિયે જમા હુએ ઔર આપ મસ્જિદમેં બૈઠે હુએ થે, તો ઉત્બા બિન રબીઆને કુરૈશસે કહા, મુઝે ઈજાઝત દો, મૈં મુહમ્મદકે પાસ જાકર ઉનસે બાત કરૂં. મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે મૈં તુમ લોગોં કે મુકાબલેમેં ઉનસે ઝયાદા નરમ બાત કર લૂંગા.

ઉત્બા વહાંસે ઉઠ કર આપકે પાસ આકર બૈઠ ગયા ઔર કેહને લગા, અય મેરે ભતીજે ! મૈં યેહ સમઝતા હૂં કે આપ હમ સબમેં સબસે ઝયાદા બેહતરીન ઘરવાલે ઔર સબસે ઝયાદા રૂત્બે વાલે હૈં, લેકિન આપને અપની કૌમકો ઐસી મુસીબતમેં ડાલ દિયા હૈ કે કિસીને અપની કૌમકો વૈસી મુસીબતમેં ડાલા ન હોગા. અગર ઈસ કામમેં આપ માલ જમા કરના ચાહતે હૈં તો આપકી કૌમ ઈસ બાતકી ઝિમ્મેદાર હૈ કે વોહ આપકો ઈતના માલ જમા કરકે દે કે આપ હમમેં સબસે ઝયાદા માલદાર હો જાએંગે. અગર આપ સરદારી હાસિલ કરના ચાહતે હૈં તો હમ આપકો અપના સબસે બડા સરદાર બના લેંગે કે આપકી કૌમમેં આપસે બડા કોઈ સરદાર ન હોગા ઔર હમ આપકે બિના કોઈ ફૈસલા નહીં કિયા કરેંગે ઔર અગર યેહ સબ કુછ જિન્નાતકે ઐસે અસરકી વજહસે હૈ જિસે આપ અપનેસે ખુદ ખત્મ નહીં કર સકતે હૈં, તો જબ તક આપ ઈસકો ઔર ઝયાદા ઈલાજમેં મજબૂર નહીં કરાર દેંગે, હમ આપકા ઈલાજ કરાનેકે લિયે અપને ખઝાને ખર્ચ કરતે રહેંગે ઔર અગર આપ બાદશાહ બનના ચાહતે હૈં, તો હમ આપકો અપના બાદશાહ બના લેતે હૈં.

આપને ફરમાયા, અય અબુલ વલીદ ! તુમ અપની બાત પૂરી કર ચુકે ?

ઉત્બાને કહા, જી હાં.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૬૨ દલાઈલ-૭૫, હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૦, નસઈ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આપને સૂરહ હામીમ સજ્દા પઢની શુરૂ કી, યહાં તક કે સજ્દાકી આયત ભી પઢ લી. ફિર આપને તિલાવતકા સજ્દા કિયા, લેકિન ઉત્બા અપની પીઠકે પીછે હાથ ટેકે બેઠા રહા. (યાની ઉસને સજ્દા ન કિયા.)

ઈસકે બાદ આપને બાકી સૂરહ તિલાવત ફરમાઈ. જબ આપ તિલાવત કર ચુકે, તો ઉત્બા વહાંસે ખડા હો ગયા, (લેકિન વોહ ઈન આયતોં કો સુનકર ઈતને રો'બ મેં આ ચુકા થા કે) ઉસે કુછ સમઝમેં નહીં આ રહા થા કે વોહ અપની કૌમ કો જાકર ક્યા બતાએ.

જબ કુરૈશને ઉસકો વાપસ આતે હુએ દેખા તો આપસમેં કેહને લગે કે જિસ હાલત કે સાથ યેહ તુમ્હારે પાસસે ગયા થા, અબ ઉસકા ચેહરા બતા રહા હૈ કે ઉસકી અબ વોહ હાલત બાકી નહીં રહી.

ઉત્બા ઉનકે પાસ આકર બૈઠ ગયા ઔર કેહને લગા, અય કુરૈશકે લોગો ! મૈંને ઉનકો વોહ તમામ બાતેં કેહ દીં, જિનકા તુમને મુઝકો હુક્મ દિયા થા યહાં તક કે જબ મૈં અપની બાત પૂરી કેહ ચુકા તો ઉસને મુઝે ઐસા કલામ સુનાયા કે અલ્લાહકી કસમ ! મેરે કાનોંને વૈસા કલામ કભી નહીં સુના ઔર મુઝે કુછ સમઝમેં નહીં આ રહા થા કે ઉસે ક્યા જવાબ દૂં. અય કુરૈશ ! આજ તુમ મેરી બાત માન લો, આગે ચાહે ન માનના. ઈસ આદમીકો અપને હાલ પર છોડ દો ઔર ઈસસે અલગ-થલગ રહો, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ! વોહ જિસ કામ પર લગે હુએ હૈં, વોહ ઉસે છોડને વાલે નહીં હૈં. બાકી અરબોંમેં ઉસે કામ કરને દો, ક્યોંકે અગર વોહ ઉન અરબોં પર ગાલિબ આ ગયે, તો ઉનકી બરતરી તુમ્હારી બરતરી હોગી ઔર ઉસકી ઈઝ્ઝત તુમ્હારી ઈઝ્ઝત હોગી ઔર અગર અરબ ઉન પર ગાલિબ આ ગયે, તો તુમ્હારે બીચમેં આએ બગૈર દૂસરોંકે ઝરીએસે તુમ્હારા મક્સદ હાસિલ હો જાએગા.

ઈસ પર કુરૈશને કહા કે ઐસા માલૂમ હોતા હૈ, અય અબુલ વલીદ ! કે તુમ ભી બેદીન હો ગયે હો.[૧]

હઝરત મિસ્વર બિન મખરમા ઔર મરવાન કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (ઉમરહકે ઈરાદેસે) મદીનાસે હુદૈબિયાકે સમઝૌતેકે મૌકે પર ચલે. (ઈસકે બાદ બુખારીને પૂરી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ, જૈસે કે લોગોંકી હિદાયતકા ઝરિયા બનને વાલે અખ્લાકકે બાબમેં આએગી.)

ઈસ ઈર્શાદમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ હુદૈબિયાકી ઘાટી મેં ઠેહરે હુએ થે કે ઈતનેમેં બુદૈલ બિન વરકા અપની કૌમ ખઝાઅહકી એક જમાઅતકો લેકર આએ ઔર યે લોગ તહામા વાલોંમેં સે આપકા સબસે ઝયાદા ભલા ચાહને વાલે થે.

ઉન્હોંને કહા કે મૈં કઅબ બિન લુઅય ઔર આમિર બિન લુઅયકે પાસસે આ રહા હૂં. ઉન્હોંને હુદૈબિયાકે ચશ્મોં પર પડાવ ડાલા હુવા હૈ ઔર વોહ (લડનેકે લિયે પૂરી તરહ તૈયાર હોકર સારા સામાન લેકર આએ હૈં, યહાં તક કે) ઉનકે સાથ નઈ બિયાહી હુઈ ઔર પુરાની

૧ દલાઈલુન્નુબૂવહ (અબૂ નઈમ)-૭૬, બિદાયા જિલ્દ ૨-૬૩, બૈહકી જિલ્દ ૩-૬૪

બિયાહી હુઈ ઉંટનિયાં ભી હૈં ઔર વોહ આપસે લડના ચાહતે હૈં ઔર આપકો બૈતુલ્લાહસે રોકેંગે.

તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમ કિસીસે લડનેકે લિયે નહીં આએ હૈં, બલકે હમ તો ઉમરહ કરને આએ હૈં. (હમ બહોત હૈરાન હૈં કે વોહ લડાઈકે લિયે તૈયાર હોકર આ ગયે હૈં, હાલાંકે) લડાઈયોંને કુરૈશકો બહોત થકા દિયા હૈ ઔર ઉનકો બહોત નુક્સાન પહોંચાયા હૈ. અગર વોહ ચાહેં તો મૈં ઉનસે એક મુદ્દત તક કે લિયે સમઝૌતા કરનેકો તૈયાર હૂં. ઈસ મુદ્દતમેં વોહ મેરે ઔર લોગોંકે બીચ કોઈ દખલ નહીં દેંગે (ઔર મૈં ઈસ મુદ્દતમેં દૂસરે લોગોંકો દઅવત દેતા રહૂંગા.) અગર દઅવત દેકર મૈં લોગોં પર ગાલિબ આ ગયા ઔર લોગ મેરે દીનમેં દાખિલ હો ગયે) તો ફિર કુરૈશકી મરઝી હૈ, અગર વોહ ચાહેં તો વોહ ભી ઈસ દીનમેં દાખિલ હો જાએં, જિસમેં દૂસરે લોગ દાખિલ હુએ હોંગે ઔર અગર મૈં ગાલિબ ન આયા (ઔર દૂસરે લોગોં ને ગાલિબ આકર મુઝે ખત્મ કર દિયા) તો ફિર યેહ લોગ આરામસે રહેંગે ઔર અગર વોહ (ઈસ દીનમેં દાખિલ હોનેસે) ઈન્કાર કર દેં તો ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં ઉનસે ઈસ દીનકે લિયે ઝરૂર લડૂંગા, યહાં તકકે મેરી ગરદન મેરે જિસ્મસે અલગ હો જાએ. (યાની મુઝે માર દિયા જાએ) ઔર અલ્લાહકા દીન ઝરૂર ચલકર રહેગા.[૧]

તબરાનીમેં ઈન દોનોં હઝરાત હઝરત મિસ્વર ઔર હઝરત મરવાનસે યેહી હદીષ નકલ કી ગઈ હૈ, જિસકે આખિરમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા...

“કુરૈશ કી હાલત પર બડા અફસોસ હૈ કે લડાઈ ઈનકો ખા ગઈ હૈ. (યાની લડાઈને ઉનકો બડા કમઝોર કર દિયા હૈ ઔર વોહ ફિર લડનેકે લિયે તૈયાર હૈં) ઈસ બાતમેં ઉનકા ક્યા નુક્સાન હૈ કે વોહ મુઝે દૂસરે અરબોંમેં દઅવતકા કામ કરને દેં ઔર બીચમેં દખલ ન દેં. અગર દૂસરે અરબોંને ગાલિબ આકર મુઝે ખત્મ કર દિયા, તો કુરૈશકી દિલી મન્શા પૂરી હો જાએગી ઔર અગર અલ્લાહને અરબોં પર મુઝે ગાલિબ કર દિયા, તો વોહ કુરૈશ ભી સારે કે સારે ઈસ્લામમેં દાખિલ હો જાએં ઔર અગર કુરૈશ ઈસ્લામમેં દાખિલા કુબૂલ ન કરેં તો મુઝસે લડ લેં ઔર ઉસ વક્ત ઉનકે પાસ તાકત ભી હોગી. કુરૈશ ક્યા સમઝતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! જિસ દીનકો લેકર અલ્લાહને મુઝે ભેજા હૈ, મૈં ઉસકી વજહસે ઉનસે લડતા રહૂંગા, યહાં તક કે યા તો અલ્લાહ મુઝે ગાલિબ કર દેગા યા યેહ ગરદન મેરે જિસ્મસે અલગ હો જાએગી.[૨]

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૈબરકી લડાઈકે દિન ફરમાયા કે કલ મૈં યેહ ઝંડા ઐસે આદમીકો દૂંગા, જિસકે હાથોં અલ્લાહ ખૈબર ફત્હ ફરમાએંગે ઔર વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલસે મુહબ્બત કરતા હૈ ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ ભી ઉસસે મુહબ્બત કરતે હૈં.

---

૧ બુખારી
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૮૭, બિદાયા જિલ્દ ૪-૧૬૫

હઝરત સહલ ફરમાતે હૈં કે લોગોંને સારી રાત ઈસી ફિક્રમેં ગુઝારી કે દેખિયે સુબહ ઝંડા કિસકો મિલતા હૈ. સુબહ હોતે હી સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ ઔર હર એકકો યેહ તમન્ના થી કે ઝંડા ઉસકો મિલે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અલી બિન અબી તાલિબ કહાં હૈં ? લોગોંને અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉનકી આંખેં દુખ રહી હૈં.

હઝરત સહલ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર હઝરત અલી (રદિ.) કો બુલાયા. વોહ આએ તો ઉનકી આંખોં પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દમ ફરમાયા ઔર ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાઈ. વોહ ફૌરન ઐસે સેહતમંદ હો ગયે કે જૈસે કોઈ તક્લીફ હી ન થી ઔર ઉનકો ઝંડા દિયા તો હઝરત અલી (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મૈં ઉનસે ઈસલિયે લડૂં તાકે વોહ હમારે જૈસે હો જાએં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમ ઈત્મીનાનસે ચલતે રહો, યહાં તક કે ઉનકે મૈદાન મેં પહોંચ જાઓ, ફિર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દો ઔર અલ્લાહકે જો હક ઉન પર વાજિબ હૈં, વોહ ઉનકો બતાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારે ઝરીએસે અલ્લાહ એક આદમીકો હિદાયત દે દેં, યેહ તુમ્હારે લિયે ઈસસે ઝયાદા બેહતર હૈ કે તુમ્હેં લાલ ઉંટ મિલ જાએ.[૧]

હઝરત મિક્દાદ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હકમ બિન કૈસાન કો ગિરફ્તાર કિયા તો હમારે અમીર સાહબને ઉનકી ગરદન ઉડાને કા ઈરાદા કિયા, તો મૈંને કહા, આપ ઈસે રેહને દેં, હમ ઈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લેકર જાએંગે.

ચુનાંચે હમ ઉન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં લેકર આએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દેને લગે ઔર બહોત દેર તક દઅવત દેતે રહે. જબ ઝયાદા દેર હો ગઈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસસે કિસ ઉમ્મીદ પર બાત કર રહે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ ! યેહ કભી ભી મુસલમાન નહીં હોગા ! આપ મુઝે ઈજાઝત દેં કે મૈં ઈસકી ગરદન ઉડા દૂં, તાકે યેહ જહન્નમ રસીદ હો જાએ.

લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બાતકી તરફ કોઈ તવજ્જોહ ન ફરમાઈ ઔર ઉસે બરાબર દઅવત દેતે રહે, યહાં તક કે હકમ મુસલમાન હો ગયે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જ્યોં હી મૈંને ઉનકો મુસલમાન હોતે હુએ દેખા તો અગલે પિછલે તમામ ખયાલોંને મુઝે ઘેર લિયા ઔર મૈંને અપને દિલમેં કહા કે જિસ બાતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે ઝયાદા જાનતે હૈં, મૈં ઉસ બાતમેં કૈસે જુર્અત કર બૈઠતા હૂં. ફિર મૈંને યેહ સોચા કે મૈંને અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખૈરખ્વાહીમેં બાત કી થી.

૧ બુખારી વ મુસ્લિમ જિલ્દ ૨-૨૭૯

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત હકમ મુસલમાન હુએ ઔર બહોત અચ્છે મુસલમાન બને ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતે રહે, યહાં તક કે બીરે મઊનાકે મૌકે પર શહાદતકા દર્જા પાયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે રાઝી થે ઔર વોહ જન્નતમેં દાખિલ હુએ.[૧]

હઝરત ઝોહરીકી રિવાયતમેં ઈસ તરહસે હૈ કે હઝરત હકમને પૂછા કે ઈસ્લામ ક્યા હૈ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરો, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે મુહમ્મદ અલ્લાહકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં. ઈસ પર હઝરત હકમને કહા કે મૈંને ઈસ્લામકો કુબૂલ કર લિયા.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાકી તરફ રૂખ કરકે ફરમાયા કે અગર મૈં ઈસકે બારેમેં અભી તુમ્હારી બાત માનકર કત્લ કર દેતા, તો યેહ દોઝખમેં ચલા જાતા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હમઝા (રદિ.) કે કાતિલ વહશી બિન હરબકે પાસ ઈસ્લામકી દઅવત દેનેકે લિયે આદમી ભેજા. હઝરત વહશીને જવાબમેં યેહ પૈગામ ભેજા કે આપ મુઝે કૈસે ઈસ્લામકી દઅવત દે રહે હૈં, હાલાંકે આપ ખુદ યેહ કેહતે હૈં કે કાતિલ ઔર મુશ્રિક ઔર ઝાની દોઝખમેં જાએંગે ઔર કિયામતકે દિન ઉન પર અઝાબ દોગુના હોગા ઔર હમેશા ઉસમેં પડેંગે ઔર ઝલીલ હોકર જહન્નમમેં પડે રહેંગે ઔર મૈંને સબ કામ કિયે હૈં, તો ક્યા મેરે લિયે આપકે ખયાલમેં ઈન બુરે કામોંકી સઝાસે બચનેકી કોઈ ગુંજાઈશ હૈ?

તો અલ્લાહ ને ફૌરન યેહ આયત ઉતારી...

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ○

ઈલ્લા મન તાબ વ આમન વઅમિલ અમલન્ સાલિહન્ ફઉલાઈક યુબદ્દિલુલ્લાહુ સય્યિઆતિહિમ હસનાત. વકાનલ્લાહુ ગફુરર્રહીમા.

"મગર જિસને તૌબા કી ઔર યકીન દિલાયા ઔર કિયા કુછ કામ નેક, સો ઉનકો બદલા દેગા અલ્લાહ બુરાઈયોં કી જગહ ભલાઈયાં ઔર હૈ અલ્લાહ બખ્શને વાલા મેહરબાન." (અલ ફુરકાન - ૭૦)

ઈસ આયત કો સુનકર હઝરત વહશી ને કહા, "તૌબા ઔર ઈમાન ઔર ભલે કામકી શર્ત બહોત સખ્ત હૈ, શાયદ મૈં ઈસે પૂરા ન કર સકૂં." ઈસ પર અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી.. إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ

ઈન્નલ્લાહ લા યગફિરૂ અંય્યુશરક બિહી વયગફિરૂ મા દૂન ઝાલિક લિમંય્યશાઅ.

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૧૩૭
૨ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૧૩૮

" બેશક અલ્લાહ નહીં બખ્શતા ઉસકો જો ઉસકા શરીક કરે ઔર બખ્શતા હૈ ઉસસે નીચેકે ગુનાહ જિસકે ચાહે." (અન્નિસા, ૪૮)

ઈસ પર હઝરત વહશીને કહા, મગ્ફિરત તો અલ્લાહકે ચાહને પર ટિક ગઈ. પતા નહીં અલ્લાહ મુઝે બખ્શેંગે યા નહીં. ક્યા ઈસકે અલાવા કુછ ઔર ગુંજાઈશ હૈ ?

તો અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી...

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ○

યા ઈબાદિયલ્લઝીન અસ્રફૂ અલા અન્ફુસિહિમ લા તક્નતૂ મિર્રહમતિલ્લાહ.ઈન્નલ્લાહ યગ્ફિરૂઝ્ઝુનુબ જમિઆ. ઈન્નહૂ હુવલ ગફુરૂર્રહીમ.

"અય બંદો મેરે, જિન્હોંને કે ઝયાદતી કી હૈ અપની જાન પર, આસ મત તોડો અલ્લાહકી મેહરબાની સે, બેશક અલ્લાહ બખ્શતા હૈ સબ ગુનાહ. વોહ જો હૈ વહી હૈ ગુનાહ મઆફ કરને વાલા મેહરબાન. (ઝુમર, ૫૩)

ઈસ પર હઝરત વહશીને ફરમાયા કે હાં યેહ ઠીક હૈ ઔર મુસલમાન હો ગયે.

ઈસ પર લોગોં ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! હમને ભી વહી ગુનાહ કિયે હૈં જો હઝરત વહશીને કિયે થે, તો યેહ આયત હમારે લિયે ભી હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હાં, યેહ તમામ મુસલમાનોં કે લિયે હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુછ મુશ્રિક લોગોંને ખૂબ કત્લ કિયા થા ઔર ખૂબ ઝિના કિયા થા. વોહ લોગ હુઝૂરે અક્દસ અલ્લ. કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કેહને લગે, આપ જો બાત કેહતે હૈં ઔર જિસકી આપ દઅવત દેતે હૈં, વોહ બહોત અચ્છી હૈ. આપ હમેં બતાએંકે હમને જો ગુનાહ કિયે હૈં, ક્યા ઉનકા કોઈ કફ્ફારા હો સકતા હૈ ? ઈસ પર યે આયતેં ઉતરી...

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ

વલ્લઝીન લા યદઊન મઅલ્લાહિ ઈલાહન આખર વલા યક્તુલૂનન્નફસલ્લતી હર્રમલ્લાહુ ઈલ્લા બિલ હક્કિ વલા યઝનૂન.

કુલ યા ઈબાદિયલ્લઝીન અસ્રફૂ અલા અન્ફુસિહિમ લા તક્નતૂ મિર્રહમતિલ્લાહ.

(પિછલી હદીષસે યેહ માલૂમ હુવા કે યેહ આયતેં હઝરત વહશીકે બારેમેં ઉતરી થીં, ઈસ હદીષસે યેહ માલૂમ હો રહા હૈ કે યેહ આયતેં કુછ મુશ્રિક લોગોંકે બારેમેં ઉતરી હૈં.)[૨]

---

૧ તબરાની જિલ્દ ૭-૧૦૦
૨ બુખારી જિલ્દ ૨-૭૧૦, મુસ્લિમ જિલ્દ ૧-૭૬, અબૂ દાઊદ જિલ્દ ૨-૨૩૮
નસઈ જિલ્દ ૯-૧૨૧, બૈહકી જિલ્દ ૯-૯૮

હઝરત અબૂ સઅલબા ખુશની (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર એક લડાઈકે સફરસે વાપસ તશરીફ લાએ. આપને મસ્જિદમેં જા કર દો રકઅત નમાઝ પળ્હી ઔર આપકો યેહ બાત પસંદ થી કે સફરસે વાપસી પર પેહલે મસ્જિદમેં જાએં ઔર ઉસમેં દો રકઅત નમાઝ પળ્હે, ફિર હઝરત ફતિમા (રદિ.) કે ઘર જાએં ઔર ઉસકે બાદ અપની બીવિયોં કે ઘરોં મેં જાએં.

ચુનાંચે એક બાર સફરસે વાપસ તશરીફ લાએ ઔર અપની બીવિયોંકે ઘરોં સે પેહલે હઝત ફાતિમાકે ઘર તશરીફ લે ગયે, તો હઝરત ફાતિમાને અપને ઘરકે દરવાઝે પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈસ્તિકબાલ કિયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક ચેહરે ઔર આંખોંકા બોસા લેને લગી ઔર રોને લગી, તો ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યોં રોતી હો?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપકી યેહ હાલત દેખકર રો રહી હૂં કે આપકા રંગ (સફર કી મશક્કતકી વજહ સે) બદલ ચુકા હૈ ઔર આપકે કપડે પુરાને હો ગયે હૈં, તો ઉનસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા...

અય ફાતિમા ! મત રોઓ, અલ્લાહને તુમ્હારે બાપકો ઐસા દીન દેકર ભેજા હૈ, જિસકો અલ્લાહ ઝમીનકે હર પક્કે ઘરમેં ઔર હર કચ્ચે ઘરમેં ઔર હર ઊની ખેમેમેં ઝરૂર દાખિલ કરેંગે. જો ઈસ્લામમેં દાખિલ હોંગે, વોહ ઈઝઝત પાએંગેં, ઔર જો દાખિલ નહીં હોંગે, વોહ ઝલીલ હોંગે ઔર દુન્યાકે જિતને હિસ્સેમેં રાત પહોંચતી હૈ, ઉતને હિસ્સેમેં યેહ દીનભી પહોંચેગા, યાની સારી દુન્યામેં પહોંચકર રહેગા.[૧]

હઝરત તમીમ દારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે જહાં તક દિન રાત પહોંચતે હૈં (યાની સારી દુન્યામેં) યેહ દીન ઝરૂર પહોંચેગા ઔર હર કચ્ચે ઔર પક્કે ઘરમેં અલ્લાહ ઈસ દીનકો ઝરૂર દાખિલ કરેંગે, માનનેવાલેકો ઈઝઝત દેકર ઔર ન માનને વાલેકો ઝલીલ કરકે, ચુનાંચે ઈસ્લામ ઔર ઈસ્લામ વાલોંકો અલ્લાહ ઈઝઝત દેંગે ઔર કુફ્રકો ઝલીલ વ રૂસવા કરેંગે.

હઝરત તમીમ દારી ફરમાયા કરતે થે કે મૈંને ઈસ મંઝરકો અપને ખાનદાનમેં અચ્છી તરહ દેખા કે ઈનમેંસે જો મુસલમાન હુએ, ખૈર વ શરાફત ઔર ઈઝઝતને ઉનકે કદમ ચૂમે ઔર જો કાફિર રહે, વોહ ઝલીલ હુએ. ઉનકો છોટા બનના પડા ઔર જિઝયા દેના પડા.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને મુઝે તુસ્તરકી ફતહકી ખુશખબરી સુનાનેકે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ભેજા. કબીલા બક્ર બિન વાઈલ કે છે(૬) આદમી દીનસે લૌટકર મુશ્રિકોંસે જા મિલે થે. ઉનકે બારેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે પૂછા કે બક્ર બિન વાઈલકે ઉન આદમિયોંકા ક્યા હુવા?

મૈં ને કહા, અય અમીરૂલ મુઅમિનીન ! વોહ લોગ ઈસ્લામસે ફિર કર મુશ્રિકોંસે જા મિલે થે. ઉનકા ઈલાજ તો યેહી થા કે ઉનકો કત્લ કર દિયા જાતા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૭૭, હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૬૩, હાકિમ જિલ્દ ૩-૧૫૫
૨ મજમા જિલ્દ ૬-૧૪ ઔર જિલ્દ ૮-૨૬૨, હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૧૪

ફરમાયા, “વોહ લોગ સહી-સાલિમ મેરે હાથ આ ગયે હોતે, તો યેહ મુઝે સારી દુન્યાકે સોને-ચાંદીસે ઝયાદા પસંદ હોતા.”

મૈંને કહા, અમીરૂલ મુઅમિનીન ! અગર વોહ આપકે હાથ આ જાતે, તો આપ ઉનકે સાથ ક્યા બરતાવ કરતે ?

ઉન્હોંને મુઝસે ફરમાયા કે વોહ ઈસ્લામકે જિસ દરવાઝેસે બાહિર ગયે થે, મૈં ઉન પર ઉસી દરવાઝેસે વાપસ આ જાનેકો પેશ કરતા, ફિર અગર વોહ ઈસ્લામકી ઓર વાપસ આ જાતે તો મૈં ઉનકે ઈસ્લામકો કુબૂલ કર લેતા, વરના ઉન્હેં જેલખાનેમેં ડાલ દેતા.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન કારી કેહતે હૈં, હઝરત મૂસાકી તરફસે એક આદમી અમીરૂલ મુઅમિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે લોગોંકે હાલાત પૂછે, જો ઉસને બતાએ.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા કોઈ અજીબો ગરીબ બાત તુમ્હારે યહાં પેશ આઈ હૈ? ઉસને કહા, યેહ અજીબ બાત પેશ આઈ હૈ કે એક આદમી મુસલમાન હોકર ફિર કાફિર હો ગયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને ઉસકે સાથ ક્યા બરતાવ કિયા?

ઉસને કહા, ઉસે બુલાકર ઉસકી ગરદન ઉડા દી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમને ઉસે તીન દિન કૈદ કિયા ? ઔર હર દિન ઉસે એક રોટી ખિલાઈ ઔર ઉસસે તૌબા કરાઈ ? (અગર તુમ ઐસા કર લેતે તો) શાયદ વોહ તૌબા કર લેતા ઔર અલ્લાહકે દીનમેં વાપસ આ જાતા. અય અલ્લાહ ! ઈસ મૌકે પર મૈં મૌજૂદ નહીં થા ઔર ન ઐસા કરનેકા મૈંને હુક્મ દિયા થા ઔર અબ જબ મુઝે ઈસ વાકિઆકા ઈલ્મ હુવા, મૈં ઉસસે રાઝી ભી નહીં હુવા.[૨]

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને અમીરૂલ મુઅમિનીન હઝરત ઉમર (રદિ.) કો એક ખત લિખા, જિસમેં ઉન્હોંને એક આદમીકે બારે મેં પૂછા કે વોહ ઈસ્લામમેં દાખિલ હુવા, ફિર કાફિર હો ગયા, ફિર ઈસ્લામમેં દાખિલ હુવા, ફિર કાફિર હો ગયા, યહાં તક કે ઐસા ઉસને કઈ બાર કિયા, ક્યા ઉસસે ઈસ્લામ કુબૂલ કિયા જાએગા ?

તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો યેહ જવાબ લિખા કે જબ તક અલ્લાહ લોગોંસે ઈસ્લામ કુબૂલ કરતા રહે, તુમ ભી ઉનસે ઈસ્લામ કુબૂલ કરતે રહો. ઈસલિયે અબ ઉસ પર ઈસ્લામ પેશ કરકે દેખો. અગર વોહ કુબૂલ કર લે તો ઉસે છોડ દો, વરના ઉસકી ગરદન ઉડા દો.[૩]

હઝરત અબૂ ઈમરાન જૌની કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કા એક ઈસાઈ રાહિબકે પાસસે ગુઝર હુવા. આપ વહાં ખડે હો ગયે.

લોગોં ને રાહિબકો પુકાર કર કહા, યેહ અમીરૂલ મુઅમિનીન હૈં.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૯, બૈહકી જિલ્દ ૮-૨૦૭
૨ બૈહકી -૨૦૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૭૯

ઉસને ઝાંક કર દેખા તો ઉસ પર તક્લીફેં ઉઠાને, મુજાહદા કરને ઔર દુન્યાસે બેતઅલ્લુક હો જાનેકી નિશાનિયાં દિખાઈ દે રહી થીં (યાની મુજાહદોંકી ઝયાદતીકી વજહસે બહોત ખસ્તા હાલ ઔર કમઝોર હો રહા થા)

ઉસે દેખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) રો દિયે, તો ઉનસે કિસીને કહા, આપ મત રોએં, યેહ તો ઈસાઈ હૈ, (મુસલમાન નહીં.)

તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ મુઝે મા'લૂમ હૈ, લેકિન મુઝે ઈસ પર તરસ આ રહા હૈ ઔર અલ્લાહકા ઈર્શાદ હૈ...

આમિલતુન નાસિબહ. તસ્લા નારન હામિયહ. عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ○ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً○

(બહોત સે લોગ) મેહનત કરને વાલે થકે હુએ હૈં, ગિરેંગે દહકતી હુઈ આગમેં (યાની કાફિર લોગ જો દુન્યામેં બડી-બડી રિયાઝ કરતે હૈં, અલ્લાહકે યહાં કુછ કુબૂલ નહીં હોતી, ઈસલિયે દુન્યાકી મશક્કતેં ઉઠાનેકે બાવજૂદ દોઝખમેં જાએંગે), મુઝે ઈસ બાત પર તરસ આયાકે દુન્યામેં થકા દેને વાલી મેહનત કર રહા હૈ ઔર ઈતને મુજાહદે બરદાશ્ત કર રહા હૈ, લેકિન મરકર ભી દોઝખમેં જાએગા.[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૧૭૫

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા અફરાદકો દઅવત દેના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ અન્હા ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જાહિલિયતકે ઝમાનેકે દોસ્ત થે. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુલાકાતકે ઈરાદેસે ઘરસે નિકલે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ તો અર્ઝ કિયા, "અય અબુલ કાસિમ ! (યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કુન્નિયત હૈ) ક્યા બાત હૈ ? આપ અપની કૌમકી મજિલસોંમેં નઝર નહીં આતે હૈં ઔર લોગ યેહ ઈલ્ઝામ લગાતે હૈં કે આપ ઉનકે બાપ-દાદા વગૈરહકે ઐબ બયાન કરતે હૈં."

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર તુમકો અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં. જ્યૂં હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બાત પૂરી ફરમાઈ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ફૌરન મુસલમાન હો ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને પર ઈતને ખુશ હુએ કે ઉસ દિન કોઈ ભી મક્કાકી ઈન દોનોં પહાડીયોંકે દરમિયાન, જિનકો "અખ્શબૈન" કેહતે હૈં, આપસે ઝયાદા ખુશ ન થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વહાંસે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન, હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ, હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ કે પાસ તશરીફ લે ગયે. વોહ લોગ ભી મુસલમાન હો ગયે.

દૂસરે દિન હઝરત અબૂબક્ર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન, હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુલ અસદ, ઔર હઝરત અરકમ બિન અબુલ અરકમ કો લેકર હાઝિર હુએ ઔર યેહ સભી મુસલમાન હો ગયે.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કુરૈશ જો કુછ કેહ રહે હૈં, ક્યા વહ સહી હૈ કે આપને હમારે મા'બૂદોંકો છોડ દિયા હૈ ઔર આપને હમેં બેવકૂફ બતાયા હૈ ઔર હમારે બાપ-દાદા પર કુફ્રકા ઈલ્ઝામ લગાયા?

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૯

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, યેહ સબ સહી હૈ. બેશક મૈં તુમકો એક અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ. મૈં અલ્લાહકા રસૂલ ઔર નબી હૂં. અલ્લાહને મુઝે ઈસલિયે નબી બનાકર ભેજા હૈ, તાકે મૈં ઉસકા પૈગામ પહોંચાઉં. મૈં તુમ્હેં યકીનકે સાથ અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! બેશક હક યેહી હૈ. અય અબૂબક્ર ! ઉસકે સિવા કિસીકી ઈબાદત ન કરો ઔર હમેશા ઉસકી ઇતાઅત કરતે રહો. ઈસકે બાદ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુર્આન પઢકર સુનાયા.

હઝરત અબૂબક્રને ન ઈકરાર કિયા ઔર ન ઈન્કાર ઔર ઈસ્લામ લે આએ ઓર બુતપરસ્તી છોડ દી ઔર અલ્લાહકે શરીકોંકો ભી છોડ દિયા ઔર ઈસ્લામકે હક હોનેકો માન લિયા ઔર ઈમાન વ તસ્દીકકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર વાપસ હુએ.[૧]

દૂસરી રિવાયત મેં યેહ આયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મૈંને જિસકો ભી ઈસ્લામકી દઅવત દી, વોહ ઝરૂર હિચકિચાયા ઔર સોચમેં પડા ઔર કુછ દેર સોચકર ઈસ્લામકો કુબૂલ કિયા, લેકિન જબ મૈંને અબૂબક્રકો દઅવત દી, વોહ ન હિચકિચાએ ઔર ન સોચમેં પડે, બલ્કે ઈસ્લામ લે આએ.[૨]

ઈસલિયે પેહલી રિવાયતમેં જો યેહ જુમ્લે આએ હૈં કે અબૂબક્રને ન ઈકરાર કિયા ઔર ન ઈન્કાર કિયા, યેહ સહી નહીં હૈ, ક્યૂંકે ઈબ્ને ઈસ્હાક વગૈરહ બહોતસે રિવાયત કરનેવાલોંને ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર પૈગમ્બર બનાએ જાનેસે પેહલે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હર વક્ત સાથ રેહને વાલે થે ઔર અચ્છી તરહસે જાનતે થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સચ્ચે ઔર અમાનતદાર હૈં ઔર ઉમદા તબીયત ઔર બેહતરીન અખ્લાકકે માલિક હૈં, કભી મખ્લૂકકે બારે મેં ઝૂઠ નહીં બોલ સકતે હૈં, તો અલ્લાહકે બારેમેં કૈસે ઝૂઠ બોલ સકતે હૈં, ઈસલિયે જ્યોં હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે યેહ બાત કહી કે અલ્લાહને ઉનકો રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ, ઉન્હોંને તુરંત ઉસકી તસ્દીક કી ઔર ઝરા ભી ન હિચકિચાએ ઔર ન દેર કી.

બુખારી શરીફ મેં હઝરત અબુદરદા (રદિ.) સે નકલ કિયા ગયા હૈ કે એક બાર હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) મેં કુછ ઝગડા હુવા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા...

" અલ્લાહને મુઝે તુમ્હારે પાસ ભેજા થા, ઉસ વક્ત તુમ સબને કહા થા કે મૈં ગલત કેહતા હૂં, લેકિન અબૂબક્રને કહા થા કે યેહ સહી કેહતે હૈં ઔર જાન વ માલસે ઉન્હોંને મેરી હમદર્દી કી થી, તો ક્યા તુમ લોગ મેરી વજહસે મેરે ઈસ સાથી કો છોડ દોગે ?" યેહ કલિમા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને દો બાર ઈર્શાદ ફરમાયા.

ઈસકે બાદ હઝરત અબૂબક્રકો કિસીને કભી કુછ તક્લીફ નહીં દી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ઈર્શાદ ઈસ બાતકી ખુલી દલીલ હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સબસે પેહલે ઈસ્લામ લે આએ.[3]

---

૧ ઈબ્ને ઈસ્હાક
૨ ઈબ્ને ઈસ્હાક
૩ બિદાયા જિલ્દ ૩-(૨૬-૨૭)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ માંગી.

"અય અલ્લાહ ! ઈસ્લામકો ઉમર બિન ખત્તાબ યા અબૂ જહલ બિન હિશામ કે ઝરીએ તાકત પહોંચા." ચુનાંચે અલ્લાહને આપકી દુઆ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ કે હકમેં કુબૂલ ફરમાઈ ઔર અલ્લાહને ઉનકો ઈસ્લામકી બુનિયાદોંકે મઝબૂત હોનેકા ઔર બુતપરસ્તીકી ઈમારતકે ગિર જાનેકા ઝરીયા બનાયા.[૧]

હઝરત ષવબાનકી એક હદીષ સહાબા કિરામસે સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં આગે આએગી. ઉસમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બેહન ફાતિમા ઔર ઉનકે ખાવિંદ સઈદ બિન ઝૈદકે તક્લીફ બરદાશ્ત કરનેકા ઝિક્ર હૈ ઔર ફિર ઉસ હદીષમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે દોનોં બાઝુઓં કો પકડકર ઝિંઝોડા ઔર ફરમાયા, તુમ્હારા ક્યા ઈરાદા હૈ ઔર તુમ ક્યોં આએ હો ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ જિસ ચીઝકી દઅવત દે રહે હૈં, વોહ મેરે સામને પેશ ફરમાએં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, વોહ અકેલા હૈ. ઉસકા કોઈ શરીક નહીં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) યેહ સુનતે હી ઉસી જગહ ઈસ્લામ લે આએ ઔર હઝરત ઉમરને અર્ઝ કિયા, આપ (ઈસ ઘરકો છોડેં ઔર મસ્જિદે હરામ) તશરીફ લે ચલેં. (વહાં જાકર કાફિરોંકે સામને ખુલ્લમ ખુલ્લા અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં)[૨]

હઝરત અસ્લમ કેહતે હૈં કે હમસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ લોગ ચાહતે હો કે મૈં અપને શુરૂ ઈસ્લામકા કિસ્સા બયાન કરૂં ? હમને કહા, જી ઝરૂર.

આપને ફરમાયા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બડે દુશ્મનોંમેંસે થા. સફા પહાડીકે કરીબ એક મકાનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ રખતે થે. મૈં આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર આપકે સામને બૈઠ ગયા.

આપને મેરા ગિરેબાન પકડ કર ફરમાયા, અય ખત્તાબકે બેટે ! મુસલમાન હો જા. સાથ હી યેહ દુઆ કી કે અય અલ્લાહ ! ઈસે હિંમત અતા ફરમા. મૈંને તુરંત કહા...

اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَشْهَدُ اَنَّکَ رَسُوْلُ اللّٰهِ•

અશ્હદુ અલ્લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્નક રસૂલુલ્લાહ

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૬૧
૨ તબરાની

ફરમાતે હૈં, મેરે ઈસ્લામ લાતે હી મુસલમાનોંને ઈતની ઊંચી આવાઝસે તક્બીર કહી, કે જો મક્કાકી તમામ ગલિયોંમેં સુનાઈ દી.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન કો દઅવત દેના

હઝરત અમ્ર બિન ઉસ્માન કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં અપની ખાલા અરવા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબકે પાસ ઉનકી બીમારીકે બારેમેં પૂછને ગયા. કુછ દેર બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં તશરીફ લાએ. મૈં આપકો ગૌરસે દેખને લગા ઔર આપકી નુબુવ્વતકા થોડા બહોત તઝકિરા ઉન દિનોં હો ચુકા થા.

આપને મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય ઉસ્માન ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ? (મુઝે ગૌરસે દેખ રહે હો ?) મૈંને કહા, મૈં ઈસ બાત પર હૈરાન હૂં કે આપકા હમારેમેં બડા મરતબા હૈ ઔર ફિર આપકે બારેમેં ઐસી બાતેં કહી જા રહી હૈં.

ઈસ પર આપને ફરમાયા, لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ• **લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ**

અલ્લાહ ગવાહ હૈ કે મૈં યેહ સુનકર કાંપ ગયા.

ફિર આપને યેહ આયત તિલાવત ફરમાઈ...

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ○ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ

વફીસ્સમાઈ રિઝ્કુકુમ વમા તુઅદૂન. ફવ રબ્બિસ્સમાઈ વલ્અર્દિ ઈન્નહુ લહક્કુમ્ મિષ્લ મા અન્નકુમ તન્તિકુન.

ઔર આસમાન મેં હૈ રોઝી તુમ્હારી ઔર જો તુમસે વા'દા કિયા ગયા, સો કસમ હૈ રબ્બે આસમાન ઔર ઝમીન કી કે યેહ બાત તહકીક હૈ જૈસે કે તુમ બોલતે હો.

(અઝ્ઝારિયાત ૨૨-૨૩)

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ ઔર બાહિર તશરીફ લે ગયે. મૈં ભી આપકે પીછે ચલ દિયા. ઔર આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર મુસલમાન હુવા.[2]

૧ બઝ્ઝાર હુલીયા જિલ્દ ૧-૪૧
૨ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૪-૨૫૫

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત ખદીજા (રદિ.) દોનોં નમાઝ પઢ રહે થે, તો હઝરત અલીને પૂછા. અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ક્યા હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અલ્લાહકા વોહ દીન હૈ, જિસે અલ્લાહને અપને લિયે પસંદ કિયા ઔર જિસે દેકર અપને રસૂલોંકો ભેજા. મૈં તુમકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેતા હૂં જો કે અકેલા હૈ, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ કે તુમ ઉસકી ઈબાદત કરો ઔર લાત વ ઉઝ્ઝા દોનોં બુતોંકા ઈન્કાર કર દો.

હઝરત અલીને કહા, યેહ ઐસી બાત હૈ, જો આજસે પેહલે મૈંને કભી નહીં સુની. ઈસલિયે મૈં અપને વાલિદ અબૂ તાલિબસે પૂછકર હી ઈસકે બારેમેં કુછ ફૈસલા કરૂંગા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ બાતકો પસંદ ન ફરમાયાકે આપકે એઅલાન કરનેસે પેહલે આપકા ભેદ ખુલ જાએ, તો ઉનસે ફરમાયા, અય અલી ! અગર તુમ ઈસ્લામ નહીં લાતે હો, તો ઈસ બાતકો છુપાએ રખો.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઈસી હાલમેં રાત ગુઝારી, ફિર અલ્લાહને ઈનકે દિલમેં મુસલમાન હોનેકા શૌક પૈદા ફરમા દિયા. અગલે દિન સુબહ હોતે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, કલ મેરે સામને આપને ક્યા બાત પેશ ફરમાઈ થી ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, જો કે અકેલા હૈ, ઉસકા કોઈ શરીક નહીં ઔર લાત વ ઉઝ્ઝાકા ઈન્કાર કર દો ઔર અલ્લાહકે તમામ શરીકોંસે અલગ હોનેકા ઈઝહાર કરો.

હઝરત અલી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બાત માન લી ઔર ઈસ્લામ લે આએ ઔર અબૂ તાલિબકે ડરસે આપકે પાસ છુપ-છુપ કર જાતે રહે ઔર અપને ઈસ્લામકો છુપાએ રખા, બિલ્કુલ ઝાહિર ન હોને દિયા.[૧]

હબ્બા ઉરની કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) કો એક દિન મિમ્બર પર હંસતે હુએ દેખા ઔર ઈસસે પેહલે કભી ઈતના ઝયાદા હંસતે હુએ નહીં દેખા થા કે આપકે દાંત ઝાહિર હો જાએં, ફિર ફરમાયા, મુઝે અબૂ તાલિબકી એક બાત યાદ આઈ કે એક દિન અબૂ તાલિબ હમારે પાસ આએ ઔર મૈં બત્ને નખ્લા મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નમાઝ પઢ રહા થા, તો ઉન્હોંને કહા, અય મેરે ભતીજે ! તુમ દોનોં ક્યા કર રહે હો ?

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૪

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દી તો ઉન્હોંને કહા કે તુમ દોનોં જો કુછ કર રહે હો, ઉસમેં કોઈ હરજ નહીં હૈ (ઔર સજ્દહકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ કહા,) લેકિન યેહ નહીં હો સકતા કે મેરે સુરીન (સજ્દહ કી હાલત મેં) મેરે સે ઊપર હો જાએ, યાની મૈં સજ્દહ નહીં કર સકતા.

યેહ કેહતે હુએ હઝરત અલી (રદિ.) અપને વાલિદ કી ઈસ બાત પર તઅજ્જુબ કરતે હુએ હંસે, ફિર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! મેરે ઈલ્મકે મુતાબિક કિસી નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સિવા ઈસ ઉમ્મતમેં સે કિસી બંદેને મેરેસે પેહલે આપકી ઈબાદત નહીં કી હૈ. યેહ બાત તીન બાર કહી ઔર ફરમાયા, મૈંને તમામ લોગોંસે સાત સાલ પેહલે નમાઝ પઢની શુરૂ કર દી થી.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત અમ્ર બિન અબસા (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત શદ્દાદ બિન અબ્દુલ્લાહ કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉમામાને હઝરત અમ્ર બિન અબસાસે પૂછા કે આપ કિસ બુનિયાદ પર યેહ દા'વા કરતે હૈં કે ઈસ્લામ લાનેમેં આપકા ચૌથા નંબર હૈ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં લોગોંકો સરાસર ગુમરાહી પર સમઝતા થા ઔર બુત મેરે ખયાલમેં કોઈ ચીઝ હી ન થે. ફિર મૈંને એક આદમીકે બારે મેં સુના કે વોહ મક્કામેં (ગૈબ કી ખબરેં) બતલાતા હૈ ઔર નઈ-નઈ બાતેં બયાન કરતા હૈ. ચુનાંચે મૈં ઉંટની પર સવાર હોકર ફૌરન મક્કા પહોંચા. વહાં પહોંચતે હી મા'લૂમ હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ છુપકર રેહતે હૈં ઔર આપકી કૌમ આપકી મુખાલિફ ઔર બહોત બેબાક હૈ.

મૈં બડે હીલે-બહાને કરકે આપ તક પહોંચ ગયા, મૈંને અર્ઝ કિયા આપ કૌન હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા નબી હૂં. મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકા નબી કિસે કેહતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહકી તરફસે પૈગામ લાને વાલેકો.

ફિર મૈંને અર્ઝ કિયા, કયા વાકઈ અલ્લાહને આપકો પૈગામ દેકર ભેજા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહને ક્યા પૈગામ દેકર ભેજા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે યેહ પૈગામ દેકર ભેજા હૈ કે અલ્લાહકો એક માના જાયે ઔર ઉસકે સાથ કિસી ભી ચીઝકો શરીક ન કિયા જાયે ઔર બુતોંકો તોડ દિયા જાયે ઔર રિશ્તોંકો જોડા જાયે ઔર રિશ્તેદારોંસે અચ્છા બરતાવ કિયા જાએ.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૧૦૨, અહમદ, અબૂ યાલા, તબરાની

મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, ઈસ દીનકે મા'મલેમેં આપકે સાથ કૌન હૈ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, એક આઝાદ ઔર એક ગુલામ. મૈંને દેખા તો આપકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર બિન અબૂ કહાફા ઔર હઝરત અબૂબક્ર કે ગુલામ હઝરત બિલાલ થે. મૈંને અર્ઝ કિયા, મૈં આપકી પૈરવી કરના ચાહતા હૂં, યા'ની ઈસ્લામકો ઝાહિર કરકે યહાં મક્કામેં આપકે સાથ રેહના ચાહતા હૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અભી તો તુમ્હારા મેરે સાથ રેહના તુમ્હારી તાકતસે બાહિર હૈ, ઈસલિયે અબ તુમ ઘર ચલે જાઓ ઔર જબ તુમ સુનોકે મુઝે ગલબા હો ગયા હૈ, તો મેરે પાસ ચલે આના.

હઝરત અમ્ર બિન અબસા ફરમાતે હૈં કે મુસલમાન હોકર મૈં અપને ઘર વાપસ આ ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરત ફરમા કર મદીના તશરીફ લે ગયે. મૈં આપકી ખબરેં ઔર આપકે હાલાત મા'લૂમ કરતા રેહતા થા, યહાં તક કે મદીનાસે એક કાફલા આયા. મૈંને ઉન લોગોંસે પૂછા.

“વોહ મક્કી આદમી જો મક્કાસે તુમ્હારે યહાં આયા હૈ, ઉસકા ક્યા હાલ હૈ?

ઉન લોગોં ને કહા કે ઉનકી કૌમને ઉનકો કત્લ કરના ચાહા, લેકિન વોહ કત્લ ન કર સકે ઔર ખુદાકી મદદ ઉનકે ઔર કૌમકે બીચ રૂકાવટ બન ગઈ ઔર હમ લોગોંકો ઈસ હાલમેં છોડકર આએ હૈં કે સબ આપકી તરફ લપક રહે હૈં.

હઝરત અમ્ર બિન અબસા કેહતે હૈં કે મૈં અપને ઊંટ પર સવાર હોકર મદીના પહોંચા ઔર હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, “અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ મુઝકો પહેચાનતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, ક્યા તુમ વહી નહીં હો જો મક્કામેં મેરે પાસ આએ થે ?

મૈંને અર્ઝ કિયા, જી હાં, મૈં વહી હૂં. ઈસકે બાદ મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જો કુછ અલ્લાહને આપકો સિખાયા હૈ ઔર મૈં નહીં જાનતા હૂં, ઉસમેંસે આપ કુછ મુઝે સિખા દેં. ઈસકે બાદ હદીષકા કાફી હિસ્સા અભી બાકી હૈ.[૧]

હઝરત અમ્ર બિન અબસા કી એક હદીષ ઔર ભી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ ને આપકો ક્યા પૈગામ દેકર ભેજા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ પૈગામ દેકર ભેજા હૈ કે રિશ્તે-નાતે જોડે જાએં ઔર ઈન્સાની જાનોંકી હિફાઝત કી જાયે ઔર રાસ્તોંકો અમન વાલા રખા જાયે ઔર બુતોંકો તોડા જાયે ઔર એક અલ્લાહકી ઈબાદત કી જાયે ઔર ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન કિયા જાએ.

મૈંને અર્ઝ કિયા કે યેહ હુક્મ જો અલ્લાહને આપકો દેકર ભેજે હૈં, બહોત અચ્છે હૈં ઔર મૈં આપકો ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મૈં આપ પર ઈમાન લા ચુકા હૂં ઔર મૈં આપકો સચ્ચા માનતા હૂં. ક્યા મૈં આપકે સાથ ઠહેર જાઉં ? યા આપ જો મુનાસિબ સમઝેં ?

---

૧ અહમદ જિલ્દ ૪-૧૧૨, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૧૫૮

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ખુદ દેખ રહે હો કે જિસ દીન કો લેકર મૈં આયા હૂં, લોગ ઉસે કિતના બુરા સમઝ રહે હૈં ? ઈસલિયે અબ તુમ અપને ઘર જાકર રહો ઔર જબ તુમ મેરે મુતઅલ્લિક યેહ સુન લો કે મૈં અપની હિજરત વાલી જગહ પર પહોંચ ગયા હૂં, તો ઉસ વક્ત મેરે પાસ આ જાના.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ (રદિ.) શુરૂમેં મુસલમાન હુએ થે ઔર ઉનકે ઈસ્લામ લાનેકી શુરૂઆત ઈસ તરહ હુઈ કે ઉન્હોંને ખ્વાબ દેખા કે વોહ એક આગકે કિનારે ખડે હૈં. ઉન્હોંને બતાયા કે ઉસ આગકી લંબાઈ-ચૌડાઈ ઈતની ઝયાદા હૈ કે અલ્લાહ હી જાનતે હૈં ઔર ઉન્હોંને ખ્વાબમેં યેહ ભી દેખા કે ઉનકે વાલિદ ઉનકો આગમેં ધકેલ રહે હૈં ઔર યેહ ભી દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી કમરકો પકડે હુએ હૈં, તાકે વોહ આગ મેં ન ગિર જાએં.

વોહ ઘભરાકર નીંદસે ઉઠે ઔર કેહને લગે કે મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કહતા હૂં, યેહ બિલ્કુલ સચ્ચા ખ્વાબ હૈ. ઈસકે બાદ ઉનકી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ ઔર ઉનકો અપના ખ્વાબ સુનાયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારે સાથ (અલ્લાહકી તરફસે) ભલાઈ કા ઈરાદા કિયા ગયા. યેહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં, તુમ ઉનકી પૈરવી ઝરૂર કરોગે ઔર ઉનકે સાથ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો જાઓગે ઔર ઈસ્લામ હી તુમકો આગમેં દાખિલ હોનેસે બચાએગા ઔર તુમ્હારા બાપ આગ મેં જાએગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અજયાદ મુહલ્લેમેં તશરીફ રખતે થે. હઝરત ખાલિદને વહાં આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય મુહમ્મદ ! સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમકો એક અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે મુહમ્મદ અલ્લાહકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર ઉન પત્થરોંકી ઈબાદત છોડ દો, જો ન સુનતે હૈં ઔર ન દેખતે હૈં ઔર ન નુક્સાન પહોંચા સકતે હૈં ઔર ન નફા ઔર ન યેહ જાનતે હૈં કે કૌન ઇનકી પરસ્તિશ કરતા હૈ ઔર કૌન નહીં કરતા હૈ. હઝરત ખાલિદને તુરંત કલિમા પઢ લિયા કે મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર ઈસ બાતકી કે આપ સલ્લલ્લાહુ

૧ અહમદ જિલ્દ ૪-૧૧૧, મુસ્લિમ, તબરાની, અબૂ નઈમ, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૬ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૨-૫૦૦, દલાઈલુન્નુબૂવહ -૮૬

અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. ઈનકે ઈસ્લામ લાનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત ખુશી હુઈ.

ઈસકે બાદ હઝરત ખાલિદ અપને ઘરસે ગાયબ હો ગયે ઔર ઉનકે વાલિદકો ઉનકે મુસલમાન હોનેકા પતા ચલ ગયા. ઉસને ઉનકી ખોજમેં આદમી ભેજે, જો ઉનકો ઉનકે વાલિદકે પાસ લેકર આએ.

વાલિદને ઉનકો ખૂબ ડાંટા ઔર જો કોડા ઉનકે હાથમેં થા, ઉસસે ઉનકી ઈતની પિટાઈ કી કે વોહ કોડા ઉનકે સર પર તોડ દિયા ઔર કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હારા ખાના-પીના બંદ કર દૂંગા.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અગર તુમ બંદ કર દોગે, તો અલ્લાહ મુઝે ઝરૂર ઈતની રોઝી દે દેંગે, જિસસે મૈં અપની ઝિંદગી ગુઝાર લૂંગા. યેહ કેહકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ ચલે ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકા હર તરહકા ખયાલ રખતે ઔર યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રેહતે.[૧]

દૂસરી રિવાયત મેં યેહ મઝમૂન હૈ કે ઉનકે વાલિદને ઉનકી ખોજમેં અપને ગુલામ રાફેઅ ઔર અપને ઉન બેટોંકો ભેજા, જો અભી તક મુસલમાન નહીં હુએ થે. ઉન્હોંને ઉનકો ખોજ લિયા ઔર ઉનકો ઉનકે વાલિદ અબૂ ઉહૈહા કે પાસ લે આએ.

ઉનકે વાલિદને ઉનકો ખૂબ ડાંટા ઔર ઝિડકા. ઉનકે હાથમેં એક કુમચી થી, જિસસે ઉનકો ઈતના મારા કે વોહ કુમચી ઉનકે સર પર ટૂટ ગઈ, ફિર કેહને લગા, "તુમ મુહમ્મદ કે પીછે લગ ગયે હો, હાલાંકે તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે વોહ અપની કૌમકી મુખાલફત કર રહે હૈં ઔર અપની કૌમકે ખુદાઓંમેં ઔર ઉનકે બાપ-દાદે, જો જા ચુકે હૈં, ઉનમેં ઐબ નિકાલ રહે હૈં.

હઝરત ખાલિદને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! વોહ સચ કેહતે હૈં ઔર મૈંને ઉનકી પૈરવી કર લી હૈ.

ઈસ પર ઉનકે વાલિદ અબૂ ઉહૈહાકો બડા ગુસ્સા આયા ઔર ઉનકો બહોત બુરા-ભલા કહા ઔર ગાલિયાં દી ઔર કહા, ઓ કમીને ! જહાં તેરા દિલ ચાહતા હૈ, ચલા જા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હારા ખાના-પીના બંદ કર દૂંગા.

હઝરત ખાલિદને કહા, અગર તુમ બંદ કર દોગે તો અલ્લાહ મુઝે ઈતની રોઝી ઝરૂર દેંગે જિસસે મૈં ગુઝારા કર લૂંગા.

ઈસ પર ઉનકે વાલિદને ઉનકો ઘર સે નિકાલ દિયા ઔર અપને બેટોંસે કહા, તુમમેંસે કોઈ ઈસસે બાત ન કરે, વરના મૈં ઉનકે સાથ વહી મા'મલા કરૂંગા જો મૈંને ઈસકે સાથ કિયા હૈ.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ચલે આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકા હર તરહકા ખયાલ કરતે ઔર યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહા કરતે થે.[૨]

૧ બૈહકી, બિદાયા જિલ્દ૩-૩૨
૨ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૨૪૮, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૯૪

ઔર એક ઔર રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ખાલિદ મક્કાકે પાસ-પડોસમેં જાકર અપને વાલિદસે છુપ ગયે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા હબ્શાકી તરફ દોબારા હિજરત કરને લગે, તો ઉસ વક્ત ઉન્હોંને સબસે પેહલે હિજરત કી.[૧]

ઉનકા બાપ સઈદ બિન આસ બિન ઉમૈયા જબ બીમાર હુવા તો કેહને લગા, અગર અલ્લાહ ને મુઝે ઈસ બીમારીસે શિફા કી, તો ઈબ્ને અબી કબશા (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે ખુદાકી મક્કામેં કભી ઈબાદત ન હોને દુંગા.

ઈસ પર હઝરત ખાલિદ ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઈસે બીમારી સે શિફા ન દે. ચુનાંચે વોહ ઉસી બીમારીમેં મર ગયા.[૨]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ઝિમાદ (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઝિમાદ મક્કા આયે ઔર યેહ કબીલા અઝદિશનૂઆમેં સે થે ઔર યેહ પાગલપન ઔર જિન્નાતકે અષર વગૈરહકા ઝાડ-ફૂંકકે ઝરીએ ઈલાજ કિયા કરતે થે. ઉન્હોંને મક્કાકે કુછ બેવકુફોંકો યેહ કેહતે હુએ સુનાકે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (નઊઝુબિલ્લાહ) દીવાને હૈં. હઝરત ઝિમાદને કહા, યેહ આદમી કહાં હૈ ? શાયદ અલ્લાહ ઉસકો મેરે હાથોં શિફા ફરમા દે.

હઝરત ઝિમાદ કેહતે હૈં, મેરી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ. મૈંને ઉનસે અર્ઝ કિયા, મૈં ઈન ઊપરી અષરોંકા ઝાડ-ફૂંક સે ઈલાજ કરતા હૂં, ઔર અલ્લાહ જિસે ચાહે, મેરે હાથોં શિફા અતા ફરમાતે હૈં, તો આઓ મૈં આપકા ઈલાજ કરૂં.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મસ્નૂન ખુત્બેકા શુરૂકા હિસ્સા તીન બાર પઢકર સુનાયા, જિસકા તર્જુમા યેહ હૈ કે “બેશક તમામ તા’રીફેં અલ્લાહ કે લિયે હૈં. હમ ઉસી કી તા’રીફ કરતે હૈં ઔર ઉસી સે મદદ માંગતે હૈં. જિસકો અલ્લાહ હિદાયત દે દે, ઉસે કોઈ હિદાયત નહીં દે સકતા. મૈં ઈસકી ગવાહી દેતા હૂં કે એક અલ્લાહકે સિવા કોઈ માબૂદ નહીં ઔર ઉસકા કોઈ શરીક નહીં.”

હઝરત ઝિમાદને ખુત્બા સુનકર કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને કાહિનોં ઔર જાદૂગરોં ઔર શાયરોંકે કલામકો બહોત સુના હૈ, લેકિન ઈન જૈસે કલિમાત કભી નહીં સુને. લાઈયે, હાથ બઢાઈયે. મૈં આપસે ઈસ્લામ પર બૈઅત હોતા હૂં.

ચુનાંચે ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બૈઅત ફરમા લિયા ઔર ઉનસે ફરમાયાકે યેહ બૈઅત તુમ્હારી કૌમકે લિયે ભી હૈ. હઝરત ઝિમાદને અર્ઝ કિયા, બહોત અચ્છા,

૧ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૧-૪૦૧
૨ હાકિમ જિલ્દ ૨-૩૪૯, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૯૫

મેરી કૌમકે લિયે ભી હૈ. ચુનાંચે બાદમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ટુકડી ભેજી, જિનકા હઝરત ઝિમાદકી કૌમ પર ગુઝર હુવા, તો ટુકડીકે અમીરને સાથિયોં સે પૂછા, ક્યા તુમને ઈસ કૌમ કી કોઈ ચીઝ લી હૈ ? તો એક આદમીને કહા, મૈંને ઈનકા એક લોટા લિયા હૈ.

તો અમીર ને કહા, વોહ ઉનકો વાપસ કર દો, ક્યોંકે યેહ હઝરત ઝિમાદકી કૌમ હૈ.

એક રિવાયત મેં હૈ કે હઝરત ઝિમાદને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા કે યેહ કલિમે આપ દોબારા સુનાએં, ક્યોંકે યેહ કલિમે બલાગત મેં સમંદરકી ગહરાઈકો પહોંચે હુએ હૈં.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન અદવી કેહતે હૈં કે હઝરત ઝિમાદ (રદિ.)ને બયાન ફરમાયા,

મૈં ઉમરહ કરનેકે લિયે મક્કા ગયા. વહાં મૈં એક મજિલસમેં બૈઠા, જિસમેં અબૂ જહલ, ઉત્બા બિન રબીઆ ઔર ઉમૈયા બિન ખલફ થે. અબૂ જહલને કહા કે ઈસ આદમીને હમારી જમાઅતમેં ફૂટ ડાલ દી હૈ. હમેં બેવકૂફ બનાયા ઔર હમમેંસે જો મર ચુકે હૈં ઉન્હેં ગુમરાહ કરાર દિયા ઔર હમારે ખુદાઓંમેં ઐબ નિકાલે.

ઉમૈયાને કહા, ઈસ આદમી કે પાગલ હોને મેં કોઈ શક નહીં. નઊઝુબિલ્લાહ મીન ઝાલિક.

હઝરત ઝિમાદ કેહતે હૈં કે ઉસકી બાતકા મેરે દિલ પર બડા અષર હુવા ઔર મૈંને અપને જીમેં કહા, મૈં ભી તો જિન્નાતોં વગૈરહકા ઈલાજ કર લેતા હૂં.

ચુનાંચે મૈં ઉસ મજિલસમેં ખડા હુવા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખોજને લગા, લેકિન મુઝે આપ સારા દિન કહીં ન મિલે, યહાં તક કે અગલા દિન આ ગયા. અગલે દિન ફિર ઢુંઢને નિકલા, તો મુઝે આપ મકામે ઈબ્રાહીમકે પીછે નમાઝ પઢહતે હુએ મિલ ગયે. મૈં બૈઠા ઔર મૈંને કહા, “અય ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ”

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, ક્યા ચાહતે હો ? મૈંને કહા, મૈં જિન્નાતોં વગૈરહકા ઈલાજ કર લેતા હું. અગર આપ પસંદ કરેં તો આપકા ભી ઈલાજ કર દૂં ઔર આપ અપની બીમારીકો બડા ન સમઝેં, ક્યૂંકે મૈંને આપસે ભી ઝયાદા સખ્ત બીમારોંકા ઈલાજ કિયા, તો વોહ ઠીક હો ગયે. મૈં આપકી કૌમકે પાસસે આ રહા હૂં. વોહ આપકે બારેમેં કુછ બુરી બાતોંકા ઝિક્ર કર રહે થે કે આપ ઉનકો બેવકૂફ બતાતે હૈં ઔર આપને ઉનકી જમાઅતમેં ફૂટ ડાલ દી હૈ ઔર ઉનમેં જો મર ચુકે હૈં, ઉનકો આપ ગુમરાહ કરાર દેતે હૈં ઔર ઉનકે ખુદાઓંમેં ઐબ નિકાલતે હૈં, તો મૈંને અપને દિલમેં સોચા કે ઐસે કામ તો પાગલ (યા આસેબઝદા) હી કર સકતા હૈ.

મેરી સારી બાત સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મસ્નૂન ખુત્બા પઢહા, જિસકા તર્જુમા યેહ હૈ...

“તમામ તા’રીફેં અલ્લાહકે લિયે હૈં. મૈં ઉસકી તા’રીફ કરતા હૂં ઔર ઉસસે મદદ માંગતા હૂં ઔર ઉસ પર ઈમાન રખતા હૂં ઔર ઉસી પર ભરોસા કરતા હૂં. જિસકો વોહ

૧ મુસ્લિમ બૈહકી, બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૬, નસઈ બગવી ઈસાબા જિલ્દ ૨-૨૧૦

હિદાયત દે, ઉસે કોઈ ગુમરાહ નહીં કર સકતા ઔર મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે એક અલ્લાહકે સિવા કોઈ માબૂદ નહીં, ઉસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે મુહમ્મદ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં."

હઝરત ઝિમાદ ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઐસા કલામ સુના કે ઉસસે અચ્છા કલામ ઈસસે પેહલે મૈંને કભી નહીં સુના થા. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ ખુત્બે કો દોબારા પઢનેકી ગુઝારિશ કી, જિસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોબારા ખુત્બા પઢા.

ફિર મૈંને કહા, આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ એક અલ્લાહ પર ઈમાન લાઓ, જિસકા કોઈ શરીક નહીં ઔર બુતોંકી ગુલામીસે અપને આપકો આઝાદ કર લો ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં.

મૈંને કહા, અગર મૈં ઐસા કર દૂં તો મુઝે ક્યા મિલેગા?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં જન્નત મિલેગી.

તો મૈંને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે એક અલ્લાહકે સિવા કોઈ માબૂદ નહીં, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ ઔર અપની ગરદનસે બુતોંકો ઉતાર કર ઉનસે અલગ હોનેકા ઈઝહાર કરતા હૂં ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં.

ફિર મૈં આપકે સાથ રેહને લગ ગયા, યહાં તક કે મૈંને કુર્આન શરીફકી બહોત સી સૂરતેં યાદ કર લીં. ફિર મૈં અપની કૌમમેં વાપસ આ ગયા.

અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુર્રહમાન અદવી બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો એક જમાઅતકા અમીર બનાકર ભેજા. ઈન લોગોંકો એક જગહ બીસ ઊંટ મિલે. વોહ ઉનકો સાથ લેકર ચલ પડે.

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબકો પતા ચલા કે યેહ ઊંટ હઝરત ઝિમાદકી કૌમકે હૈં, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, યે ઊંટ ઉનકો વાપસ કર દો, ચુનાંચે વોહ સબ ઊંટ વાપસ કર દિયે ગયે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત ઈમરાન (રદિ.) કે વાલિદ હઝરત હુસૈન (રદિ.)કો દઅવત દેના

કુરૈશ હઝરત હુસૈન (રદિ.) કી બડી ઈઝઝત કરતે થે. એક બાર કુરૈશ ઉનકે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, "આપ હમારી તરફસે જાકર ઈસ આદમીસે બાત કરેં, ક્યોંકે વોહ હમારે ખુદાઓંકો બુરા-ભલા કેહતા હૈ."

૧ દલાઈલુન્નુબૂવ્વત -૭૭

ચુનાંચે કુરૈશ હુસૈનકે સાથ ચલે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝેકે કરીબ આકર બૈઠ ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બડે મિયાં (યાની હઝરત હુસૈન)કે લિયે જગહ ખાલી કર દો. હઝરત હુસૈનકે સાહબઝાદે હઝરત ઈમરાન (રદિ.) ઔર ઉનકે બહોતસે સાથી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેહલેસે જમા થે. હઝરત હુસૈનને કહા કે યેહ ક્યા હો રહા હૈ કે હમેં આપકી તરફસે યેહ બાતેં પહોંચ રહી હૈ કે આપ હમારે ખુદાઓંકો બુરા-ભલા કેહતે હૈં, હાલાંકે આપકે વાલિદ બડે સુલઝે હુએ ઔર ભલે આદમી થે?

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અય હુસૈન ! મેરે બાપ ઔર તુમ્હારે બાપ દોનોં જહન્નમ મેં હૈં. અય હુસૈન ! અચ્છા યેહ તો બતાઓ કે તુમ કિતને ખુદાઓંકી ઈબાદત કરતે હો?

હઝરત હુસૈનને કહા, મેરે સાત ખુદા ઝમીન પર હૈં ઔર એક ખુદા આસમાનમેં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, જબ તુમ્હેં કિસી કિસ્મકા નુક્સાન પહોંચતા હૈ તો કિસ ખુદાકો પુકારતે હો ? હઝરત હુસૈનને કહા, આસમાન વાલે ખુદાકો.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ માલ હલાક હો જાયે તો કિસકો પુકારતે હો? હઝરત હુસૈનને કહા, આસમાન વાલેકો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અજીબ બાત હૈ કે તુમ્હારી પુકાર પર વોહ અકેલા તુમ્હારી ફરિયાદ સુનતા હૈ ઔર તુમ ઉનકે સાથ ઔર ખુદાઓં કો શરીક કરતે હો ? ક્યા તુમ આસમાન વાલે ખુદાકી રઝા વ ઈજાઝતસે ઈન દેવતાઓંકો શરીક કરતે હો યા ઈન દેવતાઓંસે ડરતે હો કે અગર તુમ ઉનકો શરીક નહીં કરોગે, તો વોહ તુમ પર ગાલિબ આ જાએંગે.

હઝરત હુસૈન ને કહા, ઈન દોનોં બાતોંમેં સે કોઈ ભી બાત નહીં હૈ.

હઝરત હુસૈન કેહતે હૈં કે ઉસ વક્ત મુઝે પતા ચલા કે આજ તક ઈન જૈસી બડી હસ્તીસે મૈંને બાત નહીં કી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, "અય હુસૈન ! મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે."

હઝરત હુસૈનને કહા, મેરી કૌમ હૈ ઔર મેરા ખાનદાન હૈ. (અગર ઈસ્લામ લાઉંગા તો ઉનસે મુઝે ખતરા હૈ) ઈસલિયે અબ મૈં ક્યા કરૂં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દુઆ પઢો...

اَللّٰهُمَّ اَسْتَهْدِيْكَ لِاَرْشَدِ اَمْرِىْ وَزِدْنِىْ عِلْمًا يَّنْفَعُنِىْ •

અલ્લાહુમ્મ અસ્તહદીક લિઅર્શદિ અમ્રી વ ઝિદની ઈલ્મંય્યન્ફઉની.

અય અલ્લાહ ! મૈં અપને મા'મલે મેં ઝયાદા રૂશ્દ વ હિદાયતવાલે રાસ્તેકી આપસે રેહનુમાઈ ચાહતા હૂં ઔર મુઝે નફા પહોંચાને વાલા ઈલ્મ ઔર ઝયાદા અતા ફરમા.

ચુનાંચે હઝરત હુસૈનને યેહ દુઆ પઢી ઔર ઉસ મજિલસમેં ઉઠનેસે પેહલે હી મુસલમાન હો ગયે. યેહ દેખતે હી હઝરત ઈમરાનને ખડે હોકર અપને વાલિદ હઝરત હુસૈનકે સર ઔર હાથોં ઔર પૈરોંકા બોસા લિયા.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ મંઝર દેખા તો આપકી આંખોંમેં આંસૂ આ ગયે ઔર ફરમાયા, "ઈમરાનકે રવૈયેકી વજહસે મુઝે રોના આ ગયા કે ઉનકે વાલિદ હુસૈન જબ અંદર આએ, તો વોહ કાફિર થે. ઉસ વક્ત ઈમરાન ન ઉનકે લિયે ખડે હુએ ઔર ન ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ, લેકિન વોહ મુસલમાન હો ગયે, તો ફૌરન ઉનકા હક અદા કર દિયા. ઈસકી વજહસે મેરી આંખોંમેં આંસૂ આ ગયે.

જબ હઝરત હુસૈન બાહિર જાને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાસે ફરમાયા, "ઉઠો ઔર ઈન્હેં ઈનકે ઘર તક પહોંચાઓ."

હઝરત હુસૈન જ્યોંહી દરવાઝે સે બાહિર આએ, તો કુરૈશને દેખતે હી કહા, યેહ તો બેદીન હો ગયા ઔર સારે કુરૈશ ઉન્હેં છોડકર ઈધર-ઉધર બિખર ગયે.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઐસે સહાબીકો દઅવત દેના, જિનકા નામ નહીં બયાન કિયા ગયા

હઝરત અબૂ તમીમા હુજૈમી અપની કૌમ કે એક આદમી કા વાકિયા બયાન કરતે હૈં કે વોહ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા. (યા હઝરત અબૂ તમીમા કેહતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં મૌજૂદ થા, વહાં એક આદમી આયા) ઔર ઉસ આદમી ને પૂછા કે આપ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં? યા યેહ પૂછા કે આપ મુહમ્મદ હૈં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હાં.

ફિર ઉસને પૂછા કે આપ કિસકો પુકારતે હૈં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અકેલે અલ્લાહકો પુકારતા હૂં જિસકી ખૂબી યેહ હૈ કે જબ તુમકો કોઈ નુક્સાન પહોંચે ઔર તુમ ઉસકો પુકારો તો વોહ તુમ્હારે નુક્સાનકો દૂર કર દે ઔર જબ તુમ પર કહત આ જાયે ઔર તુમ ઉસકો પુકારો, તો વોહ તુમ્હારે લિયે ગલ્લા ઉગા દે ઔર જબ તુમ ચટીયલ મૈદાનમેં હો ઔર તુમ્હારી સવારી ગુમ હો જાયે ઔર તુમ ઉસકો પુકારો તો વોહ તુમ્હારી સવારી તુમ્હેં વાપસ કર દે.

યેહ બાત સુનકર વોહ આદમી ફૌરન મુસલમાન હો ગયા. ફિર ઉસને અર્ઝ કિયા... "અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મુઝે કુછ વસીયત ફરમાએં."

૧ ઈસાબા -૩૩૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિસી ચીઝકો કભી ગાલી ન દેના.

(હકમ રિવાયત કરને વાલેકો શક હુવા કે ઈસ મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને શૈઅન ફરમાયા યા અહદન ફરમાયા, મતલબ દોનોંકા એક હી હૈ.)

વોહ સાહબ કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વસીયત ફરમાને બાદ મૈંને આજ તક કભી કિસી ઊંટ યા કિસી બકરીકો ભી ગાલી નહીં દી.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત મુઆવિયા બિન હૈદા (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત મુઆવિયા બિન હૈદા (રદિ.) બયાન ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, "અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપકી ખિદમતમેં અબ તક ઈસલિયે નહીં આયા થા કે મૈંને હાથોંકે પોરોંકી તા'દાદસે ભી ઝયાદા બાર કસમ ખાઈ થી કે ન મૈં કભી આપકે પાસ આઊંગા ઔર ન આપકે દીનકો ઈખ્તિયાર કરૂંગા ઔર હઝરત મુઆવિયાને યેહ ફરમાતે હુએ દોનોં હાથોંકો એક દૂસરે પર રખતે હુએ પોરોંકી તાદાદકી તરફ ઈશારા ફરમાયા. (લેકિન અબ અલ્લાહ મુઝે આપકે પાસ લે હી આયા હૈ) તો આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા હૂં ઔર મેરી હાલત યેહ હૈ કે મેરે પાસ થોડા સા ઈલ્મ હૈ. મૈં આપકો અલ્લાહકી અઝીમ ઝાતકા વાસ્તા દેકર પુછતા હૂં કે હમારે રબને આપકો ક્યા દેકર હમારે પાસ ભેજા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, "દીને ઈસ્લામ દેકર ભેજા હૈ."

હઝરત મુઆવિયાને પૂછા, દીને ઈસ્લામ ક્યા હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દીને ઈસ્લામ યેહ હૈ કે તુમ યેહ કહો કે મૈંને અપને આપકો અલ્લાહકા ફરમાંબરદાર બના દિયા ઔર અલ્લાહકે અલાવા બાકી સબસે મૈં અલગ હો ગયા ઔર નમાઝકો કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો. હર મુસલમાન દૂસરે મુસલમાન કે લિયે એહતિરામકે કાબિલ હૈ. દોનોં મુસલમાન આપસમેં ભાઈ ઔર એક દૂસરેકે મદદગાર હૈં ઔર મુશ્રિક આદમી જબ મુસલમાન હો ગયા તો અબ ઈસ્લામકે બાદ અલ્લાહ ઉસકે અમલકો ઉસ વક્ત કુબૂલ ફરમાએંગે જબ વોહ મુશ્રિકોંસે જુદા હો જાએ. (યાની હિજરત કર લે) મુઝે ક્યા ઝરૂરત થી કે મૈં તુમ્હારી કમર પકડકર તુમ લોગોંકો જહન્નમકી આગ સે બચાઉં, મગર સુનો ! બાત યેહ હૈ કે મેરા રબ મુઝે બુલાએગા ઔર મુઝસે પૂછેગા, ક્યા મેરા દીન તૂને મેરે બંદોં તક પહોંચા દિયા થા, તો મૈં અર્ઝ કર સકૂંગા, અય મેરે રબ ! હાં, મૈંને પહોંચા દિયા થા. ગૌરસે સુનો ! તુમમેંસે જો યહાં હાઝિર હૈં, વોહ ગૈર-હાઝિર લોગોં તક મેરા દીન પહોંચાઓ. ગૌરસે સુનો ! તુમ્હેં કિયામતકે દિન અલ્લાહકે સામને ઈસ હાલમેં બુલાયા

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૭૨

જાએગા કે તુમ્હારે મુંહ બંદ કિયે હોંગે (યાની તુમ બાત નહીં કર સકોગે) ઔર સબસે પેહલે હર આદમીકી રાન ઔર હથેલી ઉસકે કામોંકી ખબર દેગી.

હઝરત મુઆવિયા ફરમાતે હૈં, મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહી હમારા દીન હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, યેહી તુમ્હારા દીન હૈ. જહાં ભી રેહકર તુમ ઈસ પર અચ્છી તરહ ચલોગે, યેહ દીન તુમ્હારે લિયે કાફી હો જાએગા.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મદીના મુનવ્વરા હિજરત કરનેકી ખબર મિલી (યા આપકે નુબુવ્વતકા દાવા કરનેકી ખબર મિલી) તો મુઝે યેહ બહોત બુરા લગા. ચુનાંચે મૈં અપને વતનસે નિકલકર રૂમકી તરફ ચલા ગયા.

ઔર કુછ રિવાયતોંમેં હૈં કે મૈં કૈસરકે પાસ ચલા ગયા ઔર મેરા યેહ રૂમમેં આકર કૈસરકે પાસ ચલે જાના મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હિજરત ફરમાનેસે ભી ઔર ઝયાદા બુરા લગા ઔર મૈંને અપને દિલમેં કહા કે મુઝે ઉસ આદમીકે પાસ જાના ચાહિયે. અગર વોહ ઝૂઠા હોગા તો મેરા નુક્સાન નહીં કરેગા ઔર અગર સચ્ચા હોગા તો મુઝે પતા ચલ જાએગા.

ફરમાતે હૈં કે મૈં મદીના પહોંચા તો લોગ (ખુશ હોકર) કેહને લગે, અદી બિન હાતિમ આ ગયે, અદી બિન હાતિમ આ ગયે. ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપને મુઝસે તીન બાર ફરમાયા, અય અદી બિન હાતિમ ! મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પાઓગે. મૈંને કહા, મૈં ખુદ એક દીન પર ચલ રહા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હારે દીનકો તુમસે ઝયાદા જાનતા હૂં. મૈંને (હૈરાન હોકર) કહા, આપ મેરે દીનકો મુઝસે ઝયાદા જાનતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. ક્યા તુમ ફિરકા રકૂસિયામેં સે નહીં હો? (યેહ ઈસાઈયોં ઔર સાબિયોંકે બીચ કા ફિરકા હૈ) ઔર તુમ અપની કૌમકા ચૌથાઈ માલે ગનીમત ખા નહીં જાતે હો ? મૈંને કહા, જી હાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાલાંકે તુમ્હારે લિયે યેહ તુમ્હારે દીનમેં હલાલ નહીં હૈ. મૈંને કહા, જી હાં ! હલાલ નહીં હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈતની હી બાત કી થી કે મૈં આપકી બાતકે સામને ઝુક ગયા.

---

૧ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૧-૩૨૩, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૩૫૦

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઔર સુનો, મૈં ઈસ બાત કો ભી ખૂબ જાનતા હૂં જો તુમ્હેં ઈસ્લામસે રોક રહી હૈ. તુમ યેહ કેહતે હો કે ઈનકે પીછે ચલને વાલે તો કમઝોર કિસ્મ કે વોહ લોગ હૈં જિનકે પાસ કોઈ તાકત નહીં હૈ ઔર તમામ અરબને ઉનકો અલગ ફેંક રખા હૈ. (યાની તમામ અરબને ઉનકો નિશાના બના રખા હૈ) ક્યા તુમ હીરહ શહર કો જાનતે હો?

મૈંને કહા, ઉસે દેખા તો નહીં હૈ, અલબત્તા ઉસકા નામ સુના ઝરૂર હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અલ્લાહ ઈસ દીનકો ઝરૂર પૂરા કરકે રહેંગે (ઔર ઐસા અમનો અમાન હો જાએગા કે) પરદા નશીન ઔરત તન્હા હીરહસે ચલી જાએગી ઔર અકેલે બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરેગી ઔર કોઈ ઉસકે સાથ ન હોગા ઔર કિસરા બિન હુરમુઝકે ખઝાને ફત્હ કિયે જાએંગે.

મૈંને (હૈરાન હોકર) કહા કે કિસરા બિન હુરમુઝ કે ખઝાને ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, કિસરા બિન હુરમુઝ કે ખઝાને ! ઔર માલ ખૂબ ખર્ચ કિયા જાએગા, યહાં તક કે ઉસે કોઈ લેનેવાલા ન હોગા.

યેહ કિસ્સા સુનાને કે બાદ હઝરત અદી બિન હાતિમ ને ફરમાયા, દેખો, યેહ બિલ્કુલ અકેલી ઔરત હીરહસે આ રહી હૈ ઔર અકેલી બૈતુલ્લાહકા તવાફ કર રહી હૈ ઔર ઈસકે સાથ કોઈ ભી નહીં હૈ ઔર મૈં ખુદ ઉન લોગોંમેં સે થા જિન્હોંને કિસરાકે ખઝાને ફત્હ કિયે ઔર ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, તીસરી બાત ભી ઝરૂર હોકર રહેગી, ઈસલિયે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા ચુકે હૈં.[૧]

હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ અકરબ જગહ પર થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ભેજા હુવા ઘોડેસવારોંકા એક દસ્તા આયા, તો મેરી ફૂફી ઔર કુછ લોગોંકો ગિરફ્તાર કરકે લે ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા.

જબ યેહ સબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને એક સફમેં ખડે કિયે ગયે, તો મેરી ફૂફીને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! મેરા મદદગાર નુમાઈન્દા અલગ હો ગયા, ઔલાદ ખત્મ હો ગઈ, મૈં ખુદ બહોત બૂઢી ઉમ્રકો પહોંચી હુઈ હૂં ઔર મુઝસે કોઈ ખિદમતભી નહીં હો સકતી. આપ મુઝ પર એહસાન કીજિયે, અલ્લાહ આપ પર એહસાન કરેગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમ્હારા મદદગાર નુમાઈન્દા કૌન હૈ? ફૂફી ને કહા, અદી બિન હાતિમ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વહી જો અલ્લાહ ઔર રસૂલસે ભાગા હુવા હૈ.

ફૂફી ફરમાતી હૈં કે આપને મુઝ પર એહસાન ફરમા દિયા. જબ આપ વાપસ જાને લગે તો એક આદમી આપકે સાથ થા. હમારા ખયાલ યેહ હૈ કે વોહ હઝરત અલી થે. ઉન્હોંને ફૂફીસે કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સવારી માંગ લો. ફૂફી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

૧ બિદાયા જિલ્દ ૫-૬૬, ઈસાબા જિલ્દ ૨-૪૬૮

અલૈહિ વ સલ્લમસે સવારી માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઈનકો સવારી દે દી જાએ.

હઝરત અદી ફરમાતે હૈં કે વહાંસે ફૂફી મેરે પાસ આઈ ઔર મુઝસે યેહ કહા, તુમને ઐસા કામ કિયા હૈ કે તુમ્હારા બાપ તો કભી ન કરતા. (યાની તુમ મુઝકો છોડકર ભાગ ગયે)ઔર કહા, તુમ્હારા દિલ ચાહે, યા ડરકી વજહસે ન ચાહે, ઉનકે પાસ ઝરૂર જાઓ. ફ્લાં ઉનકે પાસ ગયા, ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ખૂબ મિલા ઔર ફ્લાં ગયા, ઉસે ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ખૂબ મિલા.

હઝરત અદી ફરમાતે હૈં (ફૂફીકે કેહને પર) મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક ઔરત ઔર દો બચ્ચે યા એક બચ્ચા બૈઠા હુવા થા, જો કે આપકે કરીબ બૈઠે હુએ થે, (યોં ઔરત ઔર બચ્ચોંકે પાસ બૈઠનેસે) મૈં સમઝ ગયા કે યેહ કિસરા વ કૈસર વાલી બાદશાહત નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અય અદી બિન હાતિમ ! કિસ વજહસે ભાગ રહે હો? ક્યા ઈસ વજહસે ભાગ રહે હો કે લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કેહના પડેગા ? તો ક્યા અલ્લાહકે અલાવા કોઈ મા'બૂદ હૈ ? કિસ વજહસે ભાગ રહે હો ? ક્યા ઈસ વજહસે ભાગ રહે હો કે અલ્લાહુ અક્બર કેહના પડેગા ? ક્યા કોઈ ચીઝ અલ્લાહસે બડી હૈ ?

યેહ સુનકર મૈં મુસલમાન હો ગયા ઔર મૈંને દેખા કે (મેરે ઈસ્લામ લાને પર) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરા ખિલ ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, “જિન પર અલ્લાહ નારાઝ હુવા, વોહ યહૂદી હૈં ઔર જો ગુમરાહ હુએ વોહ ઈસાઈ હૈં.”

હઝરત અદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ફિર કુછ લોગોંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે માંગા (આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ કુછ થા નહીં, ઈસલિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબાકો દૂસરોં પર ખર્ચ કરને પર ઉભારા) ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફરમાયા....“અય લોગો ! ઝરૂરતસે ઝયાદા માલ ખર્ચ કરો, કોઈ એક સાઅ (એક પૈમાના), કોઈ સાઅ સે કમ, કોઈ એક મુઠ્ઠી, કોઈ મુઠ્ઠી સે કમ.”

રિવાયત કરને વાલે શોબા કેહતે હૈં, જહાં તક મુઝે યાદ હૈ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા કોઈ એક ખજૂર દે, કોઈ ખજૂર કા ટુકડા. ઔર તુમમેં સે હર આદમી અલ્લાહકે સામને હાઝિર હોગા ઔર અલ્લાહ ઉસસે યેહ પૂછેંગે, જો મૈં તુમ્હેં બતા રહા હૂં, ક્યા મૈંને તુમ્હેં દેખને ઔર સુનનેકી નેઅમત નહીં દી થી ? ક્યા મૈંને તુમ્હેં માલ ઔર ઔલાદ નહીં દી થી ? તુમને આગેકે લિયે ક્યા ભેજા હૈ? યેહ સુનકર આદમી આગે-પીછે, દાએં-બાએં દેખેગા, લેકિન કુછ ન પાએગા. જહન્નમસે સિર્ફ અલ્લાહકી ઝાતકે ઝરીએસે હી બચા જા સકતા હૈ , ઈસલિયે આગસે બચો ઔર (આગસે બચનેકે લિયે દેનેકો કુછ ન હો તો) ખજુરકા ટુકડા હી દે દો ઔર અગર ખજૂરકા ટુકડા ભી ન હો, તો નરમ બાત હી કર દિયા કરો. મુઝે તુમ પર ફાકા કા ડર નહીં હૈ, અલ્લાહ તુમ્હારી ઝરૂર મદદ કરેંગે ઔર તુમ્હેં બહોત

ઝયાદા દેંગે ઔર બહોત ઝયાદા ફતહ દેંગે, યહાં તક કે પરદાનશીન ઔરત અકેલી હીરહ ઔર યસરબકે બીચ યા ઈસસે ભી ઝયાદા લંબા સફર કિયા કરેગી ઔર ઉસે ચોરીકા ડર ન હોગા.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત ઝુલ જૌશન ઝિબાબી (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત ઝુલ જૌશન ઝિબાબી ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદરકી લડાઈસે ફારિગ હુએ, તો મૈં અપની કરહા નામી ઘોડીકા બછેરા લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મૈંને કહા, અય મુહમ્મદ ! મૈં આપકે પાસ કરહા ઘોડીકા બછેરા લેકર આયા હૂં, તાકે આપ ઉસે અપને ઈસ્તેમાલકે લિયે લે લેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કહા, મુઝે ઈસકી ઝરૂરત નહીં. હાં, અગર તુમ ચાહો, તો મૈં તુમ્હેં ઈસકે બદલેમેં બદરકી ઝિરહોંમેં સે તુમ્હારે પસંદકી એક ઝિરહ દે દૂં. મૈંને કહા કે મૈં ઉસકો આજ ઊંચે દર્જેકે એક ઘોડેકે બદલેંમેં દેનેકો તૈયાર નહીં હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ફિર મુઝે ઈસકી ઝરૂરત નહીં હૈ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઝુલ જૌશન ! તુમ મુસલમાન ક્યૂં નહીં હો જાતે, તાકે શુરૂમેં ઈસ્લામ લાને વાલોં મેં સે હો જાઓ ? મૈંને કહા, નહીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યૂં ? મૈંને કહા, ઈસલિયે કે મૈં દેખ રહા હૂં આપકી કૌમ ને આપકો ઝુઠલાયા હૈ.

આપને ફરમાયા, બદર મેં ઉનકી હારકે બારેમેં તુમ્હેં કૈસી ખબર પહોંચી ? મૈંને કહા, મુઝે સારી ખબર પહોંચ ચુકી હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમેં તો તુમ્હેં અલ્લાહકી સીધી રાહ બતાની હૈ. મૈંને કહા, મુઝે મંઝૂર હૈં, બશર્તેકે આપ કા'બાકો ફતહ કરકે વહીં રેહને લગ જાએં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ઝિંદા રહે, તો ઈસે ભી દેખ લોગે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીસે ફરમાયા, ઓ ફલાં ! ઈસ આદમીકા થેલા લે લો ઔર ઈસમેં રાસ્તેકે લિયે અજ્વા ખજૂરેં ડાલ દો. જબ મૈં વાપસ હોને લગા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સહાબા સે) ફરમાયા, યેહ આદમી બની આમિરકે સબસે અચ્છે ઘોડેસવારોંમેં સે હૈ. હઝરત ઝુલ જૌશન ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ, મૈં ગૌર નામી જગહમેં અપને ઘરવાલોંમેં થા કે ઈતનેમેં એક સવાર આયા. મૈંને ઉસસે પૂછા, લોગોંકા ક્યા બના?

ઉસને બતાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મુહમ્મદ કા'બા પર ગાલિબ આ ચુકે હૈં ઔર ઉસમેં ઠેહરે હુએ હૈં. તો મૈંને યેહ સુનકર કહા, કાશ ! મૈં પૈદા હોતે હી મર જાતા ઔર મેરી

૧ અહમદ તિર્મિઝી, બૈહકી , બુખારી, બિદાયા જિલ્દ ૫-૬૫

માંકી ગોદ મુઝસે ખાલી હો જાતી. કાશ કે જિસ દિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા, મૈં ઉસી દિન મુસલમાન હો જાતા ઔર મૈં આપસે હીરહ ભી માંગતા તો આપ મુઝે જાગીરકે તૌર પર ઝરૂર દે દેતે.

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, તુમ્હેં ઈસ્લામ લાનેસે કૌન-સી ચીઝ રોક રહી હૈ ?

મૈંને કહા, મૈં દેખ રહા હૂં કે આપકી કૌમને આપકો ઝુઠલાયા હૈ ઔર આપકો (આપકે શહર મક્કા સે) નિકાલ દિયા હૈ ઔર અબ આપસે લડાઈ કર રહે હૈં. મૈં દેખ રહા હૂં કે અબ આપ ક્યા કરેંગે ? અગર ઈન પર ગાલિબ આ ગયે તો મૈં આપ પર ઈમાન લે આઊંગા ઔર આપકી પૈરવી કરૂંગા ઔર અગર વોહ આપ પર ગાલિબ આ ગયે, તો આપકી પૈરવી નહીં કરૂંગા.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત બશીર બિન ખસાસીયા (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત બશીર બિન ખસાસીયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપને મુઝે ઈસ્લામકી દઅવત દી, ફિર આપને મુઝસે ફરમાયા, તુમ્હારા ક્યા નામ હૈ ? મૈંને કહા, નઝીર.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે (આજસે તુમ્હારા નામ) બશીર હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ચબૂતરે પર બિઠાયા (જહાં ગરીબ મુહાજિર બૈઠા કરતે થે) આપકી યેહ આદત-સી થી જબ આપકે પાસ હદિયા આતા, તો ખુદભી ઉસે ઈસ્તેમાલ ફરમાતે ઔર હમેંભી ઉસમેં શરીક ફરમા લેતે ઔર જબ સદકા આતા તો સારા હમેં દે દેતે.

એક રાત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરસે નિકલે, મૈં ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે હો લિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જન્નતુલ બકીઅ તશરીફ લે ગયે ઔર વહાં પહોંચ કર યેહ દુઆ પઢી...

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ وَاِنَّا بِكُمْ لَاحِقُوْنَ وَاِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ•

અસ્સલામુ અલયકુમ દાર કૌમિમ્ મુઅમિનીન વ ઈન્ના બિકુમ લાહિકૂન વ ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન.

ઔર ફિર ફરમાયા, તુમને બહોત બડી ખૈર હાસિલ કર લી ઔર બડે શર ઔર ફિત્નેસે બચકર તુમ આગે નિકલ ગયે, ફિર મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, "યેહ કૌન

૧ તબરાની, હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૬૨

હે ?" મૈંને કહા, બશીર. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અચ્છે ઘોડોંકો ઝયાદાસે ઝયાદા પાલનેવાલે કબીલા રબીઆમેં સે હો, જો યેહ કેહતે હૈં કે અગર વોહ ન હોતે તો ઝમીન અપને રેહનેવાલોંકો લેકર ઉલટ જાતી. ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે ઉસ કબીલામેં સે અલ્લાહને તુમ્હારે દિલ ઔર કાન ઔર આંખકો ઈસ્લામકી તરફ ફેર દિયા.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બિલ્કુલ રાઝી હૂં.

આપને ફરમાયા, તુમ યહાં ક્યૂં આએ હો ?

મૈંને કહા, મુઝે ઈસ બાત કા ડર હુવા કે આપકો કોઈ મુસીબત ન પહોંચ જાયે યા ઝમીન કા કોઈ ઝેહરીલા જાનવર ન કાટ લે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઐસે સહાબીકો દઅવત દેના, જિનકા નામ નહીં બયાન કિયા ગયા

કબીલા બલ અદવીયાકે એક આદમી કેહતે હૈં કે મુઝે મેરે દાદા ને અપને ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા ઈસ તરહ સુનાયા કે મૈં મદીના કે ઈરાદે સે ચલા તો એક ઘાટી કે પાસ મૈંને પડાવ ડાલા તો મૈંને દેખા કે દો આદમી આપસ મેં બકરી કા સૌદા કર રહે હૈં ઔર ખરીદાર બેચને વાલે સે કહ રહા હૈ કે મુઝસે ખરીદને-બેચને મેં અચ્છા મા'મલા કરો, તો મૈંને દિલ મેં કહા, ક્યા યેહ વહી આદમી હાશમી હૈ, જિસને લોગોં કો ગુમરાહ કિયા હૈ?

ઈતને મેં એક ઔર આદમી આતા હુવા નઝર આયા, જિસકા જિસ્મ બહોત ખૂબસૂરત ઔર પેશાની ફૈલી હુઈ ઔર નાક પતલી ઔર ભવેં બારીક થીં ઔર સીનેકે ઉપર વાલે હિસ્સેસે નાફ તક કાલે ધાગેકી તરહ સે બાલોંકી એક લકીર થી, ઔર વોહ દો પુરાની ચાદરોંમેં થે, હમારે કરીબ આકર ઉન્હોંને "અસ્સલામુ અલૈકુમ" કહા. હમને ઉનકો સલામકા જવાબ દિયા. ઉનકે આતે હી ખરીદારને પુકારકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસ બકરી વાલેસે ફરમા દેં કે વોહ મુઝસે મા'મલા અચ્છી તરહ કરે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હાથ ઉઠાકર ફરમાયા, તુમ લોગ અપને માલોંકે ખુદ માલિક હો. મૈં ચાહતા હૂં કે કિયામતકે દિન અલ્લાહકે સામને ઈસ તરહ હાઝિરી દૂં કે તુમમેં સે કોઈ ભી મુઝસે અપને માલ યા જાન યા ઈઝઝતકે બારેમેં કિસી કિસ્મકે નાહક ઝુલ્મકી માંગ ન કર રહા હો. અલ્લાહ ઉસ આદમી પર રહમ ફરમાએ જો ખરીદને ઔર બેચને મેં, લેને ઔર દેનેમેં નર્મીકા મામલા કરે ઔર કર્ઝકે અદા કરને ઔર કર્ઝકી માંગ કરનેમેં નરમી કરે.

ફિર વોહ આદમી ચલા ગયા, ફિર મૈંને દિલમેં કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉસ આદમીકે હાલાત અચ્છી તરહ મા'લૂમ કરૂંગા, ક્યૂંકે ઉસકી બાતેં અચ્છી હૈં. મૈં આપકે પીછે હો

---
૧ ઈબ્ને અસાકિર, તબરાની , બૈહકી , મુન્તખબ, જિલ્દ૫-૧૪૬

લિયા ઔર મૈંને આવાઝ દી, અય મુહમ્મદ ! આપ મેરી તરફ મુડકર મુતવજ્જેહ હુએ ઔર ફરમાયા, તુમ ક્યા ચાહતે હો ?

મૈંને કહા, આપ વહી હૈં, જિસને (નઉઝુબિલ્લાહ) લોગોં કો ગુમરાહ કિયા ઔર ઉન્હેં હલાક કર દિયા ઔર ઉનકે બાપ-દાદા, જિન ખુદાઓંકી ઈબાદત કરતે થે, ઉનસે રોક દિયા?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યે સારે કામ તો અલ્લાહને કિયે હૈં.

મૈંને કહા, આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકે બંદોંકો અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં. મૈંને કહા, આપ ઈસ દઅવતમેં ક્યા કેહતે હૈં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, ઔર મૈં મુહમ્મદ અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર અલ્લાહને જો કુછ મુઝ પર ઉતારા હૈ, ઉસ પર ઈમાન લાઓ ઔર લાત ઔર ઉઝઝાકા ઈન્કાર કર દો ઔર નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો.

મૈંને કહા, ઝકાત ક્યા ચીઝ હૈ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમારે માલદાર અપને માલમેં સે કુછ હમારે ગરીબોં કો દેં.

મૈંને કહા, આપ જિન ચીઝોંકી દઅવત દેતે હૈં, વોહ તો બહોત અચ્છી હૈં.

મેરે દાદા કેહતે હૈં કે ઈસ મુલાકાત ઔર બાતચીતસે પેહલે મેરે દિલકી યેહ હાલત થી કે ઝમીનકા કોઈ આદમી મુઝે આપસે ઝયાદા નફરતકે કાબિલ નહીં થા, લેકિન ઈસ બાતચીતકે બાદ મેરે દિલકી યેહ હાલત હો ગઈ કે આપ મુઝે અપની ઔલાદ ઔર માં-બાપ ઔર તમામ લોગોંસે ઝયાદા મહબુબ હો ગયે ઔર એકદમ મેરી ઝુબાનસે નિકલા કે મૈં પેહચાન ગયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ પેહચાન ગયે ? મૈંને કહા, જી હાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેતે હો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં મુહમ્મદ અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર જો કુછ અલ્લાહને મુઝ પર નાઝિલ કિયા હૈ, ઉસ પર ઈમાન લાતે હો.

મૈંને કહા, જી હાં. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે ફ્લાં ચશ્મે પર જાઉં, જિસ પર બહોતસે લોગ ઠેહરે હુએ હૈં ઔર જિન બાતોં કી આપને મુઝે દઅવત દી હૈ, મૈં જાકર ઉનકો ઈન બાતોંકી દઅવત દૂં. મુઝે ઉમ્મીદ હૈ, વોહ સબ આપકી પૈરવી કર લેંગે. આપને ફરમાયા, હાં જાઓ, ઉનકો દઅવત દો. (ચુનાંચે ઉન્હોંને વહાં જાકર સબકો દઅવત દી) ઔર ઉસ સોતે વાલે તમામ મર્દ ઔર ઔરત મુસલમાન હો ગયે. (ખુશ હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે સર પર શફકતકા હાથ ફેરા.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બનૂ નજ્જાર કે એક આદમી કે પાસ પૂછને કે લિયે તશરીફ લે ગયે. આપને ઉનસે ફરમાયા, અય મામૂં જાન ! આપ લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પઢ લેં. ઉન્હોંને કહા, મૈં મામૂં હૂં યા ચચા ? આપ

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૧૮

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આપ ચચા નહીં, મામૂં હૈં. આપ લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પઢ લેં. ઉન્હોંને કહા, ક્યા યેહ મેરે લિયે બેહતર હૈ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક યહૂદી લડકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કરતા થા, વોહ બીમાર હો ગયા. આપ ઉસકી તઅઝિયતકે લિયે તશરીફ લે ગયે ઔર ઉસકે સિરહાને બૈઠ ગયે. ફિર ઉસસે ફરમાયા, મુસલમાન હો જાઓ. ઉસકા બાપ ભી વહીં મૌજૂદ થા. વોહ અપને બાપકી તરફ દેખને લગા. બાપને કહા, અબુલ કાસિમ (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી માન લો. વોહ મુસલમાન હો ગયા. આપ યેહ ફરમાતે હુએ બાહિર તશરીફ લે આએ, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને ઉસે દોઝખકી આગસે બચાયા.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીસે ફરમાયા, મુસલમાન હો જાઓ સલામતી પા લોગે. ઉસને કહા, મેરા દિલ નહીં ચાહતા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દિલ ન ચાહે, તબ ભી (મુસલમાન હો જાઓ)[3]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત અબૂ કહાફા (રદિ.) કો દઅવત દેના

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતી હૈં, ફત્હે મક્કાકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ કહાફાસે ફરમાયા કે આપ મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે.[૪]

હઝરત અસ્મા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં દાખિલ હુએ ઔર ઈત્મિનાનકે સાથ મસ્જિદમેં બૈઠ ગયે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) (અપને વાલિદ) હઝરત અબૂ કહાફાકો લેકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો (આતે હુએ) દેખા, તો ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! બડે મિયાંકો વહીં ક્યૂં નહીં રેહને દિયા ? મૈં ઉનકે પાસ ચલકર જાતા.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ ! ઉન પર ઝયાદા હક બનતા હૈ કે વોહ આપકે પાસ ચલકર આએં, ઈસકે મુકાબલેમેં કે આપ ઈનકે પાસ ચલકર તશરીફ લે જાતે.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫
૨ બુખારી, અબૂ દાઉદ, ફવાઈદ (જિલ્દ ૧-૧૨૪)
૩ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫
૪ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો અપને સામને બિઠાયા ઔર ઉનકે દિલ પર અપના હાથ રખકર ફરમાયા, આપ મુસલમાન હો જાએં, સલામતી પા લેંગે.

ચુનાંચે હઝરત અબૂ કુહાફા મુસલમાન હો ગયે ઔર શહાદતકા કલિમા પઢ લિયા.

જબ અબૂ કુહાફા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આએ, તો ઉનકે સર ઔર દાઢી કે બાલ સગામા બૂટીકી તરહ સફેદ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ સફેદીકો બદલ દો, લેકિન કાલા ખિઝાબ ન કરના.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઉન મુશ્રિકોંકો એક-એક કરકે દઅવત દેના જો મુસલમાન નહીં હુએ

હઝરત મુગીરહ બિન શોબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, સબસે પેહલે દિન જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પેહચાના ઉનકા કિસ્સા યૂં હુવા કે મૈં ઔર અબૂ જહલ બિન હિશામ મક્કાકી એક ગલીમેં ચલે જા રહે થે કે અચાનક હમારી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હો ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અબૂ જહલસે ફરમાયા “અય અબુલ હકમ ! આઓ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી તરફ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી તરફ બુલાતા હૂં.”

અબૂ જહલ ને જવાબ દિયા, અય મુહમ્મદ ! ક્યા તુમ હમારે ખુદાઓંકો બુરા-ભલા કેહનેસે બાઝ નહીં આઓગે ? આપ યેહી ચાહતે હૈં કે હમ ગવાહી દે દેં કે આપને (અલ્લાહકા) પૈગામ પહોંચા દિયા. ચલો, હમ ગવાહી દિયે દેતે હૈં કે આપને પૈગામ પહોંચા દિયા. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે મા'લૂમ હોતા કે જો કુછ આપ કેહ રહે હૈં, વોહ હક હૈ, તો આપકી પૈરવી ઝરૂર કરતા.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લે ગયે. ઈસકે બાદ અબૂ જહલ મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કેહને લગા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ખૂબ જાનતા હૂં કે જો કુછ યેહ કેહ રહે હૈં, વોહ હક હૈ, લેકિન ઈનકી બાત મૈં ઈસ વજહસે નહીં માનતા કે (વોહ બની કુસયમેં સે હૈં ઔર) બની કુસયને કહા કે બૈતુલ્લાહકી દરબાની હમારે ખાનદાનમેં હોગી, હમને કહા ઠીક હૈ. ફિર ઉન્હોંને કહા, હાજીયોંકો પાની પિલાનેકી ખિદમત હમારે ખાનદાનમેં હોગી, હમને કહા, ઠીક હૈ. ફિર ઉન્હોંને કહા, મજ્લિસે શૂરાકા ઈન્તિઝામ હમારે ઝિમ્મે હોગા. હમને કહા, ઠીક હૈ. ફિર ઉન્હોંને કહા, લડાઈકા ઝંડા હમારે ખાનદાનમેં હોગા. હમને કહા, ઠીક હૈ. ફિર ઉન્હોંને ખાના ખિલાયા, યહાં તક કે જબ ખાના ખિલાનેમેં હમ ઔર વોહ બરાબર

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૫-૪૫૧

હો ગયે, તો વોહ કેહને લગે કે હમમેં સે એક નબી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! ઉનકી યેહ બાત મૈં કભી ન માનૂંગા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, વલીદ બિન મુગીરહ નબીએ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કુર્આન પળ્હકર સુનાયા. દેખનેમેં વોહ કુર્આન સુનકર નરમ પડ ગયા. અબૂ જહલકો યેહ ખબર પહોંચી. વલીદકે પાસ આકર ઉસને કહા, અય ચચા જાન ! આપકી કૌમ આપકે લિયે માલ જમા કરનેકા ઈરાદા કર રહી હૈ. વલીદને પૂછા, કિસલિયે?

અબૂ જહલ ને કહા, આપકો દેનેકે લિયે, ક્યૂંકે આપ મુહમ્મદકે પાસ ઈસલિયે ગયે થે તાકે આપકો ઉનસે કુછ મિલ જાએ. વલીદને કહા, કુરૈશ કો ખૂબ મા'લૂમ હૈ કે મૈં ઉનમેં સબસે ઝયાદા માલદારોંમેં સે હૂં. (મુઝે મુહમ્મદસે માલ લેનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ.)

અબૂ જહલને કહા, તો ફિર આપ મુહમ્મદકે બારેમેં ઐસી બાત કહેં જિસસે આપકી કૌમકો યેહ પતા ચલ જાયે કે આપ મુહમ્મદકે મુન્કિર હૈં (ઉનકો નહીં માનતે હૈં).

વલીદને કહા, મૈં ક્યા કરૂં ? અલ્લાહ કી કસમ, તુમમેંસે કોઈ આદમી મુઝસે ઝયાદા શઅર ઔર શઅરકે રજઝ ઔર કસીદેકો ઔર જિન્નાતકે અશઆરકો જાનને વાલા નહીં હૈ. અલ્લાહકી કસમ! વોહ (મુહમ્મદ) જો કુછ કેહતે હૈં, વોહ ઉનમેંસે કિસી ચીઝસે મિલતી જુલતી નહીં હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! વોહ જો કુછ ફરમાતે હૈં, ઉસમેં બડી મિઠાસ (ઔર મઝા) ઔર બડી ખૂબસૂરતી ઔર ખિંચાવ હૈ ઔર જો કુછ વોહ ફરમાતે હૈં, વોહ ઐસા ઝોરદાર પેડ હૈ, જિસકા ઊપરકા હિસ્સા ખૂબ ફલ દેતા હૈ ઔર નીચેકા હિસ્સા ખૂબ હરા-ભરા હૈ ઔર આપકા કલામ હમેશાં ઉપર રેહતા હૈ કોઈ કલામ ઉસસે ઉપર નહીં હો સકતા ઔર આપકા કલામ અપને સે નીચે વાલે કલામોંકો તોડકર રખ દેતા હૈ.

અબૂ જહલને કહા, આપકી કૌમ આપસે ઉસ વક્ત તક રાઝી નહીં હોગી, જબ તક આપ ઉનકે ખિલાફ કુછ કહેંગે નહીં.

વલીદ ને કહા, અચ્છા, ઝરા ઠેહરો. મૈં ઈસ બારેમેં કુછ સોચતા હૂં. કુછ દેર સોચકર વલીદને કહા. ઉનકા (મુહમ્મદકા) કલામ એક જાદૂ હૈ, જિસે વોહ દૂસરોંસે સીખ સીખ કર બયાન કરતે હૈં. ઈસ પર કુર્આન મજીદકી યેહ આયતેં ઉતરીં...

ذَرۡنِي وَمَنۡ خَلَقۡتُ وَحِيدًا ○ وَجَعَلۡتُ لَهُۥ مَالًا مَّمۡدُودًا ○ وَبَنِينَ شُهُودًا○

ઝરની વમન ખલકતુ વહીદા. વજઅલ્તુ લહુ માલમ્ મમ્દૂદા. વબનીન શુહૂદા.

છોડ દે મુઝકો ઔર ઉસકો જિસકો મૈંને બનાયા અકેલા ઔર દિયા મૈંને માલ ઉનકો ફૈલા કર ઔર બેટે મજ્લિસ મેં બૈઠને વાલે.[૨]

૧ બૈહકી, બિદાયા જિલ્દ ૩-૬૪, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૧૨૯
૨ ઈસ્હાક બિન રાહવૈહ, બૈહકી, બિદાયા જિલ્દ ૩-૬૦, ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૪-૪૪૩

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દો આદમિયોંકો દઅવત દેના

હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ સુફયાન અપની બીવી હિન્દાકો અપને પીછે સવારી પર બિઠા કર અપને ખેતકી તરફ ચલે. મૈં ભી દોનોંકે આગે-આગે ચલ રહા થા ઔર મૈં નવ-ઉમ્ર લડકા અપની ગધી પર સવાર થા કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ પહોંચે.

અબૂ સુફયાન ને કહા, અય મુઆવિયા ! નીચે ઉતર જાઓ તાકે મુહમ્મદ સવાર હો જાએં.

ચુનાંચે મૈં ગધીસે ઉતર ગયા ઔર ઉસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સવાર હો ગયે. આપ હમારે આગે-આગે કુછ દૂર ચલે, ફિર હમારી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય અબૂ સુફયાન બિન હરબ ! અય હિન્દા બિન્તે ઉત્બા ! અલ્લાહકી કસમ! તુમ ઝરૂર મરોગે, ફિર તુમકો દોબારા ઝિંદા કિયા જાએગા, ફિર નેક લોગ જન્નતમેં જાએંગે ઔર બુરે દોઝખમેં. ઔર મૈં તુમકો બિલ્કુલ સહી ઔર હક બાત બતા રહા હૂં ઔર તુમ દોનોં હી સબસે પેહલે (અલ્લાહકે અઝાબ) સે ડરાએ ગયે હો, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને

حم ○ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ... قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ○

હા મીમ. તન્ઝીલુમ્ મિનર્રહમાનિર્રહીમ... સે લેકર કાલતા અતય્ના તાઈઈન.

તક આયતેં તિલાવત ફરમાઈ, તો ઉનસે અબૂ સુફયાન ને કહા, "અય મુહમ્મદ ! ક્યા આપ અપની બાત કેહકર ફારિગ હો ગયે ?" આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જી હાં. ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગધીસે નીચે ઉતર આએ ઔર મૈં ઉસ પર સવાર હો ગયા. હિન્દાને અબૂ સુફયાનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, ક્યા ઈસ જાદૂગરકે લિયે તુમને મેરે બેટેકો ગધીસે ઉતારા થા ? અબૂ સુફયાનને કહા, "નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! વોહ જાદૂગર ઔર ઝૂઠે આદમી નહીં હૈં."[૧]

હઝરત યઝીદ બિન રૂમાન રહ. કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ દોનોં હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કે પીછે-પીછે ચલે, દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોનોં પર ઈસ્લામકો પેશ ફરમાયા ઔર કુર્આન પઢકર સુનાયા ઔર દોનોંકો ઈસ્લામકે હુકૂક બતાએ ઔર ઈન દોનોંસે અલ્લાહકી તરફસે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૯૪, હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૦

ઈકરામો એજાઝ મિલનેકા વા'દા ફરમાયા. ચુનાંચે વોહ દોનોં ઈમાન લાએ ઔર દોનોંને તસ્દીક કી.

હઝરત ઉસ્માનને અર્ઝ કિયા અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અભી મુલ્કે શામસે ચલા આ રહા હૂં. (ઈસ સફરમેં એક અજીબ વાકિઆ પેશ આયા કે) હમ લોગ મઆન ઔર ઝરકાકે બીચમેં ઠેહરે હુએ થે ઔર હમારી હાલત સોનેવાલોં જૈસી થી કે અચાનક કિસી પુકારને વાલેને ઊંચી આવાઝસે પુકાર કર કહા, અય સોને વાલો ઉઠો, ક્યૂંકે મક્કામેં અહમદકા ઝુહૂર હો ગયા હૈ. ચુનાંચે હમ મક્કામેં આએ તો આતે હી આપકી ખબર હમને સુની ઔર હઝરત ઉસ્માન શુરૂ ઝમાનેમેં હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દારે અરકમમેં તશરીફ લે જાનેસે પેહલે મુસલમાન હો ગયે થે.[૧]

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર ફરમાતે હૈં, દારે અરકમકે દરવાઝે પર હઝરત સુહૈબ બિન સિનાનસે મેરી મુલાકાત હુઈ ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દારે અરકમમેં તશરીફ રખતે થે.

મૈંને હઝરત સુહૈબસે કહા, કિસ ઈરાદેસે આએ હો ? ઉન્હોંને મુઝસે પૂછા કે તુમ કિસ ઈરાદેસે આએ હો? મૈંને કહા મૈં ઈસ ઈરાદેસે આયા હૂં કે મુહમ્મદકી ખિદમતમેં જાકર ઉનકી બાતેં સુનૂં. ઉન્હોંને કહા, મેરા ભી યેહી ઈરાદા હૈ.

ચુનાંચે હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ પર ઈસ્લામકો પેશ ફરમાયા, હમ દોનોં મુસલમાન હો ગયે. ફિર ઉસ દિન શામ તક વહીં ઠેહરે રહે. ફિર વહાંસે હમ છુપકર નિકલે.

હઝરત અમ્માર (રદિ.) ઔર હઝરત સુહૈબ (રદિ.) તીસસે કુછ ઝયાદા મુસલમાનોં કે બાદ મુસલમાન હુએ.[૨]

હઝરત ખુબૈબ બિન અબ્દુર્રહમાન રહ. કેહતે હૈં, હઝરત અસદ બિન ઝુરારહ ઔર ઝકવાન બિન અબ્દે કૈસ (રદિ.) મદીનાસે મક્કા ઉત્બા બિન રબીઆસે અપના કોઈ ફૈસલા કરવાનેકે લિયે ચલે. વહાં આકર દોનોંને નબીએ અક્રમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં કુછ સુના. વોહ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન દોનોં પર ઈસ્લામ પેશ ફરમાયા ઔર ઉનકો કુર્આન પળ્હકર સુનાયા. વોહ દોનોં મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉત્બા બિન રબીઆકે કરીબ ભી ન આએ ઔર વૈસે હી મદીના ચલે ગયે ઔર યેહ દોનોં સબસે પેહલે મદીનામેં ઈસ્લામ કો લેકર પહોંચે.[૩]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૫૫
૨ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૩૪૭
૩ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૬૦૮

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દો સે ઝ્યાદાકી જમાઅત પર ઈસ્લામકી દઅવત પેશ કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઉત્બા બિન રબીઆ, શૈબા બિન રબીઆ ઔર અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઔર બનૂ અબ્દુદ્દારકે એક આદમી ઔર બનુલ અસદકે અબુલ બખ્તરી ઔર અસ્વદ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ બિન અસદ ઔર ઝમઆ બિન અસ્વદ ઔર વલીદ બિન મુગીરહ ઔર અબૂ જહલ બિન હિશામ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઉમૈયા ઔર ઉમૈયા બિન ખલફ ઔર આસ બિન વાઈલ ઔર નુબૈહ બિન હજ્જાજ સહમી ઔર મુનબ્બહ બિન હજ્જાજ સહમી ઔર કમો બેશ સબકે સબ સૂરજ ડૂબનેકે બાદ કા'બાકે પીછેકી તરફ જમા હુએ ઔર આપસકે મશ્વરેસે યેહ બાત તય કી કે મુહમ્મદકો આદમી ભેજકર બુલાઓ ઔર ઉનસે ખુલકર બાત કરો ઔર ઉનસે ઈતના ઝગડો કે લોગ સમઝ લેં કે હમને પૂરી કોશિશ કી હૈ.

ચુનાંચે એક આદમીકો યેહ પૈગામ દેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજા કે આપકી કૌમકે સરદાર આપસે બાત કરનેકે લિયે યહાં જમા હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જલ્દીસે ઉનકે પાસ ઈસ ખયાલસે તશરીફ લે આએ કે શાયદ ઈસ્લામ કુબૂલ કરને કે બારેમેં લોગોંકી રાય બન ગઈ હૈ, ક્યૂંકે આપ ઉનકે ઈમાન લાનેકે લિયે બેચૈન રહા કરતે થે ઔર દિલસે ચાહતે થે કે ઉનકો હિદાયત મિલ જાયે ઔર ઉનકા નુક્સાન ઔર બિગાડ આપ પર બોજ થા.

આપ ઉનકે પાસ આકર બૈઠ ગયે, તો ઉન્હોંને કહા, અય મુહમ્મદ ! હમને તુમકો આદમી ભેજકર ઈસલિયે બુલાયા હૈ, તાકે તુમકો સમઝાનેમેં હમ અપના સારા ઝોર લગા દેં ઔર લોગ સમઝ જાએં કે હમને સમઝાનેકી પૂરી કોશિશ કર લી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! હમેં પૂરે અરબમેં કોઈ આદમી ઐસા નઝર નહીં આતા, જિસને અપની કૌમકો ઈન પરેશાનિયોંમેં ડાલ દિયા હો, જિનમેં આપને અપની કૌમકો ડાલ દિયા હૈ. આપને ઈનકે બાપ-દાદાકો બુરા ભલા કહા ઔર ઈનકે દીનમેં ઐબ નિકાલે ઔર ઈનકો બેવકૂફ બતાયા ઔર ઈનકે ખુદાઓંકો બુરા-ભલા કહા ઔર ઈનકી જમાઅતમેં ફૂટ ડાલ દી. હમસે તઅલ્લુકાત બિગાડનેવાલા બુરા કામ કિયા. અગર આપકા ઈન બાતોંસે મક્સદ માલ હાસિલ કરના હૈ, તો હમ આપકે લિયે ઈતના માલ જમા કર દેંગે કે આપ હમમેં સબસે ઝયાદા માલદાર હો જાએંગે ઔર અગર હમારે સરદાર બનના ચાહતે હૈં તો હમ આપકો અપના સરદાર બના લેંગે ઔર અગર આપ બાદશાહ બનના ચાહતે હૈં, તો હમ આપકો અપના બાદશાહ બના લેંગે ઔર અગર યેહ જો કુછ હો રહા હૈ, સબ કુછ જીન્નાતકે અસરસે હો રહા હૈ, જિસકે સામને આપ બેબસ હૈં, તો હમ ઈસકા ઈલાજ કરાને કે લિયે સારી દૌલત ખર્ચ કરતે રહેંગે, યહાં તક કે યા તો આપ ઠીક હો જાએં, યા

આપકે આગે કે ઈલાજ મેં હમ મજબૂર સમઝે જાએં, યાની યેહ પતા ચલ જાયે કે યેહ લાઈલાજ મર્ઝ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને જવાબ મેં ફરમાયા, જિતની બાતેં તુમ કેહ રહે હો, ઈનમેંસે કોઈ બાત ભી મેરે દિલમેં નહીં હૈ. જિસ દઅવતકો લેકર મૈં તુમ્હારે પાસ આયા હૂં, ઉસસે મક્સદ ન તો તુમ્હારા માલ હાસિલ કરના હૈ, ન તુમ્હારા સરદાર યા બાદશાહ બનના હૈ, બલ્કિ અલ્લાહને મુઝે તુમ્હારી તરફ રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ ઔર મુઝ પર એક કિતાબ ઉતારી હૈ ઔર મુઝે ઈસ બાત કા હુક્મ દિયા હૈ કે તુમમેંસે જો માન જાએ, ઉસે ખુશખબરી સુનાઊં ઔર જો ન માને, ઉસે અલ્લાહકે અઝાબસે ડરાઊં ઔર મૈંને તુમ્હેં અલ્લાહકે પૈગામ પહોંચા દિયે ઔર મૈં તુમ્હારા ભલા ચાહતા હૂં. જો દઅવત લેકર મૈં તુમ્હારે પાસ આયા હૂં, અગર તુમ ઉસે કુબૂલ નહીં કરોગે, તો મૈં અલ્લાહકે હુક્મકા ઈન્તિઝાર કરૂંગા, યહાં તકકે વહી મેરે ઔર તુમ્હારે બીચ ફૈસલા કરે.

યેહ સુનકર કુરૈશકે સરદારોંને કહા, અય મુહમ્મદ ! જો બાતેં હમને આપકો પેશ કી હૈં, અગર વોહ આપકો કુબૂલ નહીં હૈં, તો આપકો ખૂબ મા'લૂમ હૈ કે દુન્યામેં કોઈ હમસે ઝયાદા સખ્ત તંગ શહર વાલા ઔર હમસે ઝયાદા કમ માલ વાલા ઔર હમસે ઝયાદા સખ્ત ઝિંદગી વાલા નહીં હૈ, તો આપકે જિસ રબને યેહ દઅવત દેકર ભેજા હૈ, ઉસસે આપ હમારે લિયે યેહ સવાલ કરેં કે વોહ ઈન પહાડોંકો હમસે દૂર હટા દે, જિનકી વજહસે હમારે શહર તંગ પડ ગયે હૈં ઔર હમારે શહરોંકો ફૈલા હુવા બના દે ઔર યહાં શામ ઔર ઈરાક જૈસી નહરેં ચલા દેં. ઔર જો હમારે બાપ-દાદા મર ચુકે હૈં, ઉનકો દોબારા ઝિંદા કર દે, ઉનમેંસે ખાસ તૌરસે કુસય બિન કિલાબકો ભી ઝિંદા કરે, ક્યૂંકે વોહ સચ્ચે બુઝુર્ગ થે. ફિર હમ ઉનસે પૂછેંગે કે જો આપ કેહ રહે હેં, વોહ હક હૈ યા ગલત હૈ. જિતની બાતોંકી હમને આપસે માંગ કી હૈ, અગર આપ ઉનકો પૂરા કર દેંગે ઔર હમારે બાપ-દાદા આપકી તસ્દીક કર દેંગે, તો હમ ભી આપકો સચ્ચા માન લેંગે ઔર ઈસસે હમેં પતા ચલેગાકે અલ્લાહકે યહાં આપકા બડા દર્જા હૈ ઔર જૈસે આપ કેહ રહે હેં, વાકઈ ઉસને આપકો રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ.

ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, મુઝે ઈન કામોંકે લિયે નહીં ભેજા ગયા હૈ ઔર મૈં તુમ્હારે પાસ વહી બાતેં લેકર આયા હૂં, જિસકો દેકર અલ્લાહને મુઝે ભેજા હૈ ઔર જો કુછ દેકર મુઝે તુમ્હારી તરફ ભેજા ગયા હૈ, વોહ સબ મૈં તુમ્હેં પહોંચા ચુકા હૂં. અગર તુમ ઉન્હેં કુબૂલ કર લોગે, તો તુમ્હેં દુન્યા ઔર આખિરતમેં ખુશકિસ્મતી મિલેગી ઔર અગર તુમ કુબૂલ ન કરોગે, તો મૈં અલ્લાહકે હુક્મકા ઈન્તિઝાર કરૂંગા, યહાં તક કે વોહ મેરે ઔર તુમ્હારે બીચ ફૈસલા કરે.

ઈસ પર ઉન સરદારોંને કહા, અગર આપ હમારે લિયે યે બાતેં કરનેકો તૈયાર નહીં હૈં, તો કમસે કમ અપને લિયે ઈતના તો કરો કે અપને રબસે કહો કે વોહ એક ફરિશ્તા ભેજ દે જો આપકી બાતોંકી તસ્દીક કરે ઔર આપકી તરફસે હમેં જવાબ દિયા કરે ઔર અપને રબસે કહો કે વોહ આપકે લિયે બાગ ઔર ખઝાને ઔર સોને-ચાંદીકે મહલ બના દે, જિસકી વજહસે આપકો ઈન બાતોંકી તકલીફ ન ઉઠાની પડે, જિનકો હમ દેખ રહે હૈં કે આપકો બાઝારોંમેં

જાકર હમારી તરહ રોઝી તલાશ કરના પડતી હૈ. અગર આપકા રબ ઐસા કર દેગા, તો ઈસસે હમેં પતા ચલેગા કે આપકા અપને રબ કે યહાં બડા દર્જા હૈ ઔર જૈસે આપ કેહ રહે હૈં, વાકઈ આપ ઉસકે રસૂલ હૈં.

આપને ફરમાયા, ન હી મૈં યેહ કરૂંગા ઔર ન હી અપને રબસે મૈં યેહ માંગૂંગા ઔર ન હી ઈસ કામકે લિયે મુઝે તુમ્હારે પાસ ભેજા ગયા હૈ. અલ્લાહને તો મુઝે ખુશખબરી સુનાનેવાલા ઔર ડરાનેવાલા બનાકર ભેજા હૈ, તો જો બાતેં લેકર મૈં તુમ્હારે પાસ આયા હૂં અગર તુમ ઉનકો કુબૂલ કર લોગે, તો દુન્યા ઔર આખિરતમેં તુમ્હારા નસીબા હૈ ઔર અગર કુબૂલ નહીં કરોગે, તો મૈં અલ્લાહકે હુક્મકા ઈન્તિઝાર કરૂંગા, યહાં તક કે વહી મેરે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન ફૈસલા કર દે.

ઈન પર ઉન સરદારોંને કહા, આપ હમ પર આસમાન ગિરા દેં, જૈસેકે આપકા કેહના હૈ કે અગર આપકા રબ ચાહે તો વોહ ઐસા કર સકતા હૈ, ક્યૂંકે જબ તક આપ ઐસા નહીં કરેંગે, હમ હરગિઝ આપકો સચ્ચા નહીં માનેંગે.

ઉનસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ તો અલ્લાહકે ઈખ્તિયારમેં હૈ, વોહ અગર ચાહે તો તુમ્હારે સાથ ઐસા કર ભી દે.

ઉન સરદારોંને કહા, ક્યા આપકે રબકો ઈસકા ઈલ્મ નહીં થા કે હમ આપકે પાસ બૈઠેંગે ઔર હમ આપસે યેહ સવાલ ઔર માંગ કરેંગે? તો આપકો વોહ પેહલેસે હી યેહ સબ કુછ બતા દેતા ઔર હમારે જવાબ આપકો સિખા દેતા ઔર આપકો યેહ ભી બતા દેતા કે અગર હમ આપકી લાઈ હુઈ બાતોંકો કુબૂલ નહીં કરેંગે, તો વોહ હમારે સાથ ક્યા મા'મલા કરેગા? હમેં તો યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે આપકો યેહ સબ કુછ યમામા કા એક આદમી સિખાતા હૈ, જિસે રહમાન કહા જાતા હૈ. અલ્લાહકી કસમહૈ ! હમ હરગિઝ રહમાન પર ઈમાન નહીં લાએંગે ઔર અય મુહમ્મદ ! હમને આપકે સામને અપની તમામ બાતેં રખ દી હૈં ઔર આપકે લિયે કોઈ ગુંજાઈશ નહીં છોડી, અલ્લાહકી કસમ ! અબ હમ આપકા પીછા નહીં છોડેંગે ઔર જો કુછ આપને હમારે સાથ કિયા હૈ, હમ ઉસકા બદલા લેકર રહેંગે, યહાં તક કે યા તો હમ આપકો ખત્મ કર દેં યા આપ હમેં ખત્મ કર દેં.

ઈનમેં સે એક બોલા કે હમ ફરિશ્તોંકી ઈબાદત કરતે હૈં જો કે અલ્લાહકી બેટિયાં હૈં. (નઊઝુબિલ્લાહ) ઔર દૂસરેને કહા, હમ આપકો ઉસ વક્ત સચ્ચા માનેંગે જબ આપ હમારે સામને અલ્લાહ ઔર ફરિશ્તોંકો (નઊઝુબિલ્લાહ) લાકર ખડા કરેંગે.

જબ વોહ બાતેં કરને લગે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે ખડે હો ગયે ઔર આપકે સાથ આપકી ફૂફી આતિકા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબકા બેટા અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઉમૈયા બિન મુગીરા બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન મખ્ઝૂમભી ખડા હુવા ઔર ઉસને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે...

અય મુહમ્મદ ! આપકી કૌમને આપકે સામને માલ ઔર સરદારી ઔર બાદશાહતકી પેશકશ કી, લેકિન આપને ઈન સબકો ઠુકરા દિયા, ફિર ઉન્હોંને આપસે અપને ફાયદેકે કુછ કામ કરવાને ચાહે, તાકે ઉનકો ઈન કામોંકે ઝરીએસે અલ્લાહકે યહાં આપકે દર્જેકા પતા ચલ

જાએ, લેકિન આપને વોહ ભી ન કિયા, ફિર ઉન્હોંને આપસે યેહ માંગ કી કે આપ ઈનકો જિસ અઝાબસે ડરાતે હૈં, વોહ અઝાબ જલ્દી લે આએં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં આપ પર તબ ઈમાન લે આઊંગા જબ આપ આસમાન તક સીઢી લગા કર ઉસ પર ચળ્હને લગ જાએં ઔર મૈં આપકો દેખતા રહૂં, યહાં તક કે આપ આસમાન તક પહોંચ જાએં ઓર વહાંસે અપને સાથ ખુલી હુઈ બાતકી ગવાહી દેં કે આપ વૈસે હી હૈં જૈસેકે આપકા દા'વા હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ! આપ અગર ઈસ તરહ કર ભી દેં, તો ભી મેરા ખયાલ યેહી હૈ કે ફિર ભી મૈં આપકો સચ્ચા નહીં માનૂંગા.

યેહ કેહકર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ સે ચલા ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે અપને ઘર તશરીફ લે આએ.

દો બાતોંકી વજહસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડા ગમ ઔર અફસોસ થા...

એક તો યેહ કે આપ ઉનકે બુલાને પર જિસ ચીઝકી ઉમ્મીદ લેકર ગયે થે, વોહ પૂરી ન હૂઈ.

દૂસરે યેહ કે આપને દેખા કે વોહ આપસે દૂર હોતે જા રહે હૈં.[૧]

હઝરત મહમૂદ બિન લબીદ કબીલા બનૂ અબ્દુલ અશહલ વાલે બયાન કરતે હૈં કે જબ અબુલ હૈસર અનસ બિન રાફેઅ (મદીનાસે) મક્કા આયા ઔર ઉસકે સાથ બનૂ અબ્દુલ અશહલકે કુછ નવજવાન ભી થે જિનમેં અયાસ બિન મુઆઝ (રદિ.) ભી થે ઔર યે લોગ અપની કૌમ કબીલા ખઝરજકી તરફ સે કુરૈશકે સાથ દોસ્તી ઔર મદદ ઓર સમઝૌતા કરના ચાહતે થે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ બૈઠકર ફરમાયા..."તુમ જિસ કામ કે લિયે આએ હો, ઉસસે બેહતર બાત તુમકો ન બતા દૂં ?"

ઉન્હોંને કહા, વોહ કૌન સી બાત હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. મુઝે અલ્લાહને બંદોંકી તરફ ભેજા હૈ. મૈં ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં કે વોહ અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં ઔર ઉસકે સાથ કિસી ભી ચીઝકો શરીક ન કરેં ઔર અલ્લાહને મુઝ પર કિતાબ ઉતારી.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ્લામકી ખૂબિયોંકા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉન્હેં કુર્આન પળ્હકર સુનાયા.

હઝરત અયાસ બિન મુઆઝ જો નવઉમ્ર લડકે થે, ઉન્હોંને કહા અય મેરી કૌમ ! અલ્લાહકી કસમ, તુમ જિસ કામ કે લિયે આએ હો, વાકઈ યેહ ઉસસે બેહતર હૈ.

તો અબૂલ હૈસર અનસ બિન રાફેઅને કંકરિયોંકી એક મુઠ્ઠી લેકર હઝરત અયાસકે ચેહરે પર મારી ઔર કહા, ઈસ બાત કો છોડો. મેરી જાનકી કસમ ! હમ તો કિસી ઔર કામકે લિયે આએ હૈં. હઝરત અયાસ ખામોશ હો ગયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ

---
૧ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૩-૬૨, બિદાયા જિલ્દ ૩-૫૦

વહાંસે ખડે હોકર તશરીફ લે ગયે ઔર યે લોગ મદીના વાપસ ચલે ગયે. ફિર ઔસ ઔર ખઝરજકે બીચ બુઆસકી લડાઈ શુરૂ હો ગઈ જિસકે કુછ હી દિનોંકે બાદ હઝરત અયાસકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

મહમૂદ બિન લબીદ કેહતે હૈં, મેરી કૌમ કે જો લોગ હઝરત અયાસ કે ઈન્તિકાલકે વક્ત ઉનકે પાસ મૌજૂદ થે, ઉન્હોંને મુઝે બતાયા કે વોહ લોગ ઉનસે “લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ”, “અલ્લાહુ અક્બર” ઔર “સુબ્હાનલ્લાહ” મરતે દમ તક સુનતે રહે ઔર ઈસ બાતમેં ઉન્હેં કોઈ શક નહીં હૈ કે ઈનકા ઈન્તિકાલ ઈસ્લામકી હાલત મેં હુવા હૈ.

જિસ મજિલસમેં ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ્લામકી દઅવતકો સુના થા, ઉસી મજિલસમેં ઈસ્લામકો કુબૂલ કર લિયા થા.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા મજમા કે સામને દઅવત કો પેશ કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી...

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

વઅન્ઝિર અશીરતકલ્ અકરબીન

“ઔર ડર સુના દે અપને કરીબ કે રિશ્તેદારોં કો.”

તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર મરવહ પહાડી પર ચળ્હ ગયે ઔર આપને પુકારકર કહા...

“અય આલે ફિહર !” તો કુરૈશ આપકે પાસ આ ગયે. અબૂ લહબ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબને કહા, “યેહ ફિહર કબીલા આપકે પાસ હાઝિર હૈ, ઈસલિયે આપ ફરમાએં ક્યા ચાહતે હૈં ?”

આપને ફરમાયા, અય આલે ગાલિબ ! તો ફિહરકી ઔલાદ મેં સે બનૂ મુહારિબ ઔર બનૂ હારિસ વાપસ ચલે ગયે.

આપને ફરમાયા, અય આલે લુઅય બિન ગાલિબ ! તો બની તૈમ અલ-અદરમ બિન ગાલિબ વાપસ ચલે ગયે.

આપને ફરમાયા, અય આલે કઅબ બિન લુઅય, તો બનૂ આમિર બિન લુઅય વાપસ ચલે ગયે.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૧૧, હૈસમી જિલ્દ -૩૬, ઈસાબા જિલ્દ -૯૧

ફિર આપને ફરમાયા, અય આલે મુર્રા બિન કઅબ, તો બની અદી બિન કઅબ ઔર બનૂ સહમ ઔર બનૂ જુમ્હ બિન અમ્ર બિન હુસૈસ બિન કઅબ બિન લુઅય વાપસ ચલે ગયે.

ફિર આપને ફરમાયા, અય આલે કિલાબ બિન મુર્રા ! તો બનૂ મખ્ઝૂમ બિન યકઝા બિન મુર્રા ઔર બનૂ તૈમ બિન મુર્રા વાપસ ચલે ગયે.

ફિર આપને ફરમાયા, અય આલે અબ્દે મનાફ ! તો બનૂ અબ્દ બિન કુસય ઔર બનૂ અસદ અબ્દુલ ઉઝઝા બિન કુસય ઔર બનૂ અબ્દ બિન કુસય વાપસ ચલે ગયે.

અબૂ લહબ ને કહા, યેહ અબૂ અબ્દે મનાફ આપકે પાસ હાઝિર હૈં. આપ ફરમાએં, ક્યા કેહતે હૈં?

તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે હુક્મ દિયા હૈ કે મૈં અપને કરીબી રિશ્તેદારોંકો ડરાઊં ઔર આપ લોગહી કુરૈશમેં સે મેરે કરીબી રિશ્તેદાર હૈં ઔર મેરા અલ્લાહકે સામને કોઈ નહીં ચલતા હૈ ઔર ન મૈં આખિરતમેં તુમ્હારે લિયે કુછ કર સકતા હૂં, જબ તક કે તુમ લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ કા ઈકરાર ન કર લો ઔર જબ તુમ ઈસકા ઈકરાર કર લોગે, તો ઈસ કલિમાકી વજહસે તુમ્હારે રબ કે સામને તુમ્હારે લિયે ગવાહી દે સકૂંગા ઔર ઈસકી વજહ સે તમામ અરબ તુમ્હારે ફરમાંબરદાર હો જાએંગે ઔર તમામ અજમ તુમ્હારી માન કર ચલેંગે.

ઈસ પર અબૂ લહબ બોલા, (નઊઝુબિલ્લાહ) તૂ બરબાદ હો જાએ, ક્યા ઈસલિયે હમ લોગોંકો બુલાયા થા? ઈસ પર અલ્લાહને “તબ્બત યદા અબી લહબ” સૂરહ નાઝિલ ફરમાઈ કે અબૂ લહબકે દોનોં હાથ ટૂટ ગયે, યાની ઉસકે હાથ બરબાદ હો ગયે.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અલ્લાહને “વ અન્ઝિર અશીરતકલ અકરબીન.” આયત ઉતારી, તો આપ સફા પહાડી પર તશરીફ લે ગયે ઔર ઉસ પર ચઢકર ઝોરસે પુકારા, “યા સબાહાહ” (યાની અય લોગો ! સુબહ-સુબહ દુશ્મન હમલા કરને વાલા હૈ, ઈસલિયે યહાં જમા હો જાઓ).

ચુનાંચે સબ લોગ આપકે પાસ જમા હો ગયે, કોઈ ખુદ આયા, કિસીને અપના કાસિદ ભેજ દિયા. ઈસકે બાદ આપને ફરમાયા, અય બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબ! અય બનૂ ફિહર ! અય બનૂ કઅબ ! ઝરા યેહ તો બતાઓ, અગર મૈં તુમ્હેં યેહ ખબર દૂં કે ઈસ પહાડકે દામનમેં ઘોડેસવારોંકી એક ફૌજ હૈ, જો તુમ પર હમલા કરના ચાહતી હૈ, ક્યા તુમ મુઝે સચ્ચા માન લોગે ?

સબને કહા, જી હાં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં એક સખ્ત અઝાબકે આનેસે પેહલે ઉસસે ડરાને વાલા હૂં.

અબૂ લહબ બોલા, તૂ બરબાદ હો જાએ. હમેં સિર્ફ ઈસલિયે બુલાયા થા ? ઔર અલ્લાહને “તબ્બત યદા અબી લહબિંવ્વતબ્બ.” સૂરહ ઉતારી.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૨૭૭
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૮

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હજકે મૌસમમેં અરબ કબીલોં પર દઅવત પેશ ફરમાના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નુબુવ્વતકે બાદ તીન સાલ તક છુપકર દઅવતકા કામ કરતે રહે, ફિર ચોથે સાલ આપને એલાનિયા દઅવતકા કામ શુરૂ કિયા, જો વહાં દસ સાલ તક ચલતા રહા. ઈસ અર્સેમેં આપ હજકે મૌસમમેં ભી દઅવતકા કામ કિયા કરતે થે ઔર ઉકાઝ ઔર મજન્ના ઔર ઝિલમજાઝ બાઝારોંમેં હાજીયોંકે પાસ ઉનકી કિયામગાહોંમેં જાયા કરતે થે ઔર ઉન્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દિયા કરતે કે વોહ આપકી મદદ કરેં ઔર આપકી હિફાઝત કરેં, તાકે આપ અપને રબકા પૈગામ પહોંચા સકેં ઔર ઉનકો ઈસકે બદલેમેં જન્નત મિલેગી, લેકિન આપ અપની મદદકે લિયે કિસીકો ભી તૈયાર ન પાતે, યહાં તક કે આપ એક-એક કબીલેકે બારેમેં ઔર ઠહેરનેકી જગહકે બારેમેં પૂછતે ઔર હર કબીલે પાસ જાતે ઔર ઈસી તરહ ચલતે-ચલતે આપ બની આમિર બિન સઅસઆકે પાસ પહોંચે. આપકો કભી કિસીકી તરફસે ઈતની તકલીફ નહીં પહોંચી જિતની ઉનકી તરફસે પહોંચી, યહાં તક કે જબ આપ ઉનકે પાસસે વાપસ ચલે, તો વોહ આપકો પીછેસે પત્થર માર રહે થે.

ફિર આપ બનૂ મુહારિબ બિન ખસફાકે પાસ તશરીફ લે ગયે. ઉનમેં આપકો એક બૂળ્હા મિલા, જિસકી ઉમ્ર એકસો બીસ સાલ થી. આપને ઉસસે બાતેં કી ઔર ઉસકો ઈસ્લામકી દઅવત દી ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દી કે વોહ આપકી મદદ ઔર હિફાઝત કરે, તાકે આપ અપને રબકા પૈગામ પહોંચા સકેં. તો ઉસે બૂળ્હેને જવાબ દિયા, અય આદમી ! તેરી કૌમ તેરે હાલાતકો (હમસે) ઝયાદા જાનતી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! જો ભી તુઝે અપને સાથ અપને ઈલાકેમેં લેકર જાએગા, વોહ હાજીયોંમેં સે સબસે ઝયાદા બુરી ચીઝકો લેકર જાએગા. (નઊઝુબિલ્લાહ) અપને આપકો હમસે દૂર રખો. યહાંસે ચલે જાઓ.

અબૂ લહબ વહાં ખડા હુવા મુહારબી બૂળ્હેકી બાતેં સુન રહા થા, તો વોહ ઉસ મુહારબી બૂળ્હેકે પાસ ખડે હોકર કેહને લગા, અગર સારે હાજી તેરી તરહ (સખ્ત જવાબ દેને વાલે) હોતે તો યેહ આદમી અપને દીનકો છોડ દેતા. યેહ એક બેદીન ઔર ઝૂઠા આદમી હૈ. (નઊઝુબિલ્લાહ)

ઉસ મુહારબી બૂળ્હે ને જવાબ દિયા, તુમ ઈસકો ઝયાદા જાનતે હો, યેહ તુમ્હારા ભતીજા ઔર રિશ્તેદાર હૈ. અય અબૂ ઉત્બા ! ઈસે જુનૂન હૈ. હમારે સાથ કબીલેકા એક આદમી હૈ, જો ઈસકા ઈલાજ જાનતા હૈ.

અબૂ લહબને ઈસ બાતકા કોઈ જવાબ નહીં દિયા, લેકિન વોહ જબ ભી આપકો અરબકે કિસી કબીલેકે પાસ ખડા હુવા દેખતા, તો દૂર હીસે ચિલ્લાકર કેહતા, યેહ બેદીન ઔર ઝૂઠા આદમી હૈ.[૧] (નઊઝુબિલ્લાહ)

હઝરત વાબસા અપને દાદાસે નકલ કરતે હૈં કે હમ લોગ મિનામેં પેહલા જમરા જો મસ્જિદે ખૈફકે કરીબ હૈ, ઉસકે પાસ ઠેહરે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ હમારી કિયામગાહમેં તશરીફ લાએ ઔર આપકી સવારી પર આપકે પીછે હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા ભી બૈઠે હુએ થે. આપને હમેં દઅવત દી, જિસે હમને અલ્લાહકી કસમ ! કુબૂલ ન કિયા ઔર યેહ હમને અચ્છા નહીં કિયા ઔર હમને હજકે ઈસી મૌસમમેં આપકે ઔર આપકી દઅવતકે બારેમેં સુન રખા થા. આપને હમારે પાસ ખડે હોકર દઅવત દી, જિસે હમને કુબૂલ નહીં કિયા.

હમારે સાથ હઝરત મૈસરા બિન મસરૂક અબસી ભી થે. વોહ કેહને લગે, મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે અગર હમ ઈસ આદમીકો સચ્ચા માન લેં ઔર ઈસે અપને સાથ અપને ઈલાકેમેં લે જાકર અપને બીચમેં ઠેહરા લેં, તો યેહ બહોત અચ્છી રાય હોગી. મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે ઈસ આદમીકી બાત ગાલિબ હોકર રહેગી,યહાં તક કે દુન્યામેં હર જગહ પહોંચ જાએગી.

કૌમને મૈસરાસે કહા, ઈન બાતોં કો છોડો, ઐસી બાત હમ પર ક્યા પેશ કરતે હો, જિસકે બરદાશ્તકી હમમેં તાકત નહીં.

મૈસરાકી બાત સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મૈસરાકે ઈમાન લાનેકી કુછ ઉમ્મીદ હો ગઈ ઔર આપને મૈસરાસે કુછ ઔર બાતેં ભી કી.

મૈસરાને કહા, આપકા કલામ બહોત હી ખુબસૂરત ઔર બહોત નૂરાની હૈ, લેકિન મેરી કૌમ મેરી મુખાલિફત કર રહી હૈ ઔર આદમી તો અપની કૌમકે સાથ હી ચલા કરતા હૈ. જબ આદમીકી કૌમ હી આદમીકી મદદ ન કરે, તો દુશ્મન તો ઔર ઝયાદા દૂર હૈં.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લે ગયે.

વોહ કૌમ અપને ઈલાકેકો વાપસ જાને લગી, તો ઉનસે હઝરત મૈસરાને કહા, આઓ, ફિદક ચલતે હૈં, ક્યૂંકે યહાં યહૂદી રેહતે હૈં. ઈનસે હમ ઈસ આદમીકે બારેમેં પૂછેંગે.

ચુનાંચે વોહ લોગ યહૂદિયોંકે પાસ ગયે (ઔર ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં પૂછા.)

વોહ અપની એક કિતાબ નિકાલ કર લાએ ઔર સામને રખકર ઉસમેંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક ઝિક્ર પળ્હને લગે. ઉસમેં યેહ લિખા હુવા થા કે આપ અનપળ્હે ઔર અરબી નબી હૈં. ઊંટ પર સવાર હુવા કરેંગે. મામૂલી ચીઝ પર યા ટુકડે પર ગુઝારા કર લેંગે. ઉનકા કદ ન ઝયાદા લંબા હોગા ઔર ન છોટા. ઉનકે બાલ ન બિલ્કુલ

---

૧ દલાઈલુન્નુબૂવ્વત -૧૦૧

ઘુંઘરાલે હોંગે, ન બિલ્કુલ સીધે. ઉનકી આંખોંમેં લાલ ડોરા હોગા ઔર ઉનકા રંગ સફેદ સુર્ખી માઈલ હોગા.

ઈતના પળ્હનેકે બાદ યહૂદિયોંને યેહ કહા, જિસ આદમીને તુમ્હેં દઅવત દી હૈ, અગર વોહ ઐસા હી હૈ, તો તુમ ઉસકી દઅવત કુબૂલ કર લો ઔર ઉસકે દીનમેં દાખિલ હો જાઓ, ક્યૂંકે હમ જલનકી વજહસે ઉનકી પૈરવી નહીં કરેંગે ઔર હમારી ઉનસે ઝબરદસ્ત લડાઈયાં હોંગી. અરબકા હર રેહને વાલા યા તો આપકી પૈરવી કરેગા યા આપસે લડેગા. ઈસલિયે તુમ ઉનકી પૈરવી કરને વાલોંમેં સે બન જાઓ.

હઝરત મૈસરા ને કહા, અય મેરી કૌમ ! અબ તો બાત બિલ્કુલ સાફ હો ગઈ.

કૌમ ને કહા, અગલે સાલ હજ પર જાકર ઉનસે મિલેંગે. ચુનાંચે વોહ સબ અપને ઈલાકેકો વાપસ ચલે ગયે. ઉનકે સરદારોંને ઉનકો ઈસસે રોક દિયા ઔર ઉનમેંસે કોઈ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવી ન કર સકા.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરત ફરમા કર મદીના તશરીફ લે આએ ઔર હજ્જતુલ વિદાઅમેં તશરીફ લે ગયે તો વહાં હઝરત મૈસરાસે મુલાકાત હુઈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો પહેચાન લિયા, તો હઝરત મૈસરાને અર્ઝ કિયા...

"અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહી વ સલ્લમ ! જિસ દિન આપ હમારે યહાં ઊંટની પર સવાર હોકર તશરીફ લાએ થે, ઉસી દિનસે મેરે દિલમેં આપકી પૈરવીકી બડી આરઝૂ હૈ, લેકિન જો હોના થા વોહ હો ગયા ઔર અલ્લાહ કો મેરા ઈતની દેર સે મુસલમાન હોના હી મંઝૂર થા. ઉસ મૌકે પર જિતને લોગ મેરે સાથ થે, ઉનમેંસે અક્સર મર ગયે હૈં. અય અલ્લાહ કે નબી ! અબ વોહ કહાં હોંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો ભી ઈસ્લામકે અલાવા કિસી ઔર દીન પર મરા હૈ, વોહ અબ દોઝખમેં હૈ.

હઝરત મૈસરાને કહા, અલહમ્દુલિલ્લાહ! તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને મુઝે બચા લિયા. ઔર હઝરત મૈસરા મુસલમાન હો ગયે ઔર અચ્છે મુસલમાન બનકર ઝિંદગી ગુઝારી ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે યહાં ઉનકા બડા દર્જા થા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને રૂમાન ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાઝાર ઉકાઝમેં કબીલા કિન્દાકે પાસ ઉનકી કિયામગાહમેં તશરીફ લે ગયે. આપ ઉનસે ઝયાદા નરમ મિઝાજ કબીલેકે પાસ કભી નહીં ગયે થે.

જબ આપને દેખા કે યે લોગ નરમ હૈં ઔર બહોત મુહબ્બત કર રહે હૈં તો આપને ઉનસે દઅવતકી બાત શુરૂ કર દી કે મૈં તુમ્હેં એક અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં, જિસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે જિસ તરહ અપની જાનોંકી હિફાઝત કરતે હો, ઉસી તરહ તુમ મેરી ભી હિફાઝત કરો. ફિર અગર મૈં ગાલિબ આ ગયા, તો તુમ્હેં પૂરા ઈખ્તિયાર હોગા.

---

૧ અબૂ નઈમ -૧૦૨, બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૪૫

અકસર કબીલે વાલોંને કહા, યેહ તો બહોત અચ્છી બાત હૈ, લેકિન હમ ઉન્હીં ખુદાઓંકી ઈબાદત કરેંગે, જિનકી ઈબાદત હમારે બાપ-દાદા કિયા કરતે થે.

કૌમમેં સે એક છોટી ઉમ્ર વાલેને કહા, અય મેરી કૌમ ! દૂસરોંકે માનને ઔર સાથ લે જાનેસે પેહલે તુમ ઉનકી માનકર ઉનકો અપને સાથ લે જાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! અહલે કિતાબ બયાન કરતે હૈં કે એક નબી હરમસે ઝાહિર હોગા, જિસકા ઝમાના કરીબ આ ચુકા હૈ. કૌમમેં એક કાના આદમી ભી થા, ઉસને કહા, ચુપ રહો, મેરી ભી સુનો. ઉસકો તો ઉસકે ખાનદાનને નિકાલ દિયા હૈ ઔર તુમ ઉનકો પનાહ દેકર પૂરે અરબકી લડાઈ મોલ લેના ચાહતે હો. નહીં, ઐસા હરગિઝ ન કરો. યેહ સુનકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે બડે ગમગીન હોકર વાપસ તશરીફ લે આએ ઔર વોહ લોગ અપની કૌમમેં વાપસ ગયે ઔર ઉનકો અપને સારે હાલાત સુનાએ.

તો એક યહૂદીને ઉનસે કહા, તુમને બડા સુનેહરા મૌકા બરબાદ કર દિયા. અગર તુમ દૂસરોંસે પેહલે ઉનકી બાત માન લેતે, તો તુમ તમામ અરબકે સરદાર બન જાતે. ઉનકી સિફતોં ઔર હુલિયાકા બયાન હમારી કિતાબમેં મૌજૂદ હૈ.

વોહ યહૂદી કિતાબમેં સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સિફતેં ઔર હુલિયે પઢકર સુનાતા જાતા ઔર જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખકર આએ થે, વોહ ઈસ સારેકી તસ્દીક કરતે જાતે. ઉસ યહૂદીને કહા, હમારી કિતાબમેં યેહ ભી હૈ કે વોહ મક્કામેં ઝાહિર હોંગે ઔર વોહ હિજરત કરકે યસરિબ (મદીના) જાએંગે.

યેહ સુનકર સારી કૌમને તય કિયા કે અગલે સાલ હજકે મૌસમમેં જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝરૂર મિલેંગે, લેકિન ઉનકે એક સરદારને ઉનકો અગલે સાલ હજ પર જાનેસે રોક દિયા. ચુનાંચે ઉનમેં કોઈ ભી આપસે ન મિલ સકા ઔર ઉસ યહૂદીકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર લોગોંને સુના કે મરતે વક્ત વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તસ્દીક કર રહા થા ઔર ઈમાન ઝાહિર કર રહા થા.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન આમિરી અપની કૌમકે કુછ બુઝુર્ગો સે નકલ કરતે હૈં કે હમ લોગ ઉકાઝકે બાઝારમેં ઠેહરે હુએ થે. વહાં હમારે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર આપને ફરમાયા તુમ કિસ કબીલેકે લોગ હો? હમને કહા, બનૂ આમિર બિન સઅસઆકે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બનૂ આમિરકે કૌનસે ખાનદાનકે હો? હમને કહા, બનૂ કઅબ બિન રબીઆકે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા રો'બ ઔર દબદબા કૈસા હૈ ? હમને કહા, કિસીકી મજાલ નહીં હૈ કે કોઈ હમારે ઈલાકેમેં આકર કિસી ચીઝકો હાથ લગા સકે યા હમારી આગ પર હાથ તાપ સકે. યાની હમ બહોત બહાદુર હૈં, હમારા કોઈ મુકાબલા નહીં કર સકતા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનસે ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. તો અગર મૈં તુમ્હારે પાસ આ જાઊં, તો તુમ લોગ મેરી હિફાઝત કરોગે ? તાકે મૈં અપને રબ કા

૧ દલાઈલ -૧૦૩

પૈગામ પહોંચા સકૂં ઔર મૈં તુમમેંસે કિસીકો કિસી બાત પર મજબૂર નહીં કરતા હૂં. તો ઉસ કબીલે વાલોંને કહા, આપ કુરૈશકે કૌનસે ખાનદાનસે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબકે ખાનદાન સે હૂં. તો ઉન્હોંને કહા, બનૂ અબ્દે મનાફને આપકે સાથ ક્યા બરતાવ કિયા ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન્હોંને તો સબસે પેહલે મુઝે ઝુઠલાયા ઔર ધુત્કારા. ઉન્હોંને કહા, હમ આપકો ન ધુત્કારતે હૈં ઔર ન આપ પર ઈમાન લાતે હૈં, અલબત્તા (આપકો અપને ઈલાકેમેં લે જાએંગે ઔર) આપકી હર તરહ હિફાઝત કરેંગે તાકે આપ અપને રબકા પૈગામ પહોંચા સકેં.

ચુનાંચે આપ (ઉનકે સાથ જાને કે ઈરાદે સે) સવારી સે ઉતર કર ઉનકે પાસ બૈઠ ગયે. વોહ લોગ બાઝાર મેં ખરીદો ફરોખ્ત કરને લગે. ઈતને મેં ઉનકે પાસ બૈહરા બિન ફિરાસ કુશૈરી આયા ઔર ઉસને પૂછા, યેહ મુઝે તુમ્હારે પાસ કૌન નઝર આ રહા હૈ, જિસે મૈં પેહચાનતા નહીં હું ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ કુરૈશી હૈં.

ઉસને કહા, તુમ્હારા ઈનસે ક્યા તઅલ્લુક હૈ ?

વોહ કેહને લગે, ઉન્હોંને હમારે પાસ આકર યેહ કહા કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર હમસે ઈસ બાતકી માંગ કી કે હમ ઉનકો અપને ઈલાકેમેં લે જાએં ઔર ઉનકી હર તરહ હિફાઝત કરેં, તાકે વોહ અપને રબકા પૈગામ પહોંચા સકેં.

ઉસને કહા, તુમને ઉનકો ક્યા જવાબ દિયા?

ઉન્હોંને કહા, હમને ઉનકો ખુશઆમદેદ કહા ઔર યેહ કહા કે હમ આપકો અપને ઈલાકેમેં લે જાએંગે ઔર અપની જાનોંકી તરહ આપકી ભી હિફાઝત કરેંગે.

બૈહરા બોલા, જહાં તક મેરા ખયાલ હૈ ઈસ બાઝાર વાલોંમેં સે તુમ સબસે ઝયાદા બુરી ચીઝ લેકર જા રહે હો. તુમ ઐસા કામ કરને લગે હો, જિસકી વજહ સે તમામ લોગ તુમ્હારે દુશ્મન બનકર તુમ્હારા બૉઈકૉટ કર દેંગે ઔર સારે અરબ મિલકર તુમસે લડેંગે. ઈસકી કૌમ ઈસકો અચ્છી તરહ જાનતી હૈ. અગર ઈન લોગોં કો ઈનમેં કોઈ ભલાઈ નઝર આતી , તો ઉનકા સાથ દેને મેં અપની બડી ખુશનસીબી સમઝતે, યેહ અપની કૌમ કા એક કમ અક્લ આદમી હૈ. (નઊઝુબિલ્લાહ) ઔર ઈસે ઉસકી કૌમ ને ધુત્કાર દિયા હૈ ઔર ઝુઠલાયા હૈ ઔર તુમ ઉસે ઠિકાના દેના ચાહતે હો ઔર ઉસકી મદદ કરના ચાહતે હો. તુમને બિલ્કુલ ગલત ફૈસલા કિયા હૈ. ફિર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ મુડકર કહા કે ઉઠો ઔર અપની કૌમકે પાસ ચલે જાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ મેરી કૌમકે પાસ ન હોતે, તો મૈં તુમ્હારી ગરદન ઉડા દેતા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉઠે ઔર અપની ઊંટની પર સવાર હો ગયે.

ખબીસ બૈહરાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઊંટનીકી કોખમેં લકડીસે ઝોરસે ચૌકા દિયા જિસસે આપકી ઊંટની બિદક ગઈ ઔર આપ ઊંટનીસે નીચે ગિર ગયે. ઉસ દિન હઝરત ઝુબાઆ બિન્તે આમિર બિન કુર્ત (રદિ.) અપને ચચેરે ભાઈયોંસે મિલનેકે લિયે

ઈસ કબીલા બનૂ આમિરમેં આઈ હુઈ થીં ઔર વોહ ઉન ઔરતોંમેં સે થીં, જો મુસલમાન હોકર મક્કામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહી વ સલ્લમકા સાથ દિયા કરતી થીં, વોહ યેહ મંઝર દેખકર બેતાબ હોકર બોલ ઉઠીં.

અય આમિરકી ઔલાદ ! આજ તુમમેંસે કોઈ ભી આમિરકી તરહ મેરી મદદ કરનેવાલા નહીં રહા, યા આજસે મેરા કબીલા આમિરસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં. ક્યા તુમ્હારે સામને અલ્લાહકે રસૂલકે સાથ યેહ બુરા સુલુક કિયા જા રહા હૈ ઔર તુમમેંસે કોઈ ભી ઉનકી મદદકે લિયે ખડા નહીં હોતા. ચુનાંચે ઉનકે તીન ચચેરે ભાઈ બૈહરાકી તરફ લપકે ઔર દો આદમી બૈહરાકી મદદ કે લિયે ઉઠે. ઈન તીનોં ભાઈયોંમેં સે હર એકને એક-એકકો પકડ કર ઝમીનમેં ગિરા લિયા ઔર ઉનકે સીનોં પર બૈઠ કર ઉનકે ચેહરોં પર ખૂબ થપ્પડ મારે. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા...

"અય અલ્લાહ ! ઈન તીનોં ભાઈયોં પર બરકત નાઝિલ ફરમા ઔર ઉન તીનોં પર લાનત કર."

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મદદ કરને વાલે તીનોં ભાઈ મુસલમાન હુએ ઔર ઉન્હોંને શહાદતકા દર્જા પાયા ઔર બાકી તીનોં ઝિલ્લતકી મૌત મરે ઔર જિન દો આદમિયોંને બૈહરા બિન ફિરાસકી મદદ કી, ઉનમેંસે એકકા નામ હઝન બિન અબ્દુલ્લાહ ઔર દૂસરેકા નામ મુઆવિયા બિન ઉબાદા હૈ ઔર જિન તીન ભાઈયોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ કી, વોહ ગિતરીફ બિન સહલ ઔર ગતફાન બિન સહલ ઔર ઉરવહ બિન અબ્દુલ્લાહ હૈં.[૧]

હઝરત ઝોહરી બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂ આમિર બિન સઅસઆ કે પાસ તશરીફ લે ગયે ઔર ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દી ઔર અપને આપકો ઉન પર પેશ કિયા (કે વોહ આપકી મદદ કરેં). ઉનમેંસે બૈહરા બિન ફિરાસ નામકે આદમીને કહા કે અગર મૈં કુરૈશકે ઈસ નવજવાનકા દામન પકડ લૂં, તો મૈં ઈસકે ઝરીએ સારે અરબ કો ખત્મ કર સકતા હૂં. ફિર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, આપ યેહ બતાએં કે અગર આપકે કામમેં હમ આપકા સાથ દેં ઔર ફિર અલ્લાહ આપકો આપકે મુખાલિફોં પર ગાલિબ કર દે, તો આપકે બાદ ક્યા હુકૂમત હમેં મિલ જાએગી ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઈસકા ઈખ્તિયાર તો અલ્લાહકો હૈ, વોહ જિસે ચાહે દે.

ઉસને કહા, વાહ ! વાહ ! આપકો બચાનેકે લિયે અરબોંકે સામને હમ અપને સીને કર દેં ઔર જબ અલ્લાહ આપકો ગાલિબ કર દે, તો હુકૂમત દૂસરોંકો મિલ જાએ. હમેં આપકે કામકી કોઈ ઝરૂરત નહીં ઔર યેહ કેહકર ઉન સબને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈન્કાર કર દિયા.

જબ હાજી લોગ વાપસ જાને લગે, તો બનૂ આમિર ભી અપને ઈલાકે કો વાપસ ગયે, વહાં એક બડે મિયાં થે, જિનકી બહોત ઝયાદા ઉમ્ર થી, જો ઉનકે સાથ હજકા સફર નહીં કર

૧ દલાઈલુન્નુબૂવ્વત -૧૦૦, બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૪૧

સકતે થે, ઔર જબ ઉનકે કબીલે હજ કરકે વાપસ આતે, તો ઉનકો ઉસ હજકી સારી કારગુઝારી સુનાયા કરતે.

ચુનાંચે ઈસ સાલ જબ કબીલેકે લોગ હજ કરકે વાપસ હુએ તો ઉન્હોંને ઉસ હજકે સારે હાલાત ઉનસે પૂછે.

ઉન્હોંને યેહ બતાયા કે એક કુરૈશી નવજવાન જો બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબમેં સે થે, વોહ હમારે પાસ આએ થે, જો યેહ કેહ રહે થે કે વોહ નબી હૈં ઔર હમેં ઈસ બાતકી દઅવત દે રહે થે કે હમ ઉનકી હિફાઝત કરેં ઔર ઉનકા સાથ દેં ઔર ઉનકો અપને ઈલાકેમેં લે આએં.

યેહ સુનકર ઉસ બડે મિયાંને અપના સર પકડ લિયા ઔર કહા, અય બની આમિર ! ક્યા ઈસ ગલતીકી કોઈ તલાફી હો સકતી હૈ ? ક્યા ઉસ પરિંદેકી દુમ હાથમેં આ સકતી હૈ ? યાની તુમને એક સુનેહરા મૌકા ખો દિયા. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં ફ્લાંકી જાન હૈ, આજ તક કભી કિસી ઈસ્માઈલીને નુબુવ્વતકા ઝૂઠા દાવા નહીં કિયા. ઉનકી નુબુવ્વતકા દા'વા બિલ્કુલ હક હૈ, તુમ્હારી અક્લ કહાં ચલી ગઈ થી ? [૧]

હઝરત ઝોહરી રહમતુલ્લાહિ અલૈહિ બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા કિન્દાકે પાસ ઉનકે ઠહેરનેકી જગહ તશરીફ લે ગયે ઔર ઉનમેં મુલૈહ નામકા ઉનકા એક સરદાર ભી થા. આપને ઉનકો અલ્લાહકી બંદગીકી તરફ બુલાયા ઔર અપને આપકો ઉન પર પેશ કિયા (કે મુઝે અપને સાથ અપને ઈલાકેમેં લે જાઓ, તાકે મૈં અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચા સકૂં) લેકિન સબને ઈન્કાર કર દિયા. [૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન હુસૈન બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા કલ્બકે ખાનદાન બનૂ અબ્દુલ્લાહકે પાસ ઉનકે ઠહેરનેકી જગહ તશરીફ લે ગયે ઔર ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દી ઔર અપને આપકો ઉન પર પેશ કિયા, યહાં તક કે આપ ઉનકો (તૈયાર કરને કે લિયે) યેહ ફરમા રહે થે કે અય બનૂ અબ્દુલ્લાહ ! અલ્લાહને તુમ્હારે બાપકા નામ બહોત અચ્છા રખા હૈ, લેકિન ઉન્હોંને આપકી પેશ કી હુઈ દઅવતકો કુબૂલ ન કિયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા બની હનીફાકે પાસ ઉનકે ઠહેરનેકી જગહ તશરીફ લે ગયે ઔર ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દી ઔર અપને આપકો ઉન પર પેશ કિયા, લેકિન અરબોંમેં સે કિસીને આપકી દઅવતકો ઉનસે ઝયાદા બુરે તરીકેસે નહીં ઠુકરાયા. [૩]

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) બયાન ફરમાતે હૈં કે મુઝસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મુઝે તુમ્હારે પાસ ઔર તુમ્હારે ભાઈકે પાસ અપની હિફાઝતકા સામાન નઝર નહીં આ રહા હૈ. ક્યા આપ મુઝે બાઝાર લે જાએંગે તાકે હમ અલગ-અલગ કબીલોંકે ઠહેરનેકી જગહોંમેં જાકર ઉનકો દઅવત દે સકેં ઔર ઈન દિનોં અરબ વહાં ઈકઠ્ઠે થે.

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૩૯, અબૂ નઈમ -૧૦૦
૨ અખરજહુ ઈબ્નુ ઈસ્હાક
૩ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૩૯

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયાકે યે કબીલા કિન્દા ઔર ઉસ જૈસે ખયાલ વાલે લોગ હૈં ઔર યે યમનસે હજકે લિયે આને વાલોંમેં સબસે અચ્છે લોગ હૈં ઔર યેહ કબીલા બક્ર બિન વાઈલકે ઠહેરનેકી જગહ હૈ ઔર યેહ કબીલા બનૂ આમિર બિન સઅ્સઆકે ઠહેરનેકી જગહ હૈ. આપ ઈનમેંસે કિસીકો અપને લિયે પસંદ ફરમા લેં.

ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કબીલા કિન્દાસે દઅવતકી શુરૂઆત ફરમાઈ ઔર ઉનકે પાસ તશરીફ લે જાકર ફરમાયા કે આપ લોગ કહાં કે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, યમન કે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યમનકે કૌનસે કબીલે કે ? ઉન્હોંને કહા, કબીલા કિન્દા કે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કબીલા કિન્દાકે કૌનસે ખાનદાન કે ? ઉન્હોંને કહા બની અમ્ર બિન મુઆવિયા કે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ક્યા અપની ભલાઈકો તુમ્હારા દિલ ચાહતા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, વોહ ભલાઈકી બાત ક્યા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ કી ગવાહી દો ઔર નમાઝ કાયમ કરો ઔર જો કુછ અલ્લાહકે પાસ સે આયા હૈ, ઉસ પર ઈમાન લાઓ.[૧]

ઉન્હોંને કહા કે અગર આપ કામિયાબ હો ગયે તો અપને બાદ બાદશાહી આપ હમેં દે દેંગે ? આપને ફરમાયા, બાદશાહી દેને કા ઈખ્તિયાર તો અલ્લાહકો હૈ, વોહ જિસકો ચાહે દે દે. તો ઉન્હોંને કહા, જો દઅવત આપ હમારે પાસ લેકર આએ હૈં, હમેં ઉસકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ.

કલબી કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે ઉન્હોંને કહા, ક્યા આપ ઈસલિયે હમારે પાસ આએ હૈં તાકે આપ હમેં હમારે ખુદાઓંસે રોક દેં ઔર હમ સારે અરબકી મુખાલફત મોલ લેં. આપ અપની કૌમકે પાસ ચલે જાએં, હમેં આપકી કોઈ ઝરૂરત નહીં. ચુનાંચે આપ ઉનકે પાસસે ઉઠકર કબીલા બક્ર બિન વાઈલકે પાસ તશરીફ લે ગયે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા આપકા કૌનસા કબીલા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, બક્ર બિન વાઈલ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બક્ર બિન વાઈલકા કૌનસા ખાનદાન ? ઉન્હોંને કહા, બનૂ કૈસ બિન સઅ્લબા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આપ લોગોંકી તા'દાદ કિતની હૈ ? ઉન્હોંને કહા રેતકે ઝર્રોંકી તરહ બહોત સારી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમ્હારા રો'બ ઔર દબદબા કૈસા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, કુછ નહીં. ફારિસકે લોગ હમારે પડોસી હૈં. ન હમ ઉનસે હિફાઝત કર સકતે હૈં ઔર ન હમ ઉનકે મુકાબલેમેં કિસીકો પનાહ દે સકતે હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ૩૩ બાર સુબ્હાનલ્લાહ ઔર ૩૩ બાર અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ઔર ૩૪ બાર અલ્લાહુ અકબર અલ્લાહકી રઝા કે લિયે પઢના અપને ઝિમ્મે કર લો તો અગર અલ્લાહને

---

૧ અબ્દુલ્લાહ બિન અજલહ

તુમ્હેં બાકી રખા, તો તુમ ફારિસ વાલોંકે ઘરોં પર કબ્ઝા કર લોગે ઔર ઉનકી ઔરતોંસે નિકાહ કર લોગે ઔર ઉનકે બેટોંકો અપના ગુલામ બના લોગે.

ઉન્હોંને કહા, આપ કૌન હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહ કા રસૂલ હૂં. ફિર આપ વહાંસે ચલ દિયે. કલબીકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે આપકા ચચા અબૂ લહબ આપકે પીછે ચલ રહા થા ઔર લોગોંસે કહ રહા થા કે ઈનકી બાત ન માનો. ચુનાંચે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ સે ચલે ગયે તો અબૂ લહબ ઉનકે પાસસે ગુઝરા. ઉન્હોંને અબૂ લહબસે કહા, તુમ ઈસ આદમીકો જાનતે હો?

ઉસને કહા, હાં, યેહ હમારે કબીલે મેં ચોટીકા આદમી હૈ. તુમ ઈનકી કિસ ચીઝકે બારેમેં પૂછના ચાહતે હો? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો જિસ બાતકી દઅવત દી થી, વોહ સારી બાતેં ઉન્હોંને અબૂ લહબકો બતાઈ ઔર યેહ કહાકે વોહ કેહ રહે હૈં કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. અબૂ લહબને કહા, ખબરદાર ! ઉસકી બાતકી કોઈ અહમિયત ન દો, ક્યૂંકે વોહ દીવાના હૈ. (નઊઝુબિલ્લાહ મિન ઝાલિક) પાગલપનમેં ઉલટી-સીધી બાતેં કેહતા રેહતા હૈ. ઉન્હોંને કહા કે ઉન્હોંને ફારિસ વાલોંકે બારેમેં જો કુછ કહા, ઉસસે હમેં ભી યેહી અંદાઝા હુવા.[૧]

હઝરત રબીઆ બિન ઈબાદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં નવજવાન લડકા અપને બાપકે સાથ મિનામેં થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અરબકે કબીલોંકે ઠહેરનેકી જગહોંમેં તશરીફ લે જાતે થે ઔર ઉનસે ફરમાતે થે, અય બની ફ્લાં ! મુઝે અલ્લાહને તુમ્હારે પાસ અપના રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ. મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકા હુક્મ દેતા હૂં કે અલ્લાહકી ઈબાદત કરો ઔર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક ન કરો ઔર અલ્લાહકે અલાવા જિનકો તુમ અલ્લાહકા શરીક ઠહેરા કર ઈબાદત કર રહે હો, ઉનકો છોડ દો ઔર મુઝ પર ઈમાન લે આઓ ઔર મેરી તસ્દીક કરો ઔર મેરી હિફાઝત કરો તાકે જો પૈગામ લેકર મુઝે અલ્લાહને ભેજા હૈ, વોહ મૈં ઉસકી તરફસે વાઝેહ તૌર પર પહોંચા સકૂં.

હઝરત રબીઆ ફરમાતે હૈં કે આપકે પીછે એક ભેંગા ઔર એક ખુબસૂરત આદમી થા, જિસકી દો ઝુલ્ફેં થીં. અદની જોડા પેહને હુએ થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની બાત ઔર અપની દઅવતસે ફારિગ હો ગયે, તો ઉસ આદમીને કહા, અય બની ફ્લાં ! યેહ આદમી તુમ્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૈ કે તુમ લાત ઔર ઉઝ્ઝાકો ઔર બની માલિક બિન ઉકૈશકે દોસ્ત જિન્નોંકો અપની ગરદનસે ઉતાર ફેંકો ઔર જિસ બિદઅત ઔર ગુમરાહીકો યેહ લાયા હૈ, ઉસે અપના લો. ઈસકી બાત હરગિઝ ન માનો ઔર ન ઈસકી બાત સુનો.

હઝરત રબીઆ ફરમાતે હૈં, મૈંને અપને વાલિદસે કહા, અય અબ્બાજાન! યેહ આદમી કૌન હૈ ? જો ઉનકે પીછે લગા હુવા હૈ ઔર જો વોહ કેહતે હૈં, ઉસકો રદ્દ કરતા હૈ.

મેરે બાપને કહા, યેહ ઉનકા ચચા અબ્દુલ ઉઝ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ અબૂ લહબ હૈ.[૨]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૪૦
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૩૮, હૈસમી જિલ્દ ૩-૩૬

મુદરિક સે યેહ રિવાયત હૈ કે ઉન્હોંને કહા કે મૈંને અપને બાપકે સાથ હજ કિયા. જબ હમ મિનામેં ઠેહરે હુએ થે, તો હમ લોગોંને એક જગહ મજમા' દેખા. મૈંને અપને બાપ સે પૂછા, યેહ મજમા' કૈસા હૈ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ એક બે-દીન આદમી હૈ,(નઊઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) જિસકી વજહસે લોગ જમા હૈં.

મૈંને વહાં દેખા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંસે યેહ ફરમા રહે થે કે અય લોગો ! લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ પઢ લો, કામિયાબ હો જાઓગે.[૧]

હઝરત હારિસ બિન હારિસ ગામિદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ મિનામેં ઠેહરે હુએ થે. મૈંને અપને વાલિદસે પૂછા, યેહ મજમા કૈસા હૈ?

ઉન્હોંને કહા, યે સબ એક બે-દીન આદમીકી વજહ સે જમા હૈં.

ફરમાતે હૈં, મૈંને ગરદન ઊંચી કરકે દેખા તો નઝર આયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો અલ્લાહકે એક હોને કી દઅવત દે રહે હૈં ઔર લોગ આપકી બાતકા ઈન્કાર કર રહે હૈં.[૨]

હઝરત હસ્સાન બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હજ કરને ગયા, વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દે રહે થે ઔર આપકે સહાબાકો તરહ-તરહકી તક્લીફેં દી જા રહી થીં. ચુનાંચે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આકર ખડા હુવા. (ઉસ વક્ત તક હઝરત ઉમર મુસલમાન નહીં હુએ થે) વોહ બની અમ્ર બિન મુઅમ્મલકી એક લૌંડીકો તક્લીફેં પહોંચા રહે થે. ફિર હઝરત ઉમર હઝરત ઝિન્નીરાકે પાસ આકર રૂકે ઔર ઉનકો ભી તરહ-તરહકી તક્લીફેં દેને લગે.[૩]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહને અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે આપ અપને આપકો અરબ કબીલોં પર પેશ કરેં, તો આપ મિના તશરીફ લે ગયે. મૈં ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આપકે સાથ થે.

હમ અરબકી મજ્લિસોં મેંસે એક મજ્લિસમેં પહોંચે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને આગે બઢકર સલામ કિયા. હઝરત અબૂબક્ર હરદમ પેશકદમી કરને વાલે થે ઔર વોહ અરબકે નસબકો ખૂબ અચ્છી તરહ જાનતે થે, ઉન્હોંને પૂછા, તુમ કિસ કૌમકે લોગ હો?

ઉન્હોંને કહા, રબીઆ કે હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તુમ રબીઆ કે કૌનસે ખાનદાન કે હો?

ઈસકે બાદ અબૂ નઈમને બહોત લંબી હદીષ ઝિક્ર કી, જિસમેં યેહ ભી આતા હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ફિર હમ એક બા-વકાર મજ્લિસમેં પહોંચે. ઉસમેં બહોતસે

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૧
૨ બુખારી, તબરાની, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૨૭૫
૩ ઈસાબા જિલ્દ ૪-૩૧૨

બુલંદ મર્તબા ઔર ઈઝઝતદાર બુઝુર્ગ બૈઠે હુએ થે. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને આગે બળ્હકર સલામ કિયા.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે હઝરત અબૂબક્ર હરદમ પેશકદમી કરને વાલે થે. ઉનસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તુમ કિસ કૌમકે લોગ હો?

ઉન્હોંને કહા, હમ બનૂ શૈબાન બિન સઅ્લબા હૈં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં. ઉનકી કૌમમેં ઉનસે ઝયાદા ઈઝઝતદાર કોઈ નહીં હૈ. ઉસ વક્ત ઉસ કૌમમેં મફરૂક બિન અમ્ર ઔર હાની બિન કબીસા ઔર મુસન્ના બિન હારિસા ઔર નોઅમાન બિન શરીક મૌજૂદ થે ઔર ઉનમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સબસે ઝયાદા કરીબ મફરૂક બિન અમ્ર થે ઔર મફરૂક બયાન ઔર બાતચીતમેં અપની કૌમ પર છાએ હુએ થે, ઔર ઉનકી દો ઝુલ્ફેં થીં, જો ઉનકે સીને પર પળીં હુઈ થીં.

ચૂંકે યેહ મજ્લિસમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે સબસે ઝયાદા કરીબ થે, ઈસલિયે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, તુમ્હારે કબીલેકી તા'દાદ કિતની હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હમ હઝારસે ઝયાદા હૈં ઔર એક હઝારસે કમ હોને કી વજહસે હારકા મુંહ નહીં દેખ સકતે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ્હારે યહાં હિફાઝતકી ક્યા શક્લ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હમારા કામ તો કોશિશ કરના હૈ. બાકી હર કૌમકી અપની-અપની કિસ્મત હૈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ્હારે ઔર તુમ્હારે દુશ્મનકે દર્મિયાન લડાઈકા ક્યા હાલ હોતા હૈ ?

મફરૂક ને કહા, જબ હમ લડતે હૈં, તો હમ બહોત ઝયાદા ગુસ્સેમેં હોતે હૈં ઔર જબ હમેં ગુસ્સા આ જાતા હૈ તો હમ બહોત સખ્ત કિસ્મકી લડાઈ લડતે હૈં ઔર હમ અચ્છે ઘોડોંકો ઔલાદ પર ઔર હથિયારોંકો દૂધ દેને વાલે જાનવરોં પર તરજીહ દેતે હૈં, યાની લડાઈકા સામાન હમેં સબસે ઝયાદા પ્યારા હૈ ઔર મદદ તો અલ્લાહકી તરફસે આતી હૈ. કભી અલ્લાહ હમેં ગાલિબ કર દેતે હૈં ઔર કભી દૂસરોં કો. શાયદ આપ કુરૈશ કબીલેકે હૈં ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અગર તુમ્હેં યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે કુરૈશમેં અલ્લાહકે એક રસૂલ હૈં, તો વોહ યેહ હૈં.

મફરૂકને કહા, હાં, હમેં યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે કુરૈશકે એક આદમી કેહતે હૈં કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. ફિર મફરૂકને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં, કુરૈશી ભાઈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આગે બળ્હકર બૈઠ ગયે ઔર હઝરત અબૂબક્ર ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર અપને કપડેસે સાયા કરને લગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર ઈસકી દઅવત દેતા હૂં કે મુઝે અપને યહાં રેહનેકી જગહ દે દો ઔર મેરી હર તરહસે

હિફાઝત કરો ઔર મેરી મદદ કરો, તાકે મૈં અલ્લાહકે હુક્મકો પહોંચા સકૂં, ક્યૂંકે કબીલા કુરૈશકે લોગ અલ્લાહકે દીનકે ખિલાફ એક દૂસરેકી મદદ કર રહે હૈં ઔર અલ્લાહકે રસૂલકો ઝુઠલા રહે હૈં ઔર બાતિલમેં લગ કર ઉન્હોંને હકકો બિલ્કુલ છોડ દિયા હે ઔર અલ્લાહસે બેનિયાઝ હો ગયે હૈં, હાલાંકે અલ્લાહ હી હર હાલમેં સારી મખ્લૂકસે બેનિયાઝ ઔર તા'રીફકે કાબિલ હૈ.

મફરૂકને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય કુરૈશી ભાઈ ! આપ ઔર કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યે આયતેં તિલાવત ફરમાઈ...

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ... فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

કુલ તઆલવ અત્લૂ મા હર્રમ રબ્બુકુમ અલયકુમ અલ્લા તુશરિકૂ બિહી શયૂઅંવ્ વબિલ વાલિદયૂનિ ઈહસાના. ફતફર્રક બિકુમ અન સબિલીહ. ઝાલિકુમ વસ્સાકુમ બિહી લઅલ્લકુમ તત્તકૂન.

"તુ કેહ, તુમ આઓ, મૈં સુના દૂં જો હરામ કિયા હૈ તુમ પર તુમ્હારે રબને, કે શરીક ન કરો ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો ઔર માં-બાપકે સાથ નેકી કરો ઔર માર ન ડાલો અપની ઔલાદકો ગરીબીકે ડરસે. હમ રોઝી દેતે હૈં તુમકો ઔર ઉનકો ઔર પાસ ન જાઓ બેહયાઈકે કામકે જો ઝાહિર હો ઉસમેં સે ઔર જો છુપા હો ઔર માર ન ડાલો ઉસ જાનકો, જિસકો હરામ કિયા હૈ અલ્લાહને, મગર હક પર. તુમકો યેહ હુક્મ કિયા હૈ તાકે તુમ સમઝો ઔર પાસ ન જાઓ યતીમકે માલ કે, મગર ઈસ તરહસે કે બેહતર હો, યહાં તક કે પહોંચ જાવે અપની જવાનીકો ઔર પૂરા કરો નાપ ઔર તૌલકો ઈન્સાફસે. હમ કિસીકે ઝિમ્મે વહી ચીઝ લાઝિમ કરતે હૈં જિસકી ઉસકો તાકત હો ઔર જબ બાત કહો તો હકકી કહો, અગરચે વોહ અપના કરીબ હી હો. ઔર અલ્લાહકા અહદ પૂરા કરો. તુમકો યેહ હુક્મ કર દિયા હૈ તાકે તુમ નસીહત પકડો ઔર હુક્મ કિયા હૈ કે યેહ રાહ હૈ મેરી સીધી, સો ઉસ પર ચલો ઔર મત ચલો ઔર રાસ્તોં પર કે વોહ તુમકો જુદા કર દેંગે અલ્લાહકે રાસ્તે સે. યેહ હુક્મ નસીહત કર દિયા હૈ તુમકો તાકે તુમ બચતે રહો." (અલ-અન્આમ ૧૫૧-૧૫૩)

મફરૂકને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય કુરૈશી ભાઈ ! આપ ઔર કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ ! યેહ ઝમીન વાલોંકા કલામ નહીં હૈ ઔર અગર યેહ ઝમીન વાલોંકા કલામ હોતા તો હમ ઈસે ઝરૂર પેહચાન લેતે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને,

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ○

ઈન્નલ્લાહ યઅ્મુરૂ બિલ અદલિ વલ ઈહસાન સે લેકર **લઅલ્લકુમ તઝક્કરૂન.** તિલાવત ફરમાઈ, જિસકા તર્જુમા યેહ હૈ...

"અલ્લાહ હુક્મ કરતા હૈ ઈન્સાફ કરનેકા ઔર ભલાઈ કરનેકા ઔર કરાબતવાલોંકે દેનેકા ઔર મના કરતા હૈ બેહયાઈસે ઔર નામઅકૂલ કામસે ઔર સરકશીસે, તુમકો સમઝાતા હૈ તાકે તુમ યાદ રખો." (અન્નહલ - ૯૦)

મફરૂક ને કહા, અય કુરૈશી ! અલ્લાહકી કસમ ! તુમને બડે અચ્છે અખ્લાક ઔર અચ્છે અમલકી દઅવત દી હૈ ઔર જિસ કૌમને આપકો ઝુઠલાયા હૈ ઔર આપકે ખિલાફ એક દૂસરેકી મદદ દી હૈ, ઉન્હોંને ઝૂઠ બોલા હૈ.

મફરૂકને યેહ મુનાસિબ સમઝા કે ઈસ બાતચીતમેં હાની બિન કબીસા ભી ઉનકે શરીક હો જાએં. ઈસ વજહસે ઉન્હોંને કહા કે યેહ હાની બિન કબીસા હૈં જો હમારે બુઝુર્ગ ઔર હમારે દીની મઆમલોંકે ઝિમ્મેદાર હૈં.

હાનીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય કુરૈશી ભાઈ ! મૈંને આપકી બાત સુની હૈ ઔર આપકી બાતકો મૈં સચ્ચા માનતા હૂં ઔર મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે આપકી હમારે સાથ યેહ પેહલી મજલિસ હૈ. ઈનસે પેહલે કભી મુલાકાત નહીં હુઈ ઔર આગેકી કોઈ ખબર નહીં ઔર હમને અભી તક આપકે મામલેમેં ગૌર નહીં કિયા ઔર આપકી દઅવતકે અંજામકે બારેમેં સોચા નહીં ઔર અભીસે હમ અપને દીનકો છોડકર આપકે દીનકો ઈખ્તિયાર કર લેં, તો ઈસ ફૈસલેમેં ગલતી ભી મુમ્કિન હો સકતી હૈ ઔર યેહ કમ અક્લ હોને ઔર અંજામમેં ગૌર ન કરનેકી નિશાની હૈ. જલ્દીકે ફૈસલેમેં ગલતી હો જાયા કરતી હૈ.

ઔર દૂસરી બાત યેહ હૈ કે હમારે પીછે બડા ખાનદાન હૈ, જિનકે બગૈર હમ કોઈ સમઝોતા કરના પસંદ નહીં કરતે હૈં. ફિલહાલ આપભી વાપસ તશરીફ લે જાએં ઔર હમભી વાપસ જાતે હૈં. આપભી ગૌર કરેં ઔર હમભી ગૌર કરતે હૈં.

ઔર હાનીને યેહ બાત ભી મુનાસિબ સમઝી કે ઈસ બાતચીતમેં મુસન્ના બિન હારિસા ભી શરીક હો જાએં. ચુનાંચે ઉન્હોંને કહા કે યેહ મુસન્ના બિન હારિસા હમારે બુઝુર્ગ ઔર હમારે લડાઈકે મઆમલોંકે ઝિમ્મેદાર હૈં.

ઈસ પર મુસન્નાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે મૈંને આપકી બાત સુની ઔર અય કુરૈશી ભાઈ ! મુઝે આપકી બાત અચ્છી ઔર આપકા કલામ મુઝે પસંદ આયા, લેકિન મેરી તરફસે ભી વહી જવાબ હૈ જો હાની બિન કબીસાને જવાબ દિયા હૈ. હમ દો મુલ્કોંકી સરહદોંકે બીચમેં રેહતે હૈં, એક યમામા હૈ ઔર દૂસરા સમાવા હૈ, તો ઈનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ કૌનસે દો મુલ્કોંકી સરહદેં હૈં ?

મુસન્ના ને કહા, એક તરફ તો અરબ મુલ્કકી સરઝમીન ઔર ઊંચે ટીલે ઔર પહાડ હૈં ઔર દૂસરી તરફ ફારિસ કી સરઝમીન ઔર કિસરા કી નહરેં હૈં ઔર હમેં વહાં રેહને કી ઈજાઝત કિસરા ને ઈસ શર્ત પર દી હૈ કે હમ વહાં કોઈ નઈ ચીઝ ન ચલાએં ઔર ન કિસી નઈ તહરીક ચલાને વાલે કો વહાં રેહને દેં ઔર બહોત મુમ્કિન હૈ કે આપ જિસ ચીઝ કી દઅવત દે રહે હૈં, વોહ બાદશાહોં કો નાપસંદ હો. સરઝમીને અરબકે આસ-પાસકે ઈલાકેકા દસ્તૂર યેહ હૈ

કે ખતાવારકી ખતા મઆફ કર દી જાતી હૈ ઔર ઉસકા ઉઝર કુબૂલ કર લિયા જાતા હૈ, ઈસલિયે અગર આપ યેહ ચાહતે હૈં કે હમ આપકો અપને ઈલાકેમેં જાએં ઔર અરબોંકે મુકાબલેમેં હમ આપકી મદદ કરેં, તો હમ ઈસકી ઝિમ્મેદારી લે સકતે હૈં. (લેકિન ફારિસ વાલોંકે મુકાબલેમેં કોઈ ઝિમ્મેદારી નહીં લે સકતે હૈં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને સચ્ચી બાત સાફ-સાફ કેહ દી, તો યેહ તુમને બુરા જવાબ નહીં દિયા, લેકિન બાત યેહ હૈ કે અલ્લાહકે દીનકો લેકર વહી ખડા હો સકતા હૈ જો દીનકી હર તરફસે હિફાઝત કરે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હાથ પકડકર ખડે હો ગયે. ઈસકે બાદ હમ ઔસ ઔર ખઝરજકી મજ્લિસમેં પહોંચે. હમારે ઈસ મજ્લિસસે ઉઠનેસે પેહલે હી વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે (ઈસ્લામ પર) બૈઅત હો ગયે.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે યે ઔસ-ખઝરજ વાલે બડે સચ્ચે ઔર બડે સબ્ર કરને વાલે થે.

સાહિબે હિદાયાને ઈસ હદીસમેં યેહ મઝમૂન બયાન કિયા હૈ, કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે દીનકો લેકર વહી ખડા હો સકતા હૈ જો દીનકી હર તરફસે હિફાઝત કરે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ મુઝે ઝરા યેહ બતાઓ કે થોડે હી અર્સેમેં અલ્લાહ પાક તુમ્હેં ઉસકા મુલ્ક ઔર માલ દે દે ઔર ઉનકી બેટિયોંકો તુમ્હારા બિછૌના બના દે, યાની વોહ તુમ્હારી બીવીયાં ઔર બાંદિયાં બન જાએં, ક્યા તુમ ઈસકે લિયે અલ્લાહકી તસ્બીહ ઔર તક્દીસ બયાન કરનેકે લિયે તૈયાર હો?

નોઅમાન બિન શરીકને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય કુરૈશી ! આપકી યેહ બાત હમેં મંઝૂર હૈ.

ફિર આપને યે આયતેં તિલાવત ફરમાઈ,

إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ○ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ○

ઈન્ના અરસલ્નાક શાહિદંવ્ વમુબશ્શિરંવ્ વ નઝીરા. વ દાઈયન ઈલલ્લાહિ બિઈઝનિહી વ સિરાજમ્ મુનીરા.

જિસકા તર્જુમા યેહ હૈ, "હમને તુમકો ભેજા બતાને વાલા ઔર ખુશખબરી સુનાને વાલા ઔર ડરાને વાલા ઔર બુલાને વાલા અલ્લાહકી તરફ ઉસકે હુક્મસે ઔર ચમકતા હુવા ચિરાગ". ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હાથ પકડ કર ખડે હો ગયે.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઈસકે બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમારી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય અલી ! જાહિલિયતકે ઝમાનેકે અરબ અખ્લાક ક્યા હૈં ? યે કિતને ઊંચે હૈં. ઈન અખ્લાકકી વજહસે દુન્યાકી ઝિંદગીમેં એક દૂસરેકી હિફાઝત કર લેતે હૈં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર હમ ઔસ ઔર ખઝરજકી મજ્લિસમેં પહોંચે. હમારે ઉઠનેસે પેહલે હી વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હો ગયે. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે યે ઔસ ઔર ખઝરજ વાલે બડે સચ્ચે ઔર બડે સબ્ર કરને વાલે થે. અરબ કે ખાનદાનોં કે બારે મેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ઈતની ઝયાદા જાનકારીસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત ખુશ હુએ.

ઈસકે કુછ દિનોં બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાકે પાસ આકર ફરમાયા કે અલ્લાહકી બહોત હી તા'રીફ બયાન કરો, ક્યૂંકે આજ બનૂ રબીઆને ફારિસ વાલોં પર કામિયાબી હાસિલ કર લી હૈ, ઉનકે બાદશાહોંકો કત્લ કર દિયા હૈ, ઉનકી ફૌજકો બિલ્કુલ તબાહ કર દિયા હૈ ઔર ઉનકી યેહ સારી મદદ મેરી વજહસે હુઈ હૈ.[૧]

દૂસરી રિવાયતમેં યેહ તફ્સીલ ભી હૈ કે જબ બનૂ રબીઆકી ફારિસ વાલોંસે લડાઈ હુઈ ઔર ફુરાતકે કરીબ કુરાકિર નામકી જગહ પર દોનોં ફૌજોંકા મુકાબલા હુવા, તો બનૂ રબીઆને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નામકો અપની ખાસ નિશાની બના લિયા, જિસકી વજહસે ફારિસકે ખિલાફ અલ્લાહને ઉનકી મદદ ફરમાઈ ઔર બનૂ રબીઆ ઈસ લડાઈકે બાદ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગયે.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ને એક દિન અન્સારકી ફઝીલત ઔર ઉનકે પુરાને હોને ઔર ઈસ્લામમેં આગે બળ્હ જાનેકા ઝિક્ર કરતે હુએ ફરમાયા કે જો અન્સારસે મુહબ્બત ન કરે ઔર ઉનકે હુકૂક કો ન પેહચાને, વોહ મોમિન નહીં હૈ. ઉન્હોંને ઈસ્લામકી ઐસે દેખભાલ કી, જૈસે ઘોડેકે બછેરેકી કી જાતી હૈ. વોહ અપને હથિયારોંકી મહારત ઔર અપની બાતોંકી તાકત ઔર અપને દિલોંકી સખાવતકી વજહસે ઈસ્લામકી દેખભાલકે લિયે કાફી હો ગયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હજકે મૌસમમેં કબીલોંકે પાસ તશરીફ લે જાકર ઉનકો દઅવત દિયા કરતે થે, લેકિન ઉનમેંસે કોઈ ભી આપકી બાત ન માનતા ઔર આપકી દઅવત કુબૂલ ન કરતા.

આપ મજન્ના ઔર ઉકાઝ ઔર મિનાકે બાઝારોંમેં ઈન કબીલોંકે પાસ તશરીફ લે જાતે ઔર હર સાલ જાકર ઉનકો દઅવત દિયા કરતે થે. આપ ઈનકે પાસ ઈતની બાર ગયે કે કબીલે વાલે લોગ (આપકે જમાવસે હૈરાન હોકર) કેહને લગે કે ક્યા અબ તક વોહ વક્ત નહીં આયા કે આપ હમ લોગોંસે નાઉમ્મીદ હો જાએં, યહાં તક કે અલ્લાહને અન્સારકે ઈસ કબીલેકો નવાઝને કા ઈરાદા ફરમાયા.

ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન અન્સાર પર ઈસ્લામકો પેશ ફરમાયા, જિસે ઉન્હોંને જલ્દીસે કુબૂલ કર લિયા ઔર ઉન્હોંને આપકો (મદીને મેં) અપને પાસ ઠહેરા લિયા ઔર આપકે સાથ મદદ ઔર ગમખ્વારીકા મા'મલા કિયા. ફ-જઝાહુમુલ્લાહુ ખયરા. હમ મુહાજિર ઉનકે પાસ ગયે, તો ઉન્હોંને હમેં અપને સાથ ઘરોંમેં ઠહેરાયા ઔર કોઈ ભી હમેં દૂસરોંકે પાસ ભેજનેકો તૈયાર ન હોતા, યહાં તક કે કભી-કભી હમેં અપના મેહમાન

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૪૨,૧૪૫
૨ ફત્હુલ બારી જિલ્દ ૭-૧૫૬, દલાઈલ-૧૦૫

બનાને કે લિયે કુરઆ અંદાઝી કિયા કરતે થે. ફિર ઉન્હોંને ખુશી-ખુશી અપને માલોંકા હમેં અપનેસે ભી ઝયાદા હકદાર બના દિયા ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હિફાઝતકે લિયે અપની જાનોંકો કુરબાન કર દિયા.[૧]

હઝરત ઉમ્મે સઅદ બિન્તે સઅદ બિન રબીઅ ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ તક મક્કામેં રહે, કબીલોંકો અલ્લાહકી દઅવત દેતે રહે, જિસકી વજહસે આપકો તક્લીફેં પહોંચાઇ જાતી રહી ઔર બુરા ભલા કહા જાતા રહા, યહાં તક કે અલ્લાહને અન્સારકે ઉસ કબીલેકો (ઈસ્લામકી મદદકી) શરાફતસે નવાઝનેકા ઈરાદા કિયા.

ચુનાંચે આપ અન્સારકે કુછ લોગોંકે પાસ પહોંચે જો અકબાકે પાસ બૈઠે હુએ (મિના મેં) અપને સર મૂંડ રહે થે. રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં, મૈંને (હઝરત ઉમ્મે સઅદસે) પૂછા કે વોહ કૌન લોગ થે?

ઉન્હોંને બતાયા કે વોહ છ યા સાત આદમી થે, જિનમેં બની નજ્જારકે તીન આદમી થે, અસદ બિન ઝુરારા ઔર અફરાકે દો બેટે. ઉન્હોંને બાકી લોગોંકા નામ નહીં બતાયા. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ બૈઠકર ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દી ઔર ઉનકો કુર્આન પળ્હકર સુનાયા.

ચુનાંચે ઉન લોગોંને અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતકો માન લિયા ઔર વોહ અગલે સાલ ભી (હજ પર) આએ. યેહ (બૈઅત) અકબા-ઊલા કેહલાતી હૈ. ઈસકે બાદ (બૈઅત) અકબા ષાનિયા હુઈ.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમ્મે સઅદસે પૂછા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં કિતને દિન રહે? ઉન્હોંને કહા, ક્યા તુમને અબૂ સિરમા કૈસ બિન અબી અનસ કા કલામ નહીં સુના ?

મૈંને કહા, મુઝે મા'લૂમ નહીં હૈ કે ઉન્હોંને ક્યા કહા હૈ ? ચુનાંચે ઉન્હોંને મુઝે ઉનકા યેહ શઅર પળ્હકર સુનાયા.

ثَوٰى فِيْ قُرَيْشٍ بِضْعَ عَشَرَةَ حِجَّةً يُذَكِّرُ لَوْلاَقِيْ صَدِيْقًامُّوَاتِيًا

"આપ કુરૈશમેં દસ સાલસે ઝયાદા ઠેહરે ઔર ઈસ સારી મુદ્દતમેં નસીહત ઔર તબ્લીગ ફરમાતે રહે. (ઔર આપ યેહ ચાહતે થે કે) કોઈ સાથ દેને વાલા દોસ્ત આપકો મિલ જાએ". ઔર ભી કઈ શઅર પળ્હે જિનકા ઝિક્ર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસકી હદીષમેં "નુસરત" કે બાબમેં બહોત જલ્દ આએગા.

હઝરત અકીલ બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ઔર હઝરત ઝોહરી ફરમાતે હૈં, જબ મુશ્રિકોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બહોત ઝયાદા સખ્તીકા મા'મલા શુરૂ કિયા તો આપને અપને ચચા અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબસે ફરમાયા, અય મેરે ચચા ! અલ્લાહ અપને દીનકી મદદ ઐસી કૌમકે ઝરીએસે કરેંગે જિનકો કુરૈશકી ઝુલ્મભરી મુખાલફત મામૂલી બાત મા'લૂમ હોગી ઔર જો અલ્લાહકે યહાં ઈઝ્ઝતકે તલબગાર હોંગે. આપ મુઝે

૧ દલાઈલ-૧૦૫

ઉકાઝકે બાઝાર લે ચલેં ઔર મુઝે અરબકે કબીલોંકે ઠેહરનેકી જગહ દિખાએં, તાકે મૈં ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દૂં ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દૂં કે વોહ મેરી હિફાઝત કરેં ઔર મુઝે અપને યહાં લે જાકર રખેં તાકે મૈં અલ્લાહકી તરફ સે અલ્લાહકે પૈગામકો ઈન્સાનોં તક પહોંચા સકૂં.

રિવાયત કરને વાલે ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! આપ ઉકાઝ ચલેં, મૈં ભી આપકે સાથ ચલતા હૂં. આપકો કબીલોંકે ઠિકાને દિખાઊંગા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કબીલા સકીફસે શુરૂઆત કી ઔર ફિર ઉસ સાલ હજમેં કબીલોંકો ખોજ કરકે દઅવત દેતે રહે, ફિર જબ અગલા સાલ હુવા જબકે અલ્લાહને આપકો ખુલ્લમ-ખુલ્લા દઅવત દેનેકા હુક્મ દિયા તો ઔસ ઔર ખઝરજકે છ આદમિયોં સે આપકી મુલાકાત હુઈ, જિનકે નામ યે હૈં...

૧. અસ્અદ બિન ઝુરારા — ૨. અબુલ હૈસમ બિન તૈહાન
૩. અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા — ૪. સઅદ બિન રબીઅ
૫. નોઅમાન બિન હારિષા ઔર — ૬. ઉબાદા બિન સામિત

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈનસે મુલાકાત મિનાકે દિનોંમેં જમરા અકબાકે પાસ રાતકે વક્ત હુઈ. આપ ઉનકે પાસ બૈઠે ઔર ઉનકો અલ્લાહકી ઔર ઉસકી ઈબાદત કરનેકી ઔર ઉસકે દીનકી મદદ કરનેકી દઅવત દી, જો દીન દેકર અલ્લાહને અપને નબિયોં ઔર રસૂલોંકો ભેજા હૈ. ઉન્હોંને દરખ્વાસ્તકી કે હુઝૂર (આસમાનસે આનેવાલી) વહીકો ઉન પર પેશ ફરમાએં.

ચુનાંચે આપને સૂરહ ઈબ્રાહીમ "વ ઈઝ કાલ ઈબ્રાહીમુ રબ્બિજ્અલ હાઝલ બલદ આમિના.." સે લેકર આખિર તક પઢકર સુનાઈ. જબ ઉન્હોંને કુર્આન સુના તો ઉનકે દિલ નરમ પડ ગયે ઔર અલ્લાહકે સામને આજિઝી કરને લગે ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દઅવતકો) કબૂલ કર લિયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઔર ઉનકી બાતેં હો રહી થી, તો હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ પાસસે ગુઝરે, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આવાઝકો પેહચાન લિયા ઔર ફરમાયા....

"અય મેરે ભતીજે ! યેહ તુમ્હારે કૌન લોગ હૈં ?"

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય મેરે ચચા ! યેહ યસરિબ કે રેહનેવાલે ઔસ ઔર ખઝરજકે લોગ હૈં. ઈનકો ભી મૈંને ઈસી બાતકી દઅવત દી જિસકી દઅવત ઈનસે પેહલે દો કબીલોંકો દે ચુકા હૂં. ઈન્હોંને મેરી દઅવતકો કુબૂલ કરકે મેરી તસ્દીક કી ઔર યેહ કહા કે વોહ મુઝે અપને ઈલાકેમેં લે જાએંગે.

ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ અપની સવારીસે નીચે ઉતરે ઔર અપની સવારી કી ટાંગે બાંધ દીં, ફિર ઉનસે કહા,

"અય ઔસો ખઝરજકી જમાઅત ! યેહ મેરા ભતીજા હૈ ઔર યેહ મુઝે તમામ લોગોંસે ઝયાદા પ્યારા હૈ. અગર તુમને ઈનકી તસ્દીક કી હૈ ઔર તુમ ઈન પર ઈમાન લે આએ હો ઔર ઈનકો અપને સાથ લે જાના ચાહતે હો, તો મૈં તુમસે અપને દિલી ઈત્મીનાનકે લિયે

યેહ અહદ લેના ચાહતા હૂં કે તુમ ઈનકો લે જાકર વહાં બેયારો મદદગાર નહીં છોડોગે ઔર ઈનકો ધોકા નહીં દોગે, ક્યૂંકે તુમ્હારે પડોસી યહૂદી હૈં ઔર યહૂદી ઈનકે દુશ્મન હૈં ઔર મુઝે ખતરા હૈ કે વોહ ઈનકે ખિલાફ તદબીરેં કરેંગે.

હઝરત અબ્બાસ ને જબ હઝરત સઅદ ઔર ઉનકે સાથિયોં કે બારે મેં બે-ઈત્મીનાની ઝાહિર કી, તો યેહ બાત હઝરત અસદ બિન ઝુરારા પર બડા બોઝ બન ગઈ, ઈસલિયે ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમેં હઝરત અબ્બાસ કો ઐસા જવાબ દેનેકી ઈજાઝત દેં, જિસમેં ઐસી કોઈ બાત નહીં હોગી, જિસસે આપકો ગુસ્સા આએ યા આપકો નાગવાર ગુઝરે, બલ્કે ઐસા જવાબ દેંગે, જિસમેં આપકી દઅવત કુબૂલ કરનેકી તસ્દીક હોગી ઔર આપ પર ઈમાન ઝાહિર કિયા ગયા હોગા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, તુમ હઝરત અબ્બાસકો ઝરૂર જવાબ દો, મુઝે તુમ પર પૂરા ઈત્મીનાન હૈ.

હઝરત અસદ બિન ઝુરારાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચેહરા કરકે કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! હર દઅવતકા એક રાસ્તા હોતા હૈ. કિસીકા રાસ્તા નરમ હોતા હૈ, કિસીકા સખ્ત. આજ આપને ઐસી દઅવત દી હૈ જો નઈ ભી હૈ ઔર લોગોંકે લિયે સખ્ત ઔર મુશ્કિલ ભી હૈ. આપને હમેં ઈસ બાતકી દઅવત દી હૈ કે હમ અપના દીન છોડકર આપકે દીનકી પૈરવી કર લેં ઔર યેહ બડા મુશ્કિલ કામ ઔર સખ્ત ઘાટી હૈ, લેકિન હમને આપકી ઈસ બાતકો કુબૂલ કર લિયા ઔર આપને હમેં ઈસ બાતકી દઅવત દી હૈ કે લોગોંસે દૂર ઔર કરીબકે જિતને રિશ્તે હૈં, ઔર ઈનસે જિસ તરહકે તઅલ્લુકાત હૈં, ઈન સબકો હમ ખત્મ કર દેં. (યાની દીનકે મા'મલેમેં સિર્ફ આપકી માનેં ઔર કિસીકી ન માનેં), યેહ ભી બડા મુશ્કિલ કામ ઔર સખ્ત ઘાટી હૈ, લેકિન હમને ઈસે ભી કુબૂલ કિયા. હમારા મઝબૂત જથ્થા હૈ. જહાં હમ રેહતે હૈં, વહાં હમારી બડી ઈઝઝત હૈ ઔર વહાં હમારી સબ ચીઝેં હિફાઝતસે હૈં. કોઈ ઈસ બાતકા સોચ ભી નહીં સકતા હૈ કે હમારા સરદાર બાહિરકા ઐસા આદમી બન જાયે જિસકો ઉસકી કૌમને અકેલે ઔર ઉસકે ચચાઓંને બેયારો મદદગાર છોડ દિયા હો ઔર આપને હમકો દઅવત દી (કે આપકો હમ અપના સરદાર બના લેં) યેહ ભી બડા મુશ્કિલ કામ ઔર સખ્ત ઘાટી હૈ, લેકિન હમને આપકી ઈસ બાતકો ભી કુબૂલ કર લિયા. લોગોંકો યે તમામ કામ નાપસંદ હૈં, ઈન કામોંકો સિર્ફ વહી પસંદ કરેગા જિસકી હિદાયતકા અલ્લાહને ફૈસલા કર દિયા હો ઔર જો ઈન કામોંકે અંજામમેં ખૈર ચાહતા હો. હમને આપકે ઈન તમામ કામોંકો દિલો જાનસે કુબૂલ કર લિયા હૈ ઔર ઈન્હેં કુબૂલ કરનેકા ઝુબાનસે ઈકરાર કર રહે હૈં ઔર ઈનકે પૂરા કરનેમેં સારી તાકત ખર્ચ કરેંગે આપ ઔર જો કુછ લાએ હૈં, ઉસ પર ઈમાન લા રહે હૈં ઔર ખુદાકી ઉસ માઅરિફતકી હમ તસ્દીક કર રહે હૈં જો હમારે દિલોંમેં બૈઠ ગઈ હૈ. ઈન તમામ બાતોં પર હમ આપસે બૈઅત હોતે હૈં ઔર હમ અપને રબ ઔર આપકે રબસે બૈઅત હોતે હૈં. અલ્લાહ (કી મદદ) કા હાથ હમારે હાથોંકે ઊપર હૈ ઔર આપકે ખૂનકી હિફાઝતકે લિયે હમ અપને ખૂન બહા દેંગે ઔર આપકી જાનકો બચાનેકે લિયે અપની જાન કુરબાન કર દેંગે ઔર ઉન તમામ ચીઝોંસે હમ આપકી હિફાઝત

કરેંગે જિનસે હમ અપની ઔર અપને બીવી-બચ્ચોંકી હિફાઝત કરતે હૈં. અગર હમ અપને ઈસ અહદકી ખિલાફવર્ઝી કરેંગે, તો યેહ અલ્લાહસે ગદ્દારી હોગી જો હમારી ઈન્તિહાઈ બદનસીબી હોગી. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યે હમારી તમામ ગુઝારિશેં સચ્ચી હૈં ઔર (ઈન ગુઝારિશોંકો પૂરા કરનેકે લિયે) હમ અલ્લાહ હી સે મદદ માંગતે હૈં.

ઈસકે બાદ હઝરત અસદને હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબકી તરફ ચેહરા કરકે કહા, અય વોહ આદમી જો અપની બાત કેહકર હમારે ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ અલ્લમકે દર્મિયાન આ ગયા હૈ, અલ્લાહ હી જાનતા હૈ કે આપકા ઈન બાતોંસે ક્યા મક્સદ હૈ ? આપને યેહ કહા કે યે આપકે ભતીજે હૈં ઔર તમામ લોગોંસે ઝયાદા આપકો મહબૂબ હૈં, તો હમને ભી ઈનકી વજહસે અપને કરીબ ઔર દૂરકે તમામ રિશ્તેદારોંસે તઅલ્લુકાત તોડ લિયે હૈં ઔર હમ ઈસ બાતકી ગવાહી દે રહે હૈં કે યેહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. અલ્લાહને ઈનકો અપને પાસસે ભેજા હૈ કે યેહ ઝૂઠે નહીં હૈં ઔર જો કલામ યેહ લાએ હૈં, વોહ ઈન્સાનોંકે કલામસે મિલતા-જુલતા નહીં હૈ. બાકી આપને જો યેહ કહા કે આપ ઈનકે બારેમેં હમસે તબ મુત્મઈન હોંગે જબ આપ હમસે પક્કા અહદ લે લેંગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ અલ્લમકે લિયે હમસે જો ભી કોઈ પક્કા અહદ લેના ચાહે, હમેં ઉસસે ઈન્કાર નહીં હૈ, ઈસલિયે આપ જો અહદ લેના ચાહતે હૈં, લે લેં ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ અલ્લમકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર અર્ઝ કિયા...

"અય અલ્લાહકે રસૂલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અપની ઝાતકે લિયે આપ જો અહદ હમસે લેના ચાહેં, લે લેં ઔર અપને રબકે લિયે જો શર્ત હમ પર લગાના ચાહેં, લગા લેં. આગે હદીસમેં ઈન લોગોંકે બૈઅત હોનેકે પૂરે કિસ્સેકા ઝિક્ર હુવા હૈ.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બાઝારમેં જાકર દઅવત પેશ કરના

હઝરત રબીઆ બિન ઈબાદ (રદિ.) જો કબીલા બની વૈલ કે હૈં, જિન્હોંને જાહિલિયતકા ઝમાના પાયા થા ઔર મુસલમાન હો ગયે થે, વોહ ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ અલ્લમકો જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઝિલમજાઝ બાઝારમેં દેખા કે આપ ફરમા રહે થે..

અય લોગો ! લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ કહો, કામિયાબ હો જાઓગે ઔર લોગ આપકે આસ-પાસ જમા થે ઔર આપકે પીછે એક રોશન ચેહરે વાલા ભેંગા આદમી થા, જિસકી દો ઝુલ્ફેં થીં ઔર વોહ યેહ કેહ રહા થા (નઊઝુબિલ્લાહ) કે યેહ બેદીન ઔર ઝૂઠા આદમી હૈ.

૧ દલાઈલ -૧૦૫

જહાં ભી આપ તશરીફ લે જાતે, વોહ આપકે પીછે હો લેતા. મૈંને ઉસ આદમી કે બારે મેં પૂછા (કે યેહ કૌન હૈ?) લોગોંને બતાયાકે ઉનકા ચચા અબૂ લહબ હૈ.[૧]

એક રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે આપ અબૂ લહબસે ભાગતે થે ઔર વોહ આપકા પીછા કરતા થા. ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે લોગ આપ પર ટૂટ પડતે થે. લોગોંમેં સે મૈંને કિસીકો (આપકે સામને) બોલતે હુએ નહીં દેખા ઔર આપ બરાબર દઅવત દેતે જાતે થે, ખામોશ નહીં હોતે થે.[૨]

હઝરત તારિક બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં બાઝાર ઝિલમજાઝમેં થા કે અચાનક એક નવજવાન આદમી ગુઝરા, જિસને લાલ ધારિયોં વાલા જોડા પહન રખા થા ઔર વોહ યેહ કહ રહા થા, અય લોગો ! લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કહો, કામિયાબ હો જાઓગે. ઔર ઉસકે પીછે એક આદમી થા, જિસને ઈસ નવજવાનકી એડિયોં ઔર પિંડલિયોંકો ઝખ્મી કર રખા થા ઔર વોહ કહ રહા થા કે અય લોગો ! યેહ ઝૂઠા હૈ, ઈસકી બાત મત માનો.

મૈંને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ?

કિસીને કહા, યેહ બની હાશિમકા નવજવાન હૈ જો અપનેકો અલ્લાહકા રસૂલ બતાતા હૈ ઔર દૂસરા ઉસકા ચચા અબ્દુલ ઉઝ્ઝા (અબૂ લહબ હૈ) . (આગે હદીષ ઔર ભી હૈ).[૩]

બની માલિક બિન કિનાનાકે એક આદમી બયાન કરતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બાઝાર ઝિલમજાઝમેં ફિરતે હુએ દેખા. આપ ફરમા રહે થે, અય લોગો ! લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કહો, કામિયાબ હો જાઓગે.

યેહ સાહબ કેહતે હૈં કે અબૂ જહલ આપ પર મિટ્ટી ફેંકતા ઔર કહતા, ખયાલ રખના, યેહ આદમી તુમ્હેં તુમ્હારે દીનસે હટા ન દે. યેહ તો ચાહતા હૈ કે તુમ અપને ખુદાઓંકો ઔર લાતો ઉઝ્ઝાકો છોડ દો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી તરફ કોઈ તવજ્જોહ ન ફરમાતે થે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને અર્ઝ કિયા કે આપકા હુલિયા ઔર ઉસ વક્તકી હાલત બયાન કરેં.

ઉન્હોંને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો લાલ ધારિયોંવાલી ચાદરેં પહની હુઈ થી. આપકા કદ દર્મિયાના ઔર જિસ્મ ભરા હુવા ઔર ચેહરા બહોત ખૂબસૂરત ઔર બાલ બહોત ઘને ઔર આપ ખુદ બહોત ગોરે-ચિટ્ટે થે ઔર આપકે બાલ પૂરે ઔર ઘને થે.[૪]

(કબીલોં પર દઅવત પેશ કરને કે બાબમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઉકાઝકે બાઝારમેં દઅવત દેના પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ.)

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૧, હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૨, ફત્હ જિલ્દ ૭-૧૫૬
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૨
૩ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૩
૪ અહમદ, મુસ્લિમ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અપને કરીબી રિશ્તેદારોં પર દઅવતકો પેશ કરના

હઝરત આઈશા રદિયલ્લાહુ અન્હા ફરમાતી હૈં કે જબ યેહ આયત,

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ **વઅન્ઝિર અશીરતકલ અકરબીન**

“ઔર ડર સુના દો અપને કરીબ કે રિશ્તેદારોં કો” ઉતરી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ખડે હોકર ફરમાયા, અય ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ! અય સફિયા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ ! અય ઔલાદે અબ્દુલ મુત્તલિબ ! (અપની બેટી ઔર ફૂફીકો ઔર દાદા અબ્દુલ મુત્તલિબકી ઔલાદકો મુખાતબ કરકે ફરમાયા) અલ્લાહસે લેકર તુમ્હેં કુછ દેનેમેં મેરા કોઈ ઝોર નહીં ચલતા હૈ, હાં, મેરે માલમેંસે જો ચાહો, માંગ સકતે હો.

હઝરત અલી ફરમાતે હૈં કે જબ ઉપર વાલી આયત ઉતરી, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ખાનદાન વાલોંકો જમા કિયા. તીસ આદમી જમા હો ગયે. સબને ખાયા-પિયા.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે યેહ ફરમાયા, તુમમેં કૌન ઐસા હૈ જો કર્ઝકી અદાયગી ઔર મેરે વાઅદોંકે પૂરા કરનેકી ઝિમ્મેદારી લેતા હૈ ? જો યેહ ઝિમ્મેદારી લેગા, વોહ જન્નતમેં મેરે સાથ હોગા ઔર વોહ મેરે ઘરમેં મેરા કાયમ મકામ હોગા.

એક આદમીને કહા, આપ તો સમંદર હૈં. આપકી ઈન ઝિમ્મેદારિયોંકો કૌન નિભા સકતા હૈ? ઈસકે બાદ આપને ઈસ બાતકો તીન બાર પેશ ફરમાયા,

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે આપને યેહ બાત અપને ઘરવાલોં પર ભી પેશ કી, ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈં તૈયાર હૂં.[1]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબકો જમા કિયા યા આપને ઉનકો બુલાયા ઔર યે ઐસે લોગ થે કે ઈનમેં સે હર એક સાલિમ બકરા ખા જાતા થા ઔર તીન સાઅ યાની સાઢે દસ સેર તક પી જાતા થા. લેકિન આપને ઈનકે લિયે એક મુદ (ચૌદહ છટાંક) ખાના તૈયાર કિયા. ઉન્હોંને ખૂબ સૈર હોકર ખાના ખાયા. ખાના ઉતના હી રહા, જિતના પેહલે થા, ઉસમેં કોઈ કમી નહીં આઈ. ઐસા લગ રહા થા કે જૈસે ઉસે હાથ હી ન લગા હો.

ફિર આપને એક છોટા પ્યાલા મંગવાયા, જિસે ઉન્હોંને પિયા તો ઉનકા જી ભર ગયા ઔર વોહ મશરૂબ વૈસે હી બાકી રહા, જૈસે ઉસે કિસીને હાથ હી ન લગાયા હો, યા ઉસે કિસીને પિયા હી ન હો.

---

૧ અહમદ

ઔર આપને ફરમાયા, અય બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબ ! મુઝે તુમ્હારી તરફ ખાસ તૌરસે ઔર તમામ ઈન્સાનોંકી તરફ આમ તૌરસે ભેજા ગયા હૈ ઔર તુમ મેરા યેહ મુઅજિઝા દેખ ચુકે હો (કે તુમ સબને પેટ ભરકર ખાયા ઔર પિયા ઔર ખાને ઔર પીનેમેં કોઈ કમી નહીં આઈ) તુમમેંસે કૌન મેરા ભાઈ ઔર મેરા સાથી બનને પર મુઝસે બૈઅત કરતા હૈ ?

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કોઈ ભી ખડા ન હુવા તો મૈં ખડા હો ગયા, હાલાંકે મૈં ઈન સબમેં છોટા થા.

આપને (મુઝસે) ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. આપને ઉનસે તીન બાર યેહ માંગ કી. હર બાર મૈં હી ખડા હોતા રહા ઔર મુઝે ફરમા દેતે કે બૈઠ જાઓ. તીસરી બાર આપને અપના હાથ મેરે હાથ પર મારા (યાની મુઝે બૈઅત કિયા)[1]

હઝરત અલી ફરમાતે હૈં કે જબ યેહ આયત “ડરાઓ અપને કરીબી રિશ્તેદારોં કો” ઉતરી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલી ! બકરીકી એક દસ્તીકા સાલન બના લો ઔર એક સાઅ યાની સાઢે તીન સેર આટેકી રોટિયાં તૈયાર કર લો ઔર બની હાશિમકો મેરે પાસ બુલા લાઓ. ઉસ વક્ત બની હાશિમકી તા’દાદ ચાલીસ યા ઉન્તાલીસ થી.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (બની હાશિમકે જમા હોનેકે બાદ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાના મંગવા કર ઉનકે સામને રખ દિયા. ઉન સબને ખૂબ પેટ ભર કર ખાયા. હાલાંકે ઉનમેંસે કુછ ઐસે ભી થે જો અકેલે હી સાલિમ બકરા સાલનકે સાથ ખા જાએં. ફિર આપને ઉનકો દૂધકા એક પ્યાલા દિયા. સબને ઉસકો પીયા ઔર સબકા જી ભર ગયા, તો ઉનમેંસે એકને કહા, હમને આજ જૈસા જાદૂ કભી નહીં દેખા. લોગોંકા ખયાલ હૈ કે યેહ કેહને વાલા અબૂ લહબ થા.

(દૂસરે દિન) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા,

અય અલી ! બકરીકી એક દસ્તીકા સાલન બના લો ઔર એક સાઅ યાની સાઢે તીન સેર આટેકી રોટિયાં તૈયાર કર લો ઔર દૂધકા એક બડા પ્યાલા તૈયાર કર લો.

હઝરત અલી ફરમાતે હૈં, મૈંને યેહ સારા ઈન્તિઝામ કર લિયા. ઉન્હોંને પેહલે દિનકી તરહસે ખૂબ ખાયા ઔર ખૂબ પિયા ઔર પેહલે દિનકી તરહ ખાના ઔર દૂધ બચ ગયા. (ઉનમેં બરકત હો ગઈ) ઉસ દિન ભી એક આદમીને કહા હમને આજ જૈસા જાદૂ કભી નહીં દેખા.

(તીસરે દિન) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર ફરમાયા, અય અલી ! બકરીકી એક દસ્તીકા સાલન બના લો ઔર એક સાઅ આટેકી રોટિયાં તૈયાર કર લો ઓર દૂધકા એક બડા પ્યાલા તૈયાર કર લો. ચુનાંચે મૈંને સબ કુછ તૈયાર કર લિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમને ફરમાયા, અય અલી ! બની હાશિમકો મેરે પાસ બુલા લાઓ.

મૈં ઉન સબકો બુલા લાયા. સબને ખાયા ઔર પિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે કુછ કેહનેસે પેહલે હી બાત શુરૂ કર દી ઔર ફરમાયા, તુમમેંસે કૌન ઐસા હૈ, જો મેરે કર્ઝકી અદાયગીકી ઝિમ્મેદારી લેતા હૈ?

---

૧ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૩-૩૫૦

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ભી ચુપ રહા ઔર બાકી લોગ ભી ચુપ રહે. આપને દોબારા યેહી બાત ઈર્શાદ ફરમાઈ, તો મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મૈં તૈયાર હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અય અલી ! યાની ઈસ કામકે લિયે તુમ હી મુનાસિબ હો.[૧]

ઈબ્ને અબી હાતિમને ભી ઈસી મફહૂમકી હદીષ બયાન કી ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમમેંસે કૌન મેરે કર્ઝકી અદાયગીકી ઝિમ્મેદારી લેતા હૈ ? ઔર મેરે બાદ મેરે અહલમેં મેરા કાયમ મકામ બનનેકે લિયે તૈયાર હૈ?

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સબ લોગ ખામોશ રહે ઔર હઝરત અબ્બાસ ભી ઈસ ડરકી વજહસે ખામોશ રહે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કર્ઝ કો અદા કરને કે લિયે કહીં ઉનકો સારા માલ ન ખર્ચ કરના પડ જાએ.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ઈસ વજહસે ખામોશ રહા કે હઝરત અબ્બાસ મુઝસે ઉમ્રમેં બડે હૈં ઔર ફિર ખામોશ હૈં.

ફિર આપને યેહી બાત દોબારા ફરમાઈ. હઝરત અબ્બાસ ફિર ખામોશ રહે. જબ મૈંને યેહ દેખા, તો મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં (તૈયાર હૂં).

હઝરત અલી ફરમાતે હૈં, (મૈં ઈસ ઝિમ્મેદારીકે લિયે તૈયાર તો હો ગયા) લેકિન મેરી શક્લો સૂરત સબસે બુરી થી ઔર મેરી આંખેં ચુંધિયાઈ હુઈ થીં) પેટ બડા થા ટાંગેં પતલી થીં.[૨]

યેહી હદીષ મજમે પર દઅવત પેશ કરનેકે બાબમેં હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ કી રિવાયતસે પેહલે એક ઔર તરહસે ગુઝર ચુકી હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા સફર મેં દઅવત પેશ ફરમાના

હઝરત સઅદ (રદિ.) રેહબર બનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો રકૂબા ઘાટીકે રાસ્તેસે લેકર ગયે થે. ઉનકે બેટે કેહતે હૈં કે મેરે વાલિદને મુઝસે યેહ બયાન ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે યહાં તશરીફ લાએ. આપકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર ભી થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી એક દૂધપીતી બેટી હમારે યહાં દૂધ પીનેકે સિલસિલેમેં રેહતી થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચાહતે થે કે મદીનાકા સફર છોટે રાસ્તેસે કરેં, તો ઉનસે હઝરત સઅદને અર્ઝ કિયા કે રકૂબા ઘાટીકે નીચેસે જો રાસ્તા જાતા હૈ, વોહ

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૩૦૨
૨ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૩-૩૫૦,૩૫૧, બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૯

ઝયાદા કરીબ હૈ, લેકિન વહાં કબીલા અસલમકે દો ડાકૂ રેહતે હૈં, જિનકો મુહાનાન કહા જાતા હૈ. અગર આપ ચાહેં તો ઉનકે પાસસે ગુઝરને વાલે રાસ્તેસે સફર કરેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈન ડાકૂઓંવાલે રાસ્તેસે હમેં લે ચલો. હઝરત સઅદ ફરમાતે હૈં કે હમ ઉસ રાસ્તેસે ચલે. જબ હમ ઉનકે કરીબ પહોંચે, તો ઉનમેંસે એક દૂસરેસે કેહ રહા થા, લો યેહ યમાની આ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન દોનોંકો દઅવત દી ઔર ઉન પર ઈસ્લામકો પેશ ફરમાયા. વોહ દોનોં મુસલમાન હો ગયે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે નામ પૂછે.

ઉન્હોંને કહા, હમ મુહાનાન હૈં. (યાની દો ગિરે-પડે આદમી)

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, તુમ દોનોં મુક્રમાન હો (યાની ઈઝઝતકે કાબિલ) ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં અપને પાસ મદીના આનેકા હુક્મ દિયા.[૧] (આગે હદીષ ઔર ભી હૈ.)

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ એક સફરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. સામનેસે એક દેહાતી આયા. જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ પહોંચા, તો ઉસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, કહાંકા ઈરાદા હૈ ?

ઉસને કહા, અપને ઘર જા રહા હૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ કોઈ ભલી બાત લેના ચાહતે હો ?

ઉસને કહા, વોહ ભલી બાત ક્યા હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કલિમા શહાદત "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહદહૂ લા શરીક લહૂ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ. " પળ્હ લો.

ઉસને કહા, જો બાત આપ કેહ રહે હૈં, ક્યા ઈસ પર કોઈ ગવાહ હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ પેડ ગવાહ હૈ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પેડકો બુલાયા ઔર વોહ પેડ ઘાટીકે કિનારે પર થા. વોહ પેડ ઝમીનકો ફાડતા હુવા આપકે સામને આકર ખડા હો ગયા. આપને ઉસસે તીન બાર ગવાહી તલબ ફરમાઈ. ઉસને તીન બાર ગવાહી દી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જૈસે ફરમા રહે હૈં, બાત વૈસે હી હૈ. ફિર વોહ પેડ અપની જગહ વાપસ ચલા ગયા. વોહ દેહાતી અપની કૌમકે પાસ વાપસ ચલા ગયા ઔર જાતે હુએ ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ અર્ઝ કિયા કે અગર મેરી કૌમ વાલોંને મેરી બાત માન લી, તો મૈં ઉન સબકો આપકે પાસ લે આઉંગા,વરના મૈં ખુદ આપકે પાસ વાપસ આ જાઊંગા ઔર આપકે સાથ રહા કરૂંગા.[૨]

૧ અહમદ જિલ્દ ૪-૭૪, હૈસમી જિલ્દ ૬-૫૮
૨ બિદાયા જિલ્દ ૬-૧૨૫, હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૯૨

હઝરત આસિમ અસ્લમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કાસે મદીનાકો હિજરત ફરમાઈ ઔર આપ ગમીમ નામી જગહ પર પહોંચે તો હઝરત બુરૈદા બિન હુસૈબ (રદિ.) આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. આપને ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દી, વોહ ભી મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉનકે સાથ તકરીબન અસ્સી ઘરાને ભી મુસલમાન હુએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈશાકી નમાઝ પઢાઈ ઔર ઉન્હોંને આપકે પીછે નમાઝ અદા કી.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દઅવત દેનેકે લિયે પૈદલ સફર ફરમાના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબકા ઈન્તિકાલ હુવા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તાઈફ વાલોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દેને કે લિયે તાઈફ પૈદલ તશરીફ લે ગયે. આપને ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દી, લેકિન ઉન્હોંને આપકી દઅવતકો કુબૂલ ન કિયા. આપ વહાંસે વાપસ હુએ. રાસ્તેમેં એક દરખ્ત કે સાએમેં દો રકઅત નમાઝ પઢી ઔર ફિર યેહ દુઆ પઢી..

اَللّٰهُمَّ اِنِّیۡ اَشۡكُوۡ اِلَيۡکَ ضُعۡفَ قُوَّتِیۡ وَهَوَانِیۡ عَلَی النَّاسِ يَآاَرۡحَمَ الرَّاحِمِيۡنَ اَنۡتَ اَرۡحَمُ الرَّاحِمِيۡنَ اِلٰی مَنۡ تَكِلُنِیۡ اِلٰی عَدُوٍّ يَّتَجَهَّمُنِیۡ اَمۡ اِلٰی قَرِيۡبٍ مَّلَّكۡتَهٗ اَمۡرِیۡ اِنۡ لَّمۡ تَكُنۡ غَضۡبَانَ عَلَیَّ فَلَآ اُبَالِیۡ غَيۡرَ اَنَّ عَافِيَتَکَ اَوۡسَعُ لِیۡ اَعُوۡذُ بِوَجۡهِکَ الَّذِیۡ اَشۡرَقَتۡ لَهُ الظُّلُمَاتُ وَصَلَحَ عَلَيۡهِ اَمۡرُ الدُّنۡيَا وَالۡاٰخِرَةِ اَنۡ يَّنۡزِلَ بِیۡ غَضَبُکَ اَوۡ يَحِلَّ بِیۡ سَخَطُکَ لَکَ الۡعُتۡبٰی حَتّٰی تَرۡضٰی وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ•

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અશ્કૂ ઈલય્ક ઝુઅ્ફ કુવ્વતી વ હવાની અલન્નાસિ અરહમર્રાહિમીન. અન્ત અરહમુર્રાહિમીન ઈલા મન તકિલ્ની ઈલા અદુવ્વિંય્યતજહહમુની અમ ઈલા કરીબિમ્ મલ્લક્તહુ અમ્રી ઈલ્લમ તકુન ગદબાન અલય્ય ફલા ઉબાલી ગૈર અન્ન આફિયતક અવ્સઉલી અઊઝુ બિવજ્હિકલ્લઝી અશ્રકત્ લહુઝ્ઝુલુમાત વ સલહ અલયહિ અમરૂદ્ દુન્યા વલ આખિરતિ અંય્યન્ઝિલ બી ગદબુક અવ યહિલ્લુ બી સખતુક લકલ ઉત્બા હત્તા તરદા વ લા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહ.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૨૪૨

અય અલ્લાહ ! તુઝ હીસે શિકાયત કરતા હૂં મૈં અપની કમઝોરી ઔર લોગોંમેં ઝિલ્લત ઔર રૂસવાઈ કી. અય તમામ રહમ કરનેવાલોંમેં સબસે ઝયાદા રહમ કરનેવાલે ! તૂ અરહમુર્રાહિમીન હૈ. તૂ મુઝે કિસકે હવાલે કરતા હૈ ? કિસી ઐસે દુશ્મનકે જો મુઝે દેખકર તુર્શરૂ હોતા હૈ ઔર મુંહ ચળ્હાતા હૈ યા ઐસે રિશ્તેદારકે જિસકો તૂને મુઝ પર કાબૂ દે દિયા. અય અલ્લાહ ! અગર તૂ મુઝસે નારાઝ નહીં, તો મુઝે કિસીકી ભી પરવાહ નહીં હૈ. તેરી હિફાઝત મુઝે કાફી હૈ. મૈં આપકે ઈસ ચેહરેકે તુફૈલ જિસસે તમામ અધેરિયાં રોશન હો ગઈ ઔર જિસસે દુન્યા ઔર આખિરતકે સારે કામ દુરૂસ્ત હો જાતે હૈં, ઈસસે પનાહ માંગતા હૂં કે મુઝ પર તેરા ગુસ્સા હો યા તૂ મુઝસે નારાઝ હો. તેરી નારાઝીકા ઉસ વક્ત તક દૂર કરના ઝરૂરી હૈ, જબ તક તૂ રાઝી ન હો. અલ્લાહકે સિવા કિસીસે નેકીકી તાકત નહીં મિલતી.[૧]

યેહી હદીષ અલ્લાહકી તરફ બુલાનેકી વજહસે તક્લીફેં બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં હઝરત ઝોહરી વગૈરહકી રિવાયતસે ઔર તફ્સીલસે આએગી.

લડાઈકે મૈદાનમેં અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસી કૌમકો દઅવત ન દે લેતે, ઉસ વક્ત તક ઉનસે લડાઈ ન લડતે.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન આઈઝ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કોઈ ફૌજ રવાના ફરમાતે, તો ઉનકો યેહ નસીહત ફરમાતે કે લોગોંસે મુહબ્બત પૈદા કરો. (ઉનકો અપનેસે કરીબ કરો) જબ તક ઉનકો દઅવત ન દે લો, ઉન પર હમલા ન કરના, ઔર છાપા ન મારના, ક્યૂંકે ઝમીન પર જિતને કચ્ચે ઔર પક્કે મકાન હૈં (યાની જિતને શહર ઔર દેહાત હૈં) ઉનકે રેહનેવાલોંકો તુમ અગર મુસલમાન બનાકર મેરે પાસ લે આઓ, યેહ મુઝે ઈસસે ઝયાદા પસંદ હૈ કે તુમ ઉનકી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકો મેરે પાસ લે આઓ ઔર ઉનકે મર્દોં કો કત્લ કર દો.[૩]

હઝરત બુરૈદા ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસીકો કિસી જમાઅત યા ફૌજકા અમીર બનાકર રવાના ફરમાતે થે, તો ઉસકો ખાસ અપની ઝાતકે બારેમેં ભી અલ્લાહસે ડરનેકા હુક્મ દેતે ઔર જો મુસલમાન ઉસકે સાથ હૈં, ઉનકે સાથ અચ્છે સુલૂક કરનેકા હુક્મ દેતે ઔર યેહ ફરમાતે કે જબ તુમ્હારા મુશ્રિક દુશ્મનોંસે સામના હો તો ઉનકો તીન બાતોંમેં સે એકકી દઅવત દેના. ઈન બાતોંમેં સે જો બાત ભી વોહ માન લેં, તુમ ઉનસે

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૫
૨ મુસ્તદરક, મુસ્નદ અહમદ, નસ્બુર્રાયા જિલ્દ ૨-૨૭૮, હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૪,
કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૮, બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૦૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૪, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૧૫૨, તિર્મિઝી જિલ્દ ૧-૧૯૫

કુબૂલ કર લેના ઔર ઉનસે લડાઈ કરનેસે રૂક જાના. પેહલે ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દો. અગર વોહ ઉસે મંઝૂર કર લેં, તો તુમ ઉનસે ઈસે કુબૂલ કર લો ઔર ઉનસે રૂક જાઓ. ફિર તુમ ઉનકો અપના ઈલાકા છોડકર દારૂલ મુહાજિરીન યાની મદીના મુનવ્વરાકી તરફ હિજરત કર જાનેકી દઅવત દો ઔર ઉન્હેં યેહ બતલા દો કે અગર વોહ ઐસા કરેંગે, તો ઉનકો વોહ તમામ ફાયદે હાસિલ હોંગે જો મુહાજિરકો મિલતે હૈં ઔર ઉન પર વોહ તમામ ઝિમ્મેદારિયાં હોંગી જો મુહાજિરોં પર હોતી હૈં ઔર અગર વોહ ઉસે ન માને ઔર અપને ઈલાકેમેં હી રેહનેકો પસંદ કરેં, તો ઉન્હેં યેહ બતા દો કે વોહ દેહાતી મુસલમાનોંકી તરહ હી હોંગે ઔર અલ્લાહકે હુક્મ જો આમ મુસલમાનોંકે ઝિમ્મે હૈં, વોહ ઉનકે ઝિમ્મે હોંગે ઔર ઉન્હેં ફય ઔર ગનીમતકે માલમેં સે કોઈ હિસ્સા ન મિલેગા. હાં, અગર મુસલમાનોંકે સાથ જિહાદમેં શરીક હુએ તો હિસ્સા મિલેગા.

અગર વોહ ઈસ્લામકો કુબૂલ કરનેસે ઈન્કાર કર દેં, તો ઉન્હેં જિઝયા દેનેકી દઅવત દો. અગર વોહ ઈસે માન જાએં, તો તુમ ઉસે કુબૂલ કર લો ઔર ઉનસે રૂક જાઓ ઔર અગર વોહ ઈસે ભી ન માનેં તો અલ્લાહસે મદદ લેકર ઉનસે લડાઈ કરો ઔર જબ તુમ કિસી કિલેવાલેકા ઘેરાવ કરો ઔર કિલેવાલે તુમસે યેહ માંગ કરેં કે હમેં અલ્લાહકે હુક્મ પર ઉતારો, તો તુમ ઐસા ન કરના, ક્યૂંકે તુમ યેહ નહીં જાનતે હો કે ઉનકે બારેમેં અલ્લાહકા હુક્મ ક્યા હૈ ? બલકે તુમ ઉનસે અપને ફૈસલેકે માનનેકી માંગ કરો. ફિર તુમ ઉનકે બારેમેં જો ચાહે ફૈસલા કરો.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો એક કૌમસે લડાઈ લડનેકે લિયે ભેજા, ફિર હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ એક કાસિદ ભેજા ઔર ઉસ કાસિદકો યેહ હિદાયત કી કે હઝરત અલીકો પીછેસે આવાઝ ન દેના (બલકે ઉનકે કરીબ જાકર) ઉનસે યેહ કેહના કે જબ તક ઉસ કૌમ વાલોંકો દઅવત ન દે લેં, ઉનસે લડેં નહીં.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો એક રૂખ પર ભેજા. ફિર એક આદમીસે કહા કે અલી કે પાસ જાઓ ઔર ઉન્હેં પીછેસે મત આવાઝ દેના ઔર ઉનકો યેહ પૈગામ દો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં અપના ઈન્તિઝાર કરનેકા હુક્મ દે રહે હૈં ઔર ઉનસે યેહ ભી કહો કે તુમ જબ તક કિસી કૌમકો દઅવત ન દે લો, ઉનસે લડાઈ ન લડો.[૩]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ભેજા તો ઉનસે ફરમાયા કે જબ તક તુમ કિસી કૌમકો દઅવત ન દે લો ઉનસે લડાઈ ન લડો.[૪]

---

૧ અબૂ દાઊદ-૩૫૮, મુસ્લિમ જિલ્દ ૨-૮૨, ઈબ્ને માજા-૨૧૦, બૈહકી જિલ્દ ૯-૭૮૪
કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૪
૨ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૭
૪ નસ્બુર રાયા જિલ્દ ૨-૩૭૮

ઔર પીછે હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) કી હદીષ બરિવાયત બુખારી બગૈરહ ગુઝર ચુકી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો ખૈબરકી લડાઈકે દિન ફરમાયા તુમ ઈત્મીનાનસે ચલતે રહો, યહાં તકકે ઉનકે મૈદાન મેં પહોંચ જાઓ, ફિર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દો ઔર અલ્લાહકે જો હક ઉન પર વાજિબ હૈં, વોહ ઉનકો બતાઓ. અલ્લાહકી કસમ! તુમ્હારે ઝરીએસે અલ્લાહ એક આદમીકો હિદાયત દે દે, યેહ તુમ્હારે લિયે ઈસસે ઝયાદા બેહતર હૈ કે તુમ્હેં લાલ ઊંટ મિલ જાએં.

હઝરત ફરવહ બિન મુસૈક ગુતૈફી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મૈં અપની કૌમકે માનને વાલોંકો લેકર કૌમકે ન માનનેવાલોંસે લડાઈ ન કરૂં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝરૂર કરો.

ફિર મેરી રાય કુછ બદલ ગઈ, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા ખયાલ હૈ કે ઉનસે ન લડૂં, ક્યૂંકે વોહ સબા વાલે હૈં. વોહ ઈઝઝત ઔર બહોત તાકત વાલે હૈં.

લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે અમીર બના દિયા ઔર સબા વાલોંસે લડનેકા હુક્મ દિયા.

જબ મૈં આપકે પાસસે ચલા ગયા, તો અલ્લાહને સબાકે બારેમેં કુર્આનકી આયતેં ઉતારી, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ગુતૈફીકા ક્યા હુવા?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાનેકે લિયે મેરે ઘર એક આદમીકો ભેજા. જબ વોહ આદમી મેરે ઘર પહોંચા તો મૈં ઘરસે ચલ ચુકા થા. ઉસને મુઝે રાસ્તેસે વાપસ હોનેકો કહા.

ચુનાંચે મૈં વાપસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હૂએ થે ઔર આપકે ચારોં તરફ સહાબા ભી બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, કૌમકો દઅવત દો, ઉનમેં સે જો માન જાએ, ઉસે કુબૂલ કર લો ઓર જો ન માને, ઉસકે બારેમેં, જબ તક મુઝે ખબર ન હો જાએ, જલ્દી ન કરના.

લોગોંમેં સે એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! સબા ક્યા ચીઝ હૈ? કોઈ જગહ હૈ યા કોઈ ઔરત ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સબા તો અરબકા એક મર્દ થા, જિસકે દસ બેટે હુએ. ઉનમેંસે છ યમનમેં આબાદ હુએ ઔર ચાર શામમેં. જો શામમેં આબાદ હુએ, ઉનકે નામ લખ્મ ઔર જુઝામ ઔર ગસ્સાન ઔર આમિલા હૈં ઔર યમનમેં આબાદ હોનેવાલોંકે નામ અઝદ ઔર કિન્દા ઔર હિમયર ઔર અશઅરીય્યૂન ઔર અનમાર ઔર મુઝહિજ હૈં. ઉસ આદમીને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અનમાર કૌન હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અનમાર વોહ હૈં જિનમેં ખસઅમ ઔર બજીલા કબીલાકે લોગ હૈં.[૧]

૧ અહમદ, અબૂ દાઊદ, તિર્મિઝી જિલ્દ ૨-૧૫૪, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૨૬૦

હઝરત ફરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મૈં અપની કૌમકે માનનેવાલોંકો લેકર ન માનનેવાલોંસે લડૂં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, અપની કૌમકે માનનેવાલોંકો લેકર ન માનનેવાલોંસે લડો.

જબ મૈં વાપસ હુવા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાયા ઔર ફરમાયા કે જબ તક તુમ ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત ન દે લો, ઉનસે લડના નહીં.

મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! સબા ક્યા ચીઝ હૈ ? ક્યા વોહ કોઈ ઘાટી હૈ યા કોઈ પહાડ હૈ યા ઔર કોઈ ચીઝ હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, સબા તો એક આદમી થા, જિસકે દસ બેટે હુએ. આગે હદીષ ઔર ભી હૈ.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યમન ભેજા ઔર ફરમાયા કે અરબકે જિસ કબીલે પર તુમ્હારા ગુઝર હો, ઔર તુમ્હેં ઉસ કબીલેસે અઝાનકી આવાઝ સુનાઈ દે, તો ઉનસે છેડછાડ ન કરના ઔર જિસ કબીલેસે તુમ્હેં અઝાનકી આવાઝ સુનાઈ ન દે, ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દેના.[૨]

હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે લાત ઔર ઉઝ્ઝા બુતોંકે પાસ રેહને વાલોંમેં સે કુછ લોગ કૈદી બનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાએ ગયે. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (લાનેવાલોંસે) પૂછા, ક્યા તુમને ઈનકો ઈસ્લામ કી દઅવત દી થી ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, જી નહીં.

આપને ઉન કૈદિયોંસે પૂછા, ક્યા ઈન્હોંને તુમ્હેં ઈસ્લામકી દઅવત દી થી?

ઉન્હોંને કહા, નહીં.

આપને ફરમાયા, ઈનકા રાસ્તા છોડ દો, યહાં તકકે અપને અમનકી જગહ પહોંચ જાએ. ફિર આપને યે દો આયતેં તિલાવત ફરમાઈ...

إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ○ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ○

ઈન્ના અરસલનાક શાહિદંવ્વ મુબશ્શિરંવ્વ નઝીરા. વ દાઈયન ઈલલ્લાહિ બિઈઝનિહી વ સિરાજમ્ મુનીરા.

“હમને તુઝકો ભેજા બતાનેવાલા ઔર ખુશખબરી સુનાનેવાલા ઔર ડરાનેવાલા ઔર બુલાનેવાલા અલ્લાહકી તરફ ઉસકે હુક્મસે ઔર ચમકતા હુવા ચિરાગ.”

وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ

---

૧ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૩-૫૩૧
૨ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૭

વ ઊહિય ઈલય્ય હાઝલ કુરઆનુ લિઉન્ઝિરકુમ બિહી વમમ્ બલગ. અઈન્નકુમ લ તશહદુન અન્ન મઅલ્લાહિ આલિહતન ઉખ્રા.

"ઔર ઉતરા હૈ મુઝ પર યેહ કુર્આન, તાકે તુમકો ઈસસે ખબરદાર કરૂં ઔર જિસકો યેહ પહોંચે. ક્યા તુમ ગવાહી દેતે હો કે અલ્લાહકે સાથ મા'બૂદ ઔર ભી હૈ." [૧] (આખિર આયત તક)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લાતો ઉઝ્ઝાકે પાસ રેહનેવાલોંકી તરફ એક ફૌજ ભેજી, જિન્હોંને અરબકે કબીલે પર રાતકો અચાનક હમલા કિયા ઔર ઉનકે તમામ લડનેવાલોંકો ઔર ઉનકે બાલ-બચ્ચોંકો કૈદ કર લિયા (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લેકર આએ). ઉન કૈદિયોંને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે) કહા, ઈન્હોંને દઅવત દિયે બગૈર હમલા કિયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લશ્કર વાલોંસે પૂછા. ઉન્હોંને કૈદિયોંકી બાતકી તસ્દીક કી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકો ઉનકી અમનકી જગહમેં વાપસ પહોંચાઓ, ફિર ઈનકો દઅવત દો. [૨]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા લોગોંકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ દઅવત દેનેકે લિયે ભેજના

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અન્સારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુન લી ઔર ઈસ પર ઉન્હેં યકીન આ ગયા ઔર ઉનકે દિલ આપકી દઅવતસે પુરી તરહ મુત્મઈન હો ગયે, તો ઉન્હોંને આપકી તસ્દીક કી ઔર આપ પર ઈમાન લે આએ ઔર યે લોગ,(સારી દુન્યાકે લિયે) ભલાઈ ઔર ખૈરકી વજહ બને ઔર ઉન્હોંને હજકે મૌસમકે મૌકે પર આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોનેકા વા'દા કિયા ઔર અપની કૌમમેં વાપસ ચલે ગયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં યેહ પૈગામ ભેજા કે આપ હમારે પાસ અપને યહાંસે એક ઐસા આદમી ભેજ દેં, જો લોગોંકો અલ્લાહકી કિતાબકી દઅવત દે, ક્યૂંકે આદમીકે આનેસે લોગ બાત જલ્દી માન લેંગે.

તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કો ઉનકે યહાં ભેજ દિયા. હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) કબીલા બનૂ અબ્દુદ્દારમેં સે થે. હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) કબીલા બની ગનમમેં હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહ કે પાસ ઠેહરે. વોહ લોગોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતેં બતાતે, કુર્આન શરીફ પળ્હકર સુનાતે.

---

૧ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૦૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૭

ફિર હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ કે પાસ ઠેહરકર દઅવતકે કામમેં લગે રહે ઔર અલ્લાહ ઉનકે હાથોં લોગોંકો હિદાયત દેતે રહે, યહાં તક કે અન્સારકે હર ઘરમેં કુછ ન કુછ લોગ મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉનકે સરદાર ભી મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉનકે બુત તોડ દિયે ગયે. હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ વાપસ ચલે ગયે ઔર ઉનકો મુકરી (પઢાને વાલે) કે નામ સે પુકારા જાતા થા.[૧]

તબરાની મેં હઝરત ઉરવહ (રદિ.) કી યેહ હદીષ ઔર ઝયાદા તફસીલસે આઈ હૈ ઔર ઈસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અન્સાર પર દઅવતકો પેશ ફરમાનેકા ઝિક્ર ભી હૈ, જૈસા કે અગ્રે અન્સારકે શુરૂકે બાબમેં ઈન્શાઅલ્લાહ આએગા.

ઈસ હદીષમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે અન્સાર અપની કૌમમેં વાપસ ચલે ગયે ઔર ખુફિયા તૌર પર દઅવત દેને લગે. ઉનકો અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખબર દી ઔર જો દીન દેકર અલ્લાહને આપકો ભેજા હૈ, ઉસકે બારેમેં ઉનકો બતાયા ઔર કુર્આન સુનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઔર દીનકી દઅવત દી.

ચુનાંચે અન્સારકે હર ઘરમેં કુછ ન કુછ લોગ મુસલમાન હો ગયે. ફિર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં યેહ પૈગામ ભેજા કે આપ હમારે પાસ અપને યહાંસે એક ઐસા આદમી ભેજ દેં જો લોગોંકો અલ્લાહકી કિતાબ સુનાકર અલ્લાહકી તરફ બુલાએ, ક્યૂંકે આદમીકે આનેસે લોગ બાત જલ્દી માન લેંગે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કબીલા બની અબ્દુદ્દારકે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કો ઉનકે યહાં ભેજ દિયા ઔર વોહ કબીલા બની ગનમમેં હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારાકે પાસ ઠેહરે ઔર લોગોંકો દઅવત દેનેમેં લગ ગયે. ઈસ્લામ ફૈલને લગા ઔર ઈસ્લામવાલે ઝયાદા હોને લગે ઔર વોહ ખુફિયા તૌર પર દઅવત દે રહે થે. ફિર હઝરત ઉરવહને હઝરત મુસ્અબકે બાદ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝકો દઅવત દેનેકા ઔર હઝરત સઅદકે મુસલમાન હોને ઔર કબીલા બનૂ અશહલકે મુસલમાન હોનેકા ઝિક્ર કિયા હૈ, જૈસે કે હઝરત મુસ્અબકે દઅવત દેનેકે બાબમેં આગે આએગા.

ફિર હઝરત ઉરવહ ને ફરમાયા કે બની નજ્જારને હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કો અપને યહાંસે ચલે જાનેકો કહા ઔર (ઈસ બારેમેં ઉનકે મેઝબાન હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારા પર ઉન્હોંને સખ્તી કી. ચુનાંચે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) કે યહાં મુંતકિલ હો ગયે.

વોહ દઅવત કે કામ મેં લગે રહે ઔર અલ્લાહ ઉનકે હાથોં લોગોંકો હિદાયત દેતે રહે, યહાં તકકે અન્સારકે ઘર મેં કુછ ન કુછ લોગ ઝરૂર મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉનકે સરદાર ઔર શરીફ લોગ મુસલમાન હો ગયે. હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ ભી મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉનકે બુત તોડ દિયે ગયે.

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૦૭

મુસલમાન હી મદીના મેં ઝયાદા ઈઝઝતદાર ગિને જાને લગે ઔર ઉનકા મા'મલા ઠીક હો ગયા ઔર હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ ચલે ગયે ઔર ઉનકો મુકરી (પઢાને વાલે) કે નામસે પુકારા જાતા થા.[1]

અબૂ નઈમ ને ઝોહરી સે હિલ્યામેં યેહ રિવાયત ઈસ તરહ બયાન કી હૈ કે અન્સારને હઝરત મુઆઝ બિન અફરા ઔર હઝરત રાફેઅ બિન માલિક (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં યેહ પૈગામ દેકર ભેજા કે આપ અપને યહાંસે હમારે પાસ એક ઐસા આદમી ભેજ દેં, જો લોગોંકો અલ્લાહકી કિતાબ સુનાકર અલ્લાહકી દઅવત દે, ક્યૂંકે ઉનકી બાત ઝરૂર કબૂલ કર લી જાએગી.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈરકો અન્સારકે યહાં ભેજ દિયા. આગેકા મઝમૂન પિછલી રિવાયતકી તરહ હૈ.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી કૌમકે પાસ ભેજા તાકે મૈં ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દૂં ઔર ઉન પર ઈસ્લામકે હુક્મોંકો પેશ કરૂં.

ચુનાંચે જબ મૈં અપની કૌમકે પાસ પહોંચા તો વોહ અપને ઊંટોંકો પાની પિલા ચુકે થે ઔર ઉનકા દૂધ નિકાલકર પી ચુકે થે. જબ ઉન્હોંને મુઝે દેખા તો (ખુશ હોકર) કહા, સુદી બિન અજલાનકો ખુશ આમદીદ હો. (સુદી હઝરત અબૂ ઉમામાકા નામ હૈ)

ઉન્હોંને યેહ ભી કહા કે હમેં યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે તુમ ઉસ આદમીકી તરફ ઝુક ગયે હો.

મૈંને કહા, નહીં, મૈં તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઈમાન લાયા હૂં. ઔર મુઝે અલ્લાહકે રસૂલને તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ તાકે મૈં તુમ પર ઈસ્લામ ઔર ઉસકે હુક્મ પેશ કરૂં.

ફરમાતે હૈં કે હમારી યે બાતેં હો હી રહી થીં કે વોહ ખાનેકા એક બડા પ્યાલા લેકર આએ ઔર ઉસે બીચમેં રખકર સબ ઉસકે આસ-પાસ જમા હો ગયે ઔર ઉસમેં ખાને લગે ઔર મુઝસે કહા, અય સુદી ! તુમ ભી આઓ.

મૈંને કહા, તુમ્હારા ભલા હો. મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસી ઝાતે ગિરામીકે પાસસે આ રહા હૂં જો અલ્લાહકા ઉતારા હુવા યેહ હુક્મ બતાતે હૈં કે જો જાનવર ઝબહ ન કિયા જાએ, વોહ તુમ પર હરામ હૈ. ઉન્હોંને પૂછા કે ઈસકે બારેમેં ઉન્હોંને ક્યા બતાયા હૈ ? મૈંને કહા, યેહ આયત ઉતારી હૈ....

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ

હુર્રિમત અલયકુમુલ મયતતુ વદમુ વલહમુલ્ ખિન્ઝીરી ... વઅન તસ્તકસિમૂ બિલ અઝલામ.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૪૨, દલાઈલ-૧૦૮, હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૦૭

"હરામ હુવા તુમ પર મુરદા જાનવર, લહૂ ઔર ગોશ્ત સુવ્વરકા" સે લેકર "ઔર યેહ કે તક્સીમ કરો જુએકે તીરોંસે" તક

ચુનાંચે મૈં ઉનકો ઇસ્લામકી દઅવત દેને લગા, લેકિન વોહ ઈન્કાર કરતે રહે.

મૈંને કહા, તુમ્હારા ભલા હો, ઝરા મુઝે પાની તો લા દો, મૈં બહોત પ્યાસા હૂં.

ઉન્હોંને કહા, નહીં, હમ તુમ્હેં પાની નહીં દેંગે, તાકે તુમ ઐસે હી પ્યાસે મર જાઓ.

મેરે પાસ એક પગડી થી. મૈંને ઉસમેં અપના સર લપેટ લિયા ઔર મૈં સખ્ત ગરમીમેં રેત પર લેટ ગયા. મેરી આંખેં લગ ગઈ. મૈંને ખ્વાબમેં દેખા કે એક આદમી મેરે પાસ શીશેકા ગ્લાસ લેકર આયા. ઉસ ગ્લાસસે ખુબસૂરત ગ્લાસ કિસીને ન દેખા હોગા ઔર ઉસમેં એક એસી પીનેકી ચીઝ હૈ જિસસે ઝયાદા લઝ્ઝત વાલી ઔર દિલકશ ચીઝ કિસીને ન દેખી હોગી. ઉસને વોહ ગ્લાસ મુઝે દે દિયા, જિસે મૈંને પી લિયા. જબ મૈં પી ચુકા તો મેરી આંખ ખુલ ગઈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઈસકે બાદ મુઝે કભી પ્યાસ નહીં લગી ઔર અબ મુઝે યેહ ભી નહીં પતા કે પ્યાસ ક્યા ચીઝ હોતી હૈ ?[૧]

અબૂ યઅલાને યેહ હદીષ મુખ્તસર બયાન કી હૈ, જિસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે મેરી કૌમકે એક આદમીને ઉનસે કહા કે તુમ્હારી કૌમકે સરદારોંમેં સે એક આદમી આયા હૈ ઔર તુમને ઉસકા કોઈ ઈકરામ નહીં કીયા. ચુનાંચે વોહ મેરે પાસ દૂધ લેકર આએ.

મૈંને ઉનસે કહા, મુઝે ઈસ દૂધકી ઝરૂરત નહીં. (ઔર મૈંને ઉનકો ખ્વાબ વાલી બાત બતાઇ) ફિર અપના (ભરા હુવા) પેટ ઉનકો દિખાયા, જિસ પર વોહ સબ મુસલમાન હો ગયે.

બૈહકીને દલાઈલમેં જો રિવાયત નકલ કી હૈ, ઉસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઉનકી કૌમ બાહિલાકી તરફ ભેજા થા.[૨]

હઝરત અહનફ બિન કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઝમાનેમેં બૈતુલ્લાહકા તવાફ કર રહા થા કે ઈતનેમેં બનૂ લૈસકે એક આદમીને મેરા હાથ પકડકર કહા, ક્યા મૈં તુમકો એક ખુશખબરી ન સુના દૂં ? મૈંને કહા, ઝરૂર.

ઉસને કહા, ક્યા યાદ હૈ કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હારી કૌમકે પાસ ભેજા થા, મૈં ઉન પર ઈસ્લામકો પેશ કરને લગા ઔર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દેને લગા તો તુમને કહા થા કે તુમ હમેં ભલાઈકી દઅવત દે રહે હો ઔર ભલાઈકા હુક્મ કર રહે હો ઔર વોહ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ભલાઈકી દઅવત દે રહે હૈં.

તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જબ તુમ્હારી યેહ બાત પહોંચી, તો આપને ફરમાયા, اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْاَحْنَفِ • **અલ્લાહુમ્મગ્ફિર લિઅહનફ**

અય અલ્લાહ ! અહનફકી મગ્ફિરત ફરમા. હઝરત અહનફ ફરમાયા કરતે થે કે મેરે પાસ ઐસા કોઈ અમલ નહીં હૈ, જિસ પર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ દુઆસે ઝયાદા ઉમ્મીદ હો.[૧]

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૩૮૯, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૯૪
૨ ઈસાબા જિલ્દ ૨-૧૮૨, હૈસમી જિલ્દ ૯-૩૮૭, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૬૪૧

ઈમામ અહમદ ઔર ઈમામ તબરાનીને ઈસ હદીષકો ઈસ તરહ બયાન કિયા હૈ કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકી કૌમ બનૂ સઅદકે પાસ ઈસ્લામકી દઅવત દેનેકે લિયે ભેજા, તો તુમને (દઅવત કો સુનકર) કહા થા કે વોહ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ભલાઈકી બાત હી કર રહે હૈં યા કહા થા કે મૈં અચ્છી બાત હી સુન રહા હૂં.

ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આકર તુમ્હારી બાત બતાઈ, જિસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, "અય અલ્લાહ ! અહનફકી મગ્ફિરત ફરમા."

હઝરત અહનફ ને ફરમાયા, મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ દુઆ પર જિતની ઉમ્મીદ હૈ, ઉતની ઔર કિસી અમલ પર નહીં હૈ.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબામેં સે એક આદમીકો જાહિલિયતકે ઝમાનેકે એક બડે સરદારકે પાસ અલ્લાહકી દઅવત દેનેકે લિયે ભેજા.

(દઅવત કો સુનકર) ઉસ સરદારને કહા, તુમ મુઝે જિસ રબકી દઅવત દે રહે હો, વોહ કિસ ચીઝકા બના હુવા હૈ, લોહે યા તાંબેકા, ચાંદી યા સોનેકા?

ઉન સહાબીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આકર સારા કિસ્સા સુનાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઉનકે પાસ (દઅવત દેનેકે લિયે) દોબારા ભેજ દિયા. ઈસ બાર ભી ઉસને વહી બાત કહી.

ઉન્હોંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફિર બતા દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીસરી બાર ફિર ઉનકો ઉનકે પાસ ભેજા. ઉસને ફિર વહી બાત કહી. ઉન્હોંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફિર બતાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને ઉસ સરદાર પર બિજલી ગિરાઈ, જિસને ઉસે જલા દિયા. ચુનાંચે યેહ આયત ઉતરી....

وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ

વયુરસિલુ સ્સવાઈક ફયુસીબુ બિહા મંય્ યશાઉ વહુમ યુજાદિલૂન ફિલ્લાહ. વહુવ શદીદુલ મિહાલ.

"ઔર ભેજતા હૈ કડક બિજલિયાં, ફિર ડાલતા હૈ જિસ પર ચાહે ઔર યે લોગ ઝગડતે હૈં અલ્લાહકી બાતમેં ઔર ઉસકી પકડ સખ્ત હૈ.[૩]

અબૂ યાઅલા ઔર બઝ્ઝારકી એક હદીષ ઈસી જૈસી ઔર હૈ જિસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક સહાબીકો અરબકે ફિરઔનોંમેં સે એક

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૧-૧૦૦, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૬૧૪
૨ હૈસમી જિલ્દ ૨-૧૦
૩ હૈસમી જિલ્દ ૭-૪૨

ફિરઔનકી તરફ ભેજા તો ઉન સહાબીને ઉસ આદમીકે બારેમેં યેહ કહા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ તો ફિરઔનસે ભી ઝયાદા સરકશ હૈ.

ઉસ રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે ઉન સહાબીને ઉસ આદમીકે પાસ જાકર તીસરી બાર ફિર અપની બાત દોહરાઈ (યાની તીસરી બાર ફિર ઉસકો અલ્લાહકી દઅવત દી.) અભી યેહ સહાબી ઉસ આદમીસે બાત કર હી રહે થે કે અલ્લાહને ઉસ આદમીકે સર પર એક બાદલ ભેજા, જો ઝોરસે ગરજા. ફિર ઉસ બાદલમેં સે એક બિજલી ઉસ આદમી પર ગિરી જિસને ઉસકી ખોપડીકો ઉડા દિયા.[1]

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ (રદિ.) કી હદીષ પેહલે "લડાઈકે મૈદાનમેં અલ્લાહકી દઅવત દેનેકે બાબમેં" પિછલે પન્નોંમેં ગુઝર ચુકી હૈ, વોહ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યમન ભેજા ઔર ફરમાયા કે અરબકે જિસ કબીલે પર તુમ્હારા ગુઝર હો ઔર તુમ્હેં ઉસ કબીલેસે અઝાનકી આવાઝ સુનાઈ દે, તો ઉનસે છેડછાડ ન કરના ઔર જિસ કબીલેસે તુમ્હેં અઝાનકી આવાઝ સુનાઈ ન દે, ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દેના ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત અમ્ર બિન મુર્રહ કો ઉનકી કૌમકી તરફ ભેજનેકા કિસ્સા અનકરીબ આએગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અલ્લાહકી દઅવત દેનેકે લિયે જમાઅતોંકો ભેજના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, તુમ તૈયારી કર લો, ક્યૂંકે મૈં તુમ્હેં એક જમાઅતકે સાથ ભેજના ચાહતા હૂં. ઈસકે બાદ લંબી હદીષ આઈ હૈ જિસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન રવાના હુએ ઔર અપને સાથિયોંકે પાસ પહોંચ ગયે.

ફિર યે લોગ વહાંસે આગે ચલે, યહાં તકકે દૂમતુલ જન્દલ નામકી જગહ પર પહોંચ ગયે. (યેહ મદીના મુનવ્વરા ઔર શામ મુલ્કકે બીચ એક કિલા થા, જિસકે સાથ કઈ બસ્તિયાં થીં.)

ચૂંકે જબ દૂમામેં હઝરત અબ્દુર્રહમાન દાખિલ હુએ, તો ઉન્હોંને દૂમાવાલોંકો તીન દિન ઈસ્લામકી દઅવત દી. તીસરે દિન અસ્બગ બિન અમ્ર કલ્બી મુસલમાન હો ગયે, જો કે ઈસાઈ થે ઔર અપની કૌમકે સરદાર થે.

ઈસકે બાદ હઝરત અબ્દુર્રહમાનને કબીલા જુહૈનાકે એક આદમી હઝરત રાફેઅ બિન મકીસ (રદિ.) કે હાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં એક ખત ભેજા,

૧ અવસત, તબરાની

જિસમેં તમામ હાલાત લિખે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો જવાબ મેં યેહ લિખા...

"તુમ અસબગકી બેટીસે શાદી કર લો." ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસસે શાદી કર લી. હઝરત અસબગકી ઉસ બેટીકા નામ તુમાઝિર હૈ જિનસે હઝરત અબ્દુર્રહમાનકે બેટે અબૂ સલમા પૈદા હુએ.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ અબ્દુર્રહમાન તમીમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ભેજા તાકે વોહ અરબોંકો ઈસ્લામકી તરફ જલ્દી આનેકી દઅવત દેં, ચૂંકે ઉનકે વાલિદ આસ બિન વાઈલકી વાલિદા યાની ઉનકી દાદી કબીલા બનૂ બલીસે થીં, ઈસલિયે ઉન્હેં કબીલા બનૂ બલીકી તરફ ભેજા. આપ ઈસ ખાનદાની રિશ્તેદારીકી વજહસે ઉસ કબીલાકો માલૂમ કરના ઔર ઉનસે જોડ બિઠાના ચાહતે થે.

હઝરત અમ્ર ઈલાકા જુઝામકે સલાસિલ નામકે એક ચશ્મા પર પહોંચે. ઈસી ચશ્માકી વજહસે ઈસ ગઝવેકા નામ ગઝવા ઝાતુસ્સલાસિલ મશહૂર હો ગયા.

જબ યેહ વહાં પહોંચે ઔર ઉન્હેં ઝયાદા ખતરા મેહસૂસ હુવા તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આદમી ભેજકર ઔર મદદ તલબ કી.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉબૈદા બિન જર્રાહકો શુરૂકે મુહાજિરોંકે સાથ ઉનકે પાસ ભેજા, જિનમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર ઉમર (રદિ.) ભી થે.

(આગે હદીષ ઔર ભી હૈ જો અમારતકે બાબમેં આગે ઈન્શાઅલ્લાહ આએગી)[૨]

હઝરત બરાઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો ઈસ્લામકી દઅવત દેનેકે લિયે યમન ભેજા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે સાથ જાને વાલી જમાઅતમેં મૈં ભી થા. હમ છ મહીને વહાં ઠેહરે. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ઉનકો દઅવત દેતે રહે, લેકિન ઉન્હોંને ઈસ દઅવતકો કુબૂલ ન કિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો વહાં ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો તો વાપસ ભેજ દેં ઔર ઉનકે સાથિયોંમેં સે જો હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ વહાં રહના ચાહેં, વોહ વહાં રેહ જાએં.

ચુનાંચે હઝરત બરાઅ ફરમાતે હૈં કે મૈં ભી ઉન લોગોંમેં થા જો હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ ઠેહર ગયે. જબ હમ યમનવાલોંકે બિલ્કુલ નઝદીક પહોંચે તો વોહ ભી નિકલકર હમારે સામને આ ગયે. હઝરત અલી (રદિ.) ને આગે બળ્હકર હમેં નમાઝ પળ્હાઈ. ફિર ઉન્હોંને હમારી એક સફ બનાઈ ઔર હમસે આગે ખડે હોકર ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હકર સુનાયા. ચુનાંચે કબીલા હમદાન સારા હી મુસલમાન હો ગયા. હઝરત અલી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કબીલા હમદાનકે મુસલમાન હોનેકી ખુશખબરીકા ખત ભેજા.

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૧-૧૦૮
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૩૭૩

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ ખત પળ્હા તો (ખુશીકી વજહસે) ફૌરન સજ્દામેં ગિર ગયે. ફિર આપને (સજ્દે સે) સર ઉઠાકર કબીલા હમદાનકો દુઆ દી કે હમદાન પર સલામતી હો, હમદાન પર સલામતી હો.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો બનૂ હારિષ બિન કઅબકે પાસ નજરાન ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે કબીલા બનૂ હારિષસે લડનેસે પેહલે ઉનકો તીન દિન ઈસ્લામકી દઅવત દેના. ફિર અગર વોહ ઈસ્લામકી દઅવતકો કુબૂલ કર લેં તો તુમ ભી ઉનકે ઈસ્લામ લાનેકો માન લેના ઔર અગર વોહ ઈસ દઅવતકો કુબૂલ ન કરેં, તો ફિર તુમ ઉનસે લડાઈ કરના.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ મદીનાસે રવાના હુએ ઔર કબીલા બનૂ હારિષકે પાસ પહોંચ ગયે તો હઝરત ખાલિદને હર તરફ સવારોંકો ગશ્ત કરનેકે લિયે ભેજ દિયા, જો યેહ કેહતે હુએ ઈસ્લામકી દઅવત દે રહે થે..

અય્યુહન્નાસુ અસ્લિમૂ તસ્લિમૂ. اَيُّهَاالنَّاسُ اَسْلِمُوْاتَسْلِمُوْا۰

"અય લોગો ! ઈસ્લામ લે આઓ, સલામતી પા લોગે."

ચુનાંચે વોહ સબ લોગ મુસલમાન હો ગયે ઔર જિસ ઈસ્લામકી ઉન્હેં દઅવત દી ગઈ થી, ઉસમેં વોહ દાખિલ હો ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદકો હુક્મ દિયા થા કે અગર કબીલા બનૂ હારિષ મુસલમાન હો જાએં ઔર લડાઈ ન લડેં તો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ઉનમેં ઠેહરકર ઉનકો ઈસ્લામ ઔર કુર્આનો હદીષ સિખાએં.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ ઉનમેં ઠહેરકર ઈસ્લામ ઔર કુર્આનો હદીષ સિખાને લગે, ફિર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ખત ભેજા, જિસકા મઝમૂન યેહ થા...

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

"બખિદમત જનાબ હઝરત નબી રસુલૂલ્લાહ મિનજાનિબ ખાલિદ બિન વલીદ.

અસ્સલામુ અલયૂક યા રસૂલલ્લાહ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ.

મૈં આપકે સામને ઉસ અલ્લાહકી તા'રીફ કરતા હૂં જિસકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં. ઈસકે બાદ અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયૂક ! આપને બનૂ હારિષ બિન કઅબકી તરફ મુઝે ભેજા થા ઔર આપને મુઝસે ફરમાયા થા કે જબ મૈં ઉનકે પાસ પહોંચ જાઉં તો ઉનસે તીન દિન ન લડૂં બલ્કે ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દૂં ઔર અગર વોહ મુસલમાન હો જાએં તો ઉનકે ઈસ્લામકો માન લૂં. ઉનકો ઈસ્લામકે હુક્મ ઔર કુર્આનો હદીષ સિખાઉં ઔર અગર વોહ મુસલમાન ન હોં તો ઉનસે લડૂં.

ચુનાંચે જૈસે અલ્લાહકે રસૂલકા હુક્મ થા, મૈંને ઉનકે પાસ પહોંચકર ઉનકો તીન દિન ઈસ્લામકી દઅવત દી ઔર ઉનમેં ગશ્ત કરનેકે લિયે સવારોંકી જમાઅતોંકો ભેજ દિયા, જો યૂં દઅવત દેતે થે...

૧ બિદાયા જિલ્દ ૫-૧૦૫

"અય બનૂ હારિષ ! મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે."

ચુનાંચે વોહ મુસલમાન હો ગયે ઔર વોહ લડે નહીં ઔર અબ મૈં ઉનમેં ઠહેરા હુવા હૂં ઔર જિન કામોંકે કરનેકા અલ્લાહને ઉનકો હુક્મ દિયા હૈ, ઉનકો ઉન કામોંકા હુક્મ દે રહા હૂં ઔર જિન કામોંસે અલ્લાહને રોકા હૈ, ઉનકો ઉન કામોંસે રોક રહા હૂં ઔર ઉનકો ઈસ્લામકે હુક્મ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નત સિખા રહા હૂં. અબ આગે ક્યા કરના હૈ. મૈં ઈસકે બારેમેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખત કા ઈન્તિઝાર કર રહા હૂં.

વસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહિ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો યેહ જવાબ ભેજા...

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

"મુહમ્મદ નબી રસૂલુલ્લાહકી તરફસે ખાલિદ બિન વલીદકે નામ."

સલામુન અલય્ક ! મૈં તુમ્હારે સામને ઉસ અલ્લાહકી તા'રીફ કરતા હૂં જિસકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં. અમ્મા બા'દ ! તુમ્હારા ખત તુમ્હારે કાસિદકે સાથ મેરે પાસ પહોંચા, જિસસે યેહ મા'લૂમ હુવાકે બનૂ હારિષ બિન કઅબ તુમ્હારે લડનેસે પેહલે હી મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉન્હોંને તુમ્હારી ઈસ્લામકી દઅવતકો કુબૂલ કર લિયા ઔર કલિમા શહાદત...

اَشْهَدُ اَنْ لَّآاِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًاعَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ•

અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશહદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ.

પઢ લિયા ઔર અલ્લાહને ઉનકો અપની હિદાયતસે નવાઝ દિયા. ઈસલિયે અબ તુમ ઉનકો ખુશખબરીયાં સુનાઓ, અલ્લાહકે અઝાબસે ડરાઓ, ફિર તુમ વાપસ આ જાઓ ઔર તુમ્હારે સાથ એક વફદ ભી યહાં આએ. વસ્સલામુ અલય્ક વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આ ગયે ઔર ઉનકે સાથ બનૂ હારિષ બિન કઅબકા વફદ ભી આયા. જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા ઔર કહા કે હમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેતે હૈં કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર અલ્લાહકે અલાવા કોઈ મા'બૂદ નહીં હૈ.

આપને ફરમાયા, મૈં ભી ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કે તુમ વહી લોગ હો, જિનકો જબ ધક્કા દિયા જાએ, તબ વોહ કામકે લિયે આગે બઢહતે હૈં.

સબ ચુપ રહે, કિસીને કોઈ જવાબ ન દિયા.

આપને દૂસરી બાર, તીસરી બાર પૂછા. ફિર ભી કિસી ને કોઈ જવાબ ન દિયા.

ફિર આપને ચોથી બાર પૂછા, તો હઝરત યઝીદ બિન અબ્દુલ મદાનને કહા, જી હાં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ હી વોહ લોગ હૈં જિનકો જબ ધક્કા દિયા જાએ, તબ વોહ કામકે લિયે આગે બળ્હતે હૈં. યેહ બાત ઉન્હોંને ચાર બાર કહી (ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાર બાર પૂછા થા)

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર હઝરત ખાલિદ મુઝે યેહ ન લિખતે કે તુમ મુસલમાન હો ગયે હો ઔર તુમને લડાઈ નહીં કી હૈ, તો આજ મૈં તુમ્હારે (સર કટવા કર) તુમ્હારે પૈરોં તલે ડલવા દેતા.

હઝરત યઝીદ બિન અબ્દુલ મદાનને અર્ઝ કિયા, હઝરત (અપને મુસલમાન હોનેકે બારેમેં) હમને ન આપકી તા'રીફ કી હૈ ઔર ન હઝરત ખાલિદકી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ફિર તુમને કિસકી તા'રીફ કી હૈ?

ઉન સબને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! હમને ઉસ અલ્લાહકી તા'રીફ કી હૈ, જિસને આપકે ઝરીએ હમેં હિદાયતસે નવાઝા.

આપને ફરમાયા, તુમ ઠીક કેહતે હો.

ફિર આપને ફરમાયા, જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં તુમ અપને મુકાબલેકે દુશ્મન પર કિસ વજહસે ગાલિબ આતે થે.

ઉન્હોંને કહા, હમ તો કિસી પર ગાલિબ નહીં આતે થે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યૂં નહીં ? તુમ લોગ તો અપને મુકાબલેકે દુશ્મન પર ગાલિબ આ જાયા કરતે થે.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ અપને મુકાબલેકે દુશ્મન પર ઈસ બાતકી વજહસે ગાલિબ આતે થે કે હમ એક રેહતે થે ઔર એક દૂસરેસે અલગ નહીં હોતે થે ઔર કિસી પર ઝુલ્મ કરનેમેં પહેલ નહીં કરતે થે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઠીક કેહતે હો. ફિર આપને હઝરત કૈસ બિન હુસૈનકો ઉનકા અમીર મુકર્રર ફરમા દિયા.[૧]

ઈસ્લામકે ફર્ઝો કી દઅવત દેના

હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર મુઝે બુલવાયા (ઔર જબ મૈં ખિદમતમેં હાઝિર હો ગયા) તો આપને ફરમાયા, અય જરીર ! તુમ કિસ વજહસે આએ હો?

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૫-૯૮, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૬૬૦

મૈંને અર્ઝ કિયા, આપકે હાથ પર મુસલમાન હોનેકે લિયે આયા હૂં. ફિર આપને મુઝ પર એક ચાદર ડાલ દી ઔર અપને સહાબાકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા કે જબ તુમ્હારે પાસ કિસી કૌમકા ઉમદા અખ્લાક વાલા બેહતરીન આદમી આ જાએ, તો તુમ ઉસકા ઈકરામ કરો. (જૈસે મૈંને જરીરકા કિયા)

ફિર આપને ફરમાયા, અય જરીર ! મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ યેહ ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઔર તક્દીર પર ઈમાન લાઓ ઔર જો કુછ ભલા યા બુરા હૈ, વોહ અલ્લાહકી તરફસે હૈ ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ ફર્ઝ નમાઝ પળ્હો ઔર ફર્ઝ ઝકાત અદા કરો.

ચુનાંચે મૈંને ઐસા હી કિયા. ઈસકે બાદ જબ ભી આપ મુઝે દેખતે, તો મુસ્કુરા દેતે.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કો યમન ભેજા તો ઉનકો યેહ હિદાયતેં દી કે તુમ ઐસી કૌમકે પાસ જા રહે હો, જો અહલે કિતાબ હૈ. જબ તુમ ઉનકે પાસ પહોંચ જાઓ તો ઉનકો ઈસ બાતકી દઅવત દેના કે વોહ યેહ ગવાહી દેં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મુહમ્મદ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. અગર વોહ તુમ્હારી યેહ બાત માન લેં તો ફિર ઉનકો યેહ બતાનાકે અલ્લાહને ઉન પર દિન રાતમેં પાંચ નમાઝેં ફર્ઝ કી હૈં. અગર વોહ તુમ્હારી યેહ બાત ભી માન લેં, તો ફિર ઉનકો યેહ બતાના કે અલ્લાહને ઉન પર ઝકાત ફર્ઝ કી હૈ જો ઉનકે માલદારોંસે લેકર ઉનકે ફકીરોં કો દે દી જાએગી. અગર વોહ તુમ્હારી યેહ બાત ભી માન લેં તો ફિર તુમ ઉનકે અચ્છે માલ લેનેસે બચના ઔર મઝલૂમકી બદદુઆસે ભી બચના, કયૂંકે ઉસકી બદદુઆ ઔર અલ્લાહકે બીચ કોઈ ચીઝ રૂકાવટ નહીં બનતી.[૨]

હઝરત ખૌશબ ઝી ઝુલૈમ ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગલબા દે દિયા, તો મૈંને અબ્દેશરકે સાથ આપકી ખિદમતમેં ચાલીસ સવારોંકી એક જમાઅત ભેજી. વોહ મેરા ખત લેકર મદીના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં ગયે. વહાં જાકર અબ્દેશર ને પૂછા, આપ લોગોંમેં મુહમ્મદ કૌન હૈં ? સહાબા ને કહા, યેહ હૈં.

અબ્દેશર ને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) અર્ઝ કિયા, આપ હમારે પાસ ક્યા લેકર આએ હૈં ? અગર વોહ હક હોગા તો હમ આપકી પૈરવી કર લેંગે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો ઔર ઈન્સાનોંકે ખૂનકી હિફાઝત કરો ઔર નેકિયોંકા હુક્મ દો ઔર બુરાઈયોંકો મિટાઓ.

અબ્દેશર ને કહા, આપકી યે તમામ બાતેં બહોત અચ્છી હૈં. આપ હાથ બળ્હાએં તાકે મૈં (ઈસ્લામ લાને કે લિયે) આપસે બૈઅત હો જાઉં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા ક્યા નામ હૈ? ઉન્હોંને કહા, મેરા નામ અબ્દેશર હૈ.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૫-૭૮, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૧૯
૨ બુખારી, બિદાયા જિલ્દ ૫-૧૦૦

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે તુમ અબ્દેખૈર હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈસ્લામ પર બૈઅત ફરમાયા, હૌશબ ઝી ઝુલૈમકે ખતકા જવાબ લિખકર ઉનકે હાથ હૌશબકો ભેજા, જિસ પર હઝરત હૌશબ ઈમાન લે આએ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કૌમ અબ્દુલ કૈસકા વફ્દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપને (ઉનકા ઈસ્તિકબાલ કરતે હુએ) ફરમાયા ખુશઆમદેદ હો કૌમ કો (ચૂંકિ તુમ લોગ ખુશીસે મુસલમાન હોકર આએ હો, ઈસ વજહસે ન દુન્યામેં તુમ્હારે લિયે રૂસ્વાઈ હૈ, ન આખિરતમેં પરેશાની.

ઉસ વફ્દ ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે ઔર આપકે બીચ મુઝિર કા (મશહૂર લડને વાલા) કબીલા પડતા હૈ. ઈસ વજહસે હમ આપકી ખિદમતમેં સિર્ફ ઈન મહીનોંમેં આ સકતે હૈં, જિનમેં લડના હરામ હૈ, ઈસલિયે આપ હમેં દીનકી થોડી મોટી-મોટી બાતેં બતા દેં, જિન પર અમલ કરકે હમ જન્નતમેં દાખિલ હો જાએં ઔર જો હમારે કબીલેકે લોગ પીછે રહ ગયે હૈં, ઉનકો ઈન બાતોંકી દઅવત દેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમકો ચાર બાતોંકા હુક્મ દેતા હૂં ઔર ચાર બાતોં સે રોકતા હૂં. વોહ ચાર બાતેં જિનકા મૈં તુમ્હેં હુક્મ દેતા હૂં, યે હૈં કે ..

૧. અલ્લાહ પર ઈમાન લે આઓ ઔર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહકી ગવાહી દો.
૨. નમાઝ કાયમ કરો
૩. ઝકાત અદા કરો ઔર
૪. રમઝાનકે રોઝે રખો ઔર
૫. પાંચવીં બાત યેહ હૈ કે ગનીમતકે માલમેં સે પાંચવાં હિસ્સા (અલ્લાહ ઔર રસૂલકો) દિયા કરો.

ઔર જિન ચાર ચીઝોંસે રોકતા હું,વોહ કદૂકે તોંબે ઔર પેડકી ખોખલી જડોંસે બનાએ હુએ બરતન ઔર રોગની મર્તબાન ઔર રાલ લગાએ હુએ બરતન હૈં. (યે વોહ બરતન હૈં જિનમેં શરાબ ઔર નબીઝ બનાઈ જાતી થી)

તયલિસીને ભી ઈસી તરહ રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ જિસમેં કુછ ચીઝેં ઝયાદા હૈં ઔર આખિરમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા કે ઈન બાતોંકો યાદ રખો ઔર જો તુમ્હારે લોગ પીછે રેહ ગયે હૈં, ઉનકો ઈન બાતોંકી દઅવત દો.[૨]

હઝરત અલકમા બિન હારિષ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મેરે સાથ મેરી કૌમકે છ આદમી ઔર ભી થે. હમ લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમારે સલામકા જવાબ દિયા. ફિર હમને આપસે બાતેં કીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો હમારી બાતેં પસંદ આઈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમ લોગ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૩૨૫, કંજ, જિલ્દ ૧-૮૪, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૩૮૨
૨ બિદાયા જિલ્દ ૫-૪૬

કૌન હો ? હમને કહા, (હમ) મોમિન (ઈમાનવાલે) હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હર બાતકી એક હકીકત ઔર નિશાની હુવા કરતી હૈ. તુમ્હારે ઈમાનકી ક્યા હકીકત હૈ?

હમને અર્ઝ કિયા પંદરહ ખસલતેં (હમારે ઈમાનકી હકીકત ઔર નિશાની) હૈં. પાંચ ખસ્લતેં વોહ હૈં, જિનકા આપને હમેં હુક્મ દિયા હૈ ઔર પાંચ ખસ્લતેં વોહ હૈં, જિનકા આપકે કાસિદોંને હમેં હુક્મ દિયા ઔર પાંચ ખસ્લતેં વોહ હૈં જિનકો હમને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં અપનાયા થા ઔર અબ તક હમ ઉન પર બાકી હૈં. હાં, અગર આપ ઈનસે મના કરેંગે, તો હમ ઈનકો છોડ દેંગે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ પાંચ ખસ્લતેં કૌનસી હૈં, જિનકા મૈંને તુમકો હુક્મ દિયા ? હમને કહા કે આપને હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે હમ અલ્લાહ પર ઔર ઉસકે ફરિશ્તોં પર ઔર ઉસકી કિતાબોં પર ઔર ઉસકે રસૂલોં પર ઔર તક્દીર પર ઈમાન લાએં, કે ભલા યા બુરા જો કુછ ભી હૈ, વોહ અલ્લાહકી તરફ સે હૈ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ પાંચ ખસ્લતેં કૌનસી હૈં જિનકા તુમકો મેરે કાસિદોંને હુક્મ દિયા?

હમને કહા, આપકે કાસિદોંને હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે હમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેં કે એક અલ્લાહકે સિવા કાઈ મા'બૂદ નહીં, ઉસકા કોઈ શરીક નહીં ઔર આપ અલ્લાહકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે હમ ફર્ઝ નમાઝ કાયમ કરેં ઔર ફર્ઝ ઝકાત અદા કરેં ઔર રમઝાનકે મહીનેકે રોઝે રખેં ઔર અગર હમ સફરકી તાકત રખતે હોં, તો બૈતુલ્લાહકા હજ કરેં.

ફિર આપને ફરમાયા કે વોહ પાંચ ખસ્લતેં કૌનસી હૈં જિનકો તુમને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં અપનાયા થા?

હમને કહા, આસાની ઔર ખુશહાલીકે વક્ત અલ્લાહકા શુક્ર કરના ઔર મુસીબત ઔર આઝમાઈશકે વક્ત સબ્ર કરના ઔર લડાઈકે મૌકે પર જમના ઔર જૌહર દિખાના ઔર અલ્લાહકી કઝા ઓર તક્દીર પર રાઝી રહના ઔર દુશ્મન પર જબ મુસીબત આએ તો ઉસસે ખુશ ન હોના.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સહાબાકો મુખાતબ હોકર) ફરમાયા, યે લોગ તો બડે સમઝદાર ઔર સલીકે વાલે હૈં. ઈન અચ્છી ઔર બેહતરીન ખસ્લતોંકી વજહસે કરીબ થા કે યે નબી હો જાતે (યાની ઈનકી યે તમામ ખસ્લતેં નબિયોં વાલી હૈં) ઔર હમેં દેખકર આપ મુસ્કરાએ, ફિર આપને ફરમાયા કે તુમ્હેં પાંચ ખસ્લતોંકી વસીયત કરતા હૂં તાકે અલ્લાહ તુમ્હારી ભલાઈકી ખસ્લતેં પૂરી કર દે યાની યેહ કે....

૧. જો તુમ્હેં ખાના નહીં હૈ, ઉસે જમા ન રખો (યા'ની ઝરૂરતસે ઝયાદા બચા હુવા ખાના સદકા કર દિયા કરો)

૨. જિસ મકાનમેં રહના નહીં હૈ, ઉસે મત બનાઓ, (યા'ની ઝરૂરતકે મુતાબિક મકાન બનાઓ, ઝરૂરતસે ઝયાદા ન બનાઓ)

૩. જિસ દુન્યાકો છોડકર તુમ કલ ચલ દોગે, ઉસમેં એક દૂસરેસે આગે બળ્હનેકી કોશિશ ન કરો.

૪. જિસ અલ્લાહકે પાસ તુમ્હેં જાના હૈ ઔર ઉસકે પાસ જમા હોના હૈ, ઉસસે તુમ ડરો.

૫. જિસ આખિરતકે ઘરમેં તુમ્હેં જાના હૈ ઔર જહાં હમેશા રેહના હૈ, ઉસકી ફિક્ર કરો.[૧]

ઈસી હદીષ કો અબૂ નઈમ[૨] ને હઝરત સુવૈદ બિન હારિષ (રદિ.) સે ઈસ તરહ ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત સુવૈદ ફરમાતે હૈં કે મૈં અપની કૌમકે સાત આદમિયોંકા વફ્દ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા.

જબ હમ આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હમને આપસે બાતેં કીં તો આપકો હમારા બાત કરનેકા અન્દાઝ, ઉઠને-બૈઠનેકા તરીકા ઔર લિબાસ પસંદ આયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કૌન લોગ હો?

હમને કહા, મોમિન (ઈમાનવાલે) હૈં.

ઈસ પર આપ મુસ્કુરાને લગે ઔર ફરમાયા, હર બાતકી એક હકીકત ઔર નિશાની હુવા કરતી હૈ. તુમ્હારે ઈસ કેહનેકી ઔર ઈમાનકી ક્યા નિશાની હૈ?

હઝરત સુવૈદ ફરમાતે હૈં કે હમને કહા, પંદરહ ખસ્લતેં હૈં. ઉનમેંસે પાંચ ખસ્લતેં તો વોહ હૈં, જિનકે બારેમેં આપકે કાસિદોંને હમેં હુક્મ દિયા કે હમ ઉન પર ઈમાન લાએં ઔર ઉનમેંસે પાંચ ખસ્લતેં વોહ હૈં જિનકે બારે મેં આપકે કાસિદોંને હમેં હુક્મ દિયા કે હમ ઉન પર અમલ કરેં ઔર ઉનમેંસે પાંચ ખસ્લતેં વોહ હૈં જિનકો હમને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઈખ્તિયાર કિયા થા ઔર હમ અબ તક ઉન પર કાયમ હૈં, લેકિન અગર ઈનમેં સે કિસીકો આપ નાગવાર સમઝેંગે તો હમ ઉસે છોડ દેંગે. ફિર આગે પિછલી હદીષ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા. અલબત્તા તક્દીર પર ઈમાન લાનેકે બજાએ મરનેકે બાદ દોબારા ઝિંદા હોનેકા ઝિક્ર કિયા ઔર દુશ્મનકી મુસીબત પર ખુશ ન હોને કે બજાએ દુશ્મનકે ખુશ હોનેકે વક્ત સબ્ર કરનેકા ઝિક્ર કિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઐસા આદમી કો દઅવત દેના, જિસકા નામ ઝિક્ર નહીં કિયા ગયા, ઈસ બાબ મેં પીછે બલ-અદવીયા કબીલે કે એક આદમી કી હદીષ ગુઝર ચુકી હૈ જિસકો વોહ અપને દાદા સે નકલ કરતે હૈં.

ઉસ હદીષ મેં યેહ મઝમૂન હૈ કે ઉનકે દાદા ને કહા, આપ કિસ ચીઝ કી દઅવત દેતે હૈં? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકે બંદોંકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેતા હૂં. મૈંને કહા, આપ ઉસ દઅવતમેં ક્યા કેહતે હૈં?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર અલ્લાહને જો કુછ મુઝ પર નાઝિલ ફરમાયા હૈ, ઉસ પર ઈમાન લાઓ ઔર લાતો ઉઝ્ઝાકા ઈન્કાર કરો ઔર નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો.

---

૧ કંઝ જિલ્દ ૧-૬૯, ઈસાબા જિલ્દ ૨-૯૮

૨ હુલીયા જિલ્દ ૯-૨૭૯

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તમામ મુલ્કોંકે બાદશાહોં વગૈરહકે પાસ અપને સહાબા (રદિ.) કો ખત દેકર ભેજના, જિનમેં આપને ઉનકો અલ્લાહકી તરફ ઔર ઈસ્લામમેં દાખિલેકી તરફ દઅવત દી

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાકે પાસ તશરીફ લાકર ફરમાયા કે અલ્લાહને મુઝે તમામ ઈન્સાનોંકે લિયે રહમત બનાકર ભેજા હૈ. અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ, તુમ મેરી તરફસે (મેરા દીન તમામ ઈન્સાનોં તક) પહોંચાઓ ઔર જૈસે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે હવારિયોંને ઈસા અલૈહિસ્સલામકે સામને ઈખ્તિલાફ કિયા, તુમ મેરે સામને ઐસા ઈખ્તિલાફ ન કરના, ક્યૂંકે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામને અપને હવારિયોંકો ઈસી ચીઝકી દઅવત દી થી, જિસકી મૈં તુમકો દઅવત દેને લગા હૂં. (યાની ઉનકો દઅવત દેનેકે લિયે દૂર ઔર નઝદીક ભેજના ચાહતે થે) ચુનાંચે ઉનમેંસે જિસકી તશ્કીલ દૂર કી હુઈ,ઉસને ઉસકો નાગવાર સમઝા (ઔર જિનકી તશ્કીલ નઝદીક કી હુઈ, વોહ તૈયાર હો ગયે)

હઝરત ઈસા બિન મરયમને અલ્લાહસે ઈસકી શિકાયત કી ચુનાંચે અગલે દિન ઈનમેં સે હર આદમી ઉસ કૌમકી ઝુબાનમેં બાત કર રહા થા, જિસ કૌમકી તરફ ઉસકી તશ્કીલ હુઈ થી. ઈસ પર ઈસા અલૈહિસ્સલામને ઉન હવારિયોંસે ફરમાયા, અલ્લાહને તુમ લોગોંકે લિયે યેહ કામ ઝરૂરી કરાર દે દિયા હૈ, ઈસલિયે અબ તુમ ઈસે ઝરૂર કરો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપકી તરફ સે (આપકા દીન તમામ ઈન્સાનોં તક) પહોંચાએંગે. આપ હમેં જહાં ચાહેં ભેજ દેં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (રદિ.) કો કિસરાકે પાસ ભેજા ઔર સલીત બિન અમ્ર (રદિ.) કો યમામાકે નવાબ હૌઝા બિન અલીકે પાસ ભેજા ઔર અલા બિન હઝરમી (રદિ.) કો હજરકે બાદશાહ મુન્ઝિર બિન સાવાકે પાસ ભેજા ઔર અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ઉમાનકે દો બાદશાહોં જૈફર ઔર અબ્બાસકે પાસ ભેજા જો જુલન્દીકે બેટે થે ઔર દેહયા કલ્બી (રદિ.) કો કૈસરકે પાસ ભેજા ઔર શુજાઅ બિન વહબ અસદી (રદિ.) કો મુન્ઝિર બિન હારિષ બિન અબી શિમ્ર ગસ્સાનીકે પાસ ભેજા ઔર અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમરી (રદિ.) કો નજ્જાશી કે પાસ ભેજા. અલા બિન હઝરમી (રદિ.) કે અલાવા બાકી તમામ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલસે પેહલે વાપસ આ ગયે. અલા બિન હઝરમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકે વક્ત બહરૈન મેં થે.[૧]

---

૧ મજ્મઆ જિલ્દ ૫-૩૦૬

હાફિઝ ઈબ્ને હજર ફરમાતે હૈં કે અસ્હાબે સિયર ને ઈતના ઔર બળ્હાયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુહાજિર અબી ઉમૈયા (રદિ.) કો હારિષ બિન અબ્દે કુલાલકે પાસ ભેજા ઔર જરીર (રદિ.) કો ઝિલ કલાઅ કે પાસ ભેજા ઔર સાઈબ (રદિ.) કો મુસૈલમા કે પાસ ભેજા ઔર હાતિબ બિન અબી બલતઆ (રદિ.) કો મુકોકિસકે પાસ ભેજા.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ઈન્તિકાલસે પેહલે કિસરા ઔર કૈસર ઔર નજ્જાશી ઔર હર સરકશ મુતકબ્બિર બાદશાહકો ખત ભેજે, જિનમેં ઉનકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દી ઔર યેહ વોહ નજ્જાશી નહીં હૈં જિનકી આપને જનાઝેકી નમાઝ પળ્હી થી.[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ઈન્તિકાલસે પેહલે કિસરા ઔર કૈસર ઔર હર ઝાલિમ ઔર સરકશ બાદશાહકો દઅવતકે ખુતૂત ભેજે થે.[૩]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હબશાકે બાદશાહ હઝરત નજ્જાશીકે નામ ખત

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમરી (રદિ.) કે સાથ હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ઔર ઉનકે સાથિયોંકે બારેમેં નજ્જાશીકે નામ યેહ ખત ભેજા.

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

"મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહકી જાનિબસે નજ્જાશી અસહમ હબશાકે બાદશાહકે નામ, સલામતી તુમ પર, મૈં તુમ્હારે સામને ઉસ અલ્લાહકી તા'રીફ કરતા હૂં જો બાદશાહ હૈ, પાક ઝાત હૈ ઔર અમાન દેને વાલા ઔર પનાહમેં લેને વાલા હૈ ઔર મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હું કે હઝરત ઈસા, અલ્લાહકી (પૈદાકી હુઈ) રૂહ હૈં ઔર અલ્લાહકા વોહ કલિમા હૈં, જિસકો અલ્લાહને મરયમ બતૂલ પાક સાફ ઔર પાકદામનકી તરફ ઈલ્કા ફરમાયા થા. ચુનાંચે વોહ હઝરત ઈસાકે સાથ ઉમ્મીદસે હો ગઈ ઔર અલ્લાહને ઉનકો અપની ખાસ રૂહ ઔર અપની (યાની અપને ફરિશ્તેકી) ફૂંકસે પૈદા ફરમાયા, જૈસેકે અલ્લાહને હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલામકો અપની ખાસ કુદરત ઔર ફૂંકસે પૈદા ફરમાયા ઔર મૈં તુમકો અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂકી દઅવત દેતા હું ઔર ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હું કે તુમ પાબંદીસે અલ્લાહકી ઈતાઅત કરતે રહો ઔર મેરી પૈરવી કરો ઔર મુઝ પર ઔર જો કુછ મેરે પાસ

---

૧ ફત્હ જિલ્દ ૮-૮૯
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૬૨
૩ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫

આયા હૈ, ઉસપર ઈમાન લાઓ, ક્યૂંકે મૈં અલ્લાહકા રસુલ હૂં ઔર મૈંને તુમ્હારે પાસ અપને ચચેરે ભાઈ હઝરત જા'ફરકો મુસલમાનોંકી એક જમાઅતકે સાથ ભેજા હૈ. જબ યે તુમ્હારે પાસ પહોંચે તો ઈનકો અપના મેહમાન બના લો ઔર ઘમંડ ઔર ગુરૂર છોડ દેના ક્યૂંકે મૈં તુમ્હેં ઔર તુમ્હારે લશ્કરકો અલ્લાહકી દઅવત દેતા હૂં. મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચા ચુકા હું ઔર તુમ્હારે ભલેકી બાત કેહ ચુકા હું. તુમ મેરી નસીહત માન લો ઔર ઉસ પર સલામતી હો જો હિદાયતકી પૈરવી કરે.

નજ્જાશીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવાબમેં યેહ ખત લિખા...

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

બખિદમત હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહકો નજ્જાશી અસહમ બિન અબજરકી તરફસે.

અય અલ્લાહકે નબી ! અલ્લાહકી તરફસે આપ પર સલામતી હો ઔર રહમત હો ઔર બરકતેં હોં. ઉસ ઝાતકે અલાવા કોઈ મા'બૂદ નહીં જિસને મુઝે ઈસ્લામકી હિદાયત ફરમાઈ, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકા ગિરામીનામા મુઝે મિલા. ઈસમેં આપને હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકી કુછ સિફતોંકા ઝિક્ર ફરમાયા હૈ. આસમાન ઔર ઝમીનકે રબકી કસમ ! આપને હઝરત ઈસાકે બારેમેં જો કુછ ઝિક્ર ફરમાયા હૈ, હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ ઈસસે ઝર્રાભર ભી ઝયાદા નહીં હૈ. જો પૈગામ આપને હમારે પાસ ભેજા હૈ, હમને ઉસે અચ્છી તરહ સમઝ લિયા હૈ. હમને આપકે ચચેરે ભાઈ ઔર ઉનકે સાથીયોંકી અચ્છી તરહ મેઝબાની કી હૈ ઔર મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે સચ્ચે રસૂલ હૈં ઔર આપકી તસ્દીક કી ગઈ હૈ. મૈં આપસે બૈઅત કરતા હૂં ઔર મૈં આપકે ચચેરે ભાઈસે બૈઅત હો ચુકા હૂં ઔર મૈં ઉનકે હાથોં મુસલમાન હો ચુકા હૂં ઔર અલ્લાહ રબ્બુલ આલમીનકા ફરમાંબરદાર બન ચુકા હૂં. અય અલ્લાહકે નબી ! મૈં આપકે પાસ (અપને બેટે) અરીહા બિન અસહમ બિન અબજરકો ભેજ રહા હૂં, ક્યૂંકે મુઝે સિર્ફ અપની જાન પર હી પૂરા ઈખ્તિયાર હૈ. અય અલ્લાહકે રસૂલ ! અગર આપ ફરમા દેં તો મૈં આપકી ખિદમતમેં ખુદ હાઝિર હોનેકો ભી તૈયાર હૂં, ક્યૂંકે મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ જો કુછ ફરમાતે હૈં, વોહ બિલ્કુલ હક હૈ.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા શાહે રૂમ કૈસરકે નામ ખત

હઝરત દેહયા કલ્બી ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખત દેકર કૈસરકે પાસ ભેજા. મૈંને કૈસરકે પાસ પહોંચકર ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત દિયા. ઉસકે પાસ ઉસકા ભતીજા બૈઠા હુવા થા, જિસકા રંગ લાલ ઔર આંખેં નીલી ઔર

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૮૩

બાલ બિલ્કુલ સીધે થે, જબ ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હા, તો ઉસમેં યેહ મઝમૂન થા... "મુહમ્મદ અલ્લાહકે રસૂલકી તરફસે, રૂમવાલે હિરકલકે નામ."

હઝરત દેહયા ફરમાતે હૈં, ઈતના પળ્હકર ઉસકા ભતીજા ઝોરસે ગુર્રાયા ઔર ગરજકર કહા કે યેહ ખત આજ હરગિઝ નહીં પળ્હા જાએગા. કૈસરને પૂછા, ક્યૂં ?

ઉસને કહા, ઈસ વજહસે કે એક તો ઉસને ખત અપને નામસે શુરૂ કિયા હૈ ઔર દૂસરે યેહ કે આપકો રૂમવાલા લિખા હૈ, રૂમકા બાદશાહ નહીં લિખા.

કૈસરને કહા, નહીં, તુમ્હેં યેહ ખત ઝરૂર પળ્હના પડેગા.

જબ ઉસે સારા ખત પળ્હકર સુના દિયા ઔર તમામ દરબારી કૈસરકે પાससે ચલે ગયે, તો કૈસરને મુઝે અપને પાસ બુલાયા ઔર જો પાદરી મદારૂલમુહામ ઔર ખાસ મુશીર થા, ઉસે પૈગામ ભેજકર બુલાયા.

લોગોંને ભી ઉસ પાદરીકો સારી બાતેં બતાઈ ઔર કૈસરને ભી બતાઈ ઔર ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હનેકે લિયે દિયા તો ઉસ પાદરીને કૈસરસે કહા, યેહ તો વહી આદમી હૈં જિનકા હમ ઈન્તિઝાર કર રહે થે, ઔર જિનકી હમકો હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામને બશારત દી થી.

કૈસર ને પાદરી સે કહા, મેરે બારેમેં આપકા ક્યા હુક્મ હૈ?

પાદરીને જવાબ દિયા, મૈં તો ઈનકી તસ્દીક કરૂંગા ઔર ઈનકી પૈરવી કરૂંગા.

કૈસરને ઉસસે કહા કે અગર મૈં ઐસા કરૂં તો મેરી બાદશાહત ચલી જાએગી.

ઈસકે બાદ હમ કૈસરકે પાસસે બાહિર નિકલ આએ.

હઝરત અબૂ સુફયાન ઉન દિનોં (તિજારતકે લિયે) વહાં આએ હુએ થે. ઉનકો બુલાકર કૈસરને ઉનસે પૂછાકે જો આદમી તુમ્હારે યહાં ઝાહિર હુવા હૈ, વોહ કૈસા હૈ?

અબૂ સુફયાનને કહા, વોહ જવાન આદમી હૈ.

કૈસરને પૂછા, ઉનકા ખાનદાન તુમ લોગોંમેં કૈસા હૈ?

અબૂ સુફયાન ને જવાબ દિયા, ઉનકા ખાનદાન ઐસા ઊંચા હૈ કે કોઈ ખાનદાન ઈસસે બળ્હા હુવા નહીં હૈ.

કૈસરને કહા, યેહ નુબુવ્વતકી નિશાની હૈ.

ફિર ઉસને પૂછા કે ઉસકી સચ્ચાઈ કિસ દર્જેકી હૈ?

અબૂ સુફયાનને જવાબ દિયા કે વોહ કભી ઝૂઠ નહીં બોલે.

તો કૈસરને કહા, ઝરા યેહ તો બતાઓ કે તુમ્હારે સાથિયોંમેં સે, જો ઉનસે જા મિલતા હૈ, ક્યા વોહ તુમ્હારી તરફ વાપસ આતા હૈ ?

અબૂ સુફયાનને કહા, નહીં.

કૈસરને પૂછાકે જબ વોહ અપને સાથિયોંકો લેકર લડાઈ લડતે હૈં, તો ક્યા કભી વોહ પસપાં ભી હોતે હૈં ?

અબૂ સુફયાનને કહા, હાં, ઉનકી કૌમને ઉનસે કઈ બાર લડાઈ લડી હૈ, કભી વોહ હરા દેતે હૈં, કભી ઉનકી હાર હો જાતી હૈ.

કૈસરને કહા, યેહ ભી નુબુવ્વતકી નિશાની હૈ.

હઝરત દેહયા ફરમાતે હૈં, ફિર કૈસરને મુઝે બુલાયા ઔર કહા કે અપને સાથિયોંકો મેરા યેહ પૈગામ પહોંચા દેના કે મૈં અચ્છી તરહ જાનતા હૂં કે વોહ નબી હૈં, લેકિન મૈં અપની બાદશાહત નહીં છોડ સકતા હૂં.

હઝરત દેહયા ફરમાતે હૈં કે પાદરીકા યેહ હુવા કે લોગ હર ઈતવારકો ઉસકે પાસ જમા હોતે થે ઔર વોહ બાહિર ઉનકે પાસ આકર ઉનકો વઅઝો નસીહત કિયા કરતા થા. અબ જબ ઈતવારકા દિન આયા તો વોહ બાહિર ન નિકલા ઔર અગલે ઈતવાર તક વોહ અંદર હી બૈઠા રહા.

ઈસ દૌરાન મૈં ઉસકે પાસ આતા-જાતા રહા. વોહ મુઝસે બાતેં કિયા કરતા ઔર અલગ અલગ કિસ્મકે સવાલ કરતા રેહતા.

જબ અગલા ઈતવાર આયા તો લોગોંને ઉસકે બાહિર આનેકા બડા ઈન્તિઝાર કિયા, લેકિન વોહ બાહિર ન આયા, બલ્કે બીમારીકા બહાના કર દિયા ઔર ઉસને ઐસા કઈ બાર કિયા.

ફિર તો લોગોંને ઉસકે પાસ યેહ પૈગામ ભેજા, યા તો તુમ હમારે પાસ બાહિર આઓ, નહીં તો હમ ઝબરદસ્તી અંદર આકર તુમકો કત્લ કર દેંગે. હમ લોગ તો તુઝે ઉસી દિનસે બદલા હુવા પાતે હૈં, જબસે વોહ અરબી આદમી આયા હૈ.

તો પાદરીને (મુઝસે) કહા, મેરા યેહ ખત લે લો ઔર અપને નબીકો જાકર યેહ ખત દે દેના ઔર ઉનકો મેરા સલામ કેહના, ઉનકો યેહ બતા દેનાકે મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં હૈ ઔર મુહમ્મદ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર યેહ ભી બતા દેના કે મૈં ઉન પર ઈમાન લા ચુકા હૂં ઔર ઉનકો સચ્ચા માન ચુકા હું ઔર મૈં ઉનકી પૈરવી કર ચુકા હૂં ઔર યેહ ભી બતા દેના કે યહાં વાલોંકો મેરા ઈમાન લાના બુરા લગા હૈ ઔર જો કુછ તુમ દેખ રહે હો, વોહ ભી ઉનકો પહોંચા દેના.

ઈસકે બા'દ વોહ પાદરી બાહિર નિકલા, તો લોગોંને ઉસે શહીદ કર દિયા.[૧]

કુછ ઉલમા કેહતે હૈં કે હિરક્લને હઝરત દેહયા (રદિ.) સે કહા, તુમ્હારા ભલા હો, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે પૂરા યકીન હૈ કે તુમ્હારે હઝરત અલ્લાહકે ભેજે હુએ નબી હૈં ઔર યેહ વોહી હૈં, જિનકા હમ ઈન્તિઝાર કર રહે થે. ઈન્હીંકા તઝિકરા હમ અપની કિતાબમેં પાતે થે, લેકિન મુઝે રૂમિયોંસે અપની જાનકા ખતરા હૈ. અગર યેહ ખતરા ન હોતા તો મૈં ઝરૂર ઈસકી પૈરવી કર લેતા. તુમ ઝગાતિર પાદરીકે પાસ જાઓ ઔર અપને હઝરતકી બાત ઉનકે સામને રખો, ક્યૂંકે મુલ્કે રૂમમેં વોહ મુઝસે બડા હૈ ઔર ઉસકી બાત ઝયાદા ચલતી હૈ.

ચુનાંચે હઝરત દેહયાને ઉસે જાકર સારી બાત બતાઈ, તો ઉસને હઝરત દેહયાસે કહા કે અલ્લાહકી કસમ! તુમ્હારે હઝરત વાકઈ અલ્લાહકે ભેજે હુએ નબી હૈં. હમ ઉનકો ઉનકી સિફતોં ઔર ઉનકે નામસે જાનતે હૈં.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૩૬,૨૩૭ જિલ્દ ૫-૩૦૬, દલાઈલ -૧૨૧

ફિર વોહ અંદર ગયા, અપને કપડે ઉતારે, સફેદ કપડે પેહને ઔર બાહિર રૂમ વાલોંકે પાસ આયા ઔર કલિમા શહાદત પળ્હા.

વોહ સબ ઉસ પર પિલ પડે ઔર ઉસે શહીદ કર ડાલા.[૧]

હઝરત સઈદ બિન અબી રાશિદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા તન્નૂખકે જિસ આદમીકો હિરક્લને અપના કાસિદ બનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજા થા, મૈંને ઉસ આદમીકો હિમ્સ મેં દેખા, વોહ મેરા પડોસી થા, બહોત બૂળ્હા, મરને કે કરીબ પહોંચ ચુકા થા.

મૈંને ઉससે કહા કે હિરક્લને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો જો પૈગામ ભેજા થા ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હિરક્લકો જો જવાબ ભેજવાયા થા, ક્યા આપ મુઝે ઉસકે બારેમેં બતાએંગે ?

ઉસને કહા, ઝરૂર. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તબૂક તશરીફ લાએ હુએ થે ઔર આપને દેહયા કલ્બીકો હિરક્લ કે પાસ ભેજા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત હિરક્લકો મિલા તો ઉસને રૂમકે છોટે-બડે તમામ પાદરિયોંકો બુલાયા ઔર ઉનકો અપને દરબારમેં જમા કરકે સબ દરવાઝે બંદ કરા દિયે. ઉસને કહા, યેહ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) વહાં આ પહોંચા હૈ, જહાં તુમ દેખ રહે હો (યાની તબૂક મેં) ઔર ઉસને મુઝે ખત ભેજા હૈ, જિસમેં ઉસને મુઝે તીન બાતોંકી દઅવત દી હૈ, યા તો મૈં ઉસકે દીનકી પૈરવી કર લૂં યા હમ ઉસે જિઝયા અદા કરેં ઔર યેહ મુલ્ક ઔર યેહ ઝમીન હમારે પાસ રહે યા હમ ઉસસે લડનેકે લિયે તૈયાર હો જાએં.અલ્લાહકી કસમ! તુમ આસમાની કિતાબોંકો પળ્હકર માલૂમ કર ચુકે હો કે વોહ આદમી મેરે કદમોંકે નીચેકી ઝમીન પર ઝરૂર કબ્ઝા કરેગા, ઈસલિયે આઓ, યા તો હમ ઉસકે દીનકી પૈરવી કરેં યા હમ અપના મુલ્ક ઔર અપની ઝમીન બચાકર ઉસકો જિઝયા દેને લગ જાએં.

યેહ સુનકર વોહ સબ એક સાથ ગુર્રાએ ઔર અપને આપેસે બાહિર હોકર અપની ટોપિયાં ઉતાર ફેંકી ઔર કેહને લગે કે તુમ હમેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતે હો કે હમ અપની નસરાનિયત (ઈસાઈયત) કો છોડ દેં યા હમ ઉસ એ'અરાબીકે ગુલામ બન જાએં જો હિજાઝસે આયા હૈ.

જબ હિરક્લને યેહ મેહસૂસ કિયા કે યે લોગ અગર (ઈસી હાલમેં બાહિર ચલે ગયે તો યેહ અપને સાથિયોંકો બગાવત પર તૈયાર કર લેંગે ઔર મુલ્કકા નિઝામ ઉલટ-પુલટ દેંગે. તો ઉસને ઉનસે કહા, મૈંને તુમસે યેહ બાત સિર્ફ ઈસલિયે કહી થી, તાકે મુઝે પતા ચલ જાયે કે તુમ અપને દીન પર કિતને પક્કે હો.

ઈસકે બાદ ઉસને અરબકે તુજીબ કબીલેકે ઉસ આદમી કો બુલાયા, જો અરબ નસારાકા હાકિમ થા ઔર ઉસસે કહા કે એક આદમી મેરે પાસ લેકર આઓ જો બાત યાદ રખ સકતા હો ઔર અરબી ઝુબાન જાનતા હો. ઉસે મૈં ઈસ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે પાસ ખતકા જવાબ દેકર ભેજૂંગા.

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૨-૨૧૬

ચુનાંચે વોહ હાકિમ મેરે પાસ આયા. (મૈં હિરક્લકે પાસ ગયા) હિરક્લને મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નામ ખત દિયા ઔર કહા કે મેરા ખત ઉસ આદમીકે પાસ લે જાઓ ઔર ઉસકી બાતોંકો ગૌર સે સુનના, ઔર તીન ચીઝોંકો ખાસ તૌરસે યાદ રખના....

એક તો ઈસકા ખયાલ રખના કે જો ખત ઉન્હોંને મુઝે લિખા હૈ, ઉસકે બારેમેં વોહ ક્યા કેહતે હૈં ? દૂસરે ઈસકા ખયાલ રખના કે વોહ મેરા ખત પળ્હકર રાતકા ઝિક્ર કરતે હૈં યા નહીં ? તીસરે ઉનકી પીઠકી તરફ ગૌરસે દેખના કે ક્યા ઉનકી પીઠ પર કોઈ ઐસી ખાસ ચીઝ હૈ, જિસસે તુમ્હેં શક પડે ?

ચુનાંચે મૈં હિરક્લકા ખત લેકર તબૂક પહોંચા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ચશ્મેકે કિનારે અપને સહાબાકે દર્મિયાન બૈઠે હુએ થે. (મૈં પેહચાનતા નહીં થા)

મૈંને પૂછા, આપ લોગોંકે હઝરત કહાં હૈં ?

મુઝે બતાયા ગયા, યેહી તો હૈં. તો મૈં ચલતે-ચલતે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને જાકર બૈઠ ગયા. મૈંને અપના ખત આપકો દિયા.

આપને વોહ ખત અપની ગોદ મેં રખ લિયા ઔર ફરમાયા, તુમ કૌનસે કબીલેકે હો ? મૈંને કહા, મૈં કબીલા તન્નૂખકા હૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ અપને બાપ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામકે દીનમેં દાખિલ હોના ચાહતે હો ? જો હર ગલત ઔર બાતિલસે પાક હૈ ?

મૈં ને કહા, મૈં એક કૌમકી તરફસે કાસિદ બનકર આયા હૂં ઔર ઉસી કૌમકે દીન પર હૂં. જબ તક ઉસ કૌમકે પાસ વાપસ ન ચલા જાઊં, ઉનકે દીનકો છોડ નહીં સકતા હૂં.

ઈસ પર આપને યેહ આયત પળ્હી..

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

ઈન્નક લા તહદી મન અહબબ્ત વલા કિન્નલ્લાહ યહદી મંય્યશાઅ. વહુવ અઅ્લમુ બિલ મુહતદીન.

“તૂ રાહ પર નહીં લાતા, જિસકો તૂ ચાહે, પર અલ્લાહ રાહ પર લાએ જિસકો ચાહે ઔર વહી ખૂબ જાનતા હૈ, જો રાહ પર આએંગે.”

ઈસકે બાદ ફરમાયા, અય તન્નૂખી ભાઈ ! મૈંને એક ખત નજ્જાશીકો ભેજા થા, ઉસને મેરા ખત ફાડ દિયા. ઈસ વજહસે અલ્લાહ ઉસે ઔર ઉસકે મુલ્કકો ફાડ દેંગે (બઝાહિર યેહ નજ્જાશી ઔર હૈ, જો નજ્જાશી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હકર મુસલમાન હો ગયે થે ઔર જિનકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જનાઝેકી ગાયબાના નમાઝ પળ્હી થી, વોહ ઔર હૈ) ઔર મૈં ને તુમ્હારે બાદશાહ (કૈસર) કો ભી ખત લિખા થા. ઉસને મેરે ખતકો સંભાલકર રખા, (ઉસે ફાડા નહીં) ઈસલિયે જબ તક ઉસકી ઝિંદગીમેં ખૈર લિખા હુવા હૈ, ઉસ વક્ત તક લોગોંકે દિલોંમેં ઉસકા રૌ’બ રહેગા.

મૈંને અપને દિલ મેં કહા કે હિરક્લને મુઝે જિન તીન બાતોંકા ખયાલ રખનેકો કહા થા, ઉનમેં સે એક તો હો ગઈ. મૈંને અપને તરકશમેં સે તીર નિકાલકર ફૌરન અપની તલવારકે નિયામકી ખાલ પર તીરસે લિખ લિયા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ખત અપની બાઈ તરફ વાલે એક આદમીકો દિયા. મૈંને પૂછા કે યેહ ખત પળ્હને વાલે સાહબ કૌન હૈં ?

લોગોંને બતાયા કે યેહ હઝરત મુઆવિયા હૈં. (હઝરત મુઆવિયા ખત પળ્હને લગે.)

હિરક્લ કે ઉસ ખતમેં યેહ મઝમૂન થા કે આપ મુઝે ઐસી જન્નતકી દઅવત દે રહે હૈં જિસકી ચૌડાઈ આસમાનોં ઔર ઝમીનકે બરાબર હૈ ઔર જો ખુદા કા ડર રખને વાલોંકે લિયે તૈયાર કી ગઈ હૈ. (જબ આસમાનોં ઔર ઝમીનકે બરાબર જન્નત હો ગઈ તો) દોઝખ કહાં હોગી ?

તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સુબહાનલ્લાહ ! જબ દિન આતા હૈ તો રાત કહાં ચલી જાતી હૈ ?

મૈં ને અપને તરકશમેં સે તીર નિકાલકર અપની તલવારકે નિયામ પર ઈસ બાતકો ભી લિખ લિયા.

જબ આપ મેરે ખતકો સુન ચુકે, તો આપને મુઝસે ફરમાયા, તુમ મેરે પાસ કાસિદ બનકર આએ હો, તુમ્હારા હમ પર હક હૈ. અગર હમારે પાસ તોહફેકે તૌર પર દેને કે લિયે કોઈ ચીઝ હુઈ, તો હમ તુમ્હેં ઝરૂર દેંગે, ક્યૂંકે ઈસ વક્ત હમ સફરમેં હૈ ઔર રાસ્તેકા સામાન બિલ્કુલ ખત્મ હો ચુકા હૈ.

લોગોંમેં સે એક આદમીને ઊંચી આવાઝ સે કહા, મૈં ઈસકો તોહફા દેતા હૂં.

ચુનાંચે ઉસને અપના સામાન ખોલા ઔર એક સફ્ફૂરિયા (જોર્ડનકે શહર શફૂરાકા બના હુવા) જોડા લાકર ઉન્હોંને મેરી ગોદમેં રખ દિયા.

મૈંને પૂછા, યેહ જોડા દેને વાલે સાહબ કૌન હૈં ?

મુઝે બતાયા ગયા કે યેહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) હૈં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ કાસિદકો કૌન અપના મેહમાન બનાએગા ?

એક નવજવાન અન્સારીને કહા, મૈં બનાઉંગા.

વોહ અન્સારી ખડે હુએ તો મૈં ભી ઉનકે સાથ ખડા હો ગયા. જબ મૈં આપકી મજ્લિસસે બાહિર ચલા ગયા, તો આપને મુઝે આવાઝ દી, અય તન્નૂખી ભાઈ !

તો મૈં વાપસ આયા ઔર આપકે સામને પેહલે જહાં બૈઠા હુવા થા, વહાં આકર ખડા હો ગયા. આપને અપની મુબારક પીઠસે ચાદર ઉતાર દી ઔર ફરમાયા, જો કામ તુમકો કહા ગયા થા, વોહ કામ તુમ ઈધર આકર કર લો. (યાની નુબુવ્વતકી મોહર દેખ લો)

મૈં ઘૂમકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પીઠકી તરફ ગયા. મુઝે કંધેકી નરમ હડ્ડી પર નુબુવ્વતકી મોહર નઝર આઈ, જો કબૂતરકે અંડેકે બરાબર થી.[૧]

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૩૫,૧૩૬, બિદાયા જિલ્દ ૫-૧૫, જિલ્દ ૬-૨૭

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) ને ઉનસે યેહ બયાન કિયા કે જિસ ઝમાનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અબૂ સુફયાન ઔર કુફ્ફારે કુરૈશસે સમઝોતા કર રખા થા, ઉસ ઝમાનેમેં હઝરત અબૂ સુફયાન કુરૈશકે એક તિજારતી કાફલેકે સાથ શામ ગયે હુએ થે ઔર વહાં વોહ લોગ ઈલિયા શહરમેં ઠેહરે હુએ થે. હિરક્લને કાસિદ ભેજકર ઉનકો અપને પાસ બુલાયા.

ચુનાંચે યે લોગ હિરક્લકે પાસ ગયે. ઉસને ઈન સબકો અપને દરબારમેં બિઠાયા, ઔર વહાં રૂમકે બડે-બડે સરદાર ભી થે, ઉનકો ભી જમા કિયા ઔર એક તર્જુમાનકો બુલાકર કહા કે જિસ આદમીને નુબુવ્વત કા દા'વા કિયા હૈ, તુમમેં સે કૌન નસબમેં ઉનસે સબસે ઝયાદા કરીબ હૈ ?

હઝરત અબૂ સુફયાન ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા મૈં નસબમેં ઉનકે સબસે ઝયાદા કરીબ હૂં, તો હિરક્લને કહા, ઈસ આદમીકો મેરે કરીબ કર દો ઈસકે સાથિયોંકો ઈસકે પીછે કરીબ હી બિઠા દો.

ફિર ઉસને અપને તર્જુમાનસે કહા કે ઈનસે યેહ કહો કે મૈં નુબુવ્વતકા દાવા કરને વાલે આદમીકે બારેમેં ઈનસે (યાની અબૂ સુફયાનસે) પૂછૂંગા, અગર વોહ મુઝસે કોઈ ગલત બાત કહે, તો તુમ ફૌરન ટોક દેના.

(હઝરત અબૂ સુફયાન ફરમાતે હૈં કે) અલ્લાહકી કસમ! અગર મુઝે યેહ ખતરા ન હોતા કે મેરે સાથી મુઝે ઝૂઠા મશહૂર કર દેંગે, તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં ઉસ દિન ઝરૂર ગલત બયાનીસે કામ લે લેતા.

ફિર હિરક્લને મુઝસે સબસે પેહલે યેહ સવાલ કિયા કે ઈસ આદમીકા તુમ્હારેમેં નસબ કૈસા હૈ ?

મૈંને કહા, વોહ હમારેમેં બડે નસબ વાલા હૈ.

ફિર ઉસને પૂછા, ક્યા ઈસસે પેહલે તુમમેં સે કિસી ઔરને ભી યેહ દા'વા કિયા હૈ ? મૈંને કહા, નહીં.

ફિર ઉસને પૂછા, ક્યા ઉનકે પાસ બાપ-દાદામેં કોઈ બાદશાહ ગુઝરા હૈ?

મૈંને કહા, નહીં.

ફિર ઉસને પૂછા કે ક્યા બડે ઔર તાકતવર લોગોંને ઉસકી પૈરવી કી હૈ? યા છોટે ઔર કમઝોર લોગોંને કી હૈ?

મૈંને કહા, છોટે ઔર કમઝોર લોગોંને.

ફિર ઉસને પૂછા, ઉનકે માનને વાલોંકી તા'દાદ બળ્હ રહી હૈ યા ઘટ રહી હૈ ?

મૈંને કહા, બળ્હ રહી હૈ.

ફિર ઉસને પૂછા કે કયા ઉનકે માનને વાલોંમેં કોઈ ઉનકે દીનમેં દાખિલ હોનેકે બા'દ ઉનકે દીનકો બુરા સમઝકર મુરતદ હુવા હૈ ?

મૈંને કહા, નહીં.

ફિર ઉસને પૂછા કે ક્યા ઈસ દા'વા કરનેસે પેહલે તુમ લોગોંને કભી ઉન પર ઝૂઠ બોલનેકા ઈલ્ઝામ લગાયા થા?

મૈંને કહા, નહીં.

ફિર ઉસને પૂછા કે ક્યા કભી વોહ સમઝોતે ઔર વા'દેકી ખિલાફવર્ઝી કરતે હૈં ?

મૈંને કહા, નહીં, લેકિન આજકલ હમારા એક સમઝોતા ચલ રહા હૈ. હમેં પતા નહીં હૈ કે વોહ ઈસ સમઝોતેકે બારેમેં ક્યા કરેંગે ?

હઝરત અબૂ સુફયાન ફરમાતે હૈં કે મૈં સારી બાતચીતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખિલાફ ઈસ જુમ્લેકે અલાવા ઔર કોઈ જુમ્લા નહીં બઢા સકા.

ફિર હિરક્લને પૂછા, ક્યા કભી તુમ્હારી ઉસસે લડાઈ હુઈ હૈ ?

મૈંને કહા, હાં.

ઉસને કહા, ઉનસે લડાઈ લડનેકા ક્યા નતીજા નિકલા ?

મૈંને કહા, બરાબર-બરાબર, કભી વોહ જીત જાતે હૈં ઔર કભી હમ જીત જાતે હૈં.

ફિર ઉસને પૂછા, વોહ તુમ્હેં કિન બાતોંકા હુક્મ દેતે હૈં ?

મૈંને કહા, વોહ યેહ કેહતે હૈં કે એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરો ઔર ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠહેરાઓ ઔર તુમ્હારે બાપ-દાદા જો કેહતે થે, ઉસે છોડ દો ઔર વોહ હમેં નમાઝ પઢને, સચ બોલને ઔર પાક-દામની ઔર સિલા રહમીકા હુક્મ દેતે હૈં.

ઉસને તર્જુમાનસે કહા કે ઈનકો યેહ કહો કે મૈંને તુમસે ઉનકે નસબકે બારેમેં પૂછા, તુમને બતાયા કે વોહ તુમ લોગોંમેં બડે નસબ વાલે હૈં ઔર તમામ રસૂલ અપની કૌમકે ઊંચે નસબમેં ભેજે જાતે હૈં. મૈંને તુમસે પૂછા કે ક્યા ઈસસે પેહલે તુમમેંસે કિસી ઔરને ભી યેહ દા'વા કિયા હૈ ? તુમને બતાયા કે નહીં, તો મૈંને દિલમેં કહા કે અગર ઈનસે પેહલે કિસી ઔર ને ભી યેહ દા'વા કિયા હોતા, તો મૈં યેહ કેહતા કે ઉસકી દેખાદેખી યેહ ભી વહી દા'વા કેહને લગ ગયા હૈ ઔર મૈંને તુમસે પૂછા, ક્યા ઈસકે બાપ-દાદા મેં સે કોઈ બાદશાહ ગુઝરા હૈ ? તુમને બતાયા કે નહીં. અગર ઈનકે બાપ-દાદામેં કોઈ બાદશાહ ગુઝરા હોતા, તો મૈં યેહ કેહતા કે યેહ આદમી અપને બાપ-દાદાકી બાદશાહત હાસિલ કરના ચાહતા હૈ. મૈંને તુમસે પૂછા કે ક્યા ઈસ દા'વા કરનેસે પેહલે તુમ લોગોંને ઈન પર ઝૂઠ બોલનેકા ઈલઝામ લગાયા થા ? તુમને કહા, નહીં. મૈં ઈસસે યેહ સમઝા કે યેહ નહીં હો સકતા કે એક આદમી ઈન્સાનોંકે મા'મલેમેં તો ઝૂઠ બોલના ગવારા ન કરે ઔર અલ્લાહકે મા'મલેમેં ઝૂઠ બોલ દે ઔર તુમસે પૂછા કે ક્યા બડે ઔર તાકતવર લોગોં ને ઉસકી પૈરવી કી હૈ યા છોટે ઔર કમઝોર લોગોં ને ? તો તુમને યેહ બતાયા કે છોટે ઔર કમઝોર લોગોંને ઈસકી પૈરવી કી હૈ ઔર યેહી લોગ (શુરૂ મેં) રસૂલોંકો માનને વાલે હોતે હૈં. મૈંને તુમસે પૂછા કે ઈનકે માનને વાલોંકી તાઅદાદ બઢ રહી હૈ યા ઘટ રહી હૈ ? તુમને બતાયા, બઢ રહી હૈ ઔર ઈમાનકી શાન યેહી હૈ, યહાં તક કે પૂરા હો.મૈંને તુમસે પૂછા કે ક્યા ઈનકે માનને વાલોંમેં સે કોઈ ઈનકે દીનમેં દાખિલ હોનેકે બા'દ ઈનકે દીનકો બુરા સમઝકર મુરતદ હુવા હૈ ? તો તુમને બતાયા કે નહીં. ઈમાનકી મિઠાસ જબ દિલોંમેં ઉતર જાતી હૈ, તો ઐસા હી હુવા કરતા હૈ. મૈંને તુમસે પૂછા કે ક્યા કભી ઉન્હોંને કિસી

તરહ સમઝોતેકી ખિલાફવર્ઝી કી હૈ ? તો તુમને બતાયા કે નહીં ઔર ઈસી તરહ રસૂલ સમઝોતેકી ખિલાફવર્ઝી નહીં કિયા કરતે. મૈંને તુમસે પૂછા કે વોહ તુમ્હેં કિન બાતોંકા હુક્મ દેતે હૈં ? તો તુમને બતાયા કે વોહ તુમ્હેં ઈસ બાતકા હુક્મ દેતે હૈં કે તુમ એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરો ઔર ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠેહરાઓ ઔર વોહ તુમ્હેં બુતોંકી ઈબાદતસે રોકતે હૈં ઔર તુમ્હેં નમાઝ પઢ્હને ઔર સચ બોલને ઔર પાક દામનીકા હુક્મ દેતે હૈં. યે સારી બાતેં જો તુમને કહી હૈં, અગર યે સચ હૈં તો યાદ રખો કે વોહ ઈસ જગહકે ભી માલિક હોકર રહેંગે, જો મેરે દોનોં કદમોંકે નીચે હૈ. મુઝે યેહ માલૂમ થા કે વોહ તુમ લોગોંમેં સે હોંગે. અગર મુઝે યેહ માલૂમ હોતા કે મૈં ઉન તક પહોંચ સકતા હૂં તો મૈં ઉનકી મુલાકાત કે લિયે સારા ઝોર લગા દેતા ઔર અગર મૈં આપકે પાસ હોતા તો આપકે દોનોં પૈર ધોતા.

ફિર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ખત મંગવાયા જો હઝરત દેહયા (રદિ.) લેકર બુસરાકે હાકિમકે પાસ આએ થે ઔર બુસરાકે હાકિમને વોહ ખત હિરક્લ તક પહોંચાયા થા. ઉસ ખત મેં યેહ મઝમૂન થા...

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

"અલ્લાહકે રસૂલ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ કી તરફસે હિરક્લકે નામ, જો રૂમકા બડા હૈ, ઉસ પર સલામતી હો, જિસને હિદાયતકો ઈખ્તિયાર કિયા. અમ્મા બા'દ ! મૈં તુમકો ઈસ્લામકી દઅવત દેતા હૂં. મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે ઔર અલ્લાહ તુમકો દોગુના અજર અતા ફરમાએંગે ઔર અગર તુમને ઈસ્લામસે મુંહ ફેરા, તો તુમ્હારી રિઆયાકા ગુનાહ ભી તુમ પર હોગા ઔર અય અહલે કિતાબ ! આઓ ઉસ કલિમેકી તરફ જો હમારે ઔર તુમ્હારે બરાબર હૈ (ઔર વોહ યેહ હૈ કે) હમ સિર્ફ અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં ઔર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક ન કરેં ઔર હમ અલ્લાહકે અલાવા એક દૂસરેકો ખુદા ન બનાએં. અગર અહલે કિતાબ ઈસ દઅવતસે મુંહ ફેર લેં, તો (અય મુસલમાનો!) તુમ કેહ દો કે હમ તો યકીનન મુસલમાન હૈં.

હઝરત અબૂ સુફયાન ફરમાતે હૈં કે જબ વોહ અપની બાત કેહ ચુકા ઔર ખત સુના ચુકા, તો ઉસકી મજ્લિસમેં એક શોરો શગબ બરપા હો ગયા ઔર સબ લોગ ઝોર-ઝોરસે બોલને લગે ઔર ઉસને હમેં મજ્લિસસે બાહિર ભેજ દિયા.

જબ હમ બાહિર આએ તો મૈંને અપને સાથિયોંસે કહા કે ઈબ્ને અબી કબશા (મક્કાકે કુફ્ફાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈબ્ને અબી કબશા કહા કરતે થે) કા મા'મલા ઈતના ઝોરદાર હો ગયા હૈ કે બનુલ અસ્ફર (યાની રૂમિયોંકા બાદશાહ) ભી ઉનસે ડરને લગ ગયા હૈ. ઈસકે બા'દ મુઝે પક્કા યકીન હો ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગાલિબ હોકર રહેંગે, યહાં તક કે અલ્લાહને મુઝે ઈસ્લામસે નવાઝ દિયા.

ઝોહરી કેહતે હૈં કે ઈબ્ને નાતૂર ઈલિયાકા હાકિમ, હિરક્લકા દોસ્ત ઔર શામકે નસારાકા બડા પાદરી થા. ઉસને બયાન કિયા કે હિરક્લ જબ ઈલિયા (યાની બૈતુલ મુક્દસ) આયા હુવા થા તો એક દિન સુબહ કે વક્ત બડા પરેશાન ઔર ગમગીન થા, તો ઉસસે એક બડે પાદરીને કહા કે આપકી તબિયત ઠીક મા'લૂમ નહીં હો રહી હૈ.

ઈબ્ને નાતૂરકા બયાન હૈ કે હિરક્લ નજૂમી થા ઔર સિતારોંકા હિસાબ જાનતા થા. પાદરીકે પૂછને પર ઉસને યેહ બતાયા કે સિતારોંમેં ગૌર કરનેસે મુઝે પતા ચલા હૈ કે ખત્ના વાલે બાદશાહકા દુન્યામેં ઝુહૂર હો ચુકા હૈ. તુમ યેહ બતાઓ કે લોગોંમેં સે કિસ કૌમમેં ખત્નાકા રિવાજ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા કે સિર્ફ યહૂદી ખત્ના કરતે હૈં ઔર યહૂદિયોં કી તરફસે આપકો પરેશાન હોનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ. અપને મુલ્કકે તમામ શહરોંમેં યેહ હુક્મનામા ભેજ દેં કે વહાં જિતને યહૂદી હૈં, વોહ સબ કત્લ કર દિયે જાએં.

ઈન લોગોંમેં અભી યે બાતેં હો હી રહી થી કે ઈતનેમેં ગસ્સાનકે બાદશાહકા ભેજા હુવા કાસિદ આ પહોંચા ઔર ઉસને ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં ખબર દી. ઉસસે સારી ખબર માલૂમ કરકે ઉન લોગોંસે યેહ કહા કે જાઓ ઔર પતા કરો કે ઉસ કાસિદને ખત્ના કરાયા હુવા હૈ યા નહીં ?

ઉન લોગોંને પતા લગાનેકે બા'દ હિરક્લકો બતાયા કે ઉસને ખત્ના કરાયા હુવા હૈ.

ફિર હિરક્લને ઉસ કાસિદસે અરબોંકે બારે મેં પૂછા, તો ઉસને બતાયા કે અરબોંમેં ખત્નાકા રિવાજ હૈ.

ઈસ પર હિરક્લને કહા કે યેહ અરબ કૌમકે બાદશાહ હૈં જિનકા ઝુહૂર હો ગયા હૈ. ફિર હિરક્લને અપને એક સાથીકો (ઈસ બારેમેં) એક ખત લિખા કે જો રૂમિયામેં રેહતા થા ઔર નુજૂમકે ઈલ્મમેં ઈસી તરહ માહિર થા ઔર ખુદ હિરક્લ વહાંસે હિમ્સ ચલા ગયા.

અભી હિરક્લ હિમ્સ પહોંચા નહીં થા કે રૂમિયાસે ઉસકે સાથીકા જવાબ આ ગયા, જિસમેં વોહ હિરક્લકી રાયસે પૂરા ઈત્તિફાક કર રહા થા કે વાકઈ ઉસ નબીકા ઝુહૂર હો ગયા હૈ જો અરબ કૌમકા બાદશાહ હૈ.

હિરક્લને હિમ્સમેં અપને મહલકે ખુલે પાર્કમેં રૂમકે બડે સરદારોંકો જમા કિયા. ફિર ઉસને દરવાઝોંકો બંદ કરનેકા હુક્મ દિયા. ચુનાંચે તમામ દરવાઝે બંદ કર દિયે ગયે. ફિર ઉસને મહલકે એક ઝરોખેસે ઉનકે સામને આકર ઉનસે યેહ કહા, અય રૂમકે સરદારો ! ક્યા તુમ યેહ ચાહતે હો કે તુમકો ભલાઈ ઔર હિદાયત મિલે ઔર તુમ્હારે પાસ તુમ્હારા મુલ્ક બાકી રહે ? અગર તુમ યેહ ચાહતે હો તો ઈસ નબીકી પૈરવી કર લો.

યેહ સુનતે હી વોહ સારે સરદાર બિદક કર વહશી ગધોંકી તરહ દરવાઝોંકી તરફ દૌડે, લેકિન ઉન્હોંને દેખા કે દરવાઝે તો સારે બંદ હૈં.

હિરક્લને જબ ઉનકા ઈસ તરહ ભાગના દેખા ઔર વોહ ઈમાન કુબૂલ કરનેસે નાઉમ્મીદ હો ગયા, તો ઉસને હુક્મ દિયા કે ઈન સબકો મેરે પાસ લાઓ. (ચુનાંચે વોહ વાપસ હુએ) તો ઉસને ઉનસે કહા કે મૈંને તો યેહ બાત સિર્ફ ઈસલિયે કહી થી તાકે મુઝે પતા લગ જાયે કે તુમ અપને દીન પર કિતને પક્કે હો ઔર અબ મુઝે યકીન આ ગયા હૈ કે તુમ અપને દીન પર પક્કે હો.

ઈસ પર વોહ સબ હિરક્લકે આગે સજ્દે મેં ગિર ગયે ઔર ઉસસે ખુશ હો ગયે. હિરક્લકે કિસ્સેકા આખિરી અંજામ યેહી હુવા કે વોહ ઈમાન ન લાયા.[૧]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૬૬ જિલ્દ ૪-૨૬૨, દલાઈલુન્નુબૂવ્વહ-૧૧૯, બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૭૮

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફારિસકે બાદશાહ કિસરાકે નામ ખત

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક સહાબીકે હાથ અપના ખત રવાના ફરમાયા ઔર ઉન સહાબીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ હિદાયત ફરમાઈ કે વોહ યેહ ખત બહરૈનકે ગવર્નરકો દે દેં. ચુનાંચે બહરૈનકે ગવર્નરને યેહ ખત લેકર કિસરા તક પહોંચા દિયા. જબ કિસરાને યેહ ખત પળ્હા તો ઉસને ખતકો ફાડ કર ટુકડે-ટુકડે કર દિયા.

રિવાયત કરનેવાલે કેહતે હૈં કે મેરા ખયાલ યેહ હૈ હઝરત ઈબ્ને મુસય્યિબને ફરમાયા થા કે યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે બદ-દુઆ કી કે ઉનકે ભી ઐસે હી ટુકડે-ટુકડે કર દિયે જાએં.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબ્દે કારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન બયાન ફરમાને કે લિયે મિમ્બર પર ખડે હુએ, અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન ફરમાઈ, ઔર કલિમએ શહાદત પળ્હા, ફિર આપને ફરમાયા....

“મૈં તુમમેંસે કુછ લોગોંકો અજમકે બાદશાહોંકે પાસ ભેજના ચાહતા હૂં ઔર જૈસે બની ઈસરાઈલને હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે સામને ઈખ્તિલાફ કિયા થા, તુમ મેરે સામને વૈસા ઈખ્તિલાફ ન કરના.”

તો મુહાજિરોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ કભી ભી આપકે સામને કિસી ચીઝકે બારેમેં કોઈ ઈખ્તિલાફ નહીં કરેંગે. આપ હમેં જો ચાહેં હુક્મ દેં ઔર જહાં ચાહેં ભેજ દેં.

ચુનાંચે આપને હઝરત શુજાઅ બિન વહબ (રદિ.) કો કિસરાકી તરફ રવાના કર દિયા. (હઝરત શુજાઅકે આને પર) કિસરાને અપને મહલકો સજાનેકા હુક્મ દિયા. ઈસકે બા’દ ઉસને ફારિસકે બડે-બડે સરદારોંકો જમા કરકે હઝરત શુજાઅ બિન વહબકો બુલવાયા. જબ હઝરત શુજાઅ મહલમેં દાખિલ હો ગયે તો કિસરાને કિસી દરબારીકો હુક્મ દિયા કે ઉનસે ખત લે લે. હઝરત શુજાઅ બિન વહબને ફરમાયા, યેહ હરગિઝ નહીં હો સકતા. મૈં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુક્મકે મુતાબિક અપને હાથસે ખુદ તુમ્હેં ખત દૂંગા.

તો કિસરાને કહા, અચ્છા, ફિર કરીબ આ જાઓ. ચુનાંચે ઉન્હોંને આગે બળ્હકર કિસરાકો યેહ ખત દિયા. ફિર ઉસને હીરહકે રેહને વાલે અપને એક મુન્શીકો બુલાયા. ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હના શુરૂ કિયા, તો ખતમેં મઝમૂન યેહ થા.

૧ બુખારી

"અલ્લાહ કે રસૂલ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહકી તરફસે કિસ્રાકે નામ જો ફારિસકા બડા હૈ.

ઈસ બાત પર ઉસે બડા ગુસ્સા આયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના નામ ઉસકે નામસે પેહલે લિખા હૈ. ઉસને બડા શોર મચાયા. ખતકો પઢનેસે પેહલે હી ઉસને ખત લેકર ટુકડે-ટુકડે કર દિયા ઔર હુક્મ દેકર હઝરત શુજાઅકો અપને દરબારસે બાહિર નિકાલ દિયા.

હઝરત શુજાઅ યેહ મંઝર દેખકર અપની સવારી પર બૈઠકર ચલ દિયે ઔર ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત કિસરાકો પહોંચા દિયા હૈ. અબ મુઝે કોઈ પરવાહ નહીં હૈ, ચાહે વોહ ખુશ હો ચાહે વોહ નારાઝ હો.

રિવાયત કરનેવાલે કેહતે હૈં કે જબ કિસરાકા ગુસ્સા ઠંડા હો ગયા તો ઉસને હઝરત શુજાઅકો અપને પાસ બુલાનેકે લિયે એક આદમી ભેજા.

હઝરત શુજાઅ રવાના હો ચુકે થે, ઈસલિયે વહાં ન મિલે. વોહ આદમી ખોજમેં હીરહ તક ગયા, લેકિન હઝરત શુજાઅ વહાંસે ભી આગે નિકલ ચુકે થે.

હઝરત શુજાઅને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચકર સારી કારગુઝારી સુનાઈ ઔર બતાયા કે કિસરાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખતકે ટુકડે ટુકડે કર દિયે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયાકે કિસરાને તો અપને મુલ્કકે ટુકડે ટુકડે કર દિયે.[૧]

હઝરત અબુ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત કિસરાકે પાસ પહોંચા ઔર ઉસને પઢકર ઉસે ફાડ ડાલા, તો ઉસને અપને યમનકે ગવર્નર બાઝાનકો ખત લિખા કે અપને પાસસે દો મઝબૂત કિસ્મકે આદમી હિજાઝકે ઈસ (ખત લિખને વાલે) આદમીકે પાસ ભેજ દો, તાકે વોહ ઉસે પકડકર મેરે પાસ લે આએં.

ચુનાંચે ઉસને કિસરાકે ખતકી વજહસે અપને દારોગાકે સાથ જદ્દે જમીરા નામકે ફારસી આદમીકો ભેજા. ઈસ દારોગાકા નામ અબાનૌહ થા. વોહ મુન્શી ઔર બડા હિસાબદાં થા. ઉસને ઈન દોનોંકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નામ એક ખત ભેજા, જિસમેં યેહ મઝમૂન થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈન દોનોંકે સાથ કિસરાકે પાસ ચલે આએં. યમનકે ગવર્નરને અપને દારોગાસે યેહ ભી કહા કે ઉનકી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી) તમામ ચીઝોંકો ગૌર સે દેખના, ઉનસે ખૂબ બાતચીત કરના, ઉનકે તમામ હાલાત અચ્છી તરહ મા'લૂમ કરકે આના, સબ મુઝે બતાના.

વોહ દોનોં યમનસે ચલે, તાઈફ પહોંચે. વહાં ઈન દોનોંકો કુરૈશકે કુછ તાજિર મિલે. ઉન્હોંને તાજિરોંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં મા'લૂમ કિયા. ઉન તાજિરોંને બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યસરિબમેં (યાની મદીનામેં) હૈં.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૬૯

(હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કિસરાકે પાસ લે જાને કે લિયે ઈન દો સિપાહિયોંકે આનેસે) વોહ તાજિર બડે ખુશ હુએ, કેહને લગે કે અબ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુકાબલેમેં કિસરા ખડા હો ગયા હૈ, ઈસલિયે અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે નિપટને કે લિયે તુમ્હેં કુછ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ.

વોહ દોનોં વહાંસે ચલે, યહાં તક કે મદીના પહોંચ ગયે. વહાં અબાનૌહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે કિસરાને યમનકે ગવર્નર બાઝાનકો ખત ભેજા કે વોહ (બાઝાન) આપકે પાસ કુછ સિપાહિયોંકો ભેજ દે જો આપકો કિસરાકે પાસ પહોંચા દેં. ચુનાંચે બાઝાનને હમેં ઈસી ગરઝસે ભેજા હૈ, તાકે આપ હમારે સાથ કિસરાકે પાસ ચલેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ તો તુમ દોનોં વાપસ ચલે જાઓ, કલ મેરે પાસ આના.

અબ અગલે દિન સુબહકો વોહ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો બતાયા કે અલ્લાહને ફલાં મહીનેકી ફલાં રાતમેં કિસરા પર ઉસકે બેટે શેરવૈહકો મુસલ્લત કર દિયા, જિસને ઉસે કત્લ કરકે હુકૂમત પર કબ્ઝા કર લિયા.

ઉન દોનોંને કહા, ક્યા આપ સોચ સમઝકર બોલ રહે હૈં ? ક્યા યેહ બાત હમ બાઝાનકો લિખ દેં ?

આપને ફરમાયા, હાં, લિખ દો. ઉસકો યેહ ભી કેહ દેના કે અગર વોહ મુસલમાન હો જાએગા, તો જિતના ઉસકે કબ્ઝેમેં હૈ, સબ ઉસીકો દે દૂંગા.

ફિર આપને જદ્દે જમીરાકો એક પટકા (પેટી) દિયા, જો આપકો હદિયેમેં મિલા થા, ઔર ઉસમેં સોના-ચાંદી થા. ઈન દોનોંને યમન વાપસ આકર બાઝાનકો સારી બાત બતાઈ. બાઝાન ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ કિસી બાદશાહકા કલામ નહીં મા'લૂમ હોતા હૈ. જો કુછ ઉન્હોંને કહા, હમ ઉસકી જાંચ કર લેતે હૈં.

કુછ દિનોં બાદ બાઝાનકે પાસ શેરવૈહકા ખત આયા, જિસમેં લિખા હુવા થા કે મૈંને ફારિસ વાલોંકી હિમાયતકે લિયે ગુસ્સેમેં આકર કિસરાકો કત્લ કર દિયા, ક્યૂંકે વોહ ફારિસકે શરીફોંકો બેવજહ કત્લ કરના અપને લિયે દુરૂસ્ત સમઝતા થા. અપને ઈલાકેકે તમામ લોગોંસે મેરી ઈતાઅતકા અહદ લે લો ઔર જિસ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી ગિરફ્તારીકા કિસરાને તુમ્હેં ખત લિખા થા, અબ ઉસ આદમીકો કુછ ન કહો.

જબ બાઝાનને શેરવૈહકા ખત પઢા, તો ઉસને કહા કે યેહ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) તો યકીનન અલ્લાહકે ભેજે હુએ નબી હૈં. ફિર વોહ મુસલમાન હો ગયા ઔર યમનમેં જિતને ફારસી શહઝાદે રેહતે થે, વોહ ભી મુસલમાન હો ગયે.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાક બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના ખત દેકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (રદિ.) કો કિસરાકે પાસ ભેજા. ઉસ ખતમેં આપને

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૧-૨૫૯

કિસરાકો ઈસ્લામકી દઅવત દી થી. જબ કિસરાને વોહ ખત પળ્હા, તો ફાડ દિયા, ફિર ઉસને યમનમેં અપને ગવર્નર બાઝાનકો ખત લિખા. આગે પિછલી હદીષ જૈસા મઝમૂન હૈ.

ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે વોહ દોનોં આદમી મદીના પહોંચે ઔર બાબવૈહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ બાત કહી કે શહેનશાહ કિસરાને નવાબ બાઝાનકો ખત લિખકર યેહ હુક્મ દિયા હૈ કે વોહ (બાઝાન) આપકે પાસ આદમી ભેજે જો આપકો કિસરાકે પાસ લે જાએં. અગર આપ ખુશી ખુશી ચલ દેં તો મૈં આપકો એક ખત લિખકર દૂંગા જો કિસરાકે યહાં આપકે નામ આએગા. અગર આપ જાનેસે ઈન્કાર કરતે હૈં તો કિસરા આપકો ઔર આપકી કૌમકો હલાક કર દેગા, ઔર આપકે તમામ ઈલાકેકો બરબાદ કર દેગા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અભી તો તુમ વાપસ ચલે જાઓ, કલ મેરે પાસ આના. આગે પિછલી હદીષ જૈસા મઝમૂન હૈ.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન અબી હબીબ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (રદિ.) કો ફારિસકે બાદશાહ કિસરા બિન હુરમુઝકે પાસ ભેજા ઔર ઉનકો યેહ ખત લિખકર દિયા.

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

"મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહકી તરફસે કિસરાકે નામ જો ફારિસકા બડા હૈ, સલામતી હો ઉસ ઈન્સાન પર જો હિદાયતકી પૈરવી કરે ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઈમાન લાએ ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દે કે એક અલ્લાહકે અલાવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર હઝરત મુહમ્મદ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં. મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેતા હૂં, ક્યૂંકે મૈં દુન્યાકે તમામ ઈન્સાનોંકી તરફ ભેજા હુવા અલ્લાહકા રસૂલ હૂં, તાકે મૈં હર ઝિંદા ઈન્સાનકો અલ્લાહસે ડરાઉં ઔર હુજ્જત કાફિરોં પર સાબિત હો જાએ. અગર તુમ મુસલમાન હો જાઓગે, તો સલામતી પા લોગે ઔર અગર ઈન્કાર કરોગે તો તમામ આગકે પુજારી મજૂસિયોં (કે ઈમાન ન લાને) કા ગુનાહ તુમ પર હોગા."

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે જબ કિસરાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પળ્હા તો ઉસે ફાડ ડાલા ઔર (ગુસ્સે મેં) આકર કહા કે મેરા ગુલામ હોકર મુઝે ઐસા ખત લિખતા હૈ. ફિર કિસરાને બાદામ કો ખત લિખા. આગે રિવાયત કરને વાલેને ઈબ્ને ઈસ્હાક જૈસા મઝમૂન લિખા હૈ.

ઉસમેં ઈતના બળ્હા હુવા હૈ કે દોનોં સિપાહી જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આએ, તો ઈન દોનોંને અપની દાળ્હિયાં મુંડવા રખી થીં ઔર મૂંછેં બળ્હા રખી થીં. આપને નાગવારીકે સાથ ઈન દોનોંકો દેખા ઔર ફરમાયા કે તુમ્હારા નાસ હો, તુમ્હેં ઐસા કરનેકા કિસને હુક્મ દિયા ?

તો ઉન દોનોંને કહા, હમારે રબને યાની કિસરાને.

ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મુઝે તો રબને દાળ્હી બળ્હાને ઔર મૂંછેં કતરવાનેકા હુકમ દિયા હૈ.[૧]

---

૧ દલાઈલુન્નુબૂવ્વત ઈસાબા જિલ્દ ૧-૧૬૯

હઝરત અબૂબક્ર ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મબઊસ હુએ તો કિસરાને યમન ઔર ઉસકે આસ પાસકે ઈલાકે ઔર અરબકે ગવર્નર બાદામકો યેહ પૈગામ ભેજા કે મુઝે યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે તુમ્હારે ઈલાકેમેં એક ઐસા આદમી ઝાહિર હુવા હૈ જો અપને નબી હોનેકા દા'વા કરતા હૈ. ઉસસે કેહ દો કે યા તો વોહ ઈસસે બાઝ આ જાએ, વરના મૈં ઉસકી તરફ ઐસા લશ્કર ભેજૂંગા જો ઉસે ઔર ઉસકી કૌમકો કત્લ કર ડાલેગા.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે બાદામકે કાસિદને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચકર યેહ સારા પૈગામ પહોંચાયા. આપને ઉસસે ફરમાયા કે અગર નુબુવ્વતકા યેહ દા'વા મૈંને અપની તરફસે કિયા હોતા, તો મૈં ઈસે છોડ દેતા. વોહ તો મુઝે અલ્લાહને નબી બનાકર ભેજા હૈ ઔર ઈસ કામ પર લગાયા હૈ.

વોહ કાસિદ આપકે યહાં ઠહેર ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા કે મેરે રબને કિસરાકો કત્લ કર દિયા ઔર આજકે બા'દ કિસીકા લકબ કિસરા ન હોગા ઔર કૈસરકો કત્લ કર દિયા ઔર આજકે બા'દ કિસીકા લકબ કૈસર ન હોગા.

ચુનાંચે કાસિદને વોહ ઘડી, વોહ દિન ઔર વોહ મહીના લિખ લિયા, જિસમેં આપને યેહ બાત બતાઈ થી ઔર ફિર વોહ બાદામકે પાસ વાપસ ચલા ગયા. વહાં પહોંચકર મા'લૂમ હુવા, વાકઈ કિસરા મર ચુકા હૈ ઔર કૈસર કત્લ હો ચુકા હૈ.[૨]

હઝરત દેહયા કલબી ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખત દેકર કૈસરકે પાસ ભેજા. આગે વૈસી હદીષ ઝિક્ર કી હૈ જૈસી પીછે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કૈસરકે નામ ખતકે બારેમેં ગુઝર ચુકી હૈ. ઉસકે આખિરમેં યેહ મઝમૂન હૈ, ફિર હઝરત દેહયા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આએ તો વહાં કિસરાકે સનઆ ઈલાકેકે જો ગવર્નર થે, ઉનકી તરફસે કાસિદ આએ હુએ થે ઔર કિસરાને સનઆકે ગવર્નરકો ધમકી ભરા ખત લિખા થા ઔર બડે ઝોરસે લિખા થા કે તુમ ઉસ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કા કામ તમામ કર દો (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) જો તુમ્હારે ઈલાકેમેં ઝાહિર હુવા હૈ ઔર વોહ મુઝે ઈસ બાતકી દઅવત દે રહા હૈ કે યા તો મૈં ઉસકા દીન કુબૂલ કર લૂં, નહીં તો મૈં ઉસકો જિઝયા દેને લગ જાઊં ઔર અગર તુમને ઉસકા કામ તમામ ન કિયા, તો મૈં તુમકો કત્લ કર દૂંગા ઔર તુમ્હારે સાથ ઐસા વૈસા કરૂંગા.

ચુનાંચે સનઆકે ગવર્નરને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ પચીસ આદમી ભેજે જિનકો હઝરત દેહયા કલબીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ મૌજૂદ પાયા. જબ ઉનકા નુમાઈન્દા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખત સુના ચુકા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો પંદરહ દિન તક કુછ ન કહા. જબ પંદરહ દિન ગુઝર ગયે તો યે લોગ સામને આએ. જબ આપને ઉનકો દેખા તો ઉનકો બુલા લિયા ઔર ઉનકો ફરમાયા કે જાકર અપને ગવર્નરસે કેહ દો કે આજ રાત મેરે રબને ઉસકે રબકો કત્લ કર દિયા હૈ. ચુનાંચે વોહ વાપસ ચલે ગયે ઔર અપને ગવર્નરકો સારી કહાની સુનાઈ.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૮-૨૬૯
૨ હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૮૭

ઉસને કહા કે ઈસ રાતકી તારીખ યાદ રખો ઔર યેહ ભી કહા કે મુઝે બતાઓ કે તુમને ઉનકો (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો) કૈસા પાયા. તો ઉન્હોંને કહા કે હમને ઉનસે ઝયાદા બરકત વાલા કોઈ બાદશાહ નહીં દેખા. વોહ આમ લોગોંમેં બિના કિસી ખતરેકે ચલતે ફિરતે હૈં. ઉનકા લિબાસ મા'મૂલી ઔર સીધા સાદા હૈ. ઉનકા કોઈ પહરેદાર ઔર હિફાઝત કરને વાલા નહીં હૈ. ઉનકે સામને લોગ અપની આવાઝ ઊંચી નહીં કરતે.

હઝરત દેહયા ફરમાતે હૈં કે ફિર યેહ ખબર આ ગઈ કે કિસરા ઠીક ઉસી રાત કત્લ કિયા ગયા જો રાત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાઈ થી.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા શાહે ઇસ્કન્દરિયા મુકૌકિસકે નામ ખત

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દે કારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હાતિબ બિન અબી બલતઆ (રદિ.) કો શાહે ઈસ્કન્દરિયા મુકૌકિસકે પાસ ભેજા. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત લેકર ઉનકે પાસ પહોંચે. મુકૌકિસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખતકો ચૂમા ઔર હઝરત હાતિબકા બહોત એહતિરામ કિયા, ખૂબ અચ્છી તરહ ઉનકી મેહમાન નવાઝી કી ઔર વાપસ ભેજતે હુએ ઉનકા બડા ઈકરામ કિયા. હઝરત હાતિબકે સાથ એક જોડા કપડા ઔર ઝીન સમેત એક ખચ્ચર ઔર દો બાંદિયાં હદિયેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજીં. ઉન બાંદિયોંમેં એક (મારિયા કિબ્તિયા હૈં જો) હઝરત ઈબ્રાહીમકી વાલિદા થીં ઔર દૂસરી બાંદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મુહમ્મદ બિન કૈસ અબ્દીકો દે દી થી.[2]

હઝરત હાતિબ બિન અબી બલતઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને શાહે ઈસ્કન્દરિયા મુકૌકિસકે પાસ ભેજા. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત લેકર ઉનકે પાસ ગયા. ઉસને મુઝે અપને મહલમેં ઠહેરાયા. ઉસને અપને તમામ બડે પાદરિયોંકો જમા કિયા ઔર મુઝે બુલાકર કહા કે મૈં તુમસે કુછ બાતેં પૂછના ચાહતા હૂં, તો તુમ મેરી બાત અચ્છી તરહ સમઝ લો.

હઝરત હાતિબ ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા, ઝરૂર પૂછો.

તો ઉસને કહા, મુઝે અપને હઝરત કે બારે મેં બતાઓ કે ક્યા વોહ નબી નહીં હૈં?

મૈંને કહા, બલ્કે વોહ તો અલ્લાહકે રસૂલ ભી હૈં.

ઉસને કહા, જબ વોહ અલ્લાહકે રસૂલ થે, તો જબ ઉનકી કૌમને ઉનકો ઉનકે શહર (મક્કા)સે નિકાલા, તો ઉન્હોંને અપની કૌમકે લિયે બદદુઆ ક્યૂં નહીં કી?

---

૧ બઝ્ઝાર જિલ્દ ૨-૩૦૯
૨ બૈહકી

મૈંને કહા, ક્યા તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી નહીં દેતે હો કે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં?

ઉસને કહા, હાં (મૈં ગવાહી દેતા હૂં.) તો મૈંને કહા, જબ ઉનકો ઉનકી કૌમને પકડા ઔર વોહ ઉનકો સૂલી દેના ચાહતે થે, લેકિન અલ્લાહને ઉનકો આસમાને દુન્યાકી તરફ ઉઠા લિયા, તો ઉન્હોંને અપની કૌમકે હલાક હોનેકી બદદુઆ ક્યૂં નહીં કી?

ઉસને મુઝસે કહા, તુમ તો બડે અક્લમંદ ઔર સમઝદાર હો, અક્લમંદ ઔર સમઝદાર ઈન્સાનકે પાસ સે આએ હો. યે કુછ હદિયે હૈં, જો મૈં તુમ્હારે સાથ હઝરત મુહમ્મદકી ખિદમતમેં ભેજ રહા હૂં ઔર તુમ્હારે સાથ કુછ મુહાફિઝ ભી ભેજૂંગા, જો તુમ્હેં મેહફુઝ ઈલાકે તક હિફાઝતકે સાથ પહોંચાકર વાપસ આએંગે.

ચુનાંચે ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં તીન બાંદિયાં ભેજીં, જિનમેં સે એક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાહબઝાદે હઝરત ઈબ્રાહીમકી વાલિદા થીં. દૂસરી બાંદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હસ્સાન બિન સાબિતકો દે દી થી ઔર મુકૌકિસને અપને ઈલાકેકે નયે ઔર ખાસ કિસ્મકે તોહફે ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા નજરાન વાલોંકો ખત

અબ્દે યસૂઅકે દાદા પેહલે ઈસાઈ થે, બાદમેં મુસલમાન હુએ, વોહ બયાન કરતે હૈં કે સૂરહ તૉ-સીન સુલૈમાન (યાની સુરહ નમ્લ) કે ઉતરને સે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નજરાન વાલોંકો યેહ ખત લિખા. (મતલબ યેહ હૈ કે ઈસ સૂરહમેં બિસ્મિલ્લાહિર્રમાનિર્રહીમકા ઝિક્ર હૈ, ઈસલિયે ઈસ સૂરહકે ઉતરનેકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ખતોંકે શુરૂ મેં બિસ્મિલ્લાહિર્રમાનિર્રહીમ લિખને લગ ગયે. ચૂંકે યેહ ખત ઈસ સૂરહકે ઉતરનેસે પેહલે લિખા ગયા હૈ, ઈસલિયે ઈસકે શુરૂમેં બિસ્મિલ્લાહિર્રમાનિર્રહીમ નહીં હૈ.) "બિઈસ્મિ ઈલાહિ ઈબ્રાહીમ વ ઈસ્હાક વ યઅકૂબ ! (હઝરત ઈબ્રાહીમ હઝરત ઈસ્હાક ઔર હઝરત યઅકૂબ અલૈહિસ્સલામકે પરવરદિગારકે નામસે શુરૂ કરતા હું.) અલ્લાહકે નબી ઔર ઉસકે રસૂલ મુહમ્મદકી તરફસે નજરાનકે પાદરી ઔર નજરાનવાલોંકે નામ, તુમ સલામતીમેં રહો. મૈં તુમ્હારે સામને હઝરત ઈબ્રાહીમ, હઝરત ઈસ્હાક ઔર હઝરત યા'કૂબકે મા'બૂદકી તા'રીફ બયાન કરતા હૂં. અમ્મા બા'દ....

મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે બંદોંકી ઈબાદત છોડકર અલ્લાહકી ઈબાદત ઈખ્તિયાર કરો ઔર બંદોંકી દોસ્તી છોડકર અલ્લાહકી દોસ્તી અપનાઓ. મગર મેરી ઈસ

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૭૨, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૩૦૦

દઅવતકો તુમ ન માનો, તો ફિર જિઝયા અદા કરો ઔર અગર તુમ જિઝયાસે ભી ઈન્કાર કરતે હો, તો ફિર મેરી તરફસે તુમ્હારે લિયે લડાઈકા એ'લાન હૈ. વસ્સલામ."

જબ પાદરીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ખત મિલા ઔર ઉસને પળ્હા, તો વોહ એકદમ ઘભરા ગયા. વોહ બહોત ઝયાદા ડર ગયા. ઉસને નજરાન વાલોંમેં સે એક આદમીકો બુલવાયા, જિસકા નામ શુરહબીલ બિન વદાઆ થા ઔર વોહ કબીલા હમદાનકા થા. કિસી ભી મુશ્કિલ ઘડીકે આને પર ઉસસે પેહલે કિસીકો નહીં બુલાયા જાતા થા, યહાં તક કે એહમ ઓર સૈયદ ઔર આકિબકો ભી ઉસસે પેહલે નહીં બુલાયા જાતા થા.[૧]

શુરહબીલકે આને પર પાદરીને ઉસકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત દિયા. ઉસને ગૌરસે ખત પળ્હા. પાદરીને પૂછા, અય અબૂ મરયમ! ઈસ ખતકે બારેમેં તુમ્હારી ક્યા રાય હૈ ?

ઉસને કહા કે અલ્લાહને હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામસે હઝરત ઈસ્માઈલકી ઔલાદમેં નબી ભેજનેકા જો વા'દા કર રખા હૈ, વોહ આપ જાનતે હૈં ઈસલિયે હો સકતા હૈ કે યેહ આદમી વહી નબી હો. નુબુવ્વતકે મા'મલેમેં મૈં કોઈ રાય નહીં દે સકતા. દુન્યાકા કોઈ મા'મલા હો તો મૈં સોચ સમઝકર અપના મશ્વરા પેશ કર દેતા. પાદરીને શુરહબીલસે કહા, એક તરફ હોકર બૈઠ જાઓ. ચુનાંચે શુરહબીલ એક કોનેમેં બૈઠ ગયે.

ફિર પાદરીને આદમી ભેજકર નજરાનિયોંમેં સે એક ઔર આદમીકો બુલાયા, જિસકા નામ અબ્દુલ્લાહ બિન શુરહબીલ થા ઔર વોહ કબીલા હિમયરકી ઝી અસ્બહ શાખમેં સે થા. પાદરીને ઉસે ખત પળ્હનેકે લિયે દિયા. ઉસ ખતકે બારેમેં ઉસકી રાય પૂછી.

ઉસને ભી શુરહબીલ જૈસા જવાબ દિયા, તો ઉસસે પાદરીને કહા, એક તરફ હોકર બૈઠ જાઓ.

ફિર પાદરીને આદમી ભેજકર નજરાનિયોંમેં સે એક ઔર આદમીકો બુલવાયા, જિસકા નામ જબ્બાર બિન ફૈઝ થા ઔર વોહ કબીલા બનૂ હારિષ બિન કઅબકી શાખ બનુલ હમાસમેં સે થા. ઉસે ભી પળ્હનેકે લિયે ખત દિયા ઔર ઉસ ખતકે બારેમેં ઉસકી રાય પૂછી. ઉસને ભી શુરહબીલ ઔર અબ્દુલ્લાહ જૈસા જવાબ દિયા. પાદરીકે કેહને પર વોહ ભી એક કોનેમેં બૈઠ ગયા.

જબ ઈન સબને ઈસ બારેંમેં એક હી રાય દી તો પાદરીકે હુક્મ દેને પર ઘંટા બજાયા ગયા ઔર ગિરજાઘરોંમેં આગ રોશનકી ગઈ ઔર ટાટકે ઝંડે બુલંદ કિયે ગયે.

દિનમેં જબ ઘભરાહટકી બાત પેશ આતી, તો વોહ લોગ ઐસા હી કિયા કરતે ઔર અગર રાતકો ઘભરાહટકી બાત પેશ આતી તો સિર્ફ ઘંટે બજાતે ઔર ગિરજાઘરોંમેં આગ રોશન કરતે. ચુનાંચે જબ ઘંટા બજાયા ગયા ઔર ટાટકે ઝંડે ઊંચે કિયે ગયે તો ઘાટીકે તમામ ઉપર નીચેકે રેહને વાલે જમા હો ગયે. વોહ ઘાટી ઈતની લંબી થી કે તેઝ સવાર ઉસે એક દિનમેં તય કરે. ઉસમેં તિહત્તર (૭૩) બસ્તિયાં ઔર એક લાખ બીસ હઝાર જાંબાઝ જવાન થે.

---

૧ યે તીનોં ઉનકે બડે અહમ ઓહદી કે નામ હૈં.

પાદરીને ઈન સબકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત પઢકર સુનાયા ઔર ઉનસે ઈસ ખતકે બારેમેં રાય પૂછી તો ઉનકે તમામ અહલે શૂરાને યેહ રાય દી, કે શુરહબીલ બિન વદાઆ હમદાની, અબ્દુલ્લાહ બિન શુરહબીલ અસબઈ ઔર જબ્બાર બિન ફૈઝ હારિસીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજ દિયા જાએ. યે તીનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તમામ હાલાત મા'લૂમ કરકે આએં.

ચુનાંચે ઈન તીનોંકા વફ્દ ગયા. જબ યેહ મદીના પહોંચે, તો ઉન્હોંને અપને સફરકે કપડે ઉતાર દિયે ઔર યમનકે બને હુએ સજે સજાએ ઔર લંબે ચૌડે જોડે પેહન લિયે જો ઝમીન પર ઘિસટ રહે થે. હાથોંમેં સોનેકી અંગૂઠિયાં પહેન લીં.

ફિર આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ કિયા, લેકિન આપને ઉનકે સલામકા જવાબ ન દિયા.

વોહ લોગ દિન ભર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરનેકા મૌકા તલાશ કરતે રહે, લેકિન આપને ઉનસે કોઈ બાત ન કી, ક્યૂંકે ઉન્હોંને વોહ જોડે ઔર સોનેકી અંગૂઠિયાં પેહન રખી થીં.

ફિર વોહ તીનોં હઝરત ઉસ્માન ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કી ખોજમેં ચલે. ઉન લોગોંકી ઈન દોનોંસે જાન પેહચાન થી. વોહ દોનોં મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી એક મજ્લિસમેં મિલ ગયે, તો ઉન લોગોંને કહા, અય ઉસ્માન ઔર અય અબ્દુર્રહમાન ! તુમ્હારે નબીને હમેં ખત લિખા, જિસકી વજહસે હમ યહાં આએ હૈં. હમને ઉનકી ખિદમતમેં જાકર સલામ કિયા, લેકિન ઉન્હોંને સલામકા જવાબ નહીં દિયા ઔર દિન ભર હમ ઉનસે બાત કરનેકા મૌકા તલાશ કરતે રહે, લેકિન ઉન્હોંને હમેં કોઈ મૌકા નહીં દિયા. હમ તો અબ થક ગયે, તો આપ દોનોંકા ક્યા ખયાલ હૈ ? ક્યા હમ વાપસ ચલે જાએં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ભી ઈસ મજ્લિસમેં મૌજૂદ થે. ઈન દોનોંને હઝરત અલી (રદિ.) સે ફરમાયા, અય અબૂલ હસન ! ઈન લોગોંકે બારેમેં આપકી ક્યા રાય હૈ ? તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉન દોનોંસે ફરમાયા કે મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે યે લોગ અપને યે જોડે ઔર અંગૂઠિયાં ઉતાર દેં ઔર અપને સફર વાલે કપડે પહેન લેં, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાએં. ચુનાંચે ઉન લોગોંને ઐસા હી કિયા ઔર ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ કિયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે સલામકા જવાબ દિયા.

ફિર આપને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસને મુઝે હક દેકર ભેજા હૈ, યે લોગ જબ પેહલી બાર મેરે પાસ આએ થે, તો ઈબ્લીસ ભી ઉનકે સાથ થા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે હાલાત પૂછે.

ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને સવાલ કિયે. યૂં હી સવાલોંકા સિલસિલા ચલતા રહા, યહાં તક કે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ પૂછા કે આપ ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારે મેં ક્યા ફરમાતે હૈં, ક્યૂંકે હમ ઈસાઈ હૈં. હમ અપની કૌમકે પાસ વાપસ જાએંગે. અગર આપ નબી હૈં, તો હમારી ખુશી ઈસમેં હૈ કે હમ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારેમેં આપકે ખયાલાત સુનકર જાએં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ તો મેરે પાસ ઈનકે બારેમેં કુછ ઝયાદા મઅલૂમાત નહીં હૈં. આજ તુમ લોગ ઠહેર જાઓ. મેરા રબ ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારેમેં જો કુછ બતાએગા, મૈં તુમ્હેં ઉસકી ખબર કર દુંગા.

અગલે દિન સુબહ કો અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી...

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ○ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ الْمُمْتَرِينَ ○ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ ○

ઈન્ન મષલ ઈસા ઈન્દલ્લાહિ કમષલિ આદમ...કાઝિબીન.

"બેશક ઈસા અલૈહિસ્સલામકી મિસાલ અલ્લાહકે નઝદીક જૈસે મિસાલ આદમકી. બનાયા ઉસકો મિટ્ટીસે, ફિર કહા ઉસકો કે હો જા. વોહ હો ગયા. હક વોહ હૈ જો તેરા રબ કહે. ફિર તૂ મત રહ શક લાને વાલોં સે. ફિર જો કોઈ ઝગડા કરે તુઝસે ઈસ કિસ્સેમેં, બા'દ ઈસકે કે આ ચુકી તેરે પાસ ખબર સચ્ચી, તો તૂ કહ દે આઓ બુલાએં હમ અપને બેટે ઔર તુમ્હારે બેટે, અપની ઔરતેં ઔર તુમ્હારી ઔરતેં, અપની જાન ઔર તુમ્હારી જાન, ફિર ઈલ્તિજા કરેં હમ સબ ઔર લાઅનત કરેં અલ્લાહકી ઉન પર કે જો ઝૂઠે હૈં.

(હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો યેહ આયતેં સુનાઈ લેકિન ઈન આયતોંકો સુનકર) ઉન્હોંને ઈનકો માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા (ઔર મુબાહલાકે લિયે તૈયાર હો ગયે.)

ચુનાંચે અગલે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુબાહલાકે લિયે તશરીફ લાએ. આપ અપની ચાદરમેં હઝરત હસન ઔર હુસૈન (રદિ.) કો લપેટે હુએ થે ઔર હઝરત ફાતિમા આપકે પીછે-પીછે ચલ રહી થીં. ઉસ દિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બહોતસી બીવિયાં થીં.

(યેહ મંઝર દેખકર) શુરહબીલને અપને દોનોં સાથિયોંસે કહા કે જબ ઘાટીકે ઉપર ઔર નીચેકે રેહને વાલે લોગ જમા હો જાતે હૈં, તો સબ મેરે ફૈસલે પર હી મુત્મઈન હોકર વાપસ જાતે હૈં. ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મૈં બહોત મુશ્કિલ ઔર કઠિન બાત દેખ રહા હૂં. અલ્લાહકી કસમ! અગર યેહ આદમી વાકઈ ગુસ્સેસે ભરા હુવા હૈ (ઔર હમ ઉસકી બાત નહીં માનતે હૈં) તો હમ અરબોંમેં સબસે પેહલે ઉનકી આંખોંકો ફોડને વાલે ઔર ઉસકે મા'મલેકી સબસે પેહલે તરદીદ કરને વાલે હો જાએંગે, તો ફિર ઉનકે ઔર ઉનકે સાથિયોંકે દિલસે હમારા ખયાલ ઉસ વક્ત તક નહીં નિકલેગા, યાની ઉનકા ગુસ્સા ઉસ વક્ત તક ઠંડા નહીં પડેગા, જબ તકકે હમેં જડસે નહીં ઉખાડ દેતે હૈં. હમ અરબોંમેં ઉનકે સબસે કરીબી પડોસી હૈં. અગર યેહ આદમી વાકઈ નબી ઔર રસૂલ હૈં ઔર હમને ઉનસે મુબાહલા કર લિયા તો ઈસ ઝમીનકે હમ તમામ ઈસાઈ હલાક હો જાએંગે. હમમેંસે કિસીકા બાલ ઔર નાખુન તક નહીં બચેગા. તો શુરહબીલકે દોનોં સાથિયોંને કહા, અય અબૂ મરયમ ! તો ફિર તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ?

શુરહબીલ ને કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે મૈં ઉનકો હકમ બના લેતા હૂં, ક્યૂંકે મૈં દેખ રહા હૂં કે વોહ ઐસે ઈન્સાન હૈં જો કભી ભી બેજા શર્ત નહીં લગાએંગે.

ઉન દોનોં ને કહા, અચ્છા, તુમ જૈસે મુનાસિબ સમઝો.

ચુનાંચે શુરહબીલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મુલાકાતકે લિયે ગયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા કે મુબાહલાસે બેહતર એક બાત મેરી સમઝમેં આઈ હૈ.

આપને ફરમાયા, વોહ ક્યા હૈ ?

ઉસને કહા, (યે હો સકતા હૈ કે તુમ્હારી કૌમકે લોગ તુમ્હારી મુખાલફત કરેં ઔર યૂં સુલહ કરને પર એ'તિરાઝ કરેં.)

શુરહબીલને કહા, આપ મેરે ઈન દોનોં સાથિયોંસે પૂછ લેં.

આપને ઉન દોનોંસે પૂછા, તો ઉન દોનોંને કહા કે હમારી ઘાટીકે તમામ લોગ શુરહબીલકે ફૈસલેકો દિલો જાનસે માન લેતે હૈં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લે ગયે ઔર ઉનસે મુબાહલા ન ફરમાયા. અગલે દિન વોહ તીનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો યેહ ખત લિખકર દિયા...

"બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ"

યે વોહ સમઝોતા હૈ જો અલ્લાહ કે નબી મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહને નજરાન વાલોંકે બારેમેં લિખા હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઉનકે બારેમેં યે ફૈસલા હૈ કે તમામ ફલ, સોના ઔર ચાંદી ઔર ગુલામ વગૈરહ સબ નજરાન વાલોંકે પાસ રહેગા ઔર યેહ મુહમ્મદકી તરફસે ઉન પર ફઝલો એહસાન હૈ ઔર ઈસકે બદલેમેં વોહ દો હઝાર જોડે દિયા કરેંગે. એક હઝાર જોડે રજબમેં ઔર એક હઝાર જોડે સફરમેં.

ઔર બાકી તમામ શર્તેં ભી ઝિક્ર કીં.[1] બિદાયામેં ઈસકે બાદ યે મઝમૂન હૈ કે હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઔર હઝરત ગૈલાન બિન અમ્ર ઔર બની નસ્રકે હઝરત માલિક બિન ઔફ ઔર અકરઅ બિન હાબિસ હંઝલી ઔર હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ઈસ સમઝોતે પર ગવાહ બને ઔર આપને યેહ સમઝોતા લિખવાયા.

સમઝોતા નામા લેકર વોહ નજરાનકો વાપસ ચલ પડે. જબ યે લોગ નજરાન પહોંચે તો પાદરીકે પાસ ઉસકા માંજાયા ચચેરા ભાઈ મૌજૂદ થા, જિસકા નામ બશીર બિન મુઆવિયા ઔર જિસકી કુન્નિયત અબૂ અલકમા થી. ઈન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સમઝોતા નામા ઉસ પાદરીકો દિયા. વોહ પાદરી ઔર ઉસકા ભાઈ અબૂ અલકમા દોનોં સવારી પર જા રહે થે ઓર પાદરી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સમઝોતા નામા પઢ રહા થા કે ઈતનેમેં બશીરકી ઊંટની ઠોકર ખાકર મુંહકે બલ ગિર પડી ઔર બશીર ભી ગિર

૧ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૧-૩૬૯

ગયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા નામ સાફ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે હલાકતકી બદદુઆ કી. ઈસમેં ઈશારે યા કિનાયાસે કામ નહીં લિયા. ઈસ પર પાદરીને ઉસસે કહા, અલ્લાહકી કસમ! તુમને એક નબી ઔર રસૂલકી હલાકતકી બદદુઆ કી હૈ.

(ઈસ બાત સે મુતઅસ્સિર હોકર) બશીરને પાદરીસે કહા કે અગર વોહ વાકઈ નબી ઔર રસૂલ હૈં, તો ફિર મૈં અલ્લાહકે રસૂલકી ખિદમતમેં હાઝિર હોનેસે પેહલે અપની ઊંટનીકે કજાવેકી કોઈ ભી ગિરહ નહીં ખોલૂંગા.

ચુનાંચે બશીરને અપની ઊંટનીકા મુંહ મદીનેકી તરફ મોડ દિયા. પાદરીને ભી અપની ઊંટની ઉનકી તરફ મોડ દી ઔર ઉસસે કહા, ઝરા મેરી બાત સમઝ તો લો. મૈંને તો યેહ બાત ડરતે ડરતે સિર્ફ ઈસલિયે કેહ દી થી, તાકે મેરી તરફસે અરબોંકો યેહ બાત પહોંચ જાયે કે હમને આપકે હક હોનેકો માન લિયા હૈ યા હમને આજિઝ હોકર આપકી બાતકા ઈકરામ કર લિયા હૈ જિસકા તમામ અરબોંને ભી ઈકરામ નહીં કિયા, હાલાંકે હમ અરબોંમેં ઝયાદા ઈઝઝત વાલે ઔર ઝયાદા ઘરોં વાલે (યાની ઝયાદા આબાદી વાલે) હૈં.

બશીરને ઉસસે કહા કે નહીં, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! જો બાત તુમ અબ કહ રહે હો, મૈં ઉસે કભી નહીં માનૂંગા. ઈસકે બાદ બશીરને અપની ઊંટનીકી રફ્તાર તેઝ કરને કે લિયે ઉસે મારા ઔર પાદરીકો પીઠ પીછે છોડ ગયે ઔર વોહ યે શઅર પળ્હતે જાતે થે...

اِلَیْکَ تَغْدُوْ قَلِقًاوَّ ضِیْنُهَامُعْتَرِضًافِیْ بَطْنِهَا
جَنِیْنُهَا مُخَالِفًا دِیْنَ النَّصَارٰی دِیْنُــــهَا

ઈલયૂક તગદૂ કલીકંવ્ વદીનુહા મુઅતરિદન્ ફી બતનિહા
જનીનુહા મુખાલિફન્ દીનન્ નસારા દીનુહા

"અય અલ્લાહકે રસૂલ ! મેરી યેહ ઊંટની આપ હી કી તરફ ચલ રહી હૈ. ઈસકા પેટ તેઝ ચલનેકી વજહસે ખૂબ હિલ રહા હૈ ઔર ઈસકે પેટમેં ઈસકા બચ્ચા ટેળ્હા પડા હુવા હૈ ઔર ઈસકા દીન યાની ઈસકે સવારકા દીન નસારાકે દીનસે અલગ હો ચુકા હૈ."

ચુનાંચે બશીર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચકર મુસલમાન હો ગયે ઔર ફિર ઝિંદગી ભર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહે, યહાં તક કે (એક ગઝવેમેં) વોહ શહીદ હો ગયે.

બહરહાલ વોહ તીન આદમિયોંકા વફ્દ નજરાનકે ઈલાકેમેં પહોંચા. ફિર વોહ વફ્દ ઈબ્ને અબી શિમ્ર ઝબૈદી રાહિબ (પાદરી) કે પાસ ગયા જો કે અપને ગિરજેકે ઉપર કમરેમેં થા. વફ્દને ઉસે યેહ બતાયા કે તિહામામેં એક નબી ભેજે ગયે હૈં, ફિર ઉન્હોંને ઉસ રાહિબકો અપને સફરકી કારગુઝારી સુનાઈ કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો મુબાહલાકી દઅવત દી, લેકિન ઉન્હોંને મુબાહલા કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર બશીર બિન મુઆવિયા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર મુસલમાન હો ચુકા હૈ.

તો ઉસ રાહિબને કહા, મુઝે ઈસ કોઠેસે નીચે ઉતાર દો, વરના મૈં અપને આપકો નીચે ગિરા દૂંગા. ચુનાંચે લોગોંને ઉસે નીચે ઉતારા ઔર કુછ હદિયે લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચલ પડા. ઉન હદિયોંમેં યેહ ચાદર ભી થી જો ખલીફા લોગ ઓઢ્હા કરતે થે, ઔર એક પ્યાલા ઔર એક લાઠી ભી થી.

વોહ કાફી અર્સે તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઠેહરકર વહીકો સુનતા રહા, લેકિન ઉસકે મુકદ્દરમેં ઈસ્લામ નહીં થા ઔર જલ્દ વાપસ આનેકા વા'દા કરકે અપની કૌમકી તરફ ચલા ગયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આના ભી ઉસકે મુકદ્દરમેં નહીં થા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

અબૂલ હારિષ પાદરી સૈયદ ઔર આકિબ ઔર અપની કૌમકે નુમાયાં લોગોંકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર યે સબ લોગ વહાં ઠહેરકર આસમાનસે ઉતરને વાલે કુર્આનકો સુનતે રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પાદરીકે લિયે ઔર દૂસરે પાદરિયોંકે લિયે યેહ તહરીર લિખ દી...

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

અલ્લાહકે નબી મુહમ્મદકી તરફસે યેહ તહરીર અબૂલ હારિષ પાદરી ઔર નજરાનકે દૂસરે પાદરિયોં, કાહિનોં ઔર રાહિબોંકે લિયે હૈ.

થોડી યા ઝયાદા જિતની ચીઝેં ઉનકે કબ્ઝેમેં હૈં, વોહ સબ ઉન્હીંકે પાસ રહેંગી, ઈન સબકો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલને અપની પનાહમેં લે લિયા હૈ. કિસી પાદરી, રાહિબ ઔર કાહિનકો ઉસકે મનસબસે નહીં હટાયા જાએગા ઔર ઉનકે હુકૂક ઔર ઉનકે ઈક્તિદાર ઔર ઉનકે ઓહદોંકો નહીં છીના જાએગા ઔર અલ્લાહ ઔર રસૂલકી યેહ પનાહ ઉસ વક્ત તક હૈ, જબ તક કે યે ઠીક ઠીક ચલેં ઔર લોગોં કે સાથ ખૈરખ્વાહી કરતે રહેં. ન ઉન પર ઝુલ્મ કિયા જાએગા, ન યે કિસી પર ઝુલ્મ કરેં.

હઝરત મુગીરહ બિન શો'બાને યેહ તહરીર લિખી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બક્ર બિન વાઈલકે નામ ખત

હઝરત મરસદ બિન ઝબિયાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમારે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત આયા. હમેં અપને કબીલેમેં કોઈ ઐસા આદમી ન મિલા જો ખત પઢ્હ સકે. ચુનાંચે કબીલા બનૂ ઝબીઆકે એક આદમીને યેહ ખત હમેં પઢ્હકર સુનાયા. ખતકા મઝમૂન યેહ થા..

યે ખત અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે બક્ર બિન વાઈલકે નામ હૈ, તુમ લોગ મુસલમાન હો જાઓ સલામતી પા લોગે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બનૂ જુઝામા કે નામ ખત

હઝરત મઅબદ જુઝામી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત રિફાઆ બિન ઝૈદ જુઝામી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો એક ખત લિખકર દિયા, જિસમેં યેહ મઝમૂન થા....

"યે ખત લિખકર મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહને રિફાઆ બિન ઝૈદકો દિયા હૈ. મૈં ઉનકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ દઅવત દેને કે લિયે ઉનકી કૌમ, ઔર જો ઉનમેં ગિને જાતે હૈં, ઉનકી તરફ ભેજ રહા હૂં, જો ઈમાન લાએગા, વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકી જમાઅતમેં દાખિલ હો જાએગા, જો નહીં લાએગા, ઉસે દો માહકી મોહલત હૈ.

જબ યેહ અપની કૌમકે પાસ આએ તો સબને ઈનકા કહા માન લિયા.[૨]

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૦૫
૨ હૈસમી જિલ્દ ૫-૩૧૦, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૪૪૧

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઉન અખ્લાક ઔર આમાલકે કિસ્સે જિનકી વજહસે લોગોંકો હિદાયત મિલતી થી

હઝરત ઝૈદ બિન સુઅના (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાનેકા કિસ્સા

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહને હઝરત ઝૈદ બિન સુઅનાકો હિદાયતસે નવાઝનેકા ઈરાદા ફરમાયા, તો હઝરત ઝૈદ બિન સુઅનાને અપને દિલમેં કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર નિગાહ પડતે હી મૈંને નુબુવ્વતકી તમામ નિશાનિયોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેમેં પા લિયા થા, લેકિન દો નિશાનિયાં ઐસી હૈં જિસકો અભી તક આઝમાયા નહીં હૈ.

એક તો યેહ કે નબીકી બુર્દબારી ઉસકે જલ્દ ગુસ્સામેં આ જાને પર ગાલિબ હોતી હૈ.

દૂસરે યેહ કે નબીકે સાથ જિતના ઝયાદા નાદાનીકા મા'મલા કિયા જાએગા, ઉસકી બુર્દબારી ઉતની બળ્હતી જાએગી.

ચુનાંચે એક દિન આપ હુજરેસે બાહિર તશરીફ લાએ. આપકે સાથ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ભી થે. આપકે પાસ એક આદમી ઊંટની પર સવાર હોકર આયા જો દેખને મેં બદ્દુ મા'લૂમ હોતા થા.

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફ્લાં કબીલેકી બસ્તીમેં મેરે કુછ સાથી મુસલમાન હો ચુકે હૈં. મૈંને ઉનસે કહા થા કે અગર વોહ ઈસ્લામ કુબૂલ કર લેંગે, તો ઉન પર રોઝી દી જાએગી, લેકિન અબ વહાં કહત આ ગયા હૈ ઔર બરસાત બિલ્કુલ નહીં હો રહી હૈ. અય અલ્લાહકે રસૂલ ! મુઝે ઈસ બાતકા ખતરા હૈ કે જૈસે વોહ લાલચમેં આકર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હુએ, ઉસી તરહ લાલચમેં આકર કહીં વોહ ઈસ્લામસે નિકલ ન જાએં. અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં તો ઉનકી મદદ કરનેકે લિયે કુછ ભેજ દેં.

આપકે પેહલૂમેં જો આદમી થા, આપને ઉનકી તરફ દેખા. મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે વોહ હઝરત અલી થે, તો ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસ માલ મેં સે કુછ નહીં બચા?

હઝરત ઝૈદ બિન સુઅના ફરમાતે હૈં કે મૈંને આપકે કરીબ જાકર કહા, અય મુહમ્મદ ! અગર આપ ચાહેં તો મૈં પૈસે આપકો અભી દે દેતા હૂં ઔર ઉસકે બદલેમેં આપ ફ્લાં કબીલેકે બાગકી ઈતની ખજૂરેં મુઝે ફ્લાં વક્ત તક દે દેં. આપને ફરમાયા, ઠીક હૈ, લેકિન કિસીકે બાગકો તય ન કરો. મૈંને કહા, ચલો ઠીક હૈ.

ચુનાંચે આપને મુઝસે સૌદા કર લિયા. મૈંને અપની કમરસે હિમયાની ખોલી ઔર ઉન ખજૂરોંકે બદલેમેં આપકો અસ્સી મિસ્કાલ સોના દે દિયા.

આપને વોહ સારા સોના ઉસ આદમીકો દે દિયા ઔર ઉસસે ફરમાયા, લો, યેહ ઉનકી મદદકે લિયે લે જાઓ ઔર ઉનમેં બરાબર બરાબર બાંટ દેના.

હઝરત ઝૈદ બિન સુઅના ફરમાતે હૈં કે તયશુદા મુદ્દતમેં અભી દો તીન દિન બાકી થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર આપકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઔર કુછ સહાબા ભી થે. જબ આપ જનાઝેકી નમાઝ પળ્હા ચુકે ઔર એક દીવારકે કરીબ બૈઠનેકે લિયે તશરીફ લે ગયે, તો મૈંને આગે બળ્હકર આપકા ગરેબાન પકડ લિયા ઔર ગુસ્સે વાલે ચેહરેસે મૈંને આપકી તરફ દેખા ઔર મૈંને આપસે કહા, ઓ મુહમ્મદ ! આપ મેરા હક ક્યૂં નહીં અદા કરતે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ! તુમ અબ્દુલ મુત્તલિબકી ઔલાદને તો ટાલ મટોલ કરના હી સીખા હૈ ઔર અબ સાથ રેહકર ભી યેહી નઝર આયા હૈ.

ઈતનેમેં મેરી નઝર હઝરત ઉમર (રદિ.) પર પડી. ગુસ્સેકે મારે ઉનકી દોનોં આંખેં ગોલ આસમાનકી તરહ ઘૂમ રહી થીં. ઉન્હોંને મુઝે ઘૂરકર દેખા ઔર કહા, અય અલ્લાહકે દુશ્મન ! તૂ અલ્લાહકે રસૂલકો યેહ બાતેં કેહ રહા હૈ જો મૈં સુન રહા હૂં ઔર ઉનકે સાથ વોહ સુલૂક કર રહા હૈ, જો મૈં દેખ રહા હૂં. અગર આપકી મજિલસકે અદબકા ખયાલ ન હોતા તો અભી અપની તલવારસે તેરી ગરદન ઉડા દેતા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે બડે સુકૂન ઔર ઈત્મીનાનસે દેખ રહે થે. આપને ફરમાયા, અય ઉમર ! મુઝે ઔર ઈસે જલ્દી કિસી ઔર ચીઝકી ઝરૂરત થી. મુઝે તો તુમ અચ્છી તરહ ઔર જલ્દી અદા કરનેકો કેહતે ઔર ઈસે ઝરા સલીકેસે માંગ રખનેકો કેહતે. અય ઉમર ! ઈન્હેં લે જાઓ ઔર જિતના ઈનકા હક બનતા હૈ, વોહ ભી ઈનકો દો ઔર જો તુમને ઈનકો ધમકાયા હૈ, ઈસકે બદલેમેં બીસ સાઅ ખજૂર ઔર દો.

હઝરત ઝૈદ ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર મુઝે લે ગયે ઔર જિતની મેરી ખજૂરેં થીં, વોહ ભી મુઝે દીં ઔર બીસ સાઅ ખજૂરેં ઝયાદા ભી દીં. મૈંને કહા, યે ઝયાદા ખજૂરેં ક્યૂં દે રહે હો ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે મૈંને જો તુમકો ધમકાયા હૈ, ઉસકે બદલે મેં તુમકો ઔર ખજૂરેં ભી દૂં.

મૈંને કહા, અય ઉમર ! ક્યા તુમ મુઝકો જાનતે હો ? હઝરત ઉમર ને કહા, નહીં. મૈંને કહા, મૈં ઝૈદ બિન સુઅના હૂં. હઝરત ઉમર ને કહા, વોહ યહૂદિયોંકે બડે આલિમ ? મૈંને કહા, હાં, વહી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, (ઈતને બડે આલિમ હોકર) તુમને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ ઐસા સુલૂક ક્યૂં કિયા ? ઔર ઉનકો ઐસી બાતેં ક્યૂં કહીં ?

મૈંને કહા, અય ઉમર ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર નિગાહ પડતે હી મૈંને નુબુવ્વતકી તમામ નિશાનિયોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેમેં પા લિયા થા, લેકિન દો નિશાનિયાં ઐસી થીં, જિનકો મૈંને આપમેં અભી તક આઝમાયા નહીં થા. એક

યેહ નબીકી બુર્દબારી ઉસકે જલ્દ ગુસ્સામેં આ જાને પર ગાલિબ હોતી હૈ. દૂસરી યેહ કે નબીકે સાથ જિતના નાદાનીકા મા'મલા કિયા જાએગા, ઉસકી બુર્દબારી ઉતની બઢ્હતી જાએગી ઔર અબ મૈંને ઈન દોનોં બાતોંકો આઝમા લિયા હૈ. અય ઉમર ! મૈં તુમ્હેં ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મૈં અલ્લાહકે રબ હોને પર, ઈસ્લામકે દીન હોને પર ઔર મુહમ્મદકે નબી હોને પર દિલસે રાઝી હૂં ઔર ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મેરા આધા માલ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સારી ઉમ્મતકે લિયે વક્ફ હૈ ઔર મૈં મદીનામેં સબસે ઝયાદા માલદાર હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, સારી ઉમ્મત કે બજાએ કુછ ઉમ્મત કહો, ક્યૂંકે તુમ સારી ઉમ્મતકો દેનેકી ગુંજાઈશ નહીં રખતે હો. મૈંને કહા, અચ્છા, કુછ ઉમ્મતકે લિયે વક્ફ હૈ.

વહાંસે હઝરત ઉમર ઔર હઝરત ઝૈદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ ગયે ઔર હઝરત ઝૈદને પહોંચતે હી કહા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ" ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લે આએ, ઔર આપકી તસ્દીક કી, આપકે હાથ પર બૈઅત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બહોતસે ગઝવોંમેં શરીક રહે ઔર ગઝવએ તબૂકસે વાપસ આતે હુએ નહીં, બલ્કે આગે બઢ્હતે હુએ ઉન્હોંને વફાત પાઈ. અલ્લાહ હઝરત ઝૈદ[૧] પર અપની રહમતેં નાઝિલ ફરમાએ.

સુલહે હુદૈબિયા કા કિસ્સા

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ઔર મરવાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુલહે હુદૈબિયાકે મૌકે પર મદીનાસે રવાના હુએ. રાસ્તેમેં એક જગહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ખાલિદ બિન વલીદ કુરૈશકે સવારોંકી એક જમાઅત લેકર ગનીમ નામકી જગહ પર હાલાત મા'લૂમ કરનેકે લિયે આએ હુએ હૈં, ઈસલિયે તુમ દાઈં તરફકો હો જાઓ. અલ્લાહકી કસમ! ખાલિદ કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કાફલેકી ખબર ઉસ વક્ત હુઈ જબકે યે લોગ ઠીક ઉનકે સર પર પહોંચ ગયે ઔર ઉન્હેં ઈસ કાફલેકી ધૂલ નઝર આઈ.

જબ હઝરત ખાલિદકો પતા ચલા તો ઉન્હોંને ઘોડા દૌડા કર કુરૈશકો આપકે આનેકી ખબર દી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલતે રહે, યહાં તક કે જબ આપ ઉસ ઘાટી પર પહોંચે જહાંસે મક્કાકી તરફ રાસ્તા જાતા થા, તો આપકી ઊંટની બૈઠ ગઈ. ઉસ ઊંટનીકા નામ

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૪૮, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૫૬૬, દલાઈલ -૨૩

કસ્વા થા. લોગોં ને (ઉસે ઉઠાને કે લિયે અરબ રિવાજ કે મુતાબિક) હલ હલ કહા, લેકિન વોહ બૈઠી રહી, તો લોગોં ને કહા, કસ્વા અડ ગઈ હૈ, કસ્વા અડ ગઈ હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કસ્વા અડી નહીં હૈ. ન ઈસ તરહ અડ જાના ઉસકી આદત હૈ, બલકે ઉસકો ઉસી ઝાતને રોકા હૈ, જિસને હાથિયોંકો રોકા થા યાની અલ્લાહને. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમને ફરમાયા, કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મક્કા કે કુફ્ફાર, મુઝસે જો ભી ઐસી તજ્વીઝકી માંગ કરેંગે, જિસમેં વોહ અલ્લાહકી એહતિરામકે કાબિલ ચીઝોંકી તાઝીમ કર રહે હોંગે, મૈં ઉનકી ઐસી તજ્વીઝકો ઝરૂર માન લૂંગા. ફિર આપને ઉસ ઊંટનીકો ઝિડકા, તો વોહ તુરંત ખડી હો ગઈ.

ફિર આપને મક્કાકા રાસ્તા છોડ દિયા ઔર હુદૈબિયા ઘાટીકે આખિરી કિનારે પર પડાવ ડાલા, જહાં એક ચશ્મેમેં સે થોડા-થોડા પાની નિકલ રહા થા. સહાબા ઉસમેં સે થોડા થોડા પાની લેને લગે. થોડી દેરમેં સારા પાની ખત્મ હો ગયા ઔર સહાબાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પ્યાસકી શિકાયત કી. આપને અપને તરકશમેં સે એક તીર નિકાલકર દિયા ઔર ફરમાયા કે ઈસે ઉસ ચશ્મેમેં ગાડ દો. (સહાબાને વોહ તીર ચશ્મેમેં ગાડ દિયા) તો જબ તક સહાબા વહાં રહે, ઉસ ચશ્મેમેં સે પાની જોશ માર કર ફૂટતા રહા ઔર સહાબા ઉસસે ખૂબ સૈરાબ હોતે રહે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ હુદૈબિયાકી ઘાટીમેં ઠેહરે હુએ થે કે ઈતને મેં બુદૈલ બિન વરકા અપની કૌમ ખુઝાઆ કી એક જમાઅત કો લેકર આએ ઔર યે લોગ તિહામા કે લોગોં મેં સે આપકા સબસે ઝયાદા ભલા ચાહને વાલે થે. ઉન્હોંને કહા, મૈં કઅબ બિન લુવય ઔર આમિર બિન લુવયકે પાસસે આ રહા હૂં. ઉન્હોંને હુદૈબિયાકે ચશ્મોં પર પડાવ ડાલા હુવા હૈ (ઔર વોહ લડનેકે લિયે પૂરી તરહ તૈયાર હોકર સારા સામાન લેકર આએ હૈં, યહાં તક કે) ઉનકે સાથ બિયાહી ઔર બચ્ચે વાલી ઊંટનિયાં ભી હૈં, વોહ આપસે લડના ચાહતે હૈં ઔર આપકો બૈતુલ્લાહસે રોકેંગે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમ કિસીસે લડનેકે લિયે નહીં આએ, બલકે હમ તો ઉમરહ કરને આએ હૈં. (હમ બહોત હૈરાન હૈં કે વોહ લડાઈકે લિયે તૈયાર હોકર આ ગયે હૈં, હાલાંકે) લડાઈયોંને તો કુરૈશકો બહોત થકા દિયા હૈ ઔર ઉનકો બહોત નુક્સાન પહોંચાયા હૈ. અગર વોહ ચાહેં તો મૈં ઉનસે એક અર્સે તક કે લિયે સમઝોતા કરને કો તૈયાર હૂં. ઈસ અર્સેમેં વોહ મેરે ઔર લોગોંકે બીચ કોઈ દખલ નહીં દેંગે (ઔર મૈં ઈસ અર્સેમેં દૂસરે લોગોંકો દઅવત દેતા રહૂંગા) અગર દઅવત દેકર મૈં લોગોં પર ગાલિબ આ ગયા (ઔર લોગ મેરે દીનમેં દાખિલ હો ગયે) તો ફિર કુરૈશકી મરઝી હૈ, અગર વોહ ચાહેં તો વોહ ભી ઈસ દીનમેં દાખિલ હો જાએં, જિસમેં દૂસરે લોગ દાખિલ હુએ હોંગે ઔર અગર મૈં ગાલિબ ન આયા (ઔર દૂસરે લોગોંને ગાલિબ આકર મુઝે ખત્મ કર દિયા) તો ફિર યે લોગ આરામસે રહેંગે ઔર અગર વોહ સુલહ કરનેસે ઈન્કાર કર દેં, તો ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં ઉનસે ઈસ દીનકે લિયે ઝરૂર લડૂંગા, યહાં તક કે મેરી ગરદન મેરે જિસ્મસે અલગ હો જાએ. (યાની મુઝે માર દિયા જાએ) ઔર અલ્લાહકા દીન ઝરૂર ચલકર રહેગા.

હઝરત બુદૈલને કહા, આપ જો કુછ કેહ રહે હૈં, મૈં વોહ સબ મક્કા વાલોંકો પહોંચા દૂંગા. ચુનાંચે હઝરત બુદૈલ વહાંસે ચલકર કુરૈશકે પાસ પહોંચે ઔર ઉનસે કહા, હમ ઉસ આદમીકે પાસસે આપકે પાસ આ રહે હૈં ઔર હમને ઉસકો એક બાત કેહતે હુએ સુના હૈ. અગર આપ ચાહેં તો હમ ઉસકી બાત આપકો પેશ કર દેં.

મક્કાકે નાદાન કિસ્મકે લોગોંને કહા, હમેં ઉનકી કોઈ બાત બતાનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ. લેકિન ઉનમેંસે સમઝદાર લોગોંને કહા, તુમને ઉનસે જો સુના હૈ, વોહ હમેં ઝરૂર બતાઓ. હઝરત બુદૈલને કહા, મૈંને ઉનકો યેહ કેહતે હુએ સુના ઔર ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સારી બાત બતાઈ.

તો હઝરત ઉરવહ બિન મસ્ઊદને ખડે હોકર કહા કે ક્યા મૈં તુમ્હારે લિયે વાલિદકા દર્જા નહીં રખતા હૂં ?

ઉન્હોંને કહા, રખતે હૈં.

ઉરવહને કહા, ક્યા તુમ મેરે લિયે ઔલાદકી તરહ નહીં હો ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, ઔલાદકી તરહ હૈં.

ઉરવહને કહા, ક્યા તુમ્હેં મેરે બારેમેં કોઈ શક યા શુબહ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, નહીં.

ઉરવહને કહા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે મૈંને ઉકાઝ વાલોંકો તુમ્હારી મદદ કે લિયે તૈયાર કિયા થા, લેકિન જબ વોહ તૈયાર ન હુએ, તો મૈં અપને ઘરવાલોં, અપને બચ્ચોં ઔર અપને ફરમાંબરદાર ઇન્સાનોંકો લેકર તુમ્હારી મદદકે લિયે આ ગયા થા ?

ઉન્હોંને કહા, હાં મા'લૂમ હૈ.

ઉરવહને કહા, ઉસ આદમીને (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને) તુમ્હારે સામને એક ભલી ઔર અચ્છી તજ્વીઝ પેશ કી હૈ, તો તુમ ઉસકો માન લો ઔર મુઝે ઈસ સિલસિલેમેં ઉનસે બાત કરનેકે લિયે જાને દો.

મક્કા વાલોંને કહા, ઝરૂર જાઓ.

ચુનાંચે ઉરવહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ગયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો કુછ બુદૈલસે ફરમાયા થા, વહી આપને ઉનસે ભી કહા, તો ઈસ પર ઉરવહને કહા...

"અય મુહમ્મદ ! આપ યેહ બતાઈએ કે અગર આપને અપની કૌમકો જડસે ઉખાડ ફેંકા તો ક્યા આપને સુના હૈ કે આપસે પેહલે અરબકે કિસી આદમીને અપને ખાનદાન વાલોંકો જડસે ઉખાડ દિયા હો ઔર અગર દૂસરી શક્લ હુઈ યાની કુરૈશ તુમ પર ગાલિબ આ ગયે, તો મૈં તુમ્હારે સાથ ભરોસેમંદ ઔર વફાદાર લોગોંકા મજ્મા નહીં દેખ રહા હૂં, બલકે ઈધર-ઉધરકે મુતફર્રિક લોગોંકી ભીડ હૈ, જો (લડાઈ શુરૂ હોતે હી) તુમ્હેં છોડકર ભાગ જાએંગે.

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તૂ અપને મા'બૂદ લાત બુતકી પેશાબગાહ ચૂસ, ક્યા હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અકેલા છોડકર ભાગ જાએંગે ?

ઉરવહને કહા, યેહ કૌન હૈ ?

લોગોંને કહા, યેહ અબૂબક્ર હૈં.

ઉરવહને કહા, કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર તુમ્હારા મુઝ પર વોહ એહસાન ન હોતા, જિસકા મૈં અબ તક બદલા ન દે સકા, તો મૈં તુમ્હારી ઈસ બાતકા જવાબ ઝરૂર દેતા.

ઉરવહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાતેં કરતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દાળ્હીકો હાથ લગાને લગતા, ઔર (ઉરવહકે ભતીજે) હઝરત મુગીરા બિન શો'બા હાથ મેં તલવાર લિયે ઔર સર પર ખોદ પેહને હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સિરહાને ખડે થે. જબ ભી ઉરવહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દાળ્હીકી તરફ હાથ બળ્હાતે, હઝરત મુગીરહ ઉસકે હાથ પર તલવારકા દસ્તા મારતે ઔર કેહતે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુબારક દાળ્હીસે અપના હાથ દૂર રખ.

ચુનાંચે સર ઉઠાકર પૂછા, યેહ આદમી કૌન હૈ ?

લોગોં ને બતાયા, યેહ મુગીરહ બિન શો'બા હૈં.

ઉરવહ ને કહા, ઓ ગદ્દાર ! ક્યા મૈં તેરી ગદ્દારીકો અભી તક નહીં ભુગત રહા હૂં (યાની તુમને જો કત્લ કિયા થા, ઉસકા ખૂનબહા મૈં અભી તક દે રહા હૂં ઔર જો તુમને માલ લૂટા થા, ઉસકા જુર્માના અબ તક ભર રહા હૂં.)

હઝરત મુગીરહ ઝમાનએ જહાલતમેં એક કૌમકે સાથ સફર મેં ગયે થે. ઉનકો કત્લ કરકે ઔર માલ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આ ગયે ઔર મુસલમાન હો ગયે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે સાફ ફરમાયા થા કે તુમ્હારા ઈસ્લામ તો કુબૂલ હૈ, લેકિન તુમ જો માલ લાએ હો, ઉસસે મેરા કોઈ તઅલ્લુક નહીં હૈ. (ઉરવહકા ઈશારા ઈસી કિસ્સેકી તરફ થા.)

ફિર ઉરવહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો બડે ગૌરસે દેખને લગે. વોહ કેહતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ભી થૂકતે તો ઉસે કોઈ ન કોઈ સહાબી અપને હાથમેં લે લેતા ઔર ઉસકો અપને ચેહરે ઔર જિસ્મ પર મલ લેતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ઉન્હેં કિસી કામકે કરનેકા હુક્મ દેતે, તો સહાબા ઉસે ફૌરન કરતે ઔર જબ આપ વુઝૂ ફરમાતે તો આપકે વુઝૂકા પાની લેનેકે લિયે સહાબા (રદિ.) એક દૂસરે પર ટૂટ પળતે ઔર લડનેકે કરીબ હો જાતે. જબ આપ બાતેં કરતે, તો સહાબા આપકે સામને અપની આવાઝેં પસ્ત કર લેતે. સહાબાકે દિલમેં આપકી ઈતની અઝમત થી કે વોહ આપકો નઝર ભરકર નહીં દેખ સકતે થે.

ચુનાંચે ઉરવહ અપને સાથિયોંકે સાથ વાપસ આએ ઔર ઉનસે યેહ કહા કે મૈં બડે-બડે બાદશાહોંકે દરબારમેં ગયા હૂં, કૈસર, કિસરા ઔર નજ્જાશીકે દરબારમેં ગયા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને કોઈ ઐસા બાદશાહ નહીં દેખા જિસકી તા'ઝીમ ઉસકે દરબારી ઈતની કરતે હોં કે જિતની મુહમ્મદકે સહાબા મુહમ્મદકી કરતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ભી થૂકતે તો ઉસે કોઈ ન કોઈ સહાબી અપને હાથ પર લેકર અપને ચેહરે ઔર જિસ્મ પર મલ લેતા ઔર ઉન્હેં જિસ કામકે કરનેકા હુક્મ દેતે, ઉસ કામકો વોહ

ફૌરન કરતે ઔર વોહ જબ વુઝૂ કરતે તો ઉનકે વુઝૂકા પાની લેનેકે લિયે એક દૂસરે પર ટૂટ પડતે ઔર લડનેકે કરીબ હો જાતે ઔર વોહ જબ બાતેં કરતે તો સબ અપની આવાઝેં પસ્ત કર લેતે યાની ચુપ હો જાતે. ઔર તા'ઝીમકી વજહસે સહાબા આપકો નઝર ભરકર ન દેખ સકતે. ઉન્હોંને તુમ્હારે સામને એક અચ્છી તજ્વીઝ પેશ કી હૈ તુમ ઉસે કુબૂલ કર લો.

ઈસકે બાદ બનૂ કિનાનાકે એક આદમીને કહા, મુઝે ઉનકે પાસ જાને દો.

તો મક્કા વાલોંને કહા, ઝરૂર જાઓ.

જબ યેહ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબાકે કરીબ પહોંચા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા યેહ ફ્લાં આદમી હૈ ઔર યેહ ઉસ કૌમકા આદમી હૈ જો કુરબાનીકે ઊંટોંકી બડી તાઝીમ કરતે હૈં. ઈસલિયે તુમ જો કુરબાનીકે ઊંટ લેકર આએ હો, વોહ ઉસકે સામને ખડે કર દો.

ચુનાંચે વોહ ઊંટ ઉસકે સામને ખડે કર દિયે ગયે ઔર લોગોંને લબ્બૈક કેહતે હુએ ઉસકા ઈસ્તિકબાલ કિયા. ઉસને જબ યેહ મંઝર દેખા તો ઉસને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! ઈન લોગોં કો તો બૈતુલ્લાહસે હરગિઝ નહીં રોકના ચાહિયે. તો ઉસ આદમીને અપને સાથિયોંકો વાપસ જાકર યેહ કહા કે મૈં યેહ મંઝર દેખકર આયા હૂં કે સહાબાને કુરબાનીકે ઊંટોંકે ગલેમેં કલાદા (યાની હાર) ડાલા હુવા હૈ ઔર ઉનકે કોહાનકો ઝખ્મી કિયા હુવા હૈ. (ઉસ ઝમાનેમેં કુરબાનીકે ઊંટકે સાથ યે દો કામ કિયે જાતે થે, તાકે ઈન નિશાનિયોંસે હર એક કો પતા ચલ જાયે કે યેહ કુરબાનીકા ઊંટ હૈ, યાની વોહ લોગ ઉમરહકે લિયે તૈયાર હો કર આએ હૈં. (ઈસલિયે) મેરી રાય નહીં હૈ કે ઈન લોગોંકો બૈતુલ્લાહસે રોકા જાએ.

તો ઉનમેં સે મિક્રઝ બિન હફ્સ નામકા એક આદમી ખડા હુવા ઔર ઉસને કહા, ઝરા મુઝે ઉનકે પાસ જાને દો.

લોગોં ને કહા, ઝરૂર જાઓ.

જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ આયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ તો મિક્રઝ હૈ. યેહ તો બડા બદકાર આદમી હૈ.

વોહ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાતેં કરને લગા કે ઈતનેમેં સુહૈલ બિન અમ્ર આ ગયે.

મઅમર રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં, મુઝે અય્યૂબને ઈકરમાસે યેહ નકલ કિયા હૈ કે જબ સુહૈલ બિન અમ્ર આએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે નામ નેક ફાલ લેતે હુએ કહા, અબ તુમ્હારા કામ આસાન હો ગયા.

મઅમર કેહતે હૈં કે ઝોહરી અપની હદીસમેં યૂં બયાન કરતે હૈં કે સુહૈલને કહા, આઈયે, સમઝોતા નામા લિખ દેતે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લિખને વાલેકો બુલાયા ઔર ઉસસે ફરમાયા, લિખો.. "બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ"

સુહૈલને કહા, મુઝે તો પતા નહીં કે રહમાન કૌન હોતા હૈ ? ઈસલિયે આપ...

"બિસ્મિકલ્લાહુમ્મ" લિખેં, જૈસે પેહલે લિખા કરતે થે.

સહાબાને કહા, નહીં હમ તો સિર્ફ.....

"બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ" લિખેંગે

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કોઈ બાત નહીં. "બિસ્મિકલ્લાહુમ્મ" લિખ દો. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ લિખો.

"હાઝા મા કાઝા અલૈહિ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ." કે યેહ વોહ સુલહનામા હૈ જિસકા મુહમ્મદુર્રસુલુલ્લાહને ફૈસલા કિયા હૈ.

સુહૈલને કહા, અગર હમ યેહ બાત માન લેતે કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં, તો ન હમ આપકો બૈતુલ્લાહસે રોકતે ઔર ન હમ આપસે લડાઈ લડતે. (ઔર સુલહનામામેં યેહ બાત લિખી જાતી હૈ જો દોનોં ફરીકોંકો તસ્લીમ હો) ઈસલિયે "મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ" લિખો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! ચાહે તુમ ન માનો, હૂં તો મૈં અલ્લાહકા રસૂલ, લેકિન મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ લિખ દો.

હઝરત ઝોહરી ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કાફિરોંકી હર બાત ઈસલિયે માન રહે થે, ક્યૂંકે કસ્વા ઊંટનીકે બૈઠ જાને પર આપને અલ્લાહસે યેહ અહદ કિયા થા કે મક્કાકે કુફ્ફાર મુઝસે જિસ ઐસી તજ્વીઝકી ભી માંગ કરેંગે, જિસસે વોહ અલ્લાહકી એહતિરામકે કાબિલ ચીઝોંકી તા'ઝીમ કર રહે હોંગે, તો મૈં ઉનકી ઐસી હર તજ્વીઝકો માન લૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા કે સુલહકી શર્ત યેહ હોગી કે તુમ હમેં બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરને દોગે, તો સુહૈલને કહા કે અગર આપ ઈસી સાલ બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરેંગે તો સારે અરબમેં યેહ બાત મશહૂર હો જાએગી કે હમ મક્કા વાલે આપસે દબ ગયે. ઈસલિયે આપ ઈસ સાલ ન કરેં, અગલે સાલ કર લેના.

ચુનાંચે યેહ બાત સુલહનામામેં લિખી ગઈ (કે અગલે સાલ તવાફ ઔર ઉમરહ કરેંગે.)

સુહૈલને કહા, સુલહનામાકી એક શર્ત યેહ હોગી કે હમમેં સે જો આદમી ભી આપકે પાસ ચલા જાએગા, ચાહે વોહ આપકે દીન પર હો, આપ ઉસે હમારે પાસ વાપસ કર દેંગે.

મુસલમાનોંને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! યેહ કૈસે હો સકતા હૈ કે વોહ મુસલમાન હોકર હમારે પાસ આએ ઔર ઉસે મુશ્રિકોંકે પાસ વાપસ કર દિયા જાયે ? અભી યેહ બાત હો હી રહી થી કે સુહૈલ બિન અમ્રકે બેટે હઝરત અબૂ જુન્દલ (રદિ.) બેડિયોંમેં ચલતે હુએ આ ગયે. યેહ મક્કાકે નીચે વાલે હિસ્સેમેં કૈદ થે. વહાં સે કિસી તરહ નિકલકર આએ ઔર ગિરતે-પડતે મુસલમાનોંકે મજમેમેં પહોંચ ગયે. સુહૈલને કહા, અય મુહમ્મદ ! મેરી માંગ યેહ હૈ કે સુલહકી ઈસ શર્તકે મુતાબિક આપ સબસે પેહલે મુઝે યેહ આદમી વાપસ કરેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અભી તો ઈસ સુલહનામાકી તહરીર પૂરી નહીં હુઈ.(ઈસલિયે અભી તો સમઝોતા નહીં હુવા)

સુહૈલને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ફિર તો મૈં આપસે હરગિઝ સુલહ નહીં કરૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઈસે મેરી વજહસે હી છોડ દો.

સુહૈલને કહા, નહીં, મૈં નહીં છોડ સકતા.

ઈસ પર મિક્રઝને કહા, અચ્છા, હમ ઈસે આપકી વજહ સે છોડતે હૈં.

હઝરત અબૂ જુન્દલને કહા, અય મુસલમાનો ! મૈં તો મુસલમાન હોકર આયા થા ઔર અબ મુઝે મુશ્રિકોંકી તરફ વાપસ કિયા જા રહા હૈ. ક્યા તુમ દેખ નહીં રહે હો કે મૈં કિતની મુસીબતેં ઉઠા રહા હૂં ? (ઔર વાકઈ ઉન્હેં અલ્લાહકી ખાતિર મુસીબતેં પહોંચાઈ ગઈ થીં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા કે ક્યા આપ અલ્લાહકે બરહક નબી નહીં હૈં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હૂં .

ફિર મૈંને કહા, ક્યા હમ હક પર હૈં ઔર હમારા દુશ્મન બાતિલ પર નહીં હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, તુમ ઠીક કેહતે હો.

મૈંને કહા, ફિર હમ ક્યૂં ઈતના દબકર સુલહ કરેં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. ઉસકી નાફરમાની નહીં કર સકતા હૂં ઔર વહી મેરા મદદગાર હૈ.

મૈંને કહા, ક્યા આપને હમસે યેહ નહીં ફરમાયા થા કે હમ બૈતુલ્લાહ જાકર ઉસકા તવાફ કરેંગે ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, મૈંને કહા થા, લેકિન ક્યા મૈંને તુમસે યેહ ભી કહા થા કે હમ ઈસી સાલ બૈતુલ્લાહ જાએંગે ?

મૈંને અર્ઝ કિયા, નહીં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ બૈતુલ્લાહ ઝરૂર જાઓગે ઔર ઉસકા તવાફ કરોગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ગયા ઔર ઉનસે કહા, અય અબૂબક્ર ! ક્યા યેહ અલ્લાહકે સચ્ચે નબી નહીં હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, હૈં.

મૈંને કહા, ક્યા હમ હક પર હૈં ઔર હમારા દુશ્મન બાતિલ પર નહીં હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હાં, તુમ ઠીક કેહતે હો.

મૈંને કહા, ફિર હમ ક્યૂં ઈતના દબકર સુલહ કરેં ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય આદમી ! વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર અલ્લાહકી નાફરમાની નહીં કર સકતે હૈં ઔર અલ્લાહ ઉનકા મદદગાર હૈ. તુમ ઉનકા દામન મઝબૂતીસે થામે રખો. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ હક પર હૈં.

મૈંને કહા, ક્યા ઉન્હોંને હમસે યેહ નહીં ફરમાયા થા કે હમ બૈતુલ્લાહ જાકર ઉસકા તવાફ કરેંગે.

ઉન્હોંને કહા, હાં, ઉન્હોંને કહા થા, લેકિન ક્યા ઉન્હોંને તુમકો યેહ ભી કહા થા કે તુમ ઈસી સાલ બૈતુલ્લાહ જાઓગે ? મૈંને કહા, નહીં.

ઉન્હોંને કહા, તુમ બૈતુલ્લાહ ઝરૂર જાઓગે ઔર ઉસકા તવાફ કરોગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈંને ઈસ ગુસ્તાખીકી મઆફીકે લિયે બહોતસે નેક કામ કિયે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સુલહનામાકી લિખાઈ સે ફારિગ હુએ, તો આપને સહાબાસે ફરમાયા, ઉઠો, અપની કુરબાની ઝબહ કરો, ફિર અપને સર મૂંડ લો.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! કોઈ આદમી ભી ખડા ન હુવા, યહાં તક કે આપને યેહ હુક્મ તીન બાર દિયા.

જબ ઉનમેં કોઈ ભી ન ખડા હુવા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કે પાસ તશરીફ લે ગયે ઔર લોગોંકી તરફસે આપકો જો પરેશાની પેશ આ રહી થી, વોહ ઉનકો બતાઈ, તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! ક્યા આપ ઐસા કરાના ચાહતે હૈં ? આપ બાહિર તશરીફ લે જાએં ઔર ઈનમેંસે કિસીસે કોઈ બાત ન કરેં, બલકે અપની કુરબાની ઝબહ કરેં ઔર અપને નાઈકો બુલાકર સર મુંડા લેં.

ચુનાંચે આપ બાહિર તશરીફ લાએ, ઈનમેંસે કિસીસે કોઈ બાત ન કી, અપની કુરબાનીકો ઝબહ કિયા ઔર અપને નાઈકો બુલાકર બાલ મુંડવાએ. જબ સહાબાને યેહ દેખા તો ઉન્હોંને ભી ખડે હોકર અપની કુરબાનિયાં ઝબહ કીં ઔર એક દૂસરેકે બાલ મૂંડને લગે, ઔર રંજો ગમકે મારે યેહ હાલ થા કે ઐસે લગ રહા થા કે જૈસે એક દૂસરેકો કત્લ કર દેંગે, ફિર આપકે પાસ કુછ મોમિન ઓરતેં આઈં, જિનકે બારેમેં ઉસી વક્ત અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી...

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ ... بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ ઈઝા જાઅકુમુલ મુઅમિનાતિ મુહાજિરાતિન્...બિઈસમિલ્ કવાફિર.

“અય ઈમાન વાલો ! જબ આએં તુમ્હારે પાસ ઈમાન વાલી ઔરતેં વતન છોડકર, તો ઉનકો જાંચ લો. અલ્લાહ ખૂબ જાનતા હૈ ઉનકે ઈમાન કો. ફિર અગર જાનો, કે વોહ ઈમાન પર હૈં તો મત ફેરો ઉનકો કાફિરોંકી તરફ. ન યે ઔરતેં હલાલ હૈં ઈન કાફિરોંકો ઔર ન વોહ કાફિર હલાલ હૈં ઈન ઔરતોંકો. ઔર દે દો ઉન કાફિરોંકો જો ઉનકા ખર્ચ હુવા હો ઔર ગુનાહ નહીં તુમકો કે નિકાહ કર લો ઈન ઔરતોંસે, જબ ઉનકો દો ઉનકે મહર ઔર ન રખો અપને કબ્ઝેમેં નામોસ કાફિર ઔરતોં કે.”

ચુનાંચે ઈસ હુક્મ કી વજહ સે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપની દો ઔરતોંકો તલાક દે દી, જો મુશ્રિક થીં. ઉનમેંસે એકસે મુઆવિયા બિન અબૂ સુફયાનને ઔર દૂસરીસે સફવાન બિન ઉમૈયાને શાદી કર લી. (યે દોનોં ઉસ વક્ત તક મુસલમાન નહીં હુએ થે.)

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના વાપસ આ ગયે. ઈતનેમેં કુરૈશકે અબૂ બસીર (રદિ.) મુસલમાન હોકર આપકે પાસ આ ગયે. મક્કા વાલોંને ઉનકો વાપસ

બુલાનેકે લિયે દો આદમી ભેજે, કે આપને હમસે જો સમઝોતા કિયા હૈ, ઉસે પૂરા કરેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ બસીરકો ઉન દોનોંકે હવાલે કર દિયા. વોહ દોનોં ઉનકો લેકર વહાં સે ચલ પડે, યહાં તકકે ઝુલ હુલૈફા પહોંચકર ઠહેર ગયે ઔર ખજૂરેં ખાને લગે.

હઝરત અબૂ બસીરને ઈન દોનોંમેં સે એક સે કહા, અય ફ્લાં ! મુઝે તેરી તલવાર બડી અચ્છી નઝર આ રહી હૈ. ઉસને મ્યાનમેં સે તલવાર નિકાલકર કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ તો બહોત અચ્છી તલવાર હૈ ઔર મૈંને ઈસે બહોતસે લોગોં પર આઝમાયા હૈ.

હઝરત અબૂ બસીરને કહા, ઝરા મુઝે દિખાઓ, મૈં ઈસે દેખૂં. ઉસને તલવાર ઉનકે હવાલે કર દી. ઉન્હોંને ઉસ પર તલવાર કા ઐસા વાર કિયા કે વોહ વહીં ઠંડા હો ગયા.

દૂસરા વહાંસે મદીનાકી તરફ ભાગ પડા ઔર દૌડતા હુવા મસ્જિદે નબવીમેં દાખિલ હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે દેખકર ફરમાયા, ઈસને કોઈ ઘભરાહટકી ચીઝ દેખી હૈ. જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચા તો ઉસને કહા, મેરા સાથી તો મારા જા ચુકા, અબ મેરા નંબર હૈ.

ઈસકે બા'દ અબૂ બસીર પહોંચે ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી ! અલ્લાહને આપકા અહદ પૂરા કરા દિયા કે આપને તો મુઝે વાપસ કર દિયા થા. અબ અલ્લાહને મુઝે ઈન લોગોંસે છુટકારા દિલા દિયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસકી માંકા નાસ હો, યેહ લડાઈ ભડકાને વાલા હૈ. કાશ કોઈ ઈસે સંભાલને વાલા હોતા.

હઝરત અબૂ બસીરને યેહ સુના તો વોહ સમઝ ગયે (કે અબ ભી અગર મક્કાસે ઉનકો કોઈ લેને આયા) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો વાપસ કર દેંગે. ચુનાંચે વહાંસે ચલકર વોહ સમંદરકે કિનારે એક જગહ આ પડે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ જુન્દલ બિન સુહૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) મક્કા વાલોંસે છુપ કર હઝરત અબૂ બસીરકે પાસ આ ગયે. ઈસી તરહ કુરૈશકા જો આદમી ભી મુસલમાન હોતા, વોહ હઝરત અબૂ બસીરસે જા મિલતા.

કુછ દિનોંમેં યેહ એક છોટી-સી જમાઅત હો ગઈ. અલ્લાહકી કસમ ! ઈન લોગોંકો જબ ખબર લગતીકે કુરૈશકા કોઈ તિજારતી કારવાં શામ મુલ્ક જા રહા હૈ, તો ઉન પર ટૂટ પડતે, ઉનકો કત્લ કર દેતે ઔર ઉનકા માલ લે લેતે. યહાં તકકે કુરૈશકે કુફ્ફારને (પરેશાન હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અલ્લાહકા ઔર રિશ્તેદારીકા વાસ્તા દેકર આદમી ભેજા કે ઈસ બેસિરી જમાઅતકો આપ અપને પાસ બુલા લેં (તાકે યે સમઝોતામેં દાખિલ હો જાએં ઔર હમારે લિયે આને જાનેકા રાસ્તા ખુલે) ઔર ઈસકે બા'દ જો ભી આપકે પાસ આએગા, ઉસે અમન હૈ (હમ ઉસે વાપસ ન લેંગે)

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર ઉનકો મદીના બુલવા લિયા. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ... الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ

વહુવલ્લઝી કફ્ફ અય્દીયહુમ અન્કુમ વઅય્દીયકુમ અન્હુમ બિબતનિ મક્કત મિમ્ બઅ્દિ અન અઝફરકુમ અલય્હિમ...હમિય્યત હમિય્યતલ જાહિલીય્યહ.

“ઔર વહી હૈ જિસને રોક રખા ઉનકે હાથોંકો તુમસે ઔર તુમ્હારે હાથોંકો ઉનસે, બીચ શહર મક્કાકે, બા’દ ઈસકે કે તુમ્હારે હાથ લગા દિયા ઉનકો” સે લેકર અલ્લાહ કે ઈસ ફરમાન તક “જબ રખી મુનકિરોંને અપને દિલોમેં કદ, નાદાનીકી ઝિદ” તક.

ઉન કાફિરોંકી ઝિદ યેહ થી કે ઉન્હોંને ન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નબી હોનેકા ઈકરાર કિયા ઔર ન બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ લિખે જાનેકો માના ઔર મુસલમાનોંકે ઔર બૈતુલ્લાહકે દર્મિયાન રૂકાવટ બન ગયે.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) બયાન ફરમાતે હૈં કે સુલહે હુદૈબિયાકે મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુદૈબિયામેં કિયામ ફરમાનેકી વજહસે કુરૈશ ઘભરા ગયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુનાસિબ સમઝાકે અપને સહાબામેંસે કિસીકો કુરૈશકે પાસ ભેજેં.

ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુરૈશકે પાસ ભેજનેકે લિયે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો બુલાયા. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! (આપકે ઈર્શાદ પર અમલ કરનેસે ઈન્કાર નહીં હૈ, લેકિન) મૈં મક્કા વાલોંકે નઝદીક સબસે ઝયાદા મબગૂઝ હૂં. અગર ઉન્હોંને મુઝે કોઈ તક્લીફ પહોંચાઈ, તો મક્કામેં (મેરે ખાનદાન) બનૂ કઅબમેં સે ઐસા કોઈ નહીં હૈ, (જો મેરા બચાવ કરે ઔર) મેરી વજહસે નારાઝ હો. આપ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો ભેજ દેં, ક્યૂંકે ઉનકા ખાનદાન મક્કામેં હૈ, તો જો પૈગામ આપ ભેજના ચાહતે હૈં, વોહ મક્કા વાલોંકો પહોંચા દેંગે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો બુલાકર કુરૈશકી તરફ ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે ઉન્હેં યેહ બતા દો કે હમ (કિસીસે) લડનેકે લિયે નહીં આએ હૈં, હમ તો સિર્ફ ઉમરહ કરને આએ હૈં ઔર ઉનકો ઈસ્લામકી તરફ દઅવત દેના હમારા મકસદ હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો યેહ ભી હુક્મ કિયા કે મક્કામેં જો મોમિન મર્દ ઔર ઔરતેં હૈં, હઝરત ઉસ્માન ઉનકે પાસ જાકર ઉનકો ફત્હકી ખુશખબરી સુના દેં ઔર ઉનકો બતા દેં કે અલ્લાહ બહોત જલ્દ મક્કામેં અપને દીનકો ઐસા ગાલિબ કરેંગે કે ફિર કિસીકો અપના ઈમાન છુપાનેકી ઝરૂરત ન રહેગી. યેહ ખુશખબરી દેકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કાકે કમઝોર મુસલમાનોંકો (ઈમાન પર) જમાના ચાહતે થે.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૧૭૭, બૈહકી જિલ્દ ૯-૨૧૮

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) તશરીફ લે ગયે. (મક્કાકે રાસ્તેમેં) બલદહ નામી જગહ પર ઉનકા કુરૈશકી એક જમાઅત પર ગુઝર હુવા. કુરૈશને પૂછા, કહાં (જા રહે હો)?

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ, તાકે મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી તરફ ઈસ્લામકી તરફ દઅવત દૂં ઔર તુમ્હેં બતા દૂં કે હમ કિસીસે લડને નહીં આએ હૈં, હમ તો સિર્ફ ઉમરહ કરનેકે લિયે આએ હૈં. જૈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા, ઉન્હોંને વૈસે ઉનકો દઅવત દી. ઉન્હોંને કહા, હમને આપકી બાત સુન લી હૈ. જાઓ, અપના કામ કરો. અબાન બિન સઈદ બિન આસને ખડે હોકર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા ઈસ્તિકબાલ કિયા ઔર ઉનકો અપની પનાહમેં લિયા, અપને ઘોડેકી ઝીન કસી ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો અપને ઘોડે પર આગે બિઠાકર મક્કા લે ગયે.

ફિર કુરૈશ ને બુદૈલ બિન વરકા ખુઝાઈ ઔર કબીલા બનૂ કિનાનાકે એક આદમીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજા. ઈસકે બા'દ ઉરવહ બિન મસઊદ સકફી આએ. આગે હદીષ ઔર ભી હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કા વાલોંસે (દબકર) સુલહ કી ઔર ઉનકી સારી બાતેં માન લીં. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસી ઔર કો અમીર બનાકર ભેજતે ઔર વોહ ઈસ તરહ કરતા, જૈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિયા, તો મૈં ઉસકી કોઈ બાત ન સુનતા, ન માનતા. આપને ઉનકી યેહ શર્ત ભી માન લી થી કે જો કાફિર (મુસલમાન હોકર) મુસલમાનોંકે પાસ જાએગા, મુસલમાન ઉસે વાપસ કર દેંગે ઔર જો મુસલમાન (નઊઝુબિલ્લાહ મિન ઝાલિક કાફિર હોકર) કાફિરોંકે પાસ જાએગા, કાફિર ઉસે વાપસ નહીં કરેંગે.[૨]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક ફરમાયા કરતે થે કે ઈસ્લામમેં હુદૈબિયાકી ફતહસે બડી કોઈ ફતહ નહીં હૈ. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકે રબકે દર્મિયાન જો મા'મલા થા, લોગ ઉસે સમઝ ન સકે. બંદે જલ્દબાઝી કરતે હૈં ઔર અલ્લાહ ઉનકી તરહ જલ્દબાઝી નહીં કરતે, બલકે (અપની તરતીબ ઔર ઈરાદેકે મુતાબિક) હર કામકો અપને મુકર્રર કિયે હુએ વક્ત પર કરતે હૈં.

યેહ મંઝર ભી મેરે સામને હૈ કે આખિરી હજકે મૌકે પર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર કુરબાનગાહમેં ખડે હોકર કુરબાનીકી ઊંટનિયાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ કર રહે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો અપને હાથસે ઝબહ કર રહે થે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નાઈકો બુલાકર અપને બાલ મુંડવાએ તો મૈંને દેખા કે હઝરત સુહૈલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાલોંકો ચુન ચુનકર અપની આંખોં પર રખ રહે થે ઔર મૈં યેહ સોચ રહા થા કે યેહ વહી સુહૈલ હૈં જિન્હોંને હુદૈબિયા સમઝોતેકે મૌકે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૨૮૮,૨૯૯, બૈહકી જિલ્દ ૯-૨૨૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૨૮૬

પર બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમકે ઔર મુહમ્મદ રસુલૂલ્લાહ (સલલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે (સમઝોતા નામમેં) લિખે જાનેસે ઈન્કાર કર દિયા થા. (યેહ દેખકર) મૈંને ઉસ અલ્લાહકી તા'રીફ કી, જિસને ઉનકો ઈસ્લામકી હિદાયત દી.[1]

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાનેકા કિસ્સા

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમ ગઝવએ ખંદકસે વાપસ આએ તો મૈંને કુરૈશકે ઉન લોગોંકો જમા કિયા જો મેરી રાયસે ઈત્તિફાક કિયા કરતે થે ઔર મેરી બાત સુના કરતે થે. મૈંને ઉનસે યેહ કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! તુમ લોગ જાનતે હો કે મૈં દેખ રહા હૂં મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કા દીન તમામ દીનોં પર બુરી તરહ ગાલિબ આતા જા રહા હૈ, મુઝે એક બાત સમઝમેં આઈ હૈ, તુમ લોગોંકા ઈસ બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, વોહ ક્યા બાત હૈ ?

મૈંને કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમ નજ્જાશીકે પાસ ચલે જાએં ઔર વહીં રહા કરેં. ફિર અગર મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) હમારી કૌમ પર ગાલિબ આ ગયે તો ઉસ વક્ત હમ નજ્જાશીકે પાસ હોંગે, ક્યૂંકે નજ્જાશીકે માતહત હોકર રેહના હમેં મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે માતહત હોકર રેહનેસે ઝયાદા પસંદ હૈ ઔર અગર અપની હમારી કૌમ ગાલિબ આ ગઇ તો હમ જાને પેહચાને લોગ હૈં. વોહ હમારે સાથ ભલાઈ હી કા મા'મલા કરેંગે.

સબને કહા, યેહ તો બહોત અચ્છી રાય હૈ.

મૈંને કહા, ઉસકો દેને કે લિયે કુછ હદિયે જમા કર લો.

નજ્જાશીકો હમારે યહાંકે ચમડેકા હદિયા સબસે ઝયાદા પસંદ થા. ચુનાંચે હમ લોગોંને યહાંકા તૈયાર કિયા હુવા ચમડા બડી તા'દાદમેં જમા કિયા. ફિર હમ મક્કાસે ચલે ઔર ઉસકે પાસ પહોંચ ગયે. અલ્લાહકી કસમ! હમ વહાં હી થે કે ઈતનેમેં અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમરી (રદિ.) વહાં આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો નજ્જાશીકે પાસ હઝરત જઅફર ઔર ઉનકે સાથિયોંકે બારેમેં ભેજા થા.

હઝરત અમ્ર બિન આસ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા નજ્જાશીકે પાસ મિલને ગયે ઔર ફિર વહાંસે બાહિર આએ, તો મૈંને અપને સાથિયોં સે કહા, યેહ અમ્ર બિન ઉમૈયા હૈં. અગર મૈં નજ્જાશીકે પાસ જાકર ઉનસે ઉનકો માંગ લૂં ઔર વોહ મુઝે યેહ દે દેં ઔર મૈં ઉનકી ગરદન ઉડા દૂં, તો કુરૈશ યેહ સમઝેંગે કે મૈંને મુહમ્મદકે કાસિદકો કત્લ કરકે ઉનકા બદલા લે લિયા હૈ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫- ૨૮૬

ચુનાંચે મૈંને નજ્જાશીકે દરબારમેં જાકર નજ્જાશીકો સજ્દા કિયા,જૈસે મૈં પેહલે કિયા કરતા થા. ઉસને કહા, ખુશઆમદેદ હૈ મેરે દોસ્તકે લિયે. અપને ઈલાકેસે મેરે લિયે કુછ હદિયા લાએ હો ?

મૈંને કહા, હાં, અય બાદશાહ ! મૈંને એક આદમી આપકે પાસસે નિકલતા હુવા દેખા હૈ, વોહ હમારે દુશ્મનકા કાસિદ હૈ. આપ ઉસે મેરે હવાલે કર દેં, તાકે મૈં ઉસે કત્લ કર દૂં, ક્યૂંકે ઉસને હમારે સરદારોં ઔર ઈઝ્ઝતદાર લોગોંકો કત્લ કિયા હૈ.

(યેહ સુનતે હી) નજ્જાશીકો એકદમ ગુસ્સા આ ગયા. ઉસને ગુસ્સેકે મારે અપના હાથ અપની નાક પર ઈસ ઝોરસે મારા કે મૈં સમઝા ઉસકી નાક ટૂટ ગઈ હૈ ઔર ડરકે મારે મેરા યેહ હાલ થા કે અગર ઝમીન ફટ જાતી તો મૈં ઉસમેં ઘુસ જાતા.

ફિર મૈંને કહા, અય બાદશાહ ! અલ્લાહકી કસમ! અગર મુઝે અંદાઝા હોતા કે યેહ બાત આપકો નાગવાર ગુઝરેગી, તો મૈં આપસે ઉસે બિલ્કુલ ન માંગતા.

નજ્જાશીને કહા, તુમ મુઝસે ઉસ આદમીકે કાસિદકી માંગ કરકે કત્લ કરના ચાહતે હો, જિસકે પાસ વોહી નામૂસે અક્બર (જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ) આતે હૈં, જો મૂસા (અલૈહિસ્સલામ) કે પાસ આયા કરતે થે.

મૈંને કહા, અય બાદશાહ ! ક્યા વોહ ઐસે હી હૈં ?

ઉસને કહા, તેરા નાસ હો. અય અમ્ર ! મેરી બાત માન લે ઔર ઉનકી પૈરવી કર લે, વોહ હક પર હૈં ઔર વોહ અપને મુખાલિફોં પર ઐસે ગાલિબ આએંગે જૈસે હઝરત મૂસા બિન ઈમરાન, ફિરઔન ઔર ઉસકી ફૌજ પર ગાલિબ આએ થે. મૈંને કહા, ક્યા તુમ મુઝે ઉનકી તરફસે ઈસ્લામ પર બૈઅત કરોગે ? ઉસને કહા, હાં.

ફિર ઉસને હાથ બળ્હા દિયા ઔર મૈં ઉસકે હાથ ઈસ્લામ પર બૈઅત હો ગયા. ફિર મૈં અપને સાથિયોંકે પાસ બાહિર આયા, તો મેરી રાય બદલ ચુકી થી. અપને સાથિયોંસે અપના ઈસ્લામ છુપાએ રખા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઈસ્લામ લાનેકે ઈરાદેસે મૈં વહાંસે ચલ પડા. રાસ્તેમેં મુઝે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મિલે, વોહ મક્કાસે આ રહે થે. યેહ વાકિઆ મક્કાકી ફતહસે કુછ પેહલેકા હૈ. મૈંને કહા, અય અબૂ સુલેમાન ! કહાં (જા રહે હો ?)

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! બાત સાફ હો ગઈ હૈ ઔર યેહ આદમી યકીનન નબી હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં (ઉનકે પાસ) મુસલમાન હોને જા રહા હૂં. કબ તક (હમ ઈધર-ઉધર ભાગતે રહેંગે ?) મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ભી મુસલમાન હોને જા રહા હૂં.

ચુનાંચે હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મદીના પહોંચે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ આગે બળ્હકર મુસલમાન હુએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી. ફિર મૈંને કરીબ હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપસે એક શર્ત પર બૈઅત કરતા હૂં કે મેરે પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ હો જાએં. આગેકે ગુનાહોં કે બારેમેં મુઝે ખયાલ નહીં આયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અમ્ર ! બૈઅત હો જાઓ ક્યૂંકે ઈસ્લામ અપનેસે પેહલે કે તમામ ગુનાહોંકો મિટા દેતા હૈ ઔર હિજરત ભી અપનેસે પેહલે કે તમામ ગુનાહોંકો મિટા દેતી હૈ. ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હો ગયા, ફિર વાપસ આ ગયા.[૧]

ઈસ રિવાયતકો બૈહકીને વાકિદીકે હવાલેસે ઝયાદા તફસીલી ઔર ઝયાદા બેહતર તરીકેસે ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ.

ફિર મૈં (હબ્શા સે) ચલ દિયા, યહાં તક કે જબ મૈં હદા નામકી જગહ પર પહોંચા તો મૈંને દેખા કે દો આદમી ઝરા કુછ આગે જાકર પડાવ ડાલ રહે હૈં. એક ખૈમાકે અંદર હૈ ઔર દૂસરા દોનોં સવારિયોંકો થામે હુએ હૈ. ગૌરસે દેખને પર પતા ચલા કે યેહ તો ખાલિદ બિન વલીદ હૈં. મૈંને કહા, કહાં જા રહે હો ? ઉન્હોંને કહા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિરીકા ઈરાદા હૈ, ક્યૂંકે સારે લોગ ઇસ્લામમેં દાખિલ હો ચુકે હૈં, કોઈ ઢંગકા આદમી બાકી નહીં રહા. અગર હમ યૂં હી ઠેહરે રહે તો હમારી ગરદનકો ઐસે પકડ લિયા જાએગા, જૈસે કે ભટ્ટમેં (બિલમેં) બિજ્જૂકી ગરદન પકડ લી જાતી હૈ.

મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ! મેરા ભી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિરીકા ઈરાદા હૈ ઔર મૈં ભી મુસલમાન હોના ચાહતા હૂં. હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા (રદિ.) ને ખેમેસે બાહિર આકર મેરા ઈસ્તિકબાલ કિયા, ફિર હમ સબ વહીં ઠહેર ગયે, ફિર હમ એક સાથ હી મદીના આએ. મુઝે ઉસ આદમીકી બાત નહીં મા'લૂમ હૈ જો હમેં બેરે અબૂ ઉત્બાકે પાસ મિલા. વોહ "યા રબાહ ! યા રબાહ ! યા રબાહ ! કેહકર અપને ગુલામકો પુકાર રહા થા. (રબાહ ઉસકે ગુલામકા નામ થા, લેકિન ઉસકે મઅની હૈં નફ્અ.)

હમને ઉસકે ઈન લફ્ઝોંસે નેક ફાલ લી ઔર હમેં બડી ખુશી હુઈ. ફિર ઉસને હમેં દેખકર કહા, ઈન દોનોં (સરદારોં) કે બાદ મક્કાને અપની કિયાદત હમેં દે દી હૈ. વોહ યેહ કેહકર મેરી ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદકી તરફ ઈશારા કર રહા થા ઔર વોહ આદમી દૌડતા હૂઆ મસ્જિદ ગયા. મુઝે ખયાલ હુવા કે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હમારે આનેકી ખુશખબરી સુનાને ગયા હૈ. ચુનાંચે ઐસા હી હુવા.

હમને અપને ઊંટ હર્રા નામકી જગહ પર બિઠાએ ઔર અપને સાફ-સુથરે કપડે પેહને. ફિર અસ્ર કી અઝાન હો ગઈ. હમ ચલકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જા પહોંચે. આપકા મુબારક ચેહરા (ખુશીસે) ચમક રહા થા ઔર આપકે ચારોં તરફ મુસલમાન બૈઠે હુએ થે, જો હમારે મુસલમાન હોનેસે બહોત ખુશ હો રહે થે.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ આગે બળ્હકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે બૈઅત હુએ. ફિર હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા આગે બળ્હકર બૈઅત હુએ, ફિર મૈં આગે બળ્હા. અલ્લાહકી કસમ ! જબ મૈં આપકે સામને બૈઠ ગયા, તો મૈં શરમ કી વજહ સે

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૧૪૨, હૈસમી જિલ્દ ૯-૩૫૧

અપની નિગાહ ન ઉઠા સકા ઔર મૈંને આપસે ઈસ શર્ત પર બૈઅત કી કે મેરે પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ હો જાએં ઔર બા'દમેં હોને વાલે ગુનાહોંકા મુઝે ખયાલ ન આયા.

આપને ફરમાયા, ઈસ્લામ અપનેસે પેહલે વાલે તમામ ગુનાહ મિટા દેતા હૈ ઔર હિજરત ભી અપનેસે પેહલે વાલે તમામ ગુનાહ મિટા દેતી હૈ.

અલ્લાહકી કસમ ! જબ સે હમ દોનોં, મૈં ઔર ખાલિદ બિન વલીદ મુસલમાન હુએ, ઉસ વક્તસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિસી ભી પરેશાન કરને વાલે મા'મલેમેં અપને કિસી સહાબીકો હમારે બરાબરકા નહીં સમઝા.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહને મેરે સાથ ભલાઈકા ઈરાદા ફરમાયા તો અલ્લાહને મેરે દિલમેં ઈસ્લામ લાનેકા જઝબા પૈદા ફરમા દિયા ઔર હિદાયતકા રાસ્તા મેરે સામને ખુલ ગયા ઔર મૈંને અપને દિલમેં કહા કે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે ખિલાફ તમામ લડાઈયોંમેં શરીક હુવા હૂં, લેકિન હર લડાઈસે વાપસી પર મુઝે યેહ ખયાલ આતા થા કે મૈં સારી ભાગ-દૌડ બેફાયદા કર રહા હૂં ઔર યકીનન મુહમ્મદ ગાલિબ હોકર રહેંગે.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હુદૈબિયાકે લિયે રવાના હુએ તો મૈં મુશ્રિકોં કે સવારોંકા એક દસ્તા લેકર નિકલા ઔર ઉસ્ફાનમેં મેરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબાસે સામના હો ગયા ઔર મૈં આપકે મુકાબલેમેં ખડા હો ગયા. મૈંને આપસે કુછ છેડછાડ કરની ચાહી.

આપ હમારે સામને અપને સહાબાકો ઝુહરકી નમાઝ પળ્હાને લગે. હમને સોચા કે હમ નમાઝકે દૌરાન હી આપ પર હમલા કર દેં, લેકિન હમ કિસી ફૈસલે તક ન પહોંચ સકે, ઈસલિયે હમને હમલા ન કિયા ઔર ઈસીમેં ખૈર થી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હમારે ઈસ ઈરાદેકા પતા લગ ગયા. (યાની આપકો અલ્લાહને બતા દિયા) ચુનાંચે આપને સહાબાકો અસ્રકી નમાઝ સલાતુલ ખૌફ (ડરકી નમાઝ) કે તરીકે પર પળ્હાઈ. ઈસ બાતકા હમારે દિલોં પર બહોત અસર પડા ઔર મૈંને દિલમેં કહા કે ઈસ આદમીકી હિફાઝતકા મુસ્તકિલ (ગૈબી) ઇન્તિઝામ હૈ. આપ હમસે એક તરફ હો ગયે ઔર હમારે ઘોડોંકા રાસ્તા છોડકર દાઈં તરફ ચલે ગયે.

જબ આપને હુદૈબિયામેં કુરૈશસે સમઝોતા કર લિયા ઔર કુરૈશને આપકો ઝુબાની જમા ખર્ચસે વાપસ કરકે અપની જાન બચાઈ તો મૈંને અપને દિલમેં કહા, અબ કૌનસી ચીઝ

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૩૭

બાકી રેહ ગઈ હૈ ? અબ મૈં કહાં જાઉં ? નજ્જાશીકે પાસ ? નજ્જાશીને તો મુહમ્મદકી પૈરવી કી ઔર ઉનકે સહાબા ઉસકે પાસ અમન સે રેહ રહે હૈં. ક્યા મૈં હિરક્લકે પાસ ચલા જાઉં ? તો મુઝે અપના દીન છોડકર ઈસાઈ યા યહૂદી બનના પડેગા ઔર અજમમેં રેહના પડેગા, યા અપને વતનમેં બાકી લોગોંકે સાથ રહૂં ?

મૈં ઈસી સોચ ફિકરમેં થા કે અચાનક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉમરહકી કઝા કરનેકે લિયે મક્કામેં તશરીફ લાએ. મૈં મક્કાસે ગાયબ હો ગયા ઔર આપકે આને પર મૈં હાઝિર નહીં હુવા ઔર મેરે ભાઈ વલીદ બિન વલીદ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ ઉમરેમેં મક્કા આએ. ઉન્હોંને મુઝે બહોત ખોજા, કહીં ન પાયા, તો ઉન્હોંને મુઝે એક ખત લિખા, જિસકા મઝમૂન યેહ હૈ....

"બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ"

અમ્મા બા'દ ! અભી તક ઈસ્લામ લાનેકી તુમ્હારી રાય નહીં બની. ઈસસે ઝયાદા અજીબ બાત મૈંને કોઈ નહીં દેખી, હાલાંકે તુમ બહોત અક્લમંદ હો. ઈસ્લામ જૈસે મઝહબસે ભી કોઈ અંજાના રેહ સકતા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે તુમ્હારે બારેમેં પૂછા થા કે ખાલિદ કહાં હૈં ? મૈંને કહા અલ્લાહ ઉનકો ઝરૂર લે આએંગે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખાલિદ જૈસા આદમી ભી અબ તક ઈસ્લામસે અંજાના હૈ. અગર વોહ અપની સારી તાકત ઔર મેહનત મુસલમાનોંકે સાથ લગા દેતે, ઉનકે લિયે ઝયાદા બેહતર થા ઔર હમ ઉનકો દૂસરોંસે આગે રખતે. અય મેરે ભાઈ ! ખૈરકે બહોતસે મૌકે તુમસે રહ ગયે, અબ તો ઉનકી તલાફી કર લો."

હઝરત ખાલિદ ફરમાતે હૈં કે જબ મુઝે અપને ભાઈકા ખત મિલા, તો મેરે દિલમેં મદીના જાનેકા એક શૌક પૈદા હુવા ઔર ઈસ્લામકા શૌક બળ્હને લગા. મુઝે ઈસ બાતસે બડી ખુશી હુઈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે બારેમેં પૂછા ઔર ઉસ ઝમાનેમેં મૈંને એક ખ્વાબ દેખા કે મૈં એક કહતકે મારે હુએ ઈલાકેમેં હૂં ઔર વહાંસે નિકલ કર એક હરે ભરે ઔર લંબે ચૌડે ઈલાકેમેં પહોંચ ગયા હૂં. મૈંને કહા, યેહ સચ ખ્વાબ મા'લૂમ હોતા હૈ.

જબ મૈં મદીના આયા, તો મૈંને કહા, ઈસ ખ્વાબકા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ઝરૂર ઝિક્ર કરૂંગા. (ચુનાંચે મૈંને ઉનસે ઈસ ખ્વાબકા ઝિક્ર કિયા, તો) ઉન્હોંને બતાયા કે ઈલાકેકી તંગીસે મુરાદ વોહ શિર્ક હૈ, જિસમેં તુમ પડે થે ઔર તંગ ઈલાકેસે નિકલનેસે મુરાદ અલ્લાહકી તરફસે ઈસ્લામકી હિદાયતકા મિલ જાના હૈ.

જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિરીકા પક્કા ઈરાદા કર લિયા, તો મૈંને સોચા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિરીકે લિયે કિસકો અપને સાથ લૂં ? ઈસ સિલસિલેમેં સફવાન બિન ઉમૈયાકે પાસ ગયા ઔર મૈંને ઉસસે કહા, અય અબૂ વહબ ! ક્યા તુમ દેખતે નહીં હો કે હમ કિસ હાલમેં હૈં ? હમારી તા'દાદ દાળ્હોંકી તરહસે કમ હોતી જા રહી હૈ ઔર મુહમ્મદ અરબો અજમ પર ગાલિબ આતે જા રહે હૈં. મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમેં મુહમ્મદકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઉનકી બાત માન લેની

ચાહિયે, ક્યૂંકે મુહમ્મદકી ઈઝ્ઝત હમારી ઈઝ્ઝત હૈ, લેકિન સફવાનને સખ્તીસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહા કે મેરે અલાવા ઔર કોઈ ભી ન બચા, તો ભી મૈં ઉનકી પૈરવી હરગિઝ ન કરૂંગા.

મૈં ઉસે છોડકર ચલ દિયા ઔર મૈંને કહા, ઈસ આદમીકે ભાઈ ઔર બાપકો બદરમેં કત્લ કિયા ગયા થા, (ઈસલિયે યેહ નહીં માન રહે હૈં). ફિર મેરી ઈકરમા બિન અબૂજહલસે મુલાકાત હુઇ. મૈંને ઉનસે વહી બાત કી જો સફવાન બિન ઉમૈયાસે કી થી. ઉન્હોંને સફવાન બિન ઉમૈયા જૈસા જવાબ દિયા. મૈંને ઉનસે કહા, મેરી ઈસ બાતકો છુપાએ રખના. ઉન્હોંને કહા, અચ્છા કિસીકો નહીં બતાઉંગા. ફિર મૈં અપને ઘર ગયા ઔર અપની સવારીકો તૈયાર કરાયા. મૈં ઉસકો લેકર ચલ પડા તો મેરી મુલાકાત ઉસ્માન બિન તલ્હાસે હુઈ. મૈંને કહા, યેહ મેરા દોસ્ત હૈ, લાઓ ઈસસે ભી અપની બાત કરકે દેખૂં. ફિર મુઝે ખયાલ આયા કે ઈસકે બાપ દાદા ભી (મુસલમાનોંકે હાથોં) કત્લ હો ચુકે હૈં, તો ઈનસે ઝિક્ર કરનેકો મુનાસિબ ન સમઝા.

ફિર મૈંને કહા, ઈનસે ઝિક્ર કરનેમેં ક્યા હરજ હૈ ? મૈં તો અબ જા હી રહા હૂં. ચુનાંચે (ઈસ્લામકે ખિલાફ) હમારી મેહનતકા જો નતીજા નિકલ રહા હૈ વોહ મૈંને ઈનકો બતાયા ઔર મૈંને ઈનકો યેહ ભી કહા, હમારી મિસાલ ઉસ લોમડીકી સી હૈ, જો કિસી સુરાખમેં ઘુસ ગઇ હો, તો અગર ઉસ સુરાખમેં એક ડોલ ભી પાની ડાલ દિયા જાએ, તો લોમડીકો નિકલના પડેગા.

પેહલે દોનોં સાથિયોંસે મૈંને જો બાત કી, ઐસી હી ઉનસે ભી કી. વહ ફૌરન માન ગયે. મૈંને ઉનસે કહા, મૈં આજ હી જાના ચાહતા હૂં ઔર મેરી સવારી ફજ નામકી જગહ પર બૈઠી હૈ.

હમ દોનોંને આપસમેં (મક્કાસે બાહિર) યાજુજ નામકી જગહ પર ઈકટ્ઠા હોના તય કિયા કે અગર વોહ મુઝસે પેહલે વહાં પહોંચ ગયે તો, વોહ મેરા વહાં ઈન્તિઝાર કરેંગે ઔર મૈં ઉનસે પેહલે વહાં પહોંચ ગયા તો મૈં ઉનકા ઈન્તિઝાર કરૂંગા.

ચુનાંચે સુબ્હ સેહરીકે વક્ત હમ લોગ ઘરોંસે નિકલે ઔર તૂલુઅસે પેહલે હી હમલોગ યાજૂજ નામકી જગહ પર જમા હો ગયે. ફિર વહાંસે હમ દોનોં રવાના હુએ.

જબ હમ હદા નામકી જગહ પર પહોંચે તો વહાં હમેં અમ્ર બિન આસ મિલે. ઉન્હોંને કહા, તુમ લોગોં કો ખુશઆમદેદ !

હમને કહા, તુમ્હેં ભી ખુશઆમદેદ.

ઉન્હોંને પૂછા, કહાં જા રહે હો?

હમને કહા, તુમ ઘરસે કિસ ઈરાદેસે નિકલે હો?

ઉન્હોંને કહા, આપ લોગ ઘરસે કિસ ઈરાદે સે ચલે હૈં ?

હમને કહા, હમારા ઈરાદા તો ઈસ્લામમેં દાખિલ હોનેકા હૈ ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવીકા હૈ.

ઉન્હોંને કહા, મૈં ભી ઈસી વજહસે આયા હૂં.

અબ હમ તીનોં સાથ હો લિયે ઔર મદીના જા પહોંચે, હર્રામેં અપની સવારિયાં બિઠા દીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હમારે આનેકી ખબર મિલી, જિસસે આપ બહોત ખુશ હુએ. મૈંને અપને સાફ-સુથરે કપડે પેહને ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચલ પડા. રાસ્તેમેં મેરે ભાઈ મુઝે મિલે.

ઉન્હોંને કહા, જલ્દી કરો, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તુમ્હારી ખબર મિલ ચુકી હૈ ઔર વોહ તુમ્હારે આનેસે ખુશ હૈં ઔર તુમ લોગોંકે આનેકા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં. હમ તેઝ ચલને લગે.

જબ મૈંને આપકો દૂરસે દેખા તો આપ મુઝે દેખકર મુસ્કરાતે રહે, યહાં તક કે મૈંને આપકે કરીબ આકર, અય અલ્લાહકે નબી ! કેહકર સલામ કિયા. આપને ખિલે હુએ ચેહરેકે સાથ સલામકા જવાબ દિયા. મૈંને કલિમએ શહાદત પળ્હા. "ઈન્ની અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્નક રસૂલુલ્લાહ" આપને ફરમાયા, આગે આઓ. "તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં, જિસને તુમકો હિદાયત દી, તુમ્હારી અક્લો સમઝકો દેખકર મુઝે યેહી ઉમ્મીદ થી કે તુમ્હેં ખૈર હી કી તૌફીક મિલેગી."

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં જિન લડાઈયોંમેં આપકે મુકાબલેમેં હકકે ખિલાફ લડા હું, મુઝે ઉનકા બહોત ખયાલ આ રહા હૈ. આપ મેરે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કરેં કે અલ્લાહ ઈન સબકો મઆફ કર દેં.

આપને ફરમાયા, ઈસ્લામ અપનેસે પેહલે કે તમામ ગુનાહ મિટા દેતા હૈ.

મૈંને કહા, આપ ઈસકે બાવજૂદ મેરે લિયે દુઆ ફરમાએં.

આપને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! અલ્લાહકે રાસ્તેસે રોકનેકે લિયે ખાલિદ બિન વલીદને જિતની ભી કોશિશ ઔર મેહનત કી હૈ, ઉસે મઆફ ફરમા દે.

ફિર હઝરત ઉસ્માન ઔર હઝરત અમ્ર (રદિ.) આપસે બૈઅત હુએ. હમ લોગ સફર આઠ હિજરીકો મદીના આએ થે. અલ્લાહકી કસમ ! ઝરૂરી ઔર મુશ્કિલ મા'મલોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબામેં સે કિસીકો મેરે બરાબર કરાર ન દેતે થે.[1]

ફત્હે મક્કા ઝાદહલ્લાહુ તશરીફન કા કિસ્સા

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મદીનાસે) રવાના હુએ ઔર અપને પીછે હઝરત અબૂ રૂહમ કુલષુમ બિન હુસૈન ગિફારી (રદિ.) કો મદીનાકા અમીર બનાયા. આપ દસ રમઝાનકો રવાના હુએ. આપને ભી રોઝા

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૩૮, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૩૦

રખા ઔર લોગોંને ભી આપકે સાથ રોઝા રખા. ઉસ્ફાન ઔર અમજકે દર્મિયાન કદીદ નામકે ચશ્મે પર પહુંચ કર રોઝે રખને છોડ દિયે, ફિર વહાંસે ચલકર દસ હઝાર મુસલમાનોંકી હમરાહીમેં મર્રુઝ્ઝહરાન નામકી જગહ પર પડાવ ડાલા. મુઝૈના ઔર સુલૈમકે એક હઝાર આદમી ભી થે. હર કબીલા સામાન ઔર હથિયારસે લેસ થા. ઈસ સફરમેં તમામ મુહાજિર ઔર અન્સાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. ઉનમેંસે કોઈ ભી પીછે ન રહા થા. કુરૈશકો પતા ભી ન ચલા ઔર આપ મર્રુઝ્ઝહરાન પહૂંચ ગયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કોઈ ખબર ઉન તક ન પહોંચ સકી ઔર વોહ યેહ ન જાન સકે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ક્યા કરને વાલે હૈં ? અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઔર હકીમ બિન હિઝામ ઔર બુદૈલ બિન વરકા, ઉસ રાત મા'લૂમાત હાસિલ કરને ઔર દેખભાલ કરનેકી ગરઝસે નિકલે કે કહીં સે કુછ પતા ચલે યા કિસીસે કોઈ ખબર સુનેં.

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) રાસ્તેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મિલ ગયે થે. અબૂ સુફયાન બિન હારિષ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચેરે ભાઈ) ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઉમૈયા બિન મુગીરહ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફુફેરે ભાઈ ઔર આપકી ઝૌજા મોહતરમા હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કે ભાઈ) મદીના ઔર મક્કાકે બીચ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ પહોંચ ગયે. ઈન દોનોંને આપકી ખિદમતમેં હાઝિરીકી દરખ્વાસ્ત કી.

હઝરત ઉમ્મે સલમા ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈન દોનોંકી સિફારિશ કી ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈનમેં સે એક તો આપકા ચચેરા ભાઈ હૈ ઔર દૂસરા આપકા સુસરાલી રિશ્તેદાર (સાલા) હૈ.

આપને ફરમાયા, મુઝે ઈન દોનોંકી ઝરૂરત નહીં હૈ. ઈસ ચચેરે ભાઈને તો મુઝે મક્કામેં બહોત હી બેઈઝ્ઝત કિયા થા ઔર ઈસ ફુફેરે ભાઈ ઔર સાલેને મક્કામેં બહોત સખ્ત બાતેં કી થીં.

જબ ઈન દોનોં કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈસ જવાબકા પતા ચલા તો અબૂ સુફયાનકી ગોદમેં ઉસકા એક છોટા બેટા થા, તો ઉસને કહા, યા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે (અપની ખિદમતમેં હાઝિરીકી) ઈજાઝત દે દેં, નહીં તો મૈં અપને ઈસ બેટેકી ઉંગલી પકડ કર જંગલકો નિકલ જાઊંગા ઔર વહીં ભૂખે પ્યાસે હમ દોનોં મર જાએંગે.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મર્રુઝ્ઝહરાનમેં ઠેહરે હુએ થે, તો હઝરત અબ્બાસને કહા, હાય ! કુરૈશકી હલાકત ! અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં ફાતિહાના દાખિલ હુએ ઔર મક્કા વાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અમન ન તલબ કિયા તો કુરૈશ હમેશાકે લિયે ખત્મ હો જાએંગે.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સફેદ ખચ્ચર પર સવાર હોકર ચલા, યહાં તકકે અરાક નામકી જગહ પર પહોંચ ગયા. મૈંને સોચા, શાયદ મુઝે લકડિયાં ચુનનેવાલા યા દૂધવાલા યાની ચરવાહા યા કોઈ ઝરૂરતસે આયા હુવા આદમી મિલ જાયે જો મક્કા જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આને કી ઉનકો ખબર

દે દે, તાકે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફાતિહાના દાખિલ હોનેસે પેહલે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અમન લે લેં. મૈં ખચ્ચર પર ચલા જા રહા થા ઔર કિસી આદમીકી ખોજમેં થા કે ઈતનેમેં મુઝે અબૂ સુફયાન ઔર બુદૈલ બિન વરકાકી આવાઝ સુનાઈ દી. વોહ દોનોં આપસમેં બાતેં કર રહે થે.

અબૂ સુફયાન કેહ રહા થા કે મૈંને આજ તક ન ઈતની બળી તા'દાદમેં જલતી હુઈ આગ દેખી ઔર ન ઈતની બડી ફૌજ દેખી. બુદૈલ કેહ રહા થા, અલ્લાહકી કસમ! યેહ આગ કબીલા ખુઝાઆકી હે. મા'લૂમ હોતા હૈ કે યે લોગ લડાઈકે ઈરાદેસે નિકલે હૈં.

અબૂ સુફયાનને જવાબ દિયા કે ખુઝાઆકી તા'દાદ ઈતની નહીં હૈ કે વોહ ઈતની જગહ આગ જલાએં ઔર ઈતની બડી ફૌજ હો.

હઝરત અબ્બાસ ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂ સુફયાનકી આવાઝકો પેહચાન લિયા. મૈંને ઉનકો આવાઝ દી, અય અબૂ હંઝલા ! ઉન્હોંને આવાઝ પેહચાન લી ઔર કહા, તુમ અબુલ ફઝલ હો ?

મૈંને કહા, હાં.

અબૂ સુફયાનને કહા, મેરે માં-બાપ તુમ પર કુરબાન હોં, ઈસ વક્ત તુમ યહાં કૈસે ?

મૈંને કહા, અય અબૂ સુફયાન ! તેરા નાસ હો. યેહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો લેકર આએ હુએ હૈં. અલ્લાહ કી કસમ ! હાય કુરૈશકી હલાકત !

ઉસને કહા, મેરે માં-બાપ તુમ પર કુરબાન હોં. અબ બચનેકી ક્યા શક્લ હો સકતી હૈ?

મૈંને કહા, અગર તુમ ઉનકે હાથ લગ ગયે, તો તુમ્હારી ગરદન ઝરૂર ઉડા દી જાએગી. તુમ મેરે સાથ ઈસ ખચ્ચર પર સવાર હો જાઓ, તાકે મૈં તુમ્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે જાકર તુમ્હેં ઉનસે અમન દિલવા દૂં.

ચુનાંચે ઉસકે દોનોં સાથી તો વાપસ ચલે ગયે ઔર વોહ મેરે પીછે સવાર હો ગયે.

મૈં અબૂ સુફયાનકો તેઝીસે લેકર ચલા. જબ ભી મુસલમાનોંકી કિસી આગકે પાસસે ગુઝરતા, વોહ પૂછતે યેહ કૌન હૈ ? લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખચ્ચરકો દેખકર કેહતે, યેહ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખચ્ચર પર જા રહે હૈં. યહાં તક કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી આગકે પાસસે ગુઝરને લગા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? ઔર ખડે હોકર મેરે પાસ આ ગયે. જબ ઉન્હોંને મેરે પીછે ખચ્ચર પર અબૂ સુફયાન કો દેખા, તો કેહને લગે, યેહ તો અલ્લાહકા દુશ્મન અબૂ સુફયાન હૈ. અલ્લાહકા લાખ લાખ શુક્ર હૈ કે ઉસને મુઝે તુમ પર કાબૂ દે દિયા હૈ ઔર ઈસ વક્ત હમારા તુમ્હારા કોઈ સમઝોતા ભી નહીં હૈ ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દૌડ પડે ઔર મૈંને ભી ખચ્ચરકો એડ લગાઈ ઔર મૈં ઉનસે આગે નિકલ ગયા ઔર ઝાહિર હૈ કે સવાર પૈદલ આદમીસે આગે નિકલ હી જાતા હૈ આગે જાકર મૈં ખચ્ચરસે કૂદ પડા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગયા.

ઈતને મેં હઝરત ઉમર ભી આ ગયે ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ અબૂ સુફયાન હૈં, જિસ પર અલ્લાહને કાબૂ દે દિયા ઔર ઈસકા હમારા કોઈ સમઝોતા ભી નહીં હૈ. આપ મુઝે ઈજાઝત દેં, મેં ઈસકી ગરદન ઉડા દૂં.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈનકો પનાહ દે ચુકા હું. ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠકર અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકી કસમ ! આજ રાત તો બસ મૈં ઈનસે અકેલે હી બાતચીત કરૂંગા.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈનકે બારે મેં ઝયાદા ઝોર લગાયા, તો મૈંને કહા, અય ઉમર ! બસ કરો. અગર યેહ બની અદી કઅબ ખાનદાનમેં સે હોતે, તો તુમ ઈતની બાતેં ન કરતે, લેકિન તુમ્હેં પતા હૈ, યેહ બનૂ અબ્દે મનાફ મેં સે હૈં, (ઈસલિયે ઈતના ઝોર લગા રહે હો.)

ઉન્હોંને કહા, અય અબ્બાસ ! ઠેહરો, તુમ્હારે ઈસ્લામ લાનેસે મુઝે જિતની ખુશી હુઈ, અગર મેરા બાપ ઈસ્લામ લાતા, તો ઈતની ખુશી ન હોતી ઔર ઈસકી વજહ સિર્ફ યેહ હૈ કે તુમ્હારા ઈસ્લામ લાના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે મેરે બાપ ખત્તાબકે ઈસ્લામ લાનેસે ઝયાદા ખુશીકી વજહ થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અબ્બાસ ! ઈસ વક્ત તો તુમ ઈનકો અપને ઠેહરનેકી જગહ લે જાઓ, સુબ્હ મેરે પાસ લે આના.

ચુનાંચે મૈં ઉનકો અપને ઠેહરનેકી જગહ લે ગયા. ઉન્હોંને મેરે પાસ રાત ગુઝારી, સુબ્હ મૈં ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે ગયા. ઉનકો દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અબૂ સુફયાન! તેરા ભલા હો. ક્યા તુમ્હારે લિયે અભી વક્ત નહીં આયા કે તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં.

ઉન્હોંને કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, આપ તો બહોત બુઝુર્ગ, બહોત ઈલ્મ વાલે ઔર બહોત ઝયાદા જોડ લેને વાલે હૈં. અબ તો મુઝે યકીન હો ગયા કે અગર અલ્લાહકે સાથ કોઈ ઔર ભી મા'બૂદ હોતા, તો મેરે કિસી કામ તો આતા.

આપને ફરમાયા, અય અબૂ સુફયાન ! તેરા ભલા હો, ક્યા તુમ્હારે લિયે અભી યેહ વક્ત નહીં આયા કે તુમ ઈસ બાતકા યકીન કર લો કે મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. ઉન્હોંને કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં. આપ તો બહોત બુઝુર્ગ ઔર બહોત હિલ્મ વાલે ઔર બહોત ઝયાદા જોડ લેને વાલે હૈં. ઈસકે બારેમેં અભી તક દિલમેં કુછ ખટક હૈ.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, અય અબૂ સુફયાન ! તેરા નાસ હો. મુસલમાન હો જાઓ, ઈસસે પેહલે કે તુમ્હારી ગરદન ઉડા દી જાએ, તુમ કલિમએ શહાદત, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસુલુહૂ." પળ્હ લો. ચુનાંચે અબૂ સુફયાનને કલિમએ શહાદત પળ્હ લિયા ઔર મુસલમાન હો ગયે.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ અબૂ સુફયાન અપને લિયે ઈઝઝત વ એહતિરામ પસંદ કરતે હૈં. ઈનકો આપ કોઈ ખાસ રિઆયત દે દેં.

આપને ફરમાયા, જો અબૂ સુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે અમન હૈ, જો અપને દરવાઝેકો બંદ કર લેગા, ઉસે અમન હૈ ઔર જો મસ્જિદ (હરામ) મેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે અમન હૈ.

જબ હઝરત અબૂ સુફયાન વાપસ હોને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબ્બાસ ! ઈનકો લે જાકર ઘાટીમેં ઉસ જગહ ખડા કર દો જહાં પહાડકા કુછ હિસ્સા નાકકી તરહ આગેસે નિકલા હુવા હૈ. (વોહ જગહ પહાડોંકે બીચ તંગ થી) તાકે યેહ વહાંસે તમામ ફૌજોંકો ગુઝરતે હુએ દેખેં.

ચુનાંચે મૈં ઉનકો લેકર ગયા ઔર વાદીકી ઉસ તંગ ઘાટીમેં લે જાકર ખડા કર દિયા, જહાંકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા. વહાંસે કબીલે અપને ઝંડે લેકર ગુઝરને લગે. જબ ભી કોઈ કબીલા ગુઝરતા તો અબૂ સુફયાન પૂછતે, યે કૌન લોગ હૈં અય અબ્બાસ ! મૈં કેહતા યે બનૂ સુલૈમ હૈં. વોહ કેહતે, મુઝે બનૂ સુલૈમસે ક્યા વાસ્તા?

ફિર કોઈ કબીલા ગુઝરતા, વોહ કેહતે યે કૌન લોગ હૈં ?

મૈં કેહતા, યે મુઝૈના હૈં. વોહ કેહતે, મુઝે મુઝૈનાસે ક્યા વાસ્તા? યહાં તક કે તમામ કબીલે ગુઝર ગયે. જો ભી કબીલા ગુઝરતા, વોહ પૂછતે, યે કૌન લોગ હૈં ?

મૈં કેહતા, યે બનૂ ફ્લાં હૈં. વોહ કેહતે ઈનસે મુઝે ક્યા વાસ્તા ? યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોહેસે લેસ સિયાહ દસ્તેમેં ગુઝરે. ઉનમેં મુહાજિર ઔર અન્સાર થે. ઉનકી આંખોંકે અલાવા ઔર કુછ નઝર ન આતા થા. (યાની સબને ખોદ ઔર ઝિરહેં પહેન રખી થીં ઔર હર તરહકે હથિયાર લગા રખે થે.) તો ઉન્હોંને (હૈરાન હોકર) કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! યે કૌન લોગ હૈં ? અય અબ્બાસ !

મૈંને કહા, યેહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં તશરીફ લે જા રહે હૈં.

ઉન્હોંને કહા, અય અબુલ ફઝલ ! અલ્લાહ કી કસમ ! ઈનસે મુકાબલેકી તો કિસીમેં હિંમત ઔર તાકત નહીં હૈ. આજ તો તુમ્હારે ભતીજેકી બાદશાહી બહોત બડી હો ગઈ હૈ.

મૈંને કહા, (યેહ બાદશાહત નહીં હૈ) યેહ નુબુવ્વત હૈ.

ઉન્હોંને કહા, હાં, યેહી (નુબુવ્વત હી) સહી.

મૈંને કહા , અબ તો અપની કૌમકી જા કર ફિક્ર કરો.

ચુનાંચે વોહ ગયે ઔર મક્કામેં પહોંચકર ઊંચી આવાઝસે યેહ એલાન કિયા કે અય કુરૈશ ! યેહ મુહમ્મદ તુમ્હારે યહાં ઈતની બડી ફૌઝ લેકર આ રહે હૈં, જિસકા તુમ મુકાબલા નહીં કર સકતે હો, ઈસલિયે જો અબૂ સુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે અમન મિલ જાએગા, (ઈસ એલાન પર ગુસ્સા હોકર) ઉનકી બીવી હિન્દ બિન્તે ઉત્બાને ખડે હોકર ઉનકી મૂંછેં પકડ લી ઔર કેહને લગી, ઈસ કાલે-કલોટે કમીનેકો કત્લ કર દો (ઈનકો દુશ્મનકી જાસૂસીકે લિયે ભેજા થા.) યેહ તો બહોત બુરી ખબર લાને વાલા હૈ.

ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારા નાસ હો. ઈસ ઔરતકી બાતોંસે ધોકેમેં ન આ જાના, ક્યૂંકે સચ તો યેહી હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહી વ સલ્લમ ઐસી ફૌજ લેકર આએ હૈં, જિસકા

તુમ મુકાબલા નહીં કર સકતે હો. જો અબૂ સુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે અમન મિલ જાએગા.

લોગોંને કહા, તેરા નાસ હો, ક્યા તુમ્હારા ઘર હમ સબકો કાફી હો જાએગા?

ઉન્હોંને કહા, ઔર જો અપના દરવાઝા બંદ કર લેગા, ઉસે ભી અમન હૈ ઔર જો મસ્જિદ (હરામ) મેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે ભી અમન હૈ. (યેહ સુનકર) તમામ લોગ અપને ઘરોં ઔર મસ્જિદ કો દૌડ પડે.[૧]

ઈબ્ને અસાકિરને ભી વાકિદીકે હવાલેસે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે તબરાનીકી પિછલી હદીષ જૈસી નકલ કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે જબ હઝરત અબૂ સુફયાન (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે) ચલે ગયે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્બાસસે ફરમાયા, ઈન્હેં લે જાકર ઘાટીકી ઉસ તંગ જગહમેં ખડા કર દો, જહાં પહાડકા કુછ હિસ્સા નાકકી તરહ આગે નિકલા હુવા હૈ, તાકે યેહ વહાંસે અલ્લાહકી ફૌજોંકો ગુઝરતા હુવા દેખ લેં.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, આમ રાસ્તેકો છોડકર મૈંને ઉનકો ઘાટીકી ઉસ જગહ પર લે જાકર ખડા કર દિયા, જબ મૈંને વહાં જાકર ઉનકો રોક લિયા, તો ઉન્હોંને કહા, અય બની હાશિમ ! ક્યા મુઝે ધોકા દેના ચાહતે હો ? (વોહ સમઝે કે શાયદ મુઝે યહાં રોક કર મારના ચાહતે હૈં.)

હઝરત અબ્બાસને ફરમાયા, નુબુવ્વતકે ઘરાનેવાલે ધોકા નહીં દિયા કરતે. મૈં તો તુમ્હેં કિસી ઝરૂરતસે યહાં લાયા હૂં.

હઝરત અબુ સુફયાનને કહા, તુમને મુઝે શુરૂમેં ક્યૂં ન બતા દિયા કે તુમ મુઝે કિસી ઝરૂરતસે યહાં લાના ચાહતે હો, તાકે મેરા દિલ મુત્મઈન રેહતા.

હઝરત અબ્બાસને કહા, મેરા ખયાલ નહીં થા કે તુમ ઈસ તરહ સોચોગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબાકી ફૌજ કો તરતીબ દે ચુકે થે. હર કબીલા અપને અમીરકે સાથ ગુઝરને લગા ઔર હર દસ્તા અપના ઝંડા લેહરાતા હુવા જા રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સબસે પેહલે જિસ દસ્તેકો ભેજા, ઉસકે અમીર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ થે. યેહ દસ્તા બની સુલૈમકા થા, ઉનકી તા'દાદ એક હઝાર થી. ઉનમેં એક છોટા ઝંડા હઝરત અબ્બાસ બિન મરદાસકે હાથમેં થા ઔર દૂસરા છોટા ઝંડા હઝરત ખુફાક બિન નુદબાકે હાથમેં થા, ઔર એક બડા ઝંડા હજ્જાજ બિન ઈલાતને ઉઠા રખા થા. હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યે લોગ કૌન હૈં ? હઝરત અબ્બાસને કહા, યેહ ખાલિદ બિન વલીદ હૈં. હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, અરે, વહી નવઉમ્ર લડકા? ઉન્હોંને કહા, હાં.

જબ હઝરત ખાલિદ હઝરત અબ્બાસકે સામનેસે ગુઝરને લગે ઔર વહાં ઉનકે સાથ હઝરત અબૂ સુફયાન ભી ખડે હુએ થે તો હઝરત ખાલિદકી ફૌઝને તીન બાર આવાઝસે અલ્લાહુ અકબર કહા ઔર આગે બળ્હ ગયે.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૬૭, બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૯૧

ફિર ઉનકે બા'દ હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ પાંચ સો કે દસ્તે કો લેકર ગુઝરે, જિનમેં કુછ મુહાજિર ઔર કુછ ગૈર-મશહૂર લોગ થે ઔર ઉનકે સાથ એક કાલા બડા ઝંડા થા. જબ હઝરત ઝુબૈર હઝરત અબૂ સુફયાનકે સામનેસે ગુઝરને લગે, તો ઉન્હોંને અપને સાથિયોંકે સાથ મિલકર તીન બાર આવાઝસે અલ્લાહુ અક્બર કહા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ?

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, યેહ ઝુબૈર બિન અવ્વામ હૈં.

ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારે ભાંજે ?

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, હાં.

ફિર ગિફાર કબીલેકે તીન સો આદમી ગુઝરે જિનકા બડા ઝંડા હઝરત અબૂઝર ગિફારીને ઉઠા રખા થા. કુછ કેહતે હૈં કે હઝરત ઈમા બિન રહઝા ને ઉઠા રખા થા. ઉન લોગોંને ભી હઝરત અબૂ સુફયાનકે સામને તીન બાર અલ્લાહુ અક્બર ઊંચી આવાઝસે કહા.

ઉન્હોંને કહા, અય અબુલ ફઝલ ! યે લોગ કૌન હૈં ?

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, યે બનુ ગિફાર હૈં.

ઉન્હોંને કહા, મુઝે બનૂ ગિફાર સે ક્યા વાસ્તા ?

ફિર બનૂ અસ્લમકે ચાર સો આદમી ગુઝરે. ઉનકે દો છોટે ઝંડે થે. એક હઝરત બુરૈદા બિન હુસૈબ કે હાથમેં થા. ઉન્હોંને ભી અબૂ સુફયાનકે સામને પહોંચ કર ઊંચી આવાઝસે તીન બાર અલ્લાહુ અક્બર કહા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યે કૌન લોગ હૈં ?

હઝરત અબ્બાસને કહા, બનૂ અસ્લમ.

ઉન્હોંને કહા, અય અબૂલ ફઝલ ! મુઝે બનૂ અસ્લમસે ક્યા વાસ્તા ? હમારે ઔર ઉનકે બીચ કભી કોઈ ગડબડ નહીં હુઈ.

હઝરત અબ્બાસને કહા, યે મુસલમાન લોગ હૈં, ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ચુકે હૈં.

ફિર બનૂ કઅબ બિન અમ્રકે પાંચ સો આદમી ગુઝરે, જિનકા ઝંડા બિશ્ર બિન શૈબાન ને ઉઠા રખા થા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યે કૌન લોગ હૈં ?

હઝરત અબ્બાસને કહા, યે બનૂ કઅબ બિન અમ્ર હૈં.

ઉન્હોંને કહા, અચ્છા, યે તો મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે દોસ્ત હૈં.

ઉન્હોંને ભી હઝરત અબૂ સુફયાનકે સામને પહોંચ કર ઊંચી આવાઝસે તીન બાર અલ્લાહુ અક્બર કહા.

ફિર મુઝૈના કબીલાકે એક હઝાર આદમી ગુઝરે, જિનમેં સો ઘોડે ઔર તીન છોટે ઝંડે થે. જિન્હેં હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિન ઔર હઝરત બિલાલ બિન હારિષ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર ને ઉઠા રખા થા. ઉન્હોંને ભી ઉનકે સામને આકર ઊંચે આવાઝસે અલ્લાહુ અક્બર કહા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, યે કૌન લોગ હૈં .

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, યે મુઝૈના હૈં.

હઝરત અબૂ સુફયાન ને કહા, અય અબુલ ફઝલ ! મુઝે મુઝૈનાસે ક્યા વાસ્તા? લેકિન યેભી પહાડોંકી ચોટીયોં સે હથિયારોંકો ખટખટાતે હુએ યહાં મેરે સામને આ ગયે હૈં.

ફિર જુહૈનાકે આઠ સો આદમી અપને અમીરોંકે સાથ ગુઝરે. ઈનકે ચાર છોટે ઝંડે થે, જિન્હેં અબૂ ઝુરઆ, મઅબદ બિન ખાલિદ, ઔર સુવૈદ બિન સહર ઔર રાફેઅ બિન મકીસ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન બદર ને ઉઠા રખા થા. ઉન્હોંને ભી ઉનકે સામને પહોંચ કર તીન બાર ઊંચી આવાઝસે અલ્લાહુ અક્બર કહા. ફિર કિનાના બનૂ લૈસ ઔર ઝમરા ઔર સઅદ બિન બક્રકે દો સો આદમી ગુઝરે. ઉનકા ઝંડા અબૂ વાકિદ લૈસીને ઉઠા રખા થા. ઉન્હોંને ભી ઉનકે સામને પહોંચકર તીન બાર ઊંચી આવાઝ સે અલ્લાહુ અક્બર કહા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યે કૌન લોગ હૈં ?

હઝરત અબ્બાસને કહા, યે બનૂ બક્ર હૈં.

ઉન્હોંને કહા, અચ્છા યે તો બડે મન્હૂસ હૈં. ઈન્હીં કી વજહસે તો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ પર ચળ્હાઈ કી હૈ. (સુલહ હુદૈબિયાકે બા'દ કબીલા ખુઝાઆને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સમઝોતા કર લિયા થા ઔર કબીલા બનૂ બક્રને કુરૈશસે ઔર કુરૈશ ઔર બનૂ બક્ર ને કબીલા ખુઝાઆ પર ઝયાદતી કી ઔર યૂં ઉન્હોંને ખિલાફવર્ઝી કરકે સુલહ ખત્મ કરા દી, જિસકી વજહ સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મક્કા પર ચળ્હાઈકા જવાઝ મિલ ગયા. અબૂ સુફયાન ઈસી તરફ ઈશારા કર રહે હૈં.) ઝરા સુનો તો સહી, અલ્લાહકી કસમ! (કુરૈશને ખુઝાઆકે સાથ જો ઝયાદતી કી થી) ઉસકે બારેમેં મુઝસે મશ્વરા નહીં કિયા થા ઔર ન મુઝે ઈસકા પતા ચલ સકા ઔર જબ મુઝે ઈસકી ખબર હુઈ, તો મૈંને ઈસ પર નાપસંદીદગી ઝાહિર કી થી, લેકિન જો મુકદ્દરમેં થા, વોહ હો ગયા.

હઝરત અબ્બાસ ને કહા કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તુમ પર ચળ્હાઈમેં ભી અલ્લાહને તુમ્હારે લિયે ખૈર મુકદ્દર ફરમા રખી હૈ. યૂં તો તુમ સબ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો જાઓગે.

વાકિદી કેહતે હૈં કે અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર ને મુઝસે બયાન કિયા કે અબૂ અમ્ર બિન હિમાસ ને ફરમાયા કે બનૂ લૈસ અકેલે ગુઝરે, ઉનકી તા'દાદ ઢાઈ સો થી. ઉનકા ઝંડા હઝરત સાબ બિન જસ્સામા ને ઉઠા રખા થા. ગુઝરતે વક્ત ઉન્હોંને તીન બાર ઊંચી આવાઝ સે અલ્લાહુ અક્બર કહા.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, યે કૌન હૈં ? હઝરત અબ્બાસને કહા, બનૂ લૈસ હૈં.

ફિર સબસે આખિરમેં કબીલા અશજઅ ગુઝરા. યે તીન સો થે. ઈનકા એક ઝંડા હઝરત માકિલ સિનાન કે હાથમેં થા ઔર દૂસરા નઈમ બિન મસઊદકે હાથમેં.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, યે લોગ અરબોંમેં સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે સબસે ઝયાદા સખ્ત થે.

હઝરત અબ્બાસને કહા, અલ્લાહને અપને ફઝલસે અબ તો ઈસ્લામ ઉનકે દિલોંમેં દાખિલ કર દિયા હૈ.

હઝરત અબૂ સુફયાન કુછ દેર ચુપ રહે ઔર ફિર પૂછા કે અભી તક મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નહીં ગુઝરે ?

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, અભી તક નહીં ગુઝરે. જિસ દસ્તેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં અગર તુમ ઉસકો દેખોગે, તો તુમ્હેં લોહા હી લોહા, ઘોડે હી ઘોડે ઔર બડે બહાદુર આદમી નઝર આએંગે, ઔર ઐસી ફૌજ દેખોગે જિસકે મુકાબલેકી કિસીમેં તાકત નહીં હૈ.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, અલ્લાહકી કસમ! અય અબુલ ફઝલ ! અબ તો મુઝે ભી ઈસી કા યકીન હો ગયા હૈ ઔર ઉનસે મુકાબલેકી તાકત કિસમેં હો સકતી હૈ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દસ્તા સામને આયા, તો હર તરફ લોહા હી લોહા ઔર ઘોડેકી દુમોંસે ઉડને વાલી ધુલ નઝર આને લગી ઔર લોગ લગાતાર ગુઝર રહે થે. હઝરત અબૂ સુફયાન હર બાર પૂછતે, ક્યા અભી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નહીં ગુઝરે ?

હઝરત અબ્બાસ કેહતે, નહીં.

ઈતને મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની કસ્વા ઊંટની પર ગુઝરે. આપકે દાએં-બાએં હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર થે. આપ ઈન દોનોંસે બાત કર રહે થે.

હઝરત અબ્બાસને કહા, યેહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સિયાહ દસ્તેમેં તશરીફ લે જા રહે હૈં. ઈસમેં મુહાજિર ઔર અન્સાર હૈં. ઈસમેં છોટે બડે બહોતસે ઝંડે હૈં. હર અન્સારી બહાદુરકે હાથમેં એક બડા ઝંડા હૈ ઔર એક છોટા. સબ લોહેસે ઐસે ઢકે હુએ હૈં કે આંખકે અલાવા ઔર કુછ નઝર નહીં આ રહા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) પર લોહા હી લોહા હૈ ઔર વોહ અપની ઊંચી ઔર ગરઝદાર આવાઝસે લશ્કરકો તરતીબસે ચલા રહે હૈં.

હઝરત અબૂ સુફયાનને પૂછા, અય અબૂલ ફઝલ ! યેહ ઊંચી આવાઝસે બોલને વાલા કૌન હૈ? હઝરત અબ્બાસને કહા, ઉમર બિન ખત્તાબ.

અબૂ સુફયાનને કહા, બનૂ અદી (હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ખાનદાન) તો બહોત કમ થે, બડે ઝલીલ થે. અબ તો ઉનકી બાત બડી ઊંચી હો ગઈ.

હઝરત અબ્બાસ ને કહા, અય અબૂ સુફયાન ! અલ્લાહ જિસે ચાહેં ઔર જૈસે ચાહેં, ઊંચા કર દેં. હઝરત ઉમર ઉન લોગોંમેં સે હૈં, જિસકો ઈસ્લામને ઊંચા કિયા હૈ.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે ઈસ દસ્તે મેં દો હઝાર ઝિરહેં થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના ઝંડા હઝરત સઅદ બિન ઉબાદાકો દે રખા થા. વોહ દસ્તેકે આગે ચલ રહે થે.

જબ હઝરત સઅદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઝંડા લેકર અબૂ સુફયાનકે પાસસે ગુઝરે, તો ઉન્હોંને ઉનકો આવાઝ દેકર કહા, આજકા દિન ખૂનરેઝી કા દિન હૈ. આજકે દિન હરમે મક્કાકી હુરમત ઉઠા લી જાએગી. આજ અલ્લાહ કુરૈશકો ઝલીલ કરેંગે.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આગે બઢે ઔર અબૂ સુફયાનકે સામને પહોંચ ગયે તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પુકાર કર કહા, અય અલ્લાહકે રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપને અપની કૌમકે કત્લ કરનેકા હુક્મ દે દિયા હૈ ? સઅદ ઔર ઉનકે સાથી હમારે પાસસે ગુઝરતે હુએ કેહ ગયે હૈં કે આજકા દિન ખૂનરેઝીકા દિન હૈ. આજકે દિન હરમે મક્કાકી હુરમત ઉઠા લી જાએગી. આજ અલ્લાહ કુરૈશકો ઝલીલ કર દેંગે. મૈં આપકો આપકી કૌમકે બારેમેં અલ્લાહકા વાસ્તા દેતા હૂં. આપ તો લોગોંમેં સબસે ઝયાદા નેક ઔર સબસે ઝયાદા જોડ લેને વાલે હૈં.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં ખતરા હૈ કહીં સઅદ કુરૈશ પર હમલા ન કર દેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અબૂ સુફયાન ! આજ તો રહમ કરને કા દિન હૈ. આજ અલ્લાહ કુરૈશ કો ઈઝઝત દેંગે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સઅદ કે પાસ આદમી ભેજકર ઉનકો મઅઝૂલ કર દિયા ઔર ફરમાયા કે ઝંડા કૈસકો દે દેં.આપને યેહ સોચા કે જબ ઝંડા સઅદકે બેટે કૈસકો મિલ જાએગા, તો ગોયા સઅદકે હાથ સે ઝંડા નહીં નિકલા, લેકિન હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફરમાયા કે જબ તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ સે કોઈ નિશાની નહીં આએગી, વોહ ઝંડા નહીં દેંગે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ અપની પગડી ભેજી જિસે પેહચાન કર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઝંડા અપને બેટે કૈસ કો દે દિયા.[૧]

હઝરત અબૂ લયલા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (ફત્હે મક્કા કે સફરમેં) હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂ સુફયાન ઈસ વક્ત અરાક નામકી જગહ પર હૈં. હમ લોગોંને વહાં જાકર ઉનકો પકડ લિયા. મુસલમાન ઉનકો તલવારોંસે ઘેરે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આએ.

આપને ફરમાયા, અય અબૂ સુફયાન ! તેરા ભલા હો, મૈં તુમ્હારે પાસ દુન્યા ઔર આખિરત દોનોં લેકર આયા હું, તુમ મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે.

હઝરત અબ્બાસ ઉનકે દોસ્ત થે. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબૂ સુફયાન શોહરત પસંદ હૈં.

ચુનાંચે આપને એક મુનાદી કો મક્કા ભેજ દિયા, યેહ એલાન કરને કે લિયે કે જિસને અપના દરવાઝા બંદ કર લિયા, ઉસે અમન હૈ ઔર જિસને અપને હથિયાર ડાલ દિયે, ઉસે અમન હૈ ઔર જો અબૂ સુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હુવા, ઉસે અમન હૈ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો ઉનકે સાથ ભેજા. યે દોનોં જાકર ઘાટીકે કિનારે બૈઠ ગયે, તો વહાં સે બનૂ સુલૈમ ગુઝરે.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૨૯૫

અબૂ સુફયાનને કહા, અય અબ્બાસ ! યે કૌન લોગ હૈં ? હઝરત અબ્બાસ ને કહા, યે બનૂ સુલૈમ હૈં. ઉન્હોંને કહા, મુઝે બનૂ સુલૈમસે ક્યા વાસ્તા?

ફિર હઝરત અલી (રદિ.) મુહાજિરોં કો લેકર ગુઝરે, તો ઉન્હોંને પૂછા, અય અબ્બાસ ! યે કૌન લોગ હૈં ?

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, યેહ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ મુહાજિરોંકો લેકર જા રહે હૈં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અન્સારકે સાથ ગુઝરે. ઉન્હોંને પૂછા, અય અબ્બાસ ! યે કૌન હૈં ?

હઝરત અબ્બાસને કહા, યે લોગ લાલ મૌત હૈં. (યાની અપને દુશ્મનકા ખૂન બહા દેને વાલે હૈં) યેહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર અન્સાર હૈં.

અબૂ સુફયાનને કહા, મૈંને કિસરા ઔર કૈસરકી બાદશાહત દેખી હૈ, લેકિન તુમ્હારે ભતીજે જૈસી બાદશાહત નહીં દેખી.

હઝરત અબ્બાસને કહા, (યેહ બાદશાહત નહીં) યેહ તો નુબુવ્વત હૈ.[૧]

હઝરત ઉરવહ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ઔર અસ્લમ ઔર ગિફાર ઔર જુહૈના ઔર બનૂ સુલૈમકી બારહ હઝારકી ફૌજકો લેકર ચલે. યેહ ફૌજ ઘોડોં પર ઈસ તેઝીસે ચલી કે યે લોગ (મક્કાકે કરીબ) મર્રુઝઝહરાન પહોંચ ગયે ઔર કુરૈશકો પતા ભી ન ચલા. કુરૈશને તો હકીમ બિન હિઝામ ઔર અબૂ સુફયાન કો (મદીના) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરનેકે લિયે ભેજા હુવા થા કે આપસે હમારી સલામતીકા વા'દા લેકર આએં યા લડાઈકા એલાન કરકે આએં.

ઉન્હેં રાસ્તેમેં બુદૈલ બિન વરકા મિલે, તો ઉન્હેં ભી સાથ લે લિયા. અભી યે લોગ મક્કાસે ચલકર રાતકો અરાક પહોંચે હી થે, તો ઉન્હોંને વહાં સે બહોત સે ખૈમે ઔર લશ્કર દેખે ઔર ઘોડોંકે હિનહિનાનેકી આવાઝેં સુનીં, તો યે તીનોં ડર ગયે ઔર બહોત ઘભરા ગયે ઔર કેહને લગે, યે બનૂ કઅબ હૈં, જો લડનેકે લિયે તૈયાર હોકર આએ હૈં.

બુદૈલને કહા, ઈતની તા'દાદ તો બનૂ કઅબસે ઝયાદા હૈ. વોહ તો સારે મિલકર ભી ઈતને નહીં હો સકતે, તો ક્યા હવાઝિન હમારે ઈલાકેમેં ઘાસકી ખોજમેં આ ગયે હૈં ? મગર અલ્લાહકી કસમ ! યેહ બાત ભી નહીં મા'લૂમ હોતી. ઈતના મજ્મા તો હાજીયોંકા હુવા કરતા હૈ. ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભી અપને લશ્કરસે આગે સવાર ભેજ રખે થે, જિનકા કામ યેહ થા કે જાસૂસોંકો ગિરફ્તાર કરકે લાએં ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હલીફ યાની દોસ્ત) કબીલા ખુઝાઆ વાલે ભી ઉસી રાસ્તે પર રેહતે થે જો કિસીકો જાને નહીં દેતે થે.

જબ અબૂ સુફયાન ઔર ઉનકે સાથી મુસલમાનોંકે લશ્કરમેં દાખિલ હુએ, તો ઉન્હેં સવારોંને રાતકે અંધેરેમેં ગિરફ્તાર કર લિયા ઔર ઉન્હેં લેકર (મુસલમાનોંમેં) આએ, અબૂ સુફયાન ઔર ઉનકે સાથિયોંકો ડર થા કે ઉન્હેં કત્લ કર દિયા જાએગા. હઝરત ઉમર બિન

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૭૦

ખત્તાબ (રદિ.) ને ખડે હોકર અબૂ સુફયાનકી ગરદન પર ઝોરસે હાથ મારા ઔર સબ લોગ ઉનકો ચિમટ ગયે ઔર ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે ચલે. ઉન્હેં ડર થા કે ઉન્હેં કત્લ કર દિયા જાએગા.

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) જાહિલિયતકે દૌરમેં ઉનકે બડે ગેહરે દોસ્ત થે, ઈસલિયે અબુ સુફયાનને ઊંચી આવાઝસે કહા કે તુમ લોગ મુઝે અબ્બાસકે સુપુર્દ ક્યૂં નહીં કર દેતે ?

હઝરત અબ્બાસ (આવાઝ સુનકર) આ ગયે ઔર ઉન્હોંને ઉન લોગોંસે હટાયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં યેહ દરખ્વાસ્ત કી કે અબૂ સુફયાનકો ઉનકે હવાલે કર દેં ઔર સારે લશ્કરમેં અબૂ સુફયાનકે આને કી ખબર ફૈલ ગઈ.

હઝરત અબ્બાસને રાત હી મેં અબૂ સુફયાનકો સવારી પર સારે લશ્કરકા ગશ્ત કરાયા. તમામ લશ્કર વાલોંને ભી અબૂ સુફયાનકો દેખ લિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અબૂ સુફયાનકી ગરદન પર ઝોર સે હાથ મારતે હુએ કહા થા કે તુમ મરકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ સકતે હો.

અબૂ સુફયાનને હઝરત અબ્બાસસે મદદ માંગી ઔર કહા, મૈં તો મારા ગયા. અબૂ સુફયાન પર લોગોંકે હમલા કરનેસે પેહલે ઉનકો હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અપની પનાહમેં લે લિયા. જબ અબૂ સુફયાનને દેખા કે લોગ ઈતને ઝયાદા હૈં ઔર સબ ફરમાંબરદાર હૈં, તો કેહને લગે, મૈંને આજ રાત જૈસા કિસી કૌમકા મજ્મા નહીં દેખા.

હઝરત અબ્બાસને ઉનકો લોગોં કે હાથસે છુડા કર કહા કે અગર તુમ મુસલમાન ન હુએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રસૂલ હોને કી ગવાહી ન દી, તો તુમકો કત્લ કર દિયા જાએગા.

અબૂ સુફયાન હર ચંદ કલિમા પઢના ચાહતે થે, લેકિન ઉનકી ઝુબાન ચલકર ન દેતી થી. ઉન્હોંને વોહ રાત હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે સાથ ગુઝારી. ઉનકે દોનોં સાથી હકીમ બિન હિઝામ ઔર બુદૈલ બિન વરકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર મુસલમાન હો ગયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન દોનોંસે મક્કા વાલોંકે હાલાત પૂછતે રહે. જબ ફજરકી અઝાન હુઈ તો સબ લોગ જમા હોકર નમાઝકા ઈન્તિઝાર કરને લગે.

અબૂ સુફયાનને ઘભરાકર કહા, યે મુસલમાન અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લાનેકા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં, તો હઝરત અબ્બાસ ઉનકો લેકર બાહિર નિકલે. અબૂ સુફયાનને મુસલમાનોં કો દેખકર કહા, અય અબ્બાસ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈનકો જિસ બાતકા ભી હુક્મ દેતે હૈં, યે ઉસીકો કરને લગતે હૈં.

હઝરત અબ્બાસને કહા, હાં, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈનકો ખાને-પીનેસે રોક દેં, તો ભી યે ઉનકી ફરમાંબરદારી કરેંગે.

અબૂ સુફયાનને કહા, અય અબ્બાસ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપની કૌમકે બારેમેં બાત કરો કે ક્યા વોહ ઉનકો મઆફ કર સકતે હૈં?

અબૂ સુફયાનકો લેકર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ અબૂ સુફયાન હૈં.

અબૂ સુફયાનને કહા, મૈંને અપને મા'બૂદસે મદદ માંગી ઔર આપને અપને મા'બૂદસે મદદ માંગી. અલ્લાહકી કસમ ! અબ યેહ તો સાફ નઝર આ રહા હૈ કે આપ મુઝ પર ગાલિબ આ ગયે હૈં. અગર મેરા મા'બૂદ સચ્ચા ઔર આપકા મા'બૂદ ઝૂઠા હોતા, તો મૈં આપ પર ગાલિબ આતા ઔર ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂ સુફયાન ને કલિમા શહાદત, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદર્રસૂલુલ્લાહ" પળ્હ લિયા.

હઝરત અબ્બાસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઉનકો ક્યા કહૂં ? આપ મુઝે ઉનકો અમન દેને કે બારેમેં ઐસી સાફ બાત બતા દેં જિસસે ઉનકો ઈત્મીનાન હો જાએ.

આપને ફરમાયા, ઉનસે કેહ દેના કે જિસને કલિમા શહાદત, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહદહૂ લા શરીકલહૂ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ" પળ્હ લિયા, ઉસે અમન હૈ ઔર જો હથિયાર ડાલકર કા'બાકે પાસ બૈઠ ગયા ઉસે અમન હૈ, જિસને અપના દરવાઝા બંદ કર લિયા, ઉસે ભી અમન હૈ.

હઝરત અબ્બાસને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબૂ સુફયાન હમારે ચચેરે ભાઈ હૈં ઔર વોહ મેરે સાથ વાપસ જાના ચાહતે હૈં, આપ ઉન્હેં કુછ ઈમ્તિયાઝી એ'ઝાઝ દે દેં.

આપને ફરમાયા, ઔર જો અબૂ સુફયાનકે ઘર મેં દાખિલ હો ગયા, ઉસે ભી અમન હૈ ઔર જો હાથ રોક કર હકીમ બિન હિઝામકે ઘર મેં દાખિલ હો ગયા, ઉસે ભી અમન હૈ. (આપને યે દો ઘર ઈસલિયે તય ફરમાએ કે) અબૂ સુફયાનકા ઘર મક્કાકે ઊપર વાલે હિસ્સેમેં થા ઔર હકીમ બિન હિઝામકા ઘર મક્કાકે નીચે વાલે હિસ્સે મેં થા. અબૂ સુફયાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન તમામ એ'લાનોંકો અચ્છી તરહ સમઝને લગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત દેહયા કલબી (રદિ.) કા દિયા હુવા સફેદ ખચ્ચર હઝરત અબ્બાસ કો દે દિયા. વોહ ઉસ પર અપને પીછે હઝરત અબૂ સુફયાનકો બિઠા કર ચલ પડે.

જબ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) રવાના હુએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પીછે આદમી ભેજે કે જાકર અબ્બાસ (રદિ.) કો મેરે પાસ વાપસ લે આઓ.

આપકો અબૂ સુફયાનસે જિસ બાતકા ખતરા થા, વોહ બાત ઉન જાને વાલોંકો બતાઈ. કાસિદને હઝરત અબ્બાસકો વાપસીકા પૈગામ પહોંચાયા. હઝરત અબ્બાસને વાપસીકો અચ્છા ન જાના ઔર કહા, ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ બાતકા ખતરા હૈ કે (મક્કાકે) થોડેસે (કાફિર) લોગોંકો દેખકર અબૂ સુફયાન લૌટ જાએંગે ઔર મુસલમાન હોકર ફિર કાફિર હો જાએંગે. કાસિદને કહા, ઉનકો યહાં હી રોકે રખો. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અબુ સુફયાનકો વહાં રોક લિયા.

હઝરત અબૂ સુફયાન ને કહા, અય બનૂ હાશિમ ! ક્યા મુઝસે વા'દા શિકની કરને લગે હો ? હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, હમ કિસીસે વા'દા શિકની નહીં કરતે, લેકિન મુઝે તુમસે કુછ કામ હૈ. અબૂ સુફયાનને કહા, ક્યા હૈ ? મૈં તુમ્હારા કામ કરૂંગા.

હઝરત અબ્બાસને કહા, જબ ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઝુબૈર બિન અવ્વામ આએંગે, તબ તુમ્હેં ઈસ કામકા પતા ચલ જાએગા.

હઝરત અબ્બાસ મર્રુઝઝહરાન ઔર અરાકસે પેહલે તંગ ઘાટીકે કિનારે ઠેહર ગયે ઔર હઝરત અબૂ સુફયાનને હઝરત અબ્બાસકી બાતકો ઝેહનમેં રખા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક કે બા'દ એક ઘોડેસવારોંકે દસ્તે ભેજને લગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઘોડેસવારોંકે દો હિસ્સે કર દિયે થે. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો આપને આગે ભેજા ઔર ઉનકે પીછે અસ્લમ ઔર ગિફાર ઔર કુઝાઆકે ઘોડેસવાર થે. (હઝરત ખાલિદ ભી હઝરત ઝુબૈરકે સાથ થે)

અબૂ સુફયાનને કહા, અય અબ્બાસ ! ક્યા યેહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપનેસે આગે અન્સારકે એક દસ્તેકે સાથ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદાકો ભેજા થા. હઝરત સઅદને કહા, આજ ખૂનરેઝી કા દિન હૈ. આજકે દિન (હરમે મક્કાકી) હુરમત ઉઠા લી જાએગી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈમાનકે દસ્તેમેં યાની મુહાજિરીન ઔર અન્સારકે દસ્તે મેં તશરીફ લાએ.

જબ અબૂ સુફયાનને ઈતને બડે મજ્મે કો દેખા, જિસે વોહ પેહચાનતે નહીં થે, તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને અપની કૌમ પર ઈસ જમાઅતકો તરજીહ દે દી ?

આપને ફરમાયા, યેહ તુમ્હારે ઔર કૌમકે બરતાવકા નતીજા હૈ. જબ તુમને મુઝે ઝુઠલાયા, ઉસ વક્ત ઈન લોગોંને મેરી તસ્દીક કી ઔર જબ તુમને મુઝે (મક્કાસે) નિકાલ દિયા, ઉસ વક્ત ઈન્હોંને મેરી મદદ કી ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અકરઅ બિન હાબિસ ઔર અબ્બાસ બિન મિરદાસ ઔર ઉયયના બિન હિસ્ન બિન બદર ફઝારી થે.

જબ હઝરત અબૂ સુફયાનને ઈન લોગોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસ-પાસ દેખા, તો પૂછા, અય અબ્બાસ ! યે કૌન લોગ હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દસ્તા હૈ. યે મુહાજિરીન ઔર અન્સાર હૈં. ઈનકે સાથ સુર્ખ મૌત હૈ.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, અબ ચલો. અય અબ્બાસ ! મૈંને તો આજ કે દિન જૈસા બડા લશ્કર ઔર ઈતની બડી જમાઅત કભી નહીં દેખી.

હઝરત ઝુબૈર અપને લશ્કરકો લેકર હજૂન નામકી જગહ પર આકર ઠહેર ગયે. હઝરત ખાલિદ અપને લશ્કરકો લેકર મક્કાકે નિચલે હિસ્સેકી તરફસે દાખિલ હુએ. ઉનસે બનૂ

બક્રકે કુછ આવારાગર્દ લોગોંને મુકાબલા કિયા. હઝરત ખાલિદને ઉનસે લડાઈ કી. અલ્લાહને ઉનકો પસપાં કિયા. ઉનમેંસે કુછ હઝવરા નામી જગહ પર મારે ગયે ઔર કુછ અપને ઘરોંમેં ઘુસ ગયે ઔર જો ઘોડેસવાર થે, વોહ ખન્દમા પહાડ પર ચળ્હ ગયે ઔર મુસલમાનોંને ઉનકા પીછા કિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબસે આખિરમેં મક્કામેં દાખિલ હુએ ઔર એક મુનાદીને એલાન કિયા કે જિસને અપના હાથ રોક કર અપને ઘરકા દરવાઝા બંદ કર લિયા, ઉસે અમન હૈ. ઔર હઝરત અબૂ સુફયાનને મક્કામેં ઊંચી આવાઝસે યેહ દઅવત દી, અય લોગો ! ઈસ્લામ લે આઓ, સલામતી પાઓગે ઔર હકીકત યેહ હૈ કે અલ્લાહને હઝરત અબ્બાસકે ઝરીએ મક્કા વાલોંકી હિફાઝત ફરમાઈ. (યેહ સુનકર અબૂ સુફયાનકી બીવી) હિન્દ બિન્તે ઉત્બાને ઉનકી દાળ્હીકો આગે બળ્હકર પકડ લિયા ઔર ઝોર સે કહા, અય આલે ગાલિબ ! ઈસ બેવકૂફ બૂળ્હેકો કત્લ કર દો. હઝરત અબૂ સુફયાન ને ફરમાયા, મેરી દાળ્હી છોડ દે. મૈં અલ્લાહકી કસમ ખા કર કેહતા હૂં, અગર તૂ ઈસ્લામ ન લાઈ, તો મેરી ગરદન ઉડા દી જાએગી. તેરા નાસ હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હક બાત લેકર આએ હૈં. અપની મસેરીમેં ચલી જા ઔર ચુપ હો જા.[૧]

હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં દાખિલ હુએ ઔર (મક્કાવાલોં પર) ગાલિબ આ ગયે, મૈં અપને ઘરમેં ઘુસ ગયા ઔર મૈંને અપને ઘરકા દરવાઝા બંદ કર લિયા. મૈંને અપને બેટે અબ્દુલ્લાહ બિન સુહૈલકો ભેજા કે જાકર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરે લિયે અમન લે આઓ, ક્યૂંકે મુઝે ખતરા હૈ કે મુઝે કત્લ કર દિયા જાએગા.

ચુનાંચે અબ્દુલ્લાહ બિન સુહૈલને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ મેરે બાપકો અમન દે દેંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કહા, હાં, વોહ અલ્લાહકે અમનમેં હૈં, વોહ બાહિર નિકલ આએં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાસ બૈઠે હુએ સહાબાસે કહા, તુમમેં સે જો ભી સુહૈલસે મિલે વોહ ઉનકો ઘૂરકર ભી ન દેખે, તાકે વોહ (બે ખૌફો ખતર) બાહિર આ જા સકેં. મેરી ઉમ્રકી કસમ ! (ઉસ વક્ત તક અલ્લાહકે અલાવા કિસી ઔર કી કસમ ખાનેસે મના નહીં કિયા ગયા થા) સુહૈલ તો બડી અક્લો શરાફત વાલા હૈ ઔર સુહૈલ જૈસા આદમી ભી કભી ઈસ્લામસે અંજાન રેહ સકતા હૈ ? ઔર અબ તો વોહ દેખ ચુકા હૈ કે જિસ રાસ્તે પર વોહ મેહનત કર રહા થા, ઉસસે કુછ નફા ન મિલા. હઝરત અબ્દુલ્લાહને જાકર અપને બાપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સારી બાત બતા દી.

સુહૈલ ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો બચપનમેં ભી નેક થે. વોહ અબ બડે હોકર ભી નેક હૈં. ચુનાંચે હઝરત સુહૈલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૭૩, જિલ્દ ૮-૪, બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૯૦

આયા જાયા કરતે થે. શિર્કકી હાલતમેં યેહ ગઝવએ હુનૈનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગયે, યહાં તક કે વોહ જીઈર્રાનામેં મુસલમાન હો ગયે ઔર ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ગનીમતકે માલમેં સે સો (૧૦૦) ઊંટ દિયે.[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મક્કાકી ફતહકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર સફવાન બિન ઉમૈયા ઔર અબુ સુફયાન બિન હરબ ઔર હારિસ બિન હિશામકો બુલાયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા કે આજ અલ્લાહને હમેં ઈન પર કાબૂ દિયા હૈ. ઉન્હોંને આજ તક જો કુછ હમારે સાથ કિયા હૈ, વોહ સબ મૈં ઉનકો યાદ દિલાઉંગા કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે યેહ ફરમાયા કે મેરી ઔર તુમ્હારી મિસાલ તો ઐસી હૈ જૈસે કે હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલામને અપને ભાઈયોંકો ફરમાયા થા...

لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

લા તષરીબ અલયકુમુલ યવ્મ. યગ્ફિરૂલ્લાહુ લકુમ વહુવ અરહમુર્રાહિમીન

"કુછ ઈલઝામ નહીં તુમ પર આજ. બખ્શે અલ્લાહ તુમકો ઔર વોહ હૈ સબ મહેરબાનોં સે મહેરબાન."

હઝરત ઉમર ફરમાતે હૈં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે યૂં મઆફીકા એ'લાન સુનકર) શરમ કે મારે મૈં પાની-પાની હો ગયા. અગર બે-સોચે સમઝે મેરી ઝુબાનસે કોઈ બાત નિકલ જાતી, તો કિતના બુરા હોતા જબકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે યેહ ફરમા રહે હૈં.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબી હુસૈન ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કા ફતહ કર લિયા તો આપ બૈતુલ્લાહમેં દાખિલ હુએ. ફિર આપને બાહિર આકર દરવાઝેકે દોનોં બાઝૂઓં પર હાથ રખકર (કુફ્ફારસે) ફરમાયા, તુમ ક્યા કેહતે હો?

સુહૈલ બિન અમ્રને કહા, હમ આપકે બારેમેં ભલાઈકા ગુમાન રખતે હૈં. આપ કરમ ફરમાને વાલે ભાઈ હૈં ઔર કરમ ફરમાને વાલે ભાઈકે બેટે હૈં ઔર અબ આપ હમ પર કાબૂ પા ચુકે હૈં. (ઔર યેહ બાત મશહૂર હૈ કે કરીમ આદમી કાબૂ પાકર મઆફ કર દિયા કરતા હૈ.) આપને ફરમાયા, મૈં ભી તુમસે વહી કેહતા હૂં જો મેરે ભાઈ યૂસુફને (અપને ભાઈયોંસે) કહા થા... لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ **લા તષરીબ અલયકુમુલ યવ્મ.**

"કુછ ઈલઝામ નહીં તુમ પર આજ."[3]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) એક લંબી હદીષ બયાન કરતે હૈં, જિસમેં યેહ હૈ કે ફિર આપ કા'બામેં દાખિલ હુએ ઔર ઉસકે દરવાઝેકે દોનોં બાઝૂઓં કો પકડ કર આપને ફરમાયા, તુમ (મેરે બારે મેં) ક્યા કેહતે હો ઔર ક્યા ગુમાન રખતે હો?

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૨૯૪, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૨૮૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૫-૨૯૨
૩ ઈસાબા જિલ્દ ૨-૯૩

ઉન્હોંને કહા, હમ યેહ કેહતે હૈં કે આપ હમારે ભતીજે ઔર ચચેરે ભાઈ હૈં ઔર બડે બુર્દબાર ઔર મેહરબાન રહમ કરને વાલે હૈં. ઔર ઉન્હોંને યેહ બાત તીન બાર કહી.

આપને ફરમાયા, મૈં ભી તુમકો વહી કેહતા હૂં જો હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલામને (અપને ભાઈયોંસે) કહા થા....

لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

લા તષરીબ અલયકુમુલ યવ્મ. યગ્ફિરૂલ્લાહુ લકુમ વહુવ અરહમુર્રાહિમીન.

"કુછ ઈલઝામ નહીં તુમ પર આજ. બખ્શે અલ્લાહ તુમકો ઔર વોહ હૈ સબ મહેરબાનોં સે મહેરબાન."

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (આપકી બાત સુનકર) મક્કાકે વોહ કુફ્ફાર મસ્જિદસે નિકલે ઔર વોહ ઈતને ખુશ થે કે જૈસે ઉનકો કબ્રોંસે નિકાલા ગયા હો ઔર ફિર વોહ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગયે.

ઈમામ બૈહકી ફરમાતે હૈં કે ઈસ કિસ્સેમેં ઈમામ શાફઈ (રહ.) ને હઝરત ઈમામ અબૂ યૂસુફ (રહ.) સે યેહ નકલ કિયા હૈ કે જબ કુફ્ફાર મસ્જિદમેં જમા હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ? મૈં તુમ્હારે સાથ ક્યા કરૂંગા ? ઉન્હોંને કહા, (આપ હમારે સાથ) ભલા કરેંગે. આપ કરીમ ભાઈ હૈં ઔર કરીમ ભાઈ કે બેટે હૈં. આપને ફરમાયા, જાઓ તુમ સબ આઝાદ હો.[૧]

હઝરત ઈકરમા બિન અબૂ જહલ (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ફત્હે મક્કાકે દિન હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલકી બીવી ઉમ્મે હકીમ બિન્તે હારિસ બિન હિશામ મુસલમાન હો ગઈ. ફિર હઝરત ઉમ્મે હકીમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈકરમા આપકે ડર સે યમન ભાગ ગયે હૈં. ઉન્હેં ડર થા કે આપ ઉન્હેં કત્લ કર દેંગે. આપ ઉનકો અમન દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉન્હેં અમન હૈ.

અપને સાથ અપના રૂમી ગુલામ લેકર વોહ ઈકરમા કી ખોજમેં નિકલીં. ઈસ ગુલામને હઝરત ઉમ્મે હકીમકો ફુસલાના ચાહા. વોહ ઉસે ઉમ્મીદ દિલાતી રહીં, યહાં તક કે કબીલા ઉકમેં પહોંચ ગઈ. તો ઉન્હોંને ઉસ કબીલે વાલોંસે ઉસ ગુલામકે ખિલાફ મદદ ચાહી.

---

૧ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૧૮

ઉન્હોંને ઉસ ગુલામકો રસ્સિયોંમેં જકડ લિયા.

હઝરત ઉમ્મે હકીમ ઈકરમાકે પાસ જબ પહોંચી તો વોહ તિહામાકે એક કિનારે પર પહોંચ કર નાવ પર સવાર હો ચુકે થે ઔર મલ્લાહ ઉનસે કેહ રહા થા કે કલિમએ ઈખ્લાસ પળહ લો.

ઈકરમાને પૂછા, મૈં ક્યા કહૂં?

ઉસને કહા, લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કહો.

ઈકરમા ને કહા, મૈં તો સિર્ફ ઈસી કલિમાસે હી ભાગ રહા હૂં. ઈતનેમેં હઝરત ઉમ્મે હકીમ વહાં પહોંચ ગઈ ઔર (કપડે હિલાકર ઉનકી તરફ ઈશારા કરને લગીં. (યા ઉન પર ઈસરાર કરને લગીં.) ઔર વોહ ઉનસે કેહ રહી થીં, અય મેરે ચચેરે ભાઈ, મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસી ઝાતકે પાસ સે આ રહી હૂં, જો લોગોંમેં સબસે ઝયાદા જોડ લેને વાલે ઔર સબસે ઝયાદા નેકી કરને વાલે ઔર સબસે ઝયાદા બેહતરીન ઈન્સાન હૈં. અપને આપકો હલાક ન કરો.

ચુનાંચે ઈકરમા યેહ સુનકર રૂક ગયે ઔર વોહ ઉનકે પાસ પહોંચ ગઈ ઔર ઉનસે કહા, મૈં તુમ્હારે લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અમન લે ચુકી હૂં.

ઉન્હોંને કહા, હાં, ક્યા વાકઈ તુમ લે ચુકી હો? ઉન્હોંને કહા, હાં, મૈંને ઉનસે બાત કી થી, ઉન્હોંને મુઝે અમન દે દિયા હૈ. ચુનાંચે વોહ ઉનકે સાથ વાપસ ચલ પડે.

હઝરત ઉમ્મે હકીમને ઈકરમાકો અપને રૂમી ગુલામકી સારી બાત બતાઈ. ઉન્હોંને (ગુસ્સેમેં આકર) ઉસ ગુલામકો કત્લ કર દિયા ઔર વોહ ઉસ વક્ત તક મુસલમાન નહીં હુએ થે.

ઔર જબ યેહ મક્કાકે કરીબ પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાકો ફરમાયા કે ઈકરમા બિન અબૂ જહલ તુમ્હારે પાસ મોમિન ઔર મુહાજિર બનકર આ રહે હૈં. આગે ઈસકે બાપકો બુરા-ભલા ન કેહના, ક્યૂંકે મરે હુએકો બુરા કેહનેસે ઉસકે ઝિંદા રિશ્તેદારોંકો તક્લીફ હોતી હૈ ઔર વોહ ઉસ મુરદે તક પહોંચતા નહીં.

(રાસ્તે મેં) ઈકરમા ને અપની બીવીસે સોહબત કરની ચાહી, લેકિન ઉન્હોંને ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહા કે તુમ કાફિર હો ઔર મૈં મુસલમાન હૂં.

ઈકરમાને કહા, મા'લૂમ હોતા હૈ કે જિસ કામને તુમકો મેરી બાત માનનેસે રોકા હૈ, વોહ બહોત બડા કામ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈકરમાકો દેખતે હી લપકે ઔર જલ્દી કી વજહસે આપકે જિસ્મે અત્હર પર ચાદર તક ન થી, ક્યૂંકે ઉન (કે આને) સે બહોત ખુશ થે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગયે ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સામને ખડે રહે ઔર ઉનકે સાથ ઉનકી બીવી નકાબ પેહને હુએ થીં.

ઉન્હોંને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરી ઈસ બીવીને મુઝે બતાયા હૈ કે આપને મુઝે અમન દે દિયા હૈ.

આપને ફરમાયા, યેહ સચ કેહતી હૈ, તુમ્હેં અમન હૈ.

ઈકરમાને કહા, અય મુહમ્મદ ! આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં?

આપને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકી દઅવત દેતા હૂં કે તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં હૈ ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં ઔર તુમ નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો ઔર ફ્લાં-ફ્લાં કામ કરો. આપને ઈસ્લામકે કુછ અમલ ગિનવાએ, તો ઈકરમાને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપને હક બાત કી ઔર અચ્છી ઔર ઉમદા બાત કી દઅવત દી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! આપ તો ઈસ દઅવતકે કામકો શુરૂ કરનેસે પેહલે હી હમમેં સબસે ઝયાદા સચ્ચે ઔર સબસે ઝયાદા નેક થે. ફિર હઝરત ઈકરમાને કલિમા શહાદત પળ્હા, “અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ.” આપ ઉનકે ઈસ્લામ લાને સે બહોત ખુશ હુએ, ફિર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે પળ્હનેકે લિયે કોઈ બેહતરીન ચીઝ બતાએં. આપને ફરમાયા, “અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ” પળ્હા કરો.

હઝરત ઈકરમાને કહા, કુછ ઔર બતા દેં.

આપને ફરમાયા, યેહ કહો કે મૈં અલ્લાહકો ઔર તમામ હાઝિર લોગોંકો ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મૈં મુસલમાન ઔર મુજાહિદ ઔર મુહાજિર હું.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ખુશ હોકર) કહા, તુમ મુઝસે આજ જો ભી ઐસી ચીઝ માંગોગે, જો મૈં દે સકતા હૂં, વોહ મૈં તુમ્હેં ઝરૂર દે દૂંગા.

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) ને કહા, મૈં આપસે યેહ દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કે આપ મેરે લિયે યેહ દુઆ કરેં કે મૈંને આપકી જિતની દુશ્મની કી હૈ યા આપકે ખિલાફ જિતને સફર કિયે હૈં ઔર આપકે ખિલાફ જિતની જંગેં કી હૈં યા આપકો આપકે સામને યા આપકે પીછે જિતની નામુનાસિબ બાતેં કહી હૈં, અલ્લાહ ઉન સબકો મઆફ કર દે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈન્હોંને મુઝસે જિતની દુશ્મની કી હૈ ઔર આપકે નૂરકો બુઝાનેકે લિયે જિતને સફર કિયે હૈં, ઉન સબકો મઆફ ફરમા દે ઔર ઈન્હોંને મેરે સામને ઔર પીછે જિતની બેઈઝઝતી કી હૈ, વોહ સબ મઆફ ફરમા દે.

હઝરત ઈકરમાને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબ મૈં ખુશ હો ગયા હૂં, અલ્લાહકી કસમ ! અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબ તક મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેસે રોકનેકે લિયે જિતના માલ ખર્ચ કર ચુકા હૂં, અબ આગે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉસસે સો ગુના (ઈન્શાઅલ્લાહ) ખર્ચ કરૂંગા ઔર અબ તક અલ્લાહકે રાસ્તેસે રોકનેકી જિતની લડાઈયાં લડ ચુકા હૂં, અબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉસસે દોગુની લડાઈ લડૂંગા. ચુનાંચે હઝરત ઈકરમા પૂરે ઝોર શોરસે જિહાદમેં શરીક હોતે રહે, યહાં તક કે (અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં) શહીદ હો ગયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (નયે નિકાહકે બગૈર હી) પેહલે નિકાહકી બુનિયાદ પર હી હઝરત ઉમ્મે હકીમકો ઉનકે નિકાહમેં બાકી રખા.

વાકેદીને અપની સનદસે યેહ નકલ કિયા હૈ કે ગઝવએ હુનૈનકે દિન (જબ શુરૂમેં મુસલમાનોંકી હાર હુઈ તો) સુહૈલ બિન અમ્રને કહા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ

ઔર ઉનકે સહાબાકો કબીલા સકીફ ઔર કબીલા હવાઝિનકા પેહલેસે અંદાઝા ન થા, તો ઉનકો હઝરત ઈકરમા ને કહા, યેહ બાત નહીં હૈ, બલકે હાર ઔર જીત તો અલ્લાહકે હાથમેં હૈ. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈખ્તિયારમેં કુછ નહીં હૈ. અગર આજ ઉનકો હાર હો ગઈ હૈ તો કલ કો ઉનકે હકમેં અચ્છા નતીજા નિકલ આએગા.

સુહૈલ ને કહા, અરે, કુછ દિન પેહલે તક તો તુમ ઈનકે બડે મુખાલિફ થે. (અબ ઉનકે બડે હામી હો ગયે હો.) હઝરત ઈકરમા ને કહા, અય અબૂ યઝીદ ! અલ્લાહકી કસમ! હમ લોગ બિલ્કુલ ગલત રાસ્તે પર મેહનત કરતે રહે. હમારી અક્લ ભી કોઈ અક્લ થી કે હમ ઐસે પત્થરોંકી ઈબાદત કરતે રહે જો ન નફા દે સકતે થે, ન નુક્સાન.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કી એક હદીષમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ઈકરમા જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝે પર પહોંચે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત ખુશ હુએ ઔર ઉનકે આનેકી ઈસી ખુશીકી વજહસે આપ ખડે હોકર ફૌરન ઉનકી તરફ લપકે ઔર ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત ઈકરમા બિન અબૂ જહલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં પહોંચા, તો મૈંને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! (મેરી) ઈસ (બીવી) ને મુઝે બતાયા હૈ કે આપને મુઝે અમન દે દિયા હૈ.

આપને ફરમાયા, હાં, તુમ્હેં અમન હૈ.

મૈંને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, વોહ અકેલા હૈ. ઉસકા કોઈ શરીક નહીં ઔર આપ અલ્લાહકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર આપ લોગોંમેં સબસે ઝયાદા નેક ઔર સબસે ઝયાદા સચ્ચે ઔર સબસે ઝયાદા વા'દા કો પૂરા કરને વાલે હૈં.

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં યેહ સબ કુછ કેહ તો રહા થા, લેકિન શરમકે મારે મૈંને અપના સર ઝુકાયા હુઆ થા. ફિર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મેરે લિયે અલ્લાહસે દુઆ ફરમા દેં કે મૈંને આપકી આજ તક જિતની દુશ્મની કી હૈ ઔર શિર્કકો ગાલિબ કરનેકી કોશિશ ઔર મેહનત કરનેમેં, મૈંને જિતને સફર કિયે હૈં, અલ્લાહ ઉન સબકો મઆફ ફરમા દે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈસ ઈકરમાને આજ તક જિતની મેરી દુશ્મની કી હૈ ઔર આપસે રોકને કે લિયે જિતને સફર કિયે હૈં, ઉન સબકો મઆફ ફરમા દે.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આપ જો કુછ જાનતે હૈં, ઉસમેં સે બેહતરીન બાત મુઝે બતાએં, તાકે મૈં ઉસે જાન લૂં, (ઔર ઉસ પર અમલ કરૂં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, કહો, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ." ઔર અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ કરો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૭૫

ફિર હઝરત ઈકરમા ને કહા, અલ્લાહકી કસમ! અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેસે રોકને કે લિયે જિતના માલ ખર્ચ ચુકા હૂં. અબ ઉસસે દુગના માલ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરૂંગા ઔર અબ તક અલ્લાહકે રાસ્તેસે રોકને કે લિયે જિતની લડાઈ લડ ચુકા હૂં, અબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉસસે દુગની લડાઈ લડૂંગા.

ચુનાંચે હઝરત ઈકરમા પૂરે ઝોરો શોર સે જિહાદમેં શરીક હોતે રહે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિલાફતકે દૌરમેં ગઝવએ અજનાદૈન મેં શહીદ હુએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હજ્જતુલ વિદાઅ વાલે સાલ ઉનકો હવાઝિનસે સદકા વસૂલ કરને ભેજા થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત હઝરત ઈકરમા તબાલા (યમન) મેં થે.[૧]

હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ફત્હે મક્કાકે દિન સફવાન બિન ઉમૈયાકી બીવી હઝરત બગૂન બિન્તે મુઅદ્દલ મુસલમાન હો ગઈ. ઉનકા તઅલ્લુક કબીલા કિનાનાસે થા, લેકિન ખુદ સફવાન બિન ઉમૈયા મક્કાસે ભાગ કર એક ઘાટીમેં છુપ ગયે થે. ઉનકે સાથ સિર્ફ ઉનકા ગુલામ યસાર હી થા. ઉસકો ઉન્હોંને કહા, તેરા નાસ હો, દેખો, કૌન આ રહા હૈ ?

ઉસને કહા, યેહ ઉમૈર બિન વહબ આ રહે હૈં. સફવાનને કહા, મૈં ઉમૈરકે સાથ ક્યા કરૂં ? અલ્લાહકી કસમ ! યેહ તો મુઝે કત્લ કરનેકે ઈરાદેસે હી આ રહે હૈં. ઈન્હોંને તો મેરે ખિલાફ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી મદદ કી હૈ.

ઈતનેમેં હઝરત ઉમૈર વહાં પહોંચ ગયે, તો ઉનસે સફવાનને કહા, ઈતના કુછ મેરે સાથ કર ગુઝરનેકે બાદ ભી તુમ્હેં ચૈન ન આયા. અપને કર્ઝ ઔર અપને બાલ-બચ્ચોંકી ઝિમ્મેદારી તુમને મુઝ પર ડાલી થી (વોહ સબ મૈંને બરદાશ્ત કી) ઔર અબ તુમ મુઝે કત્લ કરને આ ગયે હો.

હઝરત ઉમૈર ને કહા, અય અબૂ વહબ ! (યેહ સફવાનકી કુન્નિયત હૈ) મૈં તુમ પર કુરબાન હૂં. મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસે આદમીકે પાससे આ રહા હૂં જો લોગોંમેં સબસે ઝયાદા નેક ઔર સબસે ઝયાદા જોડ લેને વાલે હૈં.

હઝરત ઉમૈરને આનેસે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા થા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરી કૌમકા સરદાર (સફવાન) સમન્દરમેં છલાંગ લગાનેકે લિયે ભાગ ગયા હૈ ઔર ઉસે ડર થા કે આપ ઉસે અમન નહીં દેંગે. મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, આપ ઉસે અમન દે દેં.

---

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૨૪૧, મજ્મઆ જિલ્દ ૬-૧૭૪

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને અમન દે દિયા.

ચુનાંચે યેહ ઉનકી ખોજમેં ચલ પડે ઔર સફવાનસે કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં અમન દે ચુકે હૈં.

સફવાનને કહા, નહીં, મૈં અલ્લાહકી કસમ! તુમ્હારે સાથ (મક્કા) નહીં વાપસ જાઉંગા, જબ તક તુમ ઐસી નિશાની નહીં લે આતે જિસકો મૈં પેહચાનતા હૂં. (ચુનાંચે હઝરત ઉમૈરને વાપસ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કિસી નિશાનીકે દેને કી દરખ્વાસ્ત કી.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, લો, મેરી પગડી લે જાઓ.

વોહ પગડી લેકર હઝરત ઉમૈર સફવાનકે પાસ વાપસ આએ. યેહ પગડી વોહ ધારીદાર ચાદર થી જિસે બાંધે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મક્કામેં) દાખિલ હુએ થે. ચુનાંચે હઝરત ઉમૈર સફવાનકી ખોજમેં દોબારા નિકલે ઔર ઉનસે કહા, અય અબૂ વહબ ! તુમ્હારે પાસ મૈં ઐસે આદમીકે પાસસે આ રહા હૂં જો લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બેહતરીન ઔર સબસે ઝયાદા જોડ લેને વાલે ઔર સબસે ઝયાદા નેક ઔર સબસે ઝયાદા બુર્દબાર હૈં. ઉનકી શરાફત તુમ્હારી શરાફત હૈ. ઉનકી ઈઝઝત તુમ્હારી ઈઝઝત હૈ ઔર ઉનકા મુલ્ક તુમ્હારા મુલ્ક હૈ. તુમ્હારે હી ખાનદાનકે આદમી હૈં. મૈં તુમ્હેં નસીહત કરતા હૂં કે અપને બારેમેં અલ્લાહસે ડરો. સફવાનને ઉનસે કહા, મુઝે અપને કત્લ હોનેકા ડર હૈ.

હઝરત ઉમૈરને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો તુમ્હેં ઈસ્લામમેં દાખિલ હોનેકી દઅવત દે રહે હૈં. અગર તુમ્હેં ખુશીકે સાથ યેહ મંઝૂર હૈ તો ઠીક હૈ, વરના તુમ્હેં ઉન્હોંને દો માહકી મોહલત દે દી હૈ ઔર જો પગડી બાંધ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મક્કામેં) દાખિલ હુએ થે, તુમ ઉસે પેહચાનતે હો ?

સફવાનને કહા, હાં. ચુનાંચે હઝરત ઉમૈરને વોહ પગડી નિકાલકર દિખાઈ, તો સફવાનને કહા, હાં, યેહ વહી હૈ.

ચુનાંચે સફવાન વહાંસે ચલ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લકી ખિદમતમેં પહોંચે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ વક્ત મસ્જિદે હરામમેં અસ્રકી નમાઝ પઢ્હા રહે થે. યે દોનોં વહાં પહોંચ કર ખડે હો ગએ. સફવાન ને પૂછા, મુસલમાન દિન-રાતમેં કિતની નમાઝેં પઢ્હતે હૈં ? હઝરત ઉમૈરને કહા, પાંચ નમાઝેં.

સફવાનને કહા, ક્યા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો નમાઝ પઢ્હા રહે હૈં ? હઝરત ઉમૈરને કહા, હાં.

જ્યૂં હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝસે સલામ ફેરા. સફવાનને ઊંચી આવાઝ સે કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉમૈર બિન વહબ મેરે પાસ આપકી પગડી લેકર આએ હૈં ઔર યેહ કેહતે હૈં કે આપને મુઝે અપને પાસ બુલાયા હૈ કે મૈં (ઈસ્લામમેં દાખિલ હોને પર) રાઝી હો જાઉં, તો ઠીક હૈ, વરના આપને મુઝે દો માહકી મોહલત દે દી હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ વહબ ! (સવારીસે નીચે) ઉતર આઓ. ઉન્હોંને કહા, મૈં ઉસ વક્ત તક નહીં ઉતરૂંગા, જબ તક આપ સાફ-સાફ ન બયાન ફરમા દેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દો માહ છોડ તુમ્હેં ચાર માહકી મોહલત હૈ.

ચુનાંચે સફવાન સવારીસે ઉતર આએ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (સહાબાકા લશ્કર લેકર) હવાઝિનકી તરફ તશરીફ લે ગએ. (ઈસ સફરમેં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફવાન ભી ગએ. વોહ અભી તક મુસલમાન નહીં હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ઉનકે હથિયાર ઉધારકે તૌર પર લેનેકે લિયે આદમી ભેજા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સો (૧૦૦) ઝિરહ સારે સામાનકે સાથ ઉધારકે તૌર પર ભેજ દી.

ઉન્હોંને કહા, આપ મુઝસે યે ઝિરહ મેરી ખુશીસે લેના ચાહતે હૈં યા ઝબરદસ્તી ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમ ઉધારકે તૌર પર લેના ચાહતે હૈં, જો વાપસ કર દેંગે.

ચુનાંચે ઉન્હોંને વોહ ઝિરહ ઉધારકે તૌર પર દે દીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર વોહ યે ઝિરહેં અપની સવારી પર લાદ કર હુનૈન લે ગએ. વોહ ગઝવએ હુનૈન ઔર તાઈફમેં શરીક રહે. ફિર વહાંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જીઈર્રાના વાપસ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલ ફિર કર માલે ગનીમત દેખ રહે થે. સફવાન બિન ઉમૈયા ભી આપકે સાથ થે.

સફવાન બિન ઉમૈયાને ભી દેખના શુરૂ કિયા કે જીઈર્રાનાકી તમામ ઘાટી જાનવરોં, બકરિયોં ઔર ચરવાહોંસે ભરી હુઈ હૈ ઔર બડી દેર તક ગૌરસે દેખતે રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉનહેં કનખિયોંસે દેખતે રહે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ વહબ ! ક્યા યેહ (માલે ગનીમતસે ભરી હુઈ) ઘાટી તુમ્હેં પસંદ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ સારી ઘાટી તુમ્હારી હૈ ઔર જિતના માલે ગનીમત હૈ, વોહ ભી તુમ્હારા હૈ.

યેહ સુનકર સફવાનને કહા, ઈતની બડી સખાવતકી હિંમત સિર્ફ નબી હી કર સકતા હૈ ઔર કલિમએ શહાદત, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ." પળ્હકર વહીં મુસલમાન હો ગએ.[૧]

હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈનસે ઝિરહેં ગઝવએ હુનૈનકે દિન રિવાયતકે તૌર પર તલબ ફરમાઈ. ઉન્હોંને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! ક્યા આપ છીન કર લેના ચાહતે હૈં ?

૧ કંઝ જિલ્દ ૫-૨૯૪, બિદાયા જિલ્દ ૪-૩૦૮

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, મૈં તો ઉધારકે તૌર પર અપની ઝિમ્મેદારી પર લેના ચાહતા હૂં. (અગર ખરાબ હોંગી તો ઉનકા જુર્માના દૂંગા) ચુનાંચે કુછ ઝિરહેં ખરાબ હો ગઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઉનકા જુર્માના દેના ચાહા, તો હઝરત સફવાનને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ તો મેરે દિલમેં ઈસ્લામકા શૌક હૈ. (માલ લેનેકા નહીં હૈ)[૧]

હઝરત હુવૈતિબ બિન અબ્દુલ ઉઝ્ઝા (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત મુન્ઝિર બિન જહમ ફરમાતે હૈં કે હઝરત હુવૈતિબ બિન અબ્દુલ ઉઝ્ઝાને બયાન કિયા કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફત્હે મક્કાકે સાલ મક્કામેં દાખિલ હો ગએ, તો મુઝે બહોત હી ડર મેહસૂસ હુવા. ચુનાંચે મૈં અપને ઘરસે નિકલ ગયા ઔર અપને ઘર વાલોંકો ઐસી જગહોં પર ભિજવા દિયા, જહાં વોહ હિફાઝતસે રેહ સકેં ઔર ખૂદ ઔફકે બાગ મેં જા પહોંચા.

એક દિન અચાનક વહાં હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) આ ગએ. મેરી ઉનસે પુરાની દોસ્તી થી ઔર દોસ્તી હમેશા કામ આયા કરતી હૈ, લેકિન મૈં ઉનકો દેખતે હી (ડર કે મારે) ભાગ ખડા હુવા.

ઉન્હોંને મુઝે પુકારા, અય અબૂ મુહમ્મદ ! મૈંને કહા, લબ્બૈક, હાઝિર હૂં.

ઉન્હોંને કહા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? મૈં ને કહા, ડર કે મારે (ભાગ રહા હૂં).

ઉન્હોંને કહા, ડરો મત. તુમ સબ અલ્લાહકી અમાનમેં હો. (યેહ સુનકર) મૈં ઉનકે પાસ વાપસ આ ગયા ઔર ઉન્હેં સલામ કિયા. ઉન્હોંને કહા, અપને ઘર જાઓ.

મૈંને કહા, ક્યા મેરે લિયે અપને ઘર જાને કોઈ રાસ્તા હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! મેરા તો યેહ ખયાલ હૈ કે અપને ઘર ઝિંદા નહીં પહોંચ સકતા હૂં. અવ્વલ તો રાસ્તે હી મેં કત્લ કર દિયા જાઉંગા ઔર અગર કિસી તરહ ઘર પહોંચ ગયા, તો વહાં ઘરમેં આકર મુઝે કોઈ ન કોઈ ઝરૂર કત્લ કર દેગા ઔર મેરે ઘર વાલે ભી અલગ-અલગ જગહોં પર હૈં.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, અપને ઘર વાલોંકો એક જગહ જમા' કર લો ઔર મૈં તુમ્હારે સાથ તુમ્હારે ઘર તક જાઉંગા. ચુનાંચે વોહ મેરે સાથ મેરે ઘર તક ગએ ઔર રાસ્તેમેં ઊંચી આવાઝસે યેહ કેહતે ગએ કે હુવૈતિબકો અમન મિલ ચુકા. ઉન્હેં કોઈ ન છેડે. ફિર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે ઔર ઉનકો સારા કિસ્સા સુનાયા.

---

૧ અહમદ જિલ્દ ૬-૪૬૫

આપને ફરમાયા કે મૈં જિન લોગોંકો કત્લ કરને કા હુક્મ દે ચુકા હૂં, ક્યા ઉનકે અલાવા તમામ લોગોંકો અમન નહીં મિલ ચુકા હે ?

હઝરત હુવૈતિબ કેહતે હૈં કે ઈસ બાતસે મુઝે ઇત્મિનાન હો ગયા ઔર મૈં અપને બાલ-બચ્ચોંકો ઘર લે આયા.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) મેરે પાસ દોબારા આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અબૂ મુહમ્મદ ! કબ તક ? ઔર કહાં તક ? તુમ તમામ લડાઈયોંમેં પીછે રેહ ગએ. ભલાઈકે તમામ મૌકે બાકી હૈં, તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર મુસલમાન હો જાઓ, સલામતી પા લોગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો તમામ લોગોંમેં સબસે ઝયાદા નેક ઔર સબસે ઝયાદા જોડ લેને વાલે ઔર સબસે ઝયાદા બુર્દબાર હૈં. ઉનકી શરાફત તુમ્હારી શરાફત હે ઔર ઉનકી ઈઝઝત તુમ્હારી ઈઝઝત હે.

મૈંને કહા, મૈં તુમ્હારે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાને કો તૈયાર હૂં. ચુનાંચે મૈં ઉનકે સાથ ચલ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી આપકે પાસ મૌજૂદ થે. મૈં આપકે સિરહાને ખડા હો ગયા ઔર મૈંને હઝરત અબૂઝરસે પૂછા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિસ તરહ કરતે હૈં.

ઉન્હોંને કહા, યેહ કહો, "અસ્સલામુ અલૈકુમ અય્યુહન્નબીય્યુ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ." ચુનાંચે મૈંને આપકો ઉન્હીંકે લફ્ઝોંમેં સલામ કિયા.

આપને ફરમાયા, "વ અલૈકુમ અસ્સલામ અય હુવૈતિબ ! "

મૈંને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને તુમ્હેં દઅવત દી.

હઝરત હુવૈતિબ કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે ઈસ્લામ લાનેસે બહોત ખુશ હુએ. આપને મુઝસે કુછ કર્ઝ માંગા. મૈંને આપકો ચાલીસ હઝાર દિરહમ કર્ઝ દિયે ઔર આપકે સાથ ગઝવએ હુનૈન ઔર તાઈફમેં શરીક રહા. આપને મુઝે હુનૈનકે માલે ગનીમતમેં સે સો ઊંટ દિયે.[૧]

હઝરત જઅફર બિન મહમૂદ બિન મુહમ્મદ બિન સલમા અશહલીસે લંબી હદીસ રિવાયત કી ગઈ હે, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હે કે ફિર હઝરત હુવૈતિબને કહા, કુરૈશકે ઉન બડે લોગોંમેં જો ફત્હે મક્કા તક અપની કૌમકે દીન પર બાકી રેહ ગએ થે, કોઈ ભી મુઝસે ઝયાદા ઈસ ફતહકો નાપસંદ સમઝને વાલા નહીં થા, લેકિન હોતા તો વહી હે જો મુકદ્દરમેં હે. મૈં મુશ્રિકોંકે સાથ બદરકી લડાઈમેં ભી શરીક હુવા થા. મૈંને (ઈસ લડાઈમેં) બહોતસે સબક વાલે મંઝર દેખે. ચુનાંચે મૈંને ફરિશ્તોંકો દેખા કે વોહ ઝમીન આસમાનકે દર્મિયાન ઉતર રહે હૈં ઔર કાફિરોંકો કત્લ કર રહે હૈં ઔર ઉનકો કૈદ કર રહે હૈં, તો મૈંને કહા, ઈસ આદમીકી હિફાઝતકા

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૪૯૩, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૩૬૪

મુસ્તકિલ (ગૈબી) ઈન્તિઝામ હૈ ઔર મૈંને જો કુછ દેખા થા, ઉસકા કિસીસે ઝિક્ર નહીં કિયા. ચુનાંચે હારકા મુંહ દેખકર હમ મક્કા વાપસ આ ગએ. ફિર બાદમેં કુરૈશ એક-એક કરકે મુસલમાન હોતે રહે. હુદૈબિયાકી સુલહકે મૌકે પર મૈં ભી મૌજૂદ થા ઔર સુલહ કરાનેમેં મૈં ભી દૌડ ભાગ કરતા રહા, યહાં તક કે સુલહનામા મુકમ્મલ હો ગયા ઔર ઈન તમામ બાતોંસે ઈસ્લામકો તરક્કી હોતી રહી, ક્યૂંકે અલ્લાહ સિર્ફ ઉસી ચીઝકો વુજૂદ દેતે હૈં, જિસે વોહ ચાહતે હૈં. ઈસ સુલહનામાકા આખિરી ગવાહ મૈં થા. ઔર મૈંને (અપને દિલમેં) કહા કે કુરૈશ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝુબાની જમા' ખર્ચસે વાપસ ભેજકર અગરચે ઈસ વક્ત ખુશ હો રહે હૈં, લેકિન ઉનકો આગે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે બુરે હાલાત હી દેખને પડેંગે.

અગલે સાલ જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉમરહકી કઝા પૂરી કરનેકે લિયે તશરીફ લાએ ઔર સારે કુરૈશ મક્કાસે બાહિર ચલે ગએ, તો મૈં ઔર સુહૈલ બિન અમ્ર ઔર કુછ લોગ ઈસલિયે મક્કા ઠહેર ગએ તાકે વક્તકે ખત્મ હોને પર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મક્કાસે વાપસ જાને કે લિયે કહેં.

ચુનાંચે જબ તીન દિન ગુઝર ગએ તો મૈંને ઔર સુહૈલ બિન અમ્રને જાકર કહા કે શર્તકે મુતાબિક આપકા વક્ત પુરા હો ગયા હૈ. આપ હમારે શહરસે ચલે જાએં.

આપને ફરમાયા, અય બિલાલ ! (યેહ એ'લાન કર દો કે) જિતને મુસલમાન હમારે સાથ આએ હૈં, વોહ સૂરજ ડૂબનેસે પેહલે હી મક્કાસે નિકલ જાએં[1]

હઝરત હારિસ બિન હિશામ (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઈકરમા (રહ.) ફરમાતે હૈં કે ફત્હે મક્કાકે દિન હારિસ બિન હિશામ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અબી રબીઆ હઝરત ઉમ્મે હાની બિન્તે અબી તાલિબ (રદિ.) કે પાસ આએ. ઉન દોનોંને ઉનસે પનાહ માંગી ઔર યૂં કહા, હમ તુમ્હારી પનાહમેં આના ચાહતે હૈં. હઝરત ઉમ્મે હાનીને ઉન દોનોંકો પનાહ દે દી.

ફિર હઝરત અલી બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) વહાં આએ. ઉનકી નઝર ઉન દોનોં પર પડી. વોહ અપની તલવાર નિકાલ કર ઉન પર હમલા કરને કે લિયે ઝપટ પડે, તો હઝરત ઉમ્મે હાની (ઉન દોનોંકો બચાનેકે લિયે) હઝરત અલી (રદિ.) સે લિપટ ગઈ ઔર કેહને લગીં, તમામ લોગોંમેં સે તુમ હી મેરે સાથ ઐસા કરને લગે હો ? અગર તુમ્હેં મારના હી હૈ, તો પેહલે મુઝે મારો.

હઝરત અલી (રદિ.) (રૂક ગએ ઔર) ઉનકો યેહ કેહકર ચલે ગએ કે તુમ મુશ્રિકોં કો પનાહ દેતી હો ? હઝરત ઉમ્મે હાની (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૪૯૨

સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માંજાએ ભાઈ હઝરત અલી (રદિ.) ને મેરે સાથ ઐસા મા'મલા કિયા હૈ કે મેરા બચના મુશ્કિલ હો ગયા થા. મૈંને અપને દો મુશ્રિક દેવરોંકો પનાહ દી થી, વોહ તો કત્લ કરનેકે લિયે ઉન પર ઝપટ પડે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન્હેં ઐસા નહીં કરના ચાહિયે થા. જિસકો તુમને પનાહ દી, ઉસે હમને ભી પનાહ દે દી. જિસે તુમને અમન દિયા, ઉસે હમને ભી અમન દે દિયા. હઝરત ઉમ્મે હાની (રદિ.) ને વાપસ આકર ઉન દોનોંકો સારી બાત બતાઈ. વોહ દોનોં અપને ઘરોંકો ચલે ગએ.

લોગોંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા કે હારિસ બિન હિશામ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અબી રબીઆ તો ઝાફરાન વાલી ચાદરેં પેહને હુએ અપની મજિલસમેં ઈત્મિનાન સે બૈઠે હુએ હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ તુમ લોગ ઉનકા કુછ નહીં કર સકતે હો, ક્યૂંકે હમ ઉનકો અમન દે ચુકે હૈં.

હઝરત હારિસ બિન હિશામ ફરમાતે હૈં કે મૈં બહોત દેર તક સોચતા રહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે મુશ્રિકોંકી હર લડાઈમેં દેખા હૈ. અબ મૈં ઉનકી ખિદમતમેં જાઉંગા, તો ઉનકી નિગાહ મુઝ પર પડેગી, તો ઉસસે મુઝે શરમ આએગી. લેકિન ફિર મુઝે ખયાલ આયા કે આપ બહોત નેક ઔર બહોત રહમદિલ હૈં. ઈસલિયે મૈં આપકી ખિદમતમેં હાઝિરી કે લિયે ચલ પડા.

જબ મૈં આપકે પાસ પહોંચા તો આપ મસ્જિદે હરામમેં દાખિલ હો રહે થે. મુઝે દેખકર આપ હંસતે હુએ મુઝસે પેશ આએ ઔર રૂક ગએ. મૈંને આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ કિયા ઔર કલિમએ શહાદત પળ્હ લિયા.

આપને ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં જિસને તુમકો હિદાયત દી. તુમ્હારે જૈસે આદમીકો ઈસ્લામસે અંજાના નહીં રેહના ચાહિયે.

હઝરત હારિસ ને કહા, મૈં ભી યેહી સમઝતા હૂં કે ઈસ્લામ જૈસે દીન સે અંજાના નહીં રેહના ચાહિયે.[૧]

હઝરત નુઝૈર બિન હારિસ અબ્દરી (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

હઝરત મુહમ્મદ બિન શુરહબીલ અબ્દરી કેહતે હૈં કે હઝરત નુઝૈર બિન હારિસ (રદિ.) લોગોંમેં બડે આલિમ થે ઔર કહા કરતે થે કે તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં,

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૨૭૭

જિસને હમેં ઈસ્લામકી દૌલતસે નવાઝા ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ભેજકર હમ પર એહસાન ફરમાયા ઔર હમ ઉસ દીન પર નહીં મરે, જિસ પર હમારે બાપદાદા મરે હૈં. મૈં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખિલાફ) કુરૈશકે સાથ હર રાસ્તે પર કોશિશ કરતા રહા, યહાં તક કે મક્કા ફતહ કર લિયા ગયા ઔર આપ હુનૈન તશરીફ લે ગએ. હમ ભી આપકે સાથ ગએ.

હમારા ઈરાદા યેહ થા કે અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હારકા મુંહ દેખના પડા, તો હમ આપકે ખિલાફ આપકે દુશ્મનોંકી મદદ કરેંગે, લેકિન યેહ હમારે લિયે મુમ્કિન ન હો સકા. જબ આપ જીઈર્રાના પહોંચે તો મૈં ઈસી ઈરાદે પર થા કે અચાનક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી મુલાકાત હુઈ.

આપ બડે ખુશ થે. આપને ફરમાયા, નુઝૈર ! મૈંને કહા, જી હાઝિર હૂં.

આપને ફરમાયા, તુમને ગઝવએ હુનૈનકે દિન જો કુછ કરનેકો સોચા થા, યેહ ઉસસે બેહતર હૈ. મૈં લપક કર આપકે ઝરા ઔર કરીબ હુવા. આપને ફરમાયા, અબ તુમ્હારે લિયે ઈસ બાતકા વક્ત આ ગયા હૈ કે તુમ અપને દીનકે બારેમેં ગૌર કરો.

મૈંને કહા, મૈં ઈસ બારેમેં પેહલેસે સોચ રહા હૂં.

આપને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ઈસકો સાબિતકદમીમેં તરક્કી નસીબ ફરમા.

(હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ દુઆકા અસર યેહ હુવા) કે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, દીન પર પુખ્તગીમેં ઔર હકકી મદદ કરનેમેં મેરા દિલ પત્થરકી તરહ મઝબૂત હો ગયા. ફિર મૈં અપને ઘર વાપસ આયા, તો વહાં અચાનક મેરે પાસ બનૂ દુઈલ કા એક આદમી આકર કેહને લગા, અય અબુલ હારિસ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હેં સૌ ઊંટ દેનેકા હુક્મ દિયા હૈ, મુઝે ઉનમેંસે કુછ ઊંટ દે દો, ક્યૂંકે મુઝ પર બહોત ઝયાદા કર્ઝ હૈ.

પેહલે તો મેરા ઈરાદા હુવા કે યે ઊંટ ન લૂં ઔર મૈંને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરા દિલ રખનેકે લિયે દે રહે હૈં. મૈં ઈસ્લામકે લિયે રિશ્વત નહીં લેના ચાહતા હૂં. ફિર મૈંને સોચા કે ન તો ઊંટોંકી મેરે દિલમેં તલબ થી ઔર ન મૈંને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે) માંગે. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૂદ હી દે રહે હૈં) ઈસલિયે મૈંને વોહ ઊંટ લે લિયે ઔર ઉનમેં દુઈલીકો દસ ઊંટ દે દિયે.[૧]

તાઈફ કે બનૂ સકીફ કે ઈસ્લામ લાને કા કિસ્સા

ઈબ્ને ઈસ્હાકને બયાન કિયા હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બનૂ સકીફકે પાસ સે વાપસ હુએ, તો (બનૂ સકીફ મેં સે) હઝરત ઉરવહ બિન મસઊદ (રદિ.)

---
૧ ઈસાબા જિલ્દ ૩-૫૫૮

આપકે પીછે ચલ દિયે ઔર મદીનાસે પેહલે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે ગએ ઔર મુસલમાન હો ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાતકી ઈજાઝત ચાહી કે ઈસ્લામકો લેકર અપની કૌમકે પાસ વાપસ જાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, વોહ તુમ્હેં કત્લ કર દેંગે. (આપકો બનૂ સકીફકે પિછલે રવૈયેસે યેહ મા'લૂમ થા કે ઉનમેં ઘમંડ ઔર ઝિદ હૈ.)

હઝરત ઉરવહને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મૈં ઈન્હેં ઈનકી કુંવારી લડકિયોંસે ભી મેહબૂબ હું ઔર વોહ વાકઈ બનૂ સકીફમેં બહોત મેહબૂબ થે ઔર ઉનકી બાત માની જાતી થી. ચુનાંચે વોહ અપની કૌમ કો ઈસ્લામ કી દઅવત દેને કે ઈરાદે સે વાપસ હો ગએ ઔર ઉન્હેં ઉમ્મીદ થી કે ચૂંકે ઉનકા બનૂ સકીફ મેં બડા દર્જા હૈ, ઈસલિયે બનૂ સકીફ ઉનકી મુખાલફત નહીં કરેંગે. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને એક કોઠે પર ચળ્હકર સારી કૌમકે સામને અપના મુસલમાન હોના ઝાહિર કર દિયા ઔર ઉન્હેં ઈસ્લામકી દઅવત દી.

બનૂ સકીફને હર તરફસે તીર બરસાને શુરૂ કર દિયે. ઉન્હેં એક તીર ઐસા લગા, જિસસે વોહ શહીદ હો ગએ. જબ વોહ ઝખ્મી હો ગએ, તો ઉનસે પૂછા ગયા કે આપ અપને ખૂનકે બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં?

ઉન્હોંને કહા, યેહ એ'જાઝ હૈ જો અલ્લાહને મુઝે અતા ફરમાયા ઔર મુઝે શહાદતકા દર્જા દિયા. મેરા ભી વહી દર્જા હૈ જો ઉન સહાબાકા થા, જો યહાંસે જાનેસે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શહીદ હુએ થે, ઈસલિયે મુઝે ઉનકે સાથ દફન કર દેના.

ચુનાંચે લોગોંને ઉનકો ઉન્હીં સહાબાકે સાથ દફન કિયા.

સહાબા (રદિ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન ઉરવહકે બારેમેં ફરમાયા થા કે સૂરએ યાસીનમેં જિન (હબીબ નજ્જાર) કે સાથ ઉનકી કૌમકે મા'મલેકા ઝિક્ર કિયા ગયા હૈ, હઝરત ઉરવહકે સાથ ઉનકી કૌમને વૈસા હી મા'મલા કિયા હૈ.

હઝરત ઉરવહકી શહાદતકે કુછ મહીનોં બાદ સકીફને આપસમેં બૈઠકર યેહ સોચા કે આસ-પાસકે તમામ અરબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોકર મુસલમાન હો ચુકે હૈં. અબ ઉનસે લડનેકી તાકત નહીં રહી ઔર યેહ ફૈસલા કિયા કે અપના એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજેં. ચુનાંચે અબ્દે યાલીલ બિન અમ્રકે સાથ બની અહલાફકે દો આદમી ઔર બની માલિકકે તીન આદમી ભેજે. યે લોગ મદીનાકે કરીબ પહોંચ કર એક ચશ્મેકે પાસ ઠહેરે. વહાં ઉનકી હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાસે મુલાકાત હો ગઈ, જો અપની બારીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકી સવારિયોંકો ચરા રહે થે.

ઉન્હોંને જબ બનૂ સકીફકે ઈસ વફ્દકો દેખા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકે આનેકી ખુશખબરી સુનાનેકે લિયે તેઝીસે ચલે. રાસ્તેમેં ઉન્હેં હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.)મિલે.

ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો બતાયા કે બનૂ સકીફકા વફ્દ આયા હૈ. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોકર મુસલમાન હોના ચાહતે હૈં, બશર્તકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી શર્ત માન લેં ઔર ઉનકી કૌમકે નામ ખત લિખ દેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત મુગીરહ (રદિ.) સે કહા, મૈં તુમ્હેં કસમ દેતા હૂં કે તુમ મુઝસે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ મત જાઓ. મૈં જા કર ખૂદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાતા હૂં.

હઝરત મુગીરહ (રદિ.) રાઝી હો ગએ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને જા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વફ્દકે આનેકી ખબર દી ઔર હઝરત મુગીરહ ઉસ વફ્દકે પાસ વાપસ ગએ ઔર ઉનકો સાથ લેકર અપને જાનવર વાપસ લે આએ ઔર રાસ્તેમેં ઉસ વફ્દકો સિખાયા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કૈસે કરેં, લેકિન ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જાહિલિયતકે તરીકે પર હી સલામ કિયા. જબ યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહુંચે તો ઉનકે લિયે મસ્જિદમેં ખૈમા લગાયા ગયા.

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ રદિયલ્લાહુ અન્હુ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર ઉસ વફ્દકે દર્મિયાન વાસ્તા થે. જબ વોહ ઈસ વફ્દકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે યહાંસે ખાના લેકર આતે, તો જબ તક ઉનસે પેહલે હઝરત ખાલિદ ઉસ ખાનેમેં સે ખા ન લેતે, વોહ ઈસ ખાનેકો હાથ ન લગાતે.

હઝરત ખાલિદને હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે ઉનકે લિયે ખત લિખા થા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને અપની શર્ત ભી રખી થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તીન સાલ તક તાગિયા બૂત (યા'ની લાત) કો રેહને દેં. ફિર વોહ એક એક સાલ કમ કરતે રહે, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બરાબર ઈન્કાર કરતે રહે, યહાં તક કે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે એક માહકી મોહલત માંગી કે જિસ દિન વોહ લોગ મદીના આએ હૈં, ઉસ દિનસે એક મહીને તક ઉસ બૂતકે બાકી રખને કી ઈજાઝત દે દી જાએ ઔર ઉન્હોંને ઉસ મોહલતકા મક્સદ યેહ બતાયા કે વોહ ઈસ તરહ અપની કૌમકે નાદાન લોગોંકો ઝરા માનૂસ કરના ચાહતે હૈં, લેકિન આપને કિસી કિસ્મકી મોહલત દેનેસે ઈન્કાર કર દિયા, બલકે હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઔર હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાકો ઉન લોગોંકે સાથ ભેજા કે યે દોનોં વહાં જાકર ઉસ બૂતકો ગિરા કર આએં ઔર ઉન્હોંને યેહ માંગ ભી કી કે વોહ નમાઝ નહીં પઢ્હા કરેંગે ઔર અપને હાથોંસે અપને બૂતોંકો નહીં ગિરાએંગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઈસ બાતકો તો હમ માન લેતે હૈં કે તુમ અપને હાથસે અપને બૂતોંકો ન તોડો. (હમ અપને આદમી ભેજકર તોડવા દેંગે) લેકિન તુમ નમાઝ ન પઢ્હો, યેહ બાત નહીં માન સકતે, ક્યૂંકે ઉસ દીનમેં કોઈ ખૈર નહીં, જિસમેં નમાઝ ન હો. ઉન્હોંને કહા, અચ્છા, હમ નમાઝ પઢ્હ લેંગે, હૈ તો યેહ ઘટિયા અમલ.

હઝરત ઉસ્માન બિન અબુલ આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સકીફકા વફ્દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. આપને ઉનકો મસ્જિદમેં ઠહેરાયા, તાકે ઉનકે દિલ પર ઝયાદા અસર પડે.

ઉન્હોંને ઈસ્લામ લાને કે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને શર્તેં પેશ કીં કે જિહાદમેં જાને કે લિયે ઉનકો કહીં જમા' નહીં કિયા જાએગા ઔર ઉનકી પૈદાવારકા ઉશ્ર નહીં લિયા જાએગા ઔર વોહ નમાઝ નહીં પઢેંગે ઔર ઉનકા અમીર કિસી ઔર કબીલેકા નહીં બનાયા જાએગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (તીન શર્તેં તો મંઝૂર હૈં કે) તુમ્હેં જિહાદમેં જાને કે લિયે નહીં કહા જાએગા ઔર તુમસે પૈદાવારકા ઉશ્ર નહીં લિયા જાએગા, દૂસરે કબીલેકા આદમી તુમ પર અમીર નહીં બનાયા જાએગા, (અલબત્તા નમાઝ પઢની પડેગી, ક્યૂંકે) ઉસ દીનમેં કોઈ ખૈર નહીં હૈ, જિસમેં રૂકૂઅ ન હો.

હઝરત ઉસ્માન બિન અબીલ આસને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે કુર્આન સિખા દેં ઔર મુઝે મેરી કૌમકા ઈમામ બના દેં.[1]

હઝરત વહબ કેહતે હૈં કે મૈંને જાબિર (રદિ.) સે બનૂ સકીફકી બૈઅતકે કિસ્સેકે બારેમેં પૂછા, ઉન્હોંને કહા કે બનૂ સકીફને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને યે શર્તેં પેશ કીં કે ન વોહ સદકા (ઝકાત) દેંગે ઔર ન વોહ જિહાદ કરેંગે. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન શર્તોં કો માન લિયા)

ઔર હઝરત જાબિર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બાદમેં યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે જબ યે લોગ મુસલમાન હો જાએંગે, તો ખૂદ હી યે સદકા (ઝકાત) દેને લગ જાએંગે, ઔર જિહાદ કરને લગ જાએંગે.[2]

હઝરત ઔસ બિન હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઈસ સકીફકે વફ્દમેં શરીક હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. બની અહલાફકે લોગ હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાકે પાસ ઠહેરે ઔર બની માલિકકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ખૈમેમેં ઠહેરાયા.

આપ હર દિન ઈશાકે બાદ હમારે પાસ તશરીફ લાતે ઔર ખડે ખડે હમસે બાતેં કરતે ઔર ઈતની દેર ખડે રેહતે કે આપ થક જાતે ઔર બારીબારીસે દોનોં પાંવોં પર આરામ લેતે. ઝયાદાતર આપ ઉન તક્લીફોંકા ઝિક્ર કરતે, જો આપકો અપની કૌમ કુરૈશકી તરફ સે પેશ આઈ થીં, ઔર ઈસકે બાદ ફરમાયા કરતે થે, મુઝે ઉન તક્લીફોંકા કોઈ ગમ નહીં હૈં, ક્યૂંકે ઉસ વક્ત હમેં મક્કામેં કમઝોર ઔર બે સરો સમાન સમઝા જાતા થા. જબ હમ મદીના આ ગએ તો હમારી ઉનકી લડાઈયાં શુરૂ હો ગઈ. કભી અલ્લાહ ઉનકો ગલબા દેતા ઔર કભી હમ કો.

એક રાત તયશુદા વક્તસે આપકો આનેમેં કુછ દેર હુઈ. હમ લોગોંને કહા, આજ રાત તો આપને દેર કર દી.

આપને ફરમાયા, હર દિન જિતના કુર્આન મૈં પઢતા હૂં, ઉસમેં સે કુછ રેહ ગયા થા, ઉસે પૂરા કિયે બગૈર આના મુઝે અચ્છા ન લગા.[1]

૧ અહમદ અબૂ દાઉદ
૨ અબૂ દાઉદ, બિદાયા જિલ્દ ૫-૨૯

સહાબા કિરામકા લોગોં કો ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

ઈબ્ને ઈસ્હાક ને બયાન કિયા હૈ કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈસ્લામ લાએ ઔર ઉન્હોંને અપને ઈસ્લામકા ઈઝહાર કિયા, તો વોહ અલ્લાહ અઝ્ઝ વ જલ્લકી તરફ દઅવત દેને લગ ગએ.

હઝરત અબૂબક્રસે ઉનકી કૌમકો બડી ઉલફત ઔર મુહબ્બત થી, વોહ નરમ મિઝાઝ થે ઔર કુરૈશકે નસબનામેકો ઔર ઉનકે અચ્છે બુરે હાલાતકો સબસે ઝયાદા જાનને વાલે થે, બડે બા અખ્લાક ઔર ભલે ઔર નેક તાજિર થે. ઉનકી કૌમકે લોગ ઉનકે પાસ આયા કરતે થે. આપકી ભારી મા'લૂમાત ઔર કારોબારી તજુર્બે ઔર હુસ્ને સુલૂક જૈસે બહોતસે મા'મલોંકી વજહસે વોહ લોગ આપસે મુહબ્બત રખતે થે. જો લોગ આપકે પાસ આયા કરતે ઔર આપકી મજ્લિસમેં બૈઠા કરતે ઔર આપકો ઉન પર ભરોસા થા, ઉન્હેં આપ અલ્લાહકી ઔર ઈસ્લામકી તરફ દઅવત દેને લગે.

ચુનાંચે મેરી જાનકારીકે મુતાબિક હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ રદિયલ્લાહુ અન્હુમ ઉન્હીં કે હાથોં મુસલમાન હુએ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ યે સબ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ. આપને ઉનકે સામને ઈસ્લામકો પેશ ફરમાયા ઔર ઉન્હેં કુર્આન પળ્હકર સુનાયા ઔર ઉન્હેં ઈસ્લામકે હુકૂક બતાએ. વોહ સબ ઈમાન લે આએ. ઈસ્લામમેં પહેલ કરને વાલે ઈન આઠ આદમિયોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તસ્દીક કી ઔર જો કુછ અલ્લાહકે પાસસે આયા, ઉસ પર ઈમાન લે આએ.[૨]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

અસ્બક કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ગુલામ થા ઔર મૈં ઈસાઈ થા. આપ મેરે સામને ઈસ્લામકો પેશ કરતે રહતે થે ઔર ફરમાતે થે કે અગર તૂ

૧ અહમદ અબૂ દાઉદ, ઈબ્ને માજા, બિદાયા જિલ્દ ૫-૩૨, ઈબ્ને સઅદ ૫-૫૧૦
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૯

મુસલમાન હો જાએગા તો મૈં અપની અમાનતકે સંભાલનેમેં તુઝસે મદદ લે સકૂંગા, ક્યૂંકે જબ તક મુસલમાનોંકે દીન કો ઈખ્તિયાર નહીં કરોગે, ઉસ વક્ત તક મુસલમાનોંકી અમાનતકો સંભાલને કે લિયે તુમસે મદદ લેના મેરે લિયે હલાલ નહીં હૈ.

જબ આપકે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આયા, તો મૈં ઈસાઈ હી થા. આપને મુઝે આઝાદ કર દિયા ઔર ફરમાયા, જહાં તેરા જી ચાહે, ચલા જા. (હઝરત અસ્બક બાદમેં મુસલમાન હો ગએ થે.) [૧]

હઝરત અસ્લમ કેહતે હૈં કે જબ હમ લોગ શામમેં થે, તો મૈં વુઝૂકા પાની લેકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હૂઆ. આપને પૂછા, તુમ યેહ પાની કહાંસે લાએ હો ? મૈંને ઐસા મીઠા પાની કભી નહીં દેખા ઔર બારિશકા પાની ભી ઈસસે બેહતર નહીં હોગા.

મૈંને કહા, મૈં ઉસ ઈસાઈ બુિઢયાકે ઘરસે લાયા હૂં.

વુઝૂ સે ફારિગ હોકર આપ ઉસ બુિઢયાકે પાસ ગએ ઔર ઉસસે કહા, અય બડી બી ! ઈસ્લામ લે આઓ. અલ્લાહને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર ભેજા હૈ, ઉસને અપના સર ખોલ કર દિખાયા તો સગામા બૂટી (કે ફૂલોં) કી તરહ ઉસકે બાલ બિલ્કુલ સફેદ થે ઔર ઉસને કહા, મૈં બહોત બૂઢી હો ચુકી હૂં ઔર બસ અબ મરને હી વાલી હૂં (યાની અબ ઈસ્લામ લાનેકા વક્ત નહીં રહા).

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! તૂ ગવાહ રેહના. [૨]

હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર બિન મુહમ્મદ બિન અમ્ર બિન હઝમ ઔર દૂસરે લોગ કેહતે હૈં કે હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહ (રદિ.) હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કો બનૂ અબ્દુલ અશહલ ઔર બનૂ ઝફરકે મુહલ્લોં મેં લે ગએ. હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહકે ખલેરે ભાઈ થે. હઝરત અસ્અદ હઝરત મુસ્અબ કો બનૂ ઝફરકે એક બાગમેં મરક નામકે કુંવે પર લે ગએ. યે દોનોં બાગમેં જાકર બૈઠ ગએ. સારે મુસલમાન મર્દ ઉનકે પાસ જમા' હો ગએ. હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ ઔર હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર દોનોં ઉસ વક્ત અપની કૌમ બનૂ અબ્દુલ અશ્હલકે સરદાર થે ઔર દોનોં મુશ્રિક થે ઔર અપની કૌમકે મઝહબ પર કાયમ થે.

---

૧ કંઝ જિલ્દ ૫-૫૦, હુલીયા જિલ્દ ૯-૩૪
૨ કંઝ જિલ્દ ૫-૧૪૨

ઈન દોનોંને જબ હઝરત મુસ્અબ ઔર હઝરત અસ્અદકે બાગમેં મજિલસ લગાનેકી ખબર સુની, તો હઝરત સઅદને હઝરત ઉસૈદસે કહા, તેરા બાપ ન રહે. તુમ ઉન દોનોં આદમિયોંકે પાસ જાઓ, જિન્હોંને હમારે મુહલ્લોંમેં આકર હમારે કમઝોરોંકો બેવકૂફ બનાના શુરૂ કર દિયા હૈ. ઉન્હેં ડાંટો ઔર ઉન્હેં હમારે મુહલ્લોંમેં આનેસે રોક દો. અગર અસ્અદ બિન ઝુરારહકા મુઝસે કરીબી રિશ્તા ન હોતા, જૈસા કે તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ, તો યેહ કામ મૈં ખૂદ હી કર લેતા, તુમ્હેં ન ભેજતા. વોહ મેરા ખલેરા ભાઈ હૈ, ઉસકે પાસ જાનેકી મુઝમેં હિંમત નહીં. ચુનાંચે હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર અપના નેઝા લેકર ઉન દોનોંકે પાસ ગએ.

જબ હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહને હઝરત ઉસૈદકો આતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોંને હઝરત મુસ્અબસે કહા, વોહ અપની કૌમકા સરદાર હૈ ઔર તુમ્હારે પાસ આ રહા હૈ, તુમ ઉનકે સાથ ઈખ્લાસસે બાત કરો ઔર જિતના ઝોર લગા સકતે હો, લગા દો.

હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને કહા, અગર યેહ બૈઠ ગએ, તો મૈં ઈનસે બાત કરૂંગા.

ચુનાંચે ઉસૈદ બિન હુઝૈર ખડે હોકર ઈન દોનોંકો ગાલિયાં દેને લગે ઔર યૂં કહા, તુમ હમારે પાસ કિસ લિયે આએ હો ? હમારે કમઝોરોંકો બેવકૂફ બનાના ચાહતે હો, અગર તુમ્હેં અપની જાન પ્યારી હૈ, તો તુમ દોનોં હમારે યહાં સે ચલે જાઓ.

ઉનસે હઝરત મુસ્અબને કહા, ઝરા બૈઠ જાઓ, કુછ હમારી ભી તો સુન લો. અગર હમારી બાત તુમ્હેં પસંદ આ જાએ, તો તુમ માન લેના ઔર અગર પસંદ ન આએ, તો હમ આપકી નાપસંદીદા બાતસે રૂક જાએંગે. ઉસૈદને કહા, તુમને ઈન્સાફકી બાત કહી હૈ. ચુનાંચે અપના નેઝા ઝમીનમેં ગાડ કર ઉન દોનોંકે પાસ બૈઠ ગએ. હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને ઉનસે ઈસ્લામકે બારેમેં બાતેં કીં ઔર ઉન્હેં કુર્આન પઢકર સુનાયા.

યે દોનોં હઝરાત ફરમાતે હૈં કે ઉનકે બોલનેસે પેહલેહી કુર્આન સુનતે હી ઉનકે ચેહરેકી ચમક ઔર નરમીસે હમેં યેહ મેહસૂસ હો ગયા કે યેહ ઈસ્લામ કુબૂલ કર લેંગે, ચુનાંચે ઉન્હોંને કહા કે યેહ દીને ઈસ્લામ કિતના અચ્છા ઔર કિતના ખુબસૂરત હૈ. જબ તુમ દીનમેં દાખિલ હોના ચાહતે હો, તો ક્યા કરતે હો ? ઈન દોનોંને ઉનસે કહા, ગુસલ કરકે પાક હો જાઓ ઔર અપને દોનોં કપડોંકો પાક કરો, ફિર કલિમએ શહાદત પઢો ઔર ફિર નમાઝ પઢો.

ચુનાંચે ઉન્હોંને ખડે હો કર ગુસલ કિયા ઔર અપને દોનોં કપડે પાક કિયે ઔર કલિમએ શહાદત પઢા ઔર ફિર ખડે હોકર દો રકઅત નમાઝ પઢી, ફિર ઉન દોનોંસે કહા કે મેરે પીછે એક આદમી હૈ, અગર ઉસને તુમ દોનોંકા કહા માન લિયા, તો ઉસકી કૌમકા કોઈ આદમી ભી ઉસસે પીછે ન રહેગા ઔર મૈં ભી અભી ઉસે તુમ્હારે પાસ ભેજતા હૂં ઔર વોહ સઅદ બિન મુઆઝ હૈં.

ફિર વોહ અપના નેઝા લેકર સઅદ ઔર ઉનકી કૌમકે પાસ વાપસ ગએ. વોહ લોગ અપની મજિલસમેં બૈઠે હુએ થે. જબ સઅદ બિન મુઆઝને ઉનકો આતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોંને કહા, મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે મૈં ઉસૈદકે ચેહરેકો પેહલેકે મુકાબલેમેં બદલા હુવા પાતા હૂં, (ક્યૂંકે ઉસ પર અબ ઈસ્લામકા નૂર ચમક રહા હૈ.)

જબ હઝરત ઉસૈદ મજ્લિસમેં જા ખડે હુએ તો ઉનસે સઅદને પૂછા ક્યા કરકે આએ હો ? ઉન્હોંને કહા, મૈંને ઉન દોનોંસે બાત કી હૈ, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઉન દોનોંકી બાતોંમેં કોઈ ખતરા નઝર નહીં આયા ઔર મૈંને ઉન દોનોંકો રોક દિયા હૈ.

ઉન્હોંને કહા, તુમ જૈસે કહોગે હમ વૈસે કરેંગે. મુઝે પતા ચલા હૈ કે બનૂ હારિસા હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહકો કત્લ કરને ગએ હૈં, ક્યૂંકે ઉન્હેં પતા હૈ, વોહ તુમ્હારા ખલેરા ભાઈ હૈ, ઈસ તરહ વોહ તુમ્હારી તૌહીન કરના ચાહતે હૈં.

યેહ સુનકર સઅદ બિન મુઆઝ આગ બગોલા હો ગએ. વોહ બડી તેઝીસે ચલે, ઉન્હેં ડર થા કે બનુ હારિસા કહીં કુછ કર ન ગુઝરેં ઔર નેઝા હાથમેં લેકર ચલ પડે ઔર યૂં કહા, અરે, તુમને તો કુછ ભી ન કિયા.

હઝરત સઅદને વહાં જાકર દેખા કે વોહ દોનોં ઈત્મિનાનસે બૈઠે હુએ હૈં, સમઝ ગએ કે હઝરત ઉસૈદને યેહ બાત ઈસલિયે કહી થી, તાકે મૈં ભી ઉન દોનોંકી બાતેં સુન લૂં. ઉન્હોંને ભી ખડે હોકર ઉન દોનોંકો ગાલિયાં દેના શુરૂ કીં ઔર ફિર હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અય અબૂ ઉમામા ! અગર મેરે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન રિશ્તેદારી ન હોતી, તો તુમ ઈસ તરહ કરનેકો સોચ ભી ન સકતે. તુમ હમારે મુહલ્લેમેં વોહ ચીઝ લાના ચાહતે હો, જિસે હમ બુરા સમઝતે હૈં.

ઉનકો આતા હુવા દેખકર હઝરત અસ્અદને હઝરત મુસ્અબસે કેહ દિયા થા કે આપકે પાસ ઐસા બડા સરદાર આ રહા હૈ, જિસકે પીછે ઐસી માનને વાલી કૌમ હૈ, કે અગર ઉન્હોંને આપકા કહા માન લિયા, તો ઉનકી કૌમમેં દો આદમી ભી આપકા કહા માનનેસે પીછે નહીં રહેંગે. હઝરત મુસ્અબને હઝરત સઅદ બિન મુઆઝસે કહા, ઝરા બૈઠ જાઓ, કુછ હમારી ભી તો સુન લો. અગર હમારી બાત પસંદ આ જાએ ઔર દિલ ચાહે તો માન લેના ઔર અગર પસંદ ન આએ, તો હમ આપકી નાપસંદીદા બાતકો છોડ દેંગે.

હઝરત સઅદને કહા, આપને ઈન્સાફકી બાત કહી હૈ, ફિર નેઝા ગાડ કર બૈઠ ગએ.

હઝરત મુસ્અબ ને ઉન પર ઈસ્લામ પેશ કિયા ઔર ઉન્હેં કુર્આન પળ્હકર સુનાયા.

મૂસા બિન ઉક્બાકા બયાન હૈ કે ઉન્હોંને સૂરએ ઝુખરૂફકી શુરૂકી આયતેં સુનાઈ થીં.

યે દોનોં હઝરત બયાન ફરમાતે હૈં કે ઉનકે બોલનેસે પેહલે હી કુર્આન સુનતે હી ઉનકે ચેહરેકી ચમક ઔર નરમી સે હમેં યેહ મેહસૂસ હો ગયા કે યેહ ઈસ્લામ કુબૂલ કર લેંગે.

ચુનાંચે ઉન્હોંને ઈન દોનોંસે પૂછા, કે જબ તુમ મુસલમાન હોકર ઈસ દીનમેં દાખિલ હુવા કરતે હો, તો ક્યા કિયા કરતે હો ?

ઉન્હોંને કહા, ગુસલ કરકે પાક હો જાઓ ઔર અપને દોનોં કપડોંકો પાક કર લો. ફિર કલિમએ શહાદત પળ્હો, ફિર દો રકઅત નમાઝ પળ્હો.

ચુનાંચે ઉન્હોંને ખડે હોકર ગુસલ કિયા, અપને દોનોં કપડોંકો પાક કિયા ઔર કલિમએ શહાદત પળ્હા, ફિર દો રકઅત નમાઝ પળ્હી, ફિર અપના નેઝા લેકર અપની કૌમકી મજ્લિસકી તરફ વાપસ ગએ ઔર ઉનકે સાથ હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર ભી થે.

જબ ઉનકી કૌમ ને ઉનકો આતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોંને કહા, હમ અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતે હૈં કે વાપસીમેં હઝરત સઅદકા ચેહરા બદલા હુવા હે, (અબ ઉસ પર ઈસ્લામકા નૂર ચમક રહા હૈ.)

ઉન્હોંને અપની કૌમકે પાસ ખડે હોકર કહા, અય બનૂ અબ્દુલ અશ્હલ ! તુમ મુઝે અપનેમેં કૈસા સમઝતે હો ?

ઉન્હોંને કહા, આપ હમારે સરદાર હૈં. હમમેં સબસે અચ્છી રાય વાલે ઔર સબસે અચ્છી તબીઅતકે માલિક હૈં.

ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારે મર્દો ઔર ઔરતોંસે બાત કરના મુઝ પર હરામ હૈ, જબ તક તુમ લોગ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઈમાન ન લે આઓ.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં શામ તક બનૂ અબ્દુલ અશ્હલકે તમામ મર્દ ઔર ઔરતેં મુસલમાન હો ચુકી થીં ઔર હઝરત સઅદ ઔર હઝરત મુસ્અબ દોનોં હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહકે ઘર આ ગએ ઔર ઉનકે યહાં ઠહેર કર દોનોં ઈસ્લામકી દઅવત દેતે રહે, યહાં તકકે અન્સારકે હર મુહલ્લેમેં કુછ ન કુછ મર્દ ઔર ઔરતેં મુસલમાન ઝરૂર હો ગઈ, લેકિન બનૂ ઉમૈયા બિન ઝૈદ ખતમા, વાઈલ ઔર વાકિફકે મુહલ્લોંમેં કોઈ મુસલમાન ન હુવા. યે ઔસ કબીલેકે અલગ-અલગ ખાનદાન હૈં.[૧]

તબરાનીને ઔર દલાઈલુન્નુબૂવ્વહમેં અબૂ નઈમને હઝરત ઉરવહસે એક લંબી રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારકે સામને ઈસ્લામકી દઅવત પેશ કી ઔર વોહ ઈમાન લાએ, જૈસા કે આગે આ રહા હૈ.

ફિર અન્સારકા અપની કૌમકો છુપ કર દઅવત દેના ઔર અન્સારકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઐસે આદમીકે ભેજનેકી માંગ કરના, જો લોગોંકો દઅવત દે, યેહ સબ ઉસ રિવાયતમેં મૌજૂદ હૈ.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારકે પાસ હઝરત મુસ્અબકો ભેજા, જિસકા ઝિક્ર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે લોગોંકો અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દઅવત દેનેકે લિયે ભેજનેકે બાબમેં આ ચુકા હૈ. ફિર હઝરત ઉરવહને કહા કે અસ્અદ બિન ઝુરારહ ઔર હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર દોનોં બીરે મરક (કુંવે) યા ઉસકે કરીબકે ઈલાકેમેં આએ ઔર વહાં આકર બૈઠ ગએ. ઉસ ઝમીન વાલોંકો પૈગામ ભેજકર બુલવાયા. વોહ છુપકર ઉનકે પાસ આએ. હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર ઉન લોગોંસે બાતેં કરતે રહે ઔર કુર્આન પઢકર સુનાતે રહે.

ઈધર સઅદ બિન મુઆઝકો ઈસકી ખબર લગી. વોહ અપને હથિયાર બાંધ કર ઔર નેઝા લેકર ઉનકે પાસ આએ ઔર ખડે હોકર કેહને લગે, તુમ હમારે યહાં ઈસ અકેલે આદમીકો ક્યૂં લાએ હો જો કે તન્હા, ઔર ધુત્કારા હુવા ઔર પરદેસી હૈ ? ઔર વોહ ગલત

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૫૨

ગલત કેહકર હમારે કમઝોરોંકો બેહકાતા હૈ ઔર ઉન્હેં અપની દઅવત દેતા હૈ. તુમ દોનોં આજકે બાદ પડોસમેં ભી કહીં નઝર ન આના.

યેહ સુનકર યે લોગ વાપસ ચલે ગએ, ફિર દોબારા યે લોગ બીરે મરક યા ઉસકે આસપાસ આકર બૈઠ ગએ.હઝરત સઅદ બિન મુઆઝકો ઈસકી દોબારા ખબર મિલી, તો ઉન્હોંને આકર ઈન દોનોંકો પેહલેસે કમ સખ્ત લહજેમેં ધમકાયા.

જબ હઝરત અસ્અદને ઉનમેં કુછ નરમી મેહસૂસ કી, તો કહા, અય મેરે ખલેરે ભાઈ ! ઈનકી ઝરા બાત સુન લો. અગર ઈનસે કોઈ બુરી બાત સુનનેમેં આએ, તો ઉસે રદ્દ કરકે તુમ ઉસસે અચ્છી બાત બતા દેના ઔર અગર અચ્છી બાત સુનો તો અલ્લાહકી બાત માન લેના. હઝરત સઅદને કહા, યે ક્યા કેહતે હૈં ? હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) ને...

حم ○ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ○ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ○

હા મીમ. વલ્ કિતાબિલ્ મુબીન. ઈન્ના જઅલ્નાહુ કુરઆનન્ અરબિય્યલ્ લઅલ્લકુમ તઅકિલૂન.

પઢકર સુનાઈ. હઝરત સઅદને કહા, મૈં તો જાની પેહચાની બાતેં હી સુન રહા હું. અલ્લાહને ઉનકો હિદાયતસે નવાઝ દિયા. લેકિન ઉન્હોંને અપને ઈસ્લામકો અપની કૌમકે પાસ જાકર ઝાહિર કિયા ઔર અપની કૌમ બનૂ અબ્દુલ અશહલકો ઈસ્લામકી દઅવત દી ઔર યે ભી કહા કે અગર કિસી બડે યા છોટે કો, કિસી મર્દ યા ઔરતકો ઈસ્લામકે બારેમેં શક હો તો, હમેં ઉસસે ઝયાદા બેહતર દીન બતા દે, હમ ઉસે કુબૂલ કર લેંગે. અલ્લાહકી કસમ ! અબ તો ઐસી બાત ખુલકર સામને આ ગઈ હૈ જિસકી વજહસે ગરદનેં કટવાઈ જા સકતી હૈં.

ચુનાંચે હઝરત સઅદકે મુસલમાન હોને ઔર ઉનકે દઅવત દેને પર કબીલા બનૂ અબ્દુલ અશહલ સારા હી મુસલમાન હો ગયા, બસ ઉંગલિયોં પર ગિને જાને વાલે કુછ લોગ હી ઈમાન ન લાએ. ચુનાંચે યેહ અન્સારકા પેહલા મુહલ્લા થા જો સારેકા સારા મુસલમાન હો ગયા.

આગે ઈસી તરહ હદીસ ઝિક્ર કી હૈ જૈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા લોગોંકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ દઅવત દેનેકે લિયે ભેજનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકી હૈ ઔર ઉસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે ફિર હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મક્કા વાપસ ચલે ગએ.

હઝરત તુલૈબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહીમ બિન હારિસ તૈમી કેહતે હૈં કે જબ હઝરત તુલૈબ બિન ઉમૈર રદિયલ્લાહુ અન્હુ મુસલમાન હુએ ઔર અપની માં અરવા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબકે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, મૈં મુસલમાન હો ચુકા હૂં ઔર પૂરા કિસ્સા બયાન કિયા ઔર

ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે ઉન્હોંને અપની માંસે કહા કે ઈસ્લામ લાનેમેં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવી કરનેમેં આપકે લિયે કૌન સી ચીઝ રૂકાવટ હૈ ? આપકે ભાઈ હઝરત હમઝા (રદિ.) ભી મુસલમાન હો ચુકે હૈં. ઉન્હોંને કહા કે મૈં ઈસ ઇન્તિઝાર મેં હૂં કે મેરી બેહનેં ક્યા કરતી હૈં ? મૈં ભી ઉન્હીંકા સાથ દૂંગી.

હઝરત તુલૈબ (રદિ.) કેહતે હૈ, મૈંને કહા, મૈં અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર આપસે દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કે આપ ઝરૂર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાએં ઔર ઉનકો સલામ કરેં ઔર ઉનકી તસ્દીક કરેં ઔર ઈસ બાતકી ગવાહી દેં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ. (ઉન પર ઐસા અસર પડા કે ઉસી વક્ત) ઉન્હોંને કલિમએ શહાદત, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ ર્રસૂલુલ્લાહ." પઢ લિયા.

ઈસકે બાદ વોહ અપની ઝુબાનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બહોત મદદ કિયા કરતી થીં ઔર અપને બેટેકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ કરને ઔર આપકે નામકો લેકર ખડે હો જાને પર ઉભારતી રેહતી થીં.[૧]

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં કે હઝરત તુલૈબ બિન ઉમૈર (રદિ.) દારે અરકમમેં મુસલમાન હુએ, ફિર વહાંસે નિકલકર અપની માં અરવા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબકે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, મૈં મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી પૈરવી કર ચુકા હૂં ઔર અલ્લાહકા ફરમાંબરદાર હો ચુકા હૂં.

ઉનકી વાલિદાને કહા, તુમ્હારી મદદકે સબસે ઝયાદા હકદાર તુમ્હારે મામૂંઝાદ ભાઈ હી હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ ઔરતોંમેં મર્દો જૈસી તાકત હોતી તો હમ ભી આપકી પૈરવી કરતીં ઔર આપકી તરફ સે પૂરા બચાવ કરતીં.

હઝરત તુલૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને અપની માંસે કહા, અય અમ્મા જાન! આપકો કૌન સી ચીઝ ઈસ્લામસે રોક રહી હૈ ? આગે વૈસી હી હદીસ ઝિક્ર કી, જૈસી પેહલે ગુઝર ચુકી હૈ.[૨]

હઝરત ઉમૈર બિન વહબ જુમહી (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના ઔર ઉનકે ઈસ્લામ લાનેકા વાકિઆ

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ગઝવએ બદરમેં હાર જાનેકી પરેશાનીકે કુછ દિનોં બાદ ઉમૈર બિન વહબ જુમહી, સફવાન બિન ઉમૈયાકે સાથ હતીમમેં બૈઠા

---

૧ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૪-૨૨૫, ઈસાબા જિલ્દ ૪-૨૨૭
૨ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૨૩૯, તબકાત જિલ્દ ૩-૧૨૩, હાકિમ જિલ્દ ૩-૨૩૯, હસાબા જિલ્દ ૨-૨૩૪

થા. ઉમૈર બિન વહબ કુરૈશકે શૈતાનોંમેં સે બડા શૈતાન થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કો બહોત તક્લીફ દિયા કરતા થા ઔર મક્કામેં મુસલમાનોંને ઉસકી તરફસે બડી તક્લીફેં બરદાશ્ત કીં ઔર ઉસકા બેટા વહબ બિન ઉમૈર બદરમેં મુસલમાનોંકે હાથોં ગિરફતાર હોને વાલોંમેં થા.

ઉમૈર બિન વહબને બદરકે કુલૈબકા ઝિક્ર કિયા, યા'ની જિસ કુંવેંમેં સત્તર કાફિરોંકો કત્લ કરકે ડાલા ગયા થા ઔર દૂસરી મુસીબતોંકા ભી ઝિક્ર કિયા, તો સફવાનને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઉન લોગોં કે બાદ તો અબ ઝિંદગીમેં કોઈ મઝા નહીં રહા.

ઉમૈરને કહા, તુમ સચ કેહતે હો, અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝ પર કર્ઝ ન હોતા, જિસકો અદા કરનેકા અભી મેરે પાસ કોઈ ઈન્તિઝામ નહીં હૈ ઔર અપને પીછે બાલ બચ્ચોંકે તબાહ હોનેકા ખતરા ન હોતા, તો મૈં અભી સવાર હોકર મુહમ્મદકે પાસ જાતા ઔર (નઊઝુબિલ્લાહ) ઉનકો ખત્મ કર દેતા, ક્યૂંકે મેરે લિયે ઉનકે પાસ જાનેકા એક બહાના હૈ ઔર વોહ યેહ કે મેરા બેટા ઉનકે હાથોમેં કૈદ હૈ.

સફવાન બિન ઉમૈયાને ઈસ મૌકેકો ગનીમત સમઝા ઔર કહા, તુમ્હારા કર્ઝ મેરે ઝિમ્મે હૈ, મૈં ઉસે તુમ્હારી તરફસે અદા કર દૂંગા. તુમ્હારે બાલ બચ્ચે મેરે બાલ બચ્ચોંકે સાથ રહેંગે ઔર જબ તક વોહ ઝિંદા રહે, મૈં અપની વુસ્અતકે મુતાબિક ઉનકા પૂરા ખયાલ રખૂંગા.

ઉમૈરને કહા, મેરી ઔર અપની યે બાતેં રાઝમેં રખના.

સફવાનને કહા, ઐસા હી કરૂંગા.

ઉમૈરકે કેહને પર તલવાર તેઝ કર દી ગઈ ઔર ઝહરમેં બુઝા દી ગઈ. ફિર વહાંસે ચલકર મદીના પહોંચે.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મુસલમાનોંકી એક જમાઅતમેં બૈઠે હુએ બદરકી લડાઈકે હાલાત કા ઝિક્ર કર રહે થે ઔર મુસલમાનોંકો અલ્લાહને જો ઝાહિરકે ખિલાફ ફતહસે નવાઝા ઔર દુશ્મનોંકી જો ખુલી શિકસ્ત દિખાઈ, ઉસકા તઝકિરા કર રહે થે. ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી નિગાહ ઉમૈર બિન વહબ પર પડી, જો ગલે મેં તલવાર લટકાએ હુએ મસ્જિદ કે દરવાઝે પર અપની સવારી બિઠા ચુકે થે.

હઝરત ઉમર ને કહા, યે કુત્તા, અલ્લાહ કા દુશ્મન ઉમૈર બિન વહબ બુરી નિય્યત હી સે આયા હૈ. ઈસીને હમારે બીચ ફસાદ બરપા કિયા થા ઔર બદરકે દિન હમારા અંદાઝા લગાકર અપની કૌમકો બતાયા થા.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફૌરન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ અલ્લાહકા દુશ્મન ઉમૈર બિન વહબ અપને ગલેમેં તલવાર લટકાએ હુએ આયા હૈ.

આપને ફરમાયા, ઈસે મેરે પાસ લે આઓ.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ગએ ઔર ઉમૈરકી તલવારકે પરતલે કો ઉસકે ગરેબાન સમેત પકડકર ખીંચા ઔર અપને સાથકે અન્સારસે કહા, તુમ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ બૈઠ જાઓ ઔર ઈસ ખબીસસે હોશિયાર રેહના, ઈસકા કોઈ એ'તિબાર નહીં.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસે લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે હઝરત ઉમરને ઉસે પરતલે ઔર ગરેબાનસે પકડ રખા હૈ તો ફરમાયા, અય ઉમર ! ઈસે છોડ દો ઔર અય ઉમૈર ! કરીબ આ જાઓ.

ઉમૈર ને કરીબ આકર કહા, સુબહ બખૈર (જાહિલિયત વાલે આપસમેં યૂં હી સલામ કિયા કરતે થે.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ઉમૈર ! અલ્લાહને હમેં તુમ્હારે ઈસ સલામસે બેહતર સલામ સે નવાઝા હૈ ઔર વોહ હૈ "અસ્સલામુ અલૈકુમ" જો કે જન્નતિયોંકા આપસમેં સલામ હોગા.

ઉમૈરને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અય મુહમ્મદ ! મેરે લિયે તો યેહ નઈ બાત હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમૈર ! તુમ ક્યૂં આએ હો ?

ઉસને કહા, મૈં ઉસ કૈદીકી વજહસે આયા હૂં જો આપકે હાથોંમેં કૈદ હૈ. આપ ઉસ પર એહસાન કરેં. આપને ફરમાયા, તો ફિર ગલેમેં તલવાર લટકાનેકા ક્યા મક્સદ હૈ?

ઉમૈરને કહા, અલ્લાહ ઈન તલવારોંકા બુરા કરે, ક્યા યે તલવારેં હમારે કુછ કામ આઈ ? આપને ફરમાયા, મુઝે સચ બતાઓ, ક્યૂં આએ હો ?

ઉમૈરને કહા, મૈં તો સિર્ફ ઈસી લિયે આયા હૂં.

આપને ફરમાયા, નહીં બલકે તુમ ઔર સફવાન બિન ઉમૈયા હતીમમેં બૈઠે થે. તુમને કુરૈશકે ઉન લોગોંકા ઝિક્ર કિયા થા જિનકો મારકર બદરકે કુવેંમેં ફેંકા ગયા થા, ફિર તુમને કહા થા, અગર મુઝ પર કર્ઝ ઔર બાલ બચ્ચોંકી ઝિમ્મેદારીકા બોઝ ન હોતા, તો મૈં જાકર (નઊઝુબિલ્લાહ) મુહમ્મદકો કત્લ કર આતા. ફિર સફવાન બિન ઉમૈયાને તુમ્હારે કર્ઝ ઔર બાલ બચ્ચોંકી ઝિમ્મેદારી ઈસ શર્ત પર ઉઠાઈ કે તુમ મુઝે કત્લ કરોગે, હાલાંકે અલ્લાહ તુમ્હારે ઔર તુમ્હારે ઈસ ઈરાદેકે બીચ હાઈલ હૈ.

હઝરત ઉમૈરને (યેહ સુનતે હી ફૌરન) કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! આપ જો આસમાનકી ખબરેં ઔર ઉતરને વાલી વહી હમેં બતાતે થે, હમ ઉસકો ઝુઠલાતે થે ઔર યેહ તો એક ઐસા વાકિઆ હૈ જિસમેં મેરે ઔર સફવાનકે અલાવા ઔર કોઈ મૌજૂદ ન થા, અલ્લાહ હી ને બતાઈ હૈ. લાખ લાખ અલ્લાહકા શુક્ર હૈ કે જિસને મુઝે ઈસ્લામકી હિદાયતસે નવાઝા ઔર મુઝે યહાં ખીંચ કર લાયા. ફિર ઉન્હોંને કલિમએ શહાદત પઢા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને ભાઈકો દીનકી બાતેં સિખાઓ ઔર ઈસે કુર્આન પઢાઓ ઔર ઈસકે કૈદીકો છોડ દો.

ચુનાંચે સહાબાને ઐસા હી કિયા.

ફિર હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અલ્લાહકે નૂરકો મિટાનેકે લિયે બહોત કોશિશ કિયા કરતા થા ઔર અલ્લાહકે દીન વાલોંકો બહોત ઝયાદા તક્લીફ પહોંચાતા થા, મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે આપ મુઝે ઈજાઝત દેં કે મૈં મક્કા જાકર મક્કા વાલોંકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ ઔર ઈસ્લામકી તરફ દઅવત દૂં.

ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ ઉન્હેં હિદાયત દે દેંગે, વરના મૈં ઉનકો ઉનકે દીનકી વજહસે ઐસે હી તક્લીફેં દૂંગા, જૈસે મૈં આપકે સહાબાકો દીનકી વજહ સે દિયા કરતા થા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈજાઝત દે દી ઔર વોહ મક્કા ચલે ગએ. હઝરત ઉમૈર બિન વહબકે મક્કાસે રવાના હોનેકે બાદ સફવાન યેહ કહા કરતા થા, અય લોગો ! કુછ દિનોંકે બાદ તુમ્હેં એક ઐસી ખુશખબરી મિલેગી જો તુમ્હેં બદરકી સારી મુસીબતેં ભુલા દેગી.

સફવાન હઝરત ઉમૈરકે બારેમેં આને વાલે સવારોંસે પૂછા કરતા થા, યહાં તકકે એક સવારને આકર ઉન્હેં બતાયાકે ઉમૈર તો મુસલમાન હો ચુકે હૈં. યેહ સુનકર સફવાનને ઈસ બાતકી કસમ ખાઈ કે ન તો વોહ કભી ઉમૈરસે બાત કરેગા, ઔર ન ઉસકે કિસી કામ આએગા.[૧]

ઈબ્ને જરીર ને હઝરત ઉરવહ (રદિ.) સે લંબી હદીસ બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત ઉમૈર મક્કા વાપસ આકર ઈસ્લામકી દઅવત મેં લગ ગએ ઔર જો ઉનકી મુખાલિફત કરતા, ઉસે સખ્ત તક્લીફેં પહોંચાતે, ચુનાંચે ઉનકે હાથોં બહોતસે લોગ મુસલમાન હુએ.[૨]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે મુરસલન રિવાયત કિયા ગયા હૈ કે જબ અલ્લાહને હઝરત ઉમૈરકો હિદાયત દી તો મુસલમાન બહોત ખુશ હુએ ઔર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા કે જિસ દિન ઉમૈર આએ થે, ઉસ દિન વોહ ખિંઝીરસે ભી ઝયાદા બુરે લગ રહે થે, આજ વોહ મુઝે અપને બેટોંસે ભી ઝયાદા મેહબૂબ હૈં.[૩]

હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમૈર બિન વહબ રદિયલ્લાહુ અન્હુ મુસલમાન હોનેકે બાદ મક્કા આએ તો સીધે અપને ઘર ગએ ઔર સફવાન બિન ઉમૈયા સે ન મિલે ઔર અપને ઈસ્લામકા ઈઝહાર કિયા ઔર ઉસકી દઅવત દેને લગ ગએ.

જબ સફવાનકો યેહ ખબર પહોંચી, તો ઉસને કહા, મૈં તો ઉસી વક્ત સમઝ ગયા થા, જબ ઉમૈર મેરે પાસ પેહલે નહીં આએ, બલકે સીધે અપને ઘર ચલે ગએ, કે ઉમૈર જિસ મુસીબતસે બચના ચાહતા થા, ઉસીમેં જા ગિરા ઔર બદ દીન હો ગયા ઔર મૈં ન કભી ઉસસે બાત કરૂંગા ઔર ન કભી ઉસકા ઔર ઉસકે બાલ-બચ્ચોંકા કોઈ કામ કરૂંગા.

એક દિન સફવાન હતીમમેં થા કે ઈતનેમેં હઝરત ઉમૈરને ઉસકે પાસ ખડે હોકર ઉસે આવાઝ દી. સફવાનને મુંહ ફેર લિયા, તો ઉસસે હઝરત ઉમૈરને કહા, તુમ હમારે સરદારોંમેં સે એક સરદાર હો. આપ બતાઓ કે હમ જો પત્થરોંકી ઈબાદત કિયા કરતે થે, ઔર ઉનકે નામ પર જો જાનવર ઝબહ કિયા કરતે થે, ક્યા યેહ ભી કોઈ દીન હૈ ? “અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ.”

---

1 બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૧૩

2 કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૮૧, હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૮૬

3 હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૮૭,ઈસાબા જિલ્દ ૩-૩૬

સફવાનને ઉનકો કોઈ જવાબ ન દિયા. [૧] સફવાન બિન ઉમૈયાકે ઈસ્લામ લાનેકે બારે મેં હઝરત ઉમૈરને જો કોશિશ કી, ઉસકા તઝકિરા પીછે ગુઝર ચુકા હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી માં મુશ્રિકા થીં. મૈં ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દિયા કરતા થા. એક દિન મૈંને ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દી. ઉન્હોંને મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં બડી નાગવાર બાતેં સુનાઈ. મૈં રોતા હુવા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપની માંકો ઈસ્લામ કી દઅવત દિયા કરતા થા, વોહ ઈન્કાર કર દિયા કરતી થીં. આજ મૈંને ઉનકો દઅવત દી, તો ઉન્હોંને મુઝે આપકે બારેમેં બડી નાગવાર બાતેં કહીં. આપ અલ્લાહસે દુઆ કરેં કે અલ્લાહ અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી માંકો હિદાયત દે દે. આપને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી માંકો હિદાયત દે દે.

મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆ લેકર ખુશી- ખુશી ઘરકો ચલા. વહાં પહુંચ કર મૈંને દરવાઝા ખોલના ચાહા, લેકિન વોહ બંદ થા. મેરી માંને મેરે કદમોંકી આહટ સુનકર કહા, અબૂ હુરૈરહ ! ઝરા ઠહેરો.

મૈંને પાની ગિરનેકી આવાઝ સુની (યા'ની મેરી માં ઈસ્લામમેં દાખિલ હોનેકે લિયે નહા રહીં થીં) મેરી માંને કુરતા પહેન લિયા ઔર જલ્દીમેં દોપટ્ટા ન ઓળ્હ સકીં ઔર દરવાઝા ખોલકર કહા, અય અબૂ હુરૈરહ ! "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ."

ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આકર આપકો બતાયા. આપને અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા ઔર દુઆએ ખૈર ફરમાઈ. [૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જો ભી મુસલમાન મર્દ ઔર ઔરત મેરા નામ સુનતા હૈ, વોહ મુઝસે મુહબ્બત કરને લગ જાતા હૈ.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં, મૈંને અર્ઝ કિયા, આપકો ઈસકા કૈસે પતા ચલતા હૈ ? તો હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, મૈં અપની માંકો દઅવત દિયા કરતા થા ઔર ફિર પિછલે મઝમૂન જૈસા કિસ્સા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉસકે આખિરમેં યેહ બળ્હા હુવા ભી હૈ કે મૈં દૌડતા હુવા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર અબ મૈં ખુશીસે રો રહા થા, જૈસે કે પેહલે મૈં ગમસે રો રહા થા.

---

૧ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૨-૪૮૬

૨ મુસ્લિમ, અહમદ, ઈસાબા જિલ્દ ૪-૨૪૧

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ખુશખબરી હો. અલ્લાહને આપકી દુઆકો કુબૂલ ફરમા લિયા ઔર અલ્લાહને અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી માંકો ઈસ્લામકી હિદાયત દે દી.

ફિર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ અલ્લાહસે દુઆ કરેં કે અલ્લાહ મેરી માંકી મુહબ્બત તમામ મોમિન મર્દો ઔર ઔરતોંકે દિલમેં ઔર હર મોમિન મર્દ ઔર ઔરતકે દિલમેં ડાલ દે.

ચુનાંચે આપને યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! અપને ઈસ છોટેસે બંદે ઔર ઈસકી માંકી મુહબ્બત હર મોમિન મર્દ ઔર ઔરતકે દિલમેં ડાલ દે. ચુનાંચે જો ભી મુસલમાન મર્દ ઔર ઔરત મેરા નામ સુનતા હૈ, વોહ મુઝસે મુહબ્બત કરને લગ જાતા હૈ.[૧]

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) કા ઈન્ફિરાદી દઅવત દેના

હઝરત અનસ રદિયલ્લાહુ અન્હુ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને ઈસ્લામ લાનેસે પેહલે (મેરી માં) હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિયલ્લાહુ અન્હાકો નિકાહકા પૈગામ દિયા. ઉન્હોંને કહા, અય અબૂ તલ્હા ! ક્યા તુમ નહીં જાનતે હો કે તુમ જિસ ખુદાકી ઈબાદત કરતે હો, વોહ તો ઝમીનસે ઉગને વાલા પેડ હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હાં.

ઉમ્મે સુલૈમને કહા, પેડકી ઈબાદત કરતે હુએ તુમ્હેં શરમ નહીં આતી. અગર તુમ મુસલમાન હો જાઓ, તો મૈં તુમસે ઈસ્લામકે અલાવા કિસી કિસ્મકે મહરકી માંગ નહીં કરૂંગી.

ઉન્હોંને કહા, અચ્છા મૈં ઝરા સોચ લૂં ઔર ચલે ગએ ઔર થોડી દેરકે બાદ આકર કલિમએ શહાદત, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ ર્રસૂલુલ્લાહ." પઢ લિયા તો હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, અય અનસ ! મેરા નિકાહ અબૂ તલ્હાસે કર દો, ચુનાંચે હઝરત અનસને ઉનકા નિકાહ કરવા દિયા.[૨]

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૨-૩૨૮
૨ અહમદ, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૪૬૧

સહાબા કિરામ કા અલગ-અલગ કબીલોં ઔર અરબકી કૌમોં કો દઅવત દેના

હઝરત ઝિમામ બિન સઅલબા (રદિ.) કા કબીલા બનૂ સઅદ બિન બક્ર કો દઅવત દેના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા બનૂ સઅદ બિન બક્રને હઝરત ઝિમામ બિન સઅલબા રદિયલ્લાહુ અન્હુકો અપના નુમાઈન્દા બનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજા. ઉન્હોંને મદીના પહોંચકર મસ્જિદકે દરવાઝે પર અપના ઊંટ બિઠાયા ઔર ઉસકી ટાંગોંમેં રસ્સી બાંધી, ફિર મસ્જિદમેં દાખિલ હુએ, ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબાકે સાથ બૈઠે હુએ થે.

હઝરત ઝિમામ બડે મઝબૂત ઔર ઝયાદા બાલોંવાલે આદમી થે. ઉનકે સર પર દો બાલોં વાલી ઝુલ્ફેં થીં. આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબાકે સામને ખડે હો ગએ ઔર પૂછા, આપ લોગોંમેં સે કૌન ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ હૂં.

ઉન્હોંને કહા, ક્યા આપ મુહમ્મદ હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જી હાં.

ઉન્હોંને કહા, અય ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ ! મૈં આપસે કુછ પૂછૂંગા ઔર ઈસ પૂછનેમેં ઝરા સખ્તી કરૂંગા. આપ નારાઝ ન હોના.

આપને ફરમાયા, નહીં મૈં નારાઝ નહીં હૂંગા, તુમ જો ચાહો, પૂછો.

ઉન્હોંને કહા કે મૈં આપકો ઉસ અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં, જો આપકા ભી મઅબૂદ હૈ ઔર આપસે પેહલેવાલોં ઔર બાદવાલોંકા ભી મઅબૂદ હૈ. ક્યા અલ્લાહને આપકો હમારી તરફ રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ ?

આપને ફરમાયા, ખુદા કી કસમ ! યેહી બાત હૈ.

ફિર ઉન્હોંને કહા, મૈં આપકો ઉસ અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં જો આપકા ભી મઅબૂદ હૈ ઔર આપસે પેહલે વાલોં ઔર બાદ વાલોંકા ભી મઅબૂદ હૈ, ક્યા અલ્લાહને આપકો ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા હૈ કે આપ હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દેં કે હમ સિર્ફ ઉસકી

ઈબાદત કરેં ઔર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક ન ઠહેરાએં ઔર ઉનકે બૂતોંકો છોડ દેં જિનકી હમારે બાપ દાદા ઈબાદત કિયા કરતે થે ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખુદાકી કસમ ! યેહી બાત હૈ.

ફિર ઉન્હોંને કહા, મૈં આપકો અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં, જો આપકા ભી મઅબૂદ હૈ ઔર આપસે પેહલે વાલોં ઔર બાદ વાલોંકા ભી મઅબૂદ હૈ, ક્યા અલ્લાહને આપકો ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા હૈ કે હમ યે પાંચ નમાઝેં પઢેં? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જી હાં. ફિર વોહ ઝકાત, રોઝે, હજ ઔર ઈસ્લામ કે દૂસરે ફર્ઝોંકે બારેમેં પૂછતે ગએ, ઔર હર બાર અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતે. જબ ઈન સવાલોંસે ફારિગ હો ગએ, તો કહા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદર્રસૂલુલ્લાહ."

ઔર મૈં ઉન તમામ ફર્ઝોંકો અદા કરૂંગા ઔર જિન બાતોંસે આપને રોકા હૈ, ઉનસે મૈં બચૂંગા ઔર મૈં ઉસમેં (અપની તરફસે) કમી યા ઝયાદતી નહીં કરૂંગા, ફિર અપને ઊંટકી તરફ વાપસ જાનેકે લિયે ચલ પડે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર ઈસ દો લટોં વાલે આદમીને સચ કહા હૈ, તો યેહ ઝરૂર જન્નતમેં દાખિલ હોગા.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને ઊંટકે પાસ આકર ઉસકી રસ્સીકો ખોલા ઔર વાપસ ચલ દિયે. જબ વોહ અપની કૌમમેં વાપસ પહોંચે, તો સબ ઉનકે પાસ જમા' હો ગએ, તો સબસે પેહલે ઉન્હોંને યેહ કહા કે લાત ઔર ઉઝ્ઝાકા બુરા હો.

લોગોંને કહા, અય ઝિમામ ! ખામોશ રહો, ઐસા ન કહો કે ઈસ તરહ કેહનેસે તુમ બર્સ (સફેદ દાગ) યા કોઢ યા પાગલપનમેં પડ જાઓગે.

ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારા નાસ હો, યેહ લાત ઔર ઉઝ્ઝા, અલ્લાહકી કસમ ! ન નુક્સાન પહોંચા સકતે હૈં ઔર ન નફા. અલ્લાહને અપના રસૂલ ભેજા હૈ ઔર ઉન પર એક કિતાબ ઉતારી હૈ ઔર અલ્લાહને તુમકો ઈસ કિતાબકે ઝરીએ ઉસ શિર્કસે નિકાલ દિયા હૈ જિસમેં તુમ પડે હુએ થે ઔર ફિર કલિમએ શહાદત પઢકર સુનાયા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ."

ઔર ઉન્હોંને તુમ્હેં જિન કામોંકા હુક્મ દિયા હૈ ઔર જિન કામોંસે રોકા હૈ, ઉન તમામ હુક્મોંકો ઉનકે પાસસે લેકર તુમ્હારે પાસ આયા હૂં.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે શામ હોનેસે પેહલે હી ઉસ આબાદીકા હર મર્દ ઔર ઔરત મુસલમાન હો ચુકા થા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે હઝરત ઝિમામ બિન સઅલબાસે ઝયાદા બેહતર હમને કિસી કૌમકા નુમાઈન્દા નહીં સુના ઔર વાકિદીમેં યેહ હૈ કે શામ હોનેસે પેહલે હી ઉસ આબાદીકા હર મર્દ ઔર ઔરત મુસલમાન હો ચુકા થા. ઉન લોગોંને મસ્જિદેં ભી બનાઈ ઔર નમાઝકે લિયે અઝાન ભી દિયા કરતે થે.[૧]

---

૧ અહમદ,અબૂ દાઉદ,બિદાયા જિલ્દ ૫-૬૦, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૫૪

હઝરત અમ્ર બિન મુર્રા જુહની (રદિ.) કા અપની કૌમ કો દઅવત દેના

હઝરત અમ્ર બિન મુર્રા જુહની ફરમાતે હૈં કે જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં હમ લોગ અપની કૌમકી એક જમાઅતકે સાથ હજ કરને ગએ, તો મૈંને મક્કામેં એક ચમકતા હુવા નૂર દેખા જો કા'બેસે નિકલ રહા થા ઔર ઉસકી રોશનીસે યસરિબકા પહાડ ઔર જુહૈનાકા અશઅર પહાડ રોશન હો ગયા ઔર મુઝે ઉસ નૂરમેં યેહ આવાઝ સુનાઈ દી કે અંધેરા છંટ ગયા ઔર રોશની ઊંચી હોકર ફૈલ ગઈ ઔર ખાતમુલ અંબિયાકી બેઅસત હો ગઈ. વોહ નૂર મેરે સામને દોબારા ચમકા, યહાં તક કે મૈંને હીરહ શહર કે મહલ ઔર મદાઈન શહરકા સફેદ મહલ અપની આંખોંસે દેખ લિયા ઔર ઉસ નૂરમેં યેહ આવાઝ સુનાઈ દી કે ઈસ્લામ ઝાહિર હો ચુકા હૈ ઔર બૂત તોડ દિયે ગએ ઔર રિશ્તે જોડ દિયે ગએ.

મૈં ઘભરા કર ઉઠા ઔર અપની કૌમસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! કુરૈશકે ઈસ કબીલેમેં કોઈ બડા વાકિઆ પેશ આને વાલા હૈ ઔર મૈંને ઉનકો અપના ખ્વાબ સુનાયા.

જબ મૈં અપને ઈલાકેમેં પહોંચા તો વહાં યેહ ખબર પહોંચીકે અહમદ નામી એક આદમી પૈગમ્બર બનાકર ભેજે ગએ હૈં.

ચુનાંચે મૈં વહાંસે ચલકર આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર આપકો અપના ખ્વાબ સુનાયા. આપને ફરમાયા, અય અમ્ર બિન મુર્રા ! મૈં વોહ નબી હૂં જિસકો તમામ બંદોંકી તરફ રસૂલ બનાકર ભેજા ગયા હૈ, મૈં સબકો ઈસ્લામકી દઅવત દેતા હૂં ઔર મૈં ઉનકો ઈસ બાતકા હુક્મ દેતા હૂં કે વોહ ખૂનકી હિફાઝત કરેં ઔર રિશ્તેદારિયાં જોડેં ઔર એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં ઔર બૂતોંકો છોડ દેં ઔર હજ્જે બૈતુલ્લાહ કરેં ઔર બારહ મહીનોંમેંસે રમઝાનકે એક મહીનેકે રોઝે રખેં. જો મેરી બાત માનેગા, ઉસે જન્નત મિલેગી ઔર જો મેરી નાફરમાની કરેગા, વોહ દોઝખકી આગમેં જાએગા. અય અમ્ર ! ઈમાન લે આઓ, અલ્લાહ તુમ્હેં જહન્નમકી હૌલનાકીસે અમન દેગા.

મૈંને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર આપ જો હલાલ ઔર હરામ લેકર આએ હૈં, મૈં ઉન સબ પર ઈમાન લે આયા, અગરચે યે બાતેં બહોતસી કૌમોંકો બુરી લગેંગી.

ફિર મૈંને આપકો વોહ કુછ શઅર પઢકર સુનાએ, જો મૈંને આપકી બેઅસતકી ખબર સુનકર કહે થે. હમારા એક બૂત થા ઔર હમારે બાપ ઉસકે પુજારી થે. મૈંને ખડે હોકર ઉસ બૂતકો તોડ દિયા, ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચલ દિયા ઔર મૈં યે શઅર પઢ રહા થા.

شَهِدْتُّ بِاَنَّ اللّٰهَ حَقٌّ وَّاَنَّنِيْ   لِاٰلِهَةِ الْاَحْجَارِ اَوَّلُ تَارِكِ

શહીત્તુ બિઅન્નલ્લાહ હક્કુંવ્ વઇન્નની, લિઆલિહતિલ્ અહબારિ અવ્વલુ તારિકી

"મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ હક હૈ ઔર મૈં પત્થરોં સે બને હુએ બૂતોં કો સબસે પેહલે છોડને વાલા હૂં."

وَشَمَّرْتُ عَنْ سَاقِی الْاِزَارِمُهَاجِرًا   اَجُوْبُ اِلَيْکَ الْوَعْثَ بَعْدَ الدَّکَادِکِ

વશમ્મરતુ અન સાકીલ્ ઈઝારિ મુહાજિરન્, અજૂબુ ઈલયકલ્ વઅષ બઅદ દકાદિક

"ઔર મૈંને અપની પિંડલીસે લુંગીકો ઊપર ચળ્હા લિયા ઔર મૈં હિજરત કરતા હુવા જા રહા હૂં. (અય અલ્લાહકે રસૂલ !) આપ તક પહોંચનેકે લિયે કઠિન રાસ્તોંકો ઔર સખ્ત ઝમીનોંકો તય કર રહા હૂં."

لِاَصْحَبَ خَيْرَ النَّاسِ نَفْسًاوَّوَالِدًا رَسُوْلَ مَلِيْکَ النَّاسِ فَوْقَ الْحَبَآئِکِ

લિઅસ્હાબ ખય્રન્નાસિ નફસંવ્ વાલિદા, રસૂલ મલાઈકન્નાસિ ફવ્કલ્ હબાઈકી

(મૈં યેહ સારી મશક્કત ઈસલિયે ઉઠા રહા હૂં), તાકે મૈં ઉસ ઝાતકી સોહબતમેં રહા કરૂં, જો ખૂદ ભી લોગોંમેં સબસે બેહતર હૈં ઔર ઉનકા ખાનદાન ભી ઔર જો ઉસ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં જો તમામ ઈન્સાનોં કા બાદશાહ હૈ ઔર આસમાનોં કે ઉપર હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (શઅર સુનકર) કહા, શાબાશ ! અય અમ્ર બિન મુર્રા ! ફિર મૈંને કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં. આપ મુઝે મેરી કૌમકી તરફ ભેજ દેં, તો હો સકતા હૈ કે અલ્લાહ ઉન પર ભી મેરે ઝરીએ સે ફઝલ ફરમા દે, જૈસે આપકે ઝરીએ સે મુઝ પર ફઝલ ફરમાયા.

ચુનાંચે આપને મુઝે ભેજ દિયા ઔર યે હિદાયતેં કીં કે નરમીસે પેશ આના ઔર સહી ઔર સીધી બાત કેહના. સખ્ત બાત કરનેસે બચના ઔર બુરે અખ્લાકસે પેશ ન આના ઔર ઘમંડ ઔર જલન ન કરના. મૈં અપની કૌમકે પાસ આયા ઔર મૈંને કહા, અય બની રિફાઆ ! બલકે અય કબીલા જુહૈના ! મૈં તુમ્હારી તરફ અલ્લાહકે રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કા કાસિદ હૂં ઔર તુમ્હેં ઈસ્લામકી દઅવત દેતા હૂં ઔર મૈં તુમ્હેં ઈસ બાતકા હુક્મ દેતા હૂં કે તુમ ખૂનકી હિફાઝત કરો ઔર રિશ્તે-નાતે જોડો ઔર એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરો ઔર બૂતોંકો છોડ દો ઔર અલ્લાહકા હજ કરો ઔર બારહ મહીનોંમેં સે રમઝાનકે એક મહીનેકે રોઝે રખો. જો માન લેગા, ઉસે જન્નત મિલેગી, જો નાફરમાની કરેગા, વોહ દોઝખકી આગમેં જાએગા.

અય કબીલા જુહૈના ! અલ્લાહને તુમ્હેં અરબોંમેં સે બેહતરીન કબીલા બનાયા હૈ ઔર જો બુરી બાતેં અરબકે દૂસરે કબીલોંકો અચ્છી લગતી થીં, અલ્લાહને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ભી તુમ્હારે દિલોંમેં ઉનકી નફરત ડાલી હુઈ થી, ક્યૂંકે વોહ દૂસરે કબીલે દો બેહનોંસે ઈકટ્ઠી શાદી કર લેતે થે ઔર હરામ મહીનોંમેં લડાઈ લડ લેતે થે ઔર અપને બાપકી બીવીસે બાદમેં નિકાહ કર લેતે થે.

બની લુઅય બિન ગાલિબ ! અલ્લાહકે ભેજે હુએ ઈસ નબીકી બાત માન લો, દુન્યાકી શરાફત ઔર આખિરતકી બુઝુર્ગી મિલેગી.

હઝરત અમ્ર ફરમાતે હૈં, મેરી કૌમમેંસે કોઈ મેરે પાસ ન આયા, સિર્ફ એક આદમીને આકર યેહ કહા, અય અમ્ર બિન મુર્રા ! અલ્લાહ તેરી ઝિંદગીકો તલ્ખ બનાએ ! ક્યા તુમ હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દેતે હો કે હમ અપને મઅબૂદોંકો છોડ દેં ઔર હમ અપના શીરાઝા બિખેર દેં, જો ઉમદા ઔર ઊંચે અખ્લાક વાલે થે. યેહ તિહામાકા રેહને વાલા કુરૈશી હમેં કિસ ચીઝકી દઅવત દેતા હૈ ? ન હમેં ઈસસે મુહબ્બત હૈ ઔર ન હમ આપકી બુઝુર્ગી તસ્લીમ કરતે હૈં, ફિર વોહ ખબીસ યે શઅર (નઊઝુબિલ્લાહ) પળ્હને લગા....

اِنَّ ابْنَ مُرَّةَقَدْاَتٰی بِمَقَالَةٍ لَيُسَتْ مَقَالَةَمَنْ يُّرِيْدُصَلَاحًا

ઈન્નબ્ન મુર્રત કદઅતા બિમકાલતિન, લય્સત્ મકાલત મંય્યુરીદુ સલાહન

“ઈબ્ને મુર્રા ઐસી બાત લેકર આયા હૈ જો ઉસ આદમીકી બાત નહીં હો સકતી હૈ, જો ચાહતા હૈ કે હાલાત દુરૂસ્ત હો જાએં.”

اِنِّی لَاَحْسَبُ قَوْلَهٗ وَفَعَالَهٗ يَوْمًاوَّاِنْ طَالَ الزَّمَانُ ذُبَاحًا

ઈન્ની લિઅહસબુ કવ્લહુ વફઆલહૂ, યવ્મંવ્ વઈન તાલઝ્ ઝમાનુ ઝુબાહન

“મૈં યેહ સમઝતા હૂં કે ઈબ્ને મુર્રાકા કૌલો ફેલ એક ન એક દિન ઝરૂર ગલેકા છછૂંદર બનકર રહેગા, ચાહે ઉસમેં કુછ દેર લગે.”

لَيُسَفِّهُ الْاَشْيَاخَ مِمَّنْ قَدْمَضٰی مَنْ رَّامَ ذٰلِکَ لَآاَصَابَ فَلَاحًا

લયુસફ્ફિદુલ્ અશ્યાખ મિમ્મન કદમદા, મર્રામ ઝાલિક લા અસાબ ફલાહન

“વોહ હમારે ગુઝરે હુએ બુઝુર્ગોંકો બેવકૂફ બતાતા હૈ, જો ઐસા કરના ચાહતા હૈ, વોહ કભી કામિયાબ નહીં હો સકતા હૈ.”

હઝરત અમ્ર બિન મુર્રા ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા, હમ દોનોંમેં સે જો ઝૂઠા હો, ખુદા ઉસકી ઝિંદગીકો તલ્ખ કર દે ઔર ઉસકી ઝુબાનકો ગૂંગા ઔર આંખોંકો અંધા કર દે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! મરનેસે પેહલે હી ઉસ આદમીકે સારે દાંત ગિર ચુકે થે ઔર વોહ અંધા હો ચુકા થા ઔર ઉસકી અક્લ ખરાબ હો ચુકી થી ઔર ઉસે કિસી ખાનેમેં ઝાઈકા નહીં મિલતા થા. ચુનાંચે જબ અમ્ર અપની કૌમકે મુસલમાનોંકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા બડા ઈસ્તિકબાલ કિયા, ઉનકે લિયે લંબી ઉમ્રકી દુઆ દી ઔર ઉનકો એક ખત લિખકર દિયા, જિસકા મઝમૂન યેહ હૈ.....

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ.

“યેહ તમામ તાકતોંકે માલિક અલ્લાહકી તરફસે ઉનકે રસૂલકી ઝુબાની ખત હૈ જો રસૂલ સચ્ચે ઔર હક બતાને વાલી કિતાબકો લેકર આએ. યેહ ખત અમ્ર બિન મુર્રાકે હાથ જુહૈના ઝૈદ કબીલેકે નામ ભેજા જા રહા હૈ. સારા નીચેકા ઔર હમવાર ઈલાકા ઔર વાદિયોંકા

નીચે ઔર ઊપરકા ઈલાકા સબ તુમ્હારા હૈ. જહાં ચાહો, અપને જાનવર ચરાઓ ઔર ઉસકા પાની ઈસ્તિઅમાલ કરો, શર્ત યેહ હૈ કે (માલે ગનીમતકા) પાંચવાં હિસ્સા દેતે રહો, ઔર પાંચ નમાઝેં પઢતે રહો. ભેડ બકરીયોંકે દો રેવડ અગર ઈકઠ્ઠા કર દિયે જાએં (ઔર ઉનકી તા'દાદ એકસો બીસસે ઝયાદા ઔર દો સો (૨૦૦) સે કમ હો) તો ઝકાતમેં દો બકરીયાં દી જાએંગી ઔર અગર અલગ-અલગ રેવડ હોં (ઔર હર રેવડમેં ચાલીસ યા ઉસસે ઝયાદા બકરીયાં હોં) તો હર એકમેં સે એક-એક બકરી દી જાએગી. ખેતીકે કામ આને વાલે ઔર પાની નિકાલને વાલે જાનવરોં પર ઝકાત નહીં હૈ. અલ્લાહ ઔર તમામ હાઝિર મુસલમાન હમારે ઈસ સમઝોતે પર ગવાહ હૈં." (બ કલમ કૈસ બિન શમ્માસ)[૧]

હઝરત ઉરવહ બિન મસઊદ (રદિ.) કા કબીલા સકીફ કો દઅવત દેના

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ લોગોં ને સન ૯ હિજરીમેં હજકી તૈયારી શુરૂ કી, તો હઝરત ઉરવહ બિન મસઊદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મુસલમાન હોકર હાઝિર હુએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાતકી ઈજાઝત ચાહી કે અપની કૌમકે પાસ વાપસ ચલે જાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે ડર હૈ કે વોહ તુમ્હેં કહીં કત્લ ન કર દેં. ઉન્હોંને કહા, (વોહ મેરી ઈતની ઈઝઝત કરતે હૈં કે) અગર વોહ મેરે પાસ આએં ઔર મૈં સો રહા હૂં, તો વોહ મુઝે જગાતે નહીં હૈં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈજાઝત દે દી. વોહ મુસલમાન હોકર અપની કૌમકે પાસ વાપસ ઈશાકે વક્ત પહોંચે. સારા કબીલા ઉન્હેં સલામ કરને આયા. ઉન્હોંને સબકો ઈસ્લામકી દઅવત દી. કૌમને ઉન પર તરહ-તરહકે ઈલઝામ લગાએ ઔર ઉન્હેં ગુસ્સા દિલાયા ઔર ઉન્હેં બહોત હી નાગવાર બાતેં સુનાઈ, ફિર ઉન્હેં શહીદ કર ડાલા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (યેહ ખબર સુનકર) ફરમાયા, ઉરવહ ભી ઉન (હબીબે નજ્જાર) જૈસે હૈં, જિનકા ઝિક્ર સૂરએ યાસીન મેં હૈ કે ઉન્હોંને અપની કૌમકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દી, ઉન્હોંને ઉનકો શહીદ કર દિયા.[૨]

બહોતસે એહલે ઈલ્મ ઈસ કિસ્સેકો તફસીલસે ઝિક્ર કરતે હૈં ઔર ઉસમેં સે યેહ હૈ કે હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ઈશાકે વક્ત તાઈફ પહોંચે ઔર અપને ઘરમેં દાખિલ હુએ. કબીલા સકીફને આકર ઉનકો જાહિલિયતકે તરીકે પર સલામ કિયા. ઉન્હોંને લોગોંકો ઈસ સલામસે રોકા ઔર ઉનસે કહા, તુમ જન્નત વાલોંકે તરીકે પર સલામ કરો ઔર "અસ્સલામુ અલૈકુમ વ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૬૪, બિદાયા જિલ્દ ૨-૩૫૧, મજ્મા જિલ્દ ૮-૨૪૪
૨ હૈસમી જિલ્દ ૯-૩૮૬, હાકિમ જિલ્દ ૩-૬૧૬

રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ” કહો. કૌમને ઉનકો તરહ-તરહસે સતાયા ઔર ઉનકો બેઈઝ્ઝત કિયા, લેકિન યેહ બરદાશ્ત કરતે રહે. કૌમકે લોગ ઉનકે પાસસે જાકર ઉનકે બારેમેં મશ્વરા કરતે રહે, યહાં તકકે સુબહ સાદિક હો ગઈ.

હઝરત ઉરવહને બાલા ખાને પર ચળ્હકર ફજરકી અઝાન દી. કબીલા સકીફકે લોગ હર તરફસે નિકલ આએ. બનૂ માલિકકે ઔસ બિન ઔફ નામ કે આદમીને ઉનકો ઐસા તીર મારા, જો ઉનકી શહ રગમેં લગા ઔર ઉસ શહ રગકા ખૂન ન રૂકા, તો ગૈલાન બિન સલમા ઔર કનાના બિન અબ્દે લૈલ ઔર હકમ બિન અમ્ર અહલાફકે દૂસરે મશહૂર સરદારોંને ખડે હોકર હથિયાર પહેન લિયે ઔર જમા' હો ગએ ઔર યૂં કહા, “યા તો હમ સારે લોગ મારે જાએંગે યા ઉરવહ બિન મસ્ઊદકે બદલેમેં બનૂ માલિકકે દસ સરદારોંકો કત્લ કર દેંગે.”

હઝરત ઉરવહ બિન મસ્ઊદને જબ યેહ મંઝર દેખા, તો કહા, મેરી વજહસે તુમ કિસીકો કત્લ ન કરો. મૈંને અપના ખૂન અપને કાતિલકો ઈસલિયે મઆફ કર દિયા, તાકે ઉસસે તુમ્હારી સુલહ બાકી રહે. યેહ મેરા કત્લ તો અલ્લાહકા મુઝ પર ખાસ ઈન્આમ હૈ ઔર ઉસને મુઝે શહાદતકા દર્જા ઈનાયત ફરમાયા હૈ ઔર મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. ઉન્હોંને મુઝે બતાયા થા કે તુમ મુઝે કત્લ કરોગે, ફિર ઉન્હોંને અપને ખાનદાન વાલોંકો બુલાકર કહા, જબ મૈં મર જાઉં, તો મુઝે ઉન શહીદોંકે સાથ દફન કરના જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ તુમ્હારે યહાંસે જાનેસે પેહલે શહીદ હુએ, ચુનાંચે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉનકે ખાનદાન વાલોં ને ઉનકો ઉન્હીં શહીદ સહાબાકે સાથ દફન કિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકે કત્લકી ખબર પહોંચી, તો ફરમાયા કે ઉરવહ ભી.....આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ.[૧]

કબીલા સકીફકે મુસલમાન હોનેકા કિસ્સા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઉન અખ્લાકો આમાલકે કિસ્સોંમેં ગુઝર ચુકા હૈ, જિનકી વજહસે લોગોંકો હિદાયત મિલતી થી.

હઝરત તુફૈલ બિન અમ્ર દૌસી (રદિ.) કા અપની કૌમકો દઅવત દેના

મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની કૌમકી તરફસે સખ્ત રવૈયા દેખનેકે બાવજૂદ ઉનકી ખૈરખ્વાહીકી પૂરી કોશિશ કરતે ઔર દુન્યા ઔર આખિરતકી જિસ મુસીબતમેં વોહ ગિરિફ્તાર થે, ઉસસે નિજાત પાનેકી ઉનકો દઅવત દેતે થે.

જબ અલ્લાહને કુરૈશસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૂરી હિફાઝત ફરમા દી, તો ઉન્હોંને યેહ રવૈયા અપનાયા કે લોગોંકો ઔર બાહિરસે આને વાલે અરબોંકો ડરા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલનેસે રોકતે.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૫-૩૬૯

હઝરત તુફૈલ બિન અમ્ર દૌસી (રદિ.) બયાન કરતે હૈં કે વોહ મક્કા ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં હી થે. હઝરત તુફૈલ બહોત ઈઝઝતદાર બડે શાયર ઔર બડે સમઝદાર થે. કુરૈશકે કુછ લોગ ઉનકે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, અય તુફૈલ ! આપ હમારે શહરમેં આએ હૈં. યેહ આદમી જો હમારે બીચ રેહતા હૈ, ઉસને હમેં બડી મુશ્કિલમેં ડાલ દિયા હૈ. હમારી જમાઅતમેં ફૂટ ડાલ દી હૈ, ઉસકી બાત તો જાદૂકી તરહ અસર કરતી હૈ. યેહ બાપ-બેટેમેં ઔર ભાઈ-ભાઈમેં ઔર મિયાં-બીવીમેં જુદાઈ પૈદા કરતા હૈ. હમેં ખતરા હૈ કે જો પરેશાનિયાં હમ પર આ ગઈ હૈં કહીં વોહ આપ પર ઔર આપકી કૌમ પર ન આ જાએં, ઈસલિયે આપ ન તો ઉસસે બાત કરેં ઔર ન ઉસકી કોઈ બાત સુનેં.

હઝરત તુફૈલ કેહતે હૈં કે ઉન્હોંને મુઝસે ઈતની બાર કહા ઔર મેરે ઈતના પીછે પડે કે મૈંને ભી તય કર લિયા કે મૈં ન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કોઈ બાત સુનૂંગા ઔર ન હી ઉનસે કોઈ બાત કરૂંગા, યહાં તક કે સુબહકો જબ મૈં મસ્જિદકો જાને લગા તો કાનોંમેં રૂઈ ઈસ ડરસે ભર લી કે કહીં બે-ઈરાદા આપકી કોઈ બાત મેરે કાનમેં ન પડ જાએ.

ચુનાંચે મૈં મસ્જિદ ગયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા'બાકે પાસ ખડે હોકર નમાઝ પઢ રહે થે, મૈં આપકે કરીબ ખડા હો ગયા. ઈસ સારી એહતિયાતકે બાવજૂદ અલ્લાહને મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ લફ્ઝ સુના હી દિયે.

મુઝે યેહ બહોત અચ્છા કલામ મેહસૂસ હુવા, તો મૈંને અપને દિલમેં કહા, મેરી માં મુઝે રોએ, મૈં એક સમઝદાર ઔર શાયર આદમી હૂં, અચ્છે ઔર બુરે કલામમેં ફર્ક કર લેતા હૂં, ઈસમેં ક્યા હરજ હૈ કે મૈં ઉનકી બાત સુનૂં, અગર અચ્છી હુઈ તો કુબૂલ કર લૂંગા ઔર અગર બુરી હુઈ તો છોડ દૂંગા.

ફિર મૈં વહાં ઈન્તિઝારમેં બૈઠ રહા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હોકર ઘર કો તશરીફ લે ગએ, તો મૈં ભી આપકે પીછે ચલ પડા, યહાં તક કે જબ આપ અપને ઘરમેં દાખિલ હો ગએ તો મૈંને આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, અય મુહમ્મદ ! આપકી કૌમને મુઝસે ઐસે-ઐસે કહા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે આપસે ઈતના ડરાતે રહે કે મૈંને અપને કાનોંમેં રૂઈ અચ્છી તરહસે ભર લી, તાકે આપકી બાત ન સુન સકૂં, લેકિન અલ્લાહને મુઝે આપકી બાત સુના હી દી. મુઝે બહોત અચ્છા કલામ મેહસૂસ હુવા, આપ અપની બાત મેરે સામને પેશ કરેં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે સામને ઈસ્લામકો પેશ કિયા ઔર મુઝે કુર્આન પઢકર સુનાયા.

ફરમાતે હૈં અલ્લાહ કી કસમ ! મૈંને ઈસસે પેહલે ઈસસે ઝયાદા અચ્છી ઔર ઈસસે ઝયાદા ઈન્સાફ વાલી બાત નહીં સુની થી. ચુનાંચે મૈં કલિમએ શહાદત પઢકર મુસલમાન હો ગયા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે નબી ! મેરી કૌમ મેં મેરી ચલતી હૈ. મૈં ઉનકે પાસ વાપસ જાકર ઉન્હેં ઈસ્લામ કી દઅવત દૂંગા. આપ અલ્લાહ સે મેરે લિયે દુઆ કરેં કે અલ્લાહ મુઝે ઐસી કોઈ નિશાની દે, જિસસે મુઝે ઉન્હેં દઅવત દેને મેં મદદ મિલે.

આપને યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈનકો કોઈ નિશાની અતા ફરમા. ચુનાંચે મૈં અપની કૌમકી તરફ ચલ પડા. જબ મૈં ઉસ ઘાટી પર પહોંચા, જહાંસે મૈં અપની આબાદી વાલોંકો નઝર આને લગા, તો મેરી દોનોં આંખોંકે દર્મિયાન ચિરાગકી તરહ એક ચમકતા હુવા નૂર ઝાહિર હુવા. મૈંને દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઈસ નૂરકો મેરે ચેહરેકે અલાવા કિસી ઔર જગહ ઝાહિર કર દે, ક્યૂંકે મુઝે ખતરા હૈ કે મેરી કૌમ વાલે (આંખોંકે બીચ નૂર દેખકર) યેહ સમઝેંગેકે ઉનકે દીનકો છોડનેકી વજહસે મેરા ચેહરા બદલ ગયા હૈ.

ચુનાંચે વોહ નૂર બદલકર મેરે કોડેકે સિરે પર આ ગયા. જબ મૈં ઘાટીસે આબાદીકી તરફ ઉતર રહા થા, તો આબાદી વાલોંકો મેરે કોડેકા યેહ નૂર લટકે હુએ કિન્દીલકી તરહ નઝર આ રહા થા, જિસે વોહ એક દૂસરેકો દિખા રહે થે, યહાં તક કે મૈં ઉનકે પાસ પહોંચ ગયા.

જબ મૈં સવારીસે ઉતરા તો મેરે વાલિદ આએ, જો કે બહોત બૂઢે હો ચુકે થે. મૈંને ઉનસે કહા, અય અબ્બા જાન ! મુઝસે દૂર રહેં, આપકા મુઝસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં ઔર ન મેરા આપસે. ઉન્હોંને કહા, અય મેરે બેટે ! ક્યૂં ? મૈંને કહા, ક્યૂંકે મૈં મુસલમાન હો ચુકા હૂં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દીન ઈખ્તિયાર કર ચુકા હૂં. મેરે વાલિદને કહા, મેરા દીન ભી વહી હૈ, જો તુમ્હારા દીન હૈ.

ફિર ઉન્હોંને ગુસલ કિયા ઔર અપને કપડે પાક કિયે, ફિર મેરે પાસ આએ. મૈંને ઉન પર ઈસ્લામ પેશ કિયા, વોહ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગએ. ફિર મેરી બીવી મેરે પાસ આઈ. મૈંને ઉસસે કહા, પરે હટ, મેરા તુમસે કોઈ તઅલ્લુક નહીં, ઔર ન તુમ્હારા મુઝસે.ઉસને કહા ક્યૂં ? મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં. મૈંને કહા, ઈસ્લામકી વજહસે મેરે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન જુદાઈ હો ગઈ હૈ, ચુનાંચે વોહ ભી મુસલમાન હો ગઈ. ફિર મૈં અપને કબીલા દૌસકો ઈસ્લામકી દઅવત દેતા રહા, લેકિન વોહ ઈન્કાર કરતે રહેં ઔર ઉન્હોંને બહોત દેર કર દી.

આખિરમેં મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મક્કા હાઝિર હોકર કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કબીલા દૌસને મુઝે હરા દિયા. (મૈંને ઉન્હેં બહોત દઅવત દી, લેકિન વોહ ઈમાન ન લાએ.) આપ ઉનકે લિયે બદદુઆ કરેં.

આપને (બજાએ બદદુઆ કરને કે) ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાઈ કે અય અલ્લાહ ! દૌસકો હિદાયત દે દે (ઔર મુઝસે ફરમાયા) અપની કૌમમેં વાપસ જાઓ ઔર ઉનકો દઅવત દેતે રહો. લેકિન ઉનકે સાથ નરમીસે પેશ આઓ.

ચુનાંચે મૈં વાપસ આયા ઔર કબીલા દૌસમેં ઠહેર કર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દેતા રહા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરત ફરમા કર મદીના તશરીફ લે ગએ ઔર બદર, ઉહદ ઔર ખંદકકે ગઝવે ભી હો ગએ.

ફિર મૈં અપની કૌમકે મુસલમાનોંકો સાથ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા, ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૈબર ગએ હુએ થે. મૈં દૌસકે સત્તર યા અસ્સી ઘરાનોંકો લેકર મદીના પહોંચા.[૧]

---

૧ દલાઈલ, -૭૮, બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૦૦, ઈસાબા જિલ્દ ૨-૨૨૫, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૨૩૭

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) હઝરત તુફૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને ઔર ઉનકે અપને વાલિદ ઔર બીવી ઔર અપની કૌમકો દઅવત દેને ઔર ઉનકે મક્કા આનેકે કિસ્સેકો તફસીલસે ઝિક્ર કરતે હૈં ઔર ઉસમેં યેહ ઈઝાફા ભી હૈ કે ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઝુલકફ્ફૈન બૂતકે જલાનેકે લિયે ભેજા થા. ઔર યેહ યમામા ભી ગએ થે ઔર ઈસ બારેમેં ઉન્હોંને ખ્વાબ ભી દેખા થા ઔર ગઝવએ યમામામેં યેહ શહીદ હો ગએ થે.[1]

ઈસાબામેં અબુલ ફરજ ઈસ્બહાનીકે વાસ્તેસે ઈબ્ને કલબીકી યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત તુફૈલ જબ મક્કા આએ તો ઉનસે કુરૈશકે કુછ લોગોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દઅવતકા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉનસે યેહ ભી કહા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈમ્તિહાન લેકર દેખેં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાકર અપને શઅર પઢકર સુનાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સૂરએ ઈખ્લાસ ઔર મુઅવ્વઝતૈન પઢકર સુનાઈ. યેહ ફૌરન મુસલમાન હો ગએ ઔર અપની કૌમકે પાસ વાપસ ચલે ગએ.

ફિર કોડેમેં નૂર ઝાહિર હોને કે કિસ્સેકા ભી ઝિક્ર કિયા. ઉન્હોંને અપને માં-બાપકો દઅવત દી. વાલિદ તો મુસલમાન હો ગએ, લેકિન વાલિદા ન હુઈ ઔર ઉન્હોંને અપની કૌમકો દઅવત દી, જિનમેંસે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ઉનકી દઅવતકો કુબૂલ કિયા.

ઈસકે બાદ ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, ક્યા આપ ચાહતે હૈં કે આપકો દૌસકી ઝમીન મિલ જાએ, જોકે મઝબૂત ઔર મહફૂઝ કિલા હૈ ? (યાની હમલા કરકે ઉસ પર કબ્ઝા કર લેં, યા ઉનકે લિયે બદદુઆ કરેં, લેકિન) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દૌસકી હિદાયતકી દુઆ ફરમાઈ, તો હઝરત તુફૈલને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, મૈં તો (ઉનકી હિદાયત કી) યેહ (દુઆ) નહીં ચાહતા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનમેં તેરે જૈસે બહોત સારે હૈં.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત જુન્દુબ બિન અમ્ર બિન હુમમા બિન ઔફ દૌસી (રદિ.) જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં કહા કરતે થે ઈસ મખ્લૂકકા કોઈ ન કોઈ ખાલિક (પૈદા કરને વાલા) ઝરૂર હૈ, લેકિન વોહ કૌન હૈ ? યેહ મૈં નહીં જાનતા.

જબ ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખબર સુની તો અપની કૌમકે પછત્તર (૭૫) આદમિયોંકો લેકર ચલ પડે ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર) ખૂદ ભી મુસલમાન હુએ ઔર ઉનકે સાથી ભી મુસલમાન હુએ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત જુન્દુબ એક-એક આદમી કો (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મુસલમાન હોને કે લિયે) પેશ કરતે જાતે થે.

હઝરત અલી (રદિ.) કા કબીલા હમદાનકો દઅવત દેના ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.)કા બનૂ હારિસ બિન કઅબકો દઅવત દેના ઔર હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કા અપની કૌમકો દઅવત દેના પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ.

---

૧ ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૨-૨૩૨

હઝરત સહાબા કિરામ (રદિ.) કા અફરાદ ઔર જમાઅતોં કો દઅવત કે લિયે ભેજના

હઝરત હિશામ બિન આસ ઉમવી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે ઔર એક ઔર આદમીકો રૂમકે બાદશાહ હિરક્લકે પાસ ઈસ્લામકી દઅવત દેને કે લિયે ભેજા ગયા, યહાં તક કે ગૂતા યાની દમિશ્ક પહોંચે. જબલા બિન અયહમ ગસ્સાનીકે પાસ હમારા કિયામ હુવા.

ચુનાંચે હમ ઉસકે પાસ ગએ, તો વોહ અપને તખ્ત પર બૈઠા હુવા થા. ઉસને અપના કાસિદ હમારે પાસ ભેજા, તાકે હમ ઉસ કાસિદસે બાત કરેં. હમને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમ કિસી કાસિદસે બાત નહીં કરેંગે. હમેં તો બાદશાહકે પાસ ભેજા ગયા હૈ, અગર વોહ હમેં ઈજાઝત દે તો હમ ઉસસે બાત કરેંગે વરના હમ કાસિદસે બાત નહીં કરેંગે.

ચુનાંચે કાસિદને વાપસ જાકર ઉનકો યેહ બતાયા તો ઉસને હમેં અપને પાસ આનેકી ઈજાઝત દી. (ચુનાંચે હમ ઉસકે પાસ ગએ, તો) ઉસને કહા, કહો, ક્યા કેહના ચાહતે હો ?તો હઝરત હિશામ બિન આસને ઉસસે બાતેં શુરૂ કીં ઔર ઉસે ઈસ્લામકી દઅવત દી.

વોહ કાલે કપડે પેહને હુએ થા. હઝરત હિશામ ને ઉસસે પૂછા, યે કાલે કપડે ક્યૂં પહેન રખે હૈં ? ઉસને કહા, યેહ કાલે કપડે પહેનકર હમને કસમ ખાઈ હૈ કે જબ તક તુમ્હેં શામ સે ન નિકાલ દૂં, ઈનકો ન ઉતારૂંગા.

હમને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારા યેહ દરબાર જહાં તુમ બૈઠે હુએ હો, યેહ ભી હમ તુમસે ઝરૂર લે લેંગે ઔર ઈન્શાઅલ્લાહ (તુમ્હારે) બડે બાદશાહ (હિરક્લ) કા મુલ્ક (રૂમ) ભી ઝરૂર લે લેંગે, ક્યૂંકે હમેં ઈસકી ખબર હમારે નબી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દી હૈ.

ઉસને કહા, તુમ વોહ લોગ નહીં હો, જો યેહ ફત્હ કરેંગે, બલકે યે તો વોહ લોગ હોંગે જો દિન કો રોઝા રખેંગે ઔર રાત કો ઈબાદત કરેંગે. આગે લંબી હદીસ હૈ જો "તાઈદાતે ગૈબીયા" કે બાબમેં આએગી.[1]

હઝરત મૂસા બિન ઉક્બા ફરમાતે હૈં કે હઝરત હિશામ બિન આસ ઔર હઝરત નઈમ બિન અબ્દુલ્લાહ ઔર એક ઔર સહાબી (રદિ.) જિનકા નામ રિવાયત કરને વાલેને ઝિક્ર કિયા થા, યે તીનોં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં રૂમકે બાદશાહકે પાસ ભેજે ગએ. ફરમાતે હૈં કે હમ જબલા બિન અયહમકે પાસ ગએ. વોહ ગૂતામેં થા. ઉસને કાલે કપડે પહન રખે થે ઔર ઉસકે ચારોં તરફ હર ચીઝ કાલી થી.

ઉસને કહા, અય હિશામ ! બાત કરો. ચુનાંચે હઝરત હિશામને ઉસસે બાત કી ઔર ઉસે અલ્લાહકી તરફ દઅવત દી. ઈસકે બાદકી તફસીલ આગે આએગી.

---

૧ દલાઈલ, ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૨-૨૫૧

હઝરત સહાબા કિરામ રદી. કા અલ્લાહ કી તરફ ઔર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને કી તરફ દઅવત દેને કે લિએ ખુતૂત કા ભેજના

હઝરત ઝિયાદ બિન હારિસ (રદિ.) કા અપની કૌમ કે નામ ખત

હઝરત ઝિયાદ બિન હારિસ સુદાઈ રદિયલ્લાહુ અન્હુ ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઈસ્લામ પર આપસે બૈઅત હુવા. મુઝે પતા ચલા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ફૌજ મેરી કૌમકી તરફ ભેજી હૈ. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ ફૌજ વાપસ બુલા લેં. મૈં ઈસ બાતકી ઝિમ્મેદારી લેતા હૂં કે મેરી કૌમ મુસલમાન ભી હો જાએગી ઔર આપકી ઈતાઅત ભી કરેગી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જાઓ ઔર ઉસ ફૌજકો વાપસ બુલા લાઓ. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરી સવારી થકી હુઈ હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીકો ભેજકર ફૌજકો વાપસ બુલા લિયા.

મૈંને અપની કૌમકો ખત લિખા, વોહ મુસલમાન હો ગએ ઔર ઉનકા એક વફ્દ યેહ ખબર લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. આપને મુઝસે ફરમાયા, અય સુદાઈ ભાઈ ! વાકઈ તુમ્હારી કૌમ તુમ્હારી બાત માનતી હૈ. મૈંને કહા, (ઈસમેં મેરા કમાલ નહીં હૈ.) બલકે અલ્લાહને ઉનકો ઈસ્લામકી હિદાયત દી હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ્હેં ઉનકા અમીર ન બના દૂં ? મૈંને કહા, બના દેં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી અમારત (અમીર બનાને) કે બારેમેં મુઝે એક ખત લિખકર દિયા.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉનકે સદકોંમેં સે મેરે લિયે કુછ હિસ્સા મુકર્રર કર દેં.

આપને ફરમાયા, અચ્છા, ઔર ઈસ બારેમેં મુઝે એક ઔર ખત લિખકર દિયા. યેહ સારા વાકિઆ એક સફરમેં પેશ આયા થા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક

જગહ પડાવ ડાલા. ઉસ જગહ વાલોંને આકર અપને સદકે વસૂલ કરને વાલેકે બારેમેં આપસે શિકાયત કી ઔર કહા કે હમારે ઔર ઉસકી કૌમકે દર્મિયાન જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં કુછ (ઝગડા) થા, જિસકી વજહસે ઉસને હમારે સાથ સખ્તી કી હૈ.

આપને ફરમાયા, અચ્છા, ઉસને ઐસા કિયા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

આપને અપને સહાબાકો મુખાતિબ કરતે હુએ ફરમાયા ઔર મૈં ભી ઉનમેં થા કે મોમિન આદમી કે લિયે અમીર બનનેમેં કોઈ ભલાઈ નહીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ બાત મેરે દિલમેં બૈઠ ગઈ. ફિર આપકે પાસ એક ઔર આદમીને કહા કે મુઝે કુછ દે દેં.

આપને ફરમાયા, જો આદમી ગની હોકર ફિર લોગોંસે માંગતા હૈ, તો યેહ માંગના ઉસકે સરકા દર્દ ઔર પેટકી બીમારી બનકર રહેગા.

ઉસ આદમીને કહા, મુઝે સદકોંમેં સે દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અલ્લાહને સદકોંકે બાંટનેકે બારેમેં નબી ઔર ઉસકે અલાવા કિસી ઔરસે ફૈસલા નહીં કરવાયા, બલકે ઈસ બારેમેં ખૂદ ફૈસલા કિયા હૈ, ઔર આઠ કિસ્મકે ઇન્સાનોંમેં સદકોંકા માલ બાંટનેકા હુક્મ દિયા હૈ. અગર તુમ ઈન આઠ કિસ્મકે ઇન્સાનોંમેં સે હુએ, તો મૈં તુમ્હેં દે દૂંગા.

તો મેરે દિલમેં યેહ બાત ભી બૈઠ ગઈ ઔર મુઝે ખયાલ આયા કે મૈં ગની હૂં ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સદકોંમેં સે માંગા હૈ. આગે લંબી હદીસ હૈ, જિસમેં યેહ ભી હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હુએ તો મૈં આપકે દોનોં ખત લેકર આપકી ખિદમતમેં આયા ઔર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે ઈન દોનોં બાતોંસે મઆફી દે દેં.

આપને ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ?

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને આપકો યેહ કેહતે હુએ સુના હૈ કે મોમિન આદમીકે લિયે અમીર બનનેમેં કોઈ ખૈર નહીં હૈ ઔર મૈં અલ્લાહ ઔર રસૂલ પર ઈમાન રખતા હૂં ઔર મૈંને આપકો માંગને વાલેસે યેહ કેહતે હુએ સુના હૈ કે જો આદમી ગની હોકર ફિર લોગોંસે માંગતા હૈ, તો યેહ માંગના ઉસકે સરકા દર્દ ઔર પેટકી બીમારી બનકર રહેગા ઔર મૈં ગની થા, ફિર ભી મૈંને આપસે સવાલ કિયા.

આપને ફરમાયા, બાત તો વહી હૈ, અગર તુમ ચાહો તો યેહ ખત રખ લો ઔર ચાહો તો વાપસ કર દો. મૈંને કહા, મૈં તો વાપસ કરતા હૂં.

આપને ફરમાયા, મુઝે કોઈ ઐસા આદમી બતાઓ, જિસે તુમ સબકા અમીર બના દૂં. આને વાલે વફદમેં સે મૈંને એક નામ બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ઉનકા અમીર બના દિયા.[૧]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૫-૮૩, કંઝ જિલ્દ ૭-૩૮, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૫૫૭, હૈસમી જિલ્દ ૫-૨૦૪

હઝરત બુજૈર બિન ઝુહૈર બિન અબી સુલમા (રદિ.) કા અપને ભાઈ કઅબ કે નામ ખત

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન કઅબ ફરમાતે હૈં કે હઝરત કઅબ બિન ઝુહૈર (રદિ.) ઔર હઝરત બુજૈર બિન જુહૈર (રદિ.) દોનોં સફરમેં રવાના હુએ. અબરકુલ અઝઝાફ ચશ્મે પર પહોંચકર હઝરત બુજૈરને હઝરત કઅબસે કહા, તુમ ઈસી જગહ પર ઈન જાનવરોંકે સાથ રહો. મૈં ઝરા ઉસ આદમી યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાકર સુનતા હૂં કે વોહ ક્યા કેહતે હૈં ?

ચુનાંચે હઝરત કઅબ વહીં ઠહેર ગએ ઔર હઝરત બુજૈર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો ગએ. આપને ઉનકે સામને ઈસ્લામ કો પેશ કિયા, વોહ મુસલમાન હો ગએ.

જબ યેહ ખબર કઅબ કો પહોંચી તો ઉન્હોંને (મુખાલિફત મેં) યે શઅર કહે..

اَلَآ اَبۡلِغَاعَنِّی بُجَیۡرًا رِسَالَةً عَلٰی اَیِّ شَیۡءٍ وَّیۡبَ غَیۡرِکَ دَلَّکَا

અલા અબ્લિગા અન્ની યુજય્રર્રિસાલતન, અલા અય્યિ શય્ઈવ્વ વય્બ ગય્રિક દલ્લકા

“ખબરદાર, અય મેરે દોનોં સાથિયોં ! મેરી તરફસે બુજૈરકો યેહ પૈગામ પહોંચા દો કે તેરે ગૈરકા નાસ હો, ઉસને મુઝે કિસ રાસ્તે પર ડાલ દિયા ? (ગૈરસે હઝરત અબૂબક્ર મુરાદ હૈં.)”

عَلٰی خُلُقٍ لَّمۡ تُلۡفِ اُمًّا وَّلَا اَبًا عَلَیۡهِ وَلَمۡ تُدۡرِکۡ عَلَیۡهِ اَخًا لَّکَا

અલા ખુલૂકિલ્લમ તુલ્ફિ ઉમ્મંવ્ વઅબા, અલયહિ વલમ તુદરિક અલયહિ અખલ્લકા

“ઐસે અખ્લાક પર તુમ્હેં ડાલ દિયા હૈ, જિન પર ન તુમ્હારે માં-બાપ હૈં ઔર ન તુમ્હારે ભાઈ.”

سَقَاکَ اَبُوۡبَکۡرٍ بِکَاسٍ رَّدِیَّةٍ وَاَنۡهَلَکَ الۡمَاۡمُوۡرُ مِنۡهَا وَعَلَّکَا

સકાક અબૂબક્રિમ્ બિકાઅસિર્રદિય્યતિન, વઅન્હલકલ્ મઅમૂરૂ મિન્હા વઅલ્લકા

“અબૂબક્રને તુમ્હેં એક ખરાબ પ્યાલા પિલાયા હૈ ઔર ઈસ ગુલામને તુમ્હેં બાર-બાર પિલાકર સૈરાબ કિયા હૈ.”

જબ યે શઅર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કઅબકે ખૂનકો મુબાહ કર દિયા ઔર ફરમાયા, જિસે કઅબ જહાં ભી મિલે વોહ કઅબકો કત્લ કર દે. હઝરત બુજૈરને યેહ બાત ખતમેં અપને ભાઈકો લિખી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા ખૂન મુબાહ કર દિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી લિખા કે તુમ અપની જાન બચાઓ ઔર મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે તુમ બચ નહીં સકતે.

ઈસકે બાદ ઉનકો યેહ લિખા કે આપકો મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે જો ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર કલિમએ શહાદત પળ્હ લેતા હૈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે કલિમએ શહાદતકો ઝરૂર કુબૂલ કર લેતે હૈં. (યા'ની ઉસે મુસલમાન માન લેતે હૈં) ઈસલિયે જ્યૂંહી તુમ્હેં મેરા યેહ ખત મિલે, મુસલમાન હોકર આ જાઓ.

ચુનાંચે હઝરત કઅબ (ખત પળ્હકર) મુસલમાન હો ગએ. ફિર દૂસરા કસીદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તા'રીફમેં કહા, ફિર (મદીના) આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદકે દરવાઝે પર અપની સવારી બિઠાઈ, ફિર મસ્જિદમેં દાખિલ હુએ ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબાકે બીચમેં ઐસે બૈઠે થે જૈસે દસ્તરખાન બીચમેં હોતા હૈ.

સહાબા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈર્દ-ગિર્દ હલકે પર હલકા બનાએ હુએ બૈઠે હુએ થે. કભી આપ એક તરફ મુતવજ્જેહ હોકર બાત ફરમાતે ઔર કભી દૂસરી તરફ.

હઝરત કઅબ ફરમાતે હૈં કે મૈંને મસ્જિદકે દરવાઝે પર અપની સવારી બિઠાઈ ઔર મૈંને હુલિયા મુબારકસે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પહચાન લિયા. મૈં લોગોંકો ફલાંગ કર આપકી ખિદમતમેં જાકર બૈઠ ગયા ઔર અપને ઈસ્લામકો ઝાહિર કરતે હુએ મૈંને કહા, અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્નક રસૂલુલ્લાહ.

અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપને લિયે અમન ચાહતા હું. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કૌન હો ? મૈંને કહા, મૈં કઅબ બિન ઝુહૈર હું.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હીંને વોહ શઅર કહે થે ?

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફ મુતજ્જહ હોકર ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! ઈસને કૈસે કહા થા ? તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને યેહ શઅર પળ્હા...

سَقَاکَ اَبُوْبَکْرٍ بِکَاْسٍ رَّدِیَّةٍ وَاَنْھَلَکَ الْمَاْمُوْرُ مِنْھَاوَعَلَّکَا

સકાક અબૂબક્રિમ્ બિકાઅસિર્રદિય્યતિન, વઅન્હલકલ્ મઅમૂરૂ મિન્હા વઅલ્લકા

"અબૂબક્ર ને તુમ્હેં એક ખરાબ પ્યાલા પિલાયા હૈ ઔર ઉસ ગુલામને તુમ્હેં બાર-બાર પિલા કર સૈરાબ કિયા હૈ."

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! યેહ શઅર ઐસે મૈંને નહીં કહા થા. આપને ફરમાયા, તુમને કૈસે કહા થા ? મૈંને કહા, મૈંને તો યેહ કહા થા. (લફઝોંમેં થોડી સી તબ્દીલી કરકે તા'રીફકા શઅર બના દિયા.)

سَقَاکَ اَبُوْبَکْرٍ بِکَاْسٍ رَّدِیَّةٍ وَاَنْھَلَکَ الْمَاْمُوْنُ مِنْھَاوَعَلَّکَا

સકાક અબૂબક્રિમ્ બિકાઅસિર્રદિય્યતિન, વઅન્હલકલ્ મઅમૂનુ મિન્હા વઅલ્લકા

"અબૂબક્ર ને તુમ્હેં એક લબાલબ ભરા પ્યાલા પિલાયા હૈ ઔર ઉસ ભરોસેમંદ આદમીને તુમ્હેં બાર-બાર પિલા કર સૈરાબ કિયા હૈ."

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! (અબૂબક્ર) વાકઈ ભરોસેમંદ આદમી હૈં. ફિર કઅબને અપના પૂરા કસીદા આખિર તક સુનાયા. આગે પૂરા કસીદા હૈ.[૧]

હઝરત મૂસા બિન ઉક્બા કેહતે હૈં કે હઝરત કઅબ બિન ઝુહૈરને મદીનામેં મસ્જિદે નબવીકે અંદર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપના કસીદા "બાનત સુઆદ" પઢકર સુનાયા. જબ વોહ અપને ઈસ શઅર પર પહોંચે...

اِنَّ الرَّسُوْلَ لَسَيْفٌ يُّسْتَضَآءُ بِهٖ وَصَارِمٌ مِّنْ سُيُوْفِ اللّٰهِ مَسْئُوْلُ

ઈન્ન રસૂલ લસયફુંય્ યુસ્તદાઉ બિહી, વસારિમુમ્ મિન સુયૂફિલ્લાહિ મસ્ઊલૂ

"બેશક રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ઐસી તલવાર હૈં, જિસસે (હિદાયતકી) રોશની હાસિલ કી જાતી હૈ ઔર અલ્લાહકી તલવારોંમેં સે વોહ તલવાર હૈં જો ખૂબ કાટનેવાલી ઔર સૌંતી હુઈ હૈ."

فِیْ فِتْيَةٍ مِّنْ قُرَيْشٍ قَالَ قَآئِلُهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ لَمَّااَسْلَمُوْا زُوْلُوْا

ફી ફીત્યતિમ્ મિન કુરયૂશિન કાલ કાઈલુહુમ, બિબતનિ મક્કત લમ્મા અસ્લમૂ ઝૂલૂ

"કુરૈશકે કુછ નવજવાન મુસલમાન હો ગએ થે, ઉનમેં વોહ રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે, તો ઉનમેંસે મક્કામેં એક નવજવાનને કહા થા, (અય કાફિરો !) સામનેસે હટ જાઓ." તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની આસ્તીનસે મજ્મેકી તરફ ઈશારા કિયા, તાકે લોગ ઉસે ગૌર સે સુનેં.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત બુજૈર બિન ઝુહૈરને અપને ભાઈ કઅબ બિન અબી સુલમાકો એક ખત લિખા થા, જિસમેં વોહ અપને ભાઈકો ડરા રહે થે ઔર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દે રહે થે ઔર ઉસ ખતમેં યે શઅર ભી લિખે થે....

مَنْ مُّبَلِغٌ كَعْبًا فَهَلْ لَّكَ فِی الَّتِیْ تَلُوْمُ عَلَيْهَا بَاطِلاً وَّهِیَ اَحْزَمُ

મમ્ મુબલ્લિગુન કઅબન્ ફહલ્લક ફિલ્લતી, તલૂમુ અલયહા બાતિલંવ્ વહિય અહઝમૂ

"કઅબકો મેરી તરફસે યેહ પૈગામ કૌન પહોંચાએગા કે ક્યા ઉસે ઉસ દીનમેં દાખિલ હોનેકા શૌક હૈ, જિસકે બારેમેં તૂ નાહક મલામત કરતા હૈ, હાલાંકે વહી દીન ઝયાદા મઝબૂત ઔર ભરોસે કે લાયક હૈ."

اِلَى اللّٰهِ لَا الْعُزّٰى وَلَا اللَّاتِ وَحْدَهٗ فَتَنْجُوْا اِذَا كَانَ النَّجَآءُ وَيَسْلَمُ

---

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૫૭૯

ઈલલ્લાહિ અલ્ ઉઝ્ઝા વલ્લાતિ વહદહૂ, ફતન્જૂ ઈઝા કાનન્ નજાઉ વયસ્લમૂ

"અગર તુમ નજાત હાસિલ કરના ચાહતે હો, તો લાત ઔર ઉઝ્ઝાકો છોડકર એક અલ્લાહકી તરફ આ જાઓ, નજાત પા લોગે ઔર મહફૂઝ હો જાઓગે."

لَدٰی یَوۡمٍ لَّا یَنۡجُو وَلَیۡسَ بِمُفۡلِتٍ مِّنَ النَّارِ اِلَّا طَاهِرُالۡقَلۡبِ مُسۡلِمٖ

લદા યવ્મિલ્લા યન્જૂ વલય્સ બિમુફલિતિન, મિનન્નારિ ઈલ્લા તાહિરૂલ્ કલ્બિ મુસ્લિમૂ

"તુમ ઉસ દિન નજાત પા લોગે, જિસ દિન પાક દિલ મુસલમાનકે અલાવા કોઈ ભી ન નજાત પા સકેગા ઔર ન આગસે ખલાસી હાસિલ કર સકેગા."

فَدِیۡنُ زُهَیۡرٍ وَّهُوَلَاشَیۡءٌ بَاطِلٌ وَدِیۡنُ اَبِیۡ سُلۡمٰی عَلَیَّ مُحَرَّمُ

ફદીનુ ઝુહય્રિંવ્વહુવ લા શય્ઉમ્ બાતિલુન, વદીનુ અબી સુલમા અલય્ય મુહર્રમુ

"(હમારે બાપ) ઝુહૈરકા દીન કુછ ભી નહીં હૈ ઔર વોહ બાતિલ હૈ ઔર (હમારે દાદા) અબૂ સુલમાકા દીન મેરે લિયે હરામ હૈ."

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કા ફારિસ વાલોંકે નામ ખત

હઝરત અબૂ વાઈલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને ફારિસ વાલોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દેને કે લિયે યેહ ખત લિખા..[૧]

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

ખાલિદ બિન વલીદકી તરફસે રૂસ્તમ ઔર મેહરાન ઔર ફારિસકે સરદારોંકે નામ, જિસને હિદાયતકી પૈરવી કી, ઉસ પર સલામ હો, ફિર હમ તુમ્હેં ઈસ્લામકી દઅવત દેતે હૈં. અગર તુમ ઈસ્લામ લાનેસે ઈન્કાર કરતે હો, તો માતહત હોકર, રઈય્યત બનકર જિઝયા દો ઔર અગર તુમ જિઝયા દેનેસે ભી ઈન્કાર કરતે હો, તો મેરે સાથ ઐસી જમાઅત હૈ જો અલ્લાહકે રાસ્તેકી મૌત કો ઐસે હી મેહબૂબ રખતી હૈ, જૈસે ફારિસ વાલે શરાબકો ઔર જિસને હિદાયતકી પૈરવી કી, ઉસ પર સલામ હો.[૨]

હઝરત શઅ્બી ફરમાતે હૈં કે મુઝે બનૂ બુકૈલાને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કા વોહ ખત પઢવાયા, જો ઉન્હોંને મદાઈન વાલોંકે નામ લિખા થા. (ઔર વોહ યેહ હૈ)

"ખાલિદ બિન વલીદકી તરફસે ફારિસ વાલોંકે સૂબેદારોંકે નામ. જિસને હિદાયતકી પૈરવી કી ઉસ પર સલામ હો, ફિર તમામ તાઅરીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને તુમ્હારી

---

૧ હાકિમ જિલ્દ ૩-૫૮૨, હાકિમ જિલ્દ ૩-૫૮૩, હૈસમી જિલ્દ ૯-૩૯૪, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૨૯૫, બિદાયા જિલ્દ ૪-૩૭૨

૨ હૈસમી જિલ્દ ૫-૨૧૦, મુસ્તદરક જિલ્દ ૨૯૯

જમઈયતકો બિખેર દિયા ઔર તુમ્હારા મુલ્ક છીન લિયા ઔર તુમ્હારી તદબીરોંકો કમઝોર કર દિયા. (લિખને કી અસલ) બાત યેહ કે જો આદમી હમારી તરહ નમાઝ પળ્હેગા ઔર હમારે કિબલેકી તરફ મુંહ કરેગા ઔર હમારે હાથોંકા ઝબહ કિયા હુવા જાનવર ખાએગા વોહ મુસલમાન ગિના જાએગા, ઉસે ભી વોહ હક મિલેંગે જો હમેં હાસિલ હૈં ઔર ઉસ પર ભી વોહ તમામ ઝિમ્મેદારિયાં આએંગી જો હમ પર હૈં. ફિર જબ તુમ્હારે પાસ મેરા યેહ ખત પહોંચે, તો મેરે પાસ ગિરવીકી ચીઝેં ભેજો (તાકે બાત પક્કી હો) ઔર ઈસ બાતકા યકીન રખો કે જિસકે અલાવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ, મૈં તુમ્હારી તરફ ઐસી જમાઅત ભેજૂંગા જો મૌતસે ઐસી મુહબ્બત કરતે હૈં, જૈસી તુમ ઝિંદગીસે કરતે હો.

જબ ફારિસવાલોંકે સૂબેદારોંને યેહ ખત પળ્હા, તો ઉનકો બડા તઅજ્જુબ હુવા. યેહ ૭૨ હિ. કા વાકિઆ હૈ.[૧]

હઝરત શઅ્બી ફરમાતે હૈં કે યમામાકે રેહને વાલે ઝબાઝિબાકે બાપ અઝાઝબાકે સાથ હુરમુઝકે નિકલનેસે પેહલે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હુર્મુઝકો ખત લિખા ઔર ઉન દિનોં હુરમુઝ સરહદકી કમાન સંભાલે હુએ થે. ખતકા મઝમૂન યેહ થા.

"તુમ ઈસ્લામ લે આઓ, મહફૂઝ હો જાઓગે યા અપને આપકો ઔર અપની કૌમકો ઝિમ્મી માન લો ઔર જિઝયા દેનેકા ઈકરાર કર લો, વરના અપને કિયે પર તુમ્હેં પછતાના પડેગા. મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસી જમાઅત લેકર આયા હૂં, જિનકો મૌત ઐસી પ્યારી હૈ જૈસે તુમ્હેં ઝિંદગી પ્યારી હૈ."[૨]

ઈબ્ને જરીરને હી અપની સનદસે બયાન કિયા હૈ કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને જબ ઈરાકકે હરે ભરે ઈલાકે કે દો સિરોંમેં સે એક સિરેકો ફતહ કર લિયા, તો હીરહવાલોંમેં સે એક આદમીકો બુલાયા ઔર ઉસે ફારિસવાલોંકે નામ ખત લિખકર દિયા. ઉન દિનોં (ઉનકે બાદશાહ) અર્દશેરકા ઈન્તિકાલ હુવા થા, ઈસલિયે તમામ ફારિસ વાલે મદાઈન આએ હુએ થે.એક ઝંડે તલે નહીં થે, અપના-અપના ઝંડા ઊંચા કિયે હુએ થે. સિર્ફ બહમન જાઝવિયા કો ઉન લોગોં ને આગે-આગે ચલને વાલી ટુકડી દેકર બુહરસીર શહર મેં ઠહેરાયા હુવા થા. બહમન જાઝવૈહ કે સાથ અઝાઝિબા ઔર ઉસ જૈસે સરદાર ભી થે.

હઝરત ખાલિદ ને સલૂબા (શહર) સે એક ઔર આદમી ભી બુલાયા ઔર ઉન દોનોંકો દો ખત લિખકર દિયે. એક ખત ખાસ સરદારોંકે નામ ઔર દૂસરા આમ સરદારોંકે નામ. દોનોં કાસિદોંમેં સે એક તો હીરહકા મકામી બાશિન્દા થા ઔર દૂસરા નબતી થા. (નબતી વોહ અજમી લોગ હૈં જો ઈરાકમેં આબાદ હો ગએ થે) હઝરત ખાલિદને હીરહ વાલે કાસિદસે પૂછા, તુમ્હારા ક્યા નામ હૈ ?

ઉસને કહા મુર્રા (જિસકા તર્જમા તલ્ખ ઔર કડવા હૈ, ઉસકે નામસે ફાલ લેતે હુએ) હઝરત ખાલિદ ને કહા કે યેહ ખત ફારિસ વાલોંકે પાસ લે જાઓ, યા તો અલ્લાહ ઉનકી

---

૧ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૨-૫૫૩
૨ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૨-૫૫૪

ઝિંદગીકો તલ્બ કર દેગા યા વોહ મુસલમાન હો જાએંગે ઔર (અલ્લાહકી તરફ) રૂકૂઅ કરેંગે ઔર સલૂબા શહર વાલે (નબતી) કાસિદસે હઝરત ખાલિદ ને પૂછા, તુમ્હારા ક્યા નામ હૈ ? ઉસને કહા હિઝકીલ. (ઉસને નામ સે ફાલ લેતે હુએ) હઝરત ખાલિદ ને કહા, યેહ કિતાબ લે જાઓ ઔર યેહ દુઆ કી....

اَللّٰهُمَّ اَزْهِقْ نُفُوْسَهُمْ **અલ્લાહુમ્મ અઝ્હિક નુફૂસહુમ**

અય અલ્લાહ ! ફારિસ વાલોં કી જાન નિકાલ દે.

ઈબ્ને જરીર કેહતે હૈં, ઈન દોનોં ખતોં કા મઝમૂન યેહ હૈ....

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

ખાલિદ બિન વલીદકી તરફસે ફારિસકે બાદશાહોંકે નામ. અમ્મા બાદ, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને તુમ્હારા નિઝામ દરહમ બરહમ કર દિયા ઔર તુમ્હારી ચાલેં કમઝોર કર દીં ઔર તુમ્હેં બિખેર કર રખ દિયા. ઔર અગર વોહ તુમ્હારે સાથ ઐસા ન કરતા, તો તુમ્હારે લિયે બહોત બડા ફિત્ના હોતા. તુમ હમારે દીનમેં દાખિલ હો જાઓ, હમ તુમ્હેં તુમ્હારે ઈલાકેમેં રેહને દેંગે ઔર હમ તુમ્હારે ઈલાકેમેં સે ગુઝર કર આગે કે ઈલાકેમેં ચલે જાએંગે. હમારે દીનમેં ખુશી-ખુશી દાખિલ હો જાઓ, નહીં તો તુમ્હેં મજબૂર હોકર ઐસી કૌમકે હાથોં મગલૂબ હોકર હમારે દીનકા માતેહત બનના પડેગા જિનકો મૌત ઐસી પ્યારી હૈ, જૈસે તુમ્હેં ઝિંદગી.

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

ખાલિદ બિન વલીદકી તરફસે ફારિસકે સૂબેદારોંકે નામ, અમ્માબાદ, તુમ મુસલમાન હો જાઓ, મેહફૂઝ હો જાઓગે ઔર અગર મુસલમાન નહીં હોતે તો ઝિમ્મી બનના કુબૂલ કર લો ઔર જિઝયા અદા કરો, વરના મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસી કૌમ લેકર આયા હૂં જિનકો મૌત ઐસી પ્યારી હૈ, જૈસે તુમ્હેં શરાબ પીના[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં સહાબા કિરામ (રદિ.) કા લડાઈકે મૈદાનમેં દઅવત દેના

હઝરત મુસ્લિમ બિન હારિસ બિન મુસ્લિમ તમીમી ફરમાતે હૈં કે મુઝસે મેરે બાપ (હારિસ) ને યેહ બયાન કિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક જમાઅતમેં ભેજા. જબ હમ છાપા મારનેકી જગહકે કરીબ પહોંચે, તો મૈંને અપને ઘોડેકો તેઝ દૌડાયા ઔર અપને સાથિયોંસે આગે ચલા ગયા, તો તમામ કબીલા વાલે રોતે-પીટતે બસ્તીસે બાહિર નિકલ આએ.

૧ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૨-૫૭૧

મૈંને ઉનસે કહા, લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કેહ લો, મહફૂઝ હો જાઓગે. ચુનાંચે ઉન લોગોંને કલિમા પળ્હ લિયા.

ફિર મેરે સાથી ભી પહોંચ ગએ. (ઉન્હેં જબ યેહ પતા ચલા, તો) વોહ મુઝે મલામત કરને લગે ઔર કેહને લગે કે ગનીમતકા માલ હમેં આસાનીસે મિલ સકતા થા, લેકિન તુમને હમેં ઉસસે મેહરૂમ કર દિયા. જબ હમ વાપસ લોટે, તો સાથિયોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉસકા ઝિક્ર કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાકર મેરે ઈસ અમલકી બડી તા'રીફ કી ઔર ફરમાયા, અલ્લાહને તુમ્હારે લિયે હર ઈન્સાનકે બદલેમેં ઈતના-ઈતના સવાબ લિખ દિયા હૈ.

રિવાયત કરને વાલે અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં કે મુઝે વોહ સવાબ ભૂલ ગયા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં એક તહરીર લિખ દેતા હૂં ઔર મેરે બાદ જો મુસલમાનોંકે ઈમામ હોંગે, ઉનકો તુમ્હારે બારેમેં વસિયત કર દેતા હૂં. ચુનાંચે આપને વોહ તહરીર લિખવા કર ઉસ પર મુહર લગાઈ ઔર મુઝે દે દી ઔર મુઝસે ફરમાયા, સુબહ કી નમાઝ પળ્હકર કિસીસે બાત કરને સે પેહલે સાત બાર....

અલ્લાહુમ્મ અજિરની મિનન્નાર اَللّٰهُمَّ اَجِرْنِىْ مِنَ النَّارِ

પળ્હા કરો. અગર તુમ ઉસ દિન મર ગએ, તો અલ્લાહ તુમ્હારે લિયે આગ સે પનાહ લિખ દેંગે ઔર મગરિબકી નમાઝ પળ્હકર કિસીસે બાત કરને સે પેહલે...

અલ્લાહુમ્મ અજિરની મિનન્નાર اَللّٰهُمَّ اَجِرْنِىْ مِنَ النَّارِ

સાત બાર પળ્હા કરો. અગર તુમ ઉસ રાત મર ગએ તો અલ્લાહ તુમ્હારે લિયે આગસે પનાહ લિખ દેંગે. જબ આપકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. તો મૈંને વોહ તહરીર હઝરત અબૂબક્ર રદિયલ્લાહુ અન્હુકો દી. ઉન્હોંને ઉસકી મુહર તોડકર ઉસે પળ્હા ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિખનેકે મુતાબિક) ઉન્હોંને મુઝે માલ દિયા ઔર ફિર ઉસ પર મુહર લગા દી.

ફિર મૈં વોહ તહરીર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે (ઝમાનેમેં ઉનકે) પાસ લાયા. ઉન્હોંને ભી ઐસા હી કિયા. ફિર મૈં વોહ તહરીર લેકર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે (ઝમાનેમેં ઉનકે) પાસ ગયા. ઉન્હોંને ભી ઐસા હી કિયા. મુસ્લિમ બિન હારિસ ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં હઝરત હારિસકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વોહ તહરીર હમારે પાસ થી, યહાં તક કે હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) ખલીફા બને. ઉન્હોંને હમારે ઈલાકેકે ગવર્નરકો લિખા કે મુસ્લિમ બિન હારિસ બિન મુસ્લિમ તમીમીકે બાપ હારિસકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો તહરીર લિખકર દી થી, મુસ્લિમકો ઉસ તહરીરકે સાથ મેરે પાસ ભેજો, ચુનાંચે વોહ તહરીર લેકર મૈં ઉનકે પાસ ગયા. ઉન્હોંને ઉસે પળ્હા ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિખેકે મુતાબિક) મુઝે માલ દિયા ઔર ઉસ પર મુહર લગા દી.[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૨૮, મુન્તખબ જિલ્દ ૫-૧૬૨

હઝરત ઝોહરી કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પંદરહ આદમિયોંકી જમાઅતમેં હઝરત કઅબ બિન ઉમૈર ગિફારી રદિયલ્લાહુ અન્હુકો ભેજા. જબ યે લોગ શામકી જગહ ઝાત અતલાહ પહોંચે, તો ઉન્હોંને વહાં કાફિરોંકી બહોત બડી તા'દાદકો પાયા. ઈન લોગોંને ઉન કાફિરોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દી, જિસે ઉન્હોંને કુબૂલ ન કિયા, બલકે ઉન્હોંને તીર બરસાને શુરૂ કર દિયે. સહાબાને યેહ દેખકર ઉનસે બડી ઝોરદાર લડાઈ લડી, યહાં તક કે વોહ સબ શહીદ હો ગએ. ઈન શહીદોંમેં સિર્ફ એક ઝખ્મી આદમી ઝિંદા બચ ગયા, જો રાતકે અંધેરેમેં કિસી તરહ ચલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગયા. (જિસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી કારગુઝારી સુનાઈ, ઈસ પર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન કાફિરોંકી તરફ ફૌજ ભેજનેકા ઈરાદા ફરમાયા, લેકિન આપકો પતા ચલા કે વોહ કાફિર વહાંસે કિસી ઔર જગહ ચલે ગએ હૈં. (ઈસલિયે વોહ ફૌજ ન ભેજી.)[૧]

હઝરત ઝોહરી ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉમરતુલ કઝાસે ઝિલહિજ્જા ૭ હિજરીકો (મદીના) વાપસ તશરીફ લાએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઈબ્ને અબિલ ઔજા સુલમી રદિયલ્લાહુ અન્હુકો પચાસ સવારોંકી જમાઅત દેકર ભેજા. એક જાસૂસને જાકર અપની કૌમકો ઉન લોગોંકી ખબર દી ઔર ઉનસે ડરાયા. વોહ બહોત બડી તા'દાદ મેં જમા' હો ગએ. જબ હઝરત ઈબ્ને અબિલ ઔજા વહાં પહોંચે, તો વોહ લોગ પૂરી તૈયારી કિયે હુએ થે.

જબ સહાબા (રદિ.) ને ઉનકી ઈસ બડી તા'દાદકો દેખા, તો (બે-ખૌફ હોકર) ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દી. ઉન લોગોંને સહાબા (રદિ.) કી બાતકો ન સુના ઔર કહા કે તુમ જિસ (દીન) કી દઅવત દે રહે હો, હમેં ઉસકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ ઔર (યેહ કેહકર ઉન્હોંને સહાબા પર હમલા કર દિયા, ઉન પર તીર ફેંકને લગે ઔર ઉન દુશ્મનોંકી મદદમેં હર તરફસે લોગ આને લગે ઔર ઉન્હોંને ઉન સહાબાકો હર તરફ સે ઘેર લિયા. સહાબાને બડી હિંમતસે ઉનકા મુકાબલા કિયા ઔર ખૂબ ઝોર શોરસે ઉનસે લડાઈ લડી, યહાં તક કે અક્સર સહાબા શહીદ હો ગએ ઔર ખૂદ હઝરત ઈબ્ને અબિલ ઔજા બહોત ઝયાદા ઝખ્મી હુએ, લેકિન ઝિંદા રેહ જાને વાલે અપને બાકી સાથિયોંકો લેકર સફર સન ૭ હિજરીકી પેહલી તારીખકો વોહ કિસી તરહ મદીના પહોંચ ગએ.[૨]

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૪૮, તબકાત જિલ્દ ૨-૧૨૭, ઈસાબા જિલ્દ ૩-૩૦૧
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૩૫, તબકાત જિલ્દ ૨-૧૨૩

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં લડાઈકે મૈદાનમેં અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દઅવત દેના ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા અપને ઝિમ્મેદારોંકો ઈસકી તાકીદ કરના

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને શામકી તરફ ફૌજ ભેજી ઔર ઉનકા અમીર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન (રદિ.) ઔર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ઔર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના (રદિ.) કો બનાયા. જબ યે ફૌજેં ચલીં, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈન ફૌજોંકે ઝિમ્મેદારોંકે સાથ ઉન્હેં વિદા કરનેકે લિયે સનિયતુલ વિદાઅ તક પૈદલ ગએ. ઉન સરદારોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ પૈદલ ચલ રહે હૈં ઔર હમ સવાર હૈં .

ઉન્હોંને કહા, મૈં સવાબકી નિય્યતસે યે કુછ કદમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉઠા રહા હૂં. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકો હિદાયતેં દેને લગે ઔર ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહસે ડરનેકી તા'કીદ કરતા હૂં. અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરો ઔર જો અલ્લાહકો ન માને, ઉસસે લડો, ક્યૂંકે અલ્લાહ અપને દીનકા મદદગાર હૈ ઔર ગનીમતકે માલમેં ખિયાનત ન કરના ઔર વાદોંકો તોડના નહીં ઔર બુઝદિલી ન દિખાના ઔર ઝમીનમેં ફસાદ ન ફૈલાના, ઔર તુમ્હેં જો હુક્મ દિયા જાએ ઉસકે ખિલાફ ન કરના. જબ તક્દીરે ખુદાવંદીસે મુશ્રિક દુશ્મનસે તુમ્હારા સામના હો, તો ઉસે તીન બાતોંકી દઅવત દેના. અગર વોહ તુમ્હારી બાતેં માન લેં, તો તુમ ઉનસે કુબૂલ કર લેના ઔર રૂક જાના.

(સબસે પેહલે) ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દો, અગર વોહ ઈસે માન લેં તો તુમ ઉસે કુબૂલ કર લો ઔર ઉનસે (લડાઈ કરનેસે) રૂક જાઓ, ફિર ઉનસે કહો કે વોહ અપના વતન છોડકર મુહાજિરોંકે વતન ચલે જાએં. અગર વોહ ઐસા કર લેં તો ઉન્હેં બતાઓ કે ઉનકો વોહ તમામ હક મિલેંગે જો મુહાજિરોંકો મિલે હુએ હૈં ઔર ઉન પર વોહ તમામ ઝિમ્મેદારિયાં ડાલી જાએંગી, જો મુહાજિરોં પર હૈં ઔર અગર વોહ ઈસ્લામમેં દાખિલ હો જાએં ઔર અપને વતનમેં હી રેહના પસંદ કરેં ઔર મુહાજિરોંકે વતન ન આના ચાહેં, તો ઉન્હેં બતા દેના કે ઉનકે સાથ દેહાતમેં રેહને વાલે મુસલમાનોં વાલા મા'મલા હોગા ઔર ઉન પર અલ્લાહકે વોહ તમામ હુક્મ લાગૂ હોંગે જો તમામ ઈમાન વાલોં પર અલ્લાહને ફર્ઝ ફરમાએ હૈં ઔર મુસલમાનોંકે સાથ જિહાદમેં શિરકત કિયે બગૈર ઉન્હેં ફય ઔર ગનીમતકે માલમેં સે કુછ નહીં મિલેગા ઔર અગર ઈસ્લામ કુબૂલ કરનેસે વોહ ઈન્કાર કરેં તો ઉન્હેં જિઝયા અદા કરનેકી દઅવત દો. અગર વોહ ઉસે માન જાએં તો તુમ ઉનસે ઉસે કુબૂલ કર લો ઔર ઉનસે (લડાઈ

લડનેસે) રૂક જાઓ ઔર અગર વોહ (જિઝયા દેનેસે ભી) ઈન્કાર કર દેં તો અલ્લાહસે મદદ તલબ કરકે ઉનસે લડો. ખજૂરકે કિસી પેડકો બરબાદ ન કરના ઔર ન ઉસે જલાના ઔર કિસી જાનવરકી ટાંગેં ન કાટના ઔર ન કિસી ફલદાર પેડકો કાટના ઔર ન (ઉનકી) કિસી ઈબાદતગાહકો ગિરાના ઔર બચ્ચોં ઔર બૂળ્હોં ઔર ઔરતોંકો કત્લ ન કરના.

તુમ ઐસે લોગોંકો ભી પાઓગે જો ખલવત ખાનોં (તનહાઈ) કે ગોશોં (કોનોં) મેં પડે હોંગે, ઉન્હેં ઉનકી હાલત પર છોડ દેના કે વોહ અપને કામ મેં લગે રહેં ઔર તુમ્હેં ઐસે લોગ ભી મિલેંગે જિનકે સરોંમેં શૈતાનને અપને ઘોંસલે બના રખે હોંગે. (યા'ની વોહ હર વક્ત શૈતાની હરકતોંમેં લગે રેહતે હોંગે ઔર ગુમરાહ કરનેકે લિયે શૈતાની મન્સૂબે ચલાતે હોંગે) ઐસે લોગોંકી ગરદનેં ઉડા દેના.[૧]

હઝરત ઉરવહ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો મુરતદ (ઈસ્લામસે ફિરે) અરબોંકી તરફ ભેજા, તો ઉન્હેં યેહ હિદાયતેં દીં કે વોહ ઉન મુરતદ લોગોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દેં ઔર ઉનકો ઈસ્લામકે ફાયદે ઔર ઝિમ્મેદારિયાં બતાએં ઔર ઉનકે દિલમેં ઉનકી હિદાયતકી પૂરી તલબ હો. ઉન મુરતદ લોગોંમેં સે જો ઈસ દઅવતકો કુબૂલ કરેગા, વોહ કાલા હો યા ગોરા, ઉસકા ઈસ્લામ કુબૂલ કર લિયા જાએગા, ઈસલિયે કે જો આદમી અલ્લાહકા ઈન્કાર કરતા હૈ ઔર કુફ્ર ઈખ્તિયાર કરતા હૈ, ઉસસે અલ્લાહ પર ઈમાન લાનેકે લિયે લડાઈ લડી જાતી હૈ, ઈસલિયે જિસે ઈસ્લામકી દઅવત દી ગઈ ઔર ઉસને ઈસ્લામકો કુબૂલ કર લિયા ઔર ઉસને અપને ઈમાનકો સચ્ચા કર દિખાયા, તો અબ ઉસ પર કોઈ પકડ નહીં હોગી ઔર અલ્લાહ ખૂદ ઉસસે હિસાબ લેંગે ઔર જો મુરતદ ઈસ્લામકી દઅવતકો કુબૂલ ન કરે, હઝરત ખાલિદ ઉસે કત્લ કર દેં.

હઝરત સાલેહ બિન કૈસાન કેહતે હૈં કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હીરહમેં પડાવ ડાલા, તો હીરહકે ઈઝ્ઝતદાર શરીફ લોગ કબીસા બિન ઈયાસ બિન હય્યા તાઈકે સાથ શહરસે નિકલ કર હઝરત ખાલિદકે પાસ આએ. કબીસાકો કિસરાને નોઅમાન બિન મુન્ઝિરકે બાદ હીરહકા ગવર્નર બનાયા થા.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદને કબીસા ઔર ઉસકે સાથિયોંસે કહા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહ ઔર ઈસ્લામકી તરફ દઅવત દેતા હૂં. અગર તુમ ઉસે કુબૂલ કર લો તો તુમ મુસલમાન સમઝે જાઓગે ઔર જો હક મુસલમાનોંકો હાસિલ હૈં, વોહ તુમ્હેં મિલેંગે ઔર જો ઝિમ્મેદારિયાં મુસલમાનોં પર આતી હૈં, વોહ તુમ પર હોંગી. અગર તુમ (ઈસ્લામ કુબૂલ કરનેસે) ઈન્કાર કરો, તો ફિર જિઝયા અદા કરો ઔર અગર ઈસસે ભી ઈન્કાર કરો, તો મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસે લોગોંકો લેકર આયા હૂં કે તુમ્હેં ઝિંદા રેહને કા જિતના શૌક હૈ, ઉનકો ઈસસે કહીં ઝયાદા મરને કા શૌક હૈ. હમ તુમસે લડેંગે, યહાં તક કે અલ્લાહ હી હમારે ઔર તુમ્હારે બીચ ફૈસલા કર દે.

કબીસા ને હઝરત ખાલિદસે કહા, હમેં આપસે લડનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ. હમ અપને દીન પર કાયમ રહેંગે ઔર આપકો હમ જિઝયા દેંગે. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદને ઉનસે નવ્વે હઝાર દિરહમ પર સમઝોતા કર લિયા.[૨]

---

૧ બૈહકી જિલ્દ ૯-૮૫, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૯૫,૨૯૬
૨ તબરી જિલ્દ ૨-૫૫૧

ઈસી વાકિઆકો બૈહકીને ઈબ્ને ઈસ્હાકસે ઈસ તરહ બયાન કિયા હૈ કે હઝરત ખાલિદને ઈનસે કહા કે મૈં તુમ્હેં ઈસ્લામકી તરફ ઔર ઈસ બાતકી તરફ દઅવત દેતા હૂં કે તુમ કલિમએ શહાદત, અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહદહૂ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ પળ્હ લો ઔર નમાઝ કાયમ કરો ઔર ઝકાત અદા કરો ઔર મુસલમાનોંકે તમામ હુક્મોંકા ઈકરાર કરો, ઈસ તરહ તુમ્હેં ભી વોહ હક હાસિલ હો જાએંગે, જો મુસલમાનોંકો હાસિલ હૈં ઔર તુમ પર ભી વહી ઝિમ્મેદારિયાં આએંગી, જો મુસલમાનોં પર હૈં.

હાનીને પૂછા કે અગર મૈં ઈસે ન ચાહૂં તો ફિર ?

હઝરત ખાલિદ ને કહા, તુમ ઈસસે ઈન્કાર કરતે હો, તો ફિર તુમ અપને હાથોં જિઝયા અદા કરો.

ઉસને કહા, અગર હમ ઈસસે ભી ઈન્કાર કર દેં તો ?

હઝરત ખાલિદ ને કહા, અગર તુમ ઈસસે ભી ઈન્કાર કરતે હો, તો મૈં તુમકો એક ઐસી કૌમકે ઝરીએ રૌંદ ડાલૂંગા કે ઉનકો મૌત ઈસસે ઝયાદા પ્યારી હૈ જિતની તુમકો ઝિંદગી પ્યારી હૈ.

હાની ને કહા, હમેં એક રાતકી મોહલત દેં, તાકે હમ ઈસ બારેમેં સોચ લેં. હઝરત ખાલિદ ને કહા, હાં, તુમ્હેં મોહલત હૈ.

સુબહ હાનીને આકર કહા, હમને યેહ ફૈસલા કિયા હૈ કે હમ જિઝયા અદા કરેંગે, આપ આએં, હમ આપસે સમઝોતા કર લેતે હૈં . ઈસકે બાદ પૂરા કિસ્સા બયાન કિયા.[૧]

જબ યરમૂકકી લડાઈમેં ફૌજેં આમને-સામને આઈ, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ઔર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન (રદિ.) આગે બળ્હે ઔર ઉનકે સાથ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર હઝરત હારિસ બિન હિશામ ઔર હઝરત અબૂ જન્દલ બિન સુહૈલ (રદિ.) ભી થે. ઉન્હોંને ઊંચી આવાઝસે કહા, હમ તુમ્હારે અમીરસે મિલના ચાહતે હૈં. ઉનકા અમીર તઝારૂક થા. ઉસને ઈન લોગોંકો દાખિલેકી ઈજાઝત દે દી.

વોહ રેશમી ખૈમેમેં બૈઠા હુવા થા. સહાબાને કહા, હમારે લિયે ઈસ ખૈમેમેં દાખિલ હોના હલાલ નહીં હૈ. ઉસને કહા કે ઈન લોગોંકે લિયે રેશમી ફર્શ બિછાયા જાએ.

ઈન લોગોંને કહા, હમ ઈસ પર નહીં બૈઠ સકતે હૈં. આખિરકાર વોહ સહાબા (રદિ.) કે સાથ વહાં બૈઠા, જહાં બૈઠના સહાબા (રદિ.) ને પસંદ કિયા ઔર દોનોં ફરીક સુલહ પર રાઝી હો ગએ. સહાબા (રદિ.) ઉનકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેકર વાપસ આ ગએ, લેકિન યેહ સુલહ પૂરી ન હો સકી. (લડાઈ હો હી ગઈ)[૨]

વાકિદી વગૈરહ કેહતે હૈં કે (યરમૂકકી લડાઈકે દિન) જરજા નામકા એક બડા સરદાર દુશ્મનોંકી સફમેં સે બાહિર આયા ઔર ઉસને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદકો પુકારા. હઝરત ખાલિદ ઉસકે પાસ આએ ઔર ઈતને કરીબ આએ કે દોનોંકે ઘોડોંકી ગરદનેં મિલ ગઈ. જરજા ને કહા, અય ખાલિદ ! (મેરે સવાલોંકા) જવાબ દેં ઔર આપ મુઝસે સચ બોલેં, ઝૂઠ ન બોલેં,

---

૧ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૮૭
૨ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૮૭

ક્યૂંકે ઊંચે અખ્લાકકા માલિક ઝૂઠ નહીં બોલા કરતા હૈ ઔર મુઝે ધોકા ન દેના ક્યૂંકે શરીફ આદમી અપને પર ભરોસા કરને વાલેકો ધોકા નહીં દિયા કરતા હૈ. મૈં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં કે ક્યા અલ્લાહને તુમ્હારે નબી પર આસમાનસે કોઈ તલવાર ઉતારી હૈ જો ઉન્હોંને તુમ્હેં દી હૈ, તુમ વોહ તલવાર જિસ પર ભી ઉઠાતે હો, ઉસે હરા દેતે હો ?

હઝરત ખાલિદ ને કહા, નહીં. ઉસને કહા, ફિર આપકો "અલ્લાહકી તલવાર" ક્યૂં કહા જાતા હૈ ? હઝરત ખાલિદને કહા, બાત યેહ હૈ કે અલ્લાહને હમમેં અપના નબી ભેજા, ઉસને હમેં દઅવત દી. હમ સબને ઉસસે નફરત કી ઔર ઉસસે દૂર ભાગે. ફિર ઈનમેંસે કુછ લોગોંને ઉસે સચ્ચા માન લિયા ઔર ઉસકી પૈરવી કી ઔર કુછ ઝુઠલાને ઔર દૂર રેહને પર અડે રહે. મૈં ભી ઉન લોગોંમેં થા જો ઉનકો ઝુઠલાને ઔર દૂર રેહને પર અડે હુએ થે. ફિર અલ્લાહને હમારે દિલોં ઔર પેશાનિયોંકો પકડકર હમેં ઉનકે ઝરીએસે હિદાયત દે દી ઔર હમ આપસે બૈઅત હો ગએ. ફિર આપને મુઝસે ફરમાયા, તુમ અલ્લાહકી તલવારોંમેં સે એક તલવાર હો, જિસકો અલ્લાહને મુશ્રિકોં પર સૌંતા હૈ ઔર આપને મેરે લિયે મદદકી દુઆ ફરમાઈ, ઈસ વજહસે મેરા નામ સૈફુલ્લાહ (અલ્લાહકી તલવાર) પડ ગયા ઔર મૈં મુશ્રિકોં પર મુસલમાનોંમેં સબસે ઝયાદા ભારી હૂં.

જરજા ને પૂછા, અય ખાલિદ ! તુમ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હો ?

હઝરત ખાલિદને કહા, હમ ઈસ બાતકી દઅવત દેતે હૈં કે કલિમએ શહાદત, અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ પઢો ઔર વોહ જો કુછ અલ્લાહકે પાસ સે લાએ હૈં, ઉસકા ઈકરાર કરો.

જરજા ને કહા, જો તુમ્હારી યેહ બાત ન માને, તો ફિર ?

હઝરત ખાલિદને કહા, વોહ જિઝયા અદા કરે, હમ ઉસકી (હર તરહ) હિફાઝત કરેંગે.

જરજા ને પૂછા, અગર વોહ જિઝયા ન દે તો ?

હઝરત ખાલિદ ને કહા, હમ ઉસસે લડનેકા એલાન કરકે લડાઈ શુરૂ કર દેતે હૈં.

જરજા ને કહા, જો આદમી તુમ્હારી બાત માનકર આજ તુમ્હારે દીનમેં દાખિલ ન હો, ઉસકા તુમ્હારે નઝદીક ક્યા દર્જા હોગા ?

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકે ફર્ઝ કિયે હુએ હુક્મોંમેં હમ સબ બરાબર હૈં, ચાહે કોઈ સરદાર હો યા આમ ઈન્સાન, પેહલે ઈસ્લામ લાયા હો યા બાદ મેં.

જરજા ને પૂછા કે જો આજ તુમમેં દાખિલ હો, ઉસે ભી તુમ્હારે જૈસા અજરો સવાબ મિલેગા ?

હઝરત ખાલિદ ને કહા, બલકે વોહ તો હમસે અફઝલ હૈ.

ઉસને પૂછા કે જબ તુમ ઉસસે પેહલે ઈસ્લામ લાએ હો, તો વોહ તુમ્હારે બરાબર કૈસે હો સકતા હૈ ?

હઝરત ખાલિદને કહા, હમેં તો હાલાતસે મજબૂર હોકર ઈસ્લામ કુબૂલ કરના પડા. હમ અપને નબીસે ઉસ વક્ત બૈઅત હુએ જબકે વોહ હમારે બીચ રેહતે થે ઔર ઝિંદા થે. ઉનકે

પાસ આસમાનસે ખબરેં આતી થીં. વોહ હમેં કુર્આન પઢકર સુનાતે થે ઔર હમેં મોઅજિઝે દિખાતે થે. જિતના કુછ હમને દેખા ઔર સુના હૈ, ઉતના કુછ જો ભી દેખ લે ઔર સુન લે, ઉસે મુસલમાન હોના હી ચાહિયે ઔર ઉસે ઝરૂર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) સે બૈઅત હોના હી ચાહિયે. હમને જો કુદરતકી દલીલેં સુનીં, વોહ તુમને નહીં સુનીં, ઈસલિયે તુમમેંસે જો ભી અબ સચ્ચી નિય્યતસે ઈસ દીનમેં દાખિલ હોગા, વોહ હમસે અફઝલ હૈ. જરજા ને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! આપને મુઝસે સચ-સચ કેહ દિયા હૈ ઔર મુઝે ધોકા નહીં દિયા. હઝરત ખાલિદને કહા, અલ્લાહકી કસમ! મૈંને તુમસે સચ હી કહા ઔર અલ્લાહ ગવાહ હૈ કે મૈંને તુમ્હારે હર સવાલકા જવાબ ઠીક દિયા હૈ.

યેહ સુનકર જરજાને અપની ઢાલકો પલટ દિયા (જો લડાઈ ન લડનેકી તરફ ઈશારા હૈ) ઔર હઝરત ખાલિદકે સાથ હો લિયે ઔર ઉનસે કહા, આપ મુઝે ઈસ્લામ સિખાએં.

હઝરત ખાલિદ ઉન્હેં અપને ખૈમેમેં લે ગએ ઔર ઉન પર મશકસે પાની ડાલકર ગુસલ કરાયા, ફિર હઝરત ખાલિદને ઉનકો દો રકઅત નમાઝ પઢાઈ. જબ હઝરત જરજા હઝરત ખાલિદ કે સાથ ચલ પડે તો રૂમી યેહ સમઝે કે હઝરત ખાલિદને હમારે સરદારકે સાથ કોઈ ચાલ ચલી હૈ, ઈસલિયે ઈસ ઝોરસે અચાનક મુસલમાનોં પર હમલા કિયા કે એક બાર તો મુસલમાનોંકે કદમ ઉખડ ગએ, સિર્ફ મુહામિયા નામકા હિફાઝતી દસ્તા અપની જગહ જમા' રહા, જિસકે ઝિમ્મેદાર હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ (રદિ.) ઔર હઝરત હારિસ બિન હિશામ (રદિ.) થે.

રૂમી મુસલમાનોંકે બીચ ઘુસે હુએ થે. યેહ દેખકર હઝરત ખાલિદ અપને ઘોડે પર સવાર હુએ ઔર હઝરત જરજા ભી ઉનકે સાથ થે. મુસલમાનોંને એક દૂસરેકો પુકારા, જિસ પર સારે મુસલમાન વાપસ આકર જમા' હો ગએ ઔર રૂમી અપને મોરચોંકો વાપસ ચલે ગએ.

હઝરત ખાલિદ મુસલમાનોંકો ધીરે-ધીરે લેકર રૂમિયોંકી તરફ બઢે, યહાં તક કે તલવારેં તલવારોંસે ટકરાને લગ ગઈં. દોપહરસે સૂરજ ડૂબને તક હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત જરજા બરાબર રૂમિયોં પર તલવાર ચલાતે રહે. મુસલમાનોંને ઝુહર ઔર અસ્રકી નમાઝેં ઈશારેસે પઢીં ઔર ઈસીમેં હઝરત જરજા કાફી ઝખ્મી હો ગએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત ખાલિદકે સાથ જો દો રકઅત નમાઝ પઢી, ઉસકે અલાવા ઔર કોઈ નમાઝ ન પઢ સકે ઔર ઉસી દિન શહીદ હો ગએ.[૧]

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને એક દિન લોગોંમેં ખડે હોકર બયાન કિયા ઔર મુસલમાનોંકો અરબકે ઈલાકે છોડ કર અજમકે ઈલાકેમેં જાને પર ઉભારા ઔર કહા કે અજમકે ઈલાકોંમેં જો ખાને-પીનેકી ચીઝોંકા બહાવ હૈ વોહ તુમ્હેં નઝર નહીં આતા. અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ લોગોં પર જિહાદ ફી સબીલિલ્લાહ ઔર ઈસ્લામકી દઅવત દેના ઝરૂરી ન હોતા ઔર સિર્ફ ખાના ખાના હી હમારે સામને હોતા, તો ભી મેરી રાય થી કે હમ લડાઈ લડકર ઉસ

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૭-૧૨, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૨૬૦

હર-ભરે ઈલાકેકો હાસિલ કર લેં ઔર આપ લોગ જિસ જિહાદકે લિયે નિકલે હુએ હૈં, ઉસકો છોડકર જો લોગ (અપને ઘરોંમેં) રેહ ગએ હૈં, ભૂક ઔર તંગદસ્તી ઉનકે હિસ્સેમેં રહે.[૧]

સહાબા કિરામ કા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં લડાઈકે મૈદાનમેં અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દઅવત દેના ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા અપને અમીરોંકો ઉસકી તાકીદ કરના

હઝરત યઝીદ બિન અબી હબીબ કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો યેહ ખત લિખા કે મૈં પેહલે લિખ ચુકા હૂં કે લોગોંકો તીન દિન તક ઈસ્લામકી દઅવત દેના. જો લડાઈ શુરૂ હોનેસે પેહલે તુમ્હારી દઅવતકો કુબૂલ કર લે, વોહ મુસલમાનોંકા એક આદમી સમઝા જાએગા. ઉસે વોહ તમામ હક હાસિલ હોંગે જો બાકી તમામ મુસલમાનોંકો હાસિલ હૈં ઔર ઉસકા ઈસ્લામમેં હિસ્સા હૈ. (ઈસલિયે ઉસે ગનીમતકે માલમેં સે હિસ્સા મિલેગા) ઔર જો લડાઈ ખત્મ હોને કે બાદ યા હારનેકે બાદ તુમ્હારી દઅવત કુબૂલ કરે (ઔર બાદમેં મુસલમાન હો) ઉસકા માલ મુસલમાનોંકે લિયે ગનીમતકા માલ બનેગા, ક્યૂંકે મુસલમાનોંને ઉસકે મુસલમાન હોને સે પેહલે ઉસકે માલ પર કબ્ઝા કર લિયા હૈ. યેહ મેરા હુક્મ હૈ ઔર યેહી તુમ્હેં ખત લિખનેકી ગરઝ હૈ.[૨]

હઝરત અબુલ બખ્તરી કેહતે હૈં કે મુસલમાનોંકી એક ફૌજકે અમીર હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) થે. ઉન્હોંને ફારિસકે એક કિલેકા ઘેરા કિયા. મુસલમાનોંને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! (યેહ હઝરત સલમાનકી કુન્નિયત હૈ) ક્યા હમ ઈન પર હમલા ન કર દેં ? ઉન્હોંને કહા, મુઝે ઈનકો દઅવત દેને દો, જૈસે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દુશ્મનોંકો દઅવત દેતે હુએ સુના.

ચુનાંચે ઉસ કિલેવાલોંસે હઝરત સલમાનને કહા, મૈં તુમમેંકા એક ફારસી આદમી હૂં. તુમ ખૂદ દેખ રહે હો કે અરબ મેરી કિસ તરહ માન રહે હૈં. અગર તુમ મુસલમાન હો જાઓગે, તો તુમ્હેં ભી વોહ હક મિલેંગે જો હમેં હાસિલ હૈં ઔર તુમ પર વહી ઝિમ્મેદારિયાં આએંગી જો હમ પર હૈં ઔર અગર તુમ અપને દીન પર હી રેહના ચાહો, તો હમ તુમ્હેં તુમ્હારે

૧ બિદાયા જિલ્દ ૬-૩૪૫, ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૨-૫૫૯
૨ કંઝ જિલ્દ ૨-૨૯૭

દીન પર રેહને દેંગે ઔર તુમ માતહત હોકર રિઆયા બનકર અપને હાથોં હમેં જિઝયા દેના. હઝરત સલમાનને ફારસીમેં ઉનસે યેહ કહા (ગો હમ તુમ્હેં કુછ ન કહેંગે, લેકિન) તુમ કિસી ઈઝઝત કે હકદાર ન હોગે ઔર અગર તુમ ઈસસે ભી ઈન્કાર કરતે હો તો હમ તુમસે (લડાઈકે મૈદાનમેં) બરાબર-સરાબર મુકાબલા કરેંગે. ઉન્હોંને કહા, હમ ઈમાન ભી નહીં લાતે હૈં ઔર જિઝયા ભી નહીં દેતે. હમ તો તુમસે લડેંગે.

હઝરત સલમાનકે સાથિયોંને કહા, ક્યા હમ ઈન પર હમલા ન કર દેં ? ઉન્હોંને કહા, અભી નહીં ઔર ઉનકો તીન દિન ઈસી તરહ ઉન્હોંને ઈસ્લામકી દઅવત દી, ફિર કહા, અચ્છા, અબ ઈન પર હમલા કરો. ચુનાંચે મુસલમાનોંને હમલા કિયા ઔર ઉસ કિલેકો ફતહ કર લિયા.[૧]

મુસ્નદે અહમદ ઔર મુસ્તદરક કી રિવાયત મેં ઈસ તરહ હૈ કે ચૌથે દિન સુબહ કો હઝરત સલમાન (રદિ.) ને મુસલમાનોં કો હુક્મ દિયા. મુસલમાનોં ને આગે બઢકર હમલા કિયા ઔર ઉસે ફતહ કર લિયા.[૨]

અબુલ બખ્તરી કેહતે હૈં કે હઝરત સલમાન ફારસી મુસલમાનોં કે લિયે જગહ ઔર પાની ઔર ઘાસ તલાશ કરનેવાલે દસ્તેકે અમીર થે ઔર મુસલમાનોંને ઉનકો ફારિસ વાલોંકો દઅવત દેને કે લિયે બાત કરને વાલા બનાયા થા. હઝરત અતિય્યા કેહતે હૈં કે બહુરશીર શહર વાલોંકો દઅવત દેનેકે લિયે હઝરત સલમાનકો અમીર મુકર્રર કિયા થા ઔર કસરે અબયઝકી ફતહકે દિન ભી ઉન્હીંકો મુકર્રર કિયા થા. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉનકો તીન દિન તક દઅવત દી થી. આગે ઉન્હોંને હઝરત સલમાનકે દઅવત દેનેકે બારેમેં પિછલી હદીસ જૈસા ઝિક્ર કિયા હૈ.[૩]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ને હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિન, હઝરત ફુરાત બિન હાજિબ, હઝરત અશઅસ બિન કૈસ, હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા ઔર હઝરત અમ્ર બિન મઅદીકર્બ (રદિ.) જૈસે ચુનિન્દા લોગોંકી જમાઅત રૂસ્તમકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેનેકે લિયે ભેજી. રૂસ્તમને ઉનસે કહા કે તુમ લોગ ક્યૂં આએ હો ? ઈન લોગોં ને કહા કે હમ ઈસલિયે આએ હૈં કે અલ્લાહ ને હમસે યેહ વા'દા કિયા કે તુમ્હારા મુલ્ક હમેં મિલ જાએગા ઔર તુમ્હારી ઔરતેં ઔર બચ્ચે હમારે કૈદી બનેંગે ઔર તુમ્હારે માલ પર હમ કબ્ઝા કરેંગે ઔર અલ્લાહ કે ઈસ વા'દા પર હમેં પૂરા યકીન હૈ.

રૂસ્તમ એક ખ્વાબ ઈસસે પેહલે દેખ ચુકા થા કે આસમાનસે એક ફરિશ્તેને ઉતર કર ફારિસકે તમામ હથિયારોં પર એક મુહર લગા દી ઔર વોહ હથિયાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હવાલે કર દિયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ હથિયાર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દે દિયે. હઝરત સૈફ અપને ઉસ્તાદોંસે નકલ કરતે હૈં કે જબ દોનોં ફૌજેં સામને-સામને હુઈ તો રૂસ્તમને હઝરત સઅદ (રદિ.) કો યેહ પૈગામ ભેજા કે વોહ રૂસ્તમકે પાસ એક ઐસા અક્લમંદ આદમી ભેજેં કે મૈં જો કુછ પૂછૂં વોહ ઉસકા જવાબ દે સકે, તો હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઉસકે પાસ હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કો ભેજા.

---

૧ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૩૭૮, કંઝ જિલ્દ ૨-૨૯૮
૨ હુલીયા જિલ્દ -૧૮૯
૩ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૪-૧૭૩

હઝરત મુગીરહ (રદિ.) રૂસ્તમકે પાસ પહોંચે, તો રૂસ્તમને ઉનસે કહા, આપ લોગ હમારે પડોસી હૈં. હમ આપ લોગોંકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતે રહે હૈં ઔર તુમ્હેં કભી કિસી કિસ્મકી તકલીફ નહીં પહોંચાઈ હૈ. આપ લોગ અપને મુલ્કકો વાપસ ચલે જાએં ઔર આગે હમારે મુલ્કમેં આપ લોગ તિજારતકે લિયે આના ચાહેં તો હમ નહીં રોકેંગે.

હઝરત મુગીરહ (રદિ.)ને કહા, દુન્યા હમારા મક્સૂદ નહીં હૈ, બલકે આખિરત હમારા મક્સૂદ હૈ ઔર હમેં સિર્ફ ઉસીકી ફિક્ર હૈ. અલ્લાહને હમારી તરફ એક રસૂલ ભેજા ઔર ઉસને ફરમા દિયા કે મૈંને (તુમ્હારે સહાબાકી) ઈસ જમાઅતકો ઉન લોગોં પર મુસલ્લત કર દિયા હૈ જો મેરા દીન ઈખ્તિયાર ન કરેં. ઈસ જમાઅત કે ઝરીએ મૈં ઉનસે બદલા લૂંગા. જબ તક યેહ જમાઅત (સહાબા) દીનકા ઈકરાર કરતી રહેગી, મૈં ઉન્હીંકો ગાલિબ રખૂંગા ઔર મેરા દીન સચ્ચા દીન હૈ, જો ઉસસે મૂંહ મોડેગા, ઝરૂર ઝલીલ હોગા ઔર જો મઝબૂતીસે થામેગા, વોહ ઝરૂર ઈઝ્ઝત પાએગા.

રૂસ્તમ ને પૂછા વોહ દીન ક્યા હૈ ?

હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને કહા, ઉસ દીનકા વોહ સુતૂન જિસકે બગૈર ઉસકી કોઈ ચીઝ સહી નહીં હો સકતી, વોહ કલિમએ શહાદત, “અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ રૅસૂલુલ્લાહ” પળ્હ લેના હૈ ઔર જો કુછ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકે પાસસે લાએ હૈં, ઉસકા ઈકરાર કર લેના હૈ.

રૂસ્તમને કહા, યેહ તો કિતની અચ્છી બાત હૈ, ઈસકે અલાવા ઔર ક્યા હૈ ?

હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકે બંદોંકો બંદોંકી ઈબાદતસે નિકાલ કર અલ્લાહકી ઈબાદતમેં લગા દેના.

રૂસ્તમને કહા, યેહ ભી અચ્છી બાત હૈ, ઈસકે અલાવા ઔર ક્યા હૈ?

હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને કહા, તમામ ઈન્સાન હઝરત આદમકી ઔલાદ હૈં, ઈસલિયે વોહ માં-બાપ શરીક ભાઈ હૈં.

રૂસ્તમને કહા કે યેહ ભી અચ્છી બાત હૈ. અચ્છા, ઝરા યેહ તો બતાઓ, અગર હમ તુમ્હારે દીનમેં દાખિલ હો જાએં તો ક્યા તુમ હમારે મુલ્કસે ચલે જાઓગે ?

હઝરત મુગીરહને કહા, હાં અલ્લાહકી કસમ! ફિર તુમ્હારે મુલ્કમેં સિર્ફ તિજારત યા કિસી ઔર ઝરૂરતકી વજહ સે આએંગે.

રૂસ્તમને કહા, યેહ ભી અચ્છી બાત હૈ.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે જબ હઝરત મુગીરહ રૂસ્તમકે પાસસે વાપસ ચલે ગએ તો રૂસ્તમને અપની કૌમકે સરદારોંસે ઈસ્લામકી બાત છેડી, લેકિન ઉન સરદારોંને પસંદ ન કિયા ઔર ઈસ્લામમેં દાખિલ હોનેસે ઈન્કાર કર દિયા. અલ્લાહ હી ઉનકો ખૈરસે દૂર કરે ઔર રૂસ્વા કરે ઔર અલ્લાહને ઐસા કર દિયા.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે રૂસ્તમકી માંગ પર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને એક ઔર કાસિદ હઝરત રિબઈ બિન આમિર (રદિ.) કો રૂસ્તમકે પાસ ભેજા. યેહ રૂસ્તમકે યહાં પહોંચે તો ક્યા દેખતે હૈં કે ઉન લોગોંને રૂસ્તમકે દરબારકો સોનેકે કામવાલે તકિયોં ઔર રેશમી

કાલીનોં ઔર ચમકદાર યાકૂતોં ઔર કિમતી મોતિયોં ઔર બડી ઝેબો ઝીનતસે સજા રખા થા ઔર ખૂદ રૂસ્તમ તાજ ઔર કીમતી સામાન પેહને હુએ થા ઔર સોનેકે તખ્ત પર બૈઠા હુવા થા. હઝરત રિબઈ મોટે-ઝોટે કપડે પેહને હુએ થે, તલવાર ઔર ઢાલ લગા રખી થી, છોટે કદ વાલી ઘોડી પર સવાર થે ઔર બરાબર ઉસ પર સવાર રહે, યહાં તક કે કાલીનકા એક કિનારા ઘોડીને રૌંદ ડાલા, ફિર ઉસસે ઉતર કર ઉન્હોંને ઘોડીકો એક તકિયાસે બાંધ દિયા ઔર આગે બળ્હે તો વોહ હથિયાર ઔર ઝિરહ પેહને હુએ થે ઔર ખોદ ઉનકે સર પર રખી હુઈ થી તો ઉનસે દરબાનોંને કહા, આપ અપને હથિયાર યહાં ઉતાર દેં.

હઝરત રિબઈને કહા, મૈં ખૂદ તુમ્હારે પાસ નહીં આયા હૂં, બલકે તુમ લોગોંકે બુલાને પર આયા હૂં.અગર તુમ મુઝે ઐસે હી આગે જાને દેતે હો તો ઠીક હૈ, વરના મૈં યહીંસે વાપસ ચલા જાતા હૂં.

(દરબાનોંને રૂસ્તમ સે પૂછા) રૂસ્તમને કહા, ઉનકો ઐસે હી આને દો. યેહ રૂસ્તમકી તરફ અપને નેઝેસે કાલીનોં પર ટેક લગાતે હુએ આગે બળ્હે ઔર યૂં અક્સર કાલીન ફાડ ડાલે. દરબારિયોંને હઝરત રિબઈસે પૂછા, આપ લોગ યહાં કિસ લિયે આએ હો ?

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહને હમેં ઈસલિયે ભેજા હૈ કે જિસે અલ્લાહ ચાહે, ઉસે હમ બંદોંકી ઈબાદતસે નિકાલકર અલ્લાહકી ઈબાદતમેં લગા દેં ઔર દુન્યાકી તંગીસે નિકાલ કર આખિરતકી વુસઅતમેં પહોંચા દેં ઔર દૂસરે દીનોંકે ઝુલ્મોંસે નિકલકર ઈસ્લામકે અદલો ઈન્સાફમેં દાખિલ કર દેં. અલ્લાહને અપના દીન દેકર હમેં અપની મખ્લૂકકી તરફ ભેજા હૈ, તાકે હમ ઉનકો ઈસ દીનકી દઅવત દેં. જો ઈસ દીનકો આખ્તિયાર કર લેગા, હમ ઉસસે ઉસે કુબૂલ કર લેંગે ઔર વાપસ ચલે જાએંગે ઔર જો ઈસ દીનકો ઈખ્તિયાર કરનેસે ઈન્કાર કરેગા, હમ ઉસસે લડતે રહેંગે, યહાં તક કે અલ્લાહકા વા'દા હમસે પૂરા હો જાએ.

ઉન્હોંને પૂછા કે અલ્લાહકા વોહ વા'દા ક્યા હૈ ?

હઝરત રિબઈને કહા કે જો દીનકા ઈન્કાર કરને વાલોંસે લડતે હુએ મરેગા, ઉસે જન્નત મિલેગી ઔર જો બાકી રહેગા ઉસે ફતહ ઔર કામિયાબી મિલેગી.

રૂસ્તમને કહા, મૈંને તુમ્હારી બાત સુન લી હૈ, ક્યા તુમ કુછ મોહલત દે સકતે હો ? તાકે હમ ભી ગૌર કર લેં ઔર તુમ ભી ગૌર કર લો.

હઝરત રિબઈને કહા, હાં, કિતની મોહલત ચાહતે હો ? એક દિન યા દો દિનકી ?

ઉસને કહા, નહીં, હમેં તો ઝયાદા દિનોંકી મોહલત ચાહિયે ક્યૂંકે હમ અપની શૂરાકે લોગોં ઔર અપની કૌમકે સરદારોંસે ખતો કિતાબત કરેંગે.

હઝરત રિબઈને કહા, જનાબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમારે લિયે યેહ તરીકા મુકર્રર ફરમાયા હૈ કે જબ દુશ્મનસે સામના હો જાએ, તો હમ ઉસે તીન દિનસે ઝયાદા મોહલત ન દેં (ઈસલિયે તુમ્હેં તીન દિનકી મોહલત હૈ, ઈસ બીચ) તુમ અપને ઔર અપની રિઆયાકે બારેમેં ગૌર કર લો ઔર મોહલતકે ખત્મ હોને પર તીન બાતોંમેં સે કોઈ એક બાત ઈખ્તિયાર કર લેના.

રૂસ્તમ ને કહા, ક્યા તુમ મુસલમાનોંકે સરદાર હો ?

ઉન્હોંને કહા, નહીં, લેકિન મુસલમાન એક જિસ્મકી તરહ હૈં. આમ મુસલમાન ભી પનાહ દેગા, તો વોહ ઉનકે અમીરકો માનની પડેગી. ઈસકે બાદ હઝરત રિબઈ દરબારસે વાપસ ચલે ગએ.

રૂસ્તમને અપની કૌમકે સરદારોંકો ઈકઠ્ઠા કરકે કહા, ક્યા તુમને ઉસ આદમીકી બાતોંસે ઝયાદા વઝની ઔર દો ટોક બાતેં સુની હૈં ? ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી પનાહ ઈસ બાતસે કે તુમ ઉસકી કિસી ચીઝકી તરફ ઝુક જાઓ ઔર અપના દીન છોડકર (નઊઝુબિલ્લાહ) ઉસ કુત્તે (કે દીન) કો અપના લો. ક્યા તુમને ઉસકે કપડે નહીં દેખે ?

રૂસ્તમ ને કહા, તુમ્હારા નાસ હો, કપડોંકો મત દેખો, સમઝદારી, બાત કરનેકા અંદાઝ ઔર સીરતકો દેખો, અરબકે લોગ કપડે ઔર ખાનેકા ખાસ એહતિમામ નહીં કરતે હૈં. હાં, ખાનદાની સિફતોંકી બડી હિફાઝત કરતે હૈં. ફિર અગલે દિન ઉન્હોંને એક ઔર આદમી કે ભેજનેકી માંગ કી.

હઝરત સઅદ ને હઝરત હુઝૈફા બિન મિહસન કો ભેજા. ઉન્હોંને હઝરત રિબઈ જૈસી બાત કી. તીસરે દિન હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાકો ભેજા. ઉન્હોંને અચ્છે અંદાઝમેં તફ્સીલસે બાત કી. રૂસ્તમને હઝરત મુગીરહસે (મઝાક ઉડાતે હુએ) કહા, તુમ લોગ જો હમારે ઈલાકેમેં દાખિલ હો ગએ હો, તો તુમ્હારી મિસાલ એક મખ્ખી જૈસી હૈ, જિસને શહદ દેખા, તો કેહને લગી, જો મુઝે ઈસ શહદ તક પહોંચા દેગા, ઉસે દો દિરહમ દૂંગી ઔર જબ વોહ મખ્ખી શહદ પર ગિરી તો ઉસમેં ફંસને લગી, તો વોહ અબ ઉસસે નિકલનેકી કોશિશ કરને લગી, લેકિન નિકલ ન સકી ઔર કેહને લગી, જો મુઝે ઈસમેંસે નિકાલેગા, ઉસે ચાર દિરહમ દૂંગી ઔર તુમ લોગ તો ઉસ કમઝોર દુબલી-પતલી લોમડીકી તરહસે હો, જિસે અંગૂરોંકે બાગકી ચારદીવારીમેં એક છોટા-સા સૂરાખ નઝર આયા. ઉસ સૂરાખસે વોહ અંદર ઘુસ ગઈ. બાગ વાલેને દેખા કે બેચારી બડી કમઝોર ઔર દુબલી-પતલી હૈ, ઉસે ઉસ પર તરસ આ ગયા. ઉસને ઉસે વહીં રેહને દિયા. જબ (બાગમેં રેહકર ખા-પીકર) વોહ મોટી હો ગઈ તો ઉસને બાગકા બહોત નુક્સાન કિયા. બાગવાલા ઉસે મારનેકે લિયે ડંડે ઔર બહોતસે નવજવાન લે આયા. લોમડી મોટી હો ચુકી થી (વોહ સૂરાખ તંગ થા) ઉસને સૂરાખમેં સે બહોત નિકલના ચાહા, લેકિન નિકલ ન સકી. આખિર બાગ વાલેને ઉસે માર ડાલા. તુમ્હેં ભી ઐસે હી હમારે ઈલાકેસે નિકાલા જાએગા. ફિર ગુસ્સેકે મારે ભડક ઉઠા ઔર સૂરજકી કસમ ખાકર કહા, કલકો મૈં તુમ સબકો કત્લ કર દૂંગા.

હઝરત મુગીરહને કહા, તુમ્હેં પતા ચલ જાએગા. ફિર રૂસ્તમ ને હઝરત મુગીરહ સે કહા, મૈં કેહ ચુકા હૂં કે તુમ લોગોં કો એક-એક જોડા દે દિયા જાએ ઔર તુમ્હારે અમીર કો હઝાર દીનાર ઔર એક જોડા ઔર એક સવારી દે દી જાએ. (યે ચીઝેં લે લો) ઔર ફિર તુમ હમારે યહાંસે ચલે જાઓ.

હઝરત મુગીરહને કહા, તુમ્હેં અબ ઈસકા ખયાલ આ રહા હૈ ? હમ તો તુમ્હારે મુલ્કકો કમઝોર કર ચુકે હૈં ઔર તુમ્હેં બેઈઝઝત કર ચુકે હૈં ઔર હમ એક અર્સેસે તુમ્હારે

ઈલાકેમેં આએ હુએ હૈં ઔર હમ તુમ્હેં અપના ગુલામ બના લેંગે. હઝરત મુગીરહને જબ યે બાતેં કહીં, તો વોહ ગુસ્સે સે ઔર ભડક ઉઠા.[૧]

હઝરત અબૂ વાઈલ કેહતે હૈં, હઝરત સઅદ (રદિ.) મુસલમાનોંકો સાથ લેકર ચલે, યહાં તકકે કાદસિયા નામકી જગહ પર પડાવ ડાલા. મુઝે પૂરી તરહ યાદ નહીં, લેકિન હમ લોગ શાયદ સાત યા આઠ હઝારસે ઝયાદા નહીં હોંગે ઔર મુશ્રિકોંકી તા'દાદ તીસ હઝાર થી.

ઈસ રિવાયતમેં તો યેહી તા'દાદ હૈ, લેકિન અલ બિદાયામેં સૈફ વગૈરહકી રિવાયતમેં મુશ્રિકોંકી તા'દાદ અસ્સી હઝાર બતાઈ ગઈ હૈ ઔર એક રિવાયતમેં હૈ કે રૂસ્તમકી ફૌજ એક લાખ બીસ હઝાર થી, જબકે અસ્સી હઝારકી ફૌજ ઉસકે પીછે થી. રૂસ્તમકે સાથ તૈંતીસ હાથી થે, જિનમેં સાબૂર એક સફેદ હાથી ભી થા, જો સબ હાથિયોંસે બડા થા ઔર સબસે આગે થા ઔર તમામ હાથી ઉસસે માનૂસ થે. અલ-બિદાયાકી રિવાયત ખત્મ હો ગઈ ઔર ઉસ જૈસી ઔર તા'દાદ ભી આઈ હૈ.

રૂસ્તમકી ફૌજ વાલોંને (હમસે) કહા, ન તુમ્હારે પાસ કુવ્વત હૈ, ન તાકત હૈ ઔર ન હથિયાર, તુમ લોગ યહાં ક્યૂં આએ હો ? વાપસ ચલે જાઓ.

હમને કહા, હમ તો વાપસ નહીં જાએંગે. ઔર વોહ તીરોંકો દેખકર હંસતે થે ઔર દૂક-દૂક કેહકર (અપની ઝુબાન) મેં હમારે તીરોંકો ચરખેકા તકલા બતા રહે થે. જબ હમને ઉનકી બાત માનકર વાપસ જાનેસે ઈન્કાર કિયા તો, ઉન્હોંને કહા, અપને સમઝદાર આદમિયોંમેં સે એક સમઝદાર આદમી હમારે પાસ ભેજો, જો હમેં ખોલકર બતાએ કે આપ લોગ યહાં ક્યૂં આએ હૈં ? હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાને કહા, મૈં (ઉનકે પાસ જાતા હૂં), ચુનાંચે વોહ દરિયા પાર કરકે ઉનકે પાસ ગએ ઔર તખ્ત પર રૂસ્તમકે પાસ બૈઠ ગએ. ઈસ પર દરબાર વાલે ગુર્રાએ ઔર ચિલ્લાએ. હઝરત મુગીરહને કહા, ઈસ તખ્ત પર બૈઠનેસે મેરા દર્જા ન બળ્હા ન ઘટા, ન હી તુમ્હારે સરદારકા બળ્હા યા ઘટા.

રૂસ્તમને કહા, તુમને ઠીક કહા, બતાઓ તુમ લોગ યહાં ક્યૂં આએ હો ?

હઝરત મુગીરહને કહા, હમારી કૌમ શર ઔર ગુમરાહીમેં પડી હુઈ થી. અલ્લાહને હમારી તરફ એક નબી ભેજા. ઉનકે ઝરીએસે અલ્લાહને હમેં હિદાયત દી ઔર હમ લોગોંકો ઉનકે હાથોં બહોત રોઝી દી ઔર ઉસ રોઝીમેં વોહ દાના ભી થા જો ઈસ ઈલાકેમેં પૈદા હોતા હૈ. જબ વોહ દાના હમ લોગોંને ખાયા ઔર અપને ઘરવાલોંકો ખિલાયા તો હમારે ઘર વાલોંને કહા કે અબ હમ ઈન દાનોંકે બિના નહીં રેહ સકતે. હમેં ઉસ ઈલાકેમેં લે ચલો, તાકે હમ યેહ દાના ખાયા કરેં. રૂસ્તમ ને કહા, અબ તો હમ તુમ્હેં ઝરૂર કત્લ કરેંગે.

હઝરત મુગીરહને કહા, અગર તુમ હમેં કત્લ કરોગે તો હમ જન્નતમેં જાએંગે ઔર અગર હમ તુમ્હેં કત્લ કરેંગે તો તુમ જહન્નમમેં જાઓગે. (અગર તુમ ઈસ્લામ કુબૂલ નહીં કરતે હો, તો લડો નહીં) બલકે જિઝયા દે દો.

જબ હઝરત મુગીરહને યેહ કહા, તુમ જિઝયા દે દો તો વોહ સબ ગુર્રાએ ઔર ચીખે ઔર કેહને લગે, હમારી તુમ્હારી સુલહ નહીં હો સકતી. હઝરત મુગીરહને કહા, (લડને કે

૧ બિદાયા જિલ્દ ૭-૩૮, તબરી જિલ્દ ૪-૧૦૫

લિયે)તુમ દરિયા પાર કરકે હમારે પાસ આઓગે યા હમ તુમ્હારે પાસ દરિયા પાર કરકે આએંગે ? રૂસ્તમને કહા, હમ દરિયા પાર કરકે આએંગે. ચુનાંચે મુસલમાન પીછે હટ ગએ તો રૂસ્તમકે લશ્કરને દરિયા પાર કર લિયા. સહાબા (રદિ.)ને ઈસ ઝોરસે ઉન પર હમલા કિયા કે ઉન્હેં હરા દિયા.[1]

હઝરત મુઆવિયા બિન કુર્રા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કાદસિયાકી લડાઈકે દિન હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કો ફારિસકે સિપેહસલાર (રૂસ્તમ) કે પાસ ભેજા ગયા. ઉન્હોંને કહા, મેરે સાથ દસ આદમી ઔર ભેજો. ચુનાંચે ઉનકે સાથ દસ આદમી ઔર ભેજે ગએ. ઉન્હોંને અપને કપડે ઠીક કિયે ઔર ઢાલ ઉઠાઈ ઔર ચલ દિયે, યહાં તક કે ઉસ સિપહસાલારકે પાસ પહોંચ ગએ. (વહાં પહોંચકર) ઉન્હોંને (અપને સાથિયોંસે) કહા, મેરે લિયે ઢાલ બિછા દો. (ઉન્હોંને બિછા દી) વોહ ઉસ પર બૈઠ ગએ.

ઉસ મોટે તાઝે અજમી કાફિરને કહા, અય અરબકે રેહને વાલો ! મૈં જાનતા હૂં કે તુમ લોગ યહાં ક્યૂં આએ હો ? તુમ ઈસલિયે આએ હો કે તુમ્હેં અપને મુલ્કમેં પેટ ભર ખાના નહીં મિલતા તો તુમ્હેં જિતના ગલ્લા (અનાજ) ચાહિયે, હમ તુમ્હેં દે દેતે હૈં. હમ લોગ આગકે પુજારી હૈં, તુમ્હેં કત્લ કરના અચ્છા નહીં સમઝતે, ક્યૂંકે (તુમ્હેં કત્લ કરનેસે) હમારી ઝમીન નાપાક હો જાએગી.

હઝરત મુગીરહને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમ ઈસ વજહસે નહીં આએ, હમ તો ઈસ વજહસે આએ હૈં કે હમ લોગ પત્થરોં ઔર બૂતોંકી ઈબાદત કિયા કરતે થે, જબ કોઈ અચ્છા પત્થર નઝર આતા, તો પેહલેકો ફેંકકર ઉસકી ઈબાદત શુરૂ કર દેતે. હમ પરવરદિગારકો નહીં પેહચાનતે થે, યહાં તક કે અલ્લાહને હમમેં સે હી હમારી તરફ એક રસૂલ ભેજા. ઉસને હમેં ઈસ્લામકી દઅવત દી. હમને ઉનકી પૈરવી કર લી. હમ ગલ્લા (અનાજ) લેને નહીં આએ. હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમારા જો દુશ્મન ઈસ્લામ કો છોડ દે હમ ઉસસે લડેં. હમ ગલ્લા (અનાજ) લેને નહીં આએ. હમ તો ઈસલિયે આએ હૈં કે તુમ્હારે જવાનોંકો કત્લ કર દેં ઔર તુમ્હારે બીવી-બચ્ચોંકો કૈદ કરેં. બાકી તુમને જો હમારે મુલ્કમેં ખાનેકી કમીકા ઝિક્ર કિયા હૈ, વોહ ઠીક હૈ. મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! વાકઈ હમેં ઈતના ખાના નહીં મિલતા, જિસસે હમારા પેટ ભર જાએ ઔર હમેં ઈતના પાની નહીં મિલતા જિસસે હમારી પ્યાસ બુઝ જાએ. હમ તુમ્હારી ઈસ ઝમીનમેં આએ હૈં. હમને યહાં ગલ્લા (અનાજ) ઔર પાની બહોત પાયા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! અબ હમ ઈસ ઈલાકેકો નહીં છોડેંગે, યા તો યેહ સરઝમીન હમારે હિસ્સેમેં આ જાએ યા તુમ્હેં મિલ જાએ.

ઉસ અજમી કાફિરને ફારસીમેં કહા, યેહ આદમી ઠીક કેહ રહા હૈ. હઝરત મુગીરહસે ઉસ અજમી કાફિરને કહા, આપકી તો કલ આંખ ફોડ દી જાએગી. ચુનાંચે અગલે દિન હઝરત મુગીરહકો એક નામા'લૂમ તીર લગા ઔર વાકઈ ઉનકી આંખ બરબાદ હો ગઈ.[2]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૭-૪૦, હાકિમ જિલ્દ ૩-૪૫૧
૨ હાકિમ જિલ્દ ૩-૪૫૧, હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૧૫

સૈફ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સઅદ (રદિ.) ને લડાઈ સે પેહલે અપને સાથિયોંકી એક જમાઅત કિસ્રાકે પાસ અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેને કે લિયે ભેજી થી. ઉન લોગોંને કિસરાકે દરબારમેં પહોંચ કર દાખિલેકી ઈજાઝત માંગી. ઉસને ઈન લોગોંકો ઈજાઝત દે દી. શહર વાલે ઉનકો દેખનેકે લિયે બાહિર નિકલ આએ કે ઉનકી શક્લો સૂરત કૈસી હૈ ?

ઈન લોગોંકી ચાદરેં કંધોં પર પડી હુઈ થીં, હાથોંમેં કોડે પકડે હુએ થે, પાંવોંમેં ચંપલેં પહન રખી થીં, કમઝોર ઘોડોં પર સવાર થે, જો (કમઝોરીકી વજહસે) લડખડા રહે થે. શહર વાલે ઈન તમામ બાતોંકો દેખકર બહોત ઝયાદા હૈરાન હો રહે થે કે કૈસે ઈન જૈસે ઈન્સાન ઉનકી ફૌજોં પર ગાલિબ આ જાતે હૈં, ક્યૂંકે ઉનકી ફૌજોંકી તા'દાદ ઔર ઉનકા સામાન કહીં ઝયાદા હૈ. ઈજાઝત મિલને પર યે લોગ અંદર શાહ યઝદેજર્દ કે દરબાર મેં ગએ. ઉસને ઉન્હેં અપને સામને બિઠાયા. વોહ બડા ઘંમડી ઔર બે-અદબ થા. ઉસને ઉનકે પહનાવે ઔર ચાદરોં ઔર જૂતિયોં ઔર કોડોંકે નામ પૂછને શુરૂ કર દિયે. વોહ જિસ ચીઝ કા ભી નામ બતાતે, વોહ ઉસસે અપને લિયે નેક ફાલ નિકાલતા, લેકિન અલ્લાહને ઉસકી હર ફાલકો ઉસકે સર ઉલટા દે મારા.

ફિર ઉસને ઈન લોગોંસે કહા, તુમ્હેં કૌનસી ચીઝ ઈસ ઈલાકેમેં લે આઈ હૈ ? હમારી આપસકી ખાના જંગીકી વજહસે તુમ યેહ સમઝ બૈઠે કે હમ લોગ કમઝોર પડ ગએ હૈં, ઈસલિયે તુમમેં (હમ પર હમલા કરનેકી) જુરઅત પૈદા હો ગઈ ?

હઝરત નોઅમાન બિન મુકરિન ને કહા, કે અલ્લાહને હમ પર તરસ ખાકર હમારી તરફ એક રસૂલ ભેજા, જો હમેં નેકીકે કામ બતાતે થે ઔર ઉનકે કરને કા હુક્મ દેતે થે ઔર બુરાઈકે કામ બતલા કર હમેં ઉનસે રોકતે થે. ઉનકી બાત માનને પર અલ્લાહને હમસે દુન્યાઓ આખિરતકી ભલાઈકા વા'દા કિયા. આપને જિસ કબીલેકો ઉસકી દઅવત દી, ઉસકે દો હિસ્સે હો ગએ. કુછ આપકા સાથ દેતે ઔર કુછ આપસે દૂર હો જાતે. સિર્ફ ખાસ લોગ ગિનેચુને આપકે દીનમેં દાખિલ હોતે. એક અર્સે તક આપ ઈસી તરહ દઅવત દેતે રહે. ફિર અલ્લાહને આપકો હુક્મ દિયા કે અપને મુખાલિફ અરબોં પર ચઢાઈ કર દેં, પેહલે ઈન અરબોંસે કરેં (બાદમેં દૂસરે મુલ્કોંમેં જાએં) ચુનાંચે આપને ઐસા હી કિયા. સારે અરબ આપકે દીનમેં દાખિલ હો ગએ, કુછ મજબૂર હોકર ઝબરદસ્તી દાખિલ હુએ, લેકિન બાદમેં વોહ ભી ખુશ હો ગએ ઔર કુછ શુરૂ હી સે ખુશી-ખુશી દાખિલ હુએ ઔર ઉનકી ખુશી બઢતી રહી. હમ સબને ખુલી આંખોં દેખ લિયા કે હમ (જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં) જિસ દુશ્મની ઔર તંગીમેં થે, આપકા લાયા હુવા દીન ઉસસે હઝાર દર્જા બેહતર હૈ ઔર ઉન્હોંને હમેં હુક્મ દિયા કે હમ આસ-પાસકી કૌમોંમેં (દઅવત કા કામ) શુરૂ કરેં ઔર ઉન્હેં હમ અકલો ઈન્સાફકી દઅવત દેં, ઈસલિયે હમ તુમ્હેં અપને દીને ઈસ્લામકી દઅવત દેતે હૈં જો હર અચ્છી બાતકો અચ્છા કેહતા હૈ ઔર હર બુરી બાતકો બુરા કેહતા હૈ ઔર અગર તુમ (ઈસ્લામમેં દાખિલ હોનેસે) ઈન્કાર કરો તો ફિર ઝિલ્લતકે દો કામોંમેં સે કમ ઝિલ્લત વાલા કામ ઈખ્તિયાર કરો ઔર વોહ હૈ જિઝયા અદા કરના ઔર અગર તુમ ઈસસે ભી ઈન્કાર કરો તો ફિર લડાઈ હૈ. અગર તુમ હમારે પ્યારે દીનકો ઈખ્તિયાર કર લોગે, તો હમ તુમમેં અલ્લાહકી કિતાબ છોડ કર જાએંગે

ઔર તુમ્હેં ઉસ પર ડાલ કર જાએંગે કે તુમ ઈસ કિતાબકે હુક્મોંકે મુતાબિક ફૈસલા કરો ઔર હમ તુમ્હારે ઈલાકેસે વાપસ ચલે જાએંગે, ફિર તુમ હોગે ઔર તુમ્હારા ઈલાકા (જો ચાહો કરો) ઔર અગર તુમ જિઝયા દેનેકે લિયે તૈયાર હો જાઓ, તો હમ ઉસે કુબૂલ કર લેંગે ઔર હમ તુમ્હારી (હર તરહ) હિફાઝત કરેંગે. વરના હમ તુમસે લડેંગે.

ઈસ પર યઝદેજર્દ બોલા કે ઝમીન પર કોઈ કૌમ મેરે ઈલ્મમેં ઐસી નહીં હૈ જો તુમસે ઝયાદા બદબખ્ત હો ઔર ઉસકી તા'દાદ તુમસે કમ હો ઔર ઉસકે આપસકે તઅલ્લુકાત તુમસે ઝયાદા બિગડે હુએ હોં. હમને તો તુમ્હેં આસ-પાસકી બસ્તિયોંકે હવાલે કિયા હુવા થા કે વોહ હમારે બિન ખૂદ હી તુમસે નિમટ લિયા કરેં. આજ તક ફારિસને કભી તુમ પર હમલા નહીં કિયા ઔર ન તુમ્હારા યેહ ખયાલ થા કે તુમ ફારિસ વાલોંકે સામને ઠહેર સકતે હો. અબ અગર તુમ્હારી તા'દાદ બળ્હ ગઈ હૈ તો હમારે બારેમેં તુમ ધોકે મેં ન રહો ઔર અગર રોઝીકી તંગી ને તુમ્હેં યહાં આને પર મજબૂર કિયા હૈ, તો હમ તુમ્હારે લિયે મદદ તય કર દેતે હૈં, જો તુમ્હેં ઉસ વક્ત તક મિલતી રહેગી, જબ તક તુમ ખુશહાલ ન હો જાઓ ઔર હમ તુમ્હારે નુમાયાં લોગોંકા ઈકરામ કરેંગે ઔર ઉનકો જોડે ભી દેંગે ઔર તુમ લોગોં પર ઐસા બાદશાહ મુકર્રર કરેંગે જો તુમ્હારે સાથ નરમી બરતે.

(યેહ સુનકર) ઔર લોગ તો ચુપ રહે, લેકિન હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય બાદશાહ ! યે અરબકે સરદાર ઔર નુમાયાં લોગ હૈં, વોહ સબ શરીફ હૈં ઔર શરીફોંસે શરમાતે હૈં ઔર શરીફોંકા ઈકરામ શરીફ હી કિયા કરતે હૈં ઔર શરીફોંકે હકોં કો શરીફ હી બડા સમઝતે હૈં. ઉનકો તુમસે જિતની બાતેં કેહને કે લિયે ભેજા ગયા હૈ, ઉન્હોંને અપની વોહ સારી બાતેં તુમસે કહી નહીં હૈં ઔર ઉન્હોંને તુમ્હારી હર બાતકા જવાબ ભી નહીં દિયા ઔર ઉન્હોંને યેહ અચ્છા કિયા ઔર ઈનકે લિયે યેહી મુનાસિબ થા. મુઝસે બાત કરો, મૈં તુમ્હારી હર બાતકા જવાબ દુંગા ઔર યેહ સબ ઉસકી ગવાહી દેંગે. તુમને હમારે જો હાલાત બતાએ હૈં, તુમ ઉનકો પૂરી તરહ નહીં જાનતે. (મૈં તુમ્હેં બતાતા હૂં.)

તુમને જો હમારી બદહાલીકા ઝિક્ર કિયા હૈ, તો વાકઈ હમસે ઝયાદા કોઈ બદહાલ નહીં થા. હમારી ભૂક જૈસી ભૂક કહીં હો નહીં સકતી. હમ તો ગંદગીકે કીડે-મકોડે ઔર બિચ્છૂ ઔર સાંપ તક ખા જાતે થે ઔર ઉસી કો અપના ખાના સમઝતે થે. હમારે મકાન ખુલી ઝમીન થી, (છપ્પર તક ન થે) ઊંટોં ઔર બકરીયોંકે બાલોંસે બુને હુએ કપડે પેહનતે થે. એક દૂસરેકો કત્લ કરના ઔર એક દૂસરે પર ઝુલ્મ કરના હમારા મઝહબ થા ઔર હમ લોગોંમેં કુછ લોગ ઐસે ભી થે જો અપની બેટીકો ખાના ખિલાનેકે ડરકે મારે ઝિંદા કબ્રમેં દફન કર દેતે થે. આજસે પેહલે હમારી વહી હાલત થી, જો મૈં તુમસે બયાન કર રહા હૂં.

ફિર અલ્લાહને હમારી તરફ એક મશહૂર આદમીકો ભેજા, જિસકે હસબ-નસબકો ઔર ઉસકે હુલિયેકો ઔર ઉસકે પેદાઈશકી જગહકો હમ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં. ઉસકી ઝમીન હમારી ઝમીનમેં સબસે બેહતરીન ઝમીન થી ઔર ઉસકા હસબ-નસબ હમારે હસબ-નસબમેં સબસે બેહતર થા, ઉસકા ઘર હમારે ઘરોંસે ઊંચા થા ઔર ઉનકા કબીલા હમારે કબીલોં સે અફઝલ થા. અરબોંકે તમામ બુરે હાલાતકે બાવજૂદ વોહ ખૂદ ભી અપની ઝાતકે એ'તિબારસે

હમમેં સબસે બેહતર થે. હમમેં સબસે ઝયાદા સચ્ચે, સબસે ઝયાદા બુર્દબાર થે. ઉન્હોંને હમેં ઈસ્લામકી દઅવત દી.

ચુનાંચે સબસે પેહલે ઉનકી દઅવતકો ઉસ આદમીને કુબૂલ કિયા જો ઉનકા હમઉમ્ર ઔર બચપનકા સાથી થા ઔર વહી ઉનકે બાદ ઉનકા ખલીફા બના. વોહ હમસે કેહતે, હમ ઉનકો ઉલટી સુનાતે, વોહ સચ બોલતે, હમ ઝૂઠ બોલતે. આખિર ઉનકે સાથી બળ્હતે ગએ ઔર હમારી તા'દાદ ઘટતી ગઈ જો-જો બાતેં ઉન્હોંને કહીં થીં, વોહ સબ હોકર રહીં. આખિર અલ્લાહને હમારે દિલોંમેં ઉનકો સચ્ચા માનને ઔર ઉનકી પૈરવી કરનેકા જઝબા પૈદા કર દિયા. વોહ હમારે ઔર અલ્લાહ રબ્બુલ આલમીનકે દર્મિયાન વાસ્તા થે. ઉન્હોંને હમસે જિતની બાતેં કહીં, હકીકતમેં વોહ અલ્લાહ હી કી હૈં ઔર ઉન્હોંને હમેં જિતને હુક્મ દિયે, વોહ હકીકતમેં અલ્લાહ હી કે હુક્મ હૈં.

ઉન્હોંને હમસે કહા કે તુમ્હારા રબ કેહતા હૈ કે મૈં અલ્લાહ હૂં, અકેલા હૂં, મેરા કોઈ શરીક નહીં, જબ કુછ નહીં થા, મૈં ઉસ વક્ત ભી થા, મેરી ઝાતકે અલાવા હર ચીઝ ફના હો જાએગી, મૈંને હર ચીઝકો પૈદા કિયા હૈ ઔર હર ચીઝ લૌટ કર મેરે પાસ આએગી. મેરી રહમત તુમ્હારી તરફ મુતવજ્જેહ હુઈ, ચુનાંચે મૈંને તુમ્હારી તરફ ઉસ આદમીકો મબઊસ કિયા (ભેજા), તાકે તુમ્હેં ઉસ રાસ્તે પર ડાલ દૂં જિસકી વજહસે મૈં તુમ્હેં મરનેકે બાદ અપને અઝાબસે બચાઊં, ઔર અપને ઘર દારૂસ્સલામ (જન્નત)મેં પહોંચા દૂં, ચુનાંચે હમ ગવાહી દેતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકે પાસસે હક લેકર આએ થે ઔર તુમ્હારે રબને કહા, જો તુમ્હારે ઈસ દીનકો ઈખ્તિયાર કરેગા, ઉસકો વોહ હક હાસિલ હોંગે, જો તુમ્હેં હાસિલ હૈ ઔર ઉસ પર વોહ ઝિમ્મેદારિયાં હોંગી જો તુમ પર હૈં ઔર જો (ઈસ દીન સે) ઈન્કાર કરે ઉસ પર જિઝયા પેશ કરો ઔર ઉનકી ઉન તમામ ચીઝોંકી હિફાઝત કરો, જિનસે તુમ અપની હિફાઝત કરતે હો ઔર જો (જિઝયા દેને સેભી) ઈન્કાર કર દે ઉસસે લડો. મૈં હી તુમ્હારે બીચ ફૈસલા કરને વાલા હૂં, તુમમેં સે જો શહીદ કિયા જાએગા ઉસે અપની જન્નતમેં દાખિલ કરૂંગા ઔર જો બાકી રહેગા, ઉસકે દુશ્મનકે ખિલાફ ઉસકી મદદ કરૂંગા. અબ તુમ ચાહો તો માતહત બનકર જિઝયા દે દો ઔર ચાહો તો તલવાર લેકર (લડ લો) યા મુસલમાન હોકર ખૂદ કો બચા લો.

યઝદેઝર્દ ને કહા, તુમ મેરે સામને ઐસી બાતેં કર રહે હો ? હઝરત મુગીરહ ને કહા, જિસને મુઝસે બાત કી હૈ, મૈં ઉસીકે સામને ઐસી બાતેં કર રહા હૂં. અગર તુમ્હારે અલાવા કોઈ ઔર મેરે સાથ બાત કરતા તો મૈં તુમ્હારે સામને યે બાતેં ન કરતા.

યઝદેઝર્દ ને કહા, અગર યેહ દસ્તૂર ન હોતા કે કાસિદકો કત્લ નહીં કિયા જાએગા, તો મૈં તુમ સબકો કત્લ કર દેતા. તુમ લોગોંકે લિયે મેરે પાસ કુછ નહીં હૈ ઔર (અપને દરબારિયોંસે) કહા, મિટ્ટીકા એક ટોકરા લાઓ ઔર ઈનમેં જો સબસે બડા હૈ, ઉસકે સર પર રખ દો ઔર ઉસે પીછેસે હાંકતે રહો, યહાં તક કે વોહ મદાઈન શહરકી આબાદીસે નિકલ જાએ (ઔર સહાબાસે કહા) તુમ લોગ અપને અમીરકે પાસ વાપસ જાકર ઉસે બતા દો કે મૈં ઉસકી તરફ રૂસ્તમકો ભેજ રહા હૂં, તાકે વોહ ઉસે ઔર ઉસકી ફૌજકો કાદસિયાકી ખાઈમેં ગાડ

દે ઔર ઉસે ઔર તુમ લોગોંકો બાદ વાલોંકે લિયે સબક બના દે ઔર ફિર મૈં ઉસકો તુમ્હારે મુલ્કમેં ભેજૂંગા ઔર સાબૂરકી તરફસે તુમ લોગોંકો જિતની મુસીબત ઉઠાની પડી, મૈં તુમ લોગોંકો ઉસસે ઝયાદા મુસીબતમેં ગિરિફ્તાર કર દૂંગા.

ફિર ઉસને પૂછા, તુમમેં સબસે બડા કૌન હૈ ?

સબ લોગ ચુપ રહે. હઝરત આસિમ બિન અમ્ર (રદિ.) ને ખૂદ મિટ્ટી લે લેને કે લિયે બગૈર મશ્વરાકે કેહ દિયા કે મૈં ઈનકા બડા ઔર ઈનકા સરદાર હૂં. યેહ મિટ્ટી મેરે ઊપર લાદ દો.

યઝદેજર્દ ને પૂછા, ક્યા બાત ઈસી તરહ હૈ ?

દૂસરે સહાબા ને કહા, હાં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત આસિમકી ગરદન પર વોહ મિટ્ટી લાદ દી. વોહ મિટ્ટી લેકર દરબાર ઔર શાહી મહલસે બાહિર આએ ઔર અપની સવારી પર ઉસ મિટ્ટીકો રખા ઔર ઉસ પર બૈઠકર ઈતના તેઝ દૌડાયા તાકે યેહ મિટ્ટી લેકર હઝરત સઅદ (રદિ.) કે પાસ જલ્દ પહોંચ જાએં.

હઝરત આસિમ અપને સાથિયોંસે આગે નિકલ ગએ ઔર વોહ બરાબર ચલતે રહે, યહાં તકકે બાબે કુદૈસસે આગે ચલે ગએ ઔર કહા, અમીરકો કામિયાબીકી ખુશખબરી સુના દો. ઈન્શાઅલ્લાહ, હમ કામિયાબ હો ગએ (ઝાહિરમેં બાબે કુદૈસકે કરીબ હઝરત સઅદ ઠહેરે હુએ થે) ઔર આગે બઢતે ચલે ગએ, યહાં તક કે અરબકી હદોંમેં જાકર ઉસ મિટ્ટીકો ડાલ દિયા, ફિર વાપસ આકર હઝરત સઅદકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉન્હેં સારી બાત બતાઈ, તો હઝરત સઅદને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! અલ્લાહને હમેં (ઈસ મિટ્ટીકી શક્લમેં) ઉનકે મુલ્કકી ચાબિયાં દે દી હૈં ઔર સબને ઉસસે ઉનકે મુલ્ક પર કબ્ઝા હો જાનેકી ફાલ લી.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) ઔર હઝરત તલ્હા (રહ.) વગૈરહ બયાન કરતે હૈં કે જબ તકરીતકી લડાઈકે મૌકે પર રૂમિયોંને યેહ દેખા કે જબ ભી વોહ મુસલમાનોંકી તરફ બઢે, ઉન્હેં મુંહકી ખાની પડી ઔર મુસલમાનોંસે હર મુકાબલેમેં ઉનકો હાર ખાની પડી, તો ઉન્હોંને અપને સરદારોંકો છોડ દિયા ઔર અપના સામાન નાવોં પર લાદ લિયા. (અરબકે ઈસાઈ કબીલે) તગલબ ઔર ઈયાદ ઔર નમ્રકે નુમાઈન્દે યે સારી ખબરેં લેકર (મુસલમાનોંકે અમીર) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મોઅતમકે પાસ આએ ઔર ઉનસે યેહ દરખ્વાસ્ત કી કે અરબકે ઈન કબીલોંસે મુસલમાન સમઝોતા કર લેં ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહકો બતાયા કે યે તમામ કબીલે ઉનકી માનનેકો તૈયાર હો ચુકે હૈં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહને ઈન કબીલોં કો યેહ પૈગામ ભેજા કે અગર તુમ ઈસ બાત મેં સચ્ચે હો તો કલિમએ શહાદત, અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ પઢો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જો કુછ અલ્લાહકે પાસસે લેકર આએ હૈં, ઉસકા ઈકરાર કર લો, ફિર તુમ ઈસ બારેમેં અપની રાયકા પતા દો. વોહ નુમાઈન્દે યેહ પૈગામ

૧ બિદાયા જિલ્દ ૭-૪૧, તબરી જિલ્દ ૪-૯૪

લેકર અપને કબીલોંકે પાસ ગએ. ઈન કબીલોંને ઈન નુમાઈન્દોંકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે પાસ ઈસ્લામકે કુબૂલ કરનેકી ખબર દેકર વાપસ ભેજા.[૧]

હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત ઉબાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે (શામસે) મદીના વાપસ જાનેકે બાદ હઝરત અમ્ર બિન આસ રદિયલ્લાહુ અન્હુ મિસરકી તરફ રવાના હુએ, યહાં તકકે બાબે અલયૂન નામકી જગહ તક પહોંચ ગએ. પીછેસે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ભી ઉનકે પાસ વહાં પહોંચ ગએ. મિસર કા બડા પાદરી અબૂ મરયમ વહાં લડનેવાલોંકો લેકર મુસલમાનોંકે મુકાબલેકે લિયે પેહલેસે પહોંચા હુવા થા. ઉસકે સાથ દૂસરા પાદરી ભી થા. મુકવકિસને ઉસ અબૂ મરયમકો અપને મુલ્કકી હિફાઝતકે લિયે ભેજા થા.

જબ હઝરત અમ્રને વહાં પડાવ ડાલા, તો યે (મિસરી) ઉનસે લડનેકો તૈયાર હો ગએ. હઝરત અમ્રને ઉનકો પૈગામ ભેજા કે હમસે (લડને મેં) જલ્દી ન કરો. હમ તુમ્હારે સામને અપને આનેકા મક્સદ બયાન કર દેતે હૈં ફિર તુમ ઉસકે બારેમેં ગૌર કર લેના. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપની ફૌજકો (લડાઈસે) રોક લિયા.

હઝરત અમ્રને ફિર યેહ પૈગામ ભેજા કે મૈં (બાત કરનેકે લિયે) સામને આ રહા હૂં. અબૂ મરયમ ઔર અબૂ મરયામ ભી મુઝસે બાત કરને કે લિયે બાહિર આ જાએં. ઉન્હોંને હઝરત અમ્રકી યેહ બાત માન લી. ઉન્હોંને એક દૂસરેકો અમન દિયા.

હઝરત અમ્રને ઈન દોનોંસે કહા, કે તુમ દોનોં ઈસ શહરકે બડે પાદરી હો, ઝરા ગૌરસે સુનો. અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર ભેજા ઔર હક (પર ચલને)કા હુક્મ દિયા ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં (હક પર ચલને) કા હુક્મ દિયા, જિતને હુક્મ આપકો મિલે હૈં, વોહ આપને સારે હમ તક પહોંચા દિયે, ફિર આપ દુન્યાસે તશરીફ લે ગએ, આપ પર અલ્લાહકી લાખોં રહમતેં હોં, અપની ઝિમ્મેદારીકા હક અદા કર ગએ ઔર હમેં એક ખુલે રાસ્તે પર છોડ ગએ. આપ જિન બાતોંકા હુક્મ હમેં દેકર ગએ, ઉનમેં એક યેહ ભી હૈ કે હમ લોગોંકે સામને અપના મક્સદ પૂરે તૌર પર બયાન કર દેં, ઈસલિયે હમ તુમ્હેં ઈસ્લામકી દઅવત દેતે હૈં. જો હમારી ઈસ દઅવતકો કુબૂલ કર લેગા, વોહ હમારે જૈસા બન જાએગા ઔર જો હમારી ઈસ્લામી દઅવતકો કુબૂલ નહીં કરેગા, હમ ઉસ પર જિઝયા પેશ કરેંગે (કે વોહ જિઝયા અદા કરે) હમ ઉસકી હર તરહ હિફાઝત કરેંગે. ઉન્હોંને હમેં બતાયા થા કે હમ તુમ પર ફત્હ હાસિલ કર લેંગે, ઉન્હોંને હમેં તુમ્હારે સાથ અચ્છે સુલૂકકી વસિયત કી થી, ક્યૂંકે હમારી તુમ્હારે સાથ રિશ્તેદારી હૈ. (હઝરત હાજરા ઔર હઝરત મારિયા કિબ્તિયા દોનોં મિસરકે કિબ્તી કબીલેકી થીં) અગર તુમ હમારી જિઝયા વાલી બાતકો કુબૂલ કર લોગે, તો દો વજહસે તુમ્હારી હમ પર ઝિમ્મેદારિયાં હોગી. (એક ઝિમ્મી હોનેકી વજહસે ઔર એક રિશ્તેદારીકી વજહ સે) હમારે અમીરને ભી હમેં (મિસરકે) કિબ્તિયોં કે સાથ અચ્છે સુલૂકકી નસીહત કી હૈ, ઈસલિયે કે કિબ્તિયોંસે રિશ્તેદારી ભી હૈ ઔર ઉનકી ઝિમ્મેદારી ભી હૈ.

૧ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૪-૧૮૬

મિસરીયોંને કહા, ઈતને દૂરકી રિશ્તેદારીકા ખયાલ તો સિર્ફ નબી હી કર સકતે હૈં. (હઝરત હાજરા) વોહ ભલી ઔર શરીફ ખાતૂન હમારે બાદશાહકી બેટી થીં. મનફવાલોંમેં સે થીં. (મનફ મિસરકી પુરાની રાજધાની હૈ) ઔર બાદશાહી ઉન્હીંકી થી. ઐન શમ્સ વાલોંને ઉન પર હમલા કરકે ઉનકો કત્લ કર દિયા ઔર ઉનસે બાદશાહી છીન લી ઔર જો બચે, વોહ ઉસ ઈલાકેકો છોડકર ચલે ગએ. ઈસ તરહ વોહ ખાતૂન હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામકે પાસ આ ગઈ. હઝરત ઈબ્રાહીમકા હમારે યહાં આના ખુશીકી વજહ થા. જબ તક હમ (મશ્વરા કરકે) વાપસ ન આએં, ઉસ વક્ત તક હમેં અમન દે દેં.

હઝરત અમ્રને ફરમાયા, મુઝ જૈસે આદમીકો કોઈ ધોકા નહીં દે સકતા. તુમ દોનોંકો તીન દિનકી મોહલત દેતા હૂં, તાકે તુમ દોનોં ખૂદ ભી ગૌર કર લો ઔર અપની કૌમસે મશ્વરા ભી કર લો. અગર તુમને તીન દિન તક કોઈ જવાબ ન દિયા, તો મૈં તુમસે લડાઈ શુરૂ કર દૂંગા, (ઔર ઝયાદા ઈન્તિઝાર નહીં કરૂંગા.)

ઉન દોનોંને કહા, કુછ વક્ત બળ્હાનેકી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત અમ્રને એક દિન ઔર બળ્હા દિયા.

વોહ દોનોં મુકવકિસકે પાસ વાપસ ચલે ગએ. મુકવકિસને કુછ આમાદગી ઝાહિર કી, મગર અરતબૂનને ઉન દોનોંકી બાત માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર મુસલમાનોં પર ચળ્હાઈ કરનેકા હુક્મ દે દિયા.

ઉન દોનોં પાદરિયોંને મિસર વાલોંસે કહા, હમ તો તુમ્હારી તરફસે બચાવ કી પૂરી કોશિશ કરેંગે ઔર ઉનકી તરફ લૌટ કર ન જાએંગે ઔર અભી ચાર દિન બાકી હૈં. ઈન ચાર દિનોંમેં મુસલમાનોંકી તરફસે તુમ પર હમલેકા ખતરા નહીં, પનાહ હી કી ઉમ્મીદ હૈ, લેકિન ફુરકુબને હઝરત અમ્ર ઔર હઝરત ઝુબૈર પર અચાનક રાતમેં છાપા મારા. હઝરત અમ્ર (ઈસ અચાનક હમ્લે કે લીએ) તૈયારી કિયે હુએ થે, ઉન્હોંને ફુરકુબકા મુકાબલા કિયા ઔર ફુરકુબ ઔર ઉસકે સાથી મારે ગએ ઔર વોહ યૂં ખૂદ હી અપની ચાલમેં નાકામ હો ગએ. વહાંસે હઝરત અમ્ર ઔર હઝરત ઝુબૈર ઐન શમ્સકી તરફ રવાના હુએ.[૧]

હઝરત અબૂ હારિસા ઔર હઝરત અબૂ ઉસ્માન કેહતે હૈં, જબ હઝરત અમ્ર મિસરીયોંકે પાસ ઐન શમ્સ પહોંચે તો મિસર વાલોંને અપને બાદશાહસે કહા, તુમ ઉસ કૌમકા ક્યા બિગાડ લોગે જિન્હોંને કૈસર ઔર કિસરા કો હરા કર ઉનકે મુલ્ક પર કબ્ઝા કર લિયા. ઉનસે સમઝોતા કર લો, ન ખૂદ ઉનકે સામને મુકાબલેકે લિયે જાઓ ઔર ન હમેં લે જાઓ, લેકિન બાદશાહ ન માના.

યેહ કિસ્સા ચૌથે દિનકા હૈ ઔર ઉસને મુસલમાનોં પર હમલા કરકે લડાઈ શુરૂ કર દી. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉનકે શહરકી ફસીલ (પનાહકી દીવાર) પર ચળ્હ ગએ. યેહ મંઝર દેખકર (વોહ ડર ગએ ઔર) ઉન્હોંને હઝરત અમ્રકે લિયે શહરકા દરવાઝા ખોલ દિયા ઔર સમઝોતેકો મંઝૂર કર લિયા. હઝરત ઝુબૈર તો ઉન પર ગાલિબ હોકર દીવારસે શહરમેં ઉતરે.[૨]

---

૧ ઈબ્ને જરીર જિલ્દ ૪-૨૨૭
૨ તબરી જિલ્દ ૭-૨૨૮

હઝરત સુલૈમાન બિન બુરૈદા કેહતે હૈં, કે જબ અમીરૂલ મોમિનીન હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ઈમાન વાલોંકી ફૌજ જમા' હો જાતી, તો ઉન પર કિસી ઈલ્મ વાલે ઔર ફકીહકો અમીર બના દેતે. ચુનાંચે એક ફૌજ તૈયાર હુઈ. હઝરત સલમા બિન કૈસ અશજઈકો ઉનકા અમીર બનાયા ઔર ઉનકો યે હિદાયતેં દીં...

"તુમ અલ્લાહકા નામ લેકર ચલો ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉન લોગોં સે લડો જો અલ્લાહકા ઈન્કાર કરતે હૈં. જબ તુમ્હારા મુશ્રિક દુશ્મનસે સામના હો, તો ઉનકો તીન બાતોંકી દઅવત દો. (સબસે પેહલે તો) ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દો. અગર વોહ મુસલમાન હો જાએં ઔર અપને વતન હી મેં રેહના પસંદ કરેં, તો ઉનકે માલોંમેં ઉન પર ઝકાત વાજિબ હોગી ઔર મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં ઉનકા કોઈ હિસ્સા ન હોગા ઔર અગર વોહ તુમ્હારે સાથ(મદીનામેં) રેહના પસંદ કરેં, તો ઉન્હેં વોહ તમામ હક હાસિલ હોંગે જો તુમ્હેં હાસિલ હૈં ઔર ઉન પર વોહ તમામ ઝિમ્મેદારિયાં આએંગી, જો તુમ પર આતી હૈં ઔર અગર (ઈસ્લામ કુબૂલ કરને સે) ઈન્કાર કર દેં તો ઉન્હેં જિઝયા દેનેકી દઅવત દો. અગર વોહ જિઝયા દેને પર રાઝી હો જાએં, તો ઉનકે દુશ્મનોંસે લડાઈ લડના ઔર ઉનકો જિઝયાકે અદા કરનેકે લિયે ફારિગ કર દેના ઔર ઉનકો ઉનકી તાકતસે ઝયાદા કિસી કામકી તક્લીફ ન દેના. અગર વોહ (જિઝયા દેનેસે ભી) ઈન્કાર કર દેં તો ઉનસે લડો, અલ્લાહ ઉનકે મુકાબલેમેં તુમ્હારી મદદ કરેગા. અગર વોહ તુમસે ડર કર કિસી કિલેમેં ખૂદ કો મહફૂઝ કર લેં ઔર વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુક્મ પર ઉતરનેકી માંગ કરેં, તો તુમ ઉનકો અલ્લાહકે હુક્મ પર મત ઉતારના, ક્યૂંકે તુમ જાનતે નહીં હો કે ઉનકે બારેમેં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકા ક્યા હુક્મ હૈ ? ઔર અગર વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી ઝિમ્મેદારી પર ઉતરનેકી માંગ કરેં તો તુમ ઉનકો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી ઝિમ્મેદારી પર મત ઉતારના, બલકે ઉનકો અપની ઝિમ્મેદારી પર ઉતારના ઔર અગર વોહ તુમસે લડાઈ લડેં તો તુમ ખિયાનત ન કરના ઔર બદઅહદી ન કરના ઔર કિસીકી નાક-કાન ન કાટના ઔર કિસી બચ્ચેકો કત્લ ન કરના.

હઝરત સલમા કેહતે હૈં કે હમ ચલે ઔર મુશ્રિક કૌમોંસે હમારા સામના હુવા. (ઈસ્લામકી) જિસ બાતકો અમીરૂલ મોમિનીનને હમસે કહા થા, હમને ઉનકો ઉસ બાતકી દઅવત દી, લેકિન ઉન્હોંને ઈસ્લામ લાનેસે ઈન્કાર કર દિયા, ફિર હમને ઉનકો જિઝયાકી દઅવત દી, ઉન્હોંને ઉસે ભી માનનેસે ઈન્કાર કર દિયા, ચુનાંચે હમને ઉનસે લડાઈ લડી. અલ્લાહને ઉનકે મુકાબલેમેં હમારી મદદ કી. હમને ઉનકી લડને વાલી ફૌજકો કત્લ કર દિયા ઔર ઉનકી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકો કૈદ કર લિયા ઔર ઉનકા સારા સામાન જમા' કર લિયા. આગે લંબી હદીસ હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ ઉમૈયા કેહતે હૈં કે જબ હઝરત (અબૂ મૂસા) અશઅરી (રદિ.) અસ્ફહાન પહોંચે, તો ઉન્હોંને વહાં વાલોં પર ઈસ્લામકો પેશ કિયા. ઉન્હોંને (ઉસે કુબૂલ કરને

૧ તબરી જિલ્દ ૫-૯

સે) ઈન્કાર કર દિયા. તો ફિર હઝરત અશઅરીને જિઝયા અદા કરનેકી બાત ઉનકે સામને રખી તો ઉન્હોંને ઈસ પર ઉનસે સમઝોતા કર લિયા. રાત તો ઉન્હોંને સમઝોતા પર ગુઝારી, લેકિન સુબહ હોતે હી ઉન્હોંને ગદ્દારી કી ઔર લડાઈ શુરૂ કર દી. હઝરત અશઅરીને ઉનકા મુકાબલા કિયા ઔર જલ્દ હી થોડી દેરમેં અલ્લાહને ઉનકો કાફિરોં પર ગાલિબ કર દિયા.[૧]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ઉન આમાલ ઔર અખ્લાકકે કિસ્સે જિનકી વજહસે લોગોંકો હિદાયત મિલતી થી

હઝરત ઈબ્ને ઈસ્હાક બયાન કરતે હૈં કે જબ અન્સાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોકર મદીના આએ, તો મદીનામેં ઈસ્લામ ફૈલને લગા, લેકિન ફિર ભી અન્સારકે કુછ મુશ્રિક લોગ અપને દીન પર બાકી થે, જિનમેં એક અમ્ર બિન જમૂહ ભી થે. ઉનકે બેટે હઝરત મુઆઝ અકબામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથ પર બૈઅત હો ચુકે થે.

હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ કબીલા બનૂ સલમાકે સરદારોં ઔર ઈઝઝતદાર લોગોંમેં સે થે. ઉન્હોંને ઈઝઝતદાર લોગોંકે દસ્તૂરકે મુતાબિક અપને ઘરમેં લકડીકા એક બૂત બના રખા થા, જિસે મનાત કહા જાતા થા, ઉસે વોહ અપના મઅબૂદ સમઝતે ઔર ઉસે પાક-સાફ રખતે.

જબ બનૂ સલમાકે કુછ નવજવાન હઝરત મુઆઝ બિન જબલ ઔર હઝરત મુઆઝ બિન અમ્ર વગૈરહ બૈઅતે અકબામેં શરીક હોકર મુસલમાન હો ગએ, તો વોહ હઝરત અમ્રકે ઉસ બૂતકે પાસ જાતે ઔર ઉસે ઉઠાકર બનૂ સલમાકે કિસી ગંદગી વાલે ગળ્હેમેં ઉસકા સર ઊંધા કરકે ફેંક દેતે, સુબહ હઝરત અમ્ર શોર મચાતે ઔર કેહતે કે તુમ્હારા નાસ હો. આજ રાત કિસને હમારે મઅબૂદ પર હાથ ડાલા ? ફિર ઉસે ખોજને ચલ પડતે. જબ વોહ બૂત મિલ જાતા તો ઉસે ધોકર પાક-સાફ કરકે ખુશબૂ લગાતે, ફિર કેહતે, અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે પતા ચલ જાએ કે કિસને તેરે સાથ ઐસા કિયા હૈ, તો મૈં ઉસે ઝરૂર ઝલીલ કરૂં. શામકો જબ હઝરત અમ્ર સો જાતે તો વોહ નવજવાન ફિર ઉસ બૂતકે સાથ ઉસી તરહ કરતે.

જબ ઉન્હોંને કઈ બાર ઐસા કિયા, તો એક દિન ઉન્હોંને ઉસે ગળ્હેમેં સે નિકાલ કર ધોયા ઔર ઉસે પાક-સાફ કરકે ખુશબૂ લગાઈ ઔર ફિર અપની તલવાર લાકર ઉસકે ગલેમેં લટકા દી ઔર (ઉસ બૂતસે) કહા, અલ્લાહકી કસમ! મુઝે નહીં પતા ચલ સકા કે તુમ્હારે સાથ યેહ ગુસ્તાખી કૌન કરતા હૈ ? અગર તેરેમેં કુછ હિંમત હૈ, તો યેહ તલવાર તેરે પાસ હૈ, ઈસકે ઝરીએ અપની હિફાઝત કર લેના.

ચુનાંચે શામકો જબ વોહ સો ગએ તો ઉન નવજવાનોંને જબ યેહ દેખા કે આજ તો બૂતકે ગલેમેં તલવાર લટકી હુઈ હૈ, તો ઉન્હોંને તલવાર સમેત ઉસે ઉઠાયા ઔર એક મરે હુએ

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૧૧૦

કુત્તેકો રસ્સીસે ઉસકે સાથ બાંધ દિયા ઔર ફિર ઉસે બનૂ સલમાકે ગંદગી વાલે એક કુંવેંમેં ફેંક દિયા.

સુબહકો હઝરત અમ્ર બિન જમૂહકો યેહ બૂત અપની જગહ ન મિલા, તો વોહ ઉસકી તલાશમેં નિકલે ઔર ઉસે ઉસ કુંવેંમેં મુર્દા કુત્તેકે સાથ બંધા હુવા પાયા. જબ ઉન્હોંને ઉસ બૂતકો ઈસ હાલમેં દેખા તો ઉસ બૂતકી સારી હકીકત ઉન્હેં નઝર આ ગઈ (કે યેહ તો અપની ભી હિફાઝત નહીં કર સકતા) ઔર ઉનકી કૌમકે મુસલમાનોંને ઉનસે બાત કી, તો વોહ અલ્લાહકે ફઝલસે મુસલમાન હો ગએ ઔર બડે અચ્છે મુસલમાન સાબિત હુએ.[૧]

હઝરત મિનજાબને ઝિયાદકે વાસ્તેસે યેહ હદીસ ઈબ્ને ઈસ્હાકસે ઈસ તરહ નકલકી હૈ કે ઈબ્ને ઈસ્હાક બિન યસારને બનૂ સલમાકે એક આદમીસે નકલ કિયા કે બનૂ સલમાકે જવાન મુસલમાન હો ગએ, તો હઝરત અમ્ર બિન જમૂહકી બીવી ઔર બેટે ભી મુસલમાન હો ગએ. ઉન્હોંને અપની બીવીસે કહા કે અપને બચ્ચોંકો અપને ખાનદાનમેં જાને ન દેના, યહાં તક કે મૈં યેહ ન દેખ લૂં કે ખાનદાન વાલે ક્યા કર રહે હૈં ?

ઉનકી બીવીને કહા, મૈં ઐસા હી કરૂંગી, લેકિન આપ અપને ફ્લાં બેટેસે સુન તો લેં કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ક્યા બાતેં બયાન કરતા હૈ? ઉન્હોંને કહા, શાયદ વોહ બે-દીન હો ગયા હોગા. ઉનકી બીવીને કહા, નહીં, વોહ તો લોગોંકે સાથ ગયા ઝરૂર થા. હઝરત અમ્રને આદમી ભેજકર અપને બેટે કો બુલાયા ઔર ઉસસે કહા, ઉસ આદમી કા જો કલામ તુમ સુનકર આએ હો, વોહ મુઝે ભી બતાઓ.

ઉન્હોંને "અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન" સે લેકર "અસ્સિરાતલ મુસ્તકીમ" તક સૂરએ ફાતિહા પઢકર સુનાઈ. ઉન્હોંને કહા, યેહ તો ક્યા હી હસીનો જમીલ કલામ હૈ, ક્યા ઈનકા સારા કલામ ઐસા હી હૈ ? બેટે ને કહા, અબ્બા જાન ! ઈસસે ભી ઝયાદા અચ્છા હૈ. આપકી કૌમકે ઝયાદાતર લોગ ઉનસે બૈઅત હો ચુકે હૈં. આપ ભી ઉનસે બૈઅત હો જાએં. ઉન્હોંને કહા, પેહલે મૈં મનાત બૂતસે મશ્વરા કરકે દેખ લૂં, વોહ ક્યા કેહતા હૈ ? ફિર મૈં ફૈસલા કરૂંગા.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે યે લોગ જબ મનાતસે બાત કરના ચાહતે, તો મનાત કે પીછે એક બૂઢી ઔરતકો ખડા કર દેતે જો મનાતકી તરફ સે જવાબ દિયા કરતી. ચુનાંચે યેહ ઉસ બૂતકે પાસ (મશ્વરા લેને ગએ) બૂઢી ઔરતકો વહાં સે ચલતા કર દિયા ગયા. યેહ ઉસકે સામને ખડે હોકર ઉસકી તા'ઝીમ બજા લાએ ઔર કહા, અય મનાત ! તુઝે મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે તુઝ પર એક બહોત બડી મુસીબત આ પડી હૈ ઔર તૂ ગફલતમેં પડા હુવા હૈ. એક આદમી આયા હૈ જો હમેં તેરી ઈબાદતસે રોકતા હૈ ઔર તુઝે છોડ દેનેકા હુક્મ કરતા હૈ. મુઝે યેહ અચ્છા ન લગા કે તુઝસે મશ્વરા કિયે બગૈર ઉસસે બૈઅત હો જાઉં (યેહ બહોત દેર તક ઉસકે સામને યે બાતેં કરતે રહે, લેકિન ઉસકી તરફસે કોઈ જવાબ ન આયા, તો ઉસસે કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે તૂ નારાઝ હો ગયા હૈ, હાલાંકે મૈંને અબ તક તુઝસે કોઈ (ગુસ્તાખી) નહીં કી હૈ. ચુનાંચે ખડે હોકર ઉસ બૂતકો તોડ દિયા.

---

૧ દલાઈલ -૧૦૯

ઈબ્રાહીમ બિન સલમાને ઈબ્ને ઈસ્હાકસે યૂં રિવાયત કિયા હૈ કે જબ હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ (રદિ.) ઈસ્લામ લે આએ ઔર અલ્લાહકો પહચાન લિયા તો ઉન્હોંને કુછ શઅર કહે, જિનમેં ઉન્હોંને બૂતકા ઔર ઉસકી બેબસીકા જો મંઝર દેખા થા, ઉસકા ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર અલ્લાહને ઉનકો જો અંધેપન ઔર ગુમરાહીસે બચાયા હૈ, ઉસ પર અલ્લાહકા શુક્રિયા અદા કિયા હૈ.

اَتُوْبُ اِلَى اللّٰهِ مِمَّامَضٰى   وَاَسْتَنْقِذُاللّٰهَ مِنْ نَّارِهٖ

"મૈં અપને પિછલે ગુનાહોં પર અલ્લાહકે સામને તૌબા કરતા હૂં ઔર મૈં ચાહતા હૂં કે અલ્લાહ અપની આગસે મુઝે નજાત દે દે."

وَاُثْنِىْ عَلَيْهِ بِنَعْمَآئِهٖ   اِلٰهِ الْحَرَامِ وَاَسْتَارِهٖ

"ઔર મૈં અલ્લાહકી નેઅમતોંકી વજહસે ઉસકી તા'રીફ કરતા હૂં વહી બૈતુલ્લાહકા ઔર ઉસકે પરદોંકા ખુદા હૈ."

فَسُبْحَانَهٗ عَدَدَالْخَاطِئِيْنَ   وَقَطْرِ السَّمَآءِ وَمِدْرَارِهٖ

"મૈં ખતાકાર ઈન્સાનોં ઔર આસમાનસે ઉતરને વાલી બૂંદોં ઔર મૂસલાધાર બરસાતકી બૂંદોંકી તા'દાદકે બરાબર ઉસકી પાકી બયાન કરતા હૂં."

هَدَانِىْ وَقَدْكُنْتُ فِىْ ظُلْمَةٍ   حَلِيْفَ مَنَاةَ وَاَحْجَارِهٖ

"મૈં અંધેરેમેં પડા હુવા થા ઔર મનાત ઔર ઉસકે પત્થરોંકા પુજારી થા, અલ્લાહને મુઝે હિદાયત દી."

وَاَنْقَذَنِىْ بَعْدَشَيْبِ الْقَذَالِ   مِنْ شَيْنِ ذَاكَ وَمِنْ عَارِهٖ

"બુઢાપેકી વજહસે મેરે સરકે બાલ સફેદ હો ચુકે થે, લેકિન અલ્લાહને મુઝે બૂતોંકી ઈબાદતકે ઐબ ઔર ખરાબીસે નજાત દિલા દી."

فَقَدْكِدْتُّ اَهْلِكُ فِىْ ظُلْمَةٍ   تَدَارَكَ ذَاكَ بِمِقْدَارِهٖ

"મૈં તો અંધેરેમેં બિલ્કુલ હલાક હોને વાલા થા, લેકિન અલ્લાહને મુઝે અપની કુદરતસે ઉસસે બચા લિયા."

فَحَمْدًاوَّشُكْرًالَّهٗ مَابَقِيْتُ   اِلٰهِ الْاَنَامِ وَجَبَّارِهٖ

"જબ તક મૈં ઝિંદા રહૂંગા, ઉસકી તા'રીફ ઔર ઉસકા શુક્રિયા અદા કરતા રહૂંગા. વોહ તમામ મખ્લૂકકા ખુદા ઔર મખ્લૂકકી ખરાબિયોંકો દુરૂસ્ત કરને વાલા હૈ."

اُرِيْدُ بِذٰلِكَ اِذْقُلْتُهٗ   مُجَاوَرَةَ اللّٰهِ فِىْ دَارِهٖ

"ઈન અશઆર કે કેહનેકા મેરા મકસદ યેહ હૈ કે મુઝે અલ્લાહકે ઘર (જન્નત) મેં ઉસકા પડોસ નસીબ હો જાએ.ઔર અપને બૂત મનાત કી મઝમ્મતમેં યે શઅર કહે...

تَاللّٰہِ لَوْ کُنْتَ اِلٰھًا لَّمْ تَکُنْ اَنْتَ وَکَلْبٌ وَّسْطَ بِئْرٍ فِیْ قَرَنٍ

"અલ્લાહ કી કસમ ! અગર તૂ સચ્ચા મઅબૂદ હોતા તો કુત્તેકે સાથ એક રસ્સીમેં બંધા હુવા કુંવેંમેં પડા હુવા ન હોતા."

اُفٍّ لِّمُلْقَاکَ اِلٰھًا مُّسْتَدَنٌ اَلْاٰنَ فَتَّشْنَاکَ عَنْ سُوْءِ الْغَبَنٍ

"ઈસ પર તુફ હો કે તૂ મઅબૂદ હોને કે બાવજૂદ ઝલીલો ખ્વાર ઉસ જગહ પડા હુવા થા. અબ હમને તેરે ઈન્તિહાઈ બુરે નુક્સાન કો મા'લૂમ કર લિયા હૈ."

ھُوَالَّذِیْ اَنْقَذَنِیْ مِنْ قَبْلِ اَنْ اَکُوْنَ فِیْ ظُلْمَةِ قَبْرٍ مُّرْتَھَنٍ

"અલ્લાહ હી ને મુઝે ઈસસે પેહલે બચા લિયા કે મૈં કબ્રકી અંધેરીમેં પડા હુવા હોતા."

اَلْحَمْدُلِلّٰہِ الْعَلِیِّ ذِی الْمِنَنِ اَلْوَاھِبِ الرَّزَّاقِ دَیَّانِ الدِّیَنِ

"તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જો સબસે બરતર, બડે એહસાનોં વાલા, અતિય્યા દેને વાલા, રોઝી દેને વાલા, જો (હર તરહકી) આદતોંકા બદલા દેને વાલા હૈ."

વાકિદી બયાન કરતે હૈં, હઝરત અબુદર્દાકે બારેમેં બયાન કિયા ગયા હૈ કે વોહ અપને ઘરાનેમેં સબસે આખિરમેં મુસલમાન હુએ. વોહ અપને બૂતકી ઈબાદતમેં બરાબર લગે રહે. ઉન્હોંને ઈસ બૂત પર એક રૂમાલ ડાલા હુવા થા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઉનકે ભાઈ બને હુએ થે. વોહ ઉનકે પાસ આકર ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દિયા કરતે થે, યેહ હર બાર ઈન્કાર કર દેતે. એક દિન હઝરત અબ્દુલ્લાહને દેખા કે હઝરત અબુદર્દા ઘરસે બાહિર જા રહે હૈં. વોહ ઉનકે બાદ ઉનકે ઘરમેં ઉનકી બીવીકો બતાએ બગૈર દાખિલ હો ગએ. વોહ અપને સર મેં કંઘી કર રહી થી ઔર ઉસસે પૂછા, અબુદર્દા કહાં હૈં ? ઉનકી બીવીને કહા, આપકે ભાઈ અભી બાહિર ગએ હૈં.

હઝરત અબુદર્દાને જિસ કમરેમેં બૂત રખા હુવા થા. યેહ ઉસમેં કુલ્હાડા લેકર ગએ, ઔર ઉસ બૂતકો નીચે ગિરા કર ઉસકે ટુકડે કરને લગે ઔર તમામ શેતાનોં (યાની બૂતોં) કે નામ લેકર ધીરે-ધીરે યેહ કેહકર ગુનગુના રહે થે.

અલા કુલ્લુ મા યુદઆ મઅલ્લાહિ બાતિલૂ اَلَا کُلُّ مَا یُدْعٰی مَعَ اللّٰہِ بَاطِلٌ

"ઝરા ગૌર સે સુનો, અલ્લાહ કે સાથ જિસકો ભી પુકારા જાતા હૈ, વોહ ઝૂઠ ઔર બેકાર હૈ." ઔર ઉસ બૂત કે ટુકડે-ટુકડે કરકે બાહિર આ ગએ. જબ વોહ બૂત કો તોડ રહે થે હઝરત અબુદર્દાકી બીવીને કુલ્હાડેકી આવાઝ સુન લી થી, તો વોહ ચિલ્લાઈ ઔર કહા, અય ઈબ્ને રવાહા ! તુમને તો મુઝે માર ડાલા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ અભી ઘરસે નિકલે હી થે કે ઈતનેમેં હઝરત અબુદર્દા અપને ઘર વાપસ આ ગએ તો ઉન્હોંને દેખા કે ઉનકી બીવી બૈઠી હુઈ ઉનસે ડર કર રો રહી હૈ. ઉન્હોંને

અપની બીવીસે પૂછા, તુઝે ક્યા હુવા ? ઉસને બતાયા કે તુમ્હારે ભાઈ અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા યહાં આએ થે ઔર દેખો વોહ ક્યા કર ગએ ?

(ઉસે દેખકર એક બાર તો) હઝરત અબુદર્દાકો બડા ગુસ્સા આયા, લેકિન ફિર ઉન્હોંને અપને દિલમેં સોચા ઔર કહા કે અગર ઈસ બૂતમેં કુછ ભલાઈ હોતી તો અપના બચાવ તો કર લેતા. વોહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર મુસલમાન હો ગએ.[૧]

હઝરત ઝિયાદ બિન જઝ ઝુબૈદી કેહતે હૈં કે હમને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતકે ઝમાનેમેં ઈસ્કન્દરિયાકો ફતહ કર લિયા. આગે તફસીલસે હદીસ ઝિક્ર કી હૈ, ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હમ બલહીબ બસ્તીમેં ઠહેર ગએ ઔર હમ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ખતકા ઈન્તિઝાર કરતે રહે, યહાં તક કે હઝરત ઉમરકા ખત આ ગયા, જો અમ્ર (રદિ.) ને પળ્હકર હમેં સુનાયા. ઉસ ખતમેં યેહ મઝમૂન થા.

“ઈસકે બાદ તુમ્હારા ખત મિલા, જિસમેં તુમને લિખા હૈ કે ઈસ્કન્દરિયાકે બાદશાહને તુમ્હારે સામને ઈસ શર્ત પર જિઝયા દેનેકી પેશકશ કી હૈ કે ઉનકે મુલ્કકે તમામ કૈદી વાપસ કર દિયે જાએં, મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! જિઝયાકા જો માલ હમેં ઔર હમારે બાદકે મુસલમાનોંકો બરાબર મિલતા રહેગા, વોહ મુઝે ઉસ માલે ગનીમતસે ઝયાદા પસંદ હૈ, જિસે બાંટ લિયા જાતા હૈ ઔર ફિર ખત્મ હો જાતા હૈ. તુમ ઈસ્કન્દરિયાકે બાદશાહકે સામને યેહ તજ્વીઝ રખો કે વોહ તુમ્હેં ઈસ શર્ત પર જિઝયા દે કે તુમ્હારે કબ્ઝેમેં ઉનકે જિતને કૈદી હૈં ઉનકો મુસલમાન હોને ઔર અપને દીન પર બાકી રેહનેકા ઈખ્તિયાર દિયા જાએગા. ઈનમેંસે જો ઈસ્લામકો ઈખ્તિયાર કરેગા, વોહ મુસલમાનોંમેં સે ગિના જાએગા. મુસલમાનોં વાલે સારે હક ઉસે મિલેંગે ઔર મુસલમાનોંવાલી સારી ઝિમ્મેદારિયાં ઉસ પર હોંગી ઔર ઉનમેંસે જો અપની કૌમકે દીન પર બાકી રેહના ચાહેગા, ઉસે ઉતના જિઝયા દેના પડેગા, જિતના ઉસકે મઝહબ વાલોં પર મુકર્રર કિયા ગયા હૈ ઔર ઉનકે વોહ કૈદી જો અબ મુલ્કમેં ફૈલ ગએ હૈં ઔર મક્કા, મદીના ઔર યમન પહોંચ ગએ હૈં ઉનકો વાપસ કરના હમારે બસસે બાહિર હૈ ઔર હમ કિસી ઐસી બાત પર સમઝોતા નહીં કરના ચાહતે હૈં, જિસે હમ પૂરા ન કર સકતે હોં.”

હઝરત અમ્રને ઈસ્કન્દરિયાકે બાદશાહકે પાસ આદમી ભેજકર અમીરૂલ મોમિનીનકે ખતકી ઉસે ખબર દી. ઉસને કહા, મુઝે મંઝૂર હૈ. ચુનાંચે હમારે કબ્ઝેમેં જિતને કૈદી થે, ઉન સબકો એક જગહ જમા' કિયા ગયા ઔર વહાંકે ઈસાઈ ભી જમા' હો ગએ. જો હમારે પાસ કૈદી થે. ઉનમેં સે હમ એક આદમીકો લાતે, ફિર ઉસે મુસલમાન હોને યા ઈસાઈ રેહનેકા ઈખ્તિયાર દેતે. અગર વોહ ઈસ્લામકો ઈખ્તિયાર કર લેતા, તો હમ કિસી શહરકે ફતહ કિયે જાને પર જિતની ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કેહતે, ઈસ મૌકે પર ઉસસે કહીં ઝયાદા ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કેહતે ઔર ફિર હમ ઉસે મુસલમાનોંમેં લે આતે ઔર ઉનમેંસે જબ કોઈ ઈસાઈય્યતકો અપના લેતા તો ઈસાઈ ખુશીસે શોર મચાતે ઔર ફિર ઉસે અપને મજ્મેમેં લે

૧ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૩૩૬

જાતે ઔર હમ ઉસ પર જિઝયા મુકર્રર કર દેતે ઔર ઉસસે હમેં ઈતના ઝયાદા દુઃખ હોતા કે જૈસે હમમેં સે કોઈ આદમી નિકલકર ઉધર ચલા ગયા હો.

ચુનાંચે યૂં હી સિલસિલા ચલતા રહા, યહાં તક કે અબૂ મરયમ અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુર્રહમાનકો ભી બીચમેં લાયા ગયા. કાસિમ રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને ઉનકી ઝિયારત કી હૈ. ઉસ વક્ત વોહ બનૂ ઝુબૈદકે સરદાર થે. ચુનાંચે હમને ઉનકો ખડા કરકે ઉન પર ઈસ્લામ ઔર ઈસાઈયત કો પેશ કિયા ઔર ઉનકે માં-બાપ ઔર ભાઈ, ઈસાઈયોંકે ઈસ મજ્મે મેં મૌજૂદ થે. ઉન્હોંને ઈસ્લામકો ઈખ્તિયાર કિયા. હમ ઉન્હેં અપનેમેં લાને લગે તો ઉનકે માં-બાપ ઔર ભાઈ ઉન પર ઝપટે ઔર ઉનકો હમસે છીનને લગે, ઈસી ખીંચાતાનીમેં ઉન્હોંને ઉનકે કપડે ફાડ દિયે. (બહરહાલ ઉનકો મુસલમાનોંમેં લે આએ) ઔર વોહ આજ હમારે સરદાર હૈં જૈસે કે આપ દેખ રહે હૈં. હદીસકા મઝમૂન આગે ભી હૈ.[૧]

હઝરત શા'બી બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) બાઝાર તશરીફ લે ગએ, તો ઉન્હોંને દેખા કે એક ઈસાઈ એક ઝિરહ બેચ રહા હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસ ઝિરહકો પેહચાન લિયા ઔર ફરમાયા, યેહ ઝિરહ મેરી હૈ, ચલો મેરે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન મુસલમાનોંકા કાઝી ફૈસલા કરેગા ઔર ઉન દિનોં મુસલમાનોંકે કાઝી હઝરત શુરૈહ થે. હઝરત અલી (રદિ.) ને હી ઉનકો કાઝી બનાયા થા. જબ કાઝી શુરૈહને અમીરૂલ મો'મિનીનકો દેખા તો અપની મજિલસમેં ખડે હો ગએ ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કો અપની જગહ બિઠાયા ઔર ખૂદ ઉનકે સામને ઉસ ઈસાઈકે પેહલૂમેં બૈઠ ગએ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અય શુરૈહ ! અગર મેરા ફરીક મુખાલિફ મુસલમાન હોતા તો મૈં ઉસકે સાથ બૈઠતા, લેકિન મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે ઈન (ગૈર મુસ્લિમ ઝિમ્મીયોં) સે મુસાફહા ન કરો ઔર ઉનકો સલામ કરનેમેં પહેલ ન કરો ઔર ઉનકે બિમારોંકી ઈયાદત ન કરો ઔર ઉનકી જનાઝેકી નમાઝ ન પઢો ઔર ઉનકો રાસ્તેકે તંગ હિસ્સેમેં ચલને પર મજબૂર કરો, ઈન્હેં છોટા બનાકર રખો જૈસે અલ્લાહને ઈન્હેં છોટા બનાયા હૈ. અય શુરૈહ ! મેરે ઔર ઈસકે બીચ ફૈસલા કરો.

હઝરત શુરૈહ ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ક્યા કેહતે હૈં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, યેહ ઝિરહ મેરી હૈ. કાફી મુદ્દત પેહલે યેહ કહીં ગિર ગઈ થી.

હઝરત શુરૈહને કહા, અય નસરાની તુમ ક્યા કેહતે હો? ઉસને કહા, મૈં યેહ નહીં કેહતા કે અમીરૂલ મો'મિનીન ગલત કેહ રહે હૈં, લેકિન યેહ ઝિરહ મેરી હૈ.

હઝરત શુરૈહ ને કહા, મેરા ફૈસલા યેહ હૈ કે યેહ ઝિરહ ઈસસે નહીં લી જા સકતી, ક્યૂંકે આપકે પાસ કોઈ ગવાહ નહીં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, કાઝી શુરૈહને ઠીક ફૈસલા કિયા હૈ. ઈસ પર ઉસ ઈસાઈને કહા, કે મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે યે નબિયોંવાલે ફૈસલે હૈં કે અમીરૂલ મો'મિનીન અપને

૧ તબરી જિલ્દ ૪-૨૨૭

માતહત કાઝીકે પાસ આએ ઔર ઉસ કાઝીને અમીરૂલ મો'મિનીનકે ખિલાફ ફૈસલા કિયા હો. અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહ કી કસમ ! યેહ ઝિરહ આપકી હૈ. આપકે પીછે મૈં ચલ રહા થા. આપકે ખાકી રંગકે ઊંટસે યેહ ગિરી થી, જિસે મૈંને ઉઠા લિયા થા ઔર ફિર ઉસ ઈસાઈ ને કલિમએ શહાદત, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ." પળ્હા. ઈસ પર હઝરત અલીને કહા, જબ તુમ મુસલમાન હો હી ગએ તો અબ યેહ ઝિરહ તુમ્હારી હી હૈ ઔર ઉસે એક ઘોડા ભી દિયા.[૧]

હાકિમ કી એક રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે જમલકી લડાઈકે દિન હઝરત અલી (રદિ.) કી એક ઝિરહ ગુમ હો ગઈ થી. એક આદમીકો મિલી, ઉસને આગે બેચ દી. હઝરત અલીને ઉસ ઝિરહકો એક યહૂદીકે પાસ દેખકર પહચાન લિયા. કાઝી શુરૈહકે યહાં ઉસ યહૂદી પર મુકદ્દમા કર દિયા. હઝરત હસન ઔર હઝરત અલીકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ કંબરને હઝરત અલી (રદિ.) કે હકમેં ગવાહી દી. કાઝી શુરૈહ ને કહા, હઝરત હસનકી જગહ કોઈ ઔર ગવાહ લાઓ. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપ હઝરત હસનકી ગવાહી કો કુબૂલ નહીં કરતે ? ઉન્હોંને કહા, નહીં, બલકે આપ હી સે સુની હુઇ યેહ બાત યાદ હૈ કે બાપકે હકમેં બેટેકી ગવાહી સહી નહીં હૈ.

હઝરત યઝીદ તયમીને ઈસ હદીસકો તફસીલસે બયાન કિયા હૈ. ઈસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે કાઝી શુરૈહને હઝરત અલીસે કહા, કે આપકે ગુલામકી ગવાહી તો હમ માનતે હૈં, લેકિન આપકે હકમેં આપકે બેટેકી ગવાહી નહીં માનતે હૈં.

ઈસ પર હઝરત અલી ને કહા, તુઝે તેરી માં ગુમ કરે, ક્યા તુમને હઝરત ઉમરકો યેહ કેહતે હુએ નહીં સુના કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ફરમાયા કે હસન ઔર હુસૈન જન્નતકે જવાનોંકે સરદાર હૈં ઔર ફિર હઝરત અલીને ઉસ યહૂદીસે કહા, યેહ ઝિરહ તુમ્હીં લે જાઓ.

ઉસ યહૂદી ને કહા, તમામ મુસલમાનોંકા અમીર મેરે સાથ મુસલમાનોંકે કાઝીકે પાસ આયા ઔર કાઝીને ઉસકે ખિલાફ ફૈસલા દે દિયા ઔર મુસલમાનોંકા અમીર ઈસ ફૈસલે પર રાઝી ભી હો ગયા. (યેહ મંઝર દેખકર વોહ ઈતના મુતઅસ્સિર હુવા કે ઉસને ફૌરન કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહ કી કસમ ! આપને ઠીક કહા થા, યેહ ઝિરહ આપ હી કી હૈ, આપકે ઊંટસે ગિરી થી, જિસે મૈંને ઉઠા લિયા થા ફિર ઉસને કલિમએ શહાદત, અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ પળ્હા.

હઝરત અલીને વોહ ઝિરહ ઉસે હદિયેમેં દી ઔર ઈસકે અલાવા સાત સો (૭૦૦) દિરહમ ભી દિયે ઔર ફિર વોહ મુસલમાન હોકર હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ હી રહા કરતા થા, યહાં તક કે ઉન્હીંકે સાથ સિફ્ફીનકી લડાઈમેં શહીદ હો ગયા.[૨]

---

૧ તિર્મિઝી, હાકિમ
૨ હુલીયા જિલ્દ ૪-૧૩૯, કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૪-૬

હઝરાત સહાબા કિરામ કિસ તરહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમસે ઔર આપકે બાદ આપકે ખુલફાસે બૈઅત હુવા કરતે થે ઔર કિન કિન મા'મલોં પર બૈઅત હુઆ કરતી થી

ઈસ્લામ પર બૈઅત હોના

હઝરત જરીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમસે ઉન બાતોં પર બૈઅત લી, જિન બાતોં પર આપને ઔરતોંસે બૈઅત લી થી ઔર આપને ફરમાયા કે તુમમેં સે જો ઈસ હાલમેં મરે કે ઉસને ઉન મના કિયે હુએ કામોંમેં સે કોઈ કામ ન કિયા હો, તો મૈં ઉસકે લિયે જન્નતકી ઝમાનત લેતા હૂં ઔર તુમમેં સે જો ઈસ હાલમેં મરે કે ઉસને ઉન મના કિયે હુએ કામોંમેં સે કોઈ કામ કર લિયા ઔર ઉસકો ઉસકી શરઈ સઝા મિલ ગઈ તો યેહ સઝા ઉસકે લિયે કફ્ફારા હૈ ઔર જિસને ઉન મના કિયે હુએ કામોંમેં સે કોઈ કામ કિયા ઔર ઈસ પર પરદા પડા રહા. (કિસીકો પતા ન ચલા ઔર ઉસકી શરઈ સઝા ઉસે ન મિલી) તો ઉસકા હિસાબ અલ્લાહકી કિતાબકે ઝિમ્મે હૈ (વોહ જો ચાહે કરે)[૧]

હઝરત અસ્વદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મક્કાકી ફતહકે દિન લોગોંકો બૈઅત કરતે હુએ દેખા. કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કર્ને મસ્કલા નામકી જગહકે પાસ બૈઠકર લોગોંકો ઈસ્લામ ઔર શહાદત પર બૈઅત કર રહે થે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને (અપને ઉસ્તાદ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉસ્માનસે) પૂછા કે શહાદતસે ક્યા મુરાદ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા કે મુઝે (મેરે ઉસ્તાદ) મુહમ્મદ બિન અસ્વદ બિન ખલફને બતાયા થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો અલ્લાહ પર ઈમાન લાને ઔર કલિમએ શહાદત, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશહદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ " પર બૈઅત કર રહે થે.[૨]

બૈહકીકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે છોટે-બડે મર્દ ઔર ઔરતેં તમામ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આએ. આપને ઉનકો ઈસ્લામ ઔર શહાદત પર બૈઅત કિયા.[૩]

---

૧ મજમઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૬, કંઝ જિલ્દ ૧-૮૨
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૩૧૮, મજમઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૭
૩ બિદાયા જિલ્દ ૪-૩૧૮, મજમઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૭, કંઝ જિલ્દ ૧-૮૨

હઝરત મુજાશેઅ બિન મસઊદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં ઔર મેરા ભાઈ હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. મૈંને અર્ઝ કિયા, આપ હમેં હિજરત પર બૈઅત ફરમા લેં.

આપને કહા કે (મદીનાકી તરફ) હિજરત તો હિજરત વાલોંકે સાથ ખત્મ હો ગઈ. (અબ હિજરતકા હુક્મ નહીં રહા.)

મૈંને પૂછા, ફિર આપ હમેં કિસ ચીઝ પર બૈઅત કરેંગે?

આપને ફરમાયા, ઈસ્લામ ઔર જિહાદ પર.[૧]

હઝરત ઝિયાદ બિન ઈલાકા કેહતે હૈં કે જિસ દિન હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ દિન હઝરત મુગીરહ બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને લોગોંમેં બયાન ફરમાયા, તો મૈંને ઉનકો સુના, વોહ કેહ રહે થે કે (અય લોગો !) મૈં તુમ્હેં અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂસે ડરનેકી ઔર વકાર ઔર ઈત્મિનાનસે રેહનેકી તાકીદ કરતા હૂં. મૈંને અપને ઈન હાથોંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ્લામ પર બૈઅત કી હૈ. આપને હર મુસલમાનકી ખૈરખ્વાહી કો મેરે લિયે ઝરૂરી કરાર દિયા. રબ્બે કા'બાકી કસમ ! મૈં તુમ સબકા ખૈરખ્વાહ હૂં, ફિર ઈસ્તગ્ફાર પળહકર (મિમ્બરસે) નીચે ઉતર આએ.[૨]

બૈહકી વગૈરહને રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત ઝિયાદ બિન હારિસ સુદાઈ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઈસ્લામ પર આપસે બૈઅત હુવા. આગે લંબી હદીસ હૈ, જૈસે કે દઅવતકે બાબમેં ગુઝર ચુકી હૈ.

આ'માલે ઈસ્લામ પર બૈઅત હોના

હઝરત બશીર બિન ખસાસીયા (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોને કે લિયે આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે કિન ચીઝોં પર બૈઅત કરતે હૈં?

આપને અપના હાથ બળહાકર ફરમાયા, તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂકે અલાવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ ઔર હઝરત મુહમ્મદ ઉસકે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ હૈં ઔર પાંચોં નમાઝેં વક્ત પર પળહો, ફર્ઝ ઝકાત અદા કરો, રમઝાનકે રોઝે રખો, બૈતુલ્લાહકા હજ કરો ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરો.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બાકી તો તમામ કામ કરૂંગા, લેકિન દો કામ નહીં કર સકતા, એક તો ઝકાત, ક્યૂંકે મેરે પાસ દસ ઊંટ હૈં. ઉનકે દૂધ પર હી મેરે ઘર વાલોંકા ગુઝારા હોતા હૈ ઔર વહી ઉનકે બાર બરદારીકે કામ આતે હૈં ઔર

૧ ઐની જિલ્દ ૭-૧૬, કંઝુલઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૨૬,૮૩
૨ મુસ્નદ અબૂ ઉવાના જિલ્દ ૧-૩૮, બુખારી જિલ્દ ૧-૧૪

દૂસરે જિહાદ, ક્યૂંકે મૈં ડરપોક આદમી હૂં ઔર લોગ યૂં કેહતે હૈં કે જો (લડાઈકે મૈદાનસે) પીઠ ફેરેગા, વોહ અલ્લાહકે ગઝબકે સાથ લૌટેગા. મુઝે ડર હૈ કે અગર દુશ્મનસે લડના પડ ગયા ઔર મૈં ઘભરાકર (લડાઈકે મૈદાનસે) ભાગ ગયા, તો મૈં અલ્લાહકે ગઝબકે સાથ લૌટૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના હાથ પીછે ખીંચ લિયા ઔર હાથ હિલાતે હુએ ફરમાયા, અય બશીર ! જબ તુમ ન ઝકાત દોગે ઔર ન જિહાદ કરોગે, તો કિસ અમલકે ઝરીએ જન્નતમેં દાખિલ હોગે ? મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ અપના હાથ બઢાએં, મૈં આપસે બૈઅત હોતા હૂં. ચુનાંચે આપને અપના હાથ બઢાયા ઔર મૈં ઉન તમામ આ'માલ પર આપસે બૈઅત હો ગયા.[૧]

હઝરત જરીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં નમાઝ કાયમ કરને, ઝકાત દેને ઔર હર મુસલમાનકા ભલા ચાહને પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુવા.[૨]

ઈમામ અહમદને ઈસી રિવાયતકો ઈસ તરહ ભી નકલ કિયા હૈ કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ (બૈઅત હોનેકે લિયે) મુઝે બતાએં કે બૈઅત હોનેકે બાદ કૌનસે આ'માલ કરને પડેંગે ? ક્યૂંકે જિન આ'માલકી પાબંદી કરની હોગી, ઉનકો આપ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં.

આપને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં ઈસ બાત પર બૈઅત કરતા હૂં કે તુમ એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરોગે ઔર ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠહેરાઓગે, નમાઝ કાયમ કરોગે ઔર ઝકાત દોગે, મુસલમાનોંકે સાથ ભલા ચાહનેકા મા'મલા કરોગે ઔર શિર્કસે બિલ્કુલ બચકર રહોગે.[૩]

ઈબ્ને જરીરને ભી ઐસે હી રિવાયત નકલ કી હૈ, લેકિન ઉસમેં યેહ હૈ કે તમામ મુસલમાનોંસે ભલા ચાહનેકા મા'મલા કરોગે ઔર શિર્કકો છોડ દોગે.[૪]

તબરાનીકી રિવાયતમેં હૈ કે હઝરત જરીર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય જરીર ! અપના હાથ (બૈઅત હોનેકે લિયે) બઢાઓ.

હઝરત જરીરને કહા, કિન આ'માલ પર ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમ અપને આપકો અલ્લાહકે સામને ઝુકા દોગે ઔર હર મુસલમાનકે સાથ ભલા ચાહોગે . (યેહ સુનકર હઝરત જરીર (બૈઅતકે લિયે) રાઝી હો ગએ. હઝરત જરીર ઈન્તિહાઈ સમઝદાર આદમી થે, ઈસલિયે ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મૈં ઈન આ'માલકી ઈતની પાબંદી કરૂંગા જિતની મેરે બસમેં હૈ. ચુનાંચે ઈસકે બાદ તમામ લોગોંકો યેહ રિવાયત મિલ ગઈ.[૫]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૧૨, મજમઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૧-૪૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨, તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૨૩૬
૩ બિદાયા જિલ્દ ૫-૭૮
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨

હઝરત ઔફ બિન માલિક અશજઈ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ સાત યા આઠ યા નવ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં થે કે આપને ફરમાયા, ક્યા તુમ અલ્લાહકે રસૂલસે બૈઅત નહીં હોતે ? ઔર ઈસ જુમ્લેકો તીન બાર દોહરાયા, તો હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોને કે લિયે આગે બળ્હે ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ તો આપસે બૈઅત હો ચુકે હૈં. અબ હમ આપસે કિસ ચીઝ પર બૈઅત હોં ?

આપને ફરમાયા ઈસ પર બૈઅત હો જાઓ કે તુમ અલ્લાહકી ઈબાદત કરોગે, ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક ન કરોગે, પાંચ નમાઝેં પળ્હોગે ઔર એક જુમ્લા ધીરેસે ફરમાયા કે લોગોંસે કોઈ ચીઝ ન માંગોગે. હઝરત ઔફ કેહતે હૈં કે મૈંને ઉન લોગોંકો દેખા કે ઉનમેંસે કિસીકા કોડા ગિર જાતા તો વોહ કિસીસે ન કેહતા કે કોડા ઉસે પકડા દે.[1]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌન બૈઅત હોનેકે લિયે તૈયાર હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગુલામ હઝરત સવબાન (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમેં બૈઅત ફરમા લેં. આપને ફરમાયા, હાં, શર્ત પર (બૈઅત કરતા હૂં) કે કિસીસે કોઈ ચીઝ ન માંગોગે. હઝરત સવબાનને કહા, (જો ઐસા કરેગા) ફિર ઉસે ક્યા મિલેગા ?

આપને ફરમાયા, જન્નત. ચુનાંચે હઝરત સવબાન (રદિ.) આપસે બૈઅત હો ગએ.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત સવબાનકો મક્કામેં ભરે મજમેમેં દેખા કે વોહ સવારી પર સવાર હોતે થે, ઉનકા કોડા ગિર જાતા ઔર કભી કભી વોહ કોડા કિસી કે કંધે પર ગિર જાતા ઔર વોહ આદમી વોહ કોડા ઉનકો પકડાના ચાહતા, તો વોહ ઉસસે કોડા ન લેતે, બલકે ખૂદ સવારીસે નીચે ઉતર કર ઉસ કોડેકો ઉઠાતે.[2]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાંચ બાર મુઝે બૈઅત ફરમાયા ઔર સાત બાર મુઝસે વા'દા લિયા ઔર સાત હી બાર આપને અલ્લાહકો મેરે ઊપર ગવાહ બનાકર ફરમાયા કે મૈં અલ્લાહકે બારેમેં કિસી કી મલામતસે ન ડરૂં.

હઝરત અબુલ મુસન્ના કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂઝરને કહા, કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બુલાયા ઔર કહા, ક્યા તુમ્હેં બૈઅત હોનેકા શૌક હૈ કે તુમ્હેં (ઉસકે બદલે મેં) જન્નત મિલે ?

મૈંને કહા, જી હાં. ઔર મૈંને અપના હાથ બળ્હા દિયા ઔર જો આ'માલ મુઝે બૈઅત હોનેકે બાદ કરને હોંગે, વોહ આ'માલ બતાતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મૈં લોગોંસે કોઈ ચીઝ ન માંગૂ. મૈંને કહા, બહોત અચ્છા.

ફિર આપને ફરમાયા, અગર તુમ્હારા કોડા (સવારીસે) નીચે ગિર જાએ, તો વોહ ભી (કિસીસે) ન માંગના, બલકે ખૂદ (સવારી સે) નીચે ઉતર કર ઉઠાના.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૩, તર્ગીબ જિલ્દ ૨-૯૮
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૨-૯૯,૧૦૧

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને છે દિન ફરમાયાકે જો બાત તુમ્હેં બાદમેં બતાઈ જાએગી, ઉસે અચ્છી તરહ સમઝ લેના. સાતવેં દિન આપને ફરમાયા, મૈં તુમકો હર મા'મલેમેં અલ્લાહસે ડરનેકી તાકીદ કરતા હૂં, ચાહે વોહ લોગોં કે સામનેકા હો યા ઉનસે છુપા હુવા ઔર જબ તુમસે કોઈ ગુનાહ હો જાએ તો ફૌરન નેકી કર લો ઔર કિસીસે કોઈ ચીઝ હરગિઝ ન માંગના, યહાં તક કે ગિરે હુએ કોડેકો ભી ઉઠા કર દેનેકો ન કેહના ઔર અમાનત હરગિઝ ન લેના.[1]

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત અબૂઝર, હઝરત ઉબાદા બિન સામિત, હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી, હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા રદિયલ્લાહુ અન્હુમ ઔર એક ઔર છટ્ઠે આદમી, હમ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાત પર બૈઅત હુએ કે અલ્લાહકે બારેમેં કિસીકી મલામતકા હમ બિલ્કુલ અસર ન લેંગે. ઉસ છટ્ઠે આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત વાપસ લેનેકી માંગ કી. આપને ઉસે બૈઅત વાપસ કર દી.[2]

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં (મદીનાકે) ઉન સરદારોંમેં સે હૂં જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી થી. આપને હમેં ઉન બાતોં પર બૈઅત કિયા થા કે હમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગે, ચોરી નહીં કરેંગે, ઝિના નહીં કરેંગે, જિસ આદમીકે કત્લકો અલ્લાહને હરામ ફરમાયા હૈ, ઉસે નાહક કત્લ નહીં કરેંગે, લૂટ માર નહીં કરેંગે ઔર નાફરમાની નહીં કરેંગે. અગર હમ ઈસ અહદકો પૂરા કરેંગે, તો ઈસકે બદલેમેં હમેં જન્નત મિલેગી ઔર અગર હમ ઈન (હરામ) કામોંમેં સે કોઈ કામ કર બૈઠે, તો ઈસકા ફૈસલા અલ્લાહકે સુપુર્દ હૈ.[3]

હઝરત ઉબાદા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર થે. આપને ફરમાયા, મુઝસે ઈન બાતોં પર બૈઅત હો જાઓ કે તુમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરોગે ઔર ચોરી નહીં કરોગે ઔર ઝિના નહીં કરોગે. તુમમેંસે જિસને ઈસ અહદકો પૂરા કર દિયા, ઉસકા બદલા અલ્લાહકે ઝિમ્મે હૈ ઔર જો ઈનમેં સે કોઇ કામ કર બૈઠા ઔર અલ્લાહ તઆલાને ઉસ પર પરદહ ડાલા તો ઉસકા મા'મલા અલ્લાહકે હવાલે હૈ, અગર ચાહે તો અઝાબ દે ઔર અગર ચાહે તો ઉસે મઆફ કર દે.[4]

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) કેહતે હૈં કે પેહલી અકબાકી બૈઅતમેં હમ ગ્યારહ આદમી થે. ઉસ વક્ત તક હમ પર લડના ફર્ઝ નહીં હુવા થા, ઈસલિયે આપને હમેં ઉન બાતોં પર બૈઅત કિયા જિન પર આપ ઔરતોંસે બૈઅત કિયા કરતે થે. હમને આપસે ઈન બાતોં પર બૈઅત કી કે હમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગે ઔર ચોરી નહીં કરેંગે, ઝિના નહીં કરેંગે, ન ઔલાદકા બોહતાન બાંધેંગે, જિસે અપને હાથોં ઔર પૈરોંકે દર્મિયાન

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૨-૯૯
૨ કંઝ જિલ્દ ૧-૮૨, મજમઉઝઝવાઈદ જિલ્દ ૭-૨૬૪
૩ મુસ્લિમ
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨

ગળ્હા હો, ન અપની ઔલાદ કો કત્લ કરેંગે ઔર નેકીકે કિસી કામમેં નાફરમાની નહીં કરેંગે. જો ઈસ અહદકો પૂરા કરેગા, ઉસે જન્નત મિલેગી ઔર જો ઈનમેંસે કોઈ કામ કર બૈઠા, તો ઉસકા મા'મલા અલ્લાહકે હવાલે હૈ, ચાહે તો ઉસે અઝાબ દે, ચાહે તો ઉસે મઆફ કર દે.

અગલે સાલ યે લોગ દોબારા આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ.[૧]

હિજરત પર બૈઅત હોના

હઝરત યઅલા બિન મુન્યહ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં મક્કાકે ફતહ કિયે જાને કે અગલે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે વાલિદકો હિજરત પર બૈઅત ફરમા લેં.

આપને ફરમાયા, હિજરત પર નહીં, બલકે મૈં ઉનકો જિહાદ પર બૈઅત કરૂંગા, ક્યૂંકે ફત્હે મક્કાકે દિનસે હિજરતકા હુક્મ ખત્મ હો ગયા હૈ[૨] ઔર પેહલે હઝરત મુજાશેઅ (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં હિજરત પર બૈઅત ફરમા લેં.

આપને ફરમાયા, હિજરત તો હિજરત વાલોંકે સાથ ખત્મ હો ગઈ, ઈસસે પેહલે હઝરત જરીરકી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ જિસમેં યેહ હૈ કે તુમ શિર્કસે બિલ્કુલ બચકર રહોગે.

બૈહકીમેં હઝરત જરીર (રદિ.) કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે તુમ ઈમાન વાલોંકા ભલા ચાહોગે ઔર મુશ્રિકોંકો છોડ દોગે.[૩]

હઝરત હારિસ બિન ઝિયાદ સાઈદી (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં ગઝવએ ખંદકકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ લોગોંકો હિજરત પર બૈઅત ફરમા રહે થે. મૈં યેહ સમઝા કે સબ લોગોં કો (મદીના વાલોંકો ભી ઔર બાહિર વાલોંકો ભી) ઈસ બૈઅતકે લિયે બુલાયા જા રહા હૈ.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસે હિજરત પર બૈઅત ફરમા લેં.

આપને ફરમાયા, યેહ કૌન હૈ ?

મૈંને કહા, યે મેરે ચચેરે ભાઈ હૌત બિન યઝીદ યા યઝીદ બિન હૌત હૈં.

આપને ફરમાયા, મૈં તુમ (મદીનાકે અન્સાર) કો (હિજરત પર) બૈઅત નહીં કરતા હૂં. લોગ તુમ્હારે પાસ હિજરત કરકે આતે હૈં, તુમકો લોગોંકે પાસ હિજરત કરકે નહીં જાના હૈ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨, બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૫૦
૨ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૬
૩ બૈહકી જિલ્દ ૯-૧૩

કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી, જિસકે કબ્ઝે મેં મેરી જાન હૈ, જો ભી મરતે દમ તક અન્સારસે મુહબ્બત કરેગા, વોહ અલ્લાહકા મેહબૂબ બનકર મરેગા ઔર જો મરતે દમ તક અન્સારસે બુગ્ઝ રખેગા, વોહ અલ્લાહકા મબગૂઝ બનકર મરેગા.[૧]

હઝરત અબૂ ઉસૈદ સાઈદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ખંદકકી ખુદાઈકે મૌકે પર લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર બૈઅત હો રહે થે. જબ આપ (બૈઅતસે) ફારિગ હો ગએ તો ફરમાયા, અય અન્સારકી જમાઅત ! તુમ હિજરત પર બૈઅત ન હો, ક્યૂંકે લોગ હિજરત કરકે તુમ્હારે પાસ આતે હૈં. જો અન્સારસે મુહબ્બત કરતે હુએ મરેગા, વોહ અલ્લાહકા મેહબૂબ બનકર અલ્લાહકે સામને હાઝિર હોગા ઔર જો અન્સારસે બુગ્ઝ રખતે હુએ મરેગા, વોહ અલ્લાહકા મબગૂઝ બનકર અલ્લાહકે સામને હાઝિર હોગા.[૨]

નુસરત પર બૈઅત હોના

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કામેં દસ સાલ ઈસ તરહ ગુઝારે કે આપ લોગોંકે પાસ હજકે મૌકે પર ઉનકી કિયામગાહોંમેં ઉકાઝ ઔર મજન્નાકે બાઝારોંમેં જાયા કરતે થે ઔર ઉનસે ફરમાતે, કૌન મુઝે ઠિકાના દેગા ? ઔર કૌન મેરી મદદ કરેગા ? તાકે મૈં અપને રબકા પૈગામ પહોંચા સકૂં ? ઔર ઉસે (ઉસકે બદલેમેં) જન્નત મિલેગી ?

ચુનાંચે આપકો કોઈ આદમી ઐસા ન મિલતા જો આપકો ઠિકાના દે ઔર આપકી મદદ કરે. (બલકે આપકી મુખાલિફત ઈસ હદ તક ફૈલ ગઈ થી) કે કોઈ આદમી યમન યા મુઝરસે (મક્કાકે લિયે) રવાના હોને લગતા તો ઉસકી કૌમકે લોગ ઔર ઉસકે રિશ્તેદાર ઉસકે પાસ આકર ઉસસે કેહતે કે કુરૈશકે નવજવાનસે બચકર રેહના, કહીં વોહ તુમ્હેં ફિત્નેમેં ન ડાલ દે.

આપ લોગોંકી કિયામગાહોંસે ગુઝરતે તો લોગ આપકી તરફ ઉંગલિયોંસે ઈશારા કરતે, યહાં તકકે અલ્લાહને યસરિબસે હમેં આપકે પાસ ભેજ દિયા. હમ આપકો ઠિકાના દેને કે લિયે તૈયાર હો ગએ ઔર હમને આપકી તસ્દીક કી, ફિર હમારે આદમી એક-એક કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાતે રહે ઔર આપ પર ઈમાન લાતે રહે ઔર આપ ઉનકો કુર્આન સિખાતે રહે. વહાં સે વોહ આદમી મુસલમાન હોકર અપને ઘર આતા તો ઉસકે ઈસ્લામકી વજહસે ઉસકે ઘરવાલે મુસલમાન હો જાતે, હત્તાકે અન્સારકે હર મુહલ્લેમેં મુસલમાનોંકી એક જમાઅત ઐસી તૈયાર હો ગઈ જો અપને ઈસ્લામકા ઈઝહાર કરતી થી.

---

૧ કંઝ જિલ્દ ૭-૧૩૪, ઈસાબા જિલ્દ ૧-૨૭૯, હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૮
૨ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૮

ફિર સબને મિલકર મશ્વરા કિયા ઔર હમને કહા કે કબ તક હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઐસે છોડે રખેંગે કે આપ યૂં હી લોગોંમેં ફિરતે રહેં ઔર મક્કાકે પહાડોંમેં આપકો ધુતકારા જાતા રહે ઔર આપકો ડરાયા જાતા રહે.

ચુનાંચે હમારે સત્તર (૭૦) આદમી ગએ ઔર હજકે મૌસમમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હમને આપસે શેઅ્બે અકબામેં મિલના તય કિયા. ચુનાંચે હમ વહાં એક-એક, દો-દો આદમી હોકર સબ ઈકઠ્ઠે હો ગએ ઔર હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપસે કિસ ચીઝ પર બૈઅત કરેં ?

આપને ફરમાયા, તુમ લોગ મુઝસે ઈસ બાત પર બૈઅત કરો કે તુમ્હારા દિલ ચાહે યા ન ચાહે, હર હાલતમેં તુમ સુનોગે ભી ઔર માનોગે ભી ઔર તંગી ઔર ફરાખી દોનોં હાલતોંમેં ખર્ચ કરોગે, ભલાઈકા હુક્મ દોગે ઔર બુરાઈસે રોકોગે, તુમ અલ્લાહકી ખુશ્નૂદીકી બાત કરોગે. અલ્લાહકે બારેમેં કિસીકી મલામતસે નહીં ડરોગે, તુમ મેરી મદદ કરોગે ઔર જબ મૈં તુમ્હારે યહાં આ જાઉં, ઉસ વક્ત તુમ મેરી ઉન તમામ ચીઝોંસે હિફાઝત કરોગે, જિનસે તુમ અપની ઔર અપને બીવી-બચ્ચોંકી હિફાઝત કરતે હો ઔર તુમ્હેં (ઈસકે બદલેમેં) જન્નત મિલેગી.

હમ લોગ ખડે હોકર આપકી તરફ ગએ તો હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહ (રદિ.) ને આપકા હાથ પકડ લિયા. હઝરત અસ્અદ ઉન સત્તર આદમિયોંમેં ઉમ્રમેં સબસે છોટે થે ઔર બૈહકીકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે વોહ મેરે અલાવા બાકી સબસે છોટે થે. ઉન્હોંને કહા, અય યસરિબ વાલો ! ઠહેરો, હમ ઈનકે પાસ સફર કરકે સિર્ફ ઈસ વજહસે આએ હૈં કે હમેં યકીન હૈ કે યે અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર આજ આપકો, તુમ (અપને યહાં) લે જાઓગે, તો ઈસસે સારા અરબ તુમ્હારા દુશ્મન બન જાએગા, તુમ્હારે બેહતરીન લોગોંકો કત્લ કર દિયા જાએગા ઔર તલવારેં તુમ્હારે ટુકડે-ટુકડે કર દેંગી. અગર તુમ ઈન ચીઝોં પર સબ્ર કર સકતે હો, તો ફિર ઈનકો ઝરૂર લે જાઓ ઔર તુમ્હેં અલ્લાહ ઈસકા (બડા) અજર અતા ફરમાએંગે ઔર અગર તુમ્હેં અપને બારેમેં કુછ ખતરા હો, તો ઈન્હેં છોડ દો ઔર ઈન્હેં સાફ-સાફ બતા દો, તો ઈસ તરહ તુમ્હારા ઉઝર અલ્લાહકે યહાં ઝયાદા કબિલે કબૂલ હોગા.

ઉન લોગોં ને કહા, અય અસ્અદ ! તુમ હમસે પીછે હટ જાઓ, અલ્લાહકી કસમ ! હમ ઈસ બૈઅતકો નહીં છોડેંગે ઔર નહી હમસે ઈસકો કોઈ રોક સકતા હૈ. ચુનાંચે હમ ખડે હોકર આપસે બૈઅત હુએ. આપને હમસે અહદ લિયા ઔર જો કામ હમારે ઝિમ્મે થે વોહ હમેં બતાએ ઔર ઈન કામોંકે કરને પર આપને જન્નતકા વા'દા ફરમાયા.[૧]

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ શેઅ્બે અકબામેં જમા' હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિઝાર કર રહે થે કે થોડી દેરકે બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ તશરીફ લે આએ. હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ ભી આપકે સાથ થે ઔર વોહ ઉસ વક્ત તક અપની કૌમકે દીન પર થે, લેકિન

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૫૯, ફત્હુલ બારી જિલ્દ ૭-૧૫૮, હૈસમી જિલ્દ ૬-૪૬

ઉન્હોંને ચાહાકે અપને ભતીજેકે ઈસ મા'મલેમેં મૌકે પર હાઝિર હોં ઔર ઉનકે લિયે (મદીનાકે અન્સાર સે) અહદકા પૈમાન લેં.

ચુનાંચે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ તો સબસે પેહલે હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબને બાત શુરૂ કી ઔર કહા, અય ખઝરજકે લોગો ! જૈસા કે તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ મુહમ્મદ હમમેં સે હૈં. હમને ઉનકી અપની કૌમકે ઉન લોગોંસે હિફાઝત કી હૈ જો ઉનકે બારેમેં હમારે જૈસે ખયાલ રખતે હૈં (યાની હમારી ખાતિર ઉન પર ઈમાન નહીં લાએ હૈં) તો યે અપની કૌમમેં ઈઝઝતસે ઔર અપને શહરમેં હિફાઝત સે રેહ રહે હૈં ઔર અબ ઉન્હોંને સબ કુછ છોડકર તુમ્હારે સાથ જાને ઔર તુમ્હારે યહાં રેહનેકા ફૈસલા કર લિયા હૈ, ઈસલિયે અગર તુમ યેહ સમઝતે હો કે તુમ ઉનકો જિસ ચીઝકી દઅવત દે રહે હો, ઉસે તુમ પૂરા કર લોગે, તો તુમ જાનો ઔર તુમ્હારી ઝિમ્મેદારી.

ઔર અગર તુમ્હારા યેહ ખયાલ હૈ કે જબ યે તુમ્હારે યહાં પહોંચ જાએંગે, તો ઈનકો ઈનકે દુશ્મનોંકે હવાલે કર દોગે ઔર ઈનકી મદદ છોડ બૈઠોગે, તો અભીસે ઈનકો યહાં છોડ જાઓ, ક્યૂંકે યેહ અપની કૌમ ઔર અપને શહરમેં બડી ઈઝઝત ઔર હિફાઝતસે રેહ રહે હૈં.

હમને હઝરત અબ્બાસસે કહા, હમને આપકી સારી બાત સુન લી, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબ આપ ફરમાએં અપને લિયે ઔર અપને રબકે લિયે હમસે જો અહદ લેના ચાહેં, વોહ લે લેં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાતેં કીં, કુર્આન પઢકર સુનાયા, ઈન સબકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દી, ઔર ઈસ્લામકી તરગીબ દી ઔર ફરમાયા, મૈં તુમકો ઈસ બાત પર બૈઅત કરતા હૂં કે જિન ચીઝોંસે તુમ અપને બીવી-બચ્ચોંકી હિફાઝત કરતે હો, ઉન તમામ ચીઝોંસે મેરી ભી હિફાઝત કરોગે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત બરાઅ બિન મઅરૂર (રદિ.) ને ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ પકડ લિયા ઔર કહા, હાં, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, હમ ઉન તમામ ચીઝોંકી હિફાઝત કરતે હૈં, આપ હમેં બૈઅત ફરમા લેં અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ ! હમ લોગ બડે લડાકૂ હૈં, ઔર પેઢી દર પેઢી લડતે રેહના હમેં વિરાસતમેં મિલા હૈ.

હઝરત બરાઅ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કર રહે થે કે બીચમેં હઝરત અબુલ હૈસમ બિન તૈહાન બોલે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કુછ લોગોંસે યા'ની યહૂદિયોંસે હમારે પુરાને તઅલ્લુકાત હૈં, ઈન તઅલ્લુકાતકો હમ (આપકી વજહસે) ખત્મ કર દેંગે, તો કહીં ઐસા તો નહીં હોગા કે હમ ઉનસે તઅલ્લુકાત ખત્મ કર દેં ઔર અલ્લાહ આપકો ગાલિબ કર દેં ઔર આપ હમેં છોડકર અપની કૌમકે પાસ વાપસ ચલે જાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુસ્કુરાતે હુએ ફરમાયા, મેરા ખૂન તુમ્હારા ખૂન હૈ, જહાં તુમ્હારી કબ્ર બનેગી, વહાં મેરી બનેગી. મેં તુમમેં સે હૂં ઔર તુમ મુઝસે હો.

જિસસે તુમ લડોગે, મૈં ઉસસે લડૂંગા ઔર જિસસે તુમ સમઝોતા કરોગે, મૈં ઉસસે સમઝોતા કરૂંગા.

હઝરત કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અપનેમેં સે બારહ આદમી ઝિમ્મેદાર નુમાઈન્દે બના દો, જો અપની કૌમકી હર બાત કે ઝિમ્મેદાર હોંગે. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપનેમેં સે બારહ આદમી ઝિમ્મેદાર બનાએ જિનમેં નવ ખઝરજકે ઔર તીન ઔસકે થે.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) સે મુરસલન નકલ કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સબસે પેહલે હઝરત અબુલ હૈસમ બિન તૈહાન (રદિ.) બૈઅત હુએ. ઈસકી શક્લ યેહ હુઈ કે ઉન્હોંને કહા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે ઔર કુછ લોગોંકે દર્મિયાન પુરાને તઅલ્લુકાત ઔર સમઝોતે હૈં, હમ ઈન તઅલ્લુકાત ઔર સમઝોતોંકો (આપકી વજહસે) ખત્મ કર દેંગે, લેકિન હો સકતા હૈ કે હમ તો તમામ તઅલ્લુકાત ઔર સમઝોતે ખત્મ કરેં ઔર તમામ લોગોંસે લડાઈ કરેં ઔર આપ અપની કૌમમેં વાપસ ચલે જાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી બાતસે મુસ્કરાએ ઔર ફરમાયા, મેરા ખૂન તુમ્હારા ખૂન હૈ, જહાં તુમ્હારી કબ્ર બનેગી, વહાં મેરી બનેગી. જબ હઝરત અબુલ હૈસમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જવાબસે મુત્મઈન હો ગએ, તો ઉન્હોંને અપની કૌમકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, અય મેરી કૌમ ! યેહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં, મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે યેહ બિલ્કુલ સચ્ચે હૈં ઔર આજ યેહ અલ્લાહકે હરમમેં ઔર ઉસકી પનાહમેં ઔર અપની કૌમ ઔર ખાનદાનકે બીચમેં રેહ રહે હૈં. યેહ અચ્છી તરહ સમઝ લો કે અગર તુમ ઈનકો અપને યહાં લે જાઓગે, તો સારે અરબ મિલકર તુમ પર એક કમાનસે તીર ચલાએંગે. અગર તુમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કત્લ હો જાને ઔર માલ ઔર ઔલાદ સબ કુછ ચલે જાને પર ખુશી-ખુશી રાઝી હો તો ઈનકો ઝરૂર અપને ઈલાકેકી તરફ જાનેકી દઅવત દો, ક્યૂંકે યેહ અલ્લાહકે બરહક રસૂલ હૈં ઔર અગર તુમ્હેં ડર હો કે તુમ ઈનકી મદદ નહીં કર સકોગે, તો અભીસે ઈન્હેં છોડ દો, તો ઈસ પર સબને કહા કે...

અલ્લાહ ઔર રસૂલ જો ભી કામ હમારે ઝિમ્મે લગાએંગે, વોહ હમેં કબૂલ હૈ, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારી જાનકે બારેમેં આપ જો ફરમાએંગે, હમ વૈસેહી કરેંગે. અય અબુલ હૈસમ ! હમારે ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દર્મિયાનમેં સે હટ જાઓ. હમ તો ઈનસે ઝરૂર બૈઅત હોંગે.

હઝરત અબુલ હૈસમ કેહતે હૈં, મૈં સબસે પેહલે બૈઅત હુવા, ફિર બાકી સારે બૈઅત હુએ.[૨]

હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ યે તમામ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોને કે લિયે જમા' હો ગએ તો હઝરત અબ્બાસ

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૬૦, ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૪૫, હૈસમી જિલ્દ ૬-૪૫, હાફિઝ જિલ્દ ૭-૧૫૭
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૪૭

બિન ઉબાદા બિન નઝલા (રદિ.) ને જો કે કબીલા બનૂ સાલિમ બિન ઔફ કે હૈં, કહા, અય ખઝરજકે લોગો ! ક્યા તુમ જાનતે હો કે તુમ ઈસ આદમીસે કિસ બાત પર બૈઅત હો રહે હો ? લોગોંને કહા, હાં.

હઝરત અબ્બાસ બિન ઉબાદાને કહા, ઉનસે બૈઅત હોને કા મતલબ યેહ હૈ કે તુમકો અરબ ઔર અજમસે લડના હોગા. અગર તુમ યેહ સમઝતે હો કે જબ તુમ્હારે માલ હલાક હોને લગેં ઔર તુમ્હારે સરદાર કત્લ હોને લગેં તો તુમ ઉસ વક્ત ઉનકો દુશ્મનકે હવાલે કર દોગે, તો અભીસે ઉન્હેં છોડ દો, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! બાદમેં ઉનકો છોડનેસે તુમ દુન્યાઓ આખિરતમેં રૂસ્વા હો જાઓગે ઔર અગર તુમ યેહ સમઝતે હો કે માલી નુક્સાન ઔર સરદારોંકે કત્લ હોનેકે બાવજૂદ તુમ ઉસ ચીઝકો પૂરા કર લોગે, જિસકી તુમ ઉનકો દઅવત દે રહે હો, તો ફિર તુમ ઉનકો ઝરૂર લે જાઓ, ક્યૂંકે ઉનકો લે જાના અલ્લાહકી કસમ ! દુન્યા ઔર આખિરતકી ખૈર હી ખૈર હૈ.

તમામ લોગોંને કહા, ચાહે હમારે સારે માલ હલાક હો જાએં ઔર હમારે સારે સરદાર કત્લ હો જાએં, હમ ફિર ભી ઉનકો લેકર જાએંગે. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર હમ અપને ઈસ વા'દાકો પૂરા કર દેંગે, તો હમેં ક્યા મિલેગા ?

આપને ફરમાયા, જન્નત.

ઉન લોગોંને કહા, આપ અપના હાથ બળ્હાએં, ચુનાંચે આપને હાથ બળ્હાયા ઔર વોહ સબ આપસે બૈઅત હો ગએ.[૧]

હઝરત મઅબદ બિન કઅબ અપને ભાઈ હઝરત અબ્દુલ્લાહસે નકલ કરતે હૈં કે (બૈઅતકે બાદ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે તુમ અપની અપની કિયામગાહોં પર એક-એક, દો-દો હોકર વાપસ ચલે જાઓ, તો હઝરત અબ્બાસ બિન ઉબાદાને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, અગર આપ ફરમાએં તો હમ કલ હી અપની તલવારેં લેકર મિના વાલોં પર ટૂટ પડેં. આપને ફરમાયા, અભી હમેં ઈસકા હુક્મ નહીં દિયા ગયા. તુમ અપની કિયામગાહોં કો વાપસ ચલે જાઓ.[૨]

જિહાદ પર બૈઅત હોના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખંદકકી તરફ તશરીફ લે ગએ. વહાં મુહાજિર ઔર અન્સાર સખ્ત સરદીમેં સુબહ સુબહ ખંદક ખોદ રહે

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૬૨
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૬૪

થે. ઈન લોગોંકે પાસ ગુલામ નહીં થે જો ઉનકા યેહ કામ કર દેતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી ઈસ થકાવટ ઔર ભૂકકો દેખકર યેહ શઅર પળ્હા....

اَللّٰهُمَّ اِنَّ الْعَيْشَ عَيْشُ الْاٰخِرَهْ وَاغْفِرِ الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَهْ

અલ્લાહુમ્મ ઈન્નલ્ અય્શ અય્શુલ આખિરહ, વગ્ફિરલી અન્સારહ વલ્ મુહાજિરહ

"અય અલ્લાહ ! અસલ ઝિંદગી તો આખિરતકી હૈ. ઈન અન્સાર ઔર મુહાજિરીનકી મગ્ફિરત ફરમા." હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે જવાબ મેં સહાબા (રદિ.) ને યેહ શઅર પળ્હા..

نَحْنُ الَّذِيْنَ بَايَعُوْا مُحَمَّدًا عَلَى الْجِهَادِ مَا بَقِيْنَا اَبَدًا

નહનુલ્લઝીન બાયઊ મુહમ્મદન્, અલા જિહાદિ મા બકીના અબદા

"હમ વોહ લોગ હૈં જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાત પર બૈઅત કી હૈ કે જબ તક હમ ઝિંદા રહેંગે, જિહાદ કરતે રહેંગે."[1]

પીછે હઝરત બશીર બિન ખસાસિયાકી હદીસ ભી ગુઝર ચુકી હૈ કે આપને ફરમાયા, અય બશીર ! જબ તુમ ન ઝકાત દોગે ઔર ન જિહાદ કરોગે, તો ફિર કિસ અમલસે જન્નત મેં દાખિલ હોગે ? મૈંને કહા, આપ અપના હાથ બળ્હાએં, મૈં આપસે બૈઅત હોતા હૂં. ચુનાંચે આપને અપના હાથ બળ્હાયા ઔર મૈં બૈઅત હો ગયા.

પીછે હઝરત યઅલા બિન મુન્યહ (રદિ.) કી હદીસ ભી ગુઝર ચુકી હૈ કે મૈંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે બાપકો હિજરત પર બૈઅત ફરમા લેં.

આપને ફરમાયા, હિજરત પર નહીં, બલકે જિહાદ પર બૈઅત કરૂંગા.

મૌત પર બૈઅત હોના

હઝરત સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોકર એક પેડકે સાયેમેં એક તરફ જા બૈઠા. જબ લોગ કમ હો ગએ, તો આપને ફરમાયા, અય ઈબ્નુલ અકવઅ ! ક્યા બૈઅત નહીં હોતે હો ?

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં તો બૈઅત હો ચુકા. આપને ફરમાયા, ફિર ભી.

ચુનાંચે મૈં આપસે દો બાર બૈઅત હો ગયા. રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત સલમા સે કહા, અય અબૂ મુસ્લિમ ! આપ લોગ ઉસ દિન કિસ ચીઝ પર બૈઅત હો રહે થે ?

---

૧ બુખારી - ૩૯૭, ફવાઈદ જિલ્દ ૨-૫૧

ઉન્હોંને કહા, મૌત પર.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હર્રા કી લડાઈકે દિનોં મેં ઉનકે પાસ એક આદમીને આકર કહા કે ઈબ્ને હન્ઝલા ! લોગોંકો મૌત પર બૈઅત કર રહે હૈં, તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાદ મૈં કિસીસે ભી ઈસ પર (યાની મૌત પર) બૈઅત નહીં દૂંગા.[2]

બાત સુનને ઔર ખુશીસે માનને પર બૈઅત હોના

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે શરાબકી કુછ મશકેં કહીંસે આઈ. હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ને જાકર ઉન તમામ મશકોં કો ફાડ દિયા ઔર કહા કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાત પર બૈઅત હુએ કે દિલ ચાહે યા ન ચાહે, હર હાલમેં બાત સુના કરેંગે ઔર માના કરેંગે, તંગી ઔર વુસઅત દોનોં હાલતોંમેં અલ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરેંગે, ભલાઈકા હુક્મ દેંગે ઔર બુરાઈસે રોકેંગે ઔર હમ અલ્લાહકી ખુશ્નૂદીકી બાત કહેંગે, અલ્લાહકે બારેમેં કિસીકી મલામતસે નહીં ડરેંગે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે યહાં યસરિબમેં તશરીફ લાએંગે, તો હમ આપકી મદદ કરેંગે ઔર ઉન તમામ ચીઝોંસે આપકી હિફાઝત કરેંગે, જિનસે હમ અપની ઔર અપને બીવી-બચ્ચોંકી હિફાઝત કરતે હૈં ઔર હમેં (ઈન કામોંકે બદલેમેં) જન્નત મિલેગી. યેહ વોહ બૈઅત હૈ જિસ પર હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ હૈં.[3]

હઝરત ઉબાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જંગ પર બૈઅત કી કે તંગી ઔર વુસઅત મેં, દિલ ચાહે યા ન ચાહે ઔર ચાહે હમ પર દૂસરોં કો તરજીહ દી જાએ, હર હાલમેં હમ બાત સુનેંગે ઔર માનેંગે, અમીરસે અમીરીકે બારેમેં ઝગડા નહીં કરેંગે, જહાં ભી હોંગે, હક બાત કહેંગે ઔર અલ્લાહકે બારેમેં કિસીકી મલામતસે નહીં ડરેંગે.[4]

ઈબ્ને જરીર (રહ.) ને હઝરત જુવૈરિયા (રદિ.) સે રિવાયત કી હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત સુનને ઔર માનને ઔર તમામ મુસલમાનોંકા ભલા ચાહને પર બૈઅત કી.

ઈબ્ને જરીરને હી ઉન્હીં સે દૂસરી રિવાયત યેહ નકલ કી હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે મૈં આપસે ઈસ બાત પર બૈઅત હોતા હૂં કે મુઝે અચ્છી લગે યા બુરી લગે, મૈં આપકી હર બાત સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.

---

૧ બુખારી -૪૧૫, ઐની જિલ્દ ૭-૧૬, બૈહકી જિલ્દ ૮-૧૪૬, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૩૯
૨ બુખારી -૪૧૫, ઐની જિલ્દ ૭-૧૫, બૈહકી જિલ્દ ૮-૧૪૬
૩ બૈહકી જિલ્દ ૩-૧૬૩, તર્ગીબ જિલ્દ ૪-૩
૪ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૬૩, તર્ગીબ જિલ્દ ૪-૩

આપને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈસ તરહ કર સકતે હો ? ઈસ તરહ ન કહો, બલકે યૂં કહો કે જો બાત મેરે બસમેં હોગી. (ઉસે સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.)

તો મૈંને કહા, જો બાત મેરે બસમેં હોગી. ચુનાંચે આપને મુઝે ઈસ પર ભી બૈઅત ફરમાયા ઔર મુસલમાનોંકા ભલા ચાહને પર ભી બૈઅત ફરમાયા.[૧]

અબૂ દાઊદ ઔર નસઈ મેં યેહ હદીસ ઈસ તરહ સે હૈ કે હઝરત જરીર ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હર બાત સુનને ઔર માનને પર ઔર હર મુસલમાનકા ભલા ચાહને પર બૈઅત હુવા. ચુનાંચે જબ યેહ કોઈ ચીઝ બેચતે યા ખરીદતે તો અગલે આદમીસે યેહ કેહ દેતે કે હમને તુમસે જો ચીઝ લી હૈ, વોહ હમેં ઈસસે ઝયાદા પસંદ હૈ, જો હમને તુમકો દી હૈ. અબ તુમ્હેં ઇખ્તિયાર હૈ (યેહ સૌદા કરો યા ન કરો)[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હર બાત સુનને ઔર માનને પર બૈઅત હોતે થે, તો આપ યેહ ફરમા દિયા કરતે કે યૂં કહો કે જો બાત મેરે બસમેં હોગી.[૩]

હઝરત ઉત્બા બિન અબ્દ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સાત બાર બૈઅત હુવા, પાંચ બાર માનને પર ઔર દો બાર મુહબ્બત કરને પર.[૪] હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અપને ઈસ હાથસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ તરહ પર બૈઅત હુવા હૂં કે જહાં તક મુઝસે હો સકેગા, મૈં હર બાત સુના કરૂંગા ઔર માના કરૂંગા.[૫]

ઔરતોંકા બૈઅત કરાના

હઝરત ઉમ્મે અતિય્યા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો આપને અન્સારકી ઔરતોંકો એક ઘરમેં જમા' કિયા, ફિર ઉનકે પાસ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ભેજા. ઉન્હોંને દરવાઝે પર ખડે હોકર ઉન ઔરતોંકો સલામ કિયા. ઉન ઔરતોંને સલામ કા જવાબ દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કાસિદ બનકર તુમ્હારે પાસ આયા હૂં. ઉન ઔરતોંને કહા, ખુશ આમદેદ હો, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર આપકે કાસિદ કો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૨
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૨-૨૩૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૩
૪ કંઝ જિલ્દ ૧-૮૩
૫ કંઝ જિલ્દ ૧-૮૨

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તુમ ઈન બાતોં પર બૈઅત હોતી હો કે અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરોગી, ચોરી નહીં કરોગી, ઝિના નહીં કરોગી, અપની ઔલાદકો કત્લ નહીં કરોગી, ન કોઈ બોહતાન લગાઓગી જિસકો તુમને અપને હાથોં ઔર પૈરોં કે બીચ બાંધ ખડા કિયા હો ઔર કિસી નેકી કે કામમેં નાફરમાની નહીં કરોગી.

ઉન ઔરતોંને કહા, જી હાં.

હઝત ઉમર (રદિ.) ને દરવાઝેકે બાહિરસે અપના હાથ બળ્હાયા ઔર ઉન ઔરતોંને અંદરસે અપને હાથ બળ્હાએ. (લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહ ! તૂ ગવાહ હો જા.

ફિર હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા ગયા કે દોનોં ઈદોંમેં હૈઝ વાલી ઔરતોં ઔર સયાની બચ્ચિયોંકો ભી (ઈદગાહ) લે જાયા કરેં (કે યે નમાઝ તો નહીં પળ્હેંગી, લેકિન ઈનકે જાનેસે મુસલમાનોંકી તા'દાદ ભી ઝયાદા મા'લૂમ હોગી ઔર યેહ દુઆમેં શરીક હો જાએગી.) ઔર હમેં જનાઝેકે સાથ જાનેસે રોકા ગયા ઔર યેહ બતાયા ગયા કે હમ પર જુમ્આ ફર્ઝ નહીં.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને અપને ઉસ્તાદસે બોહતાનકે બારેમેં ઔર અલ્લાહકે કૌલ "વલા યઅ્સિનક ફી મઅરૂફ" કે બારેમેં પૂછા. ઉન્હોંને કહા, ઈસસે મુરાદ કિસીકે મરને પર નૌહા કરના હૈ.[૧]

હઝરત સલમા બિન્તે કૈસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખાલા થીં ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ દોનોં કિબ્લોં (બૈતુલ મુકદ્દસ ઔર બૈતુલ્લાહ) કી તરફ મુંહ કરકે નમાઝેં પળ્હી થી ઔર વોહ બનૂ અદી બિન નજ્જાર કબીલેકી થીં, ફરમાતી હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ ઔર અન્સારકી ઔરતોંકે સાથ આપસે બૈઅત હો ગઈ. જબ આપને હમેં ઈન ચીઝોં પર બૈઅત ફરમાયા કે હમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગી, ચોરી નહીં કરેંગી, ઝિના નહીં કરેંગી, અપની ઔલાદકો કત્લ નહીં કરેંગી, કોઈ બોહતાન નહીં લાએંગી, જિસે હમને અપને હાથોં ઔર પૈરોં કે દર્મિયાન બાંધ ખડા કિયા હો ઔર કિસી નેકીકે કામમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નાફરમાની નહીં કરેંગી, તો આપને યેહ ભી ફરમાયા કે અપને ખાવિંદોંસે ખિયાનત નહીં કરોગી.

ચુનાંચે હમ બૈઅત હોકર વાપસ જાને લગીં, તો મૈંને ઉનમેંસે એક ઔરતસે કહા કે વાપસ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછ આઓ કે ખાવિંદોંસે ખિયાનત કરનેકા ક્યા મતલબ હૈ ? ઉસને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા. આપને ફરમાયા કે ખિયાનત યેહ હૈ કે ઔરત ખાવિંદકા માલ લેકર કિસીકો ખૂદ દે દે . (યા'ની ખાવિંદકી ઈજાઝતકે બગૈર)[૨]

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૮, મજ્મઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૮, કંઝ જિલ્દ ૧-૮૧
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૮, ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૪-૩૫૩

હઝરત ઉકૈલા બિન્તે અતીક બિન હારિસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં ઔર મેરી માં હઝરત કરીરા બિન્તે હારિસ ઉતવારીયા મુહાજિર ઔરતોંકે સાથ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુઈ. આપ અબતહ નામકી જગહ પર એક ખૈમામેં તશરીફ રખતે થે. આપને હમસે યેહ અહદ લિયા કે હમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગી. આગે આયત વાલે લફ્ઝ હૈં.

જબ હમ ઈકરાર કર ચુકીં ઔર આપસે બૈઅત હોને કે લિયે હાથ બળ્હાએ, તો આપને ફરમાયા, મૈં ઔરતોંકે હાથ નહીં છૂ સકતા. ચુનાંચે આપને હમારે લિયે મગ્ફિરતકી દુઆ કી ઔર યેહી હમારી બૈઅત થી.[૧]

હઝરત ઉમૈમા બિન્તે રૂકૈકા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈં કુછ ઔરતોંકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં બૈઅત હોને કે લિયે હાઝિર હુઈ. હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપસે ઈસ બાત પર બૈઅત હોતી હૈં કે અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝ કો શરીક નહીં કરેંગી, ચોરી નહીં કરેંગી, ઝિના નહીં કરેંગી, અપની ઔલાદકો કત્લ નહીં કરેંગી, કોઈ બોહતાન નહીં લાએંગી, જિસે હમને અપને હાથોં ઔર પૈરોંકે દર્મિયાન બાંધ ખડા કિયા હો ઔર કિસી નેકીકે કામમેં આપકી નાફરમાની નહીં કરેંગી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (યેહ ભી કેહ) કે જિતના તુમસે હો સકે. હમને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હમ પર હમસે ભી ઝયાદા તરસ ખાને વાલે હૈં. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આઈયે (આપ હાથ બળ્હાએં) હમ આપસે બૈઅત હોતી હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ઔરતોંસે મુસાફહા નહીં કરતા હૂં, સો ઔરતોંસે મેરી ઝુબાની બાત ઐસી હૈ જૈસે એક ઔરતસે (યા'ની મૈં ઔરતોંકો ઝુબાની બૈઅત કરતા હૂં, ચાહે સો (૧૦૦) હોં, ચાહે એક.)[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમૈમા બિન્તે રૂકૈકા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઈસ્લામ પર બૈઅત હોને કે ઈરાદેસે આઈ.

આપને ફરમાયા, મૈં તુમકો ઈસ બાત પર બૈઅત કરતા હૂં કે તુમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરોગી, ચોરી નહીં કરોગી, ઝિના નહીં કરોગી, અપને બચ્ચેકો કત્લ નહીં કરોગી, કોઈ બોહતાન નહીં લાઓગી, જિસે તુમને અપને હાથોં ઔર પૈરોંકે દર્મિયાન બાંધ ખડા કિયા હો ઔર નૌહા નહીં કરોગી ઔર જાહિલિયતકે પુરાને ઝમાનેકે મુતાબિક અપની ઝીનત દિખાતી નહીં ફિરોગી.[૩]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત ફાતિમા બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં બૈઅત હોને કે ઈરાદેસે આઈ. આપને કુર્આની આયત...

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૯

૨ ઈસાબા જિલ્દ ૪-૨૪૦

૩ મજ્મા જિલ્દ ૬-૩૭, ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૪-૩૫૨

أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ

અલ્લા યુશ્રિક્ન બિલ્લાહિ શયૂઅંવ્ વલા યસ્રિક્ન વલા યઝનીન.

કે મુતાબિક ઉનસે અહદ લેના શુરૂ કિયા, (જિસમેં શિર્ક ન કરને, ઝિના ન કરને વગૈરહકા ઝિક્ર હૈ) તો હઝરત ફાતિમાને શરમકે મારે અપના હાથ સર પર રખ લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકી યેહ અદા બહોત પસંદ આઈ. (ઉનકી ઈસ ઝિજક કો દેખકર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, "અય બીવી, ઈકરાર કર લો, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! હમને ઈન્હીં બાતોં પર બૈઅત કી હૈ."

ઉન્હોંને કહા, અચ્છા, ફિર ઠીક હૈ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસી આયતકે મઝમૂન કે મુતાબિક ઉનકો બૈઅત કિયા.[1]

હઝરત અઝઝા બિન્તે ખાયલ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ. ચુનાંચે આપને ઉનકો ઈન લફ્ઝોંમેં બૈઅત ફરમાયા કે તુમ ઝિના નહીં કરોગી, ચોરી નહીં કરોગી, ઔલાદકો ઝિંદા દફન નહીં કરોગી, ન ઝાહિરમેં, ન છુપકર.

મૈંને (અપને દિલમેં) કહા કે ઝાહિરમેં ઝિંદા દફન કરના તો મૈં જાનતી હૂં ઔર છુપ કર ઝિંદા દફન કરના, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા નહીં ઔર આપને મુઝે બતાયા નહીં, લેકિન મેરે દિલમેં ઈસકા મતલબ યેહ આયા હૈ કે ઈસસે મુરાદ ઔલાદકો બિગાડ દેના હૈ. ચુનાંચે મૈં અલ્લાહકી કસમ ! અપને કિસી બચ્ચેકો નહીં બિગાડૂંગી.[2]

હઝરત ફાતિમા બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ બિન અબ્દે શમ્સ ફરમાતી હૈં કે ઉનકો ઔર હિન્દ બિન્તે ઉત્બા કો લેકર અબૂ હુઝૈફા બિન ઉત્બા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ, તાકે યે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે બૈઅત હો જાએં. આપ હમસે અહદ લેને ઔર બૈઅત કી પાબંદિયાં બતાને લગે.

મૈંને આપકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય મેરે ચચેરે ભાઈ ! ક્યા આપને અપની કૌમમેં ઈન એબોં ઔર કમઝોરિયોંમેં સે કોઈ ચીઝ દેખી હૈ ? હઝરત હુઝૈફાને કહા, અરી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હો જાઓ, ક્યૂંકે ઈન્હીંસે લોગ બૈઅત હોતે હૈં ઔર યેહી પાબંદિયાં બતાઈ જાતી હૈં. હઝરત હિન્દ ને કહા, મૈં તો ચોરી (ન) કરને પર આપસે બૈઅત નહીં હોતી હૂં, ક્યૂંકે મૈં અપને શૌહરકે માલમેં સે ચોરી કરતી હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના હાથ પીછે હટા લિયા ઔર ઉન્હોંને ભી અપના હાથ પીછે કર લિયા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર અબૂ સુફયાનકો બુલાયા ઔર અબૂ સુફયાનસે ફરમાયા કે તુમ ઈસે અપને માલમેં સે લે લેને કી ઈજાઝત દે દો.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, કે તરો તાઝા (ખાને-પીને કી) ચીઝોંકી તો ઈજાઝત હૈ, અલબત્તા સૂખી ચીઝોં (જૈસે દિરહમ, દીનાર, કપડે, વગૈરહ) કી ઈજાઝત નહીં હૈ ઔર ન હી

---

૧ મજમઉઝઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૭
૨ મજમઉઝઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૩૭

કિસી નેઅમત કી. ચુનાંચે હમ આપસે બૈઅત હો ગઈ. ફિર હઝરત ફાતિમાને કહા, આપકે ખૈમેસે ઝયાદા નાપસંદીદા કોઈ ખૈમા નહીં થા, ઔર ઈસસે ઝયાદા કોઈ બાત પસંદ નહીં થી કે ઈસ ખૈમેકો ઔર ઈસ ખૈમેકે અંદર જો કુછ હે, ઉસ સબકો અલ્લાહ તબાહ કર દે ઔર અલ્લાહકી કસમ, અબ સબસે ઝયાદા આપકે કુબ્બેકે બારેમેં યેહ બાત પસંદ હૈ કે અલ્લાહ ઉસે આબાદ કરે ઔર ઉસમેં બરકત દે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈતની (મુહબ્બત મુઝસે) હોની ભી ચાહિયે. અલ્લાહકી કસમ, તુમમેં સે હર આદમી તભી કામિલ ઈમાન વાલા હોગા જબકે મૈં ઉસકો ઉસકી ઔલાદ ઔર વાલિદસે ઝયાદા મેહબૂબ હો જાઉં.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં બૈઅત હોને કે લિયે આઈ. આપને ઉનકે દોનોં હાથોંકો દેખા તો ફરમાયા, જાઓ ઔર (મેંહદી લગાકર) અપને દોનોં હાથોંકો બદલકર આઓ. ચુનાંચે વોહ ગઈ ઔર મેંહદી લગાકર અપને હાથોંકો બદલ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમકો ઈસ બાત પર બૈઅત કરતા હૂં કે તુમ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરોગી ઔર ચોરી નહીં કરોગી ઔર ઝિના નહીં કરોગી. ઈસ પર હઝરત હિન્દને કહા, ક્યા આઝાદ ઔરત ભી ઝિના કિયા કરતી હૈ ?

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ફક્રકે ડર સે અપને બચ્ચોંકો કત્લ નહીં કરોગી, તો ઉન્હોંને કહા ક્યા આપને હમારે લિયે બચ્ચે છોડે હૈં, જિન્હેં હમ કત્લ કરેં ? (સબ હી કો આપને લડાઈયોંમેં માર ડાલા હૈ) ફિર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હો ગઈ. ઔર ઉન્હોંને હાથોંમેં સોને કે દો કંગન પેહન રખે થે, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે આપ ઈન દો કંગનોંકે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યે તો જહન્નમકે અંગારોંમેં સે દો અંગારે હૈ.[૨]

હઝરત હિન્દને (અપને શૌહર અબૂ સુફયાન સે) કહા કે મૈં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે બૈઅત હોના ચાહતી હૂં.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, મૈંને તો અબ તક યેહ દેખા હૈ કે તુમ હમેશાસે (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત કા) ઈન્કાર કરતી રહી હો.

ઉન્હોંને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ, (તુમ્હારી યેહ બાત ઠીક હૈ) લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! આજ રાતસે પેહલે મૈંને ઈસ મસ્જિદમેં અલ્લાહકી ઈતની ઈબાદત હોતે હુએ નહીં દેખી, અલ્લાહકી કસમ ! મુસલમાનોંને સારી રાત નમાઝ પઢતે હુએ કિયામ, રૂકૂઅ ઔર સજ્દેમેં ગુઝારી હૈ.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, તુમ તો (ઈસ્લામકે ખિલાફ) બહોતસે કામ કર ચુકી હો, ઈસલિયે તુમ અપને સાથ અપની કૌમકે કિસી આદમીકો લે જાઓ. ચુનાંચે વોહ હઝરત

---

૧ હાકિમ જિલ્દ ૨-૪૮૬
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૭, ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૪-૩૫૪, ઈસાબા જિલ્દ ૪-૪૨૫

ઉમર (રદિ.) કે પાસ ગઈ ઔર હઝરત ઉમર ઉનકે સાથ ગએ ઔર ઉનકે લિયે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દાખિલે કી) ઈજાઝત માંગી. વોહ નકાબ ડાલે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ. આગે બૈઅતકા કિસ્સા ઝિક્ર કિયા હૈ.

ઈસી રિવાયતમેં હઝરત શઅ્બીસે યેહ નકલ કિયા ગયા હૈ કે હઝરત હિન્દને કહા કે મૈં તો અબૂ સુફયાનકા બહોત સા માલ ઝાએઅ કર ચુકી હૂં. તો અબૂ સુફયાનને કહા, તુમ મેરા જિતના માલ લે ચુકી હો, વોહ સબ તુમ્હારે લિયે હલાલ હૈ.[૧]

ઈબ્ને જરીરને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસસે ઈસી હદીસકો તફસીલસે ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઈસમેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, તુમ મેરા જિતના માલ લે ચુકી હો, ચાહે વોહ ખત્મ હો ગયા હો યા બાકી હો, સબ તુમ્હારે લિયે હલાલ હૈ.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસે ઔર આપને હિન્દકો પેહચાન લિયા ઔર ઉનકો બુલાયા ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ પકડ લિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મઅઝિરત કરને લગીં. આપને ફરમાયા, તુમ હિન્દ હો?

હઝરત હિન્દને કહા, પિછલી ઝિંદગીમેં જો હો ચુકા, અલ્લાહ ઉસે મઆફ કરે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે તવજ્જોહ હટા કર (બાકી ઔરતોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર) કહા કે વોહ ઝિના નહીં કરેંગી. તો હઝરત હિન્દ ને કહા કે ક્યા કોઈ શરીફ ઔરત ભી ઝિના કિયા કરતી હૈ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, અલ્લાહ કી કસમ ! શરીફ ઔરત ઝિના નહીં કરતી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર (ઔરતોં સે) કહા કે વોહ અપની ઔલાદકો કત્લ નહીં કરેંગી. હઝરત હિન્દ ને કહા, આપને હી તો ઉનકો બદર કી લડાઈ કે દિન કત્લ કિયા હૈ. અબ આપ જાનેં ઔર વોહ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ઔરતોંસે) કહા કે વોહ કોઈ બોહતાન નહીં લાએંગી જિસે ઉન્હોંને અપને પૈરોં ઔર હાથોંકે દર્મિયાન બાંધ ખડા કિયા હો ઔર કિસી નેકીકે કામમેં નાફરમાની નહીં કરેંગી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન ઔરતોંકો નૌહા કરનેસે મના કિયા. જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઔરતેં કપડે ફાડા કરતી થીં ઔર ચેહરે નોચા કરતી થીં ઔર સરકે બાલ કાટ દેતી થીં ઔર બહોત વાવેલા મચાયા કરતી થીં. (આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન તમામ કામોંસે મના ફરમાયા)[૨]

હઝરત ઉસૈદ બિન અબી ઉસૈદ બર્રાદ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) બૈઅત હોને વાલી ઔરતોંમેં સે એક ઔરતસે નકલ કરતે હૈં કે ઉન્હોંને કહા કે હમસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જિન બાતોં કા અહદ લિયા, ઉનમેં યે બાતેં ભી થીં કે હમ કિસી નેકી કે કામમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી નાફરમાની નહીં કરેંગી ઔર ચેહરા નહીં નોચેંગી, બાલોંકો નહીં બિખેરેંગી, ગિરેબાન નહીં ફાડેંગી ઔર વાવેલા નહીં કરેંગી.[૩]

---

૧ ઈબ્ને મુન્દા
૨ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૪-૩૫૫
૩ ઈબ્ને કસીર જિલ્દ ૫-૩૫૫

નાબાલિગ બચ્ચોં કા બૈઅત હોના

હઝરત મુહમ્મદ બિન અલી બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હસન, હઝરત હુસૈન, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદિ.) કો બચપન હી મેં બૈઅત ફરમાયા. ન અભી ઉનકી દાળ્હી નિકલી થી ઔર ન અભી યે લોગ બાલિગ હુએ થે. હમારે અલાવા ઔર કિસી બચ્ચેકો બૈઅત નહીં કિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદિ.) સે રિવાયત કિયા જાતા હૈ કે યે દોનોં સાત સાલકી ઉમ્રમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈન દોનોંકો દેખકર મુસ્કરાએ ઔર અપના હાથ બળ્હા દિયા ઔર ઈન દોનોંકો બૈઅત ફરમા લિયા.[૨]

હઝરત હરમાસ બિન ઝિયાદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં કમસિન બચ્ચા થા. મૈંને અપના હાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ બૈઅત હોને કે લિયે બળ્હાયા, લેકિન આપને મુઝે બૈઅત નહીં કિયા.[૩]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખુલફા કે હાથોં પર બૈઅત હોના

હઝરત મુન્તશિર કે વાલિદ કેહતે હૈં કે જિસ વક્ત યેહ આયત...

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ

ઈન્નલ્લઝીન યુબાયિઊનક ઈન્નમા યુબાયિઊનલ્લાહ

“તહકીક જો લોગ બૈઅત કરતે હૈં તુઝસે, વોહ બૈઅત કરતે હૈં અલ્લાહ સે” નાઝિલ હુઈ, તો આપને લોગોંકો ઉસ વક્ત ઈસ તરહ બૈઅત ફરમાયા કે હમ અલ્લાહકે લિયે બૈઅત હોતે હૈં ઔર હમ હક બાત માના કરેંગે.

ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને સહાબાકો બૈઅત કરતે હુએ ફરમાયા થા કે મૈં જબ તક અલ્લાહકા ફરમાંબરદાર રહૂં, તુમ મેરી બૈઅત પર ઉસ વક્ત તક બાકી રહો, લેકિન

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૪૦
૨ હૈસમી જિલ્દ ૯-૨૮૫, મુન્તખબ -૫,૨૨૭
૩ જમઉલ ફવાઈદ જિલ્દ ૧-૧૪

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર બાદ વાલે ખુલફાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરહ બૈઅત ફરમાયા.[૧]

હઝરત ઈબ્નુલ ઉફૈફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બાદ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લોગોં કો બૈઅત ફરમા રહે થે. સહાબાકી એક જમાઅત ઉનકી ખિદમતમેં આતી. વોહ કેહતે, ક્યા તુમ મુઝસે ઈસ બાત પર બૈઅત હોતે હો કે તુમ અલ્લાહ ઔર ઉસકી કિતાબકી ઔર ફિર અમીરકી બાત કો સુનોગે ઔર માનોગે ? વોહ લોગ કેહતે, જી હાં. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકો બૈઅત ફરમા લેતે.

મૈં ઉન્હીં દિનોં યા કુછ અર્સા પેહલે બાલિગ હો ચુકા થા. મૈં કુછ દેર આપકે પાસ ખડા રહા ઔર આપ લોગોંસે બૈઅતમેં જો અહદ લે રહે થે, વોહ મૈંને સીખ લિયા, ફિર મૈંને આપકે પાસ જાકર ખૂદ હી યેહ કેહના શુરૂ કર દિયા કે મૈં આપસે ઈસ બાત પર બૈઅત હોતા હૂં કે અલ્લાહ ઔર ઉસકી કિતાબકી ઔર ફિર અમીરકી બાત કો સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.

યેહ સુનકર આપને મુઝ પર ઉપરસે નીચે એક નિગાહ ડાલી. મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે મેરા યેહ અમલ આપકો બહોત પસંદ આયા. અલ્લાહકી ઉન પર રહમત હો. (ફિર આપને મુઝે બૈઅત ફરમા લિયા.)[૨]

હઝરત અબૂ સફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) શામકી તરફ કોઈ ફૌજ ભેજતે તો ઉનકો ઈસ બાત પર બૈઅત ફરમાતે કે (કાફિરોંસે) ખૂબ નેઝોંસે લડાઈ કરેંગે ઔર અગર પ્લેગકી બીમારી આ ગઈ તો ભી જમે રહેંગે.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં મદીના પહોંચા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા ઔર ઉનકી જગહ હઝરત ઉમર (રદિ.) ખલીફા બન ચુકે થે. મૈંને હઝત ઉમર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા, આપ અપના હાથ બળ્હાએં, મૈં આપકે હાથ પર ઉસી ચીઝ પર બૈઅત હોતા હૂં જિસ પર મૈં આપસે પેહલે આપકે સાથી (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)) સે બૈઅત હુવા થા કે જહાં તક મેરા બસ ચલેગા બાત સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.[૪]

હઝરત ઉમૈર બિન અતિય્યા લૈસી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ અપના હાથ ઊંચા કરેં, અલ્લાહ ઉસે ઊંચા હી રખે. મૈં આપસે અલ્લાહ ઔર ઉસકે તરીકે કે મુતાબિક બૈઅત હોતા હૂં.

આપને મુસ્કરાતે હુએ અપના હાથ ઊંચા કિયા ઔર ફરમાયા, ઈસ બૈઅતકા મતલબ યેહ હૈ કે ઈસ બૈઅતસે તુમ્હારે કુછ હક હમ પર આ ગએ ઔર હમારે કુછ હક તુમ પર આ ગએ (ઔર વોહ યેહ હૈં કે તુમ હમારી માનોગે ઔર હમ તુમ્હેં સહી-સહી બતાએંગે) ઔર

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૩-૪૫૮
૨ બૈહકી જિલ્દ ૮-૧૪૬
૩ કંઝ જિલ્દ ૨-૩૨૩
૪ કંઝ જિલ્દ ૨-૮૧

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હકીમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અપને ઈસ હાથસે હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઈસ બાત પર બૈઅત હુવા કે બાત સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.[૧]

હઝરત સુલૈમ બિન આમિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમરા કા વફ્દ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. ઉન્હોંને હઝરત ઉસ્માનસે ઈસ પર બૈઅત કરની ચાહી કે વોહ અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગે, નમાઝ કાયમ કરેંગે, ઝકાત દેંગે, રમઝાનકે રોઝે રખેંગે ઔર મજૂસિયોંકી ઈદ છોડ દેંગે. જબ ઉન્હોંને ઈન તમામ બાતોંકી હાં કર લી, તબ ઉનકો બૈઅત કિયા.[૨]

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ જમાઅતકો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ખિલાફતકે ફૈસલેકે લિયે) ઝિમ્મેદાર બનાયા થા, વોહ જમા' હોકર મશ્વરા કરને લગે, તો ઉનસે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા કે યેહ મેરા ફૈસલા હૈ કે મુઝે તો ખલીફા બનના નહીં હૈ, ખલીફા તો આપ લોગોંમેં સે કોઈ હોગા. અબ અગર આપ કહો તો આપ લોગોંમેં સે કિસી એક કો ચુન દેતા હૂં.

ચુનાંચે ઈન સબને હઝરત અબ્દુર્રહમાનકો ઈસકા ઇખ્તિયાર દે દિયા. જબ ઈન લોગોંને અપના મા'મલા હઝરત અબ્દુર્રહમાન કે સુપુર્દ કર દિયા તો સબ લોગોંકી તવજ્જોહ હઝરત અબ્દુર્રહમાનકી તરફ હો ગઈ. ઈસ જમાઅતકે બાકી લોગોં કે પાસ ન જાતા હુવા કોઈ નઝર આયા ઔર ન પીછે ચલતા હુવા. સબ લોગ ઈન્હીં દિનોંમેં હઝરત અબ્દુર્રહમાન કો હી જાકર અપને મશ્વરે દેતે, યહાં તક કે વોહ રાત આ ગઈ કે જિસકી સુબહકો હમ લોગ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે બૈઅત હુએ.

જબ ઉસ રાતકા કુછ હિસ્સા ગુઝર ગયા, તો હઝરત અબ્દુર્રહમાનને આકર મેરા દરવાઝા ઈસ ઝોરસે ખટખટાયા કે મૈં જાગ ઉઠા. ઉન્હોંને કહા, તુમ તો મઝે સે સો રહે હો ઔર મૈં આજ રાત ઝરા ભી નહીં સોયા. જાઓ હઝરત ઝુબૈર ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) કો બુલા લાઓ.

મૈં ઉન દોનોં કો બુલા લાયા. ઉન્હોંને ઈન દોનોં સે કુછ દેર મશ્વરા કિયા, ફિર મુઝસે કહા, જાઓ હઝરત અલી (રદિ.) કો મેરે પાસ બુલા લાઓ.

મૈં ઉનકો બુલા લાયા. ઉનસે હઝરત અબ્દુર્રહમાન આધી રાત તક અલગ બાતેં કરતે રહે. ફિર હઝરત અલી ઉનકે પાસ સે ઉઠકર ચલે ગએ. ઉન્હેં (અપને ખલીફા બનને કી) કુછ ઉમ્મીદ થી ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન કો હઝરત અલી (રદિ.) સે ઈસ બારે મેં કુછ ખતરા થા.

ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને મુઝસે કહા, જાઓ ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો બુલા લાઓ. મૈં ઉન્હેં બુલા લાયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ઉનસે બાતેં કરતે રહે, યહાં તક કે ફજર કી અઝાન પર દોનોં અલગ હુએ. જબ લોગ સુબહ કી નમાઝ પઢ ચુકે ઔર યેહ

૧ કંઝ જિલ્દ ૧-૮૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૧-૮૧

ઝિમ્મેદાર જમાઅત મિમ્બરકે પાસ જમા' હો ગઈ તો હઝરત અબ્દુર્રહમાનને મદીનામેં જિતને મુહાજિર ઔર અન્સાર થે, ઉન સબકે પાસ પૈગામ ભેજા ઔર ઉસ સાલ હજમેં ફૌજોં કે જો અમીર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ થે, ઉનકે પાસ ભી પૈગામ ભેજા.

જબ યે સબ લોગ જમા' હો ગએ તો હઝરત અબ્દુર્રહમાનને ખુત્બા પઢકર ફરમાયા, અય અલી ! મૈંને લોગોંકી રાયોં પર ખૂબ ગૌર કિયા. લોગ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે બરાબર કિસીકો નહીં સમઝતે હૈં. તુમ અપને દિલમેં કોઈ વૈસા ખયાલ ન આને દેના ઔર ફિર હઝરત ઉસ્માન તુમ અલ્લાહકે તરીકે પર ઉસકે રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ)કી ઔર ઉનકે બાદકે દોનોં ખુલફાકી સુન્નત પર ચલોગે. પેહલે ઉનસે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બૈઅત હુએ ઔર ફિર મુહાજિર ઔર અન્સાર ઔર ફૌજોંકે અમીર ઔર તમામ બૈઅત હુએ.[૧]

---

[1] બૈહકી જિલ્દ ૮-૧૪૭

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ઔર આપકે સહાબા કિરામ રદી. દીને હક કો ફૈલાને કે લિએ કિસ તરહ તકલીફોં ઔર સખ્તીયોં ઔર ભૂક પ્યાસ કો બરદાશ્ત કિયા કરતે થે ઔર અલ્લાહ કે કલિમા કો બુલંદ કરને કે લિયે અલ્લાહ કે વાસ્તે અપની જાનોંકો કુર્બાન કરના કિસ તરહ ઉનકે લિયે આસાન હો ગયા થા

હઝરત નુફૈર ફરમાતે હૈં કે એક દિન હમ લોગ હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં એક આદમી વહાંસે ગુઝરા. ઉસને કહા, કિતની ખુશકિસ્મત હૈં યે દો આંખેં જિન્હોંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હે. અલ્લાહકી કસમ ! હમેં તો તમન્ના હી રહી કે જો કુછ આપને દેખા, હમ ભી વોહ દેખ લેતે ઔર જિન મજ્લિસોંમેં આપ હાઝિર હુએ, હમ ભી ઉનમેં હાઝિર હોતે.

હઝરત નુફૈર કેહતે હૈં કે ઉસ આદમીકી બાત સુનકર હઝરત મિક્દાદ ભડક ઉઠે. મુઝે ઈસ પર તઅજ્જુબ હુવા કે ઉસને તો એક અચ્છી બાત હી કહી થી, (ફિર હઝરત મિક્દાદ ક્યૂં નારાઝ હો ગએ ?) તો હઝરત મિક્દાદને ઉસકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા કે જિસ મજ્લિસમેં અલ્લાહને તુમ્હેં શરીક ન હોને દિયા, તુમ ઉસ મજ્લિસમેં શરીક હોનેકી તમન્ના ક્યૂં કર રહે હો ? ક્યા પતા અગર તુમ ઉસ મજ્લિસમેં હોતે તુમ્હારા ક્યા હાલ હોતા ? અલ્લાહકી કસમ ! બહોતસે લોગોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા, લેકિન અલ્લાહને ઉનકો મુંહ કે બલ દોઝખમેં ડાલ દિયા, ક્યૂંકે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દઅવતકો કુબૂલ નહીં કિયા ઔર આપકો સચ્ચા ન માના. ક્યા ઈસ પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા નહીં કરતે હો કે ઉસને જબ તુમકો પૈદા કિયા, તો તુમ અપને રબકો પહચાનતે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જો કુછ લેકર આએ હૈં, તુમ ઉસે સચ્ચા માનતે થે ઔર (કુફ્રો ઈમાનકી) આઝમાઈશ દૂસરોં પર આઈ ઔર તુમ ઈસ આઝમાઈશસે બચ ગએ. અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઐસે ઝમાનેમેં ભેજા ગયા જિસમેં કુફ્ર ઔર ગુમરાહી ઈતને ઝોરોં પર થી કે કિસી નબીકે ઝમાનેમેં ઈતને ઝોરોં પર ન થી. એક લંબે અર્સેસે નબિયોંકા સિલસિલા રૂકા હુવા થા ઔર જાહિલિયતકા ઐસા દૌર-દૌરા થા કે બૂતોંકી ઈબાદતકો સબસે બેહતરીન સમઝા જાતા થા. આપ ઐસા ફુરકાન (ફૈસલેકી કિતાબ યાની કુર્આન) લેકર આએ કે જિસને હક ઔર બાતિલકો અલગ-અલગ કર દિયા ઔર (મુસલમાન) વાલિદ ઔર ઉસકે (કાફિર) બેટે કે દર્મિયાન જુદાઈ કર દી.

ચુનાંચે (મુસલમાન) આદમી યેહ દેખતા કે ઉસકા બાપ યા બેટા યા ભાઈ કાફિર હૈ (ઔર ખૂદ વોહ મુસલમાન હૈ) ઔર ઉસકે દિલકે તાલેકો ખોલકર અલ્લાહને ઈમાનસે ભર દિયા હૈ ઔર ઈસકા ભી ઉસે યકીન હૈ કે ઉસકા યેહ ખાસ તઅલ્લુક વાલા દોઝખમેં જાએગા ઔર ઈસ બાતકા ભી યકીન કે જો દોઝખમેં ગયા વોહ બરબાદ હો ગયા. ઈસલિયે (ઈસ ખયાલસે) ઉસે ન ચૈન આતા થા, ન ઉસકી આંખ ઠંડી હોતી થી, જિસે અલ્લાહને કુર્આન કી ઈસ દુઆમેં બયાન કિયા હૈ.....

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ

રબ્બના હબ્લના મિન અઝવાજિના વ ઝુર્રિયાતિના કુર્રત અઅયુન.

"અય રબ ! દે હમકો હમારી ઔરતોંકી તરફસે ઔર ઔલાદકી તરફસે આંખકી ઠંડક."[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ કેહતે હૈં કે કૂફા વાલોંમેં સે એક આદમીને હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન (રદિ.) સે કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! આપને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ ? ઔર ઉનકી સોહબત મેં રહે હૈં ?

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને કહા, હાં, અય મેરે ભતીજે !

ઉસ આદમીને કહા, આપ લોગ ક્યા કરતે થે?

હઝરત હુઝૈફાને કહા, હમ પૂરી તરહસે મેહનત કરતે થે.

ઉસ આદમીને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પા લેતે, તો હમ આપકો ઝમીન પર ન ચલને દેતે, બલકે કંધોં પર ઉઠાએ રખતે.

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને કહા, અય મેરે ભતીજે ! મૈંને ગઝવએ ખંદકકે મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અપના ઐસા સખ્ત હાલ દેખા. આગે ઉન્હોંને ઈસ મૌકે પર ખૌફકી ઝયાદતી ઔર ભૂક ઔર ગરમીકી સખ્તી બરદાશ્ત કરને વાલી હદીસ ઝિક્ર કી.

ઈમામ મુસ્લિમકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા યેહ તુમ કર લેતે ? અરે, મૈંને ગઝવએ અહઝાબ (ગઝવએ ખંદક) કી એક રાતમેં મુસલમાનોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ હાલમેં દેખા કે તેઝ હવા ચલ રહી થી ઔર સખ્ત સરદી પડ રહી થી ઔર આગે હદીસ ઝિક્ર કી.

હાકિમ ઔર બૈહકી કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત હુઝૈફાને કહા, અરે, ઈસકી તમન્ના ન કરો. આગે ઔર હદીસ ભી હૈ જૈસે ખૌફ બરદાશ્ત કરને કે બાબ મેં આએગી.[૨]

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૭૫, મજમ્મઉઝ્ઝવાઈદ જિલ્દ ૬-૧૭
૨ ઈબ્ને ઈસ્હાક

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેનેકી વજહસે સખ્તિયોં ઔર તકલીફોં કા બરદાશ્ત કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અલ્લાહકી ખાતિર જિતની તકલીફ મુઝે પહુંચાઈ ગઈ, ઉતની કિસીકો નહીં પહોંચાઈ ગઈ. ઔર જિતના મુઝે અલ્લાહકી વજહ સે ડરાયા ગયા, ઉતના કિસીકો નહીં ડરાયા ગયા ઔર મુઝ પર તીસ દિન ઔર તીસ રાતેં બરાબર ઐસી ગુઝરી હૈં કે મેરે ઔર બિલાલ (રદિ.) કે પાસ કિસી જાનદાર કે ખાને કે કાબિલ સિર્ફ ઈતની ચીઝ હોતી જો બિલાલકી બગલકે નીચે આ જાએ. (યાની બહોત થોડી મિક્દારમેં હોતી થી)[૧]

હઝરત અકીલ બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ અબૂ તાલિબકે પાસ આએ ઔર કહા, અય અબૂ તાલિબ ! આપકા ભતીજા (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) હમારે ઘરોં ઔર હમારી મજ્લિસોંમેં હમારે પાસ આતા હૈ ઔર હમેં ઐસી બાત સુનાતા હૈ, જિનસે હમેં બડી તકલીફ હોતી હૈ. અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં તો ઉસકો હમારે પાસ આને સે રોક દેં. તો અબૂ તાલિબને મુઝસે કહા, અય અકીલ ! અપને ચચેરે ભાઈકો મેરે પાસ ઢૂંઢકર લે આઓ.

ચુનાંચે મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અબૂ તાલિબકી એક કોઠરીમેં સે બુલાકર લાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે સાથ ચલ રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સાયેમેં ચલના ચાહતે થે (ક્યૂંકે ધૂપ તેઝ થી) લેકિન રાસ્તેમેં સાયા નહીં મિલ સકા, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂ તાલિબકે પાસ પહોંચ ગએ, તો આપસે અબૂ તાલિબને કહા, અય મેરે ભતીજે ! અલ્લાહકી કસમ ! જૈસે કે તુમકો ખૂદ ભી મા'લૂમ હૈ, મૈં તુમ્હારી હર બાત માનતા હૂં. તુમ્હારી કૌમ વાલોંને આકર યેહ કહા કે તુમ કા'બામેં ઔર ઉનકી મજ્લિસોંસે જાકર ઉનકો ઐસી બાતેં સુનાતે હો, જિનસે ઉનકો તકલીફ હોતી હૈ. અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો ઉનકે પાસ જાના છોડ દો.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની નિગાહકો આસમાનકી તરફ ઉઠા કર ફરમાયા કે જિસ કામકો દેકર મુઝે ભેજા ગયા હૈ, ઉસકો છોડનેકી મૈં કુદરત નહીં રખતા હૂં, જૈસે કે તુમમેં કોઈ સૂરજમેં સે આગકા શોલા લાને કી કુદરત નહીં રખતા.

ઈસ પર અબૂ તાલિબ ને કહા, મેરા ભતીજા કભી ગલત બાત નહીં કેહતા, તુમ સબ ભલાઈ કે સાથ વાપસ ચલે જાઓ.[૨]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અબૂ તાલિબને કહા, અય મેરે ભતીજે ! આપકી કૌમ મેરે પાસ આઈ હૈ ઔર ઉસને ઐસી-ઐસી બાતેં કહીં હૈં. તુમ મુઝ પર ભી તરસ

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૭, તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૯
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૪, બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૨

ખાઓ ઔર અપની જાન પર ભી ઔર ઈતના બોઝ મુઝ પર ન ડાલો કે જિસકો મૈં ન ઉઠા સકૂં ઔર ન તુમ. ઈસલિયે તુમ અપની કૌમકો વોહ બાતેં કેહની છોડ દો જો ઉનકો નાગવાર લગતી હૈં. ઈસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ સમઝે કે આપકે બારેમેં આપકે ચચાકી રાય બદલ ગઈ હૈ ઔર વોહ અબ આપકી મદદ છોડકર આપકો કૌમ કે હવાલે કરને વાલે હૈં ઔર અબ ઉનકા સાથ દેનેકી હિંમત નહીં રહી હૈ, ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય મેરે ચચા ! અગર સૂરજ મેરે દાહિને હાથમેં ઔર ચાંદ મેરે બાએં હાથ મેં રખ દિયા જાએ, તો ભી મૈં ઈસ કામકો છોડને વાલા નહીં હૂં. (મૈં ઈસ કામ મેં લગા રહૂંગા) યહાં તક કે અલ્લાહ ઈસ કામકો ગાલિબ કર દેં યા ઈસ કામકી કોશિશ મેં મેરી જાન ચલી જાએ.

ઈતના કેહકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખેં ડબડબા આઈ ઔર આપ રો દિયે ઔર આપ વહાંસે પીઠ ફેરકર ચલ દિયે.

જબ અબૂ તાલિબને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને કામમેં ઈતને પક્કે હૈં (કે ઈસકે લિયે જાન તક કુરબાન કરને ઔર ચાંદ-સૂરજ ઉઠા લેનેકો તૈયાર હૈં) તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પુકારા, અય મેરે ભતીજે !

આપ ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ, તો અબૂ તાલિબને કહા, આપ અપના કામ કરતે રહેં ઔર જૈસે દિલ ચાહતા હૈ કરતે રહેં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં કિસી વજહસે ભી તુમ્હારા કભી સાથ નહીં છોડૂંગા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબકા ઈન્તિકાલ હુવા તો કુરૈશકા એક કમીના આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને આયા, ઔર ઉસને આપ પર મિટ્ટી ડાલી. આપ અપને ઘર વાપસ ચલે ગએ. આપકી એક બેટી આકર આપકે ચેહરેસે મિટ્ટી સાફ કરને લગી ઔર રોને લગી.

આપને ફરમાયા, અય મેરી બેટી ! મત રો, ક્યૂંકે અલ્લાહ તુમ્હારે બાપકી ઝરૂર હિફાઝત કરને વાલે હૈં ઔર આપ ફરમા રહે થે કે અબૂ તાલિબકે ઈન્તિકાલ તક કુરૈશ મેરે સાથ ઈતની નાગવારીકા મા'મલા નહીં કર રહે થે. અબ યે શુરૂ હો ગએ હૈં.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો કુરૈશકે લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ તુર્શરૂઈ ઔર સખ્તીકે સાથ પેશ આને લગે. આપને ફરમાયા, અય મેરે ચચા ! આપકી કમી બહોત જલ્દ મેહસૂસ હોને લગી.[3]

હઝરત હારિસ બિન હારિસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને બાપસે પૂછા કે યેહ મજ્મા કૈસા હૈ ?

મેરે બાપ ને કહા, યે લોગ અપને એક બેદીન આદમી પર જમા' હૈં. ચુનાંચે હમ અપની સવારીસે ઉતરે તો દેખા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો અલ્લાહકો એક માન લેને ઔર ઉસ પર ઈમાન લાનેકી દઅવત દે રહે થે ઔર લોગ આપકી

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૨
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૩૪
૩ બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૦૮

દઅવતકા ઈન્કાર કર રહે થે ઔર આપકો તરહ-તરહકી તક્લીફેં દે રહે થે, યહાં તકકે આધા દિન બીત ગયા ઔર લોગ આપકે પાસસે ચલે ગએ, તો એક ઔરત પાનીકા બરતન ઔર રૂમાલ લિયે હુએ આઈ, જિસકા સીના ખુલા હુવા થા. આપને ઉસ ઔરતસે બરતન લેકર પાની પિયા ઔર વુઝૂ કિયા, ફિર ઉસ ઔરતકી તરફ સર ઉઠા કર કહા, અય મેરી બેટી ! અપને સીનેકો ઢાંપ લે ઔર અપને બાપકે બારેમેં કોઈ ખૌફ ઔર ખતરા મેહસૂસ ન કર.

હમને પૂછા, યેહ ઔરત કૌન હૈ ?

લોગોંને બતાયા, યેહ ઉનકી બેટી હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) હૈં.[૧]

હઝરત મુનીબ અઝદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં દેખા થા કે આપ ફરમા રહે થે, "અય લોગો! લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ" કેહ લો, કામિયાબ હો જાઓગે, તો મૈંને દેખા કે ઈનમેંસે કોઈ તો આપકે ચેહરે પર થૂક રહા હૈ ઔર કોઈ આપ પર મિટ્ટી ડાલ રહા હૈ ઔર કોઈ આપકો ગાલિયાં દે રહા હૈ. (ઔર યૂં હી હોતા રહા) યહાં તક કે આધા દિન ગુઝર ગયા.

ફિર એક લડકી પાનીકા પ્યાલા લેકર આઈ જિસસે આપને અપને ચેહરે ઔર દોનોં હાથોંકો ધોયા ઔર કહા, અય મેરી બેટી ! ન તો અપને બાપકે અચાનક કત્લ હોનેકા ખતરા મેહસૂસ કરો ઔર ન કિસી કિસ્મકી ઝિલ્લત કા.

મૈંને પૂછા, યેહ લડકી કૌન હૈ ?

લોગોંને યેહ બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટી ઝૈનબ (રદિ.) હૈં. વોહ એક બહોત ખૂબસૂરત બચ્ચી થીં.[૨]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઈબ્નુલ આસ (રદિ.) સે પૂછા કે આપ મુઝે બતાએં કે મુશ્રિકોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સબસે ઝયાદા કૌન સી તક્લીફ પહોંચાઈ ?

ઉન્હોંને કહા, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા'બેકે હતીમ મેં નમાઝ પઢ રહે થે કે ઈતને મેં ઉકબા બિન અબી મુએત આયા ઔર ઉસને અપના કપડા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ગરદનમેં ડાલકર ઝોરસે આપકા ગલા ઘોંટા. હઝરત અબૂબક્ર આએ ઔર ઉકબાકો કંધેસે પકડકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પીછે હટાયા ઔર યેહ કહા...

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُم بِالْبَيِّنَاتِ مِن رَّبِّكُمْ

અતક્તુલૂન રજૂલન્ અંય્ યકૂલ રબ્બિયલ્લાહુ વકદ જાઅકુમ બિલબય્યિનાતિ મિર્રબ્બિકુમ

"ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દકો ઈસ બાત પર કે કેહતા હૈ મેરા રબ અલ્લાહ હૈ ઔર લાયા તુમ્હારે પાસ ખુલી નિશાનિયાં તુમ્હારે રબ કી.[૩]

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૧
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૧
૩ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૬

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને સિર્ફ એક હી દિન દેખા કે કુરૈશ કા'બા કે સાયેમેં બૈઠે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કત્લ કરનેકા મશ્વરા દે રહે હૈં. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મકામે ઈબ્રાહીમકે પાસ નમાઝ પળ્હ રહે થે.

ચુનાંચે ઉકબા બિન અબી મુએત ખડા હોકર આપકી તરફ બળ્હા ઔર આપકી ગરદનમેં અપની ચાદર ડાલકર ઉસને આપકો ઈસ ઝોરસે ખીંચા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘુટનોંકે બલ ઝમીન પર ગિર ગએ. લોગોંમેં એક શોર મચ ગયા. સબને યેહ સમઝા કે આપ કત્લ કર દિયે ગએ હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) દૌડતે હુએ આએ ઔર ઉન્હોંને પીછે સે આપકી દોનોં બગલોંમેં હાથ ડાલકર આપકો ઉઠાયા, ઔર વોહ યેહ કેહતે જા રહે થે, ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દ કો ઈસ બાત પર કે કેહતા હૈ મેરા રબ અલ્લાહ હૈ.

ફિર કુફ્ફાર આપકે પાસસે ચલે ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખડે હોકર નમાઝ પૂરી ફરમાઈ. જબ આપ નમાઝસે ફારિગ હુએ તો કુફ્ફાર કા'બાકે સાયેમેં બૈઠે હુએ થે. આપ ઉનકે પાસસે ગુઝરે. આપને ફરમાયા...

"અય કુરૈશકે લોગો ! સુન લો, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ કી જાન હૈ ! મુઝે તુમ્હારી તરફ તુમ્હેં ઝબહ કરને કે લિયે ભેજા ગયા હૈ (યાની ન માનને વાલે હમારે હાથોં આખિર કત્લ હોંગે) ઔર આપને અપને હાથકો અપને હલક પર ફેરકર ઝબહ હોનેકી તરફ ઈશારા કિયા. તો આપસે અબૂ જહલને કહા, આપ તો નાદાન નહીં હૈં. (ઈસલિયે ઐસી સખ્ત બાત ન કહેં, બરદાશ્તસે કામ લેં.)

આપને ઉસસે ફરમાયા, તૂ ભી ઉનમેં સે હૈ. (જો આખિર કત્લ હોંગે.)[૧]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) સે પૂછા કે આપને કુરૈશકો અપની દુશ્મની ઝાહિર કરતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સબસે ઝયાદા તક્લીફ પહોંચાતે હુએ જો દેખા, વોહ ક્યા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, એક બાર કુરૈશકે સરદાર હતીમમેં જમા' થે. મૈં ભી વહાં મૌજૂદ થા. વોહ આપસમેં કેહને લગે કે ઈસ આદમીકી તરફસે હમેં જિતના સેહના પડા હૈ, હમેં ઈતના કભી નહીં સેહના પડા. યેહ હમેં બેવકૂફ કેહતા હૈ ઔર હમારે બડોંકો બુરા-ભલા કેહતા હૈ ઔર હમારે દીનમેં ઐબ નિકલતા હૈ હમારી જમાઅત કે ટુકડે-ટુકડે કર રહા હૈ ઔર હમારે મઅબૂદોં કો ગાલિયાં દેતા હૈ. હમને ઉસકી તરફ સે બહોત બરદાશ્ત કર લિયા હૈ.

વોહ લોગ ઈસ તરહકી બાતેં કર હી રહે થે કે સામનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલતે હુએ તશરીફ લાએ. આપને હજરે અસ્વદકો ચૂમા ઔર બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરતે હુએ ઉનકે પાસસે ગુઝરે. ઉન્હોંને આપકી કુછ બાતેં નકલ કરકે આપકો તા'ના દિયા.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને ઈસકા અસર આપકે મુબારક ચેહરે પર મેહસૂસ કિયા. આપ ઉનકે સામનેસે આગે ચલે ગએ. જબ આપ ઉનકે પાસેસે દોબારા ગુઝરને લગે તો ઉન્હોંને વૈસી હી બાતેં કેહકર આપકો ફિર તા'ના દિયા, જિસકા અસર મૈંને આપકે મુબારક ચેહરે પર મેહસૂસ કિયા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૨-૨૧૭, હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૬, દલાઈલુન્નુબૂવહ-૬૭

જબ આપ ઉનકે પાસસે તીસરી બાર ગુઝરને લગે તો ઉન્હોંને ફિર વૈસી હી બાતેં કેહકર આપકો તા'ના દિયા. આપને કહા, અય કુરૈશ કે લોગો ! ક્યા તુમ સુન રહે હો ? કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસકે કબ્ઝે મેં મુહમ્મદકી જાન હૈ, મૈં તો તુમ લોગોંકો ઝબહ કરને કે લિયે હી આયા હૂં. (યાની જો ઈમાન ન લાએગા, વોહ આખિર કત્લ હોગા.)

આપકી ઈસ બાત કી ઉન પર ઐસી હૈબત છા ગઈ કે વોહ સબ લોગ એકદમ સહમ ગએ, યહાં તક કે ઈસસે પેહલે જો આપ પર સખ્તી કરને કે બારેમેં સબસે ઝયાદા ઝોર લગા રહા થા, વોહ ભી આપસે આજિઝી ઔર ખુશામદસે બાત કરકે આપકો ઠંડા કરને લગ ગયા ઔર યૂં કેહને લગ ગયા, "અય અબુલ કાસિમ! આપ ભલાઈકે સાથ વાપસ તશરીફ લે જાએં. અલ્લાહકી કસમ ! આપ તો નાદાન આદમી નહીં હૈં, (ઈસલિયે ઐસી સખ્ત બાત ન કહેં, બરદાશ્તસે કામ લેં.) આપ વાપસ તશરીફ લે ગએ.

અગલે દિન વોહ લોગ ફિર હતીમ મેં જમા' હુએ. મૈં ભી ઉનકે સાથ થા. વોહ એક દૂસરેસે કેહને લગે કે ઈનકી તરફસે જો તક્લીફેં પેશ આ રહી હૈં ઉનકા તુમને ઉનસે તઝકિરા કિયા ઔર તુમ જો ઉનકે સાથ મા'મલા કર રહે હો, ઉસકા ઉનસે ઝિક્ર કિયા. (ઈસકે જવાબમેં) જબ ઉન્હોંને તુમકો ઐસી બાત સાફ-સાફ કેહ દી જો તુમ્હેં બુરી લગી, તો તુમને ઉનકો છોડ દિયા. (ઉનકે સાથ કુછ નહીં કિયા, કુછ કરના ચાહિયે થા)

વોહ આપસમેં યે બાતેં કર હી રહે થે કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સામનેસે તશરીફ લે આએ, સબ એકદમ આપકી તરફ ઝપટે ઔર આપકો ચારોં તરફસે ઘેર લિયા ઔર કેહને લગે, તુમ્હીં હો જો કેહતે હો ? ઔર યૂં કેહતે હો ? ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ સે ઉન્હેં જો બાતેં પહોંચતી રહતી થીં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે મઅબૂદોંકે ઔર ઉનકે દીનકે ઐબ ગિના રહે હૈ, વોહ સબ ઉન્હોંને કેહ ડાલીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, મૈંને યે સબ બાતેં કહીં હૈં. તો મૈંને દેખા કે ઉનમેં સે એક આદમીને આપકા ગિરેબાન પકડ લિયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આપકો બચાને કે લિયે ખડે હો ગએ ઔર રોતે હુએ કેહને લગે.

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ

અતક્તુલૂન રજૂલન્ અંય્ યકૂલ રબ્બિયલ્લાહુ

"ક્યા માર ડાલતે હો એક મર્દકો ઈસ બાત પર કે કેહતા હૈ મેરા રબ અલ્લાહ હૈ ?"

ફિર યે લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ સે ચલે ગએ. કુરૈશકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તકલીફ પહોંચાને કા સબસે ઝયાદા સખ્ત વાકિઅહ જો મૈંને દેખા, વોહ યેહ હૈ.[૧]

હઝરત અસ્મા (રદિ.) સે લોગોંને પૂછા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મુશ્રિકોંકી તરફ સે જો તક્લીફેં ઉઠાની પડીં, તુમને ઉનમેં ઝયાદા સખ્ત તક્લીફ

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૬, બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૬

કૌનસી દેખી? ઉન્હોંને કહા, મુશ્રિક મસ્જિદે હરામમેં બૈઠે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઔર આપ ઉનકે મઅબૂદોં કે બારેમેં જો ફરમાતે થે, ઉસકા તઝકિરા કર રહે થે કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સામનેસે તશરીફ લાએ. વોહ સબ એકદમ ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ટૂટ પડે. ચીખો પુકારકી આવાઝ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તક પહોંચી. લોગોં ને ઉનસે કહા, અપને હઝરતકો બચા લો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હમારે પાससે ઉઠ કર ચલ પડે. ઉનકી ચાર ઝુલ્ફેં થીં ઔર વોહ યેહ કેહતે જા રહે થે, તુમ્હારા નાસ હો. ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દકો ઈસ બાત પર કે કેહતા હૈ મેરા રબ અલ્લાહ હૈ ઔર લાયા હૈ તુમ્હારે પાસ ખુલી નિશાનિયાં તુમ્હારે રબ કી.

તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) પર ટૂટ પડે. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હમારે પાસ વાપસ આએ (ઔર કાફિરોંને આપકો ઈતના મારા થા કે) જિસ ઝુલ્ફકો ભી પકડતે, વોહ હાથમેં આ જાતી. (યા'ની સરકે બાલ ચોટોંકી વજહસે ઝડને લગ ગએ થે) ઔર વોહ ફરમા રહે થે.

تَبَارَكْتَ يَاذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ **તબારક્ત યાઝલ્ જલાલિ વલ ઈકરામ**

"તૂ બહોત બરકત વાલા હૈ અય બડાઈ ઔર અઝમત વાલે."[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર કાફિરોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈતના મારા થા કે આપ બેહોશ હો ગએ થે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખડે હોકર ઊંચી આવાઝ સે કેહને લગે, તુમ્હારા નાસ હો, ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દ કો ઈસ બાત પર કે વોહ કેહતા હૈ કે મેરા રબ અલ્લાહ હૈ. લોગોં ને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? કાફિરોંને કહા, પાગલ અબૂબક્ર હૈ.[2]

હઝરત અલી (રદિ.) એક દિન લોગોંસે બયાન કર રહે થે. ઉન્હોંને ફરમાયા, અય લોગો ! બતાઓ, લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બહાદુર કૌન હૈ ?

લોગોં ને કહા, અય અમીરૂલ મુઅમીનીન ! આપ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા કે જો ભી મેરે મુકાબલેમેં આયા, તો મૈં ઉસ પર ગાલિબ હુવા. ફિર ભી સબસે બહાદુર તો અબૂબક્ર હૈં. હમ લોગોં ને (ગઝવએ બદરકે મૌકે પર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે છપ્પર બનાયા થા. ફિર હમને કહા કે કૌન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહેગા તાકે કોઈ મુશ્રિક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (પર હમલે) કા ઈરાદા ન કર સકે? અલ્લાહકી કસમ ! હમમેં સે કોઈ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ ન જા સકા, બસ એક અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉસકી હિંમત કી ઔર વોહ નંગી તલવાર લિયે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સિરહાને ખડે રહે. જો કાફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ આનેકા ઈરાદા કરતા, યેહ ઉસ પર ઝપટતે. તો યેહ હૈં લોગોં મેં સબસે બહાદુર.

---
૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૭, ઈસ્તીઅબ જિલ્દ ૨-૨૪૭, હુલીયા જિલ્દ ૧-૩૧
૨ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૭, હાકિમ જિલ્દ ૩-૬૭

મૈંને એક બાર દેખા કે કુરૈશ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ચારોં તરફ સે પકડ રખા થા. કોઈ આપ પર નારાઝ હો રહા થા, કોઈ આપકો ઝિંઝોડ રહા થા ઔર વોહ યેહ કેહતે થે કે તુમને તમામ ખુદાઓંકા એક ખુદા બના દિયા. અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ દિન ભી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે અલાવા હમમેં સે ઔર કોઈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કરીબ ન જા સકા. યેહ આગે બઢે, કિસીકો મારતે થે, કિસીસે લડતે થે, કિસીકો ઝિંઝોડતે થે ઔર કેહતે જાતે થે, તુમ્હારા નાસ હો, ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દકો ઈસ બાત પર કે વોહ કેહતા હૈ મેરા રબ અલ્લાહ હૈ.

ઈતના કેહને કે બાદ હઝરત અલી (રદિ.) ને જો ચાદર ઓઢ રખી થી, વોહ ઊપર ઉઠાઈ ઔર રોને લગે, (ઔર ઈતના રોએ કે) ઉનકી દાઢી તર હો ગઈ, ફિર કહા, મૈં તુમસે અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં કે આલે ફિરઔનકા મો'મિન બેહતર હૈ, (જિનકા કુર્આનમેં ઝિક્ર હૈ) યા અબૂબક્ર ? તમામ લોગ ખામોશ રહે.

હઝરત અલી (રદિ.)ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! સારી ઝમીન આલે ફિરઔન કે મો'મિનોં સે ભર જાએ તો ઉન (કી ઝિંદગી ભરકે અમલ) સે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી એક ઘડી ઝયાદા કીમતી હૈ. આલે ફિરઔનકા વોહ મો'મિન તો અપના ઈમાન છુપા રહા થા ઔર યેહ અપને ઈમાનકા એ'લાન કર રહે થે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદે હરામમેં તશ્રીફ ફરમા રહે થે ઔર અબૂ જહલ બિન હિશામ, શૈબા બિન રબીઆ, ઉત્બા બિન રબીઆ, ઉક્બા બિન અબી મુઐત, ઉમૈયા બિન ખલ્ફ ઔર દો ઔર આદમી કુલ સાત કાફિર હતીમમેં બૈઠે હુએ થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝ પઢ રહે થે ઔર નમાઝમેં લંબે લંબે સજ્દે કર રહે થે.

અબૂ જહલને કહા, તુમમેં સે કૌન ઐસા હૈ જો ફલાં જગહસે જહાં ફલાં કબીલેને જાનવર ઝબહ કર રખા હૈ ઉસકી હોજ (ઓજડી) હમારે પાસ લે આએ, ફિર હમ વોહ હોજ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઊપર ડાલ દેં. ઉનમેંસે સબસે બદબખ્ત ઉક્બા બિન અબી મુઐત ગયા ઔર ઉસને વોહ હોજ લાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કંધોં પર ડાલ દી, જબકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેમેં થે.

મૈં વહાં ખડા થા, મુઝમેં બોલનેકી ભી હિંમત નહીં થી. મૈં તો અપની હિફાઝત નહીં કર સકતા થા. મૈં વહાંસે જાને લગા કે ઈતનેમેં આપકી સાહબઝાદી ને યેહ ખબર સુની, વોહ દૌડી હુઈ આઈ ઔર આપકે કંધોંસે હોજકો ઉન્હોંને ઉતારા, ફિર કુરૈશકી તરફ મુતવજ્જેહ કરકે ઉનકો બુરા-ભલા કેહને લગ ગઈ. કાફિરોંને ઉનકો કુછ જવાબ ન દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની આદતકે મુતાબિક સજ્દા પૂરા કરકે સર ઉઠાયા. જબ આપ નમાઝસે ફારિગ હુએ તો તીન બાર યેહ બદદુઆ કી, અય અલ્લાહ ! તૂ કુરૈશકી પકડ ફરમા. ઉત્બા, ઉક્બા, અબૂ જહલ ઔર શૈબાકી પકડ ફરમા. ફિર આપ મસ્જિદે હરામસે બાહિર તશ્રીફ લે ગએ.

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૭૧, હૈસમી જિલ્દ ૯-૪૭

રાસ્તે મેં આપકો અબૂલ બખ્તરી બગલમેં કોડા દબાએ હુએ મિલા. ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરા પરેશાન દેખકર પૂછા કે આપકા ક્યા હુવા ?

આપને ફરમાયા, મુઝે જાને દો.

ઉસને કહા, ખુદા જાનતા હે, મૈં આપકો ઉસ વક્ત તક નહીં છોડૂંગા જબ તક કે આપ મુઝે ન બતા દેં કે આપકો ક્યા પેશ આયા હે ?

આપકો ઝરૂર કોઈ બડી તક્લીફ પહોંચી હે.

જબ આપને દેખા કે યેહ તો મુઝે બતાએ બગૈર ન છોડેગા, તો આપને ઉસકો સારા વાકિઆ બતા દિયા કે અબૂ જહલ કે કેહને પર આપ પર હોજ ડાલી ગઈ.

અબૂલ બખ્તરીને કહા, આઓ મસ્જિદ ચલેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર અબુલ બખ્તરી ચલે ઔર મસ્જિદમેં દાખિલ હુએ. ફિર અબુલ બખ્તરી અબૂ જહલ કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર બોલા, અય અબુલ હકમ ! ક્યા તુમ્હારે હી કેહને કી વજહસે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) પર હોજ ડાલી ગઈ હે ?

ઉસને કહા, હાં.

અબુલ બખ્તરી ને કોડા ઉઠા કર ઉસકે સર પર મારા. કાફિરોંમેં આપસમેં હાથાપાઈ હોને લગી. અબૂ જહલ ચિલ્લાયા, તુમ લોગોંકા નાસ હો. તુમ્હારી ઈસ હાથા પાઈસે મુહમ્મદકા ફાયદા હો રહા હે. મુહમ્મદ તો યેહ ચાહતે હૈં કે હમારે બીચ દુશ્મની પૈદા કર દેં ઔર વોહ ઔર ઉનકે સાથી બચે રહેં.[૧]

બુખારી ઔર મુસ્લિમ ઔર તિર્મિઝી વગૈરહ ને અબુલ બખ્તરી વાલે કિસ્સેકો મુખ્તસર નકલ કિયા ઔર સહીહ બુખારીમેં યેહ ભી હે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર હોજ ડાલને કે બાદ વોહ લોગ ઝોર-ઝોર સે હંસને લગે ઔર હંસીકે મારે એક -દૂસરે પર ગિર રહે થે.

ઈમામ અહમદ કી રિવાયત મેં યેહ હે કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉન સાતોં કાફિરોં કો દેખા કે યે સારે કે સારે બદર કી લડાઈકે દિન કત્લ કિયે ગએ.[૨]

હઝરત યાકૂબ બિન ઉત્બા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સફા પહાડી પર તશરીફ લે જા રહે થે કે અચાનક સામનેસે આકર અબૂ જહલને આપકા રાસ્તા રોક લિયા ઔર આપકો બહોત તક્લીફ પહોંચાઈ.

હઝરત હમઝા (રદિ.) શિકારી આદમી થે ઔર ઉસ દિન વોહ શિકાર કરને ગએ થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અબૂ જહલને જો કુછ કિયા, વોહ હઝરત હમઝાકી બીવીને દેખ લિયા થા. ચુનાંચે જબ હઝરત હમઝા (શિકારસે) વાપસ આએ તો ઉનકી બીવીને ઉનસે કહા, અય અબૂ અમ્મારા ! જો કુછ અબૂ જહલને (આજ) તુમ્હારે ભતીજે કે સાથ કિયા હે, અગર તુમ ઉસે દેખ લેતે (તો ન જાને ઉસકે સાથ ક્યા કરતે, યેહ સુનકર) હઝરત હમઝાકો બડા ગુસ્સા આયા.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૮, દલાઈલુન્નુબૂવ -૯૦
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૪

ચુનાંચે વોહ ઘરમેં દાખિલ હોનેસે પેહલે હી અપની ગરદનમેં કમાન લટકાએ હુએ ઈસી તરહ ચલ દિયે ઔર મસ્જિદ (હરામ) મેં દાખિલ હુએ, વહાં ઉન્હોંને અબૂ જહલકો કુરૈશકી એક મજિલસમેં બૈઠે હુએ દેખા. ઉન્હોંને બગૈર કુછ કહે અબૂ જહલકે સર પર ઝોરસે કમાન મારી ઔર ઉસકા સર ઝખ્મી કર દિયા.

કુરૈશ કે કુછ લોગ ખડે હોકર હઝરત હમઝાકો અબૂ જહલસે રોકને લગે. હઝરત હમઝાને કહા, (આજસે) મેરા ભી વહી દીન હૈ જો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દીન હૈ. મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અપની બાતસે નહીં ફિરૂંગા. અગર તુમ (અપની બાતમેં) સચ્ચે હો, તો મુઝે ઈસસે રોક કર દેખ લો.

હઝરત હમઝા (રદિ.) કે મુસલમાન હોનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકો બહોત તાકત મિલી ઔર મુસલમાન અપને કામમેં ઔર પક્કે હો ગએ ઔર અબ કુરૈશ ડરને લગે, ક્યૂંકે ઉન્હેં મા'લૂમ થા કે અબ હઝરત હમઝા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝરૂર હિફાઝત કરેંગે.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ કુરઝી (રહ.) મુરસલન રિવાયત કરતે હૈં કે એક દિન હઝરત હમઝા રદિયલ્લાહુ અન્હુ અપની તીરંદાઝીસે વાપસ આએ, તો ઉનકો એક ઔરત મિલી, જિસને ઉનસે કહા, અય અબૂ અમ્મારા ! તુમ્હારે ભતીજેકો અબૂ જહલ બિન હિશામસે કિતની તકલીફ ઉઠાની પડી. ઉસને બુરા-ભલા કહા, ઉનકો તકલીફ પહોંચાઈ ઔર યેહ કિયા ઔર વોહ કિયા.

હઝરત હમઝા (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા કિસી ને ઐસા કરતે હુએ દેખા?

ઉસને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! બહોત સે લોગ દેખ રહે થે. હઝરત હમઝા વહાંસે ચલ દિયે ઔર સફા ઔર મરવહકે પાસ કુરૈશકી ઉસ મજિલસમેં પહોંચે, જહાં અબૂ જહલ બૈઠા હુવા થા. અપની કમાન પર ટેક લગાકર કેહને લગે, મૈંને ઐસે ઔર ઐસે તીર ચલાએ ઔર યેહ કિયા ઔર વોહ કિયા. ફિર ઉન્હોંને દોનોં હાથોંસે કમાન પકડકર અબૂ જહલકે કાનોંકે દર્મિયાન સર પર ઈસ ઝોરસે મારી કે કમાન ટૂટ ગઈ ઔર કહા કે યેહ તો કમાન કી માર થી, ઈસકે બાદ તલવારકી હોગી. મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં ઔર વોહ અલ્લાહકે પાસસે હક લેકર આએ હૈં.

લોગોં ને કહા, અય અબૂ અમ્મારા ! વોહ હમારે મઅબૂદોંકો બુરા-ભલા કેહતે હૈં ઔર યેહ કામ તો ઐસા હૈ કે અગર તુમ ભી કરો તો હમ તુમ્હેં ન કરને દેં, હાલાંકે તુમ ઉનસે અફઝલ હો ઔર અય અબૂ અમ્મારા ! તુમ તો અખ્લાકકે બુરે ન થે.[૨] હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક દિન મસ્જિદમેં (બૈઠા હુવા) થા કે ઈતને મેં અબુ જહલ સામનેસે આયા ઔર કેહને લગા કે મૈંને અલ્લાહકે લિયે નઝર (મન્નત) માની હૈ કે અગર મુહમ્મદકો સજદા કરતે હુએ દેખ લૂંગા તો ઉનકી ગરદનકો પાંવકે નીચે રૌંદ ડાલૂંગા.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૨૬૭
૨ હૈસમી જિલ્દ ૯-૨૬૭, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૧૮૨

મૈં વહાં સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચલ દિયા ઔર જાકર મૈંને ઉન્હેં અબૂ જહલકી બાત બતાઈ. આપ વહાંસે ગુસ્સેમેં નિકલે, યહાં તક કે મસ્જિદ હરામ પહોંચ ગએ ઔર મસ્જિદમેં દાખિલ હોનેકી આપકો ઈતની જલ્દી થી કે દરવાઝે કે બજાએ દીવાર ફલાંગ કર અંદર આએ. મૈંને કહા, આજ કા દિન તો બહોત બુરા હોગા. મૈંને અપની લુંગીકો મઝબૂત બાંધા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે હો લિયા. આપને અંદર જાકર યેહ પઢના શુરૂ કિયા....

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ○ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ

ઈકરઅ બિસ્મિ રબ્બિકલ્લઝી ખલક. ખલકલ્ ઈન્સાન મિન્ અલક.

પઢતે-પઢતે જબ આપ ઈસ આયત પર પહોંચે જિસમેં અબૂ જહલકા તઝકિરા હૈ..

كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ○ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ

કલ્લા ઈન્નલ્ ઈન્સાન લયતગા. અર્રઆહુસ્તગના.

તો એક આદમીને અબૂ જહલસે કહા, અય અબુલ હકમ ! યેહ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં હૈં.

ઉસને કહા, ક્યા તુમ વોહ (મંઝર) નહીં દેખ રહે હો જો મૈં દેખ રહા હૂં? અલ્લાહકી કસમ ! આસમાનકા કિનારા મુઝ પર બંદ હો ચુકા હૈ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સૂરહકે આખિર પર પહોંચે તો આપને સજ્દા ફરમાયા.[૧]

હઝરત બર્રા બિન્તે અબી તજરાત ફરમાતી હૈં કે એક દિન અબૂ જહલ ઔર ઉસકે સાથ કુછ કાફિરોંને અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાસ્તા રોકા ઔર આપકો બહોત તક્લીફ પહોંચાઈ, તો હઝરત તુલૈબ બિન ઉમૈર (રદિ.) અબૂ જહલકી તરફ બઢે ઔર ઉસે મારા જિસસે ઉસકા સર ઝખ્મી હો ગયા. લોગોંને હઝરત તુલૈબકો પકડ લિયા. અબૂ લહબ તુલૈબકી મદદ કે લિયે ખડા હુવા.

(હઝરત તુલૈબકી માં) હઝરત અરવા (રદિ.) કો જબ ઈસ વાકિઆકી ખબર લગી, તો ઉન્હોંને કહા કે તુલૈબ કી ઝિંદગીકા બેહતરીન દિન વોહ હૈ, જિસ દિન ઉસને અપને મમેરે ભાઈ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી મદદ કી.

લોગોંને અબૂ લહબસે કહા, (તુમ્હારી બહન) અરવા બેદીન હો ગઈ હૈ. અબૂ લહબ હઝરત અરવા કે પાસ ગયા ઔર ઉન પર નારાઝ હોને લગા, તો ઉન્હોંને કહા, તુમ ભી અપને ભતીજે (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી હિમાયતમેં ખડે હો જાઓ, ક્યૂંકે અગર વોહ ગાલિબ આ ગએ તો તુમ્હેં ઈખ્તિયાર હોગા, વરના તુમ્હેં અપને ભતીજેકે બારેમેં મા'ઝૂર સમઝા જાએગા. અબૂ લહબ ને કહા, ક્યા હમ તમામ અરબોં (સે લડને) કી તાકત રખતે હૈં? ઔર વોહ તો એક નયા દીન લેકર આયા હૈ.[૨]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૪૩, હૈસમી જિલ્દ ૮-૨૨૭, હાકિમ જિલ્દ ૩-૩૨૫
૨ ઈસાબા જિલ્દ ૪-૨૨૭

હઝરત કતાદહ મુરસલન બયાન કરતે હૈં કે ઉતૈબા બિન અબી લહબકી શાદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) સે હુઈ ઔર હઝરત રૂકૈયા (રદિ.) ઉતૈબાકે ભાઈ ઉત્બા બિન અબી લહબકે નિકાહ મેં થીં. અભી ઉનકી રૂખ્સતી નહીં હુઈ થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નુબૂવ્વત કા ઝુહૂર હુવા. જબ સૂરએ "તબ્બત યદા અબી લહબ" નાઝિલ હુઈ તો અબૂ લહબને અપને દોનોં બેટોં ઉતૈબા ઔર ઉત્બાસે કહા, મેરા તુમ દોનોં સે કોઈ તઅલ્લુક નહીં હૈ, અગર તુમ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી બેટિયોંકો તલાક ન દોગે ઔર ઉતૈબા ઔર ઉત્બા દોનોં કી માં બિન્તે હરબ બિન ઉમૈયા ને ભી, જિસે કુર્આન મેં "હમ્મા લતલ હતબ" કહા ગયા હૈ,કહા કે અય મેરે બેટો ! ઈન દોનોં કો તલાક દે દો, ક્યૂંકે યે દોનોં બે-દીન હો ગઈ હૈં. ચુનાંચે ઈન દોનોંને તલાક દે દી.

જબ ઉતૈબા ને હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ કો તલાક દે દી તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા ઔર કેહને લગા, મૈંને તુમ્હારે દીનકા ઈન્કાર કિયા ઔર તુમ્હારી બેટીકો તલાક દે દી હૈ, તાકે તુમ કભી મેરે પાસ ન આઓ ઔર ન મૈં તુમ્હારે પાસ આઉં. ફિર ઉસને આપ પર હમલા કરકે આપકી કમીઝકો ફાડ દિયા. વોહ મુલ્કે શામકી તરફ તિજારતકે લિયે જાને વાલા થા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહસે સવાલ કરતા હૂં કે વોહ તુઝ પર અપના કોઈ શેર મુસલ્લત કર દે. ચુનાંચે વોહ કુરૈશકે તિજારતી કાફલેકે સાથ ગયા. જબ યે લોગ ઝરકા નામકી જગહ પર પહોંચે તો રાતકો વહાં ઠહેર ગએ. એક શેરને ઉસ રાત ઉસ કાફલેકા ચક્કર લગાયા.

ઉતૈબા કેહને લગા, હાય, મેરી માંકી હલાકત. યેહ શેર તો મુઝે ઝરૂર ખા જાએગા, જૈસા કે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ને કહા થા. મુઝે ઈબ્ને અબી કબશા (યેહ નામ કાફિરોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રખા હુવા થા) ને માર ડાલા, જો કે મક્કા મેં હૈ ઔર મૈં શામ મેં હૂં. ચુનાંચે ઉસ શેરને સારે કાફલેમેં સે સિર્ફ ઉતૈબા પર હમલા કિયા ઔર ઉસકા ગોશ્ત નોચ ડાલા ઔર ઉસે માર ડાલા.

ઝુહૈર બિન અલા કેહતે હૈં કે હમેં હિશામ બિન ઉરવહને અપને બાપસે યૂં બયાન કિયા હૈ કે વોહ શેર ઉસ રાત ઉસ કાફલે કા ચક્કર લગા કર વાપસ ચલા ગયા. કાફલે વાલોં ને ઉતૈબાકો અપને દર્મિયાન લિટાયા. ચુનાંચે વોહ શેર દોબારા આયા ઔર સબકો ફાંદતા હુવા ઉતૈબા તક પહોંચા ઔર ઉસકે સરકો ચબા ડાલા. હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને પેહલે હઝરત રૂકૈયા (રદિ.) સે શાદી કી, ફિર (ઉનકી વફાત કે બાદ) હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમસે કી.[૧]

હઝરત રબીઆ બિન ઉબૈદ દિલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મેં તુમ લોગોં કો યેહ કેહતે હુએ બહોત સુનતા હૂં કે કુરૈશ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત ગાલિયાં

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૧૮

દિયા કરતે થે ઔર તક્લીફ પહોંચાયા કરતે થે. મૈં ઉન વાકિઓંકા ઝયાદાસે ઝયાદા દેખને વાલા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઘર અબૂ લહબ ઔર ઉક્બા બિન અબી મુએતકે ઘરકે બીચ મેં થા. જબ આપ અપને ઘર વાપસ આતે તો દરવાઝે પર ઓજડી ઔર ખૂન ઔર ગંદગી પાતે. આપ અપની કમાનકે કિનારે સે ઈન સબ ચીઝોંકો હટાતે જાતે ઔર ફરમાતે, અય કુરૈશ કે લોગો ! યેહ પડોસી કે સાથ બહોત બુરા સુલૂક હૈ.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજા મોહતરમા હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ઉનસે બયાન ફરમાયા કે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા કે ઉહદકી લડાઈકે દિનસે ભી ઝયાદા સખ્ત દિન આપ પર કોઈ આયા હૈ ?

આપને ફરમાયા કે મુઝે તુમ્હારી કૌમકી તરફસે બહોત ઝયાદા તક્લીફેં ઉઠાની પડીં ઔર ઉનકી તરફસે મુઝે સબસે ઝયાદા તક્લીફ અકબા (તાઈફ) કે દિન ઉઠાની પડી. મૈંને (તાઈફ વાલોં કે સરદાર) ઈબ્ને અબ્દ યાલૈલ બિન અબ્દે કુલાલ કે સામને અપને આપકો પેશ કિયા, (કે મુઝ પર ઈમાન લાઓ ઔર મેરી નુસરત કરો ઔર મુઝે અપને યહાં ઠહેરા કર દઅવતકા કામ આઝાદી સે કરને દો) લેકિન ઉસને મેરી બાત ન માની. મૈં (તાઈફસે) બડા ગમગીન ઔર પરેશાન હોકર અપને રાસ્તે પર (વાપસ) ચલ પડા. (મૈં યૂં હી ગમગીન ઔર પરેશાન હોકર ચલતા રહા). કર્ને સઆલિબ નામકી જગહ પર પહોંચ કર (મેરે ઈસ ગમ ઔર પરેશાનીમેં) કુછ કમી આઈ, તો મૈંને અપના સર ઉઠાયા તો દેખા કે એક બાદલ મુઝ પર સાયા કિયે હુએ હૈ. મૈંને ગૌર સે દેખા તો ઉસમેં હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ થે.

ઉન્હોંને મુઝે આવાઝ દી ઔર કહા કે અલ્લાહને આપકી કૌમકી વોહ બાતેં જો આપસે હુઈ, સુનીં ઔર ઉનકે જવાબ ભી સુને ઔર એક ફરિશ્તેકો જિસસે મુતઅલ્લિક પહાડોંકી ખિદમત હૈ, આપકે પાસ ભેજા હૈ કે આપ ઉન કુફ્ફારકે બારે મેં, જો ચાહેં ઉસે હુક્મ દેં.

ઈસકે બાદ પહાડોંકે ફરિશ્તેને મુઝે આવાઝ દેકર સલામ કિયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય મુહમ્મદ ! આપને જો હઝરત જિબ્રઈલ સે સુના હૈ, વોહ બિલ્કુલ ઠીક હૈ. આપ ક્યા ચાહતે હૈં ? અગર આપ ઈર્શાદ ફરમા દેં, તો મૈં (મક્કાકે) દોનોં પહાડોં (અબૂ કુબૈસ ઔર અહમર) કો ઉન પર મિલા દૂં, (જિસસે યે સબ બીચમેં કુચલ જાએં.)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ ઉનકી પુશ્તોંમેં ઐસે લોગોંકો પૈદા કરેગા જો એક અલ્લાહકી ઈબાદત કરેંગે ઔર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં કરેંગે.[૨]

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ બયાન કરતે હૈં કે જબ અબૂ તાલિબકા ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ ઉમ્મીદ લેકર તાઈફ તશ્રીફ લે ગએ કે વહાં વાલે આપકો અપને યહાં ઠહેરા લેંગે. ચુનાંચે આપ કબીલા સકીફ કે તીન આદમિયોંકે પાસ તશ્રીફ લે ગએ જો ઉસ કબીલેકે સરદાર થે ઔર આપસમેં ભાઈ-ભાઈ થે ઔર ઉનકે નામ અબ્દે યાલૈલ ઔર

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૬-૨૧
૨ બુખારી જિલ્દ ૧-૪૫૮

હબીબ ઔર મસ્ઊદ થે. યે અમ્રકે બેટે થે. આપને અપને આપકો ઉન પર પેશ ફરમાયા ઔર ઉન લોગોંસે અપની કૌમકી નાકદરી ઔર બેહુરમતી કી શિકાયત કી, લેકિન ઉન લોગોંને આપકો બહોત બુરા જવાબ દિયા.[૧]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અબૂ તાલિબકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર (કુફ્ફારે કુરૈશકી તરફ સે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર તક્લીફેં ઔર સખ્તિયાં ઔર બળ્હ ગઈ. આપ કબીલા સકીફકે પાસ ઈસ ઉમ્મીદ પર તશરીફ લે ગએ કે વોહ આપકો અપને યહાં ઠહેરા લેંગે ઔર આપકી મદદ કરેંગે. આપને દેખા કે કબીલા સકીફકે તીન સરદાર હૈં જો કે આપસમેં ભાઈ હૈં અબ્દ યાલૈલ બિન અમ્ર ઔર હબીબ બિન અમ્ર ઔર મસ્ઊદ બિન અમ્ર ! આપને અપને આપકો ઉન પર પેશ કિયા ઔર ઉન લોગોંસે તક્લીફોંકી ઔર અપની કૌમકી બેહુરમતી કરનેકી શિકાયત કી.

ઈનમેં સે એક ને કહા કે અગર અલ્લાહને આપકો કુછ દેકર ભેજા હો તો મૈં કા'બાકે પરદોંકી ચોરી કરૂં (યાની અલ્લાહને આપકો કુછ દેકર નહીં ભેજા) ઔર દૂસરેને કહા કે ઈસ મજ્લિસકે બાદ મૈં આપસે કભી ભી કોઈ બાત નહીં કરૂંગા, ક્યૂંકે અગર આપ વાકઈ રસૂલ હૈં તો આપકા દર્જા ઈસસે બહોત ઊંચા હૈ કે મુઝ જૈસા આપસે બાત કરે ઔર તીસરે ને કહા, (રસૂલ બનાનેકે લિયે આપ હી રેહ ગએ થે?) ક્યા અલ્લાહ આપકે અલાવા કિસી ઔર કો રસૂલ નહીં બના સકતે થે? ઔર આપને ઈનસે જો બાતેં કીં, ઉસે ઉન્હોંને સારે કબીલોંમેં ફૈલા દી ઔર વોહ સબ જમા' હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મઝાક ઉડાને લગે ઔર આપકે રાસ્તે પર દો સફેં બનાકર બૈઠ ગએ ઔર ઉન્હોંને અપને હાથોંમેં પત્થર લે લિયે ઔર આપ જો કદમ ભી ઉઠાતે યા રખતે, ઉસે પત્થર મારતે, ઔર આપકા મઝાક ભી ઉડાતે જાતે.

જબ આપકે દોનોં મુબારક કદમસે ખૂન બેહ રહા થા, તો આપ ઉન લોગોં કે એક અંગૂરોં કે બાગમેં ચલે ગએ ઔર એક અંગૂરકી બેલકે નીચે સાયેમેં બૈઠ ગએ. આપ બહોત ગમગીન, રંજીદા ઔર દુખી થે ઔર આપકે દોનોં કદમોંસે ખૂન બેહ રહા થા, ઉસી બાગમેં ઉત્બા બિન રબીઆ ઔર શૈબા બિન રબીઆ કાફિર ભી થે. જબ આપને ઈન દોનોંકો દેખા તો ઉનકે પાસ જાના પસંદ ન ફરમાયા, ક્યૂંકે આપ જાનતે થે કે યે દોનોં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકે દુશ્મન હૈં, હાલાંકે આપ સખ્ત તક્લીફ ઔર પરેશાની મેં થે.

ઈન દોનોંને અપને ગુલામ અદ્દાસકો અંગૂર દેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં ભેજા. વોહ ઈસાઈ થે ઔર નીનવા કે રેહને વાલે થે. અદ્દાસને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને અંગૂર રખ દિયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (અંગૂર ખાનેકે લિયે) બિસ્મિલ્લાહ પળ્હી, ઈસસે અદ્દાસકો બડા તઅજ્જુબ હુવા. આપને ઉનસે પૂછા, તુમ કહાંકે રેહને વાલે હો ? ઉન્હોંને કહા, મૈં નીનવા કા રેહને વાલા હૂં.

આપને ફરમાયા, તુમ ઉસ ભલે ઔર નેક આદમીકે શહર કે રેહને વાલે હો, જિનકા નામ હઝરત યૂનુસ બિન મત્તા અલૈહિસ્સલામ થા. અદ્દાસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા કે આપકો કૈસે પતા ચલા કે હઝરત યૂનુસ બિન મત્તા કૌન હૈં ?

---

૧ ફત્હુલ બારી, જિલ્દ ૬-૧૯૮

આપકો હઝરત યૂનુસ અલૈહિસ્સલામકે જિતને હાલાત મા'લૂમ થે, વોહ અદ્દાસકો બતાએ, ઔર આપકી મુબારક આદત યેહ થી કે કિસી ઈન્સાનકા દર્જા ઉસસે કમ નહીં સમઝતે થે કે ઉસે અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચાએં, (યાની છોટે-બડે હર એક કો દઅવત દિયા કરતે થે). હઝરત અદ્દાસને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે હઝરત યૂનુસ બિન મત્તા અલૈ. કે બારેમેં કુછ ઔર બતાએં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર હઝરત યૂનુસ બિન મત્તાકે બારેમેં જિતની વહી ઉતરી થી, વોહ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અદ્દાસકો સુના દી. ઈસ પર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને સજ્દેમેં ગિર ગએ, ઔર આપકે કદમોંકો ચૂમને લગ ગએ, જિનમેંસે ખૂન બહ રહા થા.

જબ ઉત્બા ઔર ઉસકે ભાઈ શૈબાને અપને ગુલામ કો યેહ કરતે હુએ દેખા તો દોનોં સકતેમેં રેહ ગએ.

જબ અદ્દાસ ઉન દોનોંકે પાસ વાપસ આએ તો ઉન દોનોં ને ઉનસે કહા, તુમકો ક્યા હુવા કે તુમને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સજ્દા ભી કિયા ઔર ઉનકે કદમોંકો ભી ચૂમા ઔર હમને તુમકો હમમેંસે કિસી કે સાથ ઐસા કરતે હુએ નહીં દેખા.

હઝરત અદ્દાસને કહા, યેહ એક ભલે આદમી હૈં ઔર ઉન્હોંને મુઝે ઐસી બાતેં બતાઈ હૈં, જો મુઝે ઉસ રસૂલ કે બારે મેં મા'લૂમ થીં જિનકો અલ્લાહ ને હમારી તરફ ભેજા થા, જિનકો હઝરત યુનુસ બિન મત્તા અલૈહિસ્સલામ કહા હૈ ઔર ઉન્હોંને મુઝે બતાયા કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. ઈસ પર વોહ દોનોં હંસ પડે ઔર કેહને લગે, અરે ! યેહ આદમી તુમ્હેં તુમ્હારી ઈસાઈય્યતસે ન હટા દે. યેહ આદમી બહોત ધોકા દેતા હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કા વાપસ તશરીફ લે આએ.[૧]

હઝરત મૂસા બિન ઉક્બાકી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે તાઈફ વાલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રાસ્તે પર દો સફેં બનાકર (દાએં-બાએં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કો તક્લીફ પહોંચાને) કે લિયે બૈઠ ગએ. જબ આપ વહાં સે ગુઝરે તો જો કદમ ભી આપ ઉઠાતે યા રખતે, વોહ ઉસ પર પત્થર મારતે, યહાં તક કે આપકો લહૂલુહાન કર દિયા. જબ આપને ઉનસે છુટકારા પાયા તો આપકે દોનોં કદમોંસે ખૂન બહ રહા થા.

ઔર ઈબ્ને ઈસ્હાકકી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સકીફકી ભલાઈસે ના-ઉમ્મીદ હોકર જબ ઉનકે પાસસે ખડે હુએ, તો ઉનસે આપને ફરમાયા, તુમને જો કુછ કરના થા, કર લિયા (કે મેરી દઅવતકો કુબૂલ નહીં કિયા. ઈતના તો કહો કે તુમ મેરી બાત છુપા કર રખોગે, ક્યૂંકે આપ યેહ નહીં ચાહતે થે કે આપકી કૌમકો તાઈફ વાલોંને આપકે સાથ જો કુછ કિયા હૈ, વોહ મા'લૂમ હો, ક્યૂંકે ઈસસે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખિલાફ ઔર ઝયાદા જરી હો જાએંગે. લેકિન ઉન્હોંને ઐસા ન કિયા ઔર અપને નાદાન લડકોં ઔર ગુલામોંકો આપકે ખિલાફ ભડકાયા, જિસ પર વોહ આપકો બુરા-ભલા

---

૧ દલાઈલુન્નુબૂવ-૧૦૩

કેહને લગે ઔર આપકે ખિલાફ શોર મચાને લગે, યહાં તક કે આપકે ખિલાફ લોગોંકા મજ્મા જમા' હો ગયા ઔર ઉત્બા બિન રબીઆ ઔર શૈબા બિન રબીઆકે એક બાગમેં પનાહ લેને પર આપકો મજબૂર કર દિયા ગયા. ઉસ વક્ત વોહ દોનોં ઈસ બાગમેં થે. સકીફ કે જિતને લોગ આપકે પીછે લગે હુએ થે, વોહ વાપસ ચલે ગએ.

આપ અંગૂરકી એક બેલકે નીચે બૈઠ ગએ. રબીઆ કે યે દોનોં બેટે આપકો દેખ રહે થે ઔર તાઈફકે નાદાન લોગોં ને આપકો જો તક્લીફ પહોંચાઈ, ઉસે ભી ઉન્હોંને દેખા.

ઈબ્ને ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે મુઝસે યેહ ભી બયાન કિયા ગયા હૈ કે જબ આપ કબીલા બનૂ જુમ્હકી એક ઔરતસે મિલે, તો આપને ઉસસે ફરમાયા કે હમેં તુમ્હારી સુસરાલવાલોં સે કિતની તક્લીફ ઉઠાની પડી.

જબ આપકો (તાઈફ વાલોંકી તરફ સે) કુછ ઈત્મિનાન હુવા તો આપને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! તુઝ હી સે શિકાયત કરતા હૂં, મૈં અપની કમઝોરી ઔર બેકસી ઔર લોગોંમેં ઝિલ્લત ઔર રૂસવાઈ કી. અય અરહમુર્રાહમીન ! તૂ હી કમઝોરોં કા રબ હૈ ઔર તૂ હી મેરી પરવરદિગાર હૈ, તૂ મુઝે કિસકે હવાલે કરતા હૈ ? કિસી અજનબી બેગાને કે, જો મુઝે દેખકર તુર્શરૂ હોતા હૈ ઔર મુંહ ચળ્હાતા હૈ યા કિસી દુશ્મન કે જિસકો તુને મુઝ પર કાબૂ દે દિયા ? અય અલ્લાહ ! અગર તૂ મુઝસે નારાઝ નહીં હૈ, તો મુઝે કિસીકી ભી પરવાહ નહીં. તેરી હિફાઝત મુઝે કાફી હૈ. મૈં તેરે ચેહરે કે ઉસ નૂરકે તુફૈલ જિસસે તમામ અંધેરિયાં રોશન હો ગઈ ઔર જિસસે દુન્યા ઔર આખિરતકે સારે કામ દુરૂસ્ત હો જાતે હૈં, ઈસ બાતસે પનાહ માંગતા હૂં કે મુઝ પર તેરા ગુસ્સા હો યા તૂ મુઝસે નારાઝ હો, તેરી નારાઝીકા ઉસ વક્ત તક દૂર કરના ઝરૂરી હૈ જબ તક તૂ રાઝી ન હો, ન તેરે સિવા કોઈ તાકત હૈ, વ કૂવ્વત.

જબ ઉત્બા બિન રબીઆ ઔર શૈબા બિન રબીઆને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ઈસ હાલમેં દેખા તો રિશ્તેદારીકા જઝબા ઉનકે દિલમેં ઉભર આયા ઔર ઉન્હોંને અપને ઈસાઈ ગુલામકો બુલાયા, જિસકા નામ અદ્દાસ થા ઔર ઉસસે કહા કે અંગૂરોંકા યેહ ગુચ્છા લો ઔર ઈસ બડે ખ્વાનમેં રખકર ઉસ આદમીકે પાસ લે જાઓ ઔર ઉસસે કહો કે વોહ યેહ અંગૂર ખા લે.

ચુનાંચે અદ્દાસ વોહ અંગૂર લેકર ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને જાકર રખ દિયે ઔર આપસે અર્ઝ કિયા કે ખા લેં.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અંગૂરોં કી તરફ હાથ બળ્હાયા તો આપને બિસ્મિલ્લાહ પળ્હી ઔર અંગૂરોંકો ખાને લગે. અદ્દાસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકો ગૌર સે દેખકર કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! ઈસ ઈલાકે વાલે (ખાનેકે વક્ત) યૂં નહીં કેહતે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા, તુમ કૌનસે ઈલાકે કે હો ? ઔર તુમ્હારા દીન ક્યા હૈ ? ઉસને કહા, મૈં ઈસાઈ હૂં ઔર નીનવાકા રેહને વાલા હૂં. આપને ફરમાયા, તુમ તો નેક આદમી યૂનુસ બિન મત્તા કી બસ્તીકે રેહને વાલે હો. અદ્દાસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, આપકો યૂનુસ બિન મત્તાકા પતા કૈસે ચલા ?

આપને ફરમાયા, વોહ મેરે ભાઈ થે ઔર નબી થે ઔર મૈં ભી નબી હૂં. અદ્દાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પૂરે ઝુક ગએ ઔર આપકે સર ઔર હાથોં ઔર કદમોંકો ચૂમને લગે.

(યેહ મંઝર દેખકર) રબીઆ કે દોનોં બેટે આપસ મેં એક દૂસરેસે કેહને લગે, અરે, ઈન્હોંને તો તુમ્હારે ગુલામકો બિગાડ દિયા.

જબ હઝરત અદ્દાસ ઉન દોનોંકે પાસ વાપસ આએ, તો દોનોંને ઉનસે કહા, અય અદ્દાસ ! તેરા નાસ હો, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? તુમ ઉસ આદમીકે સર ઔર હાથોં ઔર કદમોંકો ચૂમ રહે થે. હઝરત અદ્દાસને કહા, અય મેરે આકા ! રૂએ ઝમીન પર ઈનસે બેહતર કોઈ નહીં હૈ, ઈન્હોંને ઐસી બાત બતાઈ હૈ, જિસે નબી કે અલાવા કોઈ નહીં જાન સકતા. દોનોં ને હઝરત અદ્દાસ સે કહા, તેરા નાસ હો, યેહ આદમી કહીં તુમ્હેં તુમ્હારે દીન સે ન હટા દે, ક્યૂંકે તુમ્હારા દીન ઉસકે દીન સે બેહતર હૈ.[૧]

હઝરત સુલૈમાન તયમીને અપની સીરતકી કિતાબમેં યેહ બયાન કિયા હૈ કે હઝરત અદ્દાસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા થા કે મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ હૈં.[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમ મુઝકો ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસ વક્ત દેખતીં, જબ હમ દોનોં ગાર (સૌર) પર ચઢ્હે થે, (તો અજબ મંઝર દેખતી) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દોનોં કદમોંસે ખૂન ટપક રહા થા ઔર મેરે દોનોં પાંવ (સુન હોકર) પથરા ગએ થે. હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કદમોંમેં સે ખૂન ટપકનેકી વજહ યે હૈ કે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નંગે પૈર ચલનેકે આદી નહીં થે (ઔર ઈસ મૌકે પર નંગે પાંવ ચલના પડા થા.)[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈ કે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા (દાહિના નિચલા રૂબાઈ) દાંત શહીદ હો ગયા થા ઔર આપકા મુબારક સર ઝખ્મી હો ગયા થા. આપ અપને મુબારક ચેહરેસે ખૂન પૂંછતે જાતે ઔર ફરમાતે જાતે કે વોહ કૌમ કૈસે કામિયાબ હોગી જિન્હોંને અપને નબીકે સરકો ઝખ્મી કર દિયા ઔર ઉસકા અગલા દાંત શહીદ કર દિયા, હાલાંકે વોહ ઉનકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દે રહે થે, ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી....

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

લયૂસ લક મિનલ્ અમ્રિ શયૂઉન્ અવ યતૂબ અલયહિમ અવ યુઅઝ્ઝિબહુમ ફઈન્નહુમ ઝાલિમૂન.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૧૩૫,૧૩૬
૨ ઈસાબા જિલ્દ ૨-૪૬૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૮-૩૨૯

"તેરા ઈખ્તિયાર કુછ નહીં, યા ઈનકો તૌબા દેવે અલ્લાહ યા ઈનકો અઝાબ કરે કે વોહ નાહક પર હૈં."[1]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક ચેહરા ઝખ્મી હો ગયા. સામનેસે હઝરત માલિક બિન સિનાન (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝખ્મકો ચૂસા ઔર આપકે ખૂનકો નિગલ ગએ. આપને ફરમાયા, જો ઐસા આદમી દેખના ચાહતા હૈ કે જિસકે ખૂનમેં મેરા ખૂન મિલ ગયા હૈ, વોહ માલિક બિન સિનાનકો દેખ લે.[2]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જબ ઉહદકી લડાઈકા ઝિક્ર ફરમાતે, તો યેહ ઈર્શાદ ફરમાતે કે યેહ દિન સારેકા સારા હઝરત તલ્હા (રદિ.) કે હિસાબમેં હૈ, ફિર (તફ્સીલસે) બયાન ફરમાતે હૈં કે લડાઈકે મૈદાનસે મુંહ મોડને વાલોંમેં સબસે પેહલે વાપસ લૌટને વાલા મૈં થા, તો મૈંને દેખા કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી હિફાઝતકે લિયે બડે ઝોરોંસે લડાઈ લડ રહા હૈ.

મૈંને અપને દિલમેં કહા કે ખુદા કરે યેહ હઝરત તલ્હા હોં, ઈસલિયે કે જો સવાબ મુઝસે છૂટના થા વોહ તો છૂટ ગયા. અબ મુઝે ઝયાદા પસંદ યેહ હૈ કે યેહ સવાબ મેરી કૌમકે કિસી આદમી કો મિલે (ઔર હઝરત તલ્હા મેરી કૌમકે આદમી થે) ઔર મેરે ઔર મુશ્રિકોં કે દર્મિયાન એક આદમી ઔર થા, જિસે મૈં પહચાન નહીં રહા થા, લેકિન વોહ મુઝસે ઝયાદા તેઝ ચલ રહા થા, તો અચાનક ક્યા દેખતા હૂં કે વોહ અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ હૈં.

હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે, તો હમને દેખા કે આપકા અગલા દાંત શહીદ હો ચુકા હૈ, આપકા મુબારક ચેહરા ઝખ્મી હૈ ઔર ખોદકી દો કડિયાં આપકે મુબારક ગાલમેં ઘુસ ગઈ હૈં. આપને હમસે ફરમાયા કે અપને સાથી તલ્હાકી ખબર લો, જો કે ઝયાદા ખૂન નિકલનેકી વજહસે કમઝોર હો ચુકે થે. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝખ્મી હાલતમેં દેખકર) હમ લોગ આપકે ઈસ ફરમાનકી તરફ તવજ્જોહ ન કર સકે. (હમ બહોત પરેશાન હો ગએ થે.)

મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેસે કડિયાં નિકાલને કે લિયે આગે બળ્હા તો હઝરત ઉબૈદાને મુઝે અપને હકકી કસમ દેકર કહા કે (યેહ સઆદત લેને કે લિયે) મુઝે છોડ દો. મૈંને યેહ મૌકા ઉનકે લિયે છોડ દિયા. ઉન્હોંને હાથસે કડિયાં નિકાલના પસંદ ન કિયા કે ઈસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તક્લીફ હોગી, બલકે દાંતોંસે પકડકર એક કડી નિકલી. કડીકે સાથ ઉનકા સામનેકા એક દાંત ભી નિકલકર ગિર ગયા. જો ઉન્હોંને કિયા, ઈસી તરહ કરને કે લિયે મૈં આગે બળ્હા. ઉન્હોંને ફિર મુઝે અપને હકકી કસમ દેકર કહા (યેહ સઆદત લેને કે લિયે) મુઝે છોડ દો ઔર ઉન્હોંને પેહલી બારકી તરહ દાંતોંસે પકડ કર કડીકો નિકાલા. ઈસ બાર કડીકે સાથ ઉનકા દૂસરા દાંત નિકલકર ગિર ગયા. દાંતોંકે ટૂટને કે બાવજૂદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા લોગોંમેં બડે ખૂબસૂરત નઝર આતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ બુખારી, મુસ્લિમ, તિર્મિઝી
૨ જમઉલ ફવાઈદ જિલ્દ ૨-૪૭

સલ્લમકી ખિદમતસે ફારિગ હોકર હમ લોગ હઝરત તલ્હાકે પાસ આએ. વોહ એક ગળ્હે મેં પડે હુએ થે ઔર ઉનકે જિસ્મ પર નેઝે ઔર તીર ઔર તલવાર કે સત્તરસે ઝયાદા ઝખ્મ થે ઔર ઉનકી ઉંગલી ભી કટ ગઈ થી. હમને ઉનકી દેખભાલ કી.[૧]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૯, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૨૯૮, કંઝ જિલ્દ ૫-૨૭

સહાબા કિરામ રદી. કા અલ્લાહ કી તરફ દઅવત દેનેકી વજહસે મશક્કતોં ઔર તકલીફોં કા બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા મશક્કતેં બરદાશ્ત કરના

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મર્દ સહાબા (રદિ.) કી તા'દાદ અડતીસ હો ગઈ તો વોહ એક બાર ઈકઠ્ઠા હુએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાતકા ઈસરાર કિયા કે અબ ખુલકર ઈસ્લામકી દઅવત દી જાએ. આપને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! અભી હમ લોગ થોડે હૈં, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈસરાર કરતે રહે, જિસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખુલ્લમ ખુલ્લા દઅવત દેનેકી ઈજાઝત દે દી.

ચુનાંચે મુસલમાન મસ્જિદે (હરામ) કે અલગ-અલગ હિસ્સોંમેં બિખર ગએ ઔર હર આદમી અપને કબીલેમેં જાકર બૈઠ ગયા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લોગોંમેં બયાન કરને કે લિયે ખડે હો ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈસ્લામમેં સબસે પેહલે બયાન કરને વાલે હૈં જિન્હોંને અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી તરફ (ખુલ્લમ ખુલ્લા ખડે હોકર) દઅવત દી, તો મુશ્રિક હઝરત અબૂબક્ર ઔર મુસલમાનોં પર ટૂટ પડે ઔર મસ્જિદે (હરામ) કે અલગ-અલગ હિસ્સોંમેં મુસલમાનોંકો ખૂબ મારા ગયા ઔર હઝરત અબૂબક્રકો તો ખૂબ મારા ભી ગયા ઔર પાંવ તલે રૌંદા ભી ગયા.

ઉત્બા બિન રબીઆ ફાસિક હઝરત અબૂબક્રકે કરીબ આકર ઉનકો કઈ તલે વાલે દો જૂતોં સે મારને લગા, જિનકો ઉનકે ચેહરે પર ટેળ્હા કરકે મારતા થા ઔર હઝરત અબૂબક્રકે પેટ પર કૂદતા ભી થા. (ઝયાદા માર ખાનેકી વજહસે ઈતની સૂજન આ ગઈ થી) કે ઉનકા ચેહરા ઔર નાક પહચાના નહીં જા રહા થા. (હઝરત અબૂબક્રકે કબીલા) બનૂ તૈમ વાલે દૌડતે હુએ આએ ઔર હઝરત અબૂબક્રસે મુશ્રિકોં કો હટાયા ઔર ઉનકો એક કપડેમેં ડાલકર ઉનકે ઘર લે ગએ ઔર ઉન્હેં હઝરત અબૂબક્રકે મર જાને મેં કોઈ શક નહીં થા.

ફિર કબીલા બનૂ તૈમને મસ્જિદે (હરામ) મેં વાપસ આકર કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! અગર અબૂબક્ર મર ગએ તો હમ (ઉનકે બદલેમેં) ઉત્બા બિન રબીઆકો માર ડાલેંગે. ફિર કબીલા વાલે હઝરત અબૂબક્રકે પાસ વાપસ આએ. (હઝરત અબૂબક્રકે વાલિદ) અબૂ કુહાફા ઔર કબીલા બનૂ તૈમવાલે ઉનસે બાત કરનેકી કોશિશ કરતે રહે (લેકિન વહ બેહોશ થે. ઉન્હોંને સારા દિન કોઈ જવાબ ન દિયા). તો દિન કે આખિર મેં (હોશ આને પર) હઝરત

અબૂબક્ર ને બાત કી, તો યેહ કહા કે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા હુવા? તો વોહ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ભલા-બુરા કેહને લગે ઔર ઉન્હેં મલામત કરને લગે ઔર ઉઠકર ચલ દિયે ઔર ઉનકી માં ઉમ્મે ખૈરસે કેહ ગએ કે ઉનકા ધ્યાન રખેં ઔર ઉન્હેં કુછ ખિલા-પિલા દેં.

જબ વોહ લોગ ચલે ગએ ઔર ઉનકી માં અકેલી રેહ ગઈ, તો વોહ (ખાને-પીનેકે લિયે) ઈસરાર કરને લગીં, મગર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) યેહ પૂછતે રહે કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા હુવા ?

ઉનકી માંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તુમ્હારે હઝરતકી કોઈ ખબર નહીં. તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા કે આપ ઉમ્મે જમીલ બિન્તે ખત્તાબકે પાસ જાએં ઔર ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં પૂછ કર આએં. ચુનાંચે વોહ ઉમ્મે જમીલકે પાસ ગઈ ઔર ઉનસે કહા કે અબૂબક્ર તુમસે મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહકે બારે મેં પૂછ રહે હૈં.

ઉમ્મે જમીલને કહા, મૈં ન તો અબૂબક્ર કો જાનતી હૂં ઔર ન મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ કો. હાં, અગર તુમ કહો તો મૈં તુમ્હારે સાથ તુમ્હારે બેટેકે પાસ ચલી ચલતી હૂં.

ઉન્હોંને કહા, ઠીક હૈ. ચુનાંચે હઝરત ઉમ્મે જમીલ ઉનકે સાથ ઉનકે ઘર આઈ, તો દેખા કે હઝરત અબૂબક્ર ઝમીન પર લેટે હુએ હૈં. (ઉનમેં બૈઠનેકી ભી તાકત નહીં હૈ) ઔર સખ્ત બિમાર હૈં. હઝરત ઉમ્મે જમીલ ઉનકે કરીબ જાકર ઝોર-ઝોરસે રોને લગીં ઔર ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપકો જિન લોગોંને તકલીફ પહોંચાઈ હૈ, વોહ બડે ફાસિક ઔર કાફિર લોગ હૈં ઔર મુઝે યકીન હૈ કે અલ્લાહ ઉનસે આપકા બદલા ઝરૂર લેગા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા બના ? હઝરત ઉમ્મે જમીલ ને કહા, યેહ આપકી માં સુન રહી હૈં.

હઝરત અબુબક્રને કહા, ઈનસે તુમ્હેં કોઈ ખતરા નહીં હૈં. હઝરત ઉમ્મે જમીલ ને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઠીક ઠાક હૈં. હઝરત અબૂબક્રને પૂછા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કહાં હૈં ?

ઉન્હોંને કહા કે દારે અરકમમેં. (હઝરત અરકમકે ઘર મેં) તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ખૂદ ન હાઝિર હો જાઉં, ઉસ વક્ત તક કુછ ન ખાઊંગા ન પિયૂંગા.

હઝરત ઉમ્મે ખૈર ઔર ઉમ્મે જમીલ દોનોં ઠહેરી રહીં, યહાં તક કે (કાફી રાત હો ગઈ ઔર) લોગોંકા ચલના-ફિરના બંદ હો ગયા. ફિર યે દોનોં હઝરત અબૂબક્રકો સહારા દેતે હુએ લેકર ચલીં, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂબક્રકો દેખકર ઉન પર ઝુક ગએ ઔર ઉનકા બોસા લિયા ઔર સારે મુસલમાન ભી ઉન પર ઝુક ગએ ઔર ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હો ગએ ઔર ઉનકી યેહ હાલત દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈન્તિહાઈ રિક્કત તારી હો ગઈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, મુઝે ઔર તો કોઈ તકલીફ નહીં હૈ, બસ ઉસ ફાસિકને

મેરે ચેહરેકો બડી તક્લીફ પહોંચાઈ હૈ ઔર યેહ મેરી માં હૈં જો અપને બેટેકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતી હૈં ઔર આપ બહોત બરકત વાલે હૈં. આપ મેરી માંકો અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેં ઔર ઉનકે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કરેં, શાયદ અલ્લાહ ઉનકો આપકે ઝરીએ આગસે બચા દે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાઈ ઔર ઉનકો અલ્લાહકી દઅવત દીં ઔર વોહ મુસલમાન હો ગઈ ઔર સહાબા કિરામ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઉસ ઘર મેં ઠહેરે રહે ઔર ઉનકી તા'દાદ ૩૯ થી. જિસ દિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મારા ગયા, ઉસ દિન હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) મુસલમાન હુએ થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ યા અબૂ જહલ બિન હિશામ (કી હિદાયત) કે લિયે દુઆ માંગી થી જો હઝરત ઉમરકે હક મેં કુબૂલ હુઈ. આપને બુધકે દિન દુઆ કી થી ઔર હઝરત ઉમર જુમેરાતકો મુસલમાન હુએ થે. (ઉનકે મુસલમાન હોને પર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઘરમેં મૌજૂદ સહાબાને ઈસ ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કહા, જિસકી આવાઝ મક્કાકે ઉપર વાલે હિસ્સેમેં ભી સુનાઈ દી.

હઝરત અરકમ (રદિ.) કે બાપ અંધે કાફિર થે, વોહ યેહ કેહતે હુએ બાહિર આએ કે અય અલ્લાહ ! મેરે બેટે ઔર અપને છોટે-સે ગુલામ અરકમકી મગ્ફિરત ફરમા, ક્યૂંકે વોહ કાફિર હો ગયા (યાની ઉન્હોંને ઈસ્લામકા નયા દીન ઇખ્તિયાર કર લિયા હૈ)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ અપના દીન ક્યૂં છુપાએં, જબકે હમ હક પર હૈં ઔર ઈન કાફિરોંકા દીન ખુલ્લમ ખુલ્લા ઝાહિર હો, જબકે વોહ નાહક પર હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમર ! હમ થોડે હૈં, હમેં જો તક્લીફ ઉઠાની પડી હૈ, વોહ તુમને દેખ હી લી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસને આપ કો હક દેકર ભેજા હૈ, મૈં જિતની મજ્લિસોંમેં કુફ્રકી હાલતમેં બૈઠા હૂં, મૈં ઉન તમામ મજ્લિસોંમેં જાકર ઈમાનકો ઝાહિર કરૂંગા. ચુનાંચે વોહ (દારે અરકમસે) બાહિર નિકલે ઔર બૈતુલ્લાહકા તવાફ કિયા, ફિર કુરૈશકે પાસસે ગુઝરે જો ઉનકા ઇન્તિઝાર કર રહે થે.

અબૂ જહલ બિન હિશામને (દેખતે હી) કહા, ફ્લાં આદમી કેહ રહા થા કે તુમ બેદીન હો ગએ હો.

હઝરત ઉમર ને ફરમાયા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વહદહૂ લા શરીક લહૂ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ."

મુશ્રિક (યેહ સુનકર) હઝરત ઉમરકી તરફ ઝપટે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હમલા કરકે ઉત્બાકો નીચે ગિરા લિયા ઔર ઉસ પર ઘુટને ટેક કર બૈઠ ગએ ઔર ઉસે મારને લગે ઔર અપની ઉંગલી ઉસકી દોનોં આંખોંમેં ઠૂંસ દી. ઉત્બા ચીખને લગા, લોગ પરે હટ ગએ, ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ખડે હો ગએ, જબ ભી કોઈ સૂરમા આપકે કરીબ આને લગતા, તો આપ કરીબ આને વાલોંમેં સે સબસે ઝયાદા ઈઝઝતદાર આદમીકો પકડ લેતે (ઔર ઉસકી ખૂબ પિટાઈ કરતે), યહાં તક કે સબ લોગ (હઝરત ઉમરસે) આજિઝ આ ગએ ઔર વોહ જિન

મજ્લિસોંમેં બૈઠા કરતે થે, ઉન તમામ મજ્લિસોંમેં જાકર ઉન્હોંને ઈમાનકા એ’લાન કિયા ઔર યૂં કુફ્ફાર પર ગાલિબ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આએ ઔર અર્ઝ કિયા કે મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, અબ આપકે લિયે કોઈ ખતરા નહીં હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં જિતની મજ્લિસોંમેં કુફ્રકી હાલતમેં બૈઠા કરતા થા, મૈં ઉન તમામ મજ્લિસોંમેં બે ખૌફો ખતર અપને ઈમાનકા એ’લાન કરકે આયા હૂં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર આપકે આગે-આગે હઝરત ઉમર ઔર હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ થે, યહાં તક કે આપને બૈતુલ્લાહકા તવાફ કિયા ઔર ઈત્મિનાનસે ઝુહરકી નમાઝ અદા ફરમાઈ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ દારે અરકમ વાપસ તશરીફ લાએ. ઈસકે બાદ હઝરત ઉમર અકેલે વાપસ ચલે ગએ ઔર ઉનકે બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી વાપસ તશરીફ લે ગએ.

સહી બાત યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) નબીએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બેઅસતકે છ સાલ બાદ ઉસ વક્ત મુસલમાન હુએ થે, જબકે સહાબા કિરામ હિજરત ફરમા કર હબ્શા જા ચુકે થે.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ સે મૈંને હોશ સંભાલા હૈ, માં-બાપકો ઈસી દીને ઈસ્લામ પર પાયા ઔર હર દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુબહ ઔર શામ દોનોં વક્ત હમારે યહાં તશરીફ લાયા કરતે થે. જબ મુસલમાનોં પર બહોત ઝયાદા ઝુલ્મ હોને લગા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હબ્શાકી તરફ હિજરત કરનેકે ઈરાદેસે ચલ પડે.જબ આપ બર્કુલ ગિમાદ પહોંચે, તો વહાં કબીલા કારહ કે સરદાર ઈબ્ને દગિનાસે મુલાકાત હુઈ. ઉસને પૂછા, અય અબૂબક્ર ! કહાં કા ઈરાદા હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા મુઝે મેરી કૌમને નિકાલ દિયા હૈ. અબ મેરા ઈરાદા હૈ કે મૈં ઝમીનકી સિયાહત કર લૂં ઔર અપને રબકી ઈબાદત કરૂં.

ઈબ્ને દગિના ને કહા, તુમ્હારે જૈસે આદમી કો ન ખૂદ નિકલના ચાહિયે ઔર ન ઉસકો નિકાલના ચાહિયે, ક્યૂંકે તુમ નાયાબ ચીઝેં હાસિલ કરકે લોગોંકો દેતે હો ઔર રિશ્તોંકો જોડતે હો, ઝરૂરતમંદોંકા બોઝ ઉઠાતે હો ઔર મેહમાન નવાઝી કરતે હો ઔર મુસીબતોંમેં મદદ કરતે હો. મૈં તુમ્હેં પનાહ દેતા હૂં. તુમ વાપસ ચલો ઔર અપને શહરમેં અપને રબકી ઈબાદત કરો. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર વાપસ આ ગએ ઔર ઈબ્ને દગિના ભી આપકે સાથ આયા ઔર શામકે વક્ત ઈબ્ને દગિનાને કુરૈશ કે સરદારોંકે પાસ ચક્કર લગાયા ઔર ઉનસે કહા કે અબૂબક્ર જૈસે આદમીકો ન ખૂદ (મક્કાસે) જાના ચાહિયે ઔર ન કિસીકો ઉનકો નિકાલના ચાહિયે. ક્યા તુમ ઐસે આદમીકો નિકાલતે હો જો નાયાબ ચીઝેં હાસિલ કરકે લોગોંકો દેતા હૈ ઔર રિશ્તે નાતે જોડતા હૈ ઔર ઝરૂરતમંદોંકા બોઝ ઉઠાતા હૈ ઔર મેહમાન નવાઝી કરતા હૈ ઔર મુસીબતોંમેં મદદ કરતા હૈ.

કુરૈશ ઈબ્ને દગિનાકો પનાહ દેનેકા ઈન્કાર ન કર સકે ઔર ઉન્હોંને ઈબ્ને દગિનાસે કહા કે અબૂબક્રસે કેહ દો કે વોહ અપને રબકી ઈબાદત અપને ઘરમેં કરેં, વહાં હી નમાઝ કરેં

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૩૦, ઈસાબા જિલ્દ ૪-૪૪૭

ઔર જિતના ચાહેં કુર્આન શરીફ પળ્હેં ઔર એલાનિયા ઈબાદત કરકે ઊંચી આવાઝસે કુર્આન પળ્હકર હમેં તક્લીફ ન પહોંચાએં, ક્યૂંકે હમેં ડર હૈ કે વોહ હમારી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકો ફિત્નામેં ડાલ દેંગે. ઈબ્ને દગિના ને યેહ બાત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો કેહ દી. કુછ અર્સે તક તો હઝરત અબૂબક્ર ઐસે હી કરતે રહે કે અપને ઘરમેં હી અપને રબકી ઈબાદત કરતે ઔર અપની નમાઝમેં આવાઝ ઊંચી ન કરતે ઔર અપને ઘર કે અલાવા કહીં ભી ઊંચી આવાઝસે નમાઝ ન પળ્હતે.

ફિર હઝરત અબૂબક્રકો ખયાલ આયા તો ઉન્હોંને અપને ઘરકે સેહનમેં એક મસ્જિદ બના લી ઔર ઉસમેં નમાઝ પળ્હને લગે ઔર કુર્આન ઊંચી આવાઝસે પળ્હને લગે, તો મુશ્રિકોંકી ઔરતેં ઔર બચ્ચે હઝરત અબૂબક્ર પર ટૂટ પડે. વોહ ઉન્હેં દેખ દેખકર હૈરાન હોતે, ક્યૂંકે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બહોત ઝયાદા રોને વાલે આદમી થે. જબ વોહ કુર્આન પળ્હા કરતે તો ઉન્હેં અપની આંખોં પર કાબૂ ન રેહતા (ઔર બે-ઈખ્તિયાર રોને લગ જાતે) તો ઈસસે કુરૈશ કે મુશ્રિક સરદાર ઘભરા ગએ. ઉન્હોંને ઈબ્ને દગિના કે પાસ આદમી ભેજા.

ચુનાંચે ઈબ્ને દગિના ઉનકે પાસ આએ તો કુરૈશકે મુશ્રિકોંને ઉનસે કહા, હમને અબુબક્ર કો ઈસ શર્ત પર તુમ્હારી પનાહમેં દિયા થા કે વોહ અપને ઘરમેં અપને રબકી ઈબાદત કરેંગે, ઉન્હોંને ઈસ શર્તકી ખિલાફવર્ઝી કી હૈ ઔર અપને ઘરકે સેહનમેં એક મસ્જિદ બના લી હૈ જિસમેં એલાનિયા નમાઝ પળ્હતે હૈં ઔર કુર્આન ઊંચી આવાઝ સે પળ્હતે હૈં. હમેં ડર હૈ કે વોહ હમારી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકો ફિત્ને મેં ડાલ દેંગે. આપ ઉનકો ઐસા કરનેસે રોક દેં. અગર વોહ એલાનિયા સબકે સામને ઈબાદત કરને પર ઈસરાર કરેં તો આપ ઉનસે કહેં કે વોહ આપકી પનાહ આપકો વાપસ કર દેં, ક્યૂંકે હમ નહીં ચાહતે કે હમ આપકે અહદકો તોડેં ઔર યૂં એલાનિયા ઊંચી આવાઝસે કુર્આન પળ્હનેકી હમ અબૂબક્રકો ઈજાઝત નહીં દે સકતે હૈં.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે ઈબ્ને દગિના હઝરત અબૂબક્રકે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા કે જિસ શર્ત પર મૈંને તુમકો અપની પનાહમેં લિયા થા વોહ શર્ત તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ, યા તો આપ વોહ શર્ત પૂરી કરેં યા મેરી પનાહ મુઝે વાપસ કર દેં, ક્યૂંકે મૈં યેહ નહીં ચાહતા કે અરબકે લોગ યેહ સુનેં કે મૈંને જિસ આદમીકો પનાહ દી થી, વોહ પનાહ તોડ દી ગઈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હારી પનાહકો વાપસ કરતા હૂં ઔર અલ્લાહકી પનાહ પર રાઝી હૂં. આગે હિજરતકે બારેમેં લંબી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઈસ હદીસ કો ઈસ તરહ રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર હિજરતકે ઈરાદેસે (મક્કાસે) રવાના હુએ. એક યા દો દિન સફર કિયા હી થા કે ઉનકી ઈબ્ને દગિનાસે મુલાકાત હુઈ ઔર વોહ ઉન દિનોં અહાબીશ (કારહ કબીલેકે અલગ-અલગ ખાનદાનોં) કે સરદાર થે. ઉન્હોંને પૂછા, અય અબૂબક્ર ! કહાં જા રહે હો ?

ઉન્હોંને કહા, મેરી કૌમને મુઝે નિકાલ દિયા, મુઝે બહોત તક્લીફ પહોંચાઈ ઔર ઉન્હોંને મેરે લિયે (મક્કામેં ઝિંદગી ગુઝારના) તંગ કર દિયા.

---

૧ બુખારી -૫૫૨

ઈબ્ને દગિના ને કહા, ક્યૂં ? અલ્લાહકી કસમ ! તુમ સારે ખાનદાનકી ઝીનત હો, તુમ મુસીબતોંમેં મુસીબતકે મારે હુઓં કી મદદ કરતે હો ઔર ભલે કામ કરતે હો ઔર નાયાબ કીમતી ચીઝેં હાસિલ કરકે દૂસરોંકો દેતે હો. તુમ (મક્કા) વાપસ ચલો, (આજ સે) તુમ મેરી પનાહ મેં હો.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર ઈબ્ને દગિનાકે સાથ (મક્કા) વાપસ આ ગએ ઔર વહાં ઈબ્ને દગિના ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ ખડે હોકર એ'લાન કિયા, અય કુરૈશકે લોગો ! મૈંને (અબૂબક્ર) બિન અબી કહાફાકો પનાહ દે દી. ઈસલિયે અબ હર એક ઉનસે અચ્છા હી સુલૂક કરે.

ચુનાંચે મુશ્રિકોંને હઝરત અબૂબક્ર કો તક્લીફ પહોંચાની છોડ દી ઔર ઈસ રિવાયત કે આખિરમેં યેહ હૈ કે ઈબ્ને દગિનાને કહા, અય અબૂબક્ર ! મૈંને તુમકો ઈસલિયે પનાહ નહીં દી થી કે તુમ અપની કૌમકો તક્લીફ પહોંચાઓ ઔર તુમ જિસ જગહ (યાની ઘરકા સેહન જહાં આજકલ) ઈબાદત કરતે હો ઉસે વોહ નાપસંદ કરતે હૈં ઔર ઉન્હેં ઈસ વજહસે તુમ્હારી તરફસે તક્લીફ પહોંચ રહી હૈ. ઈસલિયે તુમ અપને ઘરકે અંદર રહો ઔર વહાં જો ચાહો કરો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં તુમ્હારી પનાહ તુમ્હેં વાપસ કર દૂં? ઔર અલ્લાહકી પનાહ પર રાઝી હો જાઉં ? ઈબ્ને દગિનાને કહા, આપ મુઝે મેરી પનાહ વાપસ કર દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને તુમ્હારી પનાહ તુમ્હેં વાપસ કર દી. ચુનાંચે ઈબ્ને દગિના ખડે હુએ ઔર ઉન્હોંને એ'લાન કિયા, અય કુરૈશ કે લોગો ! ઈબ્ને અબી કુહાફા ને મેરી પનાહ મુઝે વાપસ કર દી હૈ. અબ તુમ અપને ઈસ સાથી કે સાથ જો ચાહો કરો.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાકને હી હઝરત કાસિમસે ઈસ તરહ રિવાયત કિયા હૈ કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈબ્ને દગિના કી પનાહસે બાહિર આ ગએ તો વોહ કા'બાકી તરફ જા રહે થે કે ઉન્હેં રાસ્તેમેં કુરૈશકા એક બેવકૂફ મિલા, જિસને ઉનકે સર પર મિટ્ટી ડાલી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસસે વલીદ બિન મુગીરહ યા આસ બિન વાઈલ ગુઝરા, ઉસસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તુમ દેખ નહીં રહે હો કે યેહ બેવકૂફ મેરે સાથ ક્યા કર રહા હૈ ? ઉસને કહા, યેહ તો તુમ ખૂદ અપને સાથ કર રહે હો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે રબ ! તૂ કિતના હલીમ (બરદાશ્ત કરને વાલા) હૈ.[૨] અય મેરે રબ ! તૂ કિતના હલીમ હૈ ! અય મેરે રબ ! તૂ કિતના હલીમ હૈ.

પીછે હઝરત અસ્મા (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે ચીખો પુકારકી અવાઝ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તક પહોંચી. લોગોંને ઉનસે કહા, અપને હઝરતકો બચા લો. હઝરત અબૂબક્ર હમારે પાસસે ઉઠકર ચલે ગએ. ઉનકી ચાર ઝુલ્ફેં થીં ઔર વોહ યેહ કેહતે જા રહે થે કે તુમ્હારા નાસ હો, ક્યા મારે ડાલતે હો એક મર્દ કો ઈસ પર કે કેહતા હૈ કે મેરા રબ અલ્લાહ હૈ ઔર તુમ્હારે પાસ લાયા હૈ ખુલી નિશાનિયાં તુમ્હારે રબ કી.

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૯૪
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૯૫

વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડકર અબૂબક્ર (રદિ.) પર ટૂટ પડે. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હમારે પાસ વાપસ આએ (ઔર કાફિરોંને આપકો ઈતના મારા થા) જિસ ઝુલ્ફકો ભી પકડતે, વોહ હાથમેં આ જાતી (યાની સરકે બાલ ચોટોંકી વજહસે ઝડને લગ ગએ થે) ઔર વોહ ફરમા રહે થે....

تَبَارَكْتَ يَاذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ **તબારકત યા ઝલ જલાલિ વલ ઈકરામ.**

તૂ બહોત બરકત વાલા હૈ, અય બડાઈ ઔર અઝમત વાલે !

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા મશક્કતેં બરદાશ્ત કરના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ્લામ લાએ, તો ઉન્હોંને પૂછા કે કુરૈશમેં સબસે ઝયાદા બાતોંકા નકલ કરને વાલા કૌન હૈ? ઉન્હેં બતાયા ગયા કે જમીલ બિન માઅ્મર જુમહી હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર સુબહકો ઉનકે પાસ ગએ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (ઈબ્ને ઉમર) (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ભી હઝરત ઉમર કે પીછે-પીછે ગયા. મૈં યેહ દેખના ચાહતા થા કે વોહ ક્યા કરતે હૈં ? મૈં બચ્ચા તો ઝરૂર થા, લેકિન જિસ ચીઝકો દેખ લેતા થા, ઉસે સમઝ લેતા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જમીલ કે પાસ જાકર ઉસસે કહા, અય જમીલ ! ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મૈં મુસલમાન હો ગયા હૂં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનમેં દાખિલ હો ગયા હૂં ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે વોહ (યેહ સુનકર) જમીલ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કુછ જવાબ ન દિયા, બલકે ખડે હોકર અપની ચાદર ઘસીટતે હુએ ચલ દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે પીછે ચલ દિયે ઔર મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પીછે, યહાં તક કે જમીલને મસ્જિદે હરામકે દરવાઝે પર ખડે હોકર ઝોરસે પુકાર કર કહા, અય કુરૈશકે લોગો! ગૌરસે સુનો, ખત્તાબ કા બેટા ઉમર બેદીન હો ગયા હૈ. કુરૈશ કાબાકે ઈર્દ-ગિર્દ અપની-અપની મજ્લિસોંમેં બૈઠે હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જમીલ કે પીછેસે કહા, યેહ તો ગલત કેહતા હૈ, મૈં તો મુસલમાન હુવા હૂં ઔર કલિમએ શહાદત, “અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વઅન્ન મુહમ્મદ રૅસૂલુલ્લાહ” પઢા હૈ. યેહ સુનતે હી સબ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ ઝપટે. વોહ સબ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે લડતે રહે, યહાં તક કે સૂરજ સરોં પર આ ગયા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) થક કર બૈઠ ગએ.

વોહ સબ મુશ્રિક હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સર પર ખડે થે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમા રહે થે કે જો તુમ્હારા દિલ ચાહતા હૈ, કર લો. મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે હમ (મુસલમાન) તીન સો (૩૦૦) હો ગએ તો યા તો તુમ (મક્કા) હમારે લિયે છોડકર ચલે જાઓગે યા હમ તુમ્હારે લિયે છોડકર ચલે જાએંગે.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે યૂં અભી હો હી રહા થા કે કુરૈશ કા એક બૂળ્હા આદમી સામનેસે આયા જો યમની ચાદર ઔર ધારીદાર કુરતા પેહને હુએ થા. વોહ ઉનકે પાસ આકર ખડા હો ગયા ઔર ઉસને પૂછા, તુમ લોગોંકો ક્યા હુવા ? લોગોં ને કહા, ઉમર બેદીન હો ગયા હૈ. ઉસ બૂળ્હે ને કહા, અરે છોડો. એક આદમીને અપને લિયે એક બાત પસંદ કી હૈ, તુમ ઉસસે ક્યા ચાહતે હો ? ક્યા તુમ સમઝતે હો કે કબીલા બનૂ અદી અપને આદમી (હઝરત ઉમર) કો ઐસે હી તુમ્હારે હવાલે કર દેંગે ? ઈસ આદમીકો છોડ દો ઔર ચલે જાઓ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ બડે મિયાં કે કેહતે હી વોહ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઐસે છટ ગએ, જૈસે કે ઉનકે ઉપરસે કોઈ ચાદર ઉતાર લી ગઈ હો. જબ મેરે વાલિદ હિજરત કરકે મદીના ચલે ગએ, તો મૈંને ઉનસે પૂછા, અય અબ્બા જાન ! જિસ દિન આપ ઈસ્લામ લાએ થે ઔર મક્કાકે કાફિર આપસે લડ રહે થે તો એક આદમીને આકર ઉન લોગોં કો ડાંટા થા, જિસ પર લોગ સબ આપકો છોડકર ચલે ગએ થે, વોહ આદમી કૌન થા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! વોહ આસ બિન વાઈલ સહમી થે.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઘરમેં ખૌફ ખાએ બૈઠે હુએ થે કે ઈતને મેં આસ બિન વાઈલ સહમી અબૂ અમ્ર ઉનકે પાસ આયે. વોહ યમની ચાદર ઓળ્હે હુએ થે ઔર ઐસી કમીઝ પેહને હુએ થે, જિસકે પલ્લે રેશમ કે સાથ સિલે હૂએ થે. યેહ અબૂ અમ્ર બનૂ સહમ કબીલા કે થે ઔર યે લોગ જાહિલિયત કે ઝમાનેમેં હમારે દોસ્ત થે. ઉસને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે તુમ્હારી કૌમ કેહ રહી હૈ કે અગર મૈં મુસલમાન હો ગયા તો મુઝે કત્લ કર દેંગે, તો ઉસને કહા, (મૈંને તુમ્હેં અમન દે દિયા) અબ તુમ્હેં કોઈ કુછ નહીં કેહ સકતા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉસકે ઈસ કેહને કે બાદ મુઝે ઈત્મિનાન હો ગયા ઔર મૈં મહફૂઝ હો ગયા. આસ ઘરસે બાહિર નિકલા તો દેખા કે સારી ઘાટી લોગોંસે ભરી હુઈ હૈ. ઉસને પૂછા, તુમ લોગ કહાં જા રહે હો?

ઉન્હોંને કહા, હમ ખત્તાબ કે ઉસ બેટે (ઉમર) કે પાસ જા રહે હૈં જો બેદીન હો ગયા હૈ, તો આસ ને કહા, નહીં, ઉસે કોઈ કુછ નહીં કેહ સકતા (યેહ સુનકર) વોહ તમામ લોગ વાપસ ચલે ગએ.[૨]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૮૨
૨ બુખારી જિલ્દ ૧-૫૪૫

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કા મશક્કતેં બરદાશ્ત કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહીમ તૈમી કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) મુસલમાન હુએ તો ઉનકો ઉનકે ચચા હકમ બિન અબુલ આસ બિન ઉમૈયાને પકડ કર રસ્સીમેં મઝબૂતીસે બાંધ દિયા ઔર કહા કે તુમ અપને બાપ-દાદોં કે દીન કો છોડકર એક નયે દીનકો ઈખ્તિયાર કરતે હો ? ઔર અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક તુમ ઈસ દીનકો નહીં છોડોગે, મૈં ઉસ વક્ત તક તુમ્હેં બિલ્કુલ નહીં ખોલૂંગા.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ દીનકો કભી નહીં છોડૂંગા. જબ હકમને દેખા કે હઝરત ઉસ્માન અપને દીન પર બડે પક્કે હૈં, તો ઉનકો છોડ દિયા.[૧]

હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.)કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત મસઊદ બિન હિરાશ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હમ સફા ઔર મરવહ કે દર્મિયાન સઈ કર રહે થે કે હમને દેખા કે એક નવજવાન આદમી કે હાથ ગરદન કે સાથ બંધે હુએ હૈં ઔર લોગોં કા એક બડા મજ્મા ઉસકે પીછે-પીછે ચલ રહા હૈ. મૈંને પૂછા, ઈસ નવજવાન કો ક્યા હુવા ?

લોગોં ને બતાયા કે યેહ તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ હૈં જો બેદીન હો ગએ હૈં ઔર હઝરત તલ્હા કે પીછે-પીછે એક ઔરત થી, જો બડે ગુસ્સેસે બોલ રહી થી ઔર ઉનકો બુરા-ભલા કેહ રહી થી. મૈંને પૂછા, યેહ ઔરત કૌન હૈ ? લોગોં ને બતાયા, યેહ ઉનકી માં સઅ્બા બિન્તે હઝરમી હૈ.[૨]

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન મુહમ્મદ બિન તલ્હા કેહતે હૈં કે હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) ને મુઝે બતાયા કે મૈં બુસરા કે બાઝાર ઔર મેલેમેં મૌજૂદ થા, તો વહાં એક પાદરી અપને ગિરજાઘર કે બાલાખાનેમેં રેહતા થા.

ઉસને કહા કે ઈસ બાઝાર ઔર મેલા વાલોંસે પૂછો કે ક્યા ઈનમેં કોઈ હરમ કા રેહને વાલા હૈ ? મૈંને કહા, હાં, મૈં હૂં.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૩૭
૨ ઈસાબા જિલ્દ ૩-૪૧૦

ઉસને પૂછા કે ક્યા અહમદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ઝાહિર હો ગએ હૈં ?

મૈંને કહા, અહમદ કૌન ? ઉસને કહા, અબ્દુલ્લાહ બિન મુત્તલિબ કે બેટે. યેહ વોહ મહીના હૈ જિસમેં વોહ ઝાહિર હોંગે ઔર વોહ આખિરી નબી હૈં. હરમ (મક્કા) મેં યેહ ઝાહિર હોંગે ઔર વોહ હિજરત કરકે ઐસી જગહ જાએંગે જહાં ખજૂરોં કે બાગ હોંગે, પથરીલી ઔર બંજર ઝમીન હોગી. કહીં ઐસા ન હો કે લોગ ઉનકી પૈરવી કર લેં ઔર તુમ ઉનસે પીછે રેહ જાઓ.

હઝરત તલ્હા ફરમાતે હૈં કે ઉસકી બાત મેરે દિલકો લગી ઔર મૈં વહાંસે તેઝી સે ચલા, ઔર મક્કા પહોંચ ગયા ઔર મૈંને પૂછા, ક્યા કોઈ નઈ બાત પેશ આઈ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ), જો અમીન કે લકબસે મશહૂર હૈં, ઉન્હોંને નુબૂવ્વતકા દા'વા કિયા હૈ ઔર ઈબ્ને અબી કુહાફાને ઉનકી પૈરવી કી હૈ. ચુનાંચે મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ગયા ઔર મૈંને કહા, ક્યા આપને ઉસ આદમી કી પૈરવી કી હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, તુમ ભી ઉનકી ખિદમતમેં જાઓ ઔર ઉનકી પૈરવી કર લો, ક્યૂંકે વોહ હક કી દઅવત દેતે હૈં.

હઝરત તલ્હાને હઝરત અબૂબક્ર કો ઉસ પાદરી કી બાત બતાઈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત તલ્હા (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં લે ગએ. વહાં હઝરત તલ્હા મુસલમાન હો ગએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પાદરી કી બાત બતાઈ, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડી ખુશી હુઈ.

જબ હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત તલ્હા દોનોં મુસલમાન હો ગએ તો ઈન દોનોંકો નૌફલ બિન ખુવૈલિદ બિન અદવિય્યા ને પકડકર એક રસ્સીમેં બાંધ દિયા ઔર બનૂ તૈમ ને ઈન દોનોં કો ન બચાયા.

નૌફલ બિન ખુવૈલિદ કો કુરૈશ કા મુશીર કહા જાતા થા. (એક રસ્સી મેં બાંધે જાને કી વજહ સે) હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત તલ્હા કો કરીનૈન (યાની દો સાથી) કહા જાતા હૈ.

ઈમામ બૈહકી કી રિવાયત મેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! હમેં ઈબ્ને અદવિય્યા કે શરસે બચા.[૧]

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબુલ અસ્વદ કેહતે હૈં કે હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) આઠ સાલ કી ઉમ્રમેં મુસલમાન હુએ ઔર અઠારહ સાલ કી ઉમ્રમેં ઉન્હોંને હિજરત કી. ઉનકે ચચા ઉનકો ચટાઈમેં લપેટ દેતે ઔર ઉનકો આગ કી ધૂની દેતે ઔર કેહતે, કુફ્ર કી તરહ લૌટ આઓ.

૧ મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૩૬૯, બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૯

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કેહતે, મૈં કભી કાફિર ન બનૂંગા.[1] હઝરત હફ્સ બિન ખાલિદ કેહતે હૈં કે મૌસિલસે એક બડી ઉમ્ર કે બુઝુર્ગ હમારે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને હમેં બતાયા કે મૈં એક સફરમેં હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કે સાથ થા. એક ચટીયલ મૈદાન મેં ઉનકો નહાને કી ઝરૂરત પેશ આ ગઈ, જહાં ન પાની થા, ન ઘાસ ઔર ન કોઈ ઈન્સાન.

ઉન્હોંને કહા (મેરે નહાને કે લિયે) ઝરા પરદે કા ઈન્તિઝામ કર દો. મૈંને ઉનકે લિયે પરદે કા ઈન્તિઝામ કિયા, (નહાનેકે દૌરાન) અચાનક મેરી નિગાહ ઉનકે જિસ્મ પર પડ ગઈ તો મૈંને દેખા કે ઉનકે સારે જિસ્મ પર તલવાર કે ઝખ્મોં કે નિશાન હૈં. મૈંને ઉનસે કહા, મૈંને આપકે જિસ્મ પર ઈતને ઝખ્મોં કે નિશાન દેખે હૈં કે ઈતને મૈંને કિસી કે જિસ્મ પર નહીં દેખે હૈં. હઝરત ઝુબૈર ને કહા, ક્યા તુમને દેખ લિયા ? મૈંને કહા, જી હાં. આપને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! ઈનમેં સે હર ઝખ્મ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથમેં લગા હૈ ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લગા હૈ.[2]

હઝરત અલી બિન ઝૈદ કેહતે હૈં કે જિસ આદમીને હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો દેખા, ઉસને મુઝે બતાયા કે ઉનકે સીને પર આંખ કી તરહ નેઝે ઔર તીરકે ઝખ્મોંકે નિશાન થે.[3]

અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે મુઅઝ્ઝિન હઝરત બિલાલ બિન રિબાહ (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સબસે પેહલે ઈસ્લામ કો ઝાહિર કરને વાલે સાત આદમી હૈં...

૧. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ,
૨. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)
૩. હઝરત અમ્માર (રદિ.),
૪.ઉનકી માં હઝરત સુમૈયા (રદિ.)
૫. હઝરત સુહૈબ (રદિ.),
૬. હઝરત બિલાલ (રદિ.) ઔર
૭. હઝરત મિક્દાદ (રદિ.)

અલ્લાહ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હિફાઝત ઉનકે ચચા કે ઝરીએ સે કી ઔર હઝરત અબૂબક્ર કી હિફાઝત ઉનકી કૌમ કે ઝરીએસે કી, બાકી તમામ આદમિયોં કો મુશ્રિકોંને પકડકર લોહે કી ઝિરહેં પહનાઈ ઔર ઉન્હેં સખ્ત ધૂપમેં ડાલ દિયા, જિસસે વોહ ઝિરહેં બહોત ગરમ હો ગઈ ઔર હઝરત બિલાલ (રદિ.) કે અલાવા બાકી સબને મજબૂર

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૯, મજમઉઝઝવાઈદ જિલ્દ ૯-૧૫૧, મુસ્તદરક જિલ્દ ૩-૩૬૦
૨ તબરાની વ હાકિમ જિલ્દ ૩-૩૬૦, મુન્તખબ જિલ્દ ૫-૭૦, હૈસમી જિલ્દ ૯-૧૫૦
૩ હુલિયા જિલ્દ ૧-૯૦

હોકર ઈન મુશ્રિકોંકી બાત માન લી, લેકિન હઝરત બિલાલ કો અલ્લાહકે દીન કે બારેમેં અપની જાનકી કોઈ પરવાહ ન થી ઔર ન ઉનકી કૌમ કે યહાં ઉનકી કોઈ હૈસિયત થી. ચુનાંચે મુશ્રિકોંને હઝરત બિલાલ કો પકડ કર લડકોંકે હવાલે કર દિયા, જો ઉન્હેં મક્કા કી ગલિયોંમેં ચક્કર દેતે ફિરતે ઔર વોહ અહદ-અહદ કેહતે રેહતે, (યા'ની મઅબૂદ એક હી હૈ)[૧]

હઝરત મુજાહિદ કી હદીસમેં ઈસ તરહ હૈ કે બાકી લોગોંકો મુશ્રિકોંને લોહેકી ઝિરહેં પેહનાકર સખ્ત ધૂપમેં ડાલ દિયા, જિસસે વોહ ઝિરહેં સખ્ત ગરમ હો ગઈ ઔર લોહેકી ગરમી ઔર ધૂપ કી ગરમી કી વજહ સે ઈન લોગોં કો બહોત ઝયાદા તક્લીફ હુઈ. શામ કો અબૂ જહલ નેઝા લિયે હૂએ ઈન લોગોં કે પાસ આયા ઔર ઈન્હેં ગાલિયાં દેને લગા ઔર ઈન્હેં ધમકી દેને લગા.[૨]

હઝરત મુજાહિદ કી એક હદીસમેં યૂં હૈ કે મુશ્રિક હઝરત બિલાલ કે ગલેમેં રસ્સી ડાલકર મક્કા કે દોનોં અખ્શબીન પહાડોંકે દર્મિયાન લિયે ફિરતે.[૩]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) બનૂ જુમહ કબીલાકી એક ઔરતકે ગુલામ થે ઔર મુશ્રિક ઉનકો મક્કા કી તપતી હુઈ રેત પર લિટા કર તક્લીફ પહોંચાતે ઔર ઉનકે સીને પર પત્થર રખ દેતે તાકે ઉનકી કમર ગરમ રહે. ઔર યે તંગ આકર મુશ્રિક હો જાએં, લેકિન વોહ અહદ-અહદ કેહતે રહે. વરકહ (બિન નૌફલ બિન અસ્અદ બિન અબ્દુલ ઉઝ્ઝા હઝરત ખદીજા (રદિ.) કે ચચેરે ભાઈ) ઈસ હાલમેં ઉનકે પાસસે ગુઝરતે ઔર કેહતે, અય બિલાલ ! અહદ-અહદ યા'ની હાં વાકઈ મઅબૂદ એક હી હૈ (ઔર મુશ્રિકોંસે કેહતે) અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમને ઉનકો કત્લ કર દિયા તો મૈં ઉનકી કબ્ર કો બરકત ઔર રહમત કી જગહ બનાઊંગા.[૪]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે વરકહ બિન નૌફલ હઝરત બિલાલ કે પાસસે ગુઝરતે ઔર મુશ્રિક ઉન્હેં તક્લીફ પહોંચા રહે હોતે ઔર હઝરત બિલાલ અહદ-અહદ કેહ રહે હોતે યા'ની મઅબૂદ એક હી હૈ, તો વરકહ કેહતે, વાકઈ મઅબૂદ એક હી હૈ ઔર અય બિલાલ ! યેહ મઅબૂદ અલ્લાહ હૈ. ફિર વરકહ બિન નૌફલ ઉમૈયા બિન ખલફ કી તરફ મુતવજ્જેહ હોતે, જો કે હઝરત બિલાલ કો તક્લીફેં પહોંચા રહા હોતા થા, તો વરકહ કેહતે હૈં, મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં, અગર તુમને ઉસે કત્લ કર દિયા, તો મૈં ઉનકી કબ્રકો બરકત ઔર રહમતે ખુદાવંદી કી જગહ બનાઊંગા.

એક દીન હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા હઝરત બિલાલ પર ગુઝર હુવા ઔર વોહ મુશ્રિક ઉનકો તક્લીફેં પહોંચા રહે થે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉમૈયાસે કહા, અરે, ક્યા તુમ ઈસ મિસ્કીનકે બારેમેં અલ્લાહસે નહીં ડરતે હો ? કબ તક (ઈનકોં યૂં સઝા દેતે રહોગે)?

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૨૮, હાકિમ જિલ્દ ૩-૨૮૪, હુલીયા જિલ્દ ૧-૪૯, કંઝ જિલ્દ ૭-૧૪, ઈસ્તીઆબ જિલ્દ ૧-૧૪૧
૨ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૪૦
૩ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૨-૧૬૬
૪ ઈસાબા જિલ્દ ૩-૬૩૪

ઉમૈયાને કહા, તુમને હી તો ઈનકો બિગાડા હૈ, અબ તુમ હી ઇનકો ઈન તક્લીફોંસે છુડાઓ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા, મૈં ઉન્હેં છુડાને કે લિયે તૈયાર હૂં. મેરે પાસ એક કાલા ગુલામ હૈ જો ઈનસે ઝયાદા મઝબૂત ઔર તાકતવર હૈ ઔર વોહ તુમ્હારે દીન પર હૈ, વોહ ગુલામ તુમ્હેં હઝરત બિલાલ કે બદલેમેં દેતા હૂં. ઉમૈયાને કહા, મુઝે કુબૂલ હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર ને કહા, વોહ મૈંને તુમ્હેં દે દિયા.

હઝરત અબૂબક્ર ને અપના ગુલામ દેકર હઝરત બિલાલ કો લે લિયા ઔર ઉન્હેં આઝાદ કર દિયા. મક્કાસે હિજરત કરનેસે પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈસ્લામકી વજહસે હઝરત બિલાલ કે અલાવા છ (૬) ઔર ગુલામોંકો આઝાદ કિયા થા.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાકસે રિવાયત હૈ કે જબ દોપહરકો તેઝ ગરમી હો જાતી તો ઉમૈયા હઝરત બિલાલ (રદિ.) કો લેકર બાહિર નિકલતા ઔર મક્કા કી પથરીલી ઝમીન પર ઉનકો કમર કે બલ લિટા દેતા, ફિર વોહ કેહતા કે એક બડા પત્થર ઉનકે સીને પર રખ દિયા જાએ. ચુનાંચે એક બડા પત્થર ઉનકે સીને પર રખ દિયા જાતા, ફિર હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે કેહતા, તુમ ઐસે હી (ઈન તક્લીફોંમેં પડે) રહોગે, યહાં તક કે યા તો તુમ મર જાઓ યા મુહમ્મદ કા ઈન્કાર કરકે લાત ઔર ઉઝ્ઝાકી ઈબાદત શુરૂ કર દો, લેકિન હઝરત બિલાલ ઈન તમામ તક્લીફોં કે બાવજૂદ અહદ-અહદ કેહતે રેહતે કે મઅબૂદ તો એક હી હૈ.

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ને યે કુછ શઅર કહે હૈં જિનમેં ઉન્હોંને હઝરત બિલાલ ઔર ઉનકે સાથિયોં કે તક્લીફેં ઉઠાને ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે હઝરત બિલાલ કો આઝાદ કરનેકા ઝિક્ર કિયા હૈ. હઝરત અબૂબક્ર કા લકબ અતીક થા યાની દોઝખસે આઝાદ. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો યેહ લકબ દિયા થા, યા ઉનકી માંને ઉનકા યેહ નામ રખા થા.)

جَزَى اللّٰهُ خَيْرًا عَنْ بِلَالٍ وَّصَحْبِهٖ عَتِيْقًا وَّ اَخْزٰى فَاكِهًا وَّ اَبَا جَهْلٖ

"અલ્લાહ હઝરત બિલાલ ઔર ઉનકે સાથિયોંકી તરફસે અતીક (હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કો ભલા બદલા અતા ફરમાએ ઔર ફાકેહ ઔર અબુ જહલકો રૂસવા કરે."

عَشِيَّةَ هَمَّا فِيْ بِلَالٍ بِسَوْءَةٍ وَلَمْ يَحْذَرَا مَايَحْذَرُ الْمَرْءُ ذُو الْعَقْلٖ

"મૈં ઉસ શામકો નહીં ભૂલૂંગા, જિસ શામકો યે દોનોં હઝરત બિલાલકો સખ્ત તક્લીફ દેના ચાહતે થે ઔર અક્લમંદ આદમી જિસ તક્લીફ દેનેસે બચતા હૈ યે દોનોં ઉસસે બચના નહીં ચાહતે થે."

بِتَوْحِيْدِهٖ رَبَّ الْاَنَامِ وَقَوْلِهٖ شَهِدْتُّ بِاَنَّ اللّٰهَ رَبِّيْ عَلٰى مَهْلٖ

"વોહ દોનોં હઝરત બિલાલ કો ઈસ વજહસે તક્લીફેં દેના ચાહતે થે, ક્યૂંકે હઝરત બિલાલ લોગોંકા એક ખુદા માનતે થે ઔર કેહતે થે કે મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ મેરા રબ હૈ ઔર ઉસ પર મેરા દિલ મુત્મઈન હૈ."

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૪૮

فَاِنْ يَّقْتُلُوْنِىْ يَقْتُلُوْنِىْ فَلَمْ اَكُنْ لِّاُشْرِكَ بِالرَّحْمٰنِ مِنْ خِيْفَةِ الْقَتْلِ

“અગર યે મુઝે મારના ચાહતે હૈં, તો ઝરૂર માર દેં. મૈં કત્લકે ડરસે રહમાનકે સાથ કિસીકો શરીક નહીં કર સકતા હૂં.”

فَيَارَبَّ اِبْرَاهِيْمَ وَالْعَبْدِ يُوْنُسَ وَمُوْسٰى وَعِيْسٰى نَجِّنِىْ ثُمَّ لَاتُبَلِ

لِمَنْ ظَلَّ يَهْوٰى الْغَىَّ مِنْ اٰلِ غَالِبٍ عَلٰى غَيْرِ بِرٍّ كَانَ مِنْهُ وَلَا عَدْلِ

“અય ઈબ્રાહીમ ઔર યૂનુસ ઔર મૂસા ઔર ઈસા અલૈ. કે રબ ! મુઝે નજાત અતા ફરમા ઔર મુઝે આલે ગાલિબ કે ઉન લોગોંકે ઝરીએ આઝમાઈશમેં ન ડાલ, જો ગુમરાહ હોના ચાહતે હૈં ઔર ન વોહ નેક હૈં ઔર ન ઈન્સાફ કરને વાલે.[૧]

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ઔર ઉનકે ઘરવાલોંકા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્માર ઔર ઉનકે ઘર વાલોંકો બહોત ઝયાદા તક્લીફેં દી જા રહી થીં કે ઉનકે પાસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગુઝર હુવા. આપને ફરમાયા, અય આલે અમ્માર (રદિ.) ! અય આલે યાસિર (રદિ.) ! ખુશખબરી સુનો, તુમસે વા'દા હૈ કે (ઈન તક્લીફોંકે બદલેમેં) તુમકો જન્નત મિલેગી.[૨]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ મક્કા કી પથરીલી ઝમીન બતહા પર ચલ રહા થા કે મૈંને દેખા કે હઝરત અમ્માર (રદિ.) ઔર ઉનકે બાપ ઔર માં તીનોંકો ધૂપમેં ડાલકર સઝા દી જા રહી હૈ, તાકે વોહ ઈસ્લામસે ફિર જાએં. હઝરત અમ્માર (રદિ.) કે બાપને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! સારી ઉમ્ર ઐસા હી હોતા રહેગા ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આલે યાસિર ! સબ્ર કરો. અય અલ્લાહ ! આલે યાસિરકી મગ્ફિરત ફરમા ઔર તૂને ઉનકી મગ્ફિરત ઝરૂર કર દી.[૩]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત યાસિર ઔર હઝરત અમ્માર ઔર હઝરત અમ્માર કી માં કે પાસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગુઝર હુવા. ઈન તીનોંકો (અલ્લાહકે દીન) કી વજહસે તક્લીફેં પહોંચાઈ જા રહી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય આલે યાસિર ! સબ્ર કરો, અય આલે યાસિર ! સબ્ર કરો, ક્યૂંકે તુમને વા'દા કિયા હૈ કે તુમકો જન્નત મિલેગી.[૪]

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૪૮
૨ હૈસમી જિલ્દ ૯-૨૯૩
૩ કંઝ જિલ્દ ૭-૭૨, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૧૭૭
૪ હાકિમ ઈબ્ને કલબી

ઈબ્ને કલબી કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઈન તીનોંકે સાથ અબ્દુલ્લાહ બિન યાસિર થે ઔર મલઊન અબૂ જહલને હઝરત સુમય્યા કી શરમગાહમેં નેઝા મારા, જિસસે વોહ શહીદ હો ગઈ ઔર હઝરત યાસિર ભી ઈન્હીં તકલીફોંમેં ઈન્તિકાલ ફરમા ગએ. ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહકો ભી તીર મારા ગયા, જિસસે વોહ ગિર ગએ.[૧]

ઈમામ અહમદકી રિવાયત હઝરત મુજાહિદસે નકલ કી ગઈ હૈ કે ઈસ્લામમેં શહાદતકા દર્જા સબસે પેહલે હઝરત અમ્માર (રદિ.) કી માં હઝરત સુમય્યા કો મિલા, જિનકી શરમગાહમેં અબૂ જહલ ને નેઝા મારા થા.[૨]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન મુહમ્મદ બિન અમ્માર બયાન કરતે હૈં કે મુશ્રિકોંને હઝરત અમ્માર કો પકડ કર ઈતની તકલીફેં પહોંચાઈ કે આખિર (ઉનકો અપની જાન બચાનેકે લિયે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શાનમેં ગુસ્તાખાના બોલ બોલને પડે ઔર મુશ્રિકોંકે મઅબૂદોંકી તા'રીફ કરની પડી.

જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ તો ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા કે તુમ પર ક્યા ગુઝરી ? ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બહોત બુરા હુવા. મુઝે ઈતની તકલીફ પહોંચાઈ ગઈ કે આખિર મુઝે મજબૂર હોકર આપકે સિલસિલેમેં ગુસ્તાખી કરની પડી ઔર ઉનકે મઅબૂદોંકી તા'રીફ કરની પડી. આપને ફરમાયા, તુમ અપને દિલકો કૈસા પાતે હો ?

ઉન્હોંને કહા, મૈં અપને દિલકો ઈમાન પર મુત્મઈન પાતા હૂં.

આપને ફરમાયા, ફિર તો અગર વોહ દોબારા તુમ્હેં ઐસી સખ્ત તકલીફેં પહોંચાએં તો તુમ ભી દોબારા (જાન બચાનેકે લિયે) વૈસે હી કર લેના, જૈસે પેહલે કિયા.[૩]

અબૂ ઉબૈદને હઝરત મુહમ્મદ (બિન અમ્માર) સે નકલ કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હઝરત અમ્માર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. હઝરત અમ્માર રો રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી આંખોંસે આંસૂ પૂંછને લગે ઔર આપ ફરમા રહે થે કે કુફ્ફારને તુમકો પકડ કર પાનીમેં ઈતને ગોતે દિયે કે તુમકો ફ્લાં-ફ્લાં (નાઝેબા ઔર ગુસ્તાખીકી) બાતેં કેહની પડીં. (જબ તુમ્હારા દિલ મુત્મઈન થા તો ઈન બાતોં કે કેહનેમેં કોઈ હરજ નહીં) અગર વોહ દોબારા ઐસી હરકત કરેં તો તુમ દોબારા ઉનકે સામને ઈસી તરહ કેહ દેના.

હઝરત અમ્ર બિન મયમૂન કેહતે હૈં કે મુશ્રિકોંને હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો આગમેં જલાયા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસસે ગુઝરે ઔર આપ ઉનકે સર પર અપના હાથ ફેર રહે થે ઔર ફરમા રહે થે કે અય આગ ! તૂ અમ્માર કે લિયે ઠંડી ઔર સલામતી વાલી હો જા, જૈસે તૂ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામ કે લિયે હો ગઈ થી. (અય અમ્માર !) તુમ્હેં એક બાગી જમાઅત કત્લ કરેગી (યાની તુમ શહાદત પાઓગે.)[૪]

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૩-૬૪૭
૨ બિદાયા જિલ્દ ૨-૫૯
૩ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૪૦, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૧-૧૭૮
૪ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૧૭૭

હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત શઅ્બી કેહતે હૈં કે એક દિન હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ તશ્રીફ લે ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપની ખાસ મસ્નદ પર બિઠાકર ફરમાયા કે એક આદમીકે અલાવા ઈસ રૂએ ઝમીનકા કોઈ આદમી ઈસ મસ્નદ પર બૈઠનેકા તુમસે ઝયાદા હકદાર નહીં હૈ.

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને પૂછા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! વોહ એક આદમી કૌન હૈ ? હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ હઝરત બિલાલ હૈં.

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને કહા, નહીં, વોહ મુઝસે ઝયાદા હકદાર નહીં હૈં, ક્યૂંકે ઉન્હોંને મુઝસે ઝયાદા તક્લીફેં નહીં ઉઠાઈ હૈં, ક્યૂંકે મુશ્રિકોંમેં હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે તઅલ્લુક રખને વાલે ઐસે લોગ થે, જિનકી વજહસે અલ્લાહ ઉનકો બચા લેતે થે. મેરા તો ઉનમેં કોઈ ભી ઐસા નહીં થા, જિસકી વજહસે અલ્લાહ મુઝે બચાતે. મૈંને અપના યેહ હાલ દેખા હૈ કે એક દિન મુશ્રિકોંને મુઝે પકડા ઔર આગ જલા કર ઉસમેં મુઝે ડાલ દિયા. ફિર એક આદમીને અપના પાંવ મેરે સીને પર રખા ઔર મૈં ઉસ ઝમીનસે સિર્ફ અપની કમરકે ઝરીએ હી ખૂદ કો બચા સકા.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને અપની કમર ખોલકર દિખાઈ, જિસ પર બર્સકે દાગ જૈસે નિશાન પડે હુએ થે.[1]

હઝરત શઅ્બી કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.)સે ઉન તક્લીફોંકે બારે મેં પૂછા, જો ઉનકો મુશ્રિકોંકી તરફ સે ઉઠાની પડીં. હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મેરી પીઠ કો દેખેં.

(ઈસે દેખકર) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈંને તો ઐસી કમર કભી નહીં દેખી.

હઝરત ખબ્બાબ ને બતાયા કે મુશ્રિકોંને મેરે લિયે આગ જલાઈ (ઔર મુઝે ઉસમેં ડાલા) ઔર ઉસ આગકો મેરી કમર કી ચરબીને હી બુઝાઈ.[2]

અબૂ લૈલા કિન્દી બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કરીબ આ જાઓ. હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કે અલાવા કોઈ ભી ઈસ જગહ બૈઠનેકા તુમસે ઝયાદા હકદાર નહીં હૈ, તો હઝરત ખબ્બાબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અપની કમર કે વોહ નિશાન દિખાને લગે જો ઉનકો મુશ્રિકોંકે અઝાબસે પહોંચે થે.[3]

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક લોહાર આદમી થા ઔર આસ બિન વાઈલકે ઝિમ્મે મેરા કુછ કર્ઝ થા. મૈંને ઉસકે પાસ જાકર અપને કર્ઝકા તકાઝા કિયા, તો આસ ને

---

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૧૭૭, કંઝુલ જિલ્દ ૭-૩૧
૨ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૪૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૭૧

કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હેં તુમ્હારા કર્ઝ તબ વાપસ કરૂંગા, જબ તુમ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કા ઈન્કાર કર દોગે.

મૈંને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ મરકર દોબારા ઝિંદા ભી હો જાઓ, તો ભી મુહમ્મદ કા ઈન્કાર નહીં કરૂંગા.

ઈસ પર આસ ને કહા, જબ મૈં મરકર દોબારા ઉઠાયા જાઉંગા, વહાં તુમ મેરે પાસ આના, વહાં મેરે પાસ બહોત સારા માલ ઔર ઔલાદ હોગી. વહાં મૈં તુમ્હેં તુમ્હારા કર્ઝ દે દૂંગા, ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ... وَيَأْتِينَا فَرْدًا

અફરઅયૂતલ્લઝી કફર બિઆયાતિના વકાલ લઊતયન્ન માલંવ્વલદા ... વયઅતીના ફરદા

"ભલા તૂને દેખા ઉસકો જો મુન્કિર હુવા હમારી આયતોંસે ઔર કહા, મુઝકો મિલકર રહેગા માલ ઔર ઔલાદ, ક્યા ઝાંક આયા હે ગૈબકો યા લે રખા હૈ રહમાનસે અહદ ? યેહ નહીં, હમ લિખ રખેંગે જો વોહ કેહતા હૈ ઔર બળ્હાતે જાએંગે ઉસકો અઝાબમેં લંબા ઔર હમ લે લેંગે, ઉસકે મરને પર જો કુછ વોહ બતલા રહા હૈ ઔર આએગા હમારે પાસ અકેલા."[1]

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ કા'બાકે સાયેમેં ચાદરકી ટેક લગાએ હુએ બૈઠે હુએ થે ઔર ઉન દિનોં હમેં મુશ્રિકોંકી તરફસે બહોત સખ્તી ઉઠાની પડી થી. મૈંને અર્ઝ કિયા, ક્યા આપ અલ્લાહસે દુઆ નહીં ફરમાતે ? આપ એકદમ સીધે બૈઠ ગએ ઔર મુબારક ચેહરા લાલ હો ગયા ઔર આપને ફરમાયા, તુમસે પેહલે ઐસે લોગ હુએ હૈં કે લોહેકી કંઘિયોંસે ઉનકા ગોશ્ત ઔર પઠ્ઠા સબ નોચ લિયા ગયા ઔર હડ્ડિયોંકે સિવા કુછ ન છોડા ગયા, લેકિન ઈતની સખ્ત તક્લીફ ભી ઉનકો ઉનકે દીનસે હટા ન સકતી થી ઔર અલ્લાહ ઈસ દીનકો ઝરૂર પૂરા કરકે રહેંગે, યહાં તક કે સવાર સન્આસે હઝરલ મૌત તક જાએગા ઔર ઉસકો કિસી દુશ્મનકા ડર ન હોગા સિવાએ અલ્લાહકે ઔર સિવાએ ભેડિયે કે અપની બકરીયોં પર, લેકિન તુમ જલ્દી ચાહતે હો ?[2]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેઅસતકી ખબર હુઈ, તો ઉન્હોંને અપને ભાઈસે કહા, તુમ

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૫૯, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૧૧૬
૨ ઐની જિલ્દ ૭-૫૫૮, હાકિમ જિલ્દ ૩-૩૮૩

ઉસ ઘાટી (મક્કા) કો જાઓ ઔર જો આદમી યેહ કેહતા હૈ કે વોહ નબી હૈ ઔર ઉસકે પાસ આસમાનસે ખબર આતી હૈ, ઉસકે હાલાત મા'લૂમ કરો, ઉસકી બાતેં સુનો ઔર ફિર મુઝે આકર બતાઓ. ચુનાંચે ઉનકે ભાઈ મક્કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ. આપકી બાતેં સુનીં. ફિર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો વાપસ આકર બતાયા કે મૈંને ઉન્હેં દેખા કે વોહ ઉમદા અખ્લાક ઈખ્તિયાર કરનેકા હુક્મ દે રહે થે ઔર ઉન્હોંને ઐસા કલામ સુનાયા જો શઅર નહીં થા.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, તુમ્હારી બાતોંસે મેરી તસલ્લી નહીં હુઈ, જો મૈં મા'લૂમ કરના ચાહતા થા, વોહ મૈં મા'લૂમ ન કર સકા. ચુનાંચે ઉન્હોંને રાસ્તેકા સામાન લિયા ઔર ઔર પાનીકા મશ્કીઝા ભી સવારી પર રખા (ઔર ચલ પડે), યહાં તક કે મક્કા પહોંચ ગએ ઔર મસ્જિદે હરામમેં આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તલાશ કરને લગે.

યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પેહચાનતે નહીં થે ઔર લોગોંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારે મેં પૂછના ઉન્હોંને (હાલાતકી વજહ સે) મુનાસિબ ન સમઝા, યહાં તક કે રાત આ ગઈ તો યે વહીં લેટ ગએ, તો ઈનકો હઝરત અલી (રદિ.) ને દેખા ઔર વોહ સમઝ ગએ કે યેહ પરદેસી મુસાફિર હૈં.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) હઝરત અલી (રદિ.) કો દેખકર ઉનકે પીછે હો લિયે. (હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનકી મેઝબાની કી) લેકિન દોનોંમેં સે કિસીને દૂસરેસે કુછ ન પૂછા ઔર યૂં હી સુબહ હો ગઈ. વોહ અપના મશ્કીઝા ઔર ઝાદે સફર લેકર ફિર મસ્જિદે હરામ આ ગએ ઔર સારા દિન વહાં હી રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ન દેખા, યહાં તક કે શામ હો ગઈ.

યેહ અપને લેટનેકી જગહ વાપસ આએ. હઝરત અલી (રદિ.) કા ઉનકે પાસસે ગુઝર હુવા. ઉન્હોંને કહા, ક્યા ઈસ આદમી કે લિયે ઈસ બાતકા વક્ત નહીં આયા કે અપના ઠિકાના જાન લે ? હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનકો ઉઠાયા ઔર ઉનકો અપને સાથ લે ગએ, લેકિન દોનોંમેં સે કિસીને ભી દૂસરેસે પૂછ ન પૂછા, યહાં તક કે તીસરા દિન હો ગયા ઔર ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને પેહલે દિનકી તરહ કિયા ઔર યેહ ઉનકે સાથ ચલે ગએ.

ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનસે કહા, ક્યા તુમ મુઝે બતાતે નહીં હો કે તુમ યહાં કિસ લિયે આએ હો ? હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈસ શર્ત પર બતાઉંગા કે તુમ મુઝે અહદો પૈમાન દો કે તુમ મુઝે ઠીક-ઠીક બતાઓગે. હઝરત અલીને વા'દા ફરમાયા, તો હઝરત અબૂઝરને ઉનકો અપને આનેકા મક્સદ બતાયા.

હઝરત અલીને કહા કે યેહ બાત હક હૈ ઔર વોહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં. જબ સુબહ હો તો તુમ મેરે પીછે ચલના. અગર મૈં ઐસી કોઈ ચીઝ દેખૂંગા જિસસે મુઝે તુમ્હારે બારેમેં ખતરા હોગા તો મૈં પેશાબ કરનેકે બહાને રૂક જાઉંગા (તુમ ચલતે રેહના), અગર મૈં ચલતા રહા તો તુમ મેરે પીછે ચલતે રેહના ઔર જિસ ઘરમેં મૈં દાખિલ હોઉં, ઉસમેં તુમ ભી દાખિલ હો જાના. ચુનાંચે ઐસે હી હુવા. યેહ હઝરત અલી કે પીછે ચલતે રહે, યહાં તક કે હઝરત અલી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં

હાઝિર હો ગએ ઔર યેહ ભી ઉનકે સાથ ખિદમતમેં હાઝિર હો ગએ. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુની ઔર ઉસી જગહ મુસલમાન હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અપની કૌમકે પાસ વાપસ ચલે જાઓ ઔર ઉન્હેં સારી બાત બતાઓ (ઔર તુમ વહાં હી રહો), યહાં તક કે મૈં તુમ્હેં હુક્મ ભેજૂં.

હઝરત અબૂઝરને કહા કે ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં તૌહીદ કે ઈસ કલિમેકા કાફિરોંકે બીચમેં પૂરે ઝોરસે એ'લાન કરૂંગા. ચુનાંચે વહાં સે ચલકર મસ્જિદે હરામ આએ ઔર ઊંચી આવાઝ સે પુકાર કર કહા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદ ર્રસૂલુલ્લાહ."

યેહ સુનકર મુશ્રિક ખડે હુએ ઔર ઉનકો ઈતના મારા કે ઉનકો લિટા દિયા. ઈતનેમેં હઝરત અબ્બાસ આ ગએ ઔર વોહ (ઉનકો બચાનેકે લિયે) ઉન પર લેટ ગએ ઔર ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારા નાસ હો, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે યેહ કબીલા ગિફારકા આદમી હૈ ઔર મુલ્કે શામકા તુમ્હારા તિજારતી રાસ્તા ઉસી કબીલેકે પાસસે ગુઝરતા હૈ ઔર હઝરત અબ્બાસને ઉનકો કાફિરોંસે છુડા લિયા.

અગલે દિન હઝરત અબૂઝરને ફિર વૈસે હી કિયા. ચુનાંચે ફિર કાફિરોંને ઉન પર હમલા કિયા ઔર ઉનકો મારા ઔર ફિર હઝરત અબ્બાસ (બચાને કે લિયે) ઉન પર લેટ ગએ.[૧]

ઈમામ બુખારીને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી રિવાયતમેં યૂં નકલ કિયા હૈ કે ઉન્હોંને એ'લાન કિયા, અય કુરૈશ કે લોગો ! સુન લો, "ઈન્ની અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહૂ વ રસૂલુહૂ."

કાફિરોંને કહા, પકડો ઈસ બેદીન કો. ચુનાંચે વોહ સબ ખડે હોકર મુઝે મારને લગે. ઔર મુઝે ઈતના મારા કે મૈં મરને કે કરીબ હો ગયા. હઝરત અબ્બાસ મેરી મદદકો આએ ઔર મેરે ઊપર લેટ ગએ ઔર કાફિરોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, તુમ્હારા નાસ હો. તુમ ગિફારકે આદમીકો મારને લગે, હાલાંકે તુમ્હારી તિજારતકા રાસ્તા ઔર તુમ્હારી ગુઝરગાહ ગિફારકે પાસ સે હૈ. ચુનાંચે લોગ મુઝે છોડકર પીછે હટ ગએ.

જબ અગલા દિન હુવા તો મૈંને ઊંચી આવાઝસે પેહલે દિનકી તરહ ફિર કલિમએ શહાદત (કાફિરોંકે બીચમેં) પઢ્હા. ફિર કાફિરોંને કહા, પકડો ઈસ બેદીન કો. ચુનાંચે ઉસ દિન ભી મેરે સાથ વહી સુલૂક હુવા જો ઈસસે પેહલે દિન હુવા થા ઔર ફિર હઝરત અબ્બાસ મેરી મદદકો આએ ઔર મુઝ પર લેટ ગએ ઔર કાફિરોંસે વહી બાત કહી, જો ઉન્હોંને પેહલે દિન કહી થી.[૨]

ઈમામ મુસ્લિમને હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાનેકા કિસ્સા ઔર તરહસે બયાન કિયા હૈ જિસમેં યેહ હૈ કે મેરા ભાઈ ગયા ઔર વોહ મક્કા પહોંચા, ફિર મુઝસે વાપસ

---

૧ બુખારી જિલ્દ ૧-૫૪૪
૨ બુખારી જિલ્દ ૧-૫૦૦

આકર કહા કે મૈં મક્કા ગયા થા, વહાં મૈંને એક આદમી દેખા, જિસે લોગ બેદીન કેહતે થે. ઉનકી શક્લો સૂરત આપસે બહોત ઝયાદા મિલતી જુલતી હૈ.

હઝરત અબૂઝર ફરમાતે હૈં, ફિર મૈં મક્કા ગયા, વહાં મૈંને એક આદમી કો દેખા જો ઉનકા નામ લે રહા થા. મૈંને પૂછા, વોહ બેદીન આદમી કહાં હૈ ?

યેહ સુનકર વોહ આદમી મેરે બારેમેં ચીખ ચીખકર કેહને લગા, યેહ બેદીન હૈ, યેહ બેદીન હૈ. લોગોં ને મુઝે પત્થરોંસે ઈતના મારા કે મૈં પત્થરકે લાલ બૂતકી તરહસે હો ગયા. (જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં કાફિર જાનવર ઝબહ કરકે બૂતોં પર ખૂન ડાલા કરતે થે. મૈં ઉસ બૂતકી તરહ લહૂલુહાન હો ગયા) ચુનાંચે મૈં કાબા ઔર ઉસકે પર્દોં કે દર્મિયાન છુપ ગયા ઔર પન્દરહ દિન-રાત ઉસમેં યૂં હી છુપા રહા. મેરે પાસ આબે ઝમઝમ કે અલાવા ખાને-પીને કી કોઈ ચીઝ નહીં થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મસ્જિદે હરામમેં (એક દિન) આએ, મેરી ઉનસે મુલાકાત હુઈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! સબસે પેહલે મૈંને આપકો ઈસ્લામી તરીકે કે મુતાબિક સલામ કિયા ઔર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અસ્સલામુ અલૈક.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વ અલૈકસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહિ. તુમ કૌન હો ? મૈંને કહા, બનૂ ગિફારકા એક આદમી હૂં. આપકે સાથી (હઝરત અબૂબક્ર) ને કહા, મુઝે આજ રાત ઈનકો અપના મેહમાન બનાનેકી ઈજાઝત દે દેં. ચુનાંચે વોહ મુઝે અપને ઘર લે ગએ જો મક્કાકે નિચલે હિસ્સેમેં થા. ઉન્હોંને મુઝે કુછ મુઠ્ઠી કિસમિસ (સૂખી દરાખ) લા કર દી. ફિર મૈં અપને ભાઈ કે પાસ આયા ઔર મૈંને ઉસે બતાયા કે મૈં મુસલમાન હો ગયા હૂં.

ઉસને કહા, મૈં ભી તુમ્હારે દીન પર હૂં.

ફિર હમ દોનોં અપની માં કે પાસ ગએ. ઉન્હોંને ભી યેહી કહા કે મૈં તુમ દોનોં કે દીન પર હૂં, ફિર મૈંને અપની કૌમકો જાકર દઅવત દી. ઉનમેં સે કુછ લોગોંને મેરી તાબેદારી કી (ઔર વોહ મુસલમાન હો ગએ.)[૧]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મક્કામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઠહેર ગયા. આપને મુઝે ઈસ્લામ સિખાયા ઔર મૈંને કુછ કુર્આન ભી પઢ લિયા. ફિર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપને દીનકા એ'લાન કરના ચાહતા હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે તુમ્હારે બારેમેં ખતરા હૈ કે તુમકો કત્લ કર દિયા જાએગા. મૈંને કહા, ચાહે મુઝે કત્લ કર દિયા જાએ, લેકિન મૈં યેહ કામ ઝરૂર કરૂંગા. આપ ખામોશ હો ગએ.

મસ્જિદે હરામમેં કુરૈશ હલકે લગા કર બૈઠે હુએ બાતેં કર રહે થે, મૈંને વહાં જાકર ઝોર સે કહા, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ."

યેહ સુનતે હી વોહ તમામ હલકે ટૂટ ગએ ઔર વોહ લોગ ખડે હોકર મુઝે મારને લગે ઔર મુઝે લાલ બૂત બનાકર છોડા ઔર ઉનકા યેહ ખયાલ થા કે વોહ મુઝે કત્લ કર ચુકે હૈં.

---

૧ મુસ્લિમ

જબ મુઝે કુછ સુકૂન હુવા, તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા યેહ હાલ દેખકર ફરમાયા કે ક્યા મૈંને તુમકો મના નહીં કિયા થા ?

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ મેરે દિલકી ચાહત થી, જિસે મૈંને પૂરા કર લિયા હૈ. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ ઠહેર ગયા. ફિર આપને ફરમાયા, અપની કૌમમેં ચલે જાઓ ઔર જબ તુમ્હેં હમારે ગલ્બાકી ખબર મિલે તો મેરે પાસ આ જાના.[૧]

એક રિવાયત મેં હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં મક્કા ગયા તો ઘાટી (મક્કા) કે તમામ લોગ મુઝ પર હડ્ડિયાં ઔર ઢેલે લેકર ટૂટ પડે ઔર મુઝે ઈતના મારા કે મૈં બેહોશ હોકર ગિર ગયા. જબ મુઝે હોશ આયા ઔર મૈં ઉઠા તો મૈંને દેખા કે મૈં પત્થરકે લાલ બૂતકી તરહ સે (લહૂલુહાન) હૂં.[૨]

હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ ઔર ઉનકી બીવી હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બહન હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત કૈસ બયાન કરતે હૈં કે મૈંને હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન તુફૈલ (રદિ.) કો મસ્જિદે કૂફામેં યેહ કેહતે હુએ સુના કે મૈંને અપને આપકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ઈસ્લામ લાનેસે પેહલે) મુઝે ઈસ્લામ લાનેકી વજહસે બાંધ રખા થા.[૩]

બુખારી મેં હઝરત કૈસ કી એક રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે અગર તુમ મુઝે ઉસ વક્ત દેખતે જિસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) મુસલમાન નહીં હુએ થે ઔર ઉન્હોંને મુઝે ઔર અપની બહનકો બાંધ રખા થા.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ગરદનમેં તલવાર લટકાએ હુએ ઘરસે બાહિર નિકલે. ઉન્હેં બનૂ ઝોહરા કા એક આદમી મિલા. ઉસને કહા, અય ઉમર ! કહાં કા ઈરાદા હૈ ? હઝરત ઉમરને કહા, મેરા ઈરાદા હૈ કે (નઊઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) મૈં મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કો કત્લ કર દૂં. ઉસને કહા, અગર તુમ મુહમ્મદ કો કત્લ કર દોગે તો બનૂ હાશિમ ઔર બનૂ ઝોહરા સે કૈસે બચોગે ?

હઝરત ઉમર ને ઉસસે કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે તૂ ભી બેદીન હો ચુકા હૈ ઔર જિસ દીન પર તૂ થા, ઉસકો તૂ છોડ ચુકા હૈ. ઉસને કહા, ક્યા મૈં તુમકો ઈસસે ભી ઝયાદા અજીબ બાત ન બતાઉં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, વોહ ક્યા હૈ ?

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૫૮
૨ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૫૯
૩ બુખારી જિલ્દ ૧-૫૪૫
૪ બુખારી જિલ્દ ૧-૫૪૬

ઉસને કહા, તુમ્હારી બહન ઔર બહનોઈ દોનોં બેદીન હો ચુકે હૈં ઔર જિસ દીન પર તુમ હો, ઉસકો વોહ દોનોં છોડ ચુકે હૈં.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર ગુસ્સેમેં ભર ગએ ઔર (અપની બહનકે ઘર કો) ચલ દિયે. જબ વોહ બહન ઔર બહનોઈ કે ઘર પહોંચે તો વહાં મુહાજિરોં મેં સે હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. જબ હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર કી આહટ સુની, તો વોહ ઘરકે અંદર છુપ ગએ.

હઝરત ઉમર ને ઘર મેં દાખિલ હોતે હી કહા કે યેહ પસ્ત આવાઝ ક્યા થી, જો મૈંને તુમ્હારે પાસ સે સુની. વોહ લોગ સૂરએ તાહા પળ્હ રહે થે. ઉન દોનોં ને કહા, હમ આપસ મેં બાત કર રહે થે ઔર કુછ નહીં થા.

હઝરત ઉમરને કહા, શાયદ તુમ દોનોં ભી (ઉસ નબીકી તરફ) માઈલ હો ગએ હો ? તો ઉનકે બહનોઈ ને ઉનસે કહા, અય ઉમર ! અગર હક તુમ્હારે દીનકે અલાવા કિસી ઔર દીનમેં હો, તો ફિર તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ?

યેહ સુનતે હી હઝરત ઉમર અપને બહનોઈ પર ઝપટે ઔર ઉનકો બહોત બુરી તરહસે રૌંદા, ઉનકી બહન ઉનકો અપને ખાવિંદસે હટાને કે લિયે આઈ, તો અપની બહન કો હઝરત ઉમર ને ઈસ ઝોર સે મારા કે ઉનકે ચેહરે સે ખૂન નિકલ આયા.

ઉનકી બહનકો ભી ગુસ્સા આ ગયા. ઉન્હોંને ગુસ્સે સે કહા, અય ઉમર ! અગર હક તુમ્હારે દીનકે અલાવા કિસી ઔર દીનમેં હો તો ફિર ? ઔર ઉન્હોંને (ઊંચી આવાઝસે) કલિમએ શહાદત, "અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વ અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ" પળ્હા. જબ હઝરત ઉમર માયૂસ હો ગએ તો કહા, મુઝે ભી વોહ કિતાબ દો જો તુમ્હારે પાસ હૈ, તાકે મૈં ઉસે પળ્હૂં ઔર હઝરત ઉમર કિતાબ પળ્હ લિયા કરતે થે.

ઉનકી બહનને કહા, તુમ નાપાક હો ઔર ઈસ કિતાબકો પાક આદમી હાથ લગા સકતે હૈં. ઈસલિયે ખડે હોકર યા તો ગુસલ કરો યા વુઝૂ.

હઝરત ઉમર ને ખડે હોકર વુઝૂ કિયા. ફિર હઝરત ઉમર ને ઉસ કિતાબ કો લેકર સૂરએ તાહા કો પળ્હના શુરૂ કિયા, યહાં તક કે ઈસ આયત તક પહોંચ ગએ.

إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

ઈન્નની અનલ્લાહુ લાઈલાહ ઈલ્લા અન ફઅબુદની વઅકિમિસ્સલાત લિઝિક્રી

તો હઝરત ઉમરને કહા કે મુઝે બતાઓ કે મુહમ્મદ કહાં હૈં ? જબ હઝરત ખબ્બાબ ને હઝરત ઉમર કી યેહ બાત સુની તો વોહ ઘર કે અંદરસે બાહિર આએ ઔર કહા કે અય ઉમર ! તુમ્હેં ખુશખબરી હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જુમેરાતકી રાતમેં યેહ દુઆ માંગી થી કે અય અલ્લાહ ! ઈસ્લામકો ઉમર બિન ખત્તાબ યા અમ્ર બિન હિશામ (અબૂ જહલ) કે (મુસલમાન હોને કે) ઝરીએસે ઈઝ્ઝત અતા ફરમા. મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ દુઆ તુમ્હારે હકમેં કુબૂલ હુઈ હૈ.

ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ ઘરમેં થે જો સફા પહાડકે દામન મેં થા. હઝરત ઉમર યહાંસે ચલકર ઉસ ઘર (દારે અરકમ) મેં પહોંચે. ઉસ વક્ત ઘર કે દરવાઝે પર હઝરત હમઝા ઔર હઝરત તલ્હા (રદિ.) ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કુછ સહાબા મૌજૂદ થે.

જબ હઝરત હમઝાને દેખા કે ઉનકે સાથી હઝરત ઉમર કે આને સે ખૌફ મેહસૂસ કર રહે હૈં, તો ઉન્હોંને કહા, હાં ! યેહ ઉમર હૈ. અગર અલ્લાહને ઉનકે સાથ ભલાઈકા ઈરાદા કિયા હૈ, તો યેહ મુસલમાન હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવી કર લેંગે ઔર અગર અલ્લાહકા ઈસકે અલાવા કિસી ઔર બાતકા ઈરાદા હૈ તો ઉનકો કત્લ કરના હમારે લિયે આસાન બાત હૈ.

ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરકે અંદર થે ઔર આપ પર વહી ઉતર રહી થી. ચુનાંચે (વહી આનેકે બાદ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર હઝરત ઉમર કે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ઉનકે ગિરેબાન ઔર તલવાર કે પરતલેકો પકડ કર ફરમાયા, ક્યા તુમ બાઝ આને વાલે નહીં હો, અય ઉમર ! (ઈસીકા ઈન્તિઝાર કર રહે હો) અલ્લાહ તુમ પર વહી ઝિલ્લત ઔર સઝા નાઝિલ કર દે, જો ઉસને વલીદ બિન મુગીરહ પર નાઝિલ કી હૈ. અય અલ્લાહ ! યેહ ઉમર બિન ખત્તાબ હૈં. અય અલ્લાહ ! ઉમર બિન ખત્તાબ કે ઝરીએ દીનકો ઈઝઝત અતા ફરમા.

હઝરત ઉમર ને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર વોહ મુસલમાન હો ગએ. (મુસલમાન હોને કે બાદ) ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ બાહિર (મસ્જિદે હરામમેં નમાઝ પઢને કે લિયે) તશરીફ લે ચલેં.[૧]

હઝરત સવબાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઉમર બિન ખત્તાબ કે ઝરીએ દીન કો ઈઝઝત અતા ફરમા, ઉસ રાત કે શુરૂ કે હિસ્સેમેં હઝરત ઉમર કી બહન..

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ઈક્રઅ બિસ્મિ રબ્બિકલ્લઝી ખલક

પઢ રહી થીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ઈતના મારા કે ઉન્હેં યેહ ગુમાન હુવા કે ઉન્હોંને અપની બહનકો કત્લ કર ડાલા હૈ. જબ સુબહ તહજ્જુદ કે વક્ત હઝરત ઉમર ઉઠે તો ઉન્હોંને અપની બહન કી આવાઝ સુની જો કે...

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ઈક્રઅ બિસ્મિ રબ્બિકલ્લઝી ખલક

પઢ રહી થીં, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ન તો યેહ શઅર હૈ ઔર ન યેહ સમઝ મેં ન આને વાલા પસ્ત કલામ હૈ. ચુનાંચે વોહ વહાં સે ચલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

૧ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૧૯૧, ઐની જિલ્દ ૮-૬૮, બિદાયા જિલ્દ ૩-૮૧

અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. ઉન્હોંને દરવાઝે પર હઝરત બિલાલ (રદિ.) કો પાયા. ઉન્હોંને દરવાઝેકો ખટખટાયા (યા ધક્કા દિયા)

હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? હઝરત ઉમર ને કહા, ઉમર બિન ખત્તાબ ! હઝરત બિલાલ ને કહા, ઝરા ઠહેરો, મૈં તુમ્હારે લિયે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈજાઝત લે લૂં. હઝરત બિલાલ ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉમર દરવાઝે પર હૈં.

આપને ફરમાયા, અગર અલ્લાહકા ઉમર કે સાથ ખૈરકા ઈરાદા હૈ, તો વોહ ઉસે દીનમેં દાખિલ કર દેંગે. આપને હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે કહા, દરવાઝા ખોલ દો. (ઉન્હોંને દરવાઝા ખોલ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લે લાએ) ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દોનોં બાઝૂઓંસે પકડ કર ઝોરસે હિલાયા ઔર ફરમાયા, તુમ ક્યા ચાહતે હો? તુમ કિસ લિયે આએ હો ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ કિસ ચીઝકી દઅવત દેતે હૈં, વોહ મેરે સામને પેશ કરેં. આપને ફરમાયા, તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દો કે અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂ કે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર મુહમ્મદ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસી જગહ મુસલમાન હો ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, (અય અલ્લાહકે રસૂલ !) બાહિર તશ્રીફ લે ચલેં.[૧]

હઝરત ઉમર કે ગુલામ અસ્લમ (રદિ.) બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ ને ફરમાયા, ક્યા તુમ ચાહતે હો કે મૈં તુમકો અપને ઈસ્લામ લાનેકા શુરૂકા કિસ્સા બયાન કરૂં ? હમને કહા, જી હાં. ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં લોગોંમેં સે સબસે ઝયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર સખ્તી કરને વાલા થા. એક બાર મૈં સખ્ત ગરમ દિનમેં મક્કા કે એક રાસ્તે પર ચલા જા રહા થા કે મુઝે કુરૈશકે એક આદમીને દેખ લિયા ઔર ઉસને મુઝસે પૂછા, અય ખત્તાબ કે બેટે ! કહાં જા રહે હો ?

મૈંને કહા ઉસ આદમી (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે પાસ (કત્લ કરનેકી નિય્યત સે) જાને કા ઈરાદા હૈ. ઉસ આદમી ને કહા કે (મુહમ્મદ કી) યેહ બાત તો તુમ્હારે ઘરમેં દાખિલ હો ચુકી હૈ ઔર તુમ યેહ કેહ રહે હો. મૈંને કહા, યેહ કૈસે ?

ઉસને કહા, તુમ્હારી બહન ઉસ આદમીકે પાસ જા ચુકી હૈં (ઔર ઉનકે દીનમેં દાખિલ હો ચુકી હૈં.) ચુનાંચે મૈં ગુસ્સેમેં ભરા વાપસ લૌટા ઔર મૈંને બહનકા દરવાઝા ખટખટાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ મુબારક આદત થી કે જબ કોઈ એક આદમી મુસલમાન હોતા, જિસકે પાસ કુછ ન હોતા, તો ઐસે એક યા દો આદમીકો ઐસે આદમીકે હવાલે કર દેતે જો ઉનકા ખર્ચ બરદાશ્ત કર લે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબા (રદિ.) મેં સે દો આદમી મેરે બહનોઈકે હવાલે કર રખે થે. જબ મૈંને દરવાઝા ખટખટાયા, તો ઉન્હોંને અંદર સે કહા, કૌન હૈ ?

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૬૨

મૈંને કહા, ઉમર બિન ખત્તાબ ! વોહ લોગ અપને હાથમેં કિતાબ (યાની કુર્આન) લિયે હુએ પળ્હ રહે થે, જબ ઉન્હોંને મેરી આવાઝ સુની તો ખડે હોકર ઘરમેં છુપ ગએ ઔર વોહ સહીફા વહીં રેહ ગયા. જબ બહનને દરવાઝા ખોલા, તો મૈંને કહા, ઓ અપની જાનકી દુશ્મન ! તૂ બેદીન હો ગઈ હૈ ? ઔર એક ચીઝ ઉઠાકર મૈંને ઉસકે સર પર માર દી.

મેરી બહન રોને લગી ઔર ઉસને કહા, અય ખત્તાબ કે બેટે ! જો તુઝે કરના હૈ, કર લે, મૈં તો મુસલમાન હો ચુકી હૂં. ચુનાંચે મૈં અંદર ગયા ઔર તખ્ત પર બૈઠ ગયા તો મૈંને દેખા કે દરવાઝે કે બીચ મેં એક સહીફા પડા હુવા હૈ. મૈંને કહા, યેહ સહીફા યહાં કૈસા ?

તો મેરી બહન ને મુઝસે કહા, અય ખત્તાબ કે બેટે ! અપનેસે ઈસે દૂર રખો, ક્યૂંકે તુમ પાકીકા ગુસલ નહીં કરતે હો ઔર પાકી હાસિલ નહીં કરતે હો, ઈસે સિર્ફ પાક લોગ હાથ લગા સકતે હૈં.

લેકિન મૈં ઈસરાર કરતા રહા. આખિર મેરી બહનને મુઝે વોહ સહીફા દે દિયા. ઈસકે બાદ મુસ્નદ બઝ્ઝારમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાને ઔર ઉસકે બાદ ઉનકે સાથ પેશ આને વાલે વાકિઆતકા તફ્સીલી ઝિક્ર હૈ.[૧]

હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) ને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા તો તક્લીફેં ઉઠા રહે હૈં ઔર વોહ ખૂદ વલીદ બિન મુગીરહકી અમાનમેં આરામ સે રેહ રહે હૈં તો ઉન્હોંને (અપને દિલમેં) કહા, કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં એક મુશ્રિક આદમીકી પનાહમેં આરામ સે રહૂં ઔર મેરે સાથી ઔર મેરે દીન વાલે વોહ તક્લીફ ઔર અઝિય્યત ઉઠાતે રહેં, જો મૈં નહીં ઉઠા રહા હું. યેહ તો મેરી બહોત બડી કમી હૈ.

ચુનાંચે વોહ વલીદ બિન મુગીરહકે પાસ ગએ ઔર ઉસસે કહા, અય અબૂ અબ્દે શમ્સ ! તુમને અપની ઝિમ્મેદારી પૂરી કર દિખાઈ. મૈં તુમ્હારી પનાહ તુમકો વાપસ કરતા હૂં.

ઉસને કહા, અય મેરે ભતીજે ! ક્યૂં ? શાયદ મેરી કૌમકે કિસી આદમીને તુમકો કોઈ તક્લીફ પહોંચાઈ હૈ.

હઝરત ઉસ્માનને કહા, નહીં, લેકિન મૈં અલ્લાહકી પનાહ પર રાઝી હૂં ઔર ઈસકે અલાવા કિસી ઔર સે પનાહ નહીં લેના ચાહતા હૂં. વલીદને કહા, તુમ મસ્જિદ ચલો ઔર વહાં સબકે સામને મેરી પનાહ એ'લાન કરકે વાપસ કરો, જૈસે કે મૈંને તુમકો સબસે સામને એ'લાન કરકે અપની પનાહમેં લિયા થા. ચુનાંચે વહાંસે નિકલકર દોનોં મસ્જિદ (કાબા) ગએ. વહાં લોગોંસે વલીદને કહા, યેહ ઉસ્માન હૈં. મેરી પનાહ મુઝે વાપસ કરને આએ હૈં.

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૯-૬૪

ફિર હઝરત ઉસ્માનને લોગોં સે કહા, યેહ સચ કેહ રહે હૈં. મૈંને ઈનકો ઈન્તિહાઈ વફાદાર ઔર અચ્છા પનાહ દેને વાલા પાયા હૈ, લેકિન અબ મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે અલ્લાહકે અલાવા ઔર કિસીસે પનાહ ન લૂં. ઈસલિયે મૈંને ઉનકી પનાહ ઉનકો વાપસ કર દી હૈ.

ફિર હઝરત ઉસ્માન વહાં સે વાપસ આ રહે થે કે (અરબ કે મશહૂર શાઈર) લબીદ બિન રબીઆ બિન માલિક બિન કિલાબ કૈસી કુરૈશકી એક મજ્લિસમેં અપને શઅર સુના રહે થે, તો હઝરત ઉસ્માન ભી ઉસ મજ્લિસમેં જાકર બૈઠ ગએ. લબીદને યેહ શઅર પઢ્હા...

اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَّاخَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ

" અલ્લાહ કે અલાવા હર ચીઝ બાતિલ ઔર બેકાર હૈ. "

હઝરત ઉસ્માનને તા'રીફ કરતે હુએ કહા, તુમને ઠીક કહા, ફિર ઉસને દૂસરી લાઈન પઢ્હી....

وَكُلُّ نَعِيمٍ لَامَحَالَةَ زَائِلٌ

"ઔર હર નેઅમત ઝરૂર હી (એક ન એક દિન) ખત્મ હો જાએગી. "ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન ને કહા, તુમને ગલત કહા, જન્નતકી નેઅમતેં કભી ખત્મ ન હોંગી.

હઝરત ઉસ્માન કી યેહ બાત સુનકર લબીદ બિન રબીઆ ને કહા, અય કુરૈશ કે લોગો ! તુમ્હારી મજ્લિસમેં બૈઠને વાલેકો કભી તક્લીફ નહીં પહોંચાઈ જાતી થી. વોહ નઈ બાત કબસે તુમમેં પૈદા હો ગઈ ? (યા'ની પેહલે તો કભી ભી કોઈ મેરે શઅર પર એ'તિરાઝ નહીં કિયા કરતા થા, આજ યેહ મેરે શઅરકો ગલત કેહને વાલા કહાંસે આ ગયા હૈ ?)

તો લોગોં મેં સે એક આદમી ને કહા કે યેહ એક બેવકૂફ આદમી હૈ, બલકે ઈસકે સાથ કુછ ઔર ભી બેવકૂફ આદમી હૈં, જિન્હોંને હમારે દીનસે અલાહિદગી ઈખ્તિયાર કર લી હૈ, ઈસલિયે તુમ ઈસકી બાતોંસે નારાઝ મત હો.

હઝરત ઉસ્માનને ઉસ આદમીકી બાતકા જવાબ દિયા, જિસસે દોનોંમેં બાત બઢ્હ ગઈ, તો ઉસ આદમીને ખડે હોકર હઝરત ઉસ્માનકી આંખ પર ઈસ ઝોરકા થપ્પડ મારા કે ઉનકી આંખ કાલી હો ગઈ ઔર વલીદ બિન મુગીરહ કરીબ હી થા ઔર જો કુછ હઝરત ઉસ્માન કે સાથ હુવા ઉસે દેખ રહા થા. ઉસને કહા, અય મેરે ભતીજે ! અલ્લાહકી કસમ ! (અગર તુમ મેરી પનાહમેં રેહતે તો) તુમ્હારી આંખકો યેહ તક્લીફ કભી ન પહોંચતી. તુમ તો એક મેહફૂઝ ઝિમ્મેદારીમેં થે.

હઝરત ઉસ્માન ને કહા, અય અબૂ શમ્સ ! હાં તુમ્હારી બાત ઠીક હૈ, લેકિન અલ્લાહ કી કસમ ! મેરા દિલ ચાહ રહા હૈ કે અલ્લાહકે દીનકી વજહસે મેરી તન્દુરૂસ્ત આંખકો ભી વહી તક્લીફ પહોંચે જો દૂસરીકો પહોંચી હૈ ઔર મૈં ઉસ ઝાતકી પનાહમેં હૂં (જો બહોત ઈઝ્ઝત વાલે ઔર બડી કુદરત વાલે હૈં.)

હઝરત ઉસ્માન ને અપની મુસીબતકી મારી આંખકે બારેમેં યે શઅર કહે....

فَإِنْ تَكُ عَيْنِيْ فِيْ رِضَى الرَّبِّ نَالَهَا　　يَدَا مُلْحِدٍ فِي الدِّيْنِ لَيْسَ بِمُهْتَدٍ

"અગર મેરી આંખકો અલ્લાહકી રઝામંદીમેં એક મુલહિદ, બેદીન ઔર ગુમરાહ ઈન્સાનકે હાથોં તકલીફ પહોંચી હૈ (તો ક્યા હુવા ?)"

فَقَدْ عَوَّضَ الرَّحْمٰنُ مِنْهَا ثَوَابَهُ وَمَنْ يُّرْضِهِ الرَّحْمٰنُ يَاقَوْمِ يَسْعَدِ

"રહમાનને ઉસ આંખકે બદલેમેં અપના સવાબ અતા ફરમાયા હૈ ઔર જિસે રહમાન રાઝી કરે, અય કૌમ ! વોહ બડા ખુશકિસ્મત હૈ. "

فَاِنِّيْ . وَاِنْ قُلْتُمْ غَوِيٌّ مُّضَلَّلٌ سَفِيْةٌ . عَلٰى دِيْنِ الرَّسُوْلِ مُحَمَّدِ

"તુમ અગરચે મેરે બારેમેં કેહતે હો કે મૈં બેહકા હુવા, ગુમરાહ કિયા હુવા ઔર બેવકૂફ હૂં,લેકિન મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ કે દીન પર હૂં."

اُرِيْدُ بِذاكَ اللّٰهَ وَالْحَقُّ دِيْنُنَا عَلٰى رَغْمِ مَنْ يَّبْغِيْ عَلَيْنَا وَيَعْتَدِىْ

"ઉસસે મૈંને અલ્લાહ (કી રઝામંદી) કા ઈરાદા કિયા હૈ ઔર હમારા દીન બિલ્કુલ હક હૈ ઔર યેહ બાત મૈં સાફ કેહ રહા હૂં, ચાહે યેહ બાત ઉસ આદમીકો કિતની બુરી લગે, જો હમ પર ઝુલ્મ ઔર ઝયાદતી કરતા હૈ. "

હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊનકી આંખકો જો તકલીફ પહોંચી, ઉસકે બારેમેં હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને યેહ શઅર કહે....

اَمِنْ تَذَكُّرِ دَهْرٍ غَيْرِ مَاْمُوْنٍ اَصْبَحْتَ مُكْتَئِبًا تَبْكِىْ كَمَحْزُوْنٍ

"જો ઝમાના અમન વાલા નહીં થા, ક્યા તુમ ઉસકો યાદ કરકે રંજીદા હો રહે હો ઔર ગમગીન આદમીકી તરહ રો રહે હો. "

اَمِنْ تَذَكُّرِ اَقْوَامٍ ذَوِىْ سَفَةٍ يَغْشَوْنَ بِالظُّلْمِ مَنْ يَّدْعُوْ اِلَى الدِّيْنِ

"ક્યા તુમ ઉન બેવકૂફ લોગોંકો યાદ કરકે રો રહે હો જો દીનકી દઅવત દેને વાલોં પર ઝુલ્મ ઢાતે થે."

لَايَنْتَهُوْنَ عَنِ الْفَحْشَاءِ مَاسَلِمُوْا وَالْغَدْرُ فِيْهِمْ سَبِيْلٌ غَيْرُ مَاْمُوْنٍ

"યે લોગ જબ તક સહી સાલિમ રહેં, ફહશ કામોંસે નહીં રૂકતે હૈં ઔર ઉન લોગોંમેં ગદ્દારીકી સિફત તો ગૈર-મહફૂઝ રાસ્તા હૈ. "

اَلَا تَرَوْنَ اَقَلَّ اللّٰهُ خَيْرَهُمْ اَنَّا غَضِبْنَا لِعُثْمَانَ بْنِ مَظْعُوْنٍ

"અલ્લાહ ઉનકી ખૈરકો કમ કર દે. ક્યા તુમ દેખતે નહીં હો કે હમ ઉસ્માન બિન મઝઊનકી વજહસે ગુસ્સેમેં આએ હૈં. "

اِذْ يَلْطِمُوْنَ . وَلَايَخْشَوْنَ . مُقْلَتَهُ طَعْنًا دِرَاكًا وَضَرْبًا غَيْرَ مَاْفُوْنٍ

"જબકે વોહ લોગ ઉસ્માનકી આંખકો નિડર હોકર થપ્પડ માર રહે થે, લગાતાર ચૌકે મારતે રહે ઔર મારનેમેં કોઈ કમી ન થી. "

فَسَوْفَ يَجْزِيهِمْ اِنْ لَّمْ يَمُتْ عَجِلًا   كَيْلًا بِكَيْلٍ جَزَاءً غَيْرَ مَغْبُوْنٍ

"અગર ઉસ્માન જલ્દી ન ભી મરે, તો ભી અલ્લાહ ઉન લોગોંકો બરાબર-બરાબર પૂરા-પૂરા બદલા દેગા, જિસમેં કોઈ ઘાટા ન હોગા."[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાકકી રિવાયત મેં યેહ ભી હૈ કે વલીદને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, અય મેરે ભતીજે ! અપની પિછલી પનાહમેં વાપસ આ જાઓ. ઉન્હોંને કહા, નહીં.[૨]

હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત મુહમ્મદ અબ્દરી અપને બાપસે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) મક્કા કે સબસે ઝયાદા ખૂબસૂરત નવજવાન ઔર ભરપૂર જવાની વાલે ઈન્સાન થે ઔર મક્કા કે જવાનોંમેં ઉનકે સરકે બાલ સબસે ઝયાદા ઉમદા થે. ઉનકે માં-બાપ ઉનસે બહોત મુહબ્બત કરતે થે. ઉનકી માં બહોત ઝયાદા માલદાર થીં. વોહ ઉનકો સબસે ઝયાદા ખૂબસૂરત ઔર સબસે ઝયાદા બારીક કપડા પેહનાતી થીં, ઔર યેહ મક્કા વાલોંમેં સબસે ઝયાદા ઈત્ર ઈસ્તિઅમાલ કરને વાલે થે ઔર યેહ હઝરમૌત કે બને હુએ ખાસ જૂતે પેહનતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકા તઝકિરા કરતે હુએ ફરમાતે કે મક્કા મેં મુસ્અબ બિન ઉમૈરસે ઝયાદા અચ્છે બાલ વાલા ઔર ઉનસે બારીક જોડે વાલા ઔર ઉનસે ઝયાદા નાઝો નેઅમતમેં પલા હુવા કોઈ નહીં દેખા. ઉનકો યેહ ખબર પહોંચી કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દારે અરકમ બિન અબી અરકમમેં ઈસ્લામકી દઅવત દે રહે હૈં. યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર મુસલમાન હો ગએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તસ્દીક કી. વહાં સે બાહિર આએ તો અપની માં ઔર કૌમકે ડરસે અપને ઈસ્લામકો છુપાએ રખા ઔર છુપ-છુપકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આતે જાતે રેહતે. એક દિન ઉનકો ઉસ્માન બિન તલ્હાને નમાઝ પઢતે હુએ દેખ લિયા ઔર ઉસને જાકર ઉનકી માં ઔર કૌમકો બતા દિયા.

ઉન લોગોંને ઉનકો પકડ કર કૈદ કર દિયા. ચુનાંચે યેહ બરાબર કૈદમેં રહે, યહાં તક કે પેહલી હિજરતકે મૌકે પર હબ્શા ચલે ગએ. ફિર જબ વહાંસે મુસલમાન વાપસ આએ, તો યેહ ભી વાપસ આ ગએ. વાપસીમેં ઉનકા હાલ બિલ્કુલ બદલા હુવા થા. બડી ખસ્તા હાલત થી. (વોહ નાઝો નેઅમતકા અસર ખત્મ હો ચુકા થા) યેહ દેખકર ઉનકી માં ને ઉનકો બુરા-ભલા કેહના ઔર મલામત કરના છોડ દિયા.[3]

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૦૩
૨ બિદાયા જિલ્દ ૩-૯૩, હૈસમી જિલ્દ ૬-૩૪
૩ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૮૨

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સહમી (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબૂ રાફેઅ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને રૂમ કી તરફ એક ફૌજ ભેજી, જિસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા મેં સે અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (રદિ.) નામકે એક સહાબી ભી થે.

ઉનકો રૂમિયોં ને ગિરિફ્તાર કર લિયા ઔર ફિર ઉનકો અપને બાદશાહકે પાસ લે ગએ. (જિનકા લકબ તાગિયા થા) ઔર ઉસે બતાયા કે યેહ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે હૈં તો તાગિયાને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફાસે કહા, ક્યા તુમ ઈસકે લિયે તૈયાર હો કે તુમ (ઈસ્લામ છોડકર) ઈસાઈ બન જાઓ ઔર મૈં તુમ્હેં અપને મુલ્ક ઔર સલ્તનતમેં શરીક કર લૂં ? (યાની આધા મુલ્ક મૈં તુમ્હેં દે દૂંગા.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહને ફરમાયા, અગર, તુમ મુઝે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનકો પલક ઝપકને જિતની દેર કે લિયે છોડ દેને પર અપના સારા મુલ્ક ભી દે દો ઔર અરબોંકા મુલ્ક ભી દે દો, તો મૈં ફિર ભી તૈયાર નહીં હૂં. તો ઉસ તાગિયા ને કહા, ફિર તો મૈં તુમ્હેં કત્લ કર દૂંગા. ઉન્હોંને કહા, તુમ જો ચાહે કરો. ચુનાંચે ઉસકે હુક્મ દેને પર ઉનકો સૂલી પર લટકા દિયા ગયા. ઉસને તીરંદાઝોંસે કહા કે ઈસ તરહ ઈન પર તીર ચલાઓ કે ઈનકે હાથોં ઔર પૈરોંકે પાસસે તીર ગુઝરેં (જિસસે યે મરને ન પાએં ઔર ડર જાએં) ચુનાંચે ઉન્હોંને ઐસા હી કિયા. અબ બાદશાહને ઉન પર ઈસાઈ મઝહબ કો ફિર પેશ કિયા, લેકિન યેહ ઈન્કાર કરતે રહે.

ફિર ઉસકે હુક્મ દેને પર ઉનકો સૂલીસે ઉતારા ગયા. ફિર ઉસ બાદશાહને એક દેગ મંગવાઈ, જિસમેં પાની ડાલકર ઉસકે નીચે આગ જલાઈ ગઈ ઔર વોહ પાની ગરમ હોકર ખૌલને લગા. ફિર ઉસને દો મુસલમાન કૈદી બુલવાએ ઔર ઉનમેંસે એક મુસલમાનકો (ઝિંદા હી) ઉસ ખૌલતી હુઈ દેગમેં ડાલ દિયા ગયા. (યેહ ખૌફનાક મંઝર હઝરત અબ્દુલ્લાહકો દિખાકર) ઉસ બાદશાહને ઉન પર ફિર ઈસાઈ મઝહબ પેશ કિયા, લેકિન ઉન્હોંને ફિર ઈન્કાર કિયા.

અબ બાદશાહને હુક્મ દિયા કે ઉનકો (ઝિંદા) દેગ મેં ડાલ દિયા જાએ. જબ સિપાહી ઉનકો (દેગ કી તરફ) લે જાને લગે, તો યેહ રો પડે. બાદશાહ કો બતાયા ગયા કે અબ તો વોહ રો પડે હૈં. વોહ સમઝા કે અબ યેહ (મૌતસે) ઘભરા ગએ હૈં. ચુનાંચે ઉસને કહા, ઉન્હેં મેરે પાસ લે આઓ. ચુનાંચે ઉનકો વાપસ લાયા ગયા. અબ બાદશાહને ફિર ઉન પર ઈસાઈ મઝહબકો પેશ કિયા. ઉન્હોંને ફિર ઈન્કાર કિયા. ઈસ પર બાદશાહ ને કહા કે અચ્છા તુમ ક્યૂં રોએ થે ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં ઈસલિયે રોયા થા કે મૈંને અપને દિલમેં કહા કે તુઝે અબ ઈસ દેગમેં ડાલા જાએગા ઔર તૂ ખત્મ હો જાએગા. મૈં તો યેહ ચાહતા હૂં કે મેરે જિસ્મમેં જિતને બાલ હૈં, ઉતની મેરે પાસ જાનેં હોં ઔર હર જાનકો અલ્લાહકે દીનકી વજહસે ઈસ દેગમેં ડાલા જાએ. (મૈં તો ઈસ વજહસે રો રહા થા કે મેરે પાસ બસ એક હી જાન હૈ.)

ઉસ તાગિયા બાદશાહ ને (ઉનકે ઈસ જવાબ સે મુતઅસ્સિર હોકર) કહા, ક્યા હો સકતા હૈ કે તુમ મેરે સર કા બોસા લે લો ઔર મૈં તુમ્હેં છોડ દૂં ?

તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ઉસસે કહા કે મેરે સાથ બાકી તમામ મુસલમાન કૈદિયોંકો ભી છોડ દોગે ?

બાદશાહને કહા, હાં, બાકી તમામ મુસલમાન કૈદિયોંકો ભી છોડ દૂંગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને દિલમેં કહા, યેહ અલ્લાહકે દુશ્મનોંમેં સે એક દુશ્મન હૈ. મૈં ઈસકે સરકા બોસા લૂંગા. યેહ મુઝે ઔર તમામ મુસલમાન કૈદિયોં કો છોડ દેગા. (ઈસસે તો સારે મુસલમાનોંકા ફાયદા હો જાએગા,) મેરા દિલ તો ઈસ કામકો નહીં ચાહ રહા હૈ, લેકિન મૈં મુસલમાનોંકે ફાયદે કે લિયે કર લેતા હૂં.) ચલો, ઈસમેં કોઈ હરજ નહીં હૈ.

ચુનાંચે બાદશાહકે કરીબ જાકર ઉન્હોંને ઉસકે સરકા બોસા લિયા. બાદશાહને સારે કૈદી ઉનકે હવાલે કર દિયે. યેહ ઉન સબકો લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો સારે હાલાત બતાએ. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હર મુસલમાન પર ઝરૂરી હૈ કે વોહ અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે સર કા બોસા લે ઔર સબસે પેહલે મૈં લેતા હૂં.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર ઉનકે સર કા બોસા લિયા (તાકે અલ્લાહ કે દુશ્મન કે ચૂમને કી જો નાગવારી હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે દિલમેં થી, વોહ દૂર હો જાએ.)[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે આમ સહાબા કિરામ (રદિ.) કા સખ્તિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત સઈદ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા મુશ્રિક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો ઈતની ઝયાદા તક્લીફેં પહોંચાતે થે જિનકી વજહસે સહાબા દીન કે છોડનેમેં માઝૂર કરાર દિયે જાતે થે?

ઉન્હોંને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! વોહ મુશ્રિક મુસલમાનોંકો ઝયાદા મારતે ભી ઔર ઉનકો ભૂકા ઔર પ્યાસા ભી રખતે, યહાં તક કે કમઝોરીકી વજહસે મુસલમાન સીધા ન

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૭-૬૨, ઈસાબા જિલ્દ ૨-૨૯૭

બૈઠ સકતે ઔર જો શિર્ક ભરે કલિમે વોહ મુસલમાનોંસે કેહલવાના ચાહતે, મુસલમાન (મજબૂર હોકર જાન બચાને કે લિયે) કેહ દેતે.

વોહ મુશ્રિક મુસલમાનસે યૂં કેહતે કે લાતો ઉઝ્ઝા ભી અલ્લાહકે અલાવા મઅબૂદ હૈં યા નહીં ? વોહ મુસલમાન કેહ દેતા, હાં, હૈં.

ચૂંકે વોહ મુશ્રિક મુસલમાનોં કો બહોત ઝયાદા તક્લીફેં પહોંચાતે થે, ઈસ વજહ સે મુસલમાન અપની જાન બચાને કે લિયે યેહ કેહ દિયા કરતે થે.[૧]

હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા મદીના આએ ઔર અન્સારને ઉનકો અપને યહાં રેહનેકી જગહ દી, તો સારે અરબ વાલોં ને ઉન પર એક કમાનસે તીર ચલાએ (યા'ની સારે અરબકે લોગ ઉનકે દુશ્મન હો ગએ) તો મુલસમાનોંકો રાત ભી હથિયાર લગાકર ગુઝારની પડતી ઔર દિનકો ભી હર વક્ત હથિયાર લગાને પડતે. મુસલમાન આપસમેં એક દૂસરે સે કેહતે કે ક્યા હમારી ઝિંદગીમેં ઐસા વક્ત ભી આએગા કે હમ અમન ઔર ઈત્મિનાનસે રાત ગુઝાર દેં ઔર હમેં અલ્લાહકે અલાવા કિસીકા ડર ન હો ? ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી....

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનૂ મિનકુમ વઅમિલૂસ્સાલિહાતિ લયસ્તખ્લિફન્નહુમ ફિલ્ અર્દ

"વા'દા કર લિયા અલ્લાહને ઉન લોગોંસે જો તુમમેં ઈમાન લાએ હૈં ઔર કિયે હૈં ઉન્હોંને નેક કામ, અલબત્તા પીછે હાકિમ કર દેગા ઉનકો મુલ્કમેં. "[૨]

ઔર તબરાનીમેં યેહ રિવાયત ઈસ તરહ હૈ કે હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા મદીના આએ ઔર અન્સારને ઉનકો અપને યહાં રેહનેકી જગહ દી, તો તમામ અરબ કે લોગોંને ઉન પર એક હી કમાનસે તીર ચલાએ. (યા'ની સારે અરબ વાલે ઉનકે દુશ્મન હો ગએ) ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી...[૩]

لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ **લયસ્તખ્લિફન્નહુમ ફિલ્ અર્દ**

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ એક ગઝવહમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગએ. (સવારિયાં ઈતની કમ થીં કે) હમ છ (૬) આદમિયોંકો સિર્ફ એક ઊંટ મિલા, જિસ પર હમ બારી-બારી સવાર હોતે થે. (પથરીલી ઝમીન પર નંગે પાંવ ચલનેકી વજહ સે) હમારે છાલે પડ ગએ ઔર મેરે નાખૂન ઝડ ગએ, તો હમ અપને પૈરોં પર પટ્ટિયાં બાંધતે થે. ઈસીલિયે ઈસ ગઝવે કા નામ ઝાતુર્રિકાઅ રખા ગયા, ક્યૂંકે હમને અપને પૈરોં પર પટ્ટિયાં બાંધી થીં.[૪]

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૩-૫૯
૨ કંઝ જિલ્દ ૧-૨૫૯
૩ હૈસમી જિલ્દ ૭-૨૩
૪ કંઝ જિલ્દ ૨-૩૧૦

અબૂ નઈમ ને ઈસ હદીસ કો રિવાયત કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે અબૂ બુર્દા રાવી કેહતે હૈ કે ઈસ હદીસ કો બયાન કરને કે બાદ હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં ઈસ હદીસકો બયાન નહીં કરના ચાહતા થા યાની ઉન્હોંને અપને ઈસ અમલકો ઝાહિર કરના પસંદ ન ફરમાયા ઔર યેહ ફરમાયા કે અલ્લાહ હી ઈસકા બદલા દેંગે (ક્યૂંકે અફઝલ યેહી હૈ કે અપને નેક અમલકો લોગોંસે છુપા કર રખે. અલબત્તા અગર કોઈ દીની મસ્લહત હો તો ફિર લોગોં કો બતાએ.[૧]

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૨૬૦

અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ કી તરફ દઅવત દેનેકી વજહ સે ભૂક બરદાશ્ત કરના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ભૂક બરદાશ્ત કરના

હઝરત નોઅમાન બિન બશીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં ક્યા યેહ બાત નહીં હૈ કે તુમ જિતના ચાહતે હો, ખાતે-પીતે હો ? (યા'ની અપની મરઝી કે મુતાબિક ખાતે-પીતે હો) મૈંને તુમ્હારે નબી કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે ઉનકો રદ્દી ઔર ખરાબ ખજૂર ઈતની ભી નહીં મિલતી થી કે જિસસે વોહ અપના પેટ ભર લેં.[૧]

ઈમામ મુસ્લિમને હઝરત નોઅમાન (રદિ.) સે રિવાયત કી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોં સે (ઉનકે ઝમાનેમેં) જો દુન્યવી ફતહેં ઉન્હેં મિલીં, ઉનકા ઝિક્ર કિયા ઔર ફરમાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે આપકા સારા દિન ભૂકકી બેચૈનીમેં ગુઝર જાતા થા, આપકો ઈતની-સી રદ્દી ખજૂર ભી નહીં મિલતી થી, જિસસે આપ અપના પેટ ભર લેં.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ બૈઠ કર નમાઝ પઢ રહે થે. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે આપ બૈઠ કર નમાઝ પઢ રહે હૈં. આપકો ક્યા હુવા ? (ક્યૂંકે અફઝલ યેહ હૈ કે નમાઝ ખડે હોકર પઢી જાએ ઔર આપ હમેશાં અફઝલ પર અમલ કરતે હૈં.) આપને ફરમાયા, ભૂકકી વજહ સે. યેહ સુનકર મૈં રો પડા.

આપને ફરમાયા, અય અબૂ હુરૈરહ ! મત રો, ક્યૂંકે જો આદમી દુન્યામેં સવાબકી નિય્યતસે ભૂકકો બરદાશ્ત કરેગા, કિયામત કે દિન ઉસકે સાથ હિસાબમેં સખ્તી નહીં કી જાએગી.[૩]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘર વાલોંને એક રાત હમારે યહાં બકરીકી એક ટાંગ ભેજી. મૈંને ઉસ ટાંગકો પકડા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે ટુકડે-ટુકડે કિયે યા હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પકડા ઔર મૈંને ટુકડે કિયે.

---

૧ મુસ્લિમ, તિર્મિઝી
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૪, કંઝ જિલ્દ ૪-૪૦
૩ કંઝ જિલ્દ ૪-૪૧

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) જિસસે ભી વોહ હદીસ ફરમાતીં, ઉસસે યેહ ભી ફરમાતીં કે યેહ કામ ચિરાગકે બગૈર હુવા.[૧]

તબરાની કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે પૂછા, અય ઉમ્મુલ મોમિનીન ! (ક્યા યેહ કામ) ચિરાગકી રોશનીમેં હુવા થા ? ઉન્હોંને કહા, અગર હમારે પાસ ચિરાગ જલાને કે લિયે તેલ હોતા તો હમ ઉસે ખા લેતે.[૨]

અબૂ યઅલા ને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘર વાલોં પર કઈ ચાંદ ઐસે ગુઝર જાતે થે કે ન કિસી ઘરમેં ચિરાગ જલાયા જાતા ઔર ન આગ. અગર ઉન્હેં તેલ મિલ જાતા તો ઉસે અપને જિસ્મ પર લગા લેતે ઔર અગર ચરબી મિલ જાતી તો ઉસે ખા લેતે.[૩]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘર વાલોં પર એક ચાંદ ગુઝર જાતા, ફિર દૂસરા ચાંદ ગુઝર જાતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કિસી ભી ઘરમેં કુછ આગ ન જલાઈ જાતી, ન રોટી કે લિયે ઔર ન સાલન કે લિયે. લોગોં ને પૂછા, અય અબૂ હુરૈરહ ! ફિર વોહ કિસ ચીઝ પર ગુઝારા કિયા કરતે થે ? ફરમાયા, દો કાલી ચીઝોં પર યા'ની ખજૂર ઔર પાની પર. હાં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પડોસી અન્સાર થે, અલ્લાહ ઉન્હેં બેહતરીન બદલા દે, ઉનકે પાસ દૂધ વાલે જાનવર હોતે થે, જિનકા કુછ દૂધ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘર વાલોં કો ભેજ દિયા કરતે થે.[૪]

હઝરત ઉર્વહ ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાયા કરતી થીં, અય મેરે ભાંજે ! અલ્લાહ કી કસમ ! હમ એક ચાંદ દેખતે, ફિર દૂસરા, ફિર તીસરા. દો મહીનોંમેં તીન ચાંદ દેખ લેતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરોંમેં બિલ્કુલ આગ ન જલાઈ જાતી. મૈંને કહા, અય ખાલા જાન ! ફિર આપ લોગોંકા ગુઝારા કૈસે હોતા થા ? ઉન્હોંને ફરમાયા, દો કાલી ચીઝોં પર, ખજૂર ઔર પાની પર. ઔર યેહ ભી જબ મયસ્સર આ જાએં.[૫]

હઝરત મસરૂક કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપને મેરે લિયે ખાના મંગાયા ઔર ફરમાયા, મૈં જબ ભી પેટ ભર લેતી હૂં ઔર રોના ચાહૂં તો રો સકતી હૂં. મૈંને કહા, ક્યૂં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે વોહ હાલ યાદ આ જાતા, જિસ હાલ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ દુન્યા કો છોડા થા. અલ્લાહકી કસમ ! આપને કભી ભી એક દિનમેં રોટી ગોશ્ત દો બાર પેટ ભરકર નહીં ખાયા.[૬]

હઝરત ઈબ્ને જરીરને રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મદીના આનેસે લેકર ઈન્તિકાલ કે વક્ત તક ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન દિન લગાતાર ગેહૂં કી રોટી પેટ ભર કર નહીં ખાઈ. ઈબ્ને જરીર ને હી હઝરત આઈશા

---

૧ મુસ્નદ અહમદ
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૫, કંઝ જિલ્દ ૪-૩૮
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૪, હૈસમી જિલ્દ ૧૦,૩૨૫
૪ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૧૫
૫ કંઝ જિલ્દ ૪-૩૮
૬ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૪૮

(રદિ.) સે રિવાયત કિયા હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘર વાલોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈન્તિકાલ તક કભી દો દિન લગાતાર જવ કી રોટી પેટ ભરકર નહીં ખાઈ. ઈબ્ને જરીર હી ને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે રિવાયત કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર આપકો દો કાલી ચીઝોં યાની ખજૂર ઔર પાની પેટ ભરકર નહીં મિલા.[૧]

બૈહકી કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કભી ભી તીન દિન તક બરાબર પેટ ભર કર નહીં ખાયા. અગર હમ ચાહતે તો હમ ભી પેટ ભરકર ખાતે, લેકિન આપ દૂસરોંકો ખિલા દિયા કરતે.[૨]

હઝરત હસન ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની જાનસે લોગોંકી મદદ કિયા કરતે થે, યહાં તક કે અપની લુંગીમેં ચમડે કા પૈવન્દ લગા લિયા કરતે ઔર આપને ઈન્તિકાલ તક કભી તીન દિન તક સુબહ ઔર શામકા ખાના લગાતાર નહીં ખાયા.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કભી મેઝ પર નહીં ખાયા ઔર આપને કભી બારીક ચપાતી નહીં ખાઈ, યહાં તક કે આપકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર એક રિવાયત મેં હૈ કે આપને અપની આંખોંસે કભી ભી ભુની હુઈ બકરી નહીં દેખી.[૪]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે ઘર વાલે લગાતાર કઈ રાતેં ભૂકે હી ગુઝાર દેતે. ઉન્હેં રાત કા ખાના ન મિલતા થા ઔર ઉનકી રોટી ભી અક્સર જવ કી હોતી થી.[૫]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કુછ લોગોં કે પાસસે ગુઝરે, જિનકે સામને ભુની હુઈ બકરી રખી હુઈ થી. ઉન લોગોં ને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કો બુલાયા. ઉન્હોંને ખાનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુન્યાસે ઈસ હાલમેં તશરીફ લે ગએ કે આપને કભી પેટ ભર કર જવ કી રોટી નહીં ખાઈ થી.[૬]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવ કી રોટીકા એક ટુકડા પેશ કિયા. આપને ફરમાયા, યેહ વોહ પેહલા ખાના હૈ જિસે તુમ્હારે બાપ તીન દિન કે બાદ ખા રહે હૈં. તબરાનીકી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ક્યા હૈ ? હઝરત ફાતિમા ને અર્ઝ કિયા, યેહ ટિકિયા મૈંને પકાઈ થી. મુઝે યેહ અચ્છા ન લગા કે મૈં ઉસે અકેલે હી ખા લૂં, ઈસલિયે મૈં આપકે પાસ યેહ ટુકડા લે આઈ. ફિર આપને વોહ ઈર્શાદ ફરમાયા જો પેહલે ગુઝરા હૈ.[૭]

---

૧ કંઝ જિલ્દ ૪-૩૮
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૪૯
૩ ઈબ્ને અબિદ દુન્યા
૪ તિર્મિઝી જિલ્દ ૫-૧૫૩
૫ તિર્મિઝી
૬ તિર્મિઝી, બુખારી, તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૪૮,૧૫૧
૭ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૧૨

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ ગરમ ખાના લાયા ગયા. આપને ઉસે ખાયા ઔર ખાનેસે ફારિગ હોકર આપને ફરમાયા, અલહમ્દુ લિલ્લાહ ! મેરે પેટમેં ઈતને દિનોંસે ગરમ ખાના નહીં ગયા થા.[૧]

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપની બેઅસતસે લેકર ઈન્તિકાલ તક કભી મૈદા નહીં દેખા.

હઝરત સહલ સે પૂછા ગયા કે ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં આપ લોગોંકે પાસ છલની હોતી થી ?

તો ઉન્હોંને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બેઅસત સે લેકર ઈન્તિકાલ તક કભી છલની નહીં દેખી થી.

તો ઉનસે પૂછા ગયા કે આપ લોગ જવ કા આટા બગૈર છાને હુએ કૈસે ખા લેતે થે ?

ઉન્હોંને કહા કે હમ જવ કો પીસ કર ઉસ પર ફૂંક મારતે. જો ઉડના હોતા, વોહ ઉડ જાતા, બાકીકો હમ ગૂંધ લેતે.[૨] હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દસ્તરખ્વાન પર થોડી બહોત ભી જવ કી રોટી નહીં બચતી થી. તબરાની કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે કભી ઐસા નહીં હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામનેસે દસ્તરખ્વાન ઉઠાયા ગયા હો ઔર ઉસ પર ખાના બચા હુવા હો.[૩]

હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ફરમાતે હૈં હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ભૂક કી શિકાયત કી ઔર (ભૂક કી વજહસે હમ લોગોં ને અપને પેટ પર એક-એક પત્થર બાંધ રખા થા, ચુનાંચે) હમને કપડા હટા કર અપના-અપના પેટ દિખાયા, તો હર એક કે પેટ પર એક-એક પત્થર બંધા હુવા થા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપને મુબારક પેટસે કપડા હટાયા તો આપકે પેટ પર દો પત્થર બંધે હુએ થે.[૪]

હઝરત ઈબ્ને બુજૈર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે હૈં. વોહ ફરમાતે હૈં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સખ્ત ભૂક લગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક પત્થર ઉઠા કર અપને પેટ પર બાંધ લિયા.

ફિર આપને ફરમાયા, ગૌર સે સુનો, બહોતસે લોગ દુન્યામેં ખૂબ ખાના ખા રહે હૈં ઔર અચ્છી ઝિંદગી ગુઝાર રહે હૈં, લેકિન યે લોગ કિયામતકે દિન ભૂકે ઔર નંગે હોંગે, ગૌરસે સુનો, બહોતસે લોગ (દુન્યામેં અપની ખ્વાહિશોં પર ચલકર ઝાહિરમેં) અપના ઈકરામ કર રહે હૈં, લેકિન (હકીકતમેં) વોહ અપની તૌહીન કર રહે હૈં (કે કિયામતકે દિન વોહ રૂસ્વા ઔર ઝલીલ હોંગે.) ગૌરસે સુનો ! બહોતસે લોગ (દુન્યામેં અલ્લાહકે હુક્મોં પર ચલ કર ઝાહિરમેં) અપની તૌહીન કર રહે હૈં, લેકિન (હકીકતમેં) વોહ અપના ઈકરામ કર રહે હૈં (કે કિયામતકે દિન ઉનકો રાહત ઔર ઈઝઝત મિલેગી)[૫]

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૨-૧૪૯
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૩
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૧, હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૧૩
૪ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૫૬
૫ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૪૨૨, ઈસાબા જિલ્દ ૨-૪૮૬

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે (જાને કે બાદ) ઈસ ઉમ્મતમેં સબસે પેહલે જો મુસીબત પૈદા હુઈ, વોહ પેટ ભરના હૈ, ક્યૂંકે જબ કોઈ કૌમ પેટ ભરકર ખાતી હૈ તો ઉનકે બદન મોટે હો જાતે હૈં ઔર ઉનકે દિલ કમઝોર હો જાતે હૈં ઔર ઉનકી ખ્વાહિશેં બેકાબૂ હો જાતી હૈં.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપ કે ઘર વાલોં ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ભૂક

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) દોપહરકે વક્ત સખ્ત ગરમીમેં ઘરસે મસ્જિદ કી તરફ ચલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સુના તો કહા, અય અબૂબક્ર ! ઈસ વક્ત આપ ઘરસે બાહિર ક્યૂં આએ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, સિર્ફ ઈસ વજહસે આયા હૂં કે સખ્ત ભૂક લગી હુઈ હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ભી સિર્ફ ઈસી વજહસે આયા હૂં. અભી યે દોનોં આપસમેં બાત કર હી રહે થે કે અચાનક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર સે નિકલકર ઈન દોનોં કે પાસ તશરીફ લે આએ. આપને પૂછા, ઈસ વક્ત તુમ દોનોં ઘરસે બાહિર ક્યૂં આએ ? દોનોં ને કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! હમ સિર્ફ ઈસ વજહસે આએ હૈં કે હમેં સખ્ત ભૂક લગી હુઈ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ. મૈં ભી સિર્ફ ઈસી વજહસે ઘરસે બાહિર આયા હૂં. ચલો તુમ દોનોં ખડે હો જાઓ. ચુનાંચે યે તીનોં તશ્રીફ લે ગએ ઔર હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) કે દરવાઝે પર પહોંચ ગએ.

હઝરત અબૂ અય્યૂબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ખાના યા દૂધ બચાકર રખા કરતે થે. ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકે યહાં આનેમેં દેર હો ગઈ ઔર જિસ વક્ત રોઝાના આયા કરતે થે, ઉસ વક્ત ન આ સકે, તો હઝરત અબૂ અય્યૂબ વોહ ખાના અપને ઘર વાલોંકો ખિલા કર અપને ખજૂરોંકે બાગમેં કામ કરને ચલે ગએ થે.

જબ યે લોગ ઉનકે દરવાઝે પર પહોંચે, તો ઉનકી બીવીને બાહિર નિકલ કર ઈન લોગોંકા ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર કહા ખુશ આમદેદ હો, અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકે સાથ આને વાલોંકો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનસે પૂછા, અબૂ અય્યૂબ કહાં હૈં ?

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૪૨૦

હઝરત અબૂ અય્યૂબ અપને બાગમેં કામ કર રહે થે. વહાંસે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આવાઝકો સુના તો દૌડતે હુએ આએ ઔર કહા, ખુશ આમદેદ અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકે સાથ આને વાલોંકો. અય અલ્લાહ કે નબી ! યેહ વોહ વક્ત નહીં હૈં, જિસમેં આપ આયા કરતે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઠીક કેહતે હો. ચુનાંચે વોહ ગએ ઔર ખજૂરકા એક ગોશા તોડકર લાએ, જિસમેં કચ્ચી, પક્કી ઔર ગદર (અધકચરી), તીનોં કિસ્મ કી ખજૂરેં થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યેહ તુમને ક્યા કિયા ? હમારે લિયે ચુનકર સિર્ફ સૂખી ખજૂર લાતે.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા દિલ યેહ ચાહા કે આપ કચ્ચી, પક્કી ઔર ગદર તીનોં કિસ્મ કી ખજૂરેં ખાએં ઔર અભી આપકે લિયે મૈં કોઈ જાનવર ભી ઝબહ કરૂંગા.

આપને ફરમાયા, અગર તુમ ઝબહ કરના હી ચાહતે હો તો દૂધ વાલા જાનવર ઝબહ ન કરના.

હઝરત અબૂ અય્યૂબને સાલ યા સાલસે કમ ઉમ્રકી બકરી કા બચ્ચા ઝબહ કિયા ઔર અપની બીવીસે કહા કે તુમ હમારે લિયે આટા ગૂંધ કર રોટી પકાઓ, ક્યૂંકે તુમ રોટી પકાના અચ્છી તરહ જાનતી હો. હઝરત અબૂ અય્યૂબને બકરીકે ઉસ બચ્ચે કે આધે ગોશ્તકા સાલન બનાયા ઔર આધે કો ભૂન લિયા. જબ ખાના તૈયાર હો ગયા ઔર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સાથિયોંકે સામને રખા ગયા તો આપને થોડા સા ગોશ્ત રોટી પર રખકર હઝરત અબૂ અય્યૂબસે કહા, ઈસે હઝરત ફાતિમા કે પાસ પહોંચા દો, ક્યૂંકે બહોત દિનોં સે ઉન્હેં ઐસા ખાના નહીં મિલા હૈ.

હઝરત અબૂ અય્યૂબ વોહ લેકર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ ગએ. યે લોગ ખા ચુકે ઔર સૈર હો ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, રોટી ઔર ગોશ્ત ઔર સૂખી ખજૂર ઔર ગદર ખજૂર ઔર યેહ કેહકર આપકી આંખોંમેં આંસૂ આ ગએ ઔર ફિર યેહ ફરમાયા, કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસકે કબ્ઝે મેં મેરી જાન હૈ, યેહી વોહ નેઅમતેં હૈં જિનકે બારેમેં તુમસે કિયામત કે દિન પૂછા જાએગા.

યેહ બાત આપકે સહાબા કો બડી ભારી મા'લૂમ હુઈ, તો આપને ફરમાયા, લેકિન જબ તુમ્હેં ઐસા ખાના મિલે ઔર તુમ ઉસકી તરફ હાથ બઢાને લગો તો બિસ્મિલ્લાહ પઢા કરો ઔર જબ તુમ સૈર હો જાઓ, તો યેહ દુઆ પઢો....

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ هُوَ اَشْبَعَنَا وَاَنْعَمَ عَلَيْنَا فَاَفْضَلَ

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિલ્લઝી હુવ અશબઅના વ અન્અમ અલય્ના ફઅફઝલ.

"તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને હમેં સૈર કિયા ઔર હમ પર ઈન્આમ ફરમાયા ઔર હમેં ખૂબ દિયા."

તો યેહ દુઆ ઉસ ખાને કા બદલા હો જાએગી (ઔર અબ ઈસ ખાનેકે બારેમેં કિયામત કે દિન સવાલ નહીં કિયા જાએગા.)

જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં સે ઉઠે, તો હઝરત અબૂ અય્યૂબકો ફરમાયા કે કલ હમારે પાસ આના. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આદત યેહ થી કે જો ભી આપકે સાથ ભલાઈ કરતા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે ઉસકા બદલા દેના પસંદ ફરમાતે. હઝરત અબૂ અય્યૂબને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી યેહ બાત સુની તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં કલ અપને પાસ આને કા હુક્મ દે રહે હૈં. ચુનાંચે વોહ અગલે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં આએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો અપની બાંદી દે દી ઔર ફરમાયા, અય અબૂ અય્યૂબ ! ઈસકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરના, ક્યૂંકે યેહ જબ તક હમારે પાસ રહી હૈ, હમને ઈસમેં ખૈર હી ખૈર દેખી હૈ. હઝરત અબૂ અય્યૂબ જબ ઈસ બાંદી કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે યહાં સે લે આએ, તો ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ વસિયત કી સબસે બેહતર શક્લ યેહ હૈ કે મૈં ઉસે આઝાદ કર દૂં. ચુનાંચે ઉસે આઝાદ કર દિયા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ફરમાતે હુએ સુના કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દોપહર કે વક્ત ઘરસે બાહિર તશરીફ લાએ, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો આપને મસ્જિદમેં પાયા, તો આપને ફરમાયા, તુમ ઈસ વક્ત ઘર સે બાહિર ક્યૂં આએ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જિસ વજહસે આપ આએ હૈં. ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) આ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! તુમ ઘર સે બાહિર ક્યૂં આએ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, જિસ વજહસે આપ દોનોં આએ હૈં. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી બૈઠ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ દોનોંસે બાત કરને લગ ગએ.

ફિર આપને ફરમાયા, ક્યા તુમ દોનોંમેં ઈતની હિંમત હૈ કે ખજૂરોં કે ઉસ બાગ તક ચલે ચલો. વહાં તુમ્હેં ખાના ઔર પાની ઔર સાયા મિલ જાએગા. ફિર આપને ફરમાયા, આઓ, અબૂલ હૈસમ બિન તૈહાન અન્સારી કે ઘર ચલતે હૈં. ઈસકે બા'દ આગે લંબી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૨] હાફિઝ મુન્ઝિરી ને જિલ્દ-૫, સફા-૧૬૭ પર ફરમાયા હૈ કે ઝાહિરમેં યેહ કિસ્સા એક બાર હઝરત અબુલ હૈસમ કે સાથ પેશ આયા હૈ ઔર એક બાર હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી કે સાથ.

હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન ઉનકે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, મેરે દોનોં બેટે હસન ઔર હુસૈન કહાં હૈં ?

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૪૩૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ જિલ્દ ૪-૪૦

હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા કે સુબહકો હમારે ઘરમેં ચખને કે લિયે ભી કોઈ ચીઝ ન થી તો હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈન દોનોં કો અપને સાથ લે જાતા હૂં. ક્યૂંકે મુઝે ડર હૈ કે યે દોનોં તુમ્હારે પાસ (ભૂક કી વજહસે) રોતે રહેંગે ઔર તુમ્હારે પાસ કોઈ ચીઝ નહીં, ચુનાંચે વોહ ફ્લાં યહૂદી કે યહાં (મઝદૂરી કે લિયે) ગએ હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ. (આપ જબ વહાં પહોંચે તો) દેખા કે દોનોં બચ્ચે એક હૌઝમેં ખેલ રહે હૈં ઔર ઉન દોનોં કે સામને કુછ ખજૂરેં રખી હુઈ હૈં. આપને ફરમાયા અય અલી ! ક્યા ગરમી તેઝ હોને સે પેહલે તુમ મેરે દોનોં બેટોં કો ઘર નહીં વાપસ લે જા સકતે ?

ઉન્હોંને કહા, આજ સુબહ હમારે ઘરમેં કોઈ ચીઝ નહીં થી, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ થોડી દેર તશરીફ રખેં. મૈં ફાતિમા કે લિયે ભી કુછ ખજૂરેં જમા' કર લૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં બૈઠ ગએ. થોડી દેરમેં હઝરત ફાતિમા કે લિયે ભી કુછ ખજૂરેં જમા' હો ગઈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઈન ખજૂરોંકો એક કપડેમેં બાંધ લિયા, ફિર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ આએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બચ્ચે કો ઉઠાયા, દૂસરે કો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉઠાયા, યહાં તક કે દોનોં કો ઘર વાપસ લે આએ.[૧]

હઝરત અતા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે યેહ ખબર પહોંચી કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે કઈ દિન ઐસે ગુઝરે કે ન હમારે પાસ કોઈ ચીઝ થી ઔર ન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ. મૈં (ઘરસે) બાહિર નિકલા, તો મુઝે રાસ્તેમેં એક દીનાર પડા હુવા મિલા. થોડી દેર તો મૈં સોચતા રહા કે ઉઠાઉં યા ન ઉઠાઉં, લેકિન આખિરકાર મૈંને ઉસે ઉઠા લિયા, ક્યૂંકે (કઈ દિનકે ફાકોં કી વજહસે) હમ બડી મશક્કતમેં થે.

મૈં ઉસે લેકર એક દુકાન પર ગયા ઔર ઉસકા આટા ખરીદ કર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ લાયા ઔર મૈંને કહા, ઈસે ગૂંધ કર રોટી પકાઓ. ચુનાંચે વોહ આટા ગૂંધને લગી.(ભૂકકી વજહસે) ઉનકી કમઝોરી કા હાલ યેહ થા કે ઉનકી પેશાની કે બાલ (આટેકે) બરતન સે ટકરા રહે થે.

ફિર ઉન્હોંને રોટી પકાઈ, ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સારા કિસ્સા સુનાયા. આપને ફરમાયા, તુમ ઈસે ખા લો, ક્યૂંકે યેહ વોહ રોઝી હૈ જો અલ્લાહ ને તુમકો (ગૈબી ખઝાનેસે) અતા ફરમાઈ હૈ.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ કુરઝી બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને અપને આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે મૈં ભૂક કી વજહસે અપને પેટ પર પત્થર બાંધે હુએ થા ઔર આજ મેરા યેહ હાલ હૈ કે મેરે માલ કી ઝકાત ચાલીસ દીનાર તક પહોંચ ગઈ હૈ ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે આજ મેરી ઝકાત ચાલીસ હઝાર હૈ.[૩]

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૧૭૧, હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૧૬
૨ કંઝ જિલ્દ ૭-૩૨૮, અબૂ દાઉદ જિલ્દ ૧-૨૪૦
૩ મજમઉઝ જવાઈદ જિલ્દ ૯-૧૨૩

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (ભૂક કી વજહસે પરેશાન દેખકર) ફરમાયા, તુમ સબ્રસે કામ લો, અલ્લાહકી કસમ ! મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરાનેમેં સાત દિનસે કોઈ ચીઝ નહીં હૈ ઔર તીન દિન તો ઉનકી કિસી હાંડી કે નીચે આગ નહીં જલી હૈ. અલ્લાહકી કસમ! અગર મૈં અલ્લાહ સે યેહ સવાલ કરૂં કે વોહ તિહામા કે તમામ પહાડોંકો સોને કા બના દે, તો યકીનન અલ્લાહ ઝરૂર બના દેંગે.[૧]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કી ભૂક

હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ મક્કા મેં હમ લોગોંને બડી તંગીસે ઔર બડી તક્લીફોં કે સાથ ઝિંદગી ગુઝારી હૈ. જબ તક્લીફેં આને લગીં તો હમને ઉન પર સબ્ર કિયા ઔર હમેં તંગી ઔર તક્લીફ બરદાશ્ત કરને કી આદત પડ ગઈ ઔર હમને ખુશી-ખુશી ઉન પર સબ્ર કિયા.

મૈંને અપને આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ મક્કામેં ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે મૈં એક રાત પેશાબ કરને નિકલા. જહાં મૈં પેશાબ કર રહા થા, વહાંસે મૈંને કિસી ચીઝ કી ખડખડાહટ કી આવાઝ સુની. મૈંને ગૌર સે દેખા તો વોહ ઊંટ કી ખાલ કા એક ટુકડા થા, જિસે મૈંને ઉઠા લિયા, ફિર ઉસે ધોકર જલાયા, ફિર ઉસે દો પત્થરોં કે બીચ રખકર પીસ કર સફૂફ સા બના દિયા. ફિર ઉસે ફાંક કર મૈંને પાની પી લિયા ઔર મૈંને તીન દિન ઈસી પર ગુઝારે.[૨]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અરબોંમેં સબસે પેહલે મૈંને અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં તીર ચલાયા હૈ. હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગઝવોંમેં જાયા કરતે થે. હમારા ખાના સિર્ફ બબૂલ ઔર કીકર કે પત્તે હુવા કરતે થે, જિસકા નતીજા યેહ હુવા કે હમ લોગ બકરીયોં કી તરહ મેંગનિયાં કિયા કરતે થે, જો અલગ-અલગ હોતીં. (સૂખે હોને કી વજહસે) ઉનમેં ચિપકાહટ ન હોતી.[૩]

હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ ઔર ઉનકે દો સાથિયોં કી ભૂક

હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈં ઔર મેરે દો સાથી ઈસ હાલમેં આએ કે ભૂક ઔર ફક્રો ફાકા કી વજહસે હમારે કાનોંકી સુનને કી તાકત ઔર

૧ કંઝ જિલ્દ ૪-૪૨
૨ હુલીયા જિલ્દ ૧-૯૩
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૯, હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૮, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૩-૯૯

આંખોંકી દેખને કી તાકત બિલ્કુલ ખત્મ હોને લગી થી. હમ લોગ અપને આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા પર પેશ કરને લગે (કે હમેં અપને યહાં લે જાકર ખિલાએં-પિલાએં) લેકિન હમેં કિસીને કુબૂલ ન કિયા. (ઈસલિયે કે હમ સબકા હાલ એક જૈસા થા) યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં અપને ઘર લે આએ.

આપકે ઘરવાલોં કી સિર્ફ તીન બકરીયાં થીં, જિનકા વોહ દૂધ નિકાલા કરતે થે. આપ હમારે દર્મિયાન દૂધ તક્સીમ કિયા કરતે થે ઔર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હિસ્સા ઉઠા કર રખ દિયા કરતે થે. આપ જબ તશરીફ લાતે, તો ઈતની આવાઝસે સલામ કરતે કે જાગને વાલા સુન લે ઔર સોને વાલે કી આંખ ન ખુલે. એક દિન મુઝે શૈતાન ને કહા કે ક્યા હી અચ્છી બાત હો, અગર તુમ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હિસ્સે કા) યેહ ઘૂંટ ભર (દૂધ ભી) પી લો, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અન્સાર કે પાસ ચલે જાએંગે, તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા કુછ ન કુછ ઈકરામ કર હી દેંગે.

શૈતાન મેરે પીછે પડા રહા, યહાં તક કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હિસ્સે કા દૂધ પી લિયા. જબ મૈં પી ચુકા તો શૈતાન મુઝે શરમિંદા કરને લગા ઔર કેહને લગા, યેહ તુમને ક્યા કિયા ? મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આએંગે ઔર જબ અપને હિસ્સે કા દૂધ ન પાએંગેં, તો તેરે લિયે બદદુઆ કરેંગે તો તૂ બરબાદ હો જાએગા.

મેરે દોનોં સાથી તો અપને હિસ્સે કા દૂધ પીકર સો ગએ ઔર મુઝે નીંદ ન આઈ, મૈંને એક ચાદર ઓઢ્હી હુઈ થી, (જો ઈતની છોટી થી કે) અગર મૈં ઉસસે સર ઢંકતા, તો પૈર ખુલ જાતા ઔર પૈર ઢંકતા તો સર ખુલ જાતા.

ઈતને મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને મા'મૂલ કે મુતાબિક તશરીફ લાએ ઔર કુછ દેર આપને નમાઝ પઢ્હી. ફિર આપને અપને પીને કે બરતન પર નઝર ડાલી. જબ આપકો ઉસમેં કુછ નઝર ન આયા, તો આપને અપને હાથ ઉઠાએ. મૈંને અપને દિલમેં કહા કે અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે બદદુઆ કરેંગે ઔર મૈં બરબાદ હો જાઉંગા. લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! જો મુઝે પિલાએ, તૂ ઉસે પિલા.

યેહ સુનતે હી (ઉમ્મીદ કે ખિલાફ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દુઆ કરને સે મુતઅસ્સિર હોકર) મૈંને છુરી ઉઠાઈ ઔર અપની ચાદર લી ઔર બકરીયોં કી તરફ ચલા ઔર ઉનકો ટટોલને લગા કે ઉનમેં સે કૌન સી મોટી હૈ, તાકે મૈં ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે લિયે ઝબહ કરૂં, લેકિન મૈં યેહ દેખકર હૈરાન હો ગયા થા કે તમામ બકરીયોં કે થન દૂધ સે ભરે હુએ થે, (હાલાંકે થોડી દેર પેહલે ઉનકા દૂધ નિકાલા થા) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘરવાલે જિસ બરતનમેં દૂધ નિકાલના પસંદ કરતે થે, મૈંને વોહ બરતન લિયા ઔર મૈંને ઉસમેં ઈતના દૂધ નિકાલા કે ઉસકે ઉપર ઝાગ આ ગયા.

ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં આકર વોહ દૂધ પેશ કિયા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે પિયા ઔર ફિર મુઝે દિયા. મૈંને ઉસમેં સે પિયા, મૈંને ફિર આપકો પેશ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસમેં સે ફિર પિયા,

ફિર મુઝે દે દિયા. મૈંને ઉસમેં સે દોબારા પિયા (ચૂંકે યેહ સબ મેરી ઉમ્મીદ કે ખિલાફ હુવા થા, ઈસલિયે મુઝે બહોત ઝયાદા ખુશી હુઈ.) ઔર ફિર મૈં (ખુશી કે મારે) હંસને લગા ઔર મૈં હંસી કે મારે લોટ-પોટ હો ગયા ઔર ઝમીનકી તરફ ઝુક ગયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ફરમાયા, અય મિક્દાદ ! યેહ તેરી હરકતોંમેં સે એક હરકત હૈ, તો મૈંને જો કુછ કિયા થા, વોહ મૈં આપકો સુનાને લગા. (સુનકર) આપને ફરમાયા. યેહ (આદતકે ખિલાફ ઉસ વક્ત બકરીયોંસે દૂધ મિલ જાના તો) સિર્ફ અલ્લાહકે ફઝલો કરમસે હી હુવા હૈ. અગર તુમ અપને દોનોં સાથિયોંકો ભી ઉઠા લેતે ઔર વોહ ભી ઈસ દૂધમેં સે કુછ પી લેતે (તો યેહ ઝયાદા અચ્છા થા). મૈંને અર્ઝ કિયા, કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ.જબ આપને યેહ દૂધ પિયા ઔર આપકા બચા હુવા દૂધ મુઝે મિલ ગયા તો અબ મુઝે કિસીકી પરવાહ નહીં હૈ, કિસીકો મિલે યા ન મિલે.[૧] (યેહ ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તબર્રૂક કે મિલ જાને પર ખુશી ઝાહિર કરને કે લિયે કહા હૈ.)

અબૂ નઈમ ને તારિક કે ઝરીઆસે યેહ રિવાયત યૂં બયાન કી હૈ કે હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમ લોગ મદીના પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં દસ-દસ કરકે હર ઘર પર બાંટ દિયા. મૈં ઉન દસ મુસલમાનોં મેં સે થા જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હિસ્સેમેં આએ થે ઔર હમારે પાસ સિર્ફ એક બકરી થી, જિસકા દૂધ હમ આપસમેં બાંટ લિયા કરતે થે.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી ભૂક

હઝરત મુજાહિદ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે (અલ્લાહકી કસમ) મૈં ભૂક કી વજહસે અપને જિગરકો ઝમીનસે ચિમટા દિયા કરતા થા ઔર ભૂક કી વજહસે અપને પેટ પર પત્થર બાંધ લિયા કરતા થા. એક દિન મૈં ઉસ રાસ્તે પર બૈઠ ગયા જિસ રાસ્તેસે યે લોગ આતે જાતે થે.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વહાંસે ગુઝરે. મૈંને ઉનસે કિતાબુલ્લાહ કી એક આયત કે બારેમેં પૂછા. મૈંને તો સિર્ફ ઈસલિયે પૂછા થા તાકે યેહ મુઝે અપને સાથ ઘર લે જાએં, લેકિન ઉન્હોંને ઐસા ન કિયા. (શાયદ ઉનકા ઝહન ઈસ તરફ ન ગયા હો યા ઉનકો અપને ઘરકા હાલ મા'લૂમ હો કે વહાં ભી કુછ નહીં હૈ)

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાં સે ગુઝરે. મૈંને ઉનસે ભી અલ્લાહકી કિતાબકી એક આયત કે બારેમેં પૂછા. મૈંને તો સિર્ફ ઈસલિયે પૂછા થા તાકે વોહ મુઝે અપને સાથ અપને ઘર લે

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૭૩
૨ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૭૪

જાએં, લેકિન ઉન્હોંને ઐસા ન કિયા. ઈતને મેં હઝરત અબુલ કાસિમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વહાંસે ગુઝર હુવા. આપને મેરે ચેહરેકા મુરઝાયા હાલ દેખકર મેરે દિલકી બાત પેહચાન લી ઔર ફરમાયા, અય અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ! મૈંને કહા, હાઝિર હૂં અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ !

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે સાથ આઓ. (મૈં સાથ હો લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લે ગએ.) મૈંને ઘરમેં અંદર આનેકી ઈજાઝત ચાહી. આપને મુઝે ઈજાઝત દે દી. મૈંને ઘરમેં દૂધ કા એક પ્યાલા રખા હુવા પાયા. આપને (અપને ઘરવાલોંસે) પૂછા, યેહ દૂધ તુમ્હારે પાસ કહાંસે આયા હૈ ?

ઉન્હોંને બતાયા કે ફ્લાં ને (યા કહા ફ્લાં કે ઘરવાલોંને) હમેં હદિયામેં ભેજા હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂહિર ! (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પ્યાર વ મુહબ્બતકી વજહ સે ઉનકે નામ અબૂ હુરૈરહ કો છોટા કરકે અબૂહિર કર દિયા.) મૈંને કહા, હાઝિર હૂં અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ સુફ્ફા વાલોંકો મેરે પાસ બુલા લાઓ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અહલે સુફ્ફા ઈસ્લામકે મેહમાન થે, જિનકા ન કોઈ ઘર થા ઔર ન ઉનકે પાસ માલ થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કહીંસે હદિયા આતા તો ખૂદ ભી ઈસ્તિઅમાલ કરતે ઔર અહલે સુફ્ફાકો ભી દે દેતે ઔર જબ આપકે પાસ સદકા આતા, તો ખૂદ ઈસ્તિઅમાલ ન ફરમાતે, બલકે વોહ સારે કા સારા અહલે સુફ્ફા કો ભેજ દેતે ઔર ઉસમેં સે ખૂદ કુછ ન ઈસ્તિઅમાલ ફરમાતે.

અહલે સુફ્ફા કો બુલાનેસે મુઝે બડી પરેશાની હુઈ, ક્યૂંકે મુઝે ઉમ્મીદ થી કે ઈસ દૂધમેં સે મુઝે ઈતના મિલ જાએગા જિસસે બાકી એક દિન રાત આસાનીસે ગુઝર જાએગા ઔર ફિર મૈં હી કાસિદ બનકર જા રહા હૂં. જબ વોહ લોગ આએંગે તો મૈં હી ઉનકો (દૂધ પીનેકો) દૂંગા, તો મેરે લિયે તો દૂધ કુછ નહીં બચેગા, લેકિન અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી માને બગૈર ચારા ભી નહીં થા. ચુનાંચે મૈં ગયા ઔર ઉનકો બુલા લાયા.

ઉન્હોંને આકર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અંદર આને કી) ઈજાઝત માંગી. આપને ઉનકો ઈજાઝત દી. વોહ ઘર કે અંદર આકર અપની જગહોં પર બૈઠ ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂહિર ! (યેહ પ્યાલા) લો ઔર ઉનકો દેના શુરૂ કરો. મૈંને પ્યાલા લેકર ઉનકો દેના શુરૂ કિયા. હર આદમી પ્યાલા લેતા ઔર ઈતના પીતા કે જી ભર જાતા. ફિર મુઝે પ્યાલા વાપસ કરતા, યહાં તક કે મૈંને સબકો પિલા દિયા ઔર યેહ પ્યાલા મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કિયા.

આપને પ્યાલા અપને મુબારક હાથમેં લિયા ઔર અભી ઉસમેં દૂધ બાકી થા. ફિર આપને અપના સર ઉઠાયા ઔર મુઝે દેખકર મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા, અય અબૂહિર !

મૈંને કહા, હાઝિર હૂં અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બસ મૈં ઔર તુમ બાકી રેહ ગએ. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને સચ ફરમાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લો અબ તુમ બૈઠ જાઓ ઔર તુમ પિયો. ચુનાંચે મૈં બૈઠ ગયા ઔર મૈંને ખૂબ દૂધ પિયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઔર પિયો, મૈંને ઔર પિયા. આપ મુઝસે બાર-બાર ફરમાતે રહે કે ઔર પિયો ઔર મૈં ઔર પીતા રહા, યહાં તક કે મૈંને કહા, કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ. અબ મૈં અપનેમેં ઈસ દૂધ કે લિયે કોઈ રાસ્તા નહીં પાતા હૂં, યાની ઔર દૂધ પીને કી ગુંજાઈશ નહીં હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા પ્યાલા મુઝે દે દો. મૈંને આપકો પ્યાલા દિયા. આપને વોહ બચા હુવા દૂધ પી લિયા.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મુઝ પર તીન દિન ઐસે ગુઝરે કે મુઝે ખાને કો કુછ ન મિલા. મૈં ઘરસે સુફ્ફા જાને કે ઈરાદેસે ચલા, લેકિન મૈં (રાસ્તેમેં કમઝોરી કી વજહસે) ગિરને લગા, મુઝે (દેખકર) બચ્ચે કેહતે કે અબૂ હુરૈરહ કો જુનુન હો ગયા હૈ. મૈં પુકાર કર કેહતા, નહીં, તુમ મજનૂન હો, યહાં તક કે હમ સુફ્ફા પહોંચ ગએ.

વહાં મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં દો પ્યાલે સરીદ લાયા ગયા હૈ ઔર આપને અહલે સુફ્ફાકો બુલા રખા થા ઔર વોહ સરીદ ખા રહે હૈં. મૈં ગરદન ઊંચી કરકે દેખને લગા, તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે બુલા લેં (મૈં ઈસ કોશિશમેં થા) કે અહલે સુફ્ફા (ખાનેસે ફારિગ હોકર) ખડે હો ગએ ઔર પ્યાલેકે કિનારોંમેં થોડા સા ખાના બચા હુવા થા, ઈસ સબકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને જમા’ ફરમાયા, તો એક લુક્મા બન ગયા, જિસે આપને અપની ઊંગલિયોં પર રખકર મુઝસે ફરમાયા, બિસ્મિલ્લાહ પઢકર ખાઓ. કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં ઉસ લુક્મેમેં સે ખાતા રહા યહાં તક કે મેરા પેટ ભર ગયા (ઔર લુક્મા ખત્મ ન હુવા.)[૨]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કે પાસ (બૈઠ હુએ) થે. આપને કત્તાનકે ગેરૂવે રંગ કે દો કપડે પેહને હુએ થે. (કત્તાન અલસી કા પૌધા હૈ જિસસે કપડે તૈયાર હોતે હૈં) આપને કત્તાન કે એક કપડેમેં નાક સાફ કરકે કહા, વાહ ! વાહ ! આજ અબૂ હુરૈરહ કત્તાન કે કપડેમેં નાક સાફ કર રહા હૈ, હાલાંકે મૈંને અપને આપકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મિમ્બર ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) કે હુજરે કે બીચ બેહોશ પડા રેહતા થા. ગુઝરને વાલે મુઝે મજનૂન સમઝકર અપને પાંવસે મેરી ગરદન દબાતે થે. (ઉસ ઝમાનેમેં જુનૂનકા ઈલાજ ગરદનકો પાંવ દબાનેસે કિયા જાતા થા) હાલાંકે યેહ જુનૂન કા અસર નહીં થા, બલકે મૈં ભૂક કી ઝયાદતી કી વજહસે બેહોશ હો જાતા થા.[૩]

ઈબ્ને સઅદકી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે મૈંને અપને આપકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે મૈં અફ્ફાન કે બેટે ઔર ગઝવાન કી બેટી કે યહાં મઝદૂરી પર કામ કિયા કરતા થા ઔર મેરી

---

૧ બિદાયા જિલ્દ ૬-૧૦૧
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૬
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૩૯૭, હુલીયા જિલ્દ ૧-૩૭૮, ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૫૩

મઝદૂરી યેહ થી કે મુઝે ખાના મિલેગા ઔર (સફરમેં) અપની બારી પર સવાર હોને કા મૌકા મિલેગા. જબ વોહ લોગ સવાર હો જાતે થે તો મૈં સવારી કો પીછેસે હાંકતા ઔર જબ વોહ કહીં ઠહેરતે તો મૈં ઉનકી ખિદમત કરતા.

એક દિન ગઝવાનકી બેટીને મુઝસે કહા, તુમ નંગે પાંવ સવારી કે પાસ આયા કરો ઔર ખડે-ખડે ઉસ પર સવાર હુવા કરો. (યાની હમ તુમ્હારી વજહસે દેર નહીં કર સકતે, ન ઈસકા ઈન્તિઝાર કર સકતે હૈં કે તુમ પાસ આકર જૂતી ઉતારો ઔર ફિર સવાર હો, ઔર ન તુમ્હેં સવાર કરને કે લિયે સવારીકો બિઠા સકતે હૈં ઔર અબ અલ્લાહને ગઝવાન કી બેટીસે મેરી શાદી કરા દી હૈ, તો મૈંને ભી ઉસકો (મઝાકકે તૌર પર ઉસકી બાત યાદ કરાતે હુએ) કહા, તૂ નંગે પાંવ સવારી કે પાસ આયા કર ઔર ખડે-ખડે ઉસ પર સવાર હુવા કર.

ઈસસે પેહલે ઈબ્ને સઅદને સલીમ બિન હય્યાનસે યેહ રિવાયત કી હૈ કે વોહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને બાપ સે સુના, વોહ ફરમા રહે થે કે મૈંને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કો ફરમાતે હુએ સુના કે મૈંને યતીમી કી હાલતમેં પરવરિશ પાઈ ઔર મિસ્કીની કી હાલતમેં હિજરત કી ઔર મૈં બુસરા બિન્તે ગઝવાનકે યહાં મઝદૂરી પર કામ કરતા થા, જિસકે બદલેમેં મુઝે ખાના ઔર બારી પર સવારી પર સવાર હોના મિલતા થા. વોહ લોગ જબ કહીં ઉતરતે, તો મૈં ઉનકી ખિદમત કરતા ઔર જબ વોહ સવાર હો જાતે તો હુદી પળ્હતા. ફિર અલ્લાહને બુસરાસે હી મેરી શાદી કરા દી. તમામ તારીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને દીન કો તમામ કામોં કે ઠીક હોને કા ઝરીઆ બનાયા ઔર અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કો ઈમામ બનાયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શકીક ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કે સાથ મદીનામેં એક સાલ રહા. એક દિન હમ લોગ હઝરત આઈશા (રદિ.) કે હુજરેકે પાસ બૈઠે હુએ થે.

આપને મુઝસે કહા કે હમ લોગોંને અપને આપકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે હમારે કપડે સિર્ફ ખુરદરી ઔર મોટી ચાદરેં હુવા કરતે થે ઔર કઈ-કઈ દિન બીત જાતે થે ઔર હમેં ઈતના ભી ખાના નહીં મિલતા થા કે જિસસે હમ અપની કમર સીધી કર સકેં ઔર હમારા પેટ અંદરસે પિચકા હુવા હોતા થા. ઉસ પર પત્થર રખકર હમ ઉસે કપડેસે બાંધ લિયા કરતે થે, તાકે હમારી કમર સીધી રહે.[૧]

ઈમામ અહમદ (રહ.) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે ઉન્હોંને ફરમાયા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં હમારા ખાના સિર્ફ ખજૂર ઔર પાની થા. અલ્લાહકી કસમ ! હમેં તુમ્હારી યેહ ગન્દુમ નઝર ભી નહીં આતી થી ઔર હમેં પતા ભી નહીં થા કે યેહ ગન્દુમ ક્યા ચીઝ હોતી હૈ ? ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં હમારા લિબાસ દેહાતોં વાલી ઊની ચાદર થા.[૨]

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૭, હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૨૧
૨ હૈસમી જિલ્દ ૧-૩૨૧

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબી બક્ર (રદિ.) કી ભૂક

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબી બક્ર (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બનૂ નઝીર કે ઈલાકેમેં હઝરત અબૂ સલમા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો એક ઝમીન જાગીર કે તૌર પર દી.

એક બાર મૈં ઉસ ઝમીનમેં થી ઔર (મેરે ખાવિંદ) હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફરમેં ગએ હુએ થે ઔર હમારા પડોસી એક યહૂદી થા. ઉસને એક બકરી ઝબહ કી, જિસકા ગોશ્ત પકાયા ગયા ઔર ઉસકી ખુશબૂ મુઝે આને લગી. (ઉસકી ખુશબૂ સૂંઘનેસે) મેરે દિલમેં (ગોશ્ત ખાનેકી) ઐસી ઝબરદસ્ત ખ્બાહિશ પૈદા હુઈ કે ઈસસે પેહલે ઐસી ખ્વાહિશ કભી પૈદા નહીં હુઈ થી ઔર મૈં અપની બેટી ખદીજા કે સાથ ઉમ્મીદ સે થી.

મુઝસે સબ્ર ન હો સકા ઔર મૈં ઉસ યહૂદીકી બીવીકે પાસ આગ લેને ઈસ ખયાલસે ગઈ કે વોહ મુઝકો કુછ ગોશ્ત ખિલા દેગી, હાલાંકે મુઝે આગકી કોઈ ઝરૂરત ન થી. જબ મૈંને વહાં જાકર ખુશબૂ સૂંઘી ઔર અપની આંખોંસે ગોશ્ત દેખ લિયા તો ગોશ્તકી ખ્વાહિશ ઔર બઢ ગઈ, તો જો આગ મૈં ઉસસે લેકર અપને ઘર આઈ થી, ઉસે બુઝા દિયા ઔર ફિર દોબારા મૈં ઉસકે ઘર આગ લેને ગઈ ઔર ફિર તીસરી બાર ગઈ. (યેહ યહૂદી ઔરત હર બાર મુઝે આગ દે દેતી ઔર ગોશ્ત ન દેતી)

ચુનાંચે મૈં બૈઠ કર રોને લગી ઔર અલ્લાહસે દુઆ કરને લગી કે ઈતનેમેં ઉસકા શૌહર આ ગયા ઔર ઉસને પૂછા, ક્યા તુમ્હારે પાસ કોઈ આયા થા ? ઉસકી બીવી ને કહા, હાં, યેહ અરબી ઔરત આગ લેને આઈ થી. તો ઉસ યહૂદી ને કહા, જબ તક તુમ ઈસ ગોશ્તમેં સે કુછ ઉસ અરબી ઔરત કે પાસ ભેજ નહીં દોગી, ઉસ વક્ત તક મૈં ઈસ ગોશ્ત મેં સે કુછ નહીં ખાઊંગા. ચુનાંચે ઉસને ચુલ્લૂ ભર ગોશ્ત કા સાલન ભેજા, તો ઉસ વક્ત રૂએ ઝમીન પર ઉસસે ઝયાદા પસંદીદા ખાના મેરે લિયે ઔર કોઈ ન થા.[૧]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે આમ સહાબા કિરામ (રદિ.) કી ભૂક

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હઝરત અબૂ જિહાદસે ઉનકે બેટેને કહા, અય અબ્બા જાન ! આપ લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા ઔર

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૪-૨૮૪, હૈસમી જિલ્દ ૮-૧૬૬

ઉનકી સોહબતમેં રહે. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ લેતા તો મૈં યેહ કરતા ઔર વોહ કરતા.

તો ઉનસે ઉનકે વાલિદ અબૂ જિહાદને કહા, અલ્લાહસે ડરો ઔર સીધે સીધે ચલતે રહો. કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, હમ લોગોંને ગઝવએ ખંદકકી રાત અપના યેહ હાલ દેખા કે આપ યેહ ફરમા રહે થે કે જો જાકર ઈન (દુશ્મનોં)કી ખબર લેકર હમારે પાસ આએગા, અલ્લાહ કિયામતકે દિન ઉસે મેરા સાથી બના દેંગે.

ચુંકે મુસલમાનોંકો ભૂક બહોત ઝયાદા લગી હુઈ થી ઔર સરદી બહોત ઝયાદા પડ રહી થી, ઈસલિયે ઈસ કામકે લિયે કોઈ ભી ખડા ન હુવા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીસરી બાર નામ લેકર પુકારા, અય હુઝૈફા ![૧] આગે સરદી બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં હઝરત હુઝૈફા કી લંબી હદીસ ઈસી મતલબકે સાથ આએગી.

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાકે ચેહરોંમેં ભૂકકી નિશાની દેખકર ફરમાયા, તુમ્હેં ખુશખબરી હો, બહોત જલ્દ તુમ પર ઐસા ઝમાના આએગા કે તુમ્હેં સુબહકો ભી સરીદકા એક પ્યાલા ખાનેકો મિલેગા ઔર ઈસી તરહ શામકો ભી. સહાબા કિરામ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસ વક્ત તો હમ બેહતર હોંગે ? આપને ફરમાયા, નહીં આજ તુમ ઉસ દિનસે બેહતર હો.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા પર તીન દિન બરાબર ઐસે ગુઝર જાતે કે ઉન્હેં ખાનેકી કોઈ ચીઝ ન મિલતી, તો વોહ ખાલકો ભૂન કર ઉસે ખા લિયા કરતે ઔર જબ કોઈ ચીઝ ન મિલતી તો પત્થર લેકર પેટ પર બાંધ લેતે.[૩]

હઝરત ફઝાલા બિન ઉબૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ લોગોંકો નમાઝ પઢાતે તો બહોતસે સુફ્ફા વાલે ભૂકકી કમઝોરીકી વજહસે નમાઝમેં ગિર જાતે ઔર ઉન્હેં દેખકર દેહાતી લોગ કેહતે કે ઈનકો જુનૂન હો ગયા હૈ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હોતે તો ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાતે કે (ઈસ ભૂક પર) તુમ્હેં અલ્લાહકે યહાં બદલા મિલેગા. અગર યેહ તુમ્હેં મા'લૂમ હો જાએ, તો તુમ યેહ ચાહને લગો કે યેહ ફક્રો ફાકા ઔર બઢ જાએ.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાત-સાત સહાબા (રદિ.) સિર્ફ એક ખજૂર ચૂસ કર ગુઝારા કરતે ઔર ગિરે હુએ પત્તે ખાયા કરતે થે, જિસકી વજહસે ઉનકે જબડે સૂજ જાતે થે.[૫]

---

૧ ઈસાબા જિલ્દ ૪-૩૫
૨ તર્ગીબ જિલ્દ ૩-૪૨૨
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૯
૪ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૬, હુલીયા જિલ્દ ૧-૩૩૯
૫ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૨૨

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાત સહાબાકો તેઝ ભૂક લગી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે સાત ખજૂરેં દીં. હર આદમીકે લિયે એક ખજૂર.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન મુઝે તેઝ ભૂક લગી. ભૂકકી વજહસે મૈં ઘરસે મસ્જિદકી તરફ ચલા. મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કુછ સહાબા મિલે. ઉન્હોંને કહા, અય અબૂ હુરૈરહ ! ઈસ વક્ત તુમ કિસ વજહસે બાહિર આએ હો ? મૈંને કહા, સિર્ફ ભૂકકી વજહ સે.

ઉન્હોંને કહા, હમ ભી અલ્લાહકી કસમ ! સિર્ફ ભૂકકી વજહસે બાહિર આએ હૈં. હમ વહાંસે ઉઠે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. આપને ફરમાયા, તુમ લોગ ઈસ વક્ત કિસ લિયે આએ હો.

હમને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ભૂકકી વજહસે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક તબાક મંગવાયા, જિસમેં ખજૂરેં થીં. આપને હર આદમીકો દો-દો ખજૂરેં દીં ઔર ફરમાયા કે યે દો ખજૂરેં ખા લો ઔર ઉપર સે પાની પી લો. ઈન્શાઅલ્લાહ ! યે આજ કે દિન કે લિયે કાફી હો જાએંગી.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક ખજૂર ખા લી ઔર દૂસરી ખજૂર અપની લુંગીમેં રખ લી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ હુરૈરહ ! તુમને યેહ ખજૂર ક્યૂં રખી હૈ ?

મૈંને કહા, મૈંને અપની માં કે લિયે રખી હૈ.

આપને ફરમાયા, તુમ ઈસે ખા લો. હમ તુમ્હેં તુમ્હારી માં કે લિયે દો ખજૂરેં ઔર દે દેંગે. ચુનાંચે આપને માં કે લિયે દો ખજૂરેં ઔર દીં.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખંદકકી તરફ તશરીફ લે ગએ તો મુહાજિરીન ઔર અન્સાર સુબહ-સુબહ સખ્ત સરદીમેં ખંદક ખોદ રહે થે ઔર ઉનકે પાસ ગુલામ નહીં થે જો ઉનકો યેહ કામ કર દેતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનકી થકન ઔર ભૂક કો દેખકર ફરમાયા....

اَللّٰهُمَّ اِنَّ الْعَيْشَ عَيْشُ الْاٰخِرَه   فَاغْفِرِ الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَه

"અય અલ્લાહ ! અસલ ઝિંદગી તો આખિરતકી ઝિંદગી હૈ, ઈસલિયે આપ અન્સાર ઔર મુહાજિરીનકી મગ્ફિરત ફરમા દેં."

સહાબા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જવાબમેં યેહ શઅર પઢા..

نَحْنُ الَّذِيْنَ بَايَعُوْا مُحَمَّدًا   عَلَى الْجِهَادِ مَابَقِيْنَا اَبَدًا

"હમને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાત પર બૈઅત કી હૈ કે જબ તક દુન્યામેં રહેંગે, જિહાદ કરતે રહેંગે."[૧]

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૮
૨ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૩૨૯

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુહાજિરીન ઔર અન્સાર મદીનાકે આસ-પાસ ખંદક ખોદ રહે થે ઔર અપની કમર પર મિટ્ટી ઉઠા કર બાહિર લા રહે થે ઔર યેહ કેહતે જાતે થે.

نَحۡنُ الَّذِيۡنَ بَايَعُوۡا مُحَمَّدًا   عَلَى الۡاِسۡلَامِ مَابَقِيۡنَا اَبَدًا

"હમ લોગોં ને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈસલિયે બૈઅત કી હૈ કે જબ તક દુન્યામેં રહેંગે ઈસ્લામ પર ચલતે રહેંગે. "

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે જવાબ મેં યેહ ફરમાતે થે....

اَللّٰهُمَّ اِنَّهٗ لَاخَيۡرَ اِلَّا خَيۡرُ الۡاٰخِرَه   فَبَارِكۡ فِى الۡاَنۡصَارِ وَالۡمُهَاجِرَه

"અય અલ્લાહ ! અસલ ભલાઈ તો આખિરતકી ભલાઈ હૈ. ઈસલિયે મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં બરકત અતા ફરમા."

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે દો મુઠ્ઠી જવ ઉસ પિઘલી હુઈ ચરબીમેં ઈન લોગોંકે લિયે તૈયાર કિયે જાતે, જિસકા મઝા બદલા હુવા હોતા ઔર ફિર ઉનકે સામને રખ દિયે જાતે ઔર યે લોગ ભૂકે હોતે (ઈસલિયે ખા જાતે), હાલાંકે યેહ ખાના બદમઝા હલકમેં અટકને વાલા ઔર કુછ બદબૂદાર હોતા.[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ ગઝવએ ખંદક કે દિન (ખંદક) ખોદ રહે થે કે એક સખ્ત ઔર બડી ચટ્ટાન સામને આ ગઈ. સહાબાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા કે ખંદકમેં એક સખ્ત ચટ્ટાન સામને આ ગઈ હૈ, (જિસ પર કુદાલ અસર હી નહીં કરતી). આપને ફરમાયા, અચ્છા મૈં ખૂદ (ખંદકમેં) ઉતરતા હૂં. ફિર આપ ખડે હુએ ઔર આપકે પેટ પર એક પત્થર બંધા હુવા થા ઔર હમ સબ ને તીન દિનસે કોઈ ચીઝ ન ચખી થી.[૩] આગે લંબી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) ને એક ખંદક ખોદી ઔર ઉન્હોંને ભૂકકી વજહસે અપને પેટ પર પત્થર બાંધે હુએ થે.[૪] આગે લંબી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ. ઈસ દોનોં હદીસોંકો હમ સહાબા કિરામ કી ગૈબી તાઈદ કે બાબમેં ઝિક્ર કરેંગે ઔર ઈબ્ને અબી શૈબા ને હઝરત જાબિર કી ઈસી હદીસકા ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે ઉન્હોંને મુઝે બતાયા કે ઉસ દિન સહાબા કિરામકી તા'દાદ આઠ સો (૮૦૦) થી.[૫]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર બિન રબીઆ અપને બાપ હઝરત આમિર (રદિ.) સે નકલ કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કભી-કભી હમેં સરિય્યામેં (જિહાદકે લિયે) ભેજ દેતે ઔર હમારા રાસ્તેકા સામાન સિર્ફ ખજૂરકી એક ઝંબીલ હોતી ઔર પેહલે

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૯૫
૩ બુખારી જિલ્દ ૨-૫૮૮, બિદાયા જિલ્દ ૪-૯૭
૪ બિદાયા જિલ્દ ૪-૧૦૦
૫ બિદાયા જિલ્દ ૪-૯૮

હમારા અમીર એક-એક મુઠ્ઠી ખજૂર હમ લોગોંમેં બાટ દેતા, ફિર આખિરમેં એક-એક ખજૂર બાંટતા, મૈંને અપને બાપસે કહા કે એક ખજૂર ક્યા કામ દેતી થી ?

ઉન્હોંને કહા, અય બેટે ! યેહ ન કહો. જબ હમેં એક ખજૂર ભી મિલની બંદ હો ગઈ, તબ હમેં એક ખજૂરકી ઝરૂરતકા અંદાઝા હુવા.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક બાર હમેં કુરૈશકે એક તિજારતી કાફલેકે મુકાબલેકે લિયે ભેજા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો હમારા અમીર બનાયા ઔર આપને હમેં ખજૂરોંકી એક ઝંબીલ તોશેકે તૌર પર દી. આપકો ઈસ ઝંબીલ કે અલાવા હમારે લિયે ઔર કોઈ તોશા ન મિલા. ચુનાંચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા હમેં એક-એક ખજૂર દેતે.

હઝરત જાબિર કે શાગિર્દ કેહતે હૈં કે મૈંને કહા કે આપ લોગ એક ખજૂરકા ક્યા કિયા કરતે થે ? ઉન્હોંને કહા, હમ એક ખજૂરકો ઐસે ચૂસતે થે, જૈસે બચ્ચા (દૂધ) ચૂસતા હૈ ઔર ઉપરસે હમ પાની પી લિયા કરતે થે. તો વોહ એક ખજૂર હમેં સુબહસે રાત તકકે લિયે કાફી હો જાતી થી. હમ અપની લાઠિયોંસે પત્તે ઝાડતે ઔર ઉન્હેં પાનીમેં ભિગોકર ખા લિયા કરતે. આગે પૂરી હદીસકા ઝિક્ર કિયા હૈ.[2]

ઈમામ માલિક ઔર બુખારી ઔર મુસ્લિમ ઔર દૂસરે લોગોંને ઈસ હદીસકો રિવાયત કિયા હૈ ઔર ઉનકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઈસ સફરમેં સહાબા કિરામકી તા'દાદ તીન સો (૩૦૦) થી.

તબરાનીને અપની રિવાયતમેં છે સો (૬૦૦) સે કુછ ઝયાદાકી તા'દાદ લિખી હૈ.[3]

ઈમામ માલિકકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત જાબિરકે શાગિર્દ કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછા, એક ખજૂર ક્યા કામ દેતી હોગી ?

ઉન્હોંને ફરમાયા કે જબ વોહ ભી ખત્મ હો ગઈ, તો હમેં ઉસકી કદર મા'લૂમ હુઈ.

હઝરત અબૂ ખુનૈસ ગિફારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે વોહ ગઝવએ તિહામામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. જબ હમ ઉસ્ફાન પહોંચે તો સહાબાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ભૂકને હમેં કમઝોર કર દિયા, આપ હમેં ઈજાઝત દેં, હમ સવારીકે જાનવર (ઝબહ કરકે) ખા લેં.

આપને ફરમાયા, બહોત અચ્છા, (ખા લો) ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ઈસ બાતકા પતા ચલા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી ! યેહ આપને ક્યા કિયા ? આપને લોગોંકો સવારીકે જાનવર ઝબહ કરનેકા હુક્મ દે દિયા (ઈસ તરહ તો સવારિયાં ખત્મ હો જાએંગી) તો લોગ ફિર કિસ પર સવાર હોંગે ?

---

૧ હુલીયા જિલ્દ ૧-૧૭૯, હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૧૯
૨ બિદાયા જિલ્દ ૪-૨૭૬
૩ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૨૨

આપને ફરમાયા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! ફિર તુમ્હારી ક્યા રાય હૈ ?

ઉન્હોંને કહા કે મેરી રાય યેહ હૈ કે આપ લોગોંસે યેહ કહેં કે ઉનકે તોશેમેં જિતના બચા હુવા હૈ, વોહ સબ આપકી ખિદમતમેં લે આએં. ફિર આપ ઈસ સારેકો એક બરતનમેં જમા' કરેં ઔર આપ ફિર મુસલમાનોંકે લિયે અલ્લાહસે (બરકતકી) દુઆ કરેં. ચુનાંચે આપને લોગોંકો ઈસકા હુક્મ દિયા.

સબને અપને બચે હુએ તોશેકો એક બરતનમેં ડાલ દિયા, ફિર આપને મુસલમાનોંકે લિયે દુઆ ફરમાઈ, ફિર આપને ફરમાયા, તુમ અપને-અપને બરતન લે આઓ. ચુનાંચે હર આદમી ને ઉસમેં સે અપના બરતન ભર લિયા. આગે પૂરી હદીસકો ઝિક્ર કિયા હૈ.[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ એક ગઝવામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. હમને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! દુશ્મન સામને આ ગયા હૈ (ઉનકે પાસ ખાનેકા ખૂબ સામાન હૈ, ઈસ વજહસે) ઉનકે પેટ તો ભરે હુએ હૈં ઔર હમ લોગ ભૂકે હૈં.

ઈસ પર અન્સારને કહા, ક્યા હમ અપને ઊંટ ઝબહ કરકે લોગોં કો ન ખિલા દેં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસકે પાસ જો કુછ બચા હુવા ખાના હૈ, વોહ ઉસે લે આએ. ચુનાંચે લોગ લાને લગે, કોઈ એક મુદ્દ આતા, કોઈ સાઅ લાતા, (એક મુદ્દ ૧૪ છટાંક કા હોતા હૈ ઔર એક સાઅ સાઢે તીન સેર કા) કોઈ કમ લાતા, કોઈ ઝયાદા, તો સારી ફૌજસે બીસ સાઅસે કુછ ઝયાદા ખાનેકા સામાન જમા' હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે એક તરફ બૈઠ કર બરકતકી દુઆ ફરમાઈ, ફિર આપને ફરમાયા કે (ઈસમેંસે આરામસે) લેતે જાઓ ઔર લૂટમાર ન મચાઓ.

ચુનાંચે હર આદમી અપની ઝંબીલમેં અપની બોરીમેં ડાલકર લે જાને લગા ઔર ઉન્હોંને અપને તમામ બરતન ભર લિયે, યહાં તક કે કુછ લોગોંને તો અપની આસ્તીનમેં ગિરહ લગાકર ઉસમેં ભર લિયા, (ઉસ ઝમાનેમેં આસ્તીન બડી હોતી થી) જબ સબ લે જા ચુકતે તો ખાના જ્યૂં કા ત્યૂં ઉસી તરહ થા, (ઈસમેં કોઈ કમી ન આઈ થી) ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. જો બંદા ભી સચ્ચે દિલસે ઈસ કલિમેકો પઢેગા, ઔર ઉસે લેકર અલ્લાહકે યહાં હાઝિર હોગા, અલ્લાહ આગકી ગરમીસે ઉસે ઝરૂર બચાએંગે.[૨]

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમારે કબીલેકી એક ઔરત અપને ખેતમેં ચુકન્દર લગાયા કરતી થીં. જબ જુમ્આકા દિન આતા તો વોહ ચુકન્દરકી જડેં નિકાલ કર એક હાંડીમેં ડાલ દેતી ઔર ફિર એક મુઠ્ઠી જવ પીસ કર ઉસમેં ડાલ દેતી તો ચુકન્દરકી જડેં ગોશ્ત વાલી હડ્ડીકા કામ દેતી. હમ જુમ્આકી નમાઝ પઢકર ઉસ ઔરતકે પાસ જાતે ઔર ઉસે સલામ કરતે. વોહ ઔરત યેહ ખાના હમારે સામને રખતી. હમેં ઉસકે ઈસ ખાનેકી વજહસે

---

૧ હૈસમી જિલ્દ ૮-૩૦૩
૨ હૈસમી જિલ્દ ૮-૩૦૪

જુમ્આ કે દિનકા બડા શૌક હોતા. ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉસમેં ચરબી ઔર ચિકનાઈ બિલ્કુલ ન હોતી ઔર હમેં જુમ્આ કે દિન કી બડી ખુશી હોતી.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબી ઔફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ સાત ગઝવે ઐસે કિયે જિનમેં હમ ટિડ્ડી ખાયા કરતે થે.[૨]

હઝરત અબૂ બરઝા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ એક ગઝવેમેં થે. હમારા કુછ મુશ્રિકોંસે મુકાબલા હુવા. હમને ઉનકો હરા દિયા, વોહ સબ વહાંસે ભાગ ગએ. હમને ઉનકી જગહ પર કબ્ઝા કર લિયા તો વહાં રાખ પર રોટી પકાનેકે તંદૂર ભી થે. હમ ઉનકે તંદૂરકી પકી હુઈ રોટિયાં ખાને લગે. હમને જાહિલિયતમેં યેહ સુના થા કે જો (ગન્દુમકી) રોટી ખાએગા, વોહ મોટા હો જાએગા. ચુનાંચે જબ હમને યે રોટિયાં ખા લીં તો હમમેં સે હર આદમી અપને બાઝૂઓં કો દેખને લગા કે ક્યા વોહ મોટા હો ગયા હૈ ?[૩]

ઈમામ હૈસમીને ફરમાયા હૈ કે એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હમ લોગ ગઝવએ ખૈબરકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. હમારા દુશ્મન મૈદા કી રોટિયાં છોડકર ભાગ ગયા.[૪]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમને ખૈબર ફતહ કર લિયા તો કુછ યહૂદિયોં કે પાસ સે હમારા ગુઝર હુવા જો અપને તન્દૂર કી રાખમેં રોટિયાં પકા રહે થે. હમને ઉનકો વહાંસે ભગાયા. વોહ રોટિયાં છોડકર ભાગ ગએ. ફિર હમને ઉન રોટિયોંકો આપસમેં બાંટા. મુઝે ભી રોટીકા એક ટુકડા મિલા, જિસકા કુછ હિસ્સા જલા હુવા થા. મૈંને યેહ સુન રખા થા કે જો (ગન્દુમ યાની ગેહૂં કી) રોટી ખાએગા, વોહ મોટા હો જાએગા. ચુનાંચે રોટી ખાકર મૈં અપને બાઝૂઓં કો દેખને લગા કે ક્યા મૈં મોટા હો ગયા હૂં.[૫]

અલ્લાહ કી તરફ બુલાને કી વજહસે સખ્ત પ્યાસ બરદાશ્ત કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે લોગોંને અર્ઝ કિયા કે હમેં મુશ્કિલ ઘડી (ઈસસે મુરાદ ગઝવએ તબૂક હૈ) કા કુછ હાલ બતાએં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ લોગ સખ્ત ગરમીમેં ગઝવએ તબૂકકે લિયે નિકલે. એક જગહ પહોંચકર હમેં ઈતની તેઝ પ્યાસ લગી કે હમ સમઝને લગે કે હમારી ગરદનેં ટૂટ જાએંગી. (યાની હમ મર જાએંગે) હમમેં સે કુછ કા તો યેહ હાલ થા કે વોહ કજાવાકી ખોજમેં જાતા, તો વાપસીમેં ઉસકા ઈતના બુરા હાલ હો જાતા કે વોહ યૂં સમઝને લગતા કે

---

૧ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૩
૨ ઈબ્ને સઅદ જિલ્દ ૪-૩૬, હુલીયા જિલ્દ ૭-૨૪૨
૩ તર્ગીબ જિલ્દ ૫-૧૭૭
૪ હૈસમી જિલ્દ ૧૦-૩૨૪
૫ હુલીયા જિલ્દ ૬-૩૧૭

ઉસકી ગરદન ટૂટ જાએગી ઔર કુછ લોગોંને અપને ઊંટ ઝબહ કિયે ઔર ઉસકી ઓઝડીમેં સે ફૂસ નિકાલ કર ઉસે નિચોડા ઔર ઉસે પિયા ઔર ઉસ બાકી ફૂસકો અપને પેટ ઔર જિગર પર રખ લિયા (તાકે બાહિરસે કુછ ઠંડક અંદર પહોંચ જાએ).

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકા આમ તરીકા યેહ હૈ કે આપકી દુઆકો ઝરૂર કુબૂલ ફરમાતે હૈં. ઈસલિયે આપ હમારે લિયે દુઆ ફરમાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ચાહતે હો કે મૈં દુઆ કરૂં ? ઉન્હોંને કહા, હાં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને દોનોં હાથ આસમાનકી તરફ ઉઠાએ (ઔર અલ્લાહસે દુઆ માંગી) ઔર અભી હાથ નીચે નહીં કિયે થે કે આસમાનસે બાદલ આ ગએ. પેહલે બૂંદા બાંદી હુઈ, ફિર મુસલાધાર બારિશ શુરૂ હો ગઈ. સહાબા કિરામ (રદિ.) ને જિતને બરતન સાથ થે, વોહ સારે ભર લિયે. ફિર (બારિશ બંદ હોને કે બા'દ) હમ દેખને ગએ (કે કહાં તક બારિશ હુઈ હૈ) તો દેખા કે જહાં તક લશ્કર થા, સિર્ફ વહાં તક બારિશ હુઈ હૈ. ફૌજ કે બાહિર બારિશ નહીં હુઈ.

હઝરત હબીબ બિન અબી સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત હારિસ બિન હિશામ ઔર હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ ઔર હઝરત અય્યાશ બિન અબી રબીઆ (રદિ.) યરમૂક કી લડાઈકે દિન (લડાઈકે લિયે) નિકલે (ઔર ઈતના લડે કે) ઝખ્મોંસે ચૂર હોકર ગિર પડે. હઝરત હારિસ બિન હિશામને પીને કે લિયે પાની માંગા (જબ ઉનકે પાસ પાની આ ગયા તો) હઝરત ઈકરમાને ઉનકો દેખા (તો પાની લાને વાલેસે) હઝરત હારિસને કહા, યેહ પાની ઈકરમા કો દે દો.

અભી હઝરત ઈકરમાને પાની લિયા થા કે ઉનકી તરફ હઝરત અય્યાશને દેખા, તો હઝરત ઈકરમાને કહા, યેહ પાની અય્યાશ કો દે દો. અભી પાની હઝરત અય્યાશ તક પહોંચા નહીં થા કે ઉનકી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ. ફિર પાની લેકર હઝરત ઈકરમા ઔર હઝરત હારિસ કે પાસ ગએ તો ઉન દોનોં કા ભી ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન હનફીયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ અમ્ર અન્સારી બદરકી લડાઈમેં ઔર દૂસરી અકબાકી બૈઅતમેં ઔર ઉહદ કી લડાઈમેં શરીક હુએ થે. મૈંને ઉનકો (લડાઈ કે એક મૈદાનમેં) દેખા કે ઉન્હોંને રોઝા રખા હુવા હૈ ઔર વોહ પ્યાસસે બૈચેન હો રહે હૈં ઔર વોહ અપને ગુલામસે કેહ રહે હૈં, તેરા ભલા હો, મુઝે ઢાલ દે દો. ગુલામને ઉનકો ઢાલ દી. ફિર ઉન્હોંને તીર ફેંકા, (જિસે કમઝોરીકી વજહસે) ઝોરસે ન ફેંક સકે ઔર તીન તીર ચલાએ, ફિર ફરમાયા, મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસને અલ્લાહકે રાસ્તેમેં તીર ચલાયા વોહ તીર નિશાને તક પહોંચે યા ન પહોંચે, તીર ઉસકે લિયે કિયામતકે દિન નૂર હોગા. ચુનાંચે સૂરજ ડૂબનેસે પેહલે વોહ શહીદ હો ગએ.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૧૦, મુસ્તદરક ૩-૨૪૨, ઈસ્તીઆબ ૩-૧૫૦
૨ તર્ગીબ ૨-૪૦૪, હાકિમ ૩-૩૯૫

એક રિવાયતમેં હૈ કે ઉન્હોંને ગુલામસે કહા, મુઝ પર પાની છિડકો. ચુનાંચે ઉસને ઉન પર પાની છિડકા.

અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેનેકી વજહસે સખ્ત સરદી બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબૂ રૈહાના (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે વોહ એક ગઝવેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે, ફરમાતે હૈં કે એક રાત હમ લોગ એક ઊંચી જગહ ઠહેરે, વહાં ઈતની સખ્ત ગરમી પડી કે મૈંને દેખાકે લોગ ગળ્હા ખોદ પર ઉસમેં બૈઠ ગએ ઔર અપને ઉપર અપની ઢાલ ડાલ લી.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ હાલત દેખી તો આપને ફરમાયા, આજ રાત હમારા પેહરા કૌન દેગા ? મૈં ઉસકે લિયે ઐસી દુઆ કરૂંગા જો ઉસકે હકમેં ઝરૂર કુબૂલ હોગી. એક અન્સારીને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં. (પેહરા દૂંગા.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કૌન હો ? ઉસને કહા, ફ્લાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કરીબ આ જાઓ. ચુનાંચે વોહ અન્સારી કરીબ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે કપડેકા એક કિનારા પકડકર દુઆ કરની શુરૂ કી. જબ મૈંને (વોહ દુઆ) સુની તો મૈંને કહા, મૈં ભી તૈયાર હૂં.

આપને ફરમાયા, તુમ કૌન હો ? મૈંને કહા, અબૂ રૈહાના. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે લિયે ભી દુઆ ફરમાઈ, લેકિન મેરે સાથીસે કમ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો આંખ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પેહરા દે, ઉસ આંખ પર આગ હરામ કર દી ગઈ હૈ.[૧] ઔર ઈસી બાબસે મુતઅલ્લિક હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કી હદીસ ભી હૈ જો બહોત જલ્દ આ રહી હૈ.

અલ્લાહ કી તરફ દઅવત દેને કી વજહ સે કપડોં કી કમી બરદાશ્ત કરના

હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત હમઝા (રદિ.) કો ઈસ હાલમેં દેખા કે હમેં ઉનકે કફનકે લિયે એક ચાદર કે અલાવા ઔર કોઈ કપડા ન મિલા

૧ ઈસાબા ૩-૧૫૬, હૈસમી ૫-૨૮૭, બૈહકી ૯-૧૪૯

(ઔર વોહ ભી ઈતની છોટી થી) કે જબ હમ ઉસસે ઉનકે પાંવ ઢકતે તો ઉનકા સર ખુલ જાતા, ઔર જબ સર ઢકતે તો પાંવ ખુલ જાતે. આખિર હમને ચાદર સે ઉનકે સરકો ઢક દિયા ઔર ઉનકે પૈરોં પર ઈઝખિર ઘાસ ડાલ દી.[૧]

હઝરત શિફા બિન્તે અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કુછ માંગનેકે લિયે આઈ તો આપ (દેને સે) મઅઝિરત કરને લગે કે (આપકે પાસ કુછ થા હી નહીં) ઔર મૈં (તઅલ્લુકકી વજહસે) આપસે કુછ નારાઝ હોને લગી. ઈતનેમેં નમાઝ કા વક્ત આ ગયા, મૈં વહાંસે નિકલકર અપની બેટીકે પાસ ગઈ જો શુરહબીલ બિન હસના (રદિ.) કે નિકાહમેં થી. મૈંને શુરહબીલ કો ઘરમેં પાયા. મૈંને કહા, નમાઝકા વક્ત હો ગયા હૈ ઔર તુમ અભી તક ઘરમેં હો ઔર મૈં ઉસે મલામત કરને લગી.

ઉસને કહા, અય ખાલા જાન ! આપ મુઝે મલામત ન કરેં. મેરે પાસ એક હી કપડા થા જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉધાર લે ગએ હૈં, તો મૈંને કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, મૈં આજ આપસે નારાઝ હો રહી થી ઔર આપકી યેહ હાલત હૈ (કે કપડા ભી દૂસરે સે માંગ કર પેહના હુવા હૈ) ઔર મુઝે મા'લૂમ નહીં.

ફિર હઝરત શુરહબીલ ને કહા, વોહ ભી એક ઐસી કમીઝ થી, જિસમેં હમને પૈવંદ લગા રખા થા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે ઔર આપકે પાસ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ભી થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને એક ચોગા પેહના હુવા થા, જિસકે ગિરેબાનમેં અપને સીને પર (બટનકે બજાએ) કાંટે લગા રખે થે કે ઈતને મેં હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ તશરીફ લાએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અલ્લાહકા સલામ પહોંચાયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા બાત હૈ કે મૈં દેખ રહા હૂં કે હઝરત અબૂબક્ર ને ચોગા પેહન રખા હૈ, જિસકે ગિરેબાન મેં (બટનકે બજાએ) કાંટે લગા રખે હૈં ?

આપને ફરમાયા, અય જિબ્રઈલ ! અબૂબક્રને અપના સારા માલ મક્કાકી ફતહસે પેહલે હી મુઝ પર (યા'ની મેરે દીન પર) ખર્ચ કર દિયા. અબ ઉનકે પાસ ઈતના ભી નહીં બચા કે વોહ બટન લગા સકેં.

હઝરત જિબ્રઈલને કહા, આપ અબૂબક્રકો અલ્લાહકા સલામ પહોંચા દેં ઔર ઉનસે ફરમાએં, કે તુમ્હારા રબ તુમસે પૂછ રહા હૈ કે તુમ અપને ઈસ ફક્રમેં મુઝસે રાઝી હો યા નારાઝ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્રકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! યેહ જિબ્રઈલ હૈં જો તુમ્હેં અલ્લાહકા સલામ કેહ રહે હૈં ઔર અલ્લાહ પૂછ રહે હૈં કે તુમ અપને ઈસ ફક્રમેં મુઝસે રાઝી હો યા નારાઝ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) યેહ

---

૧ મુન્તખબ ૫-૧૭૦
૨ તર્ગીબ ૩-૩૯૬, કંઝ ૪-૪૧, ઈસાબા ૪-૩૪૨, ઈસાબા ૨-૧૭૧, મુસ્તદરક ૪-૫૮

સુનકર રો પડે ઔર કેહને લગે, ક્યા મૈં અપને રબસે નારાઝ હો સકતા હૂં? મૈં અપને રબસે (ઈસ હાલમેં ભી) રાઝી હૂં. મૈં અપને રબસે રાઝી હૂં.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે શાદી કી ઔર (તંગદસ્તીકી વજહ સે યેહ હાલ થા કે) મેરે ઔર ઉનકે પાસ મેંઢેકી ખાલ કે અલાવા ઔર કોઈ બિસ્તર ન થા, જિસ પર રાતકો હમ સો જાતે થે ઔર દિન મેં હમ ઉસ પર પાની લાદને વાલે ઊંટકો ચારા ખિલાતે થે ઔર હઝરત ફાતિમાકે અલાવા મેરે પાસ કોઈ ખાદિમ ભી નહીં થા.[૨]

હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝસે મેરે વાલિદ (હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) ને કહા, અગર તુમ હમેં બારિશ હોને કે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ દેખતે તો તુમ્હેં હમારે કપડોંકી બૂ ભેડ જૈસી લગતી, (ક્યૂંકે હમારે અક્સર કપડે ભેડકી ઊન કે હોતે થે.)[૩]

ઈબ્ને સઅદ ઈસ હદીસકો હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) સે ઈસ તરહ નકલ કરતે હૈં કે હઝરત બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝસે મેરે બાપ હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! અગર તુમ હમેં બારિશ હોને કે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ દેખતે તો તુમ હમારે ઊની કપડોંસે ભેડ જૈસી બૂ મેહસૂસ કરતે.[૪]

ઈસી તરહ તબરાનીને હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરીસે યેહ હદીસ રિવાયત કી હૈ ઔર ઉસમેં ઔર આગે કા મઝમૂન યેહ ભી હૈ કે હમારે કપડે ઉન કે હોતે થે ઔર ખાને કે લિયે સિર્ફ દો કાલી ચીઝેં હોતી થીં, યાની ખજૂર ઔર પાની.[૫]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને સત્તર અહલે સુફ્ફાકો ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે ઈનમેં સે કિસીકે પાસ ભી બડી ચાદર ન થી, યા તો લુંગી થી યા કમ્બલ થા (યા છોટી ચાદર થી,) જિસે ઉન્હોંને અપની ગરદનમેં બાંધ રખા થા, કિસીકી લુંગી આધી પિંડલી તક હોતી ઔર કિસીકી ટખને કે કરીબ તક ઔર વોહ લુંગીકો હાથસે પકડ કર રખતે, તાકે ઉનકા સતર નઝર ન આ જાએ.[૬]

હઝરત વાસિલા બિન અસકઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અહલે સુફ્ફામેં સે થા. હમ મેં કિસી કે પાસ ભી પૂરે કપડે નહીં થે ઔર હમારે જિસ્મોં પર મૈલ ઔર ગુબાર ઈતના હોતા થા કે જબ હમેં પસીના આતા થા, તો સારે જિસ્મ પર મૈલ ઔર ગુબારકી ધારિયાં પડ જાતી થીં.[૭]

હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં એક આદમી આયા ઔર હઝરત આઈશા કે પાસ ઉનકી એક બાંદી બૈઠી હુઈ થી, જિસને પાંચ દિરહમ વાલી કમીઝ પેહન રખી થી. હઝરત

---

૧ હુલીયા ૭-૧૦૫, કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૫૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૩
૩ તર્ગીબ ૩-૩૯૪
૪ ઈબ્ને સઅદ ૪-૮૦
૫ હૈસમી ૧૦-૩૨૫
૬ તર્ગીબ ૩-૩૯૭, હુલીયા ૧-૩૪૧
૭ અબૂ નઈમ

આઈશાને ઉસ આદમી સે કહા, ઝરા મેરી બાંદી કી તરફ નઝર ઉઠા કર દેખો કે યેહ ઈસ કમીઝકો ઘરમેં ભી પેહનને કે લિયે રાઝી નહીં, હાલાંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાને મેં મેરે પાસ ઐસીહી એક કમીઝ થી, તો મદીનામેં જિસ ઔરતકો ભી (શાદી કે લિયે) સજાયા જાતા થા, વોહ આદમી ભેજકર મુઝસે વોહ કમીઝ ઉધાર લે લિયા કરતી થી.[૧]

અલ્લાહ કી તરફ દઅવત દેને કી વજહ સે બહોત ઝયાદા ખૌફ બરદાશ્ત કરના

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે ભતીજે હઝરત અબ્દુલ અઝીઝ કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત હુઝૈફાને ઉન લડાઈયોંકા ઝિક્ર કિયા, જિનમેં મુસલમાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શરીક થે, તો પાસ બૈઠને વાલોંને કહા, અગર હમ ઈન લડાઈયોંમેં શરીક હોતે, તો હમ યેહ કરતે ઔર વોહ કરતે. હઝરત હુઝૈફાને કહા, ઈસકી તમન્ના ન કરો. હમને અપને આપકો લૈલતુલ અહઝાબમેં (ગઝવએ ખંદકકે મૌકે પર) ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે હમ લોગ સફેં બનાએ બૈઠે હુએ થે ઔર અબૂ સુફયાન ઔર ઉસકે સાથ કે તમામ ગિરોહ મદીનાસે બાહિર હમારે ઉપર (ચળ્હાઈ કિયે હુએ) થે ઔર બનૂ કુરૈઝાકે યહૂદી હમારે નીચે મદીનાકે અંદર થે, જિનસે હમેં અપને ઘરવાલોંકે બારેમેં સખ્ત ખતરા થા (કે વોહ હમારે ઘરવાલોંકો અકેલે દેખકર માર ન દેં.)

લૈલતુલ અહઝાબસે ઝયાદા અંધેરે વાલી ઔર ઝયાદા આંધી વાલી રાત હમને કભી નહીં દેખી થી. ઈતની તેઝ હવા થી કે ઉસમેં સે બિજલીકી ગરજકી તરહ આવાઝ આ રહી થી ઔર અંધેરા ઈતના ઝયાદા થા કે કિસીકો અપને હાથકી ઉંગલી નઝર ન આતી થી. મુનાફિક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે (મદીના જાનેકી) ઈજાઝત માંગને લગે ઔર કેહને લગે, હમારે ઘર ખુલે પડે હૈં. (યા'ની ગૈર મહફૂઝ હૈં) હાલાંકે વોહ ખુલે પડે હુએ નહીં થે. આપસે જો ભી ઈજાઝત માંગતા, આપ ઉસે ઈજાઝત દેતે. ઈજાઝત મિલને પર વોહ ચુપકે-ચુપકે ખિસકતે જા રહે થે.

હમારી તા'દાદ તકરીબન તીન સો (૩૦૦) થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમમેં સે એક-એક આદમીકે પાસ તશરીફ લાએ, યહાં તક કે આપ મેરે પાસ તશરીફ લાએ ઔર મેરે પાસ ન દુશ્મનસે બચનેકા કોઈ સામાન થા ઔર ન સરદીસે બચનેકા. સિર્ફ મેરી બીવીકી એક ઊની ચાદર થી, જો મુશ્કિલસે મેરે ઘુટને તક પહોંચતી થી, ઈસસે આગે નહીં જાતી થી.

---

૧ તર્ગીબ ૫-૧૬૫

જબ આપ મેરે પાસ તશરીફ લાએ, તો મૈં ઘુટનોંકે બલ બૈઠા હુવા થા. આપને ફરમાયા, યેહ કૌન હૈ ? મૈંને કહા, હુઝૈફા. આપને ફરમાયા, હુઝૈફા ? ચૂંકે મૈં ખડા નહીં હોના ચાહતા થા, ઈસ વજહસે મૈં ઝમીન સે ચિમટ ગયા ઔર મૈંને કહા, જી હાં, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફિર આખિર મૈં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને પાસ ખડા દેખકર) ખડા હો હી ગયા.

આપને ફરમાયા, દુશ્મનમેં કોઈ બાત હોનેવાલી હૈ, તુમ જાકર ઉનકી ખબર લેકર મેરે પાસ આઓ. ફરમાતે હૈં, ઉસ વક્ત મુઝે સબસે ઝયાદા ડર લગ રહા થા ઔર સબસે ઝયાદા સરદી લગ રહી થી, (લેકિન ઈર્શાદ કે પૂરા કરને મેં) મૈં ચલ પડા, આપને મેરે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈસકી આગેસે, પીછેસે, દાએંસે, બાએંસે, ઉપરસે, નીચેસે, હર તરફસે હિફાઝત ફરમા. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝકો જિતના ડર લગ રહા થા ઔર જિતની સરદી લગ રહી થી, વોહ સબ (આપકે દુઆ ફરમાતે હી) એકદમ ખત્મ હો ગઈ ઔર મુઝે ન ડર મેહસૂસ હો રહા થા ઔર ન સરદી.

જબ મૈં વહાં સે ચલને લગા, તો આપને ફરમાયા, અય હુઝૈફા ! મેરે પાસ વાપસ આને તક ઉનમેં કોઈ હરકત ન કરના.

હઝરત હુઝૈફા ફરમાતે હૈં, મૈં ચલ દિયા. જબ મૈં દુશ્મનોંકી ફૌજકે કરીબ પહોંચા, તો મુઝે આગકી રોશની નઝર આઈ ઔર એક કાલા ભારી ભરકમ આદમી આગ પર હાથ સેંક કર અપને પેહલૂ પર ફેર રહા થા ઔર કેહ રહા થા. (યહાંસે) ભાગ ચલો, ભાગ ચલો, મૈં ઈસસે પેહલે અબૂ સુફયાનકો પેહચાનતા નહીં થા. (મેરે દિલમેં ખયાલ આયા કે મૌકા અચ્છા હૈ, મૈં ઈસે નિમટાતા ચલૂં, ઈસલિયે) મૈંને અપને તરકશમેં સે સફેદ પર વાલા તીર નિકાલકર કમાનમેં રખ લિયા, તાકે આગકી રોશનીમેં ઉસ પર તીર ચલા દૂં.

લેકિન મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફરમાન યાદ આ ગયા કે મેરે પાસ વાપસ આને તક કોઈ હરકત ન કરના, ઈસલિયે મૈં રૂક ગયા ઔર તીર તરકશમેં વાપસ રખ લિયા, ફિર મૈં હિંમત કરકે ફૌજકે અંદર ઘુસ ગયા, તો લોગોંમેં સે મેરે સબસે ઝયાદા કરીબ બનૂ આમિર થે.

વોહ કેહ રહે થે આલે આમિર ! ભાગ ચલો, ભાગ ચલો, અબ યહાં તુમ્હારે ઠહેરનેકી ગુંજાઈશ નહીં હૈ ઔર ઉનકી ફૌજમેં તેઝ આંધી ચલ રહી થી જો ઉનકી ફૌજસે એક બાલિશ્ત બાહિર નહીં થી. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ખૂદ પત્થરોંકી આવાઝ સુન રહા થા, જિન્હેં હવા ઉડાકર ઉનકે કજાવોં ઔર બિસ્તરોં પર ફેંક રહી થી, ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ વાપસ ચલ પડા.

અભી મૈંને આધા રાસ્તા યા ઉસકે કરીબ તય કિયા થા કે મુઝે તકરીબન બીસ ઘોડેસવાર અમામા બાંધે હુએ મિલે. ઉન્હોંને કહા, અપને માલિકસે કેહ દેના કે અલ્લાહને ઉનકે દુશ્મનોંકા ખૂદ ઈન્તિઝામ કર દિયા હૈ. (યા'ની કુફ્ફારકો આંધી ભેજકર ભાગને પર મજબૂર કર દિયા હૈ) જબ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ ગયા તો

આપ એક છોટી સી ચાદર ઓળ્હે હુએ નમાઝ પળ્હ રહે થે. અલ્લાહકી કસમ ! વાપસ પહોંચતે હી સરદી ભી વાપસ આ ગઈ ઔર મૈં સરદી કે મારે કાંપને લગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝ કી હાલતમેં મેરી તરફ ઈશારા કિયા. મૈં આપકે કરીબ ચલા ગયા. આપને ચાદરકા એક કિનારા મુઝ પર ડાલ દિયા. આપકી યેહ આદત થી કે જબ ભી કોઈ ઘભરાહટકી બાત પેશ આતી, તો આપ નમાઝકી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાયા કરતે થે.

મૈંને (નમાઝકે બા'દ) આપકો દુશ્મનોંકી સારી બાત સુનાઈ ઔર મૈંને આપકો બતાયા કે મૈં ઉન્હેં ઈસ હાલમેં છોડકર આયા હૂં કે વોહ સબ કૂચ કર રહે હૈં. ઈસ પર અલ્લાહ ને યે આયતેં ઉતારીં.....

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ...

وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ○

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂઝ્કુરૂ નિઅમતલ્લાહિ અલયકુમ ઈઝ જાઅત્કુમ જુનુદુન્ ફઅરસલ્ના અલયહિમ રીહંવ્વ જુનુદલ્લમ્ તરવહા... વકફલ્લાહુલ્ મુઅમિનીનલ્ કિતાલ. વકાનલ્લાહુ કવીયન્ અઝીઝા

“અય ઈમાન વાલો! યાદ કરો એહસાન અલ્લાહકા અપને ઉપર. જબ ચળ્હ આઈ ફૌજેં તુમ પર, ફિર ભેજ દી હમને ઉન પર હવા ઔર વોહ ફૌજેં જો તુમને નહીં દેખીં.” સે લેકર “ઔર અપને ઉપર લે લી અલ્લાહને મુસલમાનોંકી લડાઈ ઔર હૈ અલ્લાહ ઝોરાવર ઔર ઝબરદસ્ત” તક.[૧]

હઝરત યઝીદ તૈમી ફરમાતે હૈં કે હમ હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે પાસ થે, તો ઉનકે એક આદમી ને કહા કે અગર મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પા લેતા, તો મૈં આપકે સાથ રેહકર (કાફિરોંસે) ખૂબ લડાઈ કરતા ઔર ઉસીમેં જાન કુરબાન કર દેતા.

તો ઉસસે હઝરત હુઝૈફાને કહા, તૂ ઐસે કર સકતા થા ? લૈલતુલ અહઝાબમેં હમ લોગોંને અપને આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ હાલમેં દેખા હૈ કે ઉસ રાત બહોત તેઝ હવા ચલ રહી થી ઔર સખ્ત સરદી પડ રહી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યા કોઈ ઐસા આદમી હૈ જો મેરે પાસ દુશ્મનોંકી ખબર લેકર આએ, વોહ કિયામત કે દિન મેરે સાથ હોગા !

ફિર આગે હઝરત અબ્દુલ અઝીઝ કી પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ થોડી સી ઝિક્ર કી હૈ ઔર ઈસ હદીસ મેં યેહ ભી હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આયા ઔર વાપસ આતે હી સરદી લગને લગ ગઈ ઔર મુઝ પર કપકપી છા ગઈ. મૈંને આપકો (દુશ્મનોંકે તમામ હાલાત) બતાએ. આપ જો ચોગા પેહન કર નમાઝ પળ્હ રહે થે,

૧ બૈહકી ૯-૧૪૮, બિદાયા ૪-૧૧૪, કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૭૯

ઉસકા એક કિનારા મેરે ઉપર ડાલ દિયા. મૈં સુબહ તક સોતા રહા. જબ સુબહ હુઈ, તો આપને ફરમાયા, અય સોને વાલે ! ઉઠ ![1]

ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઈસ હદીસકો મુહમ્મદ બિન કઅબ કુરઝીસે મુન્કતિઅન નકલ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યે લફ્ઝ હૈં, કૌન આદમી ઐસા હૈ જો ખડા હોકર દેખ આએ કે દુશ્મન ક્યા કર રહા હૈ ? ઔર ફિર હમારે પાસ વાપસ આએ.

આપને જાને વાલેકે લિયે વાપસ આને કી શર્ત લગાઈ (કે ઉસે ઝરૂર વાપસ આના હોગા) મૈં અલ્લાહસે દુઆ કરૂંગા કે વોહ જન્નતમેં મેરા સાથી બન જાએ. (લેકિન) સખ્ત ખૌફ ઔર સખ્ત ભૂક ઔર સખ્ત સરદી કી વજહસે કોઈ ભી ન ખડા હુવા.

અલ્લાહકી તરફ બુલાને કી વજહસે ઝખ્મોં ઔર બીમારિયોં કો બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબૂસ્સાઈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બનૂ અબ્દુલ અશહલકે એક આદમીને કહા કે મૈં ઔર મેરા ભાઈ ગઝવએ ઉહદમેં શરીક હુએ. હમ દોનોં (વહાંસે) ઝખ્મી હોકર વાપસ હુએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુનાદીને દુશ્મનકા પીછા કરને કે લિયે એ'લાન કિયા તો મૈંને અપને ભાઈસે કહા યા મેરે ભાઈને મુઝસે કહા, ક્યા હમ ઈસ ગઝવેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેસે રેહ જાએંગે ? (નહીં, બલકે ઝરૂર સાથ જાએંગે) અલ્લાહકી કસમ ! હમારે પાસ સવાર હોને કે લિયે કોઈ સવારી ન થી ઔર હમ દોનોં ભાઈ બહોત ઝયાદા ઝખ્મી ઔર બિમાર થે.

બહરહાલ હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલ દિયે. મૈં અપને ભાઈસે કમ ઝખ્મી થા. જબ ચલતે-ચલતે મેરા ભાઈ હિંમત હાર જાતા, તો મૈં કુછ દેરકે લિયે ઉસે ઉઠા લેતા, ફિર કુછ દેર વોહ પૈદલ ચલતા. (હમ દોનોં ઈસ તરહ ચલતે રહે ઔર મૈં ભાઈકો બાર-બાર ઉઠાતા રહા) યહાં તક કે હમ ભી વહાં પહોંચ ગએ, જહાં બાકી મુસલમાન પહોંચે થે.[2]

ઈબ્ને સઅદને વાકિદીસે ઈસ તરહ નકલ કિયા હૈ કે અબ્દુલ્લાહ બિન સહલ ઔર ઉનકે ભાઈ રાફેઅ બિન સહલ (રદિ.) દોનોં ઝખ્મી હાલતમેં એક દૂસરેકો ઉઠાતે હુએ હમરાઉલ અસદ પહાડી તક પહોંચે ઔર ઈન દોનોંકે પાસ કોઈ સવારી ન થી.[3]

બનૂ સલમાકે કુછ ઉમ્ર વાલે બુઝુર્ગ લોગ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ (રદિ.) બહોત ઝયાદા લંગડે થે ઔર ઉનકે શેર જૈસે ચાર જવાન બેટે થે, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

---

૧ મુસ્લિમ

2 બિદાયા ૪-૪૯

3 ઈબ્ને સઅદ ૩-૨૧

અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ તમામ લડાઈયોંમેં શરીક હોતે. જબ ઉહદકા મૌકા આયા તો ઉન્હોંને અપને બાપકો (લડાઈકી શિરકતસે) રોકના ચાહા ઔર કહા, અલ્લાહને આપકો મા'ઝૂર કરાર દિયા હૈ.

ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા કે મેરે બેટે મુઝે ઈસ લડાઈમેં આપકે સાથ જાનેસે રોકના ચાહતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે મૈં અપને ઈસ લંગડેપનકે સાથ જન્નતમેં ચલૂ-ફિરૂં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહને તુમકો મા'ઝૂર કરાર દિયા હૈ, ઈસલિયે જિહાદમેં જાના તુમ્હારે ઝિમ્મે નહીં હૈ ઔર ઉનકે બેટોંસે ફરમાયા, તુમ ઈનકો જિહાદમેં જાનેસે મત રોકો. હો સકતા હૈ અલ્લાહ ઈનકો શહાદત નસીબ ફરમા દે. ચુનાંચે વોહ ગઝવએ ઉહદમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શરીક હુએ ઔર શહાદતકા દર્જા પાયા.[૧]

હઝરત અબૂ કતાદહ ઉહદકી લડાઈમેં શરીક હુએ થે. વોહ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે યેહ બતાએં, અગર મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતા હુવા શહીદ હો જાઉં, તો મેરા યેહ લંગડા પાંવ ઠીક હો જાએગા ? ઔર ક્યા મૈં જન્નતમેં ઉસ પાંવસે ચલ ફિર સકૂંગા ? હઝરત અમ્ર પાંવસે લંગડે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, (તુમ્હારા પાંવ જન્નતમેં ઠીક હો જાએગા.) ચુનાંચે ઉહદકી લડાઈકે દિન વોહ ઔર ઉનકા ભતીજા ઔર ઉનકા એક ગુલામ શહીદ હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઉન પર ગુઝર હુવા તો આપને ફરમાયા કે મૈં દેખ રહા હૂં કે અમ્ર બિન જમૂહકા લંગડા પાંવ ઠીક હો ગયા હૈ ઔર વોહ ઉસસે જન્નતમેં ચલ રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા કે ઈન તીનોંકો એક કબ્રમેં દફન કિયા જાએ. ચુનાંચે તીનોં એક કબ્રમેં દફન કિયે ગએ.[૨]

હઝરત યહયા બિન અબ્દુલ હમીદ કી દાદી બયાન કરતી હૈં કે હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ (રદિ.) કો છાતી મેં એક તીર લગા.

અમ્ર બિન મરઝૂક રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે યેહ મુઝે મા'લૂમ નહીં કે મેરે ઉસ્તાદને કિસ દિનકા નામ લિયા થા, ઉહદકી લડાઈ કા યા હુનૈનકી લડાઈકા ? (બહરહાલ ઈન દોનોંમેં સે એક દિન લગા) ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! મેરા યેહ તીર નિકાલ દેં.

આપને ફરમાયા, અય રાફેઅ ! અગર તુમ ચાહો તો તીર ઔર ફલ દોનોં નિકાલ દૂં ઔર અગર તુમ ચાહો તો તીર નિકાલ દૂં ઔર ફલ રેહને દૂં ઔર કિયામતકે દિન તુમ્હારે લિયે ગવાહી દૂં કે તુમ શહીદ હો.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! તીર નિકાલ દેં ઔર ફલ રેહને દેં ઔર કિયામતકે દિન મેરે લિયે ગવાહી દેં કે મૈં શહીદ હૂં. ચુનાંચે હુઝૂર

૧ બિદાયા ૪-૩૭
૨ હૈસમી ૯-૩૧૫, બૈહકી ૯-૨૪

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસે હી કિયા ઔર હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ કાફી અર્સે તક ઝિંદા રહે, યહાં તક કે હઝરત મુઆવિયાકી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ઉનકા ઝખ્મ ફિર હરા હો ગયા ઔર અરસા કે બા'દ ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા.

ઈસ રિવાયત મેં ઈસી તરહ હૈ, લેકિન સહી યેહ હૈ કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હઝરત મુઆવિયા કી ખિલાફતકે બા'દ હુવા.[૧] ઈસાબામેં લિખા હૈ કે હો સકતા હૈ કે ઝખ્મકે હરા હોને ઔર ઉનકે ઈન્તિકાલકે દર્મિયાન કાફી અરસા ગુઝરા હો.[૨] ઔર હદીસ ઈન્શાઅલ્લાહ સબ્ર કે બાબ મેં આએંગી.

---

૧ બિદાયા , બૈહકી
૨ ઈસાબા ૧-૪૯૬, ૪-૪૭૪, ૧-૪૬૯

હિજરત કા બાબ

સહાબા કિરામ (રદિ.) ને કિસ તરહ અપને પ્યારે વતનોં કો છોડા, હાલાંકે વતન કા છોડના ઈન્સાન કે લિયે બડા મુશ્કિલ કામ હે ઔર ઉન્હોંને વતન ભી ઈસ તરહ છોડા કે ફિર મૌત તક અપને વતન કો વાપસ ન ગએ ઔર યેહ વતન છોડના કિસ તરહ ઉનકો દુન્યા ઔર દુન્યા કી દૌલત સે ઝ્યાદા મહબુબ હો ગયા થા ઔર દીન કો કિસ તરહ દુન્યા પર મુકદ્દમ કિયા ઔર ન દુન્યા કે ઝાએઅ હોને કી પરવાહ કી ઔર ન ઉસકે ફના હોને પર તવજ્જોહ દી ઔર વોહ કિસ તરહ અપને દીન કો ફિત્ને સે બચાને કે લિયે એક ઈલાકે સે દૂસરે ઈલાકે કી તરફ ભાગે ફિરતે થે. (ઉનકી હાલત ઐસી થી) ગોયા કે વોહ આખિરત હી કે લિયે પેદા કિયે ગએ હૈં ઔર વોહ સિર્ફ આખિરત હી કી ફિક્ર કરને વાલે હૈં. ચુનાંચે (ઈસકે નતીજે મેં) ઐસા નઝર આતા થા કે દુન્યા સિર્ફ ઉન્હીં કે લિયે પેદા કી ગઈ હે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત ઉરવહસે મુરસલન નકલ કિયા ગયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હજકે બા'દ ઝિલહિજ્જા કે બાકી દિન ઔર મુહર્રમ ઔર સફર મક્કામેં ઠહેરે રહે ઔર જબ કુરૈશકે મુશ્રિકોંકો ઈસ બાતકા યકીન હો ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યહાંસે જાને વાલે હૈં ઔર અલ્લાહને આપકે લિયે મદીનામેં ઠિકાના ઔર હિફાઝતકી જગહ બના દી હૈ ઔર ઉન્હેં મા'લૂમ હો ગયા કે અન્સાર મુસલમાન હો ગએ હૈં ઔર મુહાજિરીન ઉનકે પાસ જા રહે હૈં તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખિલાફ ઈન્તિહાઈ કદમ ઉઠાનેકા ફૈસલા કર લિયા ઔર યેહ તય કર લિયા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો પકડકર રહેંગે. ફિર (નઊઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) યા તો ઉનકો કત્લ કર દેંગે યા કૈદ કર લેંગે.

અમ્ર બિન ખાલિદ રિવાયત કરને વાલેકો શક હૈ કે કૈદ કરને કા ઝિક્ર હૈ યા ઝમીન પર ઘસીટને કા. (ઝાહિરમેં તો કૈદ કરનેકા ઝિક્ર હૈ) યા આપકો મક્કાસે નિકાલ દેંગે યા આપકો બાંધ રખેંગે.

અલ્લાહ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકી ઈસ સાઝિશસે ખબરદાર કર દિયા ઔર યેહ આયત ઉતારી...

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ ۖ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

વઈઝ યમ્કુરૂ બિકલ્લઝીન કફરૂ લિયુષ્બિતૂક અવ યક્તુલૂક અવયકતુલૂક અવ યુખ્રિજૂક. વયમ્કુરૂન વયમ્કુરૂલ્લાહ. વલ્લાહુ ખયરૂલ્ માકિરીન.

"ઔર જબ ફરેબ કરતે થે કાફિરકે તુઝકો કૈદ કર દેં યા માર ડાલેં યા નિકાલ દેં ઔર વોહ ભી દાવ કરતે થે ઔર અલ્લાહ ભી દાવ કરતા થા ઔર અલ્લાહકા દાવ સબસે બેહતર હૈ."

જિસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘર તશરીફ લે ગએ, ઉસ દિન આપકો યેહ ખબર લગી કે આપ રાતકો જબ અપને બિસ્તર પર લેટ જાએંગે તો વોહ કાફિર રાતકો આપ પર હમલા કર દેંગે.

ચુનાંચે રાતકે અંધેરેમેં આપ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મક્કાસે નિકલ કર સૌર ગારમેં તશરીફ લે ગએ ઔર યેહ ભી વહી ગાર હૈ જિસકા અલ્લાહને કુર્આન મજીદમેં ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બિસ્તર પર આકર લેટ ગએ. તાકે જાસૂસોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જાનેકા પતા ન ચલે (ઔર વોહ યેહ સમઝતે રહેં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી લેટે હુએ હૈં)

ઔર કુરૈશ મુશ્રિક સારી રાત ઈધર-ઉધર ફિરતે રહે ઔર મશ્વરે કરતે રહે કે બિસ્તર પર લેટે હુએ આદમીકો એકદમ પકડ લેંગે. વોહ યૂં હી મશ્વરે કરતે રહે ઔર કોઈ ફૈસલા ન કર સકે ઔર બાતોં હી બાતોંમેં સુબહ હો ગઈ,

આપકી ખોજમેં વોહ મુશ્રિક સવાર હોકર ચલ પડે ઔર આસ-પાસકે ચશ્મે વાલોંકો પૈગામ ભેજા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગિરિફ્તાર કર લેં, ઉન્હેં બડા ઈન્આમ મિલેગા ઔર વોહ ખોજતે હુએ ઉસ ગાર તક પહોંચ ગએ જિસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર અબૂબક્ર (રદિ.) થે, યહાં તક કે વોહ ગારકે ઉપર ભી ચળ્હ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી આવાઝેં ભી સુન લીં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તો ઉસ વક્ત બહોત ડર ગએ ઔર ઉન પર ડર ઔર રંજ છા ગયા, તો ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા...

لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا **લા તહઝન ઈન્નલ્લાહ મઅ્ના**

"ગમ ન કરો, યકીનન અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ." ઔર આપને દુઆ માંગી. ચુનાંચે અલ્લાહકી તરફસે ફૌરન આપ પર સુકૂન છા ગયા (જૈસે કે કુર્આન મજીદમેં હૈ)

فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ○

ફઅન્ઝલલ્લાહુ સકીનતહૂ અલયહિ વઅય્યદહૂ બિજુનૂદિલ્લમ તરવહા વજઅલ કલિમતલ્લઝીન કફરૂસ્સુફલા. વકલિમતુલ્લાહિ હિયલ ઉલ્યા. વલ્લાહુ અઝીઝુન હકીમ

"ફિર અલ્લાહને ઉતારા અપની તરફસે ઉસ પર સુકૂન ઔર ઉસકી મદદકો વોહ ફૌજેં ભેજીં કે તુમને નહીં દેખીં ઔર નીચે ડાલી બાત કાફિરોંકી ઔર અલ્લાહકી બાત હમેશા ઉપર હૈ ઔર અલ્લાહ ઝબરદસ્ત હૈ, હિક્મત વાલા."

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ કુછ દૂધ વાલી બકરીયાં થીં જો રોઝાના શામકો ઉનકે ઔર ઉનકે ઘરવાલોંકે પાસ મક્કા આ જાતી થીં (ઔર યેહ ઉનકા દૂધ પી લિયા કરતે થે) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા (રદિ.) બડે અમાનતદાર, દયાનતદાર ઔર બડે પક્કે મુસલમાન થે. ઉન્હેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (કિસી રેહબરકો ઉજરત પર લેને કે લિયે) ભેજા.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અબૂ અબ્દ બિન અદીકા એક આદમી ઉજરત પર લે લિયા, જિસે ઈબ્નુલ ઉરૈકિત કહા જાતા થા જો કે કુરૈશકે બનૂ સહમ યાની બનૂ આસ બિન વાઈલકા દોસ્ત થા. યેહ અદવી આદમી ઉસ વક્ત મુશ્રિક થા ઔર વોહ રાસ્તા બતાનેકા કામ કરતા થા. ઉન દિનોં વોહ હમારી સવારિયાં લેકર છુપા રહા. શામકે વક્ત મક્કાકે તમામ હાલાત લેકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી બક્ર (રદિ.) ઈન દોનોંકે પાસ આતે ઔર હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા હર રાત બકરીયાં લેકર આતે. યે લોગ ઉનકા દૂધ નિકાલકર પી લેતે ઔર ઝબહ કરકે ગોશ્ત ખા લેતે.

ફિર સુબહ-સુબહ હઝરત આમિર બકરીયાં લેકર લોગોંકે ચરવાહોંમેં જા મિલતે ઔર ઉનકા કિસીકો પતા ન ચલતા, યહાં તક કે જબ ઈન લોગ કે બારેમેં શોરો ગુલ બંદ હો ગયા ઔર હઝરત આમિર બિન ફુહૈરાને આકર ઈન લોગોંકો બતાયા કે ઈનકે બારેમેં લોગ ખામોશ હો ગએ હૈં તો હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા ઔર ઈબ્ને ઉરૈકિત ઉન લોગોંકી દો ઊંટનિયાં લેકર આ ગએ ઔર યે લોગ ગારમેં દો રાત ઔર દો દિન ગુઝાર ચુકે થે.

ફિર યે લોગ વહાંસે ચલે ઔર ઉનકે સાથ હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા થે જો લોગોં કી ઊંટનિયોંકો હાંકતે ઔર ઉનકી ખિદમત કરતે ઔર ઉનકી (અલગ-અલગ કામોંમેં) મદદ કરતે. હઝરત અબુબક્ર (રદિ.) ઉનકો અપને પીછે બારી-બારી બિઠા લેતે. હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા ઔર બનૂ અદીકે કબીલેકા રાસ્તા બતાને વાલે કે અલાવા ઔર કોઈ ઈન લોગોં કે સાથ ન થા.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘર રોઝાના સુબહ યા શામ કિસી એક વક્ત ઝરૂર તશરીફ લાતે. ચુનાંચે જિસ દિન અલ્લાહને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હિજરત કરનેકી ઔર કૌમ કે બીચમેં સે મક્કાસે ચલે જાનેકી ઈજાઝત દી, ઉસ દિન આપ ઠીક દોપહરકે વક્ત હમારે યહાં તશરીફ લાએ. ઉસ વક્ત આપ પેહલે કભી તશરીફ નહીં લાયા કરતે થે.

જબ આપકો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને દેખા, તો ઉન્હોંને કહા, ઝરૂર કોઈ નઈ બાત પેશ આઈ હૈ, જિસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ વક્ત (આદતકે ખિલાફ) તશરીફ લાએ હૈં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અંદર આ ગએ તો આપકો જગહ દેને કે લિયે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપની ચારપાઈસે ઝરા પરે હટ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ઉસ વક્ત મૈં ઔર મેરી બહન અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર કે અલાવા ઔર કોઈ ભી નહીં થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો તુમ્હારે પાસ બૈઠે હુએ હૈં, ઉન્હેં બાહિર ભેજ દો. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યે દોનોં તો મેરી બેટિયાં હૈં, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, ઈનકે યહાં રેહનેમેં કોઈ હરજ નહીં હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે ચલે જાને ઔર હિજરત કરનેકી ઈજાઝત દે દી હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં (હિજરતકે ઈસ સફરમેં) આપકે સાથ જાના ચાહતા હૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ભી સાથ ચલો.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે મા'લૂમ નહીં થા કે ઈન્સાન ખુશીકી વજહસે ભી રોયા કરતા હૈ. ઉસ દિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો રોતે દેખકર યેહ પતા ચલા. ફિર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી ! યે દો સવારિયાં મૈંને ઈસ વક્તકે લિયે તૈયાર કર રખીં થીં.

---

૧ હૈસમી ૬-૫૨

ઈન લોગોંને અબ્દુલ્લાહ બિન ઉરૈકિતકો રાસ્તા બતાને કે લિયે ઉજરત પર લિયા. યેહ કબીલા બનૂ દુઈલ બિન બક્ર કા થા ઔર ઈસકી માં બનૂ સહમ બિન અમ્રમેં સે થી ઔર યેહ મુશ્રિક થા ઔર ઉસે અપની દોનોં સવારિયાં દે દીં ઔર જો વક્ત ઉસસે મુકર્રર કિયા થા, ઉસ વક્ત તક વોહ ઈન દોનોં સવારિયોં કો ચરાતા રહા.[૧]

અલ્લામા બગવીને એક અચ્છી ઈસ્નાદ કે ઝરીએ હઝરત આઈશાસે ઈસી હદીસકા કુછ હિસ્સા નકલ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે સાથ રેહનેકી દરખ્વાસ્ત હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મંઝૂર હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મેરે પાસ દો સવારિયાં હૈં જિનકો છે મહીનેસે ઈસ વક્તકે લિયે ઘાસ ખિલા રહા હૂં. આપ ઈનમેં સે એક લે લેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં વૈસે નહીં લૂંગા, બલકે ઉસે ખરીદૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ સવારી ખરીદી. ફિર વોહ દોનોં વહાંસે ચલે ઔર ગારમેં જાકર ઠહેર ગએ. આગે હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૨]

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મકકામેં રોઝાના હમારે પાસ દો બાર તશરીફ લાતે થે. એક દિન આપ ઠીક દોહપરકે વક્ત તશરીફ લાએ. મૈંને કહા, અય અબ્બા જાન ! યેહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં. મેરે માં-બાપ કુરબાન હોં, ઈસ વક્ત કિસી ખાસ બાતકી વજહસે તશરીફ લાએ હૈં.

(હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ગએ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હો ગયા હૈ કે અલ્લાહને મુઝે યહાંસે ચલે જાનેકી ઈજાઝત દે દી હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપકે સાથ ચલના ચાહતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠીક હૈ તુમ મેરે સાથ ચલો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મેરે પાસ દો સવારિયાં હૈં, જિન્હેં મૈં ઈતને અર્સેસે આજ કે ઈન્તિઝારમેં ઘાસ ખિલા રહા હૂં. ઈનમેંસે આપ એક લે લેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મૈં કીમત દેકર લૂંગા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, અગર આપ ઈસીમેં ખુશ હૈં, તો કીમત દેકર લે લેં.

હઝરત અસ્મા ફરમાતી હૈં કે હમને ઈન દોનોંકે લિયે સફરકા ખાના તૈયાર કિયા ઔર અપને કમરબંદ ફાડ કર દો ટુકડે કિયે ઔર એક ટુકડેસે સફરકે સામાનકો બાંધ દિયા.

ફિર વોહ દોનોં ચલે ઔર સૌર પહાડકે ગારમેં જા ઠહેરે. જબ વોહ દોનોં ઉસ ગાર તક પહોંચે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પેહલે ઉસ ગાર કે

---

૧ ઈબ્ને ઈસ્હાક

૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૪

અંદર ગએ ઔર હર સૂરાખમેં ઉંગલી ડાલ કર દેખા કે કહીં ઈસમેં કોઈ તક્લીફ પહોંચાને વાલા જાનવર તો નહીં હૈ (જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તક્લીફ પહોંચાએ) ?

જબ કુફ્ફાર કો યે દોનોં (મક્કામેં) ન મિલે, તો વોહ ઉનકી ખોજમેં ચલ પડે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઢૂંઢકર લાને વાલોંકે લિયે સૌ ઊંટનિયોંકા ઈન્આમ મુકર્રર કિયા ઔર મક્કાકે પહાડોં પર ફિરતે-ફિરતે ઉસ પહાડ પર પહોંચ ગએ જહાં યે દોનોં થે. ઉનમેં સે એક આદમી ગારકી તરફ મુંહ કિયે હુએ થા. ઉસકે બારેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ આદમી તો હમેં દેખ રહા હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હરગિઝ નહીં. ફરિશ્તે હમેં અપને પરોંસે છુપાએ હુએ હૈં. ચુનાંચે વોહ આદમી બૈઠકર ગારકી તરફ મુંહ કરકે પેશાબ કરને લગા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અગર યેહ હમેં દેખ રહા હોતા, તો ઐસે ન કરતા. વોહ દોનોં વહાં તીન રાત રહે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત આમિર બિન ફુહૈરા શામકે વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બકરીયાં લે આતે ઔર આખિર રાતમેં ઉનકે પાસસે બકરીયાં લેકર ચલે જાતે ઔર ચરાગાહમેં જાકર ચરવાહોંકે સાથ મિલ જાતે. શામકો ચરવાહોં કે સાથ વાપસ આતે, (લેકિન) ધીરે-ધીરે ચલતે (ઔર પીછે રેહ જાતે) જબ રાત કા અંધેરા હો જાતા તો અપની બકરીયાં લેકર ઈન દોનોં કે પાસ પહોંચ જાતે. ચરવાહે યેહ સમઝતે કે વોહ ઉન્હીં કે સાથ હૈં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) દિનકો મક્કામેં રેહકર હાલાત મા'લૂમ કરતે રેહતે ઔર જબ રાતકા અંધેરા હોતા તો વોહ ઈન દોનોંકો જાકર સારે હાલાત બતા દેતે ઔર ફિર આખિર રાતમેં ઈન દોનોંકે પાસ સે ચલ પડતે ઔર સુબહકો મક્કા પહોંચ જાતે.

(તીન રાતોં કે બા'દ) યે દોનોં ગારસે નિકલે ઔર સમંદરકે કિનારેકા રાસ્તા ઈખ્તિયાર કિયા. કભી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આગે ચલને લગતે. જબ ઉનકો પીછેસે કિસીકે આને કા ખતરા હોતા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે ચલને લગતે. સારે સફરમેં (કભી આગે, કભી પીછે) ચલતે રહે.

ચૂંકે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લોગોં મેં મશહૂર થે, ઈસ વજહસે રાસ્તેમેં ઉન્હેં કોઈ (પેહચાનને વાલા) મિલતા ઔર યેહ પૂછતા કે યેહ તુમ્હારે સાથ કૌન હૈં ? તો આપ કેહતે, યેહ રાસ્તા દિખાને વાલા હૈ, જો મુઝે રાસ્તા દિખા રહા હૈ. ઉનકા મતલબ યેહ હોતા કે મુઝે દીનકા રાસ્તા દિખા રહા હૈ ઔર દૂસરા યેહ સમઝતા કે ઉન્હેં સફરકા રાસ્તા દિખા રહા હૈ.

જબ યે લોગ કુદૈદકી આબાદી પર પહોંચે, જો ઉનકે રાસ્તેમેં પડતી થી, તો એક આદમીને બનૂ મુદલિજ કે પાસ જાકર બતાયા કે મૈંને સમંદર કી તરફ જાતે હુએ દો સવારોંકો દેખા હૈ ઔર મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે યે કુરૈશકે વહી દો આદમી હૈં, જિન્હેં તુમ ઢૂંઢ રહે હો.

તો સુરાકા બિન માલિકને કહા, યે દો સવાર તો ઉન લોગોંમેં સે હૈં જિનકો હમને લોગોંકે કિસી કામકે લિયે ભેજા હૈ. (સુરાકા સમઝ તો ગએ કે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર હૈં, લેકિન લોગોંસે છુપાને કે લિયે યેહ કેહ દિયા) ફિર સુરાકાને

અપની બાંદીકો બુલાકર ઉસકે કાનમેં યેહ કહા કે વોહ ઉનકા ઘોડા (આબાદીસે) બાહિર લે જાએ. ફિર વોહ ઈન દોનોંકી ખોજમેં ચલ પડે.

સુરાકા કેહતે હૈં કે મૈં ઈન દોનોં કે કરીબ પહોંચા ઔર ફિર ઉન્હોંને અપના કિસ્સા બયાન કિયા જૈસા કે આગે આએગા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં કુછ લોગોંકા ઝિક્ર હુવા ઔર લોગોંને ઐસી બાતેં કહીં, જિસસે યેહ લગ રહા થા કે વોહ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અફઝલ સમઝતે હૈં.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ બાત મા'લૂમ હુઈ, તો આપને ફરમાયા, અલ્લાહ કી કસમ ! અબૂબક્ર કી એક રાત ઉમરકે સારે ખાનદાન (કી ઝિંદગી) સે બેહતર હૈ જિસ રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરસે નિકલ કર ગાર તશરીફ લે ગએ થે ઔર આપકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ભી થે. હઝરત અબૂબક્ર કુછ દેર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે આગે ચલતે ઔર કુછ દેર પીછે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ બાતકો સમઝ ગએ ઔર આપને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! તુમ્હેં ક્યા હુવા, કુછ દેર મેરે પીછે ચલતે હો ઔર કુછ દેર મેરે આગે ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જબ મુઝે ખયાલ આતા હે કે પીછેસે કોઈ ખોજને વાલા ન આ જાએ, તો મૈં પીછે ચલને લગતા હૂં ઔર ફિર મુઝે ખયાલ આતા હૈ કે આગે કોઈ ઘાતમેં ન બૈઠા હો, તો મૈં આગે ચલને લગતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અબૂબક્ર ! અગર ખુદા ન કરે કોઈ હાદસા પેશ આએ તો ક્યા તુમ યેહ પસંદ કરતે હો કે વોહ મેરે બજાએ તુમ્હેં પેશ આએ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, યેહી બાત હૈ. જબ યે દોનોં ગાર તક પહોંચે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઝરા યહાં ઠહેરેં, મૈં આપકે લિયે ગાર કો સાફ કર લૂં. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અંદર જાકર ગાર કો સાફ કિયા, ફિર બાહિર આએ તો ખયાલ આયા કે ઉન્હોંને સૂરાખ તો અભી સાફ નહીં કિયે, તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અભી આપ ઝરા ઔર ઠહેરેં, મૈં સૂરાખ ભી સાફ કર લૂં. ચુનાંચે અંદર જાકર ગાર કો અચ્છી તરહ સાફ કિયા, ફિર આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અંદર તશરીફ લે આએં. આપ અંદર તશરીફ લે ગએ. ફિર હઝરત ઉમર ને કહા, કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી, જિસકે કબ્ઝે મેં મેરી જાન હૈ. (હઝરત અબૂબક્રકી) યેહ એક રાત ઉમરકે પૂરે ખાનદાનસે બેહતર હૈ.[૨]

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ગારમેં તશરીફ લે ગએ ઔર કુરૈશ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઢૂંઢતે હુએ વહાં પહોંચ ગએ, લેકિન જબ ઉન્હોંને ગારકે મુંહ પર મકડીકા જાલા તના

---

૧ હૈસમી ૬-૫૪
૨ બિદાયા ૩-૧૮૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૪૮, ૮-૩૩૫

હુવા દેખા, તો કેહને લગે, ઈસ ગારકે અંદર કોઈ નહીં ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ નમાઝ પઢ રહે થે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) પેહરા દે રહે થે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, વોહ આપકી કૌમ આપકો ઢૂંઢ રહી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો અપની જાન કા કોઈ ગમ નહીં હૈ, લેકિન મુઝે તો ઈસ બાત કા ગમ હૈ કે મુઝે આપકે બારેમેં કોઈ નાગવાર બાત ન દેખની પડે.હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે કહા, અય અબૂબક્ર ! મત ડરો, બેશક અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ.[૧]

ઈમામ અહમદને હઝરત અનસસે રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે યેહ બયાન કિયા કે જબ હમ ગારમેં થે, તો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, અગર ઈન કાફિરોંમેં સે કોઈ અપને પૈરોંકી તરફ નઝર ડાલેગા, તો વોહ હમેં અપને કદમોં કે નીચે દેખ લેગા. આપને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! તુમ્હારા ઉન દો આદમિયોં કે બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ, જિસકા તીસરા અલ્લાહ હૈ.[૨]

હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (મેરે બાપ) હઝરત આઝિબ (રદિ.) સે તેરહ દિરહમમેં એક ઝીન ખરીદી. હઝરત અબૂબક્રને હઝરત આઝિબસે કહા કે (અપને બેટે) બરાઅસે કહો કે વોહ યેહ ઝીન મેરે ઘર પહોંચા દે. હઝરત આઝિબને કહા, પેહલે હમેં યેહ બતાએં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મક્કા સે) હિજરત કે લિયે ચલે થે ઔર આપ ઉનકે સાથ થે તો આપને ક્યા કિયા થા ? ફિર મૈં બરાઅસે કહૂંગા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હમ (ગારસે) શુરૂ રાતમેં નિકલે ઔર સારી રાત ચલતે રહે, ફિર અગલે દિન તેઝીસે ચલતે રહે, ફિર અગલી રાત ચલતે રહે, યહાં તક કે ઉસસે અગલા દિન હો ગયા ઔર દોપહર હો ગઈ ઔર ગરમી તેઝ હો ગઈ, ફિર મૈંને અપની નઝર દૌડાઈ કે કહીં કોઈ સાયા નઝર આ જાએ જહાં હમ ઠહેર જાએં તો મુઝે એક ચટ્ટાન નઝર આઈ. મૈં જલ્દીસે વહાં ગયા તો વહાં અભી કુછ સાયા બાકી થા. મૈંને ઉસ જગહ કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે લિયે બરાબર કિયા ઔર આપકે લિયે એક પોસ્તીન બિછા દી ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા...

"અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઝરા લેટ જાએં, ચુનાંચે આપ લેટ ગએ. ફિર મૈં નિકલ કર દેખને લગા કે કોઈ ખોજને વાલા ઈધર તો નહીં આ રહા, તો મુઝે બકરીયોં કા એક ચરવાહા નઝર આયા. મૈંને કહા, અય લડકે ! તુમ કિસકે ચરવાહે હો ?

ઉસને કુરૈશ કે એક આદમી કા નામ લિયા, જિસે મૈંને પેહચાન લિયા. મૈંને ઉસસે પૂછા, ક્યા તુમ્હારી બકરીયોંમેં દૂધ હૈ ?

ઉસને કહા, હૈ.

મૈંને કહા, કુછ દૂધ નિકાલ કર મુઝે દે સકતે હો ? (યા'ની ક્યા તુમ્હેં યૂં દૂધ નિકાલનેકી ઈજાઝત હૈ ?)

---

૧ અબૂબક્ર કાઝી
૨ બિદાયા ૩-૧૮૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૨૯

ઉસને કહા, હાં, દે સકતા હૂં. મેરે કેહને પર ઉસને એક બકરીકી ટાંગેં બાંધી. ફિર ઉસને ઉસકે કાનસે ધૂલ સાફ કિયા, અપને હાથોંકો ધોયા. મેરે પાસ એક બરતન થા જિસકે મુંહ પર કપડા બંધા હુવા થા, ઉસને મુઝે થોડા સા દૂધ નિકાલકર દિયા. મૈંને પ્યાલેમેં પાની ડાલા, જિસસે નીચે તકકા હિસ્સા ઠંડા હો ગયા.

ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા, તો આપ જાગ ચુકે થે. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! દૂધ પી લેં. આપને ઈતના પિયા કે મૈં ખુશ હો ગયા, ફિર મૈંને કહા, ચલનેકા વક્ત હો ગયા હૈ. ચુનાંચે હમ વહાંસે ચલ પડે. મક્કા વાલે હમેં તલાશ કર રહે થે. સુરાકા બિન માલિક બિન જુઅશુમકે અલાવા ઔર કોઈ હમ તક ન પહોંચ સકા. યેહ અપને ઘોડે પર સવાર થા. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ઢૂંઢને વાલા હમ તક પહોંચ ગયા ?

આપને ફરમાયા, ગમ ન કરો, બેશક અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ. ફિર જબ વોહ સુરાકા હમારે ઔર કરીબ આ ગયા, યહાં તક કે એક યા દો યા તીન નેઝોં તક કી દૂરી રેહ ગઈ, તો મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ઢૂંઢને વાલા હમારે બિલ્કુલ કરીબ આ ગયા હૈ ઔર મૈં રો પડા.

આપને ફરમાયા, ક્યૂં રોતે હો ? મૈંને કહા, મૈં અપની વજહસે નહીં રો રહા હૂં. આપને ઉસકે લિયે યેહ બદદુઆ કી, અય અલ્લાહ ! આપ હમેં ઉસસે જૈસે ચાહેં બચા લેં. તો એકદમ ઉસકે ઘોડેકે પાંવ પેટ તક સખ્ત ઝમીનમેં ધંસ ગએ ઔર વોહ અપને ઘોડેસે કૂદા ઔર કહા, અય મુહમ્મદ ! મુઝે યકીન હૈ કે યેહ આપકા કામ હૈ. આપ અલ્લાહસે દુઆ કરેં કે મૈં જિસ મુસીબતમેં ગિરિફ્તાર હો ગયા હૂં, વોહ મુઝે ઉસસે નિકાલ દે. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે પીછે ઢૂંઢને વાલે મિલેંગે, ઉન સબકો આપકે બારેમેં મુગાલતામેં ડાલ દૂંગા (ઔર આપકે પીછે કિસીકો નહીં આને દૂંગા) ઔર યેહ મેરા તરકશ હૈ. આપ ઈસમેંસે એક તીર લે લેં. ફલાં જગહ આપ મેરે ઊંટોં ઔર બકરીયોંકે પાસસે ગુઝરેંગે. (આપ યેહ તીર દિખાકર) જિતની બકરીયોંકી આપકો ઝરૂરત હો, લે લેં.

આપને ફરમાયા, મુઝે ઉનકી ઝરૂરત નહીં હૈ. ફિર આપને ઉસકે લિયે દુઆ ફરમાઈ. વોહ ઈસ મુસીબતસે ખલાસી પાકર અપને સાથિયોંકે પાસ વાપસ ચલા ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે ચલ દિયે ઔર મૈં આપકે સાથ થા, યહાં તકકે હમ મદીના પહોંચ ગએ. લોગોંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈસ્તિકબાલ કિયા. લોગ રાસ્તેકે દોનોં તરફ છતોં પર ચળ્હ ગએ ઔર રાસ્તેમેં ખાદિમ ઔર બચ્ચે દૌડે ફિર રહે થે ઔર કેહ રહે થે, અલ્લાહુ અક્બર ! અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આ ગએ. મદીનાકે લોગ આપસમેં ઝગડને લગે કે કિસકે મેહમાન બનેં ? તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાત તો મૈં અબ્દુલ મુત્તલિબકે મામૂં બનૂ નજ્જારકે યહાં ઠેહરૂંગા. ઈસ તરહ મૈં ઈનકા ઈકરામ કરના ચાહતા હૂં. (ચુનાંચે આપ વહાં ઠહેરે) જબ સુબહ હુઈ તો આપકો (અલ્લાહકી તરફસે જહાં ઠહેરનેકા હુક્મ મિલા, વહાં તશરીફ લે ગએ.[૧]

૧ બિદાયા ૩-૧૮૭-૧૮૮, ઈબ્ને સઅદ ૩-૮૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૦

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) મુસલમાનોં કે લિયે તિજારતી કાફલેકે સાથ મુલ્કે શામસે વાપસ આ રહે થે કે રાસ્તેમેં ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ. હઝરત ઝુબૈરને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો સફેદ કપડે પેહનાએ ઔર મદીનેમેં મુસલમાનોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મક્કાસે રવાના હોનેકી ખબર સુન લી થી. મદીનેકે મુસલમાન રોઝાના સુબહકો હર્રા તક આપકે ઈસ્તિકબાલકે લિયે આતે ઔર આપકા ઈન્તિઝાર કરતે ઔર જબ દોપહરકો ગરમી તેઝ હો જાતી, તો મદીના વાપસ ચલે જાતે.

એક દિન બહોત દેર ઈન્તિઝાર કરકે મુસલમાન વાપસ હુએ. જબ યે લોગ અપને ઘરોંકો પહોંચે તો એક યહૂદી એક કિલે પર કિસી ચીઝકો દેખનેકે લિયે ચઢ્હા. ઉસકી નઝર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઔર આપકે સાથિયોં પર પડી, જો કે સફેદ કપડે પેહને હુએ થે ઔર ઈન લોગોં કે આનેકી વજહસે સરાબ હટતા જા રહા થા (ગરમી કી વજહસે રેગિસ્તાનમેં જો રેત પાનીકી તરહ નઝર આતી હૈ, ઉસે સરાબ કેહતે હૈં).

ઉસ યહૂદીસે ન રહા ગયા, ઉસને ઊંચી આવાઝસે કહા, અય અરબવાલો ! યેહ તુમ્હારે આદમી હૈં, જિનકા તુમ ઈન્તિઝાર કર રહે થે, તો મુસલમાન હથિયારોંકી તરફ લપકે. (ઉસ ઝમાને મેં ઈસ્તિકબાલકે લિયે હથિયાર ભી લગાએ જાતે થે) ઔર (હથિયાર લગાકર) મુસલમાનોંને હર્રા નામકી જગહ પર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈસ્તિકબાલ કિયા.

આપ ઈન સબકો લેકર હર્રાકી દાહિની તરફ મુડ ગએ ઔર બનૂ અમ્ર બિન ઔફ કે યહાં જાકર ઠહેરે. વોહ પીરકા દિન ઔર રબીઉલ અવ્વલકા મહીના થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તો લોગોંકે ઈસ્તિકબાલમેં ખડે હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ બૈઠે હુએ થે, તો અન્સારમેં સે જિન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અબ તક નહીં દેખા થા, વોહ આ-આકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો સલામ કરને લગે, યહાં તક કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ધૂપ આઈ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આકર અપની ચાદરસે આપ પર સાયા કરને લગે, તબ લોગોં કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા પતા ચલા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દસ રાતોંસે ઝયાદા બનૂ અમ્ર બિન ઔફકે યહાં ઠહેરે ઔર આપને વહાં ઉસ મસ્જિદકી બુનિયાદ રખી, જિસકે બારેમેં કુર્આન મજીદમેં હૈ.....

لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ **લમસ્જિદુન્ ઉસ્સિસ અલત્તક્વા**

"અલબત્તા વોહ મસ્જિદ જિસકી બુનિયાદ રખી ગઈ પરહેઝગારી પર."

ઔર ઉસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝ પઢ્હી, ફિર આપ અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલ પડે ઔર લોગ ભી આપકે સાથ ચલ રહે થે, યહાં તક કે આપકી ઊંટની મદીનેમેં ઉસ જગહ જાકર બૈઠ ગઈ, જહાં મસ્જિદે નબવી હૈ ઔર ઉન દિનોં વહાં મુસલમાન મર્દ નમાઝ પઢ્હા કરતે થે ઔર વોહ જગહ દો યતીમ લડકોં (હઝરત સુહૈલ ઔર

હઝરત સહલ (રદિ.) કી થી, જહાં ખજૂરેં સુખાયા કરતે થે. યે દોનોં હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહકી પરવરિશ મેં થે.

જબ આપકી ઊંટની બૈઠ ગઈ, તો આપને ફરમાયા કે ઈન્શાઅલ્લાહ યેહી હમારે ઠહેરને કી જગહ હૈ. ફિર આપને ઉન દોનોં બચ્ચોંકો બુલાયા ઔર મસ્જિદ બનાને કે લિયે ઉનસે ઉસ જગહકા સૌદા કરના ચાહા, તો ઉન બચ્ચોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન્હેં (હમ બેચના નહીં ચાહતે હૈં, બલકે) હમ યેહ ઝમીન આપકો હદિયા કર દેતે હૈં.

આપને ઉન બચ્ચોંસે યેહ ઝમીન હદિયા કે તૌર પર લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ઉનસે વોહ જગહ ખરીદી, (ક્યૂંકે નાબાલિગ હોનેકી વજહસે વોહ હદિયા નહીં કર સકતે થે) ફિર ઉસ જગહ આપને મસ્જિદ બનાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી સહાબાકે સાથ મસ્જિદ તા'મીર કરને કે લિયે કચ્ચી ઈંટેં ઉઠાને લગે ઔર આપ ઈંટેં ઉઠાતે હુએ યે શઅર પઢ રહે થે....

هٰذَاالْحِمَالُ لَاحِمَالُ خَيْبَرُ هٰذَاابَرُّ رَبَّنَا وَاَطْهَرُ .

"યેહ ઉઠાઈ જાને વાલી ઈંટેં ખૈબરમેં ઉઠાઈ જાને વાલી ખજૂર ઔર કિસમિસકી તરહ નહીં હૈ. અય હમારે રબ ! બલકે યે તો ઉનસે ઝયાદા ભલી ઔર ઉનસે ઝયાદા પાક હૈં. "

ઔર યેહ શઅર ભી પઢ રહે થે....

اَللّٰهُمَّ اِنَّ الْاَجْرَاَجْرُ الْاٰخِرَهْ فَارْحَمِ الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَه

"અય અલ્લાહ ! અસલ અજરો સવાબ તો આખિરતકા અજરો સવાબ હૈ. તૂ અન્સાર ઔર મુહાજિરીન પર રહમ ફરમા."

ફિર આપને એક મુસલમાનકા શઅર પઢા, લેકિન ઉસ મુસલમાનકા નામ મુઝે નહીં બતાયા ગયા.

ઈબ્ને શિહાબ કેહતે હૈં, હમેં હદીસોંમેં યેહ કહીં નહીં મિલા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન શઅરોંકે અલાવા ઔર કિસીકા પૂરા શઅર પઢા હો.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ભી બચ્ચોંકે સાથ દૌડા ફિર રહા થા. સબ લોગ કેહ રહે થે કે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) આ ગએ. મૈં દૌડા તો ફિર રહા થા, લેકિન નઝર કુછ નહીં આ રહા થા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સાથી અબૂબક્ર (રદિ.) દોનોં તશરીફ લે આએ ઔર મદીના કી એક ગૈર આબાદ જગહમેં આકર બૈઠ ગએ.

ફિર ઉન્હોંને એક દેહાતી આદમીકો ભેજા જો અન્સારકો ઈન દોનોં લોગોં (કે આને) કી ખબર કર દે. ચુનાંચે તકરીબન પાંચ સો (૫૦૦) અન્સાર ઈન લોગોંકે ઈસ્તિકબાલ કે લિયે નિકલે ઔર ઈન દોનોંકી ખિદમતમેં પહોંચકર ઉન લોગોંને અર્ઝ કિયા, આપ દોનોં તશરીફ લે ચલેં. આપ દોનોં અમનમેં હૈં ઔર આપ દોનોંકી બાત માની જાએગી.

---

૧ બિદાયા ૩-૧૮૬

આપ ઔર આપકે સાથી હઝરત અબૂબક્ર ઈન ઈસ્તિકબાલ કરનેવાલોંકે દર્મિયાન ચલ રહે થે. તમામ મદીનાવાલે ઈસ્તિકબાલ કે લિયે નિકલ આએ, યહાં તકકે કુંવારી લડકિયાં ઘરોંકી છતોં પર એક દૂસરેસે આગે બળ્હ-બળ્હકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ રહી થીં ઔર એક દૂસરેસે પૂછ રહી થીં કે ઈનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કૌન સે હૈં ? ઈનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કૌન સે હૈં ? ઈસ જૈસા મંઝર હમને કભી નહીં દેખા.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસ દિન ભી દેખા હૈ જિસ દિન આપ મદીના તશરીફ લાએ થે ઔર ઉસ દિન ભી દેખા થા જિસ દિન આપકા ઈન્તિકાલ હુવા થા. ઈન દો દિનોં જૈસા કોઈ દિન મૈંને નહીં દેખા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને આઈશા (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો ઔરતેં ઔર બચ્ચે યે શઅર ખુશીમેં પળ્હ રહે થે....

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثَنِيَّاتِ الْوَدَاعِ

وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَادَعَالِلّٰهِ دَاعِ

"વદાઅકી ઘાટિયોંસે ચૌદહવીંકા ચાંદ હમ પર નિકલા. જબ તક કોઈ ભી અલ્લાહ કી દઅવત દેતા રહેગા, હમ પર શુક્ર વાજિબ રહેગા.[૨]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઔર સહાબા કિરામ કી હિજરત

હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે સબસે પેહલે હમારે પાસ (મદીનામેં) હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) ઔર ઈબ્ને ઉમ્મે મક્તૂમ (રદિ.) આએ. યે દોનોં હમેં કુર્આન પળ્હાને લગે. ફિર હઝરત અમ્માર, હઝરત બિલાલ ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) આએ. ફિર ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બીસ સહાબાકે સાથ આએ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર મૈંને મદીના વાલોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લાને પર જિતના ખુશ હોતે હુએ દેખા. ઉતના કિસી ચીઝ પર ખુશ હોતે હુએ નહીં દેખા. મૈં આપકે તશરીફ લાને સે પેહલે બડી સૂરતોંમેં સે " સબ્બિહિસ્મ રબ્બિકલ અઅલા " પળ્હ ચુકા થા.[૩]

હઝરત બરાઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુહાજિરીનમેં સે સબસે પેહલે હમારે પાસ બનૂ અબ્દુદ્દાર કબીલેકે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) આએ, ફિર બનૂ ફિહરકે નાબીના ઈબ્ને

૧ બિદાયા ૩-૧૯૭
૨ બિદાયા ૩-૧૯૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૧

ઉમ્મે મક્તૂમ (રદિ.) આએ. ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બીસ સવારોંકે સાથ આએ. હમને ઉનસે પૂછાકે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા હુવા ?

હઝરત ઉમરને કહા, વોહ મેરે પીછે તશરીફ લા રહે હૈં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકે સાથ થે.

હઝરત બરાઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લાનેસે પેહલે કઈ બડી સૂરતેં પળ્હ ચુકા થા.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મૈંને હઝરત અય્યાશ બિન અબી રબીઆ ઔર હઝરત હિશામ બિન આસ (રદિ.) સે મદીના હિજરત કરનેકા ઈરાદા ઝાહિર કિયા, તો હમને સર્ઈ નામકી જગહસે ઉપરકી તરફ બનૂ ગિફારકે હૌઝકે કિનારે તનાઝિબ ઘાટીમેં જમા' હોના તય કિયા ઔર હમને કહા કે હમમેં સે જો ભી સુબહકો વહાં પહોંચા હુવા ન હોગા (તો હમ સમઝ લેંગે કે) ઉસે રોક લિયા ગયા હૈ. ઈસલિયે ઉસકે બાકી દોનોં સાથી ચલે જાએં (ઔર ઉસકા ઈન્તિઝાર ન કરેં)

ચુનાંચે મૈં ઔર હઝરત અય્યાશ તો સુબહ તનાઝિબ પહોંચ ગએ ઔર હઝરત હિશામકો હમારે પાસ આનેસે રોક લિયા ગયા ઔર (કાફિરોંકી તરફસે) ઉનકો આઝમાઈશમેં ડાલા ગયા ઔર વોહ આઝમાઈશમેં પડ ગએ યાની ઈસ્લામસે ફિર ગએ. જબ હમ મદીના આએ તો હમ કુબામેં બનૂ અમ્ર બિન ઔફકે યહાં ઠહેરે. હઝરત અય્યાશ, અબૂ જહલ બિન હિશામ ઔર હારિસ બિન હિશામકે ચચેરે ભાઈ ઔર માં શરીક ભાઈ થે. અબૂ જહલ ઔર હારિસ હઝરત અય્યાશ (કો વાપસ લે જાને) કે લિયે મદીના આએ.

અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અભી મક્કા હી મેં થે. ઈન દોનોંને હઝરત અય્યાશસે બાત કી ઔર ઉનસે કહા કે તુમ્હારી માં ને નઝર માની હૈ કે જબ તક વોહ તુમ્હેં દેખ ન લેગી, ન વોહ સરમેં કંઘી કરેગી ઔર ન ધૂપસે સાયેમેં જાએગી. (માં કા યેહ હાલ સુનકર) ઉનકા દિલ નરમ પડ ગયા.

મૈંને ઉનસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યે લોગ તુમકો તુમ્હારે દીનસે હટાના ચાહતે હૈં. ઉનસે ચૌકન્ને રહો. અલ્લાહકી કસમ ! જબ જૂએં તુમ્હારી માંકો તંગ કરેંગી, તો વોહ ઝરૂર કંઘી કર લેંગી, ઔર જબ મક્કાકી ગરમી ઉનકો સતાએગી, તો વોહ ખૂદ સાયેમેં ચલી જાએંગી. ઈસ પર હઝરત અય્યાશને કહા, મૈં અપની માંકી નઝર ભી પૂરી કર આતા હૂં ઔર મેરા વહાં કુછ માલ હૈ, વોહ ભી મૈં લે આતા હૂં.

મૈંને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! તુમ્હેં ખૂબ મા'લૂમ હૈ. મૈં કુરૈશકે બડે માલદારોંમેં સે હૂં, તુમ ઉનકે સાથ મત જાઓ. મૈં તુમ્હેં અપના આધા માલ દે દેતા હૂં, લેકિન ઉન્હોંને મેરી બાત ન માની ઔર ઉન દોનોં કે સાથ જાને પર ઈસરાર કરતે રહે.

જબ ઉન્હોંને ઉનકે સાથ જાનેકી ઠાન હી લી, તો મૈંને ઉનસે કહા, તુમને જો કરના થા, વોહ કર લિયા. (ઔર ઉનકે સાથ જાનેકા ઈરાદા કર હી લિયા) તો મેરી યેહ ઊંટની લે

૧ બિદાયા ૩-૧૮૮

લો, યેહ બડી ઉમ્દા નસલકી ઔર માન કર ચલને વાલી હૈ. તુમ ઈસકી પીઠ પર બૈઠે રેહના. અગર તુમ્હેં ઈન દોનોંકી કિસી બાતસે શક હો, તો ઈસ પર ભાગ કર અપની જાન બચા લેના. ચુનાંચે વોહ ઉસ ઊંટની પર સવાર હોકર ઈન દોનોં કે સાથ ચલ પડે.

રાસ્તે મેં એક જગહ અબૂ જહલને ઉનસે કહા, અય મેરે ભાઈ ! અલ્લાહ કી કસમ ! મેરા યેહ ઊંટ સુસ્ત પડ ગયા હૈ. ક્યા તુમ મુઝે અપની ઈસ ઊંટની પર પીછે નહીં બિઠા લેતે ?

હઝરત અય્યાશ ને કહા, હાં, ઝરૂર ઔર ઉન્હોંને અપની ઊંટની નીચે બિઠા લી ઔર ઈન દોનોંને ભી અપને ઊંટ બિઠા લિયે, તાકે અબૂ જહલ ઉનકી ઊંટની પર સવાર હો જાએ.

જૈસે હી વોહ ઝમીન પર ઉતરે, તો યે દોનોં હઝરત અય્યાશ પર ઝપટે ઔર ઉન્હેં રસ્સીસે અચ્છી તરહ બાંધ લિયા ઔર ઉન્હેં મક્કા લે ગએ ઔર ઈસ્લામસે હટાને કે લિયે ઉન પર બડા ઝોર ડાલા. આખિર વોહ ઈસ્લામકો છોડ ગએ. હમ યેહ કહા કરતે થે કે જો મુસલમાન ઈસ્લામકો છોડકર કુફ્ર મેં ચલા જાએગા, ફિર અલ્લાહ ઉસકી તૌબા કુબૂલ નહીં કરેંગે ઔર ઈસ્લામ છોડકર ચલે જાને વાલે ભી યેહી સમઝતે થે, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લે આએ ઔર અલ્લાહને યેહ આયતેં ઉતારીં....

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ○ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ○ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ○

કુલ યા ઈબાદિયલ્લઝીન અસ્રફૂ અલા અન્ફુસિહિમ્ લા તક્નતૂ મિર્રહમતિલ્લાહ. ઈન્નલ્લાહ લા યગ્ફિરૂઝ્ઝુનૂબ જમીઆ. ઈન્નહૂ હુવલ ગફુરૂર્રહીમ. વઅનીબૂ ઈલા રબ્બિકુમ વઅસ્લિમૂ લહૂ મિન કબ્લ અંય્યઅ્તીયકુમુલ્ અઝાબુ ષુમ્મ લા તુન્સરૂન. વત્તબિઊ અહસન મા ઉન્ઝિલ ઈલયકુમ મિર્રબ્બિકુમ મિન કબ્લિ અંય્યઅતિયકુમુલ્ અઝાબુ બગતતંવ્વ અન્તુમ લા તશઉરુન.

કેહ દે અય બંદે મેરે, જિન્હોંને કે ઝયાદતી કી હૈ અપની જાન પર, આસ મત તોડો અલ્લાહકી મહેરબાનીસે. બેશક અલ્લાહ બખ્શતા હૈ સબ ગુનાહ. વોહ જો હૈ, વહી હૈ ગુનાહ મઆફ કરનેવાલા મહેરબાન ઔર રૂજૂઅ હો જાઓ અપને રબકી તરફ ઔર ઉસકી હુક્મબરદારી કરો, પેહલે ઈસસે કે આએ તુમ પર અઝાબ, ફિર કોઈ તુમ્હારી તરફ મદદકો ન આએગા ઔર ચલો બેહતર બાત પર જો ઉતરી તુમ્હારી તરફ તુમ્હારે રબસે, પેહલે ઈસસે કે પહોંચે તુમ પર અઝાબ અચાનક ઔર તુમકો ખબર ન હો."

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને યે આયતેં લિખકર હઝરત હિશામ બિન આસ કે પાસ ભેજ દીં. હઝરત હિશામ કેહતે હૈં કે જબ યે આયતેં મેરે પાસ પહોંચી, તો મૈં ઉનકો ઝીતુવા જગહ પર પઢને લગા. ઔર (ઉનકે મા'ની ઔર મતલબકો સમઝનેકે લિયે) ઉસકો ઉપર નીચે દેખને લગા, લેકિન મુઝે ઉનકા મતલબ સમઝમેં નહીં આયા, યહાં તક કે મૈંને દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! યે આયતેં મુઝે સમઝા દે.

ફિર અલ્લાહને મેરે દિલમેં યેહ મતલબ ડાલા કે યે આયતેં હમારે બારેમેં નાઝિલ હુઈ હૈં, હમ જો અપને દિલોંમેં સોચા કરતે થે ઔર સહાબા જો હમારે બારેમેં કહા કરતે થે કે જો ઈસ્લામકો છોડકર કુફ્રમેં ચલા જાએગા, ફિર અલ્લાહ ઉસકી તૌબા કુબૂલ નહીં કરેગા. (અબ અલ્લાહને યે આયતેં ઉતાર કર બતાયા હૈ કે તૌબા કુબૂલ હો જાએગી. જબ યેહ મતલબ મેરી સમઝમેં આ ગયા ઔર મુઝે અપની તૌબા કુબૂલ હોનેકી બાત મા'લૂમ હો ગઈ, તો મૈં અપને ઊંટકે પાસ આયા ઔર ઉસ પર સવાર હોકર મદીના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો ગયા.[૧]

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સબસે પેહલે અલ્લાહકે લિયે જિસને અપને બાલ-બચ્ચોંકે સાથ હિજરત કી, વોહ હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) હૈં.

મૈંને હઝરત નઝર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે મૈંને હઝરત અબૂ હમઝા યાની અનસ (રદિ.) કો ફરમાતે હુએ સુના કે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) હિજરત કરકે હબ્શા ચલે ગએ ઔર ઉનકે સાથ ઉનકી બીવી હઝરત રૂકૈયા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી ભી થીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઈન દોનોંકી ખૈર-ખબર આનેમેં દેર હો ગઈ, ફિર કુરૈશકી એક ઔરત આઈ ઔર ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ ! મૈંને તુમ્હારે દામાદકો દેખા થા ઔર ઉનકે સાથ ઉનકી બીવી ભી થીં.

આપને ફરમાયા, તુમને ઉન દોનોં કો કિસ હાલમેં દેખા ? ઉસ ઔરતને કહા, મૈંને ઉનકો દેખા કે ઉન્હોંને અપની બીવીકો એક કમઝોરસે ગધે પર સવાર કર રખા થા ઔર ખૂદ ઉસકો પીછેસે હાંક રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહ ઈન દોનોંકે સાથ રહે. હઝરત ઉસ્માન હઝરત લૂત અલૈહિસ્સલામકે બા'દ પેહલે આદમી હૈં જિન્હોંને અપને બીવી-બચ્ચોંકે સાથ હિજરત કી હૈ.[૨]

તબરાનીને હઝરત અનસ (રદિ.) સે ઈસી હદીસકે મા'ની વાલી હદીસ રિવાયતકી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હે કે ઉનકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ ખબર ન મિલી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરસે બાહિર તશરીફ લાકર ઉનકે બારેમેં લોગોંસે ખૈરખબર પૂછા કરતે. આપકો ઉનકે બારેમેં કિસી ખબરકે મિલનેકા બડા ઈન્તિઝાર થા. આખિર એક ઔરત આઈ ઔર ઉસને આપકો ઉનકે બારેમેં બતાયા.[૩]

---

૧ બિદાયા ૩-૧૭૨, ઈસાબા ૩-૬૦૪, હૈસમી ૬-૬૧, બૈહકી ૯-૧૩, ઈબ્ને સઅદ ૩-૧૯૪, કંઝુલ ઉમ્માલ ૧-૨૬૨, મજમા ૬-૬૨

૨ બિદાયા ૩-૬૬, ઈસાબા ૪-૩૦૫

૩ હૈસમી ૯-૮૧

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરત ફરમા કર મદીના તશરીફ લે જાને લગે, તો આપને મુઝસે ફરમાયા કે મૈં આપકે બા'દ ઠહેર કર લોગોંકી જો અમાનતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ થીં, વોહ લોગોંકો પહોંચા દૂં. (ચૂંકે લોગ આપકે પાસ અમાનત રખતે થે) ઈસી વજહસે આપકો અમાનતદાર કહા જાતા થા. મૈં (આપકે બા'દ) તીન દિન વહીં રહા. મૈં ઘરસે બાહિર એ'લાનિયા લોગોં મેં ચલતા-ફિરતા થા. એક દિન ભી છુપકર નહીં બૈઠા, ફિર મૈં મક્કાસે નિકલ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાલે રાસ્તે પર ચલ દિયા, યહાં તક કે જબ બનૂ અમ્ર બિન ઔફકે યહાં પહોંચા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અભી વહીં ઠહેરે હુએ થે. મૈં કુલસૂમ બિન હિદમ કે યહાં ઠહેરા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી વહાં હી ઠહેરે હુએ થે.[૧]

હઝરત જા'ફર બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા પેહલે હબ્શા, ફિર મદીના હિજરત કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન હાતિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને ખ્વાબમેં એક ખજૂરોં વાલી સરઝમીન દેખી હૈ, તુમ લોગ વહાં ચલે જાઓ. ચુનાંચે હઝરત હાતિબ ઔર હઝરત જા'ફર (રદિ.) સમન્દરકે રાસ્તેસે રવાના હુએ.

હઝરત મુહમ્મદ ફરમાતે હૈં કે મૈં ઉસી કશ્તીમેં પૈદા હુવા, (જિસમેં યે લોગ રવાના હુએ થે)[૨] હઝરત ઉમૈર બિન ઈસ્હાક ફરમાતે હૈં કે હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં) અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે ઈજાઝત દેં કે મૈં કિસી ઐસી સરઝમીનમેં ચલા જાઉં, જહાં મૈં બેખૌફો ખતર અલ્લાહકી ઈબાદત કર સકૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો ઈજાઝત દે દી ઔર વોહ નજ્જાશીકે પાસ ચલે ગએ. ફિર ઉન્હોંને પૂરી હદીસ ઝિક્ર કી જૈસે કે બહોત જલ્દ આએગી.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૫
૨ મજમાઉઝઝવાઈદ ૬-૨૭
૩ હૈસમી ૬-૨૯

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ મક્કાકી સરઝમીન (મુસલમાનોં પર) તંગ હો ગઈ ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો તરહ-તરહસે સતાયા ગયા ઔર ઉનકો બડી આઝમાઈશોંમેં ડાલા ગયા ઔર ઉન્હોંને દેખા કે દીનકી વજહસે ઉનપર આઝમાઈશેં ઔર મુસીબતેં આ રહી હૈં ઔર યેહ ભી દેખ લિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો ઈન આઝમાઈશોં ઔર મુસીબતોંસે બચા નહીં સકતે હૈં ઔર ખૂદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની કૌમ ઔર અપને ચચાકી વજહસે હિફાઝતમેં હૈં જિસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ નાગવાર બાત પેશ નહીં આતી હૈ ઔર ન આપકો સહાબા વાલી તક્લીફેં પહોંચતી હૈં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબાસે ફરમાયા કે હબ્શા મુલ્કમેં એક ઐસા બાદશાહ હૈ, જિસકે યહાં કિસી પર ઝુલ્મ નહીં હોતા હૈ, ઈસલિયે તુમ ઉસકે મુલ્કમેં જાઓ, યહાં તક કે અલ્લાહ તુમ્હેં ઈસ તંગીસે નજાત દે ઔર જિન મુસીબતોંમેં તુમ ફંસે હો, ઉનસે નિકલને કા રાસ્તા બના દે.

ચુનાંચે હમ લોગ જમાઅતેં બનકર હબ્શા જાને લગે ઔર વહાં જાકર હમ ઈકઠ્ઠે હો ગએ, હમ વહાં રેહને લગે. બડા અચ્છા ઈલાકા થા. વહાં કે લોગ બેહતરીન પડોસી થે. હમ ઈત્મિનાનસે અપને દીન પર ચલને લગે. વહાં હમેં કિસી કિસ્મકે ઝુલ્મકા અંદેશા ન થા.

જબ કુરૈશ ને યેહ દેખા, કે હમેં રેહનેકો એક ઈલાકા મિલ ગયા હૈ, જહાં હમ અમનસે રેહ રહે હૈં, તો ઉન્હેં યેહ બહોત બુરા લગા ઔર ઉન્હેં હમ પર બડા ગુસ્સા આયા ઔર ઉન્હોંને જમા' હોકર યેહ ફૈસલા કિયા કે વોહ હમારે બારેમેં નજ્જાશીકે પાસ એક વફદ ભેજેંગે જો હમેં નજ્જાશી કે મુલ્કસે નિકાલકર ઉનકે પાસ (મક્કા) વાપસ લે આએ.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અમ્ર બિન આસ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન રબીઆકો વફદ કે તૌર પર ભેજના તય કિયા ઔર નજ્જાશી ઔર ઉસકે જરનીલોં કે લિયે બહોતસે તોહફે જમા' કિયે ઔર ઉનમેંસે હર એક કે લિયે અલગ-અલગ તોહફા તૈયાર કિયા ઔર ઉન દોનોંસે કહા કે સહાબા કે બારેમેં બાત કરને સે પેહલે હર જરનીલકો ઉસકા તોહફા દે દેના. ફિર નજ્જાશીકો ઉસકે તોહફે દેના ઔર કોશિશ કરના કે સહાબાસે નજ્જાશી કી બાત ન હોને પાએ ઔર પેહલે હી વોહ ઉનકો તુમ્હારે હવાલે કર દે.

ચુનાંચે વોહ દોનોં હબ્શા કે નજ્જાશી કે યહાં ગએ ઔર હર જરનીલ કો ઉસકા તોહફા દિયા, ફિર ઉન્હોંને હર જરનીલસે યેહ બાત કી, કે હમ અપને બેવકૂફોંકી વજહસે ઈસ બાદશાહ કે પાસ આએ હૈં. યે બેવકૂફ અપની કૌમકા દીન છોડ ચુકે હૈં ઔર તુમ્હારે દીનમેં દાખિલ નહીં હુએ હૈં, તો ઉનકી કૌમને હમેં ઈસલિયે ભેજા હૈ, તાકે બાદશાહ ઉન લોગોંકો ઉનકી કૌમ કે પાસ વાપસ ભેજવા દે. જબ હમ બાદશાહસે યેહ બાત કરેં તો તુમ સબ ઉસે ઐસા કરને કા (યા'ની વાપસ ભેજનેકા) મશ્વરા દેના.

સબસે ને કહા, હમ ઐસા હી કરેંગે.

ફિર ઉન્હોંને જાકર નજ્જાશીકો તોહફે દિયે ઔર મક્કા વાલે ઉસે જો તોહફે ભેજતે થે, ઉનમેં સે ઉસે સબસે ઝયાદા પસંદ રંગી હુઈ ખાલ થી. જબ વોહ ઉસે તોહફે દે ચુકે તો ઉન્હોંને નજ્જાશીસે કહા કે અય બાદશાહ ! હમારે કુછ બેવકૂફ નવજવાનોંને અપની કૌમકા દીન છોડ

દિયા હૈ ઔર આપકે દીનમેં ભી દાખિલ નહીં હુએ હૈં ઔર એક નયા ઘડા હુવા દીન ઉન્હોંને અપના લિયા હૈ, જિસે હમ નહીં જાનતે હૈં ઔર અબ ઉન્હોંને તુમ્હારે મુલ્કમેં પનાહ લે લી હૈ ઔર આપકી ખિદમતમેં ઉનકે બારેમેં બાત કરને કે લિયે ઉનકે ખાનદાન, ઉનકે માં-બાપ, ઉનકે ચચા ઔર ઉનકી કૌમને હમ લોગોં કો ભેજા હૈ, તાકે ઉનકો ઉનકી કૌમ કે પાસ વાપસ ભેજ દેં, ક્યૂંકે ઉનકી કૌમ વાલે ઉનકો આપસે ઝયાદા જાનતે હૈં ઔર યે લોગ આપકે દીનમેં કભી ભી દાખિલ નહીં હોંગે કે આપ ઈસ વજહસે ઉનકી હિમાયત ઔર હિફાઝત કરેં.

(યેહ સુનકર) નજ્જાશીકો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉસને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! નહીં, ઐસા નહીં હો સકતા ઔર જબ તક મૈં ઉનકો બુલાકર ઉનસે બાત ન કર લૂં ઔર ઉનકે મા'મલેમેં ગૌર ન કર લૂં, ઉસ વક્ત તક મૈં ઉન્હેં વાપસ નહીં કર સકતા હૂં (ક્યૂંકે) ઉન્હોંને મેરે મુલ્કમેં આકર પનાહ લી હૈ ઔર કિસી ઔર કા પડોસ ઈખ્તિયાર કરને કે બજાએ ઉન્હોંને મેરા પડોસ ઈખ્તિયાર કિયા હૈ. અગર વોહ ઐસે હી નિકલે જૈસે ઉનકી કૌમ વાલે કેહ રહે હૈં તો મૈં ઉન્હેં ઉનકી કૌમ કે પાસ વાપસ ભેજ દૂંગા ઔર અગર વોહ ઐસે ન હુએ, તો મૈં ઉનકી હર તરહ હિફાઝત કરૂંગા ઔર ઉનકે ઔર ઉનકી કૌમ કે દર્મિયાન નહીં પડૂંગા ઔર (ઉનકો વાપસ ભેજકર) ઉનકી કૌમ કી આંખેં ઠંડી નહીં કરૂંગા, (ચુનાંચે નજ્જાશીને મુસલમાનોંકો બુલા લિયા.)

જબ મુસલમાન ઉસકે પાસ આએ, તો ઉન્હોંને ઉસે સલામ કિયા ઔર ઉસે સજ્દા ન કિયા તો ઉસને કહા, અય (હિજરત કરનેવાલી) જમાઅત ! તુમ લોગ મુઝે યેહ બતાઓ કે જિસ તરહ તુમ્હારી કૌમ કે આદમિયોંને આકર (સજ્દા કરકે) મુઝે સલામ કિયા, તુમ લોગોંને ઈસ તરહ મુઝે સલામ નહીં કિયા ઔર યેહ ભી બતાઓ કે તુમ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારે મેં ક્યા કેહતે હો ? ઔર તુમ્હારા દીન ક્યા હૈ ? ક્યા તુમ ઈસાઈ હો ? મુસલમાનોં ને કહા, નહીં. નજ્જાશી ને કહા, ક્યા તુમ યહૂદી હો ? ઉન્હોંને કહા, નહીં.

ઉસને કહા, ક્યા તુમ અપની કૌમ કે દીન પર હો ? ઉન્હોંને કહા, નહીં.

ઉસને કહા, ફિર તુમ્હારા દીન ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઈસ્લામ.

ઉસને કહા, ઈસ્લામ ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હમ અલ્લાહકી ઈબાદત કરતે હૈં. ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક નહીં ઠહેરાતે હૈં. ઉસને કહા, યેહ દીન તુમ્હારે પાસ કૌન લાયા ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ દીન હમારે પાસ હમમેં હી કા એક આદમી લેકર આયા હૈ, જિસે હમ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં, ઉસકે હસબો નસબ કો ભી હમ ખૂબ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં. ઉન્હેં અલ્લાહને હમારી તરફ ઐસે હી ભેજા હૈ, જૈસે અલ્લાહને ઔર રસૂલોં કો હમસે પેહલોં કી તરફ ભેજા. ઉન્હોંને હમેં નેકી ઔર સદકા કરનેકા, વા'દા પૂરા કરનેકા, અમાનત અદા કરનેકા હુક્મ દિયા. બૂતોંકી ઈબાદતસે ઉન્હોંને હમેં રોકા ઔર એક અલ્લાહકી, જિસકા કોઈ શરીક નહીં, ઈબાદતકા હુક્મ હમેં દિયા. હમને ઉન્હેં સચ્ચા માન લિયા ઔર અલ્લાહકે કલામકો પેહચાન લિયા. હમેં યકીન હૈ કે વોહ જો કુછ લાએ હૈં, વોહ સબ અલ્લાહકે પાસસે આયા હૈ.

હમારે ઈન કામોં કી વજહસે હમારી કૌમ હમારી દુશ્મન હો ગઈ ઔર ઉસ સચ્ચે નબી કી દુશ્મન બન ગઈ ઔર ઉન્હોંને ઉનકો ઝુઠલાયા ઔર ઉનકો કત્લ કરના ચાહા ઔર

હમસે બૂતોંકી ઈબાદત કરાના ચાહા. હમ અપને દીન ઔર જાન કો લેકર અપની કૌમસે ભાગ કર આપકે પાસ આએ હૈં. નજ્જાશીને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ ભી ઉસી નૂરસે નિકલા હૈ, જિસસે મૂસા અલૈહિસ્સલામકા દીન નિકલા થા.

હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને ફરમાયા, બાકી રહી સલામ કરને કી બાત, તો અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં બતાયા કે જન્નત વાલોં કા સલામ "અસ્સલામુ અલયકુમ" હૈ. આપને હમેં ઉસીકા હુક્મ દિયા હૈ. ચુનાંચે હમને આપકો વૈસે હી સલામ કિયા, જૈસે હમ આપસમેં કરતે હૈં. જહાં તક હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામકા તઅલ્લુક હૈ તો વોહ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર વોહ અલ્લાહકા વોહ કલિમા હૈં, જિસકો અલ્લાહને મરયમકી તરફ ઈલકાઅ ફરમાયા થા ઔર અલ્લાહકી (પૈદાકી હુઈ) રૂહ હૈં ઔર વોહ ઉસ કુંવારી ઔરતકે બેટે હૈં જો અલગ-થલગ રેહને વાલી થી.

નજ્જાશીને એક તિનકા ઉઠા કર કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમને જો કુછ બતાયા હૈ હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામ ઉસસે ઈતને ભી (યા'ની ઉસ તિનકે કે બરાબર ભી) ઝયાદા નહીં હૈં.

યેહ સુનકર હબ્શા કે ઈઝઝતદાર સરદારોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ, અગર હબ્શા કે લોગોં ને (તુમ્હારી ઈસ બાતકો) સુન લિયા, તો વોહ તુમ્હેં (બાદશાહતસે) હટા દેંગે.

ઉસને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારેમેં કભી ભી ઈસકે અલાવા ઔર કુછ નહીં કહૂંગા. જબ અલ્લાહને મેરા મુલ્ક મુઝે વાપસ કિયા થા, તો અલ્લાહને મેરે બારેમેં લોગોં કી બાત નહીં માની થી, તો અબ મૈં અલ્લાહકે દીન કે બારેમેં ઉન લોગોંકી બાત ક્યૂં માનૂં. ઐસે કામસે અલ્લાહ કી પનાહ.[૧]

ઈમામ અહમદ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મોહતરમ બીવી ઉમ્મે સલમા (રદિ.) સે લંબી હદીસ નકલ કી હૈ. ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે નજ્જાશીને અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા કે પાસ ભેજકર ઉનકો બુલાયા. જબ ઉસકા કાસિદ મુસલમાનોં કે પાસ આયા, તો વોહ સબ જમા' હોકર એક દૂસરેસે મશ્વરા કરને લગે કે જબ તુમ ઉસ નજ્જાશીકે પાસ જાઓગે, તો ઉસ આદમી યા'ની હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં ક્યા કહોગે? તો ઉન્હોંને કહા, હમ વહી કહેંગે જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં સિખાયા ઔર જિસકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં હુક્મ કિયા, ફિર જો ચાહે હો. જબ યે લોગ નજ્જાશી કે પાસ ગએ તો ઉસને અપને બડે પાદરિયોં કો બુલા રખા થા ઔર વોહ અપની કિતાબેં ખોલ કર નજ્જાશીકે ચારોં તરફ બૈઠે હુએ થે. નજ્જાશી ને ઈન લોગોંસે પૂછા, યેહ દીન ક્યા હૈ, જિસકી વજહસે તુમને અપની કૌમકો છોડ દિયા ઔર ન મેરે દીનમેં દાખિલ હુએ ઔર ન મૌજૂદા દીનોંમેં સે કિસી દીનમેં ?

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે નજ્જાશીસે બાત કરને વાલે હઝરત જા'ફર (રદિ.) થે, ઉન્હોંને ફરમાયા, અય બાદશાહ ! હમ લોગ જાહિલ થે, બૂતોં કો પૂજતે થે,

---

૧ બિદાયા ૩-૭૨

મુરદાર ખાતે થે, બેહયાઈ કે કામ કરતે થે ઔર રિશ્તે-નાતોં કો તોડતે થે, પડોસી સે બુરા સુલૂક કરતે થે, હમારા તાકતવર કમઝોર કો ખા જાતા થા. હમ ઈસ હાલ મેં થે કે અલ્લાહને હમમેં સે એક આદમીકો રસૂલ બનાકર હમારે પાસ ભેજા, જિસકે હસબો નસબ કો, સચ્ચાઈ ઔર અમાનતદારી કો, ઉસકી પાકદામની કો, હમ પેહલે સે જાનતે થે, ઉન્હોંને હમેં અલ્લાહકી તરફ બુલાયા કે હમ ઉસે એક માનેં ઔર ઉસીકી ઈબાદત કરેં. હમ ઔર હમારે બાપ-દાદા અલ્લાહ કે અલાવા જિન પત્થરોં ઔર બૂતોંકી ઈબાદત કરતે થે, હમ ઉન્હેં છોડ દેં ઔર ઉન્હોંને હમેં સચ બોલને, અમાનત અદા કરને, રિશ્તે-નાતે જોડને, પડોસી સે અચ્છા બરતાવ કરને, હરામ કામોં ઔર નાહક કે ખૂન બહાને સે રૂક જાને કા હુક્મ દિયા ઔર હમેં બેહયાઈ કે કામોં સે, ઝૂઠી ગવાહી દેને સે, યતીમ કા માલ ખા જાને સે ઔર પાકદામન ઔરત પર તોહમત લગાનેસે રોકા ઔર હમેં ઈસ બાત કા હુક્મ દિયા કે ઉસ અલ્લાહકી ઈબાદત કરેં ઔર ઉસકે સાથ કિસી ચીઝકો શરીક ન ઠહેરાએં, નમાઝ કાયમ કરેં, ઔર ઝકાત દેં. ઈસ તરહ હઝરત જા'ફર ને દીન કે ઔર હુક્મોં કા ભી ઝિક્ર કિયા. હમને ઉનકી તસ્દીક કી ઔર ઉન પર ઈમાન લાએ ઔર જો કુછ વોહ લેકર આએ, ઉસમેં (ઉસે પૂરા કરનેમેં) ઉનકી પૈરવી કી.

ચુનાંચે હમને એક અલ્લાહ કી ઈબાદત શુરૂ કર દી કે ઉસકે સાથ કિસી ચીઝ કો ભી શરીક નહીં ઠહેરાતે હૈં ઔર અલ્લાહને હમ પર જો કુછ હરામ કિયા, હમને ઉસે હરામ કિયા ઔર ઉસને જો હમારે લિયે હલાલ કિયા, હમને ઉસે હલાલ સમઝા. હમારી કૌમને હમ પર ઝુલ્મ શુરૂ કર દિયા, ઉન્હોંને હમેં તરહ-તરહ કે અઝાબ દિયે ઔર હમેં પ્યારે દીનસે હટાને કે લિયે બડી આઝમાઈશોંમેં ડાલા, તાકે હમ અલ્લાહકી ઈબાદત છોડકર દોબારા બૂતોંકી ઈબાદત શુરૂ કર દેં ઔર જિન બુરે કામોં કો હમ પેહલે હલાલ સમઝતે થે અબ ફિર ઉન કામોંકો હલાલ સમઝને લગેં. જબ ઉન્હોંને હમેં બહોત દબાયા ઔર હમ પર બડે ઝુલ્મ ઢાએ ઔર હમેં મશક્કતેં ઉઠાની પડીં ઔર દીન પર અમલ કરનેમેં વોહ લોગ રૂકાવટ બન ગએ, તો અય બાદશાહ ! હમ આપકે મુલ્કમેં આ ગએ, ઔર દૂસરોં કો છોડકર આપકો ચુના ઔર આપકે પડોસમેં રેહના પસંદ કિયા ઔર હમેં ઉમ્મીદ હૈ કે આપકે યહાં હમ પર ઝુલ્મ નહીં હોગા.

નજ્જાશી ને કહા, તુમ્હારે નબી જો કલામ અલ્લાહકે યહાં સે લેકર આએ હૈં, ક્યા તુમ્હેં ઉસમેં સે કુછ યાદ હૈ ? હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને કહા, હાં, યાદ હૈ. નજ્જાશી ને ઉનસે કહા, પઢકર સુનાઓ. ઉન્હોંને કાફ-હા-યા-ઐન-સ્વાદ (સૂરએ મરયમ) કી શુરૂ કી આયતેં પઢકર સુનાઈ. યેહ સુનકર નજ્જાશી ઈતના રોયા કે ઉસકી દાઢી તર હો ગઈ.

હઝરત જા'ફર કી તિલાવત સુનકર નજ્જાશી કે બડે પાદરી ભી ઈતને રોએ કે ઉનકી કિતાબેં ગીલી હો ગઈ. ફિર નજ્જાશીને કહા કે યેહ કલામ ઔર વોહ કલામ જો મૂસા અલૈહિસ્સલામ લેકર આએ થે, દોનોં એક હી નૂરસે નિકલે હુએ હૈં ઔર (કુરૈશકે દોનોં કાસિદોં સે) નજ્જાશી ને કહા, તુમ દોનોં યહાં સે ચલે જાઓ. મૈં ઈન લોગોં કો તુમ્હારે હવાલે નહીં કર સકતા, બલકે ઈસે સોચ ભી નહીં સકતા.

જબ વોહ દોનોં નજ્જાશી કે દરબારસે બાહિર ગએ તો અમ્ર બિન આસને (અપને સાથી સે) કહા, (આજ તો બાત હો ચુકી) અલ્લાહકી કસમ ! મૈં કલ નજ્જાશીકે પાસ જાકર

ઈન મુસલમાનોંકા ઐસા ઐબ બયાન કરૂંગા જિસસે મુસલમાનોં કી જમાઅત કી જડ કટ જાએગી.

ઉન દોનોંમેં સે અબ્દુલ્લાહ બિન અબી રબીઆ હમારે બારેમેં ઝયાદા એહતિયાત કરને વાલે ઔર નરમ થે, ઈસલિયે ઉસને કહા, ઐસા ન કરો, ક્યૂંકે અગરચે યે હમારે મુખાલિફ હૈં, લેકિન હૈં તો હમારે રિશ્તેદાર.

અમ્ર બિન આસ ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તો નજ્જાશી કો ઝરૂર બતાઉંગા કે યે મુસલમાન હઝરત ઈસા બિન મરયમકો (અલ્લાહકા) બંદા સમઝતે હૈં. ચુનાંચે અગલે દિન હઝરત અમ્ર બિન આસ ને નજ્જાશી કે યહાં જાકર કહા, અય બાદશાહ ! યે મુસલમાન હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં (ગુસ્તાખી કી) બહોત બડી બાત કેહતે હૈં. આપ આદમી ભેજકર ઉનકો બુલાએં ઔર ઉનસે પૂછેં કે વોહ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ કે બારે મેં ક્યા કેહતે હૈં ?

ચુનાંચે નજ્જાશી ને મુસલમાનોં કે પાસ આદમી ભેજા કે બાદશાહ મુસલમાનોંસે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં પૂછના ચાહતા હૈ.

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, ઐસી પરેશાની હમ પર કભી નહીં આઈ થી. ચુનાંચે સારે મુસલમાન જમા' હુએ ઔર વોહ એક દૂસરે સે કેહને લગે, જબ નજ્જાશી તુમસે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં પૂછેગા તો તુમ ઉનકે બારેમેં ક્યા કહોગે ? તો મુસલમાનોં ને તય કિયા કે અલ્લાહકી કસમ ! હમ વહી કહેંગે જો અલ્લાહને ઉનકે બારેમેં ફરમાયા હૈ ઔર જો હમારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ લેકર આએ હૈં. (હમ તો સચ્ચી બાત બતાએંગે, ચાહે જો કુછ હો જાએ.)

ચુનાંચે જબ મુસલમાન નજ્જાશી કે પાસ ગએ તો ઉસને ઉનસે કહા, તુમ લોગ હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામ કે બારે મેં ક્યા કેહતે હો ?

હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને નજ્જાશી કો યેહ જવાબ દિયા કે હમ ઉનકે બારેમેં વહી કેહતે હૈં જો હમારે નબી હમારે પાસ લેકર આએ. વોહ અલ્લાહ કે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ ઔર ઉસકી (પૈદા કી હુઈ) રૂહ હૈં ઔર વોહ અલ્લાહ કા વોહ કલિમા હૈં જિસકો અલ્લાહ ને કુંવારી ઔર મર્દો સે અલગ-થલગ રેહને વાલી મરયમ કી તરફ ઈલકાઅ ફરમાયા થા.

નજ્જાશી ને અપના હાથ ઝમીન કી તરફ બળ્હાયા ઔર એક તિનકા ઉઠા કર કેહને લગા, અલ્લાહ કી કસમ ! તુમને જો કહા હૈ, હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ ઉસસે ઈસ તિનકે કે બરાબર ભી બળ્હે હુએ નહીં હૈં. (યેહ સુનકર) નજ્જાશી કે ઈર્દ ગિર્દ તરફ બૈઠે હુએ ઉસકે કમાન્ડર ગુસ્સેમેં બડબડાને લગે.

નજ્જાશી ને કહા, ચાહે તુમ કિતના બડબડાઓ, અલ્લાહકી કસમ ! (બાત તો યેહી હૈ ઔર ફિર મુસલમાનોંસે કહા) તુમ જાઓ, તુમ્હેં હમારે મુલ્કમેં હર તરહ કા અમન હૈ, જો તુમ્હેં ગાલી દેગા, ઉસે જુર્માના દેના પડેગા, જો તુમ્હેં ગાલી દેગા, ઉસે જુર્માના દેના પડેગા, જો તુમ્હેં ગાલી દેગા, ઉસે જુર્માના દેના પડેગા. મુઝે યેહ બાત હરગિઝ પસંદ નહીં હૈ કે મૈં તુમમેં સે

એક આદમી કો ભી (ઝરા ભી) તક્લીફ પહોંચાઊં ઔર મુઝે સોને કા એક પહાડ મિલ જાએ (ઔર અપને આદમિયોંસે કહા) ઈન દોનોં કે તોહફે ઈન્હેં વાપસ કર દો, મુઝે ઈનકી ઝરૂરત નહીં હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! જબ અલ્લાહ ને મેરા મુલ્ક મુઝે વાપસ કિયા થા, તો ઉસને મુઝસે કોઈ રિશ્વત ન લી થી, તો મૈં અલ્લાહ કે મા'મલેમેં કૈસે રિશ્વત લે લૂં ઔર અલ્લાહ ને મેરે બારેમેં લોગોં કી બાત નહીં માની થી, તો મૈં અબ અલ્લાહ કે બારેમેં લોગોં કી બાત ક્યૂં માનૂં ?

ચુનાંચે (કુરૈશ) કે દોનોં કાસિદ અપને તોહફે લેકર ઝલીલો ખ્વાર હોકર ઉસકે દરબારસે બાહિર આએ ઔર હમ લોગ ઉસકે યહાં ઈત્મિનાનસે રેહને લગે. ઈલાકા બેહતરીન થા ઔર વહાં કે લોગ અચ્છે પડોસી થે. નજ્જાશી કે હાલાત ઠીક ચલ રહે થે કે અચાનક એક દુશ્મનને ઉસસે મુલ્ક છીનને કે લિયે ઉસ પર ચળ્હાઈ કર દી. અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ વક્ત જિતના હમેં ગમ હુવા, ઉસસે ઝયાદા ગમ ભી હમેં કભી નહીં હુવા ઔર વોહ ઈસ ડરકી વજહસે કે યેહ દુશ્મન કહીં નજ્જાશી પર ગાલિબ ન આ જાએ, તો ફિર ઐસા આદમી બાદશાહ બન જાએગા જો હમારે હકોં કો બિલ્કુલ ન પેહચાનતા હોગા. નજ્જાશી તો હમારે હક ખૂબ પેહચાનતા હૈ. ચુનાંચે નજ્જાશી (દુશ્મનકે મુકાબલે કે લિયે) ચલ પડા. ઉસકે ઔર દુશ્મન કે દર્મિયાન નીલ નદી પડતી થી. (નજ્જાશીને અપની ફૌજ લેકર નીલ નદીકો પાર કિયા, ઔર વહાં લડાઈકા મોરચા કાયમ હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) ને આપસ મેં કહા, કૌન આદમી ઐસા હૈ, જો ઈસ લડાઈ કા હાલ અપની આંખોંસે જાકર દેખે ઔર ફિર હમેં આકર સારી ખબર બતા દે ?

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તૈયાર હૂં.

લોગોં ને કહા, હાં, તુમ ઠીક હો ઔર વોહ સહાબામેં સબસે કમ ઉમ્ર થે. ચુનાંચે મુસલમાનોંને (નીલ નદી પાર કરને કે લિયે) એક મશકમેં હવા ભરકર ઉનકો દી. ઉન્હોંને અપને સીનેસે વોહ મશક બાંધ લી ઔર ઉસ પર તૈરતે હુએ નીલ નદી કે કિનારે પર પહોંચ ગએ, જહાં લડાઈ હો રહી થી, ફિર કુછ દેર વોહ ચલે ઔર ફિર વોહ ફૌજ કે પાસ પહોંચ ગએ ઔર હમ લોગોં ને નજ્જાશી કે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કી કે અલ્લાહ ઈસે દુશ્મન પર ગાલિબ ફરમાએ ઔર પૂરે મુલ્કમેં ઉસકી હુકૂમત કો મઝબૂત કરે.

હમ લોગ દુઆ માંગતે રહે ઔર લડાઈકા નતીજા મા'લૂમ કરને કે ઈન્તિઝારમેં થે કે અચાનક હઝરત ઝુબૈર સામનેસે દોડતે હુએ નઝર આએ જોકે કપડા હિલા કર યેહ કેહ રહે થે કે તુમ્હેં ખુશખબરી હો, નજ્જાશી કામિયાબ હો ગયા ઔર અલ્લાહને ઉસકે દુશ્મનકો હલાક કર દિયા ઔર ઉસકી હુકૂમતકો ઉસકે મુલ્કમેં મઝબૂત કર દિયા.

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મુઝે યાદ નહીં કે હમેં કભી ઈતની ખુશી હુઈ હો જિતની હમેં ઈસ ખબરસે હુઈ. નજ્જાશી ભી વાપસ આ ગયા. અલ્લાહને ઉસકા દુશ્મન હલાક કર દિયા થા ઔર ઉસકી હુકૂમત કો મુલ્કમેં મઝબૂત કર દિયા ઔર હબ્શા કી હુકૂમત ઉસકે હકમેં મઝબૂત હો ગઈ થી. ચુનાંચે હમ ઉસકે પાસ બડે આરામ ઔર ઈત્મિનાન

સે રહે. ફિર હમ લોગ મક્કામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આ ગએ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં નજ્જાશી કે યહાં ભેજા. હમ તકરીબન અસ્સી મર્દ થે, જિનમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ, હઝરત જા'ફર, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉરફુતા, હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન, ઔર હઝરત અબૂ મૂસા રદિયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન ભી થે. યે લોગ નજ્જાશીકે યહાં પહોંચ ગએ. કુરૈશને અમ્ર બિન આસ ઔર ઉમારા બિન વલીદકો તોહફે દેકર ભેજા. જબ યે દોનોં નજ્જાશી કે દરબારમેં પહોંચે, તો દોનોંને ઉસે સજ્દા કિયા ઔર ફિર જલ્દીસે બળ્હકર ઉસકે દાએં-બાએં બૈઠ ગએ ઔર ઉસસે કહા કે હમારે કુછ ચચેરે ભાઈ હમેં ઔર હમારે દીનકો છોડકર તુમ્હારે મુલ્કમેં આ ગએ હૈં.

નજ્જાશી ને કહા, વોહ કહાં હૈં ? દોનોં ને કહા, વોહ યહાં તુમ્હારે મુલ્કમેં (ફ્લાં જગહ) હૈં, આદમી ભેજકર ઉનકો બુલા લો. ચુનાંચે નજ્જાશીને મુસલમાનોં કે પાસ બુલાને કે લિયે આદમી ભેજા. હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને (અપને સાથિયોંસે) કહા, આજ મૈં તુમ્હારી તરફસે (બાદશાહકે સામને) બાત કરૂંગા, ચુનાંચે સારે મુસલમાન હઝરત જા'ફરકે પીછે ચલ પડે. હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને (દરબારમેં પહોંચકર) સલામ કિયા ઔર સજ્દા નહીં કિયા.

લોગોંને ઉનસે કહા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? તુમ બાદશાહકો સજ્દા નહીં કરતે હો ? ઉન્હોંને કહા, હમ સિર્ફ અલ્લાહકો સજ્દા કરતે હૈં, ઉસકે અલાવા કિસીકો નહીં કરતે. નજ્જાશી ને કહા, યેહ ક્યા બાત હૈ ? હઝરત જા'ફરને ફરમાયા કે અલ્લાહને હમારી તરફ એક રસૂલ ભેજા, જિસને હમેં હુક્મ દિયા કે હમ અલ્લાહકે અલાવા કિસીકો સજ્દા ન કરેં ઔર ઉસને હમેં નમાઝ ઔર ઝકાત કા હુક્મ ભી દિયા.

અમ્ર બિન આસને નજ્જાશીસે કહા, યે લોગ હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં આપકે મુખાલિફ હૈં. તો નજ્જાશીને (હઝરત જા'ફર સે) કહા, તુમ લોગ હઝરત ઈસા બિન મરયમ ઔર ઉનકી માં કે બારેમેં ક્યા કેહતે હો ?

હઝરત જા'ફર ને કહા, હમ ભી વહી કેહતે હૈં, જો ઉનકે બારેમેં અલ્લાહને કહા. વોહ અલ્લાહકી (પૈદા કી હુઈ) રૂહ ઔર ઉસકા વોહ કલિમા હૈં જિનકો અલ્લાહને કુંવારી ઔર મર્દોં સે અલગ-થલગ રેહને વાલી ઉસ ઔરતકી તરફ ઈલકાઅ ફરમાયા થા, જિનકો કિસી બશર (ઈન્સાન) ને હાથ નહીં લગાયા ઔર ન (હઝરત ઈસાકી પૈદાઈશ સે) ઉનકા કુંવારપન ખત્મ હુવા.

નજ્જાશીને ઝમીનસે એક તિનકા ઉઠાકર કહા, અય હબ્શા વાલો ! અય ઈસાઈ મઝહબ કે ઉલમા ઔર પાદરિયો ! અય રહબાનિયત અપનાને વાલો ! હમ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારેમેં જો કેહતે હૈં યે મુસલમાન, ઈસસે ઈસ તિનકે કે બરાબર ભી ઝયાદા નહીં કેહતે હૈં. (ઔર ફિર મુસલમાનોંસે નજ્જાશીને કહા) ખુશઆમદેદ હો તુમ્હેં ઔર ઉસ

૧ હૈસમી ૬-૨૭, હુલીયા ૧-૧૧૫, બૈહકી ૯-૯, સિયર ૯-૧૪૪

ઝાતે અક્દસ કો, જિસકે પાસસે તુમ આએ હો ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર યેહ વહી હૈં, જિનકા ઝિક્ર હમ ઈન્જીલમેં પાતે હૈં ઔર યે વહી રસૂલ હૈં જિનકી હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામને બશારત દી થી. તુમ (મેરે મુલ્કમેં) જહાં ચાહો રહો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર બાદશાહી કી ઝિમ્મેદારી મુઝ પર ન હોતી, તો મૈં ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ખૂદ ઉનકે દોનોં જૂતે ઉઠાતા ઔર ફિર નજ્જાશીને હુક્મ દિયા, તો (કુરૈશ કે) ઈન દોનોં કાસિદોં કે તોહફે વાપસ કર દિયે ગએ, ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ જલ્દીસે (મદીનાકો) ગએ, યહાં તક કે બદરમેં શરીક હો ગએ.[1]

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં ઈસ બાત કા હુક્મ દિયા કે હમ હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે સાથ નજ્જાશીકે પાસ ચલે જાએં.

જબ કુરૈશ કો નજ્જાશીકે પાસ હમારે ચલે જાને કી ખબર હુઈ તો ઉન્હોંને અમ્ર બિન આસ ઔર ઉમારા બિન વલીદ કો કાસિદ બનાકર ભેજા. ફિર ઉન્હોંને હઝરત ઈબ્ને મસઊદકી પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન બતાયા ઔર ઈસ હદીસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ (કે નજ્જાશીને કહા) અગર બાદશાહીકી મુઝ પર ઝિમ્મેદારી ન હોતી તો મૈં ઉનકી (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી) ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઉનકી જૂતિયોંકો ચૂમતા (ઔર મુસલમાનોંસે કહા) તુમ મેરે મુલ્કમેં જિતના ચાહો રહો ઔર ઉસને હમારે લિયે ખાને ઔર કપડેકા હુક્મ દિયા.[2]

હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ ને અમ્ર બિન આસ ઔર ઉમારા બિન વલીદકો અબૂ સુફયાન કી તરફસે તોહફા દેકર નજ્જાશીકે પાસ ભેજા ઔર હમ લોગ ઉન દિનોં નજ્જાશીકે મુલ્કમેં થે. ઉન્હોંને નજ્જાશીસે કહા કે હમારે કુછ ઘટિયા ઔર બેવકૂફ લોગ આપકે યહાં આ ગએ હૈં, વોહ આપ હમેં દે દેં.

નજ્જાશી ને કહા, જબ તક મૈં ઉનકી બાત સુન ન લૂં, ઉનકો તુમ્હારે હવાલે નહીં કર સકતા હૂં. ચુનાંચે આદમી ભેજકર હમેં બુલાયા. (હમ લોગ ઉસકે દરબારમેં આએ) તો ઉસને હમસે કહા, યે લોગ (અમ્ર બિન આસ ઔર ઉમારા બિન વલીદ) ક્યા કેહ રહે હૈં ? હમને કહા, યે લોગ બૂતોંકી ઈબાદત કરતે હૈં ઔર અલ્લાહને હમારી તરફ એક રસૂલ ભેજા, હમ ઉસ પર ઈમાન લે આએ ઔર ઉસકી તસ્દીક કી.

નજ્જાશી ને ઉનસે પૂછા કે ક્યા યે લોગ તુમ્હારે ગુલામ હૈં ? ઉન્હોંને કહા, નહીં. ફિર ઉસને કહા, ક્યા ઈન પર તુમ્હારા કુછ કર્ઝ હૈ ? ઉન્હોંને કહા, નહીં, તો નજ્જાશી ને કહા, તુમ લોગ ઈનકા રાસ્તા છોડ દો. ચુનાંચે હમ લોગ નજ્જાશી કે દરબારસે બાહિર આ ગએ. તો અમ્ર બિન આસ ને કહા, હઝરત ઈસા કે બારેમેં તુમ જો કેહતે હો, યે લોગ ઈસકે અલાવા કુછ ઔર કેહતે હૈં.

નજ્જાશીને કહા, અગર ઈન્હોંને હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકે બારેમેં વોહ ન કહા જો મૈં કેહતા હૂં, તો મૈં ઉનકો અપને મુલ્કમેં એક મિનટ ભી નહીં રેહને દૂંગા. ઔર ઉસને હમારે

---

૧ બિદાયા ૩-૬૯, ફત્હુલ બારી ૭-૧૩૦, હૈસમી ૬-૨૪
૨ હૈસમી ૬-૩૧, હુલીયા ૧-૧૧૪, બિદાયા ૩-૭૧

પાસ બુલાનેકે લિયે આદમી ભેજા. યેહ ઉસકા દોબારા બુલાના હમારે લિયે પેહલી બાર કે બુલાને કે મુકાબલેમેં ઝયાદા પરેશાની કી વજહ બના.

(હમ દોબારા ઉસકે પાસ ગએ) ઉસને કહા, તુમ્હારે હઝરત, હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં ?

હમને કહા, વોહ કેહતે હૈં કે વોહ યા'ની હઝરત ઈસા અલ્લાહકી (પૈદા કી હુઈ) રૂહ હૈં ઔર વોહ અલ્લાહકા વોહ કલિમા હૈં જિસે અલ્લાહને કુંવારી ઔર મર્દોંસે અલગ-થલગ રેહને વાલી ઔરત (યા'ની હઝરત મરયમ અલૈ.) કી તરફ ઈલકાઅ ફરમાયા થા.

હઝરત જા'ફર ફરમાતે હૈં કે નજ્જાશીને કાસિદ ભેજકર કહા કે ફ્લાં-ફ્લાં બડે પાદરી ઔર ફ્લાં-ફ્લાં રાહિબ કો મેરે પાસ બુલાકર લે આઓ. ચુનાંચે ઉનમેં સે કુછ લોગ નજ્જાશી કે પાસ આ ગએ.

નજ્જાશી ને ઉન (પાદરિયોં ઔર રાહિબોં) સે કહા, તુમ લોગ હઝરત ઈસા બિન મરયમ કે બારે મેં ક્યા કેહતે હો ?

ઉન્હોંને જવાબ દિયા, આપ હમમેં સબસે બડે આલિમ હૈં. આપ ક્યા કેહતે હૈં ?

નજ્જાશીને ઝમીનસે કોઈ છોટી-સી ચીઝ ઉઠાકર કહા કે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ કે બારેમેં ઈન મુસલમાનોં ને જો કુછ કહા હૈ, હઝરત ઈસા ઉસસે ઈસ છોટી-સી ચીઝકે બરાબર ભી બળ્હે હુએ નહીં હૈં. ફિર નજ્જાશી ને (મુસલમાનોં સે) કહા, ક્યા તુમ્હેં કોઈ તક્લીફ પહોંચાતા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હાં (ચુનાંચે નજ્જાશીકે કેહને પર ઉસકે) મુનાદીને યેહ એ'લાન કિયા કે જો ઈન (મુસલમાનોં) મેં સે કિસી કો તક્લીફ પહોંચાએ, ઉસે ચાર દિરહમકા જુર્માના કર દો. ફિર નજ્જાશી ને મુસલમાનોં સે પૂછા કે ઈતના જુર્માના તુમ્હેં કાફી હૈ ? હમને કહા, નહીં. ચુનાંચે ઉન્હોંને જુર્માના દોગુના યાની આઠ દિરહમ કર દિયા.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરત ફરમા કર મદીના તશ્રીફ લે ગએ ઔર આપકા વહાં ગલબા હો ગયા, તો હમને નજ્જાશીસે કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગાલિબ આ ગએ હૈં ઔર હિજરત ફરમા કર મદીના તશરીફ લે ગએ હૈં ઔર જિન કાફિરોંકે (સતાનેકે) બારેમેં હમ આપકો બતાયા કરતે થે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન સબકો કત્લ કર દિયા હૈ. ઈસલિયે અબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાના ચાહતે હૈં. આપ હમેં વાપસ જાનેકી ઈજાઝત દે દેં.

ઉસને કહા, ઠીક હૈ. ઉસને હમેં સવારિયાં ભી દીં ઔર સફરમેં ખાને-પીને કા સામાન ભી. ફિર કહા, અપને હઝરત કો યેહ સબ કુછ બતા દેના જો મૈંને આપ લોગોં કે સાથ કિયા હૈ ઔર યેહ મેરા નુમાઈન્દા તુમ્હારે સાથ જાએગા ઔર મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં ઔર ઉનકી ખિદમતમેં અર્ઝ કરના કે વોહ મેરે લિયે મગ્ફિરતકી દુઆ કરેં.

હઝરત જા'ફર ફરમાતે હૈં કે હમ વહાંસે ચલે ઔર ફિર મદીના પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા ઈસ્તિકબાલ કિયા ઔર મુઝે અપને ગલે લગાયા ઔર ફરમાયા કે મૈં નહીં કેહ સકતા કે મુઝે ફત્હે ખૈબર કી ઝયાદા ખુશી હૈ યા જા'ફર કે વાપસ આને

કી. ઔર હઝરત જા'ફર કી વાપસી ફત્હે ખૈબરકે મૌકે પર હુઈ થી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ તો નજ્જાશીકે કાસિદને કહા, યેહ હઝરત જા'ફર હૈં, આપ ઉનસે પૂછ લેં કે હમારે બાદશાહને ઉનકે સાથ ક્યા સુલૂક કિયા ? તો હઝરત જા'ફરને કહા, જી હાં. ઈસને હમારે સાથ યેહ કિયા ઔર યેહ કિયા ઔર વાપસી પર હમેં સવારિયાં દીં ઔર સફરમેં ખાને-પીને કા સામાન ભી ઔર ઉસને શહાદતકા કલિમા ભી પઢ્હા થા કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ ઔર આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં ઔર મુઝસે કહા થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કરના કે વોહ મેરે લિયે મગ્ફિરતકી દુઆ કરેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખડે હોકર વુઝૂ ફરમાયા ઔર ફિર તીન બાર દુઆ ફરમાઈ....

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِنَّجَاشِی **અલ્લાહુમ્મગ્ફિર લિન્નજ્જાશી**

અય અલ્લાહ ! નજ્જાશી કી મગ્ફિરત ફરમા. તમામ મુસલમાનોંને ઈસ દુઆ પર આમીન કહી. ફિર હઝરત જા'ફર ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉસ કાસિદસે કહા કે તુમ વાપસ જાઓ ઔર તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો જો કુછ કરતે હુએ દેખા હૈ, વોહ અપને બાદશાહ કો બતા દેના.[૧]

હઝરત ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ બિન અબી હસમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! હમ લોગ હબ્શા જાનેકી તૈયારી કર રહે થે ઔર (મેરે શૌહર) હઝરત આમિર હમારી કિસી ઝરૂરતકી વજહ સે ગએ હુએ થે કે અચાનક સામનેસે હઝરત ઉમર (રદિ.) આએ. વોહ મેરે પાસ આકર ખડે હો ગએ. વોહ અભી તક મુશ્રિક હી થે ઔર હમેં ઉનકી તરફસે બડી તક્લીફેં ઔર સખ્તિયાં ઉઠાની પડતી થીં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ ! ક્યા તુમ લોગ જા રહે હો ? હઝરત ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ ને કહા, હાં, જબ તુમ હમેં સતાતે હો ઔર હર વક્ત હમેં દબાતે હો તો અબ હમ જા રહે હૈં ઔર અલ્લાહ કી ઝમીનમેં કહીં રહેંગે, યહાં તક કે અલ્લાહ ઈન મુસીબતોંસે નિકલને કી કોઈ શક્લ પૈદા ફરમા દે. હઝરત ઉમર ને કહા, અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ રહે. હઝરત ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ ફરમાતી હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) પર કુછ ઐસી રિક્કત પૈદા હુઈ જો મૈંને ઉનમેં ઈસસે પેહલે કભી નહીં દેખી થી ઔર ફિર હઝરત ઉમર વાપસ ચલે ગએ ઔર મેરે ખયાલમેં યૂં હમારે વતન છોડકર ચલે જાનેકા ઉન્હેં બડા ગમ હો રહા થા.

ફિર હઝરત આમિર (રદિ.) હમારી વોહ ઝરૂરત પૂરી કરકે આએ તો મૈંને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! અગર તુમ ઝરા પેહલે આ જાતે તો દેખતે કે હમારે જાનેકી વજહ સે હઝરત ઉમર પર કૈસી રિક્કત છાઈ હુઈ થી ઔર વોહ કૈસે રંજીદા થે.

હઝરત આમિર ને કહા, ક્યા તુમ્હેં ઉનકે ઈસ્લામ લાનેકી કુછ ઉમ્મીદ હો ગઈ હૈ ? હઝરત ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ ને કહા, હાં. હઝરત આમિરને કહા કે જબ તક ખત્તાબકા ગધા મુસલમાન નહીં હોગા, યેહ આદમી જિસે તુમને દેખા હૈ યાની ઉમર, મુસલમાન નહીં હોગા (યા'ની જૈસે ગધેકા ઈસ્લામ નામુમકિન હૈ, ઐસે હી ઉમરકા ઈસ્લામ લાના નામુમકિન હૈ)

૧ બિદાયા ૩-૭૧, હૈસમી ૬-૨૯

હઝરત ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ ફરમાતી હૈં કે હઝરત આમિર ચૂંકે દેખ રહે થે કે ઉમર ઈસ્લામકે ખિલાફ બહોત સખ્ત દિલ હૈ, ઈસ વજહસે ઉન્હોંને ઉનકે ઈસ્લામસે માયૂસ હોકર યેહ બાત કહી થી.[૧]

ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ કા નામ લૈલા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ ઔર ઉનકે ભાઈ હઝરત અમ્ર (રદિ.) દોનોં ઉન સહાબામેં સે હૈં જો હિજરત કરકે હબ્શા ગએ થે.

હઝરત ખાલિદ બયાન કરતે હૈં કે બદર કી લડાઈ કે એક સાલ બા'દ જબ હબ્શા કે યે મુહાજિરીન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજિલસકે કરીબ પહોંચે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા ઈસ્તિકબાલ ફરમાયા. બદરકી લડાઈ મેં શરીક ન હોને કા ઈન લોગોં કો બડા ગમ થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનસે ફરમાયા, તુમ કિસ બાત કા ગમ કરતે હો ? ઔર ઈન લોગોં કી તો એક હી હિજરત હુઈ ઔર તુમ્હારી તો દો હિજરતેં હુઈ હૈં. એક બાર તો તુમ હબ્શા કે બાદશાહ કે પાસ હિજરત કરકે ગએ ઔર દોબારા તુમ ઉસકે પાસસે મેરે પાસ હિજરત કરકે આએ હો.[૨]

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ યમનમેં થે કે હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે મદીના હિજરત કરને કી ખબર મિલી. ચુનાંચે મૈં ઔર મેરે દો ભાઈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ હિજરતકે ઈરાદેસે ચલે. મૈં સબસે છોટા થા. ઉનમેં સે એક હઝરત અબૂ બુરદા ઔર દૂસરે હઝરત અબૂ રૂહમ થે.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસાને યા તો યેહ ફરમાયા કે હમ અપની કૌમ કે પચાસસે કુછ ઉપર આદમિયોં મેં થે યા યેહ ફરમાયા કે હમ ત્રેપન (૫૩) આદમિયોંમેં થે યા યેહ ફરમાયા કે હમ બાવન આદમિયોંમેં થે. હમ એક કશ્તી પર સવાર હુએ. ઈસ કશ્તીને હમેં નજ્જાશી કે પાસ હબ્શા પહોંચા દિયા.

વહાં હમેં હઝરત જા'ફર બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) મિલે, હમ ઉનકે સાથ વહાં ઠહેર ગએ, યહાં તક કે હમ ઈકટ્ઠે હી મદીના આએ. જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ તો આપ ખૈબર પર ફતહ પા ચુકે થે. હમ કશ્તી વાલોંકો બહોતસે લોગ કહા કરતે થે કે હિજરતમેં હમ તુમસે આગે નિકલ ગએ, (યા'ની હમ હિજરત કરકે પેહલે મદીના આએ, તુમ મદીના બહોત દેર સે પહોંચે.)

હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ (રદિ.) ભી હમારે સાથ આને વાલોંમેં સે થીં, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવી હઝરત હફસા (રદિ.) સે મિલને ગઈ. હઝરત અસ્મા મુસલમાનોંકે સાથ હિજરત કરકે હબ્શા ગઈ થીં.

ઈતને મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત હફસા કે પાસ આએ. હઝરત અસ્મા વહાં હી થીં. જબ હઝરત ઉમર ને હઝરત અસ્મા કો દેખા તો પૂછા, યેહ કૌન હૈ ?

---

૧ બિદાયા ૩-૭૯, ઈસાબા ૪-૪૦૦, હૈસમી ૬-૨૪, મુસ્તદરક ૪-૫૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૩

હઝરત હફસા ને કહા, યેહ અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ હૈ.

હઝરત ઉમર ને કહા, યેહ વહી હબ્શા વાલી હૈં ? યેહ વહી સમન્દર કા સફર કરને વાલી હૈ ?

હઝરત અસ્મા ને કહા, જી હાં, વહી હૈ.

હઝરત ઉમર ને કહા, હમ હિજરતમેં તુમસે આગે નિકલ ગએ. ઈસલિયે હમ તુમસે ઝયાદા અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હકદાર હૈં. હઝરત અસ્મા કો ગુસ્સા આ ગયા, કેહને લગીં, હરગિઝ નહીં હો સકતા. અલ્લાહકી કસમ ! આપ લોગ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. આપ લોગોં મેં સે જિસે ભૂક લગતી, ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખિલાતે ઔર જિસે ન આતા, ઉસે આપ સીખા દેતે. હમ લોગ હબ્શામેં ઐસી સરઝમીન મેં થે, જહાં કે લોગ દીન સે દૂર ઔર દીન સે બુગ્ઝ રખને વાલે થે ઔર હમેં યેહ સબ કુછ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે બરદાશ્ત કરના પડા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉસ વક્ત તક કુછ ન ખાઊંગી ઔર ન કુછ પિયૂંગી, જબ તક તુમને જો કુછ કહા હૈ, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો બતાકર પૂછ ન લૂં ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈં ઝૂઠ બોલૂંગી ઔર ન મૈં ઈધર-ઉધર કી બાતેં કરૂંગી ઔર ન મૈં અપની તરફસે બાત બઢ્હાઉંગી.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ તો હઝરત અસ્માને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી ! હઝરત ઉમર ને ઐસે ઔર ઐસે કહા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ફિર તુમને ઉનકો ક્યા જવાબ દિયા ? મૈંને કહા કે જવાબ મેં મૈંને યેહ ઔર યેહ કહા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, વોહ તુમસે ઝયાદા મેરે હકદાર નહીં હૈં. ઉમર ઔર ઉનકે સાથિયોંકી એક હિજરત હૈ ઔર તુમ કશ્તી વાલોંકી દો હિજરતેં હૈં.

હઝરત અસ્મા ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા ઔર કશ્તી વાલોંકો મૈંને દેખા કે વોહ જમાઅતેં બન-બનકર મેરે પાસ આતે ઔર મુઝસે યેહ હદીસે નબવી પૂછતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે બારે મેં જો યેહ ફઝીલત બયાન ફરમાઈ થી, ઉનકો ઈસસે ઝયાદા ન કિસી ચીઝ સે ખુશી થી ઔર ન ઉનકે નઝદીક ઈસસે ઝયાદા કોઈ ચીઝ બડી થી.

હઝરત અસ્મા કેહતી હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂ મૂસા કો દેખા કે વોહ (ખુશીકી વજહસે) બાર-બાર મુઝસે યેહ હદીસ સુનતે.

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અશઅરી સાથી જબ રાતકો કુર્આન પઢ્હતે હૈં, તો મૈં ઉનકી આવાઝકો પેહચાન લેતા હૂં ઔર રાતકો ઉનકે કુર્આન પઢ્હનેકી આવાઝ સુનકર ઉનકી કિયામગાહોંકો મા'લૂમ કર લેતા હૂં, ચાહે મૈંને દિનમેં ઉનકી કિયામગાહેં ન દેખી હોં કે કહાં હૈં ?

ઈન અશઅરી સાથિયોંમેં સે હઝરત હકીમ ભી હૈં. (યેહ ઈતને બહાદુર થે કે) જબ ઉનકા દુશ્મનસે સામના હોતા (ઔર વોહ ભાગના ચાહતે) તો (લડને પર તૈયાર કરને કે લિયે) ઉનસે કેહતે કે મેરે સાથી કેહ રહે હૈં કે તુમ ઉનકા ઈન્તિઝાર કર લો, (અભી મત જાઓ) યા

મુસલમાનોં કે ઘોડેસવારોં સે કેહતે કે મેરે સાથી કેહ રહે હૈં કે તુમ ઉનકા ઈન્તિઝાર કરો (ઈકઠ્ઠે મિલકર દુશ્મન પર હમલા કરેંગે.)[1]

હઝરત શઅ્બી કેહતે હૈં કે હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કુછ લોગ હમ પર ફખ્ર કરતે હૈં ઔર વોહ યેહ કેહતે હૈં કે હમ અવ્વલ મુહાજિરોં મેં સે નહીં હૈં. આપને ફરમાયા નહીં, બલકે તુમ્હારી દો હિજરતેં હૈં, પેહલે હિજરત કરકે હબ્શા ગએ ઔર ફિર હિજરત કરકે (મદીના) આએ.[2]

હઝરત અબૂ સલમા ઔર હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કી મદીના કો હિજરત

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) ને મદીના જાને કા પક્કા ઈરાદા કર લિયા, તો ઉન્હોંને મેરે લિયે અપને ઊંટ પર કજાવા બાંધા, ફિર મુઝે ઉસ પર સવાર કરાયા ઔર મેરે બેટે સલમા બિન અબી સલમા કો મેરી ગોદમેં મેરે સાથ બિઠા દિયા. ફિર વોહ અપને ઊંટકો આગે સે પકડ કર મુઝે લે ચલે. જબ (મેરે કબીલે) બનૂ મુગીરહકે આદમિયોંને ઉનકો (યૂં જાતે હુએ) દેખા તો ઉનકી તરફ ખડે હુએ ઔર કહા કે તુમ્હારી જાન પર હમારા ઝોર નહીં ચલતા (અપને બારેમેં તુમ અપની મરઝી ચલાતે હો, હમારી નહીં માનતે) લેકિન હમ અપની ઈસ લડકીકો કૈસે તુમ પર છોડ દેં કે તુમ ઉસે દુન્યા ભર મેં લિયે ફિરો.

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કેહતી હૈં કે મેરે કબીલે વાલોંને યેહ કેહકર ઊંટ કી નકીલ હઝરત સલમા કે હાથ સે છીન લી ઔર મુઝે ઉનસે છુડા કર લે ગએ. ઈસ પર હઝરત અબૂ સલમા કે કબીલા બનૂ અબ્દુલ અસદ કો ગુસ્સા આયા ઔર ઉન્હોંને કહા કે જબ તુમને અપની લડકી (ઉમ્મે સલમા) કો હમારે આદમી (અબૂ સલમા) સે છીન લી હૈ તો હમ અપના બેટા (સલમા) તુમ્હારી લડકી કે પાસ નહીં રેહને દેંગે. તો મેરે બેટે (સલમા) પર ઉનકી આપસ મેં ખીંચા-તાની શુરૂ હો ગઈ, યહાં તક કે ઉન્હોંને ઉસકા બાઝૂ ઉતાર દિયા ઔર બનૂ અબ્દુલ અસદ ઉસે લેકર ચલે ગએ. મુઝે બનૂ મુગીરાને અપને યહાં રોક લિયા. મેરે ખાવિંદ અબૂ સલમા મદીના ચલે ગએ. ઈસ તરહ મૈં, મેરા બેટા ઔર મેરે ખાવિંદ હમ તીનોં એક દૂસરે સે જુદા હો ગએ.

મૈં હર સુબહ બાહિર અબતહ મૈદાનમેં જાકર બૈઠ જાતી થી ઔર શામ તક વહાં રોતી રેહતી થી. યૂં તકરીબન એક સાલ બીત ગયા, યહાં તક કે એક દિન કબીલા બનૂ મુગીરા કા

૧ બિદાયા ૪-૨૦૫
૨ ફત્હુલ બારી ૭-૩૪૧, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૮, ૮-૩૩૩

એક આદમી મેરે પાસ સે ગુઝરા. વોહ મેરા ચચેરા ભાઈ થા. મેરી હાલત દેખકર ઉસે મુઝ પર તરસ આ ગયા, તો ઉસને બનૂ મુગીરહસે કહા, ક્યા તુમ ઉસ મિસ્કીન ઔરતકો જાને નહીં દેતે ? તુમ લોગોંને ઉસે બેટે ઔર ઉસકે ખાવિંદ તીનોં કો અલગ-થલગ કર રખા હૈ. ઈસ પર બનૂ મુગીરહ ને મુઝ સે કહા, અગર તુમ ચાહતી હો તો અપને ખાવિંદ કે પાસ ચલી જાઓ.

હઝરત ઉમ્મે સલમા ફરમાતી હૈં કે ઈસ બાર બનૂ અબ્દુલ અસદ ને મેરા બેટા મુઝે વાપસ કર દિયા. મૈંને અપને ઊંટ પર કજાવા બાંધા, ફિર મૈંને અપને બેટે કો અપની ગોદમેં બિઠાયા, ફિર મૈં મદીના અપને શૌહર કે પાસ જાને કે લિયે ચલ પડી ઔર મેરે સાથ અલ્લાહકા કોઈ બંદા નહીં થા. જબ મૈં તનઈમ પહોંચી, તો મુઝે વહાં બનૂ અબ્દુદ્દાર કે હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા બિન અબી તલ્હા (રદિ.) મિલે. ઉન્હોંને કહા, અય બિન્તે અબી ઉમૈયા ! કહાં, જા રહી હો ? મૈંને કહા, અપને શૌહરકે પાસ મદીના જાના ચાહતી હૂં. ઉન્હોંને કહા, ક્યા તુમ્હારે સાથ કોઈ હૈ ? મેરે અલ્લાહ ઔર મેરે ઈસ બેટે કે અલાવા કોઈ મેરે સાથ નહીં હૈ.

વોહ કેહને લગે, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હેં તો (યૂં અકેલા) નહીં છોડા જા સકતા. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઊંટકી નકીલ પકડી ઔર મેરે સાથ ચલ પડે ઔર મેરે ઊંટ કો ખુબ તેઝ ચલાયા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અરબ કે કિસી આદમી કે સાથ નહીં રહી, જો ઉનસે ઝયાદા શરીફ ઔર અચ્છે અખ્લાક વાલા હો. જબ વોહ મંઝિલ પર પહોંચતે તો મેરે ઊંટકો બિઠા કર ખૂદ પીછે હટ જાતે ઔર જબ મૈં ઊંટ સે ઉતર જાતી તો મેરે ઊંટ કો લેકર પીછે ચલે જાતે ઔર ઉસકા કજાવા ઉતાર કર ઉસે કિસી પેડસે બાંધ દેતે, ફિર એક તરફ કો કિસી પેડ કે નીચે જાકર લેટ જાતે. જબ ચલને કા વક્ત કરીબ આતા તો મેરે ઊંટ પર કજાવા બાંધ કર આગે મેરે પાસ લાકર ઉસે બિઠા દેતે ઔર જબ મૈં સવાર હોકર અપને ઊંટ પર ઠીક તરહ બૈઠ જાતી, તો અગલી મંઝિલ તક મેરે ઊંટ કી નકીલ આગે સે પકડ કર ચલતે રેહતે. ઉન્હોંને સારે સફરમેં મેરે સાથ યેહી તરીકા રખા, યહાં તક કે મદીના પહોંચા દિયા.

જબ કુબા મેં બનૂ અમ્ર બિન ઔફ કી આબાદી પર ઉનકી નઝર પડી, તો મુઝસે કહા તુમ્હારા શૌહર ઈસ બસ્તી મેં હૈ, તુમ ઈસમેં દાખિલ હો જાઓ, અલ્લાહ તુમ્હેં બરકત દે. હઝરત અબૂ સલમા વહીં ઠહેરે હુએ થે. ફિર વહાં સે વોહ મક્કા વાપસ ચલે ગએ.

હઝરત ઉમ્મે સલમા ફરમાયા કરતી થીં કે અબૂ સલમા કે ઘરાને ને જિતની મુસીબતેં બરદાશ્ત કી હૈં, મેરે ખયાલ મેં ઔર કિસી ઘરાને ને ઈતની મુસીબતેં નહીં બરદાશ્ત કી હૈં ઔર મૈંને હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા સે ઝયાદા શરીફ ઔર અચ્છે અખ્લાક વાલા સફર કા સાથી નહીં દેખા ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા બિન અબી તલ્હા (રદિ.) હુદૈબિયા કે સમઝોતે કે બા'દ મુસલમાન હુએ ઔર ઉન્હોંને ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈકઠ્ઠા હિજરત કી.[૧]

---

૧ બિદાયા ૩-૧૬૯

હઝરત સુહૈબ બિન સિનાન (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મુઝે તુમ્હારી હિજરતકી જગહ દિખાઈ ગઈ હૈ, વોહ જગહ દો પથરીલે મેદાનોંકે દર્મિયાન એક શોરેલી ઝમીન હૈ ઔર વોહ જગહ હજર હૈ યા યસરિબ હે ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લે ગએ ઔર આપકે સાથ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ભી થે. મેરા ઈરાદા ભી આપકે સાથ જાને કા થા, લેકિન મુઝે કુરૈશકે કુછ નવજવાનોંને રોક લિયા. મૈં ઉસ રાત ખડા રહા, બિલ્કુલ નહીં બૈઠા.

(વોહ પેહરા દે રહે થે, મુઝે ખડા દેખકર) વોહ કેહને લગે, અલ્લાહને ઉસે પેટકી બીમારીમેં ડાલકર તુમ્હેં બે-ફિક્ર કર દિયા હૈ. (યેહ અબ કહીં જા નહીં સકતા, ઈસલિયે અબ ઈસકે પેહરા દેનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ) હાલાંકે મુઝે કોઈ તક્લીફ નહીં થી. ચુનાંચે વોહ સબ સો ગએ, મૈં વહાંસે નિકલ પડા. અભી મૈં ચલા હી થા કે ઈનમેં સે કુછ લોગ મુઝ તક પહોંચ ગએ. યે લોગ મુઝે વાપસ લે જાના ચાહતે થે, મૈંને ઉનસે કહા, મૈં તુમ્હેં કુછ ઉકિયા સોના દે દેતા હૂં તુમ મેરા રાસ્તા છોડ દો ઔર ઈસ વા'દેકો પૂરા કર દો. ચુનાંચે મૈં ઉનકે પીછે ચલતા હુવા મક્કા પહોંચા ઔર મૈંને ઉનસે કહા કે દરવાઝે કી દહલીજ (ચૌખટ) કે નીચે ખોદો, વહાં વોહ સોના રખા હુવા હૈ ઔર ફ્લાં ઔરતકે પાસ જાઓ ઔર ઉસસે (મેરે) દો જોડે લે લો.

ફિર મૈં વહાંસે રવાના હોકર કુબા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. અભી આપ કુબાસે ચલે નહીં થે. જબ મુઝે દેખા તો ફરમાયા, અય અબૂ યહયા ! (તુમ્હારી) તિજારતમેં બડા નફા હુવા (કે સોના ઔર કપડે દેકર તુમને હિજરતકી સઆદત હાસિલ કી.) મૈંને અર્ઝ કિયા, મુઝસે પેહલે તો આપકે પાસ કોઈ આયા નહીં, ઈસલિયે હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને હી આપકો ઈસ વાકિઆ કી ખબર દી હૈ.[૧]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સુહૈબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ હિજરતકે ઈરાદેસે ચલ પડે, તો કુરૈશકે મુશ્રિકોંકી એક જમાઅતને ઉનકા પીછા કિયા. (જબ વોહ ઉનકે કરીબ પહોંચ ગએ તો) ઉન્હોંને સવારીસે ઉતર કર અપના તરકશ સંભાલા ઔર કહા, અય કુરૈશકે લોગો ! તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મૈં તુમમેં સબસે ઝયાદા તીરંદાઝ હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! જબ મૈં તુમકો અપને તરકશ કે તમામ તીરોંસે નિશાના બના લૂંગા, ફિર તુમ મુઝ તક પહોંચ સકોગે. ફિર (જબ તીર ખત્મ હો જાએંગે તો) જબ તક મેરે હાથમેં તલવાર રહી, મૈં તુમ પર તલવારસે હમલે કરતા રહૂંગા, ઈસકે બા'દ તુમ જો ચાહે કર લેના ઔર અગર તુમ કહો તો મૈં મક્કામેં અપને માલ કા તુમકો પતા બતા દૂં (વોહ તુમ લે લો) ઔર તુમ મેરા રાસ્તા છોડ દો.

---

૧ બિદાયા ૩-૧૭૩, હૈસમી ૬-૬૦, હુલીયા ૧-૧૫૨

ઉન્હોંને કહા, ઠીક હૈ. ચુનાંચે ઈસ પર ઉનકા સમઝોતા હો ગયા. ઉન્હોંને ઉનકો અપને માલકા પતા બતા દિયા. ઈસ પર અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત ઉતારી....

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

વમિનન્નાસિ મંય્યશ્રી નફ્સહુબ્તિગાઅ મરદાતિલ્લાહ

"ઔર લોગોંમેં એક આદમી વોહ હૈ કે બેચતા હૈ અપની જાનકો અલ્લાહકી રઝા હાસિલ કરને મેં" યેહ આયત આખિર તક ઉતરી .

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સુહૈબકો દેખા તો ફરમાયા, (તુમ્હારી) તિજારતમેં બડા નફા હુવા, અય અબૂ યહયા ! તિજારતમેં બડા નફા હુવા, અય અબૂ યહયા ! ઔર ઉનકો યેહ આયત પઢકર સુનાઈ.[૧]

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સુહૈબ (રદિ.) જબ હિજરતકે ઈરાદેસે ચલે તો મક્કા વાલોંને ઉનકા પીછા કિયા તો ઉન્હોંને અપના તરકશ નિકાલા ઔર ઉસમેં સે ચાલીસ તીર નિકાલકર કહા, જબ મૈં તુમમેં સે હર આદમીકે જિસ્મમેં એક તીર ઘુસા દૂંગા ઔર (તીરોંકે ખત્મ હોને પર) તલવારસે તુમ લોગોંકા મુકાબલા કર લૂંગા, ફિર તુમ મુઝ તક પહોંચ સકોગે ઔર તુમ જાનતે હો કે મૈં બડા બહાદુર મર્દ હૂં. (યા યૂં કરો કે) મૈં મક્કામેં દો બાંદિયાં છોડકર આયા હૂં, વોહ તુમ લોગ લે લો (ઔર મુઝે જાને દો).[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ભી ઐસી રિવાયત બયાન કરતે હૈં ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે (હઝરત સુહૈબકે ઈસ કિસ્સેકે બા'દ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત ઉતરી...

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

વમિનન્નાસિ મંય્યશ્રી નફ્સહુબ્તિગાઅ મરદાતિલ્લાહ

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો દેખા તો ફરમાયા, અય અબૂ યહયા ! તિજારતમેં બડા નફા હુવા ઔર આપને ઉનકો યેહી આયત પઢકર સુનાઈ.[૩]

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મૈંને મક્કાસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ હિજરત કરનેકા ઈરાદા કિયા, તો મુઝસે કુરૈશને કહા, જબ તુમ (રૂમસે) હમારે પાસ આએ થે, તો તુમ્હારે પાસ કુછ માલ ન થા ઔર અબ તુમ ઈતના માલ લેકર (મક્કાસે) જા રહે હો, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ કભી નહીં હો સકેગા, તો મૈંને ઉનસે કહા, અચ્છા યેહ બતાઓ, અગર મૈં તુમ્હેં અપના માલ દે દૂં તો ફિર ક્યા તુમ મુઝે છોડ દોગે ?

---

૧ ઈબ્ને સઅદ ૩-૧૬૨, કંઝુલ ઉમ્માલ ૧-૨૩૭, ઈસ્તીઆબ ૨-૧૮૦
૨ મુસ્તદરક ૩-૩૯૮
૩ ઈસાબા ૨-૧૯૫

ઉન્હોંને કહા, હાં. ચુનાંચે મૈંને ઉનકો અપના માલ દે દિયા. ઉન્હોંને મુઝે છોડ દિયા. મૈં વહાંસે ચલ કર મદીના પહોંચ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ સારી બાત પહોંચ ગઈ, તો આપને દો બાર ફરમાયા, સુહૈબ નફામેં રહા. સુહૈબ બહોત નફામેં રહા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઝૈદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ અપને (મક્કા વાલે) ઉસ મકાનકે પાસ સે ગુઝરતે જિસસે હિજરત કરકે (મદીના) ગએ થે, તો અપની દોનોં આંખોંકો બંદ કર લેતે ઔર ન ઉસે દેખતે ઔર ન કભી ઉસમેં ઠહેરતે.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઝૈદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ભી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઝિક્ર કરતે તો રો પડતે ઔર જબ ભી અપને (મક્કા વાલે) મકાનકે પાસ સે ગુઝરતે તો અપની દોનોં આંખેં બંદ કર લેતે.[૩]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) (મક્કાસે) હિજરત કરને વાલોંમેં સબસે આખિરી આદમી થે. (સહીહ યેહ હૈ કે યેહ કિસ્સા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) કા નહીં હૈ, બલકે ઉનકે ભાઈ હઝરત અબ્દ બિન જહશ કા હૈ, જૈસા કે આગે આ રહા હૈ) યેહ ના-બીના હો ચુકે થે. જબ ઉન્હોંને હિજરતકા પક્કા ઈરાદા કર લિયા, તો ઉનકી બીવી, જો અબૂ સુફયાન બિન હરબ બિન ઉમૈયાકી બેટી થીં, ઉસકો યેહ બાત નાગવાર ગુઝરી ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ કો યેહ મશ્વરા દિયા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા કિસી ઔરકે પાસ હિજરત કરકે જાએં, (લેકિન ઉન્હોંને યેહ મશ્વરા કુબૂલ ન કિયા ઔર વોહ અપને બાલ-બચ્ચોં ઔર માલકો લેકર કુરૈશસે છુપકર હિજરત કરકે મદીના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો ગએ. (ઉનકી હિજરતસે ઉનકે સસુર અબૂ સુફયાન બિન હરબકો બડા ગુસ્સા આયા ઔર અબૂ સુફયાન ને તુરંત જાકર ઉનકે મકાનકો બેચ ડાલા જો મક્કામેં થા.

૧ ઇબ્ને કષીર ૧-૨૪૭, ઇબ્ને સઅદ ૩-૧૬૨
૨ હુલીયા ૧-૩૦૩
૩ ઈસાબા ૨-૨૪૯

ઈસકે બા'દ અબૂ જહલ બિન હિશામ, ઉત્બા બિન રબીઆ, શૈબા બિન રબીઆ, અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ ઔર હુવૈતિબ બિન અબ્દુલ ઉઝ્ઝા ઉસ મકાનકે પાસસે ગુઝરે. ઉસ મકાન મેં ઉસ વક્ત નમક વગૈરહ લગાકર ખાલેં રખી હુઈ થીં (તાકે ઉનકી બદબૂ ખત્મ હો જાએ.) યેહ દેખકર ઉત્બા કી આંખોં મેં આંસૂ આ ગએ ઔર ઉસને યેહ શઅર પઢા...

وَكُلُّ دَارٍ وَّاِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهَا   يَوْمًا سَتُدْرِكُهَا النَّكْبَاءُ وَالْحَوْبُ

"હર ઘર કો એક દિન વીરાન ઔર ફના હોના હૈ, ચાહે કિતના હી લંબા અર્સા વોહ સહી-સાલિમ રહે."

અબૂ જહલ ને હઝરત અબ્બાસકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, હમારે લિયે યે સારી મુસીબતેં (અય બનૂ હાશિમ!) તુમને ખડી કી હૈં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફત્હે મક્કાકે દિન મક્કામેં દાખિલ હુએ, તો હઝરત અબૂ અહમદ (અબ્દ બિન જહશ) ખડે હોકર અપને ઘર કી માંગ કરને લગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો ફરમાયા, વોહ ખડે હોકર અબૂ અહમદકો એક તરફ લે ગએ ઔર ઉન્હેં આખિરતમેં લેનેકી તરગીબ દી. ચુનાંચે હઝરત અબૂ અહમદને અપને ઘરકી માંગ છોડ દી.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફત્હે મક્કાકે દિન અપને હાથકા સહારા લિયે હુએ બૈઠે હુએ થે ઔર હઝરત અબૂ અહમદ (મક્કાસે મુહબ્બત ઝાહિર કરને કે લિયે) યેહ શઅર પઢ રહે થે..

حَبَّذَامَكَّةُ مِنْ وَّادِى   بِهَا اَمْشِى بِلَاهَادِىْ

"મક્કાકી ઘાટી કિતની પ્યારી હૈ, જિસમેં મૈં રેહબર કે બગૈર હી ચલ-ફિર લેતા હૂં."

بِهَا يَكْثُرُ عُوَّادِىْ   بِهَا تُرْكَزُ اَوْتَادِىْ

"બીમારીકી શક્લમેં મેરી ઈયાદત કરને વાલે બહોત હૈં. ઈસમેં મેરી બડાઈકે બહોતસે ખૂંટે ગડે હુએ હૈં"[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) કે બા'દ મુહાજિરીનમેં સે સબસે પેહલે આમિર બિન રબીઆ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) મદીના આએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ અપને બાલ-બચ્ચોં ઔર અપને ભાઈ હઝરત અબ્દ અબૂ અહમદકો ભી સાથ લાએ.

હઝરત અબૂ અહમદ અંધે થે, લેકિન મક્કામેં ઉપર નીચે (હર જગહ) બગૈર રેહબર કે ચલ-ફિર લેતે થે ઔર વોહ શાયર ભી થે. હઝરત ફારિઆ બિન્તે અબૂ સુફયાન બિન હરબ ઉનકે નિકાહમેં થીં. હઝરત ઉમૈયા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ બિન હાશિમ (રદિ.) ઉનકી માં થીં. ખાનદાન બનૂ જહશ કે ઘર કો (હિજરત કર જાનેકી વજહ સે) તાલા લગ ગયા થા. ઉત્બા ઉસકે પાસ સે ગુઝરા. ઈસકે બા'દ રિવાયત કરને વાલે ને પિછલે કિસ્સે જૈસા કિસ્સા બયાન કિયા

---

૧ હૈસમી ૬-૬૪

હૈ...” ઈસલિયે દેખનેમેં યા તો ઈસ હદીસમેં અબૂ અહમદ કા ઝિક્ર રેહ ગયા હૈ યા લફ્ઝ અબ્દુલ્લાહ ગલતીસે લિખા ગયા હૈ ઔર સહી અબ્દ બિન જહશ હૈ, ક્યૂંકે અબ્દ બિન જહશ તો અંધે થે, ઉનકે ભાઈ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ અંધે નહીં થે ઔર ઈન હી હઝરત અબૂ અહમદ બિન જહશને અપને ખાનદાનકી હિજરત કે બારેમેં નીચે લિખે શઅર કહે હૈં...[1]

وَلَمَّارَأَتْنِی اُمُّ اَحْمَدَ غَادِيًا بِذِمَّةِ مَنْ اَخْشٰی بِغَيْبٍ وَّاَرْهَبُ

“ઔર જબ (મેરી બીવી) ઉમ્મે અહમદને દેખા કે મૈં ઉસ ઝાતકે ભરોસે પર (હિજરત કરકે) જાને વાલા હૂં, જિસમેં મૈં દેખે બગૈર ડરતા હૂં.”

تَقُوْلُ فَاِمَّا كُنْتَ لَابُدَّ فَاعِلًا فَيَمِّمْ بِنَاالْبُلْدَانَ وَلْتَنْاَ يَثْرِبُ

“તો કેહને લગી, અગર તુમ્હેં હિજરત હી કરની હૈ, તો હમેં કિસી ઔર શહરમેં લે જાઓ ઔર યસરિબ દૂર હી રહે (વહાં ન લે જાઓ.)”

فَقُلْتُ لَهَا مَايَثْرِبُ بِمَظِنَّةٍ وَمَايَشَإِالرَّحْمٰنُ فَالْعَبْدُ يَرْكَبُ

“મૈંને ઉસસે કહા, યસરિબ કોઈ બુરી જગહ તો નહીં હૈ ઔર રહમાન જો ચાહતા હૈ, બંદા વહી કરતા હૈ,”

اِلَى اللّٰهِ وَجْهِىْ وَالرَّسُوْلِ وَمَنْ يُقِمْ اِلَى اللّٰهِ يَوْمًا وَّجْهَهٗ لَا يُخَيَّبُ

“મેરા રૂખ અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ હૈ ઔર જો એક દિન ભી અપના રૂખ અલ્લાહ કી તરફ કરેગા, વોહ કભી મેહરૂમ નહીં રહેગા.”

فَكَمْ قَدْتَرَكْنَا مِنْ حَمِيْمٍ مُّنَاصِحٍ وَنَاصِحَةٍ تَبْكِىْ بِدَمْعٍ وَّتَنْدُبُ

“હમને કિતને પક્કે ઔર સચ્ચે દોસ્ત છોડ દિયે ઔર કિતની ભલા ચાહને વાલી ઔર નસીહત કરને વાલી ઔરતેં આંસૂ બહાતી, નૌહા કરતી છોડ દીં.”

تَرٰى اَنَّ وَتْرًانَأْيُنَاعَنْ بِلَادِنَا وَنَحْنُ نَرٰى اَنَّ الرَّغَائِبَ نَطْلُبُ

“વોહ ભલા ચાહને વાલી ઔરતેં યેહ સમઝતી હૈં કે વતનસે દૂરી હમારી હલાકતકી વજહ હૈ ઔર હમ સમઝતે હૈં કે હમ બડે બદલે વાલે પસંદીદા અમલકો ખોજને જા રહે હૈં.”

دَعَوْتُ بَنِىْ غَنْمٍ لِحَقْنِ دِمَائِهِمْ وَلِلْحَقِّ لَمَّا لَاحَ لِلنَّاسِ مَلْحَبُ

“જબ લોગોંકે લિયે હક કા સાફ રાસ્તા ઝાહિર હો ગયા, તો મૈંને બનૂ ગનમકો ઉનકે અપને ખૂનકી હિફાઝત કી ઔર હક કી દઅવત દી. ”

اَجَابُوْا بِحَمْدِاللّٰهِ لَمَّا دَعَاهُمْ اِلَى الْحَقِّ دَاعٍ وَّالنَّجَاحِ فَاَوْعَبُوْا

“જબ ઉનકો દઅવત દેનેવાલેને હક ઔર કામિયાબી કી દઅવત દી, તો અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ વોહ સબ માન ગએ ઔર ફિર વોહ સબકે સબ ગઝવા કે લિયે નિકલ પડે.”

૧ બિદાયા ૩-૧૦૧

وَكُنَّا وَاَصْحَابًا لَّنَا فَارَقُوا الْهُدٰى   اَعَانُوْا عَلَيْنَا بِالسِّلَاحِ وَاَجْلَبُوْا

كَفَوْجَيْنِ اَمَّامِنْهُمَا فَمُوَفَّقٌ   عَلَى الْحَقِّ مَهْدِيٌّ وَّفَوْجٌ مُّعَذَّبُ

“હમારે કુછ સાથિયોંને હિદાયતકો છોડ દિયા ઔર ઉન્હોંને ઈકઠ્ઠે હોકર હથિયારોંસે હમ પર હમલા કર દિયા. હમારી ઔર ઉનકી મિસાલ દો ફૌજોં જૈસી હૈ, જિસમેં સે એક ફૌજ કો હકકી તૌફીક મિલી હુઈ હૈ ઔર વોહ હિદાયત પાએ હુએ હૈં ઔર દૂસરી ફૌજ પર અલ્લાહ કા અઝાબ નાઝિલ હુવા હૈ. ”

طَغَوْا وَتَمَنَّوْا كَذْبَةً وَّاَزَلَّهُمْ   عَنِ الْحَقِّ اِبْلِيْسٌ فَخَابُوْا وَخُيِّبُوْا

“ઉન્હોંને સરકશી ઈખ્તિયાર કી ઔર ગલત બાતોં કી તમન્ના કી ઔર ઈબલીસને ઉનકો હકસે ફિસલા દિયા, ચુનાંચે વોહ નાકામ હુએ ઔર મેહરૂમ કર દિયે ગએ. ”

وَرُعْنَا اِلَى قَوْلِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ   فَطَابَ وَلَاةُ الْحَقِّ مِنَّا وَطَيِّبُوْا

“ઔર હમને હઝરત નબી કરીમ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતકી તરફ રૂજૂઅ કિયા (ઔર ઉસે માન લિયા) ઔર હમમેં સે જો હક કે મદદગાર બને, વોહ ખૂદ ભી બડે ઉમ્દા હૈં ઔર ઉનકો (અલ્લાહકી તરફ સે) બડા ઉમ્દા ઔર પાકીઝા બનાયા ગયા હૈ. ”

نَمُتُّ بِاَرْحَامٍ اِلَيْهِمْ قَرِيْبَةٍ   وَلَاقُرْبَ بِالْاَرْحَامِ اِذْلَاتُقَرَّبُ

“હમ કરીબકી રિશ્તેદારિયોંકો વાસ્તા બનાકર ઉનકે કરીબ હોના ચાહતે હૈં ઔર જબ રિશ્તેદારિયોંકા લિહાઝ ન રખા જાએ, તો ઉનસે કુર્બ હાસિલ નહીં હોતા હૈ. ”

فَاَيُّ ابْنِ اُخْتٍ بَعْدَنَا يَاْمَنَنَّكُمْ   وَاَيَّةُ صِهْرٍ بَعْدَ صِهْرِىْ تُرَقَّبُ

“ઈસલિયે હમારે બા’દ કૌન સા ભાંજા તુમસે બચ સકેગા ઔર મેરી દામાદી કે બા’દ કૌન-સી દામાદી કા ખયાલ રખા જા સકેગા ? ”

سَتَعْلَمُ يَوْمًا اَيُّنَا اِذْ تَزَايَلُوْا   وَذُيِّلَ اَمْرُ النَّاسِ لِلْحَقِّ اَصْوَبُ

“જિસ દિન લોગ અલગ-અલગ હો જાએંગે (મોમિન એક તરફ ઔર કાફિર એક તરફ) ઔર લોગોં કી બાત કો અલગ-અલગ કર દિયા જાએગા. (હર એક કે હક પર યા બાતિલ પર હોને કો સાફ કર દિયા જાએગા) ઉસ દિન તુમ જાન લોગે કે હમમેં સે કૌન હક કો સહી તૌર સે અપનાને વાલા હૈ. ”

હઝરત ઝમરા બિન અબૂલ ઈસ યા ઈબ્નુલ ઈસ (રદિ.)કી હિજરત

હઝરત સઈદ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ યેહ આયત ઉતરી...

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ

લા યસ્તવિલ કાઈદૂન મિનલ્ મુઅમિનીન ગયૂરૂ ઊલિદ્દરરિ

"બરાબર નહીં હૈં બૈઠ રેહને વાલે મુસલમાન જિનકો કોઈ ઉઝર નહીં ઔર વોહ મુસલમાન જો લડને વાલે હૈં, અલ્લાહકી રાહમેં અપને માલસે ઔર જાનસે."

મક્કા કે મિસ્કીન મુસલમાનોંને ઈસ આયતસે યેહ સમઝા કે ઉનકો મક્કામેં રેહને કી ઈજાઝત હૈ (ગો જિહાદમેં જાના અફઝલ હૈ) ફિર યેહ આયત ઉતરી.....

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ

ઈન્નલ્લઝીન તવફ્ફાહુમુલ મલાઈકતુ ઝાલિમી અન્ફુસુહુમ

"વોહ લોગ કે જિનકી જાન નિકાલતે હૈં ફરિશ્તે, ઈસ હાલતમેં કે વોહ બુરા કર રહે હૈં અપના, કેહતે હૈં ઉનસે ફરિશ્તે તુમ કિસ હાલ મેં થે ? વોહ કેહતે હૈં કે હમ થે બેબસ ઈસ મુલ્ક મેં. કેહતે હૈં ફરિશ્તે, ક્યા ન થી અલ્લાહ કી ઝમીન ફૈલી હુઈ, જો ચલે જાતે વતન છોડકર વહાં. સવાલિયોં કા ઠિકાના હૈ દોઝખ ઔર વોહ બહોત બુરી જગહ પહોંચે."

ઈસ પર ઉન મિસ્કીન મુસલમાનોં ને કહા કે ઈસ આયત ને તો હિલા કર રખ દિયા.

(ઈસ આયત સે યેહ મા'લૂમ હોતા હૈ કે હિજરત કરના ઝરૂરી હૈ) ફિર યેહ આયત ઉતરી..

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا

ઈલ્લલ મુસ્તદઅફીન મિનર્રિજાલિ વન્નિસાઈ વલવિલદાનિ લા યસ્તતીઊન હીલતંવ્વલા યહતદૂન સબીલા.

"મગર જો હૈં બેબસ મર્દોં ઔર ઔરતોં ઔર બચ્ચોંમેં સે જો નહીં કર સકતે કોઈ તદબીર ઔર ન જાનતે હૈં કહીં કા રાસ્તા." (ઈસ આયતસે મા'લૂમ હુવા કે જો મુસલમાન માઝૂર હૈં, ઉન પર હિજરત ફર્ઝ નહીં હૈ ઔર મક્કામેં રેહને કી ઉનકો ઈજાઝત હૈ.)

હઝરત ઝમરા બિન ઈસ (રદિ.) કબીલા બનૂ લૈસ કે થે ઔર યેહ અંધે થે ઔર માલદાર ભી થે, ઈસ આયત કે ઉતરને પર ઉન્હોંને કહા કે અગરચે મેરી નિગાહ ચલી ગઈ હૈ, લેકિન હિજરત કે લિયે મૈં તદબીર કર સકતા હૂં, ક્યૂંકે મેરે પાસ માલ ઔર ગુલામ હૈં, ઈસલિયે મુઝે સવારી પર બિઠા દો.

ચુનાંચે ઉન્હેં સવારી પર બિઠાયા ગયા, વોહ બિમાર થે, ધીરે-ધીરે રવાના હુએ ઔર તનઈમ પહોંચકર ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ચુનાંચે મસ્જિદે તનઈમ કે પાસ ઉનકો દફન કિયા ગયા, તો ખાસ ઉન્હીં કે બારે મેં યેહ આયત ઉતરી...

وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ

વમંય્યખ્રૂજ્ મિમ્ બય્તિહી મુહાજિરન્ ઈલલ્લાહિ વરસૂલિહી

"ઔર જો કોઈ નિકલે અપને ઘરસે હિજરત કરકે અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ ફિર આ પકડે ઉસકો મૌત, તો મુકર્રર હો ચુકા ઉસકા સવાબ અલ્લાહકે યહાં ઔર હૈ અલ્લાહ બખ્શને વાલા મહેરબાન."[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઝમરા બિન જુન્દુબ (રદિ.) અપને ઘરસે જબ હિજરત કે લિયે ચલને લગે, તો અપને ઘરવાલોંસે કહા કે મુઝે સવારી પર બિઠા દો ઔર મુશ્રિકોંકી ઝમીનસે નિકાલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ રવાના કર દો.

ચુનાંચે યેહ રવાના હુએ, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચને સે પેહલે હી રાસ્તેમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, જિસ પર યેહ આયત આઈ...

وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

વમંય્યખ્રુજ્ મિમ્ બય્તિહી મુહાજિરન્ ઈલલ્લાહિ વરસૂલિહી ષુમ્મ યુદરિકહુલ મવ્તુ ફકદ વકઅ અજરૂહૂ અલલ્લાહ. વકાનલ્લાહુ ગફુરર્રહીમા.

હઝરત વાસિલા બિન અસકઅ (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત વાસિલા બિન અસકઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અપને ઘરસે ઈસ્લામકે ઈરાદેસે ચલા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ નમાઝમેં થે. મૈં ભી આખિરી સફમેં ખડા હો ગયા ઔર મૈંને ઉન મુસલમાનોંકી તરહ નમાઝ પળ્હી.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હોકર આખિરી સફમેં મેરે પાસ તશરીફ લાએ, તો ફરમાયા, તુમ કિસ કામકે લિયે આએ હો?

મૈંને કહા, મુસલમાન હોનેકે લિયે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યેહ તુમ્હારે લિયે બેહતર હૈ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા કે ક્યા તુમ હિજરત કરોગે? મૈંને અર્ઝ કિયા, જી હાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, કૌનસી હિજરત કરોગે, હિજરત બાદી યા હિજરત બાકી. મૈંને અર્ઝ કિયા, કૌન સી હિજરત બેહતર હૈ?

આપને ફરમાયા, હિજરત બાકી. ફિર આપને બતાયા હિજરત બાતી યેહ હૈ કે તુમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ (યહાં મદીનામેં) હી રેહને લગ જાઓ

---

૧ ઈસાબા ૨-૨૧૨

ઔર હિજરત બાકી યેહ હૈ કે તુમ અપને ગાંવ વાપસ ચલે જાઓ ઔર આપને ફરમાયા, તુમ્હેં હર હાલમેં ઈતાઅત કરની હોગી, તંગીમેં ભી ઔર આસાનીમેં ભી, દિલ ચાહે યા ન ચાહે ઔર ચાહે તુમ પર દૂસરોંકો તરજીહ દી જાએ. (ફિર ભી તુમ ઈતાઅત કરોગે). મૈંને કહા, બહોત અચ્છા (ઝરૂર કરૂંગા)

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (બૈઅત ફરમાને કે લિયે) અપના મુબારક હાથ બળ્હાયા ઔર મૈંને ભી અપના હાથ બળ્હાયા. જબ આપને દેખા કે મૈં અપને લિયે કિસી કિસ્મકી રિઆયત નહીં તલબ કર રહા હૂં તો આપને ખૂદ ફરમાયા જહાં તક તુમસે હો સકે.

મૈંને કહા, જહાં તક મુઝસે હો સકે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા હાથ અપને હાથમેં લે લિયા (ઔર બૈઅત ફરમા લિયા.)[૧]

કબીલા બનૂ અસલમ કી હિજરત

હઝરત ઈયાસ બિન સલમા બિન અકવઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા બનૂ અસલમ કે લોગ એક દર્દકે શિકાર હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય બનૂ અસલમ ! તુમ લોગ દેહાતમેં ચલે જાઓ.[૨] ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ઈસે પસંદ નહીં કરતે હૈં કે હમ ઉલટે પાંવ દેહાતકો વાપસ ચલે જાએં. આપને ફરમાયા, તુમ હમારે દેહાત વાલે હો ઔર હમ તુમ્હારે શહર વાલે હૈં. જબ તુમ હમેં બુલાઓગે તો હમ તુમ્હારી બાત માનેંગે ઔર જબ હમ તુમ્હેં બુલાએં તો તુમ હમારી બાત માનના. અબ તુમ જહાં ભી રહો, મુહાજિર હી ગિને જાઓગે.[૩]

હઝરત જુનાદા બિન અબી ઉમૈયા (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત જુનાદા બિન અબી ઉમૈયા અઝદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં હિજરત કી. ફિર હમારા હિજરતકે બારેમેં ઈખ્તિલાફ હો ગયા. કુછ લોગ કેહને લગે કે હિજરત ખત્મ હો ગઈ ઔર કુછ લોગ કેહને લગે, નહીં, અભી ખત્મ નહીં હુઈ. ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઈસકે બારેમેં પૂછા, તો આપને ફરમાયા, જબ તક કુફ્ફારસે જિહાદ બાકી રહેગા, હિજરત ખત્મ નહીં હોગી.[૪]

---

૧ હૈસમી ૭-૧૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૩
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૪૨
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૧

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅ્દી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં બનૂ સઅદ બિન બક્ર કે સાત યા આઠ આદમિયોંકે વફ્દ કે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા મૈં ઉનમેં સબસે કમ ઉમ્ર કા થા.

ઉન લોગોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અપની ઝરૂરતકી બાતેં પૂછ લીં ઔર મુઝે અપની સવારિયોંમેં (સામાન કે પાસ) છોડ ગએ થે.

ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે મેરી ઝરૂરત કી બાત બતાએં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારી ઝરૂરત કી બાત ક્યા હૈ ?

મૈંને કહા, કુછ લોગ કેહતે હૈં કે હિજરત ખત્મ હો ગઈ હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ સબસે ઉમ્દા ઝરૂરત વાલે હો યા ફરમાયા કે તુમ્હારી ઝરૂરત ઉનકી ઝરૂરતોં સે ઝયાદા બેહતર હૈ. જબ તક કુફ્ફાર સે જિહાદ કા સિલસિલા રહેગા, હિજરત ખત્મ નહીં હોગી.[૧]

હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા ઔર દૂસરે સહાબા સે હિજરત કે બારે મેં જો કહા ગયા, ઉસકા બયાન

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા (રદિ.) મક્કા કે ઉપરી હિસ્સેમેં થે. ઉનસે કિસી ને કહા કે જિસને હિજરત ન કી, ઉસકા કોઈ દીન નહીં હૈ (ઉસકા દીન પૂરા નહીં, બલકે અધૂરા હૈ.) તો ઉન્હોંને કહા, જબ તક મદીના ન હો આઉં, અપને ઘર નહીં જાઉંગા.

ચુનાંચે વોહ મદીના પહોંચે ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ કે યહાં ઠહેરે. ફિર યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ વહબ ! તુમ કિસ લિયે આએ હો ? હઝરત સફવાનને કહા, મુઝસે યેહ કહા ગયા હૈ કે જો આદમી હિજરત ન કરે, ઉસકા દીન મેં કોઈ હિસ્સા નહીં હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ વહબ ! તુમ મક્કા કે પથરીલે મૈદાનોંમેં વાપસ જાઓ ઔર અપને ઘરોંમેં રહો. અબ (મક્કાસે મદીના કી) હિજરત તો ખત્મ હો ગઈ, લેકિન જિહાદ ઔર નિય્યત (જિહાદકી) બાકી હૈ. ઈસલિયે જબ તુમ લોગોંસે (અલ્લાહકી રાહમેં) નિકલનેકી માંગ કી જાએ, તો તુમ નિકલ જાયા કરો.[૨]

હઝરત તાઉસ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા (રદિ.) સે કહા ગયા કે જિસકી હિજરત નહીં હૈ, વોહ હલાક ઔર બરબાદ હો ગયા, તો હઝરત સફવાનને

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૩૩૩, ઈસાબા ૨-૩૧૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૩, બૈહકી ૯-૧૭

કસમ ખાઈ કે જબ તક વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હો નહીં આએંગે, વોહ અપના સર નહીં ધોએંગે. ચુનાંચે વોહ અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલ પડે. જબ મદીના પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મસ્જિદકે દરવાઝે પર પાયા તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝસે યેહ કહા ગયા હૈ કે જિસને હિજરત ન કી, વોહ હલાક હો ગયા, તો મૈંને કસમ ખાઈ કે જબ તક આપકી ખિદમતમેં હાઝિર ન હો જાઉંગા, ઉસ વક્ત તક મૈં અપના સર નહીં ધોઊંગા.

આપને ફરમાયા, સફવાનને ઈસ્લામ કે બારેમેં સુના ઔર ઉસકે દીન હોને પર દિલસે રાઝી હૈ. હિજરત તો મક્કા ફતહ હોને કે બા'દ ખત્મ હો ગઈ હૈ, લેકિન અબ જિહાદ ઔર (જિહાદકી) નિય્યત બાકી હૈ ઔર જબ તુમસે (અલ્લાહકી રાહમેં) નિકલ જાનેકી માંગ કી જાએ, તો તુમ નિકલ જાયા કરો.[૧]

હઝરત સાલેહ બિન બસીર બિન ફુદૈક (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે ઉનકે દાદા હઝરત ફુદૈક (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! લોગ યેહ કેહતે હૈં કે જિસને હિજરત ન કી, વોહ હલાક હો ગયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ફુદૈક ! નમાઝ કાયમ કરો, ઝકાત અદા કરો ઔર બુરાઈ છોડ દો ઔર અપની કૌમકી સરઝમીનમેં જહાં ચાહે રહો, તુમ મુહાજિર સમઝે જાઓગે. (ક્યૂંકે હિજરતકા હુક્મ ખત્મ હો ગયા હૈ ઔર દૂસરે હુક્મ બાકી હૈં, ઈસલિયે ઉન્હેં પૂરા કરો.)[૨]

હઝરત અતા બિન અબી રબાહ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર લૈસીકે સાથ હઝરત આઈશા (રદિ.) કી મુલાકાતકે લિયે ગયા. હમને આપસે હિજરતકે બારેમેં પૂછા.

આપને ફરમાયા, આજ હિજરત (કા હુક્મ બાકી) નહીં હૈ. (હિજરતકા હુક્મ ઉસ વક્ત થા) જબ મુસલમાનકો અપને દીન કે બારેમેં આઝમાઈશ કા ડર હોતા થા કે કહીં સખ્ત તક્લીફોંકી વજહસે છોડના ન પડ જાએ.)

ચુનાંચે મુસલમાન અપને દીન કો લેકર અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ભાગતા થા. આજ તો અલ્લાહને ઈસ્લામકો ગાલિબ કર દિયા. આજ મુસલમાન જહાં ચાહે અપને રબકી ઈબાદત કર સકતા હૈ, અલબત્તા જિહાદ ઔર (જિહાદ કી) નિય્યત બાકી હૈ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૮૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૩૧, બૈહકી ૯-૧૭

ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કી હિજરત

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘરવાલોં કી હિજરત

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હિજરત ફરમાઈ તો આપ હમેં ઔર અપની બેટિયોં કો પીછે (મક્કામેં) છોડ ગએ થે. જબ આપકો (મદીનામેં) કરાર હાસિલ હો ગયા તો આપને હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કો ભેજા ઔર ઉનકે સાથ અપને ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ (રદિ.) કો ભેજા ઔર ઉન દોનોં કો દો ઊંટ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે લેકર પાંચ સો (૫૦૦) દિરહમ ઈસલિયે દિયે થે કે ઝરૂરત પડે તો ઈનસે ઔર સવારીકે જાનવર ખરીદ લેં ઔર ઉન દોનોં કે સાથ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અબ્દુલ્લાહ બિન ઉરૈકિત કો દો યા તીન ઊંટ દેકર ભેજા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) કો યેહ ખત લિખા કે મેરી માં ઉમ્મે રૂમાન (રદિ.) કો ઔર મુઝે ઔર મેરી બહન હઝરત અસ્મા (રદિ.) જો કે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી બીવી થી, ઉનકો ઈન સવારિયોં પર બિઠાકર રવાના કર દે.

યે તીનોં હઝરાત (મદીનાસે) ઈકટ્ઠે રવાના હુએ ઔર જબ યે હઝરાત કુદૈદ પહોંચે તો હઝરત ઝૈદ બિન હારિસાને ઈન પાંચ સો (૫૦૦) દિરહમ કે તીન ઊંટ ખરીદે, ફિર યે સબ ઈકટ્ઠે મક્કામેં દાખિલ હુએ. ઈનકી હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ, વોહ ભી હિજરત કરના ચાહતે થે, ચુનાંચે યે સબ ઈકટ્ઠે (મક્કા સે) રવાના હુએ.

હઝરત ઝૈદ ઔર હઝરત રાફેઅ, હઝરત ફાતિમા, હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ ઔર હઝરત સૌદા બિન્તે રબીઆ (રદિ.) કો લેકર ચલે ઔર હઝરત ઝૈદને હઝરત ઉમ્મે અયમન ઔર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કો ભી એક ઊંટ પર સવાર કિયા.

જબ હમ બૈદા નામકી જગહ પર પહોંચે તો મેરા ઊંટ બિદક ગયા. મૈં હૌદજ મેં થી ઔર મેરે સાથ મેરી માં ભી ઉસ હૌદજ મેં થીં. મેરી માં કેહને લગીં, હાય બેટી ! હાય દુલ્હન ! (ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત આઈશા (રદિ.) કા નિકાહ હિજરતસે પેહલે હો ચુકા થા.) આખિર હમારા ઊંટ પકડા ગયા ઔર ઉસ વક્ત વોહ હરશા ઘાટી પાર કર ચુકા થા. બહરહાલ અલ્લાહ ને (હમેં) બચા લિયા.

ફિર હમ મદીના પહોંચ ગએ. મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે યહાં ઉતરી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં ઠહેરે. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની મસ્જિદ બના રહે થે ઔર મસ્જિદકે ચારોં તરફ ઘર તૈયાર કર રહે થે. ફિર ઈન ઘરોંમેં અપને ઘરવાલોંકો ઠહેરાયા. ફિર કુછ દિન હમ ઠહેરે રહે. આગે લંબી હદીસ હઝરત આઈશા (રદિ.) કી રૂખ્સતી કે બારેમેં ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

હૈસમી ને ઈસ હદીસમેં હઝરત આઈશા (રદિ.) સે યેહ નકલ કિયા હૈ કે હમ હિજરત કરકે ચલે. રાસ્તેમેં એક દુશ્વાર ગુઝાર (ખતરનાક) ઘાટીસે જબ હમારા ગુઝર હોને લગા તો જિસ ઊંટ પર મૈં થી, વોહ બહોત બુરી તરહ બિદકા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અપની માં કી યેહ બાત ન ભૂલૂંગી કે વોહ કેહ રહી થીં, હાય, છોટી-સી દુલ્હન ! ઔર વોહ ઊંટ બિદકતા હી ચલા ગયા.

ઈતને મેં મૈંને સુના, કોઈ કેહ રહા થા, ઉસકી નકીલ ફેંક દો, તો મૈંને ફેંક દી. વોહ વહીં ખડે હોકર ચક્કર ખાને લગા, ગોયા ઉસકે નીચે કોઈ ઈન્સાન (ઉસે પકડે હુએ) ખડા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સાહબઝાદી હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં (હિજરતકી) તૈયારી કર રહી થી કે મુઝસે હિન્દ બિન્તે ઉત્બા મિલી. ઔર વોહ કેહને લગી, અય મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી બેટી ! (તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ) ક્યા મુઝે યેહ ખબર નહીં પહોંચી કે તુમ અપને બાપ કે પાસ જાના ચાહતી હો ? મૈંને કહા, મેરા તો ઐસા ઈરાદા નહીં હૈ.

ઉસને કહા, અય મેરે ચચા કી બેટી ! ઐસા ન કરો. અગર તુમ્હેં અપને સફર કે લિયે કિસી સામાનકી ઝરૂરત હૈ યા અપને બાપ તક પહોંચને કે લિયે કુછ માલ કી ઝરૂરત હૈ તો મૈં તુમ્હારી યેહ ઝરૂરત પૂરી કર સકતી હૂં. મુઝસે મત છુપાઓ, ક્યૂંકે મર્દોં કા જો આપસમેં ઝગડા હૈ, વોહ ઔરતોં કે બીચ નહીં હૈ. હઝરત ઝૈનબ ફરમાતી હૈં કે મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે ઉન્હોંને યે સારી બાતેં કરને કે લિયે કહી થી, લેકિન મૈં ઉસસે ડર ગઈ, ઈસલિયે મૈંને ઉનકે સામને હિજરત કે ઈરાદેકા ઈન્કાર હી કિયા.

હઝરત ઈબ્ને ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે હઝરત ઝૈનબ (હિજરતકી) તૈયારી કરતી રહીં. જબ વોહ ઈસ તૈયારીસે ફારિગ હુઈ તો ઉનકે દેવર કિનાના બિન રબીઆ ઉનકે પાસ એક ઊંટ લાએ. યેહ ઉસ ઊંટ પર સવાર હો ગઈ. કિનાનાને અપની કમાન ઔર તરકશ લી ઔર દિન કી રોશનીમેં ઉનકે ઊંટકો આગે સે પકડ કર લે ચલે ઔર યેહ અપને હૌદજમેં બૈઠી હુઈ થીં.

કુરૈશ કે લોગોંમેં (ઉનકે જાને કા ચરચા હુઆ.) ચુનાંચે વોહ લોગ ઉનકી ખોજમેં નિકલ પડે. ઔર ઝીત્વા નામ કી જગહ પર ઉન્હેં પા લિયા. ઔર હબ્બાર બિન અસ્બદ ફહરી સબસે પેહલે ઉન તક પહોંચે. હબ્બાર ને હઝરત ઝૈનબકો નેઝેસે ડરાયા. વોહ હૌદજમેં થીં.

લોગ કેહતે હૈં કે વોહ ઉમ્મીદસે થીં, ચુનાંચે ઉનકા હમલ ગિર ગયા. ઉનકે દેવર કિનાનાને ઘુટનોં કે બલ બૈઠકર અપને તિરકશમેં સે સારે તીર નિકાલ કર સામને ડાલ દિયે ઔર

૧ ઈસ્તીઆબ ૪-૪૫૦, ઈસાબા ૪-૪૫૦, મજમઉઝ્ઝવાઈદ ૯-૨૨૭

ફિર કહા, તુમમેં સે જો આદમી ભી મેરે કરીબ આએગા, મૈં ઉસમેં એક તીર ઝરૂર ઘુસા દૂંગા. ચુનાંચે વોહ લોગ ઉનસે પીછે હટ ગએ.

અબૂ સુફયાન કુરૈશ કે બડે લોગોં કો લેકર આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય આદમી ! ઝરા અપની તીરંદાઝી રોકો, હમ તુમસે બાત કરના ચાહતે હૈં. ચુનાંચે વોહ રૂક ગએ. અબૂ સુફયાન આગે આકર ઉનકે પાસ ખડે હુએ ઔર કહા, તુમને ઠીક નહીં કિયા કે તુમ ઈસ ઔરતકો એલાનિયા સબકે સામને સે લેકર ચલે હો ઔર તુમ જાનતે હી હો કે (ઈનકે બાપ) મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી વજહસે હમેં કિતની મુસીબતેં ઔર તક્લીફેં ઉઠાની પડી હૈ. જબ તુમ ઉનકી બેટીકો એલાનિયા તમામ લોગોં કે સામને હમારે બીચસે લેકર જાઓગે તો લોગ યેહ સમઝેંગે કે યેહ સબ હમારી ઝિલ્લત ઔર કમઝોરીકી વજહસે હુવા હૈ (કે ઉનકી બેટી સબકે સામને યૂં ચલી ગઈ હૈ) ઔર મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! હમેં ઈનકો ઈનકે બાપસે રોકને કી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ ઔર ન હમ ઈનસે કોઈ બદલા લેના ચાહતે હૈં. ઈસલિયે અબ તો તુમ ઈસ ઔરત કો વાપસ લે જાઓ, યહાં તક કે જબ યેહ શોરો શગબ ઠંડા પડ જાએ ઔર લોગ યૂં કેહને લગેં કે હમને ઉનકી બેટી કો વાપસ કરાયા હૈ, તો ફિર ચુપકે સે ઈસે લે જાના ઔર ઈસકે બાપ કે પાસ પહોંચા દેના. ચુનાંચે કિનાના ને ઐસા હી કિયા.[૧]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ઝૈનબ કો લેકર એક આદમી (મક્કાસે) ચલા. કુરૈશ કે દો આદમી પીછેસે ઉન તક જા પહોંચે. ઈન દોનોંને ઉસ પર એક હમલા કિયા ઔર ઉસ પર ગાલિબ આ ગએ.

ચુનાંચે હઝરત ઝૈનબકો ઉન દોનોંને ધક્કા દિયા, જિસસે વોહ પત્થર પર ગિર ગઈ. (વોહ ઉમ્મીદસે થીં) ઉનકા હમલ ગિર ગયા ઔર ખૂન બેહને લગા ઔર લોગ ઉનકો અબૂ સુફયાન કે પાસ લે ગએ. વહાં બની હાશિમકી ઔરતેં (હઝરત ઝૈનબકી યેહ ખબર સુનકર) આઈ તો અબૂ સુફયાનને ઉનકો ઉન ઔરતોંકે હવાલે કિયા. ફિર ઈસકે કુછ અર્સેકે બા'દ યેહ હિજરત કરકે (મદીના) આઈ ઔર યે બરાબર બિમાર રહીં, યહાં તક કે ઈસી બીમારીમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. સબ મુસલમાન ઉન્હેં શહીદ સમઝતે થે.[૨]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પ્યારી બીવી હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ મક્કાસે મદીના તશરીફ લાએ તો આપકી બેટી હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) મક્કા સે કિનાના યા ઈબ્ને કિનાના કે સાથ રવાના હુઈ. મક્કા વાલે ઉનકી ખોજમેં નિકલ પડે.

ચુનાંચે હબ્બાર બિન અસ્વદ ઉન તક પહોંચ ગયા ઔર અપના નેઝા ઉનકે ઊંટકો મારતા રહા, યહાં તક કે ઉનકો નીચે ગિરા દિયા, જિસસે ઉનકા હમલ ગિર ગયા. ઉન્હોંને સબ્રો તહમ્મુલ સે કામ લિયા ઔર ઉન્હેં ઉઠાકર લાયા ગયા.

---

૧ બિદાયા ૩-૩૩૦
૨ હૈસમી ૯-૨૧૬

બનૂ હાશિમ ઔર બનૂ ઉમૈયામેં ઉનકે બારેમેં આપસમેં ઝગડા હો ગયા. બનૂ ઉમૈયા કેહતે થે કે હમ ઈનકે ઝયાદા હકદાર હૈં, ક્યૂંકે વોહ ઉનકે ચચેરે ભાઈ હઝરત અબુલ આસકે નિકાહમેં થીં. આખિર યેહ હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ કે પાસ રેહતી થીં ઔર વોહ ઉનસે કહા કરતીં થીં કે યેહ સબ તુમ્હારે બાપ (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી વજહસે હુવા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈદ બિન હારિસાકો ફરમાયા, ક્યા તુમ (મક્કા) જાકર ઝૈનબ કો લે નહીં આતે ?

ઉન્હોંને કહા, ઝરૂર, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ !

આપને ફરમાયા, તુમ મેરી અંગૂઠી લો. યેહ ઉનકો (નિશાની કે તૌર પર) દે દેના. હઝરત ઝૈદ (મદીનાસે) ચલ દિયે ઔર (હઝરત ઝૈનબ તક ચુપકેસે બાત પહોંચાનેકી) અલગ-અલગ તદબીરેં કરતે રહે. ચુનાંચે ઉનકી યેહ ચરવાહે સે મુલાકાત હુઈ. ઉસસે પૂછા કે તુમ કિસકે ચરવાહે હો ? ઉસને કહા, અબુલ આસ કા.

હઝરત ઝૈદ ને કહા, યે બકરીયાં કિસકી હૈં ? ઉસને કહા, ઝૈનબ બિન્તે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કી હૈં. હઝરત ઝૈદ (ઉસે માનૂસ કરને કે લિયે) કુછ દેર ઉસકે સાથ ચલતે રહે, ફિર ઉસસે કહા, ક્યા યેહ હો સકતા હૈ કે તુમકો મૈં કોઈ ચીઝ દૂં, વોહ તુમ હઝરત ઝૈનબ કો પહોંચા દો ઔર ઉસકા કિસી સે ઝિક્ર ન કરો ?

ઉસને કહા, હાં. ચુનાંચે ઉસે વોહ અંગૂઠી દે દી, જિસે હઝરત ઝૈનબ ને પેહચાન લિયા. ઉન્હોંને ચરવાહે સે પૂછા, તુમ્હેં યેહ અંગૂઠી કિસને દી ? ઉસને કહા, એક આદમી ને.

હઝરત ઝૈનબ ને કહા, ઉસ આદમી કો તુમને કહાં છોડા ?

ઉસને કહા, ફ્લાં જગહ. ફિર હઝરત ઝૈનબ ચુપ હો ગઈ. જબ રાત હુઈ તો ચુપકે સે હઝરત ઝૈદ કી તરફ ચલ પડીં, જબ યેહ ઉનકે પાસ પહોંચી તો ઉનસે હઝરત ઝૈદ ને કહા, તુમ મેરે આગે ઊંટ પર સવાર હો જાઓ.

ઉન્હોંને કહા, તુમ મેરે આગે સવાર હો જાઓ. ચુનાંચે આગે હઝરત ઝૈદ સવાર હુએ ઔર યેહ ઉનકે પીછે બૈઠીં. (ઉસ વક્ત તક પરદા ફર્ઝ નહીં હુવા થા) ઔર મદીના પહોંચ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે બારે મેં ફરમાયા કરતે થે કે મેરી બેટિયોં મેં સે યેહ સબસે અચ્છી બેટી હૈ, જિસે મેરી વજહસે બહોત ઝયાદા તક્લીફ ઉઠાની પડી.

જબ યેહ હદીસ હઝરત અલી બિન હુસૈન તક પહોંચી તો વોહ હઝરત ઉરવહ કે પાસ આએ ઔર પૂછા, વોહ કૌનસી હદીસ હૈ જિસકે બારેમેં મુઝે ખબર મિલી હૈ કે તુમ ઉસે બયાન કરકે હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કા દર્જા કમ કર દેતે હો ?

હઝરત ઉરવહને ફરમાયા , અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે યેહ બાત બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે જો કુછ મશ્રિક ઔર મગરિબકે બીચ હૈ, વોહ સબ મુઝે મિલ જાએ ઔર મૈં (ઉસકે બદલે મેં) હઝરત ફાતિમાકા ઝરાસા ભી દર્જા કમ કર દૂં. બહરહાલ મૈં આજકે બા'દ યેહ હદીસ કભી બયાન નહીં કરૂંગા.[૧]

૧ હૈસમી ૯-૨૧૩

હઝરત દુર્રા બિન્તે અબૂ લહબ (રદિ.) કી હિજરત

હઝરત ઈબ્ને ઉમર, હઝરત અબૂ હુરૈરહ ઔર હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત દુર્રા બિન્તે અબૂ લહબ (રદિ.) હિજરત કરકે (મદીના) આઈ ઔર હઝરત રાફેઅ બિન મુઅલ્લા ઝુરકી (રદિ.) કે ઘરમેં ઠહેરીં. કબીલા બનૂ ઝુરૈકકી જો ઔરતેં ઉનકે પાસ આકર બૈઠીં ઉન્હોંને ઉનસે કહા તુમ ઉસી અબૂ લહબ કી બેટી હો જિસકે બારે મેં અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ....

تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ○ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ○

તબ્બતયદા અબી લહબિંવ્વ તબ્બ. મા અગના અન્હુ માલુહૂ વમા કસબ.

"ટૂટ ગએ હાથ અબૂ લહબ કે ઔર ટૂટ ગયા વોહ આપ. કામ ન આયા ઉસકો માલ ઉસકા ઔર ન જો ઉસને કમાયા. " ઈસલિયે તુમ્હારી હિજરત તુમ્હારે કામ ન આએગી.

હઝરત દુર્રા ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઉન ઔરતોંકી શિકાયત કી ઔર જો ઉન્હોંને કહા થા, વોહ આપકો બતાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો તસલ્લી દી ઔર ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. ફિર લોગોંકો ઝુહરકી નમાઝ પળ્હાઈ ઔર મિમ્બર પર થોડી દેર બૈઠે ઔર ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ કે મુઝે મેરે ખાનદાન વાલોંકે બારેમેં તક્લીફ પહોંચાઈ જા રહી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! મેરી શફાઅત કિયામતકે દિન હા ઔર હકમ ઔર સુદા ઔર સલહબ કબીલોં કો ભી નસીબ હોગી (તો મેરે ખાનદાનકો તો સબસે પેહલે નસીબ હોગી).[૧]

પીછે હઝરત અબૂ સલમાકી હિજરતકે બયાનમેં હઝરત ઉમ્મે સલમાકી હિજરતકા, ઈસી તરહ હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ ઔર સહાબા કિરામકી હબ્શા કો હિજરત કરને કે બયાનમેં હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ ઔર ઉમ્મે અબ્દુલ્લાહ લૈલા બિન્તે અબી હસમાકી હિજરત કા બયાન ગુઝર ચુકા હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) ઔર દૂસરે બચ્ચોં કી હિજરત

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ સન પાંચ હિજરી મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ. હમ લોગ ગઝવએ અહઝાબ કે સાલ

૧ હૈસમી ૯-૨૫૭

કુરૈશ કે સાથ નિકલે થે. મૈં અપને ભાઈ ફઝલ કે સાથ થા ઔર હમારે સાથ હમારે ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ ભી થે. જબ હમ અરજ પહોંચે તો હમ લોગ રાસ્તા ભૂલ ગએ ઔર રકૂબા ઘાટી કે બજાએ હમ જસજાસા ચલે ગએ, યહાં તક કે હમ કબીલા બનૂ અમ્ર બિન ઔફ કે યહાં આ નિકલે ઔર ફિર મદીના પહોંચ ગએ ઔર હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ખંદકમેં પાયા. ઉસ વક્ત મેરી ઉમ્ર આઠ સાલ થી ઔર મેરે ભાઈ કી ઉમ્ર તેરહ સાલ થી.[૧]

---

૧ હૈસમી ૬-૬૪

નુસરત કા બાબ

સહાબા કિરામ કો દીને મતીન ઔર સીધે રાસ્તે કી નુસરત (મદદ) કરના કિસ તરહ હર ચીઝસે ઝયાદા મેહબૂબ થા ઔર દુન્યાકી ઈઝઝત પર ઉનમેં સે કોઈ ઈતના ફખ્ર નહીં કરતા થા (જિતના કે વોહ ઈસ નુસરત પર ફખ્ર કરતે થે ઔર કિસ તરહસે ઉન્હોંને દીનકી નુસરતકી વજહસે દુન્યાકી લઝઝતોંકો છોડા, ગોયા કે ઉન્હોંને યેહ સબ કુછ અલ્લાહકી રઝા હાસિલ કરને ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુકમ પર ચલનેકે લિયે કિયા

હઝરાત અન્સાર (રદિ.) કી દીન કી નુસરત કી શુરૂઆત

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર સાલ અપને આપકો અરબકે કબીલોં પર પેશ ફરમાતે કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો અપની કૌમમેં લે જાકર ઠહેરાએં તાકે આપ અલ્લાહકા કલામ ઔર પૈગામ પહોંચા સકેં ઔર ઉન્હેં (ઈસકે બદલેમેં) જન્નત મિલેગી. લેકિન અરબકા કોઈ કબીલા ભી આપકી ઈસ બાતકો નહીં માનતા થા, યહાં તક કે જબ અલ્લાહકા યેહ ઈરાદા હુવા કે અપને દીનકો ગાલિબ ફરમા દેં ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ ફરમા દેં ઔર અપને વા'દેકો પૂરા ફરમા દેં તો અલ્લાહ આપકો અન્સારકે ઈસ કબીલેકે પાસ લે આએ ઔર ઉન્હોંને આપકી દઅવતકો કુબૂલ કર લિયા ઔર અલ્લાહને ઉનકે વતનકો અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે હિજરતકી જગહ બના દી.[૧]

---

૧ હૈસમી ૬-૪૫

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં હજ કે મૌસમમેં અપને આપકો અરબકે એક-એક કબીલે પર પેશ ફરમાતે, લેકિન કોઈ ભી આપકી બાત ન માનતા, યહાં તક કે અલ્લાહ અન્સારકે ઈસ કબીલેકો (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં) લે આએ, ક્યૂંકે અલ્લાહને યેહ સઆદત ઔર શરાફત ઉનકે લિયે મુકદ્દર ફરમા રખી થી. ચુનાંચે ઈન લોગોંને આપકો ઠિકાના દિયા ઔર આપકી નુસરત કી. અલ્લાહ હી ઉનકો અપને નબી કી તરફસે બેહતરીન જઝા અતા ફરમાએ.[1]

જમઉલ ફવાઈદ મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ઈસ હદીસમેં યેહ ઈઝાફા ભી હૈ (કે હઝરત ઉમર ફરમાતે હૈં) કે અલ્લાહકી કસમ ! હમને અન્સારસે જો વા'દા કિયા થા, વોહ હમને પૂરા નહીં કિયા. હમને ઉનસે કહા થા કે હમ લોગ અમીર હોંગે ઔર તુમ લોગ વઝીર. અગર મૈં ઈસ સાલકે આખિર તક ઝિંદા રહા તો મેરા હર ગવર્નર અન્સારી હી હોગા.[2]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હજ કે મૌસમ મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને આપકો લોગોં પર પેશ ફરમાતે થે ઔર ઉનસે કેહતે થે, હૈ કોઈ ઐસા આદમી જો મુઝે અપની કૌમમેં લે જાએ ? ક્યૂંકે કુરૈશને મુઝે અપને રબકા કલામ પહોંચાનેસે રોક દિયા હૈ.

ચુનાંચે એક બાર હમદાન કબીલે કા એક આદમી આપકી ખિદમતમેં આયા. આપને ઉસસે પૂછા, તુમ કૌનસે કબીલે કે હો ?

ઉસને કહા, હમદાન કા.આપને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારી કૌમકે પાસ હિફાઝતકા ઈન્તિઝામ હૈ ?

ઉસને કહા, જી હાં, ફિર ઉસ આદમી કો યેહ ખતરા હુવા કે (વોહ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સાથ લે જાને કા ઔર ઉનકી હિફાઝતકા વા'દા કર લે ઔર) કૌમ વાલે ઉસકે ઈસ વા'દે કો ન માનેં, ચુનાંચે ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર કહા કે મૈં અભી તો જાકર અપની કૌમ કો બતાઉંગા ઔર અગલે સાલ આપકે પાસ આઉંગા. (ફિર આપકો બતાઉંગા)

આપને ફરમાયા, અચ્છા ઔર અન્સારકા વફ્દ રજબમેં આયા.[3]

પીછે નુસરત પર બૈઅતકે બાબમેં ઈમામ અહમદ કી રિવાયતસે હઝરત જાબિર (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કામેં દસ સાલ ઈસ તરહ ગુઝારે કે આપ લોગોં કે પાસ હજ કે મૌકે પર ઉનકી કિયામગાહોં મેં ઉકાઝ ઔર મજન્ના કે બાઝારોંમેં જાયા કરતે થે ઔર ઉનસે ફરમાતે, કૌન મુઝે ઠિકાના દેગા ઔર કૌન મેરી મદદ કરેગા, તાકે મૈં અપને રબ કા પૈગામ પહોંચા સકૂં ઔર ઉસે (ઉસકે બદલે મેં) જન્નત મિલેગી.

ચુનાંચે આપકો કોઈ ઐસા આદમી ન મિલતા, જો આપકો ઠિકાના દે ઔર આપકી મદદ કરે (બલકે આપકી મુખાલફત ઈસ હદ તક ફૈલ ગઈ થી) કે કોઈ આદમી યમન યા

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૪
૨ જમઉલ ફવાઇદ ૩-૩૦, મજમઉઝ્ઝવાઇદ ૬-૪૨
૩ હૈસમી ૬-૩૫, ફત્હુલ બારી ૭-૧૫૬

મુઝરસે (મક્કા કે લિયે) રવાના હોને લગતા તો ઉસકી કૌમકે લોગ ઔર ઉસકે રિશ્તેદાર ઉસકે પાસ આકર ઉસે કેહતે કે કુરૈશ કે નવજવાન સે બચકર રેહના, કહીં વોહ તુમ્હેં ફિત્નેમેં ન ડાલ દે ઔર આપ લોગોંકી કિયામગાહોં કે દર્મિયાનમેં સે ગુઝરતે, તો લોગ આપકી તરફ ઊંગલિયોંસે ઈશારા કરતે, યહાં તક કે અલ્લાહને યસરિબસે હમેં આપકે પાસ ભેજ દિયા.

હમ આપકો ઠિકાના દેને કે લિયે તૈયાર હો ગએ ઔર હમને આપકી તસ્દીક કી. ફિર હમારે આદમી એક-એક કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાતે રહે ઔર આપ પર ઈમાન લાતે રહે ઔર આપ ઉનકો કુર્આન સિખાતે રહે. વહાં સે વોહ આદમી મુસલમાન હોકર અપને ઘર વાપસ આતા તો ઉસકે ઈસ્લામકી વજહ સે ઉસકે ઘરવાલે મુસલમાન હો જાતે, યહાં તક કે અન્સારકે હર મુહલ્લેમેં મુસલમાનોંકી એક જમાઅત ઐસી તૈયાર હો ગઈ, જો અપને ઈસ્લામકો ઝાહિર કરતી થી. ફિર ઉન સબને મિલકર મશ્વરા કિયા ઔર હમને કહા કે કબ તક હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ઐસે હી છોડ રખેં કે આપ યૂં હી લોગોં મેં ફિરતે રહેં ઔર મક્કા કે પહાડોંમેં આપકો ધુત્કારા જાતા રહે ઔર આપકો ડરાયા જાતા રહે.

ચુનાંચે હમારે સત્તર આદમી ગએ ઔર હજ કે મૌસમમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હમને આપસે શઅ્બે અકબા મેં મિલના તય કિયા. ચુનાંચે હમ વહાં એક-એક, દો-દો આદમી હોકર સબ ઈકઠ્ઠે હો ગએ ઔર હમને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપસે કિસ ચીઝ પર બૈઅત કરેં ? આગે પૂરી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હજ કા ઝમાના આયા તો અન્સારકે કુછ લોગ હજકે લિયે ગએ. ચુનાંચે બનૂ માઝિન બિન નજ્જારકે હઝરત મુઆઝ બિન અફરા ઔર હઝરત અસ્અદ બિન ઝુરારહ ઔર બનૂ ઝુરૈકકે હઝરત રાફેઅ બિન માલિક ઔર હઝરત ઝકવાન બિન અબ્દુલ કૈસ ઔર બનૂ અબ્દુલ અશહલકે અબુલ હૈસમ બિન તૈહાન ઔર બનૂ અમ્ર બિન ઔફ કે હઝરત ઉવૈમ બિન સાઈદા (રદિ.) હજ કે લિયે ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ઉનકો બતાયા કે અલ્લાહને ઉન્હેં નુબૂવ્વત ઔર શરાફતસે નવાઝા હૈ ઔર ઉન્હેં કુર્આન પઢકર સુનાયા. જબ ઉન્હોંને આપકી બાત સુની તો સબ ખામોશ હો ગએ ઔર ઉનકે દિલ આપકી દઅવત પર મુત્મઈન હો ગએ ઔર ચૂંકે ઉન્હોંને અહલે કિતાબસે આપકી ખૂબિયોં ઔર આપકી દઅવતકે બારે મેં સુન રખા થા, ઈસલિયે વોહ સુનતે હી આપકો પેહચાન ગએ ઔર આપકી તસ્દીક કી ઔર આપ પર ઈમાન લાએ ઔર યે લોગ ખૈરકો આમ કરનેકા ઝરીઆ બને.

ફિર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે આપ જાનતે હૈં કે હમારે યહાં ઔસ ઔર ખઝરજમેં કત્લો ગારત કા સિલસિલા ચલ રહા હૈ ઔર હમ ઉસ ચીઝ કો પસંદ કરતે હૈં જિસકે ઝરીએ અલ્લાહ આપકે કામકો સહી રૂખ પર લે આએ (યા'ની હમ આપકો અપને યહાં લે જાના ઔર આપકી નુસરત કરના ચાહતે હૈં) ઔર હમ

---

૧ હાકિમ ૨-૬૨૫

અલ્લાહકે લિયે ઔર આપકે લિયે હર તરહ કી મેહનત કરને કો તૈયાર હૈં ઔર જો આપકી રાય હૈ, હમ ભી આપકો ઉસી કા મશ્વરા દેતે હૈં, લેકિન અભી આપ અલ્લાહકે ભરોસે પર (યહાં મક્કામેં હી) ઠહેરે રહેં. ઈતનેમેં હમ અપની કૌમકે પાસ વાપસ જાકર ઉનકો આપકી બાત બતાએંગે ઔર ઉનકો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દઅવત દેંગે. હો સકતા હૈ અલ્લાહ હમારી આપસમેં સુલહ કરા દે ઔર હમારા આપસમેં જોડ પૈદા કર દે, ક્યૂંકે આજકલ તો હમ એક દૂસરેસે દૂર હૈં ઔર હમારે આપસમેં બુગ્ઝો અદાવત હૈ. અગર આજ આપ હમારે યહાં તશરીફ લે આતે હૈં ઔર અભી હમારી આપસમેં સુલહ ન હુઈ હો તો હમ સબ આપ પર જુડ નહીં સકેંગે ઔર એક જમાઅત નહીં બન સકેંગે. હમ અગલે સાલ હજ (કે ઝમાનેમેં આપસે મિલને) કા વા'દા કરતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકી યેહ બાત પસંદ આઈ.

વોહ લોગ અપની કૌમકે પાસ વાપસ ગએ ઔર અપની કૌમકો ચુપકે-ચુપકે દઅવત દેને લગે ઔર ઉનકો અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખબર દી ઔર અલ્લાહ ને જો પૈગામ દેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ભેજા હૈ ઔર કુર્આન સુનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જિસકી દઅવત દી હૈ, વોહ સબ અપની કૌમ કો બતાયા.

(ઈન લોગોં કી મેહનત ઔર દઅવતકા નતીજા યેહ હુવા કે) અન્સાર કે હર મુહલ્લેમેં કુછ ન કુછ લોગ મુસલમાન ઝરૂર હો ચુકે થે. આગે વૈસી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ જૈસી હદીસ હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કે દઅવત દેને કે બાબમેં ગુઝર ચુકી હૈ.[૧]

હઝરત યહયા બિન સઈદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અન્સારકી એક બુઢિયા કો યેહ કેહતે હુએ સુના કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો દેખા કે વોહ હઝરત સિરમા બિન કૈસ (રદિ.) કે પાસ ઈન શઅરોં કો સીખને કે લિયે બાર-બાર જાતે થે.

ثَوٰى فِىْ قُرَيْشٍ بِضْعَ عَشَرَةَ حِجَّةً   يُذَكِّرُلَوْ اَلْفٰى صَدِيْقًا مُّوَاتِيًا

"આપ કુરૈશમેં દસ સાલ સે ઝયાદા ઠહેરે રહે ઔર ઈસ સારે અર્સેમેં આપ નસીહત ઔર તબ્લીગ ફરમાતે રહે (ઔર આપ યેહ ચાહતે થે કે) કોઈ મુવાફકત કરને વાલા દોસ્ત આપકો મિલ જાએ."

وَيَعْرِضُ فِىْ اَهْلِ الْمَوَاسِمِ نَفْسَهٗ   فَلَمْ يَرَمَنْ يُّؤْوِىْ وَلَمْ يَرَ دَاعِيًا

"ઔર આપ હજ પર આનેવાલોં પર અપને આપકો પેશ ફરમાતે થે, લેકિન ન આપકો ઠિકાના દેનેવાલા નઝર આતા ઔર ન અપને યહાં આને કી દઅવત દેનેવાલા."

فَلَمَّا اَتَانَا وَاسْتَقَرَّتْ بِهِ النَّوٰى   وَاَصْبَحَ مَسْرُوْرًا بِطَيْبَةَ رَاضِيًا

"જબ આપ હમારે પાસ તશરીફ લાએ ઔર આપ વહાં ઠહેર ગએ ઔર તૈબામેં બડે ખુશ ઔર રાઝી હો ગએ."

وَاَصْبَحَ مَايَخْشٰى ظُلَامَةَ ظَالِمٍ   بَعِيْدٍ وَّمَايَخْشٰى مِنَ النَّاسِ بَاغِيًا

૧ હૈસમી ૬-૪૨

"ઔર આપકો ન કિસી દૌર કે ઝાલિમસે કિસી ચીઝકો ઝુલ્મ કે સાથ લે લેનેકા ખતરા રહા ઔર ન લોગોંસે બગાવત કા ખતરા."

بَذَلْنَا لَهُ الْاَمْوَالَ مِنْ جُلِّ مَالِنَا وَاَنْفُسَنَا عِنْدَالْوَغٰى وَالتَّاسِيَا

"તો હમને (દુશ્મનોંસે) લડાઈ કે વક્ત ઔર (મુહાજિર મુસલમાનોંકી) ગમખ્વારી કે વક્ત અપની જાનો માલ કા બડા હિસ્સા ખર્ચ કર દિયા."

نُعَادِالَّذِیْ عَادٰی مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ بِحَقٍّ وَّاِنْ كَانَ الْحَبِيْبَ الْمُوَاتِيَا

"ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તમામ લોગોંમેં સે જિસસે દુશ્મની રખેંગે, હમ ભી ઉસસે પક્કી દુશ્મની રખેંગે, ચાહે વોહ આદમી હમારા મેહબૂબ ઔર મુવાફિક હી ક્યૂં ન હો. "

وَنَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ لَاشَيْءَ غَيْرُهٗ وَاَنَّ كِتَابَ اللّٰهِ اَصْبَحَ هَادِيًا

"ઔર હમેં યકીન હૈ કે અલ્લાહકે અલાવા કોઈ ચીઝ (મઅબૂદ) નહીં હૈ ઔર અલ્લાહકી કિતાબ હમેં સહી રાસ્તા દિખાને વાલી હૈ."[૧]

હઝરાત મુહાજિરીન ઔર અન્સાર (રદિ.) કા આપસ મેં ભાઈચારા

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) જબ મદીના આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનમેં ઔર હઝરત સઅદ બિન રબીઅ (રદિ.) મેં ભાઈચારા કરા દિયા. હઝરત સઅદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાનસે કહા, અય મેરે ભાઈ ! મૈં મદીનેમેં સબસે ઝયાદા માલ વાલા હૂં. તુમ દેખકર (અપની પસંદકા) મેરા આધા માલ લે લો ઔર મેરી દો બીવિયાં હૈં, તુમ દેખ લો, ઉનમેં સે જો તુમ્હેં પસંદ આએ, મૈં ઉસે તલાક દે દૂંગા, (તુમ ઉસસે શાદી કર લેના)

તો અબ્દુર્રહમાનને કહા, તુમ્હારે ઘરવાલોંમેં ઔર તુમ્હારે માલમેં અલ્લાહ બરકત ફરમાએ. મુઝે તો બાઝારકા રાસ્તા બતા દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને બાઝારકા રાસ્તા બતા દિયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાનને બાઝારમેં જાકર ખરીદના-બેચના શુરૂ કર દિયા, જિસમેં ઉનકો નફા હુવા. ચુનાંચે વોહ કુછ પનીર ઔર ઘી લેકર આએ. કુછ દિનોં વોહ યૂં હી તિજારત કરતે રહે. ઈસકે બા'દ એક દિન આએ તો ઉન (કે કપડોં) પર ઝાફરાન લગા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને એક ઔરતસે શાદી કર લી હૈ. (ઉસ ઝમાનેમેં શાદી કે મૌકે પર ઝાફરાન લગાનેકા ચલન થા)

૧ હાકિમ ૨-૬૨૫

આપને ફરમાયા, તુમને ઉસકો કિતના મહર દિયા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, એક ગુઠલી કે બરાબર સોના. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વલીમા કરો, ચાહે એક હી બકરી હો. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ફરમાતે હૈં કે (મેરી તિજારતમેં બરકત કા યેહ હાલ થા કે) અગર મૈં કોઈ પત્થર ભી ઉઠાતા, તો મુઝે ઉસસે સોના ઔર ચાંદી હાસિલ હોને કી ઉમ્મીદ હો જાતી થી.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુહાજિરીન જબ મદીના આએ તો શુરૂમેં અન્સારીકા વારિસ મુહાજિર હોતા થા, ઉસકે રિશ્તેદાર વારિસ નહીં હોતે થે, ઔર યેહ ઉસ ભાઈચારાકી વજહસે થા, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનમેં કરાયા થા. જબ યેહ આયત ઉતરી.....

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ **વલિકુલ્લિન જઅલ્ના મવાલિય**

તો ફિર મુહાજિર કા (ભાઈ બનાને કે ઝરીએ) અન્સારી કા વારિસ બનના મન્સૂખ હો ગયા.[૨]

ઈસ રિવાયત મેં તો યેહી હે કે હલીફ (દોસ્ત) કી મીરાસ ઈસ આયતસે મન્સૂખ હુઈ, લેકિન અગલી રિવાયતસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઈસ મીરાસકો મન્સૂખ કરનેવાલી આયત યેહ હૈ.

وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ **વઊલુલ્ અરહામિ બઅદુહુમ અવ્લા બિબઅ્દિન**

હાફિઝ ઈબ્ને હજર કેહતે હૈં, યેહ રિવાયત ઝયાદા ભરોસેકી હૈ ઔર યેહ ભી હો સકતા હૈ કે ઈસ મીરાસકા મન્સૂખ હોના, દો બારમેં હુવા હો કે શુરૂમેં તો સિર્ફ ભાઈચારા વાલા હી વારિસ હોતા હો ઔર રિશ્તેદાર વારિસ ન હોતા હો. જબ "વલિ કુલ્લિન જઅલ્ના મવાલિય" વાલી આયત ઉતરી તો ભાઈચારા કરનેકે સાથ રિશ્તેદાર ભી વારિસ હોને લગ ગએ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી રિવાયતકા યેહી મતલબ લિયા જાએગા. ફિર સૂરએ અહઝાબ કી આયત....

وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ **વઊલુલ્ અરહામિ બઅદુહુમ અવ્લા બિબઅ્દિન**

કે નાઝિલ હોને પર ભાઈચારા કરનેકા વારિસ હોના મન્સૂખ હો ગયા ઔર મીરાસ સિર્ફ રિશ્તેદારોંકે લિયે હો ગઈ ઔર ભાઈચારા વાલેકે લિયે સિર્ફ યેહ રેહ ગયા કે અન્સારી ઉસકી મદદ કરેગા ઔર ઉસકો કુછ દિયા કરેગા. ઈસ તરહ તમામ હદીસોંકા મતલબ અપની-અપની જગહ ઠીક હો જાતા હૈ.[૩]

તાબિઈનકી એક જમાઅત બયાન કરતી હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો આપને મુહાજિરીનકા આપસમેં ભી ભાઈચારા કરાયા ઔર

---

૧ બિદાયા ૩-૨૨૮, ઈસાબા ૨-૨૬, ઈબ્ને સઅદ ૩-૮૯
૨ બુખારી
૩ ફત્હુલ બારી ૭-૯૧

મુહાજિરીન ઔર અન્સારકા ભી આપસમેં ભાઈચારા કરાયા કે વોહ એક દૂસરેકી ગમખ્વારી કરેંગે.

ચુનાંચે વોહ એક દૂસરેકે વારિસ બનતે થે ઔર યે નવ્વે થે, કુછ મુહાજિરીન મેં સે કુછ અન્સાર મેં સે ઔર કુછ કેહતે હૈં કે યે સો આદમી થે ઔર જબ "ઉલુલ અરહામ" વાલી આયત ઉતરી તો ઈસ ભાઈચારાકી વજહસે ઉનમેં આપસમેં જો વિરાસત ચલ રહી થી, વોહ ખત્મ હો ગઈ.[૧]

અન્સાર કા મુહાજિરીન કે લિયે માલી ઈસાર

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અન્સારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે (હમારે) ખજૂરોં કે બાગ હમારે ઔર હમારે (મુહાજિર) ભાઈયોંકે બીચ બાંટ દેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે (ઉન બાગોંમેં) મેહનત તો સારી તુમ કરો, હમ (મુહાજિરીન) ફલમેં તુમ્હારે શરીક હો જાએંગે.

અન્સાર ને કહા, "સમિઅના વ અતઅના" યા'ની "હમને આપકી બાત દિલસે સુની ઔર ઉસે હમને માન લિયા. જૈસે આપ કહેંગે, વૈસે કરેંગે."

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારસે ફરમાયા, તુમ્હારે (મુહાજિર) ભાઈ અપને માલ ઔર ઔલાદ છોડકર તુમ્હારે પાસ આએ હૈં. અન્સારને કહા, હમ અપને માલ ઝમીનો બાગ અપને ઔર મુહાજિર ભાઈયોંમેં બાંટ લેતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઈસકે અલાવા કુછ ઔર ભી તો હો સકતા હૈ. અન્સારને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ ક્યા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યે મુહાજિરીન ખેતી બાડી કા કામ નહીં જાનતે હૈં, ઈસલિયે ખેતીકા કામ તો સારા તુમ કરો ઔર ફલમેં તુમ ઉનકો શરીક કર લો. અન્સારને કહા, ઠીક હૈ.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુહાજિરીનને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જિસ કૌમકે પાસ હમ લોગ આએ હૈં, હમને ઈન જૈસી અચ્છી કૌમ નહીં દેખી હૈ કે ઉનકે પાસ થોડાસા માલ ભી હો, તો બહોત અચ્છે તરીકેસે હમદર્દી ઔર ગમખ્વારી કરતે હૈં ઔર અગર ઝયાદા માલ હો તો ખૂબ ઝયાદા ખર્ચ કરતે હૈં ઔર (ખેતી-બાડી ઔર બાગોંકો સંભાલનેકી) મેહનત તો સારી વોહ ખૂદ કરતે હૈં, હમેં મેહનત નહીં કરને

---

૧ ફત્હુલ બારી ૭-૧૯
૨ બુખારી ૧-૩૧૨, બિદાયા ૩-૩૩૮

દેતે હૈં ઔર ફલમેં હમેં વોહ અપના શરીક કર લેતે હૈં. હમેં તો યેહ ખતરા હો રહા હૈ કે વોહ સારા સવાબ લે જાએંગે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં (વો સારા સવાબ નહીં લે જા સકતે) જબ તક તુમ ઉનકી તારીફ કરતે રહોગે ઔર ઉનકે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કરતે રહોગે.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અન્સાર જબ અપની ખજૂરેં (પેડોંસે) કાટ લેતે, તો અપની ખજૂરોંકે દો હિસ્સે બના લેતે, જિનમેંસે એક હિસ્સા દૂસરેસે કમ હોતા ઔર દોનોંમેં સે જો હિસ્સા કમ હોતા, ઉસકે સાથ ખજૂરકી શાખેં મિલા દેતે (તાકે ઝયાદા મા'લૂમ હોં) ઔર ફિર મુહાજિર મુસલમાનોંસે કેહતે કે ઈન દોનોં હિસ્સોંમેં જો ચાહે લે લો, તો (ઈસારકે જઝબેસે) વોહ બગૈર શાખોં વાલા હિસ્સા લે લેતે જો દેખનેમેં કમ નઝર આતા, લેકિન હકીકતમેં વોહ ઝયાદા હોતા થા, ઈસ તરહ અન્સારકો શાખોં વાલા હિસ્સા મિલ જાતા, જો દેખનેમેં ઝયાદા નઝર આતા ઔર હકીકતમેં કમ હોતા થા.

ખૈબરકી ફતહ તક ઈન લોગોંકા આપસમેં યેહી (ઈસાર વાલા) મા'મૂલ રહા. જબ ખૈબર ફતહ કર લિયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારસે ફરમાયા, તુમ્હારે ઉપર જો હમારી નુસરતકા હક થા, વોહ તુમને પૂરા-પૂરા અદા કર દિયા. અબ અગર તુમ ચાહો તો તુમ યૂં કર લો કે અપના ખૈબરકા હિસ્સા તુમ ખુશી-ખુશી મુહાજિરીનકો દે દો ઔર (મદીનાકે બાગોંકે) સારે ફલ તુમ ખૂદ રખ લિયા કરો (ઔર મુહાજિરીનકો અબ ઉનમેં સે કુછ ન દિયા કરો, યૂં મદીનેકા સારા ફલ તુમ્હારા હો જાએગા ઔર ખૈબરકા સારા ફલ મુહાજિરીન કા હો જાએગા)

અન્સારને કહા, (હમેં મંઝૂર હૈ) આપને હમારે ઝિમ્મે અપને કઈ કામ લગાએ થે ઔર હમારી યેહ બાત આપને અપને ઝિમ્મે લી થી કે હમેં (ઈસકે બદલેમેં) જન્નત મિલેગી, તો જો કામ આપને હમારે ઝિમ્મે લગાએ થે, વોહ હમને સારે કર દિયે. અબ હમ ચાહતે હૈં કે હમારી ચીઝ હમેં મિલ જાએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ જન્નત તુમ્હેં ઝરૂર મિલેગી.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારકો બુલાયા, તાકે ઉનકો બહરૈનકી ઝમીન દે દેં તો અન્સાર ને કહા કે હમ બહરૈનકી ઝમીન તબ લેંગે જબ આપ ઉતની હી ઝમીન હમારે મુહાજિર ભાઈયોંકો ભી દેં.

આપને ફરમાયા કે અગર તુમ ઉનકે બગૈર નહીં લેના ચાહતે હો, તો ફિર હમેશાં સબ્રસે કામ લેના, યહાં તક કે તુમ (કિયામતકે દિન હૌઝે કૌસર પર) મુઝસે આ મિલો. ક્યૂંકે (મેરે બા'દ) તુમ પર દૂસરોં કો તરજીહ દી જાએગી.[૩]

---

૧ બિદાયા ૩-૨૨૮, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૬
૨ હૈસમી ૧૦-૪૦
૩ બુખારી ૧-૫૩૫

ઈસ્લામ કે તઅલ્લુકાત કો મઝબૂત કરને કે લિએ કિસ તરહ અન્સાર (રદિ.) ને જાહિલિયત કે તઅલ્લુકાત કો કુરબાન કર દિયા

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌન હૈ જો કઅબ બિન અશરફકા કામ તમામ કર દે ? ક્યૂંકે ઉસને અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો બહોત તક્લીફ પહોંચાઈ હૈ.

તો હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને ખડે હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ ચાહતે હૈં કે મૈં ઉસે કત્લ કર દૂં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. ઉન્હોંને કહા કે મસ્લહતન કુછ કેહને કી મુઝે ઈજાઝત દે દેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠીક હૈ, તુમ કેહ સકતે હો. ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (કુછ સાથિયોંકો લેકર) કઅબ બિન અશરફ કે પાસ ગએ ઔર ઉससે કહા, ઉસ આદમી (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ને હમસે સદકેકી માંગ કી હૈ ઔર મુશ્કિલ ઔર દુશ્વાર કામ હમારે ઝિમ્મે લગા-લગાકર હમેં થકા દિયા હૈ. મૈં તુમ્હારે પાસ કર્ઝ લેને આયા હૂં.

ઉસને કહા, અભી તો વોહ ઔર કામ તુમ્હારે ઝિમ્મે લગાએગા. અલ્લાહકી કસમ ! એક ન એક દિન તુમ ઉससે ઝરૂર ઉકતા જાઓગે.

હઝરત મુહમ્મદને કહા, અભી તો હમ ઉનકી પૈરવી શુરૂ કર ચુકે હૈં, ઈસલિયે અભી હમ ઉનકો (જલ્દી) છોડના નહીં ચાહતે હૈં. દેખતે હૈં આખિર ઉનકા અંજામ ક્યા હોતા હૈ ? હમ ચાહતે હૈં કે આપ હમેં એક વસક યા દો ગલ્લા (અનાજ) ઉધાર દે દેં. (એક વસક સાઠ સાઅકા હોતા હૈ ઔર એક સાઅ સાઢે તીન સેરકા)

કઅબને કહા, હાં, મૈં ઉધાર દેનેકો તૈયાર હૂં, લેકિન તુમ મેરે પાસ કોઈ ચીઝ રહન (ગિરવી) રખો. ઈન લોગોંને કહા, તુમ રહનમેં કૌન સી ચીઝ ચાહતે હો ? ઉસને કહા, તુમ અપની ઔરતેં મેરે પાસ રહન રખ દો. ઉન લોગોંને કહા, તુમ તો અરબમેં સબસે ઝયાદા ખૂબસૂરત આદમી હો, હમ તુમ્હારે પાસ અપની ઔરતેં કૈસે રહન રખ દેં ?

ઉસને કહા, અચ્છા, ફિર અપને બેટે મેરે પાસ રહન રખ દો. ઉન લોગોં ને કહા, હમ અપને બેટે તુમ્હારે પાસ કૈસે રહન રખ દેં, ફિર તો લોગ ઉન્હેં તાને દિયા કરેંગે કે યેહ વહી તો હૈ જિસે એક-દો વસક ગલ્લેકે બદલેમેં રહન રખા ગયા થા. યેહ હમારે લિયે બડે શરમકી બાત હૈ. હાં, હમ તુમ્હારે પાસ હથિયાર રહન રખ દેતે હૈં. હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાને ઉસે હથિયાર લેકર રાતકો આનેકા વા'દા કર લિયા.

ચુનાંચે કઅબ કે દૂધ શરીક ભાઈ હઝરત અબૂ નાઈલાકો સાથ લેકર હઝરત મુહમ્મદ રાતકો કઅબકે પાસ આએ. કઅબને ઈન લોગોંકો કિલેમેં બુલાયા. યે કિલેમેં ગએ. વોહ ઉનકે પાસ ઉતર કર આને લગા તો ઉસકી બીવીને ઉસસે કહા, ઈસ વક્ત તુમ બાહિર કહાં જા રહે હો?

ઉસને કહા, યેહ મુહમ્મદ બિન મસ્લમા ઔર મેરે ભાઈ અબૂ નાઈલા આએ હૈં. ઉસકી બીવી ને કહા, મૈં તો ઐસી આવાઝ સુન રહી હૂં, જિસસે ખૂન ટપકતા હુવા મેહસૂસ હો રહા હૈ.

ઉસને કહા, યેહ તો મેરે ભાઈ મુહમ્મદ બિન મસ્લમા ઔર મેરે દૂધ શરીક ભાઈ અબૂ નાઈલા હૈં. બહાદુર આદમી કો અગર રાત કે વક્ત ભી મુકાબલે કે લિયે બુલાયા જાએ, તો વોહ રાત કો ભી ઝરૂર નિકલ આતા હૈ.

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાને અપને સાથ દો તીન ઔર આદમિયોંકો ભી દાખિલ કર લિયા ઔર ઉનસે કહા, મૈં ઈસકે બાલોંકો પકડ કર સૂંઘને લગ જાઉંગા ઔર તુમ્હેં ભી સુંઘાઊંગા. જબ તુમ દેખો કે મૈંને ઉસકા સર અચ્છી તરહ પકડ લિયા હૈ તો તુમ ઉસ પર તલવારસે વાર કર દેના. કઅબ મોતિયોંસે જડી હુઈ એક પેટી પેહને હુએ નીચે ઉતર કર ઈન લોગોંકે પાસ આયા ઔર ઉસસે ઈત્રકી ખુશબૂ મહક રહી થી. હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાને કહા, આજ જૈસી અચ્છી ખુશબૂ મૈંને કભી નહીં દેખી.

ઉસને કહા, મેરે પાસ અરબકી સબસે ઝયાદા ખુશબૂ લગાને વાલી બડી ખૂબસૂરત ઔરત હૈ. હઝરત મુહમ્મદને કહા, ક્યા આપ મુઝે ઈસ બાતકી ઈજાઝત દેતે હૈં કે મૈં આપકા સર સૂંઘ લૂં? કઅબને કહા, ઝરૂર.

ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદને ખૂદ સૂંઘા ઔર અપને સાથિયોંકો સૂંઘાયા. ફિર કઅબસે કહા, ક્યા દોબારા ઈજાઝત હૈ ? ઉસને કહા, ઝરૂર. જબ હઝરત મુહમ્મદને ઉસકા સર મઝબૂતીસે પકડ લિયા તો સાથિયોંસે કહા, પકડો, ઉન્હોંને ઈસે કત્લ કર દિયા. ફિર ઉન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આકર સારા વાકિઆ સુનાયા. હઝરત ઉરવહ (રદિ.) કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જબ ઈન લોગોં ને વાકિઆ સુનાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કિયા.

ઈબ્ને સઅદકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે યે લોગ જબ બકીઅ ગરકદ (મદીનાકે મશહૂર કબ્રસ્તાન) કે કરીબ પહોંચે, તો ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કહા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ રાત ખડે હોકર નમાઝ પઢતે રહે. જબ આપને ઉનકી તક્બીરકી આવાઝ સુની તો આપને ભી અલ્લાહુ અક્બર કહા ઔર આપ સમઝ ગએ કે ઈન લોગોંને ઉસે કત્લ કર દિયા હૈ.

ફિર યે લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ તો આપને ફરમાયા, યેહ ચેહરે કામિયાબ હો ગએ. ઈન લોગોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔર આપકા ચેહરા મુબારક ભી (કામિયાબ હુવા) ઔર ઈન લોગોંને કઅબકા સર આપકે સામને ડાલ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે કત્લ હો જાને પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા.

હઝરત ઈકરમાકી મુરસલ રિવાયતમેં યેહ હૈ કે (ઈસ કત્લસે) તમામ યહૂદી ડર ગએ ઔર ઘભરા ગએ. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર કહા કે હમારા સરદાર ધોકેસે કત્લ કર દિયા ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઉસકી નાપાક હરકતેં યાદ દિલાઈ કે કૈસે વોહ ઈસ્લામકે ખિલાફ લોગોંકો ઉભારતા થા ઔર મુસલમાનોંકો અઝિય્યત પહોંચાયા કરતા થા. (યેહ સુનકર) વોહ યહૂદી ડર ગએ ઔર કુછ ન બોલે.[1]

ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઝિક્ર કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મેરી તરફસે કઅબ બિન અશરફકો કત્લ કરનેકે લિયે કૌન તૈયાર હૈ ?

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસકી ઝિમ્મેદારી ઉઠાતા હૂં, મૈં ઉસે કત્લ કરૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ યેહ કામ કર સકતે હો તો ઝરૂર કરો.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ વાપસ ચલે ગએ ઔર ખાના-પીના છોડ દિયા. બસ ઈતના ખાતે-પીતે થે કે જાન બચી રહે.

યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો બતાઈ ગઈ. આપને ઉન્હેં બુલાકર ફરમાયા, તુમને ખાના-પીના ક્યૂં છોડ દિયા હૈ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને આપકે સામને એક બાત કહી હૈ, પતા નહીં, મૈં ઉસે પૂરા કર સકૂંગા યા નહીં ? (ઈસ ફિક્રમેં મૈંને ખાના-પીના છોડ દિયા હૈ.)

આપને ફરમાયા, તુમ્હારે ઝિમ્મે તો મેહનત ઔર કોશિશ કરના હી હૈ.

ઈબ્ને ઈસ્હાકને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કી રિવાયતમેં યેહ ભી નકલ કિયા હૈ (કે હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા જબ અપને સાથિયોંકો લેકર ચલે, તો) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉન લોગોંકે સાથ બકીઉલ ગરકદ તક પૈદલ તશરીફ લે ગએ, ફિર આપને ઉનકો રવાના ફરમાયા ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા, અલ્લાહકા નામ લેકર ચલો. અય અલ્લાહ ! ઈનકી મદદ ફરમા.[2]

અબૂ રાફેઅ સલ્લામ બિન અબુલ હુકૈક કા કત્લ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ ને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે દીનકે ફૈલને ઔર તરક્કી પાને) કે લિયે જિન ફાયદેમંદ શક્લોં ઔર હાલતોંકો વજૂદ બખ્શા, ઉનમેંસે એક બાત યેહ ભી કે અન્સારકે દોનોં કબીલોં

૧ ફત્હુલ બારી ૭-૨૩૯
૨ બિદાયા ૫-૭, ફત્હુલ બારી ૭-૨૩૭

ઔસ ઔર ખઝરજકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નુસરતમેં ઔર ઉનકે કામ કરનેમેં એક દૂસરેસે હર વક્ત ઐસા મુકાબલા લગા રેહતા થા જૈસે કે દો પહેલવાનોંમેં હુવા કરતા હૈ.

કબીલા ઔસ વાલે જબ કોઈ ઐસા કામ કર લેતે જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે દીનકો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમવાલી મેહનત) કો ફાયદા હોતા તો કબીલા ખઝરજ વાલે કેહતે, તુમ યેહ કામ કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં ફઝીલતમેં હમસે આગે નહીં નિકલ સકતે હો ઔર જબ તક વૈસા હી કામ ન કર લેતે, વોહ લોગ ચૈનસે ન બૈઠતે ઔર જબ કબીલા ખઝરજ વાલે કોઈ ઐસા કામ કર લેતે તો કબીલા ઔસ વાલે યેહી બાત કેહતે.

ચુનાંચે જબ કબીલા ઔસ (કે એક સહાબી હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને કઅબ બિન અશરફકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દુશ્મની રખનેકી વજહસે કત્લ કર દિયા, તો કબીલા ખઝરજને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ યેહ કારનામા કરકે ફઝીલતમેં કભી ભી હમસે આગે નહીં બઢ સકતે હો ઔર ફિર ઉન્હોંને સોચા કે કૌનસા આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દુશ્મની રખનેમેં કઅબ બિન અશરફ જૈસા હૈ.

વોહ આખિરમેં ઈસ નતીજે પર પહોંચે કે ખૈબરકા ઈબ્ને અબુલ હુકૈક દુશ્મનીમેં કઅબ જૈસા હૈ. ચુનાંચે ઉન લોગોંને ઉસે કત્લ કરનેકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈજાઝત માંગી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ઈજાઝત દે દી તો કબીલા ખઝરજમેં સે બનૂ સલમા કે પાંચ આદમી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અતીક, હઝરત મસઊદ બિન સિનાન, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉનૈસ, હઝરત અબૂ કતાદહ, હઝરત હારિસ બિન રિબઈ, ઔર હઝરત ખુઝાઈ બિન અસ્વદ રદિયલ્લાહુ અન્હુમ (ખૈબર જાનેકે લિયે) તૈયાર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અબ્દુલ્લાહ બિન અતીકકો ઉનકા અમીર બનાયા ઔર ઉન્હેં કિસી બચ્ચે યા ઔરતકો કત્લ કરનેસે મના ફરમાયા.

ચુનાંચે વોહ લોગ (મદીનાસે) રવાના હુએ ઔર ખૈબર પહોંચકર વોહ લોગ રાતકે વક્ત ઈબ્ને હુકૈક કે ઘર ગએ ઔર ઘરકે કમરેકો બાહિર સે બંદ કર દિયા, તાકે કિસી કમરેમેંસે અંદર વાલે બાહિર ન આ સકેં. ઈબ્ને અબુલ હુકૈક અપને કોઠે પર થા, વહાં તક જાનેકે લિયે ખજૂરસે બની હુઈ એક સીઢી લગી થી. ચુનાંચે યે લોગ ઉસ સીઢીસે ચઢકર ઉસકે દરવાઝે પર પહોંચ ગએ ઔર અંદર આનેકી ઈજાઝત ચાહી.

ઉસકી બીવી નિકલકર બાહિર આઈ ઔર કેહને લગી, તુમ લોગ કૌન હો ?

ઈન લોગોં ને કહા, હમ અરબ કે લોગ હૈં ઔર ગલ્લે કી ખોજમેં આએ હૈં.

ઉસને કહા, અબૂ રાફેઅ યેહ હૈ જિસસે તુમ મિલના ચાહતે હો, અંદર આ જાઓ. ફરમાતે હૈં કે જબ હમ અંદર ચલે ગએ, તો હમને અંદરસે કમરા બંદ કર લિયા, તાકે ઉસ તક પહોંચને મેં કોઈ રોક હી ન બન સકે. (યેહ દેખકર) ઉસકી બીવી શોર મચાકર હમારી ખબર

કરને લગી. અબૂ રાફેઅ અપને બિસ્તર પર થા. હમ તલવારેં લેકર ઉસ પર તેઝીસે ઝપટે. અલ્લાહકી કસમ ! રાતકે અંધેરેમેં હમેં ઈસકા પતા સિર્ફ ઉસકી સફેદીસે હી ચલા, ઐસા સફેદ થા, જૈસે કે મિસરી સફેદ ચાદર પડી હો.

જબ ઉસકી બીવી હમારે બારેમેં શોર મચાકર બતાને લગી, તો હમારે એક સાથીને (કત્લ કરને કે લિયે) ઉસ પર તલવાર ઉઠા લી, લેકિન ફિર ઉસે યાદ આયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (બચ્ચે ઔર ઔરતકો કત્લ કરનેસે) મના ફરમાયા થા, ઈસ વજહસે ઉસને તલવાર રોક લી. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં મના ન ફરમાયા હોતા, તો હમ રાત હી કો ઉસસે નિમટ લેતે.

જબ હમ લોગોંને તલવારોંસે ઉસ પર હમલા કિયા (લેકિન ઉસકા કામ તમામ ન હુવા) તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉનૈસને તલવાર કી નોક ઉસકે પેટ પર રખકર તલવાર પર અપના વઝન ડાલ દિયા જિસસે તલવાર પાર હો ગઈ. અબૂ રાફેઅ બસ-બસ હી કેહતા રહા.

ઈસકે બા'દ હમ લોગ વહાં સે બાહિર આએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અતીક કી નિગાહ કમઝોર થી, વોહ સીળ્હીસે ગિર ગએ, જિસસે ઉનકે હાથમેં બુરી તરહ મોચ આ ગઈ. હમ ઉન્હેં વહાંસે ઉઠા કર યહૂદિયોંકે ચશ્મોંસે બેહને વાલી એક નહર કે પાસ લાએ ઔર ઉસમેં દાખિલ હો ગએ. ઈધર વોહ લોગ આગ જલા કર હર તરફ હમારી ખોજમેં દૌડ પડે, આખિર નાઉમ્મીદ હોકર ઉસકે પાસ વાપસ ગએ ઔર ઉસકો (અબૂ રાફેઅકો) સબને ઘેર લિયા. ઉસ વક્ત ઉસકી જાન નિકલ રહી થી. હમને આપસમેં કહા, હમેં કૈસે પતા ચલેગા કે અલ્લાહકા દુશ્મન મર ગયા ?

હમમેં સે એક સાથીને કહા કે મૈં જાકર દેખ આતા હૂં. ચુનાંચે વોહ ગએ, ઔર આમ લોગોં મેં શામિલ હો ગએ. વોહ ફરમાતે હૈં કે વહાં જાકર મૈંને દેખા કે અબૂ રાફેઅકી બીવી ઔર બહોતસે યહૂદી ઉસકે આસ-પાસ જમા' હૈં. ઉસકી બીવી કે હાથ મેં ચિરાગ હૈ ઔર વોહ ઉસકે ચેહરેકો દેખ રહી હૈ ઔર વોહ ઉનકો બતા રહી હૈ ઔર કેહ રહી હૈ કે અલ્લાહકી કસમ ! આવાઝ તો મૈંને ઈબ્ને અતીક કી સુની થી, લેકિન ફિર મૈંને અપને આપકો ઝુઠલાયા ઔર મૈંને કહા, ઈબ્ને અતીક યહાં ઈસ ઈલાકેમેં કહાં ? ફિર ઉસને આગે બળ્હકર ઉસકે ચેહરે કો ગૌર સે દેખા ઔર ફિર કહા, યહૂદિયોંકે મઅબૂદકી કસમ ! યેહ તો મર ચુકા હૈ.

મૈંને ઈસસે ઝયાદા લઝ્ઝતદાર બાત કભી નહીં સુની. ફરમાતે હૈં હમારા સાથી હમારે પાસ વાપસ આયા ઔર ઉસને હમેં (ઉસકી મૌત) કી ખબર દી. હમ અપને સાથીકો ઉઠા કર ચલે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અલ્લાહકે દુશ્મન કો કત્લ કર દેને કી ખબર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સામને હમમેં ઈખ્તિલાફ હો ગયા કે કિસને કત્લ કિયા હૈ. હર એક કેહને લગા કે ઉસને કત્લ કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અપની તલવારેં લાઓ. હમ અપની તલવારેં લાએ. આપને ઉન્હેં દેખકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉનૈસકી તલવાર કે બારેમેં કહા કે ઈસને કત્લ કિયા હૈ, ક્યૂંકે મૈં ઈસમેં ખાનેકા અસર દેખ રહા હૂં. (યેહ તલવાર ઉસકે મઅદેમેં સે ગુઝરી હૈ.)[1]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૩૭, સીરત ઈબ્ને હિશામ ૨-૧૯૦

હઝરત બરાઅ રદિયલ્લાહુ અન્હુ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અબૂ રાફેઅ યહૂદી (કો કત્લ કરને કે લિયે ઉસકે યહાં) કુછ અન્સાર કો ભેજા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અતીક (રદિ.) કો ઉનકા અમીર બનાયા.

અબૂ રાફેઅ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડી તકલીફ પહોંચાતા થા ઔર આપકે મુખાલિફીન કી માલી (મદદ) કિયા કરતા થા ઔર વોહ હિજાઝકી સરઝમીન પર (ખૈબરમેં) અપને કિલેમેં રહા કરતા થા.

યે લોગ સૂરજ ડૂબને કે બા'દ ખૈબરકે કરીબ પહોંચે. લોગ (ચરાગાહોંસે) અપને જાનવર વાપસ લા ચુકે થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને (અપને સાથિયોંસે) કહા કે તુમ યહાં બૈઠે રહો ઔર મૈં જાતા હૂં ઔર દરબાન સે કોઈ ઐસી તદબીર કરતાા હૂં જિસસે મૈં (કિલેકે અંદર) દાખિલ હો જાઉંગા.

ચુનાંચે યેહ ગએ ઔર દરવાઝે કે કરીબ જાકર અપના કપડા અપને ઉપર ડાલકર ઈસ તરહ બૈઠ ગએ કે જૈસે કે યેહ ઝરૂરત પૂરી કરનેકે લિયે બૈઠે હોં. સબ લોગ અંદર જા ચુકે થે, તો ઉનકો દરબાનને આવાઝ દેકર કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! અગર તુમ્હેં અંદર આના હૈ, તો આ જાઓ, મૈં દરવાઝા બંદ કરના ચાહતા હૂં. મૈં અંદર દાખિલ હોકર છુપ ગયા. જબ સબ લોગ અંદર આ ગએ તો ઉસને દરવાઝા બંદ કરકે ચાબિયાં કીલ પર લટકા દીં. મૈંને ખડે હોકર ચાબિયાં લીં ઔર દરવાઝા ખોલ દિયા.

અબૂ રાફેઅકે પાસ રાતકો કિસ્સે-કહાનિયાં હુવા કરતી થીં ઔર વોહ અપને કોઠેમેં થા. જબ કિસ્સે-કહાનિયાં સુનાને વાલે લોગ ઉસકે પાસસે ચલે ગએ તો મૈંને કોઠે પર ચળ્હના શુરૂ કિયા. જબ ભી મૈં કોઈ દરવાઝા ખોલતા, તો મૈં અંદરસે ઉસે બંદ કર લેતા ઔર મૈંને કહા, અગર લોગોંકો મેરા પતા ભી ચલ ગયા તો મૈં ઉનકે આનેસે પેહલે ઉસે કત્લ કર લૂંગા.

જબ મૈં ઉસકે પાસ પહોંચા, તો વોહ અંધેરે કમરેમેં અપને ઘરવાલોંકે સાથ થા. મુઝે પતા નહીં ચલ રહા થા કે વોહ કમરેમેં કિસ જગહ હૈ, ઈસલિયે મૈંને ઉસે આવાઝ દી, અય અબૂ રાફેઅ ! ઉસને કહા, યહ કૌન હૈ ?

મૈં આવાઝકી તરફ બળ્હા ઔર મૈંને ઉસ પર તલવારકા એક વાર કિયા, લેકિન મૈં ચૂંકે ઘભરાયા હુવા થા, ઈસ વજહસે ઉસકા કામ તમામ ન કર સકા ઔર ઉસને શોર મચાયા, તો મૈં કમરેસે બાહિર નિકલકર થોડી દેર ખડા રહા. ફિર મૈં અંદર ઉસકી તરફ ગયા ઔર મૈંને કહા, અય અબૂ રાફેઅ ! યેહ શોર કૈસા થા ?

ઉસને કહા, તેરી માંકા નાસ હો, કમરેમેં કોઈ આદમી હૈ, જિસને મુઝે અભી તલવાર મારી થી. યેહ સુનકર મૈંને ઉસકો ઝોરસે તલવાર મારી જિસસે વોહ ઝખ્મી તો હો ગયા, લેકિન મરા નહીં. મૈંને તલવારકી નોક ઉસકે પેટ પર રખકર ઈસ ઝોરસે ઉસે દબાયા કે ઉસકી કમર તક પહોંચ ગઈ. તબ મૈં સમઝા કે મૈંને ઈસકા કામ તમામ કર દિયા, ફિર મૈં એક દરવાઝા ખોલતા હુવા વાપસ ચલા, યહાં તક કે અબૂ રાફેઅકી સીળ્હી તક પહોંચ ગયા, (ઔર મૈં સીળ્હી સે નીચે ઉતરને લગા, એક જગહ પહોંચકર) મૈં સમઝા કે સીળ્હી ખત્મ હો ગઈ હૈ ઔર મૈં ઝમીન તક પહોંચ ગયા હૂં. (ઈસ ખયાલ સે મૈંને કદમ આગે બળ્હાયા) તો મૈં ચાંદની રાતમેં

ગિર ગયા ઔર મેરી પિંડલી ટૂટ ગઈ, જિસે મૈંને પગડીસે બાંધા ઔર મૈં ચલ દિયા, યહાં તક કે મૈં દરવાઝે પર જાકર બૈઠ ગયા.

મૈંને દિલમેં કહા, આજ રાત મૈં યહાંસે બાહિર નહીં જાઉંગા, જબ તક મુઝે પતા ન ચલ જાએ કે મૈંને ઉસે કત્લ કર દિયા હૈ યા નહીં ?

સુબહ જબ મુર્ગ બોલા તો એક આદમીને કિલેકી દીવાર પર ચઢકર યેહ એ'લાન કિયા કે હિજાઝ કા તાજિર અબૂ રાફેઅ મર ગયા હૈ. ફિર મૈં વહાં સે અપને સાથિયોં કે પાસ પહોંચા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, જલ્દી ચલો, અલ્લાહ ને અબૂ રાફેઅ કો કત્લ કર દિયા હૈ. (ચુનાંચે હમ વહાં સે મદીના કે લિયે રવાના હુએ) મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સારા વાકિઆ સુનાયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપના પાંવ ફૈલાઓ. મૈંને ફૈલા દિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પર અપના મુબારક હાથ ફેરા. મુબારક હાથ ફેરતે હી મેરા પાંવ એકદમ ઐસે ઠીક હો ગયા જૈસે ઉસે કુછ હુવા હી ન હો.[૧]

બુખારીકી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે યે લોગ જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે તો ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર તશરીફ રખતે થે. (ઉનકો દેખકર) આપને ફરમાયા, યે ચેહરે કામિયાબ હો ગએ.

ઈન લોગોં ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકા ચેહરા ભી કામિયાબ હો ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઉસે કત્લ કર આએ હો ? ઉન લોગોં ને કહા, જી હાં,

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝરા મુઝે તલવાર દો. આપને તલવાર કો (લેકર ઉસે) સૌંતા ઔર આપને ફરમાયા, હાં, ઈસ તલવાર કી ધાર પર ઉસકે ખાને કા અસર હૈ.[૨]

ઈબ્ને શૈબા યહૂદી કા કત્લ

હઝરત મુહય્યિસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસ યહૂદી પર તુમ કાબૂ પા લો, ઉસે કત્લ કર દો. ચુનાંચે ઈબ્ને શૈબા એક યહૂદી તાજિર થા, જિસકા મુસલમાનોંસે મેલ-જોલ થા ઔર ઉસકે ઉનસે તિજારતી તાલ્લુકાત થે. હઝરત મુહય્યિસા ને ઉસ પર હમલા કરકે ઉસે કત્લ કર ડાલા.

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા ૪-૧૩૭

ઉનકે બડે ભાઈ હઝરત હુવય્યિસા ઉસ વક્ત તક મુસલમાન નહીં હુએ થે. હઝરત હુવૈયિસા ઈબ્ને શૈબાકો કત્લ કરનેકી વજહસે હઝરત મુહય્યિસાકો મારતે જાતે થે ઔર કેહતે થે અય અલ્લાહકે દુશ્મન ! તૂને ઉસે કત્લ કર દિયા, હાલાંકે અલ્લાહકી કસમ ! તેરે પેટ કી બહોત સી ચરબી ઉસકે માલસે બની હૈ.

હઝરત મુહય્યિસા કેહતે હૈં કે મૈંને કહા અલ્લાહ કી કસમ ! અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે તુમ્હારે કત્લ કરને કા હુક્મ દેતે, તો મૈં તુમ્હારી ગરદન ભી ઉડા દેતા. અલ્લાહકી કસમ ! ઈસી બાતસે હઝરત હુવય્યિસાકે ઈસ્લામકી શુરૂઆત હુઈ. (ભાઈ કી ઈસ બાતકા ઉનકે દિલ પર બડા અસર પળા) હઝરત હુવય્યિસાને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) તુમ્હેં મેરે કત્લ કા હુક્મ દે દેં, તો ક્યા મુઝે ઝરૂર કત્લ કર દોગે ? હઝરત મુહય્યિસાને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! તો હઝરત હુવય્યિસા ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! જિસ દીન ને તુઝકો યહાં તક પહોંચા દિયા હૈ, વોહ તો અજીબ દીન હૈ.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાક ને ભી ઈસ જૈસી હદીસ બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે હઝરત મુહય્યિસા ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા, મુઝે ઈસ (ઈબ્ને શૈબા) કે કત્લ કરને કા ઉસ ઝાત ને હુક્મ દિયા હૈ કે અગર વોહ મુઝે તુમ્હારે કત્લ કરને કા હુક્મ દે, તો મૈં તુમ્હારી ગરદન ભી ઉડા દૂં. ચુનાંચે હઝરત હુવય્યિસા (રદિ.) આખિરમેં મુસલમાન હો ગએ.[૨]

ગઝવા બની કૈનુકાઅ ઔર ગઝવા બનૂ નઝીર ઔર ગઝવા બનૂ કુરૈઝા ઔર ઈન ગઝવોં મેં અન્સાર સહાબિયોં કે કારનામે

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બદરમેં કુરૈશકો હરાયા તો આપને બનૂ કૈનુકાઅ કે બાઝારમેં યહૂદિયોંકો જમા' કરકે ફરમાયા, અય યહૂદિયોં ! તુમ ઈસસે પેહલે ઈસ્લામ લે આઓ કે તુમ્હેં ઐસી હાર કા મુંહ દેખના પડે, જૈસી હાર કુરૈશકો બદર કી લડાઈ કે દિન ખાની પડી.

યહૂદિયોંને કહા, કુરૈશ લડના નહીં જાનતે થે. અગર આપ હમસે લડેંગે, તો આપકો પતા ચલ જાએગા કે હમ (બહાદુર ઔર લડને વાલે) મર્દ હૈં. ઈસ પર અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી...

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ○ قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ ۚ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَن يَشَاءُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ○

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૯૦
૨ અબૂ દાઉદ

કુલ્લિલ્લઝીન કફરૂ સતુગ્લબૂન...લિઉલિલ્ અબ્સાર

"કેહ દે કાફિરોંકો કે અબ તુમ મગ્લૂબ હોગે ઔર હાંકે જાઓગે દોઝખકી તરફ ઔર ક્યા બુરા ઠિકાના હૈ ? અભી ગુઝર ચુકા હૈ તુમ્હારે સામને એક નમૂના દો ફૌજોં મેં, જિનમેં મુકાબલા હુવા, એક ફૌજ હૈ કે લડતી હૈ અલ્લાહકી રાહમેં ઔર દૂસરી ફૌજ કાફિરોંકી હૈ. દેખતે હૈં યે ઉનકો અપનેસે દોગુની ખુલી આંખોંસે ઔર અલ્લાહ ઝોર દેતા હૈ અપની મદદકા જિસકો ચાહે, ઈસીમેં ઈબરત હૈ દેખને વાલોં કો."[૧]

અબૂ દાઉદકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે યહૂદિયોંને કહા, અય મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લામ) ! કુરૈશ કે કુછ નાતજુર્બેકાર, લડાઈસે અનજાન લોગોંકો કત્લ કરકે આપ ધોકેમેં ન રહેં. અગર આપને હમસે લડાઈ કી, તો આપકો પતા ચલ જાએગા કે હમ કૈસે ઝબરદસ્ત ઔર બહાદુર લોગ હૈં. ઔર આપકો હમ જૈસોં સે કભી પાલા નહીં પડા.[૨]

હઝરત ઝોહરી ફરમાતે હૈં કે જબ બદરકી લડાઈમેં કુફ્ફારકો હારકા મુંહ દેખના પડા, તો મુસલમાનોંને અપને યહૂદી દોસ્તોંસે કહા, ઈસ્લામ લે આઓ, કહીં અલ્લાહ તુમ પર બદર જૈસા દિન ન લે આએ.

માલિક બિન સૈફ (યહૂદી) ને કહા, કુરૈશ જૈસી એક લડાઈસે અનજાન જમાતકો હરા કર ક્યા તુમ ધોકેમેં પડ ગએ હો ? અગર હમને તુમ્હારે ખિલાફ અપની સારી તાકત લગાને કા પક્કા ઈરાદા કર લિયા, તો તુમ્હારે અંદર હમસે લડનેકી કુછ તાકત નહીં રહેગી.

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લામ ! મેરે કુછ યહૂદી દોસ્ત એૈસે હૈં જો બડે તાકતવર ઔર બહોત ઝયાદા હથિયાર વાલે ઔર બડી શાનો શૌકત વાલે હૈં, (લેકિન ઈસકે બાવજૂદ) મૈં યહૂદિયોંકી દોસ્તી છોડકર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી દોસ્તી ઈખ્તિયાર કરતા હૂં. અબ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકે સિવા મેરા કોઈ દોસ્ત નહીં હૈ. ઈસ પર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય (બિન સલૂલ મુનાફિક) ને કહા, મૈં તો યહૂદિયોંકી દોસ્તી નહીં છોડ સકતા, મુઝે તો ઉનકી ઝરૂરત હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય) સે ફરમાયા, અય અબુલ હુબાબ ! (યેહ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયકી કુન્નિયત હૈ) તુમને ઉબાદા બિન સામિતકી ઝિદમેં આકર યહૂદિયોંકી દોસ્તી ઈખ્તિયાર કી હૈ, વોહ તુમ્હેં મુબારક હો. ઉબાદાકો ઈસકી ઝરૂરત નહીં હૈ.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય ને કહા, મુઝે યેહ સૂરતે હાલ મંઝૂર હૈ. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ ... وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ લા તત્તખિઝુલ્ યહૂદ વન્નસારા અવ્લિયાઅ ... વલ્લાહુ યઅ્સિમુક મિનન્નાસ.

---

૧ ફત્હુલ બારી ૭-૩૩૪
૨ અબૂ દાઉદ ૪-૧૪૧

“અય ઈમાન વાલો ! મત બનાઓ યહૂદિયોં ઔર ઈસાઈયોંકો દોસ્ત” સે લેકર “અલ્લાહ તુઝકો બચા લેગા લોગોં સે ” તક.[૧] હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ બનૂ કૈનુકાઅને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લામસે લડાઈ શુરૂ કી તો અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય મુનાફિકને ઉનકા સાથ દિયા ઔર ઉનકી હિમાયતમેં ખડા હો ગયા.

બનુ ઔફ કે હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ભી અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયકી તરહ બનૂ કૈનુકાઅકે દોસ્ત થે. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર બનૂ કૈનુકાઅકી દોસ્તી ઔર સમઝોતેકો છોડકર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી દોસ્તી ઈખ્તિયાર કરને કા ઈઝહાર કિયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ ઔર મુસલમાનોંકો દોસ્ત બનાતા હૂં ઔર ઈન કુફ્ફારકે સમઝોતે ઔર દોસ્તીસે અલગ હોનેકા ઈઝહાર કરતા હૂં. ચુનાંચે હઝરત ઉબાદા ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયકે બારેમેં સૂરએ માઈદા કી નીચે લિખી આયતેં ઉતરીં..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ ...وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ લા તત્તખિઝુલ્ યહૂદ વન્નસારા અવ્લિયાઅ... વમંય્યતવલ્લલ્લાહ વરસૂલહૂ વલ્લઝીન આમનૂ ફઈન્ન હિઝબલ્લાહિ હુમુલ ગાલિબૂન.

“અય ઈમાન વાલો ! મત બનાઓ યહૂદિયોં ઔર ઈસાઈયોંકો દોસ્ત. વોહ આપસમેં દોસ્ત હૈં એક દૂસરે કે” સે લેકર “ઔર જો કોઈ દોસ્ત રખે અલ્લાહકો ઔર ઉસકે રસૂલકો ઔર ઈમાન વાલોંકો, તો અલ્લાહકી જમાઅત વોહી સબ પર ગાલિબ હૈ.” તક

બનૂ નઝીર કા વાકિઆ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબી ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈસે પેહલે કુફ્ફારે કુરૈશને અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય વગૈરહ બૂતોંકો પૂજને વાલોં કે નામ ખત લિખા, જિસમેં કુફ્ફારે કુરૈશને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબાકો અપને યહાં ઠહેરાને પર ધમકી દી ઔર ઉન્હેં યેહ ડરાવા દિયા કે વોહ તમામ અરબોંકો લેકર ઉન પર હમલા કર દેંગે, ઈસ પર ઈબ્ને ઉબય ઔર ઉસકે સાથિયોંને મુસલમાનોંસે લડનેકા ઈરાદા કર લિયા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કો જબ ઈસકા પતા ચલા તો આપ) ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ઉનસે ફરમાયા કે જૈસા ફરેબ તુમ્હેં કુરૈશને દિયા હૈ, ઐસા

---
૧ ઈબ્ને કસીર ૨-૬૯

કિસીને તુમ્હેં ન દિયા હોગા. વોહ તુમ્હેં આપસમેં લડાના ચાહતે હૈં (ક્યૂંકે મુસલમાનોંમેં તુમ્હારે ભાઈ ઔર બેટે ભી હૈં)

જબ ઉન્હોંને યેહ સુના તો સમઝ ગએ કે આપ સહી કેહ રહે હૈં ઔર વોહ સબ બિખર ગએ (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંસે લડાઈ લડનેકા ઈરાદા છોડ દિયા (જબ ગઝવએ બદર હુવા તો ઈસકે બા'દ કુરૈશને યહૂદિયોંકો ખત લિખા કે તુમ તો હથિયારોં ઔર કિલોં વાલે હો, (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકો કત્લ કર દો) ઔર ઉસમેં ઉનકો ખૂબ ઘમકાયા.

ચુનાંચે ઈસ પર બનૂ નઝીર મુસલમાનોંસે ગદ્દારી પર તૈયાર હો ગએ ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ પૈગામ ભેજા કે આપ અપને તીન સાથિયોંકે સાથ તશરીફ લાએં, હમારે તીન ઉલમા આપસે મુલાકાત કરેંગે (ઔર આપસે બાતચીત કરેંગે) અગર યે દોનોં આપ પર ઈમાન લે આએ તો હમ ભી આપકી પૈરવી કર લેંગે.

ચુનાંચે આપ ઈસકે લિયે તૈયાર હો ગએ. ઈન તીનોં યહૂદિયોંને અપની ચાદરોંમેં ખંજર છુપા લિયે (કે બાત કરતે-કરતે એકદમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર હમલા કર દેંગે.)

બનૂ નઝીર કી એક ઔરતકા ભાઈ મુસલમાન હો ચુકા થા ઔર અન્સારમેં શામિલ થા. ઉસ ઔરતને અપને ઈસ ભાઈકો પૈગામ ભેજકર બનૂ નઝીરકી ઈસ ચાલસે બાખબર કર દિયા. ઉસકે ભાઈને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વહાં પહોંચનેસે પેહલે હી યેહ સારી બાત આપકો બાતા દી. આપ (રાસ્તેસે હી) વાપસ આ ગએ ઔર સુબહ-સુબહ હી ફૌજકી ટુકડી લેકર ઉનકા ઉસી દિન ઘેરાવ કર લિયા ઔર અગલે દિન સુબહકો બનૂ કુરૈઝાકા જાકર ઘેરાવ કિયા. લેકિન ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સમઝોતા કર લિયા.

ઉનસે ફારિગ હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લામ ફિર બનૂ નઝીરકે પાસ વાપસ આએ. (યે સમઝોતે પર તૈયાર ન હુએ) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે લડાઈ કી. આખિર ઉન્હોંને જિલાવતની પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે સમઝોતા કર લિયા ઔર યેહ બાત ભી તય પાઈ કે હથિયાર કે અલાવા જિતના સામાન વોહ અપને ઊંટોં પર લાદ સકતે હૈં, વોહ સારા લે જાએંગે.

ચુનાંચે ઉન્હોંને હર ચીઝ લાદની શુરૂ કી, યહાં તક કે અપને ઘરોંકે દરવાઝે ભી લાદે. ચુનાંચે વોહ અપને હાથોંસે અપને ઘરોંકો વીરાન કર રહે થે ઔર ઈનકો ગિરા રહે થે ઔર જો લકડી પસંદ કર રહે થે, ઉસે લાદ રહે થે. યેહ શામકી તરફ ઉનકી પેહલી જિલાવતની થી.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બનૂ નઝીરકા ઘેરાવ લગાતાર જારી રખા, યહાં તક કે વોહ તંગ આ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તમામ બાતેં ઉન્હોંને માન લીં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ઈસ બાત પર સમઝોતા કર લિયા કે ઉનકો કત્લ નહીં કિયા જાએગા ઔર વોહ

---

૧ ફત્હુલ બારી ૭-૨૩૨, બઝલુલ મજહુદ ૪-૧૪૨

અપને ઈલાકે ઔર વતનકો છોડકર (બલકા ઔર ઉમાનકે કરીબ) શામમેં અઝરિઆત નામકી જગહ પર જા બસેંગેં ઔર આપને ઉનમેં સે હર તીન આદમિયોંકો એક ઊંટ ઔર એક મશક લે જાને કી ઈજાઝત દી.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લામને બનૂ નઝીર કી તરફ ભેજા થા ઔર ઉનસે ફરમાયા થા કે બનૂ નઝીરકો જિલાવતનીકે લિયે તીન દિનકી મોહલત બતા દેં.[૨]

ઈબ્ને સઅદને બયાન કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બનૂ નઝીર કે પાસ હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કો યેહ પૈગામ દેકર ભેજા થા કે તુમ મેરે શહરસે નિકલ જાઓ ઔર જબ તુમને મેરે સાથ ગદ્દારીકા ઈરાદા કર લિયા તો અબ તુમ મેરે સાથ નહીં રેહ સકતે હો ઔર મૈં તુમ્હેં (યહાંસે જાનેકે લિયે) દસ દિનકી મોહલત દેતા હૂં.[૩]

બનૂ કુરૈઝા કા વાકિઆ

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે ગઝવએ ખંદક કે દિન મૈં બાહિર નિકલી ઔર મૈં લોગોંકે પીછે ચલ રહી થી કે ઈતનેમેં મૈંને અપને પીછે ઝમીન પર પૈરોંકી ચાપ સુની. મૈંને દેખા કે હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) ઔર ઉનકે ભતીજે હઝરત હારિસ બિન ઔસ (રદિ.) ચલે આ રહે હૈં ઔર હઝરત સઅદને ઢાલ ઉઠા રખી થી. મૈં ઝમીન પર બૈઠ ગઈ.

ચુનાંચે હઝરત સઅદ ગુઝરે ઔર ઉન્હોંને લોહેકી ઝિરહ પેહન રખી થી, (કદ કે લંબે હોનેકી વજહ સે) ઉનકે જિસ્મકા કુછ હિસ્સા ઉસ ઝિરહમેં સે ઝાહિર હો રહા થા. મુઝે ખતરા હુવા કે ઉનકે જિસ્મકે ખુલે હુએ હિસ્સે પર દુશ્મન વાર ન કર દે.

હઝરત સઅદ ભારી-ભરકમ ઔર બડે કદાવર ઈન્સાન થે. વોહ યેહ શઅર પઢ્હતે જા રહે થે.

لَبِّثْ قَلِيْلًا يُدْرِكِ الْهَيْجَا حَمَلْ　　　　مَااَحْسَنَ الْمَوْتَ اِذَا حَانَ الْاَجَلْ

"ઝરા થોડી દેર ઠહેર જાતા કે હમલ (નામકા આદમી) ભી લડાઈમેં પહોંચ જાએ, ઔર જબ મૌતકા વક્ત આ જાએ, તો વોહ કિતની હસીન મા'લૂમ હોતી હૈ. ફિર મૈં ખડી હુઈ ઔર એક બાગમેં દાખિલ હુઈ. વહાં દેખા કે કુછ મુસલમાન વહાં બૈઠે હુએ થે જિનમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ભી થે ઔર ઉનમેં એક મુસલમાન ખોદ પેહને હુએ ભી થે. (મુઝે દેખકર) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ ક્યૂં આઈ હો ? અલ્લાહકી કસમ ! તુમ બડી હિંમત વાલી હો. તુમ્હેં ઈસ બાતકા ખતરા નહીં હૈ કે કોઈ મુસીબત આ જાએ યા હાર હો જાએ

---

૧ બૈહકી
૨ ઈબ્ને કસીર ૪-૩૩૩
૩ ફત્હુલ બારી ૭-૨૩૩

ઔર ભગદડ મચ જાએ. (તુમ્હેં ઈસ લડાઈકે દૌરાન ઘરમેં રેહના ચાહિયે થા, બાહિર નહીં નિકલના ચાહિયે થા)

હઝરત ઉમર (રદિ.) મુઝે મલામત કરતે રહે, યહાં તક કે મેરા દિલ ચાહને લગા કે ઝમીન ફટ જાએ ઔર મૈં ઉસકે અંદર ચલી જાઉં. ઈતનેમેં ખોદ વાલે આદમીને અપના ખોદ સરસે ઉઠાયા તો વોહ હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) થે. ઉન્હોંને કહા, અય ઉમર ! તુમ્હારા ભલા હો, આજ તો તુમને હદ કર દી. (ઈસ બેચારી કો) બહોત કુછ કેહ ડાલા. હમ લોગ હાર કર યા ભાગ કર અલ્લાહકે અલાવા ઔર કહાં જા સકતે હૈં?

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં (કે મુઝે જિસકા અંદેશા થા, વહી હુવા) કે કુરૈશ કે ઈબ્નુલ અરિકા નામકે એક આદમીને હઝરત સઅદકો તીર મારા ઔર કહા, લે મેરા તીર ઔર મૈં ઈબ્નુલ અરિકા હૂં. ચુનાંચે ઉસકા એક તીર રગે બાઝૂ પર આકર લગા, જિસસે વોહ રગ કટ ગઈ. હઝરત સઅદને અલ્લાહસે દુઆ કી કે જબ તક મેરી આંખેં બનૂ કુરૈઝાકે (અંજામ કે) બારેમેં ઠંડી ન હો જાએં. ઉસ વક્ત તક મુઝે મૌત ન દે.

બનૂ કુરૈઝા હઝરત સઅદ કે જાહિલિયતમેં દોસ્ત થે. ચુનાંચે (ઉનકી દુઆકી વજહસે) ઉનકે ઝખ્મસે ખૂન નિકલના બંદ હો ગયા ઔર અલ્લાહને મુશ્રિકોં પર ઝોરદાર આંધી ભેજી ઔર અલ્લાહકી મદદ ઐસી આઈ કે મુસલમાનોંકો લડના ન પડા ઔર અલ્લાહ બડે તાકતવર ઔર ગાલિબ હૈં.

ચુનાંચે અબૂ સુફયાન ઔર ઉસકે સાથી તિહામા ઔર ઉયયના બિન બદર ઔર ઉસકે સાથી નજ્દ ચલે ગએ ઔર બનૂ કુરૈઝા વાપસ આકર અપને કિલોંમેં બંદ હો ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના વાપસ તશરીફ લે આએ ઔર આપકે હુક્મ દેને પર હઝરત સઅદ કે લિયે મસ્જિદમેં ચમડે કા ખૈમા લગાયા ગયા.

ફિર હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ તશરીફ લાએ ઔર ઉનકે દાંત ગંદે થે. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, ક્યા આપને હથિયાર રખ દિયે ? નહીં ! અલ્લાહકી કસમ ! ફરિશ્તોંને તો અભી તક હથિયાર નહીં રખે હૈં. આપ બનૂ કુરૈઝાકી તરફ ચલેં ઔર ઉનસે લડેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને હથિયાર પેહન લિયે ઔર લોગોંમેં કૂચ કા એ'લાન કરાયા કે ચલો. બનૂ ગનમ મસ્જિદકે પડોસી થે, ઉસકે આસ-પાસ રેહતે થે. આપ ઉનકે પાસસે ગુઝરે તો ઉનસે પૂછા, અભી તુમ્હારે પાસસે કૌન ગુઝર કર ગયા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હમારે પાસસે હઝરત દિહયા કલ્બી (રદિ.) ગુઝર કર ગએ હૈં. (હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ કઈ બાર હઝરત દિહયા (રદિ.) કી શક્લમેં આયા કરતે થે. ઈસલિયે) હઝરત જિબ્રઈલકી દાળ્હી ઔર ઉમર ઔર ચેહરા સબ કુછ હઝરત દિહયા કલ્બી જૈસા હોતા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જાકર બનૂ કુરૈઝાકા પચીસ દિન ઘેરાવ કિયા. કડે ઘેરાવકી વજહસે જબ બનૂ કુરૈઝા તંગ આ ગએ ઔર ઉનકી મુસીબત ઔર પરેશાની બહોત ઝયાદા હો ગઈ, તો ઉનસે કહા ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફૈસલા કુબૂલ કર

લો. ઉન્હોંને અબૂ લબાબા બિન અબ્દુલ મુન્ઝિરસે મશ્વરા કિયા. અબૂ લબાબાને ઉન્હેં ઈશારેસે બતા દિયા થા કે તુમ ઝબહ કર દિયે જાઓગે. આખિર બનૂ કુરૈઝાને કહા કે હમેં અપને બારેમેં સઅદ બિન મુઆઝ કા ફૈસલા મંઝૂર હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ચલો અચ્છા હૈ, તુમ સઅદ બિન મુઆઝકે ફૈસલે કો માન લો. ચુનાંચે હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) કો એક ગધે પર સવાર કરા કર લાયા ગયા. જિસ પર ખજૂરકી છાલકા પાલાન રખા હુવા થા. (રાસ્તેમેં) ઉનકી કૌમને ઉનકો હર તરહસે ઘેરા હુવા થા ઔર સબ ઉનસે (બનૂ કુરૈઝાકી સિફારિશ કરતે હુએ) કેહ રહે થે કે યેહ તુમ્હારે દોસ્ત હૈં ઔર મુસીબતમેં કામ આનેવાલે હૈં ઔર ઉન્હેં તુમ ખૂદ અચ્છી તરહ જાનતે હો.

હઝરત સઅદ (સબકી સુનતે રહે ઔર ખામોશ રહે ઔર ઉન્હોંને) ઉનકી કિસી બાતકા કોઈ જવાબ ન દિયા ઔર ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ. જબ બનૂ કુરૈઝાકે મુહલ્લેકે કરીબ પહોંચે તો અપની કૌમકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ઉનસે કહા કે મેરે લિયે અબ ઈસ બાતકા વક્ત આ ચુકા હૈ કે મૈં અલ્લાહકે બારેમેં કિસીકી મલામતકી પરવાહ ન કરૂં. હઝરત આઈશા ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને બયાન કિયા જબ હઝરત સઅદ સામનેસે ઝાહિર હુએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખડે હોકર અપને સરદાર કો (એહતિયાતસે) સવારીસે ઉતારો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કે હમારે સરદાર તો અલ્લાહ હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈન્હેં ઉતારો. ચુનાંચે સહાબા (રદિ.) ને ઉનકો ઉતારા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ સારા ઈન્તિઝામ ઉનકે ઝખ્મી હોનેકી વજહસે કરવાયા.) આપને ફરમાયા, બનૂ કુરૈઝા કે બારેમેં અપના ફૈસલા સુના દો. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈનકે બારેમેં મૈં યેહ ફૈસલા કરતા હૂં કે (ઈન્હોંને બડી ગદ્દારી કી હૈ, ઈસલિયે) ઈનમેં જો મર્દ લડાઈકે કાબિલ હૈ, ઉન્હેં કત્લ કર દિયા જાએ, ઔર ઈનકે બચ્ચોંકો કૈદ કર દિયા જાએ ઔર ઈનકા માલ (મુસલમાનોંમેં) બાંટ દિયા જાએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમને ઈનકે બારેમેં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમવાલા ફૈસલા કિયા હૈ. ફિર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! અગર તૂને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કુરૈશસે કોઈ લડાઈ બાકી રખી હૈ, તો મુઝે ઉસ (મેં શિરકત) કે લિયે બાકી રખ ઔર અગર તૂને અપને નબી ઔર કુરૈશ કે દર્મિયાન લડાઈકા સિલસિલા ખત્મ કર દિયા હૈ, તો મુઝે ઉઠા લે. યેહ દુઆ કરતે હી ઉનકે ઝખ્મસે ફિર ખૂન બેહને લગા, હાલાંકે યેહ ઝખ્મ બિલ્કુલ ઠીક હો ચુકા થા. કાનકી બાલી કી તરહ છોટા-સા નિશાન નઝર આતા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો ખૈમા ઉનકો લગાકર દિયા થા, યેહ ઉસમેં વાપસ આ ગએ.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં (કે કુછ દિનોંકે બા'દ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર) ઈન્તિકાલકે વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે પાસ મૌજૂદ થે (ઔર યે સબ રો રહે થે) ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે

કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જાન હે, મૈં અપને હુજરેમેં થી ઔર હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે રોનેકી આવાઝોં કો અલગ-અલગ પેહચાન રહી થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) આપસમેં બડે નરમદિલ થે, જૈસાકે અલ્લાહને ઉનકે બારેમેં (કુર્આનમેં) ફરમાયા હે..

હઝરત અલકમા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અમ્મા જાન ! (ગમકે ઐસે મૌકે પર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ક્યા કરતે થે ?

ઉન્હોંને કહા, આપકી આંખોંમેં આંસૂ તો નહીં આતે થે, લેકિન જબ કિસીકે બારેમેં બડા ગમ હોતા તો આપ અપની મુબારક દાળ્હીકો પકડ લિયા કરતે થે.[૧] (અક્સર તો યેહી હાલત હોતી થી, લેકિન કભી આંસૂ ભી આ જાતે થે).

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી રોએ ઔર આપકે સહાબા ભી રોએ, હાલાંકે આપકી આમ આદત યેહ થી કે જબ આપકો બહોત ઝયાદા રંજ હોતા, આપ અપની દાળ્હીકો પકડ લિયા કરતે થે ઔર મૈં ઉસ વક્ત અપને વાલિદકે રોને કી આવાઝકો ઔર હઝરત ઉમરકે રોનેકી આવાઝ કો અલગ-અલગ પેહચાન રહી થી.[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) કે જનાઝેસે વાપસ તશરીફ લાએ તો આપકે આંસૂ આપકી દાળ્હી પર બેહ રહે થે.[૩]

અન્સાર સહાબિયોં (રદિ.) કા દીની ઈઝ્ઝત પર ફખ્ર કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર કબીલા ઔસ ઔર કબીલા ખઝરજ એક દૂસરે પર ફખ્ર કરને લગે. ઔસને કહા, હમમેં સે વોહ સહાબી હૈં જિનકો ફરિશ્તોંને ગુસલ દિયા થા. વોહ હઝરત હન્ઝલા બિન રાહિબ હૈં ઔર હમમેં સે વોહ સહાબી ભી હૈં જિનકી (મૌતકી) વજહસે અર્શ ભી હિલ ગયા થા ઔર વોહ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ હૈં. ઔર હમમેં સે વોહ સહાબી ભી હૈં જિનકી (લાશકી) હિફાઝત શહદકી મખ્ખિયોંકે એક ગૌલને કી થી ઔર વોહ હઝરત આસિમ બિન સાબિત બિન અબી અફલહ (રદિ.) હૈં ઔર હમમેં સે વોહ ભી હૈં જિનકી અકેલેકી ગવાહીકો દો આદમિયોંકી ગવાહીકે બરાબર કરાર દી ગઈ ઔર વોહ હઝરત ખુઝૈમા બિન સાબિત (રદિ.) હૈં.

(ઈસ પર) કબીલા ખઝરજ ને કહા, હમમેં સે ચાર આદમી ઐસે હૈં, જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં મુકમ્મલ કુર્આન હિફ્ઝ કરને કી સઆદત હાસિલ કી,

---

૧ બિદાયા ૪-૧૨૩, ઈબ્ને સઅદ ૩-૩, હૈસમી ૬-૧૩૮, ઈસાબા ૧-૨૭૪, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૯-૪૨
૩ હૈસમી ૯-૩૦૯

જો ઉનકે અલાવા ઔર કિસીકો હાસિલ ન હો સકી ઔર વોહ (ચાર લોગ) યે હૈં, હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત, હઝરત ઉબય બિન કઅબ, હઝરત મઆઝ બિન જબલ ઔર હઝરત અબૂ ઝૈદ રદિયલ્લાહુ અન્હુમ અજમઈન.[૧]

અન્સાર સહાબિયોં કા દુન્યવી લઝ્ઝતોં ઔર ફાની સામાન સે સબ્ર કરના ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે રાઝી હોના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રબાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, રમઝાનકે મહીને મેં કુછ વફ્દ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી ખિદમતમેં આએ. ઉન વફ્દોંમેં મૈં ભી થા ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ભી થે. હમ લોગ એક દૂસરે કે લિયે ખાના તૈયાર કિયા કરતે થે ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને હમારી બહોત દઅવતેં કીં.

હાશિમ રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને હમેં અપની કિયામગાહ પર બહોત ઝયાદા બુલાયા. એક બાર મૈંને (અપને દિલમેં) કહા, ક્યા મૈં ખાના તૈયાર કરકે ઈન સબકો અપની કિયામગાહકી દઅવત ન દૂં? ચુનાંચે મૈંને ખાના તૈયાર કરાયા.

ઈશામેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે મેરી મુલાકાત હુઈ, તો મૈંને ઉનસે કહા, આજ રાત ખાનેકી દઅવત મેરે યહાં હૈ. ઉન્હોંને કહા, ક્યા આજ તુમ મુઝ પર સબકત લે ગએ?

મૈંને કહા, જી હાં. મૈંને સબકો અપને યહાં બુલાયા. વોહ સબ મેરે યહાં આએ તો હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અન્સારકે લોગો ! ક્યા મૈં તુમ્હેં તુમ્હારા હી કિસ્સા ન બતાઉં? ફિર ઉન્હોંને ફત્હે મક્કાકા કિસ્સા ઝિક્ર કરતે હુએ કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર આપ મક્કામેં (ફાતિહાના) દાખિલ હુએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફૌજકે એક હિસ્સે પર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.)કો ઔર દૂસરે હિસ્સે પર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો અમીર બનાકર ભેજા ઔર ગૈર-મુસલ્લહ મુસલમાનોં પર હઝરત ઉબૈદા (રદિ.) કો મુકર્રર ફરમાયા. યેહ ઘાટીકે બીચ વાલે હિસ્સે સે ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની ફૌજ મેં થે.

કુરૈશ ને અલગ-અલગ કબીલોંકે આદમી ઈકઠ્ઠે કર રખે થે ઔર ઉન્હોંને કહા, હમ ઈનકો આગે રખેંગે. અગર ઈનકો કુછ ગલબા મિલ ગયા, તો હમ ઈનકે સાથ હોંગે ઔર અગર વોહ હાર ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમસે જો માંગ કરેંગે, ઉસે પૂરા કર દેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નઝર ઉઠાઈ તો મૈં આપકો નઝર આયા.

આપને ફરમાયા, અય અબૂ હુરૈરહ !

૧ હૈસમી ૧૦-૪૧, મુન્તખબ ૫-૧૩૯

મૈંને કહા, હાઝિર હૂં અય અલ્લાહકે રસૂલ !

આપને ફરમાયા, જાઓ મેરે લિયે અન્સારકો બુલા લાઓ, લેકિન ઉનકે સાથ કોઈ ઔર ગૈર-અન્સારી ન આએ.

મૈં સબકો બુલા લાયા, વોહ સબ આ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે આસ-પાસ જમા' હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ કુરૈશ કે અલગ-અલગ કબીલોંકે મિલે-જાને ઔર ઉનકે તાબેદાર લોગ દેખ રહે હો ? ફિર આપને અપના એક હાથ દૂસરે હાથ પર માર કર કહા, ઈન સબકો અચ્છી તરહસે (ખેતીકી તરહ) કાટ ડાલો ઔર સફા પહાડી પર મુઝસે મિલો.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ ફરમાતે હૈં, હમ ચલે (ઔર કુરૈશકે ઈન અલગ-અલગ કબીલોંકે લોગોંકા યેહ હાલ થા) કે હમમેં સે હર એક આદમી ઉન લોગોંમેં સે જિતને ચાહે ઉનકો કત્લ કર લે. ઉનમેં સે કોઈ ભી હમારી તરફ કોઈ હથિયાર નહીં ઉઠા સકતા થા.

હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! (આજ તો) કુરૈશકી જમાઅત ફના હો જાએગી. આજ કે બા'દ કુરૈશ બાકી નહીં રહેંગે. આપને ફરમાયા, જો અપના દરવાઝા બંદ કર લેગા, ઉસે અમન હૈ ઔર જો અબૂ સુફયાનકે ઘરમેં દાખિલ હો જાએગા, ઉસે અમન હૈ.

ચુનાંચે લોગોંને અપને દરવાઝે બંદ કર લિયે (મક્કા ફતહ કિયે જાને કે બા'દ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હજરે અસ્વદકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ઉસે ચૂમા, ફિર બૈતુલ્લાહકા તવાફ કિયા. આપકે હાથમેં એક કમાન થી, જિસે આપને કિનારેસે પકડ રખા થા. તવાફ કરતે હુએ આપકા ગુઝર એક બૂતકે પાસસે હુવા, જો બૈતુલ્લાહકે પેહલૂમેં રખા હુવા થા જિસકી મક્કાકે કુફ્ફાર ઈબાદત કિયા કરતે થે, આપ ઉસકી આંખમેં કમાન મારતે જાતે થે ઔર ફરમાતે જાતે થે...

جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا

જાઅલ હક્કુ વઝહકલ બાતિલ. ઈન્નલ્ બાતિલ કાન ઝહૂકા.

"હક આ ગયા ઔર બાતિલ મિટ ગયા. બાતિલ હૈ હી મિટને વાલી ચીઝ."

ફિર આપ સફા પહાડી પર તશરીફ લાએ ઔર ઉસ પર ઉસ જગહ તક ચઢે જહાંસે બૈતુલ્લાહ નઝર આને લગા. ફિર આપ હાથ ઉઠાકર કુછ દેર તક ઝિક્રો દુઆમેં લગે રહે ઔર અન્સાર ઉસ વક્ત નીચે ખડે હુએ થે. વોહ એક દૂસરેસે કેહને લગે કે ઈન હઝરત પર તો અપની બસ્તીકી મુહબ્બત ઔર અપને ખાનદાનકી શફક્કત ગાલિબ આ ગઈ હૈ (તભી તો ઈન મક્કા વાલોંકે હઝાર તકલીફેં પહોંચાનેકે બાવજૂદ ઈન્હેં કત્લ નહીં કિયા, શાયદ અબ મદીના છોડકર યેહ મક્કા રેહને લગ જાએં.) ઈતનેમેં આપ પર વહી ઉતરને લગી ઔર આપ પર વહી ઉતરના હમસે છુપા નહીં રેહતા થા ઔર જબ વહી ઉતરને લગતી થી, તો ખત્મ હોને તક હમમેં સે કોઈ આપકી તરફ નિગાહ ઉઠાકર નહીં દેખ સકતા થા.

જબ વહીકા ઉતરના ખત્મ હો ગયા તો આપને અપના મુબારક સર ઉઠાયા ઔર ફરમાયા, અય અન્સારકે લોગો ! ક્યા તુમને યેહ કહા હૈ કે ઈન હઝરત પર અપની બસ્તીકી મુહબ્બત ઔર અપને ખાનદાનકી શફક્કત ગાલિબ આ ગઈ હૈ ? અન્સારને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમને યેહ કહા હૈ.

આપને ફરમાયા, ફિર મેરા ક્યા નામ રખા જાએગા ? બેશક મૈં તો અલ્લાહકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હૂં. (મૈં તો વહી કરૂંગા જો અલ્લાહ મુઝસે ફરમાએંગે. અપની મરઝીસે મૈં કુછ નહીં કરતા હૂં.) મૈંને અલ્લાહકી નિસ્બત પર તુમ્હારી તરફ હિજરત કી હૈ. અબ ઝિંદગી તુમ્હારે સાથ ગુઝારૂંગા ઔર તુમ્હારે યહાં હી મરૂંગા. (ચુનાંચે ઐસા હી હુવા.)

ઈસ પર અન્સાર (ખુશીસે રોતે હુએ) આપકી તરફ લપકે ઔર કેહને લગે, અલ્લાહકી કસમ ! હમને યેહ બાત સિર્ફ ઈસલિયે કહી થી તાકે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હમારે હી રહેં. (હમેં છોડકર કહીં ઔર ન ચલે જાએં, હમને તો યેહ બાત સિર્ફ અલ્લાહ ઔર રસૂલકી ઈન્તિહાઈ મુહબ્બતકી વજહસે કહી થી.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકા રસૂલ તુમ્હેં સચ્ચા સમઝતે હૈં ઔર તુમ લોગોંકા ઉઝર કુબૂલ કરતે હૈં (કે તુમને બહોત ઝયાદા મુહબ્બતકી વજહસે યેહ કહા.)[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુનૈન કી લડાઈકે દિન હવાઝિન ઔર ગતફાન વગૈરહ કુફ્ફારકે કબીલે અપને જાનવર ઔર બચ્ચોંકો ભી સાથ લેકર આએ થે. (યેહ ઉસ ઝમાનેકા દસ્તૂર થા કે જો લોગ લડાઈકે મૈદાનમેં જમે રેહને ઔર ન ભાગનેકા પક્કા ઈરાદા કર કે આતે, વોહ અપના સબ કુછ સાથ લેકર લડાઈકે મૈદાનમેં આતે, કે મર જાએંગે, લેકિન વાપસ નહીં જાએંગે.) ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ દસ હઝાર મુસલમાન ભી થે ઔર મક્કાકે વોહ લોગ ભી થે, જિનકો આપને મઆફી દે દી થી ઔર બાવજૂદ ઉન પર કાબૂ પા લેને કે ઉન્હેં કત્લ નહીં કિયા થા, જિન્હેં તુલકા (યા'ની આઝાદ કિયે હુએ લોગ) કહા જાતા થા.

જબ લડાઈ શુરૂ હુઈ, તો યે સભી લડાઈકા મૈદાન છોડકર ભાગ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અકેલે રેહ ગએ. (દુશ્મનકી તરફ બળ્હતે હુએ જહાં આપ થે, વહાં ઉસ વક્ત આપ અકેલે રેહ ગએ થે) તો ફિર આપને ઉસ દિન દો આવાઝેં અલગ-અલગ લગાઈ. પેહલે આપને દાહિની તરફ મુતવજ્જેહ હોકર આવાઝ દી, અય અન્સારકે લોગો ! તો અન્સારને કહા, હાઝિર હૈં અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ખુશ રહેં, હમ આપકે સાથ હૈં.

ફિર બાઈ તરફ મુતવજ્જેહ હોકર આપને આવાઝ દી, અય અન્સારકે લોગો ! તો અન્સારને કહા, હાઝિર હૈં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ખુશ રહેં, હમ આપકે સાથ હૈં. આપ સફેદ ખચ્ચર પર સવાર થે. આપને ઉસસે નીચે ઉતર કર ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હૂં.

---

૧ બિદાયા ૪-૩૦૭, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૫

ફિર મુશ્રિકોંકો હાર કા મુંહ દેખના પડા ઔર ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત ઝયાદા ગનીમતકા માલ મિલા, જિસે આપને મુહાજિરીન ઔર તુલકા (નૌમુસ્લિમ આઝાદ કિયે હુએ મક્કાકે લોગોં) મેં બાંટ દિયા ઔર ઉસમેં સે અન્સારકો કુછ ન દિયા. ઈસ પર અન્સાર (કે કુછ લોગોં) ને કહા, જબ કોઈ મુશ્કિલ ઘડી આતી હૈ, તો હમેં બુલાયા જાતા હૈ ઔર જબ ગનીમતકા માલ બાંટનેકા વક્ત આતા હૈ, તો વોહ દૂસરોંકો દે દિયા જાતા હૈ.

કિસી તરહ યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગઈ, તો આપને ઉનકો એક ખૈમેમેં જમા' ફરમાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, અય અન્સારકે લોગો ! વોહ ક્યા બાત હૈ, જો મુઝ તક પહોંચી હૈ ? સબ ખામોશ રહે.

ફિર આપને ફરમાયા, અય અન્સાર કે લોગો ! ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે લોગ તો દુન્યા કો લેકર જાએં ઔર તુમ લોગ અપને ઘરોંકો અલ્લાહકે રસૂલકો લેકર જાઓ ?

અન્સારને કહા, હમ બિલ્કુલ રાઝી હૈં.

ફિર આપને ફરમાયા, અગર લોગ એક ઘાટીમેં ચલેં ઔર અન્સાર કિસી ઔર ઘાટીમેં ચલેં, તો મૈં અન્સાર વાલી ઘાટીમેં ચલૂંગા.

હિશામ રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને (હઝરત અનસસે) કહા, અય અબૂ હમઝા ! (યેહ હઝરત અનસકી કુન્નિયત હૈ) ક્યા આપ ઉસ મૌકે પર વહાં મૌજૂદ થે ?

ઉન્હોંને કહા, મૈં વહાંસે કહાં ગાયબ હો સકતા થા ?

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હુનૈન કી લડાઈમેં ગનીમતકા બહોતસા માલ મિલા ઔર આપને ગનીમતકા યેહ સબ માલ કુરૈશ ઔર અરબકે નૌમુસ્લિમોંમેં દિલ રખનેકે લિયે બાંટ દિયા ઔર અન્સારકો ઉસમેં સે કુછ ન મિલા, તો અન્સારકો યેહ બાત મેહસૂસ હુઈ, યહાં તક કે ઉનમેં સે કુછ લોગોંકી ઝુબાનસે યેહ નિકલ ગયા કે અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો અપની કૌમસે જા મિલે (ઔર અબ યેહ યહીં મક્કામેં ઠહેર જાએંગે ઔર મદીના વાપસ નહીં જાએંગે) તો હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કબીલા અન્સાર અપને જી મેં આપકે બારેમેં કુછ પા રહે હૈં ?

આપને ફરમાયા, ક્યૂં ?

ઉન્હોંને કહા, વોહ ઈસ વજહસે નારાઝ હૈં કે આપને સારા ગનીમતકા માલ અપની કૌમમેં ઔર બાકી અરબ લોગોંમેં બાંટ દિયા ઔર અન્સારકો ઉસમેંસે કુછ ન મિલા.

આપને ફરમાયા, અય સઅદ ! તુમ્હારા ઈસ બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, મૈં ભી અપની કૌમકા એક આદમી હૂં. (જો ઉનકા ખયાલ હૈ, વહી મેરા.)

આપને ફરમાયા, અપની કૌમ કો મેરે લિયે ઈસ ઇહાતેમેં જમા' કર લો ઔર જબ વોહ જમા' હો જાએં તો મુઝે ખબર કર દેના. હઝરત સઅદને બાહિર અન્સારમેં એ'લાન કર

દિયા. ઔર સબકો ઉસ ઇહાતેમેં જમા' કર લિયા. કુછ મુહાજિરીન આએ તો ઉનકો ભી (અંદર આનેકી) ઈજાઝત દે દી ઔર કુછ ઔર આએ તો હઝરત સઅદને ઉનકો વાપસ કર દિયા.

જબ સારે અન્સાર વહાં જમા' હો ગએ તો હઝરત સઅદને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુઝે જહાં જમા' કરનેકા હુક્મ દિયા થા, કબીલા અન્સાર વહાં જમા' હો ચુકા હૈ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં તશરીફ લે ગએ ઔર ઉનમેં બયાન ફરમાનેકે લિયે ખડે હો ગએ.

પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર ફરમાયા, અય અન્સારકે લોગો ! ક્યા યેહ બાત નહીં હૈ કે મૈં જબ તુમ્હારે પાસ ગયા થા, તો તુમ સબ ગુમરાહ થે, ફિર અલ્લાહને તુમ્હેં હિદાયત દે દી ઔર તુમ સબ ફકીર થે, અલ્લાહને તુમ્હેં ગની કર દિયા ઔર તુમ આપસમેં એક દૂસરેકે દુશ્મન થે, અલ્લાહને તુમ્હારે દિલોંમેં ઉલફત પૈદા કર દી ?

અન્સાર ને કહા, જી હાં, બિલ્કુલ ઐસે હી હુવા. ફિર આપને ફરમાયા, અય અન્સાર કે લોગો ! તુમ જવાબ ક્યૂં નહીં દેતે હો ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ક્યા કહેં ? ઔર હમ ક્યા જવાબ દેં ? સારા એહસાન તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકા હૈ.

આપને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ચાહો, તો યેહ કેહ સકતે હો ઔર (ઈસ કેહનેમેં) તુમ સચ્ચે હોગે ઔર સચ્ચે માને જાઓગે. યા'ની અલ્લાહ ઔર રસૂલ ભી તુમ્હેં સચ્ચે સમઝેંગે) કે આપ હમારે પાસ તશરીફ લાએ તો આપકો લોગોંને અપને યહાંસે નિકાલા હુવા થા, હમને આપકો ઠિકાના દિયા ઔર આપ ફકીર થે, હમને આપસે માલી હમદર્દી કી ઔર આપ ડરે હુએ થે, હમને આપકો અમન દિયા ઔર આપ બે-યારો મદદગાર થે, હમને આપકી નુસરત કી. ઈસ પર અન્સારને કહા, યેહ સારા એહસાન અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકા હૈ.

ફિર આપને કહા, તુમ ઘાસ-ફૂસકી તરહ જલ્દ ખત્મ હો જાને વાલી ઈસ દુન્યાકી વજહસે અપને દિલોંમેં મુઝસે નારાઝ હો ગએ હો. વોહ તો મૈંને ગનીમતકા માલ દેકર ઉન લોગોંકા દિલ રખા હૈ, જો અભી મુસલમાન હુએ હૈં ઔર મૈંને તુમ્હેં ઈસ્લામકી ઈસ નેઅમતકે હવાલે કિયા હૈ, જો અલ્લાહને તુમ્હારી કિસ્મતમેં લિખી (કે તુમ ગનીમતકા માલ ન મિલને કે બાવજૂદ ઈસ્લામકી નેઅમત પર અલ્લાહ ઔર રસૂલસે રાઝી રહોગે.) અય અન્સાર કે લોગો ! ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે તમામ લોગ તો બકરીયાં ઔર ઊંટ લેકર અપને ઘરોં કો જાએં ઔર તુમ લોગ અલ્લાહકે રસૂલ કો લેકર અપને ઘરોંકો જાઓ. કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર લોગ એક ઘાટીમેં ચલેં ઔર અન્સાર દૂસરી ઘાટીમેં ચલેં, તો મૈં અન્સારકી ઘાટીમેં ચલૂંગા. અગર હિજરત (કી ફઝીલત) ન હોતી, તો મૈં ભી અન્સારમેંકા એક આદમી હોતા. અય અલ્લાહ ! અન્સારકે બેટોં પર, અન્સાર કે બેટોં કે બેટોં પર રહમ ફરમા.

(યેહ સુનકર) તમામ અન્સાર રોને લગે ઔર ઈતના રોએ કે દાઢિયાં તર હો ગઈ ઔર ઉન્હોંને કહા, હમ અલ્લાહકે રબ હોને પર ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે માલ બાંટને પર રાઝી હૈં. ચુનાંચે આપ વાપસ (અપની કિયામગાહ પર) તશ્રીફ લે ગએ ઔર અન્સાર સહાબા ભી.[૧]

હઝરત સાઈબ બિન યઝીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુનૈન કી લડાઈમેં હવાઝિન કે માલે ગનીમતકો એહસાનકે તૌર પર કુરૈશ વગૈરહ (નૌમુસ્લિમ લોગોં) મેં બાંટ દિયા, તો ઈસ પર અન્સાર નારાઝ હો ગએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ખબર સુની તો આપ ઉનકે ખૈમોંમેં ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ફિર આપને ફરમાયા, યહાં જો ભી અન્સારમેં સે હૈ, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કિયામગાહ પર ચલા જાએ.

(ચુનાંચે વોહ સબ વહાં ચલે ગએ) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લાએ, પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના કી, ફિર ફરમાયા,

અય અન્સારકે લોગો ! મૈંને યેહ માલે ગનીમત તુમ્હેં નહીં દિયા, બલકે દિલ રખનેકી વજહ સે કુછ (નૌ-મુસ્લિમ) લોગોંકો દે દિયા, તાકે વોહ આગે જિહાદમેં મેરે સાથ શરીક હુવા કરેં ઔર અલ્લાહ ઉનકે દિલોંમેં ઈસ્લામકો (પૂરે તૌરસે) દાખિલ ફરમા દે. તુમ લોગોંને ઈસ બારેમેં કુછ બાત કહી હૈ, જો મુઝે પહોંચી હૈ.

ફિર આપને ફરમાયા, અય અન્સારકે લોગો ! ક્યા અલ્લાહને તુમ પર એહસાન નહીં કિયા કે તુમકો ઈમાનકી નેઅમત અતા ફરમાઈ ઔર ખાસ ઈઝ્ઝત અતા ફરમાઈ ઔર તુમ્હારા બેહતરીન ઔર બહોત ખૂબસૂરત નામ રખા (યા'ની અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકે અન્સાર (ઔર મદદગાર) અગર હિજરત ન હોતી તો મૈં ભી અન્સારમેં કા એક આદમી હોતા. અગર લોગ એક ઘાટીમેં ચલેં ઔર તુમ દૂસરી ઘાટીમેં, તો મૈં તુમ્હારી ઘાટીમેં ચલૂંગા. ક્યા તુમ લોગ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે લોગ બકરીયાં ઔર જાનવર ઔર ઊંટ લેકર જાએં ઔર તુમ અલ્લાહકે રસૂલકો લેકર જાઓ ?

જબ અન્સારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ બાત સુની, તો ઉન્હોંને કહા, (ઈસ બટવારે પર) હમ બિલ્કુલ રાઝી હૈં. આપને ફરમાયા, મૈંને જો કહા હૈ, ઈસકે જવાબમેં તુમ ભી કુછ કહો.

અન્સારને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને હમેં અંધેરેમેં પાયા, અલ્લાહને આપકે ઝરીએસે હમેં રોશનીકી તરફ નિકાલા ઔર આપને હમેં આગકે ગઢ્ઢેકે કિનારે પર પાયા, અલ્લાહને આપકે ઝરીએસે હમેં (ઉસ ગઢ્ઢેમેં ગિરનેસે) બચાયા ઔર આપને હમેં ગુમરાહ પાયા. અલ્લાહને આપકે ઝરીએસે હમેં હિદાયત દી. હમ અલ્લાહકે રબ હોને ઔર ઈસ્લામકે દીન હોને પર ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નબી હોને પર રાઝી હૈં. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ખુલે દિલસે કેહ રહે હૈં કે આપ જો ચાહેં કરેં.

૧ બિદાયા ૪-૩૫૮, હૈસમી ૧૦-૩૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૫, બિદાયા ૪-૩૫૮, કંઝ. ૭-૧૨૬

આપને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ઈસકે અલાવા કુછ ઔર જવાબમેં કેહતે તો મૈં કેહતા તુમને ઠીક કહા હૈ. અગર તુમ યેહ કેહતે કે ક્યા યેહ બાત નહીં હૈ કે આપ હમારે પાસ તશરીફ લાએ તો લોગોંને આપકો ઝુઠલા રખા થા, હમને આપકી તસ્દીક કી ઔર આપ બે-યારો મદદગાર થે, હમને આપકી મદદ કી ઔર આપકી જિસ દઅવતકો લોગોંને ઠુકરા દિયા થા, હમને ઉસે કુબૂલ કિયા. અગર તુમ યે બાતેં જવાબમેં કેહતે, તો ઠીક કેહતે.

અન્સારને કહા, બલકે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા એહસાન હૈ ઔર ઉસકે રસૂલકા હમ પર ઔર દૂસરોં પર ફઝલો એહસાન હૈ. યેહ કેહકર અન્સાર રો પડે ઔર બહોત ઝયાદા રોએ ઔર ઉનકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી રોને લગે.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અલ્લાહને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હવાઝિનકે માલ ગનીમતકે તૌર પર અતા ફરમાએ ઔર આપ કુછ લોગોંકો સો-સો (૧૦૦-૧૦૦) ઊંટ દેને લગે, તો અન્સારકે કુછ લોગોંને કહા, અલ્લાહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મગ્ફિરત ફરમાએ કે આપ કુરૈશકો દે રહે હૈં ઔર હમેં છોડા જા રહા હૈ. (જિહાદમેં જાન તો સારી હમને લગાઈ ઔર દે રહે હૈં દૂસરોંકો) કિસી તરહસે યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મા'લૂમ હો ગઈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર અન્સારકો ચમડેકે એક ખૈમેમેં જમા' કિયા ઔર આપને દૂસરોંકો ઉનકે સાથ ન બૈઠને દિયા. જબ સબ જમા' હો ગએ તો આપને ખડે હોકર ફરમાયા, વોહ ક્યા બાત હૈ જો મુઝે તુમ્હારી તરફસે પહોંચી હૈ ?

તો સમઝદાર અન્સારને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે બડોં ને કુછ નહીં કહા, અલબત્તા કુછ નૌ-ઉમ્ર લોગોં ને કહા હૈ કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મગ્ફિરત ફરમાએ કે કુરૈશ કો દે રહે હૈં ઔર હમ છોડે જા રહે હૈં. હાલાંકે ઉનકા ખૂન (યાની કુરૈશકા ખૂન) અભી ભી હમારી તલવારોંસે ટપક રહા હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અભી અભી તો લોગ કુફ્રસે ઈસ્લામમેં આએ હૈં, મૈંને ઉનકો ગનીમતકા યેહ માલ દિલ રખનેકે લિયે દિયા હૈ. ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે લોગ માલ લેકર જાએં ઔર તુમ નબીએ (કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કો લેકર અપને ઘરોંકો જાઓ ? અલ્લાહકી કસમ ! તુમ (નબીકી) જિસ ઝાતે અક્દસકો લેકર અપને ઘરોંકો વાપસ જા રહે હો, વોહ ઉસ (ગનીમતકે માલ) સે (હઝાર દર્જા) બેહતર હૈ, જિસે વોહ લોગ લેકર વાપસ જા રહે હૈં. અન્સારને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ બિલ્કુલ રાઝી હૈં.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, તુમ (મેરે બા'દ) ઈસ બાત કો પાઓગે કે દૂસરોં કો તુમ પર (સરદારી ઔર દૂસરે મા'મલોં મેં) બહોત ઝયાદા તરજીહ દી જાએગી, તુમ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલસે મિલને તક (યા'ની મૌત તક સબ્રસે કામ લેના,

---

૧ હૈસમી ૧૦-૩૧

મૈં (કૌસરકે) હૌઝ પર (તુમ્હારે ઈન્તિઝારમેં) રહૂંગા. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, લેકિન અન્સાર સબ્ર ન કર સકે.[૧]

ઈમામ અહમદને હઝરત અનસકી હદીસમેં યેહ મઝમૂન ભી બયાન કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (અન્સારસે) ફરમાયા, તુમ મેરે લિયે અંદરકા કપડા હો ઔર બાકી લોગ બાહિરકા. ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે લોગ તો બકરીયાં ઔર ઊંટ લેકર જાએં ઔર તુમ અપને રસૂલકો અપને ઈલાકેમેં લેકર જાઓ ?

અન્સારને કહા, હમ બિલ્કુલ રાઝી હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અન્સાર તો મેરે લિયે મે'દા કી તરહ હૈં ઔર ખાસ કપડોંકે સંદૂકકી તરહ સે હૈં, યાની મેરા ઉનસે ખાસ તઅલ્લુક હૈ (અગર લોગ એક ઘાટીમેં ચલેં ઔર અન્સાર દૂસરી ઘાટીમેં ચલેં, તો મૈં અન્સારકી ઘાટીમેં ચલૂંગા. અગર હિજરત ન હોતી તો મૈં ભી અન્સારમેં કા એક આદમી હોતા.[૨]

અન્સાર સહાબા (રદિ.) કી ખૂબિયાં

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બહરૈનસે માલ આયા, જિસકે બારેમેં મુહાજિરીન ઔર અન્સારને એક દૂસરેસે સુના. યે લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં તશ્રીફ લે ગએ. આગે લંબી હદીસ હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે આપને અન્સારસે ફરમાયા, જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ, તુમ લોગ જબ જાન લગાનેકા વક્ત આતા હૈ તો ખૂબ ઝયાદા હો જાતે હો ઔર જબ કુછ મિલનેકા વક્ત આતા હૈ તો બહોત કમ હો જાતે હો, (ઈસ મૌકે પર પીછે હટ જાતે હો.)[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) સે ફરમાયા, અપની કૌમકો મેરા સલામ કેહના ઔર ઉન્હેં બતા દેના કે જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ, વોહ લોગ બડે પાકદામન ઔર સબ્ર કરને વાલે હૈં.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ બીમારીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન્તિકાલ ફરમાયા, મૈં ઔર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અપની કૌમ (અન્સાર) કો મેરા સલામ કેહના, ક્યૂંકે વોહ લોગ બડે પાકદામન ઔર સબ્ર કરને વાલે હૈં.[૫]

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા ૪-૩૫૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૬
૪ હૈસમી ૧૦-૪૧
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૬, હાકિમ ૪-૭૯

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શદ્દાદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) કે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર વોહ હઝરત સઅદકી ઝિંદગીકા આખિરી વક્ત થા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અપની કૌમકે સરદાર ! અલ્લાહ તુમ્હેં બેહતરીન બદલા દે, તુમને અલ્લાહસે જો વા'દા કિયા થા, ઉસે પૂરા કર દિયા ઔર અલ્લાહને તુમસે જો વા'દા કિયા હૈ, અલ્લાહ ઉસે ઝરૂર પૂરા ફરમાએંગે.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે કોઈ ઔરત અન્સારકે દો ઘરોંકે દર્મિયાન રહે યા અપને માં-બાપકે દર્મિયાન, ઉસમેં કોઈ ફર્ક નહીં હૈ, ઉસકા કોઈ નુક્સાન ન હોગા. (યા'ની અન્સાર બડે અખ્લાક વાલે હૈં, અજનબી ઔરતકે સાથ માં-બાપ જૈસા મા'મલા કરતે હૈં.)[૨]

અન્સાર સહાબિયોં કા ઈકરામ ઔર ખિદમત

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગલ્લા (અનાજ) બાંટ રહે થે, તો હઝરત ઉસૈદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અન્સારકે બનૂ ઝફર કે એક ઘરવાલોંકા તઝકિરા કિયા કે વોહ હાજતમંદ હૈં ઔર ઈસ ઘરમેં અક્સર ઔરતેં હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય ઉસૈદ ! તુમને હમેં છોડે રખા, યહાં તક કે જો કુછ હમારે હાથમેં થા, વોહ સબ ખત્મ હો ગયા. (યા'ની અબ કુછ નહીં રહા, તુમને દેરસે આકર બતાયા.) જબ તુમ સુનો કે કુછ હમારે પાસ આયા હૈ, તો મુઝે ઉન ઘરવાલોંકો યાદ દિલા દેના.

ચુનાંચે ઈસકે બા'દ ખૈબર સે જવ ઔર ખજૂરેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આઈ, જિન્હેં આપને લોગોંમેં બાંટા ઔર અન્સારમેં ભી બાંટા ઔર ઉન્હેં ખૂબ દિયા ઔર ઉન ઘરવાલોંમેં ભી બાંટા ઔર ઉન્હેં તો ઔર ઝયાદા દિયા. તો હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈરને શુક્રિયા અદા કરતે હુએ કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ ઔર અચ્છા બદલા દે યા ભલા બદલા દે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અન્સારકી જમાઅતકો ભી અલ્લાહ બેહતર બદલા દે યા ફરમાયા ભલા બદલા દે. જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ, તુમ લોગ બડે પાકદામન ઔર સબ્ર કરને વાલે હો, લેકિન તુમ દેખોગે કે ખિલાફતકે મા'મલેમેં ઔર

---

૧ ઈબ્ને સઅદ ૩-૯

૨ હૈસમી ૧૦-૪૦

(માલોં ઔર ઓહદોંકી) તકસીમમેં તુમ પર દૂસરોંકો તરજીહ દી જાએગી. તુમ સબ્ર કરતે રેહના, યહાં તક કે હૌઝ પર આકર મુઝસે મિલ લેના.[૧]

હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી કૌમ કે દો ઘરોં વાલે મેરે પાસ આએ. એક ઘરવાલે બનૂ ઝફર કે થે ઔર દૂસરે ઘરવાલે બનૂ મુઆવિયા કે થે ઔર ઉન્હોંને કહા કે આપ હમારે બારેમેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરેં કે હમમેં કુછ બાંટ દેં. યા યેહ કહા કે વોહ હમેં દેં યા ઈસ જૈસી ઔર બાત કહી.

ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, મૈં હર ઘરવાલોંકો બાંટતે વક્ત કુછ ન કુછ ઝરૂર દૂંગા. (અભી તો ઈતના હી દેને કે લિયે હૈ) અલ્લાહને અગર હમેં ઔર દે દિયા તો હમ ઉનકો ઔર દેંગે. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ આપકો ભલા બદલા દે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં ભી અલ્લાહ ભલા બદલા દે, ક્યૂંકે જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ, તુમ લોગ બડે પાકદામન ઔર સબ્ર કરને વાલે હો, લેકિન મેરે બા'દ તુમ દેખોગેકે દૂસરોંકો તરજીહ દી જાએગી.

ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં લોગોંમેં જોડે બાંટે, તો એક જોડા હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મેરે પાસ ભી ભેજા જો મુઝે છોટા નઝર આયા. મૈં નમાઝ પઢ રહા થા કે મેરે પાસસે એક કુરૈશ નવજવાન ગુઝરા જિસ પર ઈન જોડોંમેં સે એક જોડા થા, (જો ઈતના બડા થા કે) વોહ ઉસે ઝમીનમેં ઘસીટતા હુવા જા રહા થા. મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ બાત યાદ આ ગઈ કે મેરે બા'દ તુમ દેખોગે કે દૂસરોંકો તરજીહ દી જાએગી તો મૈંને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સચ ફરમાયા.

એક આદમીને જાકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મેરા યેહ જુમ્લા બતા દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) (મેરે પાસ) આએ. મૈં ઉસ વક્ત નમાઝ પઢ રહા થા. ઉન્હોંને આકર કહા, અય ઉસૈદ ! નમાઝ પૂરી કર લો. ચુનાંચે જબ મૈંને નમાઝ પૂરી કર લી, તો ઉન્હોંને કહા, તુમને કૈસે કહા ? મૈંને ઉન્હેં સારી બાત બતાઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, (યેહ જોડા બડા થા) મૈંને યેહ જોડા ફ્લાં (અન્સારી) સહાબી કે પાસ ભેજા થા જો બદર ઔર ઉહદકી લડાઈયોંમેં ઔર અકબાકી બૈઅતમેં શરીક હુએ થે (ચૂંકે ઉનકી દીની બડાઈ ઝયાદા થી, ઈસલિયે મૈંને ઉનકો તુમસે બડા જોડા દિયા થા. ઉસ જવાનને જાકર ઉન અન્સારી સહાબીસે યેહ જોડા ખરીદ લિયા ઔર ઉસે પેહન લિયા, (મૈંને ઈસ કુરૈશી જવાનકો નહીં દિયા) ક્યા તુમ્હારા યેહ ખયાલ હૈ કે (અન્સાર પર દૂસરોંકો તરજીહ દેને કી) યેહ બાત મેરે ઝમાનેમેં હોગી ?

મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહકી કસમ ! મેરા ભી યેહી ખયાલ થા કે યેહ બાત આપકે ઝમાનેમેં નહીં હોગી.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૫, મુસ્તદરક ૪-૭૯
૨ હૈસમી ૧૦-૩૩

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં મસ્જિદકી તરફ ચલા તો મૈંને એક કુરૈશી આદમી કો દેખા, જિસ પર એક જોડા થા. મૈંને ઉસસે પૂછા, તુમ્હેં યેહ જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને. મૈં કુછ ઔર આગે ગયા તો એક ઔર કુરૈશી આદમી કો દેખા, જિસ પર એક જોડા થા. મૈંને ઉસસે પૂછા, તુમ્હેં યેહ જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને. ફિર મૈં કુછ આગે ગયા, તો મુઝે ફ્લાં બિન ફ્લાં અન્સારી મિલા. ઉસને પેહલે દાનોં જોડોંસે કમ દર્જેકા જોડા પેહન રખા થા. મૈંને કહા, તુમ્હેં જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ઈસકે બા'દ મસ્જિદમેં ગએ ઔર ઉન્હોંને ઝોર સે કહા, અલ્લાહુ અક્બર ! અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સચ કહા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી આવાઝ સુન લી, તો ઉનકે પાસ પૈગામ ભેજા કે મેરે પાસ આઓ.

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાને કહા, મૈં દો રકઅત નમાઝ પઢકર આતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દોબારા કાસિદ ભેજ દિયા કે હઝરત ઉમર કસમ દે રહે હૈં કે તુમ અભી આઓ. હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાને કહા, મૈં ભી અપને આપકો કસમ દેતા હૂં કે જબ તક દો રકઅત નમાઝ નહીં પઢ લૂંગા, મૈં ઉનકે પાસ નહીં જાઉંગા ઔર યેહ કેહકર નમાઝ શુરૂ કર દી. હઝરત ઉમર (રદિ.) આએ ઔર ઉનકે પેહલૂમેં બૈઠ ગએ.

જબ વોહ અપની નમાઝ પૂરી કર ચુકે, તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે મુઝે યેહ બતાઓ કે તુમને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નમાઝ પઢને કી જગહમેં યા'ની ઉનકી મસ્જિદમેં યે જુમ્લે ઝોરસે ક્યૂં કહે કે અલ્લાહુ અક્બર ! અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સચ ફરમાયા ?

ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં મસ્જિદકો આ રહા થા કે રાસ્તેમેં ફ્લાં બિન ફ્લાં કુરૈશી મિલા. ઉસને એક જોડા પેહના હુવા થા. મૈંને કહા, તુમ્હેં યેહ જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને ! મૈં કુછ આગે બઢા, તો મુઝે ફ્લાં બિન ફ્લાં કુરૈશી મિલા. ઉસને ભી એક જોડા પેહના હુવા થા. મૈંને કહા, તુમ્હેં જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને ! ફિર મૈં આગે ગયા, તો મુઝે ફ્લાં બિન ફ્લાં અન્સારી મિલા. ઉસને પેહલે દોનોં જોડોંસે કમ દર્જેકા જોડા પેહન રખા થા. મૈંને કહા, તુમ્હેં યેહ જોડા કિસને દિયા ? ઉસને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (હમ અન્સારસે) ફરમાયા થા કે તુમ મેરે બા'દ દેખોગે કે દૂસરોંકો તુમ પર તરજીહ દી જાએગી. અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં યેહ નહીં પસંદ કરતા થા કે યેહ કામ તુમ્હારે હાથોંસે હો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) રો પડે ઔર કહા ઈસ બારકે લિયે તો મૈં અલ્લાહસે મઆફી માંગતા હૂં, આગે ઐસે નહીં કરૂંગા. ફરમાતે હૈં કે ઈસકે બા'દ કભી યેહ બાત દેખનેમેં નહીં આઈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કુરૈશકે કિસી આદમીકો અન્સારકે કિસી આદમી પર તરજીહ દી હો.[૧]

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૩૩૦

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. ઉનકે પાસ ઉનકે બેટે ભી થે. ઉન્હોંને હાઝિર હોકર સલામ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યહાં ઔર યહાં ઔર ઉન્હેં અપની દાહિની તરફ બિઠાયા ઔર ફરમાયા, ખુશ આમદેદ હો અન્સારકો, ખુશ આમદેદ હો અન્સારકો, (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈકરામ મેં) હઝરત સઅદને અપના બેટા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડા કર દિયા.

આપને ઉસસે ફરમાયા, યહાં બૈઠ જાઓ. વોહ બૈઠ ગયા. ફિર આપને ફરમાયા, કરીબ આ જાઓ. વોહ કરીબ આ ગયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દોનોં હાથોં ઔર મુબારક કદમકા બોસા લિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ખુશ હોકર) ફરમાયા, મૈં અન્સારમેં સે હૂં ઔર મૈં અન્સારકી ઔલાદમેં સે હૂં. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ આપકા ઐસે ઈકરામ ફરમાએ જૈસે આપને હમારા ઈકરામ કિયા.

આપને ફરમાયા, અલ્લાહને મેરે ઈકરામસે પેહલે આપ લોગોંકા ઈકરામ ફરમાયા હૈ. તુમ મેરે બા'દ દેખોગે કે દૂસરોંકો તુમ પર તરજીહ દી જાએગી. તુમ સબ્ર કરતે રેહના, યહાં તક કે હૌઝ પર આકર મુઝસે મિલ લેના.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત જરીર (રદિ.) એક સફરમેં મેરે સાથ થે ઔર મેરી બહોત ખિદમત કરતે થે, તો ઉન્હોંને કહા કે મૈંને અન્સારકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ (ઈકરામ ઔર મુહબ્બતકા) ખાસ મા'મલા કરતે હુએ દેખા હૈ, ઈસલિયે મૈં અન્સારમેં સે જિસે ભી દેખતા હૂં ઉસકી ઝરૂર ખિદમત કરતા હૂં.[૧]

હઝરત હબીબ બિન અબી સાબિત કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે અપને કર્ઝકી શિકાયત કી (કર્ઝ અદા કરને કે લિયે કુછ દે દેં) લેકિન હઝરત અબૂ અય્યૂબને હઝરત મુઆવિયાસે (મદદકા) વોહ રૂખ ન દેખા, જિસે વોહ ચાહતે થે, બલકે (બે-રૂખીકા) વોહ અંદાઝ દેખા જો ઉન્હેં પસંદ ન થા, તો ઉન્હોંને કહા, મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે (અય અન્સાર !) તુમ મેરે બા'દ દેખોગે કે દૂસરોંકો તુમ પર તરજીહ દી જાએગી.

હઝરત મુઆવિયાને કહા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમસે ક્યા કહા થા ? ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે સબ્ર કરના. હઝરત મુઆવિયાને કહા, તો ફિર સબ્ર કરો.

હઝરત અબૂ અય્યૂબને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! આજ કે બા'દ તુમસે કભી કોઈ ચીઝ નહીં માંગૂંગા. ફિર હઝરત અય્યૂબ ગએ ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કે યહાં ઠહેરે.

ઉન્હોંને હઝરત અબૂ અય્યૂબકો અપના મકાન ખાલી કરકે દે દિયા ઔર કહા, મૈં તુમ્હારે સાથ વૈસા હી મા'મલા કરૂંગા, જૈસા તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૬

કિયા થા. ચુનાંચે અપને ઘરવાલોંસે બાહિર નિકલ આનેકો કહા. વોહ સબ ઘરસે બાહિર આ ગએ ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉનસે કહા કે ઘરમેં જિતના સામાન હૈ, વોહ ભી સારા આપકા હૈ ઔર ઈન્હેં ચાલીસ હઝાર ઔર બીસ ગુલામ ભી ઝયાદા દિયે.[૧]

તબરાની કી રિવાયતમેં આખિરમેં ઈસ તરહ હૈ કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) બસરા અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ આએ. ઉન્હેં હઝરત અલી (રદિ.) ને બસરાકા ગવર્નર મુકર્રર કર રખા થા. ઉન્હોંને કહા, અય અય્યૂબ ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે મૈં અપને ઈસ મકાનસે બાહિર આ જાઉં ઔર યેહ આપકો દે દૂં, જૈસા આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કિયા થા. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને ઘરવાલોંસે કહા, વોહ સબ ઘરસે બાહિર આ ગએ ઔર ઘર કે અંદર જિતના સામાન થા, વોહ સારા ઉનકો દે દિયા.

જબ હઝરત અબૂ અય્યૂબ વહાંસે જાને લગે, તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, આપકો કિતની ઝરૂરત હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, મેરા મુકર્રર કિયા હુવા વઝીફા ઔર આઠ ગુલામ જો કે મેરી ઝમીનમેં કામ કર સકેં. હઝરત અબૂ અય્યૂબકા વઝીફા ચાર હઝાર થા. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસને ઉસે પાંચ ગુના કર દિયા. ચુનાંચે ઉનકો બીસ હઝાર ઔર ચાલીસ ગુલામ દિયે.[૨]

હઝરત હસ્સાન બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ અન્સારકો હઝરત ઉમર યા હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે એક ઝરૂરી કામ થા. રિવાયત કરને વાલે ઈબ્ને અબિઝિઝનાદ કો શક હુવા હૈ કે હઝરત ઉમરકા નામ લિયા થા યા હઝરત ઉસ્માનકા. હમ લોગ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) કો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા કો (સિફારિશકે લિયે) સાથ લેકર ગએ.

ચુનાંચે (હમારી સિફારિશકે લિયે) હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ભી બાતેં કીં ઔર બાકી સહાબા (રદિ.) ને ભી કી ઔર ઉન સબને અન્સારકા ઔર ઉનકે મનાકિબ ઔર ફઝાઈલકા ખૂબ ઝિક્ર કિયા, લેકિન વાલીને (કુબૂલ કરનેસે) ઉઝર કર દિયા.

હઝરત ઉસ્માન ફરમાતે હૈં કે હમ જિસ કામકે લિયે ગએ થે, વોહ બહોત અહમ થા. હમેં ઈસકી શદીદ ઝરૂરત થી, વોહ વાલી ઈન લોગોંસે અપની બાતકો બાર-બાર દોહરાતે રહે, યહાં તક કે સહાબા (રદિ.) તો ઉન્હેં મા'ઝૂર સમઝકર વહાંસે (ના ઉમ્મીદ હોકર) ખડે હો ગએ, લેકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસને ફરમાયા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! ફિર તો અન્સારકા કોઈ મર્તબા ઔર દર્જા ન હુવા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નુસરત કી ઔર ઠિકાના દિયા ઔર ફિર ઉનકે ફઝાઈલ ઝિક્ર કરને લગ ગએ ઔર (હઝરત હસ્સાનકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ) યેહ ભી કહા, યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શાઈર હૈં જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે હિફાઝત કિયા કરતે થે.

ગરઝ યેહ કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) વાલીકે સામને જામેઅ ઔર દલીલ ભરા કલામ પેશ કરતે રહે ઔર વાલીકી હર દલીલકા જવાબ દેતે રહે. આખિર વાલીને જબ કોઈ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૯૭
૨ મજમા ૯-૩૨૩, હાકિમ ૩-૪૬૧

ચારા ન દેખા તો હમારા કામ કર દિયા. અલ્લાહને હમારી ઝરૂરત ઉનકી ઝોરદાર બાતોંકે ઝરીએસે પૂરી કર દી.

હમ વહાં સે બાહિર આએ. મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહકા હાથ પકડ રખા થા. મૈં ઉનકી તા'રીફ કર રહા થા ઔર ઉનકે લિયે દુઆ કર રહા થા, ફિર મૈં મસ્જિદમેં ઉન સહાબા (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા જો હઝરત અબ્દુલ્લાહકે સાથ (વાલીકે પાસ) ગએ થે, લેકિન ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ જિતના ઝોર નહીં લગાયા થા.

મૈંને ઉંચી આવાઝ મેં ઈસ તરહ કહા કે યે લોગ ભી સુન લેં કે ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો હમારે સાથ આપ લોગોંસે ઝયાદા લગાવ ઔર તઅલ્લુક હૈ. (આજ હમારે હકમેં યે ઝયાદા બેહતર હુએ.)

ઉન્હોંને કહા, બેશક, ફિર મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહસે કહા, યે નુબૂવ્વતકે બાકી અસરાત હૈં ઔર અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વિરાસત હૈ જિસકે યે તુમસે ઝયાદા હકદાર હૈં. ફિર મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહકી તારીફમેં યે શઅર કહે.

اِذَاقَالَ لَمْ یَتْرُکْ مَقَالًا لِّقَائِلٍ بِمُلْتَقِطَاتٍ لَّاتَرٰی بَیْنَهَا فَضْلًا

"વોહ (ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)) જબ બાત કરતે હૈં તો ઐસી જામેઅ ઔર ઝોરદાર બાત કરતે હૈં, જિસમેં તુમ્હેં કોઈ બેકાર ઔર ઝયાદા બાત નઝર ન આએગી ઔર વોહ કિસી કે લિયે ઔર ઝયાદા બાત કરનેકી ગુંજાઈશ નહીં છોડતે હૈં."

کَفٰی وشفٰی مَافِی الصُّدُوْرِ فَلَمْ یَدَعْ لِذِی اِرْبَةٍ فِی الْقَوْلِ جِدًّاوَّلَاهَزْلًا

"ઉનકી બાતેં તમામ પેહલૂઓંકે લિયે કાફી હોતી હૈં ઔર સબકે દિલ ઉસસે મુત્મઈન હો જાતે હૈં. ઝરૂરતમંદ કે લિયે ઝયાદા કિસી કિસ્મકી બાત કરનેકી ગુંજાઈશ નહીં છોડતે હૈં."

سَمَوْتَ اِلَی الْعُلْیَا بِغَیْرِ مَشَقَّةٍ فَنِلْتَ ذُرَاهَالَادَنِیًّا وَّلَا وَغْلًا

"અય અબ્ને અબ્બાસ ! આપ ઉપર ઉઠકર બિના મશક્કતકે ઉંચે રૂત્બે પર પહોંચ ગએ ઔર ઉસકી ઈન્તિહાઈ બુલંદી પર પહોંચ ગએ. આપ ન કમીને હૈં ઔર ન કમઝોર."[૧]

તબરાનીકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત હસ્સાનને કહા કે યેહ (ઈબ્ને અબ્બાસ અન્સારકે લિયે) ઈસ (શફકતકે જઝબે) કે તુમસે ઝયાદા હકદાર હૈં ઔર અલ્લાહકી કસમ ! યેહ તો નુબુવ્વતકે બાકી અસરાત હૈં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વિરાસત હૈ ઔર ઉનકી ખાનદાની અસલ ઔર ઉનકી તબીઅતકી ઉમ્દગી, ઈન તમામ બાતોંમેં ઉનકી રેહબરી કરતી હૈ.

લોગોં ને કહા, અય હસ્સાન ! ઝરા થોડી બાત કરો.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, હાં, યે લોગ ઠીક કેહ રહે હૈં. તો હઝરત હસ્સાન હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી તા'રીફમેં યે શઅર પઢને લગે..

اِذَ مَاأبنُ عَبَّاسٍ بَّدَالَکَ وَجْهُهٗ رَأَیْتَ لَهٗ فِیْ کُلِّ مَجْمَعَةٍ فَضْلًا

---

૧ હાકિમ ૩-૫૪૪

“જબ ઈબ્ને અબ્બાસકા ચેહરા તુમ્હારે સામને ઝાહિર હોગા, તો તુમ હર મજમેમેં ઉસકે લિયે ફઝીલત દેખોગે.” ફિર પિછલે ઝિક્ર કિયે ગએ તીન શઅર કો યાદ દિલાયા, ઔર ઉસકે બા'દ ઈસ શઅર કા ઈઝાફા કિયા...

خُلِقْتَ حَلِيْفًا لِّلْمُرُوْءَةِ وَالنَّدٰى   بَلِيْغًا وَلَمْ تُخْلَقْ كَهَامًا وَّلَا حَالًا

“તુમ મુરૂવ્વત ઔર સખાવતકે હલીફ બનાકર ઔર ફસીહો બલીગ બનાકર પૈદા કિયે ગએ હો ઔર તુમ ફૂહડ (બદસલીકા) સુસ્ત ઔર બેકાર નહીં પૈદા કિયે ગએ.”

ઈસ પર ઉસ વાલીને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઉસને સુસ્ત કેહકર મુઝે હી મુરાદ લિયા હૈ, કિસી ઔર કો મુરાદ નહીં લિયા ઔર અલ્લાહ હી મેરે ઉસકે બીચ ફૈસલા કરેંગે.

અન્સાર સહાબા (રદિ.) કે લિયે દુઆએં

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઊંટોં કે ઝરીએ પાની ખીંચના ઔર ઊંટોં પર પાની લાદકર લાના અન્સારકે લિયે બડી મશક્કતકા ઝરીઆ બના, તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ યેહ દરખ્વાસ્ત પેશ કરને કે લિયે જમા' હુએ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં પાનીકે લિયે એક નહર ખોદ દેં, જિસમેં સારે સાલ ખૂબ પાની બેહતા રહે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, ખુશઆમદેદ હો અન્સાર કો, ખુશઆમદેદ હો અન્સાર કો, ખુશઆમદેદ હો અન્સાર કો, આજ તુમ મુઝસે જો ચીઝ ભી માંગોગે, વોહ મૈં તુમ્હેં ઝરૂર દૂંગા ઔર આજ મૈં અલ્લાહસે તુમ્હારે લિયે જો ચીઝ ભી માંગૂંગા, અલ્લાહ મુઝે વોહ ચીઝ ઝરૂર દે દેગા.

ઈસ પર અન્સારને એક દૂસરેસે કહા કે ઈસ મૌકેકો ગનીમત સમઝો, (નહર વગૈરહ કો તો છોડો) ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મગ્ફિરતકી દુઆ કરવા લો.

ચુનાંચે અન્સારને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમારે લિયે મગ્ફિરતકી દુઆ ફરમા દેં.

આપને દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! અન્સારકે લિયે ઔર અન્સારકે બેટોં કે લિયે ઔર અન્સાર કે બેટોં કે બેટોં કે લિયે મગ્ફિરત ફરમા ઔર એક રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે અન્સારકી બીવિયોંકી ભી મગ્ફિરત ફરમા.[૧]

હઝરત રિફાઆ બિન રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! અન્સારકી ઔર ઉનકી ઔલાદકી ઔર ઉનકી ઔલાદકી ઔલાદ કી ઔર ઉનકે પડોસિયોંકી મગ્ફિરત ફરમા.[૧]

૧ હૈસમી ૧૦-૪૦

હઝરત ઔફ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! અન્સારકી ઔર અન્સારકે બેટોંકી ઔર અન્સારકે ગુલામોં (યા પડોસિયોં) કી મગ્ફિરત ફરમા.[૨]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે ઈમાન યમનવાલોંકા હૈ ઔર ઈમાન કબીલા કહતાનમેં હૈ (કહતાન યમન કે એક બાદશાહ હૈં, તમામ અન્સાર ઔર યમન વાલોંકા નસબ ઉનસે જા મિલતા હૈ) ઔર દિલકી સખ્તી અદનાનકી ઔલાદમેં હૈ ઔર હિમયર કબીલા અરબકા સર ઔર અરબકે સરદાર હૈં ઔર મઝહિજ કબીલા અરબકે સર ઔર ઉનકે બચાવકા સામાન હૈં ઔર અઝદ કબીલા અરબકા કંધા ઔર ઉનકા સર હૈં. (કંધેકી તરહ તમામ અહમ કામોંકા બોઝ ઉઠાતે હૈં) ઔર હમદાન કબીલા અરબકા કંધા ઔર અરબકી ચોટી હૈ. અય અલ્લાહ ! અન્સારકો ઈઝ્ઝત અતા ફરમા, જિનકે ઝરીએસે અલ્લાહને દીનકો કાયમ ફરમાયા ઔર જિન્હોંને મુઝે ઠિકાના દિયા ઔર મેરી નુસરત કી ઔર મેરી હિમાયત કી ઔર યે દુન્યામેં મેરે સાથી હૈં ઔર આખિરતમેં મેરી જમાઅત હૈં ઔર યે લોગ મેરી ઉમ્મતમેં સે જન્નતમેં સબસે પેહલે દાખિલ હોંગે.[૩]

હઝરત ઉસ્માન બિન મુહમ્મદ બિન ઝુબૈરી કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને અપને એક ખુત્બેમેં ફરમાયા કે હમારી ઔર અન્સારકી મિસાલ ઐસી હૈ જૈસે કે ઈસ શાયરને ઈન શઅરોંમેં કહા હૈ..

جَزٰى اللّٰهُ عَنَّا جَعْفَراً حِيْنَ اَشْرَفَتْ   بِنَا نَعْلُنَا لِلْوَاطِئِيْنَ فَزَلَّتِ

"અલ્લાહ હમારી તરફસે જા'ફરકો ભલા બદલા દે. ઈન લોગોંને ઉસ વક્ત હમારી મદદ કી, જબ હમારી જૂતિયોંને ફિસલ કર હમેં રૌંદને વાલોંકે સામને લા ડાલા થા."

اَبَوْا اَنْ يَّمَلُّوْنَا وَلَوْ اَنَّ اُمَّنَا   تُلَاقِىْ الَّذِىْ يَلْقَوْنَ مِنَّا لَمَلَّتِ

"વોહ લોગ હમસે બિલ્કુલ ન ઉકતાએ. ઉન લોગોંને હમારી વજહસે જો તક્લીફેં ઉઠાઈ, અગર હમારી માંકો યેહ ઉઠાના પડ જાતીં, તો વોહ ભી (હમસે) ઉકતા જાતી."[૪]

ખિલાફત કે બારે મેં અન્સાર કા ઈસાર

હઝરત હુમૈદ બિન અબ્દુર્રહમાન હિમયરી કેહતે હૈં કે જિસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મદીના કે આખિરી

૧ હૈસમી ૧૦-૪૦
૨ હૈસમી ૧૦-૪૧
૩ હૈસમી ૧૦-૪૧
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૪

કિનારે મેં (અપને ઘર ગએ હુએ) થે. ચુનાંચે વોહ આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચમકદાર ચેહરે સે ચાદર હટા કર કહા, મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, આપ ઝિંદગી મેં ભી ઔર વફાત કે બા'દ ભી ક્યા હી અચ્છે ઔર પાક હૈં. કા'બા કે રબ કી કસમ ! મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુન્યા સે તશરીફ લે જા ચુકે.

(અન્સાર કે સકીફા બનૂ સાઈદા મેં ખિલાફત કે બારે મેં મશ્વરે કે લિયે જમા' હોતે હી ઈત્તલાઅ મિલને પર) હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) તેઝી સે ચલે. વહાં પહોંચકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને બાતેં કીં. અન્સાર કે બારે મેં કુર્આન મેં જો કુછ ઉતરા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનકે બારે મેં જો કુછ ફરમાયા થા, વોહ સબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઝિક્ર કર દિયા ઔર યેહ ભી ફરમાયા કે મુઝે અચ્છી તરહ મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા કે અગર લોગ એક ઘાટી મેં ચલેં ઔર અન્સાર દૂસરી ઘાટી મેં ચલેં, તો મૈં અન્સાર કી ઘાટી મેં ચલૂંગા ઔર અય સઅદ ! તુમ્હેં ભી યેહ મા'લૂમ હૈ કે એક બાર તુમ બૈઠે હુએ થે ઔર તુમ્હારી મૌજૂદગીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે કુરૈશ ઈસ અમ્ર (ખિલાફત) કે વાલી હોંગે. નેક લોગ કુરૈશ કે નેક આદમિયોંકે તાબેઅ હોંગે ઔર બુરે લોગ કુરૈશકે બુરે આદમિયોંકે તાબેઅ હોંગે.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, આપને સચ ફરમાયા, ઈસલિયે હમ લોગ વઝીર (યાની આપ લોગોંકે મદદગાર) હોંગે ઔર આપ લોગ અમીર.[૧]

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો (સકીફા બનૂ સાઈદામેં અન્સાર જમા' હુએ ઔર) અન્સારકે લોગ ખડે હોકર અપની-અપની રાય ઝાહિર કરને લગે. ચુનાંચે ઉનમેંસે એક આદમીને કહા, અય મુહાજિરોંકી જમાઅત ! જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમમેં સે કિસી કો અમીર બનાતે તો ઉસકે સાથ હમારા એક આદમી ઝરૂર લગા દેતે. ઈસલિયે હમારા ખયાલ યેહ હૈ કે ખિલાફત કે ઈસ અમ્ર કે વાલી દો આદમી હોં. એક આદમી આપ લોગોંમેં સે હો ઔર દૂસરા હમમેં સે હો (યા'ની દો આદમી ખલીફા હોને ચાહિયે, એક મુહાજિરી ઔર દૂસરા અન્સારી) ઔર અન્સારીમેં સે જો ભી રાય દેને કે લિયે ખડા હુવા, ઉસને યેહી કહા.

ફિર હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુહાજિરીનમેં સે થે, ઈસલિયે અબ ઈમામ ભી મુહાજિરીનમેં સે હોના ચાહિયે ઔર હમ લોગ ઉસકે મદદગાર હોંગે, જૈસા કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મદદગાર થે.

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય અન્સારકે લોગો ! અલ્લાહ તુમ્હેં ભલા બદલા અતા ફરમાએ ઔર તુમ્હારે ઈસ બોલને વાલેકે કદમ કો જમાએ રખે. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ઈસકે અલાવા કુછ ઔર કેહતે, તો હમારી તુમસે સુલહ ન હોતી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૩૭, હૈસમી ૫-૧૯૧

ફિર હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હાથ પકડકર કહા, યેહી તુમ્હારે ખલીફા હૈં, ઈનસે બૈઅત હો જાઓ.[૧]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, તો અન્સાર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) કે પાસ જમા' હુએ. ફિર હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ભી ઈન લોગોં કે પાસ આ ગએ.

ચુનાંચે હઝરત હુબાબ બિન મુન્ઝિર (રદિ.) જો કે બદરી સહાબી હૈં, ઉન્હોંને ખડે હોકર કહા કે એક અમીર હમમેં સે હો ઔર એક અમીર તુમમેં સે હો. અલ્લાહકી કસમ ! (અય મુહાજિરોંકી જમાઅત !) હમ ઈસ અમારત (અમીર બનને) મેં તુમસે જલતે નહીં, લેકિન હમેં ઈસ બાતકા ખતરા હૈ કે કહીં યેહ અમારત ઉન લોગોંકે હાથ મેં ન આ જાએ જિનકે બાપ ઔર ભાઈયોંકો હમને (અલગ-અલગ લડાઈયોંમેં) કત્લ કિયા હૈ, (ઔર વોહ લોગ અમીર બનકર હમસે ઈન્તિકામ લેને લગ જાએં.) તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે જબ ઐસા હો તો તુમ્હેં (ઉનકે મુકાબલે મેં) મર જાના ચાહિયે.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને બાતેં કીં ઔર ફરમાયા, હમ અમીર હોં ઔર તુમ વઝીર (અમીરકે મદદગાર) ઔર યેહ અમારત હમારે ઔર તુમ્હારે બીચ બિલ્કુલ દો બરાબર હિસ્સોંમેં હો જૈસે કે ખજૂરકા પત્તા બિલ્કુલ દો બરાબર હિસ્સોંમેં બંટ જાતા હૈ.

ચુનાંચે હઝરત બશીર બિન સઅદ અબુન્નોઅમાન (રદિ.) ને લોગોંમેં સબસે પેહલે (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)) સે બૈઅત કી.

જબ તમામ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (કે ખલીફા બનને) પર મુત્તફિક હો ગએ, તો ઉન્હોંને લોગોંકો કુછ માલ બાંટે ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) કે ઝરીએ બનૂ અદી બિન નજ્જારકી એક બુળ્હિયા કે પાસ ઉસકા હિસ્સા ભેજા. ઉસને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ?

હઝરત ઝૈદ ને કહા, હઝરત અબૂબક્ર ને (માલ બાંટા હૈ ઔર ઉસમેં સે) ઔરતોંકો ભી ઈતના હિસ્સા દિયા હૈ. ઉસ બુળ્હિયાને કહા, ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાત કા ડર હૈ કે મૈં જિસ દીન પર કાયમ હૂં ઉસે છોડ દૂંગી ? ઉન્હોંને કહા, નહીં.

ઈસ પર ઉસ બુળ્હિયાને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસમેં સે કુછ નહીં લૂંગી. ચુનાંચે હઝરત ઝૈદને વાપસ આકર હઝરત અબૂબક્રકો ઈસ બુળ્હિયાકી સારી બાત બતાઈ તો હઝરત અબૂબક્રને કહા, હમ ભી ઉસ બુળ્હિયા કો જો દે ચુકે હૈં, ઉસમેં સે કુછ નહીં લેંગે.[૨]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ ૩-૧૫૧, બૈહકી ૮-૧૭૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૩૧, હૈસમી ૫-૧૮૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૦

૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૩૦

જિહાદ કા બાબ

કિસ તરહ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા રદિયલ્લાહુ અન્હુમ અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ કિયા કરતે થે ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી દઅવત કે લિયે હર હાલ મેં નિકલા કરતે થે, ચાહે હલકે હોં યા બોઝલ, દિલ ચાહે યા ન ચાહે ઔર તંગી ઔર ફરાખી ઔર સરદી ઔર ગરમી હર ઝમાને મેં ઉસકે લિયે તૈયાર રેહતે થે

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા જિહાદ મેં જાન લગાના ઔર માલ ખર્ચ કરને કે લિયે તરગીબ દેના

હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ મદીનામેં થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મુઝે ખબર મિલી હૈ કે અબૂ સુફયાનકા તિજારતી કાફલા (શામકી તરફસે બહોત-સા માલ લેકર) આ રહા હૈ. ક્યા આપ લોગ ચાહતે હૈં કે હમ લોગ ઉસ કાફલેકા મુકાબલા કરને કે લિયે (મદીનાસે) નિકલેં? શાયદ અલ્લાહ ઉસ કાફલેકા સારા સામાન હમેં ગનીમતકે માલકે તૌર પર દે દે. હમને કહા, જી હાં, (હમ નિકલના ચાહતે હૈં) ચુનાંચે આપ તશરીફ લે ચલે ઔર હમ ભી (આપકે સાથ) નિકલે.

જબ એક યા દો દિન ચલ ચુકે, તો આપને હમસે ફરમાયા, કુરૈશકો તુમ્હારે નિકલનેકી ખબર હો ગઈ હૈ. (ઔર વોહ તુમસે લડનેકે લિયે તૈયાર હોકર આ ગએ હૈં) કુરૈશ કી ઉસ ફૌજ (સે લડને) કે બારેમેં તુમ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ ? હમને કહા, નહીં, અલ્લાહ કી

કસમ ! હમમેં ઉનસે લડને કી તાકત નહીં હૈ, હમારા તો તિજારતી કાફલેસે મુકાબલે કા ઈરાદા થા.

આપને ફિર ફરમાયા, કુરૈશકી ઉસ ફૌજ (સે લડને) કે બારેમેં તુમ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ ? હમને વહી જવાબ દિયા. ફિર હઝરત મિક્દાદ બિન અમ્ર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપસે ઈસ મૌકે પર વોહ નહીં કહેંગે જો (ઐસે હી મૌકે પર) મૂસા અલૈહિસ્સલામકી કૌમને ઉનસે કહા થા કે તૂ જા ઔર તેરા રબ ઔર તુમ દોનોં લડો, હમ તો યહીં બૈઠે હૈં.)

હઝરત અબૂ અય્યૂબ કેહતે હૈં કે (હઝરત મિક્દાદ કે ઈસ ઈમાન બઢાને વાલે જવાબ પર) હમ અન્સારકો તમન્ના હુઈ કે હમ ભી હઝરત મિક્દાદ જૈસા જવાબ દેતે, જો બહોત ઝયાદા માલ મિલને સે ઝયાદા મેહબૂબ હોતા. ચુનાંચે ઈસ બારેમેં અલ્લાહ ને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યે આયાત ઉતારીં...

كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ

કમા અખ્રજક રબ્બુક મિમ્ બયતિક બિલહક્કિ વઈન્ન ફરીકમ્ મિનલ્ મુઅમિનીન લકારિહૂન.

"જૈસે નિકાલા તુઝકો તેરે રબ ને તેરે ઘરસે હક કામકે વાસ્તે ઔર એક જમાઅત ઈમાન વાલોંકી રાઝી ન થી."[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને બદર જાનેકે બારેમેં મશ્વરા લિયા, જિસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપની રાય પેશ કી. આપને સહાબા (રદિ.) સે દોબારા રાય લી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપની રાય પેશ કી. આપને ફિર સહાબા (રદિ.) સે રાય લી, ઈસ પર એક અન્સારીને કહા, અય અન્સારકે લોગો ! અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ લોગોંસે રાય લેના ચાહતે હૈં.

ઈસ પર એક અન્સારીને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! (અગર આપ બદર જાના હી ચાહતે હૈં તો) હમ આપકો વૈસા જવાબ નહીં દેંગે જૈસા જવાબ મૂસા અલૈહિસ્સલામકો બની ઈસ્રાઈલને દિયા થા કે (અય મૂસા) તૂ જા ઔર તેરા રબ ઔર તુમ દોનોં લડો, હમ તો યહીં બૈઠે હૈં, બલકે હમ તો યેહ અર્ઝ કરેંગે કે કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, અગર (યમન કી) બસ્તી બર્કુલ ગિમાદ તક કા ભી (લંબા) સફર કરેં તો ભી હમ આપકા સાથ દેંગે.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો અબૂ સુફયાન કે (તિજારતી કાફલે કે મુલ્કે શામસે) આને કી ખબર મિલી તો આપને સહાબા (રદિ.) સે મશ્વરા કિયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કુછ મશ્વરા દિયા, આપને ઉનસે મુંહ ફેર લિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપના મશ્વરા દિયા, આપને ઉનસે ભી મુંહ ફેર લિયા.

૧ બિદાયા ૩-૨૬૩, મજમઉઝ્ઝવાઈદ ૬-૭૩, ૬-૭૮
૨ બિદાયા ૩-૨૬૩

ઈસ પર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) ને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારી રાય લેના ચાહતે હૈં. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર આપ હમેં ઈસ બાત કા હુક્મ દેં કે હમ અપની સવારિયાં સમન્દરમેં ડાલ દેં તો હમ ઉનકો સમન્દરોંમેં ડાલ દેંગે ઔર અગર આપ હમેં ઈસ બાત કા હુક્મ દેં કે હમ બર્કુલ ગિમાદ તક અપની સવારિયોં પર સફર કરેં, તો હમ ઐસા ઝરૂર કરેંગે. (ઈસ પર ખુશ હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોં કો (ઈસ કાફલે કે મુકાબલે કે લિયે ચલને કા) હુક્મ દિયા.[૧]

હઝરત અલકમા બિન વક્કાસ લૈસી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદરકે લિયે રવાના હુએ. જબ આપ રૌહા નામકી જગહ પર પહોંચે, તો આપને લોગોંસે મુખાતિબ હોકર ફરમાયા કે તુમ્હારી ક્યા રાય હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં યેહ ખબર મિલી હૈ કે વોહ (કુફ્ફાર) બહોત હથિયાર લેકર બડી તા'દાદમેં આએ હૈં. આપને ફિર લોગોંસે મુખાતિબ હોકર ફરમાયા, તુમ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ ? તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જૈસી બાત કહી. આપને ફિર લોગોં સે મુખાતિબ હોકર ફરમાયા કે તુમ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ ?

ઈસ પર હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમારી રાય લેના ચાહતે હૈં ? ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો યેહ શર્ફ બખ્શા ઔર આપ પર કિતાબ ઉતારી, ન તો મૈં કભી ઉસ રાસ્તે પર ચલા હૂં ઔર ન મુઝે ઈસકા કુછ ઈલ્મ હૈ, લેકિન અગર આપ યમનકે બર્કુલ ગિમાદ તક જાએંગે, તો હમ ભી આપકે સાથ-સાથ વહાં તક જાએંગે ઔર હમ ઉન લોગોંકી તરહસે નહીં હોંગે, જિન્હોંને મૂસા અલૈહિસ્સલામસે કેહ દિયા થા.

فَاذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ

ફઝહબ અન્ત વ રબ્બુક ફકાતિલા ઈન્ના હાહુના કાઈદૂન

" આપ જાએં ઔર આપકા રબ ભી જાએ, આપ દોનોં લડાઈ કરેં. હમ તો યહાં બૈઠે હૈં. " બલકે હમ તો યેહ કેહતે હૈં કે...

اِذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَآ اِنَّامَعَكُمْ مُّتَّبِعُوْنَ

ઈઝહબ અન્ત વ રબ્બુક ફકાતિલા ઈન્ના મઅકુમ મુત્તબિઊન

"આપ ભી જાએં આપકા રબ ભી જાએ, આપ દોનોં લડાઈ કરેં ઔર હમ ભી આપકે સાથ-સાથ હૈં." હો સકતા હૈ કે આપ તો કિસી ઔર કામકે ઈરાદેસે ચલે હોં ઔર અબ કુછ ઔર કામ કરાના ચાહતે હોં, યા'ની આપ તો અબૂ સુફયાનકે કાફલેકે મુકાબલેકે ઈરાદેસે ચલે

---

૧ બિદાયા ૩-૨૬૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૭૩

થે, લેકિન અબ અલ્લાહ ચાહતે હૈં કે કાફિરોંકી ઉસ ફૌજસે લડા જાએ. જો અલ્લાહ કરાના ચાહતા હૈ. આપ ઉસે દેખેં ઔર ઉસે કરેં, ઈસલિયે અબ (હમારી તરફસે આપકો હર તરહકા પૂરા ઈખ્તિયાર હૈ, અબ) આપ જિસસે તઅલ્લુકાત બનાએં ઔર જિસસે ચાહેં તઅલ્લુકાત ખત્મ કર દેં ઔર જિસસે ચાહે દુશ્મની રખેં ઔર જિસસે ચાહેં સુલહ કર લેં ઔર હમારા જિતના માલ ચાહેં, લે લેં.

ચુનાંચે હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઈસ જવાબ પર કુર્આન કી આયતેં ઉતરીં...

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِن بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ

કમા અખ્રજક રબ્બુક મિમ્ બયતિક બિલહક્કિ વઈન્ન ફરીકમ્ મિનલ્ મુઅમિનીન લકારિહૂન.

"જૈસે નિકાલા તુઝકો તેરે રબને તેરે ઘર સે હક કામકે વાસ્તે ઔર એક જમાઅત ઈમાન વાલોંકી રાઝી ન થી."[1]

અમવી ને અપની મગાઝીમેં ઈસ હદીસકા ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ઔર ભી હૈ કે આપ હમારા જિતના માલ ચાહેં લે લેં ઔર જિતના ચાહેં હમેં દે દેં ઔર જો આપ હમસે લેંગે, વોહ હમેં ઈસસે ઝયાદા મેહબૂબ હોગા જો આપ હમારે પાસ છોડ દેંગે ઔર આપ જો હુક્મ દેંગે, હમારા મા'મલા ઉસ હુક્મકે તાબેઅ હોગા. અલ્લાહકી કસમ ! અગર આપ ગુમદાનકે બર્ક તક ચલતે-ચલતે પહોંચ જાએં તો હમ ભી આપકે સાથ વહાં તક જાએંગે.

ઈસકો ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઈસ તરહ બયાન કિયા હૈ કે હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમારી રાય લેના ચાહતે હૈં.

આપને ફરમાયા, હાં.

હઝરત સઅદ ને કહા, હમ આપ પર ઈમાન લા ચુકે હૈં ઔર આપકી તસ્દીક કર ચુકે હૈં ઔર ગવાહી દે ચુકે હૈં કે આપ જો કુછ લેકર આએ હૈં, વોહ હક હૈ ઔર હમને ઈસ બાત પર આપકો અહદો પૈમાન દિયા હૈ કે આપને જિસ ચીઝકા ઈરાદા કિયા હૈ, ઉસે કર ગુઝરેં, હમ આપકે સાથ હૈં. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, અગર આપ હમેં સમન્દરકે સામને લે જાએં ઔર આપ સમન્દરમેં ઘુસ જાએં, તો હમ ભી આપકે સાથ સમન્દરમેં ઘુસ જાએંગે. હમારા એક આદમી ભી પીછે નહીં રહેગા. અગર કલ આપ હમેં સાથ લેકર હમારે દુશ્મનસે લડેં તો હમેં યેહ બિલ્કુલ નાગવાર ન હોગા, હમ બડે જમકર લડને વાલે હૈં ઔર બડી બહાદુરીસે દુશ્મન કા મુકાબલા કરતે હૈં. હો સકતા હૈ કે કલકો અલ્લાહ હમારે હાથોં આપકો કોઈ ઐસા કારનામા દિખાએ જિસસે આપકી આંખેં ઠંડી હો જાએં. અલ્લાહ બરકત અતા ફરમાએ, આપ તશ્રીફ લે ચલેં.

હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઈસ જવાબસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત ઝયાદા ખુશ હુએ ઔર આપકી તબીઅતમેં ઈસસે બડી નિશાત (ખૂશી) પૈદા હુઈ. ફિર આપને

---

૧ બિદાયા ૩-૨૬૪

ફરમાયા, ચલો ઔર તુમ્હેં ખુશખબરી હો, ક્યૂંકે અલ્લાહને મુઝસે ઈન દો જમાઅતોં (કાફલા અબૂ સુફયાન ઔર કુફ્ફારકી ફૌજ) મેં સે એક જમાઅત (પર ગલબા દેને) કા વા'દા ફરમાયા હૈ, અલ્લાહ કી કસમ ! મુઝે ઈસ વક્ત વોહ જગહેં નઝર આ રહી હૈં જહાં કલ યે કાફિર (કત્લ હોકર) ગિરેંગે.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત બસબસ (રદિ.) કો જાસૂસી કે લિયે ભેજા કે દેખકર આએં કે અબૂ સુફયાનકા કાફલા ક્યા કર રહા હૈ ?

ચુનાંચે વોહ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં) વાપસ આએ ઔર ઉસ વક્ત ઘરમેં મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા ઔર કોઈ ન થા. રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હઝરત અનસ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી જિન કુછ ઔરતોંકે બારેમેં બતાયા થા કે વોહ ભી ઘરમેં મૌજૂદ થીં, મૈં ઉનકો નહીં જાનતા. હઝરત બસબસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તમામ હાલાત બતાએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઘરસે બાહિર તશરીફ લાકર (સહાબાસે) ફરમાયા, હમ એક કાફલેકો ખોજના ચાહતે હૈં, ઈસલિયે જિસકી સવારી મૌજૂદ હૈ, વોહ તો ઉસ પર સવાર હોકર હમારે સાથ ચલ પડે. કુછ લોગ હાઝિર હોકર ઈજાઝત લેને લગે કે હમારી સવારિયાં મદીનાકે ઉપરી હિસ્સેમેં હૈં, હમ વહાંસે સવારિયાં લે આતે હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા નહીં, જિસકી સવારી યહાં મૌજૂદ હો, વોહ હી હમારે સાથ ચલે. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા (રદિ.) ચલે ઔર મુશ્રિકોંસે પેહલે બદર પહોંચ ગએ ઔર મુશ્રિક ભી આ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા જબ તક મૈં કોઈ કામ ન કર લૂં, ઉસ વક્ત તક તુમમેં સે કોઈ ભી વોહ કામ ન કરે.

ચુનાંચે મુશ્રિક બિલ્કુલ કરીબ આએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉઠો ઔર ઐસી જન્નતકી તરફ બઢ્હો, જિસકી ચૌડાઈ આસમાન ઔર ઝમીનકે બરાબર હૈ. હઝરત ઉમૈર બિન હુમામ અન્સારી (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! ઐસી જન્નત જિસકી ચૌડાઈ આસમાનોં ઔર ઝમીનકે બરાબર હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, વાહ વાહ !

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ વાહ-વાહ ક્યૂં કેહ રહે હો ?

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ! સિર્ફ ઈસ ઉમ્મીદ પર કેહ રહા હૂં કે મૈં ભી જન્નત વાલોંમેં સે હો જાઉં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમ જન્નત વાલોંમેં સે હો. ફિર વોહ આદમી અપની ઝોલીમેં સે ખજૂરેં નિકાલકર ખાને લગે. ફિર કેહને લગે, ઈન ખજૂરોંકે

૧ બિદાયા ૩-૨૬૨

ખાને તક મૈં ઝિંદા રહૂં, યેહ તો બડી લંબી ઝિંદગી હૈ. યેહ કેહકર ઉન ખજૂરોંકો ફેંક દિયા ઔર શહીદ હોને તક કાફિરોંસે લડતે રહે.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાકકી રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મક્કાકે કુફ્ફારકે આનેકી ખબર સુનનેકે બા'દ) લોગોંકે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ, ઔર લોગોંકો તરગીબ દેતે હુએ ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદકી જાન હૈ, આજ જો ઈન કાફિરોંસે લડેગા ઔર સબ્ર કરતે હુએ અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદમેં આગે બળ્હતે હુએ શહીદ હોગા ઔર પીઠ નહીં ફેરેગા, અલ્લાહ ઉસે ઝરૂર જન્નતમેં દાખિલ કર દેંગે.

બનૂ સલમા કે હઝરત ઉમૈર બિન હુમામ (રદિ.) કે હાથમેં ખજૂરેં થીં, જિન્હેં વોહ ખા રહે થે, યેહ સુનકર ઉન્હોંને કહા, વાહ ! વાહ ! ક્યા મેરે ઔર જન્નતમેં દાખિલ હોને કે દર્મિયાન સિર્ફ યેહી ચીઝ રોક હૈ કે યે (કાફિર) લોગ મુઝે કત્લ કર દેં. યેહ કેહકર ખજૂરેં હાથસે ફેંક દીં ઔર તલવાર લેકર કાફિરોંસે લડના શુરૂ કિયા, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ.

ઈબ્ને જરીર ને યેહ ભી ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત ઉમૈર (રદિ.) કાફિરોંસે લડતે હુએ યે શઅર પળ્હ રહે થે..

رَكْضًا اِلَى اللّٰهِ بِغَيْرِ زَادِ   اِلَّا التُّقٰى وَعَمَلِ الْمَعَادِ

وَالصَّبْرِ فِى اللّٰهِ عَلَى الْجِهَادِ   وَكُلُّ زَادٍ عُرْضَتُ النَّفَادِ

غَيْرَ التُّقٰى وَالْبِرِّ وَالرَّشَادِ

"મૈં (ઝાહિરી) તોશા લિયે બગૈર અલ્લાહકી તરફ દૌડ રહા હૂં, અલબત્તા તક્વા ઔર આખિરત વાલે અમલ ઔર જિહાદમેં અલ્લાહકે લિયે સબ્ર કરને કા તોશા ઝરૂર સાથ હૈ ઔર તક્વા ઔર નેકી ઔર હિદાયત કે અલાવા હર તોશા ઝરૂર ખત્મ હો જાએગા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે તાઈફસે વાપસ આને કે છ માહ બા'દ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. ફિર અલ્લાહને આપકો તબૂકકી લડાઈકા હુક્મ દિયા. યેહ વોહ લડાઈ હૈ જિસે અલ્લાહને કુર્આનમેં "સાઅતુલ ઉસ્ર" (તંગીકી ઘડી) કે નામ કે સાથ ઝિક્ર કિયા હૈ.

યેહ લડાઈ સખ્ત ગરમીમેં હુઈ થી, ઉસ વક્ત મુનાફિકોં કા ઝોર ભી બળ્હ રહા થા, ઔર સુફ્ફા વાલોં કી તા'દાદ ભી બળ્હ રહી થી. સુફ્ફા એક ચબૂતરે કા નામ હૈ, જિસ પર ફક્રો ફાકા વાલે મુસલમાન જમા' રેહતે થે. ઉનકે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાનોંકા સદકા આયા કરતા થા. જબ કિસી લડાઈમેં જાનેકા મૌકા આતા, તો મુસલમાન ઉનકે પાસ આકર તૌફીકકે મુતાબિક એક યા ઝયાદા આદમિયોંકો અપને સાથ લે જાતે ઔર ઉનકો ખાના ભી ખૂબ ખિલાતે ઔર ઉનકો લડાઈકા સામાન ભી દેતે.

યે લોગ ભી મુસલમાનોં કે સાથ લડાઈ મેં શરીક હોતે ઔર મુસલમાન ભી ઈન લોગોં પર સવાબ લેને કી નિય્યતસે ખર્ચ કિયા કરતે. ચુનાંચે (તબૂકકી લડાઈકે ઈસ મૌકે પર) હુઝૂર

---

૧ બિદાયા ૩-૨૭૭, બૈહકી ૯-૯૯, હાકિમ ૩-૪૨૬
૨ બિદાયા ૩-૨૭૭

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુસલમાનોંકો સવાબ લેનેકી નિય્યતસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરને કા હુકમ દિયા. ચુનાંચે મુસલમાનોંને સવાબકી નિય્યતસે ખૂબ ખર્ચ કિયા ઔર કુછ (મુનાફિક) લોગોંને ભી ખર્ચ કિયા, લેકિન ઉનકી નિય્યત સવાબ લેનેકી નહીં થી (બલકે દિખાને ઔર ખૂદકો મુસલમાન ઝાહિર કરને કી થી) ઔર બહોતસે ગરીબ મુસલમાનોં કે લિયે સવારીકા ઈન્તિઝામ હો ગયા, લેકિન ફિર ભી બહોતસે મુસલમાન (સવારી કે બગૈર) રેહ ગએ.

ઉસ દિન સબસે ઝયાદા માલ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને ખર્ચ કિયા, ચુનાંચે ઉન્હોંને દો સૌ ઉકિયા ચાંદી યા'ની આઠ હઝાર દિરહમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દિયે ઔર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક સૌ ઉકિયા ચાંદી યા'ની ચાર હઝાર દિરહમ દિયે ઔર હઝરત આસિમ અન્સારી (રદિ.) ને નવ્વે વસક (તકરીબન પૌને પાંચ સૌ મન) ખજૂર દી.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે ખયાલ મેં હઝરત અબ્દુર્રહમાન (ઈતના ઝયાદા ખર્ચ કરકે) ગુનેહગાર હો ગએ હૈં, ક્યૂંકે ઉન્હોંને અપને ઘરવાલોંકે લિયે કુછ નહીં છોડા હૈ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા કે તુમને અપને ઘરવાલોં કે લિયે કુછ છોડા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં. જિતના મૈં લાયા હૂં, ઉસસે ઝયાદા ઔર ઉસસે અચ્છા (છોડકર આયા હૂં) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિતના ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલને જિસ રોઝી ઔર ભલાઈ કા વા'દા કિયા હૈ, વોહ છોડકર આયા હૂં.

હઝરત અબૂ અકીલ નામકે અન્સારી સહાબીને એક સાઅ (સાડે તીન સેર) ખજૂર લાકર દી ઔર મુનાફિકોંને જબ મુસલમાનોંકો ઈસ તરહ ખર્ચ કરનેકો દેખા, તો એક દૂસરે કો આંખસે ઈશારે કરને લગે. જબ કોઈ ઝયાદા લાતા તો આંખસે ઈશારે કરકે કેહતે કે યેહ રિયાકાર હૈ (દિખાને કે લિયે ઝયાદા લાયા હૈ) ઔર જબ કોઈ અપની તાકત કે મુતાબિક થોડી ખજૂરેં લાતા, તો કેહતે કે જો લાયા હૈ, ઈસકા તો યેહ ખૂદ હી ઝયાદા મોહતાજ હૈ.

ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂ અકીલ એક સાઅ ખજૂર લાએ, તો ઉન્હોંને કહા કે મૈં આજ સારી રાત દો સાઅ ખજૂર કે બદલેમેં પાની ખીંચતા રહા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! ઈન દો સાઅકે અલાવા મેરે પાસ કુછ નહીં થા. વોહ ઉઝર ભી બયાન કર રહે થે ઔર (કમ ખર્ચ કરને પર) શરમા ભી રહે થે ઔર ઈન દો સાઅમેં સે એક સાઅ યહાં લાયા હૂં ઔર દૂસરા સાઅ અપને ઘરવાલોં કે લિયે છોડ આયા હૂં. ઈસ પર મુનાફિકોં ને કહા, ઈસે તો અપને એક સાઅ ખજૂરોંકી દૂસરોંસે ઝયાદા ઝરૂરત હૈ ઔર મુનાફિકીન ઈસ તરહ આંખોંસે ઈશારે ઔર ઝુબાનસે ઐસી બાતેં ભી કરતે જાતે થે ઔર માલદાર ઔર ગરીબ સબ ઈસ ઈન્તિઝાર મેં થે કે ઈન સદકોંમેં સે ઉન્હેં ભી કુછ મિલ જાએ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી રવાનગી કા વક્ત કરીબ આ ગયા, તો મુનાફિક બહોત ઝયાદા ઈજાઝત માંગને લગે ઔર ઉન્હોંને ગરમીકી ભી શિકાયત કી ઔર યેહ

ભી કહા કે અગર વોહ ઈસ સફરમેં ગએ તો ઉન્હેં આઝમાઈશમેં પડ જાનેકા ખતરા હૈ ઔર અપની ઝૂઠી બાતોં પર અલ્લાહકી કસમ ભી ખાતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો ઈજાઝત દેતે રહે. આપકો મા'લૂમ નહીં થા કે ઉનકે દિલોંમેં ક્યા હૈ?

ઉનમેંસે એક ગિરોહને મસ્જિદે નિફાક ભી બનાઈ, જિસમેં બૈઠકર વોહ અબૂ આમિર ફાસિક ઔર કિનાના બિન અબ્દે યાલૈલ ઔર અલકમા બિન ઉલાસા આમિરીકા ઈન્તિઝાર કર રહે થે. અબૂ આમિર હિરક્લકે પાસ ગયા હુવા થા. (અબૂ આમિર હિરક્લકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખિલાફ ફૌજકશી પર તૈયાર કરને કે લિયે ગયા થા ઔર યેહ મસ્જિદ મુસલમાનોંકે ખિલાફ મશ્વરે કરનેકે લિયે બનાઈ થી.) ઔર ઈન્હીં કે બારેમેં સૂરએ બરાઅત થોડી-થોડી ઉતરી થી ઔર ઉસમેં એક ઐસી આયત ઉતરી, જિસકે બા'દ કિસીકે લિયે જિહાદસે રેહ જાનેકી ગુંજાઈશ નહીં થી.

જબ અલ્લાહ ને આયત ઉતારી કે "તુમ હલ્કે હો યા ભારી, હર હાલ મેં અલ્લાહ કી રાહમેં નિકલો" તો મુખ્લિસ ઔર પક્કે મુસલમાન જો કમઝોર ઔર બિમાર ઔર ગરીબ થે, ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર શિકાયત કી, અબ તો ઈસ ગઝવેમેં ન જાને કી કોઈ ગુંજાઈશ ન રહી ઔર મુનાફિકોં કે બહોતસે ગુનાહ અભી તક છુપે હુએ થે, જો બા'દમેં ઝાહિર હુએ ઔર બહોતસે (મુનાફિક) લોગ ઈસ લડાઈમેં ન ગએ, ન ઉન્હેં (ખુદા પર) યકીન થા ઔર ન કિસી કિસ્મકી બીમારી થી.

યેહ સૂરહ બડી તફ્સીલકે સાથ આપ પર ઉતર રહી થી ઔર આપકા સાથ દેનેવાલોંકા સારા હાલ બતા રહી થી, યહાં તક કે આપ તબૂક પહોંચ ગએ ઔર વહાંસે હઝરત અલકમા બિન મુજઝિઝ મુદલજી (રદિ.) કો ફલસ્તીન ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો દૂમતુલ જન્દલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભેજા.

ઔર (હઝરત ખાલિદસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જલ્દી જાઓ, તુમ (દૂમતુલ જન્દલકે બાદશાહકો) બાહિર નિકલકર શિકાર કરતા હુવા પાઓગે, તો ઉસે પકડ લેના. ચુનાંચે ઐસા હી હુવા. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને ઉસે પાયા ઔર પકડ લિયા.

જબ (મુસલમાનોંકી તરફ સે) કોઈ તક્લીફ ઔર મશક્કતકી ખબર આતી તો મુનાફિક મદીનામેં લોગોંકો ખૂબ પરેશાન કરતે. ચુનાંચે ઉન્હેં જબ યેહ ખબર મિલતી કે મુસલમાનોં કો બડી મશક્કત ઔર મુજાહદા બરદાશ્ત કરના પડા તો એક દૂસરેકો ખુશખબરી દેતે ઔર બહોત ખુશ હોતે ઔર કેહતે, હમેં યેહ તો પેહલેસે મા'લૂમ થા (કે ઈસ સફરમેં બડી મશક્કત ઉઠાની પડેગી) ઔર ઈસી વજહસે હમ ઈસ સફરમેં જાનેસે રોક ભી રહે થે ઔર જબ ઉન્હેં મુસલમાનોંકી ખૈરિયત ઔર સલામતીકી ખબર મિલતી, તો બડે રંજીદા હો જાતે.

મુનાફિકોંકે જિતને દુશ્મન મદીનામેં મૌજૂદ થે, ઉન સબકો મુનાફિકોંકી ઈસ દિલી કૈફિયત યા'ની નિફાક ઔર મુસલમાનોં સે કદૂરતકા અચ્છી તરહસે પતા ચલ ગયા ઔર હર દેહાતી ઔર ગૈર-દેહાતી મુનાફિક કોઈ ન કોઈ ખુફિયા તૌર પર નાપાક હરકત કર રહા થા. આખિર યેહ સબ કુછ ખુલકર સામને આ ગયા ઔર હર મા'ઝૂર ઔર બિમાર મુસલમાનકી

હાલત યેહ થી કે વોહ ઈસ ઇન્તિઝારમેં થા કે અલ્લાહ જો આયતેં અપની કિતાબમેં ઉતાર રહે હૈં, ઉન આયતોંમેં થા કે અલ્લાહકી ઈજાઝતકી) ગુંજાઈશ વાલી આયત ભી નાઝિલ હો જાએ.

સૂરએ બરાઅત થોડી-થોડી ઉતરતી રહી (ઔર ઉસમેં ઐસે મઝમૂન ઉતરતે રહે જિનકી વજહસે) લોગ મુસલમાનોંકે બારેમેં તરહ-તરહ કે ગુમાન કરને લગે ઔર મુસલમાન ઈસ બાતસે ડરને લગે કે તૌબાકે મા'મલેમેં ઉનકે હર છોટે-બડે ગુનાહકે બારેમેં ઈસ સૂરહમેં ઝરૂર કોઈ ન કોઈ સઝા ઉતરેગી, યહાં તક કે સૂરએ બરાઅત પૂરી હો ગઈ ઔર અમલ કરનેવાલે હર કારકુન(મુસલમાન ઔર મુનાફિક) કે બારેમેં ઈસ સુરતમેં સાફ કર દિયા ગયા કે વોહ હિદાયત પર હૈ યા ગુમરાહી પર હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર બિન હઝમ કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આદત યેહ થી કે લડાઈમેં જિસ તરફ જાનેકા ઈરાદા હોતા (ઉસે ન ઝાહિર કરતે) બલકે ઐસા અંદાઝ ઇખ્તિયાર કરતે, જિસસે કિસી ઔર તરફ જાનેકા ઈરાદા હોતા હો, લેકિન તબૂકકી લડાઈમેં (આપને યેહ અંદાઝ ન ઇખ્તિયાર કિયા, બલકે) સાફ તૌરસે ફરમાયા, અય લોગો ! ઈસ બાર રૂમવાલોંસે લડનેકા ઈરાદા હૈ. ચુનાંચે આપને અપના ઈરાદા સાફ-સાફ ઝાહિર ફરમા દિયા.

ઉસ વક્ત લોગ બડે ગરીબ થે, ગરમી સખ્ત પડ રહી થી, ઔર સારે ઈલાકેમેં કહત પડા હુવા થા ઔર ફલ પક ચુકે થે ઔર લોગ (તૈયાર ફલોંકો કાટનેકે લિયે) અપને બાગોંમેં (ઔર ગરમીકી તેઝીસે બચને કે લિયે) અપની સાયાદાર જગહોંમેં રેહના ચાહતે થે ઔર ઈન જગહોંકો છોડકર (ગરમીમેં સફર પર) જાના બિલ્કુલ પસંદ નહીં થા.

ઈસ લડાઈકી તૈયારી ફરમાતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક દિન જદ બિન કૈસ (મુનાફિક) કો કહા, અય જદ ! બનૂ અસફર (રૂમિયોં) સે લડનેકા તુમ્હારા ભી ખયાલ હૈ ?

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે (યહાં રેહનેકી) ઈજાઝત દે દેં ઔર મુઝે આઝમાઈશમેં ન ડાલેં. મેરી કૌમકો યેહ બાત મા'લૂમ હૈ કે મુઝસે ઝયાદા ઔરતોંસે અસર લેનેવાલા કોઈ નહીં હૈ. મુઝે ડર હૈ કે બનૂ અસ્ફર (રૂમિયોં) કી ઔરતોંકો દેખકર મૈં કહીં ફિત્નેમેં ન પડ જાઉં. અય અલ્લાહકે રસૂલ ! આપ મુઝે ઈજાઝત દે દેં.

આપને ઉસસે મુંહ ફેરતે હુએ ફરમાયા, હાં, ઈજાઝત હૈ. ઈસ પર અલ્લાહ ને યેહ આયત ઉતારી ...

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ائْذَن لِّي وَلَا تَفْتِنِّي ۚ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا

વમિનહુમ મંય્યકૂલુઅ્ ઝલ્લી વલા તફતિન્ની. અલા ફિલ ફિત્નતિ સકતૂ

"કુછ ઉનમેં કેહતે હૈં, મુઝકો છૂટ દે દે ઔર ગુમરાહીમેં ન ડાલ. સુનતા હૈ, વોહ તો ગુમરાહી મેં પડ ચુકે હૈં." ઈસ આયતકા મતલબ યેહ હૈ કે રૂમિયોંકી ઔરતોંકે ફિત્નેસે ડરકર

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૦૫, કંઝુલ ઉમ્માલ ૧-૨૪૯

યેહ મદીના રેહના ચાહતા હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાના નહીં ચાહતા હૈ. યેહ મદીનામેં ઈસ વક્ત રેહ જાના ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ન જાના ખૂદ બડા ફિત્ના ઔર ઝબરદસ્ત ગુમરાહી હૈ, જિસમેં વોહ ફંસ ચુકા હૈ.

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ **વઈન્ન જહન્નમ લમુહિતતુમ્ બિલકાફિરીન**

"ઔર બેશક દોઝખ ઘેર રહી હૈ કાફિરોં કો." યહાં કાફિરસે વોહ મુનાફિક મુરાદ હૈં જો બહાના બનાકર પીછે રેહ જાના ચાહતે થે. એક મુનાફિકને કહા, "મત કૂચ કરો ગરમી મેં". ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી...

قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ **કુલ નારૂ જહન્નમ અશદ્દુ હર્રા. લવ કાનુ યફકહૂન.**

"તૂ કેહ, દોઝખકી આગ સખ્ત ગરમ હૈ અગર ઉનકો સમઝ હોતી."

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સફરકી ઝોર-શોરસે તૈયારી કરને લગે ઔર લોગોંકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાન દેને કો કહા ઔર માલદારોંકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સવારિયાં દેને ઔર ખૂબ ખર્ચ કરને પર ઉભારા.

ચુનાંચે માલદાર લોગોંને સવાબ લેને કે શૌકમેં ખૂબ સવારિયાં દીં ઔર ઈસ લડાઈમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઈતના ઝયાદા ખર્ચ કિયા કે ઉનસે ઝયાદા કોઈ ન કર સકતા ઔર દો સૌ ઊંટ સવારીકે લિયે દિયે.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તબૂકકી લડાઈકે લિયે જાનેકા ઈરાદા ફરમાયા, તો જદ બિન કૈસસે કહા, બનૂ અસ્ફર (રૂમિયોં) સે લડનેકે બારેમેં તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ?

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં તો બહોત સી ઔરતોં વાલા હૂં. (ઈનકે બગૈર નહીં રેહ સકતા હૂં) મૈં તો રૂમિયોંકી ઔરતોં કો દેખકર ફિત્નેમેં પડ જાઉંગા. ક્યા આપ મુઝે યહાં રેહ જાનેકી ઈજાઝત દે દેંગે ? મુઝે (સાથ લે જાકર) ફિત્નેમેં ન ડાલેં. ચુનાંચે અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી...[૨]

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ائْذَن لِّي وَلَا تَفْتِنِّي ۚ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا

વમિનહુમ મંય્યકૂલુઅ્ ઝલ્લી વલા તફતિન્ની. અલા ફિલ ફિત્નતિ સકતૂ

ઈબ્ને અસાકિરને બયાન કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અલગ-અલગ કબીલોં ઔર મક્કાવાલોં કી તરફ આદમી ભેજે જો ઉનસે દુશ્મનકે મુકાબલેમેં જાનેકી માંગ કરેં.

ચુનાંચે હઝરત બુરૈદા બિન હુસૈબ (રદિ.) કો કબીલા અસ્લમકી તરફ ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા, ફુરઅ બસ્તી તક પહોંચ જાના ઔર હઝરત અબૂ રૂહમ ગિફારી (રદિ.) કો

---

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૦૮, બૈહકી ૯-૩૩, બિદાયા ૫-૩
૨ હૈસમી ૭-૩૦

ઉનકી કૌમકી તરફ ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે અપની કૌમકો ઉનકે ઈલાકેમેં જમા' કર લેં ઔર હઝરત અબૂ વાકિદ લૈસી (રદિ.) અપની કૌમકી તરફ ગએ ઔર હઝરત અબૂ જઅ્દ ઝુમરી (રદિ.) સમન્દરકે કિનારે પર અપની કૌમકી તરફ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત રાફેઅ બિન મકીસ ઔર હઝરત જુન્દુબ બિન મકીસ (રદિ.) કો કબીલા જુહૈનાકી તરફ ભેજા ઔર હઝરત નઈમ બિન મસઊદ (રદિ.) કો કબીલા અશજઅકી તરફ ભેજા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કબીલા બનૂ કઅબ બિન અમ્રમેં હઝરત બુદૈલ બિન વરકહ ઔર હઝરત અમ્ર બિન સાલિમ ઔર હઝરત બિશ્ર બિન સુફયાન (રદિ.) કી જમાઅતકો ભેજા ઔર કબીલા સુલૈમકી તરફ કુછ સહાબા (રદિ.) કો ભેજા, જિનમેં હઝરત અબ્બાસ બિન મિરદાસ (રદિ.) ભી થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુસલમાનોં કો જિહાદ મેં જાને પર ખૂબ-ખૂબ ઉભારા ઔર ઉન્હેં (અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં) માલ ખર્ચ કરને કા હુક્મ દિયા.

ચુનાંચે સહાબા (રદિ.) ને ભી બહોત દિલ ખોલકર ખૂબ ખર્ચ કિયા ઔર સબસે પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લાએ ઔર વોહ અપના સારા માલ લાએ થે, જો કે ચાર હઝાર દિરહમકા થા, તો ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને અપને ઘરવાલોંકે લિયે કુછ છોડા હૈ ?

તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હાં, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો (ઘર છોડકર આયા હૂં.) ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) અપના આધા માલ લેકર આએ. ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ક્યા તુમને અપને ઘરવાલોંકે લિયે કુછ છોડા હૈ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે જિતના લાયા હૂં ઉસકા આધા (છોડકર આયા હૂં લેકિન દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જિતના લાયા હૂં, ઉતના હી છોડકર આયા હૂં) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જો માલ લેકર આએ, જબ ઉસકી ખબર હઝરત ઉમર કો મિલી તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કે જબ ભી કિસી નેકીમેં હમારા આપસમેં મુકાબલા હુવા તો હમેશા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉસ નેકીમેં મુઝસે આગે નિકલે હૈં.

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) ભી બહોત-સા માલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લેકર આએ ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં દો સૌ ઉકિયા ચાંદી યા'ની આઠ હઝાર દિરહમ લાએ ઔર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) ભી બહોત સારા માલ લાએ ઔર ઈસી તરહ હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ભી ઔર હઝરત આસિમ બિન અદી (રદિ.) ને નવ્વે વસક (તકરીબન પૌને પાંચસૌ મન) ખજૂર દી ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને તિહાઈ ફૌજકા પૂરા સામાન દિયા ઔર સહાબામેં સે સબસે ઝયાદા ઉન્હોંને ખર્ચ કિયા, યહાં તક કે તિહાઈ ફૌજકે લિયે તમામ ઝરૂરી સામાન દિયા. યહાં તક કે યેહ કહા ગયા કે અબ ઉનકો કિસી ઔર ચીઝકી ઝરૂરત નહીં હૈ, યહાં તકકે મશ્કીઝોંકી સિલાઈ કે લિયે મોટી સૂઈ કા ભી ઈન્તિઝામ કિયા.

ચુનાંચે યેહ બતાયા જાતા હૈ કે ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે ઈસકે બા'દ ઉસ્માન કુછ ભી કર લેં, ઉનકા કોઈ નુક્સાન ન હોગા. માલદારોંને માલ ખર્ચ કરનેકી નેકીમેં ખૂબ ઝૌક-શૌકસે હિસ્સા લિયા ઔર ઉન્હોંને યેહ સબ કુછ સિર્ફ અલ્લાહકી રઝા ઔર સવાબ હાસિલ કરનેકે શૌકમેં કિયા ઔર જો લોગ ઈન માલદારોંસે માલમેં કમ થે, ઉન્હોંને ભી અપનેસે ઝયાદા કમ માલ વાલોંકી ખૂબ મદદ કી ઔર ઉનકી તાકતકા ઝરીઆ બને,યહાં તક કે કુછ અપના ઊંટ લાકર એક દો આદમિયોંકો દે દેતે કે તુમ દોનોં ઈસ પર બારી બારી સવાર હોતે રેહના ઔર દૂસરા આદમી કુછ ખર્ચ લાતા ઔર ઈસ ગઝવામેં જાને વાલે કો દે દેતા, યહાં તક કે ઔરતેં ભી અપની તાકત ઔર હિમ્મત કે મુતાબિક ઈન નિકલને વાલોંકી મદદ કર રહી થીં.

ચુનાંચે હઝરત ઉમ્મે સિનાન અસ્લમિયા (રદિ.) કેહતી હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત આઈશા (રદિ.) કે ઘરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને એક કપડા બિછા હુવા હૈ, જિસ પર કંગન, બાઝૂબંદ, પાઝેબ, બલિયાં, અંગૂઠિયાં ઔર બહોતસે ઝેવર રખે હુએ હૈં ઔર ઈસ લડાઈકી તૈયારીકે લિયે ઔરતોંને જાને વાલોંકી મદદકે લિયે જો ઝેવર ભેજે થે, ઉનસે વોહ કપડા ભરા હુવા થા. લોગ ઉન દિનોં બડી તંગીમેં થે ઔર ઉસ વક્ત ફલ બિલ્કુલ પક ચુકે થે ઔર સાયાદાર જગહેં બડી પસંદીદા હો ગઈ થીં. લોગ ઘરોંમેં રેહના ચાહતે થે ઔર ઈન હાલાતકી બુનિયાદ પર ઘરોંસે જાને પર બિલ્કુલ રાઝી નહીં થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઔર ઝયાદા ઝોર-શોરસે તૈયારી શુરૂ ફરમા દી ઔર સનિયતુલ વદાઅમેં જાકર આપને અપની ફૌજકા પડાવ ડાલ દિયા.

લોગોંકી તા'દાદ બહોત ઝયાદા થી. કિસી એક રજિસ્ટરમેં સબકે નામ આ નહીં સકતે થે ઔર જો ભી ઈસ લડાઈસે ગાયબ હોના ચાહતા થા, ઉસે મા'લૂમ થાકે ઉસકે ગાયબ હોનેકા ઉસ વક્ત તક કિસીકો પતા નહીં ચલેગા, જબ તકકે ઉસકે બારેમેં અલ્લાહકી તરફસે વહી નાઝિલ ન હો.

ચુનાંચે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સફર શુરૂ કરનેકા પક્કા ઈરાદા કર લિયા, તો આપને મદીનામેં હઝરત સિબાઅ બિન ઉરફુત (રદિ.) કો અપના ખલીફા મુકર્રર ફરમાયા. કુછ લોગ કેહતે હૈં કે આપને હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કો ખલીફા બનાયા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા કે જૂતે ઝયાદા મિક્દારમેં સાથ લેકર ચલો, ક્યૂંકે જબ તક આદમી જૂતી પેહને રેહતા હૈ, વોહ ગોયા કે સવાર હી રેહતા હૈ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સફર શુરૂ ફરમા દિયા તો ઈબ્ને ઉબય (મુનાફિક) ઔર મુનાફિકોંકો લેકર પીછે રેહ ગયા ઔર યૂં કેહને લગા કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ સમઝતે હૈં કે બનૂ અસ્ફર રૂમિયોંસે લડના ખેલ હૈ ?

ઔર ઉસકે મુનાફિક સાથિયોંને ભી ઈસી તરહ કી બાતેં કીં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કે બારેમેં પરેશાનીમેં ડાલને વાલી ખબરેં ફૈલાને કે લિયે ઉસને યેહ કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તો દેખ રહા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

સલ્લમ કે તમામ સહાબા કલકો રસ્સિયોંમેં બંધે હુએ હોંગે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સનિયતુલ વદાઅસે સફર શુરૂ ફરમાયા ઔર છોટે ઔર બડે ઝંડોંકો લેહરાયા, તો છોટે ઝંડોંમેં સે સબસે બડા ઝંડા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ઔર બડે ઝંડોંમેં સે સબસે બડા ઝંડા હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો દિયા ઔર કબીલા ઔસકા ઝંડા હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) કો ઔર કબીલા ખઝરજકા ઝંડા હઝરત અબૂ દુજાના (રદિ.) કો દિયા.

કુછ લોગ કેહતે હૈં કે ખઝરજકા ઝંડા હઝરત હુબાબ બિન મુન્ઝિર (રદિ.) કો દિયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ તીસ હઝાર કી ફૌજ થી ઔર દસ હઝાર ઘોડે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારકે હર ખાનદાનકો હુક્મ દિયા કે અપને છોટે ઔર બડે-બડે ઝંડે લે લેં ઔર અરબકે દૂસરે કબીલોં કે ભી અપને-અપને છોટે ઔર બડે-ઝંડે થે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા અપને મરઝુલ વફાત મેં હઝરત ઉસામા (રદિ.) (કી ફૌજ) કો ભેજને કા એહતિમામ ફરમાના ઔર ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા અપની ખિલાફત કે શુરૂ કે ઝમાને મેં ઉનકો ભેજને કા ઝયાદા એહતિમામ ફરમાના

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં (ફલસ્તીનકી) જગહ ઉબના વાલોં પર સુબહ-સુબહ હમલા કર દેને ઔર ઉનકે ઘરોંકો જલા દેનેકા હુક્મ દિયા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસામાસે ફરમાયા, અલ્લાહકા નામ લેકર ચલો. ચુનાંચે હઝરત ઉસામા (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દિયે હુએ) અપને ઝંડેકો લેહરાતે હુએ બાહિર નિકલે ઔર વોહ ઝંડા ઉન્હોંને હઝરત બુરૈદા બિન હુસૈબ અસ્લમી (રદિ.) કો દિયા. વોહ ઉસે લેકર હઝરત ઉસામાકે ઘર આએ. ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર હઝરત ઉસામાને જુરૂફ નામકી જગહ પર પડાવ ડાલા ઔર ઉન્હોંને અપની ફૌજ વહાં ઠહેરાઈ, જહાં આજ સકાયા સુલૈમાન બના હુવા હૈ. લોગ નિકલ-નિકલકર વહાં આને લગે, જો અપની ઝરૂરતોંસે ફારિગ હો જાતા, વોહ અપની ફૌજકી ઉસ

---

૧ ઇબ્ને અસાકિર ૧-૧૧૦

ઠહેરનેકી જગહ કો આ જાતા ઔર જો ફારિગ ન હોતા, વોહ અપની ઝરૂરતોંકો પૂરા કરનેમેં લગા રેહતા.

શુરૂ કે મુહાજિરોંમેં સે હર આદમી ઈસ ગઝવામેં શરીક હુવા. હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા, હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ, હઝરત અબુલ અઅ્વર સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ (રદિ.) ઔર દૂસરે મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ભી બહોત સારે થે. હઝરત કતાદહ બિન નોઅમાન ઔર હઝરત સલમા બિન અસ્લમ બિન હરીશ (રદિ.) વગૈરહ, કુછ મુહાજિરોંને જિનમેં હઝરત અય્યાશ બિન અબી રબીઆ (રદિ.) પેશ પેશ થે ઔર બડે ઝોરોંમેં થે, કહા, ઈસ લડકે (ઉસામા) કો શુરૂકે મુહાજિરોંકા અમીર બનાયા જા રહા હૈ, ચુનાંચે ઈસ બારેમેં બડા ચર્ચા હુવા.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને જબ ઈસ તરહકી કુછ બાત સુની, તો ઉન્હોંને બોલનેવાલેકી ફૌરન તરદીદ કી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર યે સારી બાતેં બતા દીં, જિસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડા ગુસ્સા આયા. આપને (બીમારીકી વજહ સે) અપને સર પર પટ્ટી બાંધ રખી થી ઔર ચાદર ઓળ્હ રખી થી.

(ચુનાંચે આપ અપને ઘરસે બાહિર તશરીફ લાએ) ફિર આપ મિમ્બર પર આએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી. ફિર આપને ફરમાયા, અય લોગો ! મૈંને ઉસામા કો જો અમીર બનાયા હૈ, ઈસ બારેમેં આપ લોગોંમેં સે કુછ લોગોં કી તરફસે કુછ બાત પહોંચી હૈ, વોહ ક્યા બાત હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! આજ તુમને મેરે ઉસામાકો અમીર બનાને કે બારેમેં એ'તિરાઝ કિયા હૈ, તો ઈસસે પેહલે ઉસકે વાલિદ (હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કો મેરે અમીર બનાનેકે બારેમેં એ'તિરાઝ કર ચુકે હો, હાલાંકે અલ્લાહકી કસમ ! વોહ અમીર બનને કે કાબિલ થા ઔર અબ ઉનકે બા'દ ઉનકા બેટા અમીર બનને કે કાબિલ હૈ ઔર જૈસે વોહ (હઝરત ઉસામા કે વાલિદ) મુઝે સબસે ઝયાદા મેહબૂબ થે, ઐસે હી યેહ (ઉસામા) લોગોંમેં સબસે ઝયાદા મેહબૂબ હૈ ઔર યે દોનોં (બાપ-બેટે) હર ભલાઈકે કામકે બિલ્કુલ મુનાસિબ હૈં. તુમ ઈસ (ઉસામા) કે બારેમેં મેરી તરફસે ખૈર ઔર ભલે કી વસિયત કુબૂલ કરો, ક્યૂંકે વોહ તુમ્હારે પસંદીદા ઔર ચુને હુએ લોગોંમેં સે હૈ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બરસે નીચે તશરીફ લાએ ઔર અપને ઘર તશરીફ લે ગએ. યેહ સનીચરકા દિન થા ઔર રબીઉલ અવ્વલકી દસ તારીખ થી.

હઝરત ઉસામા (રદિ.) કે સાથ જાને વાલે મુસલમાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વિદાઈ મુલાકાતકે લિયે આને લગે. ઈનમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ ભી થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (હર એકસે) યેહી ફરમાતે જાતે થે કે ઉસામાકી ફૌજ રવાના કરો.

(હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી માં) હઝરત ઉમ્મે અયમન (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અપને સેહતમંદ હોને તક ઉસામાકો અપની ઈસી છાવની (જુરૂફ) મેં હી રેહને દેં (ઔર અભી ઉનકો રવાના ન કરેં) અગર વોહ ઈસી હાલતમેં ચલે ગએ, તો વોહ કુછ કર નહીં સકેંગે. (ઉનકી સારી તવજ્જોહ આપકી બીમારીકા હાલ મા'લૂમ કરને કી તરફ લગી રહેગી).

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ઉનકો ભી યેહી) ફરમાયા, ઉસામા કી ફૌજ રવાના કરો. ચુનાંચે તમામ લોગ (જુરૂફકી) છાવની કો ચલે ગએ ઔર સબને વહાં ઈતવારકી રાત ગુઝારી. ઈતવારકે દિન હઝરત ઉસામા (મિઝાજ પૂછનેકે લિયે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મદીના આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તબીઅત બડી નિઢાલ થી ઔર આપ પર ગશી છાઈ હુઈ થી. યેહ વહી દિન હૈ જિસમેં ઘરવાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દવા પિલાઈ થી.

જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો ઉનકી આંખોંમેં સે આંસૂ બેહ રહે થે ઔર આપકે પાસ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) થે ઔર પાક બીવિયાં આપકે ચારોં તરફ થીં. હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને ઝુક કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બોસા લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બોલ નહીં સકતે થે. આપ અપને દોનોં હાથ ઉઠાકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) પર રખ રહે થે.

હઝરત ઉસામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં સમઝ ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે દુઆ ફરમા રહે હૈં. મૈં વહાંસે અપની ફૌજકી કિયામગાહકો વાપસ આ ગયા. પીર કે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કુછ ફાયદા નઝર આયા. હઝરત ઉસામા (રદિ.) અપની ફૌજકી કિયામગાહસે ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં સુબહકો હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અલ્લાહ (તુમ્હારે સફરમેં) બરકત ફરમાએ, તુમ રવાના હો જાઓ.

ચુનાંચે હઝરત ઉસામા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વિદા હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસ વક્ત ફાયદા થા ઔર આપકે આરામકી ખુશીમેં પાક બીવિયાં એક દૂસરેકો કંઘી કરને લગીં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકા એહસાન હૈ, આજ આપકો ફાયદા હૈ. આજ (મેરી બીવી) બિન્તે ખારજાકા દિન હૈ. મુઝે (ઉસકે યહાં જાનેકી) ઈજાઝત દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈજાઝત દે દી. ચુનાંચે વોહ મદીનાકે કરીબકે સુખ મુહલ્લેમેં (અપને ઘર) ચલે ગએ.

હઝરત ઉસામા સવાર હોકર અપની ફૌજકી કિયામગાહકો ચલે ઔર અપને સાથિયોંમેં એ'લાન કર દિયા કે વહાં સબ પહોંચ જાએં. ફૌજકી કિયામગાહમેં પહોંચકર હઝરત ઉસામા સવારીસે ઉતરે ઔર લોગોંકો કૂચકા હુક્મ દિયા. દિન ચળ્હ ચુકા થા. હઝરત ઉસામા (રદિ.) સવાર હોકર જુરૂફસે રવાના હોના ચાહતે થે કે ઉનકે પાસ ઉનકી માં હઝરત ઉમ્મે અયમન (રદિ.) કા કાસિદ પહોંચા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુન્યાસે તશરીફ લે જા રહે હૈં.

હઝરત ઉસામા (રદિ.) મદીનાકો ચલ પડે. ઉનકે સાથ હઝરત ઉમર ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ભી થે. જબ યે લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આખિરી લમ્હે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

સલ્લમકા ઈન્તિકાલ બારહ રબીઉલ અવ્વલ પીર કે દિન ઝવાલકે કરીબ હુવા. જુરૂફમેં જિતને મુસલમાન (જાનેકે લિયે તૈયાર હોકર) ઠહેર હુએ થે, વોહ સબ મદીના આ ગએ.

હઝરત બુરૈદા બિન હુસૈબને હઝરત ઉસામાકા ઝંડા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝેકે કરીબ ઝમીનમેં ગાડ દિયા. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત હો ગઈ તો ઉન્હોંને હઝરત બુરૈદાકો હુક્મ દિયા કે વોહ ઝંડા હઝરત ઉસામાકે ઘર લે જાએં ઔર જબ તક હઝરત ઉસામા મુસલમાનોંકો લેકર ગઝવેમેં ન ચલે જાએં, ઈસ ઝંડેકો ન ખોલેં.

હઝરત બુરૈદા કેહતે હૈં કે મૈં ઝંડા લેકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કે ઘર ગયા, ફિર ઉસ ઝંડેકો લેકર મુલ્કે શામકો હઝરત ઉસામાકે સાથ ગયા. ફિર મૈં ઉસે લેકર (શામસે) હઝરત ઉસામાકે ઘર વાપસ આયા ઔર વોહ ઝંડા ઉસી તરહ ઉનકે ઘરમેં યૂં હી બંધા રહા, યહાં તક કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. જબ અરબોં કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકી ખબર મિલી ઔર બહોતસે અરબ ઈસ્લામસે ફિર ગએ, તો હઝરત અબૂબક્રને હઝરત ઉસામાસે કહા, તુમ્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જહાં જાને કા હુક્મ દિયા તુમ (અપની ફૌજ લેકર) વહાં ચલે જાઓ.

ચુનાંચે લોગ ફિર (મદીનેસે) નિકલને લગે ઔર અપની પેહલી જગહ જાકર પડાવ ડાલને લગે ઔર હઝરત બુરૈદા ભી ઝંડા લેકર આએ ઔર પેહલી કિયામગાહ પર પહોંચ ગએ.

હઝરત અબૂબક્રકા હઝરત ઉસામાકી ફૌજકો ભેજના બડે-બડે શુરૂકે મુહાજિરોંકો બહોત શાક (ભારી) ગુઝરા. ચુનાંચે હઝરત ઉમર, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત ઉબૈદા, હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ઔર હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલકે ખલીફા ! હર તરફ અરબકે લોગ આપકી ઈતાઅતકો છોડ બૈઠે હૈં. (ઈન હાલાતમેં) આપ ઈસ ફૈલી હુઈ બડી ફૌજકો ભેજકર ઔર અપનેસે જુદા કરકે કુછ નહીં કર સકેંગે. (આપ ઈસ ફૌજકો યહાં હી રખેં) ઔર ઈનસે ઈસ્લામસે અલગ હોને વાલોંકે ફિત્નેકો ખત્મ કરને કા કામ લેં. ઈનકો મુર્તદ્દીનસે મુકાબલાકે લિયે ભેજેં ઔર દૂસરી બાત યેહ હૈ કે હમેં મદીને પર અચાનક હમલેકા ખતરા હૈ.

ઔર યહાં (મુસલમાનોંકી) ઔરતેં ઔર બચ્ચે હૈં. અભી આપ રૂમકી લડાઈ કો રેહને દેં. જબ ઈસ્લામ અપની પેહલી હાલત પર આકર મઝબૂત હો જાએ ઔર મુર્તદ્દીન યા તો ઈસ્લામમેં વાપસ આ જાએં જિસસે અબ વોહ નિકલ ગએ હૈં યા તલવારસે ઉનકા ખાત્મા હો જાએ તો આપ હઝરત ઉસામાકો (રૂમ) ભેજ દેં. હમેં પૂરા ઈત્મિનાન હૈ કે રૂમી (ઈસ વક્ત) હમારી તરફ નહીં આ રહે. (ઈસલિયે ઉનકો રોકને કે લિયે હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજકો અભી ભેજને કી ઝરૂરત નહીં હૈ)

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકી પૂરી બાત સુન લી તો ફરમાયા, ક્યા તુમમેં કોઈ કુછ ઔર કેહના ચાહતા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, નહીં. આપને હમારી બાત અચ્છી તરહ સુન લી હૈ.

આપને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર મુઝે ઈસ બાતકા યકીન હો જાએ કે (અગર મૈં ઈસ ફૌજકો ભેજૂંગા તો) દરિંદે મુઝે મદીનામેં આકર ખા

જાએંગે, તો મૈં ઈસ ફૌજકો ઝરૂર ભેજૂંગા. (ઔર ખલીફા બનને કે બા'દ મૈં સબસે પેહલે યેહી કામ કરના ચાહતા હૂં.) ઈસસે પેહલે મૈં કોઈ ઔર કામ નહીં કરના ચાહતા હૂં ઔર (ઈસ ફૌજકો જાનેસે) કૈસે (રોકા જા સકતા હૈ,) જબકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર આસમાનસે વહી ઉતરતી થી ઔર આપ ફરમાતે થે કે ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજકો રવાના કરો. હાં, એક બાત હૈ જો મૈં ઉસામા (રદિ.) સે કરના ચાહતા હૂં કે ઉમર (ન જાએં ઔર) હમારે પાસ રેહ જાએં, ક્યૂંકે હમારા ઉનકે બગૈર કામ નહીં ચલ સકતા, હમેં ઉનકી યહાં ઝરૂરત હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે મા'લૂમ નહીં હૈ કે વોહ ઐસા કરેંગે યા નહીં. અગર ઉન્હોંને ઐસા ન કિયા તો અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉનકો મજબૂર નહીં કરૂંગા.

આને વાલે લોગ સમઝ ગએ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજકો ભેજનેકા પક્કા ઈરાદા કર રખા હૈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ચલકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે મિલને ઉનકે ઘર ગએ ઔર હઝરત ઉમર કો (મદીનામેં) છોડ જાને કે બારેમેં ઉનસે બાત કી, જિસ પર વોહ રાઝી હો ગએ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે યેહ ભી કહા કે ક્યા આપને (ઉમરકો યહાં રેહને કી) ખુશી-ખુશી ઈજાઝત દી હૈ ?

હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને કહા, જી હાં.

બાહિર આકર અપને એ'લાન કરને વાલેકો હુક્મ દિયા કે વોહ યેહ એ'લાન કર દે કે મેરી તરફસે ઈસ બાત કી પૂરી તાકીદ હૈ કે રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં જો ભી હઝરત ઉસામાકે સાથ ઉનકી ઈસ ફૌજમેં જાને કે લિયે તૈયાર હો ગયા થા, અબ વોહ હરગિઝ ઉસ ફૌજસે પીછે ન રહે. (ઝરૂર સાથ જાએ) ઔર ઉનમેંસે જો ઉસ ફૌજકે સાથ ન ગયા ઔર વોહ મેરે પાસ લાયા ગયા, તો મૈં ઉસકો યેહ સઝા દૂંગા કે ઉસે પૈદલ ચલકર ઉસ ફૌજમેં શામિલ હોના હોગા ઔર જિન મુહાજિર સહાબાને હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી અમારત (સરદારી) કે બારેમેં બાત કી થી, ઉન્હેં બુલાયા, ઉન પર સખ્તી કી ઔર ઉનકે (ઈસ ફૌજ કે સાથ) જાનેકો ઝરૂરી કરાર દિયા.

ચુનાંચે એક ભી ઈન્સાન ફૌજ સે પીછે ન રહા ઔર હઝરત અબૂબક્ર હઝરત ઉસામા ઔર મુસલમાનોંકો વિદા કરનેકે લિયે નિકલે. ઈસ ફૌજકી તા'દાદ તીન હઝાર થી ઔર ઉનમેં એક હઝાર ઘોડે થે.

જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) અપને સાથિયોં કો લેકર અપની સવારી પર જુરૂફસે સવાર હુએ, તો હઝરત અબૂબક્ર થોડી દેર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કે સાથ ચલે, ફિર (મુસાફિરકે વિદા કરને કી દુઆ પઢી)..

اَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكَ وَاَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيْمَ اَعْمَالِكَ

અસ્તવ્દિઉલ્લાહ દીનક વઅમાનતક વખવાતિમ અઅ્માલિક

ઔર ફરમાયા (ઈસ સફરમેં જાનેકા તુમ્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા થા. તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈર્શાદકી વજહસે જાઓ, ન મૈંને તુમકો

ઈસકા હુક્મ દિયા હૈ ઔર ન મૈં તુમ્હેં ઈસસે રોક સકતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જિસ કામકા હુક્મ દે ગએ થે, મૈં તો વોહ કામ પુરા કરા રહા હૂં.

ફિર હઝરત ઉસામા (રદિ.) તેઝી સે રવાના હુએ ઔર ઉનકા એૈસે ઈલાકોંસે ગુઝર હુવા જો સુકૂનસે ભરે હુએ થે ઔર વહાં કે લોગ મુરતદ નહીં હુએ થે. જૈસે કુઝાઆ કે જુહૈના વગૈરહ કબીલે. જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) વાદીએ કુરા પહોંચે તો ઉન્હોંને બનૂ ઉઝરા કે હુરૈસ નામકે આદમીકો અપના જાસૂસ બનાકર આગે ભેજા જો અપની સવારી પર સવાર હોકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે પેહલે રવાના હુવા ઔર ચલતે-ચલતે (ચાહા ગયા શહર) ઉબ્ના તક પહોંચ ગયા. ઉસને વહાંકે હાલાતકો ગૌરસે દેખા ઔર (ફૌજકે લિયે) મુનાસિબ રાસ્તા ખોજા, ફિર વોહ તેઝીસે વાપસ લૌટા ઔર ઉબ્નાસે દો રાતોંકી દૂરીસે પેહલે વોહ હઝરત ઉસામા (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગયા ઔર ઉસને ઉન્હેં બતાયાકે લોગ બિલ્કુલ ગાફિલ હૈં. (ઉન્હેં મુસલમાનોંકી ફૌજકે આને કી કોઈ ખબર નહીં હૈ) ઔર ઉનકી ફૌજ ભી જમા' નહીં હુઈ ઔર ઉન્હેં મશ્વરા દિયા કે અબ (ફૌજકો લેકર) તેઝીસે ચલેં, તાકે ઉનકી ફૌજોંકે જમા' હોનેસે પેહલે હી ઉન પર અચાનક હમલા કિયા જા સકે.[૧]

હઝરત ઉસામા બિન અબુલ હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ઈન્તિકાલસે પેહલે મદીના ઔર ઉસકે અતરાફસે એક ફૌજ તૈયાર કી, જિનમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ભી થે ઔર હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કો ઈસ ફૌજકા અમીર બનાયા.

ઈન લોગોંને અભી ખંદક ભી પાર નહીં કી થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. હઝરત ઉસામા (રદિ.) લોગોંકો લેકર ઠહેર ગએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફાકે પાસ વાપસ જાએં ઔર ઉનસે (હમારે લિયે વાપસ આનેકી) ઈજાઝત લેં કે વોહ મુઝે ઈજાઝત દેં, તો સબ લોગ મદીના વાપસ ચલે આએં, ક્યૂંકે મેરે સાથ બડે-બડે સહાબા કિરામ (રદિ.) ફૌજમેં હૈં ઔર મુઝે ખતરા હૈ કે કહીં મુશ્રિક ખલીફા પર ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોં ઔર મુસલમાનોં પર અચાનક હમલા ન કર દેં.

ઔર અન્સારને કહા, અગર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હમારે જાને હી કા ફૈસલા કરેં તો ઉનકો હમારી તરફસે યેહ પૈગામ દેકર માંગ કરેં કે વોહ હમારા અમીર એૈસે આદમીકો બના દેં જો ઉમ્રમેં હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે બડા હો. ચુનાંચે હઝરત ઉમર, ઉસામા (રદિ.) કા યેહ પૈગામ લેકર ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો જાકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી સારી બાત બતા દી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા કે અગર કુત્તે ઔર ભેડિયે મુઝે ઉચક લેં (મુઝે મદીનેસે ઉઠાકર લે જાએં યા મુઝે ફાડ ડાલેં,) તો ભી મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફૈસલેકો વાપસ નહીં લે સકતા હૂં.

---

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૩૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૧૨, ફત્હુલ બારી ૮-૧૦૭

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મુઝે અન્સારને કહા થા કે મૈં આપકો ઉનકા પૈગામ પહોંચા દૂં કે વોહ યેહ ચાહતે હૈં કે આપ ઉનકા અમીર ઐસે આદમી કો બના દેં, જો ઉમ્રમેં હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે બડા હો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. યેહ સુનકર એકદમ ઝપટે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી દાઢી પકડકર કહા કે અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! તેરી માં તુઝે ગુમ કરે (યા'ની તુમ મર જાઓ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તો ઉનકો અમીર બનાયા હૈ ઔર તુમ મુઝે કેહ રહે હો કે મૈં ઉનકો અમારતસે હટા દૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાંસે નિકલકર લોગોંકે પાસ આએ. લોગોંને ઉનસે પૂછા કે આપ ક્યા કર આએ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ચલો અપના સફર શુરૂ કરો. તુમ્હારી માએં તુમ્હેં ગુમ કરેં, આજ તો મુઝે તુમ્હારી વજહસે ખલીફાકી તરફસે બહોત કુછ બરદાશ્ત કરના પડા.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખૂદ ઉન લોગોંકે પાસ આએ ઔર ઉન લોગોંકો ખૂબ હિંમત દિલાઈ ઔર ઉનકો ઈસી તરહ વિદા કિયા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખૂદ પૈદલ ચલ રહે થે ઔર હઝરત ઉસામા (રદિ.) સવાર થે ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર કી સવારીકી લગામ પકડકર ચલ રહે થે.

હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને કહા, અય ખલીફાએ રસૂલુલ્લાહ! યા તો આપ ભી સવાર હો જાએં યા ફિર મૈં ભી નીચે ઉતરકર પૈદલ ચલતા હૂં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ન તુમ ઉતરોગે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈં સવાર હૂંગા. ઈસમેં ક્યા હરજ હૈ કે મૈં થોડી દેર અપને પાંવ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ગુબાર આલૂદ કર લૂં, ક્યૂંકે ગાઝી જો કદમ ભી ઉઠાતા હૈ, ઉસકે લિયે હર કદમ પર સાત સો (૭૦૦) નેકિયાં લિખી જાતી હૈં ઔર ઉસકે સાત સો (૭૦૦) દર્જે બુલંદ કિયે કિયે જાતે હૈં ઔર ઉસકે સાત સો (૭૦૦) ગુનાહ મિટા દિયે જાતે હૈં.

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકો વિદા કરકે વાપસ આને લગે, તો ઉન્હોંને હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે કહા, અગર આપ મુનાસિબ સમઝો તો હઝરત ઉમર કો મેરી મદદકે લિયે યહાં છોડ જાઓ. ચુનાંચે હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને હઝરત ઉમર કો મદીના હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ રેહ જાનેકી ઈજાઝત દે દી.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ સહાબા (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી) બૈઅતસે ફારિગ હો ગએ ઔર સબ પૂરી તરહ મુત્મઈન હો ગએ, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા (રદિ.) કો ફરમાયા, તુમ્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જહાં જાનેકા હુકમ દિયા થા, તુમ વહાં ચલે જાઓ.

કુછ મુહાજિરીન ઔર અન્સારને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બાતેં કીં ઔર કહા આપ હઝરત ઉસામા (રદિ.) ઔર ઉનકી ફૌજકો રોક લેં, ક્યૂંકે હમેં ડર હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત કી ખબર સુનકર તમામ અરબ હમ પર ટૂટ પડેંગે.

---

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૧૭, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૧૪, બિદાયા ૬-૩૦૫

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તમામ સહાબા (રદિ.) મેં મા'મલે કે એ'તિબારસે સબસે ઝયાદા સમઝદાર ઔર મઝબૂત થે. ઉન્હોંને કહા, ક્યા મૈં ઉસ ફૌજ કો રોક લૂં જિસે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભેજા થા ? અગર મૈં ઐસા કરૂં તો યેહ મેરી ભારી જુર્અત હોગી. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, સારે અરબ મુઝ પર ટૂટ પડેં, યેહ બાત મુઝે ઈસ બાતસે ઝયાદા પસંદ હૈ કે મૈં ઉસ ફૌજકો જાનેસે રોક દૂં જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને રવાના ફરમાયા થા. અય ઉસામા (રદિ.) ! તુમ અપની ફૌજકો લેકર વહાં જાઓ જહાં જાનેકા તુમ્હેં હુક્મ હુવા થા ઔર ફલસ્તીન કે જિસ ઈલાકેમેં જાકર લડનેકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હેં હુક્મ દિયા થા, વહાં જાકર મૂતા વાલોંસે લડો. તુમ જિન્હેં યહાં છોડકર જા રહે હો, અલ્લાહ ઉનકે લિયે કાફી હૈ. લેકિન અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો હઝરત ઉમર કો યહાં રેહનેકી ઈજાઝત દે દો. મૈં ઉનસે મશ્વરા લેતા રહૂંગા ઔર મદદ લેતા રહૂંગા, ક્યૂંકે ઉનકી રાય બડી અચ્છી હોતી હૈ ઔર વોહ ઈસ્લામકા બડા ભલા ચાહને વાલે હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી.

અકસર અરબ ઔર એહલે મશરિક ઔર કબીલએ ગતફાન વાલે, કબીલા બનૂ અસદ વાલે ઔર અકસર કબીલા અશજઅવાલે અપને દીનકો છોડ ગએ. અલબત્તા કબીલા બનૂ તય ઈસ્લામકો થામે રહે ઔર અકસર સહાબાને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો કહા કે હઝરત ઉસામા (રદિ.) ઔર ઉનકે લશ્કરકો રોક લો. કબીલા ગતફાન ઔર બાકી અરબકે જો લોગ મુરતદ હો ગએ હૈં, ઈનકો, ઉનકે ફિત્નેકો ખત્મ કરનેકે લિયે ભેજ દો.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા ઔર ઉનકી ફૌજકો રોકનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર સહાબાસે કહા, તુમ જાનતે હો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેસે યેહ દસ્તૂર ચલા આ રહા હૈ કે જિન મા'મલોંમેં ન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નત હમેં મા'લૂમ હો ઔર ઉનકે બારેમેં કુર્આનમેં ન કોઈ સાફ હુક્મ આયા હો, તો ઉન મા'મલોંકે બારેમેં હમ લોગ મશ્વરા કિયા કરતે થે. તુમ લોગોંને અપના મશ્વરા દે દિયા, અબ મૈં તુમ્હેં અપના મશ્વરા દેતા હૂં. જો તુમ્હેં બેહતર નઝર આએ, ઉસે તુમ ઈખ્તિયાર કર લો, ક્યૂંકે અલ્લાહ તુમ્હેં હરગિઝ ગુમરાહી પર ઈકઠ્ઠા નહીં હોને દેંગે. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મેરે ખયાલમેં સબસે બેહતર શક્લ યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જો આદમી ઝકાતમેં જાનવરોંકે સાથ રસ્સી દિયા કરતા થા અબ વોહ (જાનવર તો દે, લેકિન) રસ્સી ન દે, તો ભી ઉસકે સાથ જિહાદ કિયા જાએ.

તમામ મુસલમાનોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાયકો કુબૂલ કિયા ઔર સબને દેખ લિયા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય ઉનકી રાયસે બેહતર હૈ.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કો વહાં ભેજા, જહાં જાનેકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં હુક્મ દિયા થા. ઈસ ગઝવેકે બારેમેં હઝરત અબૂબક્રને બિલ્કુલ સહી ફૈસલા દિયા થા. અલ્લાહને હઝરત ઉસામા (રદિ.) ઔર ઉનકી ફૌજકો ખૂબ માલે ગનીમત દિયા ઔર ઉન્હેં સહી સાલિમ ઉસ ગઝવાસે વાપસ ફરમાયા.

જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) રવાના હુએ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) (મુરતદ લોગોંકે મુકાબલે કે લિયે) મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી એક જમાઅતકો લેકર ચલે. સારે દેહાતી અરબ અપને બાલ-બચ્ચોંકો લેકર ભાગ ગએ તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બાતકી ઔર કહા કે અબ આપ મદીના બચ્ચોં ઔર ઔરતોંકે પાસ વાપસ ચલેં ઔર અપને સાથિયોંમેં સે એક આદમીકો ફૌજકા અમીર બના દેં ઔર અપની ઝિમ્મેદારી ઉસકે સુપુર્દ કર દેં.

મુસલમાન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો કેહતે રહે, યહાં તક કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મદીના વાપસી કે લિયે તૈયાર હો ગએ ઔર ફૌજ કા હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો અમીર બના દિયા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે અરબકે લોગ જબ મુસલમાન હો જાએં ઔર ઝકાત દેને લગ જાએં, ફિર તુમમેંસે જો વાપસ આના ચાહે, વોહ વાપસ આ જાએ. ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મદીના વાપસ હુએ.[૧]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત હો ગઈ ઔર અન્સાર ને ખિલાફતકે જિસ મા'મલેકે બારેમેં ઈખ્તિલાફ કિયા થા, વોહ સબ ઈસ પર મુત્તફિક હો ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજ (કી રવાનગી) કા કામ મુકમ્મલ હો જાના ચાહિયે.

અરબકે લોગ મુરતદ હો ગએ, કોઈ સારા કબીલા મુરતદ હો ગયા, કિસી કબીલેકે કુછ લોગ મુરતદ હો ગએ ઔર નિફાક ઝાહિર હો ગયા ઔર યહૂદીયત ઔર ઈસાઈયત સર ઉઠાકર દેખને લગી ઔર ચૂંકે મુસલમાનોંકે નબીકા અભી ઈન્તિકાલ હુવા થા, ઔર ઉનકી તા'દાદ કમ થી ઔર ઉનકે દુશ્મનકી તા'દાદ ઝયાદા થી, ઈસ વજહસે મુસલમાનોંકી હાલત ઉસ બકરી જૈસી થી જો સરદીકી રાતમેં બારિશમેં ભીગ ગઈ હો, તો લોગોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા કે લે-દેકર બસ યેહી મુસલમાન હૈં ઔર જૈસે કે આપ દેખ રહે હૈં, અરબોંને આપકી ઈતાઅત છોડ દી હૈ, ઈસલિયે આપકે લિયે મુનાસિબ નહીં હૈ કે મુસલમાનોંકી ઈસ જમાઅત (ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજ) કો અપનેસે જુદા કરકે ભેજ દેં.

તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર મુઝે યેહ યકીન હો જાએ કે દરિંદે મુઝે ઉઠાકર લે જાએંગે, તો ભી મૈં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુક્મ કે મુતાબિક ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજકો ઝરૂર રવાના કરૂંગા ઔર આબાદીમેં મેરે સિવા કોઈ ભી બાકી ન રહે તો ભી મૈં ઈસ ફૌજકો રવાના કરકે રહૂંગા.[૨]

હઝરત કાસિમ ઔર હઝરત ઉમર રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વિસાલ હુવા તો સારે હી અરબ મુરતદ હો ગએ ઔર નિફાક સર ઉઠાકર દેખને લગા. અલ્લાહકી કસમ ! મેરે બાપ પર (ઉસ વક્ત) ઐસી મુસીબત પડી થી કે અગર વોહ મઝબૂત પહાડોં પર પડતી, તો વોહ ઉનકો ભી ટુકડે-ટુકડે કર દેતી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકી હાલત ઐસી હો ગઈ થી, જૈસે

---

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૧૮, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૧૪
૨ બિદાયા ૫-૩૦૪

વોહ બકરી જો રાતકે અંધેરેમેં બારિશમેં ભીગ રહી હૈ ઔર દરિંદેસે ભરે હુએ ઈલાકેમેં હૈરાનો પરેશાન હો. અલ્લાહકી કસમ ! (ઈસ મૌકે પર) જિસ બાતમેં ભી સહાબાકા ઈખ્તિલાફ હોતા, મેરે બાપ ઈસકે બિગાડકો ખત્મ કરતે ઔર ઉસકી લગામકો થામ કર મુનાસિબ ફૈસલા કર દેતે, જિસસે સારા ઈખ્તિલાફ ખત્મ હો જાતા.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉસ અલ્લાહકી કસમ જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ. અગર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા ન બનાએ જાતે તો અલ્લાહકી ઈબાદત (દુન્યામેં) ન હોતી.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને દોબારા યેહ બાત ફરમાઈ ઔર ફિર તીસરી બાર ફરમાઈ, તો લોગોં ને ઉનસે કહા, અય અબૂ હુરૈરહ ! (ઐસી બાત કેહનેસે) આપ રૂક જાએં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, (મૈં યેહ બાત ઈસ વજહસે કેહ રહા હૂં) કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સાત સો (૭૦૦) આદમિયોંકી ફૌજ દેકર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કો મુલ્કે શામ રવાના ફરમાયા. (મશહૂર રિવાયત તીન હઝાર કી હૈ, ઈસલિયે ઝાહિરી તૌર પર યેહ સાત સોકી ફૌજ કુરૈશમેં સે હોગી)

જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) ઝીખુશુબ નામકી જગહ પર (મદીનાસે બાહિર) પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વિસાલ હો ગયા ઔર મદીનાકે ચારોં તરફકે અરબ મુરતદ હો ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ જમા' હોકર કહા, અય અબૂબક્ર ! ઈસ ફૌજકો વાપસ બુલા લેં. આપ ઉનકો રૂમ ભેજ રહે હૈં, હાલાંકે મદીનાકે આસ-પાસકે અરબ મુરતદ હો રહે હૈં.

તો ઉન્હોંને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે અલાવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, અગર કુત્તે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પાક બીવિયોંકી ટાંગોં કો ઘસીટતે ફિરેં, તો ભી મૈં ઈસ ફૌજકો વાપસ નહીં બુલાઊંગા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને રવાના કિયા હૈ ઔર મૈં ઉસ ઝંડેકો નહીં ખોલ સકતા હૂં જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાંધા હૈ.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજ રવાના ફરમાઈ (ઔર ઉસે વાપસ ન બુલાયા) જિસકા નતીજા યેહ નિકલા કે યેહ ફૌજ જિસ કબીલેકે પાસસે ગુઝરતી, જિસકા મુરતદ હોને કા ઈરાદા હોતા, ઉસ કબીલે વાલે કેહતે, અગર મુસલમાનોંકી (બડી) તાકત ન હોતી તો ઉનકે પાસસે ઈતની બડી ફૌજ નિકલકર ન આતી. અભી હમ ઈન મુસલમાનોંકો (ઈનકે હાલ પર) છોડ દેતે હૈં. ઈનકો રૂમિયોંસે લડને દો, (ફિર દેખેંગે). ચુનાંચે ઈસ ફૌજને રૂમિયોંસે લડાઈ કી ઔર ઉનકો હરાયા ઔર ઉન્હેં કત્લ કિયા ઔર સહી-સાલિમ વાપસ આ ગઈ. ઔર યૂં (રાસ્તેકે) તમામ અરબ કબીલે ઈસ્લામ પર જમે રહે.[૨]

હઝરત સૈફ રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે શામ રવાના હોનેકે બા'દ બિમાર પડ ગએ ઔર કુછ મહીનોં બા'દ ઉસી બીમારીમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

---

૧ હૈસમી ૯-૫૦
૨ બિદાયા ૬-૩૦૫, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૨૯, મુખ્તસર ૧-૧૨૪

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આ ચુકા થા ઔર વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે લિયે ખિલાફત તય કર ચુકે થે કે ઈતનેમેં (શામ મુલ્કસે) હઝરત મુસન્ના (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો તમામ હાલાત બતાએ, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ઉમરકો મેરે પાસ બુલા લાઓ. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) આ ગએ.

આપને ઉનસે ફરમાયા, અય ઉમર (રદિ.) ! જો મૈં તુમ્હેં કેહ રહા હૂં, ઉસે ધ્યાનસે સુનો ઔર ફિર ઉસ પર અમલ કરો. મેરા અંદાઝા યેહ હૈ કે આજ મૈં ઈન્તિકાલ કર જાઉંગા, ઔર યેહ પીરકા દિન થા. અગર મૈં અભી મર જાઉં તો શામસે પેહલે-પેહલે લોગોંકો હઝરત મુસન્ના કે સાથ (મુલ્કે શામ) જાને કે લિયે ઉભારના ઔર ઉન્હેં તૈયાર કર લેના ઔર અગર મૈં રાત તક ઝિંદા રહૂં ઔર રાતકો મેરા ઈન્તિકાલ હો તો સુબહ હોનેસે પેહલે-પેહલે લોગોંકો હઝરત મુસન્ના કે સાથ (મુલ્કે શામ) જાને કે લિયે ઉભારના ઔર તૈયાર કર લેના. કોઈ ભી મુસીબત ચાહે કિતની ભી બડી ક્યૂં ન હો, તુમ્હેં તુમ્હારે દીની કામસે ઔર તુમ્હારે રબકી વસિયતસે રોક ન સકે. તુમને મુઝે દેખા હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈન્તિકાલકે મૌકે પર ક્યા કિયા થા ? હાલાંકે ઈતની બડી મુસીબત ઈન્સાનોં પર કભી નહીં આઈ થી. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી બાતસે ઝરા ભી પીછે હટ જાતા, તો અલ્લાહ હમારી મદદ છોડ દેતે ઔર હમેં સઝા દેતે ઔર સારા મદીના આગ મેં જલ જાતા.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા મુરતદ લોગોં સે ઔર ઝકાતસે મના કરને વાલોં સે લડાઈ કા એહતિમામ કરના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા તો મદીનામેં નિફાક સર ઉઠાકર દેખને લગા ઔર અરબકે લોગ મુરતદ હોને લગે, ઔર અજમકે લોગ ડરાને-ધમકાને લગે ઔર ઉન્હોંને આપસમેં નિહાવંદ મેં જમા' હોનેકા સમઝોતા કર લિયા ઔર યેહ કહા કે યેહ આદમી મર ગયા હૈ, જિસકી વજહસે અરબોંકી મદદ હો રહી થી.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુહાજિરીન ઔર અન્સારકો જમા' કરકે ફરમાયા, અરબોંને ઝકાતકી બકરીયાં ઔર ઊંટ રોક લિયે હૈં ઔર અપને દીનસે મુંહ મોડ ગએ હૈં. ઈન અજમવાલોંને તુમસે લડને કે લિયે નિહાવંદ મેં ઈકઠ્ઠા હોના આપસમેં તય કર લિયા હૈ ઔર વોહ યૂં સમઝતે હૈં કે જિસ પાક હસ્તીકી વજહસે તુમ્હારી મદદ કી જા રહી થી, વોહ

---

૧ તબરી ૪-૫૩

દુન્યાસે રૂખ્સત હો ગઈ. અબ આપ લોગ મુઝે મશ્વરા દેં (કે અબ હમેં ક્યા કરના ચાહિયે), ક્યૂંકે મૈં ભી તુમમેં કા એક આદમી હૂં ઔર ઈસ આઝમાઈશકા તુમમેં સબસે ઝયાદા બોઝ મુઝ પર હૈ.

ચુનાંચે વોહ લોગ બહોત દેર ગરદન ઝુકાકર સોચતે રહે, ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બોલે કે અલ્લાહકી કસમ ! અય રસૂલુલ્લાહકે ખલીફા ! મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે આપ અરબોંસે નમાઝ કુબૂલ કર લેં ઔર ઝકાતકો ઉન પર છોડ દેં, ક્યૂંકે વોહ અભી જાહિલિયત છોડકર આએ હૈં. ઈસ્લામને ઉનકો અભી પૂરી તરહ તૈયાર નહીં કિયા (ઉનકી દીની તરબિયતકા પૂરા મૌકા નહીં મિલ સકા), ફિર યા તો અલ્લાહ ઉન્હેં ખૈરકી તરફ વાપસ લે આએંગે યા અલ્લાહ ઈસ્લામકો ઈઝઝત ફરમાએંગે તો હમમેં ઉનસે લડનેકી તાકત પૈદા હો જાએગી. ઈન બાકી મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં તમામ અરબ ઔર અજમસે લડનેકી તાકત નહીં હૈ.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, તો ઉન્હોંને ભી ઐસા હી ફરમાયા ઔર હઝરત અલી (રદિ.) ને ભી ઐસા હી ફરમાયા. મુહાજિર સહાબાને ભી ઐસી હી રાય દી. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અન્સાર સહાબિયોં કી તરફ તવજ્જોહ કી, તો ઉન્હોંને ભી યેહી રાય દી.

યેહ દેખકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફિર ફરમાયા, જબ અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નબી બનાકર ભેજા તો ઉસ વક્ત હમ બહોત કમ થે. ઈન સબકો અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝરીએસે જમા' ફરમાયા ઔર ઉનકો બાકી રેહને વાલી સબસે અફઝલ ઉમ્મત બનાયા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અલ્લાહકી બાતકો લેકર ખડા રહૂંગા ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતા રહૂંગા, યહાં તક કે અલ્લાહ અપને વા'દેકો પૂરા ફરમા દે ઔર અપને અહદકો હમારે લિયે વફા ફરમા દે. ચુનાંચે હમમેં સે જો મારા જાએગા, વોહ શહીદ હોકર જન્નતમેં જાએગા ઔર હમમેં સે જો બાકી રહેગા, વોહ અલ્લાહકી ઝમીનમેં અલ્લાહકા ખલીફા બનકર ઔર અલ્લાહકી ઈબાદતકા વારિસ બનકર રહેગા. અલ્લાહને હકકો મઝબૂત ફરમાયા. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ ઔર ઉનકે ફરમાનકે ખિલાફ નહીં હો સકતા હૈ..

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ

વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનૂ મિનકુમ વઅમિલૂસ્સાલિહાતિ લયસ્તખ્લિફન્નહુમ ફિલ્ અર્દિ કમસ્તખલફલ્લઝીન મિન કબ્લિહિમ. વલ યુમક્કિનન્ન લહુમ દીનહુમુલ્લઝીરતદા લહુમ.

"વા'દા કર લિયા અલ્લાહને ઉન લોગોંસે જો તુમમેં ઈમાન લાએ હૈં ઔર કિયે હૈં ઉન્હોંને નેક કામ, અલબત્તા પીછે હાકિમ કર દેગા ઉનકો મુલ્કમેં, જૈસા હાકિમ કિયા થા, ઉનસે અગલોં કો. "

અલ્લાહકી કસમ! અગર યે લોગ મુઝે વોહ રસ્સી દેનેસે ઈન્કાર કર દેં જિસે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દિયા કરતે થે ઔર ફિર પેડ ઔર પત્થર ઔર તમામ ઈન્સાન ઔર જિન્ન ઉનકે સાથ મિલકર મુકાબલે પર આ જાએં, તો ભી મૈં ઉનસે જિહાદ કરૂંગા, યહાં તક કે મેરી રૂહ અલ્લાહસે જા મિલે. અલ્લાહને ઐસે નહીં કિયા કે પેહલે નમાઝ ઔર ઝકાતકો અલગ-અલગ કર દિયા હો, ફિર ઈન દોનોંકો ઈકઠ્ઠા કર દિયા હો. (ઈસલિયે મૈં યેહ કૈસે કર સકતા હૂં કે અરબકે લોગ સિર્ફ નમાઝ પઢેં ઔર ઝકાત ન દેં ઔર મૈં ઈન્હેં કુછ ન કહૂં.)

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અલ્લાહુ અક્બર કહા ઔર ફરમાયા કે જબ અલ્લાહને અબૂબક્ર કે દિલમેં ઈસ (ઝકાતસે મના કરનેવાલોં) સે લડાઈ કા પક્કા ઈરાદા પૈદા ફરમા દિયા હૈ, તો અબ મુઝે ભી યકીન હો ગયા હૈ કે યેહી હક હૈ.[૧]

હઝરત સાલેહ બિન કૈસાન (રહ.) ફરમાતે હૈં કે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકે બા'દ) જબ ઈર્તિદાદ (ઈસ્લામસે ફિર જાના) ફૈલને લગા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખડે હોકર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન ફરમાઈ ઔર ફિર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને હિદાયત દી ઔર વહી કાફી હો ગયા. (કિસી ઔર સે હિદાયત લેનેકી ઝરૂરત નહીં) ઔર જિસને ઈતના દિયા કે કિસીસે લેનેકી ઝરૂરત ન રહી, ગની બના દિયા.

અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ હાલતમેં નબી બનાકર ભેજા થા કે (અલ્લાહ વાલા) ઈલ્મ બેસહારા થા ઔર ઈસ્લામ અજનબી ઔર ઠુકરાયા હુવા થા, ઉસકી રસ્સી કમઝોર હો ચુકી થી ઔર ઈસ્લામકા ઝમાના પુરાના હો ચુકા થા. (અબ ઉસકા નામ લેનેવાલા કોઈ ન થા) ઔર ઈસ્લામ વાલે ઈસ્લામસે ભટક ચુકે થે ઔર અલ્લાહને ઉન્હેં જો ભી ખૈર દી થી, વોહ ઉનકી કિસી ખૂબીકી વજહસે નહીં દી થી ઔર ચૂંકે ઉનકે પાસ (બુરાઈયાં હી બુરાઈયાં) ઔર શર હી શર થા. ઈસ વજહસે અલ્લાહને ઉનસે બુરે હાલાતકો નહીં હટાયા થા ઔર ઉન્હોંને અલ્લાહકી કિતાબ કો બદલ દિયા ઔર ઉસમેં બહોત સી બાહિરકી બાતેં શામિલ કર દી થીં ઔર અનપઢ અરબ અલ્લાહસે બિલ્કુલ બેતઅલ્લુક થે, ન વોહ અલ્લાહકી ઈબાદત કરતે થે ઔર ન ઉસસે દુઆ કરતે થે. વોહ સબસે ઝયાદા તંગ રોઝી વાલે થે ઔર ઉનકા દીન સબસે ઝયાદા ગુમરાહી વાલા થા. વોહ સખ્ત ઔર બેકાર ઝમીનકે રેહને વાલે થે. (યે હાલાત થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સહાબા (રદિ.) કી એક જમાઅત થી, જિનકો અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બરકતસે જમા' ફરમા દિયા ઔર ઉનકો સબસે અફઝલ ઉમ્મત બના દિયા ઔર ઉનકી પૈરવી કરને વાલોંકે ઝરીએ અલ્લાહને ઉનકી મદદ ફરમાઈ ઔર દૂસરોં પર ઉનકો ગાલિબ ફરમાયા, યહાં તક કે અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને યહાં બુલા લિયા ઔર અબ ઉન અરબોં પર શૈતાન ઉસી જગહ સવાર હોના ચાહતા હૈ, જહાંસે અલ્લાહને ઉસે ઉતારા થા. વોહ ઉનકે હાથ પકડકર ઉન્હેં હલાક કરના ચાહતા હૈ ઔર યેહ આયત પઢી...

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૧૪૨

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۚ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ۚ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا ۗ وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

વમા મુહમ્મદુન ઈલ્લા રસૂલ. કદ ખલત મિન કબ્લિહિર્રૂસુલ. અફઈમ્માત અવ્ કુતિલન્કલબતુમ અલા અઅકાબિકુમ. વમંય્યન્કલિબ અલા અકિબયહિ ફલંય્યદુર્રલ્લાહ શયઆ. વસ યજઝિલ્લાહુશ્શાકિરીન.

"ઔર મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) તો એક રસૂલ હૈં, હો ચુકે ઈસસે પેહલે બહોત રસૂલ. ફિર ક્યા અગર વોહ મર ગયા યા મારા ગયા, તો તુમ ફિર જાઓગે ઉલટે પાંવ ઔર જો કોઈ ફિર જાએગા ઉલટે પાંવ, તો હરગિઝ ન બિગાડેગા અલ્લાહકા કુછ ઔર અલ્લાહ સવાબ દેગા શુક્રગુઝારોંકો."

તુમ્હારે આસ-પાસકે અરબોં ને ઝકાતકી બકરીયાં ઔર ઊંટ દેનેસે ઈન્કાર કર દિયા હૈ. અગરચે યે લોગ આજ અપને દીનકી તરફ વાપસ ચલે ગએ હૈં, લેકિન પેહલે ભી ઉનકા અપને દીનકી તરફ ઝુકાવ ઈતના હી થા જિતના કે આજ હૈ ઔર આજ અગરચે તુમ અપને નબી કી બરકતોંસે મેહરૂમ હો ચુકે હો, લેકિન તુમ અપને દીન પર ઉતને હી પક્કે હો, જિતને કે તુમ (ઉનકી મૌજૂદગીમેં) પક્કે થે, (પેહલે કોઈ આજસે ઝયાદા પક્કે નહીં થે ઔર અગરચે તુમ્હારે નબી ચલે ગએ, લેકિન) વોહ તુમ્હેં ઉસ અલ્લાહકે હવાલે કરકે ગએ હૈં જો હર તરહ કિફાયત ફરમાને વાલે હૈં ઔર વોહ સબસે પેહલે થે, જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (શરીઅતસે) બેખબર પાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (શરીઅતકા) રાસ્તા દિખાયા ઔર જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નાદાર પાયા, સો માલદાર બના દિયા ઔર તુમ લોગ આગકે ગઢ્હેકે કિનારે પર થે, ઉસને તુમ્હેં ઉસ (મેં ગિરને) સે બચા લિયા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અલ્લાહકે લિયે લડૂંગા ઔર ઈસ લડનેકો હરગિઝ ન છોડૂંગા, યહાં તક કે અલ્લાહ અપને વા'દેકો પૂરા કર દે ઔર હમસે અપને અહદકો વફા કર દે. હમમેં સે જો મારા જાએગા, વોહ શહીદ ઔર જન્નતી હોગા, ઔર હમમેં સે જો બાકી રહેગા, વોહ અલ્લાહકા ખલીફા બનકર ઉસકી ઝમીનમેં ઉસકા વારિસ હોગા. અલ્લાહ ને હક કો મઝબૂત ફરમાયા. અલ્લાહકે ફરમાનકે ખિલાફ નહીં હો સકતા ઔર ઉનકા ફરમાન યેહ હૈ..

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનૂ મિનકુમ વઅમિલૂસ્સાલિહાતિ લયસ્તખ્લિફન્નહુમ ફિલ્ અર્દ.

યેહ ફરમાકર મિમ્બર સે નીચે ઉતર આએ.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અરબકે લોગ મુરતદ હો ગએ ઔર તમામ મુહાજિર સહાબાકી એક હી રાય થી ઔર મૈં ભી ઉસ રાયમેં ઉનકે સાથ થા (કે ઝકાતસે મના

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૨, બિદાયા ૬-૩૧૬, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૧

કરને વાલોંસે લડાઈ ન લડી જાએ), તો હમને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે ખલીફા ! આપ લોગોંકો છોડ દેં કે વોહ નમાઝ પળ્હતે રહેં ઔર ઝકાત ન દેં. (આપ ઉનસે લડેં નહીં) ક્યૂંકે જબ ઈમાન ઉનકે દિલોંમેં દાખિલ હો જાએગા, તો વોહ ઝકાતકા ભી ઈકરાર કર લેંગે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, જિસ ચીઝ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લડાઈ લડી હૈ, મૈં ઉસે છોડ દૂં, ઈસસે ઝયાદા મુઝે યેહ મેહબૂબ હૈ કે મૈં આસમાનસે (ઝમીન પર) ગિર પડૂં, ઈસલિયે મૈં તો ઈસ ચીઝ પર ઝરૂર લડાઈ લડૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (ઝકાત ન દેને પર) અરબોંસે લડાઈ લડી, યહાં તક કે વોહ પૂરે ઈસ્લામકી તરફ વાપસ આ ગએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અબૂબક્ર કા યેહ એક દિન ઉમર કે ખાનદાન (કી ઝિંદગી ભર) કે અમલસે બેહતર હૈ.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો અરબ કે બહોતસે લોગ મુરતદ હો ગએ ઔર કેહને લગે, હમ નમાઝ તો પળ્હેંગે, પર ઝકાત નહીં દેંગે. મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ લોગોંકે લિયે દિલ રખનેકા મા'મલા કરેં ઔર ઉનકે સાથ નરમી બરતેં, ક્યૂંકે યે લોગ વહશી જાનવરોંકી તરહ સે હૈં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે તો ઉમ્મીદ થી કે તુમ મેરી મદદ કરોગે, લેકિન તુમ તો મેરી મદદ છોડકર મેરે પાસ આએ હો, તુમ જાહિલિયતમેં તો બડે ઝોરદાર થે, ઈસ્લામમેં બડે બોદે ઔર કમઝોર હો ગએ હો. મુઝે કિસ ચીઝકા ડર હૈ કે મૈં મનઘડત શઅર ઔર ઘડે હુએ જાદૂકે ઝરીએ સે ઈન (મુનકિરીને ઝકાત) કા દિલ રખૂં ? અફસોસ સદ અફસોસ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ દુન્યાસે તશરીફ લે ગએ ઔર વહી કા સિલસિલા ખત્મ હો ગયા. અલ્લાહકી કસમ! જબ તક મેરે હાથમેં તલવાર પકડનેકી તાકત હૈ. મૈં ઉનસે એક રસ્સીકે રોકને પર ભી ઝરૂર જિહાદ કરૂંગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉનકો અપનેસે ઝયાદા હુક્મ લાગૂ કરનેકી તાકત રખને વાલા, અપનેસે ઝયાદા પક્કે ઈરાદે વાલા પાયા ઔર ઉન્હોંને લોગોંકો કામ કરને કે ઐસે બેહતરીન તરીકે બતાએ ઔર ઉનકો ઈસ તરહ અદબ સિખાયા કે જબ મૈં ખલીફા બના તો લોગોં કે બહોતસે મુશ્કિલ કામ મુઝ પર આસાન હો ગએ.[૨]

હઝરત ઝબ્બા બિન મુહસન અનઝી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા કે આપ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અફઝલ હૈં ?

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) રો પડે ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ! અબૂબક્ર કી એક રાત ઔર ઉનકા એક દિન ઉમર ઔર ઉમરકે ખાનદાન (કી ઝિંદગી ભરકે અમલ) સે બેહતર હૈ. ક્યા તુમ ચાહતે હો કે મૈં તુમ્હેં ઉનકી વોહ રાત ઔર ઉનકા વોહ દિન બતા દૂં ?

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૩૦૦

મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઝરૂર.

ઉન્હોંને ફરમાયા કે ઉનકી રાત તો વોહ હૈ જિસ રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કાવાલોંસે ભાગ કર નિકલે થે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ-સાથ થે. આગે વોહ હદીસ ઝિક્કી જો હિજરતકે બાબમેં ગુઝર ચુકી.

ફિર ફરમાયા ઔર ઉનકા દિન વોહ હૈ જિસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વિસાલ હુવા ઔર અરબકે લોગ મુરતદ હો ગએ. ઉનમેં સે કુછ તો કેહને લગે, હમ નમાઝ તો પળ્હેંગે, લેકિન ઝકાત નહીં દેંગે ઔર કુછ કેહને લગે, હમ ન નમાઝ પળ્હેંગે ઔર ન ઝકાત દેંગે.

ચુનાંચે મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા ઔર ભલાઈ ચાહને વાલે જઝબેમેં કોઈ કમી ન થી ઔર મૈંને કહા, અય રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ લોગોંકે સાથ દિલ રખને કા મા'મલા કરેં. આગે પિછલી હદીસ વાલા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[1]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર આપકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બને ઔર બહોતસે અરબ કાફિર હો ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબૂબક્ર ! આપ લોગોંસે કૈસે જંગ કરતે હૈં, જબકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે મુઝે લોગોંસે ઉસ વક્ત તક જંગ કરનેકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ, જબ તક વોહ લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ ન કેહ લેં. ચુનાંચે જો ભી લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પળ્હ લેગા, વોહ મુઝસે અપને માલ ઔર જાનકો મેહફૂઝ કર લેગા. હાં ઈસ્લામકે વાજિબ હક ઉસકે માલ ઔર જાનસે લિયે જાએંગે ઔર ઉસકા હિસાબ અલ્લાહકે હવાલે હોગા (કે વોહ દિલસે મુસલમાન હુવા થા યા નહીં, વોહ અલ્લાહ કો મા'લૂમ હૈ, વહી ઉસકે સાથ ઉસકે મુતાબિક મા'મલા ફરમાએંગે.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, નહીં. જો આદમી નમાઝ ઔર ઝકાતમેં ફર્ક કરેગા, મૈં ઉસસે ઝરૂર લડૂંગા, ક્યૂંકે ઝકાત માલકા હક હૈ (જૈસે કે નમાઝ જાનકા હક) અલ્લાહકી કસમ ! અગર યે લોગ એક રસ્સી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તો દિયા કરતે થે ઔર અબ મુઝે નહીં દેંગે, તો મૈં ઈસ એક રસ્સીકી વજહસે ભી ઉનસે લડૂંગા (દીનમેં એક રસ્સીકે બરાબર કમી ભી નહીં બરદાશ્ત કર સકતા હૂં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! ઉનકે યેહ કેહતે હી મુઝે યકીન હો ગયા કે અલ્લાહને (ઝકાત મના કરને વાલોંસે) લડાઈ લડનેકે બારેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા સીના પૂરી તરહ ખોલ રખા હૈ. ચુનાંચે મુઝે ભી સમઝ મેં આ ગયા કે યેહ (લડાઈ લડના) હી હક હૈ.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૪૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૩૦૧

હઝરત અબૂબક્ર સિદીક (રદિ.) કા અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ફૌજોં કે ભેજને કા એહતિમામ કરના ઔર ઉનકો જિહાદ કે બારે મેં ઉભારના ઔર રૂમ સે જિહાદ કે બારેમેં ઉનકા સહાબા (રદિ.) સે મશ્વરા ફરમાના

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) ને લંબી હદીસ બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લોગોં મેં બયાન કરને કે લિયે ખડે હુએ, તો અલ્લાહ કી હમ્દો સના બયાન કી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર દરૂદ પળ્હા ઔર ફિર ફરમાયા કે હર કામ કે લિયે કુછ ઉસૂલ ઔર કાયદે હુવા કરતે હૈં, જો ઉનકી પાબંદી કરેગા, ઉસકે લિયે યે ઉસૂલ ઔર કાયદે કાફી હોંગે ઔર જો અલ્લાહકે લિયે અમલ કરેગા, અલ્લાહ ઉસકી હર તરહ કિફાયત ફરમાએંગે. તુમ પૂરી તરહ મેહનત કરો ઔર એ'તિદાલસે ચલો, ક્યૂંકે એ'તિદાલસે ચલના ઈન્સાનકો મક્સૂદ તક જલ્દી પહોંચા દેતા હૈ. ઝરા ગૌરસે સુનો ! જિસકે પાસ ઈમાન નહીં હૈ, ઉસકે પાસ દીન નહીં હૈ ઔર જિસકી નિય્યત સવાબકી નહીં, ઉસકે લિયે (અલ્લાહકી તરફ સે) કોઈ અજર નહીં હૈ ઔર જિસકી નિય્યત (સહી) નહીં, ઉસકે અમલકા કોઈ એ'તિબાર નહીં. ગૌરસે સુનો, અલ્લાહકી કિતાબમેં જિહાદ ફી સબીલિલ્લાહ કા ઈતના સવાબ બતાયા ગયા હૈ કે ઈતને સવાબકે લિયે તો હર મુસલમાનકે દિલમેં જિહાદ કે લિયે વક્ફ હો જાનેકી તમન્ના હોની ચાહિયે. જિહાદ હી વોહ તિજારત હૈ, જો અલ્લાહને કુર્આનમેં બતાઈ હૈ ઔર જિસકે ઝરીએ અલ્લાહને (મુસલમાનોંકો) રૂસ્વાઈસે નજાત અતા ફરમાઈ હૈ ઔર જિસકે સાથ અલ્લાહને દુન્યા ઔર આખિરતકે શર્ફકો જોડા હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઈસ્હાક બિન યસાર (રહ.) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે કિસ્સેમેં બયાન કરતે હૈં કે વોહ સબ યમામાકી જંગસે ફારિગ હો ગએ ઔર અભી વોહ યમામા હી મેં થે, તો ઉનકો હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને યેહ ખત લિખા.

"યેહ ખત અલ્લાહકે બંદે ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા અબૂબક્રકી તરફસે ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉનકે સાથ જિતને મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ઔર તાબિઈ લોગ હૈં, ઉન સબકે નામ હૈ "સલામુન અલૈકુમ". મૈં આપ લોગોંકે સામને ઉસ અલ્લાહકી તારીફ કરતા હૂં, જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં. ફિર તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને અપને વા'દેકો પૂરા કિયા ઔર અપને બંદેકી મદદ કી ઔર અપને દોસ્તકો ઈઝ્ઝત દી ઔર અપને દુશ્મનકો ઝલીલ કિયા ઔર અકેલા તમામ ફૌજોં પર ગાલિબ આ ગયા, જિસ અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ. ઉસીને (કુર્આનમેં) યેહ ફરમાયા હૈ...

---

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૩૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૨૦૭, ઈબ્ને જરીર તબરી ૪-૩૦

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ

વઅદલ્લાહુલ્લઝીન આમનૂ મિનકુમ વઅમિલૂસ્સાલિહાતિ લયસ્તખ્લિફન્નહુમ ફિલ્ અર્દિ કમસ્તખલફલ્લઝીન મિન કબ્લિહિમ. વલ યુમક્કિનન્ન લહુમ દીનહુમુલ્લઝીરતદા લહુમ.

"વા'દા કર લિયા અલ્લાહને ઉન લોગોંસે જો તુમમેં ઈમાન લાએ હૈં ઔર કિયે હૈં ઉન્હોંને નેક કામ, અલબત્તા પીછે હાકિમ કર દેગા ઉનકો મુલ્કમેં જૈસા હાકિમ કિયા થા ઉનસે અગલોંકો ઔર જમા દેગા ઉનકે લિયે દીન ઉનકા જો પસંદ દિયા ઉનકે વાસ્તે."

ઔર યેહ અલ્લાહકા ઐસા વા'દા હૈ જિસકે ખિલાફ નહીં હો સકતા ઔર યેહ ઐસી બાત હૈ જિસમેં કોઈ શક નહીં હૈ ઔર અલ્લાહને મુસલમાનોં પર જિહાદ ફર્ઝ કિયા હૈ.

ચુનાંચે અલ્લાહને ફરમાયા..

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ **કુતિબ અલયકુમુલ કિતાલુ વહુવ કુરહુલ્લકુમ**

"ફર્ઝ હુઈ તુમ પર લડાઈ ઔર વોહ બુરી લગતી હૈ તુમકો." ઔર આયતેં ભી લિખીં.

તુમ વોહ મેહનત ઔર અમલ અપનાઓ, જિનકી વજહસે અલ્લાહ તુમ લોગોંકે લિયે અપને વા'દેકો પૂરા ફરમા દે ઔર અલ્લાહને તુમ પર જો જિહાદ ફર્ઝ કિયા હૈ, ઉસમેં તુમ ઉસકી ઈતાઅત કરો, ચાહે ઉસકે મિલનેવાલે ભારી બદલેકે મુકાબલેમેં યે તમામ મશક્કતેં ઔર તક્લીફેં કુછ ભી નહીં હૈં. અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ, તુમ હલકે હોં યા ભારી, હર હાલમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલો ઔર અપને માલ ઔર જાનકો લેકર જિહાદ કરો. ઈસ મઝમૂનકી સારી આયત લિખી.

સુન લો, મૈંને ખાલિદ બિન વલીદકો ઈરાક જાને કા હુક્મ દિયા હૈ ઔર યેહ કહા હૈ કે જબ તક મૈં ન કહૂં, વોહ ઈરાકસે કહીં ઔર ન જાએં, તુમ સબ ભી ઉનકે સાથ ઈરાક જાઓ, ઔર ઈસમેં સુસ્તી બિલ્કુલ ન કરો, ક્યૂંકે ઈસ રાસ્તેસે જો ભી અચ્છી નિય્યતસે ઔર પૂરે ઝૌક-શૌકસે ચલેગા, અલ્લાહ ઉસે બડા બદલા દેંગે. જબ તુમ ઈરાક પહોંચ જાઓ તો મેરે હુક્મકે આને તક તુમ સબ ભી વહીં રેહના. અલ્લાહ હમારી ઔર તુમ્હારી તમામ દુન્યવી ઔર ઉખ્રવી મુહિમોંકી હર તરહ કિફાયત ફરમાએ. વસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહૂ."[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઔફા ખુઝાઈ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને રૂમિયોંસે લડને કા ઈરાદા કિયા તો ઉન્હોંને હઝરત અલી, હઝરત ઉમર, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ, હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર બદરમેં શરીક હોને વાલે ઔર શરીક ન હોને વાલે બડે-બડે અન્સાર ઔર મુહાજિર સહાબા (રદિ.) કો બુલાયા. વોહ સબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર મૈં ભી ઉનમેં થા.

---

૧ બૈહકી ૯-૧૭૯

તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી નેઅમતોંકી ગિનતી નહીં કી જા સકતી. હમારે તમામ કામ ઉસકી નેઅમતોંકા મુકાબલા નહીં કર સકતે હૈં, ઈસલિયે તમામ તા'રીફેં ઉસી કે લિયે હૈં. અલ્લાહને તુમ્હારે કલિમે કો જમા' ફરમા દિયા ઔર તુમ્હારે અંદર ઈત્તિફાક પૈદા કર દિયા ઔર તુમ્હેં ઈસ્લામકી હિદાયત અતા ફરમાઈ ઔર શૈતાનકો તુમસે દૂર ફરમા દિયા. અબ શૈતાનકો ન તો ઈસ બાતકી ઉમ્મીદ હૈ કે તુમ અલ્લાહકે સાથ કિસીકો શરીક કરોગે ઔર ન ઈસ બાતકી ઉમ્મીદ હૈ કે તુમ ઉસકે અલાવા કિસી ઔર કો મઅબૂદ બનાઓગે. ચુનાંચે આજ તમામ અરબ એક માં-બાપ કી ઔલાદકી તરહ હૈં.

મેરા યેહ ખયાલ હો રહા હૈ કે મૈં મુસલમાનોંકો રૂમિયોંસે લડને કે લિયે શામ ભેજ દૂં, તાકે અલ્લાહ મુસલમાનોંકી તાઈદ ફરમાએ ઔર અપને કલિમેકો બુલંદ ફરમાએ ઔર ઈસમેં મુસલમાનોંકો બહોત બડા હિસ્સા (શહાદતકા ઔર અજરો સવાબકા) મિલેગા, ક્યૂંકે ઈનમેં સે જો લડાઈમેં મારા જાએગા, વોહ શહીદ હોકર મરેગા ઔર જો કુછ અલ્લાહકે યહાં હૈ, વોહ નેક લોગોં કે લિયે બેહતર હૈ ઔર જો ઝિંદા રહેગા, વોહ દીનકી હિફાઝત કરતે હુએ ઝિંદગી ગુઝારેગા ઔર ઉસે અલ્લાહકી તરફસે મુજાહિદીનકા સવાબ મિલેગા. યેહ તો મેરી રાય હૈ. અબ આપમેં સે હર આદમી અપની રાય બતાએ.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જો અપની મખ્લૂકમેં સે જિસે ચાહેં કિસી ખૈરકે સાથ ખુસૂસિયતસે નવાઝ દેં. અલ્લાહકી કસમ ! જબ ભી કિસી નેકીકે કામમેં હમને એક દૂસરેસે આગે બઢનેકી કોશિશ કી, આપ હમમેં સે હમેશાં ઉસ નેકીમેં બઢ ગએ. યેહ અલ્લાહકી મહેરબાની હૈ , વોહ જિસે ચાહતે હૈં, ઉસે દેતે હૈં, ઔર અલ્લાહ બડી મહેરબાની વાલે હૈં. મેરે દિલમેં ભી યેહી ખયાલ આયા થા ઔર મેરા ઈરાદા થા કે મૈં આપસે મુલાકાત કરકે આપસે ઉસકા ઝિક્ર કરૂં, લેકિન અલ્લાહને યેહી મુકદ્દર ફરમા રખા થા કે આપ હી ઉસકા પેહલે ઝિક્ર કરેં. આપકી રાય બિલ્કુલ ઠીક હૈ, અલ્લાહ આપકો હમેશા રૂશ્દો હિદાયતકે રાસ્તે પર ચલાએ. આપ ઘોડેસવારોંકી જમાઅતેં આગે-પીછે લગાતાર ભેજેં ઔર પૈદલ દસ્તોંકો ભી લગાતાર ભેજેં, ગરઝ યેહ કે ફૌજકે પીછે ફૌજ રવાના ફરમાએં. અલ્લાહ અપને દીનકી ઝરૂર મદદ ફરમાએંગે ઔર ઈસ્લામ ઔર મુસલમાનોંકો ઝરૂર ઈઝઝત અતા ફરમાએંગે.

ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય રસૂલુલ્લાહ કે ખલીફા ! યે રૂમી હૈં, ઔર યે બનુલ અસ્ફર હૈં. યે તેઝ ધાર વાલે લોહે ઔર મઝબૂત સુતૂનકી તરહ હૈં. મૈં ઈસે મુનાસિબ નહીં સમઝતા હૂં કે હમ સબ ઈનમેં બેસોચે-સમઝે એકદમ ઘુસ જાએં, બલકે મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમ ઘોડેસવારોંકી એક જમાઅત ભેજેં જો ઈનકે મુલ્કકે આસ-પાસ અચાનક શબખૂં મારે ઔર ફિર આપકે પાસ વાપસ આ જાએ. જબ વોહ ઈસ તરહ કઈ બાર કર લેંગે તો ઈસ તરહ વોહ રૂમિયોંકા કાફી નુક્સાન ભી કર ચુકે હોંગે ઔર ઉનકે કિનારેકે બહોત-સે ઈલાકોં પર કબ્ઝા ભી કર લેંગે. ઈસ તરહ વોહ રૂમી અપને દુશ્મનોં યા'ની મુસલમાનોંસે થક હાર કર બૈઠ જાએંગે. ઉસકે બાદ આપ આદમી ભેજકર યમનકે ઔર કબીલા રબીઆ ઔર મુઝરકે મુસલમાનોંકો અપને યહાં જમા' કરેં. ઈસકે બા'દ અગર આપ મુનાસિબ

સમઝેં તો ઉસ ફૌજકો લેકર આપ ખૂદ રૂમિયોં પર હમલાવર હોં યા ઉનકો કિસીકે સાથ ભેજ દેં (ઔર ખૂદ મદીનામેં ઠહેરે રહેં) ઈસકે બા'દ હઝરત અબ્દુર્રહમાન ખામોશ હો ગએ ઔર બાકી લોગ ભી ખામોશ રહે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફિર ફરમાયા, આપ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ?

ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, મેરી રાય યેહ હૈ કે આપ ઈસ ઈસ્લામ દીન વાલોંકે બડે ખૈરખ્વાહ હૈં ઔર ઈનકે લિયે બડે મહેરબાન હૈં. જબ આપકો અપની રાયમેં આમ મુસલમાનોંકે લિયે ફાયદા નઝર આ રહા હૈ તો આપ બે-ખટક ઈસ પર પૂરી તરહ અમલ કરેં. ક્યૂંકે આપકે બારેમેં હમમેં સે કિસીકો કોઈ બદગુમાની નહીં હૈ.

ઈસ પર હઝરત તલ્હા, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત સઅદ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા, હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ ઔર જો મુહાજિરીન વ અન્સાર ઉસ મજિલસમેં મૌજૂદ થે, ઉન સબને કહા કે હઝરત ઉસ્માન ઠીક ફરમા રહે હૈં. જો આપકી રાય હૈ આપ ઉસ પર ઝરૂર અમલ કરેં, ક્યૂંકે હમ ન તો આપકી મુખાલફત કરતે હૈં ઔર ન આપ પર કોઈ ઈલઝામ લગા સકતે હૈં ઔર ઈસી તરહકી ઔર બાતેં કહીં.

ઈન લોગોં મેં હઝરત અલી (રદિ.) ભી મૌજૂદ થે, લેકિન વોહ ખામોશ થે. ઉન્હોંને અભી તક કુછ નહીં કહા થા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય અબુલ હસન ! તુમ્હારી ક્યા રાય હૈ ?

ઉન્હોંને કહા,મેરી રાય યેહ હૈ કે ચાહે આપ ખૂદ ઉનકે પાસ જાએં, ચાહે કિસી ઔર કો ઉનકે પાસ ભેજ દેં, ઈન્શાઅલ્લાહ કામિયાબી આપ હી કો હોગી. આપકી મદદ ઝરૂર હોગી. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ તુમ્હેં ખૈરકી ખુશખબરી દે. યેહ તુમ્હેં કહાંસે પતા ચલ ગયા (કે જીતના તો હમેં હી હૈ ઔર હમારી મદદ ઝરૂર હોગી ?)

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે યેહ દીન અપને દુશ્મનોં પર ગાલિબ આકર રહેગા, યહાં તક કે યેહ દીન મઝબૂતીસે ખડા હો જાએગા ઔર દીન વાલોંકો ગલબા મિલ જાએગા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને તઅજ્જુબસે ફરમાયા, સુબ્હાનલ્લાહ ! યેહ હદીસ કિતની અચ્છી હૈ. તુમને યેહ હદીસ સુનાકર મુઝે ખુશ કર દિયા. અલ્લાહ તુમ્હેં હમેશા ખુશ રખે.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લોગોંમેં બયાનકે લિયે ખડે હો ગએ ઔર અલ્લાહકી શાનકે મુનાસિબ હમ્દો સના બયાન કી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર દરૂદ ભેજા. ઈસકે બા'દ ફરમાયા, અય લોગો ! અલ્લાહને તુમ્હેં ઈસ્લામકી નેઅમત અતા ફરમાઈ ઔર જિહાદકા હુક્મ દેકર તુમ્હેં એ'ઝાઝ બખ્શા ઔર યેહ દીન દેકર તુમ્હેં તમામ દીનોં પર ફઝીલત અતા ફરમાઈ. અય અલ્લાહકે બંદો ! શામમેં જાકર રૂમિયોંસે ગઝવા કરને કે લિયે તૈયાર હો જાઓ. મૈં તુમ્હારે લિયે બહોતસે અમીર મુકર્રર કરૂંગા ઔર ઉન્હેં અલગ-અલગ ઝંડે બાંધકર દૂંગા. તુમ અપને રબકી ઈતાઅત કરો ઔર અપને અમીરોંકી મુખાલફત ન કરો. નિય્યત ઔર ખાના-પીના ઠીક રખો. અલ્લાહ ઉન લોગોં કે સાથ હૈ, જો તક્વા ઈખ્તિયાર કરેં

ઔર હર નેકીકો અચ્છી તરહ કરેં. (યેહ તરગીબી બયાન સુનકર) લોગ ચુપ રહે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્રકી દઅવતકો કુબૂલ ન કિયા.

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા અય મુસલમાનોંકી જમાઅત ! તુમ્હેં ક્યા હો ગયા હૈ કે તુમ લોગ રસૂલુલ્લાહકે ખલીફાકી દઅવતકો કુબૂલ નહીં કરતે હો ? હાલાંકે ઉન્હોંને તુમ્હેં ઉસ ચીઝકી દઅવત દી હૈ જિસમેં તુમ્હારી ઝિંદગી હૈ. અગર બગૈર મેહનતકે ગનીમતકા માલ મિલનેકી ઉમ્મીદ હોતી યા થોડા ઔર આસાન સફર હોતા, તો તુમ જલ્દીસે કુબૂલ કર લેતે. ઈસ મૌકે પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ...

عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا **અરદન્ કરીબન્ વ સફરન્ કાસિદન્**

કે લફ્ઝ ઈસ્તિઅમાલ કિયે જો કુર્આન મજીદમેં અલ્લાહને મુનાફિકોંકે લિયે ઈસ્તિઅમાલ ફરમાએ હૈં.

ઈસ પર હઝરત અમ્ર બિન સઈદ (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય ઈબ્નુલ ખત્તાબ ! ક્યા તુમ હમારે બારેમેં મુનાફિકોં વાલી મિસાલેં ઈસ્તિઅમાલ કરતે હો, તુમ જો હમ પર એ'તિરાઝ કર રહે હો કે હમને અબૂબક્ર (રદિ.) કી દઅવતકો કુબૂલ નહીં કિયા ? તો તુમને ઉનકી દઅવત કુબૂલ કરનેમેં પહેલ ક્યૂં નહીં કી ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો અચ્છી તરહસે મા'લૂમ હૈ કે અગર યે મુઝે દઅવત દેતે તો મૈં ઝરૂર કુબૂલ કર લેતા ઔર અગર યે મુઝે ગઝવામેં ભેજતે તો મૈં ઝરૂર ચલા જાતા.

હઝરત અમ્ર બિન સઈદને કહા, અગર હમ ગઝવામેં જાએંગે, તો તુમ્હારી વજહસે નહીં જાએંગે, હમ તો અલ્લાહકે લિયે જાએંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ તુમ્હેં તૌફીક અતા ફરમાએ, તુમને બહોત અચ્છી બાત કહી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર (રદિ.) સે ફરમાયા, આપ બૈઠ જાએં. અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએં. તુમને હઝરત ઉમરસે જો લફ્ઝ સુને હૈં, ઉસસે હઝરત ઉમરકી મુરાદ કિસી મુસલમાનકો તકલીફ પહોંચાના યા ડાંટના નહીં હૈ, બલકે ઉનકા મક્સદ યેહ થા કે જો લોગ સુસ્ત હોકર ઝમીનસે ચિમટે જા રહે હૈં, ઉનમેં જિહાદકે લિયે જાનેકા ઉભાર ઔર શૌક પૈદા હો જાએ.

ઈસકે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, રસૂલુલ્લાહકે ખલીફા ઠીક કેહ રહે હૈં, અય મેરે ભાઈ ! (અમ્ર બિન સઈદ) તુમ બૈઠ જાઓ. ચુનાંચે વોહ બૈઠ ગએ.

ફિર હઝરત ખાલિદને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હિદાયત ઔર દીને હક દેકર ભેજા, તાકે ઈસ દીનકો તમામ દીનોં પર ગાલિબ કર દે, અગરચે યેહ બાત મુશ્રિકોંકો નાગવાર લગે. તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જો અપને વા'દેકો પૂરા કરને વાલા ઔર અપને

વા'દેકો ઝાહિર ઔર ગાલિબ કરને વાલા ઔર અપને દુશ્મનકો હલાક કરને વાલા હૈ. ન હમ (આપકી) મુખાલફત કરને વાલે હૈં ઔર ન હમારા આપસમેં કિસીસે કોઈ ઈખ્તિલાફ હૈ. આપ બડે ભલાઈ ચાહને વાલે મહેરબાન વાલી હૈં. આપ હમેં જબ નિકલનેકો કહેંગે, હમ ઉસી વક્ત નિકલ જાએંગે ઔર જબ આપ હમેં કોઈ હુક્મ દેંગે, હમ આપકે ઉસ હુક્મકો માનેંગે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કી ઈસ બાતસે બડે ખુશ હુએ, ઔર ઉનસે ફરમાયા, અય ભાઈ ઔર દોસ્ત ! અલ્લાહ આપકો બેહતર બદલા દે. તુમ અપને શૌકસે મુસલમાન હુએ, તુમને સવાબકી નિય્યતસે હિજરત કી, તુમ અપના દીન લેકર કાફિરોંસે ભાગે, તાકે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ રાઝી હો જાએં ઉનકા કલિમા બુલંદ હો જાએ ઔર અબ તુમ હી લોગોંકે અમીર હોગે. અલ્લાહ તુમ પર રહમત ઉતારે, તુમ ચલો, યેહ કેહકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) (મિમ્બરસે) નીચે તશરીફ લે આએ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને વાપસ આકર (સફરકી) તૈયારી શુરૂ કર દી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે કહા કે લોગોંમેં એ'લાન કર દો કે અય લોગો ! શામમેં રૂમિયોંસે જિહાદકે લિયે ચલ પડેં ઔર લોગ યેહી સમઝ રહે થે કે ઉનકે અમીર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ હૈં. ઉનકી અમારતમેં કિસી કો શક નહીં થા ઔર હઝરત ખાલિદ સબસે પેહલે ફૌજી છાવની પહોંચ ગએ, ફિર હર દિન દસ-બીસ, તીસ-ચાલીસ, પચાસ ઔર સો-સો હોકર લોગ છાવનીમેં જમા' હોતે રહે, યહાં તક કે કાફી બડી તા'દાદ જમા' હો ગઈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કુછ સહાબા (રદિ.) કો લેકર ઉસ ફૌજકે પાસ તશરીફ લાએ. ઉન્હેં વહાં મુસલમાનોંકી અચ્છી તા'દાદ નઝર આઈ, લેકિન ઉન્હોંને રૂમિયોંસે લડાઈકે લિયે ઉસ તા'દાદકો કાફી ન સમઝા ઔર અપને સાથિયોંસે ફરમાયા, અગર મૈં મુસલમાનોંકો ઈતની હી તા'દાદસે મુકાબલે કે લિયે શામ ભેજ દૂં તો ઈસ બારેમેં આપ લોગોંકી ક્યા રાય હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં તો બનુલ અસ્ફર રૂમિયોંકી ફૌજોં કે લિયે ઈતની તા'દાદકો કાફી નહીં સમઝતા હૂં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને દૂસરે લોગોંસે પૂછા, આપ લોગોંકા ઈસ બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ ? ઉન સબને કહા, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જો કહા, હમારા ભી વહી ખયાલ હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં યમન વાલોંકો ખત ન લિખ દૂં, જિસમેં હમ ઉન્હેં જિહાદકી દઅવત દેં ઔર ઉસકે સવાબ પર ઉભારેં ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે તમામ સાથિયોંને ઈસે મુનાસિબ સમઝા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, જી હાં, જો આપકી રાય હૈ આપ ઉસ પર ઝરૂર અમલ કરેં. ચુનાંચે ઉન્હોંને યેહ ખત લિખા.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ પર ઉભારને કે લિયે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા યમન વાલોં કે નામ ખત

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ,

રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફાકી તરફસે યમન કે ઉન તમામ મુસલમાનોં ઔર ઈમાન વાલોંકે નામ ખત, જિનકે સામને મેરા યેહ ખત પળ્હા જાએ, “સલામુન અલૈકુમ”! મૈં તુમ્હારે સામને ઉસ અલ્લાહકી તારીફ કરતા હૂં જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ, ફિર યેહ કે અલ્લાહને મુસલમાનોં પર જિહાદકો ફર્ઝ ફરમાયા ઔર ઉન્હેં હર હાલમેં નિકલનેકા હુક્મ દિયા, ચાહે હલકે હોં યા ભારી ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં માલ વ જાન લેકર જિહાદ કરનેકા હુક્મ દિયા. જિહાદ એક ઝબરદસ્ત ખુદાકા ડાલા હુવા ફરીઝા હૈ, જિસકા સવાબ અલ્લાહકે યહાં બહોત બડા મિલતા હૈ. હમને મુસલમાનોંસે કહા કે વોહ મુલ્કે શામમેં જાકર રૂમિયોંસે જિહાદ કરેં. ઈસકે લિયે વોહ જલ્દીસે તૈયાર હો ગએ ઔર ઈસમેં ઉનકી નિય્યત બડી અચ્છી હૈ. (કે વોહ અલ્લાહકો રાઝી કરનેકે લિયે જા રહે હૈં) ઔર (જિહાદકે ઈસ સફરમેં જાકર) અલ્લાહસે સવાબ લેને કી ઉનકી નિય્યત બહોત બડી હૈ, તો અલ્લાહકે બંદો ! જૈસે યહાંકે મુસલમાનોંને જલ્દી સે તૈયારી કર લી, તુમ ભી (જિહાદકે ઈસ સફરકી) તૈયારી જલ્દીસે કર લો.

લેકિન ઈસ સફરમેં આપ લોગોંકી નિય્યત ઠીક હોની ચાહિયે. તુમ્હેં દો ખૂબિયોંમેં એક ખૂબી તો ઝરૂર મિલેગી, યા તો શહાદત યા ફતહ ઔર ગનીમત કા માલ, ક્યૂંકે અલ્લાહ અપને બંદોંસે ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હૈં કે વોહ સિર્ફ બાતેં કરેં ઔર અમલ ન કરેં. અલ્લાહકે દુશ્મનોંસે જિહાદ કિયા જાતા રહેગા, યહાં તક કે વોહ દીને હક કો ઈખ્તિયાર કર લેં ઔર અલ્લાહકી કિતાબકે ફૈસલેકો માન લેં. અલ્લાહ તુમ્હારે દીનકી હિફાઝત ફરમાએ ઔર તુમ્હારે દિલોંકો હિદાયત અતા ફરમાએ ઔર તુમ્હારે અમલકો પાકીઝા ફરમાએ ઔર જમકર મુકાબલા કરને વાલે મુહાજિરોંકા સવાબ તુમ્હેં અતા ફરમાએ.

ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) કો યેહ ખત દેકર (યમન) ભેજા.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઝુબૈર (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હબ્શા વાલોંકી જમાઅત ભેજને લગે, તો ઉનમેં ખડે હોકર ઉનકે સામને અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફિર ઉન્હેં શામ જાનેકા હુક્મ દિયા ઔર ઉનકો ખુશખબરી દી કે અલ્લાહ મુલ્કે શામ ફતહ કરકે ઉન્હેં દેંગે ઔર વોહ યહાં મસ્જિદ બનાએંગે ઔર યેહ બાત સામને ન આએ કે તુમ વહાં ખેલ-કૂદકે લિયે ગએ હો. શામમેં નેઅમતોંકી ઝયાદતી હૈ. તુમ્હેં વહાં ખાનેકો ખૂબ

૧ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૨૬, મુખ્તસર ૨-૧૨૬, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૩

મિલેગા, ઈસલિયે ઘમંડસે બચકર રેહના (ક્યૂંકે ખાને ઔર માલકી ઝયાદતીસે ઈન્સાનમેં અકડ પૈદા હો જાતી હૈ) કા'બા કે રબકી કસમ ! તુમમેં ઝરૂર ઘમંડ પૈદા હોગા ઔર તુમ ઝરૂર ઈતરાઓગે, ગૌરસે સુનો ! મૈં તુમ્હેં દસ બાતોંકા હુક્મ દેતા હૂં. કિસી બૂળ્હેકો હરગિઝ કત્લ ન કરના. આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[1]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા જિહાદ પર ઔર અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને પર ઉભારના ઔર ઈસ બારે મેં ઉનકા સહાબા (રદિ.) સે મશ્વરા ફરમાના

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત મુસન્ના બિન હારિસા (રદિ.) ને લોગોંસે ખિતાબ ફરમાયા, અય લોગો ! ફારિસકી તરફ જાનેકો તુમ લોગ મુશ્કિલ ઔર ભારી કામ ન સમઝો. હમને ફારિસકી હરી-ભરી ઝમીન પર કબ્ઝા કર લિયા હૈ ઔર ઈરાકકે દો ટુકડોંમેં સે બેહતરીન ટુકડા હમને ઉનસે લે લિયા હૈ ઔર હમને ઉનસે આધા મુલ્ક લે લિયા હૈ ઔર હમને ઉનકો ખૂબ નુક્સાન પહોંચાયા હૈ ઔર હમારે આદમી ઉન પર જરી હો ગએ હૈં ઔર ઈન્શાઅલ્લાહ બા'દ વાલા ઈલાકા ભી હમેં મિલ જાએગા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંમેં ખડે હોકર ફરમાયા, હિજાઝકી સરઝમીન તુમ્હારે રેહનેકી અસલ જગહ નહીં હૈ, વોહ તો તુમ્હેં જહાં ઘાસ મિલતી હૈ, વહાં જાકર તુમ કુછ દિન રેહ લેતે હો ઔર હિજાઝ વાલે ઉસ ઝમીનમેં ઈસી તરહ ભી ગુઝારા કર સકતે હૈં જો મુહાજિરીન અલ્લાહકે દીનકે લિયે એકદમ દૌડકર આયા કરતે થે ઔર આજ અલ્લાહકે વા'દેસે કહાં દૂર જા પડે હૈં ? તુમ ઉસ ઝમીન પર જિહાદકે લિયે ચલો, જિસકે બારેમેં અલ્લાહને તુમસે (કુર્આનમેં) વા'દા કિયા હૈ કે વોહ તુમ્હેં ઉસ ઝમીનકા વારિસ બનાએગા, ક્યૂંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ **લિયુઝહિરૂહૂ અલદ્દીનિ કુલ્લિહી**

"તાકે અલ્લાહ અપને દીનકો તમામ દીનોં પર ગાલિબ કર દે."

ઔર અલ્લાહ અપને દીનકો ઝરૂર ગાલિબ કરેંગે ઔર અપને મદદગારકો ઈઝ્ઝત દેંગે ઔર અપને દીનવાલોંકો તમામ કૌમોંકી મીરાસકા વારિસ બનાએંગે. અલ્લાહકે નેક બંદે કહાં હૈં ?

ઈસ દઅવત પર સબસે પેહલે હઝરત અબૂ ઉબૈદ બિન મસઊદ (રદિ.) ને લબ્બૈક કહી, ફિર સઅદ બિન ઉબૈદ યા સલીત બિન કૈસ (રદિ.) ને, (યોં એક-એક કરકે બડી ફૌજ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૪૩

તૈયાર હો ગઈ) જબ યે તમામ લોગ જમા' હો ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા ગયા કે મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં સે કિસી પુરાનેકો ઉનકા અમીર બના દેં.

ફરમાયા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! (આજ) મૈં ઐસે નહીં કરૂંગા, ક્યૂંકે અલ્લાહને તુમ્હેં બુલંદી ઈસ વજહસે દી થી કે તુમ હર નેકીમેં આગે નિકલ જાતે થે ઔર દુશ્મનકી તરફ તેઝીસે ચલતે થે, ઈસલિયે જબ તુમ બુઝદિલ બન ગએ હો ઔર દુશ્મનસે મુકાબલા તુમ્હેં બુરા લગને લગા હૈ, તો અબ તુમસે ઝયાદા અમીર બનનેકા હકદાર વોહ આદમી હૈ જો દુશ્મનકી તરફ જાનેમેં બાઝી લે જાએ ઔર જાનેકી દઅવતકો પેહલે કુબૂલ કર લે, ઈસલિયે મૈં ઉનકા અમીર ઉસીકો બનાઊંગા, જિસને (મેરી દઅવત પર) સબસે પેહલે લબ્બૈક કહી થી.

ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદ, હઝરત સલીત ઔર હઝરત સઅદકો બુલાકર કહા, તુમ દોનોં અગર (દઅવત પર લબ્બૈક કેહનેમેં) અબૂ ઉબૈદસે બાઝી લે જાતે, તો મૈં તુમ દોનોંકો અમીર બના દેતા, પુરાને હોનેકી ખૂબી તો તુમ્હેં હાસિલ હૈ હી, ઈસ તરહ તુમ્હેં અમારત ભી મિલ જાતી.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ફૌજકા અમીર હઝરત અબૂ ઉબૈદ કો બનાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કી બાત ઝરૂર સુનના ઔર ઉનકો મશ્વરેમેં શરીક રખના ઔર જબ તક તહકીક કરકે તસલ્લી ન કર લો, કિસી કામકે ફૈસલેમેં જલ્દબાઝીસે કામ ન લેના, ક્યૂંકે યેહ લડાઈ હૈ, ઈસમેં વહી આદમી ઠીક ચલ સકતા હૈ જો સંજીદા, ધીમા ઔર મૌકાશનાસ હો, ઉસે મા'લૂમ હો કે કબ દુશ્મન પર હમલા કરના ચાહિયે ઔર કબ રૂક જાના ચાહિયે.[૧]

શઅ્બીને ઈસ હદીસકો યૂં બયાન કિયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા ગયા કે ઉનકા અમીર ઐસે આદમીકો બનાએં, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી (પુરાની) સોહબત હાસિલ હો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (પુરાને) સહાબિયોંકો ફઝીલત ઈસ વજહસે હાસિલ થી કે વોહ દુશ્મનકી તરફ તેઝીસે જાતે થે ઔર ઈસ્લામકે ઈન્કારિયોંકે લિયે કાફી હો જાતે થે, ઈસલિયે અગર અબ કોઈ ઔર ઉનકી યેહ ખાસ ખૂબી અપના લે ઔર ઉન જૈસે કારનામે અંજામ દેને લગ જાએ ઔર ખૂદ (પુરાને) સહાબા ઢીલે ઔર સુસ્ત પડ જાએં, તો હલ્કે હોં યા ભારી, હર હાલમેં નિકલને વાલે (દૂસરે લોગ) ઈસ અમારતકે સહાબાસે ઝયાદા હકદાર હો જાએંગે, ઈસલિયે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉનકા અમીર ઉસે બનાઊંગા જિસને દઅવત પર સબસે પેહલે લબ્બૈક કહી થી. ચુનાંચે હઝરત અબૂ ઉબૈદ કો અમીર બનાયા ઔર ઉન્હેં અપની કૌમકે બારેમેં હિદાયતેં દીં.[૨]

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હઝરત અબૂ ઉબૈદ બિન મસઊદ (રદિ.) કે શહીદ હો જાને કી ઔર ફારિસ વાલોંકે કિસરાકે ખાનદાન વાલોંમેં સે કિસી એક આદમી પર જમા' હો જાનેકી ખબર મિલી, તો

૧ તબરી ૪-૬૧
૨ તબરી ૪-૬૧

ઉન્હોંને મુહાજિરીન ઔર અન્સારકો (જિહાદકા) એ'લાન કરાયા (કે સબ મદીનાસે બાહિર સિરાર નામકી જગહ પર જમા' હો જાએં) ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) મદીનાસે ચલકર સિરાર નામકી જગહ પર પહોંચ ગએ ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કો અઅવસ નામકી જગહ તક જાને કે લિયે આગે ભેજ દિયા ઔર ફૌજકે દાહિને સિરે પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો ઔર બાએં સિરે પર હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કો મુકર્રર ફરમાયા ઔર લોગોંસે (અપને ફારિસ જાનેકે બારેમેં) મશ્વરા ફરમાયા, તમામ લોગોંને ફારિસ જાનેકા મશ્વરા દિયા ઔર સિરાર પહોંચનેસે પેહલે ઉન્હોંને ઈસ બારેમેં કોઈ મશ્વરા ન કિયા.

ઈતને મેં હઝરત તલ્હા ભી (અઅવસ નામકી જગહ સે) વાપસ આ ગએ, ફિર શૂરા વાલોંસે મશ્વરા કિયા. હઝરત તલ્હાને ભી આમ લોગોંકી તરહ (ફારિસ જાનેકી) રાય દી, લેકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ હઝરત ઉમરકો (ફારિસ જાનેસે) રોકને વાલોંમેં થે.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ ન ઉસ દિનસે પેહલે ઔર ન ઉસ દિન કે બા'દ કિસી પર અપને માં-બાપકો કુરબાન કરનેકે લફ્ઝ કહે (બસ ઉસ દિન હઝરત ઉમરકે બારેમેં યે લફ્ઝ કહે.)

ચુનાંચે મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં, આપ યેહ કામ મેરે હવાલે કર દેં ઔર ખૂદ (મદીના) ઠહેર જાએં ઔર ફૌજકો રવાના કરેં. મૈંને (આજ તક) યેહી દેખા હૈ કે હમેશા અલ્લાહકા ફૈસલા આપકી ફૌજોંકે હકમેં હોતા હૈ, લેકિન આપકી ફૌજકા હાર જાના ખૂદ આપકે હાર જાને (કી તરહ નુક્સાનદેહ) નહીં હૈ, ક્યૂંકે અગર શુરૂ હી મેં આપ શહીદ હો ગએ યા આપ હાર ગએ, તો મુઝે ડર હૈ કે મુસલમાન હમેશાકે લિયે અલ્લાહુ અક્બર કેહના ઔર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કી ગવાહી દેના છોડ દેંગે (ઉનકે હૌસલે હમેશા કે લિયે પસ્ત હો જાએંગે)

હઝરત ઉમર ને હઝરત અબ્દુર્રહમાનકે મશ્વરેકો કુબૂલ ફરમાયા ઔર ખૂદ મદીના ઠહેર જાને ઔર ફૌજકો રવાના કરનેકા ફૈસલા ફરમાયા ઔર હઝરત ઉમર (અમારતકે લિયે કિસી મુનાસિબ) આદમીકો તલાશ કરને લગ ગએ કે ઈતનેમેં મશ્વરે કે તુરંત બા'દ હઝરત સઅદકા ખત આયા જો નજ્દ વાલોંસે સદકોંકે વસૂલ કરને પર લગાએ ગએ થે.

હઝરત અબ્દુર્રહમાનને કહા, મુઝે અમારતકે લિયે મુનાસિબ આદમી મિલ ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, વોહ કૌન ?

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, વોહ પંજોં વાલા તાકતવર શેર સઅદ બિન માલિક હૈં. તમામ શૂરા વાલોં ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી રાયસે ઈત્તિફાક કિયા.[૧]

---

૧ તબરી, વહી ૪-૮૩

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કા જિહાદ પર ઉભારના

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અબૂ સાલેહ કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો મિમ્બર પર યેહ ફરમાતે હુએ સુના, અય લોગો ! મૈંને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે એક હદીસ સુની થી, લેકિન અબ તક આપ લોગોંસે છુપા રખી થી, તાકે (ઈસ હદીસમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાને કી ઝબરદસ્ત ફઝીલતકો સુનકર) આપ લોગ મુઝે છોડકર ન ચલે જાએં, લેકિન અબ મેરા યેહ ખયાલ હુવા કે વોહ હદીસ આપ લોગોંકો સુના દૂં, તાકે હર આદમી અપને લિયે ઉસે ઈખ્તિયાર કરે જો ઉસે મુનાસિબ મા'લૂમ હો, (મેરે પાસ મદીના રેહના યા અલ્લાહકી રાહમેં મદીનાસે ચલે જાના). મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહકી રાહમેં એક દિન સરહદકી હિફાઝત કે લિયે પેહરા દેના ઔર જગહોં કે હઝાર દિનસે બેહતર હૈ.[૧]

હઝરત મુસ્અબ બિન સાબિત બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને અપને મિમ્બર પર બયાન કરતે હુએ ફરમાયા, મૈં આજ તુમ્હેં ઐસી હદીસ સુનાઊંગા, જિસે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હે ઔર મૈંને આજ તક તુમ્હેં ઈસલિયે નહીં સુનાઈ થી કે મૈં ચાહતા થા કે તુમ લોગ મેરે પાસ હી રહો, (મુઝે છોડકર ચલે ન જાઓ.) મૈંને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં એક રાતકા પેહરા દેના ઉન હઝાર રાતોંસે બેહતર હૈ, જિનમેં રાતમેં ખડે હોકર અલ્લાહકી ઈબાદત કી જાએ ઔર દિનમેં રોઝા રખા જાએ.[૨]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા જિહાદ પર ઉભારના

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને લોગોંમેં ખડે હોકર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ ઝાતકે લિયે હૈં કે વોહ જિસે તોડે, ઉસે કોઈ જોડ નહીં સકતા ઔર જિસે વોહ જોડે, ઉસે સારે તોડને વાલે નિકલકર તોડ નહીં સકતે હૈં ઔર અગર અલ્લાહ ચાહતે તો ઉનકી મખ્લૂકમેં સે દો આદમિયોંમેં ભી ઈખ્તિલાફ ન હોતા ઔર ન હી પૂરી ઉમ્મતમેં કિસી બાત પર ઝગડા હોતા ઔર ન હી કમ દર્જે વાલા ઝયાદા દર્જે વાલેકી ફઝીલતકા ઈન્કાર કરતા. તક્દીર હી ને હમેં ઔર ઉન લોગોંકો યહાં ખીંચકર ઈકટ્ઠા કર દિયા હૈ. અલ્લાહ

---

૧ ઈમામ અહમદ ૧-૬૫
૨ ઈમામ અહમદ, વહી ૧-૬૧

હમારી હર બાતકો દેખતે ઔર સુનતે હૈં ઔર અગર અલ્લાહ ચાહતે તો દુન્યા હી મેં સઝા જલ્દ દે દેતે, જિસસે ઐસી તબ્દીલી આ જાતી કે ઝાલિમકે ગલત હોનેકો ઝાહિર ફરમા દેતે ઔર યેહ ખોલ દેતે કે હક કહાં હૈ ? લેકિન અલ્લાહને દુન્યાકો દારૂલ અમલ (અમલકા ઘર) બનાયા હૈ ઔર આખિરતકો હમેશા અપને પાસ રેહનેકી જગહ બનાયા હૈ. ચુનાંચે ઉસને ફરમાયા હૈ..

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى

લિયજઝિયલ્લઝીન અસાઊ બિમા અમિલૂ વયજઝિયલ્લઝીન અહસનૂ બિલ હુસ્ના

"તાકે વોહ બદલા દે બુરાઈ વાલોંકો ઉનકે કિયેકા ઔર બદલા દે ભલાઈ વાલોંકો ભલાઈ સે."

ગૌર સે સુનો, કલ કો તુમ્હારા ઉન લોગોંસે મુકાબલા હોગા, ઈસલિયે રાતકો (નમાઝમેં) કિયામ લંબા કરો, કુર્આનકી ઝયાદાસે ઝયાદા તિલાવત કરો, અલ્લાહસે મદદ ઔર સબ્રકી તૌફીક માંગો ઔર ઉન લોગોંસે મુકાબલેમેં પૂરા ઝોર લગાઓ ઔર એહતિયાતસે કામ લો ઔર સચ્ચે ઔર સાબિત કદમ રેહના.

ઈસકે બા'દ હઝરત અલી (રદિ.) તશરીફ લે ગએ.[૧]

હઝરત અબૂ ઉમરા અન્સારી વગૈરહ બયાન કરતે હૈં કે સિફ્ફીનકી લડાઈકે દિન હઝરત અલી (રદિ.) ને લોગોંકો ઉભારા, તો ફરમાયા, અલ્લાહને તુમ લોગોંકો ઐસી તિજારત બતાઈ હૈ જો તુમ્હેં દર્દનાક અઝાબસે નજાત દે ઔર જો તુમ્હેં ખૈરકે કરીબ કર દે, ઔર વોહ તિજારત હૈ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લાના ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરના, અલ્લાહ ઉસકે બદલેમેં ગુનાહોંકો મઆફ કર દેંગે ઔર હમેશા વાલે બાગમેં અચ્છે-અચ્છે મહલ દેંગે. ફિર મૈં તુમ્હેં બતાના ચાહતા હૂં કે અલ્લાહ ઉન લોગોંસે મુહબ્બત કરતે હૈં, જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સફ બનાકર ઈસ તરહ લડતે હૈં ગોયા કે સીસા પિલાઈ હુઈ દીવાર હૈ. ઈસલિયે તુમ અપની સફેં ઈસ તરહ સીધી બનાના જૈસેકે સીસા પિલાઈ હુઈ દીવાર હોતી હૈ ઔર જિન લોગોંને ઝિરહ પેહન રખી હૈ, ઉન્હેં આગે રખના, ઔર જિન્હોંને નહીં પેહન રખી હૈ, ઉન્હેં પીછે રખના ઔર મઝબૂતીસે જમે રેહના.[૨]

હઝરત અબૂ વદાક હમદાની કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને (કૂફાકે કરીબ) નુખૈલા નામકી જગહ પર પડાવ ડાલા ઔર ખારજીયોં સે નાઉમ્મીદ હો ગએ થે, તો ખડે હોકર ઉન્હોંને અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર ફરમાયા કે જિસને અલ્લાહકે રાસ્તેકા જિહાદ છોડ દિયા ઔર અલ્લાહકે દીનમેં મુદાહનત ઈખ્તિયાર કી (યા'ની દુન્યાવી ગરઝોંકી વજહસે દીનમેં કિસી ગલત બાત પર રાઝી હો ગયા) તો વોહ હલાકતકે કિનારે પર પહોંચ ગયા. અલ્લાહ હી અપની મહેરબાનીસે ઉસે બચાએ તો બચ સકતા હૈ, ઈસલિયે અલ્લાહસે ડરો, ઉન લોગોંસે લડો, જો અલ્લાહસે દુશ્મની કરતે હૈં ઔર વોહ અલ્લાહકે નૂરકો બુઝાના ચાહતે હૈં ઔર વોહ ખતાકાર, ઝાલિમ ઔર મુજરિમ હૈં, જો ન કુર્આનકો પઢને વાલે હૈં, ઔર ન

---

૧ તબરી ૪-૯
૨ તબરી ૪-૧૧

દીનકી સમઝ રખતે હૈં ઔર ન હી ઉનકે પાસ તફ્સીરકા ઈલ્મ હૈ ઔર ન હી વોહ ઈસ્લામમેં પહેલ કરને કી વજહ સે ઈસ બાત (ખિલાફત) કે અહલ હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર ઈનકો તુમ્હારા વલી બના દિયા જાએ, તો વોહ તુમ્હારે સાથ કિસરા ઔર હિરક્લ વાલા મા'મલા કરેંગે, ઈસલિયે તુમ મગ્રિબ વાલોંકે અપને દુશ્મનોંસે લડનેકી તૈયારી કરો. હમને તુમ્હારે બસરા વાલે ભાઈયોંકે પાસ પૈગામ ભેજા હૈ કે વોહ તુમ્હારે પાસ આ જાએં, ઈસલિયે જબ વોહ આ જાએં ઔર તુમ સબ ઈકટ્ઠે હો જાઓ, તો ફિર હમ ઈન્શાઅલ્લાહ (ખારજીયોં કે મુકાબલેકે લિયે) નિકલેંગે.

વલા હવ્લ વલા કૂવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહિ[૧] وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે નહરવાનકી લડાઈકે બા'દ હઝરત અલી (રદિ.) ને સબસે પેહલે બયાનમેં ફરમાયા, અય લોગો ! ઉસ દુશ્મનકી તરફ જાનેકી તૈયારી કરો, જિસસે જિહાદ કરનેમેં અલ્લાહકા કુર્બ હાસિલ હોગા ઔર અલ્લાહકે યહાં બડા દર્જા હાસિલ હોગા ઔર યે લોગ હૈરાનો પરેશાન હૈં, ક્યૂંકે હક ઉન પર વાઝેહ નહીં હૈ. અલ્લાહકી કિતાબસે હટે હુએ હૈં ઔર દીનસે હટે હુએ હૈં ઔર સરકશીમેં સર ગરદાં હૈં ઔર ગુમરાહીકે ગળ્હેમેં ઉલટે પડે હુએ હૈં. તુમ તાકતકે ઝરીએ ઔર ઘોડોંકે ઝરીએ ઉનકે મુકાબલેકી જિતની તૈયારી કર સકતે હો, ઝરૂર કરો, અલ્લાહ પર ભરોસા કરો, ઔર અલ્લાહ હી કામ બનાને ઔર મદદ કરને કે લિયે કાફી હૈં.

હઝરત ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે લોગોં ને ન કોઈ તૈયારી કી ઔર ન નિકલે, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનકો કુછ દિનોં તક છોડે રખા, યહાં તક કે જબ વોહ ઉનકે કુછ કરનેસે નાઉમ્મીદ હો ગએ તો ઉનકે સરદારોં ઔર બડોંકો બુલાકર ઉનકી રાય મા'લૂમ કી કે યે લોગ દેર ક્યૂં કર રહે હૈં ?

ઉનમેં સે કુછને અપને ઉઝર, બીમારી વગૈરહકા ઝિક્ર કિયા ઔર કુછને અપની મજબૂરિયાં બતાઈ. થોડે હી લોગ ખુશદિલીસે જાનેકે લિયે તૈયાર હુએ. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ઉનમેં બયાન ફરમાનેકે લિયે ખડે હુએ ઔર ફરમાયા, અય અલ્લાહકે બંદો ! તુમ્હેં ક્યા હો ગયા કે મૈં જબ તુમ્હેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલનેકા હુક્મ દેતા હૂં તો તુમ બોઝલ હોકર ઝમીનસે લગે જાતે હો ? ક્યા તુમ આખિરતકે મુકાબલેમેં દુન્યાકી ઝિંદગી પર ઔર ઈઝઝતકે મુકાબલેમેં ઝિલ્લત ઔર ખ્વારી પર રાઝી હો ગએ હો ? ક્યા હુવા ? જબ ભી તુમસે જિહાદમેં જાનેકી માંગ કરતા હૂં, તો તુમ્હારી આંખેં ઐસે ઘૂમને લગ જાતી હૈં, જૈસે કે તુમ મૌતકી બેહોશીમેં હો ઔર ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ જૈસે તુમ્હારે દિલ ઐસે બદહવાસ હૈં કે તુમ્હેં કુછ સમઝ નહીં આ રહા હૈ ઔર તુમ્હારી આંખેં ઐસી અંધી હો ગઈ હૈં કે તુમ્હેં કુછ નઝર નહીં આ રહા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! જબ રાહત ઔર આરામકા મૌકા હોતા હૈ તો તુમ શરા જંગલ કે શેરકી તરહ બહાદુર બન જાતે હો, ઔર અબ તુમ્હેં લડનેકે લિયે બુલાયા જાતા હૈ તો તુમ મક્કાર લોમડી બન જાતે હો, તુમ પરસે મેરા ભરોસા હમેશાકે લિયે ઉઠ ગયા ઔર તુમ લોગ

૧ તબરી ૪-૫૭

ઐસે ઘોડેસવાર ભી નહીં હો કે તુમ્હેં લેકર કિસી પર હમલા કર દિયા જાએ ઔર તુમ ઐસે ઈઝ્ઝત વાલે ભી નહીં કે તુમ્હારી પનાહ હાસિલ કી જાએ.

અલ્લાહકી કસમ ! તુમ લડાઈમેં બહોત કમઝોર ઔર બિલ્કુલ બેકાર હો ઔર તુમ્હારે ખિલાફ દુશ્મનકી ચાલ કામિયાબ હો જાતી હૈ ઔર તુમ દુશ્મનકે ખિલાફ કોઈ ચાલ નહીં ચલ સકતે હો. તુમ્હારે આ'ઝા કાટે જા રહે હૈં ઔર તુમ એક દૂસરેકો બચાતે નહીં હો ઔર તુમ્હારા દુશ્મન સોતા નહીં હૈ ઔર તુમ ગફલતમેં બે-ખબર પડે હો. લડાકા આદમી તો બેદાર ઔર સમઝદાર હોતા હૈ ઔર જો ઝુક કર સમઝોતા કરતા હૈ વોહ ઝલીલ ઔર ખ્વાર હોતા હૈ. આપસમેં ઝગડનેવાલે મગ્લૂબ હો જાતે હૈં ઔર જો મગ્લૂબ હો જાતા હૈ, ઉસે ખૂબ દબાયા જાતા હૈ ઔર ઉસકા સબ કુછ છીન લિયા જાતા હૈ.

ફિર ફરમાયા, મેરા તુમ પર હક હૈ ઔર તુમ્હારા મુઝ પર હક હૈ, તુમ્હારા હક મુઝ પર યેહ હૈ કે જબ તક મૈં તુમ્હારે સાથ રહૂં, તુમ્હારા ભલા ચાહતા રહૂં ઔર તુમ્હારા માલે ગનીમત બખ્હાતા રહૂં ઔર તુમ્હેં સિખાતા રહૂં, તાકે તુમ જાહિલ ન રહો ઔર તુમ્હેં અદબ ઔર અખ્લાક સિખાતા રહૂં તાકે તુમ સીખ જાઓ ઔર મેરા તુમ પર હક યેહ હૈ કે તુમ મેરી બૈઅતકો પૂરા કરો, મેરે પીછે ઔર મેરે સામને મેરા ભલા ચાહને વાલા બનકર રહો ઔર જબ મૈં તુમ્હેં બુલાઊં તો તુમ મેરી આવાઝ પર લબ્બૈક કહો ઔર જબ તુમકો હુક્મ દૂં તો તુમ ઉસે પૂરા કરો ઔર અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ ભલાઈકા હુક્મ ફરમા રહે હૈં, તો ઉન કામોંકો છોડ દો, જો મુઝે પસંદ નહીં હૈં ઔર ઉનકી તરફ લૌટ આઓ જો મુઝે પસંદ હૈં, ઈસ તરહ જો કુછ ચાહતે હો, ઉસે પા લોગે ઔર જિન ચીઝોંકી ઉમ્મીદ લગાએ બૈઠે હો, ઉન્હેં હાસિલ કર લોગે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ વાજિદ દમિશ્કી બયાન કરતે હૈં કે સિફ્ફીનકી લડાઈકે દિન હૌશબ હિમયરીને હઝરત અલી કો પુકારકર કહા, અય અબૂ તાલિબકે બેટે ! આપ હમારે યહાંસે વાપસ ચલે જાએં. હમ આપકો અપને ઔર આપકે ખૂનકે બારેમેં અલ્લાહકા વાસ્તા દેતે હૈં, આપ હમારે લિયે શામ છોડ દેં ઔર ઈસ તરહ મુસલમાનોંકે ખૂનકી હિફાઝત કર લેં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઉમ્મે ઝુલૈમકે બેટે ! ઐસે કહાં હો સકતા હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે મા'લૂમ હોતા કે અલ્લાહકે દીનમેં મુદાહનત કરનેકી ગુંજાઈશ હૈ, તો મૈં ઝરૂર કર લેતા ઔર ઈસ તરહ મેરી મુશ્કિલેં આસાન હો જાતીં, લેકિન અલ્લાહ ઈસ બાત પર રાઝી નહીં હૈં કે જબ અલ્લાહકી નાફરમાની હો રહી હો ઔર કુર્આન વાલે ઉસસે રોકનેકી ઔર દીનકે ગલબેકે લિયે જિહાદ કરનેકી તાકત રખતે હોં ઔર ફિર કુર્આન વાલે ખામોશ રહેં ઔર મુદાહનતસે કામ લેં.[૨]

---

૧ તબરી ૪-૬૭
૨ ઈસ્તીઆબ ૧-૨૯૧, હુલીયા ૧-૮૫

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કા જિહાદ પર ઉભારના

હઝરત મુહમ્મદ, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝિયાદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કાદસિયા કી લડાઈકે દિન હઝરત સઅદ (રદિ.) ને બયાન ફરમાયા. ચુનાંચે ઉન્હોંને અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફરમાયા, અલ્લાહ હક હૈ ઔર બાદશાહીમેં ઉનકા કોઇ શરીક નહીં. ઉનકી કિસી બાતકે ખિલાફ નહીં હો સકતા ઔર અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ

વલકદ કતબના ફીઝઝબૂરિ મિમ્ બઅદિઝ્ ઝિકરી અન્નલ્ અર્દ યરિષુહા ઈબાદિયસ્સાલિહૂન

“ઔર હમને લિખ દિયા હૈ ઝબૂરમેં નસીહતકે પીછે, કે આખિર ઝમીન પર માલિક હોંગે મેરે નેક બંદે.”

યેહ ઝમીન તુમ્હારી મીરાસ હૈ ઔર તુમ્હારે રબને તુમ્હેં યેહ દેનેકા વા’દા દિયા હુવા હૈ ઔર તીન સાલસે અલ્લાહને તુમ્હેં ઈસ ઝમીનકો ઈસ્તિઅમાલ કરનેકા મૌકા દિયા હુવા હૈ, તુમ ખૂદ ભી ઉસમેં સે ખા રહે હો ઔર દૂસરોં કો ભી ખિલા રહે હો ઔર યહાં કે રેહને વાલોંકો કત્લ કર રહે હો ઔર ઉનકા માલ સમેટ રહે હો ઔર આજ તક ઉનકી ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકો કૈદ કર રહે હો.

ગરઝ યેહ કે પિછલી તમામ લડાઈયોંમેં તમામ નામવરોંને ઉનકો બડા નુક્સાન પહોંચાયા હૈ ઔર અબ તુમ્હારે સામને ઉનકી યેહ બહોત બડી ફૌજ જમા’ હોકર આ ગઈ હૈ. (ઈસ ફૌજકી તા’દાદ દો લાખ બતાઈ જાતી હૈ) ઔર તુમ અરબ કે સરદાર ઔર ઈઝ્ઝતદાર લોગ હો ઔર તુમમેં સે હર એક અપને કબીલેકા બેહતરીન આદમી હૈ ઔર તુમ્હારે પીછે રેહ જાને વાલોંકી ઈઝ્ઝત તુમસે હી જુડી હૈ. અગર તુમ દુન્યાકી બે-રગ્બતી ઔર આખિરતકા શૌક ઈખ્તિયાર કરો તો અલ્લાહ તુમ્હેં દુન્યા ઔર આખિરત દોનોં દે દેંગે ઔર દુશ્મનસે લડનેસે મૌત કરીબ નહીં આ જાતી, અગર તુમ બુઝદિલ બન ગએ ઔર તુમને કમઝોરી દિખાઈ તો તુમ્હારી હવા ઉખડ જાએગી ઔર તુમ અપની આખિરત બરબાદ કર લોગે.

ઈનકે બા’દ હઝરત આસિમ બિન અમ્ર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, યેહ ઈરાક વોહ ઈલાકા હૈ કે જિસકે રેહને વાલોંકો અલ્લાહને તુમ્હારે લિયે મગ્લૂબ કર દિયા હૈ ઔર તીન સાલસે તુમ ઉનકા જિતના નુક્સાન કર રહે હો, વોહ તુમ્હારા ઈતના નહીં કર સકે હૈં ઔર તુમ હી બુલંદ હો ઔર અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ હૈ. અગર તુમ જમે રહે ઔર તુમને અચ્છી તરહ તલવાર ઔર નેઝેકો ચલાયા, તો તુમ્હેં ઉનકે માલ ઔર ઉનકે બીવી-બચ્ચે ઔર ઉનકે ઈલાકે સબ કુછ મિલ જાએંગે ઔર અગર તુમને કમઝોરી દિખાઈ ઔર બુઝદિલ બને, અલ્લાહ તુમ્હારી ઈન બાતોંસે હિફાઝત ફરમાએ, તો ઈસ ફૌજવાલે તુમમેં સે એક કો ભી ઈસ ડર કી વજહસે ઝિંદા નહીં છોડેંગે કે તુમ ઉન પર દોબારા હમલા કરકે ઉનકો હલાક ન કર દો,

અલ્લાહસે ડરો, અલ્લાહસે ડરો ઔર પિછલી લડાઈયોંકો ઔર ઈન લડાઈયોંમેં જો કુછ તુમ્હેં અલ્લાહને દિયા હૈ, ઉસે યાદ કરો. ક્યા તુમ દેખતે નહીં હો કે તુમ્હારે પીછે અરબ સરઝમીન તો બસ બયાબાન ઔર ચટિયલ મૈદાન હી હૈ, ન તો ઈસમેં કોઈ ઐસી સાયા કી જગહ હૈ જિસમેં પનાહ લી જા સકે ઔર ન કોઈ ઐસી પનાહગાહ હૈ જિસકે ઝરીએ અપની હિફાઝત કી જા સકે. તુમ તો અપના મક્સૂદ આખિરત કો બનાઓ.[૧]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા જિહાદ કરને કા ઔર અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને કા શૌક

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બદર જાનેકા ઈરાદા ફરમાયા, તો હઝરત અબૂ ઉમામા ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેકે લિયે તૈયાર હો ગએ, તો ઉનસે ઉનકે મામૂં હઝરત અબૂ બરદા બિન નિયાર (રદિ.) ને કહા, તુમ અપની માં કે પાસ ઠહેરો.

હઝરત અબૂ ઉમામા ને કહા, નહીં, આપ અપની બહન કે પાસ ઠેહરેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સામને ઈસકા ઝિક્ર આયા તો આપને હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કો અપની માં કે પાસ ઠહેરનેકા હુક્મ દિયા ઔર હઝરત અબૂ બુરદા આપકે સાથ (બદરકી લડાઈમેં) તશરીફ લે ગએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લાએ તો ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કી માં કા ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે જનાઝેકી નમાઝ પળ્હાઈ.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તીન બાતેં ન હોતીં, તો મૈં ઈસ બાતકી તમન્ના કરતા કે અલ્લાહસે જા મિલૂં. અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પૈદલ ચલના ઔર સજ્દેમેં અલ્લાહ કે સામને મિટ્ટીમેં અપના માથા રખના ઔર ઐસે લોગોંકે પાસ બૈઠના, જો અચ્છી બાતોંકો ઐસે ચુનતે હૈં, જૈસે અચ્છી ખજૂરેં ચુની જાતી હૈં.[૩]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ હજ કિયા કરો, ક્યૂંકે યેહ વોહ નેક અમલ હૈ જિસકા અલ્લાહને હુક્મ દિયા હૈ, લેકિન જિહાદ ઈસસે ભી અફઝલ હૈ.[૪]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, બદરકી લડાઈકે દિન મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પેશ કિયા ગયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે છોટા સમઝકર કુબૂલ ન ફરમાયા. ઉસ જૈસી સખ્ત રાત મુઝ પર કભી ન આઈ થી. હુઝૂર

---

૧ ઈબ્ને જરીર તબરી ૪-૪૪
૨ હુલીયા ૯-૩૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૮૮

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુબૂલ ન ફરમાનેકી વજહસે મુઝે બડા રંજ થા ઔર સારી રાત જાગતા રહા ઔર રોતા રહા. અગલે સાલ ફિર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પેશ કિયા ગયા. આપને મુઝે કુબૂલ ફરમા લિયા. મૈંને ઈસ પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા. ઈસ પર એક આદમીને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! જિસ દિન દોનોં ફૌજેં મુકાબલે મેં આઈ થીં, (યા'ની ઉહદકી લડાઈકે દિન) ક્યા ઉસ દિન આપ લોગોંને પીઠેં ફેરી થીં ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, લેકિન અલ્લાહને હમ સબકો મઆફ ફરમા દિયા. ઈસ પર અલ્લાહ કા બડા શુક્ર હૈ.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં જિહાદ મેં જાના ચાહતા હૂં. આપ મુઝે સવારી દે દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક આદમીસે કહા, ઈસકા હાથ પકડકર ઈસે બૈતુલ માલમેં લે જાઓ. વહાંસે જો ચાહે લે લે. ચુનાંચે ઉસ આદમીને બૈતુલ માલમેં જાકર દેખા કે વહાં તો ચાંદી ઔર સોના રખા હુવા હૈ. ઉસને કહા યેહ ક્યા હૈ ? મુઝે ઈસકી ઝરૂરત નહીં હૈ, મૈં તો રાસ્તેકા સામાન ઔર સવારી લેના ચાહતા હૂં. લોગ ઉસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ વાપસ લે આએ ઔર ઉસને જો કહા થા, વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બતાયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુક્મ દિયા કે ઈસે રાસ્તેકા ખર્ચ ઔર સવારી દી જાએ. (ચુનાંચે ઉસે દિયા ગયા તો) હઝરત ઉમરને અપને હાથસે ઉસકી સવારી પર કજાવા બાંધા. જબ યેહ આદમી ઉસ સવારી પર સવાર હો ગયા તો ઉસને હાથ ઉઠાયા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ આદમી કે સાથ જો અચ્છે સુલૂકકા મા'મલા કિયા ઔર ઉસે દિયા, ઉસ પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા ઔર ઉસકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ તમન્નામેં ઉસકે પીછે ચલને લગે કે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે લિયે દુઆ કર દે. જબ વોહ હમ્દો સનાસે ફારિગ હો ગયા, તો ઉસને કહા, અય અલ્લાહ! ઉમર કો તૂ ઔર બેહતર બદલા દે.[૨]

હઝરત અરતાત બિન મુન્ઝિર કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક દિન અપને પાસ બૈઠને વાલોંસે ફરમાયા, લોગોંમેં સબસે ઝયાદા અજરો સવાબ વાલા કૌન હૈ ? લોગ નમાઝ ઔર રોઝેકા ઝિક્ર કરને લગે ઔર કેહને લગે, અમીરૂલ મો'મિનીન કે બા'દ ફ્લાં ઔર ફ્લાં (ઝયાદા અજરો સવાબ વાલે હૈં)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ્હેં વોહ આદમી ન બતા દૂં જિસકા અજરો સવાબ ઈસસે ભી ઝયાદા હૈ જિસકા તુમને ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર અમીરૂલ મો'મિનીનસે ભી ઝયાદા હૈ ? લોગોંને કહા, ઝરૂર બતાએં.

આપને ફરમાયા, યેહ વોહ એક છોટા-સા આદમી હૈ જો અપને ઘોડેકી લગામ પકડકર શામમેં પૈદલ ચલ રહા હૈ, જો મુસલમાનોં કે ઈજતિમાઈ મરકઝ (મદીના મુનવ્વરા) કી હિફાઝત કર રહા હૈ (તાકે શામી ફૌજ મદીના પર હમલા કરને ન જા સકે. ઉસે યેહ ભી પતા નહીં હૈ કે ક્યા ઉસે કોઈ દરિંદા ફાડ ખાએગા યા કોઈ ઝહરીલા જાનવર ઉસે ડસ લેગા યા કોઈ

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ ૫-૨૩૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૮૮

દુશ્મન ઉસ પર કાબૂ પા લેગા. ઉસ આદમીકા અજરો સવાબ ઉન લોગોંસે ભી ઝયાદા હૈ જિનકા તુમને ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર અમીરૂલ મો'મિનીનસે ભી ઝયાદા હૈ.[1]

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત મુઆઝ (રદિ.) મુલ્કે શામકી તરફ રવાના હો ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે હઝરત મુઆઝકે શામ જાનેસે મદીના વાલોંકો ફિક્હી મસ્અલોંમેં ઔર ફત્વા લેનેમેં બડી દિક્કત પેશ આ રહી હૈ, ક્યૂંકે હઝરત મુઆઝ મદીનામેં લોગોંકો ફત્વા દિયા કરતે થે. મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે, અલ્લાહ ઉન પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ, યેહ બાત કી થી કે વોહ હઝરત મુઆઝકો મદીનામેં રોક લેં, ક્યૂંકે (ફત્વામેં) લોગોં કો ઉનકી ઝરૂરત હૈ, લેકિન ઉન્હોંને મુઝે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા કે એક આદમી ઉસ રાસ્તેમેં જાકર શહીદ હોના ચાહતા હૈ, તો મૈં ઉસે નહીં રોક સકતા હૂં, તો મૈંને કહા અલ્લાહકી કસમ ! જો આદમી અપને ઘરમેં રેહકર શહર વાલોંકે બડે-બડે (દીની) કામ કર રહા હૈ, વોહ અગર અપને બિસ્તર પર ભી મર જાએગા, તો ભી વોહ શહીદ હોગા.

હઝરત કઅબ બિન માલિક ફરમાતે હૈં, હઝરત મુઆઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાને મેં ભી ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝમાને મેં ભી મદીના મેં લોગોં કો ફત્વા દિયા કરતે થે.[2]

હઝરત નૌફલ બિન અમ્મારા ફરમાતે હૈં કે હઝરત હારિસ બિન હિશામ ઔર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉનકે પાસ બૈઠ ગએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉન દોનોંકે દર્મિયાન બૈઠે હુએ થે.

શુરૂકે મુહાજિર સહાબી (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આને લગે. (ઉનમેં સે જબ ભી કોઈ આતા, તો) હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે, "અય સુહૈલ ! ઈધર હો જાઓ ઔર અય હારિસ ! ઈધર હો જાઓ."

ઈસ તરહ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુહાજિરોંકો પાસ બિઠા લિયા ઔર દોનોંકો ઉનસે પીછે કર દિયા. ફિર અન્સાર સહાબી હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આને લગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉન દોનોંકો અન્સારસે ભી પીછે કર દેતે. હોતે-હોતે યે દોનોં, લોગોંકે બિલ્કુલ આખિરમેં પહોંચ ગએ. જબ યે દોનોં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસસે બાહિર આએ તો હઝરત હારિસ બિન હિશામને હઝરત સુહૈલ બિન અમ્રસે કહા, ક્યા તુમને નહીં દેખા કે હઝરત ઉમરને હમારે સાથ ક્યા કિયા ?

તો હઝરત સુહૈલને ઉનસે કહા, હમ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મલામત નહીં કર સકતે, હમેં તો અપને આપકો મલામત કરની ચાહિયે. ઉન લોગોંકો (ઈસ્લામકી) દઅવત દી ગઈ થી, ઉન્હોંને જલ્દીસે કુબૂલ કર લી. હમેં ભી દઅવત દી ગઈ થી, હમને દેરસે કુબૂલ કી.

જબ મુહાજિર ઔર અન્સાર સહાબી (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસસે ખડે હોકર બાહિર આ ગએ, તો ઉન દોનોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, અય

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૮૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૮૭

અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને આજ હમારે સાથ જો કુછ કિયા હૈ, હમને ઉસે ખૂબ દેખા હૈ ઔર હમેં યેહ મા'લૂમ હૈ કે હમારે સાથ આજ જો કુછ હુવા હૈ, યેહ હમારી અપની ગલતિયોંકી વજહસે હુવા હૈ, લેકિન ક્યા ઐસી કોઈ ચીઝ હૈ જિસે કરકે હમ આગે વોહ કદર ઔર ઈઝઝત હાસિલ કર લેં, જો હમ અભી તક હાસિલ નહીં કર સકે ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઐસા કામ તો બસ એક હી હૈ કે તુમ ઈધર ચલે જાઓ ઔર હાથસે રૂમકી સરહદકી તરફ ઈશારા ફરમાયા. ચુનાંચે વોહ દોનોં શામકી તરફ ચલે ગએ ઔર વહીં ઉન લોગોંકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૧]

હઝરત હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે દરવાઝે પર કુછ લોગ આએ, જિનમેં હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર, હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ (રદિ.) ઔર બહોતસે કુરૈશ કે બડે સરદાર થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કા દરબાન બાહિર આયા ઔર હઝરત સુહૈબ, હઝરત બિલાલ ઔર હઝરત અમ્માર (રદિ.) જૈસે બદરી સહાબા (રદિ.) કો ઈજાઝત દેને લગા. અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ખૂદ બદરી થે ઔર બદરિયોંસે બડી મુહબ્બત કરતે થે ઔર ઉનકા ખાસ ખયાલ રખનેકી અપને સાથિયોંકો તાકીદ કર રખી થી.

યેહ દેખકર હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, આજ જૈસા દિન તો મૈંને કભી નહીં દેખા કે યેહ દરબાન ઉન ગુલામોંકો ઈજાઝત દે રહા હૈ ઔર હમ બૈઠે હુએ હૈં, હમેં દેખતા ભી નહીં હૈ.

હઝરત હસન ફરમાતે હૈં કે હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર બડે અચ્છે ઔર સમઝદાર આદમી થે. ઉન્હોંને કહા, અય લોગો ! મૈં તુમ્હારે ચેહરોંમેં નાગવારીકા અસર દેખ રહા હૂં. અગર તુમ્હેં નારાઝ હોના હી હૈ, તો અપને ઉપર નારાઝ હો. ઉન લોગોંકો ભી દઅવત દી ગઈ થી ઔર તુમ્હેં ભી દઅવત દી ગઈ થી. ઉન્હોંને દઅવત જલ્દી માન લી, તુમને દેરસે માની. ગૌરસે સુનો, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ (અમીરૂલ મો'મિનીનકે) ઉસ દરવાઝેમેં એક દૂસરેસે ઝયાદા લાલચ કર રહે હો ઔર યેહ દરવાઝા તુમ્હારે લિયે આજ ખુલા ભી નહીં, તો ઈસ દરવાઝેકે હાથમેં ન આનેસે ઝયાદા સખ્ત તો (ઈસ્લામી દઅવત કુબૂલ કર લેને ઔર દીની મેહનતમેં લગનેકી) ફઝીલતસે મેહરૂમ હોના હૈ. જિસ ફઝીલતકી વજહસે વોહ તુમસે આગે નિકલ ગએ હૈં ઔર યે લોગ જૈસા કે તુમ દેખ રહે હો, તુમસે આગે નિકલ ગએ હૈં ઔર અલ્લાહકી કસમ ! તુમસે આગે બળ્હકર ઉન્હોંને જો દર્જા પા લિયા હૈ, અબ તુમ વોહ કિસી તરહ હાસિલ નહીં કર સકતે હો, ઈસલિયે અબ તુમ જિહાદકી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાઓ ઔર ઉસમેં બરાબર લગે રહો. હો સકતા હૈ કે અલ્લાહ તુમ્હેં જિહાદ ઔર શહાદતકા દર્જા નસીબ ફરમા દે.

ફિર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર કપડે ઝાડતે હુએ ખડે હુએ ઔર (જિહાદ) કે લિયે મુલ્કે શામ ચલે ગએ. હઝરત હસન ફરમાતે હૈં, હઝરત સુહૈલને સચ ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જો બંદા અલ્લાહકી તરફ (ચલનેમેં) જલ્દી કરતા હૈ, ઉસે અલ્લાહ દેર કરને વાલેકી તરહ નહીં બનાતે હૈં.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૩૬, ઈસ્તીઆબ ૨-૧૧૧
૨ હાકિમ ૩-૨૮૨, ઈસ્તીઆબ ૨-૧૧૦, હૈસમી ૮-૪૬, ઈસાબા ૩-૯૪

હઝરત અબૂ સઅદ બિન ફુઝાલા (રદિ.) એક સહાબી હૈં, વોહ ફરમાતે હૈં કે મૈં ઔર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) દોનોં ઈકઠ્ઠે શામ ગએ. મૈંને ઉન્હેં યેહ કેહતે સુના કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ સુના કે ઝિંદગીમેં સે એક ઘડી કિસીકા અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખડા હોના ઉસકે અપને ઘરવાલોંમેં ઉમ્ર ભર કે અમલસે ઝયાદા બેહતર હૈ. હઝરત સુહૈલને કહા, મૈં અબ ઈસ્લામી સરહદકી હિફાઝતમેં યહાં મરતે દમ તક લગા રહૂંગા ઔર મક્કા વાપસ નહીં જાઉંગા. ચુનાંચે વોહ મુલ્કે શામ હી મેં ઠહેરે રહે, યહાં તક કે ઉનકા તાઉને અમવાસમેં ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૧]

હઝરત અબૂ નૌફલ બિન અબી અકરબ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત હારિસ બિન હિશામ (રદિ.) (મુલ્કે શામ જાનેકે લિયે) મક્કાસે રવાના હોને લગે તો તમામ મક્કા વાલે (ઉનકે યૂં હમેશા કે લિયે ચલે જાનેકી વજહ સે) બડે ગમગીન ઔર પરેશાન થે. દૂધ પીને વાલે બચ્ચોંકે અલાવા બાકી સબ છોટે-બડે ઉનકો વિદા કરને ઉનકે સાથ મક્કા પહોંચે, તો વોહ રૂક ગએ ઔર તમામ લોગ ઉનકે આસ-પાસ રૂક ગએ ઔર તમામ લોગ રો રહે થે.

જબ ઉન્હોંને ઉન લોગોં કી યેહ પરેશાની દેખી તો કહા, અય લોગો ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ વજહસે નહીં જા રહા હૂં કે મુઝે અપની જાન તુમ્હારી જાનસે ઝયાદા પ્યારી હૈ યા મૈંને તુમ્હારે શહર (મક્કા) કો છોડકર કોઈ ઔર શહર ઈખ્તિયાર કર લિયા હૈ, બલકે ઈસ વજહસે જા રહા હૂં કે (ઈસ્લામ લાને ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરનેકી) બાત ચલી થી તો ઉસ વક્ત કુરૈશકે બહોતસે ઐસે આદમિયોંને નિકલનેમેં પહેલ કર લી, જો ન તો કુરૈશ કે બડે લોગોંમેં સે થે ઔર ન વોહ કુરૈશકે ઉંચે ખાનદાનોંમેં સે થે. (કુરૈશકે બડે લોગ તો હમ થે ઔર હમારે ખાનદાન ઉંચે થે) અબ હમારી હાલત યેહ હો ગઈ હૈ કે અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ મક્કાકે પહાડોંકે બરાબર સોના અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દેં, તો ભી હમ ઉનકે એક દિનકે સવાબકો નહીં પા સકતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર વોહ દુન્યામેં હમસે આગે નિકલ ગએ હૈં, તો હમ યેહ ચાહતે હૈં કે કમ સે કમ હમ આખિરતમેં તો ઉનકે બરાબર હો જાએં. અમલ કરને વાલેકો (અપને અમલકે બારેમેં) અલ્લાહસે ડરના ચાહિયે. ચુનાંચે વોહ મુલ્કે શામ રવાના હો ગએ ઔર ઉનકે તમામ મુતઅલ્લિક લોગ ભી ઉનકે સાથ ગએ ઔર વહાં શહીદ હો ગએ. અલ્લાહ ઉન પર અપની રહમત નાઝિલ ફરમાએ.[૨]

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે ખાનદાનકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત ઝિયાદ કેહતે હૈં કે હઝરત ખાલિદને અપને ઈન્તિકાલકે વકત ફરમાયા કે જો રાત સખ્ત સરદી વાલી હો, જિસમેં પાની જમ જાએ ઔર મૈં મુહાજિરીનકી એક જમાઅતકે સાથ હૂં ઔર સુબહ દુશ્મન પર હમલા કરૂં. ઝમીન પર કોઈ રાત મુઝે ઉસ રાતસે ઝયાદા મેહબૂબ નહીં હૈ, ઈસલિયે તુમ લોગ જિહાદ કરતે રેહના.[3]

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ રાત મેરે ઘરમેં દુલ્હન આએ, જિસસે મુઝે મુહબ્બત ભી હો ઔર મુઝે ઉસસે લડકા હોનેકી બશારત ભી ઉસ રાત મિલ જાએ, યેહ રાત

૧ ઈબ્ને સઅદ ૫-૩૩૫, ઈસાબા ૨-૯૪, હાકિમ ૩-૨૮૨
૨ ઈસ્તીઆબ ૭-૩૧૦, હાકિમ ૩-૨૭૮
૩ ઈસાબા ૧-૪૧૪

મુઝે ઉસ રાતસે ઝયાદા મેહબૂબ નહીં હૈ, જિસ રાતમેં પાની જમા દેનેવાલી સખ્ત સરદી પડ રહી હો ઔર મૈં મુહાજિરીનકી એક જમાઅતમેં હૂં ઔર સુબહકો દુશ્મન પર હમલા કરના હો.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ (કી મશ્ગૂલીકી વજહસે) મૈં ઝયાદા કુર્આન ન પઢ સકા.[૨]

એક રિવાયતમેં હૈં કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં જિહાદકી વજહસે બહોત સા કુર્આન નહીં સીખ સકા.[૩]

હઝરત અબૂ વાઈલ કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે મેરે દિલમેં તમન્ના થી કે મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં શહીદ હો જાઉં, ઈસલિયે જિન જગહોંમેં જાનેસે શહાદત મિલ સકતી થી, મૈં ઉન તમામ જગહોંમેં ગયા, લેકિન મેરે લિયે બિસ્તર પર મરના હી મુકદ્દર થા. લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કે બા'દ મેરે નઝદીક સબસે ઝયાદા ઉમ્મીદ વાલા અમલ યેહ હૈ કે મૈંને એક રાત ઈસ હાલમેં ગુઝારી થી કે સારી રાત સુબહ તક બારિશ હોતી રહી, ઔર મૈં સારી રાત સર પર ઢાલ લિયે ખડા રહા ઔર સુબહકો કાફિરોં પર હમને અચાનક હમલા કર દિયા, ફિર ફરમાયા, જબ મૈં મર જાઉં, તો મેરે હથિયાર ઔર ઘોડેકો ઝરા ખયાલ કરકે જમા' કર લેના ઔર ઉન્હેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લડાઈકે સામાનકે તૌર પર દે દેના. જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે જનાઝેકે લિયે બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયાકે વલીદકે ખાનદાનકી ઔરતેં હઝરત ખાલિદકે ઈન્તિકાલ પર આંસૂ બહા સકતી હૈં, ન તો ગિરેબાન ફાડેં, ન ચીખેં-ચિલ્લાએં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુહમ્મદ ઉમર બિન હફ્સ, ઔર હઝરત અમ્માર બિન હફ્સ સબકે માં-બાપ ઈન સબકે દાદાઓંસે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, અય રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખલીફા ! મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે ઈમાન વાલોંકા સબસે અફઝલ અમલ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ હૈ, ઈસલિયે મૈંને યેહ ઈરાદા કર લિયા હૈ કે મૈં મૌત તક અલ્લાહકે રાસ્તેમેં રહૂંગા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય બિલાલ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકા ઔર અપની ઈઝ્ઝતકા ઔર અપને હકકા વાસ્તા દેકર કેહતા હૂં કે મેરી ઉમ્ર ઝયાદા હો ગઈ હૈ ઔર મેરી તાકતેં કમઝોર હો ગઈ હૈં ઔર મેરે જાનેકા વક્ત કરીબ આ ગયા હૈ. (ઈસલિયે તુમ ન જાઓ.)

ચુનાંચે હઝરત બિલાલ (રદિ.) રૂક ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ રેહતે રહે. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે જિહાદમેં જાનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જૈસા જવાબ દિયા, લેકિન હઝરત બિલાલ (રદિ.) રૂકનેકે લિયે તૈયાર ન હુએ, તો

---

૧ મજમા ૯-૩૫૦
૨ હૈસમી ૯-૩૫૦
૩ ઈસાબા ૧-૪૧૪, હૈસમી ૯-૩૫૦

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય બિલાલ ! અઝાનકે લિયે કિસે મુકર્રર કરૂં ? હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, હઝરત સઅદ (કુરઝ) કો, ક્યૂંકે વોહ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં કુબામેં અઝાન દેતે રહે હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉમરને હઝરત સઅદકો અઝાનકે લિયે મુકર્રર ફરમાયા ઔર યેહ ફૈસલા કર દિયા કે ઈસકે બા'દ ઉનકી ઔલાદ અઝાન દેગી.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહીમ તૈમી કેહતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વિસાલ હો ગયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દફન હોનેસે પેહલે હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને અઝાન દી. જબ ઉન્હોંને (અઝાનમેં) અશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ કહા, તો મસ્જિદમેં તમામ લોગ રો પડે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દફન હો ગએ, તો ઉનસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અઝાન કહો.

તો હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, અગર આપને મુઝે ઈસ લિયે આઝાદ કિયા થા, તાકે મૈં આપકે સાથ (ઝિંદગીભર) રહૂં. તો ફિર તો ઠીક હૈ. (આપકે ફરમાને પર મૈં આપકે સાથ રહા કરૂંગા ઔર અઝાન દેતા રહૂંગા) લેકિન અગર આપને મુઝે અલ્લાહકે લિયે આઝાદ કિયા થા, તો મુઝે ઉસ ઝાતકે લિયે યાની અલ્લાહકે લિયે છોડ દેં, જિસકે લિયે આપને મુઝે આઝાદ કિયા થા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને તો તુમ્હેં સિર્ફ અલ્લાહ હી કે લિયે આઝાદ કિયા થા.

હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બા'દ મૈં અબ કિસીકે લિયે અઝાન દેના નહીં ચાહતા હૂં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસકા તુમ્હેં ઈખ્તિયાર હૈં. ફિર હઝરત બિલાલ (રદિ.) મદીના ઠહેર ગએ.

જબ શામકી તરફ ફૌજ જાને લગી તો હઝરત બિલાલ ભી ઉનકે સાથ ચલે ગએ ઔર મુલ્કે શામ પહોંચ ગએ.

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રદિ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જુમ્આકે દિન મિમ્બર પર બૈઠે, તો ઉનસે હઝરત બિલાલને કહા, અય અબૂબક્ર !

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, લબ્બૈક ! હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, આપને મુઝે અલ્લાહકે લિયે આઝાદ કિયા થા યા અપને લિયે ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકે લિયે. હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, આપ મુઝે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાનેકી ઈજાઝત દે દેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉન્હેં ઈજાઝત દે દી. ચુનાંચે વોહ મુલ્કે શામ ચલે ગએ ઔર વહાં હી ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા.[૨]

---

૧ હૈસમી ૫-૨૭૪, ઈબ્ને સઅદ ૩-૧૬૮
૨ હુલીયા ૧-૧૫૦

હઝરત અબૂ યઝીદ મક્કી કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ ઔર હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે હમેં ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમ હર હાલમેં (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં) નિકલેં.

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન

વાલી આયતકી વોહ સહી તફ્સીર બયાન કિયા કરતે થે.[1]

હઝરત અબૂ રાશિદ હુબરાની (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘોડેસવાર હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) સે મિલા, વોહ હિમ્સમેં સર્રાફકે એક સંદૂક પર બૈઠે હુએ થે, ચૂંકે જિસ્મ ભારી હો ચુકા થા, ઈસલિયે ઉનકા જિસ્મ તાબૂતસે બાહિર નિકલા હુવા થા (ઔર ઈસ હાલમેં ભી) ઉનકા અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદકે લિયે જાને કા ઈરાદા થા. મૈંને ઉનસે કહા, અલ્લાહને આપકો માઝૂર કરાર દિયા હૈ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, સૂરએ બુહૂસ કી આયત..

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન

ને હમારે હર તરહકે ઉઝર ખત્મ કર દિયે હૈં.[2]

હઝરત ઝુબૈર બિન નુફૈર કેહતે હૈં કે હમ લોગ દમિશ્કમેં હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે ઔર વોહ એક સંદૂક પર બૈઠે હુએ થે. સંદૂકકી કોઈ જગહ ખાલી નહીં થીં. (ઉનકા જિસ્મ ઈતના ભારી હો ચુકા થા કે ઉનકે જિસ્મસે સારા સંદૂક ભી ભર ગયા થા, બલકે ઉનકે જિસ્મકા કુછ હિસ્સા સંદૂકસે બાહિર ભી થા) ઉનસે એક આદમીને કહા, ઈસ સાલ આપ જિહાદમેં ન જાએં (ઘર હી મેં રેહ જાએં) ઉન્હોંને ફરમાયા, સૂરએ બુહૂસ (યા'ની સૂરએ તૌબા) હમેં ઐસા કરનેસે રોકતી હૈ. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ....

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન

“મૈં તો અપને આપકો હલ્કા હી પાતા હૂં. (ઈસલિયે જાના ઝરૂરી હૈ)”[3] હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને સૂરએ બરાઅત પઢની શુરૂ કી, જબ અલ્લાહકે ઈસ કૌલ ...

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન

પર પહોંચે, તો ફરમાયા, મુઝે તો યેહી નઝર આ રહા હૈ કે અલ્લાહ યેહ ચાહતે હૈં કે હમ જવાન હોં યા બૂઢે, દોનોં હાલતોંમેં (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં) નિકલેં. અય મેરે બેટો ! (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાને કે લિયે) મુઝે તૈયાર કરો. ઉનકે બેટોંને ઉનસે કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ. આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જિહાદમેં શરીક રહે, યહાં તક કે ઉનકી વફાત હો ગઈ ઔર ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ જિહાદ કિયા, યહાં તક કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ જિહાદ કિયા. (આપ તો

---

૧ હુલીયા ૯-૪૭
૨ હુલીયા ૯-૪૭
૩ બૈહકી ૯-૨૧

અલ્લાહકે રાસ્તેમેં બહોત જા ચુકે હૈં. અબ આપ ન જાએં) આપ હમેં અપની તરફસે જિહાદમેં જાને દેં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, નહીં. તુમ લોગ મુઝે (જિહાદમેં જાનેકે લિયે) તૈયાર કરો. ચુનાંચે જિહાદમેં ઉન્હોંને સમન્દરકા સફર કિયા ઔર સમન્દર હી મેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર સાત દિન કે બા'દ ઉનકે સાથિયોંકો એક જઝીરા મિલા, જિસમેં ઉન્હેં દફન કિયા. (ઈતને દિન ગુઝરનેકે બા'દ ભી) ઉનકે જિસ્મમેં ઝરા ભી ફર્ક નહીં પડા થા. (ઉનકા જિસ્મ ગલનેસે બચા રહા, યેહ ઉનકી કરામત હૈ.)[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બદરકી લડાઈમેં શરીક હુએ. ઈસકે બા'દ વોહ મુસલમાનોંકી હર લડાઈમેં શરીક હોતે રહે, લેકિન એક સાલ ફૌજકા અમીર એક નવજવાનકો બના દિયા ગયા. ઈસ વજહસે વોહ ઉસ સાલ લડાઈમેં ન ગએ, લેકિન ઈસ સાલકે બા'દ વોહ હમેશા અફસોસ કરતે રહે ઔર તીન બાર ફરમાયા કરતે કે મુઝે ઈસસે ક્યા ગરઝ કે મેરા અમીર કિસકો બનાયા ગયા હૈ ? (મેરી ગરઝ તો મુસલમાનોંકે સાથ અલ્લાહકી રાહમેં જાના હૈ.)

ચુનાંચે ઈસકે બા'દ વોહ એક લડાઈમેં ગએ (જિસમેં) વોહ બિમાર હો ગએ ઔર ફૌજકા અમીર યઝીદ બિન મુઆવિયા થા, વોહ ઉનકી ઈયાદતકે લિયે ઉનકે પાસ આયા, ઔર ઉસને પૂછા કે આપકો કિસી ચીઝકી ઝરૂરત હૈ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકી ઝરૂરત હૈ કે જબ મૈં મર જાઉં, તો મેરી લાશકો કિસી સવારી પર રખ દેના ઔર જહાં તક હો સકે, મુઝે દુશ્મન કે ઈલાકેમેં લે જાના ઔર જબ આગે લે જાને કા રાસ્તા ન મિલે, તો વહાં મુઝે દફન કર દેના ઔર વહાંસે તુમ વાપસ આ જાના, ચુનાંચે જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો યઝીદને ઉનકી લાશકો એક સવારી પર રખા ઔર દુશ્મન કે ઈલાકેમેં લેકર ગયા ઔર જબ આગે લે જાનેકા રાસ્તા ન મિલા તો ઉનકો વહાં દફન કર દિયા ઔર વહાંસે વાપસ હો ગયા ઔર હઝરત અબૂ અય્યૂબ ફરમાયા કરતે થે કે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ ....

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન

તુમ હલકે હો યા ભારી. હર હાલમેં (અલ્લાહકી રાહમેં) નિકલો. ઈસલિયે મૈં અપને આપકો હલકા પાઉં યા બોઝલ, (મુઝે હર હાલમેં નિકલના ચાહિયે.)[૨]

હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે ઝમાનેમેં એક લડાઈમેં ગએ ઔર બિમાર હો ગએ. જબ ઝયાદા બિમાર હો ગએ તો અપને સાથિયોંસે ફરમાયા કે જબ મૈં મર જાઉં તો મુઝે સવારી પર લે ચલના. જબ તુમ દુશ્મનકે સામને સફેં બાંધને લગો તો અપને કદમોંમેં દફન કર દેના.

---

૧ ઈસ્તીઆબ ૧-૫૫૦, ઈબ્ને સઅદ ૩-૬૬, બૈહકી ૯-૨૧, હાકિમ ૩-૩૫૩, મજમા ૯-૩૧૨
૨ હાકિમ ૩-૪૫૮, ઈબ્ને સઅદ ૩-૪૯, ઈસાબા ૧-૪૦૫

ચુનાંચે ઉન લોગોં ને ઐસા હી કિયા. આગે ઔર હદીસ ભી હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ ઝિબયાન કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) યઝીદ બિન મુઆવિયા કે સાથ એક લડાઈમેં ગએ. હઝરત અબૂ અય્યૂબ ને ફરમાયા, જબ મૈં મર જાઉં તો મુઝે દુશ્મનકી ઝમીનમેં લે જાના ઔર જહાં દુશ્મનસે મુકાબલા કરને લગો, વહાં મુઝે અપને કદમોંકે નીચે દફન કર દેના. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે જો ઈસ હાલમેં મરેગા કે અલ્લાહકે સાથ કિસી ચીઝકો ભી શરીક નહીં કર રહા હોગા, તો વોહ જન્નતમેં દાખિલ હોગા.[૨]

ઈબ્ને ઈસ્હાક બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે (તબૂકકી લડાઈમેં) તશરીફ લે જાનેસે કુછ દિનોં બા'દ હઝરત અબૂ ખૈસમા (રદિ.) અપને ઘર વાપસ આએ. ઉસ દિન સખ્ત ગરમી પડ રહી થી. ઉન્હોંને દેખા કે ઉનકે બાગમેં ઉનકી દો બીવિયાં અપને-અપને છપ્પરકે અંદર હૈં ઔર હર એક ને અપને-અપને છપ્પરમેં છિડકાવ કર રખા હૈ ઔર હર એક ને ઉનકે લિયે ઠંડા પાની ઔર ખાના તૈયાર કર રખા હૈ.

ચુનાંચે જબ યે અંદર ગએ તો છપ્પરકે દરવાઝે પર ખડે હોકર ઉન્હોંને અપની બીવિયોં પર ઔર ઉન તમામ નેઅમતોં પર નઝર ડાલી જો ઉનકી બીવિયોંને તૈયાર કર રખી થીં ઔર યૂં કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો ધૂપમેં, લૂમેં ઔર સખ્ત ગરમીમેં હોં ઔર અબૂ ખૈસમા ઠંડે સાયે ઔર તૈયાર ખાને ઔર ખૂબસૂરત બીવિયોંમેં હો ઔર અપને માલો સામાનમેં ઠહેરા હુવા હો. યેહ હરગિઝ ઈન્સાફકી બાત નહીં હૈ.

ઈસકે બા'દ કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ દોનોંમેં સે કિસીકે છપ્પરમેં દાખિલ નહીં હૂંગા. મૈં તો સીધા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાઉંગા, તુમ દોનોં મેરે લિયે સફરકા સામાન તૈયાર કર દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને તૈયાર કર દિયા.

ફિર અપની ઊંટનીકે પાસ આએ ઔર ઉસ પર કજાવા કસા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખોજમેં ચલ પડે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ તબૂક પહોંચે હી થે, તો યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગએ.

રાસ્તે મેં હઝરત ઉમૈર બિન વહબ જુમહી (રદિ.) કી ઉનસે મુલાકાત હુઈ થી, વોહ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખોજમેં નિકલે હુએ થે. વહાંસે આગે યે દોનોં લોગ ઈકઠ્ઠે ચલતે રહે. તબૂકકે કરીબ આકર હઝરત અબૂ ખૈસમા ને હઝરત ઉમૈર બિન વહબસે કહા, મુઝસે એક ગલતી હુઈ હૈ. ઈસલિયે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં જલ્દી હાઝિર હોના ચાહતા હૂં (ઔર ચૂંકે તુમસે કોઈ ગલતી નહીં હુઈ હૈ, ઈસલિયે અગર) તુમ ઠહેરકર આઓ તો ઈસમેં કોઇ હરજ નહીં હૈ, (ઈસલિયે મુઝે પેહલે જાને દો)

ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસે મંઝૂર કર લિયા. જબ યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કરીબ પહોંચે તો આપ તબૂકમેં ઠહેરે હુએ થે, લોગોં ને કહા, યેહ રાસ્તેમેં એક સવાર આ રહા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ખુદા કરે યેહ અબૂ ખૈસમા હો.

---

૧ ઈસ્તીઆબ ૧-૪૦૪
૨ બિદાયા ૮-૫૯, ઈબ્ને સઅદ ૩-૪૯

સહાબા કિરામ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ! વાકઈ યેહ અબૂ ખૈસમા હૈં. જબ યેહ અપની સવારી બિઠા ચુકે, તો ઉન્હોંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય અબૂ ખૈસમા ! તેરા નાસ હો, ફિર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી બાત બતાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે બારેમેં અચ્છે કલિમે કહે ઔર ઉનકે લિયે ભલી દુઆ ફરમાઈ.[૧]

હઝરત સઅદ બિન ખૈસમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં પીછે રેહ ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ન જા સકા, એક દિન મૈં બાગમેં આયા. મૈંને દેખા કે છપ્પરમેં પાની છિડકા હુવા હૈ ઔર વહાં મેરી બીવી મૌજૂદ હૈ. મૈંને કહા, યેહ તો ઈન્સાફ નહીં હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો લૂ ઔર ગરમ હવામેં હોં ઔર મૈં ઈસ સાયે ઔર ઈન નેઅમતોંમેં. મૈં ખડે હોકર અપની ઊંટનીકી તરફ ગયા ઔર ઉસ પર કજાવેકે પીછે સફરકા સામાન બાંધા ઔર ખજૂરોંકા તોશા લિયા. મેરે બીવી ને પુકારકર પૂછા, અય અબૂ ખૈસમા ! કહાં જા રહે હો ?

મૈંને કહા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાને કા ઈરાદા હૈ. ચુનાંચે મૈં ઈસ ઈરાદેસે ચલ પડા. મૈં અભી રાસ્તેમેં થા કે હઝરત ઉમૈર બિન વહબસે મુલાકાત હુઈ. મૈંને ઉનસે કહા, તુમ બહાદુર આદમી હો ઔર મુઝે વોહ જગહ મા'લૂમ હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જહાં હૈં ઔર મૈં ગુનાહગાર આદમી હૂં, તુમ થોડા પીછે હટ જાઓ, તાકે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે તન્હાઈમેં મિલ લૂં. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) પીછે રેહ ગએ. ચુનાંચે મૈં જબ ફૌજકે કરીબ પહોંચા તો લોગોંને મુઝે દેખ લિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખુદા કરે યેહ અબૂ ખૈસમા હો.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં તો હલાક હો ચલા થા ઔર ફિર મૈંને અપના સારા કિસ્સા બયાન કિયા. આપને મેરે બારેમેં કલિમાતે ખૈર ફરમાએ ઔર મેરે લિયે દુઆ ફરમાઈ.[૨]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને ઔર માલ ખર્ચ કરને કી તાકત ન રખને પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા ગમગીન હોના

ઈબ્ને ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે મુઝે યેહ રિવાયત પહોંચી હૈ કે હઝરત ઈબ્ને યામીન નસરી (રદિ.) કી હઝરત અબૂ લૈલા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફ્ફલ (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. વોહ દોનોં રો રહે થે. ઈબ્ને યામીન ને પૂછા, આપ દોનોં ક્યૂં રો રહે હૈં ?

---

૧ બિદાયા ૫-૭
૨ બિદાયા ૫-૫, ઈસાબા ૩-૫૦૦

ઉન દોનોંને ફરમાયા કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ થે, તાકે આપ હમેં (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાનેકે લિયે) સવારી દે દેં, લેકિન હમને આપકે પાસ કોઈ સવારી ન પાઈ, જો આપ હમેં દે દેતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેકે લિયે હમારે પાસ ભી કુછ નહીં થા. (ચૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેકે લિયે હમારા કોઈ ઈન્તિઝામ નહીં હો સકા, ઈસ વજહસે હમ લોગ રો રહે હૈં)

ચુનાંચે હઝરત ઈબ્ને યામીન ને ઈન લોગોંકો અપની ઊંટની દે દી ઔર સફરકે લિયે કુછ ખજૂરોંકા તોશા ભી દિયા. ઉન દોનોંને ઈસ ઊંટની પર કજાવા કસા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગએ.

યુનૂસ બિન બુકૈર ને ઈબ્ને ઈસ્હાકસે રિવાયતમેં યેહ ભી નકલ કિયા હૈ કે હઝરત ઉલબા બિન ઝૈદ (રદિ.) (કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેકા કોઈ ઈન્તિઝામ ન હો સકા તો) રાતકો નિકલે ઔર કાફી દેર તક રાતમેં નમાઝ પઢતે રહે, ફિર રો પડે ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ ! આપને જિહાદમેં જાને કા હુક્મ દિયા હૈ ઔર ઉસકી તરગીબ દી હૈ, ફિર આપને ન મુઝે ઈતના દિયા કે મૈં ઈસસે જિહાદમેં જા સકૂં ઔર ન અપને રસૂલકો સવારી દી, જો મુઝે (જિહાદમેં જાનેકે લિયે) દે દેતે.

ઈસલિયે કિસી ભી મુસલમાનને માલ યા જાન યા ઈઝ્ઝતકે બારેમેં મુઝ પર ઝુલ્મ કિયા હો, વોહ મઆફ કર દેતા હૂં ઔર ઈસ મઆફ કરને કા અજરો સવાબ તમામ મુસલમાનોં કો સદકા કર દેતા હૂં ઔર ફિર યેહ સુબહ લોગોંમેં જા મિલે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાતકો સદકા કરને વાલા કહાં હૈ ? તો કોઈ ન ખડા હુવા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોબારા ફરમાયા, સદકા કરને વાલા કહાં હૈ ? ખડા હો જાએ. ચુનાંચે હઝરત ઉલબાને ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપના સારા વાકિઆ સુનાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં ખુશખબરી હો, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, તુમ્હારા યેહ સદકા મકબૂલ ખૈરાતમેં લિખા ગયા હૈ.

હઝરત અબૂ અબ્સ બિન જબ્ર કેહતે હૈં કે હઝરત ઉલબા બિન ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) મેં સે હૈં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સદકા કરનેકી તરગીબ દી તો હર આદમી અપની હૈસિયતકે મુતાબિક જો ઉસકે પાસ થા, વોહ લાને લગા.

હઝરત ઉલબા બિન ઝૈદને કહા, અય અલ્લાહ ! મેરે પાસ સદકા કરને કે લિયે કુછ ભી નહીં હૈ. અય અલ્લાહ ! તેરી મખ્લૂકમેં સે જિસને ભી મેરી આબરૂ ખરાબ કી હૈ, મૈં ઉસે સદકા કરતા હૂં. (યા'ની ઉસે મઆફ કરતા હૂં)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક મુનાદી કો હુક્મ દિયા, જિસને યેહ એ'લાન કિયા કે કહાં હૈ વોહ આદમી જિસને પિછલી રાત અપની આબરૂકા સદકા કિયા હૈ ?

ઈસ પર હઝરત ઉલબા ખડે હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા સદકા કુબૂલ હો ગયા.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને મેં દેર કરને પર નાપસંદીદગી કા ઇઝહાર

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મૂતા લડાઈકે લિયે એક જમાઅતકો ભેજા, જિનકા અમીર હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કો બનાયા ઔર ફરમાયા કે અગર હઝરત ઝૈદ શહીદ હો જાએં, તો હઝરત જા'ફર અમીર હોંગે ઔર અગર હઝરત જા'ફર શહીદ હો જાએં, તો હઝરત ઈબ્ને રવાહા અમીર હોંગે.

હઝરત ઈબ્ને રવાહા ઠહેર ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જુમ્આકી નમાઝ પઢી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખા, તો ફરમાયા, તુમ ક્યૂં ઠહેર ગએ ઔર અપની જમાઅતસે પીછે રેહ ગએ ?

ઉન્હોંને કહા, આપકે સાથ જુમ્આ પઢનેકી વજહ સે. ઈસ પર આપને ફરમાયા, અલ્લાહકે રાસ્તે મેં એક સુબહ યા એક શામ લગા દેના દુન્યા ઔર ઉસકી ચીઝોંસે બેહતર હૈ.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઈબ્ને રવાહા (રદિ.) કો એક ફૌજમેં ભેજા. ઉસ ફૌજકી રવાનગી જુમ્આકે દિન હુઈ તો હઝરત ઈબ્ને રવાહાને અપને સાથિયોંકો આગે ભેજ દિયા ઔર કહા, મૈં ઝરા પીછે રૂક જાતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જુમ્આ પઢકર ફિર ઉસ ફૌજસે જા મિલૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ નમાઝસે ફારિગ હુએ, તો ઉનકો દેખા. આપને ફરમાયા, તુમ અપને સાથિયોંકે સાથ સુબહ ક્યૂં નહીં ગએ ? ઉન્હોંને કહા, મૈંને યેહ સોચા કે આપકે સાથ જુમ્આકી નમાઝ પઢ લૂં, ફિર અપની ફૌજસે જા મિલૂંગા.

આપને ફરમાયા, જો કુછ ઝમીનમેં હૈ, અગર તુમ વોહ સારા ભી ખર્ચ કર દો, તો ભી તુમ ઉનકી ઈસ સુબહ (કે સવાબ) કો નહીં પા સકતે હો.[3]

હઝરત મુઆઝ બિન અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબા (રદિ.) કો એક લડાઈમેં જાને કા હુક્મ દિયા. તો એક આદમીને અપને ઘરવાલોંસે કહા, મૈં ઝરા ઠહેર જાતા હૂં, તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નમાઝ પઢ લૂં. ફિર આપકો સલામ ઔર આપકો વિદા કેહકર ચલ જાઉંગા, તો હો સકતા હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે કોઈ ઐસી દુઆ ફરમા દેં જો કિયામતકે દિન પેહલેસે પહોંચકર કામ આને વાલી ચીઝ હો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૮૦
૨ બિદાયા ૪-૨૪૨, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૦૮
૩ બિદાયા ૪-૨૪૨

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝ પઢ ચુકે, તો યેહ સહાબી આપકો સલામ કરનેકે લિયે આગે બઢે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા તુમ જાનતે હો, તુમ્હારે સાથી તુમસે કિતના આગે નિકલ ગએ ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં. વોહ લોગ આજ સુબહ ગએ હૈં યાની આધે દિન જિતના મુઝસે આગે નિકલે હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, વોહ અજરો સવાબકે એ'તિબારસે ફઝીલતમેં તુમસે ઈસસે ભી ઝયાદા આગે નિકલ ગએ હૈં જિતના કે મશ્રિક ઔર મગરિબકે બીચ દૂરી હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ફૌજકો જાનેકા હુક્મ દિયા. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા હમ અભી રાતકો ચલે જાએં યા ફરમાએં તો રાત યહાં ઠહેરકર સુબહ ચલે જાએં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ યેહ નહીં ચાહતે હો કે તુમ જન્નતકે બાગોંમેં સે એક બાગમેં યેહ રાત ગુઝારો.[૨]

હઝરત અબૂ ઝુરઆ બિન અમ્ર બિન જરીર ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક ફૌજ ભેજી. ઈસમેં હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ભી થે. જબ વોહ ફૌજ ચલી ગઈ, તો હઝરત ઉમરકી હઝરત મુઆઝ પર નિગાહ પડી. ઉનસે પૂછા, તુમ યહાં ક્યૂં રૂક ગએ ?

ઉન્હોંને કહા, મૈંને સોચા કે જુમ્આકી નમાઝ પઢકર ફિર ચલા જાઉંગા, (ઔર ફૌજકો જા મિલૂંગા.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ નહીં સુના કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં એક સુબહ યા એક શામ દુન્યા ઔર ઉસકી ચીઝોંસે બેહતર હૈ.[૩]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં પીછે રેહ જાને
ઔર ઉસમેં કોતાહી કરને પર ઇતાબ

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં તબૂકકી લડાઈ કે અલાવા ઔર કિસી લડાઈમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે સાથ જાને) સે પીછે નહીં રહા, હાં, બદરકી લડાઈમેં ભી પીછે રેહ ગયા થા, લેકિન ઈસ લડાઈમેં (બદરમેં) પીછે રેહ જાનેકી વજહસે અલ્લાહને કિસી પર સઝા નહીં ફરમાઇ, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો

૧ હૈસમી ૫-૨૮૪
૨ બૈહકી ૯-૧૫૮, હૈસમી ૨૭૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૬૬

સિર્ફ અબૂ સુફયાન કે તિજારતી કાફલેકા મુકાબલા કરને (ઔર ઉસસે તિજારતકા માલ લે લેને) કે ઈરાદેસે નિકલે થે. (લડાઈ કરનેકા ઈરાદા હી નહીં થા)

અલ્લાહને મુસલમાનોંકા દુશ્મનસે અચાનક મુકાબલા કરા દિયા, પેહલેસે લડાઈકા કોઈ ઈરાદા નહીં થા ઔર મૈં અકબાકી ઉસ રાતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થા, જિસ રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હમને ઈસ્લામ પર ચલનેકા પક્કા ઈરાદા કિયા થા ઔર મુઝે યેહ બાત પસંદ નહીં હૈ કે અકબાકી યેહ રાત મુઝે ન મિલતી ઔર ઈસકે બદલેમેં બદરકી લડાઈમેં મૈં શરીક હો જાતા, અગરચે લોગોંમેં બદરકી લડાઈકી શોહરત ઉસ રાતસે ઝયાદા હૈ ઔર (તબૂકકી લડાઈમેં) મેરા કિસ્સા (યા'ની મેરે શરીક ન હોનેકા કિસ્સા) યેહ હૈ કે તબૂકસે પેહલે કિસી લડાઈમેં મૈં ઈતના તાકતવર ઔર માલદાર નહીં થા જિતના કે તબૂકસે પીછે રેહ જાનેકે વક્ત થા.

અલ્લાહ કી કસમ ! ઈસસે પેહલે કભી ભી મેરે પાસ દો ઊંટનિયાં હોનેકી નૌબત નહીં આઈ થી ઔર ઈસ (તબૂક કી)લડાઈમેં મેરે પાસ દો ઊંટનિયાં થીં.

ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આદત યેહ થી કે જિસ તરફ કી લડાઈકા ઈરાદા હોતા થા, ઉસકા ઈઝહાર ન ફરમાતે, બલકે હમેશા દૂસરી તરફ કે હાલાત વગૈરહ મા'લૂમ કરતે, તાકે લોગ યેહ સમઝેં કે દૂસરી તરફ જાના ચાહતે હૈં, મગર ચૂંકે ઈસ લડાઈમેં ગરમી ભી તેઝ થી ઔર સફર ભી દૂરકા થા ઔર રાસ્તેમેં બયાબાન ઔર જંગલ પડતે થે ઔર દુશ્મનકી તા'દાદ ભી બહોત ઝયાદા થી, ઈસલિયે આપને સાફ એ'લાન ફરમા દિયા (કે તબૂક જાના હૈ) તાકે લોગ ઈસ સફરકી પૂરી તૈયારી કર લેં ઔર જહાંકા આપકા ઈરાદા થા, વોહ આપને સાફ બતા દિયા.

ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મુસલમાનોંકી તા'દાદ ભી બહોત થી કે રજિસ્ટરમેં ઉનકા નામ લિખના મુશ્કિલ થા. (ઔર મજ્માકી ઝયાદતીકી વજહ સે) કોઈ આદમી છુપના ચાહતા કે મૈં ન જાઉં ઔર કિસીકો પતા ન ચલે, તો યેહ મુશ્કિલ ન થા ઔર વોહ યેહ સમઝતા કે યેહ મા'મલા ઉસ વક્ત તક છુપા રહેગા, જબ તક ઉસકે બારેમેં અલ્લાહકી તરફસે વહી ન ઉતરે.

આપ ઈસ લડાઈમેં ઉસ વક્ત તશરીફ લે ગએ જબકે ફલ બિલ્કુલ પક રહે થે ઔર સાયેમેં બૈઠના હર એક કો અચ્છા લગ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સાથ મુસલમાન તૈયારી કર રહે થે. મૈં સુબહ જાતા તાકે મુસલમાનોંકે સાથ મૈં ભી તૈયારી કર લૂં, લેકિન જબ વાપસ આતા, તો કિસી કિસ્મકી તૈયારીકી નૌબત ન આતી ઔર મૈં અપને દિલમેં યેહ ખયાલ કરતા કે મુઝે કુદરત ઔર વુસ્અત હાસિલ હૈ (જબ ઈરાદા કરૂંગા, તૈયાર હોકર નિકલ જાઉંગા.)

મેરા મા'મલા યૂં હી લંબા હોતા રહા ઔર તૈયારીમેં દેર હોતી રહી. લોગ ખૂબ ઝોર-શોરસે તૈયારી કરતે રહે ઔર આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસલમાનોંકો સાથ લેકર રવાના હો ગએ ઔર મેરી અભી કુછ ભી તૈયારી નહીં હુઈ થી. મૈંને દિલમેં કહા કે મૈં એક દો દિનમેં તૈયાર હો જાઉંગા ઔર ઉસ ફૌજસે જા મિલૂંગા.

ચુનાંચે ફૌજકે રવાના હોને કે બા'દ મૈં સુબહ તૈયાર હોને ગયા, લેકિન વાપસ આયા તો કિસી કિસ્મકી તૈયારી નહીં હુઈ થી. ફિર મૈં અગલી સુબહ તૈયાર હોને ગયા લેકિન વાપસ આયા તો કોઈ તૈયારી ન હુઈ થી. મેરે સાથ ઐસે હી હોતા રહા ઔર મુસલમાન બહોત તેઝીસે ઈસ લડાઈમેં ચલે ઔર આખિર લડાઈમેં શરીક હોનેકા વક્ત મેરે હાથસે નિકલ ગયા ઔર મૈંને ઈરાદા ભી કિયા કે રવાના હો જાઉં ઔર ફૌજસે જા મિલૂં ઔર કાશ મૈં ઐસા કર લેતા. લેકિન ઐસા કરના મેરે મુકદ્દરમેં ન થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લે જાને કે બા'દ જબ મૈં બાહિર નિકલકર લોગોંમેં ઘૂમતા ફિરતા તો ઈસ બાતસે બડા રંજ હોતા કે મુઝે સિર્ફ વહી નઝર આતે જિન પર નિફાકકા ધબ્બા લગા હુવા હોતા યા જિન કમઝોરોંકો અલ્લાહને માઝૂર કરાર દિયા હુવા થા.

તબૂક પહોંચને તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા ઝિક્ર ન કિયા. તબૂકમેં પહોંચનેકે બા'દ આપ એક મજ્લિસમેં બૈઠે હુએ થે. આપને ફરમાયા, કઅબકા ક્યા હુવા ?

બનૂ સલમાકે એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! માલો જમાલકી અકડને ઉસે રોક દિયા.

હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ને કહા, તુમને ગલત બાત કહી, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ ! હમ જહાં તક સમઝતે હૈં, વોહ ભલા આદમી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ હો ગએ.

જબ મુઝે યેહ ખબર મિલી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લા રહે હૈં, તો મુઝે રંજો ગમ સવાર હુવા ઔર બડા ફિક્ર હુવા, દિલમેં ઝૂઠે-ઝૂઠે ઉઝર આતે થે ઔર મૈં કેહતા થા કે કલકો કૌન-સા ઉઝર બયાન કરકે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગુસ્સેસે જાન બચા લૂં ઔર ઈસ બારેમેં મૈંને અપને ઘરાને કે હર સમઝદાર આદમીસે મશ્વરા લિયા.

જબ મુઝે યેહ કહા ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બસ આને હી વાલે હૈં, તો ઈધર-ઉધર કે સબ ગલત ખયાલ છટ ગએ ઔર મૈંને સમઝ લિયા કે ઝૂઠ બોલકર મૈં અપની જાન નહીં બચા સકતા હૂં ઔર મૈંને ફૈસલા કર લિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં સચ્ચી બાત અર્ઝ કરૂંગા.

ચુનાંચે આપ તશરીફ લે આએ. જબ આપ સફરસે તશરીફ લાયા કરતે, તો સબસે પેહલે મસ્જિદમેં તશરીફ લે જાતે ઔર દો રકઅત નમાઝ અદા ફરમાતે, ફિર લોગોંસે મિલનેકે લિયે બૈઠ જાતે. ચુનાંચે આદતકે મુતાબિક નમાઝસે ફારિગ હોકર આપ જબ મસ્જિદમેં બૈઠ ગએ તો ઈસ લડાઈસે પીછે રેહ જાને વાલે લોગ આપકી ખિદમતમેં આએ ઔર કસમેં ખાકર અપને ઉઝર બયાન કરને લગે. ઉનકી તા'દાદ અસ્સીસે ઝયાદા થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે ઝાહિર હાલકો કુબૂલ ફરમા લિયા ઔર ઉનકો બૈઅત ફરમાયા, ઔર ઉનકે લિયે ઈસ્તગ્ફાર કિયા ઔર ઉનકે બાતિનકો અલ્લાહકે સુપુર્દ કિયા.

ચુનાંચે મૈં ભી આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. જબ મૈંને આપકો સલામ કિયા તો આપ નારાઝીકે અંદાઝમેં મુસ્કરાએ, ફિર ફરમાયા, આઓ. ચુનાંચે મૈં ચલકર આપકે સામને બૈઠ ગયા.

આપને મુઝે ફરમાયા, તુમ પીછે ક્યૂં રેહ ગએ ? ક્યા તુમને સવારિયાં નહીં ખરીદ રખી થીં ?

મૈંને કહા, જી હાં, અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં દુન્યા વાલોંમેં સે કિસીકે પાસ ઈસ વક્ત હોતા તો મૈં ઉસકે ગુસ્સેસે માકૂલ ઉઝરકે સાથ જાન બચા લેતા, ક્યૂંકે અલ્લાહને મુઝે ઝોરદાર બાત કરનેકા સલીકા દે રખા હૈ, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે મા'લૂમ હૈ કે અગર આજ મૈં આપસે ગલતબયાની કરકે આપકો રાઝી કર લૂં તો અલ્લાહ (આપકો સહી હકીકત બતાકર) બહોત જલ્દ મુઝસે નારાઝ કર દેંગે ઔર અગર મૈં આપસે સચ બોલ દૂંગા, તો અગરચે આપ ઈસ વક્ત મુઝસે નારાઝ હો જાએંગે, લેકિન મુઝે અલ્લાહસે ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ મુઝે મઆફ કર દેંગે. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે કોઈ ઉઝર નહીં થા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ બાર જો આપસે પીછે રેહ ગયા થા, મૈં ઈસ વક્ત જિતના તાકતવર ઔર માલદાર થા, ઈસસે પેહલે કભી ઈતના નહીં થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ આદમીને સચ કહા હૈ ઔર આપને ફરમાયા, અચ્છા, ઉઠ જાઓ, તુમ્હારા ફૈસલા અબ અલ્લાહ હી ખૂદ કરેંગે. ચુનાંચે મૈં વહાંસે ઉઠા, તો (મેરે કબીલા) બનૂ સલમા કે બહોતસે લોગ એકદમ ઉઠે ઔર મેરે પીછે હો લિયે ઔર ઉન્હોંને મુઝસે કહા, હમેં નહીં મા'લૂમ કે તુમને ઈસસે પેહલે ગુનાહ કિયા હો ઔર તુમસે ઈતના નહીં હો સકા કે જૈસે ઔર પીછે રેહ જાનેવાલોંને ઉઝર પેશ કિયે, તુમ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઉઝર પેશ કર દેતે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તુમ્હારે લિયે ઈસ્તગ્ફાર ફરમાના તુમ્હારે લિયે કાફી હો જાતા.

અલ્લાહકી કસમ ! વોહ લોગ મુઝે મલામત કરતે રહે, યહાં તક કે મેરા ઈરાદા હો ગયા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ જાકર અપની પેહલી બાતકો ઝૂઠલા દૂં, લેકિન મૈંને ઉનસે પૂછા, ક્યા ઐસા મા'મલા મેરે અલાવા કિસી ઔર કે સાથ ભી પેશ આયા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, ઔર દો આદમિયોંકે સાથ ભી પેશ આયા હૈ. ઉન્હોંને ભી વહી બાત કહી હૈ, જો તુમને કહી હૈ ઔર ઉનસે ભી વહી કહા ગયા હૈ, જો તુમસે કહા ગયા હૈ.

મૈંને પૂછા, વોહ દોનોં કૌન હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, મુરારહ બિન રબીઅ અમરી ઔર હિલાલ બિન ઉમૈયા વાકિફી. ચુનાંચે ઉન્હોંને મેરે સામને ઐસે દો આદમિયોંકા નામ લિયા જો બદરકી લડાઈમેં શરીક હુએ થે. વોહ દોનોં મેરે શરીકે હાલ હૈં.

જબ ઉન લોગોંને ઈન દોનોંકા મેરે સામને નામ લિયા, તો મૈં વહાં સે ચલા ગયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સાથ ન જાને વાલોંમેં સે હમ તીનોંસે બાત કરને સે, મુસલમાનોંકો રોક દિયા ગયા. ચુનાંચે લોગોંને હમસે બોલના છોડ દિયા ઔર સારે લોગ

હમારે લિયે બદલ ગએ, યાહાં તક કે મુઝે ઝમીન બદલી હુઈ નઝર આને લગી કે યેહ વોહ ઝમીન નહીં હે જિસે મૈં પેહલેસે પેહચાનતા હૂં.

હમને પચાસ દિન ઈસી હાલમેં ગુઝારે. મેરે દોનોં સાથી તો આજિઝ બનકર ઘર બૈઠ ગએ ઔર વોહ રોતે રેહતે થે. મૈં ઈન સબમેં જવાન ઔર ઝયાદા તાકતવર થા, ઈસલિયે મૈં બાહિર આતા થા ઔર મુસલમાનોંકે સાથ નમાઝમેં શરીક હોતા થા ઔર બાઝારોંમેં ચલતા ફિરતા થા ઔર કોઈ મુઝસે બાત નહીં કરતા થા. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર આપકો સલામ કરતા. આપ નમાઝકે બા'દ અપની જગહ બૈઠે હુએ હોતે થે ઔર મૈં દિલમેં કેહતા થા કે મેરે સલામકે જવાબમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હોંઠ હિલે હૈં યા નહીં.

ફિર મૈં આપકે કરીબ હી નમાઝ પળ્હને લગ જાતા ઔર નઝર ચુરાકર આપકો દેખતા રેહતા, (કે આપ ભી મુઝે દેખતે હૈં યા નહીં.) જબ મૈં નમાઝમેં મશગૂલ હો જાતા, તો આપ મુઝે દેખને લગ જાતે ઔર જબ મૈં આપકી તરફ મુતવજ્જેહ હોતા તો દૂસરી તરફ મુંહ ફેર લેતે.

જબ લોગોંકો ઈસ તરહ કતરાતે હુએ બહોત દિન હો ગએ, તો (તંગ આકર એક દિન) મૈં ચલા ઔર હઝરત અબૂ કતાદહ (રદિ.) કે બાગકી દીવાર પર ચળ્હ ગયા, વોહ મેરે ચચેરે ભાઈ થે ઔર મુઝે ઉનસે સબસે ઝયાદા મુહબ્બત થી. મૈંને ઉનકો સલામ કિયા. અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને મેરે સલામકા જવાબ ન દિયા.

મૈંને કહા, અય અબૂ કતાદહ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હે કે મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલસે મુહબ્બત કરતા હૂં ?

વોહ ખામોશ રહે. મૈંને ઉનકો દોબારા અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછા, વોહ ફિર ખામોશ રહે. જબ મૈંને ઉનસે તીસરી બાર પૂછા, તો ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ ઝયાદા જાનતે હૈં.

યેહ સુનતે હી મેરી આંખોંસે આંસૂ નિકલ આએ ઔર વહાંસે લૌટ આયા. યહાં તક કે ફિર દીવાર પર (વાપસીકે લિયે) ચળ્હા. ઈસી દૌરાન એક દિન મદીનાકે બાઝારમેં જા રહા થા કે એક નબતી કો જો મુલ્કે શામસે મદીના ગલ્લા (અનાજ) બેચને આયા થા યેહ કેહતે હુએ સુના કે કૌન મુઝે કઅબ બિન માલિક કા પતા બતાએગા ?

લોગ મેરી તરફ ઈશારા કરને લગે. વોહ મેરે પાસ આયા ઔર ગસ્સાનકે બાદશાહકા ખત મુઝે દિયા, જો એક રેશમી કપડેમેં લિપટા હુવા થા. ઉસમેં લિખા હુવા થા કે "મુઝે મા'લૂમ હુવા હે કે તુમ્હારે આકાને તુમ પર ઝુલ્મ કર રખા હૈ, અલ્લાહ તુમ્હેં ઝિલ્લતકી જગહ ન રખે ઔર તુમ્હેં બરબાદ ન કરે, તુમ હમારે પાસ આ જાઓ, હમ તુમ્હારા હર તરહ ખયાલ કરેંગે."

જબ મૈંને ખત પળ્હા, તો મૈંને કહા કે યેહ એક ઔર મુસીબત આ ગઈ (કે મુઝે ઈસ્લામસે હટાનેકી તદબીરેં હોને લગીં), મૈંને ઈસ ખતકો લે જાકર એક તન્નૂરમેં ફૂંક દિયા.

પચાસમેં સે ચાલીસ દિન ઈસી હાલમેં ગુઝરે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કાસિદ મેરે પાસ આયા ઔર ઉસને મુઝસે કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં હુક્મ દે રહે હૈં કે તુમ અપની બીવીસે અલગ હો જાઓ.

મૈંને કહા, ઉસે તલાક દે દૂં યા કુછ ઔર કરૂં ?

ઉસને કહા, નહીં (તલાક ન દો), બલકે ઉસસે અલગ રહો. ઉસકે કરીબ ન જાઓ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે દોનોં સાથિયોંકે પાસ યેહી પૈગામ ભેજા. મૈંને અપની બીવીસે કહા, તૂ અપને મૈકે ચલી જા. જબ તક અલ્લાહ ઈસકા ફૈસલા ન ફરમાએં, વહીં રેહના.

હઝરત હિલાલ બિન ઉમૈયાકી બીવીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હિલાલ બિન ઉમૈયા બિલ્કુલ બૂળ્હે આદમી હૈં, ઉનકા કોઈ ખિદમત કરને વાલા ભી નહીં હૈ (અગર મૈં ઉન્હેં છોડકર ચલી ગઈ) તો વોહ હલાક હો જાએંગે. ક્યા આપ ઈસે નાગવાર સમઝતે હૈં કે મૈં ઉનકી ખિદમત કરતી રહૂં ?

આપને ફરમાયા, "નહીં," બસ વોહ તુમ્હારે કરીબ ન આએં.

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! ઈસકી તરફ તો ઉનકા ઝુકાવ ભી નહીં. જિસ દિનસે યેહ વાકિઆ પેશ આયા હૈ, આજ તક ઉનકા વક્ત રોતે હી ગુઝર રહા હૈ. મુઝસે ભી મેરે ખાનદાનકે કુછ લોગને કહા કે જૈસે હિલાલ બિન ઉમૈયાને અપની બીવીકી ખિદમતકી ઈજાઝત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લે લી હૈ, તુમ ભી અપની બીવીકે બારે મેં ઈજાઝત લે લો.

મૈંને કહા, નહીં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસકી ઈજાઝત નહીં લૂંગા, ક્યા પતા મૈં ઈસકી ઈજાઝત લેને જાઉં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ક્યા ફરમા દેં ઔર મૈં જવાન આદમી હૂં (મૈં અપને કામ ખૂદ કર સકતા હૂં.)

ઈસ હાલમેં દસ દિન ઔર ગુઝરે, હમસે બાતચીત છુટે હુએ પૂરે પચાસ દિન હો ગએ, પચાસવેં દિનકી સુબહકી નમાઝ પળ્હકર મૈં અપને એક ઘરકી છત પર બૈઠા હુવા થા ઔર મેરા યેહ હાલ થા કે જિસકા અલ્લાહને ઝિક્ર ફરમાયા હૈ, ઝિંદગી દૂભર (મુશ્કિલ) હો રહી થી ઔર કુશાદગી કે બાવજૂદ ઝમીન મુઝ પર તંગ હો ચુકી થી કે ઈતનેમેં મૈંને એક પુકારને વાલેકી આવાઝકો સુના જો સલઅ પહાડી પર ચળ્હકર ઊંચી આવાઝસે કેહ રહા થા, અય કઅબ ! તુમ્હેં ખુશખબરી હો.

મૈં એકદમ સજ્દેમેં ગિર ગયા ઔર સમઝ ગયા કે કુશાદગી આ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફજરકી નમાઝ પળ્હકર લોગોંમેં હમારી તૌબાકે કુબૂલ હોનેકા એ'લાન ફરમાયા, લોગ હમેં ખુશખબરી દેને કે લિયે ચલ પડે ઔર બહોતસે લોગોંને મેરે દોનોં સાથિયોંકો જાકર ખુશખબરી દી. એક આદમી ઘોડા દૌડાતા હુઆ મેરે પાસ આયા. (યેહ હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) થે.)

કબીલા અસ્લમ કે એક આદમીને તેઝીસે દૌડકર પહાડીસે આવાઝ દી ઔર આવાઝ ઘોડેસે પેહલે પહોંચ ગઈ. (યેહ હઝરત હમઝા બિન અમ્ર અસ્લમી (રદિ.) થે) ઔર જિસ આદમીકી મૈંને આવાઝ સુની થી, જબ વોહ મુઝે ખુશખબરી દેને આયા, તો મૈંને ઉસે અપને દોનોં કપડે ઉતારકર (ખુશખબરી દેનેકી ખુશીમેં) દે દિયે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ વક્ત

મેરે પાસ ઈનકે અલાવા ઔર કોઈ કપડે નહીં થે. ચુનાંચે મૈંને કિસીસે દો કપડે માંગે ઔર ઉન્હેં પેહનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિરીકે લિયે ચલ પડા. રાસ્તેમેં લોગ મુઝે ગિરોહ-દર-ગિરોહ મિલતે ઔર તૌબા કુબૂલ હોનેકી મુબારકબાદ દેતે ઔર કેહતે કે તુમ્હેં મુબારક હો. અલ્લાહને તુમ્હારી તૌબા કુબૂલ ફરમા લી.

જબ મૈં મસ્જિદમેં પહોંચા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં બૈઠે હુએ થે ઔર આપકે આસ-પાસ લોગ બૈઠે હુએ થે. મુઝે દેખકર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) મેરી તરફ લપકે. ઉન્હોંને મુઝસે મુસાફહા કિયા ઔર મુઝે મુબારકબાદ દી. અલ્લાહકી કસમ! મુહાજિરીનમેં સે ઉનકે અલાવા ઔર કોઈ ભી મેરી તરફ ખડે હોકર નહીં આયા ઔર હઝરત તલ્હાકા યેહ અંદાઝ મૈં કભી નહીં ભૂલ સકતા.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મૈંને સલામ કિયા ઔર ખુશીસે આપકા ચેહરા ચમક રહા થા, તો આપને ફરમાયા કે જબસે તુમ પૈદા હુએ હો, ઉસ વક્તસે લેકર અબ તક જો સબસે બેહતરીન દિન તુમ્હારે લિયે આયા હૈ, મૈં તુમ્હેં ઉસકી ખુશખબરી દેતા હૂં.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ આપકી તરફસે હૈ યા અલ્લાહકી તરફ સે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે અલ્લાહકી તરફ સે હૈ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખુશ હોતે તો આપકા ચેહરા ચમકને લગ જાતા થા ઔર ઐસા લગતા થા કે ગોયા ચાંદકા ટુકડા હૈ ઔર આપકે ચેહરેસે હી હમેં આપકી ખુશીકા પતા ચલ જાતા થા.

જબ મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને બૈઠ ગયા, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરી તૌબાકી તક્મીલ યેહ હૈ કે મેરી સારી જાયદાદ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકે નામ પર સદકા હૈ, ઉસમેં સે અપને પાસ કુછ નહીં રખૂંગા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, અપને પાસ ભી કુછ રખ લો. યેહ તુમ્હારે લિયે ઝયાદા બેહતર હૈ.

મૈંને કહા, મેરા જો હિસ્સા ખૈબરમેં હૈ, મૈં વોહ અપને પાસ રખ લેતા હૂં ઔર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહને મુઝે સચ બોલનેકી વજહસે નજાત દી હૈ, ઈસલિયે મેરી તૌબાકી તક્મીલ યેહ હૈ કે મૈં અહદ કરતા હૂં કે જબ તક ઝિંદા રહૂંગા, હમેશા સચ બોલૂંગા. જબસે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને સચ બોલા હૈ, ઉસ વક્તસે લેકર અબ તક મેરે ઈલ્મકે મુતાબિક કોઈ મુસલમાન ઐસા નહીં હૈ જિસ પર અલ્લાહને ઐસા બેહતરીન ઈન્આમ કિયા હૈ, ઔર જબ સે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે સચ બોલને કા અહદ કિયા હૈ, ઉસ દિન સે લેકર આજ તક મૈંને કભી ઝૂઠ બોલનેકા ઈરાદા નહીં કિયા ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે આગે ભી અલ્લાહ મુઝે ઝૂઠસે બચાએંગે ઔર અલ્લાહને અપને રસૂલ પર ઈસ મૌકે પર યે આયતેં ઉતારીં...

لَّقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ ... وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

લકત્તાબલ્લાહુ અલન્નબિય્યિ વલ્ મુહાજિરીન વલ્ અન્સારિ ... વ કૂનૂ મઅસ્સાદિકીન

"અલ્લાહ મહેરબાન હુવા નબી પર ઔર મુહાજિરોં ઔર અન્સાર પર." સે લેકર "ઔર રહો સાથ સચ્ચોં કે." તક

અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ્લામકી હિદાયત કી નેઅમતકે બા'દ મેરે નઝદીક અલ્લાહકી સબસે બડી નેઅમત યેહ નસીબ હુઈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને સચ બોલા ઔર ઝૂઠ નહીં બોલા. અગર મૈં ઝૂઠ બોલ દેતા, તો મૈં ભી ઝૂઠ બોલને વાલોંકી તરહ હલાક હો જાતા, ક્યૂંકે અલ્લાહને વહી ઉતરતે વક્ત ઝૂઠ બોલને વાલોંકે બારેમેં બડી સખ્ત બાતેં ઈર્શાદ ફરમાઈ હૈં. અલ્લાહને ફરમાયા..

سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ... فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

સયહલિફૂન બિલ્લાહિ લકુન ઈઝન્કલબતુમ ઈલયહિમ લિતુઅરિદૂ અન્હુમ ... ફઈન્નલ્લાહ લા યરદા અનિલ કવ્મિલ્ ફાસિકીન.

"અબ કસમેં ખાએંગે અલ્લાહકી તુમ્હારે સામને, જબ તુમ ફિરકર જાઓગે ઉનકી તરફ, તાકે તુમ ઉનસે દરગુઝર કરો, સો તુમ દરગુઝર કરો, બેશક વોહ લોગ પલીદ હૈં ઔર ઉનકા ઠિકાના દોઝખ હૈ. બદલા હૈ ઉનકે કામોં કા. વોહ લોગ કસમેં ખાએંગે તુમ્હારે સામને, તાકે તુમ ઉનસે રાઝી હો જાઓ, સો અગર તુમ રાઝી હો ગએ ઉનસે, તો અલ્લાહ રાઝી નહીં હોતા નાફરમાન લોગોં સે."

હઝરત કઅબ ફરમાતે હૈં કે જિન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઝૂઠી કસમેં ખાકર અપને ઝૂઠે ઉઝર પેશ કિયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં કુબૂલ કર લિયા ઔર ઉનકો બૈઅત ભી ફરમાયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે ઈસ્તગ્ફાર ભી ફરમાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હમ તીનોંકા મા'મલા ઉન લોગોંકે પીછે ડાલ દિયા, યહાં તક કે ઈસ બારેમેં અલ્લાહ હી ને ફૈસલા ફરમાયા. ઈસલિયે અલ્લાહને જો યેહ ફરમાયા હૈ..

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا **વઅલષ્ષલાતિલ્લઝીન ખુલ્લિફૂ**

ઈસસે મુરાદ હમ તીનોંકા લડાઈસે પીછે રેહ જાના નહીં હૈ, બલકે ઈસસે મુરાદ યેહ હૈ કે જિન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને કસમેં ખાઈ ઔર આપકે સામને ઝૂઠે ઉઝર રખે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો કુબૂલ ફરમા લિયા, ઉનકા ફૈસલા તો ઉસી વક્ત હો ગયા ઔર હમ તીનોંકે મા'મલેકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પીછે ડાલ દિયા ઔર હમારા ફૈસલા બા'દમેં હુવા.[૧]

---

૧ બિદાયા ૫-૨૩, તર્ગીબ ૪-૩૬૬, બૈહકી ૯-૩૩

જિહાદ કો છોડકર ઘર-બાર ઔર કારોબાર મેં લગ જાનેવાલોં કો ધમકી

હઝરત અબૂ ઈમરાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ કુસ્તુન્તુન્યા મેં થે ઔર મિસર વાલોંકે અમીર હઝરત ઉક્બા બિન આમિર (રદિ.) થે ઔર શામ વાલોંકે અમીર હઝરત ફઝાલા બિન ઉબૈદ (રદિ.) થે. ચુનાંચે (કુસ્તુન્તુન્યા) શહરસે રૂમિયોંકી એક બહોત બડી ફૌજ બાહિર નિકલી. હમ ઉનકે સામને સફ બનાકર ખડે હો ગએ. એક મુસલમાનને રૂમિયોં પર ઈસ ઝોરસે હમલા કિયા કે વોહ ઉનમેં ઘુસ ગયા ઔર ફિર ઉનમેંસે નિકલકર હમારે પાસ વાપસ આ ગયા. યેહ દેખકર લોગ ચિલ્લાએ ઔર કુર્આન મજીદ કી આયત...

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ વલા તુલ્કૂ બિઅય્દિકુમ ઈલત્તહલૂકહ

કો સામને રખકર કેહને લગે, સુબ્હાનલ્લાહ ! ઈસ આદમીને અપને આપકો ખૂદ અપને હાથોં હલાકતમેં ડાલ દિયા.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) ખડે હોકર ફરમાને લગે, અય લોગો ! તુમ ઈસ આયતકા યેહ મતલબ સમઝતે હો (કે દુશ્મનોંમેં ઘુસ જાના હલાકત હૈ) યેહ આયત તો હમ અન્સાર કે બારેમેં ઉતરી થી ઔર ઈસકી શક્લ યેહ હુઈ કે જબ અલ્લાહને અપને દીનકો ઈઝ્ઝત દે દી ઔર ઉસકે મદદગારોંકી તા'દાદ બહોત હો ગઈ, તો હમ લોગોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે છુપકર આપસમેં યેહ કહા કે હમારી ઝમીનેં ખરાબ હો ગઈ. અબ હમેં કુછ દિનોં લગાતાર (મદીનાસે) ઠહેરકર અપની ખરાબ કી હુઈ ઝમીનોંકો ઠીક કર લેના ચાહિયે. ઈસ પર અલ્લાહને હમારે ઈસ ઈરાદેકો રદ્દ ફરમાતે હુએ યેહ આયત ઉતારી....

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

વ અન્ફિકૂ ફી સબીલિલ્લાહિ વલા તુલ્કૂ બિઅય્દિકુમ ઈલત્તહલૂકહ

"ઔર ખર્ચ કરો અલ્લાહકી રાહમેં ઔર ન ડાલો અપની જાન હલાકતમેં." ઈસલિયે હલાકત તો ઈસમેં થી કે હમ ઝમીનોંમેં ઠહેરકર ઉન્હેં ઠીક કરના ચાહતે થે. ચુનાંચે હમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલને ઔર લડાઈમેં જાને કા હુક્મ દિયા ગયા ઔર હઝરત અબૂ અય્યૂબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લડાઈ ફરમાતે રહે, યહાં તક કે ઉસી રાતમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા.[૧]

હઝરત અબૂ ઈમરાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ કુસ્તુન્તુન્યા શહરમેં દુશ્મનસે લડને ગએ ઔર જમાઅત કે અમીર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ખાલિદ બિન વલીદ થે ઔર રૂમી ફૌજ શહરકી દીવારસે કમર લગાએ હુએ ખડી થી. એક મુસલમાનને દુશ્મન પર ઝોરસે હમલા કિયા.

---

૧ બૈહકી ૯-૪૫

લોગોંને ઉસસે કહા, રૂક જાઓ, રૂક જાઓ. લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ ! યેહ આદમી અપને હાથોં અપને આપકો હલાકતમેં ડાલ રહા હૈ.

ઈસ પર હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ આયત તો હમ અન્સારકે બારેમેં ઉતરી થી. જબ અલ્લાહને અપને નબી કી મદદ ફરમાઈ ઔર ઈસ્લામકો ગાલિબ ફરમા દિયા, તો હમને આપસમેં કહા, આઓ હમ અપની ઝમીનોંમેં ઠહેરકર ઉન્હેં ઠીક કર લેં, ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી...

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

વ અન્ફિકૂ ફી સબીલિલ્લાહિ વલા તુલ્કૂ બિઅયૂદિકુમ ઈલત્તહલૂકહ

તો હમારા અપને હાથોં ખૂદ કો હલાકતમેં ડાલનેકા મતલબ યેહ થા કે હમ ઝમીનોંમેં ઠહેરકર ઉન્હેં ઠીક કરનેમેં લગ જાતે ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેકે જિહાદકો છોડ દેતે.

હઝરત અબૂ ઈમરાન ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ (ઝિંદગી ભર) અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતે રહે, યહાં તક કે કુસ્તુન્તુન્યામેં દફન હો ગએ.[૧]

હઝરત અબૂ ઈમરાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુહાજિરીનમેં સે એક સાહબને કુસ્તુન્તુન્યામેં દુશ્મનકી સફ પર ઐસા ઝોરદાર હમલા કિયા કે ઉસે ચીરકે પાર ચલે ગએ ઔર હમારે સાથ હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી (રદિ.) ભી થે. કુછ લોગોંને કહા કે ઈસ આદમીને તો અપને આપકો અપને હાથોં હલાકતમેં ડાલ દિયા.

ઈસ પર હઝરત અબૂ અય્યૂબને ફરમાયા, હમ ઈસ આયત કો (તુમ લોગોંસે) ઝયાદા જાનતે હૈં, ક્યૂંકે યેહ આયત હમારે બારેમેં ઉતરી હૈ. હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહે, હમ આપકે સાથ તમામ લડાઈયોંમેં શરીક હુએ ઔર હમને આપકી ભરપૂર મદદ કી. જબ ઈસ્લામ ફૈલ ગયા ઔર ગાલિબ હો ગયા તો ઈસ્લામી મુહબ્બત ઝાહિર કરનેકે લિયે હમ અન્સાર જમા' હુએ ઔર હમને કહા કે અલ્લાહને હમેં અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રેહને ઔર આપકી મદદ કરનેકી દૌલતસે નવાઝા, યહાં તક કે ઈસ્લામ ફૈલ ગયા ઔર ઈસ્લામ વાલે ઝયાદા હો ગએ ઔર હમને આપકો, અપને ખાનદાન, ઘર-બાર, માલો ઔલાદ સબસે આગે રખા અબ લડાઈયોંકા સિલસિલા ભી બંદ હો ગયા. અબ હમ અપને ઘરવાલોંમેં વાપસ જાતે હૈં ઔર ઉનમેં રહા કરેંગે. (ઔર હમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં બાહિર કુછ દિનોં તક નહીં જાએંગે.) ચુનાંચે હમારે બારેમેં યેહ આયત ઉતરી....

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

વ અન્ફિકૂ ફી સબીલિલ્લાહિ વલા તુલ્કૂ બિઅયૂદિકુમ ઈલત્તહલૂકહ

ઈસલિયે ઘર-બાર ઔર કારોબાર, માલો ઔલાદમેં ઠહેર જાને ઔર જિહાદ છોડ દેનેમેં હલાકત થી.[૨]

---

૧ બૈહકી ૯-૯૯
૨ ઈબ્ને કસીર ૧-૨૨૯

જિહાદ છોડકર ખેતી-બાડી મેં લગ જાનેવાલોં કો ધમકી ઔર ડરાવા

હઝરત યઝીદ બિન અબી હબીબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ખબર મિલી કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુર અનુસી (રદિ.) ને મુલ્કે શામમેં ખેતીકા કામ શુરૂ કર દિયા હૈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે વોહ ઝમીન લે લી ઔર દૂસરોંકો દે દી ઔર ફરમાયા જો ઝિલ્લત ઔર ખ્વારી ઈન બડે લોગોંકી ગરદનમેં પડી હુઈ થી, તુમને જાકર વોહ અપની ગરદનમેં ડાલ લી.[1]

હઝરત યહયા બિન અમ્ર શૈબાની (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે પાસસે યમન કે કુછ આદમી ગુઝરે ઔર ઉન્હોંને ઉનસે પૂછા કે આપ ઉસ આદમીકે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં કે જો મુસલમાન હુવા ઉસકા ઈસ્લામ બહોત અચ્છા સાબિત હુવા, ફિર ઉસને હિજરત કી ઔર ઉસકી હિજરત ભી બડી ઉમ્દા હુઈ, ફિર ઉસને બેહતરીન તરીકેસે જિહાદ કિયા, ફિર યમન અપને માં-બાપકે પાસ આકર ઉનકી ખિદમતમેં ઔર ઉનકે સાથ અચ્છા બરતાવ કરનેમેં લગ ગયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્રને ફરમાયા, તુમ ઉસકે બારેમેં ક્યા કેહતે હો ? ઉન્હોંને કહા, હમારા ખયાલ યેહ હૈ કે યેહ ઉલટે-પાંવ ફિર ગયા હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહને ફરમાયા, નહીં, બલકે યેહ તો જન્નતમેં જાએગા. મૈં તુમ્હેં બતાતા હૂં કે ઉલટે પાંવ ફિરને વાલા કૌન હૈ ? યેહ વોહ આદમી હૈ કે જો મુસલમાન હુવા ઔર ઉસકા ઈસ્લામ બહોત અચ્છા સાબિત હુવા ઔર ઉસને હિજરત કી ઔર ઉનકી હિજરત બડી અચ્છી હુઈ, ફિર ઉસને બેહતરીન તરીકેસે જિહાદ કિયા, ફિર ઉસને નબતી કાફિરસે ઝમીન લેનેકા ઈરાદા કિયા ઔર વોહ નબતી કાફિર ઝમીનકા જિતના ટૈક્સ દિયા કરતા થા, ઔર ઈસ્લામી ફૌજકે લિયે જિતના માહાના ખર્ચા દિયા કરતા થા, ઉસને વોહ ઝમીન ભી લે લી ઔર યેહ ટૈક્સ ઔર ખર્ચા ભી અપને ઝિમ્મે લે લિયા ઔર ફિર ઈસ ઝમીનકો આબાદ કરનેમેં લગ ગયા ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેકા જિહાદ છોડ દિયા. યેહ આદમી ઉલટે-પાંવ ફિરને વાલા હૈ.[2]

ફિત્ના ખત્મ કરને કે લિયે અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ખૂબ તેઝી સે ચલના

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હમ લોગ ફૌજમેં એક ગઝવામેં ગએ હુએ થે, એક મુહાજિરીને એક અન્સારીકો પીઠ પર મુક્કા માર દિયા.

---

૧ ઈસાબા ૩-૮૮
૨ હુલીયા ૧-૨૯૧

અન્સારી ને કહા, અય અન્સાર ! મેરી મદદકે લિયે આઓ ઔર મુહાજિરી ને ભી કહા, અય મુહાજિરીન ! મેરી મદદકે લિયે આઓ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યે આવાઝેં સુન લીં ઔર ફરમાયા, યેહ જાહિલિયતકે ઝમાને વાલી બાતેં ક્યૂં હો રહી હૈ ?

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! એક મુહાજિરીને અન્સારીકી પીઠ પર મુક્કા માર દિયા.

આપને ફરમાયા, ઈન બાતોં કો છોડો, યે તો બદબૂદાર બાતેં હૈં.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય (મુનાફિક) ને યે બાતેં સુનકર કહા, ક્યા ઈન મુહાજિરોંને હમારે આદમીકો દબાકર અપને આદમીકો ઉપર કિયા હૈ ? ગૌર સે સુનો, અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ મદીના વાપસ ચલે ગએ તો ઈઝઝત વાલા વહાંસે ઝિલ્લત વાલેકો નિકાલ બાહિર કરેગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ બાત પહોંચ ગઈ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે ઈજાઝત દેં, તો મૈં ઉસ મુનાફિકકી ગરદન ઉડા દેતા હૂં.

આપને ફરમાયા, ઉસે રેહને દો. (ઉસે કત્લ કરનેસે) કહીં લોગોંમેં યેહ મશહૂર ન હો જાએ કે મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) અપને સાથિયોંકો કત્લ કર દેતે હૈં. જબ મુહાજિરીન શુરૂમેં મદીના આએ થે, ઉસ વક્ત અન્સારકી તા'દાદ મુહાજિરીનસે ઝયાદા થી. બા'દ મેં મુહાજિરોંકી તા'દાદ ઝયાદા હો ગઈ.[૧]

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર ઔર હઝરત અમ્ર બિન સાબિત અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુરયસીઅ કી લડાઈમેં તશરીફ લે ગએ. યેહ વહી લડાઈ હૈ જિસમેં આપને મનાત બૂતકો ગિરાયા થા. યેહ બૂત કફા મુશલ્લલ નામકી જગહ ઔર સમન્દરકે બીચમેં થા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો ભેજા થા ઔર ઉન્હોંને જાકર મનાત બૂત તોડા થા.

ઈસ લડાઈમેં દો મુસલમાન આપસમેં લડ પડે. એક મુહાજિરીનમેં સે થે ઔર દૂસરે કબીલા બહઝ કે થે. યેહ કબીલા અન્સારકા દોસ્ત થા. મુહાજિરી ઉસ બહઝીકો ગિરાકર ઉસ પર ચળ્હ બૈઠે.

ઉસ બહઝી આદમી ને કહા, અય અન્સારકે લોગો ! ઈસ પર કુછ અન્સારી લોગ ઉસકી મદદ કો આ ગએ. ઔર ઉસ મુહાજિરીને કહા, અય મુહાજિરીનકી જમાઅત ! ઈસ પર કુછ મુહાજિરીન ઉસકી મદદ કો આએ.

ઈસ તરહ ઉન મુહાજિરીન ઔર અન્સારકે બીચમેં કુછ લડાઈ-સી હો ગઈ. ફિર લોગોંને બીચ- બચાવ કરા દિયા. ફિર સારે મુનાફિક ઔર દિલોંમેં ખોટ રખને વાલે લોગ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ મુનાફિકકે પાસ જાકર કેહને લગે, પેહલે તો તુમસે બડી ઉમ્મીદેં થીં, ઔર તુમ હમારી તરફસે બોલા કરતે થે, અબ તુમ ઐસે હો ગએ હો કે કિસીકો ન નુક્સાન પહોંચા સકતે હો ઔર ન નફા. ઈન જલાબીબ યા'ની એરે-ગૈરે લોગોંને હમારે

---

૧ ઈબ્ને કસીર ૪-૩૭૦

ખિલાફ એક દૂસરેકી ખૂબ મદદ કી. મુનાફિકીન હર નયે હિજરત કરકે આનેવાલેકો જલાબીબ યા'ની એરા-ગૈરા કહા કરતે થે. અલ્લાહકે દુશ્મન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય ને કહા, અલ્લાહકી કસમ! અગર હમ મદીના ચલે ગએ તો ઈઝઝત વાલા વહાંસે ઝિલ્લત વાલેકો નિકાલ દેગા.

મુનાફિકોંમેં સે માલિક બિન દુખશુન ને કહા, ક્યા મૈંને તુમસે નહીં કહા થા કે જો લોગ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જમા' હૈં, ઉન પર ખર્ચ ન કરો, તાકે યે સબ ઈધર-ઉધર બિખર જાએં.

યે સબ બાતેં સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ આદમી લોગોંકો ફિત્નામેં ડાલ રહા હૈ, મુઝે ઈજાઝત દેં, મૈં ઉસકી ગરદન ઉડા દૂં. યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય કે બારેમેં કેહ રહે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, અગર મૈં તુમ્હેં ઉસકો કત્લ કરને કા હુક્મ દૂં, તો ક્યા તુમ ઉસે કત્લ કર દોગે ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જી હાં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર આપ મુઝે ઉસકે કત્લકા હુક્મ દેં, તો મૈં ઝરૂર ઉસકી ગરદન ઉડા દૂંગા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. ફિર અન્સારકે કબીલે બનૂ અબ્દુલ અશહલ કે એક અન્સારી હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ આદમી લોગોંકો ફિત્નેમેં ડાલ રહા હૈ, આપ મુઝે ઈજાઝત દેં, મૈં ઈસકી ગરદન ઉડા દૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, અગર મૈં તુમ્હેં ઉસે કત્લ કરનેકા હુક્મ દૂં તો ક્યા તુમ ઉસે કત્લ કર દોગે ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર આપ મુઝે ઉસે કત્લ કરને કા હુક્મ દેં તો મૈં ઉસકે કાનોં કે બુન્દોં કે નીચે ગરદન પર કરારી ચોટ ઝરૂર લગાઊંગા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે લોગોંમેં એ'લાન કર દો કે અબ યહાંસે ચલેં. ચુનાંચે આપ દોપહરકે વક્ત લોગોંકો લેકર ચલ પડે ઔર સારા દિન ઔર સારી રાત ચલતે રહે ઔર અગલે દિન ભી દિન ચળ્હે તક ચલતે રહે. ફિર એક જગહ આરામ ફરમાને કે લિયે ઠહેરે, ફિર દોપહરકે વક્ત લોગોંકો લેકર ચલ પડે. જબ કફા મુશલ્લલ સે ચલે તો ચલતે હુએ તીસરા દિન હો ગયા, તબ ઉસ દિન સુબહકે વક્ત આપને પડાવ ડાલા.

જબ આપ મદીના પહોંચ ગએ, તો આપને આદમી ભેજકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાયા ઔર (ઉનકે આને પર ઉનસે) ફરમાયા, અય ઉમર ! અગર મૈં તુમ્હેં ઉસે કત્લ કર દેને કા હુક્મ દે દેતા, તો ક્યા તુમ ઉસે કત્લ કર દેતે ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જી હાં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ઉસે ઉસ દિન કત્લ કર દેતે, તો (ચૂંકે વાકિઆ તાઝા પેશ આયા થા, ઈસ વજહ સે) ઉસ વક્ત

(અન્સારકે) બહોતસે લોગ ઈસમેં અપની ઝિલ્લત મેહસૂસ કરતે ઔર અબ (ચૂંકે લગાતાર સફર કરનેકી વજહસે જઝબાત ઠંડે પડ ગએ હૈં, ઈસલિયે) અગર મૈં ઉન્હીં લોગોંકો ઉસે કત્લ કરનેકા હુક્મ દૂં, તો ઉસે વોહ ઝરૂર કત્લ કર દેંગે (ઔર અગર મૈં ઉસે વહાં કત્લ કરા દેતા) તો લોગ યેહ કેહતે કે મૈં અપને સાથિયોં પર ટૂટ પડા હૂં ઔર (ઉન્હેં ઘરોંસે નિકાલકર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લે જાતા હૂં ઔર વહાં) ઉન્હેં બાંધકર કત્લ કર દેતા હૂં. ઈસ પર અલ્લાહને યે આયતેં ઉતારીં....

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا ۗ وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ○ ...يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ

હુમુલ્લઝીન યકુલૂન લા તુન્ફિકૂ અલા મન્ ઈન્દ રસૂલિલ્લાહિ હત્તા યન્ફદ્દુ ... યકૂલૂન લઈર્જઅ્ના ઈલલ મદીનતિ

"વહી હૈં જો કેહતે હૈં, મત ખર્ચ કરો ઉન પર જો પાસ રેહતે હૈં રસૂલુલ્લાહ કે, યહાં તક કે અલગ-અલગ હો જાએં... સે લેકર ...કેહતે હૈં, અલબત્તા અગર હમ ફિર ગએ મદીના કો."[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાક ને ઈસ કિસ્સેકો તફસીલસે બયાન કિયા હૈ. ઈસમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો લેકર સારા દિન ચલતે રહે, યહાં તક કે શામ હો ગઈ ઔર સારી રાત ચલતે રહે. યહાં તક કે સુબહ હો ગઈ ઔર અગલે દિન ભી ચલતે રહે, યહાં તક કે જબ લોગોંકો ધૂપકી વજહસે તકલીફ હોને લગી, તો આપને એક જગહ પડાવ ડાલા. વહાં ઉતરતે હી (ઝયાદા થકાનકી વજહ સે) સબ એકદમ સો ગએ ઔર આપને ઐસા ઈસલિયે કિયા કે એક દિન પેહલે અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયને જો (ફિત્નોં ભરી) બાત કહી થી, લોગોંકો ઉસકે બારેમેં બાત કરને કા મૌકા ન મિલે.[૨]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ચિલ્લા પૂરા ન કરને વાલોં પર નકીર

હઝરત યઝીદ બિન અબી હબીબ કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, તુમ કહાં થે ? ઉસને કહા, મૈં સરહદકી હિફાઝત કરને ગયા થા. આપને પૂછા, તુમને વહાં કિતને દિન લગાએ ? ઉસને કહા, તીસ દિન. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને ચાલીસ દિન ક્યૂં નહીં પૂરે કર લિયે?[૩]

---

૧ ઈબ્ને કસીર ૪-૩૭૨, ફત્હુલ બારી ૮-૪૫૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૮૮
૩ બિદાયા ૪-૧૫૭

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં તીન ચિલ્લે કે લિયે જાના

હઝરત ઈબ્ને જુરૈજ ફરમાતે હૈં કે યેહ બાત મુઝે ઐસે આદમીને બતાઈ જિસે મૈં સચ્ચા સમઝતા હૂં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) (એક રાત મદીનાકી ગલિયોંમેં) ગશ્ત કર રહે થે કે આપને એક ઔરતકો યેહ શઅર પળ્હતે હુએ સુના...

تَطَاوَلَ هٰذَااللَّيۡلُ وَاسۡوَدَّ جَانِبُهٗ   وَاَرَّقَنِیۡ اَنۡ لَّا حَبِيۡبَ اُلَاعِبُهٗ

“યેહ રાત લંબી હો ગઈ હૈ ઔર ઈસકે કિનારે કાલે પડ ગએ હૈં ઔર મુઝે ઈસ વજહસે નીંદ નહીં આ રહી હૈ કે મેરા કોઈ મેહબૂબ નહીં, જિસસે મૈં ખેલૂં.”

فَلَوۡلَا حِذَارُ اللّٰهِ لَا شَیۡءَ مِثۡلُهٗ   لَزُعۡزِعَ مِنۡ هٰذَاالسَّرِيۡرِ جَوَانِبُهٗ

“અગર ઉસ અલ્લાહકા ડર ન હોતા, જિસકી મિસ્લ કોઈ ચીઝ નહીં હૈ, તો ઈસ તખ્તકે તમામ કિનારે હરકત કર રહે હોતે.”

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, તુઝે ક્યા હુવા હૈ ? ઉસને કહા કે કુછ મહીનોંસે મેરા શૌહર સફરમેં ગયા હુવા હૈ ઔર મૈં ઉસકી બહોત ઝયાદા મુશ્તાક હો ચુકી હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, કહીં તેરા બુરાઈ કા ઈરાદા તો નહીં ?

ઉસ ઔરત ને કહા, અલ્લાહ કી પનાહ !

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અપને આપકો કાબૂમેં રખો, મૈં અભી ઉસકે પાસ ડાક કા આદમી ભેજ દેતા હૂં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે બુલાનેકે લિયે આદમી ભેજ દિયા ઔર ખૂદ (અપની બેટી) હઝરત હફસા (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, મૈં તુમસે એક બાત પૂછના ચાહતા હૂં જિસને મુઝે પરેશાન કર દિયા હૈ. તુમ મેરી વોહ પરેશાની દૂર કર દો ઔર વોહ યેહ હૈ કે કિતની મુદ્દતમેં ઔરત અપને શૌહરકી મુશ્તાક હો જાતી હૈ ?

હઝરત હફસા (રદિ.) ને અપના સર ઝુકા લિયા ઔર ઉનકો શરમ આ ગઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હક બાત કો બયાન કરનેસે અલ્લાહ નહીં શરમાતે હૈં. હઝરત હફસા (રદિ.) ને અપને હાથસે ઈશારા કિયા કે તીન મહીને વરના ચાર મહીને.

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (તમામ ઈલાકોંમેં) યેહ ખત ભેજા કે ફૌજિયોંકો (ઘરસે બાહિર) ચાર મહીનેસે ઝયાદા ન રોકા જાએ (અગર ઈજાઝત લે.)[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર એક બાર રાતકે વક્ત બાહિર નિકલે. ઉન્હોંને એક ઔરતકો યેહ શઅર પળ્હતે હુએ સુના...

تَطَاوَلَ هٰذَااللَّيۡلُ وَاسۡوَدَّ جَانِبُهٗ   وَاَرَّقَنِیۡ اَنۡ لَّا حَبِيۡبَ اُلَاعِبُهٗ

“યેહ રાત લંબી હો ગઈ હૈ ઔર ઈસકે કિનારે કાલે પડ ગએ હૈં ઔર મુઝે ઈસ વજસે નીંદ નહીં આ રહી હૈ કે મેરા કોઈ મેહબૂબ નહીં હે, જિસસે મૈં ખેલૂં.”

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૩૦૮

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (અપની બેટી) હઝરત હફસા બિન્તે ઉમર (રદિ.) સે પૂછા કે ઔરત ઝયાદાસે ઝયાદા કિતને દિનોં તક અપને શૌહરસે સબ્ર કર સકતી હૈ ? હઝરત હફસાને કહા, છે મહીને તક યા ચાર મહીને તક. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં આગે કિસી ફૌજકો ઉસસે ઝયાદા (ઘરસે બાહિર) નહીં રોકૂંગા.[૧]

સહાબા (રદિ.) કા અલ્લાહ કે રાસ્તે કી ધૂલ બરદાશ્ત કરને કા શૌક

હઝરત રબીઅ ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાસ્તેમેં ઔસત દર્જે વાલી ચાલ સે તશરીફ લે જા રહે થે કે ઈતનેમેં આપને એક કુરૈશી નવજવાન કો દેખા, જો રાસ્તેસે હટકર ચલ રહા થા. આપને ફરમાયા, ક્યા યેહ ફ્લાં આદમી નહીં હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને કહા, જી હાં, વહી હૈ.

આપને ફરમાયા, ઉસે બુલાઓ. ચુનાંચે વોહ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસસે પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હો ગયા કે તુમ રાસ્તેસે હટકર ચલ રહે હો ? ઉસ નવજવાન ને કહા, મુઝે યેહ ધૂલ ગર્દ અચ્છા નહીં લગતા. આપને ફરમાયા, અરે ઈસ ધૂલસે ખૂદ કો ન બચાઓ, ક્યૂંકે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, યેહ ધૂલ તો જન્નતકી (ખાસ કિસ્મકી) ખુશબૂ હૈ.[૨]

હઝરત અબુલ મુસબ્બહ મકરઇ કેહતે હૈં કે એક બાર હમ લોગ રૂમકે ઈલાકેમેં એક જમાઅતકે સાથ ચલે જા રહે થે, જિસકે અમીર હઝરત માલિક બિન અબ્દુલ્લાહ ખસઅમી (રદિ.) થે કે ઈતને મેં હઝરત માલિક, હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ કે પાસસે ગુઝરે જો કે અપને ખચ્ચરકો આગેસે પકડે હુએ ચલે જા રહે થે.

ઉનસે હઝરત માલિકને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! આપ સવાર હો જાએં. અલ્લાહને આપકો સવારી દી હૈ. હઝરત જાબિર ને કહા, મૈંને અપની સવારી કો ઠીક હાલતમેં રખા હુવા હૈ ઔર મુઝે અપની કૌમસે સવારી લેને કી ઝરૂરત નહીં હૈ, લેકિન મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસ આદમીકે દોનોં કદમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ધૂલ સે સન જાએંગે, અલ્લાહ ઉસ પર દોઝખકી આગ હરામ કર દેંગે.

હઝરત માલિક વહાંસે આગે ચલ દિયે. જબ ઈતની દૂર પહોંચ ગએ, જહાં સે હઝરત જાબિર (રદિ.) કો આવાઝ સુનાઈ દે, તો હઝરત માલિકને ઊંચી આવાઝ સે કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ! આપ સવાર હો જાએં, ક્યૂંકે અલ્લાહને આપકો સવારી દી હૈ.

---

૧ બૈહકી ૯-૨૯
૨ હૈસમી ૫-૨૮૭

હઝરત જાબિર હઝરત માલિકકા મક્સદ સમઝ ગએ (કે હઝરત માલિક ચાહતે હૈં કે હઝરત જાબિર ઊંચી આવાઝસે જવાબ દેં, તાકે જમાઅતકે તમામ લોગ સુન લેં.)

ઈસ પર હઝરત જાબિર (રદિ.) ને ઊંચી આવાઝસે જવાબ દિયા કે મૈંને અપની સવારીકો ઠીક હાલતમેં રખા હુવા હૈ ઔર મુઝે અપની કૌમસે સવારી લેને કી ઝરૂરત નહીં, લેકિન મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસ આદમીકે દોનોં કદમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ધૂલમેં સન જાએંગે, અલ્લાહ ઉસે દોઝખકી આગ પર હરામ કર દેંગે. યેહ સુનતે હી તમામ લોગ અપની સવારિયોંસે કૂદ કર નીચે ઉતર આએ. મૈંને કભી ઉસ દિનસે ઝયાદા લોગોંકો પૈદલ ચલતે હુએ નહીં દેખા.[૧]

અબૂ યઅલા કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત જાબિર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસ બંદેકે દોનોં કદમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ધૂલમેં સન જાએંગે, અલ્લાહ ઉન દોનોં કદમોં પર આગ કો હરામ ફરમા દેંગે. યેહ સુનતે હી હઝરત માલિક ભી ઔર તમામ લોગ ભી અપની સવારિયોંસે નીચે ઉતરકર પૈદલ ચલને લગ ગએ ઔર કિસી દિન ભી લોગોંકો ઉસ દિનસે ઝયાદા તા'દાદમેં પૈદલ ચલતે હુએ નહીં દેખા ગયા.[૨]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર ખિદમત કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ એક સફરમેં થે. હમ લોગોંમેં સે કુછ લોગોંને રોઝા રખા હુવા થા ઔર કુછ બગૈર રોઝેકે થે. હમ લોગોંને એક જગહ પડાવ ડાલા.

ઉસ દિન ગરમી બહોત ઝયાદા થી. હમમેં સબસે ઝયાદા સાયેવાલા વોહ થા જિસને ચાદરસે સાયા કિયા હુવા થા. કુછ લોગ અપને હાથકે ઝરીએ ધૂપસે બચાવ કર રહે થે. પડાવ ડાલતે હી રોઝેદાર તો ગિર ગએ ઔર જિનકા રોઝા નહીં થા, ઉન્હોંને ખડે હોકર ખૈમે લગાએ ઔર સવારિયોંકો પાની પિલાયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિન્હોંને રોઝા નહીં રખા થા, વોહ આજ સારા સવાબ લે ગએ.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. હમમેં સે સબસે ઝયાદા સાયે વાલા વોહ થા, જો અપની ચાદરસે સાયા કર રહા થા. જિન્હોંને રોઝા રખા હુવા થા, વોહ તો કુછ ન કર સકે ઔર જિન્હોંને રોઝા નહીં રખા થા, ઉન્હોંને સવારિયોંકો (પાની પીને ઔર ચરનેકે લિયે) ભેજા ઔર ખિદમત વાલે કામ કિયે

૧ ઈબ્ને હબ્બાન
૨ તર્ગીબ ૨-૩૯૬, હૈસમી ૫-૨૮૬, ઈસાબા ૩-૧૨૬, બૈહકી ૯-૧૬૨
૩ મુસ્લિમ ૧-૩૫૬

ઔર મશક્કત વાલે ભારી-ભરકમ કામ કિયે. યેહ દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિન લોગોંને રોઝા નહીં રખા, વોહ આજ સારા સવાબ લે ગએ.[૧]

હઝરત અબૂ કિલાબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા એક સફરસે વાપસ આકર અપને એક સાથીકી બડી તારીફ કરને લગે. ચુનાંચે ઉન્હોંને કહા કે હમને ફ્લાં જૈસા કોઈ આદમી કભી નહીં દેખા. જબ તક યેહ ચલતે રેહતે, કુર્આન પળ્હતે રેહતે ઔર જબ હમ પડાવ ડાલતે, તો યેહ ઉતરતે હી નમાઝ શુરૂ કર દેતે.

આપને પૂછા, ઉસકે કામ-કાજ કૌન કરતા થા ? બહોત-સી બાતેં ઔર પૂછીં ઔર યેહ ભી પૂછા કે ઉસકે ઊંટ યા સવારીકો ચારા કૌન ડાલતા થા? ઉન સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હમ યે સારે કામ કરતે થે. આપને ફરમાયા, તુમ સબ ઉસસે બેહતર હો. (ઉસકી ખિદમત કરકે તુમને ઉસકે તમામ નેક અમલકા સવાબ લે લિયા હૈ.)[૨]

હઝરત સઈદ બિન જુમહાન કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત સફીના (રદિ.) સે ઉનકે નામ કે બારે મેં પૂછા, કે યેહ નામ કિસને રખા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, મૈં તુમ્હેં અપને નામકે બારેમેં બતાતા હૂં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા નામ સફીના રખા. મૈંને પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને આપકા નામ સફીના ક્યૂં રખા ?

ઉન્હોંને ફરમાયા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર સફરમેં તશરીફ લે ગએ ઔર આપકે સાથ આપકે સહાબા (રદિ.) ભી થે. સહાબાકો અપના સામાન ભારી લગ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અપની ચાદર બિછાઓ. મૈંને બિછા દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ ચાદરમેં સહાબાકા સામાન બાંધકર ઉસે મેરે ઉપર રખ દિયા ઔર ફરમાયા, અરે ઈસે ઉઠા લો, તુમ તો બસ સફીના યાની કશ્તી હી હો. હઝરત સફીના (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અગર ઉસ દિન મેરે ઉપર એક યા દો તો ક્યા પાંચ યા છે ઊંટોંકા ભી બોઝ લાદ દિયા જાતા, તો વોહ મુઝે ભારી ન લગતા.[૩]

હઝરત ઉમ્મે સલમાકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અહમદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ એક લડાઈમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. એક નાલે પરસે હમ લોગોંકા ગુઝર હુવા, તો મૈં લોગોંકો વોહ નાલા પાર કરાને લગા. ઉસે દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ તો આજ સફીના (નાવ) બન ગએ હો.[૪]

હઝરત મુજાહિદ કેહતે હૈં કે મૈં એક સફરમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ થા. જબ મૈં સવારી પર સવાર હોને લગતા તો વોહ મેરે પાસ આકર મેરી રિકાબ પકડ લેતે ઔર જબ મૈં સવાર હો જાતા તો વોહ મેરે કપડે ઠીક કર દેતે. ચુનાંચે વોહ એક બાર મેરે પાસ (ઈસી કામકે લિયે) આએ તો મૈંને કુછ નાગવારી ઝાહિર કી, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મુજાહિદ ! તુમ બડે તંગ અખ્લાક હો.[૫]

---

૧ બુખારી
૨ તર્ગીબ ૪-૧૭૨
૩ તર્ગીબ ૪-૧૭૨
૪ મુન્તખબ ૫-૧૯૪
૫ હુલીયા ૩-૨૮૫

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર રોઝા રખના

હઝરત અબુદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક સફરમેં હમ લોગ હુઝૂરે અક્રમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. ઉસ દિન સખ્ત ગરમી થી ઔર સખ્ત ગરમીકી વજહસે કુછ લોગ અપને સર પર અપના હાથ રખે હુએ થે ઔર ઉસ દિન સિર્ફ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને રોઝા રખા હુવા થા.[૧]

દૂસરી રિવાયતમેં હઝરત અબુદર્દા (રદિ.) યેહ ફરમાતે હૈં કે એક બાર હમ લોગ રમઝાનકે મહીનેમેં બડી ગરમીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં) નિકલે ઔર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[૨]

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ રમઝાનકે મહીનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથમેં જાયા કરતે થે, તો હમારે કુછ સાથી રોઝા રખ લેતે ઔર કુછ સાથી ન રખતે, તો ન રોઝેદાર રોઝા ન રખને વાલોં પર નારાઝ હોતે ઔર રોઝા ન રખને વાલે રોઝેદારોં પર નારાઝ હોતે. સબ યેહ સમઝતે થે કે જો અપનેમેં તાકત ઔર હિંમત રખતા હૈ ઉસને રોઝા રખ લિયા, ઉસકે લિયે ઐસા કરના હી ઠીક હૈ ઔર જો અપનેમેં કમઝોરી મેહસૂસ કરતા હૈ ઔર ઉસને રોઝા નહીં રખા, ઉસને ભી ઠીક કિયા.[૩]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં યમામાકી લડાઈકે દિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મખ્રમા (રદિ.) કે પાસ આયા, વોહ ઝખ્મોંસે નિઢાલ હોકર ઝમીન પર પડે હુએ થે. મૈં ઉનકે પાસ જાકર ખડા હો ગયા તો ઉન્હોંને કહા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ! ક્યા રોઝા ખોલનેકા વક્ત હો ગયા ? મૈંને કહા, જી હાં.

ઉન્હોંને કહા, લકડી કી ઈસ ઢાલમેં પાની લે આઓ, તાકે મૈં ઉસસે રોઝા ખોલ લૂં.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં (પાની લેને) હૌઝ પર ગયા. હૌઝ પાનીસે ભરા હુવા થા. મેરે પાસ ચમડેકી એક ઢાલ થી. મૈંને ઉસે નિકાલા ઔર ઉસકે ઝરીએ હૌઝમેં સે પાની લેકર (હઝરત ઈબ્ને મખ્રમા) કી લકડી વાલી ઢાલમેં ડાલા, ફિર વોહ પાની લેકર મૈં હઝરત ઈબ્ને મખ્રમા કે પાસ આયા. આકર દેખા તો ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા. (ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલૈહિ રાજિઊન.)[૪]

હઝરત મુદરિક બિન ઔફ અહિમસી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિન (રદિ.) કા કાસિદ ઉનકે પાસ આયા. ઉસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોં કે બારે મેં પૂછા, તો ઉસને શહીદ હોને

---

૧ મુસ્લિમ ૧-૩૫૭
૨ ઉમ્મે દર્દા સે રિવાયત કી ગઈ એક દૂસરી હદીસ, વહી
૩ મુસ્લિમ ૧-૩૫૬
૪ ઈસ્તીઆબ ૨-૩૧૬, ઈસાબા ૨-૩૬૬

વાલે મુસલમાનોંકા તઝકિરા કિયા ઔર યૂં કહા કે ફ્લાં ઔર ફ્લાં શહીદ હો ગએ ઔર બહોતસે ઐસે લોગ ભી શહીદ હો ગએ જિનકો હમ નહીં જાનતે.

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, લેકિન અલ્લાહ તો ઉનકો જાનતા હૈ.

લોગોં ને કહા, એક આદમીને યા'ની હઝરત ઔફ બિન અબી હય્યા અસ્લમી અબૂ શુબૈલ (રદિ.) ને તો અપને આપકો ખરીદ હી લિયા.

હઝરત મુદરિક બિન ઔફ ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! લોગ મેરે ઈસ મામૂંકે બારેમેં યેહ ગુમાન કરતે હૈં કે ઉન્હોંને અપને હાથોં અપને આપકો હલાકતમેં ડાલ દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ લોગ ગલત કેહતે હૈં. ઉસ આદમીને તો દુન્યા દેકર આખિરતકે ઊંચે દર્જોકો ખરીદા હૈ. હઝરત ઔફ ઉસ દિન રોઝાસે થે ઔર ઉસી હાલતમેં ઝખ્મી હુએ. અભી કુછ જાન બાકી થી કે ઉન્હેં લડાઈકે મૈદાનસે ઉઠાકર લાયા ગયા. પાની પીને સે ઉન્હોંને ઈન્કાર કર દિયા ઔર યૂં હી (રોઝાકી હાલતમેં) જાન દે દી.[૧]

પીછે સખ્ત પ્યાસ બરદાશ્ત કરને કે બાબમેં હઝરત મુહમ્મદ બિન હનફિય્યા કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત મુહમ્મદ બિન હનફિય્યા કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ અમ્ર અન્સારી બદરકી લડાઈમેં ઔર દૂસરી અકબાકી બૈઅતમેં ઔર ઉહદકી લડાઈમેં શરીક હુએ થે. મૈંને ઉનકો (લડાઈકે એક મૈદાનમેં) દેખા કે ઉન્હોંને રોઝા રખા હુવા હૈ ઔર પ્યાસસે બેચૈન હો રહે હૈં ઔર વોહ અપને ગુલામસે કેહ રહે હૈં કે તેરા ભલા હો, મુઝે ઢાલ દે દો.

ગુલામને ઉનકો ઢાલ દે દી. ફિર ઉન્હોંને તીર ફેંકા (જિસે કમઝોરીકી વજહસે) ઝોરસે ન ફેંક સકે. આગે પૂરી હદીસ બયાનકી જિસમેં યેહ હૈ, ચુનાંચે વોહ સૂરજ ડૂબનેસે પેહલે હી શહીદ હો ગએ.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર નમાઝ પઢના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈકે દિન હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) કે અલાવા હમમેં ઔર કોઈ ભી સવારી પર સવાર નહીં થા ઔર મૈંને અપને આપકો ઈસ હાલતમેં દેખા કે હમમેં સે હર આદમી સોયા હુવા થા, બસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જાગ રહે થે. આપ એક પેડકે નીચે નમાઝ પઢતે ઔર રોતે રહે, યહાં તક કે સુબહ હો ગઈ.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ ઉસ્ફાન નામકી જગહ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે ઔર મુશ્રિકોંકી ફૌજ હમારે સામને આઈ ઔર ઉનકે સિપેહ સાલાર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ થે. મુશ્રિકોંકી યેહ ફૌજ હમારે ઔર કબીલેકે બીચ થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં ઝુહરકી નમાઝ પઢાઈ. મુશ્રિકોંને

૧ ઈસાબા ૩-૧૨૨
૨ તર્ગીબ ૧-૩૧૬

આપસમેં બાત કી, કે મુસલમાન તો અભી ઐસી ગફલત ઔર બેખબરીકી હાલતમેં થે કે હમ ઉન પર હમલા કર સકતે થે, તો ઈસ મૌકેસે હમ ફાયદા ઉઠા લેતે તો અચ્છા થા, ફિર કેહને લગે કે અબ ઉનકી ઐસી નમાઝકા વક્ત આને વાલા હૈ જો ઉન્હેં અપની ઔલાદ ઔર અપની જાનસે ઝયાદા મેહબૂબ હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (કાફિર અસ્રકી નમાઝમેં મુસલમાનોં પર હમલા કરનેકા મન્સૂબા બના હી રહે થે કે) ઝુહર ઔર અસ્રકે બીચ હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ યે આયતેં લેકર નાઝિલ હો ગએ જિનમેં ખૌફકી નમાઝકા ઝિક્ર હૈ....

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ **વઈઝા કુન્તુ ફીહિમ ફઅકમ્ત લહુમુસ્સલાત**

"જબ તૂ ઉનમેં મૌજૂદ હો, ફિર નમાઝમેં ખડા કરે."[1] ઔર ઈમામ મુસ્લિમ ને હઝરત જાબિર (રદિ.) સે યેહ રિવાયત ઈસ તરહ નકલ કી હૈ કે મુશ્રિકોંને આપસમેં કહા કે બહોત જલ્દ ઐસી નમાઝ આને વાલી હૈ, જો મુસલમાનોં કો અપની ઔલાદસે ભી ઝયાદા પ્યારી હૈ.[2]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ નખ્લ નામકી જગહકી તરફ ગઝવા ઝાતુર્રિકાઅ કે લિયે નિકલે. એક મુસલમાનને કિસી મુશ્રિકકી બીવી કો કત્લ કર દિયા (યા ઉસે કૈદ કર લિયા) જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે વાપસ આ રહે થે, ઉસ ઔરતકા શૌહર આયા જો કે કહીં ગયા હુવા થા.

જબ ઉસે બીવીકે કત્લ હોનેકી ખબર મિલી તો ઉસને કસમ ખાઈ કે જબ તક વોહ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે સહાબાકા ખૂન નહીં બહાએગા, ઉસ વક્ત તક વોહ ચૈનસે નહીં બૈઠેગા. ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે-પીછે ચલ પડા.

આપને રાસ્તેમેં એક પડાવ ડાલા. આપને ફરમાયા, આજ રાત હમારા પેહરા કૌન દેગા ? એક મુહાજિરી ઔર અન્સારીને અપને આપકો પેહરેકે લિયે પેશ કિયા ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ (પેહરા દેંગે)

આપને ફરમાયા કે તુમ દોનોં ઈસ ઘાટીકે સિરે પર ચલે જાઓ. યે દોનોં હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન બિશર (રદિ.) થે. ચુનાંચે વોહ દોનોં ઘાટીકે સિરે પર પહોંચે, તો અન્સારીને મુહાજિરીસે કહા, હમ દોનોં બારી-બારી પેહરા દેતે હૈં. એક પેહરા દે ઔર દૂસરા સો જાએ. અબ તુમ બતાઓ કે મૈં પેહરા કબ દૂ ? શુરૂ રાત મેં યા આખિર રાત મેં ?

મુહાજિરીને કહા, નહીં. તુમ શુરૂ રાતમેં પેહરા દો. ચુનાંચે મુહાજિરી લેટ કર સો ગએ ઔર અન્સારી ખડે હોકર નમાઝ પઢ્હને લગે. ચુનાંચે વોહ આદમી આયા (જિસકી બીવી કત્લ હુઈ થી) જબ ઉસને દૂરસે એક આદમી ખડા હુવા દેખા તો વોહ યેહ સમઝા યેહ (મુસલમાનોંકી) ફૌજકા જાસૂસ હૈ.

---

૧ ઈમામ અહમદ
૨ બિદાયા ૪-૮૧

ચુનાંચે ઉસને એક તીર મારા, જો ઉન અન્સારીકો આકર લગા. અન્સારીને વોહ તીર નિકાલકર ફેંક દિયા ઔર નમાઝમેં ખડે રહે. ઉસને દૂસરા તીર મારા, વોહ ભી આકર ઉનકો લગા. ઉન્હોંને ઉસે ભી નિકાલ ફેંકા ઔર નમાઝમેં ખડે રહે. ઉસ આદમીને તીસરા તીર મારા, વોહ ભી આકર ઉનકો લગા, ઉન્હોંને ઉસે ભી નિકાલકર ફેંક દિયા ઔર ફિર રૂકુઅ ઔર સજ્દા કરકે (નમાઝ પૂરી કી ઔર) અપને સાથીકો જગાયા ઔર ઉસસે કહા, ઉઠ બૈઠો, મૈં તો ઝખ્મી હો ગયા હૂં.

વોહ મુહાજિરી જલ્દીસે ઉઠે. ઉસ આદમીને જબ (એક કી જગહ) દો કો દેખા તો સમઝ ગયા કે ઈન દોનોંકો ઈસકા પતા ચલ ગયા હૈ. ચુનાંચે વોહ તો ભાગ ગયા. જબ મુહાજિરીને અન્સારીકે જિસ્મમેં સે કઈ જગહ ખૂન બેહતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોંને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! જબ ઉસને આપકો પેહલા તીર મારા તો આપને મુઝે ઉસ વક્ત ક્યૂં નહીં ઉઠાયા ?

અન્સારીને કહા, કે મૈં એક સૂરત પળ્હ રહા થા, તો મેરા દિલ ન ચાહા કે ઉસે ખત્મ કરનેસે પેહલે છોડ દૂં, લેકિન જબ ઉસને લગાતાર મુઝે તીર મારે, તો મૈંને નમાઝ ખત્મ કરકે આપકો બતા દિયા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! જિસ જગહકે પેહરેકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે હુક્મ દિયા થા, અગર ઉસ જગહકે પેહરેકે રેહ જાનેકા ખતરા ન હોતા, તો મૈં જાન દે દેતા ઔર સૂરહકો બીચમેં ન છોડતા.[૧]

ઈમામ બૈહકીને દલાઈલુન્નુબુવ્વત મેં ઈસ રિવાયતમેં યેહ ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર સો ગએ ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન બિશર ખડે હોકર નમાઝ પળ્હને લગે ઔર હઝરત અબ્બાસને કહા કે મૈં સૂરએ કહફ નમાઝમેં પળ્હ રહા થા. મેરા દિલ ન ચાહા કે ઉસે ખત્મ કરનેસે પેહલે રૂકૂઅ કર લૂં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉનૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાયા, ઔર ફરમાયા કે મુઝે ખબર મિલી હૈ કે ખાલિદ બિન સુફયાન બિન નુબૈહ હુઝલી મુઝ પર ચળ્હાઈ કરનેકે લિયે લોગોંકો જમા' કર રહા હૈ, ઈસ વક્ત વોહ ઉરના નામકી જગહ પર હૈ, તુમ જાકર ઉસે કત્લ કર દો.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે ઉસકા હુલિયા બતા દેં, તાકે મૈં ઉસે પેહચાન લૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, જબ તુમ ઉસે દેખોગે, તો તુમ્હેં અપને જિસ્મમેં કપકપી મેહસૂસ હોગી. ચુનાંચે મૈં ગલેમેં અપની તલવાર લટકા કર ચલ પડા. જબ મૈં ઉસકે પાસ પહોંચા તો વોહ અપની બીવિયોંકે સાથ ઉરના નામકી જગહ પર થા ઔર અપની બીવિયોંકે લિયે ઠહેરનેકી જગહ ખોજ રહા થા ઔર અસ્રકા વક્ત હો ચુકા થા.

જબ મૈંને ઉસે દેખા તો જૈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા થા, વાકઈ મુઝે અપને જિસ્મમેં કપકપી મેહસૂસ હુઈ. મૈં ઉસકી તરફ ચલ પડા ઔર મુઝે યેહ ડર લગા કે

૧ અબૂ દાઉદ ૧-૨૯, બિદાયા ૪-૮૫, નસ્બુર્રાયા ૧-૪૩

કહીં ઐસા ન હો કે ઉસે કત્લ કરનેકી કોશિશમેં કુછ દેર લગ જાએ ઔર અસ્રકી નમાઝ જાતી રહે. ચુનાંચે મૈંને નમાઝ શુરૂ કર દી. મૈં ઉનકી તરફ ચલતા ભી જા રહા થા ઔર ઈશારે સે રૂકૂઅ-સજ્દા ભી કરતા જા રહા થા. મૈં જબ ઉસકે પાસ પહોંચા, તો ઉસને કહા, વોહ આદમી કૌન હૈ ?

મૈંને કહા, મૈં અરબકા એક આદમી હૂં, જિસને યેહ સુના હૈ કે તુમ લોગોંકો ઉસ આદમી પર (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર) ચઢાઈ કરને કે લિયે જમા' કર રહે થે, ઈસ વજહસે તુમ્હારે પાસ આયા હૂં.

ઉસને કહા, હાં, મૈં ઉસીમેં લગા હુવા હૂં. ચુનાંચે મૈં થોડી દેર ઉસકે સાથ ચલા. જબ મુઝે ઉસ પર પૂરી તરહ કાબૂ હાસિલ હો ગયા, તો મૈંને તલવારસે વાર કરકે કત્લ કર દિયા, ફિર મૈં વહાંસે ચલ પડા ઔર ઉસકી હૌદાનશીન ઔરતેં ઉસ પર ઝૂકી હુઈ થીં. જબ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો આપને મુઝે દેખકર ફરમાયા, યેહ ચેહરા કામિયાબ હો ગયા.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઉસે કત્લ કર આયા હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઠીક કેહતે હો. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે સાથ ખડે હુએ, મુઝે અપને ઘર લે ગએ ઔર મુઝે એક લાઠી દેકર ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઉનૈસ ! ઈસે અપને પાસ સંભાલકર રખના.

મૈં લાઠી લેકર લોગોંકે પાસ બાહિર આયા. લોગોં ને પૂછા, યેહ લાઠી ક્યા હૈ ?

મૈંને કહા, યેહ લાઠી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દી હૈ ઔર મુઝે હુક્મ દિયા હે કે મૈં ઈસે સંભાલ કર રખૂં. લોગોં ને કહા, કે તુમ વાપસ જાકર ક્યૂં નહીં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસકે બારેમેં પૂછ લેતે ? ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુઝે યેહ લાઠી ક્યૂં દી હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ કિયામતકે દિન મેરે ઔર તુમ્હારે બીચ નિશાની હોગી, ક્યૂંકે ઉસ દિન લાઠી વાલે લોગ બહોત કમ હોંગે. (યા નેક અમલકા સહારા લેને વાલે બહોત કમ હોંગે) ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહને ઉસ લાઠીકો અપની તલવારકે સાથ બાંધ લિયા ઔર વોહ લાઠી ઝિંદગી ભર ઉનકે સાથ રહી. જબ ઉનકે ઈન્તિકાલકા વક્ત આયા તો ઉનકી વસિયતકે મુતાબિક વોહ લાઠી ઉનકે કફનમેં રખ દી ગઈ ઔર ઉસે ભી ઉનકે સાથ દફન કિયા ગયા.[૧]

હઝરત ઉરવહ ફરમાતે હૈં કે જબ યરમૂક કી લડાઈકે દિન દોનોં ફૌજ એક દૂસરે કે કરીબ હુઈ તો (રૂમી સિપહસાલાર) કુબુકલાર ને એક અરબી આદમીકો (જાસૂસીકે લિયે) ભેજા. ઈસ હદીસ કે આખિરમેં યેહ હૈ કે કુબુકલારને ઉસ (જાસૂસ) સે પૂછા, વહાં ક્યા દેખકર આએ હો ?

૧ બિદાયા ૪-૧૪૦

ઉસને કહા, વોહ મુસલમાન રાતમેં ઈબાદત ગુઝાર હૈં ઔર દિનમેં ઘોડેસવાર હૈં.[૧]

હઝરત અબૂ ઈસ્હાકને એક લંબી હદીસ રિવાયત કી હૈ જિસમેં યેહ હૈ કે હિરક્લને (અપને લોગોંકો) કહા, ફિર તુમ્હેં ક્યા હો ગયા હૈ કે હમેશા હારતે હો ?

તો ઉનકે બડે સરદારોંમેં સે એક બૂઢ્હે ને કહા કે હમ ઈસ વજહસે હાર જાતે હૈં કે વોહ (મુસલમાન) રાતકો ઈબાદત કરતે હૈં ઔર દિનકો રોઝા રખતે હૈં.[૨]

ઔર યે હદીસેં ગૈબકે મા'મલેમેં તાઈદકી વજહોંકે બાબમેં આગે આએંગી. પીછે ઔરતોંકી બૈઅતકે બારેમેં ઈબ્ને મન્દા કી બયાન કી હુઈ હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉત્બા કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત હિન્દને (અપને શૌહર હઝરત અબૂ સુફયાનસે) કહા કે મૈં મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) સે બૈઅત હોના ચાહતી હૂં.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા કે મૈંને તો અબ તક યેહ દેખા હૈ કે તુમ હમેશાસે (મુહમ્મદકી બાતકા) ઈન્કાર કરતી રહી હો.

ઉન્હોંને કહા, હાં અલ્લાહકી કસમ ! (તુમ્હારી યેહ બાત ઠીક હૈ) લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! આજ રાતસે પેહલે મૈંને ઈસ મસ્જિદમેં અલ્લાહકી ઈતની ઈબાદત હોતે હુએ નહીં દેખી. અલ્લાહકી કસમ ! મુસલમાનોંને સારી રાત નમાઝ પઢ્હતે હુએ કિયામ ઔર રૂકૂઅ ઔર સજ્દેમેં ગુઝારી.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર ઝિક્ર કરના

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ ફરમાતે હૈં કે જબ મુસલમાન મક્કામેં (ફાતિહાના) દાખિલ હો ગએ, તો સુબહ તક ફત્હકી રાત મુસલમાનોંને તક્બીર (અલ્લાહુ અક્બર કેહના) વ તહલીલ (લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કેહના) ઔર બૈતુલ્લાહકે તવાફમેં ગુઝારી, તો હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) ને હઝરત હિન્દ (રદિ.) સે કહા, ક્યા તુમ દેખ રહી હો યેહ સબ અલ્લાહકી તરફસે હૈ ?

તો હિન્દ ને જવાબમેં કહા, હાં. યેહ સબ અલ્લાહકી તરફસે હૈ.

હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ હૈં. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકી અબૂ સુફયાન કસમ ખાયા કરતા હૈ મેરી યેહ બાત હિન્દકે અલાવા ઔર કિસીને નહીં સુની થી.[૩]

હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૈબરકી લડાઈકા પૂરા ઈરાદા ફરમા લિયા ઔર ખૈબરકે લિયે ચલને લગે, તો રાસ્તેમેં

---

૧ તબરી ૨-૬૧૦
૨ ઈબ્ને અસાકિર ૧-૧૪૩
૩ બૈહકી, બિદાયા ૪-૩૦૪, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૯૭

લોગ એક ઘાટીમેં પહોંચકર ઝોર-ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર ઔર લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ પળ્હને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (અય મુસલમાનો !) અપની જાનોં પર નરમી કરો (ઈન્હેં ખ્વાહ મખ્વાહ મશક્કતમેં ન ડાલો) તુમ કિસી બેહરે યા ગાઈબ ઔર ગૈર-મૌજૂદ ખુદાકો નહીં પુકાર રહે હો, બલકે તુમ ઐસી ઝાતકો પુકાર રહે હો, જો સુનને વાલી ઔર તુમસે બહોત કરીબ હૈ ઔર વોહ (હર વક્ત) તુમ્હારે સાથ હૈ.

મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સવારીકે પીછે બૈઠા હુવા લા હવ્લ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહ પળ્હ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જબ મુઝે યેહ પળ્હતે હુએ સુના તો મુઝસે ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન કૈસ !

મૈંને કહા લબ્બૈક યા રસૂલુલ્લાહ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં જન્નતકે ખઝાનેકા કલિમા ન બતા દૂં ? મૈંને કહા, ઝરૂર બતાએં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં-બાપ આપ પર કુરબાન હોં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ કલિમએ "લા હવ્લ વલા કુવ્વત ઈલ્લાહ બિલ્લાહ" હૈ.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હમ ઉપરકો ચળ્હતે થે, તો અલ્લાહુ અક્બર કેહતે થે ઔર જબ હમ નીચેકો ઉતરતે થે, તો સુબ્હાનલ્લાહ કેહતે થે.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે લડાઈમેં જાને વાલે લોગ દો તરહ કે હોતે હૈં. એક તો વોહ જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલકર અલ્લાહકા ઝિક્ર બહોત કરતે હૈં ઔર અલ્લાહકા ધ્યાન ખૂબ રખતે હૈં ઔર ચલનેમેં ફસાદ નહીં મચાતે હૈં ઔર અપને સાથિયોંકી માલી મદદ ઔર હમદર્દી કરતે હૈં ઔર અપના મરગૂબ (પસંદીદા) ઔર ઉમ્દા માલ ખર્ચ કરતે હૈં ઔર ઉનકો જિતની દુન્યા મિલતી હૈ, ઉસસે ઝયાદા વોહ ઈસ માલ પર ખુશ હોતે હૈં, જિસે વોહ ખર્ચ કરતે હૈં ઔર યે લોગ જબ લડાઈકે મૈદાનમેં હોતે હૈં તો અલ્લાહસે ઈસ પર શરમાતે હૈં કે અલ્લાહકો પતા ચલે કે ઈન લોગોંકે દિલોંમેં શક હૈ યા ઈન્હોંને મુસલમાનોંકી મદદ છોડ દી ઔર જબ ઉન્હેં ગનીમતકે માલમેં ખિયાનતકા મૌકા મિલતા હે તો અપને દિલોંકો, અપને અમલકો ખિયાનતસે પાક રખતે હૈં, તો ન તો શૈતાન ઉન્હેં ફિત્નેમેં ડાલ સકા ઔર ન ઉનકે દિલમેં ફિત્નેકા વસ્વસા હી ડાલ સકા.

ઐસે લોગોં કી વજહ સે અલ્લાહ અપને દીન કો ઈઝઝત અતા ફરમાતે હૈં ઔર દુશ્મન કો ઝલીલ કરતે હૈં.

ઔર દૂસરે લોગ વોહ જો લડાઈમેં તો નિકલે લેકિન ન અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે હૈં ઔર ન ઉન્હેં અલ્લાહકા કુછ ધ્યાન હૈ ઔર ન વોહ ફસાદ મચાનેસે બચતે હૈં ઔર માલ ખર્ચ કરના પડ જાએ તો બડી નાગવારીસે ખર્ચ કરતે હૈં ઔર જો માલ ખર્ચ કરતે ભી હૈં, ઉસે અપને ઉપર જુર્માના સમઝતે હૈં ઔર ઐસી બાતેં ઉનસે શૈતાન કેહતા હૈ.

---

૧ બિદાયા ૪-૩૧૩
૨ ઐની ૧-૩૬

ઔર યે લોગ જબ લડાઈકે મૈદાનમેં હોતે હૈ, તો સબસે પીછે ખડે હોતે હૈં ઔર મદદ ન કરને વાલોં કે સાથ હોતે હૈં ઔર પહાડોંકી ચોટિયોં પર ચળહકર પનાહ લેતે હૈં ઔર વહાંસે દેખતે હૈં કે લોગ ક્યા કર રહે હૈં. જબ અલ્લાહ મુસલમાનોંકો ફત્હ દે દેતે હૈં, તો યે સબસે ઝયાદા ઝૂઠ બોલતે હૈં (ઔર અપને ફર્ઝી કારનામે બયાન કરને લગ જાતે હૈં) ઔર ઉન્હેં જબ ગનીમત કે માલ મેં ખિયાનત કરને કા મૌકા મિલતા હૈ તો બડી જુર્અતસે અલ્લાહકે માલે ગનીમતમેં ખિયાનત કરતે હૈં ઔર શૈતાન ઉનસે યેહ કેહતા હૈ કે યેહ તો ગનીમતકા માલ હૈ.

જબ પેટ ભરે હોતે હૈં તો ઈતરાને લગતે હૈં ઔર જબ ઉન્હેં કોઈ રૂકાવટ પેશ આતી હૈ તો શૈતાન ઉન્હેં (મખ્લૂકકે સામને અપની ઝરૂરતેં) રખને કે ફિત્નેમેં ડાલ દેતા હૈ. ઈન લોગોંકો મુસલમાનોંકે સવાબમેં સે કુછ નહીં મિલેગા. હાં, ઉનકે જિસ્મ મુસલમાનોંકે જિસ્મોંકે સાથ હૈં ઔર ઉન્હીંકે સાથ ચલ રહે હૈં, લેકિન ઉનકી નિય્યતેં ઔર ઉનકે અમલ મુસલમાનોંસે અલગ હૈં. કિયામતકે દિન અલ્લાહ ઉનકો ઈકઠ્ઠા ફરમાએંગે ઔર ફિર ઈન દો તરહકે લોગોં કો અલગ-અલગ કર દેંગે.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર દુઆઓં કા એહતિમામ કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે મુઝે યેહ હદીસ પહોંચી હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીનાકે ઈરાદેસે અલ્લાહકી તરફ હિજરત કરતે હુએ મક્કાસે ચલ પડે તો આપને યેહ દુઆ માંગી કે તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં કે જિસને મુઝે પૈદા ફરમાયા, હાલાંકે મૈં કુછ ભી નહીં થા. અય અલ્લાહ ! દુન્યાકી ઘભરાહટ ઔર ઝમાને કી ખરાબિયાં ઔર રાત-દિન આને વાલી મુસીબતોં પર મેરી મદદ ફરમા. અય અલ્લાહ! ઈસ સફરમેં તૂ મેરા સાથી હો જા ઔર મેરે ઘરમેં તૂ મેરા ખલીફા બન જા ઔર જો તુને મુઝે દિયા હૈ, ઉસમેં બરકત નસીબ ફરમા. મુઝે અપને સામને તવાઝોઅ કરને વાલા બના દે ઔર અચ્છે ઔર નેક અખ્લાક પર તૂ મુઝે જમા દે ઔર મુઝે અપના મેહબૂબ બના લે ઔર મુઝે આમ લોગોંકે સુપુર્દ ન ફરમા.

અય કમઝોરોંકે રબ ! તૂ મેરા ભી રબ હૈ, મૈં તેરે ઉસ કરીમ ચેહરેકે તુફૈલ, જિસસે સારે આસમાન ઔર ઝમીન રોશન હો ગએ ઔર જિસસે અંધેરે છટ ગએ ઔર જિસસે પેહલોંકે કામ દુરૂસ્ત હો ગએ હૈં, ઈસ બાતસે મૈં પનાહ માંગતા હૂં કે તૂ મુઝ પર ગુસ્સા હો યા તૂ મુઝસે નારાઝ હો ઔર મેરી નેઅમતકે બરબાદ હોને ઔર મેરી નાગહાની સઝાસે ઔર મેરી દી હુઈ આફિયતકે ચલે જાને ઔર તેરે હર કિસ્મકે ગુસ્સેસે તેરી પનાહ ચાહતા હૂં ઔર મૈં જિતને અમલ કર સકતા હૂં, ઉનમેં સે મેરે નઝદીક સબસે બેહતર તુઝે રાઝી કરના ઔર મનાના હૈ. ગુનાહોંસે બચનેકી તાકત ઔર નેકિયોંકે કરનેકી તાકત તુઝસે હી મિલતી હૈ.[૨]

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૯૦
૨ બિદાયા ૩-૧૭૮

બસ્તી મેં દાખિલ હોને કે વક્ત દુઆ કરના

હઝરત અબૂ મરવાન અસ્લમી કે દાદા ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ ખૈબરકી તરફ રવાના હુએ. જબ હમ ખૈબરકે કરીબ પહોંચ ગએ ઔર ખૈબર હમેં નઝર આને લગા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંસે ફરમાયા, ઠહેર જાઓ. ચુનાંચે લોગ ઠહેર ગએ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ ફરમાઈ.

અય અલ્લાહ ! જો રબ હૈ સાતોં આસમાનોંકા ઔર ઉન તમામ ચીઝોંકા, જિન પર સાતોં આસમાન સાયા કિયે હુએ હૈં ઔર જો રબ હૈ સાતોં ઝમીનોંકા ઔર ઉન તમામ ચીઝોંકા જિનકો સાતોં ઝમીનોંને ઉઠાયા હુવા હૈ ઔર જો રબ હૈ તમામ શૈતાનોંકા ઔર ઉન લોગોંકા જિનકો શૈતાનોંને ગુમરાહ કિયા હૈ ઔર જો રબ હૈ હવાઓંકા ઔર ઉન તમામ ચીઝોંકા જિનકો હવાઓંને ઉડાયા હૈ, હમ તુઝસે ઈસ બસ્તી કી ઔર ઈસ બસ્તી વાલોંકી ઔર ઈસ બસ્તીમેં જો કુછ હૈ, ઉસકી ખૈર માંગતે હૈં ઔર તુઝસે ઈસ બસ્તીકે ઔર ઉસ બસ્તી વાલોં ઔર ઉસ બસ્તીમેં જો કુછ હૈ, ઉસકે શરસે પનાહ માંગતે હૈં (ઔર ફિર ફરમાયા) બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ પળ્હકર આગે બળ્હો.[૧]

તબરાની કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે આપ હર બસ્તી મેં દાખિલે કે વક્ત યેહ દુઆ પળ્હા કરતે થે.

લડાઈ શુરૂ કરતે વક્ત દુઆ કરના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ બદરકી લડાઈકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપને સહાબા (રદિ.) કી તરફ દેખા, તો વોહ તીન સો સે કુછ ઝયાદા થે ઔર જબ મુશ્રિકોં કી તરફ દેખા તો વોહ હઝારસે ઝયાદા થે, તો આપ કિબ્લાકી તરફ મુંહ કરકે ખડે હો ગએ. આપને એક ચાદર ઓળ્હી હુઈ થી ઔર એક લુંગી બાંધી હુઈ થી.

ફિર આપને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! આપને મુઝસે જો વા'દા ફરમાયા હૈ, ઉસે પૂરા ફરમા. અય અલ્લાહ ! અગર ઈસ્લામ વાલોં કી યેહ જમાઅત હલાક હો ગઈ, તો ફિર ઈનકે બા'દ રૂએ ઝમીન પર તેરી ઈબાદત કભી નહીં હો સકેગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બરાબર અપને રબસે મદદ માંગતે રહે ઔર દુઆ ફરમાતે રહે, યહાં તકકે આપકી ચાદર (ઝમીન પર) ગિર ગઈ.

---

૧ બિદાયા ૪-૧૮૩, હૈસમી ૧૦-૧૩૫

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ચાદર ઉઠાકર આપકે ઉપર ડાલ દી. ફિર વોહ પીછે સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચિમટ ગએ ઔર ફિર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને જો અપને રબસે ઝોર-શોરસે માંગા હૈ, આપકા ઈતના માંગના કાફી હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહને આપસે જો વા'દા ફરમાયા હૈ, વોહ ઈસે ઝરૂર પૂરા ફરમએંગે. ઈસ પર અલ્લાહ તઆલાને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ...

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ

ઈઝ તસ્તગીષૂન રબ્બકુમ ફસ્તજાબ લકુમ ઈન્ની મુમિદ્દુકુમ બિઅલ્ફિમ્ મિનલ મલાઈકતિ મુરદિફીન.

"જબ તુમ લગે ફરિયાદ કરને અપને રબસે, તો વોહ પહોંચા તુમ્હારી ફરિયાદકો કે મૈં મદદકો ભેજૂંગા તુમ્હારી હઝાર ફરિશ્તે લગાતાર આને વાલે."[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈકે મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તીનસો પંદરહ આદમિયોંકો લેકર નિકલે. જબ આપ બદર પહોંચે, તો આપને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! યે લોગ બગૈર જૂતિયોંકે નંગે પાંવ ઔર પૈદલ ચલ રહે હૈં, ઈનકો સવારી અતા ફરમા ઔર અય અલ્લાહ ! યે નંગે બદન હૈં, તૂ ઈનકો કપડે અતા ફરમા ઔર અય અલ્લાહ ! યે લોગ ભૂકે હૈં, તૂ ઈનકો પેટ ભરકર ખાના અતા ફરમા.

ચુનાંચે અલ્લાહને ઈન્હેં બદરકી લડાઈકે દિન ફતહ દી ઔર જબ યે લોગ બદરકી લડાઈસે વાપસ હુએ તો હર એક કે પાસ એક યા દો ઊંટ થે ઔર ઉન્હોંને કપડે ભી પહેન રખે થે ઔર પેટ ભરકર ખાના ભી ખા રખા થા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને બદરકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જિતની ઝોરદાર દુઆ કરતે હુએ દેખા હૈ, ઉતની ઝોરદાર દુઆ કરતે હુએ મૈંને કભી કિસીકો નહીં દેખા. આપ ફરમા રહે થે, અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝે મેરે વા'દે ઔર તેરે અહદકા વાસ્તા દેતા હૂં. અય અલ્લાહ ! અગર યેહ જમાઅત હલાક હો ગઈ તો ફિર તેરી ઈબાદત કભી ન હો સકેગી.

ફિર આપ (હમારી તરફ) મુતવજ્જેહ હુએ ઔર આપકા પૂરા ચેહરા (ખુશીકે મારે) ચાંદકી તરહ ચમક રહા થા ઔર આપને ફરમાયા, ગોયા કે મૈં અબ દેખ રહા હૂ કે શામકો યેહ કહાં-કહાં ગિરે હુએ પડે હોંગે.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉહદકી લડાઈકે દિન ફરમા રહે થે, અય અલ્લાહ ! (હમારી મદદ ફરમા) અગર તૂ હમારી મદદ ન કરના ચાહે તો ફિર રૂએ ઝમીન પર કોઈ તેરી ઈબાદત કરને વાલા ન રહેગા.[૪]

---

૧ બિદાયા ૩-૨૭૫, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૬૬
૨ જમઉલ ફવાઈદ ૨-૩૮, બૈહકી ૯-૭, ઈબ્ને સઅદ ૨-૧૩
૩ બિદાયા ૩-૨૭૬,હૈસમી ૬-૮૫
૪ બિદાયા ૪-૨૮

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ખંદકકી લડાઈ કે દિન હમ લોગોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા ઈસ મૌકે પર પળ્હનેકે લિયે કોઈ દુઆ હૈ, જિસે હમ પળ્હેં, ક્યૂંકે કલેજે મુંહ કો આ ચુકે હૈં. આપને ફરમાયા, હાં.

اَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِنَا وَاٰمِنْ رَّوْعَاتِنَا **અલ્લાહુમ્મસ્તુર અવ્રાતિના વ આમિર્ રવ્આતિના**

“અય અલ્લાહ ! તૂ હમારે તમામ ઐબોં પર પરદા ડાલ ઔર હમારે ડરકો અમનો અમાનસે બદલ દે.”

હઝરત અબૂ સઈદ ફરમાતે હૈં (કે હમને યેહ દુઆ પળ્હની શુરૂ કર દી, જિસકી બરકતસે) અલ્લાહને સખ્ત હવા ભેજકર અપને દુશ્મનોંકે ચેહરોંકો ફેર દિયા.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદે અહઝાબ તશરીફ લે ગએ ઔર અપની ચાદર રખકર ખડે હો ગએ ઔર હાથ ઉઠાકર ઉન (કાફિરોં) કે ખિલાફ બદદુઆ કરને લગે ઔર (ઈસ મૌકે પર) આપને કોઈ (નફ્લ) નમાઝ ન પળ્હી. આપ ફિર દોબારા વહાં તશરીફ લાએ ઔર ઉનકે લિયે બદદુઆ કી ઔર નમાઝ પળ્હી.[૨]

સહીહ બુખારી ઔર સહીહ મુસ્લિમમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઔફા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અહઝાબકે લિયે ઈન અલ્ફાઝમેં બદદુઆ ફરમાઈ.. “અય કિતાબ કો ઉતારને વાલે ઔર જલ્દી હિસાબ લેનેવાલે અલ્લાહ ! ઈન અહઝાબ (ગિરોહોં) કો હરા દે. અય અલ્લાહ ! ઈનકો હટા દે ઔર ઈનકે કદમોંકો ઉખાડ દે.” ઔર એક રિવાયતમેં યે લફ્ઝ હૈં, અય અલ્લાહ ! ઈન્હેં હરા દે ઔર ઈનકે ખિલાફ હમારી મદદ ફરમા.

બુખારીમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ દુઆ ફરમા રહે થે, અલ્લાહ કે અલાવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, વોહ અકેલા હૈ. ઉસને અપની ફૌજકો ઈઝ્ઝત દી ઔર અપને બંદેકી મદદ કી ઔર અકેલા હૈ, તમામ ગિરોહોં પર ગાલિબ આ ગયા, ઉસકે બા’દ કોઈ ચીઝ નહીં.[૩]

લડાઈ કે વક્ત દુઆ કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈકે દિન થોડી દેર લડનેકે બા’દ જલ્દીસે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો દેખને ગયા કે આપ ઈસ વક્ત ક્યા કર રહે હૈં. જબ મૈં આપકે પાસ પહોંચા, તો મૈંને દેખા કે આપ સજ્દેમેં સર રખે હુએ ફરમા રહે હૈં....

---

૧ ઈમામ અહમદ, ઈબ્ને અબી હાતિમ
૨ ઈમામ અહમદ
૩ બિદાયા ૫-૧૧૧

يَا حَيُّ يَاقَيُّوْمُ يَا حَيُّ يَاقَيُّوْمُ **યા હય્યુ યા કય્યૂમ, યા હય્યુ યા કય્યૂમ**

ઈન કલિમોંકે અલાવા આપ કુછ ઔર નહીં ફરમા રહે હૈં. મૈં વાપસ જાકર ફિર લડને લગ ગયા. ફિર દોબારા મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા, તો આપ ઉસી તરહ સજ્દેમેં સર રખે હુએ વહી લફ્ઝ ફરમા રહે થે. મૈં ફિર લડને ચલા ગયા. ઈસકે બા'દ મૈં ફિર તીસરી બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો આપ સજ્દેમેં સર રખે હુએ ઈન્હીં કલિમાતકો દોહરા રહે થે, યહાં તક કે અલ્લાહને આપકે હાથોં ફતહ દિલા દી.[૧]

(લડાઈ કી) રાત મેં દુઆ કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદરકી લડાઈકી ઉસ રાતમેં નમાઝ પઢતે રહે ઔર યેહ દુઆ ફરમાતે રહે, અય અલ્લાહ ! અગર યેહ જમાઅત હલાક હો ગઈ, તો ફિર તેરી ઈબાદત ન હો સકેગી ઔર ઉસ રાત મુસલમાનોં પર બારિશ ભી હુઈ થી (જિસસે કાફિરોંકી સખ્ત ઝમીનમેં કીચડ હો ગયા ઔર મુસલમાનોં કી રેતીલી ઝમીન જમ ગઈ ઔર ઉસ પર ચલના આસાન હો ગયા.)[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ દિન સુબહકો બદરકી લડાઈ હુઈ, ઉસ દિનકી સારી રાત આપને ઈબાદતમેં ગુઝારી, હાલાંકે આપ સફર કરકે આએ થે ઔર આપ મુસાફિર થે.[૩]

(લડાઈ સે) ફારિગ હો જાને કે બા'દ દુઆ કરના

હઝરત રિફાઆ ઝુરકી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ઉહદકી લડાઈકે દિન મુશ્રિક વાપસ ચલે ગએ, તો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સબ સીધે ખડે હો જાઓ તાકે મૈં અપને પાલનહારકી હમ્દો સના બયાન કરૂં, ચુનાંચે સહાબા કિરામ (રદિ.) આપકે પીછે સફેં બનાકર ખડે હો ગએ તો આપને યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! તમામ તા'રીફેં તેરે લિયે હૈં, જિસે તૂ ફૈલાવ દે, ઉસ પર કોઈ તંગી કરને વાલા નહીં ઔર જિસ પર તૂ

૧ બિદાયા ૩-૨૭૫, કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૨૬૭
૨ ઈબ્ને મર્દૂયા
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૬૭

તંગી ફરમાએ, ઉસે કોઈ ફૈલાવ દેનેવાલા નહીં ઔર જિસે તૂ ગુમરાહ કર દે, ઉસે કોઈ હિદાયત દેનેવાલા નહીં ઔર જિસે તૂ હિદાયત દે દે, ઉસે કોઈ ગુમરાહ કરને વાલા નહીં ઔર જો ચીઝ તૂ રોક લે (ઔર ન દે) ઉસે કોઈ દેને વાલા નહીં ઔર જો ચીઝ તૂ દે દે, ઉસે કોઈ રોકને વાલા નહીં ઔર જિસ ચીઝકો તૂ દૂર કર દે, ઉસે કોઈ કરીબ કરને વાલા નહીં ઔર જિસે તૂ કરીબ કર દે, ઉસે કોઈ દૂર કરને વાલા નહીં ઔર અય અલ્લાહ ! તૂ હમ પર અપની બરકતેં ઔર અપની રહમત ઔર અચ્છી મહેરબાની ઔર અપની રોઝી બખ્શ દે ઔર અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે વોહ હમેશાકી નેઅમત માંગતા હૂં જો ન કભી બદલે ઔર ન ઉસ પર કભી ગિરાવટ આએ ઔર અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે ફકો મોહતાજીકે દિન નેઅમત ઔર ડરકે દિન અમનો અમાન માંગતા હૂં ઔર અય અલ્લાહ ! જો તૂને હમકો દિયા હૈ ઉસકે શરસે ભી ઔર જિસે તૂને હમસે રોકા હૈ (ઔર હમેં નહીં દિયા હૈ) ઉસકે શરસે ભી તેરી પનાહ ચાહતા હૂં. અય અલ્લાહ ! તૂ ઈમાનકો હમારા મેહબૂબ બના દે ઔર ઉસકો હમારે દિલોંકી ઝીનત બના દે ઔર કુફ્ર ઔર ફિસ્કો ફુજૂર ઔર નાફરમાનીસે હમારે દિલોંમેં નફરત ડાલ દે ઔર હમેં હિદાયત યાફ્તા લોગોંમેં શામિલ ફરમા દે.

અય અલ્લાહ ! હમેં દુન્યાસે ઈસ્લામ પર ઉઠાના ઔર હમેં ઈસ્લામ પર ઝિંદા રખના ઔર હમેં નેક બંદોંકે સાથ મિલા દેના, ન હમ રૂસ્વા હોં ઔર ન હમ ફિત્નોંમેં ગિરિફ્તાર હોં. અય અલ્લાહ ! તૂ ઈન કાફિરોંકો હલાક કર દે, જો તેરે રસૂલોંકો ઝુઠલાતે હૈં ઔર તેરે રાસ્તેસે રોકતે હૈં ઔર તૂ ઉન પર અપના કહરો અઝાબ ઉતાર. અય અલ્લાહ ! ઉન કાફિરોંકો હલાક ફરમા જિનકો કિતાબ દી ગઈ અય સચ્ચે મઅબૂદ ![1]

ફિર તાઈફ વાલોં પર દઅવત પેશ કરનેસે ફારિગ હોનેકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અલ્લાહકી તરફ બુલાનેકી વજહસે તક્લીફેં બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં યેહ હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર તાલીમ કા એહતિમામ કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા હૈ...

خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوِ انفِرُوا جَمِيعًا

ખુઝૂ હિઝ્રકુમ ફન્ફિરૂ ષુબાતિન અવિન્ફિરૂ જમીઆ

"લે લો અપને હથિયાર ઔર ફિર નિકલો જુદા જુદા ફૌજ હોકર યા સબ ઈકટ્ઠે" ઔર અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા હૈ...

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا **ઈન્ફિરૂ ખિફાફંવ્વ ષિકાલન**

---

૧ બિદાયા ૪-૩૮, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૭૬, હૈસમી ૬-૧૨૨

"નિકલો હલકે ઔર બોઝલ."

ઔર અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા હૈ..

إِلَّا تَنفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا **ઈલ્લા તન્ફિરૂ યુઅઝ્ઝિબકુમ અઝાબન અલીમન**

"અગર તુમ ન નિકલોગે તો દેગા તુમકો દર્દનાક અઝાબ" (ઈન આયતોંમેં હર મુસલમાન પર અલ્લાહ તઆલાને હર હાલમેં અલ્લાહકી રાહમેં નિકલના ઝરૂરી કરાર દિયા) ફિર અલ્લાહ તઆલાને ઈન આયતોંકો મન્સૂખ કર દિયા ઔર ઈસકે લિયે યેહ આયત ઉતારી..

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً **વમા કાનલ મુઅમિનૂન લિયન્ફિરૂ કાફ્ફહ**

"ઔર ઐસે તો નહીં કે મુસલમાન કૂચ કરેં સારે." (ઈસ આયતમેં) અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં કે (કભી) એક જમાઅત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈમેં જાએ ઔર એક જમાઅત ઘરોંમેં ઠહેરી રહે .(ઔર કભી એક જમાઅત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ ઘરોંમેં ઠહેરે ઔર એક જમાઅત આપકે બગૈર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લડાઈ કે લિયે ચલી જાએ) ચુનાંચે જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઠહેર જાએંગે, વોહ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) દીનકા ઈલ્મ ઔર દીનકી સમઝ હાસિલ કરતે રહેંગે ઔર જબ ઉનકી કૌમકે લોગ લડાઈસે ઉનકે પાસ વાપસ આએંગે તો યેહ ઉનકો ડરાએંગે તાકે અલ્લાહને જો કિતાબ ઔર ફરાઈઝ ઔર હુદૂદ ઉતારે હૈં, યે ઉનકે બારેમેં ચૌકન્ને રહેં.[૧]

હઝરત અહવસ બિન હકીમ બિન ઉમૈર અન્સી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફૌજોંકે અમીરોંકો યેહ ખત લિખાકે દીનમેં સમઝ હાસિલ કરતે રહો (ક્યૂંકે અબ ઈસ્લામ ફૈલ ગયા હૈ ઔર સિખાને વાલે અબ બહોત હૈં, ઈસલિયે અબ જહાલત કોઈ ઉઝર નહીં રહા, ઈસલિયે) અબ અગર કોઈ બાતિલકો હક સમઝકર ઈખ્તિયાર કર લેગા યા હક કો બાતિલ સમઝકર છોડ દેગા, તો વોહ માઝૂર નહીં સમઝા જાએગા (બલકે ઉસે ન સીખનેકી વજહસે સઝા દી જાએગી.)[૨]

હઝરત હિત્તાન બિન અબ્દુલ્લાહ રકાશી ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) કે સાથ એક ફૌજમેં દજલા નદીકે કિનારે પડાવ ડાલે હુએ થે, ઈતનેમેં નમાઝ (ઝુહર)કા વક્ત હો ગયા તો મુઅઝ્ઝિનને ઝુહરકી નમાઝકે લિયે અઝાન દી ઔર લોગ વુઝૂકે લિયે ખડે હો ગએ. હઝરત અબૂ મૂસાને ભી વુઝૂ કરકે ફૌજકો નમાઝ પઢાઈ ઔર ફિર સબ હલકે લગાકર બૈઠ ગએ.

ફિર જબ અસ્રકા વક્ત આયા તો મુઅઝ્ઝિનને અસ્રકી અઝાન દી. સબ લોગ ફિર વુઝૂ કરને કે લિયે ખડે હો ગએ. ઈસ પર હઝરત અબૂ મૂસાને અપને મુઅઝ્ઝિનસે કહા કે યેહ એ'લાન કર દો. (અય લોગો !) ગૌરસે સુનો ! સિર્ફ વહી આદમી વુઝૂ કરે જિસકા વુઝૂ ટૂટ ગયા હો ઔર ફરમાયા કે ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે બહોત જલ્દ ઈલ્મ ચલા જાએગા ઔર

---

૧ બૈહકી ૯-૪૭

૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૨૮

જહાલત ગાલિબ આ જાએગી, યહાં તક કે આદમી જહાલતકી વજહસે અપની માં કો તલવાર માર દેગા.[1]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલકર ખર્ચ કરના

હઝરત અબૂ મસઊદ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી નકીલ પડી હુઈ ઊંટની લેકર આયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે (અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ!) યેહ ઊંટની અલ્લાહકે રાસ્તેમેં (દેતા હૂં).

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં કિયામતકે દિન ઈસકે બદલેમેં ઐસી સાત સો ઊંટનિયાં મિલેંગી કે ઉન સબકી નકીલ પડી હુઈ હોગી.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કે સાથ થા, ઉનકો સાલાના વઝીફા મિલા. ઉનકે સાથ એક બાંદી થી. વોહ ઉનકી ઝરૂરતેં પૂરી કરને લગ ગઈ ઔર ઉનમેં વોહ માલ ખર્ચ કરને લગ ગઈ. ઉસકે પાસ સાત દિરહમ બચ ગએ.

હઝરત અબૂઝરને ઉસે હુક્મ દિયા કે ઈનકે પૈસે બનવા લો.

મૈંને ઉનસે અર્ઝ કિયા, અગર આપ ઈન સાત દિરહમોંકો આગે પેશ આને વાલી ઝરૂરતોંકે લિયે યા અપને કિસી આને વાલે મેહમાનકે લિયે રખ લેતે (તો ઝયાદા અચ્છા થા.)

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા કે મેરે ખલીલ યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યેહ વસિયત ફરમાઈ હૈ કે જો સોના યા ચાંદી કિસી થેલે વગૈરહમેં બાંધકર રખ લિયા જાએગા તો વોહ અપને માલિકકે લિયે અંગારા હોગા, જબ તક કે ઉસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ન કર દે.

ઈમામ અહમદ ઔર તબરાની કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જો સોને-ચાંદીકો બાંધકર રખે ઔર ઉસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ન કરે તો કિયામતકે દિન યેહ સોના-ચાંદી આગકા અંગારા બન જાએગા, જિસસે ઉસે દાગા જાએગા. યે અલ્ફાઝ તબરાની કે હૈં.[3]

હઝરત કૈસ બિન સલઅ અન્સારી (રદિ.) કે ભાઈયોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર ઉનકી શિકાયત કી ઔર યેહ કહા કે યે અપના માલ ફુઝૂલ ખર્ચ કરતે હૈં ઔર ઈનકા હાથ બહોત ખુલા હૈ.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મૈં ખજૂરોંમેં સે અપના હિસ્સા લે લેતા હૂં, ઔર ઉસકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઔર અપને સાથિયોં પર ખર્ચ કરતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે સીને પર હાથ મારા ઔર તીન બાર ફરમાયા,

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૧૧૪, મઆનિલ આસાર ૧-૨૭
૨ મુસ્લિમ ૨-૧૩૭, જમઉલ ફવાઈદ ૨-૩
૩ તર્ગીબ ૨-૧૭૮

તુમ ખર્ચ કરો, અલ્લાહ તુમ પર ખર્ચ કરેંગે. ઈસકે બા'દ જબ મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલા તો મેરે પાસ સવારીકા ઊંટ ભી થા ઔર આજ તો મૈં અપને ખાનદાનમેં સબસે ઝયાદા માલદાર હૂં (યાની અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકી બરકતસે અલ્લાહને મુઝે ઈન ભાઈયોંસે ભી ઝયાદા માલ દે રખા હૈ.)[૧]

હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ આદમીકે લિયે ખુશખબરી હો જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં અલ્લાહકા ઝિક્ર ઝયાદાસે ઝયાદા કરે, ક્યૂંકે ઉસે હર કલિમેકે બદલે સત્તર હઝાર નેકિયાં મિલેંગી ઔર ઉનમેંસે હર નેકી દસ ગુના હોગી ઔર ઈસકે અલાવા ઔર ભી અલ્લાહકે યહાં ઉસે મિલેગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔર ખર્ચકા ક્યા સવાબ હોગા ? આપને ફરમાયા, ખર્ચકા સવાબ ભી ઉતના હી હોગા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત મુઆઝ (રદિ.) સે કહા, ખર્ચકા સવાબ તો સાત સૌ ગુના હૈ.

હઝરત મુઆઝને ફરમાયા, તેરી સમઝ તો થોડી હૈ. યેહ સવાબ તો ઉસ વક્ત મિલતા હૈ જબ આદમી ખૂદ અપને ઘર ઠહેરા હુવા હો ઔર લડાઈમેં ન ગયા હો ઔર (દૂસરોં પર) ખર્ચ કિયા હો. જબ આદમી ખૂદ લડાઈમેં જાકર ખર્ચ કરતા હૈ તો અલ્લાહને ઉસકે લિયે અપની રહમતકે વોહ ખઝાને છુપા રખે હૈં, જિન તક બંદોંકા ઈલ્મ પહોંચ નહીં સકતા ઔર ન બંદે ઉનકી ખૂબી બયાન કર સકતે હૈં. યેહી લોગ અલ્લાહકી જમાઅત હૈ ઔર અલ્લાહકી જમાઅત હી ગાલિબ આકર રેહતી હૈ.[૨]

હઝરત અલી, હઝરત અબૂદર્દા, હઝરત અબૂ હુરૈરહ, હઝરત અબૂ ઉમામા, હઝરત ઈબ્ને અમ્ર બિન આસ, હઝરત જાબિર ઔર હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કે જો આદમી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ ભેજ દે ઔર ખૂદ અપને ઘર ઠહેરા રહે, તો ઉસે હર દિરહમકે બદલે સાતસો દિરહમકા સવાબ મિલેગા, ઔર જો ખૂદ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લડાઈકે લિયે જાએ ઔર અલ્લાહકી રઝાકે લિયે ખર્ચ કરે તો ઉસકો હર દિરહમકે બદલે સાત લાખ દિરહમકા સવાબ મિલેગા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ આયત પઢી...

وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَن يَّشَاءُ **વલ્લાહુ યુદાઈફુ લિમંય્યશાઅ**

“ ઔર અલ્લાહ બઢાતા હૈ જિસકે વાસ્તે ચાહે. ”[૩]

ઔર પીછે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે જિહાદમેં જાન લગાને ઔર માલ ખર્ચ કરનેકે લિયે તરગીબ દેનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર, હઝરત ઉમર, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત તલ્હા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, હઝરત અબ્બાસ, હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા , હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા ઔર હઝરત આસિમ બિન અદી ને

૧ તર્ગીબ ૨-૧૭૩, ઈસાબા ૩-૨૫૦
૨ હૈસમી ૫-૨૮૨
૩ ફવાઈદ ૨-૩

કિતના-કિતના ખર્ચ કિયા ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ખર્ચ કરને કે બાબમેં યે કિસ્સે ઔર તફસીલસે આએંગે.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ખુલૂસે નિય્યત કે સાથ નિકલના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! એક આદમી જિહાદમેં ઈસ નિય્યતસે જાતા હૈ કે ઉસે દુન્યાકા કુછ સામાન મિલ જાએગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે કુછ અજર ન મિલેગા. લોગોંને ઈસ બાતકો બહોત બડા સમઝા ઔર ઉસ આદમીસે કહા, તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર દોબારા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ સે પૂછો. શાયદ તુમ અપની બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમકો સમઝા નહીં સકે હો. ઉસ આદમીને કહા, યા રસૂલુલ્લાહ ! એક આદમી જિહાદમેં ઈસ નિય્યતસે જાતા હૈ કે વહ દુનિયાકા કુછ સામાન હાસિલ કરના ચાહતા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમને ફરમાયા, ઉસે કોઇ અજર નહીં મિલેગા. લોગોંને ઈસ બાતકો બહોત બડા સમઝા ઔર ઉસ આદમીસે કહા, જાઓ ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછો. ચુનાંચે ઉસને તીસરી બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા કે એક આદમી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદમેં ઈસ નિય્યતસે જાના ચાહતા હૈ કે ઉસે દુન્યાકા કુછ સામાન મિલ જાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉસે કોઈ અજર નહીં મિલેગા.[૧]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે આપ ઝરા યેહ બતાઈયે કે એક આદમી લડાઈમેં શરીક હોકર સવાબ ભી હાસિલ કરના ચાહતા હૈ ઔર લોગોંમેં શોહરત ભી, ઉસે ક્યા મિલેગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે કુછ નહીં મિલેગા.

ઉસ આદમીને અપના સવાલ તીન બાર દોહરાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર બાર ઉસે યેહી જવાબ દેતે રહે કે ઉસે કુછ નહીં મિલેગા. ફિર આપને ફરમાયા કે અલ્લાહ સિર્ફ વહી અમલ કુબૂલ કરતે હૈં, જો ખાલિસ હો ઔર અલ્લાહકી રઝાકે લિયે કિયા ગયા હો.[૨]

હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગોંમેં એક પરદેસી આદમી રેહતા થા, ઉસે કોઈ જાનતા નહીં થા કે વોહ કૌન હૈ ? લોગ ઉસે કુઝમાન કેહતે થે. જબ ભી ઉસકા ઝિક્ર હોતા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે કે યેહ તો દોઝખ વાલોંમેં સે હૈ.

---

૧ તર્ગીબ ૨-૪૧૯
૨ તર્ગીબ ૨-૪૨૧

ઉહદકી લડાઈકે દિન ઉસને ખૂબ ઝોર-શોર સે લડાઈ કી ઔર ઉસને અકેલે હી સાત-આઠ મુશ્રિકોંકો કત્લ કર ડાલા ઔર વોહ થા ભી બડા જંગજૂ ઔર બહાદુર. આખિર વોહ ઝખ્મોંસે નિઢાલ હો ગયા, તો ઉસે બનૂ ઝફરકે મુહલ્લેમેં ઉઠાકર લાયા ગયા તો બહોત સે મુસલમાન ઉસે કેહને લગે, અય કુઝમાન ! આજ તો તુમ બડી બહાદુરીસે લડે હો, તુમ્હેં ખુશખબરી હો.

ઉસને કહા, મુઝે કિસ ચીઝ કી ખુશખબરી હો ? અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને તો સિર્ફ અપની કૌમકી નામવરીકે લિયે યેહ લડાઈ લડી હૈ. અગર મેરા મકસદ યેહ ન હોતા તો મૈં હરગિઝ ન લડતા. ચુનાંચે જબ ઉસકે ઝખ્મોં કી તકલીફ બઢ ગઈ તો ઉસને અપની તરકશમેં સે એક તીર નિકાલા ઔર ઉસસે ખુદકુશી કર લી.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે મુઝે ઐસા આદમી બતાઓ જો જન્નતમેં તો જાએગા, લેકિન ઉસને કોઈ નમાઝ નહીં પઢી ? જબ લોગ ઉસકે બારેમેં ન જાનને કી બાત કરતે, તો ઉનસે પૂછતે કે વોહ કૌન હૈં ?

તો વોહ ફરમાતે કે બનૂ અબ્દુલ અશહલ કે ઉસૈરિમ હૈં જિનકા નામ અમ્ર બિન સાબિત બિન વક્શ હૈ.

હઝરત હુસૈન ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત મહમૂદ બિન લબીદસે પૂછા કે હઝરત ઉસૈરિમકા ક્યા કિસ્સા હૈ ?

તો ઉન્હોંને બતાયા કે ઉનકી કૌમ ઉનકો ઈસ્લામકી દઅવત દિયા કરતી થી, લેકિન યેહ હમેશા ઈન્કાર કર દેતે. ઉહદકી લડાઈ કે દિન એકદમ ઉનકે દિલમેં ઈસ્લામ લાનેકા ખયાલ પૈદા હુવા ઔર વોહ મુસલમાન હો ગએ ઔર અપની તલવાર લેકર ચલ પડે ઔર એક કિનારેસે મજમેમેં જાકર લડાઈ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે ઝખ્મોંસે નિઢાલ હોકર ગિર પડે.

(લડાઈકે બા'દ) કબીલા બનૂ અબ્દુલ અશહલ કે લોગ લડાઈકે મૈદાનમેં શહીદ હોનેવાલે અપને સાથિયોંકો ખોજને લગે તો ઉનકી નિગાહ હઝરત ઉસૈરિમ પર પડી તો વોહ કેહને લગે, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ તો ઉસૈરિમ હૈં. યેહ યહાં કૈસે આ ગએ ? હમ તો ઈનકો (મદીનામેં) છોડકર આએ થે ઔર યેહ તો હમેશા (ઈસ્લામકી) ઈસ બાતકા ઈન્કાર કિયા કરતે થે તો ઉન લોગોં ને હઝરત ઉસૈરિમસે પૂછા, અય અમ્ર ! આપ યહાં કૈસે આએ ? અપની કૌમકી હમદર્દીમેં યા ઈસ્લામકે શૌક મેં ?

ઉન્હોંને કહા, નહીં, ઈસ્લામકે શૌકમેં. મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લે આયા ઔર મુસલમાન હો ગયા. ફિર મૈં અપની તલવાર પકડકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલ પડા ઔર મૈંને લડના શુરૂ કર દિયા, યહાં તક કે મૈં ઈતના ઝખ્મી હો ગયા.

ઈતના કેહને કે થોડી દેર બા'દ હી ઉનકે હાથોંમેં હઝરત ઉસૈરિમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ઉન લોગોંને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉનકા સારા વાકિઆ ઝિક્ર

---

૧ બિદાયા ૪-૩૬

કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ જન્નત વાલોંમેં હૈં (ભલે હી ઉન્હેં ઈસ્લામ લાનેકે બા'દ એક નમાઝ ભી પળ્હનેકા મૌકા ન મિલા હો.)[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન ઉકૈશ (રદિ.) ને જાહિલિયત કે ઝમાનેમેં સૂદ પર કર્ઝ દિયા હુવા થા. વોહ ઈસ્લામ લાને કે લિયે તૈયાર હો ગએ થે, લેકિન સૂદકા માલ વસૂલ કરનેસે પેહલે મુસલમાન હોના નહીં ચાહતે થે. ઉહદકી લડાઈકે દિન વોહ આએ ઔર ઉન્હોંને પૂછા કે મેરે ચચેરે ભાઈ કહાં હૈં ?

લોગોંને બતાયા કે વોહ તો (ઈસ વક્ત) ઉહદમેં હૈં.

ઉન્હોંને કહા, મૈં તો ઈમાન લા ચુકા હૂં. ઈસકે બા'દ ઉન્હોંને (કાફિરોંસે) ખૂબ ઝોર-શોરસે લડાઈ કી, યહાં તક કે ઝખ્મી હો ગએ. ફિર ઉનકો ઝખ્મી હાલતમેં ઉઠાકર ઉનકે ઘરવાલોં કે પાસ પહોંચાયા ગયા. વહાં ઉનકે પાસ હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને ઉનકી બહનસે કહા કે ઈનસે પૂછો કે (યેહ ઉહદકી લડાઈમેં) અપની કૌમકી હિમાયતમેં (શરીક હુએ થે) યા અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી વજહસે ગુસ્સેમેં આકર.

ઉન્હોંને કહા, "નહીં", અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકી વજહસે ગુસ્સે મેં આકર (ઉહદ કી લડાઈમેં શરીક હુવા થા) ઈસકે બા'દ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર યે જન્નતમેં દાખિલ હો ગએ, હાલાંકે ઉનકો અલ્લાહકે લિયે એક ભી નમાઝ પળ્હનેકા મૌકા ન મિલા.[૨]

હઝરત શદ્દાદ બિન હાદ ફરમાતે હૈં કે એક દેહાતી આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર આપ પર ઈમાન લાયા ઔર આપકી પૂરી તરહ પૈરવી કી. ચુનાંચે ઉસને કહા કે મૈં ભી હિજરત કરકે આપકે સાથ રહૂંગા.

જબ ખૈબરકી લડાઈમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગનીમતકા માલ મિલા તો આપને ઉસે સહાબામેં બાંટ દિયા. આપને ગનીમતકે માલમેં સે ઉસકા હિસ્સા ઉસકે સાથિયોંકો દે દિયા. વોહ ઉસ વક્ત અપને સાથિયોંકે જાનવર ચરાને ગયા હુવા થા.

સાથિયોં ને કહા, યેહ તુમ્હારા હિસ્સા હૈ જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હારે લિયે દિયા હૈ.

ઉસને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર) અર્ઝ કિયા, મૈંને ઈસ (માલ લેને) કે લિયે તો આપકી પૈરવી નહીં કી થી. મૈંને આપકી પૈરવી ઈસલિયે કી થી, તાકે મુઝે (ગલેકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ) વહાં તીર લગે ઔર મૈં મર જાઉં ઔર મૈં જન્નતમેં ચલા જાઉં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ્હારી નિય્યત સચ્ચી હૈ તો અલ્લાહ તઆલા ઉસે ઝરૂર પૂરા ફરમા દેંગે. ફિર સહાબા (રદિ.) દુશ્મનસે લડનેકે લિયે ઉઠ ખડે હુએ. (યેહ દેહાતી ભી લડાઈમેં શરીક હુએ ઔર ઝખ્મી હો ગએ) ઔર ઉનકો ઉઠાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા. પેહલે જહાં ઉન્હોંને ઈશારા કરકે બતાયા થા, વહીં ઉન્હેં તીર લગા થા.

---

૧ બિદાયા ૪-૩૭, ઈસાબા ૨-૫૮૬, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૮, મજમા ૯-૩૬૨
૨ ઈસાબા ૨-૫૮૬, બૈહકી ૯-૧૬૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યેહ વહી હૈં ? સહાબા (રદિ.) ને કહા, “જી હાં”. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકી નિય્યત સચ્ચી થી, ઈસલિયે અલ્લાહને પૂરી કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં અપને જુબ્બેમેં સે કફન દિયા ઔર ઉનકા જનાઝા આગે રખકર આપને ઉનકી નમાઝે જનાઝા પળ્હાઇ ઔર નમાઝે જનાઝામેં ઉનકે લિયે દુઆ કરતે હુએ આપકે લફ્ઝ ઝરા ઊંચી આવાઝસે સુને ગએ. અય અલ્લાહ ! યેહ તેરા બંદા હૈ. તેરે રાસ્તેમેં હિજરત કરકે નિકલા થા ઔર અબ યેહ શહીદ હો ગયા હૈ ઔર મૈં ઈસકા ગવાહ હૂં.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા ઔર કેહને લગા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં કાલે રંગકા આદમી હૂં. મેરા ચેહરા બદસૂરત હૈ ઔર મેરે પાસ માલ ભી કુછ નહીં હૈ. અગર મૈં ઈન કુફ્ફારસે લડતે હુએ મર જાઉં, તો ક્યા મૈં જન્નતમેં દાખિલ હો જાઉંગા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. (યેહ સુનકર) વોહ આગે બળ્હા ઔર કાફિરોંસે લડાઈ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે શહીદ હો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે પાસ તશરીફ લે ગએ, વોહ શહીદ હો ચુકે થે, તો આપને ફરમાયા, અબ તો અલ્લાહને તુમ્હારા ચેહરા ખૂબસૂરત બના દિયા હૈ ઔર તુઝે ખુશબૂદાર બના દિયા હૈ ઔર તુમ્હારા માલ ઝયાદા કર દિયા હૈ ઔર ફરમાયા કે મૈંને બડી-બડી આંખોં વાલી હૂરોંમેં સે ઉસકી દો બીવિયાં દેખી હૈં, જો ઉસકે જિસ્મ ઔર ઉસકે જુબ્બેકે બીચ દાખિલ હોનેકે લિયે ઝગડ રહી હૈં.[૨]

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝુરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે પાસ યેહ પૈગામ ભેજા કે કપડે પેહનકર ઔર હથિયાર લગાકર મેરે પાસ આ જાઓ. ચુનાંચે મૈં (તૈયાર હોકર) આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં એક ફૌજકા અમીર બનાકર ભેજના ચાહતા હૂં. અલ્લાહ તુમ્હેં સલામત ભી રખેગા ઔર તુમ્હેં ગનીમતકા માલ ભી દેગા ઔર મૈં ભી ઉસ માલમેં સે તુમ્હેં અચ્છા માલ દૂંગા.ઈસ પર મૈંને કહા, મૈં તો માલકી વજહસે ઈસ્લામ નહીં લાયા, બલકે મુસલમાન બનને કે શૌકમેં મૈંને ઈસ્લામ કુબૂલ કિયા. આપને ફરમાયા, અય અમ્ર ! ભલે આદમીકે લિયે અચ્છા માલ બેહતરીન ચીઝ હૈ.[૩]

તબરાની ને ઔસત ઔર કબીરમેં ઈસ હદીસકા ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉસમેં સે યે લફ્ઝ હૈં કે મૈં તો દો વજહસે ઈસ્લામ લાયા હૂં. એક તો મુઝે મુસલમાન બનનેકા શૌક થા ઔર દૂસરે મૈં આપકે સાથ રેહના ચાહતા થા. આપને ફરમાયા, ઠીક હૈ, લેકિન અચ્છા માલ ભલે આદમીકે લિયે બેહતરીન ચીઝ હૈ.[૪]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૯૧, હાકિમ ૩-૫૯૫
૨ બિદાયા ૪-૧૯૧, તર્ગીબ ૨-૪૪૭
૩ ઈસાબા ૩-૩
૪ મજમા ૯-૨૫૫

હઝરત અબુલ બખ્તરી તાઇ ફરમાતે હૈં કે કુછ લોગ મુખ્તાર બિન અબી ઉબૈદકે બાપ હઝરત અબૂલ મુખ્તારકે પાસ કૂફામેં જસ્ર અબી ઉબૈદ પર જમા' થે (જહાં હઝરત અબૂ ઉબૈદ સકફી (રહ.) હીજરી તેરહમેં શહીદ હુએ થે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદકી ફૌજકે) તમામ આદમી શહીદ કર દીએ ગએ થે, સિર્ફ દો યા તીન આદમી બચે થે.

ઉન્હોંને અપની તલવારેં લેકર ઇસ ઝોરસે દુશ્મન પર હમલા કિયા કે ઉનકી સફેં ચીરકર બાહિર નિકલ આએ ઔર યૂં બચ ગએ. ફિર યેહ તીનોં લોગ મદીના આએ.

એક બાર યેહ તીનોં લોગ ઇન શહીદ હોનેવાલોંકા તઝકિરા કર રહે થે કે ઇતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) બાહિર નિકલે ઔર ઉન્હોંને કહા કે મુઝે બતાઓ, તુમ લોગ ઉનકે બારેમેં ક્યા કેહ રહે થે? ઉન્હોંને કહા કે હમ ઉનકે બારેમેં ઇસ્તિગફાર કર રહે થે ઔર ઉનકે લિયે દુઆ કર રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યા તો તુમને ઉનકે બારેમેં જો કહા થા, વોહ મુઝે બતા દો, વરના મૈં તુમ્હેં સખ્ત સઝા દૂંગા. ઉન્હોંને કહા, હમને ઉનકે બારેમેં કહા કે યેહ લોગ શહીદ હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે અલાવા કોઇ મઅબૂદ નહીં, ઔર ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દે કર ભેજા ઔર જિસકે હુક્મકે બગૈર કિયામત કાયમ નહીં હોગી, અલ્લાહકે નબીકે અલાવા ઔર કિસી ભી મરનેવાલેકો અલ્લાહકે યહાં ક્યા મિલા હૈ, ઉસે કોઇ ભી ઝિંદા ઇન્સાન નહીં જાનતા હૈ. અલબત્તા અલ્લાહકે નબીકે બારેમેં યકીનન મા'લૂમ હૈ કે અલ્લાહને ઉનકે અગલે-પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ કર દિયે હૈં. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને હક ઔર હિદાયત દેકર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ભેજા, જિસકે હુક્મકે બગૈર કિયામત કાયમ ન હોગી. કોઇ આદમી દિખાવે ઔર શોહરતકી વજહસે લડતા હૈ, કોઇ આદમી કૌમી ગૈરતકી વજહસે લડતા હૈ ઔર કોઇ દુનિયા હાસિલ કરનેકે લિયે લડતા હૈ ઔર કોઇ માલ લેનેકે લિયે ઔર ઉન તમામ લડને વાલોંકો અલ્લાહકે યહાં વહી મિલેગા જો ઉનકે દિલોંમેં હૈ.[૧]

હઝરત માલિક બિન ઔસ બિન હદસાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એકબાર હમ લોગોંને એક ફૌજકા તઝકિરા કિયા, જો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં શહીદ હો ગઇ થી. ચુનાંચે હમમેંસે કિસીને તો યેહ કહા કે યેહ સબ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલે હુએ થે. અલ્લાહ ઉનકો ઝરૂર અજરો સવાબ દેંગેં ઔર કિસીને યેહ કહા કે અલ્લાહ ઉનકો કિયામતકે દિન ઉસી નિય્યત પર ઉઠાએંગે, જિસ પર અલ્લાહને ઉનકો મૌત દી હૈ.

ઇસપર હઝરત ઉમર (રદિ.)ને ફરમાયા, હાં, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અલ્લાહ ઉનકો ઉસી નિય્યત પર ઉઠાએંગે જિસ પર અલ્લાહને ઉનકો મૌત દી હૈ, ક્યૂંકે કોઇ આદમી તો દિખાવે ઔર શોહરત કે લિયે લડતા હૈ ઔર કોઇ દુનિયા લેને કે લિયે લડતા હૈ ઔર કિસી કિસીકો લડાઇસે બચનેકા કોઇ રાસ્તા નહીં મિલતા હૈ, ઇસલિયે વોહ મજબૂર હોકર લડતા હૈ, ઔર કોઇ અલ્લાહસે સવાબ લેનેકે લિયે લડતા હૈ ઔર હર તરહકી

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૯૨

તકલીફોં પર સબર કરતા હૈ. (યેહ સવાબકે લિયે લડને વાલે) હી શહીદ હૈં. લેકિન મુઝે ભી મા'લૂમ નહીં હૈ કે મેરે સાથ ક્યા હોગા ઔર તુમ્હારે સાથ ક્યા હોગા. હાં, ઈતની બાત મુઝે ઝરૂર મા'લૂમ હૈ કે ઈસ કબ્ર વાલે યાની અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ હો ચુકે હૈં.[૧]

હઝરત મસ્રૂક (રહ.) ફરમાતેં હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મજલિસમેં શહીદોંકા તઝકિરા આયા તો હઝરત ઉમરને લોગોંસે પૂછા, તુમ શહીદ કિસે સમઝતે હો ? લોગોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન, ઈન લડાઈયોંમેં જો મુસલમાન શહીદ હો રહે થે, વોહ સબ શહીદ હૈં. ઈસ પર આપને ફરમાયા, ફિર તો તુમ્હારે શહીદ બહોત હો જાએંગેં. મૈં તુમ્હેં ઈસ બારેમેં બતાતા હૂં. બહાદુરી ઔર બુઝદિલી લોગોંકી ફિતરી ચીઝેં હૈં. અલ્લાહ જિસકી તબીયત જૈસી ચાહે, બના દે. બહાદુર આદમી તો જઝબેસે લડતા હૈ ઔર અપને ઘરવાલોંકે પાસ વાપસ જાનેકી પરવાહ ભી નહીં કરતા ઔર બુઝદિલ આદમી અપની બીવીકી વજહસે (લડાઈકે મૈદાનસે) ભાગ જાતા હૈ ઔર શહીદ વોહ હૈ જો અલ્લાહસે અજરો સવાબ લેનેકી નિય્યત સે અપની જાન પેશ કરે ઔર (કામિલ મુહાજિર વોહ હૈ જો ઉન તમામ ચીઝોંકો છોડ દે જિસસે અલ્લાહને રોકા હૈ ઔર (કામિલ) મુસલમાન વોહ હૈ જિસકી ઝુબાન ઔર હાથસે સારે મુસલમાન બચે રહેં.[૨]

હઝરત ઝિમામ (રહ.) ફરમાતેં હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ને અપની માં (હઝરત અસ્મા (રદિ.)) કે પાસ પૈગામ ભેજા કે તમામ લોગ મુઝે છોડકર ચલે ગએ હૈં ઔર યેહ (મેરે મુખાલિફ) લોગ મુઝે સુલહકી દઅવત દે રહે હૈં, તો ઉન્હોંને જવાબમેં ફરમાયા કે અગર તુમ અલ્લાહકી કિતાબકો ઔર અલ્લાહકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નતકો ઝિંદા કરનેકે લિયે નિકલે થે, તો ફિર તુમ્હેં ઈસી હક બાત પર જાન દે દેની ચાહિયે ઔર અગર તુમ દુનિયા લેને કે લિયે નિકલે થે, તો ફિર ન તુમ્હારે ઝિંદા રેહનેમેં ખૈર હૈ ઔર ન મર જાને મેં.[૩]

જિહાદકે લિયે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલકર અમીર કા હુક્મ માનના

હઝરત અબૂ માલિક અશઅરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક ફૌજમેં ભેજા ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો હમારા અમીર બનાયા. ચુનાંચે હમ લોગ રવાના હુએ ઔર એક મંઝિલ પર પડાવ ડાલા. એક

---

૧ અખ્રજહુ તમામ
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૯૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૫૭

આદમીને ખડે હોકર અપની સવારીકી ઝીન કસી. મૈંને ઉસસે કહા, તુમ કહાં જાના ચાહતે હો ? ઉસને કહા, મૈં ચારા લાના ચાહતા હૂં. મૈંને ઉસસે કહા, જબ તક હમ અપને અમીરસે પૂછ ન લેં, તુમ ઐસા ન કરો. ચુનાંચે હમ હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) કે પાસ આએ.(શાયદ હઝરત અબૂ મૂસા ફૌજકે કિસી એક હિસ્સેકે અમીર હોંગે) હમને ઉનસે ઝિક્ર કિયા, તો ઉન્હોંને કહા, શાયદ તુમ અપને ઘરવાલોંકે પાસ જાના ચાહતે હો.

ઉસ આદમીને કહા નહીં. હઝરત અબૂ મૂસા ને કહા, દેખો તુમ ક્યા કેહ રહે હો ? ઉસને કહા, "નહીં". તો હઝરત મૂસા ને કહા, અચ્છા, તુમ જાઓ ઔર હીદાયતવાલે રાસ્તે પર ચલો. ચુનાંચે વોહ આદમી ચલા ગયા ઔર કાફી રાત ગુઝારકર વાપસ આયા. તો હઝરત અબૂ મૂસા ને કહા, શાયદ તુમ અપને ઘરવાલોંકે પાસ ગએ થે ? ઉસને કહા, નહીં. હઝરત અબૂ મૂસા ને કહા, દેખ લો, તુમ ક્યા કેહ રહે હો ? ઉસને કહા, હાં (મૈં ગયા થા.)

હઝરત અબૂ મૂસા ને ફરમાયા, તૂ આગમેં ચલકર અપને ઘર ગયા ઔર (વહાં જિતની દેર બૈઠા રહા) તૂ આગમેં બૈઠા રહા ઔર આગમેં ચલકર વાપસ આયા, ઈસલિયે અબ તૂ નએ સિરેસે અમલ કર, (તાકે તેરે ગુનાહકા કફ્ફારા હો જાએ).[૧]

અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલકર ઇકટ્ઠે મિલકર રેહના

હઝરત અબૂ સઅ્લબા ખુશની (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે લોગ જબ કિસી મંઝિલ પર પડાવ ડાલા કરતે થે, તો બિખર જાયા કરતે થે ઔર ઘાટિયોં ઔર વાદિયોંમેં ફૈલ જાતે થે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા યેહ ઘાટિયોં ઔર વાદિયોંમેં બિખર જાના શૈતાનકી તરફસે હૈ. ઈસ ફરમાન કે બાદ મુસલમાન જહાં ભી ઠહેરતે, ઈકટ્ઠે હોકર મિલ-જુલ કર રેહતે.[૨]

બૈહકી કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ(કે ઈસકે બાદ સહાબા ઈતને કરીબ કરીબ રેહને લગે કે) યૂં કહા જાને લગા કે અગર ઈન મુસલમાનોં પર એક ચાદર ડાલી જાએ, તો વોહ ઉન સબ પર હી આ જાએ.[3]

હઝરત મુઆઝ જુહની (રદિ.) ફરમાતેં હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ ફલાં લડાઈમેં ગયા.(એક જગહ હમ લોગોંને પડાવ ડાલા. લોગ બિખર ગએ, જિસસે) લોગોંકે લિયે ઠહેરનેકી જગહ તંગ પડ ગઇ ઔર રાસ્તે બંદ હો ગએ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક મુનાદી કો ભેજા, જો લોગોંમેં યેહ એ'લાન કર દે કે જિસને ઠહેરનેકી જગહ તંગ કી યા રાસ્તા બંદ કિયા, ઉસકા જિહાદ નહીં, યાની ઉસે જિહાદકા સવાબ નહી મિલેગા.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૧૬૯
૨ તર્ગીબ ૫-૪૦
૩ બૈહકી ૯-૧૫૨, કંઝુલ ઉમ્માલ ૩-૩૪૧
૪ બૈહકી ૯-૧૫૨, મિશ્કાત ૩૩૨

અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં નિકલકર પેહરા દેના

હઝરત સહલ બિન હન્ઝલિયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે લોગ હુનૈનકી લડાઇકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલે ઔર ખૂબ ઝયાદા ચલે, યહાં તક કે દોપહર હો ગઇ. ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઝુહરકી નમાઝ પઢી તો એક સવારને હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપ લોગોંકે આગે ચલા, યહાં તક કે ફલાં પહાડ પર ચઢ ગયા, તો મૈંને દેખા કે કબીલા હવાઝિન અપને વાલિદકે પાની લાને વાલે ઊંટ ઔર અપની ઔરતેં ઔર જાનવર ઔર બકરીયાં લેકર સારે કે સારે હુનૈનમેં ઇકઠ્ઠે હો ચુકે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુસ્કુરાકર ફરમાયા, યેહ સબ કુછ કલ મુસલમાનોંકા માલે ગનીમત બન જાયેગા. ફિર આપને ફરમાયા, આજ રાત હમારા પેહરા કૌન દેગા ? હઝરત અનસ બિન અબી મરસદ ગનવી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં (પેહરા દૂંગા)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અચ્છા સવાર હો જાઓ. ચુનાંચે, વોહ અપને ઘોડે પર સવાર હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. આપને ઉનસે ફરમાયા, સામને ઉસ ઘાટીકી તરફ ચલે જાઓ ઔર ઉસ ઘાટીકી સબસે ઉંચી જગહ પહોંચ જાઓ. (વહાં પેહરા દેના ઔર ખૂબ હોશિયાર હોકર રેહના) કહીં દુશ્મન આજ રાત તુમ્હેં ધોકા દેકર તુમ્હારી તરફસે ન આ જાએ.

જબ સુબહ હુઇ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની નમાઝકી જગહ પર તશરીફ લે ગએ ઔર દો રકઅત નમાઝ પઢી. ફિર આપને ફરમાયા, કયા તુમ્હેં અપને સવારકા કુછ પતા ચલા ?

સહાબા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં તો ઉસકા કુછ પતા નહીં, ફિર નમાઝકી ઇકામત હુઇ ઔર નમાઝકે દૌરાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તવજ્જોહ ઘાટીકી તરફ રહી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝ પૂરી ફરમાઇ, તો ફરમાયા, તુમ્હેં ખુશખબરી હો, તુમ્હારા સવાર આ ગયા હૈ. હમ લોગોંને ઘાટી કે પેડોંકે દર્મિયાન દેખના શુરૂ કિયા, તો વોહ સવાર આ રહા થા.

ચુનાંચે ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ કિયા ઔર કહા કે મૈં (કલ યહાંસે) ચલા ઔર ચલતે ચલતે ઉસ ઘાટીકી સબસે ઉંચી જગહ પહોંચે ગયા, જહાં જાનેકા મુઝે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા થા. (મૈં રાતભર વહાં પેહરા દેતા રહા) સુબહકો મૈંને દોનોં ઘાટિયોં પર ઝાંક કર ગૌરસે દેખા, મુઝે કોઇ નઝર ન આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ સવાર સે પૂછા, ક્યા તુમ રાતકો કિસી વક્ત અપની સવારીસે નીચે ઉતરે હો ?

ઉસને કહા, નહીં, સિર્ફ નમાઝ પઢ્હને ઔર ઝરૂરત પૂરી કરને કે લિયે ઉતરા થા. આપને ઉસસે ફરમાયા, તુમને (આજ રાત પેહરા દે કર અલ્લાહકી મહેરબાનીસે અપને લિયે જન્નત) વાજિબ કર લી હૈ. (પહરે કે) ઈસ અમલ કે બાદ અગર તુમ કોઈ ભી (નફ્લી) અમલ ન કરો, તો તુમ્હારા કોઈ નુકસાન નહીં હૈ. (ઈસ પેહરેકા તુમ્હેં બહોત સવાબ મિલા હૈ).[૧]

હઝરત અબૂ અતિય્યા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર તશરીફ રખતે થે. આપકો બતાયા ગયા કે એક આદમીકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, ક્યા તુમમેંસે કિસીને ઉસકો ખૈર (ભલાઈ) કા કોઈ અમલ કરતે હુએ દેખા હૈ ?

એક આદમીને કહા, જી હાં. એક રાત મૈંને ઉસકે સાથ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પેહરા દિયા હૈ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઔર આપકે સાથિયોંને ખડે હોકર ઉસકી નમાઝે જનાઝા પઢી. જબ ઉસે કબ્રમેં રખ દિયા ગયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને હાથસે ઉસ પર મિટ્ટી ડાલી. ફિર ફરમાયા, તુમ્હારે સાથી તો યેહ સમઝ રહે હૈં કે તુમ દોઝખવાલોંમેં સે હો ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે તુમ જન્નતવાલોંમેં સે હો.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ લોગોંકે (બુરે) અમલકે બારેમેં ન પૂછો, બલકે તુમ ફિતરત (વાલે ઈસ્લામી અમલોં) કે બારેમેં પૂછા કરો.[૨]

હઝરત અબૂ અતિય્યા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં એક આદમીકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો કુછ સહાબા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઉસકી નમાઝે જનાઝા ન પઢેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ક્યા તુમમેંસે કિસીને ઉસે (કોઈ નેક અમલ કરતે હુએ) દેખા હૈ ? ફિર આગે પૂરી હદીસ બયાન કી.[૩]

હઝરત ઈબ્ને આઈઝ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક આદમીકે જનાઝાકે લિયે બાહિર તશરીફ લાએ. જબ વોહ જનાઝા રખા ગયા, તો હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)ને ફરમાયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઉસકી નમાઝે જનાઝા ન પઢેં, ક્યૂંકે યેહ બદકાર આદમી હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર મા'લૂમ કિયા, ક્યા તુમમેંસે કિસીને ઉસકો (કોઈ નેક અમલ કરતે હુએ) દેખા હૈ ? આગે પિછલી હદીસ કી તરહ મઝમૂન બયાન કિયા.[૪]

પીછે સખ્ત સરદી બરદાશ્ત કરને કે બાબમેં હઝરત અબૂ રૈહાના (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાત હમારા પેહરા કૌન

---

૧ બૈહકી ૯-૧૪૯, મુન્તખબ ૫-૧૪૩
૨ હૈસમી ૫-૨૮૮
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૯૧
૪ મિશ્કાત ૨૮૮

દેગા ? મૈં ઉસકે લિયે ઐસી દુઆ કરૂંગા જો ઉસકે હકમેં ઝરૂર કુબૂલ હોગી. એક અન્સારીને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં (પેહરા દૂંગા). આપને ફરમાયા તુમ કૌન હો ? ઉસને કહા, ફલાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કરીબ આ જાઓ. ચુનાંચે, વોહ અન્સારી કરીબ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે કપડેકા એક કિનારા પકડકર દુઆ કરની શુરૂ કી. જબ મૈંને (વોહ) દુઆ સુની તો મૈંને કહા, મૈં ભી તૈયાર હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કૌન હો ?

મૈંને કહા અબૂ રૈહાના. આપને મેરે લિયે ભી દુઆ ફરમાઇ, લેકિન મેરે સાથીસે કમ. ફિર આપને ફરમાયા જો આંખ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પેહરા દે, ઉસ આંખ પર આગ હરામ કર દી ગઇ હૈ.[૧] ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલકર નમાઝ પઢનેકે બાબમેં હઝરત જાબિર (રદિ.) કી હદીસ ગઝર ચુકી હૈ. ઉસમેં યેહ હૈ કે આપને ફરમાયા, આજ રાત હમારા પેહરા કૌન દેગા ? એક મુહાજિરી ઔર એક અન્સારીને અપને આપકો પેશ કિયા ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ (પેહરા દેંગે).

આપને ફરમાયા કે તુમ દોનોં ઉસ ઘાટીકે સિરે પર ચલે જાઓ. યેહ દોનોં હઝરત અમ્માર બિન યાસિર ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન બિશ્ર થે. ઈસકે બાદ આગેકી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૨]

જિહાદ કે લિયે અલ્લાહકે રાસ્તે મેં નિકલકર બિમારિયાં બરદાશ્ત કરના

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ ભી મુસલમાનકે જિસ્મકો કોઇ તકલીફ પહોંચતી હૈ, તો ઉસકે બદલેમેં અલ્લાહ ગુનાહોંકો મઆફ ફરમા દેતે હૈં. (યેહ ફઝીલત સુનકર) હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે યેહ સવાલ કરતા હૂં કે તૂ ઉબય બિન કઅબ કે જિસ્મ પર ઐસા બુખાર ચઢા દે, જો તેરી મુલાકાતકે વક્ત યાની મૌત તક ચઢા રહે. (યાની સારી ઝિંદગી બુખાર ચઢા રહે) લેકિન બુખાર ઈતના કમ હો કે ઉનકો નમાઝ, રોઝે, હજ, ઉમરહ ઔર તેરે રાસ્તેમેં જિહાદસે ન રોકે. ચુનાંચે ઉનકો ઉસી વક્ત બુખાર ચઢ ગયા જો મરતે દમ તક ચઢા રહા, ઉતરા નહીં, ઔર વોહ ઉસ બુખારકી હાલતમેં હી જમાઅતકે સાથ નમાઝ પઢા કરતે થે, રોઝે રખા કરતે થે ઔર હજ ઔર ઉમરે કિયા કરતે થે ઔર લડાઇકે સફરમેં જાયા કરતે થે.[૩]

---
૧ ઈમામ અહમદ , નસઇ, તબરાની, બૈહકી
૨ ઈબ્ને ઈસ્હાક વગૈરહ
૩ ઈબ્ને અસાકિર

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ યેહ બતાયેં કે યેહ બિમારિયાં જો હમારે ઉપર આતી હૈં, હમેં ઉનકે બદલેમેં ક્યા મિલેગા ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ બિમારિયાં ગુનાહોંકો મીટાને વાલી હૈં. ઈસ પર હઝરત ઉબય ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, અગરચે વોહ બીમારી બહોત થોડી હો ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં અગરચે વોહ કાંટા (લગના) હી હો યા ઈસસે ભી કમ દર્જેકી તકલીફ હો. ચુનાંચે હઝરત ઉબયને અપને લિયે યેહ દુઆ માંગી કે ઉનકો ઐસા બુખાર ચળ્હે, જો ઉનકો મૌત તક ન છોડે (હમેશા ચળ્હા હી રહે) લેકિન ઉનકો હજ, ઉમરહ ઔર અલ્લાહ કે રાસ્તેકે જિહાદસે ભી ન રોકે. (ઉનકી યેહ દુઆ કુબૂલ હુઈ ઔર) મૌત તક ઉનકી યેહ હાલત રહી કે જો ઈન્સાન ભી ઉન્હેં હાથ લગાતા, વોહ બુખારકી હરારત મેહસૂસ કરતા.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં નેઝે યા કિસી ઔર ચીઝસે ઝખ્મી હોના

હઝરત જુન્દુબ બિન સુફયાન (રદિ.) ફરમાતેં હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પૈદલ જા રહે થે કે અચાનક એક પત્થરસે આપકો ઠોકર લગી, જિસસે આપકી ઉન્ગલી મુબારક ખુનસે ભર ગઈ. આપને યેહ અશઆર પળ્હે.

هَلْ اَنْتِ اِلَّا اِصْبَعٌ دَمِيْتِ   وَفِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَا لَقِيْتِ

"તુ એક ઉન્ગલી હી તો હૈ જો ખૂનસે ભર ગઈ હૈ ઔર તુઝે જો તકલીફ આઈ હૈ, યેહ અલ્લાહકે રાસ્તેસે હી આઈ હૈ."[૨]

ઔર પીછે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સખ્તિયોં ઔર તકલીફોંકે બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં હઝરત અનસ (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે ઉહદકી લડાઈકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક રુબાઈ દાંત શહીદ હો ગયા થા ઔર આપકા મુબારક સર ઝખ્મી હો ગયા થા. આગે ઔર હદીસ ભી ઝિક્ર કી હૈ.[૩]

ઔર પીછે હઝરત આઈશા (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે વોહ ફરમાતી હૈં કે જબ હઝરત અબુબક્ર (રદિ.) ઉહદકી લડાઈકા ઝિક્ર ફરમાતે તો યેહ ઈર્શાદ ફરમાતે કે યેહ દીન સારેકા સારા હઝરત તલ્હા કે હિસાબમેં હૈ. ફિર તફસીલસે બયાન ફરમાતે.

આગે ઔર હદીસ ભી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહુંચે, તો હમને દેખા કે મુબારક રુબાઈ દાંત શહીદ હો ચુકા હૈ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૧૫૩, ઈસાબા ૧-૨૦, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૨, હુલીયા ૧-૨૫૫
૨ બુખારી ૯૦૮
૩ બુખારી , મુસ્લિમ

ઔર આપકા મુબારક ચેહરા ઝખ્મી હૈ ઔર ખોદ કી દો કડિયાં આપકે મુબારક ગાલમેં ઘુસ ગઇ હૈં. આપને ફરમાયા, અપને સાથી તલ્હાકી ખબર લો જો ઝયાદા ખૂન નિકલનેકી વજહસે કમઝોર હો ચુકે થે.

આગે ઔર હદીસ ભી હૈ જિસમેં યેહ હૈ કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતસે ફારિગ હોકર હઝરત તલ્હાકે પાસ આએ. વોહ એક ગળ્હેમેં પડે હુએ થે ઔર ઉનકે જિસ્મ પર નેઝે ઔર તલવાર ઔર તીરકે સત્તરસે ઝયાદા ઝખ્મ થે ઔર ઉનકી ઉન્ગલી ભી કટ ગઇ થી. હમને ઉનકી દેખભાલ કી.

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન સઅદ કેહતે હૈં કે મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો ઉહદ કી લડાઇકે દિન ઇક્કીસ ઝખ્મ આએ થે ઔર ઉનકા એક પાંવ ભી ઝખ્મી હુવા થા, જિસકી વજહસે વહ લંગડા કર ચલા કરતે થે.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે ચચા હઝરત અનસ બિન નઝર (રદિ.) બદરકી લડાઇમેં શરીક નહીં હો સકે થે. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુશ્રિકોંસે જો સબસે પેહલી લડાઇ લડી, મૈં ઉસમેં શરીક ન હો સકા. અબ આગે અગર અલ્લાહ ને મુઝે મુશ્રિકોંસે લડાઇમેં શરીક હોનેકા મૌકા દિયા તો અલ્લાહ દેખ લેંગેં કે મૈં ક્યા કરતા હૂં. ચુનાંચે ઉહદકી લડાઇકે દિન જબ મુસલમાનોં કો હાર હોને લગી તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ ! સહાબાને જો કુછ કિયા, મૈં તુઝસે ઉસકી મઅઝિરત ચાહતા હૂં ઔર મુશ્રિકોંને જો કુછ કિયા હૈ, મૈં ઉસસે અલગ હોના ઝાહિર કરતા હૂં.

યેહ કેહ કર આગે બળ્હે તો સામને સે હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) ઉનકો આતે હુએ મિલે, તો ઉન્હોંને કહા, "અય સઅદ બિન મઆઝ ! (મેરે બાપ) નઝર કે રબકી કસમ ! ઉહદ પહાડકે પીછેસે મુઝે જન્નતકી ખુશ્બૂ આ રહી હૈ."

હઝરત સઅદને (બાદમેં યેહ કિસ્સા બયાન કરતે હુએ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હઝરત અનસ (રદિ.) ને જો કર દિખાયા (ઔર જિસ બહાદુરીસે વોહ લડે) વોહ મૈં ન કર સકા.

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને ઉનકે જિસ્મ પર તલવાર ઔર નેઝે ઔર તીર કે અસ્સી સે ઝયાદા ઝખ્મ પાયે. હમને દેખા કે વોહ શહીદ હો ચુકે હૈં ઔર મુશ્રિકોંને ઉનકે કાન નાક વગૈરહ ભી કાટ રખે હૈં, જિસકી વજહ સે કોઇ ઉનકો ન પેહચાન સકા, સિર્ફ ઉનકી બેહનને ઉનકો ઉનકે હાથકે પોરોંસે પેહચાના. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમારા ખયાલ હૈ કે યેહ આયત હઝરત અનસ ઔર ઉન જૈસે લોગોંકે બારે મેં ઉતરી હૈ.

مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ رِجَالٌ صَدَقُوْا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ

મિનલ મુઅમિનીન રિજાલુન સદકૂ મા આહદુલ્લાહ અલયહિ

---

૧ મુન્તખબ ૫-૭૭

"ઈમાનવાલોંમેં કિતને મર્દ હૈં કે સચ કર દિખાયા જિસ બાતકા અહદ કિયા થા અલ્લાહસે"[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે ચચા (હઝરત અનસ બિન નઝર) જિનકે નામ પર મેરા નામ અનસ રખા ગયા, વોહ બદરકી લડાઈમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શરીક નહીં હુએ થે ઔર યેહ શરીક ન હોના ઉન પર બડા બોજ થા, ઈસલિયે ઉન્હોંને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ પેહલી લડાઈ હૈ ઔર મૈં ઈસમેં શરીક ન હો સકા. અગર આગે અલ્લાહને મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ કિસી લડાઈમેં શરીક હોનેકા મૌકા દિયા, તો અલ્લાહ દેખ લેંગે કે મૈં ક્યા કરતા હૂં. ઈસકે અલાવા કુછ ઔર કેહનેકી ઉનકી હિંમત ન હુઈ.

ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઉહદકી લડાઈમેં શરીક હુએ. (લડાઈકે દૌરાન) ઉનકો હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) સામનેસે આતે હુએ મિલે, તો હઝરત અનસ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અય અબૂ અમ્ર ! તુમ કહાં હો ? વાહ ! વાહ ! જન્નતકી ખુશ્બૂદાર હવા ક્યા હી ઉમદા હૈ જો મુઝે ઉહદકે પીછેસે આ રહી હૈ. ફિર ઉન્હોંને કાફિરોંસે લડાઈ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ ઔર ઉનકે જિસ્મમેં તલવાર ઔર નેઝે ઔર તીરકે અસ્સી સે ઝયાદા ઝખ્મ પાએ ગએ.

ઉનકી બહન, મેરી ફૂફી ફરમાતીં હૈં કે મૈં અપને ભાઈકો સિર્ફ ઉનકે પોરોં હી સે પેહચાન સકી. ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી.

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

મિનલ મુઅમિનીન રિજાલુન સદકૂ મા આહદુલ્લાહ અલયહ. ફમિનહુમ મન કદા નહબહૂ વમિનહુમ મંય્યન્તઝિરૂ વમા બદ્દલુ તબ્દીલા.

"ઈમાનવાલોંમેં કિતને મર્દ હૈં કે સચ કર દિખાયા જિસ બાતકા અહદ કિયા થા અલ્લાહ સે, ફિર કોઈ તો ઉનમેં પૂરા કર ચુકા અપના ઝિમ્મા ઔર કોઈ હૈ ઉનમેં રાહ દેખ રહા ઔર બદલા નહીં ઝર્રા."

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સહાબા (રદિ.) કા ખયાલ યેહ થા કે યેહ આયત હઝરત અનસ બિન નઝર ઔર ઉનકે સાથિયોંકે બારેમેં ઉતરી હૈ.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ગઝવએ મૂતહ મેં હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કો અમીર બનાકર ભેજા ઔર આપને ફરમાયા, અગર ઝૈદ શહીદ હો જાએં, તો જા'ફર અમીર હોંગે ઔર અગર જા'ફર શહીદ હો જાએં તો અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા અમીર હોંગે.

---

૧ તર્ગીબ ૨-૪૩૬
૨ બિદાયા ૪-૩૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૫, હુલીયા ૧-૧૨૧, બૈહકી ૯-૪૪

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (ઇબ્ને ઉમર) ફરમાતે હૈં, મૈં ભી ઇસ ગઝવામેં મુસલમાનોંકે સાથ ગયા થા. (લડાઇકે બાદ) હમને જા'ફર બિન અબૂ તાલિબ કો ખોજના શુરૂ કિયા,તો હમને ઉનકો શહીદોંમેં પાયા ઔર હમને ઉનકે જિસ્મમેં તલવાર ઔર તીર કે નવ્વેસે ઝયાદા ઝખ્મ પાએ ઔર ઉનકી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉનમેંસે એક ભી ઝખ્મ ઉનકી પીઠ પર નહીં થા, (બલકે સારે ઝખ્મ ઉનકે અગલે હિસ્સેમેં થે.)[૧]

હઝરત અમ્ર બિન શુરહબીલ ફરમાતે હૈં કે જબ ખંદકકી લડાઇકે દિન હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) કો તીર લગા, તો ઉનકા ખૂન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ગિરને લગા. હઝરત અબૂબક્ર આકર કેહને લગે, હાય, કમર ટૂટ ગઇ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા ખામોશ રહો. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને (હઝરત સઅદકી હાલત દેખકર) કહા, ઇન્ના લિલ્લાહી વઇન્ના ઇલયહી રાજિઊન.[૨]

હઝરત સઇદ બિન ઉબૈદ સકફી ફરમાતે હૈં કે તાઇફકી લડાઇ કે દિન મૈંને અબૂ સુફયાન બિન હરબ (રદિ.) કો અબૂ યઅ્લી કે બાગમેં દેખા કે બૈઠે હુએ કુછ ખા રહે હૈં. મૈંને ઉનકો તીર મારા જો ઉનકી આંખમેં લગા. ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ મેરી આંખ હૈ જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઝાએઅ હો ગઇ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો તો મૈં અલ્લાહસે દુઆ કર દૂં, જિસસે તુમ્હારી આંખ તુમ્હેં વાપસ મિલ જાએ ઔર અગર તુમ ચાહો તો (તુમ સબ્ર કર લો ઔર) તુમ્હેં જન્નત મિલ જાએ. હઝરત સુફયાન ને અર્ઝ કિયા, મુઝે તો જન્નત ચાહિયે (આંખ નહીં ચાહિયે.)[૩]

હઝરત કતાદહ બિન નોઅમાન ફરમાતે હૈં કે બદર કી લડાઇકે દિન ઉનકી આંખ ઝખ્મી હો ગઇ ઔર આંખકી પુતલી ઉનકે ગાલ પર લટક ગઇ. લોગોંને ઉસે કાટના ચાહા. આગે પૂરી હદીસ બયાન કી, જો સહાબાકી તાઇદે ગૈબીકે બાબમેં આગે આએગી. ઇન્શાઅલ્લાહ.[૪]

હઝરત રિફાઆ બિન રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદર કી લડાઇકે મૌકે પર લોગ ઉમૈયા બિન ખલફકે પાસ જમા' હો ગએ, હમ ભી ઉસકે પાસ ગએ. મૈંને દેખા કે ઉસકી ઝિરહકા એક ટુકડા ઉસકી બગલકે નીચેસે ટૂટા હુવા હૈ. મૈંને ઉસ પર તલવાર ઝોરસે મારી. બદરકી લડાઇકે દિન મુઝે એક તીર લગા, જિસસે મેરી આંખ ફૂટ ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસપર મુબારક થૂક લગાયા ઔર મેરી આંખકે લિયે ઠીક હોનેકી દુઆ ફરમાઇ. ઉસકે બાદ મુઝે કોઇ તકલીફ ન રહી.[૫]

---

૧ બિદાયા ૪-૨૪૫, ઇસાબા ૧-૨૩૮, હુલીયા ૧-૧૧૭, ઇબ્ને સઅદ ૪-૨૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૮-૧૨૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૦૭,
૪ બગવી વ અબૂ યઅલા
૫ હૈસમી ૬-૮૮

પીછે યહયા બિન અબ્દુલ હમીદ કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે ઉનકી દાદી બયાન કરતી હૈં કે હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ (રદિ.) કો છાતી મેં એક તીર લગા ઔર હઝરત અબૂસ્સાઈબ (રદિ.) કી હદીસ દઅવત ઈલલ્લાહકી વજહસે ઝખ્મોં ઔર બીમારીયોંકે બરદાશ્ત કરનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકી હૈં કે બનૂ અબ્દુલ અશ્હલકે એક આદમીને કહા કે મૈં ઔર મેરા ભાઈ ઉહદકી લડાઈમેં શરીક હુએ, હમ દોનોં (વહાંસે) ઝખ્મી હો કર વાપસ હુએ.ફિર આગે હદીસ બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે અલ્લાહકી કસમ ! હમારે પાસ સવાર હોનેકે લિયે કોઈ સવારી નહીં થી ઔર હમ દોનોં ભાઈ બહોત ઝખ્મી ઔર બિમાર થે.

બહર હાલ હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલ દિયે. મૈં અપને ભાઈસે કમ ઝખ્મી થા. જબ ચલતે ચલતે મેરા ભાઈ હિંમત હાર જાતા થા, તો મૈં કુછ દેરકે લિયે ઉસે ઉઠા લેતા, ફિર કુછ દેર વોહ પૈદલ ચલતા. (હમ દોનોં ઈસ તરહ ચલતે રહે ઔર મૈં ભાઈકો બાર-બાર ઉઠાતા રહા) યહાં તક કે હમ ભી વહાં પહોંચ ગએ, જહાં બાકી મુસલમાન પહોંચે થે. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત બરાઅ (રદિ.) ને મુસૈલમા કઝ્ઝાબસે લડાઈકે દિન અપને આપકો બાગ વાલોંકો પર ફેંક દિયા. (મુસૈલમાકે સાથી એક બાગમેં દાખિલ હો ગએ થે ઔર અંદરસે ઉન્હોંને દરવાઝા બંદ કર લિયા થા. બાગ કે ચારોં તરફ દીવાર થી, હઝરત બરાઅ ઉસ દીવારકો ફાંદકર અંદર દાખિલ હુએ થે.)

ચુનાંચે અંદર જા કર ઉન્હોંને અકેલે હી લડના શુરૂ કિયા (ઔર ઈતને ઝોરસે હમલા કિયા કે દરવાઝે તક પહોંચનેમેં કામિયાબ હો ગએ) ઔર ઉન્હોંને દરવાઝા ખોલ દિયા. ઉન્હેં તીર ઔર તલવારકે અસ્સીસે ઝયાદા ઝખ્મ આ ચુકે થે, ફિર ઉનકો ઉઠા કર ઈલાજકે લિયે ઉનકી કિયામગાહ પર પહોંચાયા ગયા ઔર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) (ઉનકી તીમારદારી ઔર ઈલાજકે લિયે) એક મહીના ઉનકે પાસ ઠહેરે રહે.

હઝરત ઈસ્હાક બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબી તલ્હા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અનસ બિન માલિક ઔર ઉનકે ભાઈ ઈરાકમેં હરીક જગહ પર દુશ્મનકે એક કિલાકે પાસ થે. દુશ્મનકે આદમી ગરમ ઝંઝીરોંમેં આંકડે બાંધકર ફેંક રહે થે. (મુસલમાનોંમેં સે) જો આદમી ઉસ આંકડે મેં ફંસ જાતા, ઉસે વોહ અપની તરફ ખીંચ લેતે.

ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત અનસકે સાથભી ઐસે હી કિયા (ઈન્હેં આંકડેમેં ફંસા લિયા) તો હઝરત બરાઅ (રદિ.) આગે બળ્હે ઔર દીવારકી તરફ દેખતે રહે (જૈસેહી ઉન્હેં મૌકા મિલા) ઉન્હોંને હાથસે ઉસ ઝંઝીરકો પકડ લિયા ઔર જબ તક ઉસ આંકડેકી (પીછે વાલી) રસ્સી ન કાટ લી, ઉસ વક્ત તક ઉસ ગરમ ઝંઝીર કો હાથસે પકડે રખા. ઈસકે બાદ જબ ઉન્હોંને અપને હાથોંકો દેખા તો હાથોંકી હડ્ડિયાં નઝર આ રહી થીં ઔર ગોશ્ત જલકર ખત્મ હો ચુકા થા. ઈસ તરહ અલ્લાહને હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) કો બચા લિયા.

ઈસ રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે આંકડા હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) પર આ ગિરા (જિસમેં વોહ ફંસ ગએ) દુશ્મનને હઝરત અનસ (રદિ.) કો ખીંચના શુરૂ કિયા, યહાં તક કે ઉનકો ઝમીનસે ઉઠા લિયા. (ઉનકે ભાઈ) હઝરત બરાઅ (રદિ.) દુશ્મનસે લડ રહે થે તો ઉનકો લોગોંને આકર કહા કે અપને ભાઈકો બચા લો.

ચુનાંચે વોહ દૌડતે હુએ આએ ઔર દીવાર પર કૂદ કર ચળ્હ ગએ, ફિર અપને હાથસે ઉસ ગરમ ઝંઝીરકો પકડ લિયા, વોહ ઝંઝીર ઘૂમ રહી થી. ઝંઝીરકો પકડકર ઉસે ખીંચતે રહે ઔર (ગરમ ઝંઝીર કી વજહસે ઉનકે હાથોંકી ખાલ ઔર ગોશ્ત જલને લગા ઔર ફિર) ઉનકે હાથોંસે ધુવાં નિકલતા રહા, યહાં તક કે ઉન્હોંને (ઝંઝીરકી) રસ્સી કાટ ડાલી. ફિર ઉન્હોંને અપને હાથોંકી તરફ દેખા. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા હૈ. [૧]

શહાદત કી તમન્ના ઔર ઉસકે લિયે દુઆ કરના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર કુછ મો'મિન ઐસે ન હોતે, જિનકો મેરે પીછે રેહ જાના બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ ઔર મેરે પાસ ઇતની સવારિયાં ભી નહીં હૈં જિન પર મૈં ઉનકો સવાર કરા કર હર સફરમેં સાથ લે જાઉં, તો મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લડાઇકે લિયે કિસી જમાઅતસે પીછે ન રહતા ઔર ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મેરી યેહ દિલી આરઝૂ હૈ કે મુઝે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં શહીદ કિયા જાએ, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, ફિર શહીદ કિયા જાએ, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, ફિર શહીદ કિયા જાએ, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, ફિર મુઝે શહીદ કિયા જાએ. [૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે જો આદમી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલે, અલ્લાહ ઉસકી ઝમાનત લેતે હૈં. ચુનાંચે ફરમાતે હૈં કે ઉસકા યેહ નિકલના સિર્ફ મેરે રાસ્તેમેં જિહાદ કરને ઔર મુઝ પર ઈમાન રખને ઔર મેરે રસૂલોંકી તસ્દીક કી વજહસે હો, તો યેહ મેરે ઝિમ્મે હૈ કે યા તો મૈં ઉસે જન્નતમેં દાખિલ કરૂંગા યા ઉસે અજરો સવાબ ઔર માલે ગનીમત દેકર ઉસકે ઉસ ઘર કો વાપસ કરૂંગા, જિસમેં સે અબ નિકલકર આયા હૈ. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી જાન હૈ, જો ઝખમ ભી મુસલમાનકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં લગતા હૈ, કિયામત કે દિન વોહ ઝખમ ઉસ હાલતમેં હોગા, જો હાલત ઝખ્મી હોનેકે વક્ત થી. ઉસકા રંગ તો ખૂન વાલા હોગા ઔર ખૂશ્બૂ મુશ્ક વાલી હોગી.

ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જાન હૈ (સવારી ન હોનેકી વજહસે પીછે રેહ જાને વાલે) મુસલમાનોં પર મેરા (ઇન્હેં મદીના છોડકર) લડાઇમેં જાના બોજ ન હોતા તો મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાને વાલી કિસી જમાઅતસે પીછે ન રેહતા, લેકિન (ક્યા કરૂં) ન તો મેરે પાસ ઉનકો સવારી દેને કી ગુંજાઇશ હૈ ઔર ન ઇસકી ઇનકે પાસ ગુંજાઇશ હૈ ઔર મેરેસે પીછે રેહ જાને પર ઉન્હેં બહોત ઝયાદા બોજ હોતા હૈ.

---

૧ હૈસમી ૯-૩૨૫
૨ બુખારી

ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જાન હૈ, યેહ મેરી દિલી આરઝૂ હૈ કે મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાઉં ઔર મુઝે કત્લ કર દિયા જાએ, ફિર મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાઉં ઔર મુઝે કત્લ કર દિયા જાએ.

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ ફરમાતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર બયાનમેં યેહ બાત કહી કે જન્નતે અદનમેં એક મહલ હૈ જિસકે પાંચસૌ દરવાઝે હૈં ઔર હર દરવાઝે પર પાંચ હઝાર હિરન જૈસી આંખોં વાલી હૂરેં હૈં, (ઉસમેં સિર્ફ તીન કિસ્મકે આદમી દાખિલ હોંગે, એક તો) નબી દાખિલ હોગા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્રકી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા, અય કબ્ર વાલે ! આપકો મુબારક હો.

ફિર ફરમાયા, યા સિદ્દીક દાખિલ હોગા. ફિર હઝરત અબૂબક્રકી કબ્રકી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! તુમ્હેં મુબારક હો.

ફિર ફરમાયા, યા શહીદ દાખિલ હોગા. ફિર અપની તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા, અય ઉમર ! તુમ્હેં શહાદતકા દર્જા કહાં મિલ સકતા હૈ ? ફિર ફરમાયા, જિસ અલ્લાહને મુઝે મક્કાસે નિકાલકર મદીનાકી હિજરતકી સઆદત નસીબ ફરમાઇ, વોહ ઈસ બાતકી કુદરત રખતા હૈ કે શહાદત કો ખીંચ કર મેરે પાસ લે આએ.

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઈસકે બાદ હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા કે ચુનાંચે અલ્લાહને ઉસ સબસે બુરે ઈન્સાનકે હાથોં આપકો શહાદત નસીબ ફરમાઇ, જો કે હઝરત મુગીરહ (રદિ.) કા ગુલામ થા. હઝરત અસ્લમ ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર યેહ દુઆ ફરમાયા કરતે થે કે અય અલ્લાહ ! મુઝે અપને રાસ્તેકી શહાદત ઔર અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શહરકી મૌત નસીબ ફરમા.

હઝરત હફ્સા (રદિ.) કેહતીં હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ દુઆ માંગતે હુએ સુના, અય અલ્લાહ ! મુઝે અપને રાસ્તેકી શહાદત ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શહરકી મૌત નસીબ ફરમા. મૈંને કહા, યેહ (ઈન દોનોં બાતોંકા જમા' હોના) કૈસે હો સકતા હૈ ? તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા અલ્લાહ ચાહેગા તો ઐસે કર દેગા.[૧]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) ને ઉનસે ઉહદકી લડાઈ કે દિન કહા, ક્યા તુમ અલ્લાહસે દુઆ નહીં માંગતે હો ? ઈસ પર વોહ દોનોં એક કોનેમેં ગએ ઔર પેહલે હઝરત સઅદને યેહ દુઆ માંગી, અય મેરે રબ ! કલકો જબ મૈં દુશ્મનસે લડને જાઉં, તો મેરે મુકાબલેમેં ઐસે બહાદુરકો મુકર્રર ફરમા જો સખ્ત હમલે વાલા ઔર બહોત ગુસ્સે વાલા હો. મૈં ઉસ પર ઝોરદાર હમલા કરૂં ઔર વોહ મુઝ પર સખ્ત હમલા કરે. ફિર મુઝે ઉસ પર ફત્હ દે, યહાં તક કે મૈં ઉસે કત્લ કર કે ઉસકા માલે ગનીમત લે લૂં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશને આમીન કહા, ફિર ઉન્હોંને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! કલકો લડાઈકે મૈદાનમેં એક બહાદુરસે મેરા મુકાબલા કરા, જો બહોત ગુસ્સે વાલા

૧ ફત્હુલ બારી ૪-૭૧

ઔર સખ્ત હમલે વાલા હો. મૈં ઉસ પર ઝોરદાર હમલા કરૂં ઔર વોહ મુઝ પર ઝોરદાર હમલે કરે, ફિર વોહ મુઝે પકડકર મેરે નાક ઔર કાન કાટ દે. ફિર કલ જબ તેરે હુઝૂરમેં પેશી હો, તો તૂ કહે કે તેરે નાક ઔર કાન ક્યૂં કાટે ગએ ? તો મૈં કહૂં તેરી ઔર તેરે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વજહ સે. ફિર તૂ કહે કે હાં, તુમને ઠીક કહા.

હઝરત સઅદ ફરમાતે હૈં, અય મેરે બેટે ! હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ કી દુઆ મેરી દુઆસે બેહતર થી. ચુનાંચે મૈંને દિનકે આખિરી હિસ્સે યાની શામકો દેખા કે ઉનકે નાક ઔર કાન એક ધાગેમેં પિરોએ હુએ હૈં.[૧]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝે કસમ દેતા હૂં કે કલ જબ મૈં દુશ્મનસે મિલું તો વહ મુઝે કત્લ કરકે મેરે પેટકો ફાડ દે ઔર મેરે નાક ઔર કાન કાટ દે, ફિર તૂ મુઝસે પૂછે, યેહ સબ ક્યૂં હુવા ?

તો મૈં કહૂં (યેહ સબ કુછ) તેરે લિયે હુવા.

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જૈસે અલ્લાહને ઉનકી કસમકા શુરૂવાલા હિસ્સા પૂરા કર દિયા, તો ઐસે હી કસમકા આખિરી હિસ્સા ભી ઝરૂર પૂરા કરેંગે.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, બહોતસે દો પુરાની ચાદરોં વાલે ઐસે હૈં કે ઉનકી તરફ કોઇ તવજ્જોહ હી નહીં કરતા (લેકિન) અગર વોહ અલ્લાહ પર કસમ ખા લેં, તો અલ્લાહ ઉનકી કસમકો ઝરૂર પૂરા કર દેં ઔર ઉન લોગોંમેં સે એક હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) ભી હૈં.

ચુનાંચે જબ તુસ્તરકી લડાઈકે દિન મુસલમાનોંકો હાર હોને લગી, તો લોગોંને કહા, અય બરાઅ ! અલ્લાહકો કસમ દેકર (ફતહકી) દુઆ કરો. ચુનાંચે જબ હઝરત બરાઅને કહા, અય મેરે રબ ! મૈં તુઝે કસમ દેકર કેહતા હૂં કે તૂ દુશ્મનકે કંધે હમારે હાથોંમેં દે દે ઔર મુઝે અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલા દે. (યાની મુઝે શહાદતકી મૌત નસીબ ફરમા ઔર મુસલમાનોંકો ફતહ દિલા.)

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત બરાઅ ઉસી દિન શહીદ હો ગએ.[૩]

હઝરત અનસ ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે બહોતસે લોગ ઐસે હૈં જો ખૂદ ભી કમઝોર હોતે હૈં ઔર દુસરે લોગ ભી ઉનકો કમઝોર સમઝતે હૈં. ઉનકે પાસ ઓઢનેકે લિયે સિર્ફ દો પુરાની ચાદરેં હોતી હૈં, લેકિન અગર વોહ અલ્લાહ પર કસમ ખા લેં, તો અલ્લાહ ઉનકી કસમકો ઝરૂર પૂરા કર દે ઔર ઉન લોગોંમેં સે હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) ભી હૈં.

ચુનાંચે હઝરત બરાઅકા મુશ્રિકોંકી એક જમાઅતકે સાથ મુકાબલા હુવા ઔર ઉસ દિન મુશ્રિકોંને મુસલમાનોંકો સખ્ત જાની નુકસાન પહોંચાયા થા, તો મુસલમાનોંને કહા, અય

---

૧ હૈસમી ૯-૩૦૨, ઇસાબા ૨-૨૮૭, ઇસ્તીઆબ ૨-૨૮૪, બૈહકી ૬-૨૦૭, હુલીયા ૧-૧૦૯
૨ હાકિમ ૩-૨૦૦, ઇસાબા ૨-૨૮૭, હુલીયા ૧-૧૦૯, ઇબ્ને સઅદ ૬૩
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૧૧, ઇસાબા ૧-૧૪૪

બરાઅ ! અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે અગર આપ અલ્લાહ પર કસમ ખાએં તો અલ્લાહ આપકી કસમકો ઝરૂર પૂરા કર દેંગે, ઈસલિયે (આજ મુસલમાનોંકો હારસે બચાને ઔર ફતહ દિલવાનેકે લિયે) આપ અપને રબ પર કસમ ખાએં.

તો હઝરત બરાઅને કહા, અય મેરે રબ ! મૈં તુઝે કસમ દેતા હૂં કે તૂ દુશ્મનકે કંધે હમારે હાથોંમેં દે દે (ચુનાંચે ઉસ દિન મુસલમાનોંકો ફતહ મિલ ગઈ) ઉસકે બાદ ફિર સૂસ શહરકે પુલ પર મુસલમાનોંકા મુશ્રિકોંસે મુકાબલા હુવા. મુશ્રિકોંને ઉસ દિન ભી મુસલમાનોંકો સખ્ત જાની નુકસાન પહોંચાયા.

ઈસ પર મુસલમાનોંને હઝરત બરાઅસે કહા, અય બરાઅ ! આપ અપને રબ પર કસમ ખાએં. ચુનાંચે ઉન્હોંને કહા, અય મેરે રબ ! મૈં તુઝે ઈસ બાતકી કસમ દેતા હૂં કે તૂ દુશ્મનકે કંધે હમારે હાથોંમેં દે દે ઔર મુઝે અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મિલા દે. ચુનાંચે મુસલમાનોંકી મુશ્રિકોં પર ફતહ હુઈ ઔર હઝરત બરાઅ ખૂદ શહીદ હો ગએ.[૧]

હઝરત હુમૈદ બિન અબ્દુર્રહમાન હિમયરી કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબામેં સે એક સહાબીકા નામ હુમમા થા. વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં અસ્ફહાનકે જિહાદમેં શરીક હુએ, તો ઉન્હોંને દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! હુમમા યેહ દા’વા કરતા હૈ કે વોહ તેરી મુલાકાતકો યાની મરનેકો બહોત ઝયાદા પસંદ કરતા હૈ. અય અલ્લાહ ! અગર યેહ (અપને ઈસ દઅવેમેં) સચ્ચા હૈ તો તૂ ઈસકી સચ્ચાઈકી વજહસે ઉસે ઈસકી હિંમત ઔર તાકત અતા ફરમા (કે વોહ ખુશી ખુશી તેરે રાસ્તેમેં શહાદતકો ગલે લગા લે) ઔર અગર વોહ (અપને ઈસ દા’વેમેં) ઝૂઠા હૈ તો ચાહે વોહ ઉસે પસંદ ન કરે, લેકિન તૂ ઈસે અપને રાસ્તેકી મૌત દે. આગે હદીસ ઔર ભી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે વોહ ઉસ દિન શહીદ હો ગએ ઔર હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ફરમાયા કે બેશક યેહ શહીદ હૈં.[૨]

ઈમામ અહમદકી ઈસી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત હુમમાકી દુઆમેં યેહ ભી થા કે અગર યેહ હુમમા તેરી મુલાકાત યાની તેરે રાસ્તેકી મૌતકો નાગવાર સમઝતા હૈ, તો ચાહે વોહ નાગવાર સમઝે, તૂ ઈસે અપને રાસ્તેકી મૌત દે દે. અય અલ્લાહ ! હુમમા અપને સફરસે અપને ઘર વાપસ ન જા સકે. ચુનાંચે ઈન્હેં ઈસી સફરમેં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં મૌત આ ગઈ.

હઝરત અફ્ફાન રિવાયત કરનેવાલે કભી યેહ બયાન કરતે થે કે ઉનકો પેટકી બીમારી હો ગઈ થી, જિસમેં વોહ અસ્ફહાનમેં ફૌત હો ગએ થે. (ઉનકે ઈન્તિકાલકે બાદ) હઝરત અબૂ મૂસા ને ખડે હોકર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! જો કુછ હમને તુમ્હારે નબી કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ ઔર જહાં તક હમારા ઈલ્મ હૈ, ઉસકે મુતાબિક હઝરત હુમમા શહીદ હી હૈં.[૩]

---

૧ હાકિમ ૩-૨૯૭, હાકિમ ૩-૨૯૨, હુલીયા ૧-૭
૨ ઈસાબા ૧-૩૫૫
૩ હૈસમી ૯-૪૦૦, મુન્તખબ ૫-૧૭૦

હઝરત મઅકિલ બિન યસાર કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હુરમુઝાન (ઈરાની ફૌજકા સિપહસાલાર, જો મુસલમાનોંસે હારકર હઝરત ઉમર કે હાથ મુસલમાન હો ગયા થા) સે મશ્વરા ફરમાયા કે જિહાદ કહાંસે શુરૂ કરૂં ? ફારિસ સે યા અઝરબાઈજાન સે યા અસ્ફહાન સે ?

તો હુરમુઝને કહા કે ફારિસ ઔર અઝરબાઈજાન તો દો પર હૈં ઔર અસ્ફહાન સર હૈ. અગર તુમ એક પર કાટ દોગે તો દૂસરા કામ દેતા રહેગા ઔર અગર તુમ સર કાટ દોગે તો દોનોં પર બેકાર હો જાએંગે. ઈસલિયે આપ સરસે યાની અસ્ફહાનસે શુરૂ કરેં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) મસ્જિદમેં તશરીફ લે ગએ, વહાં હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિન (રદિ.) નમાઝ પઢ રહે થે. હઝરત ઉમર ઉનકે પાસ જા કર બૈઠ ગએ.

જબ ઉન્હોંને નમાઝ પૂરી કર લી, તો ઉનસે હઝરત ઉમરને ફરમાયા કે મૈં તુમકો અપના ગવર્નર બનાના ચાહતા હૂં. તો હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિનને ફરમાયા કે માલ જમા' કરને વાલા ગવર્નર તો મૈં બનના નહીં ચાહતા હું, અલબત્તા જાન દેને વાલા આમિલ (ગવર્નર) બનનેકો તૈયાર હૂં.

તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જાન દેને વાલા આમિલ બનાના ચાહતા હૂં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો અસ્ફહાન (ફૌજકા અમીર બનાકર) ભેજા. આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી.

ફિર યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત મુગીરહને હઝરત નોઅમાન સે કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ. લોગોં પર (દુશ્મનકી તરફ સે) તેઝીસે તીર આ રહે હૈં. ઈસલિયે આપ (દુશ્મન પર જવાબી) હમલા કર દેં.

હઝરત નોઅમાનને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપ તો બહોતસે ફઝાઈલો મનાકિબ વાલે હૈં. મૈં કઈ લડાઈયોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શરીક હુવા હૂં. (તો આપકી મુબારક આદત યેહ થી) કે જબ દિનકે શુરૂમેં લડાઈ શુરૂ ન ફરમાતે, તો ફિર લડાઈકો ઔર ટાલ દેતે, યહાં તક કે સુરજ ઢલ જાતા, હવાએં ચલ પડતીં ઔર મદદ ઉતરને લગતી.

ફિર હઝરત નોઅમાનને ફરમાયા, મૈં અપને ઝંડેકો તીન બાર હિલાઉંગા. જબ પેહલી બર હિલાઉં તો હર આદમી ઝરૂરત વગૈરહસે ફારિગ હો કર વુઝૂ કર લે ઔર જબ દૂસરી બાર હિલાઉં, તો હર આદમી અપને હથિયાર ઔર તસ્મે વગૈરહકો દેખ કર ઠીક કર લે. ફિર જબ તીસરી બાર હિલાઉં તો તુમ સબ હમલા કર દેના ઔર કિસી કી તરફ મુતવજ્જેહ ન હો, યહાં તક કે અગર નોઅમાન ભી કત્લ હો જાએ તો કોઈ ઉસકી તરફ મુતવજ્જેહ ન હો ઔર જબ મૈં અલ્લાહસે દુઆ કરૂંગા, તુમમેં સે હર આદમી ઉસ પર ઝરૂર આમીન કહે. ઈસકી મેરી તરફસે પૂરી તાકીદ હૈ. ફિર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! આજ નોઅમાનકો શહાદતકી મૌત નસીબ ફરમા ઔર મુસલમાનોંકી મદદ ફરમા ઔર ઉન્હેં ફતહ દે દે.

ફિર અપના ઝંડા પેહલી બાર હિલાયા, થોડી દેર કે બાદ દૂસરી બાર હિલાયા, ઈસકી થોડી દેર બાદ તીસરી બાર હિલાયા, ફિર અપની ઝિરહ પેહની, ફિર ઉન્હોંને હમલા કર દિયા ઔર સબસે પેહલે ઝખ્મી હો કર ઝમીન પર ગિરે.

હઝરત મઅકિલ ફરમાતે હૈં કે મૈં ઉનકે પાસ ગયા, લેકિન મુઝે ઉનકી તાકીદ યાદ આ ગઇ, ઈસ લિયે મૈં ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ નહીં હુવા, અલબત્તા ઉનકે પાસ એક નિશાની રખકર ચલા ગયા ઔર જબ હમ (દુશ્મનકે) કિસી આદમીકો કત્લ કરતે તો ઉસકે સાથી હમસે લડના છોડકર ઉસે ઉઠા લે જાનેમેં લગ જાતે ઔર દુશ્મનકા સરદાર ઝૂલ હાઝિબૈન અપને ખચ્ચરસે બુરી તરહ ગિરા ઔર ઉસકા પેટ ફટ ગયા ઔર અલ્લાહને ઉનકો હરા દિયા, ફિર મૈં હઝરત નોઅમાન કે પાસ આયા. અભી કુછ જાન ઉનમેં બાકી થી ઔર મેરે પાસ એક બરતન મેં પાની થા, જિસસે મૈંને ઉનકે ચેહરેસે મિટ્ટીકો ધોયા, તો ઉન્હોંને પૂછા, તુમ કૌન હો ?

મૈં ને કહા, મઅકિલ બિન યસાર. ફિર ઉન્હોંને પૂછા, મુસલમાનોં કા ક્યા હુવા ?

મૈંને કહા, અલ્લાહને ઉનકો ફતહ દિલા દી. ઉન્હોંને કહા, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ (અલ્લાહકા શુક્ર હૈ) યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) કો લિખ કર ભેજ દો ઔર ફિર ઉનકી રૂહ પરવાઝ કર ગઇ.[૧]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) નિહાવંદ કી લડાઈકા વાકિઆ તફસીલસે બયાન કરતે હૈં. ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત નોઅમાનને ફરમાયા કે જબ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જિહાદકે સફરમેં તશરીફ લે જાતે ઔર શુરૂ દિનમેં લડાઇ ન શુરૂ ફરમાતે, તો ફિર જલ્દી ન ફરમાતે, (બલકે ઈન્તિઝાર ફરમાતે) યહાં તક કે નમાઝકા વક્ત હો જાતા ઔર હવાએં ચલને લગ પડતી ઔર લડાઇ અચ્છી શકલ અપના સકતી (તો ફિર આપ લડાઇ શુરૂ ફરમાતે) અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ આદતકી વજહસે લડાઇ શુરૂ નહીં કર રહા હૂં.

ફિર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે ઈસ બાત કા સવાલ કરતા હૂં કે મેરી આંખોંકો આજ જૈસી ફતહસે ઠંડા ફરમા, જિસમેં ઈસ્લામકી ઇઝ્ઝત હો ઔર કાફિરોંકી ઝિલ્લત હો. ફિર ઉસકે બાદ મુઝે શહાદત દે કર અપને પાસ બુલા લે. (લોગોંસે મુખાતિબ હોકર કહા) તુમ સબ આમીન કહો, અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ. ચુનાંચે હમ સબ ને આમીન કહી ઔર હમ સબ રો પડે.[૨]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં મરને ઔર જાન દેને કા શૌક

હઝરત સુલૈમાન બિન બિલાલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદર કે લિયે તશરીફ લે જાને લગે તો હઝરત સઅદ બિન ખૈસમા (રદિ.) ઔર ઉનકે બાપ હઝરત ખૈસમા (રદિ.) દોનોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ જાનેકા ઈરાદા કિયા.

---

૧ તબરી ૪-૨૪૯
૨ તબરી ૪-૨૩૫, હૈસમી ૬-૨૧૭, હાકિમ ૩-૨૯૩

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઈસકા તઝકિરા કિયા તો આપને ફરમાયા, દોનોંમેં સે એક જાએ (ચૂંકે રૂકને પર કોઇ રાઝી નહીં હૈ ઈસલિયે) દોનોં કુરઆ ડાલ લો.

હઝરત ખૈસમા બિન હારિસને અપને બેટે સઅદ સે કહા, અબ હમ દોનોંમેં સે એક કા યહાં રેહના તો ઝરૂરી હો ગયા હૈ, ઈસલિયે તુમ અપની ઔરતોં કે પાસ ઠહેર જાઓ.

હઝરત સઅદ ને કહા કે અગર જન્નતકે અલાવા કોઇ ઔર ચીઝ હોતી, તો મૈં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેમેં) આપકો અપનેસે આગે રખતા. મૈં અપને ઈસ સફરમેં શહાદતકી ઉમ્મીદ લગાએ હુએ હૂં. ચુનાંચે દોનોંને કુરઆ ડાલા, જિસમેં હઝરત સઅદકા નામ નિકલ આયા. ચુનાંચે હઝરત સઅદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બદર ગએ ઔર અમ્ર બિન અબ્દેવદ્દ ને ઉનકો શહીદ કિયા.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન અલી બિન હુસૈન (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ બદર કી લડાઇ કે દિન ઉત્બા ને અપને મુકાબલેકે લિયે (મુસલમાનોંકો) લલકારા તો હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) વલીદ બિન ઉત્બા કે મુકાબલેકે લિયે ખડે હુએ.યેહ દોનોં નવજવાન બરાબર કે જોડ વાલે થે. રિવાયત કરને વાલે ને હાથ સે ઈશારા કરતે હુએ હથેલીકો ઝમીનકી તરફ ઉલ્ટા કર બતાયા કે ઈસ તરહ હઝરત અલી ને વલીદકો કત્લ કરકે ઝમીન પર ગિરા દિયા, ફિર કાફિરોંમેં સે શૈબા બિન રબીઆ બાહિર નિકલા. ઉસકે મુકાબલેકે લિયે હઝરત હમઝા (રદિ.) ખડે હુએ થે. યેહ દોનોં બરાબરકે જોડ વાલે થે ઔર ઈસ બાર પેહલેસે ભી ઉંચા ઈશારા કરકે બતાયા કે હઝરત હમઝાને શૈબા કો કત્લ કરકે ઝમીન પર ગિરા દિયા. ફિર કાફિરોંકી તરફસે ઉત્બા બિન રબીઆ ખડા હુવા. ઉસકે મુકાબલે કે લિયે હઝરત ઉબૈદા બિન હારિસ (રદિ.) ઉઠે. વોહ દોનોં ઉન દો સુતૂનોંકી તરહ થે. દોનોંને એક દૂસરે પર તલવારકે વાર કિયે.

ચુનાંચે હઝરત ઉબૈદાને ઉત્બા કો ઈસ ઝોરસે તલવાર મારી કે ઉસકા બાંયા કંધા લટક ગયા. ફિર ઉત્બાને કરીબ આકર હઝરત ઉબૈદાકી ટાંગ પર તલવારકા વાર કિયા, જિસસે ઉનકી પિંડલી કટ ગઇ. યેહ દેખ કર હઝરત હમઝા ઔર હઝરત અલી દોનોં ઉત્બાકી તરફ લપકે ઔર ઉસકા કામ તમામ કર દિયા ઔર વોહ દોનોં હઝરત ઉબૈદાકો ઉઠા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં છપ્પરમેં લે આએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો લિટાયા ઔર ઉનકા સર અપની ટાંગ પર રખા ઔર ઉનકે ચેહરેસે ધૂલ સાફ કરને લગે. હઝરત ઉબૈદાને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર અબૂ તાલિબ મુઝે ઈસ હાલમેં દેખ લેતે તો વોહ યકીન કર લેતે કે મૈં ઉનકે ઈસ શઅરકા ઉનસે ઝયાદા હકદાર હૂં, (જો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હિમાયતમેં કહા થા)..

وَنُسْلِمُهُ حَتّٰى نُصَرَّعَ حَوْلَهٗ   وَنَذْهَلَ عَنْ اَبْنَاءِ نَاوَالْحَلَائِلِ

૧ હાકિમ ૩-૧૮૯, ઈસાબા ૨-૨૫

"હમ અપને બીવી બચ્ચોંસે ગાફિલ હો કર ઉનકી હિફાઝતમેં આખિર દમ તક લગે રહેંગેં, યહાં તક કે હમ ઝખ્મી હો કર ઉનકે ચારોં તરફ ઝમીન પર પડે હુએ હોંગે" (ઔર સાથ હી યેહ અર્ઝ કિયા) ક્યા મૈં શહીદ નહીં હૂં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બેશક તુમ શહીદ હો ઔર મૈં ઈસ બાતમેં તુમ્હારા ગવાહ હૂં.

ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનકો વાદી સફરામેં દફન ફરમાયા ઔર આપ ઉનકી કબ્રમેં ઉતરે ઔર ઈસસે પેહલે આપ કિસી ઔર કી કબ્રમેં નહીં ઉતરે થે.[૧]

હઝરત ઝોહરી કેહતે હૈં કે ઉત્બા ઔર હઝરત ઉબૈદાને એક દૂસરે પર તલવાર કે વાર કિયે ઔર હર એકને અપને મુકાબલેકે આદમીકો સખ્ત ઝખ્મી કિયા. યેહ દેખકર હઝરત હમઝા ઔર હઝરત અલી દોનોં ઉત્બા પર ઝપટે ઔર ઉસકો કત્લ કિયા ઔર દોનોંને અપને સાથી હઝરત ઉબૈદાકો ઉઠાયા ઔર ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આએ, ઉનકી ટાંગ કટ ચુકી થી. ઉસમેં સે ગૂદા બેહ રહા થા.

જબ વોહ હઝરત ઉબૈદા કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આએ, તો હઝરત ઉબૈદાને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મૈં શહીદ નહીં હૂં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યૂં નહીં ? તુમ ઝરૂર શહીદ હો. હઝરત ઉબૈદા ને કહા કે અગર અબૂ તાલિબ આજ ઝિંદા હોતે તો વોહ યેહ યકીન કર લેતે કે મૈં ઉનકે ઈસ શઅરકા ઉનસે ઝયાદા મુસ્તહિક હૂં.[૨]

ઉહદ કી લડાઇ કા દિન

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉહદકી લડાઈ કે દિન અપને ભાઈસે કહા, અય મેરે ભાઇ ! તુમ મેરી ઝિરહ લે લો. ઉનકે ભાઇ ને કહા, (મૈં નહીં લેના ચાહતા હૂં) જૈસે આપ શહીદ હોના ચાહતે હૈં ઐસે હી મૈં ભી શહીદ હોના ચાહતા હૂં. ચુનાંચે દોનોં ને ઝિરહ છોડ દી.[૩]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ઉહદકી લડાઈકે દિન લોગ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે ચલે ગએ ઔર ઉનકો હાર હો ગઇ તો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કત્લ કિયે ગએ લોગોંમેં દેખા, લેકિન આપ મુઝે ઉનમેં નઝર ન આએ તો મૈંને (અપને દિલમેં) કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભાગને વાલે તો હૈં નહીં ઔર આપ મુઝે કત્લ કિયે ગએ લોગોંમેં ભી નઝર નહીં આ રહે હૈં, ઈસલિયે મેરા ખયાલ યેહ હૈ અલ્લાહને હમારે કામસે નારાઝ હો કર અપને નબીકો ઉઠા લિયા હૈ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૭૨
૨ હાકિમ ૩-૧૮૮
૩ હૈસમી ૫-૨૯૮, ઈબ્ને સઅદ ૩-૨૭૫, હુલીયા ૧-૩૬૭

ઇસલિયે અબ મેરે લિયે સબસે બેહતર શકલ યેહ હૈ કે મૈં દુશ્મનસે લડને લગ જાઉં, યહાં તક કે જાન દે દૂં. ચુનાંચે મૈંને અપની તલવારકી મ્યાન તોડ દી ઔર કાફિરોં પર ઝોરસે હમલા કિયા તો કાફિર મેરે સામનેસે હટ ગએ તો ક્યા દેખતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે બીચ ઘિરે હુએ હૈં.[૧]

કબીલા બનૂ અદી બિન નજ્જારકે હઝરત કાસિમ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) કે ચચા હઝરત અનસ બિન નઝર, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કે પાસ પહોંચે તો યેહ દોનોં દુસરે મુહાજિર ઔર અન્સારી લોગોંકે સાથ (લડાઇસે) હાથ રોક કર (પરેશાન) બૈઠે હુએ થે, તો હઝરત અનસ બિન નઝર ને કહા કે આપ લોગ ક્યૂં બૈઠે હુએ હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શહીદ હો ગએ હૈં.

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાદ તુમ ઝિંદા રેહ કર ક્યા કરોગે ? ઉઠો ઔર જિસ ચીઝ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જાન દે દી હૈ, તુમ ભી ઉસી પર જાન દે દો.

ચુનાંચે હઝરત અનસ બિન નઝર કાફિરોંકી તરફ બઢ્હે ઔર લડના શુરૂ કર દિયા, આખિરકાર શહીદ હો ગએ.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્માર ખતમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદ કી લડાઇ કે દિન હઝરત સાબિત બિન દહદાહા (રદિ.) સામને સે આએ ઔર મુસલમાન અલગ અલગ ટોલિયોંમેં હૈરાનો પરેશાન બૈઠે હુએ થે, તો યેહ ઉંચી આવાઝ સે કેહને લગે, અય અન્સારકી જમાઅત ! મેરે પાસ આઓ, મેરે પાસ આઓ ! મૈં સાબિત બિન દહદાહા હૂં. અગર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શહીદ હો ગએ હૈં (તો ક્યા બાત હૈ ?) અલ્લાહ તો ઝિંદા હૈ, ઉન્હેં મૌત નહીં આતી હૈ, ઇસલિયે તુમ અપને દીનકો બચાને કે લિયે લડો, અલ્લાહ તુમ્હેં ગાલિબ ફરમાએંગેં ઔર તુમ્હારી મદદ કરેંગે.

કુછ અન્સાર ખડે હો કર ઉનકે પાસ આ ગએ. જો મુસલમાન ઉનકે સાથ હો ગએ થે, ઉનકો લે કર ઉન્હોંને કાફિરોં પર હમલા કર દિયા. હથિયારોંસે સજા હુવા ઔર મઝબૂત દસ્તા ઉનકે સામને ખડા હો ગયા. ઇસ દસ્તેમેં કાફિરોં કે સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ, અમ્ર બિન આસ, ઇકરમા બિન અબૂ જહલ ઔર ઝિરાર બિન ખત્તાબ થે.

ચુનાંચે આપસમેં ખૂબ ઝોરકી લડાઇ હુઇ. ખાલિદ બિન વલીદને નેઝા લે કર હઝરત સાબિત બિન દહદાહા પર હમલા કિયા ઔર ઉનકો ઇસ ઝોરસે નેઝા મારા કે આર પાર હો ગયા. ચુનાંચે વોહ શહીદ હો કર ગિર પડે ઔર ઉનકે સાથ જિતને અન્સાર થે વોહ ભી સબ શહીદ હો ગએ ઔર કહા જાતા હૈ કે ઉસ દિન યેહી લોગ સબસે આખિરમેં શહીદ હુએ.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૨૭૪, હૈસમી ૬-૧૧૫
૨ બિદાયા ૪-૩૪
૩ ઇસ્તીઆબ ૧-૧૯૫

હઝરત અબૂ નજીહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે દિન એક મુહાજિર સહાબી એક અન્સારીકે પાસ સે ગુઝરે. વોહ અન્સારી ખૂનમેં લથ પથ થે. ઉસ મુહાજિરીને ઉનસે કહા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શહીદ કર દિયે ગએ હૈં?

તો અન્સારીને કહા કે અગર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શહીદ કર દિયે ગએ હૈં, તો વોહ અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચા ચુકે હૈં (જિસ કામકે લિયે અલ્લાહને ઉનકો ભેજા થા, વોહ કામ ઉન્હોંને પૂરા કર દિયા હૈ) ઈસ લિયે તુમ અપને દીનકો બચાનેકે લિયે (કાફિરોંસે) લડો. ઈસ પર યેહ આયત ઉતરી..

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ **વમા મુહમ્મદુન ઈલ્લા રસૂલુન**

"ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક રસૂલ હૈં."[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉહદકી લડાઈકે દિન મુઝે હઝરત સઅદ બિન રબીઅકો ખોજનેકે લિયે ભેજા ઔર આપને મુઝસે ફરમાયા કે તુમ ઉનકો દેખ લો તો ઉનકો મેરા સલામ કેહના ઔર ઉનસે કેહના કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમસે પૂછ રહે હૈં કે તુમ અપને આપકો કૈસા પા રહે હો ?

હઝરત ઝૈદ ફરમાતે હૈં કે મૈં (ઉન્હેં ખોજનેકે લિયે) કત્લ કિયે ગએ લોગોંમેં ચક્કર લગાને લગા. જબ મૈં ઉનકે પાસ પહોંચા તો ઉનકી આખિરી સાંસ ચલ રહી થી ઔર ઉનકે જિસ્મ પર નેઝે ઔર તલવાર ઔર તીરકે સત્તરસે ઝયાદા ઝખ્મ થે.

મૈં ને ઉનસે કહા, અય સઅદ ! અલ્લાહકે રસૂલ તુમ્હેં સલામ કેહતે હૈં ઔર તુમસે પૂછતે હૈં કે તુમ અપને આપકો કૈસા પા રહે હો ?

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર આપ કો સલામ હો. તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કેહ દેના કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા હાલ યેહ હૈ કે જન્નતકી ખુશ્બૂ પા રહા હૂં ઔર મેરી કૌમ અન્સારસે કેહ દેના કે તુમમેં એક ભી ઝપકને વાલી આંખ મૌજૂદ હોગી, યાની તુમમેં સે એક આદમી ભી ઝિંદા હો ઔર કાફિર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ પહોંચ જાએં તો અલ્લાહકે યહાં તુમ્હારા કોઈ ઉઝર કુબૂલ નહીં હોગા.

ઈતના કેહને કે બાદ ઉનકી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ. અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી સઅ્સઆ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે કૌન દેખકર મુઝે બતાએગા કે હઝરત સઅદ બિન રબીઅ (રદિ.) કા ક્યા હુવા ? આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ કે હઝરત સઅદને કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દો કે મૈં લડાઈમેં શહીદ હો જાને વાલોંમેં પડા હૂં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરા સલામ કેહના ઔર ઉનસે અર્ઝ કરના કે સઅદ કેહ

---

૧ બિદાયા ૪-૩૧
૨ હાકિમ ૩-૨૦૧

રહા થા કે અલ્લાહ આપકો હમારી ઔર સારી ઉમ્મતકી તરફસે બેહતરીન જઝા અતા ફરમાએ.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મુશ્રિકોંને ઉહદકી લડાઇકે દિન નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચારોં તરફસે ઘેર લિયા ઔર ઉસ વક્ત આપકે પાસ સાત અન્સારી ઔર એક કુરૈશી સહાબી થે, તો આપને ફરમાયા, જો ઉનકો હમસે પીછે હટાએગા, વોહ જન્નતમેં મેરા સાથી હોગા.

ચુનાંચે એક અન્સારી સહાબીને આકર ઉન કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કી, યહાં તક કે વોહ શહીદ હો ગએ. જબ મુશ્રિકોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઘેર લિયા, તો આપને ફિર ફરમાયા જો ઇનકો હમસે પીછે હટાએગા, વોહ જન્નતમેં મેરા સાથી હોગા. (ઇસ તરહ એક એક કરકે) સાતોં અન્સારી શહીદ હો ગએ.

ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હમને અપને (અન્સારી) સાથિયોંસે ઇન્સાફ નહીં કિયા (યા હમારે સાથિયોંને હમસે ઇન્સાફ નહીં કિયા હમેં છોડ કર ચલે ગએ.)[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઇકે દિન જબ મુસલમાન હારે તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડ કર ચલે ગએ ઔર આપકે સાથ ગ્યારહ અન્સારી ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) રેહ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પહાડ પર ચળ્હને લગે કે પીછેસે મુશ્રિક ઉન તક પહોંચ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા ઇન (કે રોકને) કે લિયે કોઇ નહીં હૈ ?

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય તલ્હા, તુમ જૈસે હો, વૈસે હી રહો.

એક અન્સારી ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં હૂં. ચુનાંચે ઉન્હોંને કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાકી સહાબા (રદિ.) કો લેકર પહાડકે ઔર ઉપર ચળ્હ ગએ. ફિર વોહ અન્સારી શહીદ હો ગએ ઔર કાફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગએ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા ઇન (કો રોકને) કે લિયે કોઇ મર્દ નહીં હૈ ? હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને અપની પેહલી બાત દોહરાઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો વહી જવાબ દિયા, તો એક અન્સારીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં હૂં ઔર ઉન્હોંને કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર બાકી સહાબા (રદિ.) પહાડ પર ઔર ઉપર ચળ્હને લગે. ઇતનેમેં વોહ અન્સારી સહાબી શહીદ હો ગએ ઔર કાફિર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગએ.

---

૧ બિદાયા ૪-૩૯, મુઅત્તા ૧૭૫, ઇબ્ને સઅદ ૩-૫૨૩
૨ ઇમામ અહમદ , મુસ્લિમ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર બાર અપના વહી ફરમાન ઈર્શાદ ફરમાતે. હઝરત તલ્હા હર બાર અર્ઝ કરતે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં રોક દેતે. ફિર કોઇ અન્સારી ઉન કાફિરોંસે લડનેકી ઈજાઝત માંગતા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે ઈજાઝત દે દેતે ઔર વોહ અપનેસે પેહલે વાલેકી તરહ ખૂબ ઝોરસે લડતા ઔર શહીદ હો જાતા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સિર્ફ હઝરત તલ્હા બાકી રેહ ગએ, તો મુશ્રિકોંને ઉન દોનોંકો ઘેર લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈનસે મુકાબલે કે લિયે કૌન તૈયાર હૈ ?

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને કહા, મૈં. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈસ બાર ઉનકો ઈજાઝત દે દી) ચુનાંચે ઉનસે પેહલે વાલોંને મિલ કર જિતની લડાઈકી ઉન્હોંને અકેલે ઉન સબકે બરાબર લડાઇ કી. (લડતે લડતે) ઉનકે હાથોં કે પોરે બહોત ઝખ્મી હો ગએ, તો ઉન્હોંને કહા, હાય !

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અગર તુમ બિસ્મિલ્લાહ કેહતે તો ફરિશ્તે તુમ્હેં ઉપર ઉઠા લેતે ઔર તુમ્હેં લે કર આસમાન મેં દાખિલ હો જાતે ઔર લોગ તુમ્હેં દેખ રહે હોતે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પહાડી પર ચળ્હ કર અપને સહાબા કે પાસ પહોંચ ગએ જો વહાં જમા' થે.[૧]

હઝરત મહમૂદ બિન લબીદ ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉહદ તશરીફ લે ગએ તો હઝરત હુઝૈફાકે બાપ હઝરત યમાન બિન જાબિર ઔર સાબિત બિન વક્શ બિન ઝઉરા (રદિ.) ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકે સાથ કિલે પર ચળ્હ ગએ. યેહ દોનોં બૂળ્હે થે. ઉનમેંસે એકને દૂસરે સે કહા, તેરા બાપ ન રહે, હમ કિસ ચીઝકા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં. અલ્લાહકી કસમ, હમમેં સે હર એક કી ઈતની ઉમ્ર બાકી રેહ ગઇ હૈ, જિતની એક ગધેકી પ્યાસ. (તમામ જાનવરોંમેં ગધા સબસે કમ પ્યાસ બરદાશ્ત કર સકતા હૈ) યાની બહોત થોડી ઉમ્ર બાકી રેહ ગઇ હૈ. હમ આજ યા કલ મર જાએંગે. ક્યૂં ન હમ અપની તલવારેં લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈમેં શરીક હો જાએં.

ચુનાંચે યેહ દોનોં મુસલમાનોંકી ફૌજમેં શરીક હો ગએ ઔર મુસલમાન ઉનકો પેહચાનતે નહીં થે. હઝરત સાબિત બિન વક્શકો તો મુશ્રિકોંને કત્લ કર દિયા ઔર હઝરત અબૂ હુઝૈફા પર મુસલમાનોંકી તલવારેં ચલીં ઔર મુસલમાનોંને ઉનકો કત્લ કર દિયા, ક્યૂંકે મુસલમાન ઉનકો પેહચાનતે ન થે. ચુનાંચે હઝરત હુઝૈફા ને પુકારા, યેહ મેરે બાપ હૈં, ઈન્હેં ન મારો. (મારને વાલે) મુસલમાનોંને કહા અલ્લાહ કી કસમ ! હમ ઈનકો પેહચાનતે ન થે ઔર યેહ લોગ અપની ઈસ બાતમેં સચ્ચે થે.

ઈસ પર હઝરત હુઝૈફાને કહા, અલ્લાહ આપ લોગોંકો મઆફ ફરમાએ ઔર વોહ સબસે ઝયાદા રહમ ફરમાને વાલે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હુઝૈફા કો

---

૧ બિદાયા ૪-૨૬

ઉનકે બાપકા ખૂન-બહા દેના ચાહા, લેકિન ઉન્હોંને મુસલમાનોંકો ખૂન-બહા મઆફ કર દિયા. ઈસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે નઝદીક હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કા દર્જા ઔર બળ્હ ગયા.[૧]

ઔર અબૂ નઈમ કી રિવાયત મેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે (ઈન દોનોં, યાની હઝરત અબૂ હૂઝૈફા ઔર હઝરત સાબિતને યેહ ભી કહા કે) હમ દોનોં જા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલ જાતે હૈં. હો સકતા હૈ કે અલ્લાહ હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ શહાદત નસીબ ફરમા દે. ચુનાંચે વોહ દોનોં અપની તલવારેં લે કર મુસલમાનોં કી ફૌજમેં શામિલ હો ગએ ઔર કિસીકો ઉનકે આનેકા પતા ન ચલા ઔર ઉસકે આખિર મેં યેહ ભી હૈ કે (ઈસ મઆફ કર દેને સે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે નઝદીક હઝરત હુઝૈફા કા દર્જા ઔર બળ્હ ગયા.[૨]

ગઝવએ રજીઅ કા દિન

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક જમાઅતકો હાલાત મા'લૂમ કરનેકે લિયે ભેજા ઔર હઝરત આસિમ બિન સાબિત (રદિ.) કો ઉસ જમાઅતકા અમીર બનાયા. યેહ (સાબિત) હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે નાના હૈં. ચુનાંચે યેહ લોગ રવાના હુએ.

જબ યેહ ઉસ્ફાન ઔર મક્કાકે દર્મિયાન (હદાત જગહ પર) પહોંચ ગએ તો હુઝૈલ કે કબીલા બનૂ લહયાન સે ઈસ જમાઅતકા લોગોંને તઝકિરા કિયા, તો બનૂ લહયાન તકરીબન સો(૧૦૦) તીરંદાઝોંકો લે કર ઉનકા પીછા કરનેકે લિયે ચલે ઔર ઉનકે કદમોંકે નિશાનોં પર ચલતે ચલતે ઉસ જગહ પહોંચે, જહાં ઉસ જમાતને પડાવ કિયા થા. યેહ લોગ મદીનાસે જો ખજૂરોંકા તોશા લે કર ચલે થે, ઉસકી ગુઠલિયાં બનૂ લહયાનકો ઉસ જગહ મિલીં (જિસે દેખ કર) બનૂ લહયાનને કહા, યેહ તો યસરિબકી ખજૂરેં હૈં. ચુનાંચે બનૂ લહયાન ઉનકે પીછે ચલતે ચલતે ઉન તક પહોંચ ગએ.

જબ હઝરત આસિમ ઔર ઉનકે સાથિયોંકો ઈસકા પતા ચલા તો વોહ એક પહાડી પર ચળ્હ ગએ ઔર બનૂ લહયાનને આકર ઉનકો ચારોં તરફસે ઘેર લિયા ઔર ઉનસે કહા કે હમ તુમ સે પક્કા વા'દા કરતે હૈં કે અગર તુમ હમારે પાસ નીચે ઉતર આઓગે, તો હમ તુમમેં સે એક આદમીકો ભી કત્લ નહીં કરેંગે.

હઝરત આસિમને કહા કે મૈં કિસી કાફિરકી પનાહમેં નહીં આના ચાહતા હૂં ઔર યેહ દુઆ કી કે અય અલ્લાહ ! હમારી તરફસે અપને નબીકો ખબર પહોંચા દે.

---

૧ હાકિમ૩-૨૦૨
૨ મુન્તખબ ૫-૧૬૭

ઈસ પર બનૂ લહયાનને ઉસ જમાઅત સે લડાઈ શુરૂ કર દી ઔર હઝરત આસિમકો ઉનકે સાત સાથિયોં સમેત તીરોં સે શહીદ કર દિયા ઔર હઝરત ખુબૈબ ઔર હઝરત ઝૈદ ઔર એક સહાબી ઝિંદા રેહ ગએ.

બનૂ લહયાનને ઉનકો કૌલો કરાર દિયા, જિસ પર યેહ તીનોં નીચે ઉતર આએ. જબ બનૂ લહયાનને ઈન તીનોં પર કાબૂ પા લિયા તો ઉન લોગોંને ઈનકી કમાનોંકી તાંત ઉતારકર ઉનકો તાંતસે બાંધ દિયા.

ઈસ પર ઉન તીસરે સહાબીને કહા યેહ પેહલી વા'દા ખિલાફી હૈ ઔર ઉનકે સાથ જાનેસે ઈન્કાર કર દિયા. કાફિરોંને ઉન્હેં સાથ લે જાને કે લિયે બહોત ખીંચા ઔર બહોત ઝોર લગાયા, લેકિન યેહ ન માને, આખિર ઉન્હોંને ઉનકો શહીદ કર દિયા ઔર હઝરત ખુબૈબ ઔર હઝરત ઝૈદ કો લે જાકર મક્કામેં બેચ દિયા.

હારિસ બિન આમિર બિન નૌફલ કી ઔલાદને હઝરત ખુબૈબ કો ખરીદ લિયા, હઝરત ખુબૈબ ને હી હારિસ બિન આમિરકો બદરકી લડાઈકે દિન કત્લ કિયા થા. યેહ કુછ દિનોં તક ઉનકે પાસ કૈદમેં રહે, યહાં તક કે જબ ઉન લોગોં ને હઝરત ખુબૈબકો કત્લ કરનેકા ફૈસલા કર લિયા, તો હઝરત ખુબૈબને હારિસ કી એક બેટીસે નાફકે નીચે બાલ સાફ કરનેકે લિયે ઉસ્તરા માંગા. ઉસને ઉનકો ઉસ્તરા દે દિયા.

વોહ કેહતીં હૈં કે મેરી બેખયાલીમેં મેરા એક બેટા ચલતા હુવા ઉનકે પાસ પહોંચ ગયા. ઉન્હોંને ઉસે અપની રાન પર બિઠા લિયા. મૈંને જબ ઉસે યૂં બૈઠા હુવા દેખા તો મૈં બહોત ઘભરા ગઈ કે ઉનકે હાથમેં ઉસ્તરા હૈ (કહીં યેહ મેરે બેટેકો કત્લ ન કર દેં.) વોહ મેરી ઘભરાહટકો ભાંપ ગએ, તો ઉન્હોંને કહા કે ક્યા તુમ્હેં યેહ ડર હૈ કે મૈં ઈસે કત્લ કર દૂંગા ? ઈન્શાઅલ્લાહ મૈં યેહ કામ બિલકુલ નહીં કરૂંગા.

વોહ કહા કરતી થી કે મૈંને હઝરત ખુબૈબ સે બેહતર કોઈ કૈદી નહીં દેખા. મૈંને ઉનકો દેખા કે વોહ અંગૂરકે એક ખોશેમેં સે ખા રહે થે, હાલાંકે ઉસ દિન મક્કામેં કોઈ ફલ નહીં થા ઔર વોહ ખૂદ લોહેકી ઝંઝીરમેં બંધે હુએ થે. (જિસકી વજહસે વોહ કહીં જા કર લા ભી નહીં સકતે થે) વોહ તો અલ્લાહ હી ને ઉનકો (અપને ખઝાનએ ગૈબસે) રોઝી દી થી, ચુનાંચે ઉનકો કત્લ કરનેકે લિયે વોહ લોગ ઉનકો હરમસે બાહિર લે ચલે.

ઉન્હોંને કહા, ઝરા મુઝે છોડો, મૈં દો રકઅત નમાઝ પળ્હ લૂં. ચુનાંચે નમાઝસે ફારિગ હો કર ઉનકે પાસ વાપસ આએ ઔર ઉનસે કહા કે અગર મુઝે યેહ ખયાલ ન હોતા કે તુમ લોગ યેહ સમઝોગે કે મૈં મૌતસે ઘભરા ગયા હૂં, તો મૈં ઔર નમાઝ પળ્હતા. કત્લકે વક્ત દો રકઅત પળ્હનેકી સુન્નતકી શુરૂઆત સબસે પેહલે હઝરત ખુબૈબને કી.

ફિર ઉન્હોંને યેહ બદદુઆ કી, અય અલ્લાહ ! ઈનમેંસે એક કો ભી બાકી ન છોડના. ફિર ઉન્હોંને યેહ શઅર પળ્હે..

وَمَا اِنْ اُبَالِیْ حِیْنَ اُقْتَلُ مُسْلِمًا   عَلٰی اَیِّ شِقٍّ کَانَ لِلّٰهِ مَصْرَعِیْ

"જબ મુઝે મુસલમાન હોનેકી હાલતમેં કત્લ કિયા જા રહા હૈ, તો અબ મુઝે ઈસકી કોઈ પરવાહ નહીં હૈ કે મૈં અલ્લાહકે લિયે કત્લ હો કર કિસ કરવટ ગિરૂંગા."

وَذٰلِکَ فِیْ ذَاتِ الْاِلٰہِ وَاِنْ یَّشَأْ   یُبَارِکْ عَلٰی اَوْصَالِ شِلْوٍ مُّمَزَّعٖ

"ઔર મેરા યેહ કત્લ હોના અલ્લાહકી ઝાતકી વજહસે હૈ ઔર અલ્લાહ ચાહે તો વોહ મેરે જિસ્મકે કટે હુએ હિસ્સોંમેં બરકત ડાલ સકતા હૈ."

ફિર ઉકબા બિન હારિસને ખડે હો કર ઉનકો કત્લ કર દિયા. હઝરત આસિમને બદરકી લડાઈકે દિન કુરૈશકે એક બડે સરદારકો કત્લ કિયા થા. ઈસલિયે કુરૈશને કુછ આદમીયોંકો ભેજા કે વોહ ઉનકે જિસ્મકા કુછ હિસ્સા કાટ કર લે આએં, જિસસે વોહ ઉનકો પેહચાન સકેં, તો અલ્લાહને શહદકી મખ્ખિયોંકા એક ગૌલ ઉનકે જિસ્મ પર ભેજ દિયા, જિન્હોંને ઉન લોગોંકો કરીબ ન આને દિયા. ચુનાંચે વોહ ઉનકે જિસ્મમેં સે કુછ ન લે જા સકે.[૧]

હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે બાદ કબીલા અઝલ ઔર કબીલા કારહકી એક જમાઅત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ લોગોંમેં ઈસ્લામ આ ચુકા હૈ. આપ હમારે સાથ અપને કુછ સહાબા ભેજ દેં, જો હમેં દીનકી બાતેં સમઝાએં ઔર હમેં કુર્આન પળ્હાએં ઔર ઈસ્લામકે હુક્મ હમેં સિખાએં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે સાથ અપને સાથિયોંમેં સે છ આદમી ભેજ દિયે, ઔર રિવાયત કરને વાલેને હમસે છ આદમીયોંકા તઝકિરા ભી કિયા. ચુનાંચે યેહ લોગ ઉસ જમાઅતકે સાથ ચલ પડે. જબ યેહ રબીઅ નામકી જગહ પર પહોંચે, યેહ કબીલા હુઝૈલકા એક ચશ્મા હૈ, જો હિજાઝકે એક કિનારે પર હદાત નામકી જગહકે શુરૂમેં હૈ, તો ઉસ જમાઅતને ઉન સહાબાસે ગદ્દારી કી ઔર ઉન્હોંને કબીલા હુઝૈલકો ઉનકે ખિલાફ મદદકે લિયે બુલાયા.

યેહ સહાબી (ઈત્મિનાનસે) અપની કિયામ ગાહમેં ઠહેરે હુએ થે કે અચાનક ઉનકો હાથોંમેં તલવારેં લિયે હુએ બહોતસે આદમીયોં ને ઘેર લિયા, તો યેહ લોગ ઘભરા ગએ. સહાબાને ઉનસે લડનેકે લિયે અપની તલવારેં હાથોંમેં પકડ લીં, તો કાફિરોંને ઉનસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમ તુમ્હેં કત્લ કરના નહીં ચાહતે હૈં, બલકે હમ તો તુમ્હારે બદલેમેં મક્કાવાલોંસે કુછ માલ લેના ચાહતે હૈં. હમ તુમ્હેં અલ્લાહકા અહદ વ પયમાન દેતે હૈં કે હમ તુમ્હેં કત્લ નહીં કરેંગેં.

હઝરત મરસદ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન બુકૈર ઔર હઝરત આસિમ બિન સાબિત (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ કિસી મુશ્રિકકા અહદ વ પયમાન કભી કુબૂલ નહીં કરેંગેં ઔર હઝરત આસિમ બિન સાબિતને નીચે લિખે શઅર પળ્હે..

مَا عِلَّتِیْ وَاَنَا جَلْدٌ نَابِلٌ   وَالْقَوْسُ فِیْھَا وَتَرٌ عُنَابِلٌ

૧ બૈહકી ૯-૧૪૫, ઈસ્તીઆબ ૩-૧૩૨, હુલીયા ૧-૧૧૨

"મૈં બિમાર નહીં હૂં, બલકે મૈં તો તાકતવર તીરંદાઝ હૂં ઔર (મેરી) કમાનમેં મઝબૂત તાંત લગા હુવા હૈ."

تَزِلُّ عَنْ صَفْحَتِهَا الْمَعَابِلُ اَلْمَوْتُ حَقٌّ وَّالْحَيَاةُ بَاطِلُ

"લંબે ઔર ચૌડે ફલ વાલે તીર ઈસ કમાનકે ઉપર સે ફિસલ જાતે હૈં. મૌત હક હૈ ઔર ઝિંદગી બાતિલ યાની ફાની હૈ."

وَكُلُّ مَاحَمَّ الْاِلٰهُ نَازِلُ بِالْمَرْءِ وَالْمَرْءُ اِلَيْهِ آئِلُ

اِنْ لَّمْ اُقَاتِلْكُمْ فَأُمِّىْ هَابِلُ

જો કુછ અલ્લાહને મુકદ્દર કર રખા હૈ વોહ આદમીકે સાથ હો કર રહેગા ઔર આદમી ઉસીકી તરફ લૌટ કર જાએગા. અગર મૈં તુમ લોગોંસે લડાઇ ન લડૂં, તો મેરી માં મુઝે ગુમ કર દે (યાની મૈં મર જાઉં.)

ઔર હઝરત આસિમને યેહ શઅર પળ્હે..

اَبُوْ سُلَيْمَانَ وَرِيْشُ الْمُقْعَدِ وَضَالَةٌ مِّثْلُ الْجَحِيْمِ الْمُوْقَدِ

"મૈં અબૂ સુલેમાન હૂં ઔર મેરે પાસ તીર બનાને વાલે મુકઅદકે બનાએ હુએ તીર હૈં ઔર મેરે પાસ દહકતી હુઇ આગકી તરહ કમાન હૈ."

اِذَا النَّوَاجِىُ افْتُرِشَتْ لَمْ اُرْعَدِ وَمُجْنأً مِنْ جِلْدِ ثَوْرٍ اَجْرَدِ

وَمُؤْمِنٌ بِمَا عَلٰى مُحَمَّدِ

"તેઝ રફતાર ઊંટોં પર સવાર હો કર જબ બહાદુર આદમી આએં, તો મૈં કપકપી કભી નહીં મેહસૂસ કરતા હૂં, (ક્યૂંકે બહાદુર હૂં, બુઝદિલ નહીં હૂં) ઔર મેરે પાસ ઐસી ઢાલ હૈ જો કમ બાલ વાલે બૈલકી ખાલસે બની હુઇ હૈ ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર જો કુછ આસમાનસે ઉતરા હૈ , મૈં ઉસ પર ઈમાન લાને વાલા હૂં."

ઔર યેહ શઅર ભી પળ્હા..

اَبُوْ سُلَيْمَانَ وَمِثْلِىْ رَامٰى وَكَانَ قَوْمِىْ مَعْشَرًا كِرَامًا

"મૈં અબૂ સુલેમાન હૂં ઔર મેરે જૈસા બહાદુર હી તીર ચલાતા હૈ ઔર મેરી કૌમ એક ઈઝઝતદાર કૌમ હૈ.

ફિર હઝરત આસિમને ઉન કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ ઔર ઉનકે દોનોં સાથી ભી શહીદ હો ગએ. જબ હઝરત આસિમ શહીદ હો ગએ, તો કબીલા હુઝૈલને ઉનકા સર કાટના ચાહા, તાકે યેહ સર સલાફા બિન્તે સઅદ બિન શુહૈદ કે હાથ બેચ દેં, ક્યૂંકે જબ હઝરત આસિમને સલાફાકે બેટેકો ઉહદકી લડાઇકે દિન કત્લ કિયા થા, તો સલાફાને યેહ મન્નત માની થી કે અગર ઉસે હઝરત આસિમકા સર મિલ ગયા, તો વોહ ઉનકી ખોપડીમેં શરાબ પિએગી. (જબ કબીલા હુઝૈલકે લોગ ઉનકા સર કાટને કે લિયે ગએ તો અલ્લાહને શહદકી મખ્ખિયોં કા ગૌલ ભેજ દિયા, જિસને હઝરત આસિમ કે જિસ્મ કો હર

તરફ સે ઘેર લિયા) ઔર ઉન મખ્ખિયોંને કબીલા હુઝૈલ કે લોગોં કો ઉનકે કરીબ ન આને દિયા.

જબ યેહ મખ્ખિયાં ઉનકે ઔર હઝરત આસિમ કે દર્મિયાન રોક બન ગઇ, તો ઉન લોગોં ને કહા, ઉનકો ઐસે હી રેહને દો. જબ શામ કો મખ્ખિયાં ચલી જાએંગી તો ફિર આકર હમ ઇનકા સર કાટ લેંગેં, લેકિન અલ્લાહને બારિશકે પાનીસે ઐસી રૌ ભેજી જો ઉનકી લાશ કો બહા કર લે ગઇ.

હઝરત આસિમને અલ્લાહસે યેહ અહદ કિયા હુવા થા કે વોહ કભી કિસી મુશ્રિકકો નાપાક હોનેકી વજહસે હાથ નહીં લગાએંગે ઔર ન કોઇ મુશ્રિક ઉનકો હાથ લગા સકે.

ચુનાંચે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખબર પહોંચી કે શહદકી મખ્ખિયોંને ઇન કાફિરોંકો કરીબ ન આને દિયા, તો વોહ ફરમાયા કરતે થે કે અલ્લાહ મોઅમિન બંદેકી ઐસે હી હિફાઝત ફરમાયા કરતે હૈં.

હઝરત આસિમને અપની ઝિંદગીકે લિયે યેહ નઝર (મન્નત) માની થી કે ઉન્હેં કોઇ મુશ્રિક હાથ ન લગા સકે ઔર ન વોહ કિસી મુશ્રિકકો હાથ લગાએંગે, લેકિન જૈસે વોહ ઝિંદગીમેં મુશ્રિકોંસે બચે રહે, ઐસે હી ઉનકી વફાતકે બાદ ભી અલ્લાહને ઉનકી મુશ્રિકોંસે હિફાઝત ફરમાઇ.

ઔર હઝરત ખુબૈબ, હઝરત ઝૈદ બિન દષ્ના ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન તારિક (રદિ.) નરમ પડ ગએ ઔર ઝિંદા રેહનેકો તરજીહ દી ઔર ખૂદકો ઉન કાફિરોંકે હાથોંમેં દે દિયા, યાની ઉનકે હવાલે કર દિયા. ઉન લોગોંને ઇન તીનોંકો કૈદી બના લિયા, ફિર વોહ ઇન્હેં મક્કા જાકર બેચનેકે લિયે લેકર ચલે ગએ.

યહાં તક કે જબ યેહ લોગ ઝહરાન નામકી જગહ પર પહોંચે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન તારિકને અપના હાથ કિસી તરહ રસ્સીસે નિકાલ લિયા ઔર ફિર ઉન્હોંને અપની તલવાર પકડ લી ઔર વોહ કાફિર ઉનસે પીછે હટ ગએ ઔર ઉનકો પત્થર મારને લગે. યહાં તક કે ઉનકો (પત્થર માર માર કર)શહીદ કર દિયા. ચુનાંચે ઉનકી કબ્ર ઝહરાનમેં હૈ.

અબ વોહ કાફિર હઝરત ખુબૈબ ઔર હઝરત ઝૈદ કો લે કર મકકા આએ ઔર કબીલા હુઝૈલ કે દો આદમી મકકા મેં કૈદ થે. ઇન કાફિરોંને ઇન દોનોંકો અપને દો કૈદીયોંકે બદલેમેં કુરૈશકે હાથ બેચ દિયા. હઝરત ખુબૈબ કો હુઝૈર બિન અબી ઇહાબ તમીમી ને ખરીદા ઔર હઝરત ઝૈદ બિન દષ્ના કો સફવાન બિન ઉમૈયાને ઇસલિયે ખરીદા તાકે ઉન્હેં અપને બાપકે બદલેમેં કત્લ કર સકે.

ચુનાંચે સફવાનને નસ્તાસ નામકે અપને ગુલામકે સાથ ઉનકો તન્ઇમ ભેજા ઔર કત્લ કરનેકે લિયે ઉનકો હરમે મક્કાસે બાહિર નિકાલા. કુરૈશકા એક મજમા જમા' હો ગયા, જિનમેં અબૂ સુફયાન બિન હરબ ભી થે. જબ હઝરત ઝૈદકો કત્લ કરનેકે લિયે આગે કિયા ગયા, તો ઉનસે અબૂ સુફયાનને કહા, અય ઝૈદ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દે કર પૂછતા હૂં, ક્યા તુમકો યેહ પસંદ હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇસ વક્ત હમારે પાસ હોં ઔર હમ તુમ્હારી જગહ ઉનકી ગરદન માર દેં ઔર તુમ અપને ઘરવાલોંકે સાથ રહો ?

તો હઝરત ઝૈદને જવાબમેં કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ વક્ત જહાં હૈં, વહાં હી ઉનકો એક કાંટા ચુભે ઔર ઉસ તકલીફકે બદલેમેં, મૈં અપને ઘરવાલોંમેં બૈઠા હુવા હૂં.

અબૂ સુફયાનને કહા કે મૈંને કિસીકો કિસીસે ઈતની મુહબ્બત કરતે હુએ નહીં દેખા જિતની મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હૈ, ફિર હઝરત ઝૈદકો નસ્તાસ ને કત્લ કર દિયા. રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં હઝરત ખુબૈબ બિન અદી કે બારેમેં મુઝે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન નજીહને યેહ બતાયા કે ઉન્હેં યેહ બતાયા ગયા કે હુઝૈર બિન અબી ઈહાબ કી બાંદી મારિયા, જો કે બાદમેં મુસલમાન હો ગઈ થી, ને બયાન કિયા કે હઝરત ખુબૈબકો મેરે પાસ મેરે ઘરમેં કૈદ કિયા ગયા થા. એક દિન મૈંને ઉનકો ઝાંક કર દેખા, તો ઉનકે હાથમેં આદમીકે સર કે બરાબર અંગૂરકા એક ખોશા થા, જિસસે વોહ ખા રહે થે ઔર જહાં તક મેરી જાનકારી હૈ, ઉસ વક્ત તક ઝમીન પર ખાને કે કાબિલ અંગૂર કહીં નહીં થા.

ઈબ્ને ઈસ્હાક બયાન કરતે હૈં કે હઝરત આસિમ ઉમર બિન કતાદહ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી નજીહ ને કહા કે હઝરત મારિયાને યેહ બયાન કિયા કે જબ હઝરત ખુબૈબકે કત્લ હોનેકા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને મુઝસે કહા કે મુઝે એક ઉસ્તરા દે દો, તાકે મૈં સફાઈ કર કે કત્લકે લિયે તૈયાર હો જાઉં. મૈંને કબીલા કે એક લડકેકો ઉસ્તરા દિયા ઔર ઉસસે કહા કે ઉસ મકાનમેં જાકર યેહ ઉસ્તરા ઉસ આદમીકો દે આઓ.

હઝરત મારિયા કેહતી હૈં કે જ્યૂં હી વોહ લડકા ઉસ્તરા લેકર ઉનકી તરફ ચલા, તો મૈંને કહા, મૈંને યેહ ક્યા કિયા ? અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ આદમીને તો અપને ખૂનકા બદલા પા લિયા, યેહ ઉસ લડકેકો કત્લ કર દેગા ઔર ઈસ તરહ અપને ખૂનકા બદલા લે લેગા ઔર યૂં આદમીકે બદલે આદમી કત્લ હોગા.

જબ લડકેને ઉનકો વોહ ઉસ્તરા દિયા તો ઉન્હોંને ઉસકે હાથસે ઉસ્તરા લિયા ઔર ફિર ઉસ લડકેસે કહા કે તેરી ઉમ્રકી કસમ ! જબ તેરી માં ને તુઝે યેહ ઉસ્તરા દે કર મેરે પાસ ભેજ દિયા, તો ઉસે યેહ ખતરા ન ગુઝરા કે મૈં તુમ્હેં ધોકેસે કત્લ કર દૂંગા. ફિર ઉસ લડકેકો જાને દિયા.

ઈબ્ને હિશામ કેહતે હૈં કે યેહ કહા જાતા હૈ કે યેહ લડકા હઝરત મારિયાકા અપના બેટા થા. હઝરત આસિમ (રહ.) ફરમાતે હૈં, ફિર વોહ કાફિર હઝરત ખુબૈબ (રદિ.) કો લે કર (હરમસે) બાહિર આએ ઔર ઉનકો લેકર સૂલી દેનેકે લિયે તન્ઈમ નામકી જગહ પર પહોંચે. તો હઝરત ખુબૈબ ને ઉન કાફિરોંસે કહા, અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો મુઝે દો રકઅત નમાઝ પઢ્હનેકી મોહલત દે દો.

ઉન્હોંને કહા, લો, નમાઝ પઢ્હ લો.

ચુનાંચે ઉન્હોંને બડે અચ્છે તરીકેસે દો રકઅત નમાઝ મુકમ્મલ તૌરસે અદા કી, ફિર ઉન કાફિરોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા,ગૌરસે સુનો ! અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે યેહ ખયાલ ન હોતા કે તુમ લોગ યેહ સમઝોગે કે મૈં મૌતકે ડરકી વજહસે નમાઝ લંબી કર રહા

હૂં તો મૈં ઔર નમાઝ પઢ્હતા ઔર કત્લકે વક્ત દો રકઅત નમાઝ પઢ્હનેકી સુન્નતકો હઝરત ખુબૈબને મુસલમાનોંકે લિયે સબસે પેહલે શુરૂ કિયા, ફિર કાફિરોંને ઉનકો સૂલીકે તખ્તે પર લટકા દિયા.

જબ ઉન્હોંને ઉનકો અચ્છી તરહ બાંધ દિયા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! હમને તેરે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પૈગામ પહોંચા દિયા હૈ ઔર હમારે સાથ જો કુછ કિયા જા રહા હૈ, ઉસકી સારી ખબર કલ અપને રસૂલકો કર દેના. ફિર ઉન્હોંને યેહ બદદુઆ કી, અય અલ્લાહ ! ઈનમેં સે કિસીકો બાકી ન છોડના ઔર ઉનકો એક એક કરકે માર દેના ઔર ઈનમેં સે એક કો ભી બાકી ન છોડના. ફિર ઈન કાફિરોંને ઉનકો કત્લ કર દિયા.

હઝરત મુઆવિયા બિન અબી સુફયાન (રદિ.) ફરમાયા કરતે કે મૈં ભી ઉસ દિન અપને વાલિદ અબૂ સુફયાનકે સાથ દૂસરે કાફિરોંકે સાથ વહાં મૌજૂદ થા. મૈંને અપને વાલિદકો દેખા કે વોહ હઝરત ખુબૈબ કી બદદુઆકે ડરસે મુઝે ઝમીન પર લિટા રહે થે, ક્યૂંકે ઉસ ઝમાનેમેં લોગ કહા કરતે થે કે જિસકે ખિલાફ બદદુઆ હો રહી હો, વોહ અપને પેહલૂ પર લેટ જાએ, તો વોહ બદદુઆ ઉસે નહીં લગતી, બલકે ઉસસે ફિસલ જાતી હૈ.

મગાઝી મૂસા બિન ઉક્બા મેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ખુબૈબ ઔર હઝરત ઝૈદ બિન દષ્ના (રદિ.) દોનોં એક દિન શહીદ કિયે ગએ ઔર જિસ દિન યેહ લોગ કત્લ કિયે ગએ, ઉસ દિન સુના ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે થે, “વ અલૈકુમસ્સલામ યા વ અલૈકસ્સલામ”, ખુબૈબ કો કુરૈશને કત્લ કર દિયા ઔર આપને યેહ ભી બતાયા કે જબ કાફિરોંને હઝરત ખુબૈબકો સૂલી પર ચઢ્હા દિયા તો ઉનકો ઉનકે દીનસે હટાનેકે લિયે કાફિરોં ને ઉનકો તીર મારે, લેકિન ઈસસે ઉનકા ઈમાન ઔર યકીન ઔર બઢ્હા.

હઝરત ઉરવહ ઔર હઝરત મૂસા બિન ઉક્બા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ કાફિર હઝરત ખુબૈબકો સૂલી પર ચઢ્હાને લગે, તો ઉન્હોંને ઊંચી આવાઝસે ઉનકો કસમ દે કર પૂછા ક્યા તુમ યેહ પસંદ કરતે હો કે (હઝરત) મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારી જગહ હોં (ઔર ઉનકો સૂલી દે દી જાએ) ?

હઝરત ખુબૈબને ફરમાયા, નહીં, બુલંદ વ બરતર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં કે મેરે બદલેમેં ઉનકે પાંવોંમેં એક કાંટા ભી ચુભે. ઈસ પર વોહ લોગ હંસને લગે. ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઈસ બાતકો હઝરત ઝૈદ બિન દષ્નાકે કિસ્સેમેં લિખા હૈ. (ખુદા બેહતર જાને.)[૧]

તબરાની ને હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કી લંબી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ જિસમેં યેહ ભી હૈ કે જો મુશ્રિક બદરકી લડાઈકે દિન કત્લ કિયે ગએ તો, ઉનકી ઔલાદને હઝરત ખુબૈબ (રદિ.) કો કત્લ કિયા. જબ મુશ્રિકોંને ઉનકો સૂલી પર ચઢ્હા કર (મારનેકે લિયે) ઉન પર હથિયાર તાન લિયે તો ઊંચી આવાઝસે હઝરત ખુબૈબસે કસમ દે કર પૂછને લગે, ક્યા તુમ યેહ પસંદ કરતે હો કે (હઝરત) મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારી જગહ હોં ?

---

૧ બિદાયા ૪-૬૩

ઉન્હોંને ફરમાયા, નહીં, બુઝુર્ગ વ બરતર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં હૈ કે મેરે બદલેમેં ઉનકે પાંવમેં એક કાંટા ચુભે. ઈસ પર વોહ કાફિર હંસ પડે.

જબ મુશ્રિક હઝરત ખુબૈબ કો સૂલી પર ચળ્હાને લગે, તો ઉન્હોંને યેહ શઅર પળ્હે..

لَقَدْ جَمَّعَ الْاَحْزَابُ حَوْلِيْ وَاَلَّبُوْا　　　قَبَائِلَهُمْ وَاسْتَجْمَعُوْا كُلَّ مَجْمَعِ

"મેરે ચારોં તરફ કાફિરોંકી ભીડ જમા' હૈ ઔર ઉન્હોંને અપને કબીલોંકો ભી જમા' કિયા હુવા હૈ ઔર ઈધર ઉધર કે સબ લોગ પૂરી તરહ જમા' હૈં."

وَقَدْ جَمَّعُوْا اَبْنَآءَ هُمْ وَنِسَآءَ هُمْ　　　وَقُرِّبْتُ مِنْ جِزْعٍ طَوِيْلٍ مُّمَنَّعِ

"ઔર ઉન્હોંને અપને બીવી બચ્ચોંકો ભી જમા' કિયા હુવા હૈ ઔર મુઝે (સૂલી પર લટકાને કે લિયે) એક લંબે ઔર મઝબૂત ખજૂરકે તને કે કરીબ કર દિયા હૈ."

اِلَى اللّٰهِ اَشْكُوْ غُرْبَتِيْ ثُمَّ كُرْبَتِيْ　　　وَمَا اَرْصَدَالْاَحْزَابُ لِيْ عِنْدَ مَصْرَعِ

"મૈં વતનસે દૂરી કી ઔર અપને રંજો ગમ કી ઔર ઉન ચીઝોંકી અલ્લાહ હી સે શિકાયત કરતા હૂં, જો ઈન ગિરોહોંને મેરે કત્લ હોનેકી જગહ પર મેરે લિયે તૈયાર કર રખી હૈં."

فَذَاالْعَرْشِ صَبِّرْنِيْ عَلٰى مَايُرَادُبِيْ　　　فَقَدْ بَضَّعُوْا لَحْمِيْ وَقَدْ بَانَ مَطْمَعِ

"અય અર્શવાલે ! યેહ કાફિર મુઝે કત્લ કરના ચાહતે હૈં, ઈસ પર મુઝે સબ્ર અતા ફરમા. ઈન લોગોંને મેરા ગોશ્ત કાટ ડાલા હૈ ઔર મેરી ઉમ્મીદ ખત્મ હો ગઈ હૈ."

وَذٰلِكَ فِيْ ذَاتِ الْاِلٰهِ وَاِنْ يَّشَأْ　　　يُبَارِكْ عَلٰى اَوْصَالِ شِيْوٍ مُّمَزَّعِ

"ઔર યેહ સબ કુછ અલ્લાહકી ઝાતકી વજહસે (મેરે સાથ) હો રહા હૈ ઔર (અગર) અલ્લાહ ચાહે તો વોહ મેરે જિસ્મકે કટે હુએ હિસ્સોંમેં બરકત ડાલ સકતા હૈ."

لَعَمْرِيْ مَااَحْفِلُ اِذَا مِتُّ مُسْلِمًا　　　عَلٰى اَيِّ حَالٍ كَانَ لِلّٰهِ مَضْجَعِيْ

"મેરી ઉમ્રકી કસમ ! જબ મૈં મુસલમાન હોનેકી હાલતમેં મર રહા હૂં તો મુઝે ઈસકી કોઈ પરવાહ નહીં હૈ કે કિસ હાલતમેં મૈં અલ્લાહકે લિયે જાન દે રહા હૂં."[1]

ઈબ્ને ઈસ્હાકને ઈન શઅરોંકા ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર પેહલે શઅરકે બાદ યેહ શઅર ભી ઝિક્ર કિયા હૈ..

وَكُلُّهُمْ مُبْدِيْ الْعَدَاوَةِ جَاهِدٌ　　　عَلَيَّ لِاَنِّيْ فِيْ وَثَاقٍ بِّمَضْيَعِ

"ઔર યેહ સબ દુશ્મની ઝાહિર કર રહે હૈં ઔર મેરે ખિલાફ પૂરી કોશિશ કર રહે હૈં, ક્યૂંકે મૈં બેડિયોંમેં હલાકતકી જગહ હૂં."

ઔર પાંચવેં શઅર કે બાદ ઈબ્ને ઈસ્હાકને યેહ શઅર ભી ઝિક્ર કિયે હૈં..

---

૧ હૈસમી ૬-૨૦૦

وَقَدْ خَيَّرُوْنِى الْكُفْرَ وَالْمَوْتُ دُوْنَهٗ وَقَدْ هَمَلَتْ عَيْنَاىَ مِنْ غَيْرِ مَخْزَعٍ

"ઈન લોગોંને મુઝે મૌત ઔર કુફ્ર કે દર્મિયાન ઈખ્તિયાર દિયા, હાલાંકે મૌત ઈસસે બેહતર હૈ. મેરી દોનોં આંખોંસે આંસૂ બેહ રહે હૈં, લેકિન યેહ કિસી ઘભરાહટકી વજહસે નહીં બેહ રહે હૈં."

وَمَابِىْ حِزْرُالْمَوْتِ اِنِّىْ لَمَيِّتٌ وَلٰكِنْ حِذَارِىْ جَحْمُ نَارٍ مُّلَفَّعٖ

"મુઝે મૌત કા કોઈ ડર નહીં હૈ, ક્યૂંકે મરના તો ઝરૂર હૈ. મુઝે તો લપટ મારને વાલોં કી આગ કી લપટ કા ડર હૈ."

فَوَاللّٰهِ مَاارْجُوْا اِذَا مِتُّ مُسْلِمًا عَلٰى اَىِّ جَنْبٍ كَانَ فِىْ اللّٰهِ مَضْجَعِىْ

"અલ્લાહ કી કસમ ! જબ મૈં મુસલમાન હોને કી હાલત મેં મર રહા હૂં, તો ઈસ બાત કા મુઝે કોઈ ડર નહીં હૈ કે અલ્લાહ કે લિયે કિસ પેહલૂ પર લેટના હોગા."

فَلَسْتُ بِمُبْدٍ لِّلْعَدُ وِّتَخَشُّعًا وَلَاجَزَعًا اِنِّىْ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعِىْ

"મૈં દુશ્મન કે સામને આજિઝી ઔર ઘભરાહટ ઝાહિર કરને વાલા નહીં હૂં, ક્યૂંકે મુઝે તો અલ્લાહ કે યહાં લૌટ કર જાના હૈ."[૧]

બીરે મઉના કા દિન

હઝરત મુગીરહ બિન અબ્દુર્રહમાન ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર બિન મુહમ્મદ બિન અમ્ર બિન હઝમ વગૈરહ દૂસરે ઉલમા ફરમાતે હૈં કે નેઝાબાઝી કા માહિર અબૂ બરાઅ આમિર બિન માલિક બિન જા'ફર મદીના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે સામને ઈસ્લામ પેશ ફરમાયા ઔર ઉસકો ઈસ્લામકી દઅવત દી. તો ન તો વોહ ઈસ્લામ લાયા ઔર ન ઈસ્લામસે દૂરી ઝાહિર કી.

ઔર ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ અપને કુછ સહાબા (રદિ.) કો નજ્દ વાલોંકે પાસ ભેજ દેં ઔર વોહ ઉનકો આપકે દીન કી દઅવત દેં તો મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ આપકી બાત માન લેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મુઝે અપને સહાબા (રદિ.) કે બારેમેં નજ્દ વાલોંકી તરફસે ખતરા હૈ.

અબૂ બરાઅને કહા, મૈં ઉન લોગોંકો પનાહ દેતા હૂં આપ ઉન્હેં ભેજ દેં તાકે વોહ લોગોંકો આપકે દીનકી દઅવત દેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બનૂ સાઈદા કે મુન્ઝિર બિન અમ્રકો જિનકા લકબ અલ મોઅનિક લીમૌત થા. (ઈસકા તર્જુમા હૈ મૌતકી તરફ

૧ બિદાયા ૬-૬૭

જલ્દીસે લપકને વાલા) અપને સહાબા (રદિ.) મેં સે સત્તર બેહતરીન મુસલમાનોંકે સાથ ભેજા, જિનમેં હઝરત હારિસ બિન સિમ્મા, બનૂ અદી બિન નજ્જારકે હઝરત હરામ બિન મિલહાન, હઝરત ઉરવહ બિન અસ્મા બિન સલ્ત સુલમી, હઝરત નાફેઅ બિન બુદૈલ બિન વરકહ ખુઝાઈ, હઝરત અબૂબક્રકે ગુલામ હઝરત આમિર બિન ફુહૈરહ ઔર દૂસરે બહોતસે બેહતરીન મુસલમાન થે.

યેહ લોગ મદીનાસે ચલકર બીરે મઉના પહોંચે. યેહ કુંવા બનૂ આમિરકી ઝમીન ઔર બનૂ સુલૈમકે પથરીલે મૈદાનકે દર્મિયાન હૈ. ઉન લોગોંને જબ યહાં પડાવ ડાલ લિયા તો હઝરત હરામ બિન મિલહાનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખત લે કર આમિર બિન તુફૈલકે પાસ ભેજા. હઝરત હરામ આમિરકે પાસ પહોંચે તો ઉસને ખતકી તરફ દેખા હી નહીં, બલકે હઝરત હરામ પર હમલા કરકે ઉન્હેં શહીદ કર દિયા.

ફિર ઉસને સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ખિલાફ બનૂ આમિર કબીલેસે મદદ માંગી, લેકિન ઉસકી બાત માનનેસે બનૂ આમિરને ઈન્કાર કર દિયા ઔર યેહ કેહ દિયા કે અબૂ બરાઅ મુસલમાનોંકો પનાહ દે ચુકા હૈ. હમ ઉસકે સમઝોતેકો તોડના નહીં ચાહતે હૈં.

ફિર આમિરને બનૂ સુલૈમકે કબીલોં ઉસૈયા ઔર રિઅલ ઔર ઝકવાનસે ઈન લોગોંકે ખિલાફ મદદ માંગી. ઉન્હોંને ઉસકી બાત માન લી. ચુનાંચે યેહ તમામ કબીલે ઈકઠ્ઠે હો કર આએ ઔર જહાં મુસલમાનોંને પડાવ ડાલા હુવા થા, વહાં આકર સબ તરફસે મુસલમાનોંકો ઘેર લિયા.

જબ મુસલમાનોંને ઈન કબીલોંકો દેખા, તો ઉન્હોંને અપની તલવારેં નિકાલીં ઔર ઉન કાફિરોંસે લડના શુરૂ કિયા, યહાં તક કે સબ કે સબ શહીદ હો ગએ. અલ્લાહ ઉન લોગોં પર રહમ ફરમાએ. બસ બનૂ દીનાર બિન નજ્જાર કે હઝરત કઅબ બિન ઝૈદ હી ઝિંદા બચે. અભી ઉનમેં જાન બાકી થી કે કાફિર ઉન્હેં છોડ કર ચલે ગએ. ઉન્હેં કત્લ કિયે ગએ લોગોંકે બીચમેં સે ઉઠાકર લાયા ગયા. ઈસકે બાદ વોહ ઝિંદા રહે ઔર ખંદકકી લડાઈમેં વોહ શહીદ હુએ.

હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમીરી ઔર કબીલા બનૂ અમ્ર બિન ઔફકે એક અન્સારી સહાબી યેહ દો લોગ મુસલમાનોંકે જાનવર લે કર ચરાને ગએ હુએ થે. ઉન્હેં મુસલમાનોંકે શહીદ હોનેકા પતા ઈસ તરહ ચલા કે ઉન્હોંને દેખા કે જહાં મુસલમાનોંને પડાવ ડાલા હુવા થા, વહાં મુરદાર ખોર પરિંદે ઉડ રહે હૈં ઔર આસમાનમેં ચક્કર લગા રહે હૈં.

ઈન લોગોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઈન પરિંદોંકે યૂં આસમાનમેં ચક્કર લગાનેમેં ઝરૂર કોઈ બાત હૈ. વોહ દોનોં દેખનેકે લિયે આએ. આકર દેખા તો સારે મુસલમાન ખૂનમેં લથ પથ થે ઔર જિન ઘોડે સવારોંને ઈન મુસલમાનોંકો કત્લ કિયા થા વોહ વહાં ખડે થે.

યેહ હાલત દેખ કર અન્સારી સહાબીને હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયાસે કહા, તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ? હઝરત અમ્ર ને કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમ જા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ વાકિઆકી ખબર કરેં.

અન્સારીને કહા કે મૈં તો જાન બચાને કે લિયે ઈસ જગહ કો છોડ કર નહીં જાના ચાહતા હૂં, જહાં હઝરત મુન્ઝિર બિન અમ્ર જૈસે આદમી કો શહીદ કર દિયા હૈ ઔર મૈં યેહ

નહીં ચાહતા કે મૈં ઝિંદા રહૂં ઔર લોગોં કો ઉનકી શહાદત કી ખબર સુનાતા રહૂં. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉન કાફિરોં સે લડાઇ શુરૂ કર દી ઔર આખિર શહીદ હો ગએ.

ઈન કાફિરોંને હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા કો કૈદી બના લિયા. જબ ઉન્હોંને કાફિરોંકો બતાયા કે વોહ કબીલા મુઝર કે હૈં તો આમિર બિન તુફૈલને ઉનકો છોડ દિયા ઔર ઉનકી પેશાનીકે બાલ કાટ દિયે ઔર આમિરકી માં કે ઝિમ્મે એક ગુલામકો આઝાદ કરના થા, તો ઉસને અપની માં કી તરફસે ઉનકો આઝાદ કર દિયા.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ કે ભાઇ હઝરત હરામકો સત્તર સવારોંકી જમાઅતકે સાથ ભેજા. (ઉસ ઈલાકેકે) મુશ્રિકોંકે સરદાર આમિર બિન તુફૈલને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તીન બાતોંમેં સે એક બાત ઈખ્તિયાર કરનેકા મૌકા દિયા થા ઔર ઉસને કહા થા, યા તો દેહાત વાલે આપકે હો જાએં ઔર શહરોં વાલે મેરે યા ફિર આપકે બાદ મુઝે આપકા ખલીફા બનાયા જાએ યા ફિર મૈં ગતફાન કે હઝારોં આદમી લે કર આપસે લડાઇ લડૂંગા.

આમિર ઉમ્મે ફલાં એક ઔરતકે ઘરમેં થા, વોહ વહાં તાઉનમેં બિમાર હો ગયા. ઉસને કહા, મુઝે તાઉનકા ઐસા ફોડા નિકલા હુવા હૈ જૈસે ઊંટ કે નિકલતા હૈ. આલે ફલાં કી ઔરતકે ઘરમેં (સફરકી હાલતમેં) એક મામૂલી ઔરતકે ઘરમેં બેકસી ઔર બેબસીકી મૌતકો અપની શાનકે ખિલાફ સમઝતે હુએ કહા, મેરા ઘોડા લાઓ. ઉસ પર સવાર હો કર ચલા ઔર ઘોડેકી પીઠ પર હી ઉસકી મૌત હો ગઈ.

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ કે ભાઇ હઝરત હરામ ઔર એક લંગડે સહાબી ઔર બનૂ ફલાં કે એક આદમી, યેહ તીનોં ચલે. હઝરત હરામને દોનોં સાથિયોંસે કહા કે મૈં ઉન લોગોંકે પાસ જાતા હૂં, તુમ દોનોં ઝરા કરીબ રેહના. અગર ઈન લોગોંને મુઝે અમન દે દિયા તો તુમ કરીબ હી હોગે ઔર ઉન્હોંને મુઝે કત્લ કર દિયા તો અપને સાથિયોંકે પાસ ચલે જાના.

ચુનાંચે વહાં જા કર હઝરત હરામ ને ઉન લોગોંસે કહા કે ક્યા તુમ લોગ મુઝે અમન દેતે હો ? તાકે મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પૈગામ પહોંચા સકૂં. યેહ ઉન લોગોંસે બાત કર રહે થે કે ઉન્હોંને એક આદમીકો ઈશારા કિયા જિસને પીછેસે આકર ઉનકો નેઝા મારા.

હમ્માન રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મેરા ગુમાન યેહ હૈ કે આગે યેહ લફ્ઝ થે કે ઐસા નેઝા મારા જો કે પાર હો ગયા. ઈસ પર હઝરત હરામને ફરમાયા કે કા'બાકે રબકી કસમ ! મૈં તો કામિયાબ હો ગયા.

યેહ દેખકર હઝરત હરામ કે દોનોં સાથી મુસલમાનોં સે જા મિલે ઔર લંગડે સહાબી કે અલાવા બાકી તમામ સાથી શહીદ કર દિયે ગએ ઔર વોહ લંગડે સહાબી એક પહાડ કી ચોટી પર ચઢે હુએ થે. ઈન શહીદ હોને વાલોં કે બારે મેં હમારે સામને યેહ આયત ઉતરી, જો બાદ મેં મન્સૂખ કર દી ગઇ..

---

૧ બિદાયા ૪-૭૩, હૈસમી ૬-૧૨૯

اِنَّا لَقَدْ لَقِيْنَا رَبَّنَا فَرَضِىَ عَنَّا وَاَرْضَانَا

ઈન્ના લકદ લકીના રબ્બના ફરદી અન્ના વઅર્દાના

"બેશક હમ અપને રબ સે જા મિલે, વોહ હમસે રાઝી હુવા ઔર ઉસને હમેં રાઝી કિયા."

ચુનાંચે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીસ દિન તક રિઅલ ઔર ઝકવાન ઔર બનૂ લહયાન ઔર ઉસૈમા કબીલોં કે ખિલાફ બદદુઆ ફરમાઇ. યેહ કબીલે વોહ હૈં, જિન્હોંને અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નાફરમાની કી.

બુખારીમેં હૈ કે હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ઉનકે મામૂં હઝરત હરામ બિન મિલહાન (રદિ.) કો બીરે મઉનાકે દિન નેઝા મારા ગયા તો વોહ અપના ખૂન લે કર અપને મુંહ ઔર સર પર ડાલને લગે, ફિર ફરમાયા રબ્બે કા'બાકી કસમ ! મૈં કામિયાબ હો ગયા.[૧]

ઔર વાકિદી ને બયાન કિયા હૈ કે જિસ આદમીને હઝરત હરામ (રદિ.) કો નેઝા મારા થા, વોહ જબ્બાર બિન સુલમી કિલાબી હૈ. જબ જબ્બારને પૂછા કે (હઝરત હરામ કત્લ હો રહે હૈં ઔર કેહ રહે હૈં કે) મૈં કામિયાબ હો ગયા, ઈસ જુમ્લેકા મતલબ ક્યા હૈ ?

લોગોંને બતાયા કે યેહ જન્નત મિલનેકી કામિયાબી હૈ.

ફિર જબ્બારને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત હરામને સચ ફરમાયા ઔર યેહ જબ્બાર ઈસી વજહસે ઈસકે બાદ મુસલમાન હો ગએ.[૨]

ગઝવએ મૂતહ કા દિન

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હિજરતકે આઠવેં સાલ જુમાદલ ઉલામેં એક ફૌજ મૂતહ ભેજી ઔર હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કો ઉનકા અમીર બનાયા ઔર ફરમાયા, અગર હઝરત ઝૈદ શહીદ હો જાએં તો હઝરત જા'ફર બિન અબૂ તાલિબ અમીર હોંગે ઔર અગર વોહ ભી શહીદ હો જાએં, તો ફિર લોગોં કે અમીર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) હોંગે.

લોગ સફરકે સામાન લે કર નિકલનેકે લિયે તૈયાર હો ગએ. ઈસ ફૌજકી તા'દાદ તીન હઝાર થી. જબ યેહ લોગ (મદીનેસે) રવાના હોને લગે તો (મદીનાકે) લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુકર્રર કિયે હુએ અમીરોંકો વિદાઅ કિયા ઔર ઉન્હેં વિદાઇ સલામ કિયા. ઈસ વિદાઇ મુલાકાત પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રો પડે, તો લોગોંને કહા, આપ ક્યૂં રો રહે હૈં, અય ઈબ્ને રવાહા ? ઉન્હોંને કહા, ગૌરસે સુનો ! અલ્લાહકી કસમ

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા ૫-૭૧

! ન તો મેરે દિલમેં દુનિયાકી મુહબ્બત હૈ ઔર ન તુમ લોગોંસે તઅલ્લુક ઔર લગાવ, બલકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કુર્આનકી ઈસ આયતકો પળ્હતે હુએ સુના, જિસમેં દોઝખકી આગકા તઝકિરા હૈ..

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا

વઈમ્મિનકુમ ઈલ્લા વારિદુહા. કાન અલા રબ્બિક હત્મમ્ મકદિય્યા

"ઔર કોઈ નહીં તુમમેં જો ન પહોંચેગા ઉસ પર. હો ચુકા યેહ વા'દા તેરે રબ પર લાઝિમ મુકર્રર."

અબ મુઝે મા'લૂમ નહીં કે ઉસ આગ પર પહોંચનેકે બાદ વાપસી કિસ તરહ હોગી. ઈસ પર મુસલમાનોંને કહા, અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ રહે ઔર તુમસે તકલીફોં ઔર પરેશાનિયોંકો દૂર રખે ઔર તુમ્હેં સહી સાલિમ હમારે પાસ લાએ, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને યેહ શઅર પળ્હે..

لٰكِنَّنِى اَسْأَلُ الرَّحْمٰنَ مَغْفِرَةً — وَضَرْبَةً ذَاتَ فَرْغٍ تَقْذِفُ الزَّبَدَا

"લેકિન મૈં તો રહમાન (યાની અલ્લાહ) સે ગુનાહોંકી મગફિરત ચાહતા હૂં ઔર તલવારકા ઐસા ચૌડા વાર ચાહતા હૂં જિસસે ખૂબ ઝાગદાર ખૂન નિકલે."

اَوطَعْنَةً بِّيَدَىْ حَرَّانَ مُجْهِزَةً — بِحَرْبَةٍ تُنفِذُ الْاَحْشَاءَ وَالْكَبِدَا

"યા કિસી પ્યાસે દુશ્મનકે હાથોં બરછેકા ઐસા વાર હો જો મેરા કામ તમામ કર દે, ઔર જો આંતોં ઔર જીગરમેં પાર હો જાએ."

حَتّٰى يُقَالَ اِذَا مَرُّوا عَلٰى جَدَثِى — اَرْشَدَهُ اللّٰهُ مِنْ غَازٍ وَّقَدْ رَشَدَا

"તાકે જબ લોગ મેરી કબ્ર પર ગુઝરેં, તો યેહ કહેં કે અલ્લાહ ઈસ ગાઝીકો હિદાયત દે ઔર યેહ તો હિદાયત વાલા થા."

ફિર જબ લોગ નિકલનેકો તૈયાર હો ગએ, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો વિદાઈ દી, ફિર યેહ શઅર પળ્હે..

فَثَبَّتَ اللّٰهُ مَاآتَاکَ مِنْ حَسَنٍ — تَثْبِيْتَ مُوْسٰى وَنَصْرًا كَالَّذِىْ نُصِرُوْا

"અલ્લાહને જિતની ભલાઈયાં આપકો દે રખી હૈં ઉન સબકો અલ્લાહ ઐસે બાકી રખે, જૈસે અલ્લાહને મૂસા અલૈહિસ્સલામ કો સાબિત કદમ રખા થા ઔર આપકી ઐસી મદદ કરે જૈસી અલ્લાહને ઉનકી કી થી."

اِنِّىْ تَفَرَّسْتُ فِيْکَ الْخَيْرَ نَافِلَةً — اَللّٰهُ يَعْلَمُ اَنِّىْ ثَابِتُ الْبَصَرِ

"મુઝે આપમેં ખૈર બળ્હતી હુઈ નઝર આતી હૈ ઔર અલ્લાહ જાનતા હૈ કે મેરી નઝર બિલકુલ ઠીક હૈ."

اَنْتَ الرَّسُوْلُ فَمَنْ يُحْرَمْ نَوَافِلَهٗ وَالْوَجْهَ مِنْهُ فَقَدْ اَزْرٰى بِهِ الْقَدَرُ

"આપ રસૂલ હૈં જો આપકે અતાયા ઔર ખાસ તવજ્જોહસે મેહરૂમ રેહ ગયા, તો વાકઇ ઉસકી તકદીર ખોટી હૈ."

ફિર સારી ફૌજ રવાના હો ગઇ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉનકો વિદાઅ કરનેકે લિયે (મદીનાસે) બાહિર તશરીફ લાએ. ચુનાંચે જબ ફૌજકો વિદાઅ કરકે વાપસ લૌટે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને યેહ શઅર પળ્હે..

خَلَفَ السَّلَامُ عَلَى امْرِئٍ وَّدَّعْتُهٗ فِي النَّخْلِ خَيْرَ مُشَيِّعٍ وَّخَلِيْلٍ

"સલામ રહે ઉસ ઝાતે અકદસ પર, જિનકો મૈંને ખજૂરોંકે બાગમેં વિદાઅ કિયા હૈ. વોહ બેહતરીન વિદાઅ કરને વાલે ઔર બેહતરીન દોસ્ત હૈં."

ફિર યેહ ફૌજ રવાના હો ગઇ ઔર મુલ્કે શામકે શહર મઆન પહોંચ કર પડાવ ડાલા ઔર મુસલમાનોંકો યેહ ખબર મિલી કે હિરક્લ એક લાખ રૂમી ફૌજ લેકર શામકે ઇલાકા બલકાકે શહર મઆબમેં ઠહેરા હુવા હૈ ઔર લખ્મ ઔર જુઝામ ઔર કૈન ઔર બહરા ઔર બલી કબીલોંકે એક લાખ આદમી જમા' હો કર હિરક્લકે પાસ પહોંચ ચુકે હૈં ઔર ઉનકા સરદાર કબીલા બલી કા એક આદમી હૈ જો ઉસકે કબીલે ઇરાશાસે તઅલ્લુક રખતા હૈ ઔર ઉસે માલિક બિન ઝાફિલા કહા જાતા હૈ.

જબ મુસલમાનોંકો યેહ ખબર મિલી તો વોહ મઆનમેં દો રાત ઠહેરકર અપને ઇસ મા'મલેમેં ગૌર કરતે રહે ઔર ફિર યેહ કહા કે હમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખત લિખ કર અપને દુશ્મનકી તા'દાદ બતાતે હૈં, ફિર યા તો આપ હમારી મદદ કે લિયે ઔર આદમી ભેજ દેંગેં યા કિસી ઔર મુનાસિબ બાતકા હમેં હુક્મ ફરમાએંગેં જિસે હમ પૂરા કરેંગે.

ઇસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને લોગોંકી હિંમત બળ્હાઇ ઔર ઉન્હેં હૌસલા દિલાયા ઔર કહા કે અય મેરી કૌમ ! અલ્લાહકી કસમ ! જિસ શહાદતકો તુમ નાપસંદ સમઝ રહે હો, (હકીકતમેં) તુમ ઉસીકી ખોજમેં નિકલે હો. હમ લોગોંસે લડાઇ તા'દાદ, તાકત ઔર ઝયાદા હોનેકી બુનિયાદ પર નહીં લડતે, બલકે હમ લોગોંસે લડાઇ ઉસ દીનકી બુનિયાદ પર કરતે હૈં, જિસકે ઝરીએ અલ્લાહને હમેં ઇઝઝત અતા ફરમાઇ હૈ, ઇસ લિયે ચલો, દો કામિયાબીયોંમેં સે એક કામિયાબી તો ઝરૂર મિલેગી, યા તો દુશ્મન પર ગલબા યા અલ્લાહ કે રાસ્તેકી શહાદત. ઇસ પર લોગોં ને કહા, અલ્લાહકી કસમ, ઇબ્ને રવાહાને બિલકુલ ઠીક કહા હૈ. ચુનાંચે વોહ લોગ વહાં સે આગે બળ્હે, તો જબ બલકા ઇલાકે કી સરહદ પર પહોંચે તો હિરક્લ કી રૂમી ઔર અરબી ફૌજ બલકા કી મશારિફ નામકી બસ્તીમેં મુસલમાનોં કો મિલી. ફિર દુશ્મન કરીબ આ ગયા ઔર મુસલમાન મૂતહ નામકી બસ્તીમેં ઇકઠ્ઠે હો ગએ ઔર વહાં લડાઇ હુઇ. મુસલમાનોંને દુશ્મનસે લડનેકે લિયે અપની ફૌજ તરતીબ દી ઔર ફૌજકે દાએં બાઝૂ પર બનૂ ઉઝરાકે કુતબા બિન કતાદહ (રદિ.) કો ઔર બાએં બાઝૂ પર અબાયા બિન માલિક (રદિ.) અન્સારી સહાબીકો અમીર મુકર્રર કિયા.

ફિર દોનોં ફૌજોંકા મુકાબલા હુવા ઔર બડે ઝોરકી લડાઇ હુઇ. હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાલે ઝંડેકો લેકર બહાદુરીસે લડતે રહે. આખિર દુશ્મનકે નેઝોંસે ઝખ્મી હો કર શહીદ હો ગએ.

ફિર હઝરત જા'ફરને ઉસ ઝંડેકો લે લિયા ઔર દુશ્મનસે લડતે રહે, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ ઔર મુસલમાનોંમેં સબસે પેહલે આદમી હઝરત જા'ફર હૈં, જિન્હોંને અપને ઘોડેકે પાંવ કાટ ડાલે.[૧]

તબરાનીમેં ઈસ જૈસી હદીસ હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે રિવાયત કી ગઇ હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે ફિર હઝરત જા'ફર (રદિ.) ને ઝંડેકો લે લિયા ઔર જબ ઘમાસાન કી લડાઇ શુરૂ હુઇ તો વોહ અપને લાલ ઘોડેસે નીચે ઉતરે ઔર ઉસકે પાંવ કાટ દિયે ઔર દુશ્મનસે લડતે રહે, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ ઔર હઝરત જા'ફર પેહલે મુસલમાન હૈં જિન્હોંને લડાઇમેં ઘોડેકે પાંવ કાટે.[૨]

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે બાપકા ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા ઔર મૈં યતીમ થા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) કી પરવરિશમેં થા. વોહ સવારી પર અપને પીછે બિઠાકર અપને ઉસ સફરમેં મુઝે ભી સાથ લે ગએ થે. અલ્લાહકી કસમ! એક રાત વોહ ચલ રહે થે કે મૈંને ઉનકો યેહ શઅર પઢતે હુએ સુના..

اِذَا اَدْنَيْتِنِىْ وَحَمَلْتِ رَحْلِىْ　　　مَسِيْرَةَ اَرْبَعٍ بَعْدَ الْحِسَاءِ

"(અય મેરી ઊંટની !) જબ તૂ મુઝે કરીબ કર દેગી ઔર હસા નામકી જગહકે બાદ ચાર દિનકી દૂરી તક તૂ મેરે કજાવેકો ઉઠા કર લે જાએગી."

فَشَأْنُكِ اَنْعُمٌ وَخَلَاكِ ذَمٌّ　　　وَلَا اَرْجِعُ اِلٰى اَهْلِىْ وَرَائِىْ

"તો ફિર તૂ નેઅમતોંમેં આરામસે રેહના ઔર તેરી ગીબત ન હુવા કરેગી. (ક્યૂંકે મૈં તો વહાં જાકર દુશ્મનોંસે લડાઇમેં શહીદ હો જાઉંગા, ઈસલિયે સફરમેં તુઝે લે જાનેકી મુઝે ઝરૂરત ન રહેગી) ઔર ખુદા કરે કે મૈં પીછે અપને ઘરવાલોં કે પાસ ન જાઉં."

وَجَاءَ الْمُسْلِمُوْنَ وَغَادَرُوْنِىْ　　　بِاَرْضِ الشَّامِ مُسْتَنْهَى الثَّوَآءِ

"ઔર વહાંસે મુસલમાન વાપસ આ જાએંગેં ઔર મુઝે શામકી ઝમીન પર વહાં છોડ આએંગે, જહાં મેરા આખિરી કિયામ હોગા."

وَرَدَّكِ كُلُّ ذِىْ نَسَبٍ قَرِيْبٍ　　　اِلَى الرَّحْمٰنِ مُنْقَطِعَ الْاِخَاءِ

"ઔર (મેરે શહીદ હો જાનેકે બાદ) તુઝે મેરે વોહ રિશ્તેદાર વાપસ લે જાએંગેં, તો રહમાનકે તો કરીબ હોંગેં, લેકિન મુઝસે ઉનકા ભાઇચારા (મેરે મરનેકી વજહસે) ખત્મ હો ચુકા હોગા."

---

૧ બિદાયા ૪-૨૪૧
૨ હૈસમી ૬-૧૫૭, હુલીયા ૧-૧૧૮

هُنَالِکَ لَا اُبَالِیُ طَلْعَ بَعْلٍ وَلَا نَخْلٍ اَسَافِلُهَارُوَاءِ

"ઔર ઉસ વક્ત મુઝે ન તો અપને આપ ઉગને વાલે પેડોંકે ફલકી પરવાહ રહેગી ઔર ન પાનીસે સીંચી જાને વાલી ખજૂરોંકે ફલકી પરવાહ રહેગી."

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને જબ ઉનસે યેહ શઅર સુને (જિનમેં શહાદત પાનેકી તમન્ના ઝાહિર કી ગઇ થી) તો મૈં રો પડા. ઇસ પર ઉન્હોંને મુઝે કોડા મારા ઔર કેહને લગે ઓ કમીને ! અલ્લાહ અગર મુઝે શહાદત નસીબ ફરમા દે, તો ઇસમેં તુમ્હારા ક્યા નુકસાન હૈ ? (મૈં શહીદ હો જાઉંગા) તુમ મેરે કજાવે પર બૈઠકર (મદીના) વાપસ ચલે જાના.[1]

હઝરત અબ્બાદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે દૂધ શરીક બાપ, જો કે કબીલા બનૂ અમ્ર બિન ઔફ કે થે, ઉન્હોંને મુઝસે બયાન ફરમાયા કે જબ હઝરત જા'ફર (રદિ.) શહીદ હો ગએ, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને ઝંડા લે લિયા ઔર ફિર ઝંડા લે કર અપને ઘોડે પર આગે બઢે. વોહ (દુશ્મનસે લડનેકે લિયે) ઘોડેસે નીચે ઉતરના ચાહતે થે, લેકિન તબીઅતમેં ઇસ બારેમેં કુછ તરદ્દુદ મેહસૂસ કિયા તો યેહ શઅર પઢ કર અપની તબીઅતકો આમાદા કિયા..

اَقْسَمْتُ یَانَفْسِ لِتَنْزِلَنَّهُ لِتَنْزِلَنَّ اَوْلَتُكْرَ هِنَّهُ

"અય મેરે નફ્સ ! તુઝે કસમ દે કર કેહ રહા હૂં કે તુઝે નીચે ઉતરના હોગા, ખુશીસે ઉતર યા નાગવારીસે."

اِنْ اَجْلَبَ النَّاسُ وَشَدُّوْاالرَّنَّهُ مَالِیُ اَرَاکِ تَكْرَهِیْنَ الْجَنَّهُ

"અગર કાફિર લોગ જમા' હો ગએ હૈં ઔર વોહ લડનેકે ઝોરમેં ઉંચી આવાઝેં નિકાલ રહે હૈં, તો તૂ બુઝદિલ મત બન, ક્યા હુવા,મૈં દેખ રહા હૂં કે તૂ જન્નતમેં જાનેકો પસંદ નહીં કર રહા હૈ."

قَدْطَالَ مَاكُنْتِ مُطْمَئِنَّةً هَلْ اَنْتِ اِلَّا نُطْفَةٌ فِیُ شَنَّهُ

"ઔર તુઝે ઇત્મીનાન કી ઝિંદગી ગુઝારતે હુએ બડા લંબા ઝમાના હો ગયા હૈ, ઔર તૂ મશ્કીઝેકે થોડેસે પાનીકી તરહ હૈ કે (ન મા'લૂમ કબ ખત્મ હો જાએ.)" ઔર યેહ શઅર ભી પઢે..

یَانَفْسُ اِنْ لَّا تُقْتَلِیُ تَمُوْتِیُ هٰذَاحِمَامُ الْمَوْتِ قَدْ صُلِیْتِ

"અય મેરે નફ્સ ! અગર તૂ કત્લ નહીં હોગા તો (એક ન એક દિન) મરના તો પડેગા ઔર યેહ મૌતકા તકદીરમેં લિખા હુવા ફૈસલા હૈ, જિસમેં તુઝે દાખિલ કર દિયા ગયા હૈ."

وَمَا تَمَنَّیْتِ فَقَدْ اُعْطِیْتِ اِنْ تَفْعَلِیُ فِعْلَهُمَا هُدِیْتِ

"તૂને જિસ ચીઝકી તમન્ના કી થી, વોહ તુમ્હેં દે દી ગઇ હૈ. અગર તૂ ઇન દોનોં (હઝરત ઝૈદ ઔર હઝરત જા'ફર) જૈસા કામ કરેગા તો તૂ હિદાયત પાએગા."

---

૧ બિદાયા ૪-૨૪૩, હુલીયા ૧-૧૧૯, મજમા ૬-૧૫૮

ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) ઘોડે સે ઉતર ગએ ઔર ફિર ઉન્હેં ઉનકે એક ચચાઝાદ ભાઇ ને હડ્ડી વાલા ગોશ્ત લાકર દિયા ઔર ઉનસે કહા કે ઈસકે ઝરીએ અપની કમરકો મઝબૂત કર લો, ક્યૂંકે તુમ્હેં ઈન દિનોં બહોત તકલીફ ઔર ભૂક બરદાશ્ત કરની પડી હૈ.

ઉન્હોંને ઉસકે હાથસે ગોશ્ત લેકર એક બાર દાંતોંસે તોડ કર ખાયા કે ઈતનેમેં ઉન્હોંને ફૌજકે એક કોનેસે લોગોંકો ઈકઠ્ઠે હોકર હલ્લા બોલનેકી આવાઝ સુની તો (અપને આપકો મુખાતિબ કરકે) ઉન્હોંને કહા કે (યેહ લોગ તો જાનકી બાઝી લગા રહે હૈં) ઔર તૂ દુનિયામેં લગા હુવા હૈ. ફિર અપને હાથસે ગોશ્તકા ટુકડા ફેંક દિયા ઔર અપની તલવાર લે કર આગે બઢ્હે ઔર કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કર દી. આખિર શહીદ હો ગએ.[૧]

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે દૂધ શરીક બાપ ને, જો કે બનૂ મુર્રા બિન ઔફ કે થે ઔર વોહ ઈસ ગઝવએ મૂતહમેં શરીક હુએ થે, મુઝસે યેહ બયાન ફરમાયા કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ વક્ત હઝરત જા'ફર (રદિ.) કી તરફ દેખ રહા હૂં, જબકે વોહ અપને લાલ ઘોડેસે ઉતરે ઔર ફિર ઉસકી ટાંગેં કાટ ડાલીં ઔર ફિર કાફિરોંસે લડાઇ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે વોહ શહીદ હો ગએ ઔર વોહ યેહ શઅર પઢ્હ રહે થે..

يَاحَبَّذَا الْجَنَّةُ وَاقْتِرَابُهَا طَيِّبَةٌ وَّبَارِدٌ شَرَابُهَا

"અય લોગો ! ક્યા હી અચ્છી ચીઝ હૈ જન્નત ઔર ક્યા હી અચ્છા હૈ ઉસકા કરીબ હોના. જન્નત બહોત હી ઉમદા ચીઝ હૈ ઔર ઉસકા પાની ખૂબ ઠંડા હૈ.

وَالرُّوْمُ رُوْمٌ قَدْدَنَا عَذَابُهَا كَافِرَةً بَّعِيْدَةً اَنْسَابُهَا

عَلَىَّ اِذَا لَا قَيْتُهَا ضِرَابُهَا

રૂમીયોં કે અઝાબકા વક્ત કરીબ આ ગયા. યેહ લોગ કાફિર હૈં ઔર ઈનકા આપસમેં કોઇ જોડ નહીં હૈ. જબ લડાઇકે મૈદાનમેં ઈનકા સામના હો ગયા હૈ, તો અબ ઉનકો તલવારસે મારના મુઝ પર ઝરૂરી હો ગયા હૈ.[૨]

યમામા કી લડાઇ કા દિન

હઝરત ઝૈદ બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે બેટે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઝૈદ બિન ખત્તાબ યમામા કી લડાઇકે લિયે મુસલમાનોંકા ઝંડા ઉઠાએ હુએ થે. મુસલમાનોં કો (શુરૂમેં) હાર હો ગઇ ઔર (મુસૈલમા કઝ્ઝાબકા કબીલા) હનીફા મુસલમાનોં

૧ બિદાયા ૪-૨૪૫, હુલીયા ૧-૧૨૦, હૈસમી ૬-૧૬૦
૨ બિદાયા ૨-૨૪૪, ઈસાબા ૧-૨૩૮, હુલીયા ૧-૧૧૮

કી પૈદલ ફૌજ પર ગાલિબ આ ગયા. હઝરત ઝૈદ બિન ખત્તાબ (રદિ.) મુસલમાનોંસે કેહને લગે, અપને ઠહેરનેકી જગહોંકો વાપસ ન જાઓ, ક્યૂંકે પૈદલ ફૌજ હાર ગઇ હૈ, ફિર ઉંચી આવાઝસે ઝોર શોરસે કેહને લગે, અય અલ્લાહ ! મૈં આપકે સામને અપને સાથિયોંકે ભાગનેકી મઅઝિરત પેશ કરતા હૂં ઔર મુસૈલમા ઔર મુહક્કમ બિન તુફૈલને જો ફિત્ના ઉઠા રખા હૈ, મૈં ઉસસે બિલકુલ બરી હૂં, ફિર ઝંડેકો મઝબૂતી સે થામકર આગે બળ્હે ઔર દુશ્મનોંમેં ઘુસ કર તલવાર ચલાની શુરૂ કર દી, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ. (અલ્લાહકી રહમતેં હોં ઉન પર.)

ઝંડા ગિરને લગા તો ઉસે હઝરત અબૂ હુઝૈફા કે ગુલામ હઝરત સાલિમ ને ઉઠા લિયા. મુસલમાનોં ને કહા કે હમેં ખતરા હૈ કે હમ પર તુમ્હારી તરફ સે કાફિર હમલા કરેંગે.

તો ઉન્હોંને કહા કે, અગર મેરી તરફસે કાફિર તુમ પર હમલા કરનેમેં કામિયાબ હો ગએ તો, મૈં બહોત બુરા હામિલે કુર્આન હૂં (યાની મૈં કાફિરોંકે તમામ હમલે રોકૂંગા ઔર ઇધરસે ઉન્હેં આગે નહીં આને દૂંગા) ઔર હઝરત ઝૈદ બિન ખત્તાબ સન બારહ હિજરીમેં શહીદ હુએ.[૧]

હઝરત બિન્તે સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ (રદિ.) એક હદીસ બયાન ફરમાતી હૈં જિસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુસલમાનોંસે યમામા ઔર મુસૈલમા કઝ્ઝાબકે મુરતદ લોગોંસે લડને કે લિયે નિકલનેકી માંગ કી તો, (ઇસ માંગ પર તૈયાર હોને વાલે) મુસલમાનોંકો લે કર હઝરત સાબિત બિન કૈસ (રદિ.) ચલે.

જબ મુસલમાનોંકા મુસૈલમા ઔર બનૂ હનીફા કબીલે વાલોંસે મુકાબલા હુવા તો મુસલમાનોંકો તીન બાર હાર કા મુંહ દેખના પડા. ઇસ પર હઝરત સાબિત ઔર હઝરત અબૂ હુઝૈફાકે ગુલામ હઝરત સાલિમ (રદિ.) ને કહા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જા કર તો હમ ઇસ તરહ નહીં લડાઇ લડા કરતે થે ઔર ફિર ઉન્હોંને અપને લિયે એક ગળ્હા ખોદા ઔર ઉન દોનોંને ઉસ મેં દાખિલ હો કર કાફિરોંસે લડના શુરૂ કર દિયા ઔર શહીદ હોને તક લડતે રહે. (ગળ્હેમેં ઇસ લિયે દાખિલ હુએ તાકે લડાઇકે મૈદાનસે ભાગ ન સકેં.)[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ યમામાકી લડાઇકે દિન મુસલમાનોંકો હારકા મુંહ દેખના પડા, તો હઝરત અબૂ હુઝૈફાકે ગુલામ હઝરત સાલિમ (રદિ.) ને કહા કે હમ લોગ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જા કર તો ઐસે નહીં કિયા કરતે થે.

ચુનાંચે વોહ અપને લિયે એક ગળ્હા ખોદ કર ઉસમેં ખડે હો ગએ ઔર ઉસ દિન મુહાજિરોંકા ઝંડા ઉનકે પાસ થા. ફિર ઉન્હોંને લડના શુરૂ કર દિયા, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ. અલ્લાહ ઉન પર રહમત ફરમાએ. ઉનકી શહાદત યમામાકી લડાઇકે દિન સન હિજરી બારહમેં હઝરત અબૂ બક્ર (રદિ.) કે ખિલાફતકે ઝમાનેમેં હુઇ.[૩]

---

૧ હાકિમ ૨-૨૨૭, ઇબ્ને સઅદ ૩-૨૭૪
૨ હૈસમી ૯-૩૫૫, ઇસ્તીઆબ ૧-૧૯૪, ઇસાબા ૧-૧૯૬
૩ ઇબ્ને સઅદ ૩-૮૮

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાદ બિન બિશ્ર (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે અય અબૂ સઈદ ! આજ રાત મૈંને ખ્વાબમેં દેખાકે આસમાન મેરે લિયે ખોલા ગયા. મૈં ઉસકે અંદર દાખિલ હો ગયા, ઔર ફિર વોહ આસમાન બંદ કર દિયા ગયા. ઈસકી તાબીર યેહ હૈ કે ઈન્શાઅલ્લાહ મુઝે શહાદત નસીબ હોગી.

મૈં ને ઉનસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમને બહોત અચ્છા ખ્વાબ દેખા હૈ. ચુનાંચે મૈંને યમામાકી લડાઈકે દિન દેખા કે હઝરત અબ્બાદ બિન બિશ્ર ઉંચી આવાઝસે અન્સારસે કેહ રહે થે કે અપની તલવારોંકી મયાનેં તોડ દો. (ક્યૂંકે અબ ઈતની ઝોરદાર લડાઈ કરની હૈ, જિસસે તલવારેં ટૂટ જાએંગીં) ઔર દૂસરે લોગોંસે અલગ હો જાઓ. તુમ હમ અન્સારકો ઔરોં સે અલગ કર દો. (તાકે દૂસરે લોગ ભી હમારી નુમાયાં બહાદુરી ઔર જાન દેનેકે જઝબેકો દેખકર હિંમત કરેં).

ચુનાંચે અન્સારકે ચારસો આદમી એક તરફ અલગ હોકર જમા' હો ગએ ઉનમેં ઔર કોઈ ભી નહીં થા. હઝરત અબ્બાદ બિન બિશ્ર, હઝરત અબૂ દુજાના ઔર હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) ઉન ચારસો કે આગે આગે ચલ રહે થે. ચુનાંચે ચલતે ચલતે યેહ ઉસ બાગકે દરવાઝે તક પહોંચ ગએ (જિસકે અંદર મુસૈલમા કઝઝાબ અપની ફૌજ લેકર ઠહેરા હુવા થા.)

વહાં પહોંચ કર ઈન લોગોં ને ઝબરદસ્ત લડાઈ કી ઔર હઝરત અબ્બાદ બિન બિશ્ર (રદિ.) શહીદ હો ગએ. ચુનાંચે મૈં ઉનકે ચેહરેસે ઉનકો ન પેહચાન સકા કે ચેહરા પર ઝખ્મ બહોત ઝયાદા થે. અલબત્તા ઉનકે જિસ્મમેં એક ઔર નિશાની થી, જિસસે મૈંને ઉનકો પેહચાના.[૧]

હઝરત જા'ફર બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અસ્લમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે યમામા કી લડાઈકે દિન મુસલમાનોંમેં સબસે પેહલે હઝરત અબૂ અકીલ ઉનૈફી (રદિ.) ઝખ્મી હુએ, ઉનકો તીર કંધોં ઔર દિલકે બીચ લગા થા જો લગ કર ટેળ્હા હો ગયા, જિસસે શહીદ ન હુએ, ફિર વોહ તીર નિકાલા ગયા. ઉનકે બાંઈ તરફ ઉસ તીરકે લગનેકી વજહસે કમઝોરી હો ગઈ થી. યેહ શુરૂ દિનકી બાત હૈ. ફિર ઉન્હેં ઉઠાકર ઉનકે ખૈમેમેં લાયા ગયા. જબ લડાઈ ઘમાસાન હોને લગી ઔર મુસલમાનોંકો હાર કા મુંહ દેખના પડા ઔર વોહ પીછે હટતે હટતે અપની કયામ ગાહોંસે ભી ગુઝર ગએ ઔર અબૂ અકીલ અપને ઝખ્મકી વજહસે કમઝોર પડે હુએ થે ઉન્હોંને હઝરત મઅન બિન અદી (રદિ.) કી આવાઝ સુની, વોહ અન્સારકો બુલંદ આવાઝસે લડને કે લિયે ઉભાર રહે થે કે અલ્લાહ પર ભરોસા કરો, અલ્લાહ પર ભરોસા કરો ઔર અપને દુશ્મન પર દોબારા હમલા કરો ઔર હઝરત મઅન લોગોંકે આગે તેઝીસે ચલ રહે થે.

યેહ ઉસ વક્તકી બાત હૈ કે જબકે અન્સાર કેહ રહે થે હમ અન્સારકો દૂસરોંસે અલગ કર દો. હમ અન્સારકો દુસરોંસે અલગ કર દો. ચુનાંચે એક એક કરકે અન્સાર એક તરફ જમા' હો ગએ (ઔર મકસદ યેહ થા કે લોગ જમ કર લડેંગે ઔર બહાદુરીસે આગે બળ્હેંગે ઔર દુશ્મન પર જા કર હમલા કરેંગે ઈસસે તમામ મુસલમાનોંકે કદમ જમ જાએંગે ઔર હૌસલે બળ્હ જાએંગે.)

---

૧ ઈબ્ને સઅદ ૩-૪૪૧

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ફિર હઝરત અબૂ અકીલ અન્સારકે પાસ જાનેકે લિયે ખડે હુએ. મૈંને કહા, અય અબૂ અકીલ ! આપ ક્યા ચાહતે હૈં ? આપમેં લડનેકી તાકત તો નહીં હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઈસ મુનાદીને મેરા નામ લેકર આવાઝ લગાઈ હૈ.

મૈંને કહા, યેહ તો કેહ રહા હૈ, અય અન્સાર ! લડનેકે લિયે વાપસ આઓ. વોહ ઝખ્મીયોંકો વાપસ બુલાના નહીં ચાહતે હૈં. (વોહ તો ઉન લોગોંકો બુલા રહે હૈં જો લડનેકે કાબિલ હો.)

હઝરત અબૂ અકીલને કહા, (કે ઉન્હોંને અન્સારકો બુલાયા હૈ ઔર મૈં ભલે હી ઝખ્મી હૂં, લેકિન) મૈં ભી અન્સારમેં સે હૂં , ઈસલિયે મૈં ઉનકી પુકાર પર ઝરૂર જાઉંગા, ચાહે મુઝે ઘુટનોંકે બલ જાના પડે.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ અકીલને અપની કમર બાંધી ઔર અપને દાંએ હાથમેં નંગી તલવાર લી ઔર ફિર યેહ એ'લાન કરને લગે કે અય અન્સાર ! હુનૈનકી લડાઈકી તરહ દુશ્મન પર દોબારા હમલા કરો.

ચુનાંચે અન્સાર સહાબા જમા' હો ગએ. અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ ઔર ફિર મુસલમાનોંસે આગે આગે બડી બહાદુરીકે સાથ દુશ્મનકી તરફ બળ્હે, યહાં તક કે દુશ્મનકો લડાઈકા મૈદાન છોડકર બાગમેં ઘુસ જાને પર મજબૂર કર દિયા. મુસલમાન ઔર દુશ્મન એક દૂસરેમેં ઘુસ ગએ ઔર હમારે ઔર ઉનકે બીચ તલવારેં ચલને લગીં.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂ અકીલકો દેખા કે ઉનકા ઝખ્મી હાથ કંધેસે લટક કર ઝમીન પર ગિરા હુવા થા ઔર ઉનકે જિસ્મમેં ચૌદહ ઝખ્મ થે, જિનમેંસે હર ઝખ્મ જાનલેવા થા ઔર અલ્લાહકા દુશ્મન મુસૈલમા કત્લ હો ગયા. હઝરત અબૂ અકીલ ઝમીન પર ઝખ્મી પડે હુએ થે ઔર ઉનકી આખિરી સાંસ થી. મૈંને ઝુક કર ઉનસે કહા, અય અબૂ અકીલ ! ઉન્હોંને કહા, લબ્બૈક ! હાઝિર હૂં ઔર લડખડાતી હુઇ ઝબાનસે પૂછા કે ફતહ કિસકી હુઈ હૈ ?

મૈંને કહા, આપકો ખુશખબરી હો (કે મુસલમાનોંકી ફતહ હુઈ હૈ) ઔર મૈંને ઉંચી આવાઝસે કહા, અલ્લાહકા દુશ્મન કત્લ હો ચુકા હૈ.

ઈસ પર ઉન્હોંને અલ્લાહકી હમ્દ બયાન કરનેકે લિયે આસમાનકી તરફ ઉંગલી ઉઠાઈ ઔર ઈન્તિકાલ ફરમા ગએ. અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મદીના વાપસ આનેકે બાદ મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉનકી સારી કારગુઝારી સુનાઈ. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ. વોહ હમેશા શહાદત માંગા કરતે થે ઔર જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ વોહ હમારે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બેહતરીન સહાબા (રદિ.) મેં સે થે, ઔર શુરૂમેં ઈસ્લામ લાએ થે.[૧]

---

૧ ઈસાબા ૧-૧૯૫, હૈસમી ૯-૩૨૩, હાકિમ ૩-૨૩૫

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ યમામા કી લડાઈકે દિન મુસલમાનોંકો હાર કા મુંહ દેખના પડા, તો મૈંને દેખા કે હઝરત સાબિત બિન કૈસ (રદિ.) ખુશ્બૂ લગાકર લડાઈકે મૈદાનમેં જાનેકે લિયે તૈયાર હો રહે થે.

મૈં ને ઉનસે કહા, અય ચચાજાન ! ક્યા આપ દેખ નહીં રહે હૈં ? (કે મુસલમાન હાર કર ભાગ રહે હૈં.)

ઉન્હોંને કહા, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાકર ઈસ તરહ નહીં લડા કરતે થે. તુમ લોગોંને (હારકા મુંહ દેખ દેખ કર) અપને મુકાબલેકે દુશ્મનકો બહોત બુરી આદત ડાલ દી હૈ. અય અલ્લાહ ! ઈન (મુરતદ લોગોં) ને જો ફિત્ના ખડા કિયા હૈ, મૈં ઉસસે બરી હૂ ઔર ઈન (મુસલમાનોં) ને જો કિયા હૈ (કે હાર ખા કર ભાગ રહે હૈં) મૈં ઈસસે ભી બરી હૂં. ફિર કાફિરોંસે લડાઈ શુરૂ કર દી, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ. આગે ઔર હદીસ ભી ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

ફત્હુલ બારી મેં યેહ લિખા હુવા હૈ કે જબ યમામાકી લડાઈકે દિન મુસલમાનોંકો હાર હો ગઈ, તો હઝરત સાબિત (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં ઈન મુરતદ લોગોંસે બેઝાર હૂ ઔર યેહ જિન ચીઝોંકી ઈબાદત કરતે હૈં, ઉનસે ભી બેઝાર હૂં ઔર મુસલમાનોંસે ભી બેઝાર હૂ ઔર મુસલમાન જો કુછ કર રહે હૈં (કે હાર ખા કર ભાગ રહેં હૈં) મૈં ઉસસે ભી બેઝાર હૂ.

ઔર એક આદમી બાગકી દીવારમેં એક શગાફ (સૂરાખ-દરાર) વાલી જગહ પર ખડા હુવા થા, ઉન્હોંને ઉસે કત્લ કર દિયા ઔર ફિર ખૂદ ભી શહીદ હો ગએ.[૨]

યરમૂક કી લડાઇ કા દિન

હઝરત સાબિત બનાની (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઈકરમા બિન અબૂ જહલ (રદિ.) લડાઈ (યાની યરમૂક કી લડાઈ) કે દિન (શહાદતકે શૌકમેં સવારીસે ઉતર કર) પૈદલ ચલને લગે તો ઉનસે ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઈકરમા ! ઐસે ન કરો, ક્યૂંકે તુમ્હારા કત્લ હો જાના મુસલમાનોં પર બડા બોજ હોગા.

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) ને કહા, અય ખાલિદ ! મુઝે છોડ દો, ઈસ લિયે કે તુમ્હેં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ્લામકે ફૈલાનેકે લિયે બહોત કુછ કરનેકા મૌકા મિલા હૈ ઔર મૈં ઔર મેરા બાપ હમ દોનોં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તમામ લોગોંમેં સબ સે ઝયાદા મુખાલિફ થે ઔર સબસે ઝયાદા તકલીફેં પહોંચાયા કરતે થે ઔર યેહ કેહ કર હઝરત ઈકરમા પૈદલ આગે બઢે ઔર શહીદ હો ગએ.[૩]

---

૧ ઈસાબા ૧-૧૯૫, હૈસમી ૯-૩૨૩, હાકિમ ૩-૨૩૫
૨ ફત્હુલ બારી ૬-૪૦૫, બૈહકી ૯-૪૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૭૫, બૈહકી ૯-૪૪

હઝરત અબૂ ઉસ્માન ગસ્સાની (રહ.) કે બાપ ફરમાતે હૈં કે યરમૂક કી લડાઇકે દિન હઝરત ઈકરમા બિન અબૂ જહલ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને કઇ મૈદાનોંમેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લડાઇ લડી હૈ, તો ક્યા મૈં આજ તુમ લોગોંસે (હાર ખા કર) ભાગ જાઉંગા ? (ઐસા હરગિઝ નહીં હો સકતા) ફિર ઉંચી આવાઝસે કહા કે મરને પર કૌન બૈઅત હોતા હૈ ?

ચુનાંચે ઉનકે ચચા હઝરત હારિસ બિન હિશામ ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર (રદિ.) ને ચારસો મુસલમાન સરદારોં ઔર ઘોડેસવારોં સમેત બૈઅત કી ઔર ઉન્હોંને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે ખૈમે કે સામને ખૂબ ઝોરદાર લડાઇ કી ઔર સારે હી ઝખ્મોંસે ચૂર હો ગએ, લેકિન વોહ સારે અપની જગહ જમે રહે. કોઇ અપની જગહસે હિલા નહીં ઔર ઉનમેં સે એક બડી મખ્લૂક શહીદ હો ગઇ, જિનમેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ભી થે.[૧]

હઝરત સૈફ કી રિવાયત ભી ઇસ જૈસી હી હૈ, લેકિન ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે વોહ ચારસો મુસલમાન થે, અકસર શહીદ હો ગએ, કુછ ઉનમેં સે બચ ગએ જિનમેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ભી થે. સુબહકો હઝરત ઈકરમા બિન અબૂ જહલ ઔર ઉનકે બેટે હઝરત અમ્ર દોનોં હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે પાસ લાએ ગએ. યેહ દોનોં ખૂબ ઝખ્મી થે.

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ઈકરમાકા સર અપની રાન પર ઔર હઝરત અમ્રકા સર અપની પિંડલી પર રખા ઔર વોહ ઇન દોનોંકે ચેહરેકો સાફ કર રહે થે ઔર ઉનકે હલકમેં થોડા થોડા પાની ડાલ રહે થે ઔર વોહ ફરમા રહે થે કે ઇબ્ને હસમા (યાની હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા થા કે હમ લોગ શહીદ નહીં હોંગે, (લેકિન અલ્લાહને હમેં શહાદત અતા ફરમા દી.)[૨]

સહાબાએ કિરામ (રદિ.) કે અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં શહાદત કે શૌક કે કિસ્સે

હઝરત અબુલ બખ્તરી ઔર હઝરત મૈસરા ફરમાતે હૈં કે સિફ્ફીનકી લડાઇકે દિન હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) લડ રહે થે, લેકિન શહીદ નહીં હો રહે થે. વોહ હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં જા કર કેહતે, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! યેહ ફલાં દિન હૈ (યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે જિસ દિન શહીદ હોને કી ખુશખબરી દી થી, વોહ દિન યેહી હૈ).

હઝરત અલી (રદિ.) જવાબમેં ફરમાતે, અરે, અપને ઇસ ખયાલકો જાને દો. ઇસ તરહ તીન બાર હુવા. ફિર ઉનકે પાસ દૂધ લાયા ગયા, જિસે ઉન્હોંને પી લિયા ઔર ફિર

૧ બિદાયા ૭-૧૧
૨ તબરી ૪-૩૬

ફરમાયા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે દૂધ હી વોહ ચીઝ હૈ જિસે દુનિયાસે જાતે વક્ત સબસે આખિરમેં પિયૂંગા, ફિર ખડે હો કર લડાઇ કી, યહાં તક કે શહીદ હો ગએ.[૧]

અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હઝરત અબૂ સિનાન દુઅલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો દેખા કે ઉન્હોંને અપને ગુલામસે પીને કી કોઇ ચીઝ મંગવાઇ, વોહ ઉનકે પાસ દૂધકા એક પ્યાલા લે આયા. ચુનાંચે ઉન્હોંને વોહ દૂધ પિયા ઔર ફિર ફરમાયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સચ ફરમાયા, આજ મૈં અપને મેહબૂબ ઇન્સાનોં, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકી જમાઅતસે (શહીદ હોકર) મિલૂંગા. આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી.[૨]

હઝરત ઇબ્રાહીમ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો સિફ્ફીનકી લડાઇકે દિન, જિસ દિન વોહ શહીદ હુએ, ઉંચી આવાઝ સે યેહ કેહતે હુએ સુના, મૈં જબ્બાર યાની અલ્લાહસે મિલૂંગા ઔર બડી આંખોં વાલી હૂરસે શાદી કરૂંગા. આજ હમ અપને મેહબૂબ ઇન્સાનોં,હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકી જમાઅતસે મિલેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે દુનિયામેં તુમ્હારા આખિરી તોશા દૂધકી લસ્સી હોગી (ઔર વોહ મૈં પી ચુકા હૂં ઔર મૈં અબ દુનિયાસે જાને વાલા હૂં.)[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) કે પાસ આયા, વોહ કુછ ગુનગુના રહે થે. મૈંને ઉનસે કહા, અલ્લાહને ઇન શઅરોંકે બદલે ઇનસે બેહતર ચીઝ યાની કુર્આન અતા ફરમાયા હુવા હૈ. (તુમ કુર્આન પઢો)

ઉન્હોંને કહા, ક્યા તુમ્હેં ઇસ બાતકા ડર હૈ કે મૈં અપને બિસ્તર પર મર જાઉંગા ? નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! અલ્લાહ મુઝે (શહાદતકી ઇસ નેઅમત) સે મેહરૂમ નહીં ફરમાએંગે. મૈં અકેલા સો (૧૦૦) કાફિરોંકો કત્લ કર ચુકા હૂં ઔર જિનકો મૈંને દૂસરોંકે સાથ મિલ કર કત્લ કિયા હૈ, વોહ ઇનકે અલાવા હૈં.[૪]

હાકિમ ને હઝરત અનસ (રદિ.) કી યેહ રિવાયત નકલ કી હૈ કે જબ અક્બાકી લડાઇકે દિન ફારિસમેં મુસલમાન હાર કર એક કોનેમેં સિમટ આએ થે, તો હઝરત બરાઅ બિન માલિક ખડે હો કર અપને ઘોડે પર સવાર હુએ ઔર એક આદમી ઉસે પીછેસે હાંક રહા થા. ફિર ઉન્હોંને અપને સાથિયોંસે ફરમાયા, તુમને અપને મુકાબલે વાલોંકો બુરી આદત ડાલ દી હૈ (કે હર બાર ઉનસે હાર ખા લેતે હો) યેહ કેહ કર ઉન્હોંને દુશ્મન પર ઐસે હમલા કિયા કે ઉસસે અલ્લાહને મુસલમાનોંકો ફતહ દિલા દી ઔર વોહ ખૂદ ઉસ દિન શહીદ હો ગએ.

૧ હૈસમી ૯-૨૯૭
૨ હૈસમી ૯-૨૯૮
૩ હૈસમી ૯-૨૯૬
૪ ઇસાબા ૧-૧૪૩, હૈસમી ૯-૩૨૪, હાકિમ ૩-૨૯૧, હુલીયા ૧-૩૫૦

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉત્બા કેહતે હૈં કે ઉન્હેં યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા કે જબ હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કા ફિતરી મૌતસે ઈન્તિકાલ હુવા ઔર ઉન્હેં શહાદતકી મૌત ન મિલી તો ઉનકા દર્જા મેરી નિગાહમેં બહોત કમ હો ગયા ઔર મૈંને કહા કે ઈસ આદમીકો દેખો કે યેહ દુનિયાસે બહોત ઝયાદા કિનારા કિયે હુએ થા ઔર યૂં મર ગયા હૈ ઔર ઉસે શહાદત નસીબ નહીં હુઈ હૈ, તો ઉનકા દર્જા મેરી નિગાહમેં યૂંહી કમ રહા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ભી વિસાલ હો ગયા ઔર ઉન્હેં શહાદત ન મિલી, તો મૈંને કહા કે તેરા નાસ હો, હમારે બેહતરીન લોગ યૂંહી (શહાદતકે બગૈર) વફાત પા રહે હૈં.

ફિર હઝરત અબૂ બક્ર (રદિ.) કા ભી યૂંહી ઈન્તિકાલ હુવા, તો મૈંને કહા કે તેરા નાસ હો, હમારે બેહતરીન લોગ યૂંહી વફાત પા રહે હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા મેરી નિગાહમેં વહી દર્જા હો ગયા, જો ઉનકા પેહલે થા.[૧]

---

૧ મુન્તખબ ૫-૨૪૦

સહાબા કિરામ રદી. કી બહાદુરી

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! મુઝે બતાઓ, લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બહાદુર કૌન હૈ ? લોગોં ને કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! આપ હૈં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં જિસ દુશ્મનકે મુકાબલે કે લિયે નિકલા હૂં, ઉસસે મૈંને અપના હક પૂરા વસૂલ કિયા હૈ (યાની હમેશા અપને દુશ્મનકો હરાયા હૈ, મૈં પૂરા બહાદુર નહીં હૂં). લેકિન તુમ મુઝે બતાઓ કે લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બહાદુર કૌન હૈ ? લોગોં ને કહા, ફિર હમ તો નહીં જાનતે. આપ હી બતાએં કે કૌન હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, વોહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં. ચુનાંચે બદરકી લડાઇકે મૌકે પર જબ હમને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે છપ્પર બનાયા, તો હમને કહા, કૌન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહેગા, તાકે કોઇ મુશ્રિક આપકી તરફ ન આ સકે ? અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ વક્ત કોઇ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રેહનેકી હિંમત ન કર સકા. (દુશ્મનકા ડર બહોત ઝયાદા થા) બસ એક અબૂબક્ર હી ઐસે થે જો તલવાર સૌંત કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સિરહાને ખડે હુએ થે.જબ કોઇ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ આનેકા ઇરાદા કરતા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ફૌરન લપક કર ઉસકી તરફ જાતે. યેહ (હઝરત અબૂબક્ર) હી તમામ લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બહાદુર હૈં. આગે ઔર હદીસ ભી ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અલી બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) ને એક બાર ફરમાયા કે મેરે ઇલ્મકે મુતાબિક હર એકને છુપ કર હિજરત કી, સિર્ફ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઐસે હૈં જિન્હોંને એલાન કરકે હિજરત કી.

૧ મજમા ૯-૪૬

ચુનાંચે જબ ઉન્હોંને હિજરતકા ઈરાદા ફરમાયા તો અપની તલવાર ગલેમેં લટકાઈ ઔર અપની કમાન કંધે પર ડાલી ઔર કુછ તીર (તરકશસે) નિકાલકર અપને હાથમેં પકડ લિયે ઔર બૈતુલ્લાહકે પાસ આએ. વહાં સહનમેં કુરૈશકે કુછ સરદાર બૈઠે હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બૈતુલ્લાહકે સાત ચક્કર લગાએ, ફિર મકામે ઈબ્રાહીમકે પાસ જા કર દો રકઅત નમાઝ પઢી, ફિર મુશ્રિકોંકી એક એક ટોલીકે પાસ આએ ઔર ફરમાયા, યેહ તમામ ચેહરે બદશકલ હો જાએં. જો આદમી યેહ ચાહતા હૈ કે ઉસકી માં ઉસસે હાથ ધો બૈઠે ઔર ઉસકી ઔલાદ યતીમ હો જાએ ઔર ઉસકી બીવી બેવા હો જાએ, વોહ મુઝસે ઈસ ઘાટી કે પરલી જાનિબ આકર મિલે. (ફિર આપ વહાંસે ચલ પડે) એક ભી આપકે પીછે ન જા સકા.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ઉહદ કી લડાઈકે દિન હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર યેહ શઅર પઢે..

اَفَاطِمُ ! هَاکِ السَّيْفَ غَيْرَ ذَمِيْمٍ   فَلَسْتُ بِرِعْدِيْدٍ وَّلَا بِلَئِيْمٍ

"અય ફાતિમા ! યેહ તલવાર લે લો, જિસમેં કોઈ ઐબ નહીં હૈ ઔર ન તો (ડર કી વજહસે) મુઝ પર કભી કપકપી તારી હોતી હૈ ઔર ન મૈં કમીના હૂં."

لَعَمْرِیْ لَقَدْ اَبْلَيْتُ فِیْ نَصْرِ اَحْمَدٍ   وَمَرْضَاةِ رَبٍّ بِالْعِ،بَادِ عَلِيْمٍ

"મેરી ઉમ્ર કી કસમ ! હઝરત અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ ઔર ઉસ રબકી ખુશનૂદીકી ખાતિર મૈંને પૂરી કોશિશ કી હૈ જો બંદોંકો અચ્છી તરહ જાનતા હૈ."

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અગર તુમને અચ્છે તરીકેસે લડાઈ લડી હૈ, તો હઝરત સહલ બિન હુનૈફ ઔર હઝરત ઈબ્નુસ્સિમ્માને ભી ખૂબ અચ્છે તરીકેસે લડાઈ લડી હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઔર સહાબીકા ભી નામ લિયા, જિસે મુઅલ્લા રિવાયત કરને વાલે ભૂલ ગએ.

ઈસ પર હઝરત જીબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને આ કર અર્ઝ કિયા, અય મુહમ્મદ ! આપકે વાલિદકી કસમ ! યેહ ગમખ્વારીકા મૌકા હૈ.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય જીબ્રઈલ ! યેહ અલી તો મુઝસે હૈં. હઝરત જીબ્રઈલ ને અર્ઝ કિયા, મૈં આપ દોનોં કા હૂં.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે દિન હઝરત અલી (રદિ.) હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, યેહ તલવાર લે લો. ઈસમેં કોઈ ઐબ નહીં હૈ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૮૭
૨ હૈસમી ૬-૧૨૨

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમને અચ્છી તરહ લડાઇ કી હૈ, તો હઝરત સહલ બિન હુનૈફ (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂ સિમાક બિન ખરશા (રદિ.) ને ભી ખૂબ અચ્છી લડાઇ કી હૈ.[૧]

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન કઅબ બિન માલિક અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ગઝવએ ખંદક કે દિન અમ્ર બિન અબ્દે વદ બહાદુરોંકી નિશાની લગા કર લડાઇમેં અપને મૌજૂદ હોનેકા પતા દેને કે લિયે નિકલા. જબ વોહ ઔર ઉસકે ઘોડે સવાર સાથી ખડે હો ગએ, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસસે કહા, અય અમ્ર ! તુમને કુરૈશકે લિયે અલ્લાહસે અહદ કિયા થા કે જબ ભી તુમ્હેં કોઇ આદમી દો બાતોંકી દઅવત દેગા, તુમ ઉન દો બાતોંમેં સે એક ઝરૂર ઈખ્તિયાર કર લોગે.

ઉસ ને કહા,હાં, (મૈંને યેહ અહદ કિયા થા) હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઔર ઈસ્લામકી દઅવત દેતા હૂં. અમ્ર ને કહા, મુઝે ઈસકી કોઇ ઝરૂરત નહીં હૈ.

ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં મુકાબલે કે લિયે મૈદાનમેં ઉતરનેકી તુમકો દઅવત દેતા હૂં. અમ્ર ને કહા, અય મેરે ભતીજે ! (મુઝે) ક્યૂં (મૈદાનમેં મુકાબલેકે લિયે ઉતરનેકી દઅવત દે રહે હો, ક્યૂંકે) અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હેં કત્લ કરના નહીં ચાહતા હૂં.

હઝરત અલી ને ફરમાયા, લેકિન મૈં તો તુમ્હેં કત્લ કરના ચાહતા હૂં.

યેહ સુનકર અમ્ર આગ બગોલા હો ગયા ઔર હઝરત અલીકી તરફ બઢ્હા. દોનોં અપની સવારીસે ઉતરે ઔર દોનોંને મૈદાનકા કુછ ચક્કર લગાયા. (ફિર લડાઇ શુરૂ હો ગઇ) આખિર હઝરત અલી (રદિ.) ને અમ્રકો કત્લ કર દિયા.[૨]

ઈબ્ને ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે અમ્ર બિન અબ્દે વદ હથિયારોંસે પૂરી તરહ લૈસ હો કર બાહિર નિકલા ઔર ઉંચી આવાઝસે પુકારા, મુકાબલેકે લિયે કૌન આતા હૈ ?

હઝરત અલી બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) ને ખડે હો કર કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઉસકે મુકાબલે કે લિયે જાતા હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અમ્ર હૈ. બૈઠ જાઓ.

ફિર અમ્ર ને ઝોરસે પુકારા, ક્યા હૈ કોઇ મર્દ, જો મેરે મુકાબલેકે લિયે મૈદાનમેં આએ ? ઔર મુસલમાનોં કો મલામત કરતે હુએ કેહને લગા, કહાં ગઇ તુમ્હારી વોહ જન્નત, જિસકે બારેમેં તુમ લોગ યેહ કેહતે હો કે તુમમેં સે જો મારા જાતા હૈ, વોહ ઉસ જન્નતમેં દાખિલ હો જાતા હૈ. તુમ લોગ મેરે મુકાબલેકે લિયે એક આદમી ભી નહીં ભેજ સકતે ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફિર ખડે હો કર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં જાતા હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ બૈઠ જાઓ.

---

૧ હૈસમી ૬-૧૨૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૮૧

અમ્રને તીસરી બાર ફિર ઉંચી આવાઝસે મુકાબલે કે લિયે આને કી દઅવત દી ઔર રિવાયત કરને વાલેને ઉસકે શઅરોં કા ભી તઝકિરા કિયા. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને ખડે હો કર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં જાતા હૂં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અમ્ર હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, ચાહે અમ્ર હો. (મૈં જાનેકો તૈયાર હૂં) ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઈજાઝત દે દી. વોહ યેહ શઅર પળ્હતે હુએ ઉસકી તરફ ચલે..

لَا تَعْجَلَنَّ فَقَدْ اَتَاکَ مُجِيْبُ صَوْتِکَ غَيْرَ عَاجِزْ

“હરગિઝ જલ્દી ન કર, ક્યૂંકે તેરી આવાઝકા જવાબ દેને વાલા આ ગયા હૈ, જો આજિઝ નહીં હૈ.”

فِیْ نِيَّةٍ وَّ بَصِيْرَةٍ وَالصِّدْقُ مَنْجٰی کُلِّ فَائِزْ

“યેહ આને વાલા સોચ સમઝ કર ઔર પક્કે ઈરાદે કે સાથ આયા હૈ (યેહ બાત મૈં તુમસે સચ્ચી કેહ રહા હૂં, ક્યૂંકે) સચ હી હર કામિયાબ હોને વાલે કે લિયે નજાતકા ઝરીઆ હૈ.”

اِنِّیْ لَاَرْجُوْا اَنْ اُقِيْمَ عَلَيْکَ نَائِحَةَ الْجَنَائِزْ

“મુઝે પૂરી ઉમ્મીદ હૈ કે મર્દો પર નૌહા કરને વાલીયોંકો મૈં તેરે ઉપર નૌહા કરનેકે લિયે ખડા કર દૂંગા.”

مِنْ ضَرْبَةٍ نَجْلَاءَ يَبْقٰی ذِکْرُهَا عِنْدَ الْهَزَاهِزْ

“મૈં તુઝે (તલવારકી) ઐસી લંબી ચૌડી ચોટ લગાઉંગા, જિસકા તઝકિરા બડી બડી લડાઈયોંમેં ભી બાકી રહેગા.”

અમ્ર ને હઝરત અલી (રદિ.) સે પૂછા, તુમ કૌન હો ? ઉન્હોંને કહા, મૈં અલી હૂં.

અમ્ર ને કહા, ક્યા તુમ અબ્દે મનાફ (યેહ અબૂ તાલિબકા નામ હૈ) કે બેટે હો ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, મૈં અલી બિન અબી તાલિબ હૂં.

અમ્ર ને કહા, અય મેરે ભતીજે ! (મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે મેરે મુકાબલેકે લિયે) તુમ્હારી જગહ તુમ્હારે ચચાઓંમેં સે કોઈ ચચા આએ, જો ઉમ્રમેં તુમસે બડા હો, ક્યૂંકે મુઝે તુમ્હારા ખૂન બહાના પસંદ નહીં હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હારા ખૂન બહાનેકો બુરા નહીં સમઝતા હૂં.

વોહ ગઝબનાક હો કર અપને ઘોડેસે નીચે ઉતરા ઔર અપની તલવાર સૌંત લી. વોહ તલવાર આગકે શોલેકી તરહ ચમકદાર થી. ફિર વોહ ગુસ્સેમેં ભરા હુવા હઝરત અલી (રદિ.) કી તરફ બળ્હા. હઝરત અલી (રદિ.) ખાલ વાલી ઢાલ લેકર ઉસકે સામને આએ. અમ્ર ને હઝરત અલી (રદિ.) કી ઢાલ પર તલવારકા ઐસા ઝોરદાર વાર કિયા કે તલવાર ઢાલ કો કાટ કર ઉનકે સર તક જા પહોંચી, જિસસે સર ઝખ્મી હો ગયા.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસકે કંધે પર ઈસ ઝોરસે તલવાર મારી જિસસે વોહ ઝમીન પર ગિર ગયા ઔર (ઉસકે ગિરનેસે બહોત સી) ધૂલ ઉડી ઔર હુઝૂર અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઝોર સે અલ્લાહુ અકબર કેહને કી આવાઝ સુની જિસસે હમ લોગ સમઝ ગએ કે હઝરત અલી (રદિ.) ને અમ્રકો કત્લ કર દિયા હૈ. ઉસ વક્ત હઝરત અલી (રદિ.) યેહ શઅર પળહ રહે થે..

اَعَلَیَّ تَقْتَحِمُ الْفَوَارِسُ هٰكَذَا عَنِّیْ   وَعَنْهُمْ اَخِّرُوْا اَصْحَابِیْ

"ક્યા ઘોડેસવાર મુઝ પર અચાનક હમલા કર દેંગે ? અય મેરે સાથિયો ! તુમ સબકો મુઝસે ઔર મુઝ પર અચાનક હમલા કરને વાલોંસે પીછે હટા દો (મૈં અકેલા હી ઉનસે નિમટ લૂંગા.)"

اَلْیَوْمَ یَمْنَعُنِیْ الْفِرَارَ حَفِیْظَتِیْ   وَمُصَمَّمٌ فِیْ الرَّأْسِ لَیْسَ بِنَابِیْ

"લડાઈકે મૈદાનમેં મુઝે જો ગુસ્સા આયા હૈ, ઉસને આજ મુઝે ભાગનેસે રોકા હુવા હૈ ઔર ઉસ તલવારને રોકા હૈ, જિસકા વાર સર કાટ કર આતા હૈ ઔર ખતા નહીં હોતા હૈ." ફિર યેહ શઅર પળ્હે..

عَبَدَالْحِجَارَةَ مِنْ سَفَاهَةِ رَأْیِهٖ   وَعَبَدْتُّ رَبَّ مُحَمَّدٍ بِّصَوَابِیْ

"ઉસને અપની બેવકૂફી ભરી રાયસે પત્થરોંકી ઈબાદત કી ઔર મૈંને અપની રાયસે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રબકી ઈબાદત કી."

فَصَدَرْتُ حِیْنَ تَرَكْتُهٗ مُتَجَدِّلًا   كَالْجِذْعِ بَیْنَ دَكَادِكٍ وَّرَوَابِیْ

"જબ મૈં ઉસકા કામ તમામ કરકે વાપસ આયા તો વોહ ઝમીન પર ઐસે પડા હુવા થા, જૈસે ખજૂરકા તના સખ્ત ઝમીન ઔર ટીલોંકે બીચ પડા હુવા હો."

وَعَفَفْتُ عَنْ اَثْوَابِهٖ وَلَوْ اَنَّنِیْ   كُنْتُ الْمُقَطَّرَ بَزَّنِیْ اَثْوَابِیْ

"મૈંને ઉસકે કપડે નહીં લિયે ઔર યૂં મૈં પાક દામન રહા ઔર અગર મૈં ગિર જાતા તો વોહ મેરે કપડે છીન લેતા."

لَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ خَاذِلَ دِیْنِهٖ   وَنَبِیِّهٖ یَامَعْشَرَ الْاَحْزَابِ

"અય કાફિરોંકી જમાઅતેં ! યેહ ખયાલ હરગિઝ ન કરના કે અલ્લાહ અપને દીનકી ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ છોડ દેંગે."

ફિર હઝરત અલી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ચલ પડે ઔર ઉનકા ચેહરા ખુશીસે ચમક રહા થા. હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ઉનસે કહા કે તુમને ઈસ (અમ્ર ઈબ્ને વદ્દ) કી ઝિરહ ક્યૂં નહીં લે લી, ક્યૂંકે અરબોં કે પાસ ઈસ ઝિરહસે બેહતર ઝિરહ નહીં હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉસ પર તલવારકા વાર કિયા. ઉસને અપની શરમગાહકે ઝરીએ મુઝસે બચાવ કિયા યાની ઉસકી શરમગાહ ખુલ ગઇ, ઈસ વજહસે મુઝે શરમ આઇ કે મૈં અપને ચચેરે ભાઇ કી ઈસ હાલતમેં ઝિરહ ઉતાર લૂં.[૧]

હઝરત સલમા બિન અકવઅ એક લંબી હદીસ બયાન કરતે હૈં જિસમેં વોહ ગઝવએ બનૂ ફઝારી સે વાપસી કા તઝકિરા કરતે હૈં ઔર ફરમાતે હૈં કે વાપસ આ કર અભી હમ લોગ તીન દિન ઠહેરે હી થે કે હમ લોગ ખૈબર કી તરફ નિકલ પડે ઔર હઝરત આમિર (રદિ.) ભી ઈસ ગઝવા મેં ગએ થે ઔર વોહ યેહ શઅર પળ્હતે જાતે થે..

وَاللّٰهِ لَوْلَااَنْتَ مَااهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا

"અલ્લાહ કી કસમ ! અગર આપ ન હોતે (યાની આપકી મહેરબાની ન હોતી) તો હમ હિદાયત ન પાતે ઔર ન સદકા કરતે ઔર ન નમાઝ પળ્હતે."

وَنَحْنُ مِنْ فَضْلِكَ مَااسْتَغْنَيْنَا فَاَنْزِلَنْ سَكِيْنَةً عَلَيْنَا

وَثَبِّتِ الْاَقْدَامَ اِنْ لَّاقِيْنَا

"હમ તેરી મહેરબાની સે બેનિયાઝ નહીં હૈં, તૂ હમ પર સુકૂન ઔર ઈત્મીનાન કો ઝરૂર ઉતાર ઔર જબ હમ દુશ્મનસે મુકાબલા કરેં, તો તૂ હમારે કદમ જમા."

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લને પૂછા કે ઈન શઅરોંકા પળ્હને વાલા કૌન હૈ ?

લોગોં ને અર્ઝ કિયા કે હઝરત આમિર.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, (અય આમિર !) તેરા રબ તુઝે મઆફ કરે. રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિસી કો યેહ દુઆ દી હૈ, વોહ ઝરૂર શહીદ હુવા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઊંટ પર સવાર થે. (યેહ દુઆ સુન કર) ઉન્હોંને કહા, આપને હમેં હઝરત આમિરસે ઔર ફાયદા ઉઠાને દિયા હોતા. (યાની આપ યેહ દુઆ હઝરત આમિર કો ન દેતે તો વોહ ઔર ઝિંદા રેહતે.અબ તો વોહ શહીદ હો જાએંગે) ફિર હમ લોગ ખૈબર પહોંચે, તો (યહૂદીયોંકા પહેલવાન) મરહબ અપની તલવાર ફખ્રસે લેહરાતા હુવા ઔર યેહ શઅર પળ્હતા હુવા બાહિર નિકલા..

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ اَنِّىْ مَرْحَبُ شَاكِى السِّلَاحِ بَطَلٌ مُّجَرَّبُ

اِذَاالْحُرُوْبُ اَقْبَلَتْ تَلَهَّبُ

"સારે ખૈબર કો અચ્છી તરહ મા'લૂમ હૈ કે મૈં મરહબ હૂં ઔર હથિયારોંસે લૈસ હૂં ઔર તજુર્બાકાર બહાદુર હૂં. (મેરી બહાદુરી ઉસ વક્ત ઝાહિર હોતી હૈ) જબ કે શોલે બરસાને વાલી લડાઈયાં સામને આતી હૈં."

હઝરત આમિર મરહબ કે મુકાબલેકે લિયે યેહ શઅર પળ્હતે હુએ મૈદાનમેં નિકલે..

---

૧ બિદાયા ૪-૧૦૬

قَدْ عَلِمَتْ خَيْرُ اَنِّیْ عَامِرٌ شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُّغَامِرٌ

"સારે ખૈબરકો અચ્છી તરહ મા'લૂમ હૈ કે મૈં આમિર હૂં ઔર હથિયારોંસે લૈસ હૂં ઔર હલાક કરને વાલી જગહોંમેં ઘુસને વાલા બહાદુર હૂં."

ઈન દોનોં કે આપસમેં તલવારસે દો-દો હાથ હુએ. મરહબકી તલવાર હઝરત આમિરકી ઢાલમેં ઘુસ ગઇ. હઝરત આમિર ને મરહબ કે નિચલે હિસ્સે પર હમલા કિયા. હઝરત આમિરકી તલવાર લૌટ કર ખૂદ ઉનકો હી લગ ગઇ જિસસે શહરગ કટ ગઇ ઔર ઉસીસે યેહ શહીદ હો ગએ.

હઝરત સલમા ફરમાતે હૈં કે મૈં બાહિર નિકલા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સાથિયોંકો મૈંને યેહ કેહતે હુએ સુના કે હઝરત આમિર કા પૂરા કામ રાએગાં ગયા, ક્યૂંકે ઉન્હોંને ખુદકશી કી હૈ. મૈં રોતા હુવા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? મૈં ને કહા, લોગ કેહ રહે હૈં કે આમિર કા સારા અમલ બેકાર ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, યેહ બાત કિસને કહી ? મૈં ને કહા, આપકે કુછ સાથિયોંને.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉન લોગોંને ગલત કહા. આમિર કો તો દુગના અજર મિલેગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલીકો બુલાને કે લિયે આદમી ભેજા ઔર ઉનકી આંખ દુ:ખ રહી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ મૈં ઝંડા ઐસે આદમી કો દૂંગા, જો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ. મૈં હઝરત અલીકા હાથ પકડે હુએ લે કર આયા. આપને ઉનકી આંખ પર મુબારક લુઆબ લગાયા, વોહ તુરંત ઠીક હો ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનકો ઝંડા દિયા.

મરહબ ફિર વહી અપને શઅર પઢતે હુએ બાહિર નિકલા..

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ اَنِّیْ مَرْحَبُ شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُّجَرَّبُ

اِذَاالْحُرُوْبُ اَقْبَلَتْ تَّلَهَّبُ

ઉસકે મુકાબલે કે લિયે હઝરત અલી યેહ શઅર પઢતે હુએ નિકલે..

اَنَاالَّذِیْ سَمَّتْنِیْ اُمِّیْ حَيْدَرَهْ كَلَيْثِ غَابَاتٍ كَرِيْهِ الْمَنْظَرَهْ

اُوْفِيْهِمْ بِالصَّاعِ كَيْلَ السَّنْدَرَهْ

"મૈં હી વોહ આદમી હૂં જિસકી માં ને ઉસકા નામ હૈદર યાની શેર રખા. મૈં જંગલ કે હૌલનાક મંઝર વાલે શેર કી તરહ હૂં, મૈં દુશ્મનોંકો પૂરા પૂરા નાપ કર દૂંગા, જૈસે કે ખુલે પૈમાનેમેં પૂરા પૂરા દિયા જાતા હૈ. (યાની મૈં દુશ્મનમેં બડે પૈમાને પર ખૂનરેઝી કરૂંગા)"

ચુનાંચે હઝરત અલી ને તલવારકા ઐસા વાર કિયા કે મરહબકા સર ફાડ કર ઉસે કત્લ કર દિયા ઔર ઈસ તરહ ખૈબર ફતહ કર લિયા ગયા. ઈસ રિવાયતમેં ઈસી તરહ આયા

હૈ કે મલઉન મરહબ યહૂદીકો હઝરત અલીને હી કત્લ કિયા હૈ ઔર ઐસે હી ઈમામ અહમદ ને હઝરત અલી (રદિ.) સે રિવાયત નકલ કી હૈ કે જબ મૈંને મરહબ કો કત્લ કિયા તો મૈં ઉસકા સર લે કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા લેકિન મૂસા બિન ઉક્બાને ઈમામ ઝોહરી સે યેહ રિવાયત નકલ કી હૈ કે મરહબકો કત્લ કરને વાલે હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) હૈં ઔર ઈસી તરહ મુહમ્મદ બિન ઈસ્હાક ને ઔર વાકિદી ને હઝરત જાબિર (રદિ.) વગૈરહ લોગોંસે નકલ કિયા હૈ.[૧]

અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ ખૈબર કે લિયે રવાના હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો અપના ઝંડા દે કર ભેજા થા. જબ હઝરત અલી (રદિ.) કિલેકે કરીબ પહોંચે, તો કિલે વાલે લડને કે લિયે કિલેસે બાહિર આ ગએ.

ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનસે લડાઇ શુરૂ કર દી. ઈન યહૂદીયોંમેં સે એક આદમી ને હઝરત અલી પર તલવારકા ઝોરદાર હમલા કિયા, જિસસે હઝરત અલી (રદિ.) કે હાથસે ઢાલ નીચે ગિર ગઇ. હઝરત અલી (રદિ.) ને તુરંત કિલેકા દરવાઝા ઉખાડ કર ઉસે અપની ઢાલ બના લિયા ઔર દરવાઝેકો હાથમેં પકડ કર હઝરત અલી લડતે રહે, યહાં તક કે અલ્લાહને ઉન્હેં ફતહ દિલા દી, ફિર ઉન્હોંને ઉસ દરવાઝેકો ઝમીન પર ડાલ દિયા. ફિર મૈંને સાત ઔર આદમીયોં કો લે કર કોશિશ કી કે ઉસ દરવાઝે કો પલટ દેં લેકિન હમ આઠ આદમી ઉસે પલટ ન સકે.

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ગઝવએ ખૈબર કે દિન (કિલેકા) દરવાઝા ઉઠા લિયા. મુસલમાન ઉસકે ઉપર ચઢ કર કિલે કે અંદર ચલે ગએ ઔર ઈસ તરહ ઉસકો ફતહ કર લિયા. બાદમેં લોગોંને તર્જુબા કિયા તો ચાલીસ આદમી ઉસે ઉઠા ન સકે.[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે સત્તર આદમીયોં ને અપના પૂરા ઝોર લગાયા, તબ દરવાઝે કો વાપસ ઉસકી જગહ લગા સકે.

હઝરત જાબિર બિન સમૂરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ગઝવએ ખૈબરકે દિન (કિલે કા) દરવાઝા ઉઠા લિયા થા. ઉસી પર ચઢ કર મુસલમાનોંને ખૈબર કિલે કો ફતહ કર લિયા થા. બાદમેં તર્જુબા કિયા તો ચાલીસ આદમી હી ઉસે ઉઠા સકે.[૩]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૮૭
૨ બૈહકી , હાકિમ
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૪૪

હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદ કી લડાઇ કે દિન મૈં યેહ બહાદુરી પર ઉભારને વાલે શઅર પઢ રહા થા.

نَحۡنُ حُماۃُ غَالِبٍ وَّ هَالِکٖ نَذُبُّ عَنۡ رَّسُوۡلِنَا الۡمُبَارَکٖ

"હમ કબીલા ગાલિબ ઔર કબીલા માલિક કી હિફાઝત કરને વાલે હૈં ઔર હમ અપને મુબારક રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે હિફાઝત (દિફાઅ) કર રહે હૈં."

نَضۡرِبُ عَنۡهُ الۡقَوۡمَ فِی الۡمَعَارِکٖ ضَرۡبُ صِفَاحَ الۡكُوۡمِ فِی الۡمَبَارِکٖ

"ઔર લડાઇકે મૈદાનમેં હમ દુશ્મનોંકો તલવારેં માર માર કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પીછે હટા રહે હૈં ઔર હમ ઐસે માર રહે હૈં જૈસે ઉંચે કોહાન વાલી મોટી ઊંટનીયોંકો બૈઠનેકી જગહોંમેં કિનારોં પર મારા જાતા હૈ (યાની જબ ઉન્હેં ઝબહ કરકે ગોશ્ત બનાયા જાતા હૈ.)"

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉહદકી લડાઇસે વાપસ હોતે હી હઝરત હસ્સાનસે ફરમાયા કે તુમ તલ્હા કી તા'રીફમેં કુછ શઅર કહો, ચુનાંચે હઝરત હસ્સાનને યેહ શઅર કહે..

وَطَلۡحَةُ يَوۡمَ الشِّعۡبِ آسٰی مُحَمَّدًا عَلٰی سَاعَةٍ ضَاقَتۡ عَلَيۡهِ وَشَقَّتِ

"ઔર ઘાટીકે દિન તલ્હાને તંગી ઔર મુશ્કિલકી ઘડીમેં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૂરી તરહ ગમખ્વારી કી ઔર ઉન પર જાંનિસારી કી."

يَقِيۡهِ بِكَفَّيۡهِ الرِّمَاحَ وَاَسۡلَمَتۡ اَشَاجِعُهٗ تَحۡتَ السُّيُوۡفِ فَشَلَّتِ

"અપને દોનો હાથોંકે ઝરીએ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નેઝોંસે બચાતે રહે ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બચાને કે લિયે) ઉન્હોંને અપને હાથોં કે પોરે તલવારોંકે નીચે કર દિયે, જિસસે વોહ પૂરે શલ હો ગએ."

وَكَانَ اَمَامَ النَّاسِ اِلَّا مُحَمَّدًا اَقَامَ رَحَی الۡاِسۡلَامِ حَتّٰی اسۡتَقَلَّتِ

"હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા બાકી તમામ લોગોંસે આગે થે ઔર ઉન્હોંને ઇસ્લામકી ચક્કીકો ઐસે ખડા કિયા કે વોહ મુસ્તકિલ ચલને લગી."

ઔર હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને (હઝરત તલ્હાકી તા'રીફમેં) યેહ શઅર કહે..

حَمٰی نَبِیَّ الۡهُدٰی وَالۡخَيۡلُ تَتۡبَعُهٗ حَتّٰی اِذَا مَا لَقُوۡا حَامٰی عَنِ الدِّيۡنِ

"તલ્હાને હિદાયત વાલે નબીકી હિફાઝત કી, હાલાંકે સવાર આપકા પીછા કર રહે થે, યહાં તક કે જબ વોહ સવાર કરીબ આ જાતે, તો યેહ દીનકી ખૂબ હિફાઝત કરતે."

صَبۡرًا عَلَى الطَّعۡنِ اِذۡ وَلَّتۡ حُمَاتُهُمۡ وَالنَّاسُ مِنۡ بَيۡنِ مَهۡدِىٍّ وَّمَفۡتُوۡنِ

“જબ લોગોંકી હિફાઝત કરને વાલે પીઠ ફેર કર ભાગ રહે થે, ઉસ વક્ત ઉન્હોંને નેઝોં પર સબ્ર કિયા ઔર ઉસ દિન લોગ દો તરહ કે થે, હિદાયત યાફ્તા મુસલમાન ઔર ફિત્નેમેં પડે કાફિર.”

يا طَلۡحَةَ بۡنَ عُبَيۡدِ اللّٰهِ ! ق.دۡ وَجَبَتۡ لَكَ الۡجَنَانُ وَزُوِّجۡتَ الۡمَهَاالۡعِيۡنِ

“અય તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ ! તુમ્હારે લિયે જન્નત વાજિબ હો ગઇ ઔર ખૂબસૂરત ઔર હિરન જૈસી આંખેં રખને વાલી હૂરોંસે તુમ્હારી શાદી હો ગઇ.” ઔર (ઉનકી તા’રીફમેં) હઝરત ઉમરને યેહ શઅર કહા..

حَمٰى نَبِىَّ الۡهُدٰى بِالسَّيۡفِ مُنۡصَلِتًا لَمَّا تَوَلّٰى جَمِيۡعُ النَّاسِ وَانۡكَشَفُوۡا

“જબ તમામ લોગોંને પીઠ ફેર લી ઔર હાર માન ગએ ઉસ વક્ત નંગી તલવારસે હિદાયત વાલે નબીકી હિફાઝત કી.”

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ઉમર ! તુમને સચ કહા.[1] હઝરત તલ્હાકે લડાઇ લડનેકે વાકેઆત પીછે ભી આ ચુકે હૈં.

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે ખાતિર સબસે પેહલે તલવાર સૌંતને વાલે હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) હૈં. એક દિન દોપહરકો આરામ કર રહે થે કે અચાનક ઉન્હોંને યેહ આવાઝ સુની કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કત્લ કર દિયા ગયા હે. (યેહ સુનતે હી તુરંત) સૌંતી હુઇ નંગી તલવાર લેકર બાહિર નિકલે. યેહ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દૂસરેકો બિલકુલ આમને સામને આ કર મિલે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, અય ઝુબૈર ! તુમ્હેં ક્યા હો ગયા ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, મૈંને સુના હે કે આપ શહીદ કર દિયે ગએ હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, ફિર ક્યા કરને કા ઈરાદા થા ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, મેરા યેહ ઈરાદા થા કે મૈં (આંખ બંદ કરકે) મક્કા વાલોં પર ટૂટ પડૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે દુઆએ ખૈર ફરમાઇ. ઉન્હીંકે બારેમેં અસદી શાયરને યેહ શઅર કહે હૈં..

هٰذَاكَ اَوَّلُ سَيۡفٍ سُلَّ فِىۡ غَضَبٍ لِلّٰهِ سَيۡفُ الزُّبَيۡرِ الۡمُرۡتَضٰى اَنَفًا

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૬૮, લિસાન ૩-૭૭

"હઝરત ઝુબૈર મુર્તઝા સરદારકી તલવાર હી વોહ તલવાર હૈ જો અલ્લાહકે ખાતિર ગુસ્સા કરનેમેં સબસે પેહલે સૌંતી ગઇ હૈ."

حَمِيَّةٌ سَبَقَتْ مِنْ فَضْلِ نَجْدَتِهِ قَدْ يَحْبِسُ النَّجَدَاتِ الْمُحْبِسُ الْاَرْفَا

"યેહ દીની ગૈરત હૈ જો ઉનકે ઝયાદા બહાદુર હોનેકી વજહસે ઝાહિર હુઇ હૈ ઔર કભી ઝયાદા સુનને વાલા કઇ કિસ્મકી બહાદુરિયોંકો જમા' કર લિયા કરતા હૈ."[1]

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) ને મુસલમાન હોને કે બાદ યેહ શૈતાની આવાઝ સુની કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગિરિફ્તાર કર લિયે ગએ હૈં. ઉસ વક્ત હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી ઉમર બારહ સાલ થી.

યેહ સુનતે હી ઉન્હોંને અપની તલવાર સૌંત લી ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખોજમેં) ગલિયોંમેં ભાગને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ વક્ત મક્કાકે ઉપરી હિસ્સેમેં થે. યેહ વહાં તલવાર હાથમેં લિયે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા? ઉન્હોંને કહા, મૈંને યેહ બાત સુની કે આપકો ગિરિફ્તાર કર લિયા ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમ ક્યા કરને ગએ થે? ઉન્હોંને કહા કે આપકો ગિરિફ્તાર કરને વાલોંકો અપની ઇસ તલવારસે મારને લગા થા. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકે લિયે ઔર આપકી તલવાર કે લિયે દુઆ ફરમાઇ ઔર ઉનસે ફરમાયા કે વાપસ લૌટ જાઓ. યેહ સબસે પેહલી તલવાર હૈ જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સૌંતી ગઇ થી.[2]

ઇબ્ને ઇસ્હાક સે રિવાયત હૈ કે ઉહદકી લડાઇકે દિન તલ્હા બિન અબી તલ્હા અબદરી મુશ્રિકોંકા ઝંડા ઉઠાએ હુએ થા, ઉસને મુસલમાનોંકો અપને મુકાબલે પર મૈદાનમેં નિકલનેકી દઅવત દી. ચુનાંચે લોગ એક બાર તો ઉસકે ડરકી વજહસે રૂક ગએ. (ઉસકે મુકાબલેકે લિયે જાને પર કિસીને હિંમત ન કી).

ફિર હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) ઉસકે મુકાબલેકે લિયે નિકલે ઔર છલાંગ લગા કર ઉસકે ઊંટ પર ઉસકે સાથ જા બૈઠે (ઔર ઊંટ પર હી લડાઇ શુરૂ હો ગઇ) હઝરત ઝુબૈરને તલ્હાકો ઉપરસે નીચે ઝમીન પર ફેંક કર ઉસે અપની તલવારસે ઝબહ કર દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તા'રીફ ફરમાઇ ઔર ફરમાયા કે હર નબીકા કોઇ હવારી (જાંનિસાર) હુવા કરતા હૈ, મેરે હવારી ઝુબૈર હૈં ઔર ફરમાયા, મૈંને દેખા થા કે લોગ ઉસકે મુકાબલેમેં જાને સે રૂક ગએ થે, ઇસ વજહસે અગર યેહ ઝુબૈર ઉસકે મુકાબલેમેં ન જાતે તો મૈં ખૂદ જાતા.[3]

ઇબ્ને ઇસ્હાક રિવાયત કરતે હૈં કે નૌફલ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન મુગીરહ મખ્ઝૂમી ને ગઝવએ ખંદકકે દિન દુશ્મનકી સફસે બાહિર નિકલ કર મુસલમાનોંકો અપને મુકાબલેકે લિયે

---

૧ ઇબ્ને અસાકિર

૨ હુલીયા ૧-૮૯, કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૬૯, ઇસાબા ૧-૫૪૫, દલાઇલ ૨૬

૩ બિદાયા ૪-૨૦

નિકલને કી દઅવત દી. ચુનાંચે ઉસકે મુકાબલે કે લિયે હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) નિકલે ઔર ઉસ પર તલવારકા ઐસા વાર કિયા કે ઉસકે દો ટુકડે કર દિયે. ઈસકી વજહસે ઉનકી તલવારમેં દનદાને પડ ગએ ઔર વોહ વાપસ આતે હુએ યેહ શઅર પળ્હ રહે થે..

اِنِّی امْرُؤٌ اَحْمِیْ وَاَحْتَمِیْ عَنِ النَّبِیِّ الْمُصْطَفٰی الْاُمِّیْ

"મૈં ઐસા આદમી હૂં કે (દુશ્મનસે) અપની ભી હિફાઝત કરતા હૂં ઔર નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ભી હિફાઝત કરતા હૂં."[1]

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક મુશ્રિક હથિયાર લગાએ હુએ આયા ઔર એક ઉંચી જગહ ચળ્હ કર કેહને લગા કે મેરે મુકાબલેકે લિયે કૌન આએગા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંમેં સે એક આદમીસે કહા, ક્યા તુમ ઈસકે મુકાબલેકે લિયે જાઓગે ? ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપકી મન્શા હો, તો મૈં જાનેકે લિયે તૈયાર હૂં. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકી તરફ) ઝાંક કર દેખને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફ દેખા ઔર ઉનસે ફરમાયા, (મેરી ફૂફી) સફિયાકે બેટે ! તુમ (મુકાબલેકે લિયે) ખડે હો જાઓ. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉસકી તરફ ચલ પડે ઔર જાકર ઉસકે બરાબર ખડે હો ગએ. ફિર દોનોં એક દૂસરે પર તલવારકે વાર કરને લગે, ફિર દોનોં આપસમેં ગુત્થમ ગુત્થા હો ગએ, ફિર દોનોં નીચેકો લુઢકને લગે. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો ભી ગળ્હેમેં પેહલે ગિરેગા, વહી મારા જાએગા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઔર મુસલમાનોંને (હઝરત ઝુબૈર કે લિયે) દુઆ કી. ચુનાંચે વોહ કાફિર ગળ્હેમેં પેહલે ગિરા. ફિર હઝરત ઝુબૈર ઉસકે સીને પર જા ગિરે ઔર ઉન્હોંને ઉસે કત્લ કર દિયા.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ગઝવએ ખંદક કે દિન મુઝે ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકે સાથ કિલામેં રખા ગયા ઔર મેરે સાથ ઉમર બિન અબી સલમા ભી થે (યેહ દોનોં બચ્ચે થે). વોહ મેરે સામને ઝુક કર ખડે હો જાતે ઔર મૈં ઉનકી કમર પર ચળ્હ કર (કિલેસે બાહિર લડાઈકા મંઝર) દેખને લગ જાતા.

ચુનાંચે મૈંને અપને બાપ કો દેખા કે વોહ કભી યહાં હમલા કરતે ઔર કભી વહાં. જો ચીઝ ભી ઉનકે સામને આતી, વોહ લપક કર ઉસકી તરફ જાતે. શામકો જબ વોહ હમારે પાસ કિલેમેં આએ, તો મૈંને કહા, અય અબ્બા જાન ! આજ આપ જો કુછ કરતે રહે હૈં, મૈં ઉસે દેખતા રહા.

ઉન્હોંને કહા, અય મેરે બેટે ! ક્યા તુમને મુઝે દેખા ? મૈં ને કહા, જી હાં.

ઉન્હોંને કહા, મેરે માં બાપ તુમ પર કુરબાન હોં.[3]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૦૭
૨ બિદાયા ૪-૧૦૭
૩ બિદાયા ૪-૧૦૭

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાને ગઝવએ યરમૂક કે દિન હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) સે કહા, ક્યા તુમ (કાફિરોં પર) હમલા નહીં કરતે હો, તાકે હમ ભી તુમ્હારે સાથ હમલા કરેં.

હઝરત ઝુબૈર ને કહા, અગર મૈંને હમલા કિયા તો તુમ અપની બાત પૂરી નહીં કર સકોગે ઔર મેરા સાથ નહીં દે સકોગે.

ઉન્હોંને કહા, હમ ઐસા નહીં કરેંગે (બલકે આપકા સાથ દેંગે). ચુનાંચે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને કાફિરોં પર ઇસ ઝોરસે હમલા કિયા કે ઉનકી સફોંકો ચીરતે હુએ દૂસરી તરફ નિકલ ગએ ઔર સહાબામેં સે કોઇ ભી ઉનકે સાથ નહીં થા. ફિર વોહ ઇસી તરહ દુશ્મનકી સફોંકો ચીરતે હુએ વાપસ આએ તો કાફિરોંને ઉનકે ઘોડેકી લગામ પકડ કર ઉનકે કંધે પર તલવારસે દો વાર ઐસે કિયે જો ઉનકો બદરકી લડાઇ વાલે ઝખ્મકે દાએં બાએં લગે.

હઝરત ઉરવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં છોટા થા ઔર ઉન ઝખ્મોંકે નિશાનોં મેં ઉન્ગલીયાં દે કર ખેલા કરતા થા ઔર (યરમૂકકી લડાઇકે) ઉસ દિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ભી ઉનકે સાથ થે ઔર ઉનકી ઉમર ઉસ વક્ત દસ સાલ થી ઔર હઝરત ઝુબૈર ને ઉનકો એક ઘોડે પર સવાર કરકે એક આદમીકે સુપુર્દ કર દિયા થા.[૧]

બિદાયામેં ઇસ જૈસી રિવાયત હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે સહાબાએ કિરામ (રદિ.) દોબારા વહી દરખ્વાસ્ત લે કર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે પાસ આએ તો ઉન્હોંને વહી કારનામા કર દિખાયા જો પેહલે કર દિખાયા થા.[૨]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત ઝોહરી ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હિજાઝ કે ઇલાકા રાબિગ કી તરફ એક જમાઅતકો ભેજા, જિસમેં હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) થે. મુશ્રિક મુસલમાનોં પર ટૂટ પડે.

ઉસ દિન હઝરત સઅદ (રદિ.) સબસે પેહલે મુસલમાન હૈં, જિન્હોંને અલ્લાહકે રાસ્તેમેં તીર ચલાયા ઔર યેહ ઇસ્લામકી સબસે પેહલી લડાઇ થી ઔર હઝરત સઅદને અપને તીર ચલાનેકે બારે મેં યેહ શઅર કહે..

اَلَا هَلْ اَتٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ اَنِّىْ حَمَيْتُ صَحَابَتِىْ بِصُدُوْرِ نَبْلِىْ

“ઝરા ગૌર સે સુનો ! ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ બાત પહોંચ ગઇ કે મૈંને અપને તીરોં કી નોકસે અપને સાથિયોંકી હિફાઝત કી હૈ ?”

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા ૪-૧૧

اَذُوْدُ بِهَا عَدُوَّهُمْ زِيَادًا　　بِكُلِّ حُزُوْنَةٍ و بِكُلِّ سَهْلٍ

"હર સખ્ત ઔર નરમ ઝમીનમેં મુસલમાનોંકે દુશ્મનકો તીરોંકે ઝરીએ ખૂબ અચ્છી તરહ ભગાયા હૈ."

فَمَا يُعْتَدُّ رَامٍ فِى عُدُوٍّ　　بِسَهْمٍ يَّارَسُوْلَ اللّٰهِ قَبْلِىْ

"અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કોઇ ભી મુસલમાન મુઝસે પેહલે દુશ્મન પર તીર ચલાનેવાલા નહીં જાના જા સકતા." (ક્યૂંકે મૈંને સબસે પેહલે તીર ચલાયા હૈ.)[૧]

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઉહદકી લડાઇકે દિન એક તીરસે તીન કાફિરોંકો કત્લ કિયા ઔર ઉસકી શક્લ યેહ હુઇ કે દુશ્મનને ઉનકી તરફ તીર ફેંકા. ઉન્હોંને વોહ તીર કાફિરોં પર ચલાયા ઔર એક કો કત્લ કર દિયા. કાફિરોંને વોહ તીર ફિર ઉન પર ચલાયા, ઉન્હોંને ઉસ તીરકો લે કર કાફિરોં પર દોબારા ચલા દિયા ઔર એક ઔર કાફિરકો કત્લ કર દિયા. કાફિરોંને વોહ તીર ઉન પર તીસરી બાર ચલાયા, ઉન્હોંને ફિર વોહ તીર લે કર ઉન કાફિરોં પર ચલાયા ઔર તીસરે કાફિરકો કત્લ કર દિયા.

હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઈસ કારનામેસે મુસલમાન બહોત ખુશ હુએ ઔર બડે હૈરાન હુએ. હઝરત સઅદને બતાયા કે યેહ તીર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દિયા થા. (કાફિરોંકી તરફસે આયા હુવા યેહ તીર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો પકડાયા હોગા.) રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે (ઉસ દિન) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સઅદસે ફરમાયા થા કે મેરે માં બાપ તુમ પર કુરબાન હોં.[૨]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઇકે દિન હઝરત સઅદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ કભી સવાર હોકર લડતે ઔર કભી પૈદલ ચલકર યા મતલબ યેહ હૈ કે વોહ થે તો પૈદલ, લેકિન દૌડતે સવારકી તરહ થે.[૩]

હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત હારિસ તૈમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઇકે દિન હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ને શુતુરમુર્ગકે પર કી નિશાની લગા રખી થી. એક મુશ્રિકને પૂછા કે યેહ શુતુરમુર્ગ કી નિશાની વાલા આદમી કૌન હૈ ?

લોગોં ને ઉસે બતાયા કે યેહ હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ હૈં, તો ઉસ મુશ્રિકને કહા, યેહી તો વોહ આદમી હૈ, જિન્હોંને હમારે ખિલાફ બડે બડે કરનામે કિયે હૈં.[૧]

---

૧ મુન્તખબ ૫-૭૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૭૫
૩ હૈસમી ૬-૮૨

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉમૈયા બિન ખલફ ને મુઝસે કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! બદરકી લડાઈકે દિન જિસ આદમીને અપને સીને પર શુતુરમુર્ગ કે પર કા નિશાન લગા રખા થા, વોહ કૌન થા ?

મૈં ને કહા, વોહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચચા હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ થે.

ઉમૈયા ને કહા, ઉન્હોંને હી તો હમારે ખિલાફ બડે બડે કરનામે કર રખે હૈં.[૨]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે જબ ઉહદકી લડાઈકે દિન લોગ લડાઈસે વાપસ આ ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હમઝા (રદિ.) કો ઉન લોગોંમેં ન પાયા, તો એક આદમીને કહા કે મૈંને ઉનકો ઉસ પેડ કે પાસ દેખા થા. વોહ યૂં કેહ રહે થે કે મૈં અલ્લાહ કા શેર હૂં ઔર ઉસકે રસૂલ કા શેર હૂં. અય અલ્લાહ ! યેહ અબૂ સુફયાન ઔર ઉસકે સાથી જો કુછ ફિત્ને લેકર આએ હૈં, મૈં તેરે સામને ઉન સબસે બરી હોનેકા ઈઝહાર કરતા હૂં ઔર મુસલમાનોંને જો હાર ખાઈ હૈ, મૈં ઉસસે ભી બરી હોના ઝાહિર કરતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ તરફ તશરીફ લે ગએ. જબ (શહાદતકી હાલતમેં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન કા સર દેખા, તો આપ રો પડે. જબ આપને દેખા કે ઉનકે નાક કાન વગૈરહ કાટ દિયે ગએ હૈં, તો આપ સિસકિયાં લે કર રોને લગે. ફિર આપને ફરમાયા, ક્યા કોઈ કફન હૈ ?

એક અન્સારીને ખડે હો કર એક કપડા ઉન પર ડાલ દિયા. હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે કિયામતકે દિન અલ્લાહકે નઝદીક તમામ શહીદોંકે સરદાર હઝરત હમઝા હોંગે.[૩]

હઝરત જા'ફર બિન અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમરી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ઔર હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન અદી બિન ખિયાર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં બાહિર નિકલે, ફિર આગે બાકી હદીસ ઝિક્ર કી.

ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હમ લોગ હઝરત વહશી (રદિ.) કે પાસ જા બૈઠે ઔર હમને ઉનસે કહા કે હમ આપકે પાસ ઈસલિયે આએ હૈં તાકે આપ હમેં બતાએં કે આપને હઝરત હમઝા (રદિ.) કો કૈસે શહીદ કિયા થા ?

હઝરત વહશી ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં યેહ કિસ્સા ઉસી તરહ સુના દૂંગા જૈસા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સુનાયા થા.

મૈં હઝરત ઝુબૈર બિન મુત્ઈમ કા ગુલામ થા. ઉસકા ચચા તુઐમા બિન અદી બદરકી લડાઈમેં મારા ગયા થા. જબ કુરૈશ ઉહદકી લડાઈકે લિયે ચલે તો ઝુબૈર ને મુઝ સે કહા, અગર

---

૧ હૈસમી ૬-૮૧
૨ હૈસમી ૬-૮૧
૩ હાકિમ ૩-૧૯૯

તુમ મેરે ચચા કે બદલેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચા હઝરત હમઝા (રદિ.) કો કત્લ કર દોગે, તો તુમ આઝાદ હો.

મૈં એક હબ્શી આદમી થા ઔર હબ્શીયોંકી તરહ નેઝા ફેંકા કરતા થા ઔર મેરા નિશાન બહોત કમ ખતા ખાતા થા.

મૈં ભી કાફિરોંકે સાથ ઉસ સફરમેં ગયા. જબ દોનોં ફૌજોંમેં મુઠભેડ હુઇ તો મૈં હઝરત હમઝાકો દેખને કે લિયે નિકલા ઔર મૈં બડે ગૌરસે ઉન્હેં દેખતા રહા, યાની ખોજતા રહા. આખિરકાર મૈંને ઉનકો ફૌજકે કિનારે પર દેખ લિયા. (ઉનકે જિસ્મ પર ગર્દો દુબાર ખૂબ પડા હુવા થા, જિસકી વજહસે વોહ) ખાકી ઊંટ કી તરહ નઝર આ રહે થે ઔર વોહ લોગોંકો અપની તલવારસે ઇસ ઝોરસે હલાક કર રહે થે કે ઉનકે સામને કોઇ ચીઝ નહીં ઠહેર સકતી થી. અલ્લાહકી કસમ! મૈં ઉનકે લિયે તૈયાર હો રહા થા, ઉન્હેં કત્લ કરના ચાહતા થા ઔર કિસી પેડ યા બડે પત્થરકે પીછે છુપતા ફિર રહા થા, તાકે વોહ મેરે કરીબ આ જાએં કે ઇતનેમેં સિબાઅ બિન અબ્દુલ ઉઝઝા મુઝસે આગે હો કર ઉનકી તરફ બળ્હા.

જબ હઝરત હમઝાને ઉસકો દેખા તો ઉસસે કહા, ઓ ઔરતોંકા ખત્ના કરને વાલી ઔરતકે બેટે ! ઔર યેહ કેહ કર ઉસ પર તલવારકા ઐસા વાર કિયા કે એકદમ ઉસકા સર જિસ્મસે જુદા કર દિયા, ઐસે નઝર આયા કે બે ઇરાદા હી સર કાટ દિયા. ફિર મૈંને અપને નેઝેકો હિલાયા ઔર જબ મુઝે ઇત્મીનાન હો ગયા (કે નેઝા નિશાને પર જા કર લગેગા) તો મૈંને ઉનકી તરફ નેઝા ફેંકા જો ઉનકી નાફકે નીચે જા કર ઇસ ઝોરસે લગા કે દોનોં ટાંગોંકે દર્મિયાનમેં સે પીછે નિકલ આયા.

વોહ મેરી તરફ ઉઠને લગે, લેકિન ઉન પર બેહોશી છા ગઇ. ફિર મૈંને ઉનકો ઔર નેઝેકો ઉસી હાલ પર છોડ દિયા, યહાં તક કે ઉનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા. ફિર મૈં ઉનકે કરીબ આયા ઔર અપના નેઝા લે લિયા ઔર ફિર અપની ફૌજમેં વાપસ આ ગયા ઔર જાકર બૈઠ ગયા.

હઝરત હમઝાકો કત્લ કરને કે અલાવા મુઝે ઔર કોઇ કામ નહીં થા ઔર મૈંને ઉનકો ઇસલિયે કત્લ કિયા તાકે મૈં આઝાદ હો જાઉં. ચુનાંચે જબ મૈં મક્કા આયા તો આઝાદ હો ગયા. ફિર મૈં વહીં ઠહેરા રહા, યહાં તક કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કા ફતહ કર લિયા, તો મૈં ભાગ કર તાઇફ ચલા ગયા ઔર વહાં જા કર ઠહેર ગયા.

ફિર જબ તાઇફકા વફદ મુસલમાન હોને કે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં ગયા તો સારે રાસ્તે મુઝ પર બંદ હો ગએ ઔર મૈંને કહા કે શામ ચલા જાઉં યા યમન યા કિસી ઔર જગહ. મૈં અભી સોચમેં થા કે એક આદમીને મુઝસે કહા, તેરા ભલા હો. અલ્લાહકી કસમ ! જો ભી કલિમએ શહાદત પળ્હ કર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનમેં દાખિલ હો જાતા હૈ, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે કત્લ નહીં કરતે હૈં.

જબ ઉસ આદમીને મુઝે યેહ બાત બતાઇ તો મૈં (તાઇફસે) ચલ પડા, યહાં તક કે મૈં મદીના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગયા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરે આને કા પતા ન ચલા, બલકે) જબ મૈં આપકે સિરહાને ખડા હો કર કલિમએ શહાદત પઢને લગા,તો આપ એકદમ ચોંકે.

જબ આપને મુઝે દેખા, તો ફરમાયા, ક્યા તુમ વહશી હો ?

મૈં ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જી હાં.

આપને ફરમાયા, બૈઠ જાઓ ઔર મુઝે તફસીલસે બતાઓ કે તુમને હઝરત હમઝા કો કૈસે કત્લ કિયા થા ? ચુનાંચે મૈંને સારા વાકિઆ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસી તરહ સુનાયા. જિસ તરહ મૈંને તુમ દોનોંસે બયાન કિયા.

જબ મૈં સારા વાકિઆ બયાન કર ચુકા, તો આપને મુઝસે ફરમાયા, તેરા ભલા હો, તુમ અપના ચેહરા મુઝસે છુપા લો, મૈં તુમ્હેં આગે કભી ન દેખૂં. (યાની તુમ મેરે સામને મત આયા કરો, ઈસસે મેરે ચચાકે કત્લકા ગમ તાઝા હો જાતા હૈ.)

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જહાં હુવા કરતે થે, મૈં વહાં સે હટ જાયા કરતા થા, તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નઝર મુઝ પર ન પડે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત તક મૈં ઐસા હી કરતા રહા.

જબ મુસલમાન યમામા વાલે મુસૈલમા કઝ્ઝાબકે મુકાબલેકે લિયે ચલે,તો મૈં ભી ઉનકે સાથ ગયા ઔર મૈંને અપને જિસ નેઝેસે હઝરત હમઝા (રદિ.) કો શહીદ કિયા થા, ઉસ નેઝેકો ભી સાથ લે લિયા.

જબ દોનોં ફૌજોંમેં લડાઇ શુરૂ હુઇ તો મૈંને દેખા કે મુસૈલમા ખડા હુવા હૈ ઔર ઉસકે હાથમેં તલવાર હૈ ઔર મૈં ઉસકો પેહચાનતા નહીં થા. મૈં ઉસે મારનેકી તૈયારી કરને લગા ઔર દૂસરી તરફસે એક અન્સારી આદમી ભી ઉસે મારનેકી તૈયારી કરને લગા. હમ દોનોં ઉસીકો કત્લ કરના ચાહતે થે.

ચુનાંચે મૈંને અપને નેઝેકો હરકત દી ઔર જબ મુઝે પૂરા ઈત્મીનાન હો ગયા કે નેઝા નિશાને પર લગેગા, તો વોહ નેઝા મૈંને ઉસકી તરફ ફેંકા જો ઉસે જા કર લગા ઔર અન્સારી ને ભી ઉસ પર હમલા કિયા ઔર ઉસ પર તલવારકા ભરપૂર વાર કિયા.

તુમ્હારા રબ હી ઝયાદા જાનતા હૈ કે હમ દોનોંમેં સે કિસને ઉસે કત્લ કિયા હૈ ? અગર મૈંને ઉસે કત્લ કિયા હૈ, તો ફિર મૈંને એક તો વોહ આદમી કત્લ કિયા હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાદ તમામ લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બેહતરીન થા ઔર એક વોહ આદમી કત્લ કિયા હૈ જો તમામ લોગોંમેં સબસે ઝયાદા બુરા હૈ.[૧]

ઈસ જૈસી હદીસ ઈમામ બુખારીને હઝરત જા'ફર બિન અમ્ર સે રિવાયત કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે જબ દોનોં ફૌજેં લડાઇકે લિયે સફ બના કર ખડી હો ગઈ તો સિબાઅ ફૌજસે બાહિર નિકલા ઔર ઉંચી આવાઝસે કહા કે કોઇ મેરે મુકાબલે પર આનેકે લિયે તૈયાર હૈ ?

ચુનાંચે ઉસકે મુકાબલેકે લિયે હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) મુસલમાનોંકી ફૌજકે બાહિર નિકલે ઔર ઉસસે કહા કે અય સિબાઅ ! અય ઔરતોંકી ખત્ના

---

૧ બિદાયા ૪-૧૮

કરને વાલી ઔરત ઉમ્મે અનમાર કે બેટે ! ક્યા તુમ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લડ રહે હો ? ફિર હઝરત હમઝાને સિબાઅ પર એક ઝોરદાર હમલા કરકે ઉસે ઐસે મિટા દિયા,જૈસે ગુઝરા હુવા દિન હોતા હૈ.

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત હન્ઝલા બિન રબીઅ (રદિ.) કો ગઝવએ તાઈફ કે દિન તાઈફ વાલોંકે પાસ ભેજા. ચુનાંચે હઝરત હન્ઝલાને ઉન તાઈફ વાલોંસે બાત કી. તાઈફ વાલે ઉન્હેં પકડ કર અપને કિલેમેં લે જાને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌન હૈ જો ઈન આદમીયોંસે હઝરત હન્ઝલાકો છુડાકર લાએ ? જો છુડાકર લાએગા, ઉસે હમારે ઈસ ગઝવા જૈસા પૂરા અજર મિલેગા.

ઈસ પર સિર્ફ હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ખડે હુએ ઔર તાઈફ વાલે હઝરત હન્ઝલાકો લેકર કિલેમેં દાખિલ હોને વાલે હી થે કે હઝરત અબ્બાસ ઉન તક પહોંચ ગએ.

હઝરત અબ્બાસ બડે તાકતવર આદમી થે. ઉન લોગોંસે છીન કર ઉન્હોંને હઝરત હન્ઝલાકો ગોદમેં ઉઠા લિયા. ઉન લોગોંને કિલેસે હઝરત અબ્બાસ પર પત્થરોંકી બારિશ શુરૂ કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબ્બાસકે લિયે (ખૈરિયતસે વાપસ આનેકી) દુઆ કરને લગે.આખિર હઝરત અબ્બાસ હઝરત હન્ઝલા કો લે કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગએ.[૧]

હઝરત મુઆઝ બિન અમ્ર બિન જમૂહ ઔર હઝરત મુઆઝ બિન અફરા (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈકે દિન મૈં (લડને વાલોંકી) સફમેં ખડા થા. મૈંને દેખા કે મેરે દાએં ઔર બાએં જાનિબ અન્સારકે દો કમ ઉમ્ર લડકે ખડે હૈં. મુઝે ખયાલ હુવા કે મૈં મઝબૂત ઔર તાકતવર લોગોંકે દર્મિયાન હોતા તો અચ્છા થા (કે ઝરૂરતકે વક્ત એક દૂસરેકી મદદ કર સકતે, મેરે દોનોં તરફ બચ્ચે હૈં, યેહ મેરી ક્યા મદદ કર સકેંગે ?)

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૦૭

ઈતનેમેં ઈન દોનોં લડકોંમેં સે એકને મેરા હાથ પકડ કર કહા, ચચા જાન ! તુમ અબૂ જહલ કો ભી જાનતે હો ? મૈં ને કહા, હાં, પેહચાનતા હૂં. તુમ્હારી ક્યા ગર્ઝ હૈ ?

ઉસને કહા કે મુઝે યેહ મા'લૂમ હુવા કે વોહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શાનમેં ગાલિયાં બકતા હૈ. ઉસ પાક ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર મૈં ઉસકો દેખ લૂં, તો ઉસ વક્ત તક ઉસસે અલગ ન હોઉંગા જબ તક કે વોહ ન મર જાએ યા મૈં ન મર જાઉં.

મુઝે ઉસકે સવાલો જવાબ પર બડા તઅજ્જુબ હુવા. ઈતનેમેં દૂસરેને ભી હાથ પકડ કર યેહી સવાલ કિયા ઔર જો પેહલેને કહા થા, વહી ઉસને ભી કહા. ઈતનેમેં મૈદાનમેં અબૂ જહલ દૌડતા હુવા નઝર આયા.

મૈંને ઉન દોનોં સે કહા કે તુમ્હારા મત્લૂબ, જિસકે બારેમેં તુમ સવાલ કર રહે થે, વોહ જા રહા હૈ. દોનોં યેહ સુન કર તલવારેં હાથમેં લિયે હુએ એકદમ ભાગે ચલે ગએ ઔર જા કર ઉસ પર તલવાર ચલાની શુરૂ કર દી, યહાં તક કે ઉસે કત્લ કર દિયા.

ફિર વોહ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ વાપસ આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કિસ્સા સુનાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ દોનોંમેં સે ઉસે કિસને કત્લ કિયા હૈ ? દોનોંમેં સે હર એક ને કહા, હમને ઉસે કત્લ કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ક્યા તુમ દોનોંને અપની તલવારેં પૂંછ લીં હૈં ? ઉન્હોંને કહા, નહીં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન દોનોંકી તલવારેં દેખીં ઔર ફરમાયા કે તુમ દોનોંને ઉસે કત્લ કિયા હૈ ઔર અબૂ જહલકે સામાનકા હઝરત મુઆઝ બિન અમ્ર બિન જમૂહકો દેને કા ફૈસલા ફરમાયા ઔર દૂસરે નવજવાન હઝરત મુઆઝ બિન અફરા (રદિ.) થે.[૧]

બુખારી મેં હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં બદરકી લડાઈમેં સફમેં ખડા હુવા થા, જબ મૈંને દેખા કે મેરે દાએં ઔર બાએં દો નૌઉમ્ર લડકે ખડે હુએ હૈં તો મૈં ઉનકે યહાં હોનેસે મુત્મઈન ન હુવા. ઈતનેમેં ઉન દોનોંમેં સે એકને અપને સાથીસે છુપ કર મુઝસે કહા, અય ચચાજાન ! મુઝે અબૂ જહલ દિખા દેં (કે વોહ કહાં હૈ ?) મૈં ને કહા અય મેરે ભતીજે ! તુમ ઉસકા ક્યા કરોગે ? ઉસને કહા, મૈંને અલ્લાહસે અહદ કિયા હુવા હૈ કે અગર મૈં ઉસકો દેખ લૂં તો મૈં ઉસે કત્લ કર દૂંગા યા ખૂદ કત્લ હો જાઉંગા. દૂસરેને ભી અપને સાથીસે છુપ કર મુઝસે વહી બાત કહી.

મૈં ઉન દોનોંકી બહાદુરી વાલી બાતોંસે બડા મુતઅસ્સિર હુવા ઔર મેરી યેહ તમન્ના ન રહી કે મૈં ઈન દોનોં કે બજાએ દો ઔર મઝબૂત આદમીયોંકે દર્મિયાન હોતા, ફિર મૈંને ઈન દોનોંકો ઈશારા કરકે બતાયા. ફિર ઉન દોનોંને શિકરે કી તરહ અબૂ જહલ પર હમલા કિયા ઔર ઉસ પર તલવારકે વાર કિયે.

---

૧ હાકિમ ૩-૪૨૫, બૈહકી ૬-૨૦૫

યેહ દોનોં અફરા કે બેટે (મુઆઝ ઔર મુઅવ્વઝ) થે. (ઝાહિરમેં તો ઈન દોનોંકે સાથ હઝરત મુઆઝ બિન અમ્ર બિન જમૂહ ભી અબૂ જહલ કે કત્લમેં શરીક હુએ હૈં.)

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બનૂ સલમાકે હઝરત મુઆઝ બિન અમ્ર બિન જમૂહ ને ફરમાયા કે અબૂ જહલ (બદરકી લડાઈકે દિન) પેડોંકે ઝુંડ જૈસી ફૌજમેં થા. (ઉસકે ચારોં તરફ કાફિર હી કાફિર થે. વોહ બિલકુલ મેહફૂઝ થા.) મૈંને લોગોંસે સુના કે વોહ કેહ રહે થે અબૂલ હકમ (યાની અબૂ જહલ) તક કોઈ આદમી નહીં પહોંચ સકતા હૈ.

જબ મૈંને યેહ બાત સુની તો ઉસ તક પહોંચ કર ઉસે કત્લ કરનેકો મૈંને અપના મકસદ બના લિયા ઔર મૈં અબૂ જહલકે ઈરાદે સે ચલ પડા. જબ વોહ મેરે નિશાને પર આ ગયા તો મૈંને ઉસ પર હમલા કિયા ઔર ઉસે ઐસી તલવાર મારી કે ઉસકા પાંવ આધી પિંડલીસે ઉડ ગયા. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ પાંવ ઐસે ઉડ કર ગયા જૈસે કૂટતે હુએ પત્થરકે નીચેસે ગુઠલી ઉડ કે જાતી હૈ.

અબૂ જહલકે બેટે ઈકરમાને મેરે કંધે પર તલવાર માર કર ઉસે કાટ દિયા, લેકિન બાઝૂ ખાલમેં લટકા હુવા રેહ ગયા. લડાઈકે ઝોરસે મુઝે હાથકી યેહ તકલીફ મેહસૂસ ન હુઈ ઔર સારા દિન મૈં હાથ પીછે લટકાએ હુએ લડતા રહા, લેકિન જબ ઉસકે લટકતે રેહનેસે તકલીફ હોને લગી, તો મૈંને ઉસકો પાંવકે નીચે દબા કર ઝોરસે ખીંચા, જિસસે વોહ ખાલ ટૂટ ગઈ, જિસસે વોહ અટક રહા થા ઔર મૈંને ઉસકો ફેંક દિયા.[૧]

હઝરત અબૂ દુજાના સિમાક બિન ખરશા અન્સારી (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉહદ કી લડાઈકે દિન એક તલવાર લે કર ફરમાયા કે યેહ તલવાર કૌન લેગા ? કુછ લોગ તલવાર લે કર ઉસે દેખને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા,(દેખનેકે લિયે નહીં દેના ચાહતા હૂં, બલકે) તલવાર લે કર કૌન ઉસકા હક અદા કરેગા ? યેહ સુન કર લોગ પીછે હટ ગએ.

હઝરત અબૂ દુજાના સિમાક (રદિ.) ને કહા કે મૈં ઈસે લે કર ઈસકા હક અદા કરૂંગા, ચુનાંચે (ઉન્હોંને વોહ તલવાર લી) ઔર ઉસસે મુશ્રિકોંકા સર ફાડને લગે.[૨]

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે દિન હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંકે સામને એક તલવાર પેશ કી ઔર ફરમાયા,ઈસ

---

૧ બિદાયા ૩-૨૮૭
૨ બિદાયા ૪, ઈબ્ને સઅદ ૩-૧૦

તલવારકા હક કૌન અદા કરેગા ? હઝરત અબૂ દુજાના સિમાક ખરશા (રદિ.) ને ખડે હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસે લેકર ઈસકા હક અદા કરૂંગા.ઈસકા હક ક્યા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો વોહ તલવાર દે દી. વોહ (તલવાર લેકર) નિકલે તો મૈં ભી ઉનકે પીછે હો લિયા. ચુનાંચે વોહ જિસ ચીઝકે પાસસે ગુઝરતે, ઉસે ફાડ દેતે ઔર ઉસે હલાક કર દેતે, યહાં તક કે વોહ પહાડકે દામન મેં કુછ (કાફિર) ઔરતોંકે પાસ પહોંચે, ઉન ઔરતોંકે સાથ હિન્દા ભી થીં જો અપને મર્દોંકો લડાઈ પર ઉભારને કે લિયે યેહ શઅર પઢ રહી થી..

نَحْنُ بَنَاتُ طَارِق   نَمْشِیُ عَلَی النَّمَارِق

"હમ તારિક કી બેટિયાં હૈં. હમ ગદ્દોં પર ચલતી હૈં."

وَالْمِسْکُ فِی الْمَفَارِق   اِنْ تُقْبِلُوْا نُعَانِق

"ઔર હમારે સરોંકી માંગોંમેં મુશ્કકી ખુશ્બૂ લગી હુઇ હૈ. અગર તુમ (લડાઈકે મૈદાનમેં આગે બઢોગે) તો હમ તુમ્હેં ગલે લગાએંગીં."

اَوْتُدْبِرُوْا نُفَارِق   فِرَاقَ غَیْرِ وَامِق

"ઔર અગર તુમ (લડાઈકે મૈદાનસે) પીઠ ફેરોગે, તો ફિર હમ તુમ્હેં ઐસે છોડ જાએંગીં જૈસે મુહબ્બત ન કરને વાલા છોડ જાતા હૈ કે ફિર વાપસ નહીં આતા."

હઝરત અબૂ દુજાના ફરમાતે હૈં કે મૈંને હિન્દા પર હમલા કરના ચાહા, તો ઉસને (અપની મદદકે લિયે) મૈદાનકી તરફ ઝોરસે આવાઝ લગાઈ તો કિસીને ઉસકા જવાબ ન દિયા, તો મૈં ઉસે છોડ કર પીછે હટ ગયા.

હઝરત ઝુબૈર કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂ દુજાનાસે કહા, મૈં તુમ્હારે સારે કામ દેખતા રહા હૂં ઔર મુઝે આપકે સારે કામ પસંદ આએ હૈં, લેકિન મુઝે યેહ પસંદ નહીં આયા કે આપને ઉસ ઔરતકો કત્લ નહીં કિયા.

હઝરત અબૂ દુજાના ને કહા, ઉસ ઔરત ને (અપની મદદ કે લિયે) આવાઝ લગાઈ થી, લેકિન કોઈ ઉસકી મદદકે લિયે નહીં આયા, તો મુઝે યેહ અચ્છા ન લગા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તલવારસે ઐસી ઔરતકો કત્લ કરૂં જિસકા કોઈ મદદ કરને વાલા ન હો.[૧]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉહદકી લડાઈકે લિયે એક તલવાર પેશ કી ઔર ફરમાયા કે ઈસ તલવારકો લે કર કૌન ઈસકા હક અદા કરેગા ? મૈંને ખડે હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં .

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે મુંહ મોડ લિયા ઔર ફિર ફરમાયા, ઈસ તલવારકો લે કર કૌન ઈસકા હક અદા કરેગા ? મૈંને ફિર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં .

૧ હૈસમી ૬-૧૦૯

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર મુઝસે મુંહ મોડ લિયા ઔર ફિર ફરમાયા, ઈસ તલવાર કો લે કર કૌન ઈસકા હક અદા કરેગા ?

ઈસ પર હઝરત અબૂ દુજાના સિમાક બિન ખરશા (રદિ.) ને ખડે હો કર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસે લે કર ઈસકા હક અદા કરૂંગા, લેકિન ઈસકા હક ક્યા હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસકા હક યેહ હૈ કે તુમ ઈસસે કિસી મુસલમાનકો કત્લ ન કરો ઔર તુમ ઈસે લે કર કિસી કાફિરસે (પીઠ ફેર કર) ન ભાગો. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ તલવાર ઉનકો દે દી ઔર હઝરત અબૂ દુજાના જબ લડાઈકા ઈરાદા કર લેતે, તો લાલ પટ્ટી નિશાનીકે તૌર પર બાંધ લેતે.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને યેહ કહા કે મૈં આજ અબૂ દુજાના કો દેખૂંગા કે વોહ ક્યા કરતે હૈં.

ચુનાંચે (મૈંને દેખા કે) જો ચીઝ ભી ઉનકે સામને આતી, વોહ ઉસે ફાડ દેતે ઔર રૂસ્વા કર દેતે.આગે મઝમૂન પિછલી હદીસ જૈસા હૈ.[૧]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે તલવાર માંગી ઔર આપને મુજે ન દી ઔર હઝરત અબૂ દુજાના કો દે દી, તો મુઝે ઈસ પર બડા ગુસ્સા આયા ઔર મૈંને અપને દિલમેં કહા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ફૂફી હઝરત સફિયા (રદિ.) કા બેટા હૂં ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કબીલા) કુરૈશમેં સે હૂં ઔર મૈંને અબૂ દુજાના સે પેહલે ખડે હો કર વોહ તલવાર માંગી થી,

ફિર આપને અબૂ દુજાના કો વોહ તલવાર દે દી ઔર મુઝે ઐસે હી છોડ દિયા હૈ, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ભી ઝરૂર દેખૂંગા કે અબૂ દુજાના તલવાર લે કર ક્યા કરતે હૈં ? ચુનાંચે મૈં ઉનકે પીછે હો લિયા. ઉન્હોંને અપની લાલ પટ્ટી નિકાલકર અપને સર પર બાંધ લી.

ઈસ પર અન્સારને કહા કે અબૂ દુજાનાને મૌતકી પટ્ટી નિકાલી હૈ ઔર હઝરત અબૂ દુજાના જબ ભી લાલ પટ્ટી બાંધા કરતે, તો અન્સાર યૂં હી કહા કરતે થે. ચુનાંચે વોહ યેહ શઅર પઢતે હુએ મૈદાનમેં નિકલે..

اَنَا الَّذِیْ عَاهَدَنِیْ خَلِيْلِیْ وَنَحْنُ بِالسَّفْحِ لَدَى النَّخِيْلِ

“જબ હમ પહાડકે દામનમેં ખજૂરકે પેડોંકે પાસ થે, તો મુઝ હી સે મેરે ખલીલને યેહ અહદ લિયા થા.”

اَن لَّا اَقُوْمَ الدَّهْرَ فِی الْكَيُّوْلِ اَضْرِبُ بِسَيْفِ اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ

“કે મૈં ઝિંદગીમેં કભી ભી લડાઈકે મૈદાનમેં આખિરી સફમેં ખડા નહીં હોઉંગા ઔર અબ મૈં અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તલવારસે (કાફિરોંકો) ખૂબ મારૂંગા.”

૧ હાકિમ ૩-૨૩૦

જો કાફિર ઉનકો મિલતા, વોહ તલવારસે ઉસે કત્લ કર દેતે. મુશ્રિકોંમેં એક આદમી થા જિસકા કામ હી યેહ થા કે વોહ (ખોજ કરકે) હમારે હર ઝખ્મીકો માર દેતા થા. હઝરત અબૂ દુજાના ઔર યેહ મુશ્રિક એક દૂસરેકે કરીબ આને લગે. મૈંને અલ્લાહસે દુઆ કી કે અય અલ્લાહ ! દોનોંકી આપસમેં મુઠભેડ કરા દે. ચુનાંચે દોનોંકા આમના સામના હો ગયા ઔર દોનોં ને એક દૂસરે પર તલવારકે વાર કિયે.

ઉસ મુશ્રિક ને હઝરત અબૂ દુજાના પર તલવારકા વાર કિયા, જિસે ઉન્હોંને અપની ઢાલ પર રોકા ઔર અપના બચાવ કર લિયા ઔર ઉસકી તલવાર ઢાલમેં પડ ગઇ ઔર નિકલ ન સકી. ફિર હઝરત અબૂ દુજાનાને તલવારકા વાર કરકે ઉસે કત્લ કર દિયા. ફિર મૈંને દેખા કે હઝરત અબૂ દુજાનાને હિન્દા બિન્તે ઉત્બાકે સર પર તલવાર ઉઠા રખી હૈ, લેકિન ફિર તલવાર ઉસસે હટા લી (ઔર ઉસે કત્લ ન કિયા.)

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (મૈંને હઝરત અબૂ દુજાના કી બહાદુરી કે યેહ કારનામે દેખે તો) મૈંને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝયાદા જાનતે હૈં (કે કૌન ઇસ તલવારકા ઝયાદા હકદાર થા.)[૧]

મૂસા બિન ઉક્બાકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જબ ઉસ તલવારકો લોગોંકે સામને પેશ કિયા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વોહ તલવાર માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે મુંહ મોડ લિયા, ફિર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને વોહ તલવાર માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ભી મુંહ ફેર લિયા, તો ઉન દોનોંને ઉસે મેહસૂસ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીસરી બાર ઉસી તલવાર કો પેશ કિયા,તો હઝરત અબૂ દુજાનાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વોહ તલવાર માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો વોહ તલવાર દે દી. ઉન્હોંને તલવાર લેકર વાકઇ ઉસકા હક અદા કિયા.

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ભી મુસલમાનોંકે સાથ ઉસ લડાઇમેં ગયા થા. જબ મૈંને દેખા કે મુશ્રિકોંને મુસલમાનોંકો કત્લ કરકે ઉનકે નાક કાન કાટ ડાલે હૈં, તો મૈં ખડા હો ગયા ઔર કુછ દેર બાદ આગે બઢ્હા તો મૈંને એક મુશ્રિકકો હથિયાર લગાએ હુએ દેખા કે વોહ મુસલમાનોંકે પાસસે ગુઝરતે હુએ કેહ રહા હૈ, અય મુસલમાનો ! જૈસે બકરિયાં (ઝબહ હોનેકે લિયે) ઇકઠ્ઠા હો જાતી હૈં, તુમ ભી (કત્લ હોનેકે લિયે) ઇકઠ્ઠે હો જાઓ.

ઇધર એક મુસલમાન હથિયાર લગાએ હુએ ઉસ કાફિરકા ઇન્તિઝાર કર રહા થા. ફિર મૈં વહાંસે ચલા ઔર ઉસ મુસલમાન કે પીછે ખડા હો ગયા ઔર યેહ દેખકર ઉસ કાફિર ઔર ઇસ મુસલમાનકા અંદાઝા લગાને લગા, તો યેહી નઝર આયા કે કાફિરકે હથિયાર ઔર ઉસકી લડાઇકે લિયે તૈયારી ઝયાદા હૈ.

મૈં દોનોંકો દેખતા રહા, યહાં તક કે દોનોંકા આમના સામના હો ગયા ઔર મુસલમાનને ઇસ કાફિરકે કંધે પર ઇસ ઝોરસે તલવાર મારી જો ઉસે ચીરતી હુઇ ઉસકે સુરીન

---

૧ બિદાયા ૪-૧૬

તક ચલી ગઇ ઔર વોહ કાફિર દો ટુકડે હો ગયા. ફિર મુસલમાનને અપને ચેહરે સે (નકાબ) હટાકર કહા, અય કઅબ ! તુમને કયા દેખા ? મૈં અબૂ દુજાના હૂં.[૧]

હઝરત કતાદહ બિન નોઅમાન (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત કતાદહ બિન નોઅમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હદિયેમેં એક કમાન મિલી. આપને વોહ કમાન ઉહદકે દિન મુઝે દે દી.

મૈં ઉસ કમાનકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડે હોકર ખૂબ તીર ચલાતા રહા, યહાં તક કે ઉસકા સર ટૂટ ગયા. મૈં બરાબર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકે સામને ખડા રહા ઔર મૈં અપને ચેહરે પર તીરોંકો લેતા રહા.

જબ ભી કોઇ તીર આપકે ચેહરેકી તરફ મુડ જાતા, તો મૈં અપના સર ઘુમાકર તીર કે સામને લે આતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકો બચા લેતા.(ચૂંકે મેરી કમાન ટૂટ ચુકી થી ઈસલિયે) મૈં તીર તો ચલા નહીં સકતા થા.

ફિર આખિરમેં મુઝે એક તીર ઐસા લગા, જિસસે મેરી આંખકા ડેલા હાથ પર આ ગિરા. મૈં ઉસે હથેલી પર રખે હુએ આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. જબ આપને આંખકા ડેલા મેરી હથેલીમેં દેખા તો આપકી આંખોમેં આંસૂ આ ગએ ઔર આપને યેહ દુઆ દી, અય અલ્લાહ ! કતાદહને અપને ચેહરેકે ઝરીએ આપકે નબીકે ચેહરે કો બચાયા હૈ, ઈસલિયે તૂ ઉસકી ઈસ આંખકો ઝયાદા ખૂબસુરત ઔર ઝયાદા તેઝ બના દે.

ચુનાંચે ઉનકી વોહ આંખ દૂસરી સે ઝયાદા ખૂબસુરત ઔર ઝયાદા તેઝ નઝર વાલી હો ગઈ.[૨]

દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત કતાદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ઉહદકી લડાઈકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડે હો કર અપને ચેહરેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકી હિફાઝત કરતા રહા ઔર હઝરત અબૂ દુજાના સિમાક બિન ખરશા (રદિ.) અપની પીઠસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુબારક પીઠકી હિફાઝત કરતે રહે, યહાં તક કે ઉનકી પીઠ તીરોંસે ભર ગઇ ઔર યેહ ભી ઉહદકી લડાઈકે દિન હુવા થા.[૩]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૭
૨ હૈસમી ૬-૧૧૩
૩ હૈસમી, વહી

હઝરત સલમા બિન અકવઅ કી બહાદુરી

હઝરત સલમા બિન અક્વઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ હુદૈબિયહકે સમઝોતેકે ઝમાનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મદીના આએ. ફિર મૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગુલામ હઝરત રિબાહ (રદિ.) દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઊંટોંકો લેકર બાહિર નિકલે ઔર મૈં હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કા ઘોડા લેકર નિકલા, તાકે ઉસકો ભી ઉન ઊંટોંકે સાથ ચરા લાઉં ઔર પાની પિલા લાઉં.

અભી સુબહ હો ચુકી થી, લેકિન અંધેરા બાકી થા કે અબ્દુર્રહમાન બિન ઉયય્‌ના ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઊંટોંકો (કાફિરોંકે મજમેકે સાથ) લૂટ લિયા ઔર ઊંટોંકે ચરવાહેકો કત્લ કર દિયા ઔર અપને ઘોડે સવાર સાથિયોં સમેત ઉન ઊંટોંકો હાંક કર લે ગયા.

મૈંને કહા, અય રિબાહ ! તુમ ઈસ ઘોડે પર બૈઠ જાઓ ઔર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ કો યેહ ઘોડા જા કર દે દો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દો કે ઉનકે ઊંટોંકો લૂટ કર લે ગએ હૈં.

મૈં ને એક પહાડી પર ચળ્હ કર મદીનેકી તરફ મુંહ કિયા ઔર તીન બાર ઝોરસે યેહ આવાઝ લગાઈ, યા સબાહાહ (અય લોગો ! દુશ્મનને લૂટ લિયા હૈ, મદદકે લિયે આઓ) ફિર મૈં અપની તલવાર ઔર તીર લેકર ઉન કાફિરોંકા પીછા કરને લગા ઔર તીર ચલા કર ઉનકે સવારીકે જાનવરોંકો મારને લગા ઔર મુઝે ઉન પર તીર ચલાનેકા મૌકા ઉસ વક્ત મિલતા જબ ઘને પેડ આ જાતે. જબ કોઈ સવાર મેરી તરફ વાપસ હોતા તો મૈં કિસી પેડકી આડમેં બૈઠ જાતા ઔર તીર ચલાતા.

ચુનાંચે જો સવાર ભી મેરી તરફ વાપસ આયા, મૈંને ઉસકે જાનવરકો ઝરૂર ઝખ્મી કિયા. મૈં ઉનકો તીર મારતા જાતા થા ઔર યેહ શઅર પળ્હતા જાતા થા..

اَنَا ابْنُ الْاَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

"મૈં અકવઅકા બેટા (સલમા)હૂં. આજ કમીનોં (કી હલાકત) કા દિન હૈ."

ફિર મૈં ઉનમેંસે કિસી એક કે કરીબ હો જાતા ઔર વોહ સવારી પર હોતા, તો મૈં ઉસે તીર મારતા. વોહ તીર ઉસ આદમીકો લગ જાતા ઔર મૈં ઉસકે કંધેકો તીરસે છેદ દેતા ઔર મૈં ઉસસે કેહતા,

خُذْ وَاَنَا ابْنُ الْاَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

"ઈસ તીર કો લે. મૈં અક્વઅકા બેટા હૂં. આજકા દિન કમીનોં ઔર કંજૂસોં (કી હલાકત) કા દિન હૈ."

ફિર જબ પેડોંકી ઓટ મેં હોતા, તો મૈં તીરોંસે ઉનકો ભૂન ડાલતા. જબ કહીં તંગ ઘાટિયાં આતીં, તો મૈં પહાડ પર ચળ્હ કર ઉન પર પત્થર બરસાતા. મેરા ઉનકે સાથ યેહી

રવૈયા રહા. મૈં ઉનકા પીછા કરતા રહા ઔર બહાદુરીકે શઅર પળ્હતા રહા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે તમામ ઊંટ મૈંને ઉનસે છુડા લિયે ઔર વોહ ઊંટ મેરે પીછે રેહ ગએ, ફિર મૈં ઉન પર તીર ચલાતા રહા, યહાં તક કે વોહ તીસ સે ઝયાદા બરછે ઔર તીસ સે ઝયાદા ચાદરેં છોડ ગએ.

ઈસ તરહ વોહ અપના બોજ હલકા કરના ચાહતે થે, મુઝે ઉનમેં સે જો ચીઝ મિલતી, તો મૈં નિશાની કે તૌર પર ઉસ પર કોઈ ન કોઈ પત્થર રખ લેતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રાસ્તે પર ઉનકો જમા’ કરતા જાતા, યહાં તક કે જબ ધૂપ ફૈલ ગઈ યા ચાશતકા વક્ત હો ગયા તો કાફિર ઉસ વક્ત તંગ ઘાટીમેં થે કે ઉયય્ના બિન બદર ફઝારી ઉન કાફિરોંકી મદદકે લિયે આદમી લે કર આયા. ફિર મૈં એક પહાડ પર ચળ્હ ગયા ઔર ઉનસે ઉંચા હો ગયા તો ઉયય્ના ને કહા, યેહ આદમી કૌન દિખાઈ દે રહા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હમેં સારી તકલીફ ઈસ (નૌ ઉમર બચ્ચે) કે હાથોં ઉઠાની પડી હૈ. ઉસને સુબહસે અબ તક હમારા પીછા નહીં છોડા હૈ ઔર ઉસને હમારી હર ચીઝ લે લી હૈ ઔર સારી ચીઝેં અપને પીછે રખ આયા હૈ.

ઉયય્નાને કહા કે અગર ઉસકા ખયાલ યેહ ન હોતા કે ઉસકે પીછે કુમક (આ રહી) હૈ તો તુમ્હારા પીછા છોડ જાતા તો તુમમેં સે કુછ આદમી ખડે હો કર ઉસકે પાસ ચલે જાએં. ચુનાંચે ચાર આદમી ખડે હુએ ઔર પહાડ પર ચળ્હને લગે.

જબ વોહ ઈતને કરીબ આ ગએ કે મેરી આવાઝ ઉન તક પહોંચ સકતી થી, તો મૈંને ઉનસે કહા, ક્યા તુમ મુઝે જાનતે હો ?

ઉન્હોંને કહા, તુમ કૌન હો ?

મૈં ને કહા, મૈં ઈબ્ને અક્વઅ હૂં ઔર ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈઝઝત ફરમાઈ, તુમમેં સે કોઈ ભી મુઝે ભાગ કર નહીં પકડ સકતા ઔર મૈં ભાગૂં તો તુમમેં સે કોઈ બચ નહીં સકતા હૈ.

ઉનમેં સે એક આદમી ને કહા કે મેરા યેહી ગુમાન હૈ. મૈં અપની જગહ ઐસે હી બૈઠા રહા, યહાં તક કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સવાર પેડોંકે બીચમેં સે ચલે આ રહે હૈં ઔર ઉનમેં સબસે આગે હઝરત અખ્રમ અસદી (રદિ.) થે, ઉનકે પીછે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘોડે સવાર હઝરત અબૂ કતાદહ (રદિ.) ઔર ઉનકે પીછે હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ કિન્દી (રદિ.) થે.

વોહ (ચારોં) મુશ્રિક પીઠ ફેર કર ભાગ ગએ ઔર મૈંને પહાડસે નીચે ઉતર કર હઝરત અખ્રમ કે ઘોડેકી લગામ પકડ લી ઔર મૈંને ઉનસે કહા, ઈન લોગોં સે બચકર રહો. મુઝે ખતરા હૈ કે યેહ તુમ્હારે ટુકડે કર દેંગે, ઈસલિયે ઝરા ઈન્તિઝાર કર લો, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા આ જાએં.

હઝરત અખ્રમ ને કહા, અય સલમા ! અગર તુમ અલ્લાહ ઔર આખિરતકે દિન પર યકીન રખતે હો ઔર તુમ્હેં યકીન હૈ કે જન્નત હક હૈ ઔર દોઝખકી આગ હક હૈ, તો મેરે ઔર શહાદતકે દર્મિયાન રૂકાવટ ન બનો.

મૈંને ઉનકે ઘોડેકી લગામ છોડ દી ઔર વોહ અબ્દુર્રહમાન બિન ઉયય્ના પર હમલાવર હુએ. અબ્દુર્રહમાન ને મુડ કર હમલા કિયા. દોનોંને એક દૂસરેકો નેઝે મારે, હઝરત અખ્રમને અબ્દુર્રહમાન કે ઘોડેકી ટાંગ કાટ ડાલીં, તો અબ્દુર્રહમાન ને (ઘોડેસે ગિરતે હુએ) હઝરત અખ્રમકો નેઝા માર કર શહીદ કર દિયા ઔર હઝરત અખ્રમકે ઘોડે પર જા બૈઠા.

ઈતનેમેં હઝરત અબૂ કતાદહ અબ્દુર્રહમાનકે પાસ પહોંચ ગએ. દોનોંને એક દૂસરેકે સાથ નેઝેકે દો-દો હાથ કિયે.

અબ્દુર્રહમાનને હઝરત અબૂ કતાદહકે ઘોડેકે પાંવ કાટ ડાલે. હઝરત અબૂ કતાદહને અબ્દુર્રહમાનકો કત્લ કર દિયા ઔર હઝરત અખ્રમકા ઘોડા ઉસસે લે કર ખૂદ ઉસ પર બૈઠ ગએ.

ફિર મૈં ઈન મુશ્રિકોંકે પીછે દૌડને લગા (ઔર દૌડતે દૌડતે ઈતના આગે નિકલ ગયા) કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથિયોં (રદિ.) કે ચલનેસે ઉડને વાલી ધૂલ મુઝે નઝર નહીં આ રહી થી ઔર વોહ લોગ સૂરજ ડૂબનેસે પેહલે એક ઘાટીમેં દાખિલ હુએ જિસમેં પાની થા. ઉસ પાનીકો ઝૂ કરદ કહા જાતા થા.

ઉન મુશ્રિકોંને ઉસ પાનીમેં સે પીના ચાહા કે ઈતનેમેં ઉન્હોંને મુઝે અપને પીછે દૌડતે હુએ દેખ લિયા ઔર ઈસ લિયે વોહ ઉસ પાનીકો છોડ કર ઝીબૈર કી ઘાટી પર ચઢ ગએ ઔર સૂરજ ડૂબ ગયા.

મૈં એક આદમીકે કરીબ પહોંચ ગયા ઔર ઉસકો મૈંને તીર મારા ઔર સાથ હી યેહ બહાદુરી કા શઅર પઢા.

خُذْهَا وَاَنَا ابْنُ الْاَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

"ઉસ આદમીને કહા, હાય, અક્વઅ કી માં કા સુબહ સવેરે અપને બચ્ચેકો ગુમ કરના."

મૈં ને કહા, હાં ઔર અપની જાનકે દુશ્મન ! યેહ વોહી આદમી થા, જિસે સુબહ મૈંને તીર મારા થા ઔર અબ ઉસે હી દૂસરા મારા થા ઔર દોનોં તીર ઉસમેં ઘુસ ગએ થે.

ઈસી બીચ ઉન મુશ્રિકોંને દો ઘોડે પીછે છોડ દિયે. મૈં ઉન દોનોંકો હાંકતા હુવા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં લે આયા. આપ ઉસ વક્ત ઝૂ કરદ પાની પર તશરીફ રખતે થે, જહાંસે મૈંને ઉન મુશ્રિકોંકો ભગાયા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ પાંચસો સહાબા થે, ઔર જો ઊંટ મૈં છોડ ગયા થા, હઝરત બિલાલ ઉનમેં સે એક કો ઝબહ કર કે ઉસકી કલેજી ઔર કોહાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ભૂન રહે થે.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે ઈજાઝત દેં તો મૈં આપકે સહાબામેં સે સો આદમી ચુન કર લે જાઉં ઔર જા કર રાતકે અંધેરે મેં ઈન કાફિરોં પર હમલા કર દૂં. ઈસ તરહ વોહ સબ ખત્મ હો જાએંગે ઔર ઉનકી ખબર દેને વાલા ભી બાકી ન રહેગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય સલમા ! ક્યા તુમ ઐસા કર ગુઝરોગે ? મૈંને કહા, જી હાં. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસને આપકો ઇઝઝત અતા ફરમાઇ હૈ.

ઈસ પર આપ ઈતને ઝોરસે હંસે કે આગકી રોશનીમેં આપકે દાંત મુઝે નઝર આને લગે, ફિર આપને ફરમાયા, ઈસ વક્ત તો ઈન કાફિરોંકી કબીલા બનૂ ગતફાનકે ઈલાકેમેં મેહમાની તૈયાર કી જા રહી હૈ. ચુનાંચે ગતફાનકે આદમીને આ કર બતાયા કે ઉનકા ફલાં ગતફાની આદમી પર ગુઝર હુવા. ઉસને ઉનકે લિયે ઊંટ ઝબહ કિયા, લેકિન જબ વોહ લોગ ઉસકી ખાલ ઉતાર રહે થે, તો ઉન્હોંને ધૂલ ઉડતી દેખી. વોહ ઉસ ઊંટકો ઉસી હાલતમેં છોડ કર વહાં સે ભાગ ગએ.

અગલે દિન સુબહકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમારે સવારોં મેં સબસે બેહતરીન સવાર અબૂ કતાદહ હૈં ઔર હમારે પ્યાદોંમેં સબસે બેહતરીન હઝરત સલમા હૈં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે (માલે ગનીમતમેં સે) સવારકા હિસ્સા ભી દિયા ઔર પૈદલ ચલને વાલેકા ભી, ઔર મદીના વાપસ જાતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે અઝબા ઊંટની પર અપને પીછે બિઠા લિયા.

જબ હમારે ઔર મદીનાકે દર્મિયાન ઈતની દૂરી રેહ ગઇ જો સૂરજ નિકલનેસે લેકર ચાશ્ત તક કે વક્તમેં તય હો સકે, તો અન્સારકે એક તેઝ દૌડને વાલે સાથી, જિનસે કોઇ આગે નહીં નિકલ સકતા થા, ઉન્હોંને દૌડનેકે મુકાબલેકી દઅવત દી ઔર ઉંચી આવાઝસે કહા, હૈ કોઇ દૌડમેં મુકાબલા કરને વાલા ? હૈ કોઇ આદમી જો મદીના તક મેરે સાથ દૌડ લગાએ ? ઔર યેહ એલાન ઉન્હોંને કઇ બાર કિયા. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે બૈઠા હુવા થા. મૈંને ઉસ આદમીસે કહા, ક્યા તુમ કિસી કરીમ આદમીકા એહતિરામ નહીં કરતે હો ? ક્યા તુમ શરીફ આદમી સે ડરતે નહીં હો ?

ઉસ આદમી ને કહા, અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા ન મૈં કિસીકા એહતિરામ કરતા હૂં ઔર ન મૈં કિસીસે ડરતા હૂં.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુરબાન હોં, આપ મુઝે ઈજાઝત દેં, મૈં ઉસ આદમીસે દૌડમેં મુકાબલા કરતા હૂં.

આપને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહતે હો, તો ઠીક હૈ.

મૈંને ઉસ આદમી સે કહા, મૈં તુમ્હારે મુકાબલેકે લિયે આ રહા હૂં.વોહ આદમી કૂદ કર અપની સવારીસે નીચે આ ગયા. મૈંને ભી પાંવ મોડ કર ઊંટનીસે છલાંગ લગા દી. (ઔર હમ દોનોંને દૌડના શુરૂ કર દિયા.)

શુરૂમેં એક દો દૌડોં તક તો મૈંને અપને આપકો રોકે રખા, યાની ઝયાદા તેઝ નહીં દૌડા (જિસસે વોહ મુઝસે આગે નિકલતા જા રહા થા) ફિર મૈં તેઝીસે દૌડા ઔર ઉસ તક જા પહોંચા ઔર ઉસકે દોનોં કંધોં કે દર્મિયાન મૈંને અપને દોનોં હાથ મારે ઔર મૈંને ઉસસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમસે આગે નિકલ ગયા હૂં.

રિવાયત કરને વાલે કો શક હૈ કે યેહી લફ્ઝ ઉસને કહે થે, યા ઈન જૈસે લફ્ઝ કહે થે. ઈસ પર વોહ હંસ પડા ઔર કેહને લગા, અબ મેરા યેહી ખયાલ હૈ. ફિર હમ દોનોં દૌડતે રહે, યહાં તક કે મદીના પહોંચ ગએ.

ઈમામ મુસ્લિમકી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે મૈં ઉસસે પેહલે મદીના પહોંચા. ઈસકે બાદ હમ લોગ તીન દિન હી ઠહેરે થે કે ખૈબરકી લડાઈકે લિયે રવાના હો ગએ.[૧]

હઝરત અબૂ હદરદ યા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી હદરદ કી બહાદુરી

હઝરત ઈબ્ને હદરદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપની કૌમકી ઔરતસે નિકાહ કિયા ઔર ઉસકા મહર દો સો (૨૦૦) દિરહમ મુકર્રર કિયા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મહરમેં ઈમદાદ લેનેકે લિયે હાઝિર હુવા.

આપને ફરમાયા, તુમને કિતના મહર મુકર્રર કિયા હૈ ? મૈંને કહા, દો સો દિરહમ.

આપને (ઈસ મિક્દારકો મેરી હૈસિયતસે ઝયાદા સમઝતે હુએ) ફરમાયા, સુબ્હાનલ્લાહ અગર તુમ ઘાટીકી કિસી ઔરતસે નિકાહ કરતે, તો તુમ્હેં ઈતના ઝયાદા મહર ન દેના પડતા, (તુમને અપની કૌમમેં શાદી કી હૈ, ઈસ લિયે ઈતના ઝયાદા મહર દેના પડ રહા હૈ, જો તુમ્હારી હૈસિયતસે ઝયાદા હૈ) અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારી મદદ કરનેકે લિયે ઈસ વક્ત મેરે પાસ કુછ નહીં હૈ.

મૈં કુછ દિન (ઈન્તિઝારમેં) ઠહેરા રહા, ફિર કબીલા જુસમ બિન મુઆવિયાકા એક આદમી આયા, જિસકા નામ રિફાઆ બિન કૈસ યા કૈસ બિન રિફાઆ થા. વોહ કબીલા જુસમ બિન મુઆવિયાકે બડે ખાનદાનકો લેકર આયા ઔર (મદીનાકે કરીબ) ગાબા નામકી જગહમેં અપની કૌમ ઔર સાથિયોંકો લે કર ઠહેર ગયા. વોહ કબીલા કૈસકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લડનેકે લિયે જમા કરના ચાહતા થા ઔર કબીલા જુસમમેં ઉસકા બડા નામ ઔર ઉંચા મર્તબા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઔર દો મુસલમાનોંકો બુલાયા ઔર ફરમાયા, તુમ લોગ જાઓ ઔર ઉસ આદમીકે બારેમેં પૂરે હાલાત મા'લૂમ કરકે આઓ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં દુબલી ઔર બૂઢી ઊંટની અતા ફરમાઈ. હમારા એક આદમી ઉસ પર સવાર હુવા, તો અલ્લાહકી કસમ ! વોહ કમઝોરીકી વજહસે ઉસે લેકર ખડી ન હો સકી. તો કુછ આદમીયોંને ઉસે પીછેસે સહારા દિયા, તબ વોહ ખડી હુઈ વરના ખૂદસે તો ખડી નહીં હો સકતી થી ઔર આપને ફરમાયા, ઈસી પર બૈઠ કર તુમ વહાં પહોંચ જાઓ.

(ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ ઈર્શાદકી બરકતસે ઉન લોગોંને ઉસ ઊંટની પર સફર પૂરા કિયા, અલ્લાહને ઉસ કમઝોર ઊંટનીકો ઈતની તાકત ફરમા દી.) ચુનાંચે હમ ચલ પડે ઔર હમને અપને હથિયાર, તીર ઔર તલવાર વગૈરહ સાથ લે લિયે ઔર ઠીક સૂરજ ડૂબનેકે વક્ત ઉન લોગોંકી કિયામ ગાહકે કરીબ પહોંચે.

---

૧ બિદાયા ૪-૧૫૨

મૈં એક કોનેમેં છુપ ગયા ઔર મૈંને અપને દોનોં સાથિયોંસે કહા તો વોહ ભી ઉનકી કિયામ ગાહકે દૂસરે કોનેમેં છુપ ગએ ઔર મૈંને ઉનસે કહા, જબ તુમ દોનોં સુનો કે મૈંને ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કેહ કર ઉસ ફૌજ પર હમલા કર દિયા હૈ તો તુમ દોનોં ભી અલ્લાહુ અક્બર કેહ કર હમલા કર દેના.

અલ્લાહકી કસમ ! હમ ઈસી તરહ છુપે હુએ ઈન્તિઝાર કર રહે થે કે કબ ઉન્હેં ગાફિલ પા કર ઉન પર હમલા કર દેં યા કોઇ ઔર મૌકા મિલ જાએ. રાત હો ચુકી થી ઔર ઉસકા અંધેરા બળ્હ ચુકા થા. ઉસ કબીલેકા એક ચરવાહા સુબહસે જાનવર લે કર ગયા હુવા થા ઔર અભી તક વાપસ નહીં આયા થા, તો ઉન્હેં ઉસકે બારેમેં ખતરા પૈદા હુવા. ઉનકા સરદાર રિફાઆ બિન કૈસ ખડા હુવા ઔર તલવાર લેકર અપને ગલેમેં ડાલ લી ઔર કહા અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અપને ચરવાહેકે બારેમેં પક્કી બાત મા'લૂમ કરકે આતા હૂં, ઉસે ઝરૂર કોઇ હાદિસા પેશ આયા હૈ.

ઉસકે કુછ સાથિયોંને કહા, આપ ન જાએં અલ્લાહકી કસમ ! આપકી જગહ હમ જાએંગે. ઉસને કહા, નહીં મેરે સિવા કોઇ નહીં જાએગા.

સાથિયોંને કહા હમ આપકે સાથ જાએંગે.

ઉસને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમમેં સે કોઇ ભી મેરે સાથ નહીં જાએગા ઔર વોહ ચલ પડા યહાં તક કે મેરે પાસસે ગુઝરા.

જબ મૈંને દેખા કે વોહ ઠીક મેરે નિશાને પર આ ગયા હૈ, તો મૈંને ઉસે તીર મારા ઔર જો ઉસકે દિલકો જા કર લગા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઉસકી ઝબાનસે કોઇ બાત ન નિકલી, મૈંને છલાંગ માર કર ઉસકા સર કાટ દિયા ઔર મૈંને ફૌજકે ઈસ કોને પર અલ્લાહુ અક્બર ઝોરસે કેહ કર હમલા કર દિયા ઔર મેરે દોનોં સાથિયોંને ભી ફૌજ પર હમલા કર દિયા.

ઈસ અચાનક હમલેસે વોહ લોગ ઘભરા ગએ ઔર સબ યેહી કેહને લગે, અપને આપકો બચાઓ, અપને આપકો બચાઓ ઔર ઔરતેં ઔર બચ્ચે ઔર હલકા ફૂલકા સામાન જો લે જા સકતે થે વોહ લે કર વોહ લોગ ભાગ ગએ ઔર બહોત સારે ઊંટ ઔર બકરીયાં હમારે હાથ આઈં, જિન્હેં લેકર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર મૈંને ઉસકા સર ભી અપને સાથ લા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા.

આપને મુઝે મહર અદા કરને કે લિયે ઉસ માલે ગનીમતમેં સે તેરહ ઊંટ અતા ફરમાએ. ઈસ તરહ મૈં મહર અદા કર કે અપની બીવીકો અપને ઘર લે આયા.[૧]

૧ બિદાયા ૪-૨૨૩, ઈસાબા ૨-૨૯૫

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ગઝવએ મૂતહકે દિન મેરે હાથમેં નવ તલવારેં ટૂટી થીં ઔર મેરે હાથમેં સિર્ફ એક તલવાર રેહ ગઇ થી, જો યમનકી બની હુઇ ઔર ચૌડી થી.[૧]

હઝરત ઔસ બિન હારિસા બિન લામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુરમુઝસે ઝયાદા (મુસલમાન) અરબોંકા કોઇ દુશ્મન નહીં થા. જબ હમ મુસૈલમા ઔર ઉસકે સાથિયોંકો (ખત્મ કરકે) ફારિગ હુએ, તો હમ બસરાકી તરફ રવાના હુએ, કાઝિમા નામકી જગહ પર હમેં હુરમુઝ મિલા, જો બહોત બડી ફૌજ લેકર આયા હુવા થા.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) મુકાબલેકે લિયે મૈદાનમેં નિકલે ઔર ઉસે અપને મુકાબલેકી દઅવત દી, ચુનાંચે વોહ મુકાબલેકે લિયે મૈદાનમેં આ ગયા.હઝરત ખાલિદને ઉસે કત્લ કર દિયા. યેહ ખુશખબરી હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કો લિખી.

જવાબમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને લિખા કે હુરમુઝકા તમામ સામાન હથિયાર, કપડે, ઘોડા વગૈરહ હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો દે દિયા જાએ. ચુનાંચે હુરમુઝકે એક તાજકી કિમત એક લાખ દિરહમ થી, ક્યૂંકે ફારિસ વાલે જિસે અપના સરદાર બનાતે, ઉસે એક લાખ દિરહમકા તાજ પેહનાતે થે.[૨]

હઝરત અબૂઝ્ ઝન્નાદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આયા, તો વોહ રોને લગે ઔર ફરમાયા કે મૈં ઇતની ઇતની (યાની બહોત ઝયાદા) લડાઇયોંમેં શરીક હુવા હૂં ઔર મેરે જિસ્મમેં બાલિશ્ત ભર ભી જગહ ઐસી ન હોગી જિસમેં તલવાર યા નેઝે યા તીરકા ઝખ્મ ન હો ઔર દેખો, અબ મૈં અપને બિસ્તર પર ઐસે મર રહા હૂં જૈસે ઊંટ મરા કરતા હૈ યાની મુઝે શહાદતકી મૌત નસીબ ન હુઇ. અલ્લાહ કરે, બુઝદિલોંકી આંખોંમેં કભી નીંદ ન આએ.[3]

હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને યમામા કી લડાઇ કે દિન હઝરત બરાઅસે કહા, અય બરાઅ ! ખડે હો જાઓ. યેહ અપને ઘોડે પર સવાર હો ગએ. ફિર અલ્લાહકી હમ્દ ઔર સના બયાન કી, ઇસકે બાદ ફરમાયા, અય મદીના

---

૧ ઇસ્તીઆબ ૧-૪૦૮, હાકિમ ૩-૪૩, ઇબ્ને સઅદ ૪-૨
૨ હાકિમ ૩-૨૯૯
૩ બિદાયા ૭-૧૧૪

વાલો ! આજ તુમ્હારા મદીનેસે કોઇ તઅલ્લુક ન રહે, (યાની મદીના વાપસીકા ખયાલ દિલસે નિકાલ દો ઔર બેજિગરીસે મર જાનેકે ઈરાદેસે આજ લડાઇ કરો) આજ તો એક અલ્લાહકી ઝિયારત કરની હૈ ઔર જન્નતમેં જાના હૈ.

ફિર ઉન્હોંને દુશ્મન પર ઝોરસે હમલા કિયા ઔર ઉનકે સાથ ઈસ્લામી ફૌજને ભી હમલા કિયા. ફિર યમામા વાલે હાર ગએ. હઝરત બરાઅકો (મુસૈલમાકી ફૌજકા અમીર) મુહક્કમ અલ-યમામા મિલા. હઝરત બરાઅને ઉસ પર તલવારકા હમલા કર કે ઉસે ઝમીન પર ગિરા દિયા, ઔર ઉસકી તલવાર લેકર ઉસે ચલાના શુરૂ કિયા, યહાં તક કે વોહ તલવાર ટૂટ ગઈ.[૧]

હઝરત બરાઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ દિન મુસૈલમાસે લડાઇ હુઇ, ઉસ દિન મુઝે એક આદમી મિલા, જિસે યમામાકા ગધા કહા જાતા થા, વોહ બહોત મોટા થા ઔર ઉસકે હાથમેં સુફેદ તલવાર થી. મૈંને ઉસકી ટાંગોં પર તલવારસે વાર કિયા ઔર ઐસા મા'લૂમ હુવા કે ગલતીસે લગ ગઈ. ઉસકે પાંવ ઉખડ ગએ ઔર વોહ ગુદ્દીકે બલ ગિર ગયા. મૈંને ઉસકી તલવાર લે લી ઔર અપની તલવાર મ્યાનમેં રખ લી ઔર મૈંને ઉસ તલવારસે એક હી વાર કિયા, જિસસે વોહ તલવાર ટૂટ ગઈ.[૨]

હઝરત બરાઅ (રદિ.) બયાન કરતે હૈં કે યમામા કી લડાઈકે દિન મુસલમાન ધીરે ધીરે મુશ્રિકોંકી તરફ બઢ્હતે રહે, યહાં તક કે ઉનકો એક બાગમેં પનાહ લેને પર મજબૂર કર દિયા ઔર ઉસી બાગમેં અલ્લાહકા દુશ્મન મુસૈલમા ભી થા, યેહ દેખ કર હઝરત બરાઅ ને કહા, અય મુસલમાનો ! મુઝે ઉઠા કર ઉન દુશ્મનોં પર ફેંક દો, ચુનાંચે ઉનકો ઉઠાયા ગયા. જબ વોહ દીવાર પર ચઢ્હ ગએ તો ઉન્હોંને અપને આપકો અંદર ગિરા દિયા ઔર બાગમેં ઉનસે લડને લગે, યહાં તક કે હઝરત બરાઅને મુસલમાનોંકે લિયે ઉસ બાગકા દરવાઝા ખોલ દિયા ઔર મુસલમાન ઉસ બાગ મેં દાખિલ હો ગએ ઔર અલ્લાહને મુસૈલમાકો ભી કત્લ કરા દિયા.[૩]

હઝરત મુહમ્મદ ઈબ્ને સીરીન બયાન કરતે હૈં કે જબ મુસલમાન ઉસ બાગ તક પહોંચે તો દેખા કે ઉસકા દરવાઝા અંદરસે બંદ કિયા જા ચુકા હૈ ઔર અંદર મુશ્રિકોંકી ફૌજ થી. તો હઝરત બરાઅ (રદિ.) એક ઢાલ પર બૈઠ ગએ ઔર ફરમાયા, તુમ લોગ અપને નેઝોંસે ઉપર ઉઠા કર મુઝે ઈન મુશ્રિકોં પર ફેંક દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત બરાઅકો અપને નેઝોં પર ઉઠા કર બાગકે પીછેકી તરફસે બાગમેં ફેંક દિયા. (બાગકા દરવાઝા ખુલ જાનેકે બાદ) મુસલમાનોંને દેખા કે હઝરત બરાઅ મુશ્રિકોંમેં સે દસ આદમી કત્લ કર ચુકે હૈં.[૪]

હઝરત મુહમ્મદ ઈબ્ને સીરીન બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ખત લિખા કે હઝરત બરાઅ બિન માલિક (રદિ.) કો મુસલમાનોંકી કિસી ફૌજકા હરગિઝ

---

૧ શિરાઝ કી તારીખ
૨ ઈસાબા ૧-૧૪૩
૩ ઈસ્તીઆબ ૧-૧૩૮
૪ બૈહકી ૯-૪૪

ન અમીર બનાના, ક્યૂંકે યેહ હલાકત હી હલાકત હૈં, અપની જાનકી બિલકુલ પરવાહ નહીં કરતે હૈં. અમીર બનકર યેહ મુસલમાનોંકો ભી ઉન જગહોંમેં લે જાએંગેં જહાં હલાકતકા ખતરા ઝયાદા હોગા.[૧]

હઝરત અબૂ મેહજન સકફી (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત ઈબ્ને સીરીન બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અબૂ મેહજન સકફીકો શરાબ પીનેકી વજહસે કોડે લગા કરતે થે. જબ બહોત ઝયાદા પીને લગે તો મુસલમાનોંને ઉન્હેં બાંધ કર કૈદ કર દિયા.

જબ કાદસિયાકી લડાઈકે દિન યેહ મુસલમાનોંકો દુશ્મનસે લડતે હુએ દેખ રહે થે, તો ઉન્હેં યેહ મેહસૂસ હુવા કે મુશ્રિકોંને મુસલમાનોંકો ભારી નુકસાન પહોંચાયા હૈ, (તો ઉન્હોંને મુસલમાનોંકે અમીર) હઝરત સઅદ (રદિ.) કી ઉમ્મે વલદ યા ઉનકી બીવીકે પાસ પૈગામ ભેજા કે અબૂ મેહજન યેહ કેહ રહા હૈ કે ઉસે જેલખાનેમેં સે રિહા કર દો ઔર ઉસે યેહ ઘોડા ઔર યેહ હથિયાર દે દો, વોહ જા કર દુશ્મનસે લડાઇ કરેગા ઔર ફિર વોહ તમામ મુસલમાનોંસે પેહલે તુમ્હારે પાસ વાપસ આ જાએગા, તુમ ઉસે ફિર જેલખાનેમેં બાંધ દેના. હાં, અગર અબૂ મેહજન વહાં શહીદ હો ગયા તો ફિર ઔર બાત હૈ ઔર યેહ શઅર પઢને લગે..

كَفى حُزْنًا اَنْ تَلْتَقِى الْخَيْلُ بِالْقَنَا   وَاُتْرَكَ مَشْدُوْدًا عَلَىَّ وَثَاقِيَا

“રંજો ગમ ઈતના બાકી હૈ કે સવાર તો નેઝે લે કર લડ રહે હૈં ઔર મુઝે બેડીયોંસે બાંધ કર જેલખાનેમેં છોડ દિયા ગયા હૈ.”

اِذَا قُمْتُ عَنَّا نِیَ الْحَدِيْدُ و غُلِّقَتْ   مَصَارِعُ دُوْنِىْ قَدْ تُصِمُّ الْمُنَادِيَا

“જબ મૈં ખડા હોતા હૂં તો લોહેકી બેડીયાં મેરે કદમ રોક લેતી હૈં ઔર મેરે શહીદ હોનેકે તમામ દરવાઝે બંદ કર દિયે હૈં ઔર મેરી તરફસે પુકારને વાલેકો બેહરા કર દિયા હૈ.” ઉસ લૌંડીને હઝરત સઅદકી બીવીકો સારી બાત બતાઈ. ચુનાંચે હઝરત સઅદકી બીવીને ઉનકી બેડીયાં ખોલ દીં ઔર ઘરમેં એક ઘોડા થા, વોહ ઉનકો દે દિયા ઔર હથિયાર ભી દે દિયે તો ઘોડેકો એડ લગાતે હુએ નિકલે ઔર મુસલમાનોંસે જા મિલે. વોહ જિસ આદમી પર ભી હમલા કરતે, ઉસે કત્લ કર દેતે ઔર ઉસકી કમર તોડ દેતે.

જબ હઝરત સઅદને ઉનકો દેખા તો ઉનકો બડી હૈરાની હુઇ ઔર વોહ પૂછને લગે, યેહ સવાર કૌન હૈ ? બસ થોડી હી દેરમેં અલ્લાહને મુશ્રિકોંકો હરા દિયા ઔર હઝરત અબૂ મેહજનને વાપસ આ કર હથિયાર વાપસ કર દિયે ઔર અપને પૈરોંમેં બેડીયાં ડાલ લીં.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૧૪૪

જબ હઝરત સઅદ અપની કિયામગાહ પર વાપસ આએ તો ઉનકી બીવી યા ઉનકી ઉમ્મે વલદને કહા, આપકી લડાઇ કૈસી રહી ?

હઝરત સઅદ (રદિ.) લડાઈકી તફસીલ બતાને લગે ઔર કેહને લગે, હમેં ઐસે ઐસે હાર હોને લગી થી કે અલ્લાહને એક ઉજલે કાલે ઘોડે પર એક આદમીકો ભેજ દિયા. અગર મૈં અબૂ મેહજનકો બેડીયોંમેં બંધા હુવા છોડકર ન આયા હોતા તો મૈં યકીન કર લેતા કે યેહ અબૂ મેહજનકા કારનામા હૈ, તો ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ અબૂ મેહજન હી થે ઔર ફિર ઉનકા સારા વાકિઆ સુનાયા.

હઝરત સઅદને અબૂ મેહજનકો બુલાકર ઉનકી બેડીયાં ખોલ દીં ઔર ઉનસે ફરમાયા કે (તુમને આજ મુસલમાનોંકી હારકો ફતહમેં બદલ દિયા હૈ, ઈસ લિયે અબ) આગે તુમ્હેં શરાબ પીનેકી વજહસે કભી કોડે નહીં મારેંગે.

ઈસ પર હઝરત અબૂ મેહજનને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ભી અબ આગે કભી શરાબ ન પિયૂંગા. ચૂંકે આપ મુઝે કોડે માર લેતે થે, ઈસ લિયે મૈં શરાબ છોડના પસંદ નહીં કરતા થા. ચુનાંચે ઉસકે બાદ હઝરત અબૂ મેહજનને કભી શરાબ ન પી.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સઅદકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ મેહજન વહાંસે ગએ ઔર મુસલમાનોંકે પાસ પહોંચ ગએ. વોહ જિસ તરફ ભી હમલા કરતે અલ્લાહ ઉસ તરફ વાલોંકો હરા દેતે. લોગ ઉનકે ઝોરદાર હમલોંકો દેખ કર કેહને લગે કે યેહ તો કોઇ ફરિશ્તા હૈ ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) ભી યેહ સારા મંઝર દેખ રહે થે, વોહ કેહને લગે કે ઈસ ઘોડે કી છલાંગ તો (મેરે ઘોડે) બલકા જૈસી હૈ ઔર ઈસ આદમીકે હમલા કરનેકા અંદાઝ તો અબૂ મેહજન જૈસા હૈ, લેકિન અબૂ મેહજન તો બેડીયોંમેં કૈદ પડા હુવા હૈ.

જબ દુશ્મનકો હાર હો ગઇ તો હઝરત અબૂ મેહજનને વાપસ આ કર બેડીયોંમેં પાંવ ડાલ કર બાંધ લિયે, ફિર હઝરત બિન્તે ખસફાને હઝરત સઅદકો હઝરત અબૂ મેહજનકી સારી બાત બતાઈ.

ઈસ પર હઝરત સઅદને ફરમાયા કે જિસ આદમીકી વજહસે અલ્લાહને મુસલમાનોંકો ઈઝ્ઝત અતા ફરમાઇ, મૈં આગે ઉસે કભી શરઇ હદ નહીં લગાઉંગા ઔર યેહ કેહ કર ઉન્હેં છોડ દિયા.

ઈસ પર હઝરત અબૂ મેહજન (રદિ.) ને ફરમાયા કે ચૂંકે મુઝ પર હદ કાયમ કી જાતી થી ઔર મુઝે ગુનાહસે પાક કર દિયા જાતા થા, ઈસ વજહસે મૈં શરાબ પી લેતા થા, અબ જબ કે મુઝે સઝા ન દેનેકા ફૈસલા હો ગયા હૈ, તો અલ્લાહકી કસમ! મૈં કભી શરાબ નહીં પિયૂંગા.[૨]

ઔર ઈસ વાકિઆકો હઝરત સૈફ ને ફુતૂહમેં ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર કાફી લંબા કરકે બયાન કિયા હૈ ઔર શઅર ભી ઝિક્ર કિયે હૈં ઔર યેહ ભી બયાન કિયા હૈ કે હઝરત અબૂ મેહજનને ખૂબ ઝોરદાર લડાઇ લડી, વોહ ઝોરસે અલ્લાહુ અક્બર કેહ કર હમલા કરતે, તો ઉનકે સામને કોઇ ન ઠહેર સકતા થા ઔર વોહ અપને ઝોરદાર હમલોંસે દુશ્મનકે આદમીયોંકો

૧ ઈસ્તીઆબ ૪-૧૮૪, ઈસાબા ૪-૧૭૪
૨ ઈસ્તીઆબ ૪-૧૮૭

ખૂબ મારતે ચલે જા રહે થે. મુસલમાન ઉન્હેં દેખ કર બહોત હૈરાન હો રહે થે, લેકિન કોઇ ભી ઉન્હેં પેહચાન ન સકા.[૧]

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને યમામાકી લડાઈકે દિન હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો એક ચટ્ટાન પર દેખા, જિસ પર ખડે હો કર વોહ ઝોર ઝોરસે મુસલમાનોંકો આવાઝ દે રહે થે, અય મુસલમાનો ! ક્યા તુમ જન્નતસે ભાગ રહે હો ? મૈં અમ્માર બિન યાસિર હૂં, મેરી તરફ આઓ ઔર મૈં ઉનકે કાનકો દેખ રહા થા કે વોહ કટા હુવા થા ઔર હિલ રહા થા ઔર વોહ પૂરે ઝોરસે લડાઇ લડ રહે થે. (ઉન્હેં કાનકી તકલીફકા એહસાસ ભી નહીં થા.)[૨]

હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન સુલમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ હઝરત અલી (રદિ.) કે સાથ સિફ્ફીનકી લડાઈમેં શરીક હુએ ઔર હમને હઝરત અલી (રદિ.) કી હિફાઝતકે લિયે દો આદમી મુકર્રર કિયે થે. જબ સાથિયોંમેં સુસ્તી ઔર ગફલત આ જાતી તો હઝરત અલી મુખાલિફોં પર હમલા કર દેતે ઔર તલવારકો ખૂનમેં અચ્છી તરહ રંગ કર હી વાપસ આતે ઔર ફરમાતે , અય મુસલમાનો ! મુઝે મા'ઝૂર સમઝો, ક્યૂંકે મૈં ઉસી વક્ત વાપસ આતા હૂં જબ મેરી તલવાર કુંદ હોતી હૈ (ઔર ઝયાદા કાટના છોડ દેતી હૈ.)

હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અમ્માર ઔર હઝરત હાશિમ બિન ઉત્બા (રદિ.) કો દેખા, જબ કે હઝરત અલી (રદિ.) દોનોં સફોંકે દર્મિયાન દૌડ રહે થે. (યેહ દેખ કર) હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય હાશિમ ! અલ્લાહકી કસમ, ઈનકે હુક્મકી ખિલાફવર્ઝી કી જાએગી ઔર ઈનકી ફૌજકી મદદ છોડ દી જાએગી.

ફિર કહા કે અય હાશિમ ! જન્નત ઉન ચમકદાર તલવારોંકે નીચે હૈ. આજ મૈં અપને મેહબૂબ દોસ્તોં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકી જમાઅતસે (શહીદ હોકર) મુલાકાત કરૂંગા. અય હાશિમ ! તૂ કાના હૈ ઔર કાને આદમીમેં ખૈર નહીં હુવા કરતી હૈ, વોહ લડાઈકે મૈદાન પર છા નહીં સકતા. (હઝરત અમ્મારકી તરગીબ પર હઝરત હાશિમ જોશમેં આ ગએ) ઔર ઉન્હોંને ઝંડા હિલાયા ઔર યેહ શઅર પઢ્હે..

اَعْوَرُ يَبْغِى اَهْلَهُ مَحَلًّا قَدْعَالَجَ الْحَيَاةَ حَتّٰى مَلَّا

لَا بُدَّانَ يَّفُلَّ اَوْيُفَلَّا

"યેહ કાના અપને ઘરવાલોંકે લિયે રેહનેકી જગહ ખોજતા રહા. ઈસ ખોજમેં સારી ઝિંદગી ગુઝાર ડાલી ઔર અબ વોહ ઈસસે ઉકતા ગયા હૈ, અબ યેહ કાના યા તો દુશ્મનકો

૧ ઈસાબા
૨ હાકિમ ૩-૩૮૫

શિકસ્ત દેગા યા ફિર શિકસ્ત ખાએગા યાની ફૈસલાકુન જંગ કરેગા.” ફિર સિફ્ફીન કી એક ઘાટી મેં ચલે ગએ.

હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન સુલમી રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો દેખા કે વોહ સબ હઝરત અમ્માર (રદિ.) કે પીછે પીછે ચલતે થે, ગોયા કે હઝરત અમ્માર ઉનકે લિયે ઝંડા થે.[૧]

દૂસરી રિવાયતમેં હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન સુલમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત અમ્માર (રદિ.) સિફ્ફીનકી જિસ ઘાટીમેં જાતે તો વહાં જિતને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) હોતે, વોહ સબ ઉનકે પીછે ચલ પડતે ઔર મૈંને યેહ ભી દેખા કે વોહ હઝરત હાશિમ બિન ઉત્બા (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત હાશિમને હઝરત અલી (રદિ.) કા ઝંડા ઉઠા રખા થા. હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય હાશિમ ! આગે બઢ્હો. જન્નત તલવારોંકે સાયેકે નીચે હૈ ઔર મૌત નેઝોંકે કિનારેમેં હૈ. જન્નતકે દરવાઝે ખોલે જા ચુકે હૈં ઔર મોટી આંખોં વાલી હૂરેં સજ ચૂકી હૈં. આજ મૈં અપને મેહબૂબ દોસ્તોં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકી જમાઅતસે મિલૂંગા.

ફિર હઝરત અમ્માર ઔર હઝરત હાશિમ (રદિ.) દોનોંને ઝોરદાર હમલા કિયા ઔર દોનોં શહીદ હો ગએ. અલ્લાહને દોનોં પર રહમત ઉતારી ઔર ઉસ દિન હઝરત અલી (રદિ.) ઔર ઉનકે સાથિયોંને એક આદમીકી તરહ ઈકઠ્ઠે હમલા કિયા ઔર હઝરત અમ્માર ઔર હઝરત હાશિમ ઉન તમામ ફૌજ વાલોંકે લિયે ગોયા ઝંડેકી તરહ થે.[૨]

હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ ઝુબૈદી (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત માલિક બિન અબ્દુલ્લાહ ખસઅમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉસ આદમીસે ઝયાદા શરાફત વાલા કોઈ આદમી નહીં દેખા જો યરમૂકકી લડાઈકે દિન (મુસલમાનોંકી તરફસે) મુકાબલેકે લિયે મૈદાનમેં નિકલા. એક બડા મઝબૂત અજમી કાફિર ઉનકે મુકાબલેકે લિયે આયા. ઉન્હોંને ઉસે કત્લ કર દિયા. ફિર કુફ્ફાર હાર કર ભાગ ઉઠે. ઉન્હોંને ઉસ કાફિરકા પીછા કિયા ઔર ફિર અપને એક બડે ઉંચે ખૈમેમેં વાપસ આએ ઔર ઉસમેં દાખિલ હો કર (ખાનેકે) બડે બડે પ્યાલે મંગવાએ ઔર આસપાસકે તમામ લોગોંકો (ખાનેકે લિયે) બુલા લિયા. યાની વોહ બહાદુર ભી બહોત થે ઔર સખી ભી બહોત.

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછા કે યેહ કૌન થે ? હઝરત માલિકને ફરમાયા, યેહ હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ (રદિ.) થે.[૩]

---

૧ હાકિમ ૩-૩૯૪
૨ બિદાયા ૭-૨૭૦, હૈસમી ૭-૨૪૧
૩ મગાઝી (ઈબ્ને માજા)

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ ફરમાતે હૈં કે મૈં કાદસિયાકી લડાઇમેં શરીક હુવા. મુસલમાનોંકી ફૌજકે અમીર હઝરત સઅદ (રદિ.) થે. હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ (રદિ.) સફોંકે સામનેસે ગુઝરતે જાતે થે ઔર ફરમાતે જાતે થે, અય મુહાજિર લોગો ! ઝોરાવર શેર બન જાઓ. (ઔર હમલા ઐસા કરો કે મુકાબલે પર સવાર અપના નેઝા ફેંક દે) ક્યૂંકે સવાર આદમી જબ નેઝા ફેંક દેતા હૈ તો નાઉમ્મીદ હો જાતા હૈ.

ઈતનેમેં ફારિસ વાલોંકે એક સરદારને ઉન્હેં એક તીર મારા જો ઉનકી કમાન કે કિનારે પર આ લગા. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને ઉસ પર નેઝેકા ઐસા વાર કિયા કે જિસસે ઉસકી કમર તોડ દી ઔર નીચે ઉતર કર ઉસકા સામાન લે લિયા.[૧]

ઈબ્ને અસાકિરને ઈસી વાકિઆ કો ઈસસે ઝયાદા લંબા બયાન કિયા હૈ ઔર ઉસકે આખિર મેં યેહ હૈ કે અચાનક એક તીર હઝરત અમ્ર કી ઝીન કે અગલે હિસ્સે કો આ લગા. ઉન્હોંને તીર ફેંકને વાલે પર હમલા કિયા ઔર ઉસે ઐસે પકડ લિયા જૈસે કિસી લડકી કો પકડા જાતા હૈ ઔર ઉસે (મુસલમાનોં ઔર કાફિરોં કી) દો સફોં કે બીચમેં રખ કર ઉસકા સર કાટ ડાલા ઔર અપને સાથિયોં કો ફરમાયા કે ઐસે કિયા કરો.

વાકિદી ને રિવાયત કી હૈ કે હઝરત ઈસા ખય્યાત (રહ.) ફરમાતે હૈં કે કાદસિયા કી લડાઈ કે દિન હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ (રદિ.) ને અકેલે હી દુશ્મન પર હમલા કર દિયા ઔર ઉન પર ખૂબ તલવાર ચલાઈ. ફિર બાદમેં મુસલમાન ભી ઉન તક પહોંચ ગએ, તો દેખા, દુશ્મનોં ને અમ્ર કો ચારોં તરફ સે ઘેર રખા હૈ ઔર વોહ અકેલે ઉન કાફિરોં પર તલવાર ચલા રહે હૈં. ફિર મુસલમાનોં ને ઉન કાફિરોં કો હઝરત અમ્ર સે હટાયા.

તબરાની ને રિવાયત કી હૈ કે હઝરત મુહમ્મદ બિન સલામ જુમહી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત સઅદ (રદિ.) કો યેહ લિખા મૈં તુમ્હારી મદદ કે લિયે દો હઝાર આદમી ભેજ રહા હૂં. એક હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ ઔર દૂસરે હઝરત તલ્હા બિન ખુવૈલિદ (રદિ.) (ઈન દોનોં મેં સે હર એક, એક હઝાર કે બરાબર હૈ.)

હઝરત અબૂ સાલેહ બિન વજીહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સન ઈક્કીસ હિજરી મેં નિહાવંદ કી લડાઈ મેં હઝરત નોઅમાન બિન મુકર્રિન (રદિ.) શહીદ હુએ થે. ફિર મુસલમાનોં કો હાર હો ગઈ થી. ફિર હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ (રદિ.) ઐસે ઝોર સે લડે કે હાર ફતહમેં બદલ ગઈ ઔર ખૂદ ઝખ્મોં સે ચૂર હો ગએ. આખિર રૂઝા નામકી બસ્તી મેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૨]

---

૧ તબરાની વગૈરહ
૨ ઈસાબા ૩-૧૯,૨૦

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત ઉરવહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત મુઆવિયાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈરને યઝીદ બિન મુઆવિયાકી ઈતાઅતસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર યઝીદકો એલાનિયા બુરા ભલા કેહને લગે.

યેહ બાત યઝીદકો પહોંચી તો ઉસને કસમ ખાઈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કો મેરે પાસ ગલેમેં તૌક ડાલ કર લાયા જાએ, વરના મૈં ઉનકી તરફ ફૌજ ભેજૂંગા. હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા ગયા (કે આપ યઝીદકી કસમ પૂરી કર દેં ઔર આપકે રૂત્બેકે મુતાબિક ઉસકી શકલ યેહ હૈ) કે હમ આપકે લિયે ચાંદીકા તૌક બના લેતે હૈં, ઉનકો આપ ગલેમેં ડાલ લેંગે ઔર ઉનકે ઉપર આપ કપડે પેહન લેં. ઈસ તરહ આપ ઉસકી કસમ પૂરી કર લેંગે ઔર આપકી ઉસસે સુલહ હો જાએગી ઔર ઉસસે સુલહ કર લેના હી આપ કી શાન કે ઝયાદા મુનાસિબ હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહને ઉસકે જવાબમેં ફરમાયા, અલ્લાહ ઉસકી કસમ કભી પૂરી ન કરે ઔર યેહ શઅર પઢા..

وَلَا اَلِيْنُ لِغَيْرِ الْحَقِّ اُسَاَلُهٗ   حَتّٰى يَلِيْنَ لِضِرْسِ الْمَاضِغِ الْحَجَرُ

"ઔર જિસ નાહક બાતકી મુઝસે માંગ કી જા રહી હૈ, મૈં ઉસકે લિયે ઉસ વક્ત તક નરમ નહીં હો સકતા હૂં, જબ તક ચબાને વાલેકી દાઢકે લિયે પત્થર નરમ ન હો જાએં યાની મેરા નરમ પડના નામુમ્કિન હૈ."

ફિર ફરમાયા કે અલ્લાહકી કસમ ! ઈઝઝતકે સાથ તલવારકી માર મુઝે ઝિલ્લતકે સાથ કોડે કી મારસે ઝયાદા પસંદ હૈ. ફિર ઉન્હોંને મુસલમાનોંકો અપની ખિલાફત પર બૈઅત કરને કી દઅવત દી ઔર યઝીદ બિન મુઆવિયાકી મુખાલફત ઝાહિર કી.

ઈસ પર યઝીદ બિન મુઆવિયાને શામવાલોંકી ફૌજ દે કર મુસ્લિમ બિન ઉક્બા મુર્રી કો ભેજા ઔર ઉસે મદીના વાલોંસે લડાઈ લડને કા હુક્મ દિયા ઔર યેહ ભી કહા કે મુસ્લિમ જબ મદીના વાલોંસે લડનેસે ફારિગ હો જાએ, તો મક્કાકી તરફ રવાના હો જાએ.

ચુનાંચે મુસ્લિમ બિન ઉક્બા ફૌજ લેકર મદીનામેં દાખિલ હુવા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિતને સહાબા (રદિ.) વહાં બાકી થે, વોહ સબ મદીનાસે ચલે ગએ. મુસ્લિમને મદીના વાલોંકી તૌહીન કી ઔર ઉન્હેં ખૂબ કત્લ કિયા. વહાંસે મક્કાકી તરફ રવાના હુવા. અભી રાસ્તેમેં હી થા કે મુસ્લિમ મર ગયા. મુસ્લિમને હુસૈન બિન નુમૈર કિન્દીકો મરનેસે પેહલે અપના નાયબ મુકર્રર કિયા ઔર કહા, અય ગધેકી પાલાન વાલે ! કુરૈશકી મક્કારિયોંસે બચકર રેહના ઔર પેહલે ઉનસે લડના ઔર ફિર ઉનકો ચુન ચુન કર કત્લ કરના.

ચુનાંચે વહાંસે હુસૈન ચલા ઔર મક્કા પહોંચ ગયા ઔર કઈ દિન તક હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે મક્કામેં લડતા રહા. આગે ઔર હદીસ ભી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે

હુસૈન બિન નુમૈરકો યઝીદ બિન મુઆવિયાકે મરનેકી ખબર મિલી તો હુસૈન બિન નુમૈર ભાગ ગયા.

જબ યઝીદ બિન મુઆવિયાકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો મરવાન બિન હકમ ખલીફા બન ગયા ઔર ઉસને લોગોંસે અપની ખિલાફત કી ઔર અપનેસે બૈઅત હોનેકી દઅવત દી. આગે હદીસ ઔર ભી હૈ જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે ફિર મરવાન ભી મર ગયા ઔર અબ્દુલ મલિક ખલીફા બન ગયા ઔર ઉસને અપનેસે બૈઅત હોનેકી દઅવત દી. ઉસકી દઅવતકો શામવાલોંને કબૂલ કર લિયા ઔર ઉસને મિમ્બર પર ખડે હો કર ખુત્બા દિયા ઔર ઉસને કહા કે તુમમેં સે કૌન ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કો ખત્મ કરનેકે લિયે તૈયાર હૈ ?

હજ્જાજને કહા અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! મૈં. અબ્દુલ મલિકને ઉસે ખામોશ કર દિયા. ફિર હજ્જાજ ખડા હુવા તો ઉસે અબ્દુલ મલિકને ફિર ખામોશ કર દિયા. ફિર તીસરી બાર હજ્જાજને ખડે હો કર કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! મૈં તૈયાર હૂં ક્યૂંકે મૈંને ખ્વાબ દેખા કે મૈંને અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે ઝુબ્બા છીન કર પેહન લિયા હૈ. ઈસ પર અબ્દુલ મલિકને હજ્જાજકો સિપેહ સાલાર બનાયા ઔર ઉસે ફૌજ લે કર મક્કા ભેજા. ઉસને મક્કા પહોંચ કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે લડાઈ શુરૂ કર દી. હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને મક્કા વાલોંકો હિદાયતકી ઔર ઉનસે ફરમાયાકે ઈન દોનોં પહાડોંકો અપની હિફાઝતમેં રખો, ક્યૂં કે જબ તક વોહ ઈન દોનોં પહાડોં પર ચઢ નહીં જાતે, ઉસ વક્ત તક તુમ ખૈરીયતકે સાથ ગાલિબ રહોગે.

થોડે હી દિનોંકે બાદ હજ્જાજ ઔર ઉસકે સાથી અબૂ કુબૈસ પહાડ પર ચઢ ગએ ઔર ઉન્હોંને તોપ ગાડ દી ઔર ઉસસે હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ઔર ઉનકે સાથિયોં પર મસ્જિદે હરામમેં પત્થર ફેંકને લગે.

જિસ દિન હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) શહીદ હુએ, ઉસ દિન સુબહકો વોહ અપની માં હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર કે પાસ ગએ. ઉસ વક્ત હઝરત અસ્માકી ઉમર સો (૧૦૦) સાલ કી થી. લેકિન ન ઉનકા કોઈ દાંત ગિરા હુવા થા ન ઉનકી નિગાહ કમઝોર હુઈ થી. ઉન્હોંને અપને બેટે હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કો યેહ નસીહત ફરમાઈ કે અય અબ્દુલ્લાહ ! તુમ્હારી લડાઈકા ક્યા બના હૈ ?

ઉન્હોંને બતાયા કે વોહ ફલાં ફલાં જગહ પહોંચ ચુકે હૈં ઔર વોહ હંસ કર કેહને લગે કે મૌતસે રાહત મિલતી હૈ.

હઝરત અસ્મા (રદિ.) ને કહા અય બેટે ! હો સકતા હૈ તુમ મેરે લિયે મૌતકી તમન્ના કર રહે હો ? લેકિન મૈં ચાહતી હૂં કે મરનેસે પેહલે તુમ્હારી મેહનતકા નતીજા દેખ લૂં કે યા તો તુમ બાદશાહ બન જાઓ ઔર ઈસસે મેરી આંખ ઠંડી હો યા તુમ્હેં કત્લ કર દિયા જાએ ઔર મૈં ઉસ પર સબ્ર કરકે અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખૂં.

ફિર ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) અપની માં સે વિદા હોને લગે તો ઉનકી માંને યેહ નસીહત કી કે કત્લકે ડરસે કિસી દીની મા'મલેકો હાથસે જાને ન દેના.

ફિર હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) મસ્જિદે હરામ તશરીફ લે ગએ ઔર તોપસે બચનેકે લિયે ઉન્હોંને હજરે અસ્વદ પર દો કિવાડ લગા દિયે. યેહ હજરે અસ્વદકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે કિસીને આ કર ઉનસે કહા ક્યા આપકે લિયે કા'બા કા દરવાઝા ન ખોલ દેં તાકે આપ સીળ્હી કે ઝરીએ ચળ્હ કર ઉસકે અંદર દાખિલ હો જાએં ? (ઔર યૂં તોપકે પત્થરોંસે બચ જાએં.)

હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને ઉસ પર એક નિગાહ ડાલ કર ફરમાયા, તુમ અપને ભાઈકો મૌતકે અલાવા હર ચીઝસે બચા સકતે હો, અગર (ઉસકી મૌતકા વક્ત આ ગયા હૈ તો કા'બા કે અંદર ભી આ જાએગી) ઔર ક્યા કા'બા કી હુરમત ઈસ જગહસે ઝયાદા હૈ ? (યાની જબ વોહ ઈસ જગહકા એહતિરામ નહીં કર રહે હૈં તો કા'બા કે અંદરકા ભી એહતિરામ નહીં કરેંગે.) અલ્લાહકી કસમ ! અગર વોહ તુમકો કા'બા કે પરદેસે ભી ચિમટા હુવા પાએંગે, તો ભી તુમ્હેં ઝરૂર કત્લ કર દેંગે.

ફિર ઉનસે અર્ઝ કિયા ગયા, ક્યા આપ ઉનસે સમઝોતેકે બારેમેં બાતચીત નહીં કરના ચાહતે ?

ઉન્હોંને ફરમાયા ક્યા યેહ સમઝોતેકી બાત કરનેકા વક્ત હૈ ?

અગર તુમ ઉનકો કા'બા કે અંદર ભી મિલ ગએ તો વોહ તુમ સબકો ઝબહ કર દેંગે ઔર ફિર યેહ શઅર પળ્હે..

وَلَسْتُ بِمُبْتَاعِ الْحَيَاةِ بِسُبَّةٍ   وَلَا مُرْتَقٍ مِّنْ خَشْيَةِ الْمَوْتِ سُلَّمًا

"ઔર મૈં કોઈ શરમ વાલી ચીઝ ઈખ્તિયાર કરકે ઉસકે બદલેમેં ઝિંદગીકો ખરીદને વાલા નહીં હૂં ઔર ન મૌતકે ડરસે કિસી સીળ્હી પર ચળ્હને વાલા હૂં."

اُنَافِسُ سَهْمًا اِنَّهُ غَيْرُ بَارِحٍ   مُلَاقِي الْمَنَايَا اَیَّ حَرْفٍ تَيَمَّمَا

"મુઝે ઐસે તીર કા શૌક હૈ જો અપની જગહસે નિકલ ન સકે ઔર ક્યા મૌતસે મુલાકાતકો ચાહને વાલા કિસી ઔર તરફકા ઈરાદા કર સકતા હૈ?"

ઔર ફિર આલે ઝુબૈરકી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ઉનકો નસીહત ફરમાને લગે ઔર કેહને લગે કે હર આદમી અપની તલવારકી ઐસી હિફાઝત કરે જૈસે અપને ચેહરેકી હિફાઝત કરતા હૈ કે કહીં વોહ ટૂટ ન જાએ, વરના ઔરતકી તરહ હાથસે અપના બચાવ કરેગા.

મૈંને હમેશા અપની ફૌજકે અગલે હિસ્સેમેં શામિલ હો કર દુશ્મનસે મુકાબલા કિયા હૈ ઔર મુઝે ઝખ્મ લગનેસે કભી દર્દ નહીં હુવા. અગર હુવા હૈ તો ઝખ્મ પર દવા લગાનેસે હુવા હૈ. યેહ લોગ આપસમેં ઈસ તરહ બાતેં કર રહે થે કે અચાનક કુછ લોગ બની જુમ્હ દરવાઝેસે અંદર દાખિલ હુએ, જિનમેં કાલે રંગકા એક આદમી થા.

હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ કૌન લોગ હૈં ? કિસી ને કહા, યેહ હિમ્સ વાલે હૈં. ઈસ પર હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને દો તલવારેં લેકર ઉન પર હમલા કર દિયા. મુકાબલેમેં સબસે પેહલે વોહ કાલા આદમી હી આયા. ઉન્હોંને તલવાર માર કર ઉસકી ટાંગ ઉડા દી. ઉસને ઝયાદા તકલીફ હોનેકી વજહસે કહા, હાય, અય બદકાર ઔરતકે બેટે ! (અલ્લાહકી પનાહ !)

હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને ફરમાયા, દફા હો. અય હામકે બેટે ! (કાલે લોગ હઝરત નૂહ અલૈહિસ્સલામ કે બેટે હામકી નસ્લકે સમઝે જાતે હૈં) ક્યા હઝરત અસ્મા (રદિ.) બદકાર હો સકતી હૈં ? ફિર ઉન સબ કો મસ્જિદસે નિકાલ કર વાપસ આએ.

ઈતનેમેં કુછ લોગ બની સહમ દરવાઝે સે દાખિલ હુએ. ઉન્હોંને પૂછા, યેહ કૌન લોગ હૈં ? કિસી ને કહા કે યેહ ઉરદુન વાલે હૈં, તો યેહ શઅર પળ્હતે હુએ ઉન પર હમલા કિયા..

لَا عَهْدَلِیْ بِغَارَةٍ مِّثْلِ السَّیلِ   لَا یَنجَلِیْ غُبَارُهَا حَتَّی اللَّیْلِ

"મૈંને સૈલાબ જૈસી તબાહી નહીં દેખી કે જિસકા ગુબાર રાત તક સાફ ન હો" ઔર ઉનકો મસ્જિદસે નિકાલ દિયા.

ઈતનેમેં કુછ લોગ બની મખ્ઝૂમ દરવાઝેસે દાખિલ હુએ. તો ઉન પર યેહ શઅર પળ્હતે હુએ હમલા કિયા..

لَوْ کَانَ قِرْنِیْ وَاحِدًا کَفَیْتُهٗ

"અગર મેરે મુકાબલેમેં કોઈ એક હોતા, તો મૈં ઉસસે નિમટને કે લિયે કાફી થા."

મસ્જિદે હરામકી છત પર ઉનકે મદદગાર ખડે થે જો(દાખિલ હોને વાલે) ઉનકે દુશ્મન પર ઈંટેં વગૈરહ ફેંક રહે થે. જબ હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને ઈન દાખિલ હોને વાલોં પર હમલા કિયા, તો ઉનકે સરકે બીચમેં એક ઈંટ આ કર લગી, જિસસે ઉનકા સર ફટ ગયા, તો ખડે હો કર યેહ શઅર પળ્હા..

وَلَسْنَا عَلَی الْاَعْقَابِ تُدْمٰی کُلُوْمُنَا   وَلٰکِنْ عَلٰی اَقْدَامِنَا تَقْطُرُ الدِّمَا

"હમારે ઝખ્મોંકા ખૂન હમારી એડીયોં પર નહીં ગિરા કરતા હૈ, યાની હમ બહાદુર હૈં. હમેં જિસ્મકે અગલે હિસ્સે પર ઝખ્મ આતા હૈ, પિછલે હિસ્સે પર નહીં આતા હૈ."

ઈસકે બાદ વોહ ગિર ગએ, તો ઉનકે દો ગુલામ ઉન પર યેહ કેહતે હુએ ઝુકે કે ગુલામ અપને માલિકકી હિફાઝત કરતા હૈ ઔર અપની ભી હિફાઝત કરતા હૈ. ફિર દુશ્મન કે લોગ ચલ કર ઉનકે કરીબ આ ગએ ઔર ઉન્હોંને ઉનકા સર કાટ લિયા.[૧]

હઝરત ઈસ્હાક બિન અબી ઈસ્હાક (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ દિન હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) મસ્જિદે હરામમેં શહીદ કિયે ગએ, મૈં વહાં મૌજૂદ થા. (મૈંને દેખા કે) ફૌજેં મસ્જિદે હરામકે દરવાઝે સે દાખિલ હોને લગીં. જબ ભી કિસી દરવાઝેસે કુછ લોગ દાખિલ હોતે, તો ઉન પર હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) અકેલે હમલા કરકે ઉનકો મસ્જિદે હરામસે બાહિર નિકાલ દેતે.

વોહ ઈસી તરહ બહાદુરીસે લડ રહે થે કે ઈતનેમેં મસ્જિદકે કિંગરોંમેં સે એક કિંગરા ઉનકે સર પર આ ગિરા, જિસસે નિઢાલ હો કર વોહ ઝમીન પર ગિર પડે ઔર વોહ યેહ શઅર પળ્હ રહે થે..

---

૧ હૈસમી ૭-૨૫૫, ઈસ્તીઆબ ૨-૩૦૨, હુલીયા ૧-૩૩૧, મુસ્તદરક ૩-૫૫૦

اَسۡمَاءُ اِنۡ قُتِلۡتُ لَا تَبۡكِيۡنِيۡ لَمۡ يَبۡقَ اِلَّا حَسَبِيۡ وَدِيۡنِيۡ

وَصَارِمٌ لَانَتۡ بِهٖ يَمِيۡنِيۡ

"અય મેરી અમ્મા જાન હઝરત અસ્મા ! અગર મુઝે કત્લ કર દિયા જાએ તો આપ મુઝે બિલકુલ ન રોએં, ક્યૂંકે મેરી ખાનદાની શરાફત ઔર મેરા દીન મહફૂઝ ઔર બાકી હૈ ઔર વોહ કાટને વાલી તલવાર બાકી રેહ ગઈ હૈ જિસકો પકડનેસે મેરા દાયાં હાથ કમઝોર ઔર નરમ પડતા જા રહા હૈ."[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તે સે ભાગ જાને વાલે પર નકીર

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ને હઝરત સલમા બિન હિશામ બિન મુગીરહકી બીવી સે કહા, ક્યા હુવા હઝરત સલમા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આમ મુસલમાનોં કે સાથ નમાઝ (જમાઅતકે સાથ) મેં શરીક હોતે હુએ મુઝે નઝર નહીં આતે ?

ઉનકી બીવીને કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! વોહ (ઘરસે) બાહિર નિકલ નહીં સકતે ક્યૂંકે જબ ભી વોહ બાહિર નિકલતે હૈં, લોગ શોર મચાતે દેતે હૈં, અય ભગોળે ! ક્યા તુમ અલ્લાહકે રાસ્તેસે ભાગે થે ? ઈસ વજહસે વોહ અપને ઘર હી મેં બૈઠ ગએ ઔર બાહિર નહીં નિકલતે ઔર યેહ ગઝવએ મૂતહમેં હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે સાથ શરીક હુએ થે.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે ઔર મેરે ચચેરે ભાઈ કે બીચ બાત બળ્હ ગઈ. ઉસને કહા, ક્યા તુમ મૂતહ કી લડાઈ સે ભાગે નહીં થે ? મુઝે કુછ સમઝ મેં ન આયા કે ઉસે ક્યા જવાબ દૂં.[૩]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ભાગને પર શરમ ઔર ઘભરાહટ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લડને કે લિયે એક જમાઅત ભેજી. મૈં ભી ઉસમેં થા. કુછ લોગ લડાઈકે મૈદાનસે પીછે હટે. મૈં ભી ઉન હટને વાલોંમેં થા. (વાપસી પર) હમને કહા કે હમેં ક્યા કરના ચાહિયે ? હમ તો દુશ્મનકે મુકાબલેસે ભાગે હૈં ઔર અલ્લાહકી નારાઝીકો લે કર વાપસ લૌટ રહે હૈં. ફિર હમને કહા કે હમ મદીના જા કર રાત ગુઝાર લેંગે, (ફિર ઉસકે બાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોંગે.)

૧ હૈસમી ૭-૨૫૬
૨ હાકિમ ૩-૪૨, બિદાયા ૪-૨૪૯
૩ હાકિમ ૩-૪૨

ફિર હમને કહા, (નહીં) હમ સીધે જા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અપને આપકો પેશ કર દેંગે. અગર હમારી તૌબા કુબૂલ હો ગઇ તો ઠીક હૈ, વરના હમ (મદીના છોડ કર કહીં ઔર) ચલે જાએંગે. હમ ફજરકી નમાઝસે પેહલે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ (હમારી ખબર મિલને પર) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, યેહ કૌન લોગ હૈં ?

હમને કહા, હમ તો લડાઈકે મૈદાનકે ભગોળે હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલકે તુમ તો પીછે હટ કર દોબારા હમલા કરને વાલોંમેં સે હો. મૈં તુમ્હારા ઔર મુસલમાનોંકા મરકઝ હૂં. (તુમ મેરે પાસ આ ગએ હો, ઈસલિયે ભગોળે નહીં હો) ફિર હમને આગે બળ્હ કર મુબારક હાથકો ચૂમ લિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક સરિય્યામેં ભેજા. જબ હમારા દુશ્મનસે મુકાબલા હુવા તો હમેં પેહલે હી હમલેમેં હાર કા મુંહ દેખના પડા,તો હમ કુછ સાથી રાતકે વક્ત મદીના આ કર છુપ ગએ.

ફિર હમને કહા, બેહતર યેહ હૈ કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં જા કર અપના ઉઝર પેશ કરેં. ચુનાંચે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં ગએ, જબ હમારી આપસે મુલાકાત હુઇ તો હમને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ તો લડાઇ કે મૈદાન કે ભગોળે હૈં. આપને ફરમાયા, નહીં, તુમ તો પીછે હટ કર દોબારા હમલા કરને વાલે હો ઔર મૈં તુમ્હારા મરકઝ હૂં. અસ્વદ રિવાયત કરને વાલેને યેહ લફ્ઝ નકલ કિયે હૈં "ઔર મૈં હર મુસલમાન કા મરકઝ હૂં."[૨]

બૈહકી મેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે ઈસ જૈસી હદીસ રિવાયત કી ગઇ હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ તો લડાઈકે મૈદાનકે ભગોળે હૈં. આપને ફરમાયા, નહીં, તુમ તો પીછે હટ કર દોબારા હમલા કરને વાલે હો.

હમને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમને તો યેહ ઈરાદા કર લિયા થા કે હમ મદીના ન આએં, બલકે સમંદરકા સફર કરેં, કહીં ઔર ચલે જાએં. (હમ તો અપને ભાગને પર બડે શરમિંદા થે.) આપ ને ફરમાયા, ઐસા ન કરો, ક્યૂંકે મૈં હર મુસલમાન કા મરકઝ હૂં.[૩]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ (રદિ.) જબ વાપસ આએ તો મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ઝોરસે યેહ ફરમાતે હુએ સુના, અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ ! ક્યા ખબર હૈ ? ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) મસ્જિદકે અંદર થે ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ (રદિ.) મેરે હુજરેકે દરવાઝેકે પાસસે ગુઝર રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ ! તુમ્હારે પાસ ક્યા ખબર હૈ ?

---

૧ ઈમામ અહમદ
૨ બૈહકી ૯-૨૭, ઈબ્ને કસીર ૨-૨૯૪, ઈબ્ને સઅદ ૫-૧૦૭
૩ બિદાયા ૪-૨૪૮

ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! મૈં ખબર લેકર આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હો રહા હૂં. વોહ જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગએ, તો ઉન્હોંને મુસલમાનોંકે સારે હાલાત સુનાએ. મૈંને કિસી વાકિઆકી ઉનસે ઝયાદા અચ્છી ઔર ઝયાદા તફસીલી કારગુઝારી સુનાને વાલા નહીં સુના. જબ હારે હુએ મુસલમાન આએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દેખા કે લડાઈકે મૈદાનસે ભાગ આને કી વજહસે મુહાજિરીન ઔર અન્સાર મુસલમાન ઘભરાએ હુએ હૈં તો ફરમાયા, અય મુસલમાનોંકી જમાઅત ! તુમ ન ઘભરાઓ. મૈં તુમ્હારા મરકઝ હૂં, તુમ ભાગ કર મેરે પાસ આએ હો. (યેહ લડાઈકે મૈદાનસે ભાગના નહીં હૈ, બલકે યેહ તો તૈયારી કરકે દોબારા લડાઈકે મૈદાનમેં જાને કે લિયે હૈ.)[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન હુસૈન વગૈરહ બયાન કરતે હૈં કે કબીલા બનૂ નજ્જાર કે હઝરત મુઆઝ કારી (રદિ.) ઉન લોગોંમેં સે હૈ જો જસ્રે અબી ઉબૈદ કી લડાઈમેં શરીક હુએ થે. જબ વોહ યેહ આયત પળ્હા કરતે, તો રો પડતે..

وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

વમંય્યુવલ્લિહિમ યવ્મઈઝિન દુબુરહૂ ઈલ્લા મુતહર્રિફલ્ લકિતાલિ અવ્ મુતહય્યિઝન ઈલા ફિઅતિન્ ફકદ બાઅ બિગદબિમ્ મિનલ્લાહિ વમાઅવાહુ જહન્નમ. વબિઅસલ મસીર.

"ઔર જો કોઈ ઉનસે ફેરે પીઠ ઉસ દિન, મગર યેહ કે હુનર કરતા હો લડાઈ કા યા જા મિલતા હો ફૌજમેં, સો વોહ ફિરા અલ્લાહકા ગઝબ લે કર ઔર ઉસકા ઠિકાના દોઝખ હૈ ઔર વોહ ક્યા બુરા ઠિકાના હૈ."

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનસે ફરમાતે, અય મુઆઝ ! ન રોઓ, મૈં તુમ્હારા મરકઝ હૂં. તુમ ભાગ કર મેરે પાસ આએ હો.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી લૈલા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સઅદ બિન ઉબૈદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં થે ઔર જિસ દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદ (રદિ.) શહીદ હુએ થે, ઉસ દિન યેહ લડાઈકે મૈદાનસે ભાગ ગએ થે ઔર ઉનકો કારી કહા જાતા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે કિસી ઔર કો કારી નહીં કહા જાતા થા.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત સઅદ બિન ઉબૈદ (રદિ.) સે ફરમાયા, ક્યા આપ શામ જાના ચાહતે હૈં ? ક્યૂંકે વહાં મુસલમાન કમઝોર હો ગએ હૈં ઔર દુશ્મન ઉન પર નિડર હો ગએ હૈં. હો સકતા હૈ કે શામ જાકર અપને ભાગનેકા ગુનાહ ધો લેં.

---

૧ ઈબ્ને જરીર ૪-૭૦
૨ ઈબ્ને જરીર ૪-૭૦

હઝરત સઅદને કહા, નહીં. મૈં તો ઉસી ઈલાકેમેં જાઉંગા, જહાંસે ભાગકર આયા થા ઔર ઉસી દુશ્મનકે મુકાબલેમેં જાઉંગા જિસને મેરે સાથ ઐસા મા'મલા કિયા. (જિસસે મૈં ભાગને પર મજબૂર હો ગયા.) ચુનાંચે હઝરત સઅદ કાદસિયા ચલે ગએ ઔર વહાં જા કર શહીદ હો ગએ.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જાને વાલે કો તૈયાર કરના ઔર ઉસકી મદદ કરના

હઝરત જબલા બિન હારિસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૂદ લડાઈમેં શરીક ન હોતે તો અપને હથિયાર હઝરત અલી (રદિ.) યા હઝરત ઉસામા (રદિ.) કો દે દેતે.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા બની અસ્લમકે એક નૌજવાનને અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં જિહાદમેં જાના ચાહતા હૂં, લેકિન તૈયારી કે લિયે મેરે પાસ માલ નહીં હૈ.

આપને ફરમાયા, ફલાં અન્સારીકે પાસ જાઓ. ઉસને જિહાદકી તૈયારી કી હુઈ થી, અબ વોહ બિમાર હો ગએ હૈં. ઉનસે કેહના કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં સલામ કેહ રહે હૈં ઔર ઉનકો યેહ ભી કેહના કે તુમને જિહાદ કે લિયે જો સામાન તૈયાર કિયા થા, વોહ મુઝે દે દો.

ચુનાંચે વોહ નૌજવાન ઉસ અન્સારીકે પાસ ગયા ઔર સારી બાત ઉનસે કેહ દી, તો ઉન અન્સારીને અપની બીવી સે કહા, અય ફલાં ! તુમને જો સામાન મેરે લિયે તૈયાર કિયા થા, વોહ ઈનકો દે દો ઔર ઉસ સામાનમેં સે કોઈ ચીઝ ન રખના, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! તુમ ઈસમેંસે જો ચીઝ ભી રખોગી, ઉસમેં અલ્લાહ બરકત નહીં ફરમાએંગે.[૩]

હઝરત અબૂ મસ્ઊદ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા કે મેરી સવારી હલાક હો ગઈ હૈ. આપ મુઝે સવારી દે દેં. આપને ફરમાયા, ઈસ વક્ત તો મેરે પાસ કોઈ સવારી નહીં હૈ.

ઈસ પર એક આદમીને કહા કે મૈં ઈન્હેં એક ઐસા આદમી બતાતા હૂં જો ઈનકો સવારી દે દેગા. આપને ફરમાયા, જો આદમી કિસી કો ખૈર કા રાસ્તા બતાએ, તો બતાને વાલે કો કરને વાલે કે બરાબર અજર મિલેગા.[૪]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ ૩-૩૦૦
૨ હૈસમી ૨-૨૮૩
૩ મુસ્લિમ ૨-૧૩, બૈહકી ૯-૨૮
૪ મુસ્લિમ ૨-૧૪૭, બૈહકી ૯-૨૮

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બાર લડાઈમેં જાનેકા ઈરાદા ફરમાયા, તો આપને ફરમાયા, અય મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી જમાઅત ! તુમ્હારે કુછ ભાઈ એૈસે હૈં જિનકે પાસ ન માલ હૈ ઔર ન ઉનકા કોઈ ખાનદાન હૈ (જો ઉનકો માલ દે દે) ઈસલિયે તુમમેં સે હર એક અપને સાથ ઐસે દો યા તીન આદમીયોંકો મિલા લે. (ચુનાંચે હર સવારી વાલેને અપને સાથ ઐસે ગરીબ દો તીન સાથી લે લિયે) ઔર હમ સવારિયોં વાલે ભી ઉન્હીંકી તરહ સિર્ફ અપની બારીમેં સવાર હોતે. (યાની સવારીકે માલિક ઔર દૂસરોંકે સવાર હોને કી બારી બરાબર હોતી થી.) હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ભી અપને સાથ દો યા તીન ગરીબ અપને સાથ લે લિયે ઔર ઉનમેં સે હર એક કે સવાર હોને કી જિતની બારી હોતી થી, મેરી ભી ઉતની હી હોતી થી.[૧]

હઝરત વાસિલા બિન અસકઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તબૂકકી લડાઈકી તૈયારીકા એલાન ફરમાયા, મૈં અપને ઘર વાલોંકે પાસ ગયા ઔર વહાંસે વાપસ આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પેહલી જમાઅત જા ચુકી થી, તો મૈં મદીનેમેં યેહ એલાન કરને લગા કે હૈ કોઈ હૈ, જો એક આદમી કો સવારી દે ઔર સવારી વાલેકો ઉસ આદમીકે માલે ગનીમતકા સારા હિસ્સા મિલ જાએગા. તો એક અન્સારી બડે મિયાંને કહા કે હમ ઉસકે માલે ગનીમતકા હિસ્સા ઈસ શર્ત પર લેંગે (કે ઉસકો મુસ્તકિલ સવારી નહીં દેંગે, બલકે) બારી પર હમ ઉસકો સવાર કરેંગે ઔર વોહ ખાના ભી હમારે સાથ ખાએગા. મૈંને કહા ઠીક હૈ.

ઉસને કહા, ફિર અલ્લાહકા નામ લે કર ચલો.

મૈં ઉસ સાથીકે સાથ ચલ પડા. જબ અલ્લાહને હમેં માલે ગનીમત દિયા, તો મેરે હિસ્સેમેં કુછ જવાન ઊંટ આએ. મૈં વોહ ઊંટ હાંક કર અપને ઉસ સાથીકે પાસ લે ગયા. વોહ બાહિર આયા ઔર એક ઊંટકે પીછે કે થેલે પર બૈઠ ગયા ઔર કેહને લગા, ઈન ઊંટોંકો પીછે લે આઓ. (મૈં પીછે લે ગયા) ફિર ઉસને કહા, ઈનકો આગે લે જાઓ. (મૈં ઉનકો આગે લે ગયા.)

ફિર ઉસને કહા, મુઝે તો તુમ્હારે યેહ જવાન ઊંટ બડે અચ્છે નઝર આ રહે હૈં.

મૈંને કહા, યેહી તો વોહ માલે ગનીમત હૈ જિસકે દેનેકા મૈંને એલાન કિયા થા.

ઉસ બડે મિયાંને કહા, તુમ અપને યેહ જવાન ઊંટ લે જાઓ. અય મેરે ભતીજે ! હમારા ઈરાદા તો તુમ્હારે માલે ગનીમતકે અલાવા કુછ ઔર લેને કા થા. ઈમામ બૈહકી કેહતે હૈં કે ઈસકા મતલબ યેહ હૈ કે હમને તુમ્હારે સાથ જો કુછ કિયા હૈ, ઉસકે બદલેમેં હમ દુનિયામેં મઝદૂરી લેના નહીં ચાહતે, બલકે હમારા ઈરાદા તો અજરો સવાબમેં શરીક હોનેકા થા.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કિસીકો કોડા દૂં, યેહ મુઝે એક હજ કે બાદ દૂસરા હજ કરનેસે ઝયાદા મેહબૂબ હૈ.[૩]

---

૧ બૈહકી ૯-૧૭૮, હાકિમ ૨-૯૦
૨ બૈહકી ૯-૨૮
૩ હૈસમી ૫-૨૮૪

મુઆવઝા લે કર જિહાદ મેં જાના

હઝરત ઔફ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક સરિય્યામેં ભજા. એક આદમીને કહા, મૈં આપકે સાથ ઈસ શર્ત પર જાતા હૂં કે આપ મેરે લિયે માલે ગનીમતમેં સે એક મિકદાર મુકર્રર કર દેં, ફિર વોહ કેહને લગા અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે પતા નહીં, તુમ્હેં માલે ગનીમત મિલેગા યા નહીં. ઈસલિયે આપ મેરે લિયે હિસ્સેકી મિક્દાર મુકર્રર કર દેં.

મૈંને ઉસકે લિયે તીન દીનાર મુકર્રર કર દિયે. હમ લડાઈમેં ગએ ઔર હમેં ખૂબ માલે ગનીમત મિલા. મૈંને ઉસ આદમીકો દેને કે બારેમેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે તો ઉસે દુનિયા ઔર આખિરતમેં બસ યેહી તીન દીનાર મિલતે હુએ નઝર આ રહે હૈં જો ઉસને લિયે હૈં (ઔર સવાબ ઉસે નહીં મિલેગા.)[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન દૈલમી (રહ.) સે રિવાયત હૈ કે હઝરત યઅ્લી બિન મુનૈહ (રદિ.) ને ફરમાયા કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લડાઈમેં જાનેકે લિયે એ'લાન ફરમાયા. મૈં બહોત બૂળ્હા થા ઔર મેરે પાસ કોઇ નોકર ભી નહીં થા. મૈં મઝદૂરી પર લડાઈમેં જાને વાલા આદમી ખોજને લગા કે મૈં ઉસે માલે ગનીમતમેં સે ઉસકા પૂરા હિસ્સા દૂંગા, તો મુઝે એક આદમી મિલ ગયા.

જબ લડાઈમેં જાને કા વક્ત કરીબ આયા, તો વોહ મેરે પાસ આ કર કેહને લગા કે પતા નહીં માલે ગનીમતકે કિતને હિસ્સે હોંગે ઔર મેરા કિતના હિસ્સા હોગા, ઈસલિયે કુછ મિક્દાર મુકર્રર કર દો, પતા નહીં માલે ગનીમત મિલેગા યા નહીં ? ચુનાંચે મૈંને ઉસકે લિયે તીન દીનાર મુકર્રર કર દિયા. જબ માલે ગનીમત આયા તો મૈંને ઉસે ઉસકા પૂરા હિસ્સા દેના ચાહા, લેકિન મુઝે વોહ (તીન) દીનાર યાદ આ ગએ.

ચુનાંચે મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર ઉસ આદમીકી સારી બાત મૈંને આપકો બતાઈ.

આપને ફરમાયા, મેરે ખયાલમેં તો ઉસે ઈસ લડાઈકે બદલેમેં દુનિયા ઔર આખિરતમેં સિર્ફ વોહ તીન દીનાર હી મિલેંગે જો ઉસને મુકર્રર કિયે થે. (ન સવાબ મિલેગા, ન માલે ગનીમતકા હિસ્સા.)[૨]

---

૧ હૈસમી ૫-૩૨૩
૨ બૈહકી ૬-૩૩૧

દૂસરે કે માલ પર લડાઇ મેં જાને વાલા

હઝરત મયમૂના બિન્તે સઅદ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં ઉસ આદમીકે બારેમેં બતાએં જો ખૂદ લડાઈમેં ન જાએ ઔર અપના માલ દૂસરે કો દે દે, તાકે વોહ ઉસ માલકો લેકર લડાઈમેં ચલા જાએ. તો ઉસસે દેને વાલેકો સવાબ મિલેગા યા લડાઈમેં જાને વાલેકો મિલેગા ?

આપને ફરમાયા, દેને વાલેકો ઉસકે માલકા સવાબ મિલેગા ઔર જાનેવાલા જૈસી નિય્યત કરેગા, ઉસે વૈસા મિલેગા. (અગર સવાબકી નિય્યત કરેગા તો સવાબ મિલેગા, વરના સિર્ફ માલ મિલેગા, સવાબ નહીં મિલેગા)[૧]

અપને બદલે મેં દૂસરે કો ભેજના

હઝરત અલી બિન રબીઆ અસદી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે પાસ અપને બેટેકો લડાઈમેં અપની જગહ ભેજનેકે લિયે આયા, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે બૂઢેકી રાય મુઝે જવાનકે લડાઈમેં જાનેસે ઝયાદા પસંદ હૈ.[૨]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને કે લિયે માંગને પર નકીર

હઝરત નાફેઅ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે એક તાકતવર નૌજવાન મસ્જિદમેં આયા, ઉસકે હાથમેં લંબે લંબે તીર થે ઔર વોહ કેહ રહા થા કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાનેકે લિયે કૌન મેરી મદદ કરેગા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે બુલાયા. લોગ ઉસે લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ. આપને ફરમાયા કે અપને ખેતમેં કામ કરાનેકે લિયે કૌન ઈસે મુઝસે મઝદૂરી પર લેતા હૈ ? એક અન્સારીને કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! મૈં લેતા હૂં. આપને ફરમાયા, હર મહીને ઈસે કિતની તનખ્વાહ દોગે ? ઉસ અન્સારીને કહા, ઈતની દૂંગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસે લે જાઓ. ચુનાંચે ઉસ નૌજવાનને ઉસ અન્સારીકે ખેતમેં કઇ મહીને કામ કિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ અન્સારી સે પૂછા કે હમારે મઝદૂરકા ક્યા હુવા ?

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૧૬૪
૨ હૈસમી ૬-૩૨૩

ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! વોહ બહોત નેક આદમી હૈ. આપને ફરમાયા કે ઉસે મેરે પાસ લે આઓ ઔર ઉસકી જિતની તનખ્વાહ જમા' હો ગઈ હૈ, વોહ ભી મેરે પાસ લે આઓ. ચુનાંચે વોહ ઉસ જવાન કો ભી સાથ લાએ ઔર ઉસકે સાથ દિરહમોંકી એક થેલી ભી લાએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, લો યેહ થેલી. અબ અગર તુમ ચાહો તો (ઇન દિરહમોંકો લે કર) લડાઈમેં ચલે જાઓ ઔર અગર ચાહો તો (ઘર) બૈઠ જાઓ.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં જાને કે લિયે કર્ઝ લેના

હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને આકર કહા, ક્યા આપને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઘોડોં કે બારેમેં કુછ ફરમાતે હુએ સુના હૈ ?

મૈંને કહા, હાં. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે ઘોડોંકી પેશાનિયોંમેં કિયામત તક ખૈર રખ દી ગઈ હૈ. અલ્લાહકે ભરોસે પર ખરીદો ઔર અલ્લાહકે ભરોસે પર કર્ઝ લો. કિસીને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ અલ્લાહકે ભરોસે પર કૈસે ખરીદેં ઔર અલ્લાહકે ભરોસે પર કૈસે કર્ઝ લેં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કર્ઝ દેને વાલેસે યેહ કહો કે હમેં કર્ઝ અભી દે દો. જબ માલે ગનીમતમેં સે હમારા હિસ્સા હમેં મિલેગા, તો હમ ઉસ વક્ત અદા કર દેંગે ઔર બેચને વાલેસે યેહ કહો કે ચીઝ હમેં અભી બેચ દો. જબ અલ્લાહ ફતહ ઔર માલે ગનીમત હમેં દે દેગા, હમ ઉસ વક્ત કીમત અદા કર દેંગે ઔર જબ તક તુમ્હારા જિહાદ હરા ભરા રહેગા, તુમ ખૈર પર રહોગે ઔર આખિર ઝમાનેમેં લોગ જિહાદમેં શક કરને લગ જાએંગે, તો ઉનકે ઝમાનેમેં તુમ જિહાદ ભી કરના ઔર ફિર લડાઈમેં અપની જાન ભી પેશ કર દેના, ક્યૂંકે લડાઈમેં જાના ઉસ દિન ભી હરા ભરા હોગા. (ઉસ પર આજકી તરહ અલ્લાહકી મદદ ભી આએગી ઔર માલે ગનીમત ભી મિલેગા)[૨]

અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં જિહાદ કરને વાલે કો વિદા કરને કે લિયે સાથ જાના ઔર ઉસે અલવિદા કેહના

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબા કો (કઅબ બિન અશરફકો કત્લ કરને કે લિયે) ભેજા તો (ઉનકો વિદા કરનેકે

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૧૭
૨ હૈસમી ૫-૨૮૦

લિયે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે સાથ ચલકર બકીઅ ગરકદ તક ગએ, ફિર આપને ફરમાયા, અલ્લાહકા નામ લે કર જાઓ (ઔર યેહ દુઆ દી) અય અલ્લાહ ! ઈનકી મદદ ફરમા.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ કુરઝી (રદિ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ (રદિ.) કો ખાનેકે લિયે બુલાયા ગયા. જબ વોહ આએ તો ઉન્હોંને કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી ફૌજકો રવાના ફરમાતે, તો યેહ ફરમાતે..

اَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكُمْ وَاَمَانَتَكُمْ وَخَوَاتِيْمَ اَعْمَالِكُمْ

અસ્તવ્દિઉલ્લાહ દીનકુમ વઅમાનતકુમ વખવાતિમ અઅ્માલિકુમ

“મૈં તુમ્હારે દીનકો, તુમ્હારી અમાનતોં ઔર તુમ્હારે અમલકે ખાત્મેકો અલ્લાહ કે સુપુર્દ કરતા હૂં.”[૨]

હઝરત હસન બસરી (રહ.) હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી ફૌજકો રવાના કરનેકી હદીસકો બયાન કરતે હૈં, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બાહિર તશરીફ લે આએ ઔર ઉસ ફૌજકે પાસ ગએ ઔર ઉનકો રવાના ફરમાયા ઔર ઉનકો ઈસ તરહ વિદા કિયા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખૂદ પૈદલ ચલ રહે થે ઔર હઝરત ઉસામા (રદિ.) સવાર થે ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી સવારીકી લગામ પકડ કર ચલ રહે થે, તો હઝરત ઉસામાને ઉનસે અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! યા તો આપ ભી સવાર હો જાએં, વરના મૈં સવારીકે નીચે ઉતરતા હૂં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! ન તુમ ઉતરોગે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈં સવાર હોઉંગા. ઈસમેં મેરા ક્યા હરજ હૈ કે મૈં થોડી દેર અપને પાંવ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ધૂલસે ભર લૂં, ક્યૂંકે ગાઝી જો કદમ ભી ઉઠાતા હૈ, ઉસકે લિયે હર કદમ પર સાતસો નેકિયાં લિખી જાતી હૈં ઔર ઉસકે સાતસો દર્જે બુલંદ કિયે જાતે હૈં ઔર ઉસકે સાતસો ગુનાહ મિટા દિયે જાતે હૈં. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકો વિદા કરકે વાપસ આને લગે, તો ઉન્હોંને હઝરત ઉસામા (રદિ.) સે કહા, અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મેરી મદદકે લિયે યહાં છોડ જાઓ.

ચુનાંચે હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મદીના હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ રેહ જાનેકી ઈજાઝત દે દી.[૩]

હઝરત યહયા બિન સઈદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને મુલ્કે શામકો ચાર ફૌજેં ભેજીં. ઉનમેં સે એક ફૌજ કે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન અમીર થે.

---

૧ હાકિમ ૩-૯૮
૨ હાકિમ ૩-૯૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૧૪

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાનકો વિદા કરનેકે લિયે ઉનકે સાથ પૈદલ ચલને લગે. હઝરત યઝીદને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, યા તો આપ ભી સવાર હો જાએં યા ફિર મૈં ભી સવારીસે નીચે ઉતરતા હૂં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં નીચે ઉતરનેકી ઈજાઝત નહીં ઔર મૈં ખૂદ સવાર નહીં હોઉંગા, ક્યૂંકે મેરે જો કદમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પડ રહે હૈં, મુઝે ઉન પર સવાબકી ઉમ્મીદ હૈ. આગે હદીસ ઔર ભી હૈ.[૧]

હઝરત જાબિર રૂએની (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) એક ફૌજકો વિદા કરનેકે લિયે ઉસકે સાથ પૈદલ ગએ ઔર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈ જિસકે રાસ્તેમેં હમારે પાંવ ધૂલમેં સનેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કિસીને પૂછા, હમારે પાંવ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કૈસે ધૂલમેં સનેંગે ? હમ તો ઈનકો વિદા કરને આએ હૈં. (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નહીં નિકલે.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમને ઉનકો તૈયાર કિયા ઔર ઉનકો (યહાં તક) વિદા કરને આએ ઔર ઉનકે લિયે દુઆ કી (ઈસ લિયે હમારે યેહ કદમ ભી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં હૈં.)[૨]

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક લડાઈમેં ગયા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) હમેં વિદા કરનેકે લિયે હમારે સાથ ગએ. જબ હમેં વિદા કરકે વાપસ જાને લગે, તો ફરમાયા, આપ દોનોંકો દેનેકે લિયે ઈસ વક્ત મેરે પાસ કુછ હૈ નહીં, લેકિન મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જબ કિસી ચીઝકો અલ્લાહકે સુપુર્દ કર દિયા જાએ તો અલ્લાહ ઉસકી હિફાઝત ફરમાતે હૈં. ઈસ લિયે મૈં આપ લોગોંકે દીનકો ઔર અમાનતકો ઔર આપ લોગોંકે અમલકે ખાત્મેકો અલ્લાહકે સુપુર્દ કરતા હૂં.[૩]

જિહાદ સે વાપસ આને વાલે ગાઝીયોં કા ઇસ્તિકબાલ કરના

હઝરત સાઈબ બિન યઝીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તબૂકકી લડાઈસે વાપસ મદીના તશરીફ લાએ તો લોગોંને આપકા ઈસ્તિકબાલ કિયા ઔર મૈંને ભી સનિયતુલ વદાઅ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈસ્તિકબાલ કિયા.[૪]

હઝરત સાઈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તબૂકકી લડાઈસે વાપસ તશરીફ લાએ તો લોગ આપકા ઈસ્તિકબાલ કરનેકે લિયે સનિયતુલ વદાઅ તક

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૯૫
૨ બૈહકી ૯-૧૭૩, કંઝુલ ઉમ્માલ ૨-૨૮૮
૩ બૈહકી ૯-૧૭૩
૪ અબૂ દાઉદ

આએ. મૈં નવઉમ્ર બચ્ચા થા, મૈં ભી લોગોંકે સાથ આ ગયા ઔર હમને આપકા ઈસ્તિકબાલ કિયા.[૧]

રમઝાનમેં અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બદરકી લડાઇ ઔર ફત્હે મક્કાકા સફર રમઝાન શરીફમેં કિયા.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દો લડાઈયોંકા સફર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રમઝાન શરીફમેં કિયા. એક બદરકી લડાઈકા ઔર દૂસરે ફત્હે મક્કાકા ઔર હમને દોનોંમેં રોઝા નહીં રખા થા.[૩]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બદરકી લડાઈમેં શરીક હોને વાલે સહાબા તીનસો તેરહ થે, જિનમેં મુહાજિર છિહત્તર થે ઔર કુફ્ફારકો બદરમેં સતરહ રમઝાનકો જુમ્આ કે દિન હાર કા મુંહ દેખના પડા થા.[૪]

ઈમામ બઝ્ઝાર ને ભી યેહી રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ, લેકિન ઉસમેં યેહ હૈ કે બદર વાલે તીનસો દસ સે કુછ ઝયાદા થે ઔર ઉનમેં અન્સાર દોસો છત્તીસ થે ઔર ઉસ દિન મુહાજિરીન કા ઝંડા હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ થા.[૫]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સફરમેં તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત અબૂ રૂહમ કુલસૂમ બિન હુસૈન બિન ઉત્બા બિન ખલફ ગિફારી (રદિ.) કો મદીનામેં અપના ખલીફા બના કર ગએ ઔર દસ રમઝાનકો યેહ સફર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને શુરૂ ફરમાયા.

આપને ભી રોઝા રખા હુવા થા ઔર આપકે સાથ તમામ લોગોંને ભી રોઝા રખ છોડા થા. જબ આપ ઉસ્ફાન ઔર ઉમઝ નામકી જગહકે બીચ કદીદ ચશ્મે પર પહોંચે તો આપને રોઝા ઈફ્તાર ફરમા દિયા. ફિર વહાંસે ચલકર આપ મર્રઝ્ઝહરાન જાકર ઠહેરે. આપકે સાથ દસ હઝાર સહાબા થે.[૬]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફત્હે મક્કાકે સાલ રમઝાનમેં તશરીફ લે ગએ ઔર આપને રોઝા રખા હુવા થા ઔર રાસ્તેમેં ઠીક દોપહરકે વક્ત કદીદ નામકી જગહ પર આપકા ગુઝર હુવા. લોગોંકો પ્યાસ લગ ગઇ ઔર લોગ પાનીકી ખોજમેં ગરદનેં લંબી કરને લગે ઔર વોહ પાની પીનેકે લિયે બેતાબ હો ગએ.

---

૧ બૈહકી ૯-૧૭૫
૨ ફત્હુલ બારી ૪-૧૩૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૨૯
૪ બિદાયા ૩-૨૬૯
૫ હૈસમી ૬-૯૩
૬ બિદાયા ૪-૨૮૫, હૈસમી ૬-૧૬૭

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાની કા એક પ્યાલા મંગવાયા ઔર અપને હાથમેં પકડ લિયા યહાં તક કે સબ લોગોંને વોહ પ્યાલા દેખ લિયા. ફિર આપને પાની પિયા ઔર બાકી સબ લોગોંને ભી પાની પિયા.[૧]

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલને વાલે કા નામ લિખના

બુખારીમેં રિવાયત હૈ કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે કોઈ મર્દ (નામહરમ) ઔરતકે સાથ તન્હાઈમેં હરગિઝ ન મિલે ઔર ન હી કોઈ ઔરત મહરમકે બગૈર સફર કરે, તો એક આદમીને ખડે હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં ગઝવામેં મેરા નામ લિખા ગયા હૈ ઔર ઈધર મેરી બીવી હજ કરને જા રહી હૈ.[૨] (અબ મૈં ક્યા કરૂં, જિહાદમેં જાઉં યા બીવીકે સાથ હજ કરને જાઉં ?) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપની બીવીકે સાથ હજ કરને જાઓ.

જિહાદ સે વાપસી પર નમાઝ પઢના ઔર ખાના પકાના

બુખારીકી રિવાયતમેં હૈ કે હઝરત કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસી સફરસે ચાશ્તકે વક્ત તશરીફ લાતે તો મસ્જિદમેં તશરીફ લે જાતે ઔર બૈઠનેસે પેહલે દો રકઅત નમાઝ પઢતે.

બુખારીમેં દૂસરી રિવાયત હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ કી હૈ કે વોહ ફરમાતે હૈં કે મૈં એક સફરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થા. જબ હમ મદીના વાપસ આએ તો આપને મુઝસે ફરમાયા, મસ્જિદમેં જા કર દો રકઅત નમાઝ પઢ લો.

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહસે બુખારી શરીફમેં એક ઔર હદીસ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ મદીના તશરીફ લાતે તો આપ ઊંટ યા ગાય ઝબહ ફરમાતે.

મુઆઝ કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત મુહારિબ કેહતે હૈં કે ઉન્હોંને હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે સુના કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે એક ઊંટ દો ઉકિયા ઔર એક દિરહમ યા દો દિરહમકે બદલેમેં ખરીદા. જબ આપ સિરાર કુંવે પર પહોંચે તો આપકે ફરમાને પર એક ગાય ઝબહ કી ગઈ ઔર લોગોંને ઉસકા ગોશ્ત ખાયા. જબ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ ૪-૩૩૦, જમઉલ ફવાઈદ ૧-૧૫૯
૨ અબ્દુર્રઝઝાક, ઈબ્ને અબી શૈબા

આપ મદીના પહોંચ ગએ તો મુઝે હુક્મ દિયા કે મસ્જિદમેં જા કર દો રકઅત પળ્હૂ ઔર આપને ઊંટકી કિમત તોલ કર દી.

ઔરતોં કા અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં જિહાદ કે લિયે નિકલના

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સફરમેં જાનેકા ઈરાદા ફરમાતે તો અપની મુબારક બીવીયોંકે દર્મિયાન કુરઆ ડાલતે, જિસકા નામ કુરઆમેં નિકલ આતા, ઉસકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સાથ લે જાતે.

જબ બનૂ મુસ્તલક કી લડાઇ હુઇ તો અપની આદતકે મુતાબિક અપની બીવીયોંકે દર્મિયાન કુરઆ ડાલા,જિસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાનેકે લિયે મેરા નામ નિકલ આયા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે સાથ લે કર ઈસ સફરમેં તશરીફ લે ગએ. ઉસ ઝમાનેમેં મૈં ગુઝારેકે બકદર બહોત કમ ખાયા કરતી થી, જિસકી વજહસે ગોશ્ત કમ હોતા થા ઔર જિસ્મ ભારી નહીં હુવા કરતા થા. જબ લોગ મેરે ઊંટ પર કજાવા બાંધને લગતે ઔર હૌદજકો પકડકર મુઝે નીચેસે ઉઠાતે ઔર ઊંટકી પીઠ પર રખ કર ઉસે રસ્સીસે બાંધ દેતે, ફિર ઊંટકી રસ્સીકો આગેસે પકડકર લે ચલતે. જબ વોહ સફર પૂરા હો ગયા તો આપને વાપસીમેં મદીનાકે કરીબ એક જગહ પડાવ ડાલા ઔર રાતકા કુછ હિસ્સા વહાં ગુઝારા. ફિર મુનાદીને લોગોંમેં કૂચ કરનેકા એલાન લિયા. ચુનાંચે લોગ વહાંસે ચલ પડે.

મૈં ઉસ વક્ત ઝરૂરત પૂરી કરને કે લિયે બાહિર ગઇ હુઇ થી. મેરે ગલેમેં એક હાર થા જો યમનકે (કબીલા હિમયરકે શહર) ઝફાર કી કૂડીયોં કા બના હુવા થા. જબ મૈં અપની ઝરૂરતસે ફારિગ હો કર ઉઠી તો વોહ મેરે ગલેસે ગિર ગયા ઔર મુઝે પતા ન ચલા. જબ મૈં કજાવેકે પાસ પહોંચી તો મૈંને ઉસ હાર કો અપની ગરદનમેં ખોજા તો વોહ મુઝે ન મિલા ઔર લોગોંને વહાંસે ચલના શુરૂ કર દિયા.

મૈં જિસ જગહ ગઇ થી, વહાં જા કર મૈંને ઉસે ખોજા, મુઝે વહાં મિલ ગયા. જો લોગ મેરે ઊંટકા કજાવા બાંધા કરતે થે, વોહ કજાવા બાંધ ચુકે થે. વોહ મેરે બાદ આએ ઔર યેહ સમઝે કે મૈં અપની આદતકે મુતાબિક હૌદજમેં હૂં. ઈસલિયે ઉન્હોંને હૌદજ ઉઠાકર ઊંટ પર બાંધ દિયા. (ઉન્હેં હૌદજકે હલકા હોનેકા એહસાસ ભી ન હુવા, ક્યૂંકે મેરા જિસ્મ બહોત હલકા થા) ઔર ઉન્હેં ઉસમેં મેરે ન હોને કા શક ભી ન ગુઝરા. ફિર વોહ ઊંટ કી નકીલ પકડ કર ચલે ગએ.

જબ મૈં ફૌજકી જગહ વાપસ આઈ, તો વહાં કોઇ નહીં થા, સબ લોગ જા ચુકે થે. મૈં અપની ચાદરમેં લિપટ ગઇ ઔર ઉસી જગહ લેટ ગઇ ઔર મુઝે યકીન થા કે મૈં જબ નહીં મિલૂંગી, તો લોગ મુઝે ખોજને યહાં વાપસ આએંગે.

અલ્લાહકી કસમ ! મૈં વહાં લેટી હુઇ થી કે હઝરત સફવાન બિન મુઅત્તલ સુલમી (રદિ.) મેરે પાસસે ગુઝરે. વોહ અપની કિસી ઝરૂરતસે ફૌજ કે પીછે રેહ ગએ થે, ઈસ લિયે

ઉન્હોંને યેહ રાત લોગોંકે સાથ ન ગુઝારી. ઉન્હોંને જબ મેરા વજૂદ દેખા તો આ કર મેરે પાસ ખડે હો ગએ ઔર પરદેકા હુક્મ આનેસે પેહલે વોહ મુઝે દેખા કરતે થે, ઈસલિયે ઉન્હોંને જબ મુઝે દેખા, તો (મુઝે પેહચાન લિયા ઔર) કહા "ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહી રાજિઊન" યેહ તો અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કાબિલે એહતિરામ બીવી હૈં. હાલાંકે મૈં કપડોંમેં લિપટી હુઇ થી.

હઝરત સફવાનને કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ, આપ કૈસે પીછે રેહ ગઇ હૈં ? હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને ઉનકો કોઇ જવાબ નહીં દિયા.

ફિર ઉન્હોંને ઊંટ મેરે કરીબ લાકર કહા, ઈસ પર સવાર હો જાઓ ઔર ખૂદ મેરેસે દૂર ચલે ગએ. ચુનાંચે મૈં સવાર હો ગઇ ઔર ઉન્હોંને ઊંટકી નકીલ પકડ કર લોગોંકી તલાશમેં તેઝ તેઝ ચલના શુરૂ કર દિયા. સુબહ તક હમ લોગોં તક ન પહોંચ સકે ઔર ન હી લોગોંકો મેરે ન હોનેકા પતા ચલ સકા. ઉન લોગોંને એક જગહ પડાવ ડાલા.

જબ વોહ લોગ વહાં ઠહેર ગએ તો ઈતનેમેં યેહ (હઝરત સફવાન) મુઝે ઊંટ પર બિઠાએ ઊંટકી નકીલ પકડે હુએ વહાં પહોંચ ગએ. ઈસ પર ઈફક વાલોંને (તોહમત બાંધને વાલોંને) જો બાત બનાઇ થી, વોહ બના કર કેહની શુરૂ કર દી ઔર સારી ફૌજમેં બેચૈનીકી એક લહર દૌડ ગઇ. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે કિસી બાતકી ખબર નહીં થી. ફિર હમ મદીના આ ગએ. વહાં પહોંચતે હી મૈં બહોત બિમાર હો ગઇ ઔર લોગોંમેં જો બાતેં હો રહી થીં, ઉનમેં સે કોઇ બાત ભી મુઝ તક ન પહોંચ સકી. અલબત્તા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મેરે માં બાપ તક સારી બાત પહોંચ ચુકી થી. લેકિન કિસીને મુઝસે કિસી કિસ્મકા ઝિક્ર ન કિયા. હાં, ઈતની બાત ઝરૂર થી કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વોહ પેહલે વાલી મહેરબાની ન દેખી.

મૈં જબ બિમાર હો જાતી થી, તો આપ મુઝ પર બડી મહેરબાની ફરમાતે થે. આપને મેરી ઈસ બીમારીમેં વોહ કુછ ભી ન કિયા. મુઝે આપકી ઈસ બાતસે કુછ ખટક સી મેહસૂસ હુઇ. આપ જબ ઘરમેં દાખિલ હોતે ઔર મેરે પાસ આતે ઔર મેરે પાસ મેરી માંકો દેખભાલ કરતે દેખતે તો બસ ઈતના ફરમાતે કે અબ ઈસકા ક્યા હાલ હૈ ? ઈસસે ઝયાદા કુછ ન ફરમાતે.

આપકી ઈસ બેરૂખીકો દેખ કર મુઝે બડી પરેશાની હુઇ ઔર ઈસ બેરૂખીકો દેખ કર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ મુઝે ઈજાઝત દેં તો મૈં અપની માં કે પાસ ચલી જાતી હૂં, વોહ મેરી દેખભાલ ભી કરતી રહેંગી.

આપને ફરમાયા, કોઇ હરજ નહીં હૈ. તુમ જા સકતી હો. ચુનાંચે મૈં અપની માંકે પાસ ચલી ગઇ ઔર જો કુછ મદીનામેં હો રહા થા, મુઝે ઈસકી કુછ ખબર નહીં થી. બીસ દિનસે ઝયાદા ગુઝરને કે બાદ મેરી સેહત ઠીક હુઇ, લેકિન મેરી કમઝોરી બાકી થી, ઉસ વક્ત હમ લોગ અપને ઘરોંમેં બૈતુલખલા નહીં બનાયા કરતે થે, જૈસે અજમી લોગ બનાયા કરતે થે, બલકે ઘરોંમેં બૈતુલખલાકો બુરા સમઝતે થે, ઝરૂરત પૂરા કરનેકે લિયે હમ લોગ મદીનાકે જંગલોંમેં જાયા કરતે થે ઔર ઔરતેં ઝરૂરતેં પૂરી કરને રાતકો જાયા કરતી થીં.

એક રાત મૈં ઝરૂરત પૂરી કરનેકે લિયે બાહિર નિકલી ઔર મેરે સાથ હઝરત ઉમ્મે મિસ્તહ બિન્તે અબી રૂહમ બિન મુત્તલિબ ભી થીં. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ મેરે સાથ જા રહી થીં કે ઉનકા પાંવ ચાદરમેં અટકા ઔર વોહ ગિર ગઈ, તો ઉન્હોંને કહા, મિસ્તહ બરબાદ હો.

મૈંને કહા, અલ્લાહ કી કસમ, તુમને બુરા કિયા. એક મુહાજિરી, જો ગઝવએ બદરમેં શરીક હુવા, ઉસે તુમને ક્યા કેહ દિયા ? હઝરત ઉમ્મે મિસ્તહ ને કહા, અય અબૂબક્ર કી બેટી ! ક્યા અભી તક તુમ્હેં ખબર નહીં પહોંચી ? મૈંને કહા કૈસી ખબર ?

ઈસ પર ઉન્હોંને મુઝે ઈફક (તોહમત) વાલોં કી સારી બાત બતાઈ. મૈંને કહા, ઐસી બાત વોહ કેહ ચુકે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ બાત ઉન્હોંને કહી હૈ. હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! (યેહ બાત સુન કર મેરી હાલત તો ઐસી હો ગઈ કે) મૈં ઝરૂરત પૂરી નહીં કર સકી ઔર મૈં વાપસ આ ગઈ. અલ્લાહકી કસમ ! ફિર તો મૈં રોતી રહી ઔર મુઝે ઐસા મેહસૂસ હોને લગા કે ઝયાદા રોનેકી વજહસે મેરા જીગર ફટ જાએગા ઔર મૈંને અપની માંસે કહા, અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ. લોગોંને તો ઈતની બાતેં બના લીં ઔર આપને મુઝે કુછ ભી નહીં બતાયા.

ઉન્હોંને કહા, અય મેરી બેટી ! તુમ ઝયાદા પરેશાન ન હો. અલ્લાહકી કસમ ! જબ કિસી આદમી કી કોઈ ખૂબસૂરત બીવી હો ઔર વોહ ઉસસે મુહબ્બત ભી કરતા હો ઔર ઉસ ઔરતકી ઔર સૌતેં (સૌકનેં) ભી હોં તો યેહ સૌતેં ઔર દૂસરે લોગ ઉસકે ઐબ કે બારેમેં ઝયાદા બાતેં ઝરૂર કરેંગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખડે હો કર લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર મુઝે ઈસ બાતકા કોઈ ઈલ્મ ન થા. આપને હમ્દો સનાકે બાદ ફરમાયા, અય લોગો ! ઈન લોગોંકો ક્યા હો ગયા હૈ કે મુઝે મેરે ઘરવાલોંકે બારેમેં તકલીફ પહોંચાતે હૈં ઔર ઉન પર નાહક ઈલ્ઝામ લગાતે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો અપને ઘરવાલોંકે બારેમેં હમેશા ભલાઈ હી નઝર આઈ હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! જિસ મર્દ પર ઈલ્ઝામ લગા રહે હૈં, ઉસમેં ભલાઈ હી નઝર આઈ હૈ. જબ ભી વોહ મેરે કિસી ઘરમેં દાખિલ હુવા હૈ, વોહ મેરે સાથ હી દાખિલ હુવા હૈ.

ઈસ બોહતાનકે ઉઠાને ઔર બળ્હાનેમેં સબસે ઝયાદા હિસ્સા અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ મુનાફિકને લિયા થા ઔર કબીલા ખઝરજકે કઈ આદમીયોં ઔર હઝરત મિસ્તહ (રદિ.) ઔર હઝરત હમના બિન્તે જહશ (રદિ.) ને ભી ઉસકા સાથ દિયા થા.

હઝરત હમના (રદિ.) કી દિલચસ્પી લેનેકી વજહ યેહ થી કે ઉનકી બેહન હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌઝા મોહતરમા થીં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી મુબારક બીવીયોંમેં સે હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં કદર વ મંઝિલતમેં મેરી બરાબરી કરતી થીં.

અલ્લાહને તો ઉનકો ઉનકી દીનદારી કી બરકતસે મહફૂઝ રખા, ઈસ લિયે ઉન્હોંને મેરે બારેમેં ભલાઈકી બાત હી કહી, લેકિન હઝરત હમના (રદિ.) ને અપની બહેનકી વજહસે મેરી ઝિદમેં આ કર ઈસ બાતકો બહોત ઉછાલા ઔર ફૈલાયા. ઈસ લિયે વોહ ગુનાહ લે કર બદબખ્ત બને.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ બાત ફરમાઇ તો હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર વોહ ઈલ્ઝામ લગાને વાલે (હમારે કબીલા) ઔસમેં સે હૈં,તો આપકો કુછ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ, હમ ઉનસે નિમટ લેંગે, ઔર અગર વોહ હમારે ખઝરજી ભાઈયોંમેં સે હૈં, તો આપ ઉનકે બારેમેં જો ઈર્શાદ ફરમાએં, હમ વૈસે હી કરેંગે. અલ્લાહકી કસમ ! ઉનકી તો ગરદન ઉડા દેની ચાહિયે.

ઈસ પર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) ખડે હો ગએ ઔર ઉન્હેં ઈસસે પેહલે નેક ઔર ભલા આદમી સમઝા જાતા થા, ઉન્હોંને કહા ! તુમને ગલત કહા, ઉન લોગોંકી ગરદન નહીં ઉડાઈ જા સકતી. અલ્લાહકી કસમ ! તુમને યેહ બાત સિર્ફ ઈસ વજહસે કહી હૈ કે તુમ્હેં પતા હૈ કે વોહ લોગ ખઝરજમેં સે હૈં. અગર વોહ તુમ્હારી કૌમમેં સે હોતે તો તુમ યેહ બાત હરગિઝ ન કેહતે.

હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈરને કહા, અલ્લાહ કી કસમ ! તુમ ગલત કેહ રહે હો, તુમ ખૂદ મુનાફિક હો ઔર મુનાફિકોંકી તરફસે લડ રહે હો. ઈસ પર લોગ એક દૂસરેકે મુકાબલેમેં ખડે હો ગએ ઔર ઔસ ઔર ખઝરજકે દોનોં કબીલોં મેં લડાઇ હોને હી વાલી થી. (લેકિન લોગોં ને બીચ બચાવ કરા દિયા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બરસે ઉતર કર મેરે પાસ તશરીફ લાએ ઔર વહી આ નહીં રહી થી. ઈસ લિયે આપને હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કો બુલા કર ઉનસે અપને ઘરવાલોં (યાની હઝરત આઇશા (રદિ.) કો) છોડને કે બારેમેં મશવરા કિયા. હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘર વાલોંકી તારીફ હી કી ઔર ખૈરકી બાત હી કહી. ફિર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ અપને ઘરવાલોંકો રખેં, ક્યૂંકે હમને ઉનસે હમેશા ખૈર ઔર ભલા હી દેખા હૈ ઔર યેહ બોહતાન સબ ઝૂઠ ઔર ગલત હૈ.

ઔર હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔરતેં બહોત હૈં. આપ ઉનકી જગહ કિસી ઔર કો લાને કી કુદરત રખતે હૈં ઔર આપ બાંદીસે પૂછ લેં વોહ આપકો સારી સચ્ચી બાત બતા દેગી. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત બરીરા (રદિ.) કો પૂછનેકે લિયે બુલાયા.

હઝરત અલીને ખડે હો કર હઝરત બરીરા (રદિ.) કી ખૂબ પિટાઇ કી ઔર કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સચ્ચી બાત કેહના, તો હઝરત બરીરાને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઉનકે બારેમેં નેકી ઔર ભલાઈ કે અલાવા કુછ મા'લૂમ નહીં હૈ ઔર મુઝે ઉનમેં ઔર કોઈ ઐબ નઝર નહીં આતા હૈ, સિર્ફ યેહ ઐબ નઝર આતા હૈ કે મૈં ઉન્હેં આટા ગૂંદ કર દેતી હૂં ઔર ઉનસે કેહતી હૂં કે ઈસ આટેકો સંભાલ કર રખના. યેહ બેખયાલીમેં સો જાતી હૈં. બકરી આ કર આટા ખા જાતી હૈ.

ઈસકે બાદ ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાએ.મેરે માં બાપ ભી મેરે પાસ બૈઠે હુએ થે ઔર એક અન્સારી ઔરત ભી બૈઠી હુઇ થી. મૈં ભી રો રહી થી

ઔર વોહ ઔરત ભી રો રહી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના કે બાદ ફરમાયા, અય આઇશા (રદિ.) ! લોગ જો કેહ રહે હૈં વોહ બાત તુમ તક પહોંચ ચુકી હૈ, ઈસ લિયે તુમ અલ્લાહસે ડરો ઔર લોગ જો કેહ રહે હૈં, અગર વાકઇ તુમસે કોઇ બુરા કામ હુવા હૈ, તો તુમ અલ્લાહસે તૌબા કર લો, ક્યૂંકે અલ્લાહ અપને બંદોંકી તૌબાકો કુબૂલ ફરમાતે હૈં.

અલ્લાહકી કસમ ! આપકે યેહ ફરમાતે હી મેરે આંસૂ એકદમ રૂક ગએ. ઈસકે બાદ એક કતરા ભી ન નિકલા. મૈંને કુછ દેર ઈન્તિઝાર કિયા કે મેરે માં બાપ મેરી તરફસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવાબ દેં, લેકિન વોહ દોનોં કુછ ન બોલે.

અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અપના દર્જા ઈતના બડા નહીં સમઝતી થી કે મેરે બારેમેં અલ્લાહ મુસ્તકિલ આયતેં ઉતારેંગે. જિનકી તિલાવત કી જાતી રહેગી ઔર જિનકો નમાઝમેં પળ્હા જાતા રહેગા, લેકિન મુઝે ઈસકી ઉમ્મીદ થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કોઇ ઐસા ખ્વાબ દેખેંગે જિસસે અલ્લાહ મુઝે ઈસ ઈલ્ઝામસે બરી કર દેંગે, ક્યૂંકે અલ્લાહકો તો મા'લૂમ હૈ કે મૈં ઈસ ઈલ્ઝામસે બિલકુલ પાક સાફ ઔર બરી હૂં. મેરે બારેમેં કુર્આનકી આયતેં આ જાએં, મૈં અપના દર્જા ઈસસે કમ સમઝતી થી.

જબ મૈંને દેખા કે મેરે માં બાપ જવાબ દેને કે લિયે બોલ નહીં રહે હૈં, તો મૈંને ઉનસે કહા કે આપ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવાબ ક્યૂં નહીં દેતે હૈં ?

દોનોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમેં પતા નહીં હૈ કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ક્યા જવાબ દેં.

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મુઝે કોઇ ઐસે ઘરવાલે મા'લૂમ નહીં હૈં કે જિનકો ઈતની પરેશાની આઇ હો, જિતની ઉન દિનોં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખાનદાન વાલોંકો આઇ થી.

જબ મેરે માં બાપને મેરે બારેમેં કુછ નહીં કહા, તો મેરે આંસૂ નિકલ આએ ઔર મૈં રો પડી. ફિર મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપને જો ફરમાયા હૈ મૈં ઉસસે કભી તૌબા નહીં કરૂંગી (ક્યૂંકે યેહ કામ મૈંને કિયા હી નહીં હૈ) અલ્લાહકી કસમ ! ક્યૂંકે મૈં અચ્છી તરહ જાનતી હૂં કે લોગ કેહ રહે હૈં, અગર મૈં ઉસકા ઈકરાર કર લૂં, હાલાંકે અલ્લાહ જાનતે હૈં કે મૈં ઈસસે બરી હૂં, તો મૈં ઐસી બાતકા ઈકરાર કરૂંગી જો હુઇ નહીં હૈ ઔર જો લોગ કેહ રહે હૈં, અગર મૈં ઉસકા ઈન્કાર કરૂં તો આપ લોગ મુઝે સચ્ચા નહીં માનેંગે. ફિર મૈંને હઝરત યઅ્કૂબ અલૈહિસ્સલામ કા નામ લેના ચાહા, લેકિન મુઝે ઉસ વક્ત યાદ ન આયા, તો મૈંને કહા કે અબ મૈં ભી વહી કેહતી હૂં જો હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલામ કે વાલિદને કહા થા, યાની..

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ

ફસબરૂન્ જમીલ. વલ્લાહુલ્ મુસ્તઆનુ અલા મા તસિફૂન.

"અબ સબ્ર હી બેહતર હૈ ઔર અલ્લાહ હી સે મદદ માંગતા હૂં ઈસ બાત પર જો તુમ ઝાહિર કરતે હો."

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની મજલિસસે અભી ઉઠે નહીં થે કે અલ્લાહકી તરફસે વહી ઉતરને લગી ઔર પેહલેકી તરહ આપ પર ગશી છા ગઇ. આપકો આપકે કપડેસે ઢાંપ દિયા ગયા ઔર ચમડેકા એક તકિયા આપકે સર કે નીચે રખ દિયા ગયા.

મૈં ને જબ (વહી ઉતરનેકા) યેહ મંઝર દેખા તો ન મૈં ઘભરાઇ ઔર ન મૈંને ઉસકી પરવાહ કી, ક્યૂંકે મુઝે યકીન થા કે મૈં બેકુસૂર હૂં. ઔર અલ્લાહ મુઝ પર ઝુલ્મ નહીં ફરમાએંગે ઔર ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝે મેં આઇશા (રદિ.) કી જાન હૈ, મેરે માં બાપ પર ઉસ વક્ત સખ્ત પરેશાનીકી હાલત થી ઔર અભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ હાલત દૂર નહીં હુઇ થી કે મુઝે યકીન હો ગયા કે ઇસ ડરસે મેરે માં બાપકી જાન નિકલ જાએગી કે કહીં અલ્લાહકી તરફસે લોગોંકી બાતકી તસ્દીક ન આ જાએ. ફિર જબ આપકી હાલત ઠીક હો ગઇ તો આપ બૈઠ ગએ. હાલાંકે સરદીકા મૌસમ થા, લેકિન આપકે મુબારક ચેહરેસે મોતીયોંકી તરહ પસીના ઝલક રહા થા. આપ અપને ચેહરેસે પસીના પૂંછતે હુએ ફરમાને લગે, અય આઇશા ! તુમ્હેં ખુશખબરી હો. અલ્લાહને તુમ્હારી બરાઅત નાઝિલ ફરમા દી હૈ.

મૈંને કહા, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ.

ફિર આપ લોગોં કે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ઉનમેં બયાન ફરમાયા ઔર ઇસ બારે મેં જો કુછ નાઝિલ હુવા થા, વોહ લોગોં કો પઢ કર સુનાયા. ફિર હઝરત મિસ્તહ બિન અસાસા (રદિ.) ઔર હસ્સાન બિન સાબિત ઔર હમના બિન્તે જહશ (રદિ.) કે બારેમેં હુક્મ ફરમાયા, જિસ પર ઉન્હેં હદ લગાઇ ગઇ. ઇન લોગોંને ઇસ બેહયાઇકી બાત ફૈલાનેમેં હિસ્સા લિયા થા.[૧]

ઇમામ અહમદને યેહ હદીસ બહોત લંબી બયાનકી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે (જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી બરાઅતકી આયત સુનાઇ તો) મેરી માંને મુઝસે કહા કે ખડી હો કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાઓ (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા શુક્રિયા અદા કરો.)

મૈંને કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ખડી હો કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ નહીં જાઉંગી ઔર મૈં તો અલ્લાહ હી કી તારીફ કરૂંગી, જિસને મેરી બરાઅત કી ઔર અલ્લાહ ને .. إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ

ઇન્નલ્લઝીન જાઊ બિલ્ ઇફ્કિ ઉસ્બતુમ્ મિનકુમ

સે દસ આયતેં ઉતારીં, જિસકા તર્જુમા ઇસ તરહ હૈ.."જો લોગ લાએ હૈં તૂફાન, તુમ્હીં મેં સે એક જમાઅત હૈ."

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત મિસ્તહ (રદિ.) પર રિશ્તેદાર હોને યા ગરીબ હોનેકી વજહસે ખર્ચ કિયા કરતે થે. જબ અલ્લાહને મેરી બરાઅતકે બારેમેં યેહ આયતેં ઉતારીં તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! જબ ઇસ મિસ્તહ ને આઇશા કે

૧ બિદાયા ૪-૧૬૦

બારેમેં ઈતની બડી બાત કેહ દી હે, તો અબ ઈસકે બાદ મૈં ઉસ પર કભી ખર્ચ નહીં કરૂંગા. ઈસ પર અલ્લાહ ને યેહ આયતેં ઉતારીં..

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ○

વલા યઅતલિ ઊલૂલ ફદલિ મિનકુમ વસ્સાઅતિ અંય્યુઅતૂ ઉલિલ કુરબા વલમસાકિન વલમુહાજિરીન ફી સબીલિલ્લાહિ વલયઅ્ફૂ વલ્યસ્ફહૂ. અલા તુહિબ્બુન અંય્યગફિરલ્લાહુ લકુમ. વલ્લાહુ ગફુરૂર્રહીમ.

“ઔર કસમ ન ખાએં બડે દર્જેવાલે તુમમેં સે ઔર વુસ્અતવાલે ઈસ પર કે દે કરાબતદારોંકો ઔર મોહતાજોં ઔર વતન છોડને વાલોંકો અલ્લાહકી રાહમેં ઔર ચાહિયે કે મઆફ કરેં ઔર દરગુઝર કરેં. ક્યા તુમ નહીં ચાહતે કે અલ્લાહ તુમકો મઆફ કરે ઔર અલ્લાહ બખ્શને વાલા હે મહેરબાન.”

ઈસ આયત કો સુન કર હઝરત અબૂબક્રને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ચાહતા હૂં કે અલ્લાહ મુઝે મઆફ ફરમાએ. ફિર હઝરત મિસ્તહ કો જો ખર્ચ દિયા કરતે થે, વોહ દેના શુરૂ કર દિયા ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉનકા ખર્ચ કભી નહીં રોકૂંગા.[૧]

કબીલા બનૂ ગિફારકી એક ઔરત ફરમાતી હૈ કે મૈં બનૂ ગિફારકી ઔરતોં કે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુઈ. આપ ગઝવએ ખૈબરમેં તશરીફ લે જા રહે થે. હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ભી આપકે સાથ ઈસ સફરમેં જાના ચાહતી હૈં. હમ ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કરેંગી ઔર જિતના હો સકા હમ મુસલમાનોંકી મદદ કરેંગી.

આપને ફરમાયા, અલ્લાહ બરકત દે. ચલો. હમ ભી આપકે સાથ હો ગઈ. મૈં નવઉમ્ર લડકી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને કજાવેકે પીછે કે થેલે પર મુઝે અપને પીછે બિઠા લિયા.

અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુબહકે કરીબ નીચે ઉતરે ઔર ઊંટની બિઠા દી, તો મૈં ભી કજાવેકે થેલેસે ઉતર ગઈ તો મૈંને દેખા કે થેલેકો મેરા ખૂન લગા હુવા હૈ ઔર યેહ મુઝે પેહલા હૈઝ આયા થા. મુઝે શરમ આ ગઈ ઔર મૈં સિમટકર ઊંટની કી તરફ ચલી ગઈ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઈસ હાલતમેં દેખા તો આપને ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? શાયદ તુમ્હેં હૈઝ આ ગયા હૈ ? મૈં ને કહા, જી હાં.

આપને ફરમાયા, અપની હાલત ઠીક કર લો. ફિર એક બરતનમેં પાની લે કર ઉસમેં નમક ડાલ લો, ફિર કજાવેકે થેલેકો જહાં ખૂન લગા હુવા હૈ, વોહ ધો લો. ફિર અપની જગહ જા કર બૈઠ જાઓ. ફિર અલ્લાહને ખૈબરકો ફતહ કરા દિયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

૧ તફસીર ઈબ્ને કસીર ૨-૨૭૦, મજમા ૯-૨૩૨

સલ્લમને હમેં ભી માલે ગનીમતમેં કુછ હિસ્સા દિયા ઔર યેહ જો હાર તુમ મેરે ગલેમેં દેખ રહી હો, યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દિયા થા ઔર અપને હાથસે મેરે ગલેમેં ડાલા થા. અલ્લાહકી કસમ ! યેહ હાર કભી ભી મેરે જિસ્મસે અલગ ન હોગા. ચુનાંચે ઉનકે ઈન્તિકાલ તક વોહ હાર ઉનકે ગલેમેં રહા. ફિર ઉન્હોંને (મરતે વક્ત) વસિયત કી કે યેહ હાર ઉનકે સાથ કબ્રમેં દફન કર દિયા જાએ ઔર વોહ જબ ભી હૈઝસે પાક હોતીં તો વોહ ગુસલકે પાનીમેં નમક ઝરૂર ડાલતીં ઔર મરતે વક્ત યેહ વસિયત ભી કી કે ઉનકે ગુસલકે પાનીમેં નમક ઝરૂર ડાલા જાએ.[૧]

હઝરત હુમૈદ બિન હિલાલ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા તુફાવા કે એક આદમી જિનકી ગુઝરગાહ હમારી તરફ થી, (વોહ આતે જાતે હુએ) હમારે કબીલેસે મિલતે ઔર ઉનકો હદીસેં સુનાયા કરતે થે.

ઉન્હોંને એક બાર કહા કે મૈં એક બાર અપને તિજારતી કાફલેકે સાથ મદીના ગયા, વહાં હમને અપના સામાન બેચા. ફિર મૈંને અપને જી મેં કહા કે મૈં ઉસ આદમી યાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાતા હૂં ઔર ઉનકે હાલાત લેકર અપને પીછે રેહ જાને વાલોંકો ઝરૂર બતાઉંગા.

જબ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ પહોંચા તો આપને મુઝે એક ઘર બતા કર ફરમાયા, ઈસ ઘર મેં એક ઔરત થી. વોહ મુસલમાનોં કે સાથ એક સરિય્યામેં ગઈ ઔર વોહ ઘરમેં બારહ બકરીયાં ઔર અપના એક કપડા બુનનેકા બ્રશ જિસસે વોહ કપડા બુના કરતી થી, છોડ ગઈ તો ઉસકી એક બકરી ઔર બ્રશ ગુમ હો ગયા. વોહ ઔરત કેહને લગી, અય રબ ! જો આદમી તેરે રાસ્તેમેં નિકલે ઉસકી હર તરહ કી હિફાઝતકા તુને ઝિમ્મા લિયા હુવા હૈ (ઔર મૈં તેરે રાસ્તે મેં ગઈ થી, પીછે) મેરી બકરીયોંમેં સે એક બકરી ઔર કપડા બુનનેકા બ્રશ ગુમ હો ગયા હૈ. મૈં તુઝે અપની બકરી ઔર બ્રશકે બારે મેં કસમ દેતી હૂં (કે મુઝે વાપસ ફરમા દે.)

રિવાયત કરને વાલે કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ તુફાવી આદમીકો બતાને લગે કે ઉસ ઔરતને કિસ તરહ અપને રબસે જોશો ખરોશસે દુઆ કી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસકી વોહ બકરી ઔર ઉસ જૈસી એક ઔર બકરી ઔર ઉસકા વોહ બ્રશ ઔર ઉસ જૈસા એક ઔર બ્રશ ઉસકો (અલ્લાહકે ગૈબી ખઝાનેસે) મિલ ગયા. યે હૈ વોહ ઔરત. અગર તુમ ચાહો તો ઉસસે જા કર પૂછ લો.

ઉસ તુફાવી આદમીને કહા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, નહીં (મુઝે ઉસ ઔરતસે પૂછનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ) બલકે મૈં આપસે સુન કર ઉસકી તસ્દીક કરતા હૂં (મુઝે આપકી બાત પર પૂરા યકીન હૈ.)[૨]

બુખારી મેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત (ઉમ્મે હરામ) બિન્તે મિલહાન (રદિ.) કે ઘર તશરીફ લે ગએ ઔર

૧ બિદાયા ૪-૨૦૪
૨ હૈસમી ૫-૨૭૭

ઉનકે યહાં જાકર ટેક લગા કર સો ગએ ઔર મુસ્કુરાતે હુએ ઉઠે. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ક્યૂં મુસ્કુરા રહે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (મૈંને ખ્વાબ દેખા હૈ) કે મેરી ઉમ્મતકે કુછ લોગ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સમન્દરકા સફર કરેંગે ઔર વોહ ઐસે હોંગે જૈસે બાદશાહ તખ્ત પર (બૈઠે) હોતે હૈં.

હઝરત બિન્તે મિલહાનને અર્ઝ કિયા અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહસે દુઆ ફરમા દેં કે અલ્લાહ મુઝે ઉન લોગોંમેં શામિલ કર દે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈસે ઉન લોગોંમેં શામિલ ફરમા દે. આપને દોબારા આરામ ફરમાયા ઔર મુસ્કુરાતે હુએ ઉઠે.

હઝરત બિન્તે મિલહાનને આપસે ફિર વહી કહા. આપને ફિર વહી જવાબ દિયા (કે ઈસ બાર ખ્વાબમેં ઉમ્મતકી દૂસરી જમાઅત દેખી હૈ.)

હઝરત બિન્તે મિલહાનને ફિર અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહસે દુઆ કરેં કે અલ્લાહ મુઝે ઉન લોગોંમેં ભી શામિલ ફરમા દે. આપને ફરમાયા તુમ પેહલી જમાઅતમેં હોગી દૂસરી જમાઅતમેં નહીં હોગી.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત બિન્તે મિલહાનને હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) સે શાદી કી (ઔર ઉનકે સાથ જમાઅતમેં ગઈ) ઔર (હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી બીવી) હઝરત બિન્તે કુરઝાકે સાથ સમંદરકા સફર કિયા. વાપસીમેં અપને જાનવર પર સવાર હોને લગીં. વોહ જાનવર બિદકા. વોહ ઉસસે ગિર ગઈ ઔર વહીં (કબરસ જઝીરેમેં) ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલ કર ઔરતોં કા ખિદમત કરના

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અન્સારકી ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગઝવામેં જાયા કરતી થીં. બિમારોંકો પાની પિલાયા કરતી થીં ઔર ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કિયા કરતી થીં.[૧]

ઈમામ મુસ્લિમ ઔર તિર્મિઝી ને રિવાયત કી હૈ કે હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત ઉમ્મે સુલૈમકો ઔર ઉનકે સાથ અન્સારકી કુછ ઔરતોંકો લડાઈમેં સાથ લે જાતે થે. યેહ ઔરતેં પાની પિલાયા કરતી થીં ઔર ઝખ્મીયોંકો મરહમ પટ્ટી કિયા કરતી થીં. ઈમામ તિર્મિઝીને ઈસ હદીસકો સહી કરાર દિયા હૈ.

બુખારીમેં રિવાયત હૈ કે હઝરત રૂબૈઅ બિન્તે મુઅવ્વઝ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હમ ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈયોંમેં જાયા કરતી થીં, પાની પિલાયા કરતીં ઔર ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કિયા કરતીં ઔર શહીદ હોને વાલોંકો વાપસ લાતીં.

૧ હૈસમી ૫-૩૨૪

બુખારીમેં ઈન્હીંસે દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હમ ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈયોંમેં જા કર લોગોંકો પાની પિલાતીં ઔર ઉનકી ખિદમત કરતીં ઔર શહીદ હોને વાલોંકો ઔર ઝખ્મીયોંકો મદીના વાપસ લાતીં. (જબકે લડાઈ મદીનાકે કરીબ હોતી.)[૧]

મુસ્નદે અહમદ મુસ્લિમ ઔર ઈબ્ને માજામેં હઝરત ઉમ્મે અતિય્યા અન્સારીયા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે વોહ ફરમાતી હૈં કે મૈં સાત લડાઈયોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગઈ. (યેહ લોગ તો લડાઈકે મૈદાનમેં ચલે જાતે) મૈં પીછે ઉનકી કિયામગાહોંમેં રેહતી ઔર ઉનકે લિયે ખાના તૈયાર કરતી ઔર ઝખ્મીયોંકી દવા દારૂ કરતી ઔર મુસ્તકિલ બિમારોંકી ખિદમત કરતી.[૨]

હઝરત લૈલા ગિફારિયા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈમેં જા કર ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કિયા કરતી.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉહદકી લડાઈકે દિન મુસલમાન હાર ગએ ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ન રેહ સકે. મૈંને હઝરત આઈશા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) કો દેખા કે દોનોંને ચાદરેં ઉપર ચળ્હાઈ હુઈ હૈં ઔર મુઝે ઉનકી પિંડલીયોંકે પાઝેબ નઝર આ રહે થે. વોહ મશકેં લિયે હુએ તેઝીસે દૌડતી હુઈ આતીં.

દૂસરે રિવાયત કરને વાલેને યેહ મઝમૂન નકલ કિયા હૈ કે યેહ દોનોં અપની કમર પર મશકેં ઉઠા કર લાતીં ઔર ઝખ્મી લોગોંકે મુંહમેં પાની ડાલતીં, ફિર વાપસ ચલી જાતીં. ફિર મશકેં ભર કર લાતીં ઔર ઝખ્મી લોગોંકે મુંહમેં પાની ડાલતીં.[૪]

હઝરત સાલબા બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક બાર મદીનાકી ઔરતોંમેં ઊની ચાદરેં બાંટીં, તો એક ચાદર બચ ગઈ તો એક આદમી જો આપકે પાસ બૈઠા હુવા થા, ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મોઅમિનીન ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નવાસી જો આપકે નિકાહમેં હૈ યેહ ચાદર ઉસે દે દેં યાની હઝરત અલી (રદિ.) કી સાહબઝાદી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ કો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈત (રદિ.) ઈસ ચાદરકી ઝયાદા હકદાર હૈં ઔર હઝરત ઉમ્મે સુલૈત (રદિ.) અન્સારકી ઉન ઔરતોંમેં સે થીં, જિન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે બૈઅત કી થી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈત (રદિ.) ઉહદકી લડાઈમેં હમારે લિયે મશકેં ભરકર લાતી થીં યા સિલા કરતી થીં.[૫]

અબૂ દાઉદ મેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત હશરજ બિન ઝિયાદકી દાદી (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે ઔરતેં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગઝવએ ખૈબરમેં ગઈ થીં. ઈસ હદીસમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઔરતોંસે ઈસ ગઝવામેં જાનેકે

---

૧ મુન્તકા
૨ મુન્તકા
૩ હૈસમી ૫-૩૨૪
૪ બૈહકી ૯-૩૦
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૯૭

બારેમેં પૂછા કે વોહ ક્યૂં સાથ જા રહી હૈં ? તો ઉન ઔરતોંને કહા, હમ ઈસલિયે નિકલી હૈં કે હમ બાલોંકી રસ્સીયાં બટેંગી જિસસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલનેમેં મદદ કરેંગી ઔર હમ ઝખ્મીયોંકા ઈલાજ કરેંગીં ઔર તીર પકડાએંગી ઔર સત્તૂ ઘોલકર પિલાએંગી.

હઝરત ઝોહરી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે ઔરતેં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ લડાઈમેં જાયા કરતી થીં, લડને વાલોંકો પાની પિલાયા કરતી થીં ઔર ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કિયા કરતી થીં.[૧]

ઔરતોં કા અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલ કર લડાઇ કરના

હઝરત સઈદ બિન અબી ઝૈદ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમ્મે સઅદ બિન્તે રૂબૈઅ (રદિ.) ફરમાયા કરતી થીં કે મૈં હઝરત ઉમ્મે અમ્મારા (રદિ.) કે પાસ ગઈ ઔર મૈંને ઉનસે કહા, અય ખાલા જાન ! મુઝે અપની બાત બતાએં.

ઉન્હોંને કહા કે મૈં દિનકે શુરૂમેં સુબહ સુબહ નિકલ કર દેખને લગી કે મુસલમાન ક્યા કર રહે હૈં. મેરે પાસ પાનીકા એક મશ્કીઝા થા. મૈં ચલતે ચલતે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગઇ, આપ અપને સહાબાકે બીચમેં થે. ઉસ વક્ત મુસલમાન ગાલિબ આ રહે થે ઔર ઉનકે કદમ જમે હુએ થે. ફિર જબ મુસલમાનોંકો હાર હોને લગી તો મૈં સિમટ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આ ગઇ ઔર (આપકે સામને) ખડે હો કર લડને લગી ઔર તલવારકે ઝરીએ કાફિરોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દૂર હટાને લગી ઔર કમાનસે તીર ભી ચલાને લગી, મુઝે ભી બહોતસે ઝખ્મ લગે.

હઝરત ઉમ્મે સઅદ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને ઉનકે કંધે પર એક ઝખ્મ દેખા જો અંદરસે બહોત ગેહરા થા. મૈંને હઝરત ઉમ્મે અમ્મારા (રદિ.) સે પૂછા કે યેહ ઝખ્મ આપકો કિસને લગાયા થા ?

ઉન્હોંને કહા ઈબ્ને કમિઆ કાફિરને. અલ્લાહ ઉસે ઝલીલ કરે. ઉસકી શકલ યે હુઈ કે જબ મુસલમાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડકર ભાગને લગે તો ઈબ્ને કમિઆ યેહ કેહતા હુવા આગે બળ્હા કે મુઝે બતાઓ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કહાં હૈં ? અગર વોહ બચ ગએ તો ફિર મૈં નહીં બચ સકતા હૂં. (યાની યા વોહ નહીં યા મૈં નહીં.)

ફિર મૈં ઔર હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર ઔર કુછ ઔર સહાબા જો આપકે સાથ જમે હુએ થે, ઉસકે સામને આ ગએ. ઉસ વક્ત ઉસને મુઝ પર તલવાર કા વાર કિયા થા, જિસસે મુઝે યેહ ઝખ્મ આ ગયા થા. મૈંને ભી ઉસ પર તલવાર કે કઇ વાર કિયે થે, લેકિન અલ્લાહ કે દુશ્મન ને દો ઝિરહેં પેહની હુઈ થીં.[૨]

---

૧ ફત્હુલ બારી ૬-૫૧
૨ બિદાયા ૪-૩૪, ઈસાબા ૪-૪૭૯

હઝરત ઉમારા બિન્તે ગઝિય્યા (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે ઉનકી માં હઝરત ઉમ્મે અમ્મારા (રદિ.) ને ઉહદ કી લડાઇ કે દિન એક ઘોડેસવાર મુશ્રિક કો કત્લ કિયા થા ઔર દૂસરી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ફરમાતે હુએ સુના કે ઉહદ કી લડાઇ કે દિન દાએં બાએં જિસ તરફ ભી મુંહ કરતા, મુઝે ઉમ્મે અમ્મારા બચાને કે લિયે ઉસ તરફ લડતી હુઇ નઝર આતી.[૧]

હઝરત હમઝા બિન સઇદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ કુછ ઊની ચાદરેં લાઇ ગઈ. ઉનમેં સે એક બહોત અચ્છી ઔર બડી ચાદર થી. કિસીને કહા કે ઈસકી કિમત તો ઈતની હોગી યાની બહોત ઝયાદા કિમત બતાઇ. આપ ઈસે અપને બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી બીવી હઝરત સફિય્યા બિન્તે અબી ઉબૈદ (રદિ.) કે પાસ ભેજ દેં. ઉન દિનોં હઝરત સફિય્યા નિકાહકે બાદ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે ઘર નઇ નઇ આઈ થીં (યાની અભી રૂખ્સતી હુઇ થી, વોહ દુલ્હન થીં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં યેહ ચાદર ઐસી ઔરત કે પાસ ભેજૂંગા જો ઈબ્ને ઉમરકી બીવીસે ઝયાદા ઈસકી હકદાર હૈ ઔર વોહ હૈં ઉમ્મે અમ્મારા નુસૈબા બિન્તે કઅબ (રદિ.). મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે (ઉહદકી લડાઇકે દિન) મૈં દાએં બાએં જિસ તરફ ભી મુંહ કરતા, મુઝે ઉમ્મે અમ્મારા (રદિ.) બચાનેકે લિયે ઉસ તરફ લડતી હુઇ નઝર આતી.[૨]

હઝરત હિશામ અપને બાપસે નકલ કરતે હૈં કે ઉહદકી લડાઇકે દિન જબ મુસલમાનોંકો હારકા મુંહ દેખના પડા તો હઝરત સફિય્યા આઈ. ઉનકે હાથમેં નેઝા થા, જિસે વોહ મુસલમાનોંકે ચેહરે પર મારકર વાપસ કર રહી થીં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સફિયા કે સાહબઝાદે હઝરત ઝુબૈર સે કહા, અય ઝુબૈર ! ઈસ ઔરતકી હિફાઝત કરો. (યેહ તુમ્હારી માં હૈ.)[૩]

હઝરત અબ્બાદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે (ખંદકકી લડાઇકે મૌકે પર) હઝરત સફિયા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) હઝરત હસ્સાન બિન સાબિત (રદિ.) કે ફારિગ નામકે કિલેમેં થી. વોહ બયાન ફરમાતી હૈં કે હઝરત હસ્સાન ભી ઉસ કિલેમેં હમ ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકે સાથ થે.

એક યહૂદી મર્દ હમારે પાससે ગુઝરા ઔર વોહ કિલેકા ચક્કર લગાને લગા. બનૂ કુરૈઝાકે યહૂદીયોંને ભી (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) તઅલ્લુકાત તોડ રખે થે. હમારે ઔર યહૂદીયોંકે દર્મિયાન કોઇ મુસલમાન મર્દ નહીં થા જો હમારા બચાવ કરતા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર મુસલમાન દુશ્મનકે સામને પડે હુએ થે. ઉન્હેં છોડકર હમારે પાસ નહીં આ સકતે થે.

ઈતનેમેં એક યહૂદી હમારી તરફ આયા. મૈંને કહા, અય હસ્સાન ! જૈસે તુમ દેખ રહે હો. યેહ યહૂદી કિલેકા ચક્કર લગા રહા હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઈસકા ખતરા હૈ કે

---

૧ ઈસાબા ૫-૪૭૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૯૮
૩ ઈસાબા ૪-૪૩૯

કહીં યેહ હમારે અંદરકે હાલાત મા'લૂમ કરકે ઉન દૂસરે યહૂદીયોંકો ન બતા દે જો હમારે પીછે હૈં, જબ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) (કુફ્ફારસે લડનેમેં) લગે હુએ હૈં. આપ નીચે ઉતરકર જાઓ ઔર ઉસે કત્લ કર દો.

હઝરત હસ્સાનને કહા, અય બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ ! અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ. અલ્લાહકી કસમ ! આપ જાનતી હૈં કે મૈં યેહ કામ નહીં કર સકતા હૂં.

જબ હઝરત હસ્સાનને મુઝે યેહ જવાબ દિયા ઔર મુઝે ઉનમેં કુછ હિંમત નઝર ન આઇ તો મૈંને અપની કમર કસી, ફિર મૈંને ખૈમેકા એક બાંસ લિયા. ફિર મૈં કિલેસે ઉતર કર ઉસ યહૂદીકી તરફ ગઇ ઔર વોહ બાંસ માર માર કર ઉસે કત્લ કર દિયા. જબ મૈં ઇસસે ફારિગ હો ગઇ તો મૈં કિલેમેં વાપસ આ ગઇ.

ફિર મૈંને કહા, અય હસ્સાન ! નીચે જાઓ ઔર ઉસકા સામાન ઔર કપડે ઉતાર લાઓ. ચૂંકે યેહ નામહરમ મર્દ થા, ઇસલિયે મૈંને ઉસકે કપડે નહીં ઉતારે, તો હઝરત હસ્સાનને કહા, અય બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ ! મુઝે ઉસકે કપડે વગૈરહ ઉતારનેકી કોઇ ઝરૂરત નહીં હૈ.[1]

હિશામ બિન ઉરવહ કી રિવાયતમેં યેહ હૈ, હઝરત સફિય્યા વોહ સબસે પેહલી મુસલમાન ઔરત હૈં, જિન્હોંને કિસી મુશ્રિક મર્દકો કત્લ કિયા હૈ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) હુનૈનકી લડાઇકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હંસાનેકે લિયે આએ ઔર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપને ઉમ્મે સુલૈમકો નહીં દેખા ? ઉનકે પાસ એક ખંજર હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉમ્મે સુલૈમસે ફરમાયા, અય ઉમ્મે સુલૈમ ! તુમ ઇસ ખંજરસે ક્યા કરના ચાહતી હો ?

ઉન્હોંને કહા, અગર ઇન કાફિરોંમેં સે કોઇ મેરે કરીબ આયા, તો મૈં ઉસે યેહ ખંજર માર દૂંગી.[2]

મુસ્લિમકી રિવાયતમેં હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને એક ખંજર તૈયાર કિયા જો ઉનકે પાસ થા. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને ઉન્હેં દેખા તો અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ઉમ્મે સુલૈમ કે પાસ ખંજર હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ સે પૂછા, યેહ ખંજર ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, મૈંને ઇસલિયે લિયા હૈ કે અગર કોઇ મુશ્રિક મેરે કરીબ આયા તો મૈં યેહ ખંજર ઉસકે પેટમેં ઘોંપ દૂંગી. યેહ સુન કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસને લગે.

હઝરત મુહાજિર બયાન કરતે હૈં કે હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કી ચચાઝાદ બહન હઝરત અસ્મા બિન્તે યઝીદ બિન સકન (રદિ.) ને ખૈમેકે બાંસસે યરમૂકકી લડાઇકે દિન નવ (૯) રૂમી કાફિર કત્લ કિયે થે.[3]

---

૧ બિદાયા ૪-૧૦૮, બૈહકી ૬-૩૦૮, ઇસાબા ૪-૩૪૯, કંઝુલ ઉમ્માલ ૭-૯૯, મજમઉઝ્ઝવાઇદ ૬-૧૩૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૩૦૮, ઇસાબા ૪-૪૬૧
૩ હૈસમી ૯-૨૬૦

ઔરતોં કે જિહાદ મેં જાને પર નકીર

કબીલા બનૂ કુઝાઆ કે ખાનદાન ઉઝરા કી હઝરત ઉમ્મે કબશા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે ઈજાઝત દેતે હૈં કે મૈં ફલાં ફૌજમેં ચલી જાઉં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા લડનેકા ઈરાદા નહીં હૈ. મૈં તો યેહ ચાહતી હૂં કે ઝખ્મીયોંકી મરહમ પટ્ટી કરૂં ઔર બિમારોંકા ઈલાજ કરૂં યા ઉનકો પાની પિલા દૂં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર મુઝે ઈસ બાતકા ખતરા ન હોતા કે ઔરતોંકા લડાઈમેં જાના મુસ્તકિલ સુન્નત બન જાએગા ઔર કહા જાએગા કે ફલાં ઔરત ભી તો ગઈ થી (ઈસલિયે હમ ભી લડાઈમેં જાએંગી, હાલાંકે હર ઔરતકા જિહાદમેં જાના મુનાસિબ નહીં હૈ), તો મૈં તુમ્હેં ઝરૂર ઈજાઝત દે દેતા. ઈસલિયે તુમ ઘર બૈઠી રહો.[૧]

બઝઝાર મેં રિવાયત હૈ કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર કહા કે મૈં ઔરતોંકી તરફસે આપકી ખિદમતમેં નુમાઈન્દા બન કર આઈ હૂં. યેહ જિહાદ તો અલ્લાહને મર્દો પર ફર્ઝ કિયા હૈ. અગર જિહાદ કરકે આએં તો ઉન્હેં અજર મિલતા હૈ ઔર અગર યેહ શહીદ હો જાએં તો યેહ ઝિંદા હોતે હૈં ઔર ઈન્હેં ઈનકે રબ કે પાસ ખૂબ રોઝી દી જાતી હૈ ઔર હમ ઔરતેં ઈન મર્દોંકી સારી ખિદમતેં કરતી હૈં તો હમેં ઈસસે ક્યા મિલેગા ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો ઔરત તુમ્હેં મિલે, ઉસે યેહ બાત પહોંચા દેના કે ખાવિંદકી ફરમાંબરદારી ઔર ઉસકે હકોંકો પેહચાનના, ઉસકો જિહાદકે બરાબર સવાબ દિલાતા હૈ, લેકિન તુમમેંસે બહોત થોડી ઔરતેં ઐસી હૈં જો ઈસ તરહ કરતી હોં.

તબરાનીને એક હદીસ નકલ કી હૈ જિસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે એક ઔરતને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા, મૈં ઔરતોંકી તરફસે આપકી ખિદમતમેં કાસિદ બનકર આઈ હૂં. જિસ ઔરતકો મેરે યહાં આનેકી ખબર હૈ યા નહીં હર એક ઔરત યેહ ચાહતી હૈ કે મૈં આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોઉં.

અલ્લાહ મર્દો ઔરતોંકે રબ હૈં ઔર ઈન સબકે મઅબૂદ હૈં ઔર આપ મર્દો ઔર ઔરતોં સબકે લિયે અલ્લાહકે રસૂલ હૈં. અલ્લાહને મર્દો પર જિહાદ ફર્ઝ કિયા. અગર વોહ જિહાદ કરકે આએં તો માલે ગનીમત લે કર આતે હૈં ઔર અગર વોહ શહીદ હો જાએં તો વોહ અપને રબકે નઝદીક ઝિંદા હોતે હૈં ઔર ઉન્હેં વહાં બહોત રોઝી દી જાતી હૈ,તો ઔરતોંકા કૌન સા અમલ મર્દોંકે ઈન આમાલકા સવાબ દિલા સકતા હૈ ?

---

૧ હૈસમી ૫-૩૨૩

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખાવિંદોંકી ફરમાંબરદારી ઔર ઉનકે હકોંકો પેહચાનના, લેકિન તુમમેં સે બહોત થોડી સી ઔરતેં હૈં જો ઇસ તરહ કરતી હોં.[૧]

બચ્ચોં કા અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં નિકલ કર લડના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને ઉહદકી લડાઇકે દિન અપને બેટેકો એક તલવાર દી, જિસે વોહ ઉઠા નહીં સકતા થા તો ઉસ ઔરતને ચમડેકે ફીતેસે વોહ તલવાર ઉસકે બાઝૂકે સાથ મઝબૂત બાંધ દી, ફિર ઉસે લે કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા યેહ બેટા આપકી તરફસે લડાઇ કરેગા.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ બચ્ચેસે કહા, અય મેરે બેટે ! યહાં હમલા કરો. અય મેરે બેટે ! યહાં હમલા કરો, યહાં તક કે વોહ ઝખ્મી હો કર ગિર ગયા, ફિર ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા. આપને ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! શાયદ તુમ ઘભરા ગએ.

ઉસને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! નહીં.[૨]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમૈર બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો છોટા સમઝ કર બદરકી લડાઇમેં જાનેસે રોક દિયા તો હઝરત ઉમૈર રોને લગે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઇજાઝત દે દી. હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉનકી તલવારકે ફીતેમેં ગિરહેં લગાઈં ઔર મૈં ખૂદ ભી બદરકી લડાઇમેં શરીક હુવા ઔર ઉસ વક્ત મેરે ચેહરે પર સિર્ફ એક બાલ થા, જિસે મૈં હાથમેં પકડ લિયા કરતા થા.[૩]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને ભાઇ હઝરત ઉમૈર બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સામને પેશ હોનેસે પેહલે દેખા કે વોહ છુપતે ફિર રહે થે. મૈંને કહા,અય મેરે ભાઇ ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ?

કેહને લગે કે મુઝે ડર હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે દેખ લેંગે ઔર મુઝે છોટા સમઝકર વાપસ ફરમા દેંગે ઔર મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નિકલના ચાહતા હૂં. શાયદ અલ્લાહ મુઝે શહાદત નસીબ ફરમા દે.

ચુનાંચે ઉનકો જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પેશ કિયા ગયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુને ઉનકો વાપસ ફરમા દિયા જિસ પર વોહ રોને લગે. તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ઇજાઝત દે દી.

---

૧ તર્ગીબ ૩-૩૩૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૭૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ ૫-૨૭૦, હાકિમ ૩-૮૮

હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે હઝરત ઉમૈર (રદિ.) છોટે થે, ઈસલિયે મૈંને ઉનકી તલવારકે ફીતે (તસ્મે) મેં ગિરહેં બાંધી થીં ઔર વોહ સોલહ (૧૬) સાલકી ઉમ્રમેં શહીદ હો ગએ.[૧]

---

૧ ઈસાબા ૩-૧૩૫